

T.C.

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**BENLİ HASAN ÇELEBİ (ÂHÎ) – HÜSN Ü DİL
(İNCELEME-KARŞILAŞTIRMALI METİN-SÖZLÜK-DİZİN)**

Cilt - I

OĞUZHAN UZUN

DOKTORA TEZİ

ARDAHAN, 2018

T.C.

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

**BENLİ HASAN ÇELEBİ (ÂHÎ) – HÜSN Ü DİL
(İNCELEME-KARŞILAŞTIRMALI METİN-SÖZLÜK-DİZİN)**

Cilt-I

DOKTORA TEZİ

Oğuzhan Uzun

Doç. Dr. Ahmet İçli

Ardahan, 2018

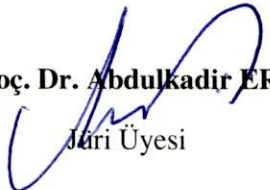
KABUL VE ONAY

Oğuzhan UZUN, tarafından hazırlanan “Benli Hasan Çelebi (Âhî) - Hüsn ü Dil (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sözlük-Dizin)” başlıklı bu çalışma, 18.01.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali YILDIRIM
Başkan

Doç. Dr. Ahmet İÇLİ
Tez Danışmanı

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir ERKAL
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Hanzade GÜZELOĞLU
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım. ..16./.../2018

Yrd. Doç. Dr. Zafer AYKANAT
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada: tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ardahan Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

18 / 01 / 2018

Oğuzhan UZUN

BENLİ HASAN ÇELEBİ (ÂHÎ) - HÜSN Ü DİL
(İNCELEME-KARŞILAŞTIRMALI METİN-SÖZLÜK-DİZİN)

(Doktora Tezi)

Oğuzhan UZUN

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ardahan, 2018

ÖZET

Klâsik Türk edebiyatı dönemine ait eserler içerisinde tahkiyeye dayanan mensur eserler ve mesneviler ayrı bir inceleme alanı teşkil etmektedir. Bu anlatılar ile Tanzimat edebiyatı döneminden itibaren bir edebi tür olarak edebiyatımızda kaleme alınmaya başlayan roman türü arasındaki benzerlikler dikkat çekicidir. Bu benzerliklerin tespit edilmesi ve ortaya konulması adına çeşitli akademik çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmada, XVI. yüzyıla ait bir eser olan ve Benli Hasan Çelebî tarafından kaleme alınan Hüsn ü Dil anlatısının, tespit edilen nüshalarından hareketle yeniden (Latin harflerine aktarılıp) okunarak sağlam bir metnin oluşturulması daha sonra bu metinden hareketle anlatının yapı ve izleksel kurgu açısından incelenmesi amaçlanmıştır. İlk olarak Benli Hasan Çelebi'nin hayatı, edebi kişiliği ve eserlerinin yanı sıra Hüsn ü Dil anlatısının mevcut nüshalarının tespiti ve tedarik edilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. Ardından, Hüsn ü Dil anlatısına ait nüshalar tespit edilerek bir incelemeye tabi tutulmuş ve nüsha şeceresi çıkarılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda altı nüshadan hareketle anlatının karşılaştırmalı metni ortaya konulmuştur. Anlatının yapı ve izleksel kurgu açısından incelenmesi gerçekleştirilerek roman türü ile aralarındaki benzerlikler ortaya konulmuş, anlatının sembolik dilinin çözümlenmesine dair değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Benli Hasan Çelebi, Âhî, Hüsn ü Dil, karşılaştırmalı metin, yapı ve izlek, arketipsel inceleme, sembolik dil.*

Sayfa Adedi : C. -I, s. 1-590 / C., -II, s.591-948

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet İÇLİ

BENLİ HASAN ÇELEBİ (AHI) - HUSN U DİL
(Examination-Comparative Text-Dictionary-Directory)

Ph. D. Thesis

Oğuzhan UZUN

ARDAHAN UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

Ardahan, 2018

ABSTRACT

The Mesnevies and the prosaic works based on narration in the period of Classical Turkish Literature constitute a fundamental field of study. The similarities between these narratives and as a literary genre novel that has been appeared in Turkish literature since the Tanzimat literary era are remarkable. Various academic studies are being carried out in order to clarify these similarities and put them into practice. In this study, it is aimed to reread the confirmed copies of the narrative Hüs n ü Dil written by Benli Hasan Çelebi in sixteenth century, to create a valid text (by transcribing it into Latin Alphabet) and to examine it in terms of its form and theme. As a beginning, some studies have been done to elicit Benli Hasan Çelebi's life and his literary identity and his works, and to detect and supply the existing copies of the narrative Hüs n ü Dil as well. Then, copies of the narrative Hüs n ü Dil have been detected and examined and formed a copy pedigree. As a result of the evaluations have been made, the comparative text of the narration has been presented based on six copies. The form and the theme of the narrative has been examined and its similarities to novel genre have been revealed and decoding of its symbolic language has been evaluated.

Key Words: *Benli Hasan Çelebi, Âhî, Hüs n ü Dil, critical text, structural and auditory editing, archetypal examination, symbolic language.*

Page Number : C. -I, s. 1-590 / C., -II, s.591-948
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Ahmet İÇLİ

ÖNSÖZ

Klâsik edebiyat dönemi olarak adlandırdığımız dönemde gerek nazım gerekse nesir olarak kaleme alınan anlatılar, bu dönemin incelemeye değer önemli eserleridir. İncelemesini gerçekleştirmiş olduğumuz Hüsn ü Dil anlatısı da nazım-nesir karışık kaleme alınmış bir eserdir.

İlk bakışta aşk hikâyesi şeklinde değerlendirilen bu anlatıda sembolik dil kullanımı öne çıkar. Bu tür hikâyelerin sembolik manada yorumlanarak ele alındığı, incelendiği çeşitli akademik çalışmalar yapılmış ve yeni metotlarla incelemeler yapılmaya devam etmektedir. Yeni yaklaşımlardan birisi de bu anlatıların roman tekniği açısından incelenmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Tanzimat edebiyatı dönemi ile birlikte edebiyatımızda yazınsal bir tür olarak görülmeye başlayan romanlar ile klâsik Türk edebiyatı dönemine ait mesneviler/anlatılar teknik açıdan ortak incelemeye tabi tutulmakta ve yorumlanmaktadır. Yapmış olduğumuz tez çalışmasında, klâsik Türk edebiyatı döneminin tanınmış eserlerinden Hüsn ü Dil adlı anlatı, roman tekniği açısından incelenmiştir.

Hüsn ü Dil anlatısı ilk olarak İran edebiyatında XIV. yüzyılda kaleme alınmasının ardından Türk edebiyatında görülmeye başlar. Türk edebiyatında tespit edilen ilk Hüsn ü Dil anlatısı, Lâmiî Çelebi'nin eseridir. Daha sonraki dönemlerde de çeşitli şairlerin bu hikâyeyi anlatan aynı isimde eserler yazdığını görmekteyiz. Benli Hasan Çelebi, bu hikâyeyi XVI. yüzyılda kaleme alır. Hüsn ü Dil anlatısını kaleme aldığı sene olan H 923 / M 1517 aynı zamanda şairin vefat senesi olur. Benli Hasan Çelebi'ye ait Hüsn ü Dil adlı eserin istinsah tarihi tespit edilebilen en eski nüshası, H 925 senesine ait ve Abdi b. Hibetullah b. Halimî'nin müstensih olarak kaydedildiği nüshadır (MK8). Çok sayıda nüshası tespit edilen anlatının, 1287 senesinde Çaylak Tefvik tarafından Asır Gazetesinde tefrikası gerçekleştirilmiştir.

Hüsn ü Dil anlatısı, Akl adlı hükümdarın oğlu Dil ile Aşk adlı hükümdarın kızı Hüsn arasında yaşanan bir aşk hikâyesi olarak kurgulanmakla birlikte anlatıda kullanılan mekân isimleri ve kişi adları göz önünde bulundurulduğunda sembolik manada bireyin kendini tanıma

serüveni anlatmaktadır. Anlatının bu özelliğinden hareketle de yapmış olduğumuz çalışmada, Hüsn ü Dil anlatısının sembolik dilinin çözümlenmesi amaçlanmıştır.

Benli Hasan Çelebi'nin Hüsn ü Dil anlatısı üzerine bu güne kadar yapılmış bir lisans bir de yüksek lisans tez çalışması bulunmaktadır. Bunlardan ilki Lütü Parlak'ın lisans bitirme tezi çalışmasıdır (Hüsn ü Dil (Âhî), Metin ve Lügatçe, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, yayınlanmamış lisans bitirme tezi, İstanbul, 1977). Parlatır, çalışmasında hangi nüshanın okumasını gerçekleştirdiği hususunda bir açıklama yapmadan tek nüsha üzerinden çalışmasını tamamlamıştır. Çalışma, anlatının tamamını içermemektedir. Şair hakkında çok kısa bilgi verildikten sonra anlatı metninin ilk yüz sayfası transkripsiyon harflerine aktarılmıştır. Çalışma daktilo kullanılarak yazılmış olması sebebiyle transkripsiyon harflerindeki farklılıklar sonradan kalemle eklenmiştir. Ayrıca ayet ve hadislerin yanı sıra özlü sözler Osmanlıca yazılarak dipnotta açıklaması yapılmıştır. Çalışmanın sonuna bir de sözlük eklenmiştir (Bkz. 1977;71-239). Diğerleri ise Hüsn ü Dil'in kırk nüshası tespit edilerek belirlenen üç nüsha üzerinden karşılaştırmalı metninin hazırlanmasına yönelik çalışma Mümine Çakır tarafından gerçekleştirilmiştir (Âhî'nin Hüsn ü Dil'i, İstanbul Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 1998). Bizim çalışmamızda, tespit edilen çok sayıda yeni nüshanın okuması gerçekleştirilerek müellif nüshası tespit edilemeyen anlatının daha sağlam bir metninin oluşturulması hedeflenmiştir. Yine yapmış olduğumuz metin inceleme bölümü ile birlikte anlatı, roman tekniği açısından incelenerek sembolik dil örüntüleri açıklamaya çalışılmıştır. Hazırlamış olduğumuz Dizin ve Sözlük de çalışmamızın sonuna eklenmiştir.

Çalışmamızın hazırlık ve yazıya aktarılma aşamaları hakkında bilgiler vermemiz yerinde olacaktır. Esere ait nüshaların tespitinde Benli Hasan Çelebi ve eserleri üzerine yapılan çalışmaların yanı sıra birincil kaynakları tedarik ederek çalışmamıza başladık. Çaylak Tevfik tefrikasına ait yurt içi 13, yurt dışı 4 kütüphane kayıt bilgisine ulaştık. Bu matbu eser dışında yurt içinde 69, yurt dışında 30 nüsha olmak üzere toplam 99 nüshanın mevcudiyetini tespit ettik. Nüshaları tanıttığımız bölümde bu doksan dokuz nüshanın dışında bir maddede Çaylak Tevfik tefrikasının mevcut kütüphane bilgileri paylaşılmıştır. Yurt içinde tespit ettiğimiz birçok nüshanın yapraklarına ait görüntüleri, bulunduğu kütüphanelerle yazışmalar yaparak internet üzerinden teminini gerçekleştirdik. Diğerlerini de buldukları şehirlere giderek buldukları

kütüphanelerde yerinde inceleme fırsatı bulduk. Bu şekilde nüshalarla kaynakça bilgilerinin doğruluğunu sınamaya çalıştık. Tespit ettiğimiz kayıtlardaki nüshalardan bazılarının Asır Gazetesi tefrihası olduğunu gözlemledik. Bunun yanı sıra karşılaştırmalarımız sonucunda bazı olumsuz durumlar gözlemledik. Bu olumsuzlukları şu şekilde sıralayabiliriz:

Kaynakça bilgilerine ulaştığımız bazı nüshaların farklı kütüphanelere taşındığı bilgisine ulaştık. Örneğin: Afyon Gedik Ali Paşa İl Halk Kütüphanesinde ve Çankırı İl Halk Kütüphanesinde birer nüsha olduğu bilgisini teyit etme girişimlerimiz sonucu bu iki nüshanın Ankara'daki Milli Kütüphane arşivinde 03 Gedik 18061/1 (MK10) ve 18 Hk 42 (MK14) demirbaş numaraları ile kayıt altında olduğu tespit ettik.

Kaynaklarda demirbaş numarasına ulaştığımız bazı nüshaların kütüphanelerde bulunmadığını gördük. Örneğin: Çankırı İl Halk Kütüphanesinde 18 Hk 317 Demirbaş Numarasında herhangi bir Hüsn ü Dil nüshası bulunmadığını tespit ettik. Yine kaynaklarda demirbaş numaraları aktarılan bazı nüshaları kontrol ettiğimizde farklı eserle karşılaştık. Örneğin: İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde 5168 Demirbaş Numarasında *Fettahî*'nin "Sûz-i Dil" adlı eseri yer almaktadır. Yine Hüsn ü Dil'e ait nüshaları araştırırken Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesinde ulaştığımız 1575 demirbaş numaralı nüshanın Gencîne-i Râz adı altında olduğu bilgisine ulaşmıştık. Danışman Hocam Doç. Dr. Ahmet İçli'nin yönlendirmesi ile bu nüshayı yapmış olduğumuz yazışmalarla temin ettik. İncelemelerimiz sonucunda bu eserin yanlış isimle kayıt altına alındığını gördük. Bu türden değişikliklere dair bilgileri, nüsha temini aşamasına geçtiğimizde kolaylık olması ve güncel yer bilgilerini aktarabilmek için kayıtlarımız arasına aldık.

Benli Hasan Çelebi'nin kaleme aldığı Hüsn ü Dil anlatısının müellif nüshası henüz tespit edilememiştir. Fakat araştırmalarımız sonucunda nüshalardan tespit ettiğimiz kadarıyla müstensihî veya istinsah tarihi kayıt altında olan şu bilgileri aktarabiliriz:

Hem istinsah tarihi hem müstensihî bilinen nüshalar: H 925 yılında Abdi b. Hibetullah b. Halimî, H 945 yılında Mehmed b. Yahya İznikî, H 952 yılında Ahmed b. Abdurrahman, H 962 yılında Şaban Bostânî, H 964 yılında Muhammed b. Muhsin b. Burhaneddin, H 965 yılında Süleyman b. Abdurrahman, H 988 yılında Şucâeddin Mehmed eş-Şirâzî, H 1001 yılında Hasan

b. Ali, H 1057 yılında Mehmed Rıza Aksarâyî, H 1113 yılında Ahmed b. Cafer, 1287 yılında Çaylak Tevfik'in gerçekleştirdiği Asır Gazetesi Tefrikası şeklinde kayıt altında bulunmaktadır.

Müstensihi bilinmeyen ancak istinsah tarihi kaydı bulunan nüshalar: H 981, H 989, H 991, H 992, H 994, H 1006, H 1125, H 1297 ve H 1800 senelerine aittir.

İstinsah tarihi bilinmemekle birlikte müstensih bilgilerini tespit ettiğimiz iki nüsha bulunmaktadır: Bu nüshaları Mehmed b. Ahmed Hıyadzâde (İS11) ve Ahmed (İS5) adında müstensihlerin kaleme aldığı tespit edilmiştir. Yapmış olduğumuz değerlendirmeler sonucunda beşinci grup nüshalar arasına yer aldığını düşündüğümüz bu iki nüshadan İS11 nüshası üçüncü koldan; İS5 nüshası ise ikinci koldan ilerleyen nüshalarla benzerlikler taşımaktadır.

Yapmış olduğumuz bu tespitlerden hareketle nüshaların ön okumalarını tamamlayarak yurt içindeki nüshaların şeceresini hazırladık. Nüsha şeceresinin hazırlanmasının ardından yapmış olduğumuz değerlendirmeler sonucunda Diyarbakır nüshası (DY1), Asır Gazetesi tefrikası (AG), Ankara Milli Kütüphane nüshası (MK8), İstanbul Bayezid Kütüphanesi nüshası (İB3), İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi nüshası (İS8) ve Fransa'dan getirtmiş olduğumuz nüsha (FRA1) olmak üzere altı nüsha üzerinden okuma yapılmasına karar verilmiştir.

Belirlemiş olduğumuz altı nüsha içerisinde Diyarbakır nüshası merkeze alınarak metin inceleme çalışmamızda alıntılar bu eserdeki yaprak bilgileri ile aktarılmıştır. Diyarbakır nüshasının belirlenmesinde bazı kriterler uygulanmıştır. Nüsha harekeli metindir ki, bu nüsha dışında tamamı harekeli bir metin tespit edilememiştir. Ayrıca diğer nüshalara göre fazladan metinler tespit edilmiş olup, ilgili bölümler hem metin içerisine alınmış hem de dipnotlarında aktarılmıştır. Çalışmamızın ilk nüsha grubunu temsilen Diyarbakır nüshasının okuması tamamlanarak belirlenen diğer nüshaların okumaları gerçekleştirilmiştir.

Belirlemiş olduğumuz ikinci nüsha grubunu temsil eden Asır Gazetesi tefrikası matbu eser olması ve diğer nüshalarda görülmeyen başlıklara yer vermesi sebebi ile çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu eser için Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ile yazışmalar yapılarak mevcut nüsha (Demirbaş Numarası: 22811 SÖ) talep edilmiş ve okuması gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü grup nüshaların Ankara Milli Kütüphane nüshası(MK8)ndan çoğaltıldığı düşüncesinden hareketle bu nüsha çalışmamıza dâhil edilmiştir. Abdi b. Hibetullah b. Halimî tarafından istinsah edilen bu nüshanın en eski istinsah tarihine (H 925) sahip olması tercih sebebi olmuştur.

Çalışmamızın dördüncü grubunu oluşturan nüshaların İstanbul Bayezid Kütüphanesi nüshası(İB3) ile İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi nüshası(İS13)ndan çoğaltıldığı kanaatine varılmıştır. Bu eş değer nüshalardan Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi nüshasının daha önce Mümine Çakır tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında kullanıldığı tespit edildiği için İstanbul Bayezid Kütüphanesi nüshası(İB3)nın çalışmaya dâhil edilmesine karar verilerek okuması gerçekleştirilmiştir.

Beşinci grubu oluşturan nüshaların İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi nüshası(İS8)ndan çoğaltıldığı düşüncesi ile bu nüsha çalışmaya dâhil edilmiştir.

Son olarak da yurt dışı nüshalarına dair yapılan değerlendirmeler sonucunda FRA1 nüshasının okunmasına karar verilerek temini ve okuması gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak Hüsn ü Dil anlatısının karşılaştırmalı metin çalışması toplam altı nüshanın karşılaştırılması ile tamamlanmıştır.

Karşılaştırmalı metin bölümünün hazırlanmasında klâsik Türk edebiyatı metinlerinin yazıya aktarılmasında kullanılan metotlar tercih edilmiştir. Bu kullanımlar hakkında gerekli açıklamalar, karşılaştırmalı metnin oluşturulmasına dair açıklamalarda bulunduğumuz bölümde verilmiştir.

Benli Hasan Çelebi ile eseri Hüsn ü Dil'in metni, tanıtılması ve incelenmesinden oluşan tez çalışmamız iki ciltten oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk cildi Benli Hasan Çelebi'nin hayatı, sanatı ve eserlerinin tanıtıldığı birinci bölüm, Fettâhî tarafından ilk defa kaleme alınan Hüsn ü Dil anlatısının tanıtılması ile birlikte Türk edebiyatında Hüsn ü Dil yazar şairler ve eserlerinin tanıtıldığı ikinci bölüm, Hüsn ü Dil anlatısının şekil ve muhteva açısından incelendiği üçüncü bölüm ve anlatının karşılaştırmalı metninin yer aldığı dördüncü bölümden müteşekkildir.

Çalışmamızın ikinci cilt ise Hüsn ü Dil anlatısının Dizin ve sözlüğünün yanı sıra çalışmamızın merkezine aldığımız Diyarbakır nüshasının tıpkıbasımından müteşekkildir.

Birinci bölümde, Benli Hasan Çelebi'nin hayatı, edebi kişiliği ve eserlerine dair tespit edilen bilgiler aktarılmıştır. Aktarılan bilgilerin tespitinde çeşitli tezkirelerden ve edebiyat tarihi ile alakalı kitaplardan faydalanılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda şairin doğumu ve vefatına dair kesin bilgiler tespit edilerek paylaşılmıştır. Şairin eserleri üzerine yapılan çalışmalar da incelenerek gerek eserleri gerekse şairin nazım ve nesir türlerinde eser kaleme almadaki yeteneğine dair değerlendirmeler tespit edilmiştir. Yine incelemesini gerçekleştirmiş olduğumuz Hüsn ü Dil dışındaki eserlerin de mevcut olduğu kütüphane bilgileri güncellenerek bu bölümde paylaşılmıştır.

İkinci bölümünde, ilk defa Fettâhî tarafından kaleme alınan Hüsn ü Dil anlatılarının tarihi gelişimi süreci hakkında bilgiler verilmiş ve Türk edebiyatına etkileri ile Türk edebiyatında yazılmış Hüsn ü Dil anlatıları ve şairleri tanıtılmıştır. Bu çalışmanın yapılmasına vesile olan Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısının yazılış tarihi, yazıldığı yer ve eserin nüshalarına dair tespitlere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısı şekil ve muhteva açısından incelemeye tabi tutulmuştur. Anlatının şekil açısından incelenmesinde se'ci kullanımı, ayet iktibasları, motif ve deyim kullanımına dair tespitlerimiz hakkında açıklamalara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra nesir bölümler arasında aktarılan nazımların dili ve kalıplarına dair tespitlerde bulunulmuştur. Ayrıca Âhî'nin yazmaktan vazgeçerek yarım bıraktığı Hüsrev ü Şîrîn adlı eseri ile Hüsn ü Dil'de ortak kullanılan nazımlara yer verilmiştir. Muhteva açısından yapılan incelemede ise Hüsn ü Dil anlatısı roman tekniği açısından yapı ve izlek başlıkları altında incelenmiştir. Bu incelemede anlatının kişileri, mekânları ve olay örgüsü açısından diğer Hüsn ü Dil anlatıları ile ne gibi farklılıklar gösterdiği tablolar halinde verilerek yorumlanmıştır. Yine bu bölümün izleksel kurgu açısından incelenmesinde, dramatik aksiyonu sağlayan değerler başlığı altında anlatının sembolik dili çözümlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde ise Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısına ait nüshaların tespit aşamalarının nasıl gerçekleştirildiği, nüsha gruplarının belirlenmesi aşamaları ve transkripsiyonlu metnin oluşturulması hususunda uygulanan yöntemler aktarılmış; nüsha

şeceresinde belirlenmiş olan altı nüshadan hareketle ortaya çıkan karşılaştırmalı metne yer verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci cildinde Hüsn ü Dil anlatısında tespit ettiğimiz kelimelerden oluşan Sözlük ve anlatının kelime Dizin hazırlanarak çalışmaya eklenmiştir. Ayrıca çalışmamızın merkezine aldığımız Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi 822 demirbaş numaralı nüshanın tıpkısı basımı EK’te paylaşılmıştır.

Çalışmanın bu alanda yapılacak diğer çalışmalara da kaynaklık edebilmesini ve ilgili alan için faydalı olmasını umuyoruz.

Çalışmamızda elimizde olmayan sebeplerle çeşitli okuma ve değerlendirme hatalarının görülebileceği düşüncesi ile kusurlarımızın hoş görülmesini ümit ederiz.

Benli Hasan Çelebi ve eseri Hüsn ü Dil üzerine çalışma yapmaya beni teşvik eden ve çalışmamın her aşamasında manevî yardımlarını gördüğüm, doktora eğitimim boyunca bilgi ve deneyimleri ile beni destekleyen değerli hocam Doç. Dr. Ahmet İÇLİ Bey’e sonsuz şükranlarımı sunarım.

Ayrıca Doktora Tez İzleme Komisyonumda yer alarak değerli vakitlerini çalışmamıza ayıran Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK Bey’e ve Yrd. Doç. Dr. Hanzade GÜZELOĞLU Hanım’a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak da lisans eğitimi ile başlayan bu uzun serüvende her zaman desteklerini hissettiğim ve sabırla yanımda olan aileme sonsuz teşekkürler, iyi ki varsınız...

Oğuzhan UZUN
Ardahan, 2018

İÇİNDEKİLER

TABLULAR	xiv
KISALTMALAR	xv
TRANSKRİPSİYON HARFLERİ	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BENLİ HASAN ÇELEBİ (ÂHÎ) HAYATI SANATI VE ESERLERİ	4
1.1.. Hayatı	4
1.2. Sanatı	7
1.3. Eserleri	9
1.3.1. Divan	9
1.3.2. Hüsrev ü Şîrîn	10
1.3.3. Hüsn ü Dil	12

İKİNCİ BÖLÜM

2. ANLATI GELENEĞİ İÇERİSİNDE HÜSN Ü DİL VE ÂHÎ'NİN HÜSN Ü DİL'İ	14
2.1. Anlatı Geleneği İçerisinde Hüsn Dil	14
2.1.1. Türk Edebiyatında Hüsn ü Dil Anlatıları	17
2.1.1.1. Lâmi'î Çelebi (ö. 1531) ve Hüsn ü Dil'i	17
2.1.1.2. Keşfî (ö. 1538-39) ve Hüsn ü Dil Tercümesi	18
2.1.1.3. Yenipazarlı Vâlî (ö. 1598) ve Hüsn ü Dil'i	18
2.1.1.4. Muhyî-i Gülşenî (ö. 1608) ve Hüsn ü Dil'i	19
2.1.1.5. Ehlî (ö. 1601) ve Hüsn ü Dil'i	19
2.1.1.6. Sabrî (ö. 1645) ve Hüsn ü Dil'i	19
2.1.1.7. Reşîd (ö. 1918) ve Hüsn ü Dil'i	20
2.1.1.8. Sıdkî ve Hüsn ü Dil'i	20
2.2. Âhî'nin Hüsn ü Dil'i	20
2.2.1. Hüsn ü Dil'in Yazılış Tarihi	20
2.2.2. Hüsn ü Dil'in Yazıldığı Yer	20
2.2.3. Hüsn ü Dil'in Sunulduğu Kişi	21
2.2.4. Hüsn ü Dil'in Nüshaları	21
2.2.5. Hüsn ü Dil'in Bölümleri	44
2.2.5.1. Giriş Bölümü	44
2.2.5.2. Konunun İşlendiği Bölüm	45
2.2.5.3. Bitiş Bölümü	48
2.2.6. Hüsrev ü Dil'in Özeti	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HÜSN Ü DİL'İN ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN İNCELENMESİ	53
3.1. Şekil Açısından Âhî'nin Hüsn ü Dil Anlatısı	53
3.1.1. Hüsn ü Dil'de Se'ci	53
3.1.1.1. Se'c-i Mutarraf	54
3.1.1.2. Se'c-i Mütevâzın	55
3.1.1.3. Se'c-i Mütevâzî	56
3.1.2. Hüsn ü Dil'de Ayet İktibasları	56
3.1.3. Hüsn ü Dil'de Motifler	111
3.1.4. Hüsn ü Dil'de Deyimler	126
3.1.5. Hüsn ü Dil'de Nazımlar	129
3.1.5.1. Yazıldıkları Dillere Göre Nazımlar	129
3.1.5.1.1. Arapça Nazımlar	129
3.1.5.1.2. Farsça Nazımlar	131
3.1.5.1.3. Türkçe Nazımlar	138
3.1.5.2. Âhî'nin Hüsrev ü Şîrîn'i ve Hüsn ü Dil'inde Ortak Kullanılan Nazımlar	167
3.1.5.3 Hüsn ü Dil Nazımlarında Kullanılan Aruz Kalıpları	170
3.2. Muhteva Açısından Âhî'nin Hüsn ü Dil Anlatısı	173
3.2.1. Hüsn ü Dil'de Yapı	174
3.2.1.1. Bakış Açısı ve Anlatıcı	174
3.2.1.2. Olay Örgüsü ve Entrik Kurgu	175
3.2.1.3. Anlatıda Kişiler	229
3.2.1.3.1. Başkişi	259
3.2.1.3.2. Norm Karakter	261
3.2.1.3.3. Kart Karakter	261
3.2.1.3.4. Fon Karakter	262
3.2.1.3.4. Anlatıda Mekân	262
3.2.1.3.5. Anlatıda Zaman	286
3.2.2. Hüsn ü Dil'de İzlek	287
3.2.2.1. Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerler	287
3.2.2.1.1. Rutin Yaşam	288
3.2.2.1.2. Farkına Varış	289
3.2.2.1.3. Mücadeleye Atılma	291
3.2.2.1.4. Yolculuk	292
3.2.2.1.5. Vuslat	295

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KARŞILAŞTIRMALI METİN	297
4.1. Karşılaştırmalı Metnin Oluşturulması	297
4.1.1. Hüsn ü Dil'in Karşılaştırmalı Metnine Yönelik Çalışma Aşamaları	297
4.1.1.1. Metin Kurma Aşamaları	297
4.1.1.1.1. Metnin Tespiti	297
4.1.1.1.2. Nüsha Seçimi	299

4.1.1.1.3. Karşılaştırmalı Metnin Hazırlanmasında Esas Alınan Nüshalar	300
4.1.1.1.3.1. Birinci Grup Nüshalar	300
4.1.1.1.3.2. İkinci Grup Nüshalar	305
4.1.1.1.3.3. Üçüncü Grup Nüshalar	309
4.1.1.1.3.4. Dördüncü Grup Nüshalar	313
4.1.1.1.3.5. Beşinci Grup Nüshalar	316
4.1.1.1.3.6. Altıncı Grup Nüshalar	318
4.1.1.1.3.7. İncelemeye Tabi Tutulmayan Nüshalar	322
4.1.2.1. Transkripsiyonlu Metin Harf ve Kelimelerin Yazımı	323
4.1.2.2. Çalışmada Kullanılan Dipnot Sistemi	323
4.2. Metinde Yer Alan Başlıklar	326
4.3. Karşılaştırmalı Metin	329
SONUÇ VE ÖNERİLER	579
KAYNAKÇA	583

CİLT- II

SÖZLÜK-DİZİN	591
EK1- TIPKI BASIM	758
ÖZGEÇMİŞ	947

TABLolar

- Tablo 1** : Hüsñ ü Dil Anlatıları Tablosu
- Tablo 2** : Hüsñ ü Dil Anlatılarında Kişilerin Karşılaştırılması
- Tablo 3** : Hüsñ ü Dil Anlatılarında Mekânların Karşılaştırılması
- Tablo 4** : Hüsñ ü Dil Anlatılarında Olayların Karşılaştırılması
- Tablo 5** : Nâmûs'un Âb-1 Hayât Tanımı
- Tablo 6** : Fahr'in Âb-1 Hayât Tanımı
- Tablo 7** : Zerk'in Âb-1 Hayât Tanımı
- Tablo 8** : Himmet'in Âb-1 Hayât Tanımı
- Tablo 9** : Se'c-i Mutarraf Örnekleri
- Tablo 10** : Se'c-i Mütevazın Örnekleri
- Tablo 11** : Se'c-i Mütevazi Örnekleri
- Tablo 12** : Hüsñ ü Dil Anlatısında Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerler Tablosu.

KISALTMALAR

b.	: Bin / oğlu
Bkz.	: Bakınız.
C	: Cilt
Çev.	: Çevirmen
Dü.	: Düzenleyen
Ed.	: Editör
H	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
HŞ	: Hüsrev û Şîrîn mesnevisi
H.	: Hazreti
Ktp.	: Kütüphanesi
M	: Miladi
MH	: Metin Halkası
ö.	: Ölümü
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Üniv.	: Üniversitesi
VH	: Vaka Halkası
vr.	: Varak
Yay. haz.	: Yayına Hazırlayan
(?)	: Varlığı tahmin edilen nüsha.
θ	: Nüshada olmayan bölüm.

Hüsni ü Dil nüshaları için kullanılan kısaltmalar:

AB1	: Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi - 05 Ba 1626 nüshası.
AB2	: Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi - 05 Ba 1878 nüshası.
AG	: Asır Gazetesi tefrikası.
ABD1	: Amerika Birleşik Devletleri Michigan Üniversitesi Kütüphanesi-GRAD PL 248 nüshası.
ABD2	: Amerika Birleşik Devletleri New Jersey-Princeton Üniversitesi Kütüphanesi – Garrett Collection Yahuda Series Ottoman Turkish 2004Y nüshası.
ALM1	: Almanya Milli Kütüphanesi - Ms.or.oct. 1048 Staatsbibliothek.Berlin nüshası.
ALM2	: Almanya Milli Kütüphanesi - Ms.or.oct. 1597 Staatsbibliothek.Berlin nüshası.
ALM3	: Almanya-Milli Kütüphanesi - Ms.or.oct. 2059 Staatsbibliothek.Berlin nüshası.
AUS1	: Avusturya-Dükalik Kütüphanesi - pt.221/Seetzen:Nr.168 nüshası.
AUS2	: Avusturya Milli Kütüphanesi - N.F. 96a nüshası.
AUS3	: Avusturya Milli Kütüphanesi - N.F. 96b nüshası.
AUS4	: Avusturya Milli Kütüphanesi - Mxt. 462 nüshası.
AÜ1	: Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi – 13642 nüshası.
AÜ2	: Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi – 46048 nüshası.
BH	: Balıkesir İl Halk Kütüphanesi – 1051 nüshası.
Bİ1	: Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi – 1204 nüshası.

- Bİ2 : Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi – 4853 nüshası.
 DY1 : Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi – 822 nüshası.
 DY2 : Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi – 1575 nüshası
 EAÜ1 : Erzurum Atatürk Üniv. Merkez Ktp. –250-484 ASL nüshası.
 EAÜ2 : Erzurum Atatürk Üniv. Merkez Kütüphanesi- 18744 SÖ nüshası.
 ES : Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi - 4768 nüshası.
 EY : Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi – 634 nüshası.
 FRA1 : Fransa Milli Kütüphanesi – Regius TURC 358 nüshası.
 FRA2 : Fransa Milli Kütüphanesi - Regius 1457 nüshası.
 İA : İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi – 212 nüshası.
 İB1 : İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi - 1669/1 nüshası.
 İB2 : İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi - 5369/1 nüshası.
 İB3 : İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi – 5370 nüshası
 İK : İstanbul Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi - 34 Ma 409/2 nüshası.
 İM1 : İstanbul Millet Kütüphanesi - 34 Ae Edebiyat 176 nüshası.
 İM2 : İstanbul Millet Kütüphanesi - 34 Ae Edebiyat 177 nüshası.
 İN : İstanbul Nuruosmaniye Yazma Eser Ktp. - 34 Nk 3768 nüshası.
 İNG1 : İngiltere - Bodleian Kütüphanesi - MS.Turk.e.43 nüshası.
 İNG2 : İngiltere Milli Kütüphanesi - Or.5905 nüshası.
 İS1 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 284 nüshası.
 İS2 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 286 nüshası.
 İS3 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 333 nüshası.
 İS4 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 379 nüshası.
 İS5 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 411 nüshası.
 İS6 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 503 nüshası.
 İS7 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 623 nüshası.
 İS8 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 731 nüshası.
 İS9 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 858 nüshası.
 İS10 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 1837 nüshası.
 İS11 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 2561 nüshası.
 İS12 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi - 2561 mk nüshası.
 İS13 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 3735 nüshası.
 İS14 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 3736 nüshası.
 İS15 : İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – 3876 nüshası.
 İT1 : İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı - 2199 R.850 nüshası.
 İT2 : İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı - 2200 E.H.1656 nüshası.
 İTA1 : İtalya - Vatikan Kütüphanesi - Vat.Turco 20 nüshası.
 İTA2 : İtalya - Vatikan Kütüphanesi - Vat. Turco 338 nüshası.
 İÜ1 : İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi - 50-252 nüshası.
 İÜ2 : İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi - T 710 nüshası.
 İÜ3 : İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi - T 1960 nüshası.
 İÜ4 : İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi - T 3036 nüshası.
 İÜ5 : İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi - T 3083 nüshası.
 İÜ6 : İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi - T 3094 nüshası.
 İÜ7 : İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi - T 3801 nüshası.
 KK1 : Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi – 10980 nüshası.

- KK2 : Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi - BY8265 nüshası.
 KK3 : Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi - 13527 nüshası.
 KM1 : Konya Mevlana Müzesi Kitaplığı - 1660/1 nüshası.
 KM2 : Konya Mevlana Müzesi Kitaplığı - 2934/1 nüshası.
 KT : Kütahya Tavşanlı Zeytinoğlu Kütüphanesi – 366 nüshası.
 KY : Konya Yazma Eser Kütüphanesi – vy8265 nüshası
 MH1 : Manisa İl Halk Kütüphanesi - 45 Hk 1387/1 nüshası.
 MH2 : Manisa İl Halk Kütüphanesi - 45 Hk 1388 nüshası.
 MH3 : Manisa İl Halk Kütüphanesi - 45 Hk 2755/2 nüshası.
 MK1 : Ankara Milli Kütüphane – A 4629 nüshası.
 MK2 : Ankara Milli Kütüphane – 06 Mil Yz. A 63 nüshası.
 MK3 : Ankara Milli Kütüphane – 06 Mil. Yz. 3169 nüshası.
 MK4 : Ankara Milli Kütüphanesi – 06 Mil. Yz. A. 3426 nüshası.
 MK5 : Ankara Milli Kütüphane – 06 Mil. Yz. A. 3644 nüshası
 MK6 : Ankara Milli Kütüphane – 06 Mil. Yz. A. 8931/10 nüshası.
 MK7 : Ankara Milli Kütüphane – 06 MK. Yz. A. 4007 nüshası.
 MK8 : Ankara Milli Kütüphane – FB 471/1 nüshası.
 MK9 : Ankara Milli Kütüphane – Yz. A. 3644 nüshası.
 MK10 : Ankara Milli Kütüphane - 03 Gedik 18061/1 nüshası.
 MK11 : Ankara Milli Kütüphane - 06 Hk 929 nüshası.
 MK12 : Ankara Milli Kütüphane - 06 Hk 978 nüshası.
 MK13 : Ankara Milli Kütüphane - 06 Hk 3294 nüshası.
 MK14 : Ankara Milli Kütüphane - 18 Hk 42 nüshası.
 MSR1 : Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye – 12 nüshası.
 MSR2 : Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye - 13 nüshası.
 MSR3 : Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye – 95 nüshası.
 MSR4 : Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye – 128 nüshası.
 MSR5 : Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye – 185 nüshası.
 MSR6 : Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye – 254 nüshası.
 MSR7 : Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye -1066 nüshası.
 MSR8 : Mısır-Kahire-Hidiv Kütüphanesi – 8648/1 nüshası.
 MSR9 : Mısır-Kahire-Hidiv Kütüphanesi – 8648/2 nüshası.
 MSR10: Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi – 1004 nüshası.
 MSR11: Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi – 1043 nüshası.
 MSR12: Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi – 1055 nüshası.
 MSR13: Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi – 1062 nüshası.
 MSR14: Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi – 1649 nüshası.
 MSR15: Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi – 1803 nüshası.
 MSR16: Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi – 1819 nüshası.
 MSR17: Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi – 6726 nüshası.
 SÇ : İstanbul Yapı Kredi Bankası Sermest Çifter Ktp. – 269 nüshası.
 SUD1 : Suudi Arabistan-Medine Şeyhülislam Arif Hikmet Kitaplığı – 1506 nüshası.
 SUD2 : Suudi Arabistan-Medine Şeyhülislam Arif Hikmet Kitaplığı – 3507 nüshası.

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا	ʾ (a, e, ı, i, o, ö, u, ü)
آ	e
اَ	ā
ب	b
پ	p
ت / ة	t
ث	s
ج	c
چ	ç
ح	h
د	ḥ
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ş
ص	ş
ض	d, ž
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	c
غ	ğ
ف	f
ق	q
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, u, ū, ü, vu, vü, o, ō, ö
ه / ه	h, e, a
ی	y, ı, i, ī, yı, yi

GİRİŞ

Klâsik Türk edebiyatı dönemine ait eserler içerisinde tahkiyeye dayanan mensur eserler ve mesneviler ayrı bir inceleme alanı teşkil etmektedir. Mesnevilerin ve aynı biçimde yazılmış olay ağırlıklı mensur ve manzum karışık uzun hikâyeleri, Tanzimat edebiyatı dönemi ile birlikte edebiyatımızda görmeye başladığımız bir edebi tür olan roman ile arasındaki benzerliklerden hareketle roman inceleme yöntemlerinin klasik dönem mesnevilerine uygulanması yakın dönemde başlayan bir metottur. Hazırladığımız tez çalışmasında, XVI. yüzyıla ait bir eser olan ve *Benli Hasan Çelebi* tarafından kaleme alınan *Hüsn ü Dil* anlatısının, tespit edilen nüshalarından hareketle yeniden (Latin harflerine aktarılıp) okunarak sağlam bir metnin oluşturulması daha sonra bu metinden hareketle anlatının incelenmesi amaçlanmıştır.

Klâsik edebiyat dönemi olarak adlandırdığımız dönemde gerek nazım gerekse nesir olarak kaleme alınan anlatılar, bu dönemin incelemeye değer önemli eserleridir. XVI. yüzyıl şairlerinden bahseden tezkirelerde gerek *Âhî*'nin sanatından gerekse eserlerinden övgülerle bahsedilmektedir. Çalışmamıza konu olan *Hüsn ü Dil* anlatısının mevcut nüshalarını belirlemek üzere yaptığımız araştırmalarda doksan dokuz nüshaya ulaşmamış olmamız ve *Çaylak Tevfik* tarafından *Asır Gazetesinde* tefrika edilmiş(1287) olması tezkirelerdeki görüşleri destekler mahiyettedir. Bu kadar çok nüshasının olması yazıldığı dönem itibariyle gördüğü ilgiyi ortaya koymaktadır. Bu vesile ile eser üzerine çalışma yapılması önem arz etmektedir.

Klâsik edebiyat dönemi olarak adlandırdığımız dönemde gerek nazım gerekse nesir olarak kaleme alınan anlatılar, bu dönemin incelemeye değer önemli eserleridir. XVI. yüzyıl şairlerinden bahseden tezkirelerde gerek *Âhî*'nin sanatından gerekse eserlerinden övgülerle bahsedilmektedir. Çalışmamıza konu olan *Hüsn ü Dil* anlatısının mevcut nüshalarını belirlemek üzere yaptığımız araştırmalarda doksan dokuz nüshaya ulaşmamış olmamız ve *Çaylak Tevfik* tarafından *Asır Gazetesinde* tefrika edilmiş(1287) olması tezkirelerdeki görüşleri destekler mahiyettedir. Bu kadar çok nüshasının olması yazıldığı dönem itibariyle gördüğü ilgiyi ortaya koymaktadır. Bu vesile ile eser üzerine çalışma yapılması önem arz etmektedir.

Hüsn ü Dil anlatısı ilk olarak İranlı şair Fettâhî tarafından kaleme alınmış, Lami'î Çelebi'nin kaleme aldığı eserle birlikte Türk edebiyatında da görülmeye başlar. Daha sonra Âhî, Muhyî-i Gülşenî, Yenipazarlı Vâlî, Keşfî gibi birkaç şairin daha Hüsn ü Dil kaleme aldığını kaynaklardan öğrenmekteyiz. Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısı üzerine yapacağımız okuma sonrasında bu şairlerin eserleri üzerine de bir okuma gerçekleştirerek anlatıda ne gibi değişimler yaşandığı ortaya konulacaktır.

Çalışmamızın ilk aşamasında Hüsn ü Dil'in yurt içindeki ve yurt dışındaki mevcut nüshalarının tespit edilmesine yönelik araştırmalar gerçekleştirdik. Bu girişimlerimiz sonucunda yurt içinde altmış dokuz, yurt dışında otuz nüsha ve Çaylak Tefrikası'na ait on yedi tane kütüphane kaydına ulaştık. Çalışmamızın sınırlılıklarını belirlemek adına bu nüshalar üzerinde bir ön inceleme yaparak anlatının nüsha şeceresini çıkarttık. Bu değerlendirmeler sonucunda çalışmamızın karşılaştırmalı metninin hazırlanmasında kullanmak üzere beş yazma eser belirledik. Ayrıca farklı başlıklar kullanılmış olması sebebiyle Asır Gazetesi tefrikasını da çalışmaya dâhil ederek altı nüsha üzerinden karşılaştırmalı metin hazırlamak üzere bir sınırlama belirledik. Çalışmamızın inceleme bölümünde ise klâsik edebiyat dönemi eserlerinin geleneksel inceleme yöntemleri doğrultusunda Hüsn ü Dil anlatısının şekil ve muhteva açısından bir incelemesini gerçekleştirdik.

Hüsn ü Dil anlatısının mevcut nüshaların belirlenmesinde çeşitli yöntemler kullanılmıştır. İlk olarak edebiyat tarihimizi konulan eserlerin Âhî maddeleri, şairin hayatı Divan'ı, Hüsrev ü Şîrîn'i ve Hüsn ü Dil'i üzerine bugüne kadar yapılmış çalışmalara ulaşılarak aktarılan nüsha bilgileri kayıt altına alınmıştır. Daha yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelere ait kataloglarda taramalar gerçekleştirdik. Katalogu bulunmayan kütüphanelerin internet siteleri üzerinden taramalar gerçekleştirdik. Bu çalışmalarımız sonucunda eserin mevcut nüshalarını kayıt altında aldık. İkinci aşamada tespitini gerçekleştirdiğimiz nüshalar üzerinden karşılaştırmalı metnin oluşturulmasında kullanılacak nüshaları belirledik. Daha sonra belirlediğimiz altı nüshadan Hüsn ü Dil anlatısının karşılaştırmalı metnini tamamladık. Karşılaştırmalı metnin hazırlanma okumalarını gerçekleştirirken çalışmamızın inceleme bölümünde kullanacağımız notlar hazırladık. Bu aşamada Hüsn ü Dil anlatısında kullanılan ayet iktibasları, motifleri, deyimleri, nesir bölümlerin arasında yazılmış olan nazımları belirleyerek çalışmamızın ilgili bölümlerinde paylaştık. Bu aşamada mevcut Hüsn ü Dil anlatılarından

Fettâhî, Lami'î Çelebi, Muhyî-i Gülşenî, Yenipazarlı Vâlî ve Gedizli Keşfi'nin eserleri ve eserler üzerine yapılmış çalışmalar üzerine okumalar yaptık. Bu okumalar esnasında karşılaştığımız farklılıklara çalışmamızın ilgili bölümlerinde yer verdik. Ayrıca Hüsn ü Dil anlatısı üzerine yaptığımız okumalardan eserin muazzam bir süslü nesir örneği olduğu kanaatine ulaştık bu tespitlerimizi de anlatının şekil açısından incelemesinde paylaştık.

Karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi 822 numaralı nüsha merkeze alınmış olup inceleme bölümünde alıntı yapmamız gerektiğinde bu nüshadaki yaprak bilgilerinin kullanımı tercih edilmiştir. Ayrıca bu nüshanın tıpkı basımı da çalışmamıza eklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BENLİ HASAN ÇELEBİ (ÂHÎ) HAYATI SANATI VE ESERLERİ

Âhî mahlası ile meşhur olan Benli Hasan Çelebi'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgiler çok sayıda kaynakta yer bulmaktadır. Gerek şairin yaşadığı döneme ait tezkireler gerekse edebiyat tarihi kitapları, antolojilerde şairin yaşam serüvenine dair bilgiler aktarılmaktadır. Ayrıca çeşitli ansiklopedilerin şairin hayatına ayırdığı maddelerin yanı sıra şairin ünlü eseri Hüsri ü Dil ile ilgili maddelerde de çeşitli vesilelerle Benli Hasan Çelebi hakkında bilgilere ulaşılmaktadır.

Benli Hasan Çelebi'nin eserleri üzerine yapılan çalışmalarda ve yayınlarda, bahsetmiş olduğumuz kaynaklar referans gösterilerek şairinin hayatına, eserlerine ve edebi kişiliğine dair bilgiler paylaşılmaktadır.

Bu bölümde birincil kaynaklardan edinmiş olduğumuz bilgilerden hareketle Benli Hasan Çelebi'nin hayatı, eserleri ve edebi kişiliğine dair tespitler paylaşılacaktır.

1.1. Hayatı

Şairin hayatına dair bilgilerin yer aldığı ilk kaynak Âşık Çelebi'nin yapmış olduğu derlemelerdir. Daha sonrasında kaleme alınan tezkireler ve tarihi kaynaklar, Âşık Çelebi'nin derlemelerindeki bilgileri ve şairin yazmış olduğu eserlerden edinilen bilgileri aktarmaktadır.

Kaynaklarda asıl adı Hasan olarak belirtilen şair, “Benli Hasan” (TDVİA, 2004, C1, s.527) lakabıyla meşhur olmakla birlikte, “Benli Hasan” (haz. İsen, 1990, 59), “Benli Hasan Çelebi, Âhî”(Gibb, 1999, II, s.483) ve “Mevlânâ Âhî”(haz. İsen, 1990, s.89) isimleri ile gerek tezkirelerde gerekse tarih kaynaklarında tanıtılmaktadır.

“Âhî” mahlası, şairin ilk mesnevi yazma girişimi olan Hüsri ü Şîrîn adlı eseri üzerine çalıştığı dönemde muasır Celîlî tarafından verildiği aktarılmakla birlikte şairin sessiz tabiatı sebebiyle “Dilsiz Dânişmend”(haz. Kılıç, 2010, s.394) namı ile de kaynaklarda zikredilmektedir. O kadar sessiz bir kişiliğe sahiptir ki, Meşâ'irü's-su'arâ adlı eserde,

meyhanede onu görenlerin dilsiz zannettiğinden bahsedilir (Bkz. haz. Kılıç, 2010, s.394). Benli Hasan Çelebi, 1476 yılında dünyaya gelir. Doğum yerinin Rumelinin Niğbolu kasabası yakınlarındaki Tirsinik köyü olduğu düşüncesinde kaynaklar görüş birliğindedir. Bu köyün adı sadece Gibb'in aktardığı bilgilerde "Tirstinik (1999, II, s.483)" şeklinde aktarılmaktadır.

Şairin babası, "sâhib-i genc-i vâfir tecârib-i ticâretde mâhir bir ulu tâcir (haz. Kılıç, 2010, s. 392)" şeklinde tanıtılan Niğbolu esnaflarından Seydi Hoca; annesi ise Melek adlı bir kadındır. Benli Hasan Çelebi'nin küçük yaşlarda babasını kaybetmesi hayatını etkileyen en önemli olaydır. Nitekim babasının vefatının ardından baba mesleğini devam ettirme yönünde çalışma hayatına başlayan şair, annesinin yeni bir evlilik yaptığını öğrenince tüm mal varlığını geride bırakarak İstanbul'a gitme kararı alır.

İstanbul'a geldiğinde eğitim için "ileri bir yaşta olmasına rağmen"(TDVİA 2004, C1, s.527) kendisini ilim tahsiline adar. Şairin memleketinden ayrılması ve İstanbul'a gelerek kendisini ilme adanması Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'da şu şekilde aktarılmaktadır:

Günlerde bir gün İstanbul'a irdi. Çün re'sû'l-mâl-i nukûd-ı 'ulûm u ma'ârif olan gevher-i fitrat-i selîme girîbân-ı fitratında hazır u âmâde idi. [...] Az müddetde her hünerde bir hâce-i gîrân-mâye ve sûk-ı savk-ı şî'r ü inşâda sîmsâr-ı bülend-pâye oldu (haz. Kılıç, 2010, s.392).

Mülazımlığa kadar ulaşacağı bu eğitim döneminde Benli Hasan Çelebi'nin nazım ile uğraştığı bilinmektedir. Bu dönemde gazel türünde yazdığı nazımları vardır.

Benli Hasan Çelebi, almış olduğu eğitimin ardından "kırk yaşlarında"(TDVİA, 2004, C1, s.527) Kara Bali'den mülazım olarak görevlendirilir. Bu dönemde şair artık nazım ve nesirleriyle dikkatleri çekmeyi başarır ve mesnevi türünde eser kaleme almaya karar verir.

Mesnevi türünde kaleme aldığı ilk eser, kendisinden yaklaşık yarım asır önce Şeyhî (öl. 1431) tarafından kaleme alınan Hüsrev ü Şîrîn hikâyesi olur. Şair, eserinin bir bölümünü tamamladıktan sonra dönemin Nakşibendî şeyhlerinden olan Mahmud Çelebi Efendi'nin tepkisi ile karşılaşır. Şairin, Hüsrev ü Şîrîn adlı bir eser yazmaya başladığı bilgisinin şeyhe ulaşmasından bir süre sonra Benli Hasan Çelebi, mesneviye ait bazı bölümleri Mahmud Çelebi

Efendi ile paylaşır. Bunun üzerine şeyhin tepkisine maruz kaldığı (Bkz. Gibb 1999, II, s.482) diğer bir görüş ise Mahmud Çelebi Efendi'nin şairin Hüsrev ü Şîrîn adlı eser yazmaya başladığını öğrenmesi üzerine (Bkz. TDVİA, 2004, C1, s.527) bu tepkiyi gösterdiği yönünde bilgiler kaynaklarda aktarılmaktadır. Şeyh, Hüsrev'in gayrimüslim olmakla birlikte Hz. Peygamberin kendisine göndermiş olduğu İslam'a tebliğ mektubunu yırtma küstahlığı gösterdiği için onun övülmesinin caiz olmayacağını söylemesi üzerine Benli Hasan Çelebi eserini yazmaya son verir.

Tezkirecilerin “büyük bir eser olma liyakati vaad eden”(Gibb 1999, II, s.482) bir eser olarak bahsettiği mesneviye ait bazı nazımlar, Zeyrekzâde ve Kemalpaşazâde tarafından dönemin padişahı Yavuz Sultan Selim'e sunulur. Bir kaç yaprak halinde sunulan nazımlar padişah tarafından takdire şayan bulunur ve Benli Hasan Çelebi'ye Bursa'da bulunan Bayezid Paşa Medresesi'nde müderrislik vazifesi teklif edilir. Bu olay Meşâ'irü's-Şu'arâ'da şu şekilde aktarılmaktadır:

Ri'âyet eylen ki intizâm-ı ahvâl-i ma'âş Cevdet-i tab'a bahâne ve himmet-i pâd-şâhî hınk-ı zihne tâziyânedür didükde Anadolu Kazî-'askeri Kemâl Paşa-zâde Bursa'da yigirmi akçe ile Bâyezîd Paşa medresesin arz idüp pâdşâh ihsân ider (haz. Kılıç, 2010, s.395)

Benli Hasan Çelebi kendisine layık görülen bu vazife hususunda düşüncelere kapıldığında Zeyrekzade kendisini ziyarete gelir. Padişahın bu ihsanına kanaat etmemesini, nazımlarını çok beğendiği için daha iyi makamların teklif edilebileceğini söyler. Bu telkinlerin etkisinde kalan Benli Hasan Çelebi bir süre sessizliğe bürünür. İhsanının kabul görmediğini düşünen Yavuz Sultan Selim'in, şaire yeni görevlerin verilmemesini emretmesi üzerine uzun yıllar mülazım olarak kalır.

Padişahın tepkisini öğrenen Benli Hasan Çelebi, Ahmed Paşa ve Necâtî'nin *egri* redifli gazeline bir nazire kaleme alır. Nazire, kaynaklarda şu şekilde aktarılmaktadır:

Beyt

O kad bâlâ vü zülf egri diyâr-ı hüsn pür-âşûb

Memâlik fitne şeh zalim âlem serkeş sipâh egri (haz. Kılıç, 2010, s.396)

Bu beyitte, kendisine yapılmış bir kinaye görmesi ya da zannetmesi sonucu padişahın şaire olan öfkesi artar. Padişahın gazabına uğrayan Benli Hasan Çelebi “niçe yıl mülâzemetden sonra Karaferye medresesi^[1]”(haz. Kılıç, 2010, s. 396)ne müderrisliğine tayin edilir.

Karaferye Medresesi’ndeki görevi esnasında Fenârîzâde Muhyiddin Mehmed Şah Çelebi’nin tavsiyesi ile Hüsn ü Dil adlı eseri yazmaya başlar. Âhî’nin kaleme aldığı son eseri eser olan Hüsn ü Dil kaynaklarda “Anadolu sahasında türünün en güzel örneği”(TDVİA 2004, CI, s.527) olarak övülmektedir.

Benli Hasan Çelebi, Karaferye Medresesi’ndeki görevi esnasında kendisi gibi şair olan Hâverî’nin kız kardeşi ve Açıuk Kâzî’nin kızı ile evlenir.

Eserlerinden yola çıkılarak yapılan yorumlarda şairlik yeteneği ile övgülere mazhar olan şair, buna rağmen hayatı boyunca padişah himayesi görmemiştir. Karaferye’de müderris iken vefat eden Benli Hasan Çelebi’nin mezarı da oradadır.

1.2. Sanatı

Divanı dışında iki defa mesnevi türünde eser yazma girişiminde bulunan Benli Hasan Çelebi, Hüsrev ü Şîrîn adlı eserini yazmaya devam etmeme kararı almasının ardından Hüsn ü Dil anlatısını kaleme alır.

Yaşadığı dönemin ünlü şairlerinden Celilî, Mesîhî, Revânî, Şem’î, Vasfî ve Zâtî ile arkadaşlık etmiş olan Benli Hasan Çelebi için sadece Sehi Bey Tezkiresi’nde “Mevlâñâ Şeyhî’ye pey-rev olmuş (Edirneli Sehî, 1325, s.98b)” ifadesi ile onun yolundan gittiği anlatılmaktadır.

Benli Hasan Çelebi, kaleme almış olduğu eserler doğrultusunda mesnevi şairi olarak tarihe geçmiş ve “mesnevileri diğer şairlerine tercih edilmiştir”(TDVİA, 2004, s.527).

^[1] Karaferya şehrinde bulunan bu medrese için Karaferya şehri hakkında şu bilgileri aktarabiliriz. Şehrin isiminde yer alan “kara” niteliği, şehri çevreleyen ormanlardan aldığı; “ferya” ifadesinin de Yunanca “Véria” sözcüğünden gelmektedir. “Véria” sözcüğünün Veres adlı eski Makedon kralının kızına nisbetle kullanıldığı kaynaklarda geçmektedir. Şehir, Bulgaristan’ın Selânik şehrinin batısında yer alan Vermio dağı eteklerindedir (Bkz. TDVİA, 2004, s.391).

Yazmış olduğu nazımları sebebiyle üslubundan övgülerle bahsedilen Benli Hasan Çelebi'nin nazımları için Lâtifî Tezkiresi'nde “Şi'r-i şîrîninde şîve-i Hasan ve sûz-ı Hüsrev merhûn u mevcûd ve sanâyi'-i Selmân ve hayâlât-ı Kemâl gayr-ı ma'dûddur. Elhakk u insâf budur ki, nazm u inşâsı ve eş'âr-ı dil-gûşâsı reng ü çaşnîde ve elfâz u ma'ânîde makbûl-i suhanverân-ı 'âlem ve matla'-gûylıkda hod icmâ' u ittifâk üzre makbûl ü müsellemdür”(haz. Canım, 2000, s.182) ifadeleri kullanılmaktadır.

Lâtifî Tezkiresi'nde şiir alanındaki yeteneğine dikkat çekilir, “şi'r ü inşâ ile tamâm iştiâr u şöhret bulmuştur”(haz. Canım, 2000, s.182) “Şu'arâ-i Rûmun mümtâz u müstesnalarından ve mütegazzilân-ı müte'ahhırînün a'lâlarındandır”(haz. Canım, 2000, s.182) şeklinde övülmektedir.

Eserlerinden hareketle Benli Hasan Çelebi değerlendirildiğinde genel manada olumlu görüşler sunulmaktadır. Lâtifî Tezkiresi'nde şairin tamamlamaktan vazgeçtiği mesnevisi Hüsrev ü Şîrîn hakkında yapılan değerlendirmelerde “güzel dikkatler ve orijinal tasarruflarla kapalı ve sanatlı beyitler söylemiştir. Özellikle bölüm başlıklarındaki matlâlar ile sabah ile akşamın anlatıldığı gönül alan beyitlerin her biri şaşılacak nitelikte, sihr-i halal örneği sayılacak güzelliğindedir”(haz. İsen 1990, s.59) ifadelerinin ardından bu değerlendirmeleri destekleyecek beyitler aktarılmaktadır. Hüsn ü Dil'de kullanmış olduğu üslup “eski münşilerin yolundan gitmediği”(haz. İsen 1990, s.59) hususuyla orijinal bulunmaktadır. Ayrıca Âlî, Benli Hasan Çelebi'nin kaleme aldığı Hüsn ü Dil adlı eserini “Lâmiî'nin eserine üstün tutmuştur” (TDVİA, 2004, s.527).

Benli Hasan Çelebi'nin yazmış olduğu nesirlere dikkatlerin çekildiği Lâtifî tezkiresinde “şiir ve mesnevide güzellik ve zarafet bundan fazla ne kimseye nasip olur ne de tasavvur edilir”(haz. İsen, 1990, s. 59), Beyânî Tezkiresi'nde “Şu'arâ-yı Rûmun a'lâlarındandır”(haz. Eyduran 2008, s.27) Tezkiretü's-şu'arâ'da “Rûmun a'lâlarından ve bu tâ'ifenin mümtâz ü müstesnâlarındandır”(haz. Kılıç 2010, s.392) şeklinde övülerek devrinin en iyi şairleri arasında kabul edilmektedir.

Eserleri hakkında tezkirelerde yapılan eleştirilerde nesir bölümler arasında kullanılan nazımların “hikâyenin kompozisyonu içinde hikâye tekniğine uygun olmadığı, hayal teşbih ve sanatların tekellüfû ile olayların akışının hikâyenin konusundan uzaklaştığı”(hzl. İsen 1990:59) yönünde kanaatlere yer verilmektedir.

1.3. Eserleri

Benli Hasan Çelebi'nin Divan'ı, Hüsrev ü Şîrîn'i ve Hüsn ü Dil anlatısı olmak üzere kaynaklarda bahsedilen üç eseri bulunmaktadır. Bu eserlerin tamamı yurt içinde ve yurt dışında çeşitli kütüphanelerde mevcuttur. Şairin ilk eseri, Divan'ıdır.

1.3.1. Divan

Benli Hasan Çelebi'nin nazım türünde eserlerini bir araya getirdiği bu eserin, iki nüshası bulunmaktadır. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan nüshalardır.

Divan üzerine ilk çalışma, Necati Sungur'un yüksek lisans tezi çalışmasıdır (*Âhî Divanı, İnceleme-Metin, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ulusal Veri Merkezi veritabanından erişildi (Erişim No.11816), 1990). İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve diğeri Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan nüshadan hareketle tenkitli metin oluşturulmasından müteşekkil bu çalışma daha sonra Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır (*Âhî Dîvânı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994). Divan'ın transkripsiyon harflerine aktarılmasından oluşan yayın Mustafa S. Kaçalın tarafından gerçekleştirilmiş ve bu çalışma Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından e-kitap olarak internet ortamında yayınlanmaktadır (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78356/ahi-divani.html>). Divan'daki nazımlar ile nazım-nesir karışık kaleme aldığı eserlerindeki nazımları bir arada değerlendiren çalışma Ahmet Doğan tarafından gerçekleştirilmiştir (Rumeli Şairlerinden Âhî'nin Şiirlerinde Kimsesizlik Duygusu, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* / 2012-2 (Temmuz-Aralık) - Balkan Özel Sayısı - II, s. 202-214). Ayrıca Divan üzerine bir yüksek lisans tez çalışması Coşkun Ağra tarafından gerçekleştirilmiştir (*Âhî Divanı Üstüne Bir Yorum Denemesi, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ulusal Veri Merkezi veritabanından erişildi (Erişim No.140826), 2003).

Necati Sungur'un yapmış olduğu çalışmayı göz önünde bulundurduğumuzda Divan'ın, 1 kaside, 1 murabba^c, 1 tahmis, 145 gazel, 1 kıt^a, 3 matla ve 1 müfredten oluştuğunu ifade edebiliriz. Necati Sungur yapmış olduğu çalışmada Divan'ı oluşturan bu nazımların sayısından hareketle Benli Hasan Çelebi'nin bir divan şairi olarak anılabileceğini ifade eder (Bkz. 1994, s.24). Yine Sungur yapmış olduğu çalışmada Benli Hasan Çelebi'nin nazımları için "sade ve samimi söyleyişi, sanatının en belirgin özelliğidir"(1994, s.24) şeklinde değerlendirmelerde bulunmaktadır.

1.3.2. Hüsrev ü Şîrîn (Hikâyet-i Şîrîn ü Pervîz)

Benli Hasan Çelebi'nin mesnevi türünde kaleme aldığı ilk eseridir. Bir bölümünü Yavuz Sultan Selim'in görüp beğendiği ve daha sonraki yüzyıllarda yazılan tezkirelerde övgülerle bahsedilen eser, bir Nakşibendî şeyhi olan Mahmud Efendi'nin yoğun eleştirisine maruz kalınca şair eserini yazmaktan vazgeçer. Bu sebeple tamamlanamamış bir eser olarak kalır.

Lâtîfî Tezkiresi'nde, Şeyhî'nin aynı adda eserine nazire olarak kaleme alındığı bilgisinin aktarıldığı Hüsrev ü Şîrîn, "Hikâyet-i Şîrîn u Pervîz vü Riâyet-i Gulgûn u Şebdîz (haz. İsen 1990, s.90)" ismi ile tanıtılmaktadır.

Lâtîfî Tezkiresi'nde:

Bu manzumede güzel dikkatler ve orijinal tasarruflarla kapalı ve sanatlı beyitler söylemiştir. Özellikle bölüm başlarındaki matlâlar ile sabah ve akşamın anlatıldığı gönül alan beyitlerin her biri şaşılabilecek nitelikte, sihr-i halal örneği sayılabilecek güzelliğindedir (haz. İsen 1990, s.92).

Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'da:

Hüsrev ü Şîrîn tetebbu' itdi. Hakkâ bir nazm-i şîrîndür ki kişver-i şî'r Husrevleri ol mazmun pîrâmeninde Ferhâd gibi tag eridür. Medh-i Husrev'de hâme-i gevher-bân gûyâ Hürmüz-i tâcdârdur ki Nûşîrevân-ı Rûh-ı Kuds'un nefes oğlu gibi sözleri nûş-ı

revândur ve şî'r-i şîrîn-şî' ârı vâsf-ı leb-i Şîrîn'de şîr ü şeker gibi âmîziş bulup kuvvet-i kalb ve kut-ı cândur (haz. Kılıç, 2010, s.393).

Beyânî Tezkiyesinde:

Ma'nâsı rasîn ve elfâzı rengîndür. Nizâmî görse tahsîn idüp Hüsrev hezâr âferîn diyeydi (haz. Eyduran, 2008, s.27).

Sehi Bey Tezkiresi:

Hüsrev ü Şîrîn üslûbında Gül ü Hüsrev adlu bir kitâbı var Mevlânâ Şeyhî'ye pey-rev olmuş mesnevîsi güzel ve matbu^c ve nazmı latîf ve masnû^c müsveddesin beyâz itmege ihmâl ü igmâz eylemegin kem-yâb ü nâ-yâbdur (Sehi Bey Tezkiresi 98b).

Genel manada başarılı bulunan mesneviye dair değerlendirmelerde, şairinin üslubu övülmüştür.

Hüsrev ü Şîrîn mesnevisinin iki nüshası bulunmaktadır. Milli Kütüphane'de bulunan 06 Mil Yz FB 471/2 numarada kayıtlı nüsha, "Hüsrev ü Şîrîn" başlığı ile Abdî b. Hibetullah b. Halimi tarafından istinsah edilmiştir. Anlatı 90b-104a numaralı yapraklar arasındaki bölümde, nesih yazı türünde kaleme alınmıştır. Milli Kütüphane'de bulunan 03 Gedik 18061/2 numarada kayıtlı diğer nüsha ise "Şîrîn ü Pervîz" başlığı ile kaleme alınmış olup, müstensihine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Anlatı 81b-100b numaralı yapraklar arasındaki bölümde aktarılmaktadır.

Hüsrev ü Şîrîn anlatısı, Sasani hükümdarlarından Nûşirevân'ın torunu ve Hürmüz'ün oğlu olarak bilinen Hüsrev/Hüsrev-i Pervîz'in hayatının bir bölümünden müteşekkil olarak çeşitli yüzyıllarda birçok şair tarafından kaleme alınmıştır. İlk olarak Genceli Nizâmî'nin hamsesinde karşımıza çıkmaktadır. Nazım türünde ilk defa Firdevsî'nin Şehnâme'sinde yer bulan anlatı, XI. yüzyılda Senâî ve XII. yüzyılda Nizâmî tarafından kaleme alınmıştır. Daha sonraki yüzyıllarda pek çok defa yazılmış olmasına rağmen hiçbiri Nizâmî'nin eserinden üstün olmayı başaramamıştır.

Benli Hasan Çelebi'nin bu eseri üzerine tek çalışma Mehmet Fatih Köksal tarafından gerçekleştirilmiştir (Âhî'nin Hüsrev ü Şîrîn Mesnevisi, Türklük Bilimi Araştırmaları, Sayı 6, sayfa 209-253, 1998).

Benli Hasan Çelebi tamamlamaktan vazgeçtiği bu eserinin bazı bölümlerini bir diğer eseri Hüs ü Dil'de kullanmıştır. Bu hususta M. Fatih Köksal da benzerlik tespit ettiği beyitlerin sayfa numaralarını makalesinde paylaşmaktadır (1998). Çalışmamızdaki Hüs ü Dil anlatısının nazımlarına dair değerlendirmelerde bulunduğumuz bölümde bu husus da bir başlık açılarak açıklamalarda bulunulmuştur:

1.3.3. Hüs ü Dil

Benli Hasan Çelebi, Hüs ü Dil anlatısını Karaferye Medresesi'nde görev yaptığı dönemde yakın dostu Fenârîzâde Muhyiddin Mehmed Şah Çelebi'nin tavsiyesi üzerine yazmaya başlamıştır.

Hüs ü Dil'in gerek yurtiçinde gerek yurtdışındaki kütüphanelerde yapmış olduğumuz araştırmalarda doksan dokuz nüshasının olduğunu tespit ettik. Nüsha sayısındaki bu fazlalık bile eserin ne kadar beğeni gördüğü ve okunduğunun belirtisidir. Ayrıca eser Çaylak Tefvik tarafından Asır Gazetesinde tefrika edilmiştir (İstanbul, 1287). Bu nüshaların tamamı çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak tanıtılacaktır.

Kaynaklar bu anlatıdan övgülerle bahsetmektedir.

Lâtîfî Tezkiresi'nde:

Hüs ü Dil adlı kitabı inşâ üslubunda orijinal bir tarza sahip, seçkin kişilerin beğendiği bir eserdir. İnşâ tarzında eski münşilerin yolundan gitmemiştir. İbâre ve istiarelerde uygun olmayan sözlerle kısır tezhipleri seçmemiştir (haz. İsen 1990, s.92).

Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'da:

Ol dahî encâma peyveste olmadan câm-ı 'ömr-i münşî şikest olmuşdur. İnşâ olunan mikdârûñ dahi ba'zı nüsha kamer gibi müsevvede kalup ve ba'zı yirinden evrâk zâyî olup rabtı istihâle mertebesin bulmuşdur. Merhûm bezm-i sohbetde ve dem-i işretde nûş-

ı şarâbda ve meclis-i ahbâbda sâkit ü sâmit ve semt-i hamûşîye müşâmit imiş (haz. Kılıç 2010, s.393).

Beyânî Tezkiresinde:

Hüsn ü Dili hod-nâdire-i devrân ve hâric-i hayta-ı dâîre-i imkândur (haz. Eyduran 2008, s.28-29).

Sehi Bey Tezkiresi:

İnşâ tarzında Hüsn ü Dil adlı bir kitâbı dahı var gâyet güzel ve bî-bedel yazmışdur (Sehi Bey Tezkiresi 98b).

Benli Hasan Çelebi'nin gerek şairlik yeteneği ve gerekse Hüsn ü Dil anlatısının başarısı hususunda tezkire yazarları hemfikirdir.

Eser üzerine üç çalışma tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Lütfi Parlak tarafından hazırlanmış lisans bitirme tezidir. Hangi nüsha üzerine çalıştığını belirtmediği çalışmada, Benli Hasan Çelebi ve Hüsn ü Dil hakkında çok kısa bir bilgi verdikten sonra ele aldığı nüshanın ilk yüz sayfasını transkripsiyon harflerine aktararak bu bölüme ait bir sözlüğü çalışmasına eklemiştir (*Hüsn-i Dil Metin-Lügatçe*, (yayınlanmamış lisans tezi) İstanbul:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1977). Hüsn ü Dil'e ait tespit edilen kırk nüsha tanıtılarak üç nüshadan hareketle tenkitli metin çalışmasından oluşan bir yüksek lisans tezi Mümine Çakır tarafından gerçekleştirilmiştir (*Âhî'nin Hüsn ü Dil'i*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul:Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (Erişim No. 81223), 1998). Daha sonra eserin tanıtımına yönelik bir makale yine Mümine Çakır tarafından Uluslararası Buruc Üniversitesi'nde yayınlanmıştır (Rumelili Bir Şair Âhî ve Hüsn ü Dil Mesnevîsi, <http://eprints.ibu.edu.ba/430/1/ISD2009-Education>, (01.06.2016)). Bu çalışmaların dışında Yenipazarlı Vâlî'nin Hüsn ü Dil'i üzerine bir yayın gerçekleştiren M. Fatih Köksal, çalışmasında Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısına ayırdığı bölümde eserin yetmiş sekiz nüshasına ulaştığını söyleyerek eser hakkında da çok değerli açıklamalarda bulunmaktadır(1999).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ANLATI GELENEĞİ İÇERİSİNDE HÜSN Ü DİL VE ÂHÎ'NİN HÜSN Ü DİL'İ

Bu bölümde bilinen ilk Hüsn ü Dil mesnevisi ve bu anlatının Türk edebiyatına etkileri hakkında bilgilere yer verilecektir. Ayrıca Türk edebiyatında Hüsn ü Dil kaleme alan şairler tanıtılarak çalışmamıza konu olan Benli Hasan Çeleb (Âhî)'nin Hüsn ü Dil adlı eseri tanıtılacaktır.

2.1. Anlatı Geleneği İçerisinde Hüsn ü Dil

Hüsn ü Dil anlatısı ilk olarak İranlı şair Fettâhî-i Nişâbûrî tarafından kaleme alınmıştır. Asıl adı Muhammed b. Yahyâ Sîbek olan İranlı şairin adı kaynaklarda “Yahyâ-yı Sîbek” (haz. Cunbur, 1982, s.65) şeklinde aktarılmaktadır. Doğum tarihine dair herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte H 852 / M 1448-49 senesinde vefat ettiği bilinmektedir. Şairin vefat tarihine dair bilgi Nevâyî'nin Mecâlisü'n-nefâyis adlı eserinde mevcuttur. Şair hakkında bilgiler aktaran Nevâyî,

“sene isnâ ve hamsîn ve semâne (852) (haz. Ayan, vd., 1995, s.10)”

mısraı ile şairin vefat tarihini kaydetmiştir.

Fettâhî, hezec bahrinde 5000 beyitlik, “Allah’a hamdolsun ki bu Destûr-i ‘Uşşâk yaratıcının yardımıyla nihayet buldı [Destûr-ı Ushshâq s.480] (Nuhoğlu, 2010, s.69)” ifadeleri ile sonlandığı eserinin bir özeti niteliğinde Hüsn ü Dil adlı mesnevisini kaleme alır.

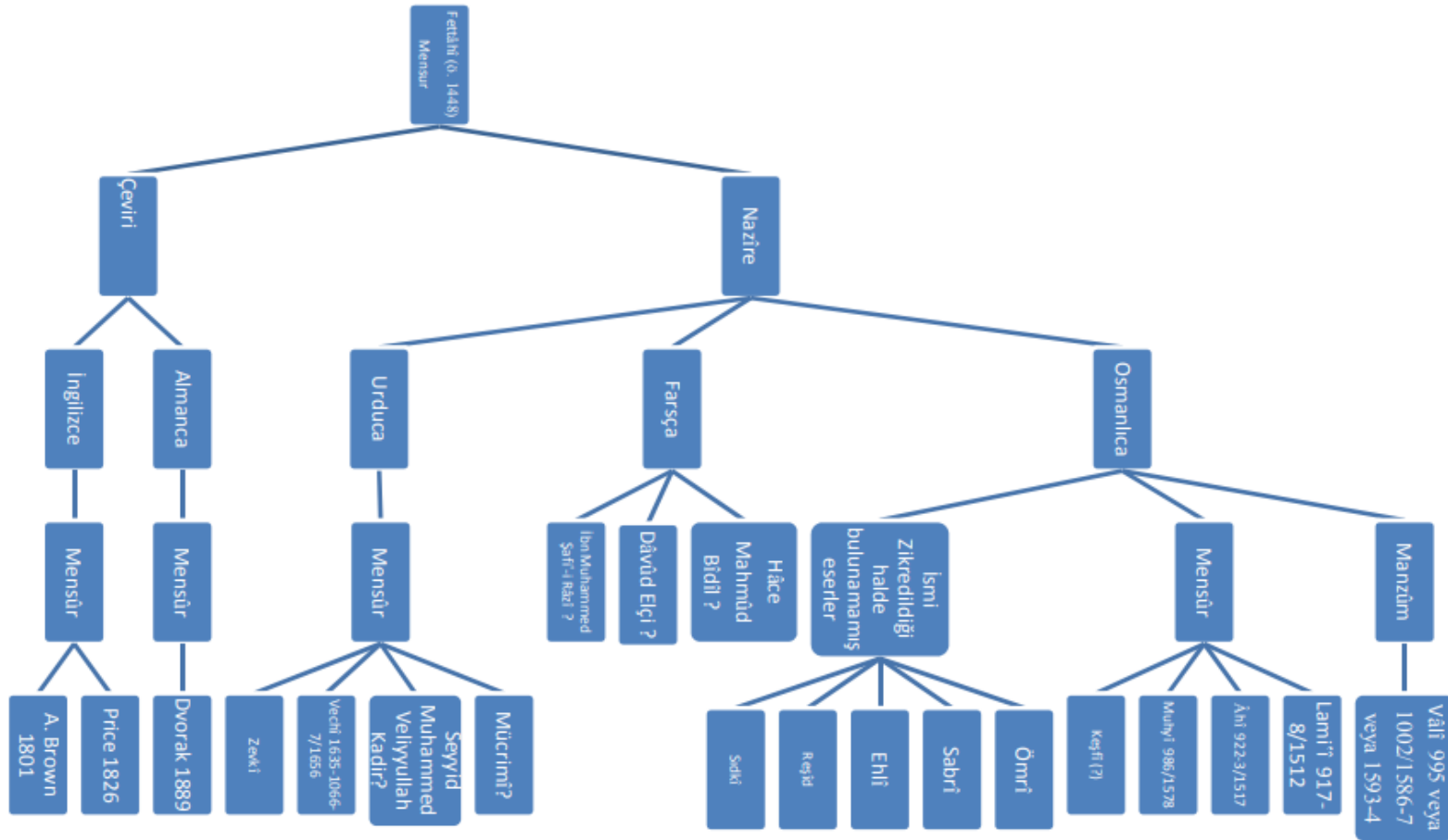
Oldukça ilgi gören bu Farsça eser, başta İran olmak üzere Türk edebiyatının yanı sıra Hindistan’da rağbet görmüştür.

İlk olarak Fettâhî Nişâbûrî tarafından kaleme alınmakla birlikte daha sonra çeşitli dillerde çeviri, tercüme veya nazire şeklinde yazıldığını görmekteyiz. Eser üzerine Farsça yazılmış üç nazire bulunmaktadır. Bu nazireler, Hâce Mahmûd Bîdil, Dâvûd Elçi ve İbn Muhammed Şâfi-i Râzî tarafından kaleme alınmıştır. Urduca yazılmış dört nazire Vechî, Zevkî, Mücrimî ve Seyyid Muhammed Veliyullah Kadirî tarafından kaleme alınmıştır. İngilizceye

tercümesi William Price(Dublin, 1828) ve A. Brown(Dublin, 1801) tarafından, Almancaya çevirisi ise Rudolf Dvorak(Viyana, 1889) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Fettâhî'nin eserinden itibaren Hüsn ü Dil anlatısı çok farklı dillerde kaleme alınmaya başlamıştır. Berat Açıl, Muhyî-i Gülşenî'nin Hüsn ü Dil anlatısı üzerine hazılamış olduğu tez çalışmasında bu Hüsn ü Dil'in nasıl bir yayılım gösterdiğini şekille açıklama yoluna gitmiştir (Bkz. Açıl, 2010, s.33). Eserin kaynağından itibarenki seyrini gözler önüne sermesi açısından başarılı bir çalışma olduğunu söylemeliyiz.

Tablo 1: Hüsn ü Dil Anlatıları Ağacı.

2.1.1. Türk Edebiyatında Hüsn ü Dil Anlatıları

Türk edebiyatında nazım, nesir ve nazım-nesir karışık şekilde kaleme alınan nazireleri mevcuttur. Kaynaklardan aktarılan bilgilere göre ilk olarak XVI. yüzyılda Lâmi'î Çelebi tarafından H 918 / M 1512-1513 senesinde yazılan nazire ile Türk edebiyatında görülmeye başlayan bir mesnevidir. Anlatı, mensur olarak ilk defa Yenipazarlı Vâlî tarafından H 995 / M 1587-88 senesinde kaleme alınır. Türk edebiyatı tarihine dair kaynaklarda, Hüsn ü Dil kaleme alan sekiz tane şairin isminden bahsedilmektedir. Ancak bu şairlerden bazılarının eserleri henüz bulunamamıştır. Tespit edilen eserler ve şairleri üzerine de çeşitli çalışmalar yapılmaya devam edilmektedir. Türk edebiyatında gerek nazım gerekse nesir türünde Hüsn ü Dil kaleme alan şu şairler tespit edilmiştir:

2.1.1.1. Lâmi'î Çelebi (ö. 1531) ve Hüsn ü Dil'i

Asıl adı kaynaklarda Mahmud olarak zikredilmektedir. Lâmi'î Çelebi mahlası ile eserler kaleme almıştır. M 1472 senesinde Bursa'da dünyaya gelen Lâmi'î Çelebi, M 1531 senesinde vefat etmiştir. Hüsn ü Dil, Vamık u Azra, Vis ü Râmin, Ferhad u Şirin, Salaman u Absal mesnevilerinin yanı sıra çok sayıda nazım ve nesir eseri mevcuttur.

Hüsn ü Dil hikâyesinin edebiyatımızda ilk defa kaleme alan Lâmi'î Çelebi'dir. Yavuz Sultan Selim'e sunulan eser, H 918 / M 1512-13 senesinde yazılmıştır. Nazım-nesir karışık olarak kaleme alınan eser, 130 yaprak civarında bir hacme sahiptir. Eserin yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda yazması mevcuttur. Eser üzerine ikisi yurt içinde Ülkü Ayan (*Lami'î Çelebi'nin Hüsn ü Dil'i (İnceleme-Metin)*, (yayınlanmamış yüksek lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987) ve Abit Şenel (*Lami'î Çelebi Hüsn ü Dil, İnceleme-Metin*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Bursa:Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998) tarafından hazırlanmış yüksek lisans tezi ve birisi de yurt dışında Rudolph Dvorak (*Hüsn ü Dil Persischa Allegorie von Fettâhî aus Nisapurhrsg, Übers und erklart und Mit Lamii's Turkischer Bearbeitung Vergliechen*”, Wien: Denkschriften der Akademie, 1889) tarafından gerçekleştirilen yayın ile birlikte üç çalışma yapılmıştır.

2.1.1.2. Keşfi (ö. 1538-39) ve Hüsn ü Dil Tercümesi

Asıl adı Hüsn ü Dil Tercümesi adı altında kaleme aldığı eserinde Hızır b. Hacı Hüseyin b. Hacı Bâlî-i Gedûzî (bkz. 74b) şeklinde geçmektedir. Hüsn ü Dil Tercümesi üzerine bir makale yayını gerçekleştiren Sadık Yazar, tezkirelerden hareketle Keşfi'nin doğum tarihi hakkında bir bilgiye ulaşamadığını ifade ederek, doğum yerinin “Germiyan vilayetinin Gedus kasabası” olduğunu ifade eder. Keşfi, H 945 / M 1538-39 senesinde vefat etmiştir.

M. Fatih Köksal'ın, Yenipazarlı Vâlî'nin Hüsn ü Dil mesnevisi üzerine yapmış olduğu çalışmadaki Hüsn ü Dil bibliyografyasından hareketle Keşfi'nin tek nüshasını tespit ettiği Hüsn ü Dil Tercümesi adlı eser üzerine hem tanıtımı hem de transkripsiyon harflerine aktarılması yönünde bir yayını Sadık Yazar tarafından gerçekleştirilmiştir (XVI. Yüzyıl Şairlerinden Gedizli Keşfi ve Hüsn ü Dil Tercümesi, *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilimi Araştırmaları*, C. XXX/II, Cem Dilçin Armağanı, s. 245-286, 2009). Eserin tek nüshası mevcut olması sebebiyle ne zaman kaleme alındığı hususunda herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır.

2.1.1.3. Yenipazarlı Vâlî (ö. 1598) ve Hüsn ü Dil'i

Asıl adı Ahmed olmakla birlikte “Ahmed Çelebi (Riyâzî Mehmed vr 113a)”, “Ahmed Efendi (Rıza Seyyid 1315:103)”, “Vâlî Ahmed Ağa (Mehmed Süreyya 1311:C.IV;602)” isimleri ile kaynaklarda zikredilmektedir. Türk edebiyatında Hüsn ü Dil'i manzum olarak ilk defa kaleme alan şairdir. H 1007 / M 1598-99 senesinde Yenipazar'da vefat etmiştir.

Yenipazarlı Vâlî'nin kaleme aldığı Hüsn ü Dil, nüshaları arasında farklılıklar olmakla birlikte 3400 beyitlik bir hacme sahiptir. Eser, H 995 / M 1587-88 senesinde tamamlanarak III. Murad'a sunulmuştur. Eser üzerine M. Fatih Köksal tarafından tanıtım amaçlı bir makale yayını (Türk Edebiyatında Hüsn ü Dil Hikâyeleri ve Yenipazarlı Vâlî'nin Hüsn ü Dil Mesnevisi, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S.6, s.91-126, 1996), yüksek lisans tezi çalışması (*Yenipazarlı Vâlî'nin Hüsn ü Dil Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sözlük)*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Kayseri:Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Erişim No: 52422) 1996) ve kitap yayını (*Yenipazarlı Vâlî, Hüsn ü Dil (İnceleme-Tenkitli Metin)*, hzl. M. Fatih Köksal, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2003) olmak üzere üç ayrı çalışma yapılmıştır.

2.1.1.4. Muhyî-i Gülşenî (ö. 1608) ve Hüsn ü Dil'i

Asıl adı Muhammed olan ve Muhyiddin lakabı ile anılan şair, Gülşeniyye tarikatına mensuptur. Bu vesile ile Muhyî-i Gülşenî olarak da anılır. H 935 / M 1529 senesinde Edirne'de dünyaya gelen Muhyî-i Gülşenî, H 1017 / M 1608 senesinde vefat etmiştir.

Muhyî-i Gülşenî'nin kaleme aldığı eser, Fettâhî-i Nişâbûrî'nin Hüsn ü Dil adlı eserinin tercümesidir. Tek nüshası Mısır Milli Kütüphanesi'nde bulunan eserin katalog bilgilerinde H 986'da telif edildiği ve 1010'da istinsah edildiği bilgileri mevcuttur. Bu nüshayı temin eden M. Fatih Köksal eser hakkında "Fettâhî'nin mensur Hüsn ü Dil'inin hemen hemen aynısıdır (2003, s.21)" ve "Lâmi'î veya Âhî'den aktarma yapmadığı, eseri doğrudan doğruya Fettâhî'den çevirdiği anlaşılmaktadır (2003, s.21)" şeklinde değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Eser üzerine bir yüksek lisans çalışması Berat Açıl tarafında yapılmıştır (*Muhyîs Husn u Dil: Allegorical Work*, İstanbul:Bogaziçi University, Institute for the Graduate Studies in the Social Sciences, Doctor of philosophy in Turkish language and literature, 2010.)

2.1.1.5. Ehlî (ö. 1601) ve Hüsn ü Dil'i

XVI. yüzyılda yaşayan Ehlî (ö. H 1010)'nin Hüsn ü Dil adında bir eseri olduğu bilgisini Mehmed Süreyya'nın kaleme aldığı Sicill-i Osmanî adlı eserden öğrenmekteyiz (Bkz. CI. s.446). Bugüne kadar eserin tespiti hususunda herhangi bir gelişme yaşanmamıştır.

2.1.1.6. Sabrî (ö. 1645) ve Hüsn ü Dil'i

Edirne'de dünyaya gelen şair, M 1645 senesinde İstanbul'da vefat eder. Tanzimat dönemi yazarları tarafından Sabrî-i Şakir olarak anılan Sabrî'nin kaleme aldığı bir divan'ı bulunmaktadır.

Şairin, Hüsn ü Dil adında bir eseri olduğuna dair bilgi oldukça sınırlıdır. Şairin eseri hakkında iki kaynaktan birincisi Bursalı Mehmed Tahir'in kaleme aldığı Osmanlı Müellifleri adlı eser (Bkz. TDVİA C.1/1333, s.281) ve Yılmaz Öztuna'nın mesnevi türünde kaleme alındığını belirttiği ansiklopedi maddesidir (Bkz. "Sabrî" mad. C.27/1978, s.502). Ancak bugüne kadar eserin tespiti hususunda herhangi bir bilgi yoktur.

2.1.1.7. Reşîd (ö. 1918) ve Hüsn ü Dil'i

Reşîd mahlası ile eserler kaleme alan Şerif Ahmed Paşa (H 1858 / M 1918)'nin basılmamış eserleri arasında mevcut bir Hüsn ü Dil adlı eserinin olduğu bilgisini İbnülemin Mahmud Kemâl'den öğrenmekteyiz. Ancak bugüne kadar bu Hüsn ü Dil'e ait bir nüshanın tespiti hususunda herhangi bir gelişme yaşanmamıştır.

2.1.1.8. Sıdkî ve Hüsn ü Dil'i

Edebiyatımızda Sıdkî mahlasını kullanan birçok şair mevcuttur. Bu mahlası kullanan bir şairin Hüsn ü Dil adında eser yazdığını E. J. W. Gibb'in eserinden öğrenmekteyiz(Bkz. 1999, s.486). Gibb, eserinin “Âhî” maddesindeki dipnotta kendi koleksiyonunda yer alan Sıdkî mahlaslı bir şairin divanından bahseder. Bu divanın içerisinde de Türkçe bir Hüsn ü Dil olduğundan bahseder. Eserin içerisinde herhangi bir tarihe ulaşamadığını ifade eden Gibb, bu sebeple Sıdkî mahlasını kullanan bu şairin kim olduğu hususunda bir değerlendirmede bulunamadığını ifade eder.

2.2. Âhî'nin Hüsn ü Dil'i

Bu bölümde Benli Hasan Çelebi'nin eseri Hüsn ü Dil'i kaleme almasına dair bilgilere yer verilmiştir. Eserin yazılış tarihi, yazıldığı yer ve sunulduğu kişi başlıkları altında yapılan tespitler paylaşılmıştır.

2.2.1. Hüsn ü Dil'in Yazılış Tarihi

Benli Hasan Çelebi, Karaferye Medresesi'nde müderrislik yaptığı dönemde Hüsn ü Dil adlı eserini kaleme almaya başlar. Aynı zamanda şairinin vefat yılı da olan H 923 / M 1517 senesi Hüsn ü Dil anlatısının kaleme alındığı yıl olarak kabul edilir.

2.2.2. Hüsn ü Dil'in Yazıldığı Yer

Benli Hasan Çelebi'nin müderrislik yaptığı Karaferye Medresesi'nin bulunduğu “Karaferye”(Sezen, 2017, s.419) şehri, Selânik'in güneybatısında, Vermiyo Dağı'nın eteklerinde kurulmuştur. Şair eserini burada kaleme alır.

Evliya Çelebi eseri Seyahatname'de bu şehrin en parlak devrini Yavuz Sultan Selim zamanında yaşadığını ifade ettiği şehri tanıtan yazısında şu ifadeler yer verir:

Camilerden başka dokuz aded de mahalle mescidi bulunmaktadır. Medreseleri üç adeddir. Bir aded de sıbyan mektebi vardır. Beş aded tekkesinde, zikir ve âyinler yapılıdır (Evliya Çelebi VIII, 1966:34).

Şairin mezarı, ömrünün bu şehirde son bulması vesilesiyle burada bulunmaktadır.

2.2.3. Hüsni ü Dil'in Sunulduğu Kişi

Benli Hasan Çelebi, ilk mesnevisi olan Hüsrev ü Şîrîn'i yazmaktan vazgeçtikten sonra Hüsni ü Dil'i yazmaya başlamasına yakın dostu Fenârîzâde Muhyiddin Mehmed Şah Çelebi vesile olmuştur. Şairin vefatı eserin yarım kalmasına vesile olmuş ve kimseye sunulamamıştır.

2.2.4. Hüsni ü Dil'in Nüshaları

Yurtiçinde ve yurtdışında yapmış olduğumuz araştırmalar sonucunda Hüsni ü Dil'in çok sayıda nüshasının tespitini gerçekleştirdik. Yurt içinde 69 nüsha, Avusturya'da 4, Mısır'da 15, Suudi Arabistan'da 1, Fransa'da 2, İngiltere'de 2, Almanya'da 3, İtalya'da 2, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1 olmak üzere 99 (doksan dokuz) nüsha tespit etmiş bulunmaktayız. Bu nüshaların dışında Çaylak Tefvik tefrikasına ait yurt içinde 13, yurt dışında 4 adet kütüphane kaydına da ulaşılmış bulunmaktayız. Doksan dokuz yazma nüsha ve bir matbu eser olmak üzere toplam yüz nüshanın yer ve durum bilgileri şu şekildedir:

(1) 05.Ba.1626 (AB1 Nüshası)

Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi arşivinde 05 Ba 1626 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 19 satırdan oluşan 78 yapraktan müteşekkildir.

Nüshanın ilk sayfalarında eksiklikler söz konusudur. Nüshanın tamamlanmasının ardından gözden geçirilerek eksik başlıklar sayfa kenarlarına eklenmiştir.

(2) 05.Ba.1878 (AB2 Nüshası)

Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi arşivinde 05 Ba 1878 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 13 satırdan oluşan 118 yapraktan müteşekkildir.

Nüshanın 118b sayfasında Sultan Süleyman'dan önceki Osmanlı padişahlarının doğum, cülûs ve ölüm tarihlerinin aktarıldığı bir liste bulunmaktadır. Yapmış olduğumuz incelemede nüsha içerisinde eksik metinler olduğu tespit edilmiştir.

(3) DTCO-13642 (AÜ1 Nüshası)

Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi arşivinde DTCO 13642 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. Bu matbu eser, Çaylak Tevfik tarafından 1287 senesinde Asır Gazetesindeki tefrikadır. Eser, 19 satırlık 243 sayfadan müteşekkildir.

Bu matbu eserin, diğer kütüphanelerde tespit ettiğimiz baskılarına ait demirbaş numaraları şu şekildedir:

Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi DTCO 84826; Ankara Milli Kütüphane EHT1947 A 666, EHT1968 A 897, 06 Mil. EHT A 19916, 06 Mil. EHT A 27350, 06 Mil. EHT1968 A 1475, 06 Mil. EHT1978 A 181; Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi 56 ASL, 22811 SÖ 1287, 41926 NE 1871; İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi 129 ve 5200. Bu kayıtlar dışında Amerika Birleşik Devletleri-Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde GRAD PL 248; Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesinde 1043 ve 1819; Suudi Arabistan-Medine Şeyhülislam Arif Hikmet Kitaplığında 1506 demirbaş numarası ile kayıt altında olan tefrikaların bilgisine ulaşılmıştır.

(4) DTCO-46048 (AÜ2 Nüshası)

Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi arşivinde DTCO 46048 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 19 satırdan oluşan 70 yapraktan müteşekkildir.

(5) A.4629 (MK1 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde A 4629 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihine dair bir bilgiye ulaşılamayan eserin müstensihi Karahisârî

olarak kayıt altına alınmıştır. Nüsha, 19 satırlık 80 yapraktan oluşmaktadır. Nüshanın ilk sayfası bulunmamaktadır.

(6) 06.Mil.Yz.A.63 (MK2 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 06 Mil Yz. A 63 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. Nüsha, Şaban 1001/1592 senesinde istinsah edilmiş olup, müstensih olarak Mustafa Şeyh Şuca ismi kaydedilmiştir. Nüsha, 19 satırdan oluşan 55 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın 1a numaralı sayfasında Muhammed b. Ali'nin 1103 ve Cafer Ferzî'nin 1159 (Muharrem) şeklinde temellük kayıtları ve mühürleri bulunmaktadır.

(7) 06.Mil.Yz.A.3169 (MK3 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 06 Mil Yz. A 3169 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. Nüsha, H 1125/M 1517 senesinde istinsah edilmiş olup, müstensih olarak Mustafa Şeyh Şuca ismi kaydedilmiştir. Nüsha, 17 satırdan oluşan 70 yapraktan müteşekkildir.

(8) 06.Mil.A.3426 (MK4 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 06 Mil Yz. A 3426 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. Nüsha, H 945/M 1536 Rebîu'lâhir senesi Cuma günü şeklinde istinsah tarihi kaydedilmiş olup, müstensih olarak Mehmed b. Yahya el-İznîkî ismi kaydedilmiştir. Nüsha, 17 satırdan oluşan 97 yapraktan müteşekkildir.

(9) 06.Mil.Yz.A.3644 (MK5 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 06 Mil. Yz. A. 3644 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi H 1800 olarak belirtilen nüshanın müstensihi hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 96 sayfadan müteşekkildir.

(10) 06.Mil.Yz.A.8931/10 (MK6 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 06 Mil. Yz. A. 8931/10 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 23 satırdan oluşan 12 (185b-197a) yapraktan müteşekkildir.

(11) 06.Mil.Yz.A.4007 (MK7 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 06 MK. Yz. A. 4007 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 106 sayfadan müteşekkildir.

Bu nüshanın sonunda 978 tarihi bulunmaktadır.

(12) FB.47/1 (MK8 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde FB 471/1 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi H 952/M 1545 olarak belirtilen nüshanın müstensihi Abdi b. Hibetullah b. Halimi olarak kayıt altına alınmıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 89 (1b-90a) yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshada 90b'den itibaren Hüsrev ü Şîrîn metni başlamaktadır.

Bu nüsha çalışmamızdaki karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında kullanılmıştır.

(13) Yz.A.3644 (MK9 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde Yz. A. 3644 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi H 1057-Muharrem olarak belirtilen nüshanın müstensihi Mehmed Rıza Aksarayî olarak kayıt altına alınmıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 96 yapraktan müteşekkildir.

(14) 03.Gedik.18061/1 (MK10 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 03 Gedik 18061/1 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 19 (1a-79a) yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın Afyon Gedik Ali Paşa Kütüphanesi'nde olduğu kaynaklarda zikredilmekle birlikte eserin, Milli Kütüphane arşivinde olduğu tarafımızdan teyit edilmiştir. Sayfa sayısının oldukça eksik olması göz önünde bulundurularak incelemeye tabi tutulmamıştır.

(15) 06.Hk.929 (MK11 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 06 Hk 929 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi H 1297 olarak belirtilen nüshanın müstensihi hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 89+2 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın başında “Sâhib-i hâze'l-kitâb es-Seyyid Muhammed Nure'ddin H'âce Dîvân-ı Âli'l-Ârif” ifadesi bulunmaktadır.

(16) 06.Hk.978 (MK12 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 06 Hk 978 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 108 sayfadan müteşekkildir.

(17) 06.Hk.3294 (MK13 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 06 Hk 3294 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 109 sayfadan müteşekkildir.

(18) 18.Hk.42 (MK14 Nüshası)

Ankara Milli Kütüphane arşivinde 18 HK 42 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 42 (2a-43a) yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın Çankırı İl Halk Kütüphanesi'nde olduğu kaynaklarda zikredilmekle birlikte nüshanın Milli Kütüphane arşivinde olduğu tarafımızdan tespit edilmiştir.

(19) 1051 (BH Nüshası)

Balıkesir İl Halk Kütüphanesi arşivinde 1051 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi H 1091-Şaban olarak belirtilen nüshanın müstensihi Hasan b. Ali olarak kayıt altına alınmıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 107 yapraktan müteşekkildir.

(20) 1204 (Bİ1 Nüshası)

Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 1204 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin müstensihi Ebû Hasan b. Seyyid Hoca olarak kayıt altına alınmıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 67 yapraktan müteşekkildir.

(21) 4853 (Bİ2 Nüshası)

Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 4853 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi H 962 senesi olarak belirtilen nüshanın müstensihinin Şaban Bostânî olduğu kayıt altına alınmıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 95 yapraktan müteşekkildir.

(22) 822 (DY1 Nüshası)

Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 822 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 92 yapraktan müteşekkildir. Bu nüsha çalışmamızdaki karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında kullanılmıştır.

(23) 1575 (DY2 Nüshası)

Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 1575 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 14 satırdan oluşan 125 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüsha kayıtlarda “Gencîne-i Râz” ismi ile kayıtlıdır. Nüsha kaydında eser isminin değiştirilmesi hususunda Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi ile gerekli yazışmayı gerçekleştirdik.

(24) 4768 (ES Nüshası)

Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 4768 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 115 yapraktan müteşekkildir.

(25) 250-484.ASL (EAÜ1 Nüshası)

Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi arşivinde 250-484 ASL demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 102 sayfadan müteşekkildir.

(26) 18744.SÖ (EAÜ2 Nüshası)

Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi arşivinde 18744 SÖ demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 143 sayfadan müteşekkildir.

(27) 634 (EY Nüshası)

Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 634 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de

bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 19 satırdan oluşan 82 yapraktan müteşekkildir. Eserin sonunda sayfa eksiklikleri tespit edilmiştir.

(28) 212 (İA Nüshası)

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi arşivinde 212 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi H 992 senesi olan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, değişken satır sayısından oluşan 110+2 sayfadan müteşekkildir.

Eserde, Hattat Edirneli Hacı Mustafa ismi bulunmaktadır.

(29) 1669/1 (İB1 Nüshası)

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi arşivinde 1669/1 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 113 yapraktan müteşekkildir.

(30) 5369/1 (İB2 Nüshası)

İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi arşivinde 5369/1 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi 22 Rebiü'lâhir 965 olarak belirtilen nüshanın müstensihinin Süleyman b. Abdullah olduğu kaydı bulunmaktadır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 89 yapraktan müteşekkildir.

(31) 5370 (İB3 Nüshası)

İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi arşivinde 5370 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi 4 Safer 952 olarak belirtilen nüshanın müstensihinin Ahmed b. Abdurrahman olduğu kaydı bulunmaktadır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 104 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın kapak zahriyesinde Seyyid Nısfizâde Muhammed adına bir kayıt bulunmaktadır. Nüshanın 1a numaralı sayfasında Muhammed el-Mevlevî Esad'a ait vakıf kaydı bulunmakla birlikte 1309 tarihinde Umûmî Kütüphaneye vakfedildiğine dair kayıt yer almaktadır.

Bu nüsha çalışmamızdaki karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında kullanılmıştır.

(32) 34.Ma409/2 (İK Nüshası)

İstanbul Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 34 Ma 409/2 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 5 (1-5) yapraktan müteşekkildir.

Kaynaklarda Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi'nde olduğu bilgisi aktarılmakla birlikte bu nüsha, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi arşivinde yer almaktadır. Sayfa sayısındaki eksiklikler göz önünde bulundurularak incelemeye alınmamıştır.

(33) 34.Ae. Edebiyat 176 (İM1 Nüshası)

İstanbul Millet Kütüphanesi arşivinde 34 Ae Edebiyat 176 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, değişken satır sayılı 92 yapraktan müteşekkildir.

(34) 34.Ae.Edebiyat.177 (İM2 Nüshası)

İstanbul Millet Kütüphanesi arşivinde 34 Ae Edebiyat 177 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihinin H 992 senesi olduğu kaydedilen eserin, müstensihine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, değişken satır sayılı 115 sayfadan müteşekkildir.

(35) 34.Nk.3768 (İN Nüshası)

İstanbul Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 34 Nk 3768 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 116 sayfadan müteşekkildir.

(36) 284 (İS1 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 284 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 13 satırdan oluşan 176 sayfadan müteşekkildir.

(37) 286 (İS2 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 286 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihinin 22 Zilhicce 1063 senesi olduğu kaydedilen eserin, müstensihine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 18 satırdan oluşan 72 yapraktan müteşekkildir.

(38) 333 (İS3 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 333 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 100 yapraktan müteşekkildir.

(39) 379 (İS4 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 379 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 11 satırdan oluşan 229 sayfadan müteşekkildir.

Bu nüshada Kadızâde Mehmet Efendi'ye ait 1068 tarihli bir mühür bulunmaktadır. Bu nüshada beyitler, başlıklar hiçbir şekilde belirtilmemiştir. Ayrıca nüshanın birçok yeri tahrip olmuştur. Yazıların büyük çoğunluğu okunamamaktadır.

(40) 411 (İS5 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 411 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihinin Ahmed adında birisi olduğuna dair kayıt bulunmaktadır. Nüsha, 15 satırlık 98 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın Ankara Milli Kütüphane'de A2981 numara ile kayıtlı mikrofilmi mevcuttur.

(41) 503 (İS6 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 503 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 19 satırdan oluşan 63 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın Ankara Milli Kütüphane’de A3551/1 numara ile kayıtlı mikrofilmi mevcuttur. Şaban ayı Çarşamba günü 1029 tarihine ait isimsiz bir ferâğ kaydı ve İbrahim-zâde Ahmed’e ait bir kayıt var.

(42) 623 (İS7 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 623 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi Cemaziye'l-âhir 989 senesi aktarılan eserin, müstensihine dair kayıt bulunmamaktadır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 99+9 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshada her sayfanın kenarında Hafız ve Sâdî’den beyitler bulunmaktadır.

(43) 731 (İS8 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 731 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 117+2 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshada 7 Ramazan 988 İstanbul tarihli Mustafa b. Emrullah’a ait ferâğ kaydı bulunmaktadır.

Bu nüsha çalışmamızdaki karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında kullanılmıştır.

(44) 858 (İS9 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 858 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 118 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın sonunda 1293 tarihli Ali isimli bir kişiye ait temellük kaydı bulunmaktadır.

(45) 1837 (İS10 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 1837 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair bir bilgiye de ulaşılamamıştır. Nüsha, 18 satırdan oluşan 79 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın Ankara Milli Kütüphane’de 2045 numara ile kayıtlı mikrofilmi mevcuttur.

(46) 2561 (İS11 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 2561 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihinin Mehmed b. Ahmed (Hıyâd-zâde) olduğuna dair kayıt bilgisi mevcuttur. Nüsha, 15 satırdan oluşan 121 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın Ankara Milli Kütüphane’de A2186 numara ile kayıtlı mikrofilmi mevcut. Son sayfada tarihsiz Mahmud b. Ali’ye ait temellük kaydı ile Halil Bâhir’in sahiplik kaydı mevcut. Bunun yanında El-hac Mehmed Efendi’nin evlenme, iki çocuğunun doğum, tarikata intisap, vefat kayıtları bulunmaktadır.

(47) 2561 mk. (İS12 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 2561 mk demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 19 satırlık 199 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüshanın Ankara Milli Kütüphane’de A2187 numara ile kayıtlı mikrofilmi mevcut. Eserin başında Abdullah ismiyle kayıtlı bir vakıf kaydı ile 1252 tarihli Gânî Ağa İbni Ebû Bekir’e ait sahiplik kaydı bulunmaktadır.

(48) 3735 (İS13 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 2561 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair bir bilgiye de ulaşılamamıştır. Nüsha, 19 satırdan oluşan 76 yapraktan müteşekkildir.

(49) 3736 (İS14 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 3736 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi 13 Cuma Ramazan 1113 olarak belirtilen nüshanın müstensihinin Ahmed b. Cafer olduğu kaydı bulunmaktadır. Nüsha, 19 satırlık 63 yapraktan müteşekkildir. Eserin başında Sultan Mustafa'ya takdim olunduğuna dair mühür ve yazı var.

(50) 3876 (İS15 Nüshası)

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 3876 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 85 yapraktan müteşekkildir.

(51) 2199.R.850 (İT1 Nüshası)

İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı arşivinde 2199 R.850 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi H 988 olarak belirtilen nüshanın müstensihinin Şucâeddin Mehmed eş-Şirâzî olduğu kaydı bulunmaktadır. Nüsha, 11 satırdan oluşan 152 sayfadan müteşekkildir.

(52) 2200 E.H 1656 (İT2 Nüshası)

İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı arşivinde 2200 E.H.1656 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 182 sayfadan müteşekkildir.

(53) 50-252 (İÜ1 Nüshası)

İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi arşivinde 50-252 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 194 sayfadan müteşekkildir.

(54) T 710 (İÜ2 Nüshası)

İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi arşivinde T 710 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 109 sayfadan müteşekkildir.

(55) T 1960 (İÜ3 Nüshası)

İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi arşivinde T 1960 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 125 sayfadan müteşekkildir.

Bu nüshanın ilk sayfasında Ali b. Ahmed'e ait 1170 tarihli temellük kaydı bulunmaktadır.

(56) T 3036 (İÜ4 Nüshası)

İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi arşivinde T 3036 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 82+1 sayfadan müteşekkildir. Sayfa sayısındaki eksiklikler göz önünde bulundurularak incelemeye alınmamıştır.

(57) T 3083 (İÜ5 Nüshası)

İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi arşivinde T 3083 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 11 satırdan oluşan 150 sayfadan müteşekkildir.

(58) T 3094 (İÜ6 Nüshası)

İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi arşivinde T 3094 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 109 sayfadan müteşekkildir.

(60) T 3801 (İÜ7 Nüshası)

İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi arşivinde T 3801 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 101 sayfadan müteşekkildir.

(61) 269 (SÇ Nüshası)

İstanbul Yapı Kredi Bankası Sermest Çifter Kütüphanesi arşivinde 269 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 13 satırdan oluşan 75 yapraktan müteşekkildir.

(62) 10980 (KK1 Nüshası)

Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi arşivinde 10980 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 18 satırdan oluşan 83 yapraktan müteşekkildir.

(62) BY 8265 (KK2 Nüshası)

Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi arşivinde BY8265 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi H 991 senesi olarak belirtilen eserin, müstensihine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, değişken satır sayısından oluşan 120 sayfadan müteşekkildir.

(63) 13527 (KK3 Nüshası)

Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi arşivinde 13527 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi H 964 olarak belirtilen nüshanın müstensihininin

Muhammed b. Muhsin b. Burhaneddin olduğu kaydı bulunmaktadır. Nüsha, değişken satır sayısından oluşan 120 sayfadan müteşekkildir.

Sayfa sayısındaki eksiklikler göz önünde bulundurularak incelemeye alınmamıştır.

(64) 1660/1 (KM1 Nüshası)

Konya Mevlana Müzesi Kitaplığı arşivinde 1660/1 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 18 satırdan oluşan 205 sayfadan müteşekkildir.

(65) 2934/1 (KM2 Nüshası)

Konya Mevlana Müzesi Kitaplığı arşivinde 2934/1 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, değişken satır sayısından oluşan 68 sayfadan müteşekkildir.

Sayfa sayısındaki eksiklikler göz önünde bulundurularak incelemeye alınmamıştır.

(66) vy8265 (KY Nüshası)

Konya Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde vy8265 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 116 yapraktan müteşekkildir.

(67) 366 (KT Nüshası)

Kütahya Tavşanlı Zeytinoğlu Kütüphanesi arşivinde 366 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi bilinmemekle birlikte müstensihinin Hasan b. Seydi Hoca olduğu kaydı bulunmaktadır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 107 sayfadan müteşekkildir.

Sayfa sayısındaki eksiklikler göz önünde bulundurularak incelemeye alınmamıştır.

(68) 45 Hk 1387/1 (MH1 Nüshası)

Manisa İl Halk Kütüphanesi arşivinde 45 Hk 1387/1 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 27 satırdan oluşan 51 (1b-52b) yapraktan müteşekkildir.

Sayfa sayısındaki eksiklikler göz önünde bulundurularak incelemeye alınmamıştır.

(69) 45 Hk 1388 (MH2 Nüshası)

Manisa İl Halk Kütüphanesi arşivinde 45 Hk 1387/1 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 21 satırdan oluşan 50 yapraktan müteşekkildir.

Sayfa sayısındaki eksiklikler göz önünde bulundurularak incelemeye alınmamıştır.

(70) 45 Hk 2755/2 (MH3 Nüshası)

Manisa İl Halk Kütüphanesi arşivinde 45 Hk 2755/2 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 19 satırdan oluşan 31 (91a-60a) yapraktan müteşekkildir.

Sayfa sayısındaki eksiklikler göz önünde bulundurularak incelemeye alınmamıştır.

(71) 2004Y (ABD1 Nüshası)

ABD- New Jersey-Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Garrett Collection Yahuda Series Ottoman Turkish 2004Y numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihinin H 1006 / M 1597 senesi olduğu belirtilen eserin müstensihine dair bir kayda ulaşılamamıştır. Nüsha, değişken satırlardan oluşan 64 sayfadan müteşekkildir.

(72) Ms.or.oct. 1048 (ALM1 Nüshası)

Almanya Milli Kütüphanesi - Ms.or.oct. 1048 Staatsbibliothek.Berlin numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi H 994 / M1585 olarak belirtilen nüshanın müstensihinin Hasan isminde birisi olduğu kaydı bulunmaktadır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 113 sayfadan müteşekkildir.

(73) Ms.or.oct. 1597 (ALM2 Nüshası)

Almanya Milli Kütüphanesi Ms.or.oct. 1597 Staatsbibliothek.Berlin numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 13 satırdan oluşan 272 (2b-138a) sayfadan müteşekkildir.

(74) Ms.or.oct. 2059 (ALM3 Nüshası)

Almanya Milli Kütüphanesi Ms.or.oct. 2059 Staatsbibliothek.Berlin numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, değişken satırdan oluşan 267 (46b-180b) sayfadan müteşekkildir.

(75) pt.221/seetzen:Nr.168 (AUS1 Nüshası)

Avusturya-Dükalık Kütüphanesi pt.221/Seetzen:Nr.168 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 13 satırdan oluşan 207 sayfadan müteşekkildir.

(76) N.F.96a (AUS2 Nüshası)

Avusturya Milli Kütüphanesi N.F. 96a numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında

tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 83 sayfadan müteşekkildir.

(77) N.F. 96b (AUS3 Nüshası)

Avusturya Milli Kütüphanesi N.F. 96b numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 19 satırdan oluşan 71 sayfadan müteşekkildir.

(78) Mxt.462 (AUS4 Nüshası)

Avusturya Milli Kütüphanesi Mxt. 462 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 13 satırdan oluşan 131 sayfadan müteşekkildir.

(79) Regius TURC 358 (FRA1 Nüshası)

Fransa Milli Kütüphanesi Regius-TURC 358 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırlık sayfa ve 95 yapraktan müteşekkildir.

Bu nüsha çalışmamızdaki karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında kullanılmıştır.

(80) Regius TURC 1457 (FRA2 Nüshası)

Fransa Milli Kütüphanesi Regius -TURC 1457 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi H 1006 / M 1547 senesi olarak kaydedilen eserin müstensihi hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, değişken satırdan oluşan 64 sayfadan müteşekkildir.

(81) Ms.Turk.e.43 (İNG1 Nüshası)

İngiltere - Bodleian Kütüphanesi MS.Turk.e.43 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 73 sayfadan müteşekkildir.

(82) Or.5905 (İNG2 Nüshası)

İngiltere Milli Kütüphanesi Or.5905 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi H 961 / M 1553 senesi olarak belirtilen eserin müstensihine dair bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 64 yapraktan müteşekkildir.

(83) Vat.Turco 20 (İTA1 Nüshası)

İtalya - Vatikan Kütüphanesi Vat.Turco 20 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 19 satırdan oluşan 62+20 sayfadan müteşekkildir.

(84) Vat.Turco 338 (İTA2 Nüshası)

İtalya - Vatikan Kütüphanesi Vat.Turco 20 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi H 891/M 1573 senesi olarak belirtilen eserin müstensihine dair bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 110 sayfadan müteşekkildir.

(85) 12 (MSR1 Nüshası)

Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye 12 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit

edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Eserin istinsah tarihi, müstensihî, satır ve yaprak bilgilerine ulaşılamamıştır.

(86) 13 (MSR2 Nüshası)

Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye 13 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Eserin istinsah tarihi, müstensihî, satır ve yaprak bilgilerine ulaşılamamıştır.

(87) 95 (MSR3 Nüshası)

Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye 95 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır.

(88) 128 (MSR4 Nüshası)

Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye 128 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır.

(89) 185 (MSR5 Nüshası)

Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye 185 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır.

(90) 254 (MSR6 Nüshası)

Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye 254 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır.

(91) 1066 (MSR7 Nüshası)

Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye 1066 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır.

(92) 8648/1 (MSR8 Nüshası)

Mısır Kahire Hidiv Kütüphanesi 8648/1 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 15 satırdan oluşan 113 sayfadan müteşekkildir.

(93) 8648/2 (MSR9 Nüshası)

Mısır Kahire Hidiv Kütüphanesi 8648/2 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İstinsah tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan eserin, müstensihine dair de bilgiye ulaşılamamıştır. Nüsha, 17 satırdan oluşan 151 sayfadan müteşekkildir.

(94) 1004 (MSR10 Nüshası)

Mısır Kahire Üniversitesi Kütüphanesi 1004 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Eserin istinsah tarihi ve müstensihine dair bilgi bulunmamakla birlikte değişik satır sayılı 76 yapraktan oluşmaktadır.

(95) 1055 (MSR11 Nüshası)

Mısır Kahire Üniversitesi Kütüphanesi 1055 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Eserin istinsah tarihi ve müstensihine dair bilgi bulunmamakla birlikte 17 satırdan oluşan 71 yapraktan müteşekkildir.

(96) 1062 (MSR12 Nüshası)

Mısır Kahire Üniversitesi Kütüphanesi 1062 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Eserin istinsah tarihi ve müstensihine dair bilgi bulunmamakla birlikte 19 satırdan oluşan 63 yapraktan müteşekkildir.

(97) 1649 (MSR13 Nüshası)

Mısır Kahire Üniversitesi Kütüphanesi 1055 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Eserin istinsah tarihi ve müstensihine dair bilgi bulunmamakla birlikte 17 satırdan oluşan 85 yapraktan müteşekkildir.

(98) 1803 (MSR14 Nüshası)

Mısır Kahire Üniversitesi Kütüphanesi 1803 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Eserin istinsah tarihi ve müstensihine dair bilgi bulunmamakla birlikte 15 satırdan oluşan 58+4 yapraktan müteşekkildir.

(99) 6726 (MSR15 Nüshası)

Mısır Kahire Üniversitesi Kütüphanesi 6726 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Eserin istinsah tarihi ve müstensihine dair bilgi bulunmamakla birlikte 17 satırdan oluşan 89 yapraktan müteşekkildir.

(100) 3507 (SUD1 Nüshası)

Suudi Arabistan Medine Şeyhülislam Arif Hikmet Kitaplığı 3507 numarada kayıtlı nüshanın mevcudiyetine dair daha önce herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, yapmış olduğumuz kaynak taramasında tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Eserin istinsah tarihi

ve müstensihine dair bilgi bulunmamakla birlikte 17 satırdan oluşan 84 yaprakta mütetekildir.

2.2.5. Hüsn ü Dil'in Bölümleri

Klasik edebiyat dönemi adını verdiğimiz dönemde gerek nazım gerekse nesir türünde kaleme alınan anlatılar, belirli bir yazım formatında aktarılmıştır. İncelemesini gerçekleştirmiş olduğumuz Hüsn ü Dil anlatısı içerik olarak çok fazla başlık altında anlatılan olaylardan oluşmakla birlikte genel kompozisyon itibarıyla "Giriş", "Konunun İşlendiği Bölüm" ve "Bitiş" olmak üzere üç bölüme mütetekildir.

2.2.5.1. Giriş Bölümü

Klasik mesnevi tertibinde asıl konunun işlendiği bölüme geçmeden önce dibace, tevhid, münacaât, naat, miraciye, medh-i çihar-yâr-ı güzîn, medhiye ve sebep-i te'lif bölümleri işlenir ve genel manada bu bölüm hikâyenin anlatıldığı asıl bölüme hazırlık mahiyetindedir.

Âhî eserine besmele ile başlamakla birlikte sebep-i te'lif başlığı dışında yukarıda saymış olduğumuz başlıklardan herhangi birisini kullanmaz. Bu genel hatlar dışında anlatının *Giriş* bölümü olarak adlandırdığımız bölümde kullanılan başlıklar şu şekildedir:

Besmele (DY1 0b), nesr (DY1 0b), mesnevi (DY1 0b-1a), nesr (DY1 1a), nazm (DY1 1a), nesr (DY1 1b), beyt (DY1 1b), beyt (DY1 1b), mesnevi li-mü'ellifihi (DY1 1b), beyt (DY1 1b), nesr (DY1 2a), Sebeb-i Te'lif-i Kitâb (DY1 2a), beyt (DY1 2a), nesr (DY1 2a), mesnevî (DY1 2a), nesr (DY1 2a), başlıksız beyt (DY1 2b), nesr (DY1 2b).

Bu bölümde, nesir türünde kaleme alınan Allah'ın ululuğu ve yüceliğinin anlatıldığı, övüldüğü tevhid bölümü mevcuttur (Bkz DY1 0a).

Nesir türünde kaleme alınan bir başka bölümde Hazreti Peygamber'e salat ve selamda bulunulan naat bölümü ile miraç hadisesini konu edinen miraciye bölümü mevcuttur (Bkz DY1 1a-1ba-2a).

“Sebeb-i Te’lif-i Kitâb” başlığının kullanıldığı nesir bölümde eserin yazılma sebebi anlatılmaktadır (Bkz DY1 2b). Şair, Karaferye Medresesi’nde görev yaptığı dönemde yakın dostu Fenârîzâde Muhyiddin Mehmed Şah Çelebi’nin tavsiyesi üzerine yazmaya başlamıştır.

2.2.5.2. Konunun İşlendiği Bölüm

Klasik mesnevi tertibinde konunun işlendiği bölüm “âgaz-ı dâstan” ifadesi ile başlıklandırılır ve mesnevinin tamamlandığı bölüme kadarki tüm olaylar bu bölümde aktarılır.

Hüsni Dil adlı eserin anlatı bölümü mesnevi türünde kaleme alınan eserlerde olduğu gibi “Âgaz-ı Dâstân-ı Dostân (DY1 2b)” başlığı ile ayrılmaktadır. Bu başlıkla birlikte asıl konuya geçildiğini görmekteyiz.

Konunun işlendiği bu bölümde birçok başlık bulunmaktadır. Benli Hasan Çelebi, anlatacağı olayla ilgili belirlemiş olduğu başlıkları bölümlerin başında kullanmıştır.

Bu bölümde anlatı kahramanları Akl ve eşi Nefs’in tanıtılması, uzun süre çocuk sahibi olamamalarının ardından Dil’in dünyaya gelmesi, Dil’in Hiss-i Müşterek’ten ilim tahsil etmesinin anlatıldığı bölüm için “Ferzend-i Talebîden Âkl-ı Tâcdâr ez-Hudâvend-i Kâmkâr (DY1 3b)” başlığı kullanılmıştır.

Anlatı başkışisi Dil’in belli bir yaşa ulaştığında Beden Kalesi’ni yönetmekle görevlendirilmesi, Beden Kalesi’nin ve Ten Binası’nın tanıtıldığı bölüm için “Sıfat-ı Kal’a-i Beden ve Binâ-yı Tılsım-ı Ten (DY1 5a)” başlığı kullanılmıştır. Sembolik manada insanı çevreleyen sınırları ifade eder.

Anlatı başkışisi Dil’in ab-ı hayatı bulma arzusuna kapılması konusunun işlendiği bölüm için “Senîden Dil Mâcerâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-gerden ez-Hevâ-yı Hâkdân (DY1 8a)” başlığı kullanılmıştır. Sembolik manada anlatı kahramanın maceraya davet edilmesini ifade eder.

Dil, ab-ı hayat arzusunu adamları ile paylaşır. Dil’in yardımcılarında Nazar’ın tanıtılması ve Dil ile Nazar’ın görüşmesinin ardından Nazar’ın ab-ı hayatı bulmak üzere yolculuğa çıkmasının anlatıldığı bölüm için “Sıfat-ı Nazar-ı Dîdebân ve Firistâden-i Dil-i Nev-

civân Ūrâ Be-Taleb-i Âb-ı Hayvân ve Heft Rûz-ı Güz (DY1 9b)” başlığı kullanılmıştır. Sembolik manada insanın mana âlemini anlamak üzere almış olduğu daveti ifade eder. Bu daveti alan insan için aşılması gereken çeşitli engeller söz konusu olacaktır.

Nazar’ın çıkmış olduğu yolculukta bir sabah Afiyet Şehri’ne ulaşması ve burada yaşadığı olayların anlatıldığı bölüm için “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Be-Resîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmus-ı Pür-Mevhibet ve Sıfat-ı Bahâr (DY1 11a)” başlığı kullanılmıştır. Sembolik manada hayatın sahte güzelliklerini ifade eder.

Nazar, Afiyet Şehri’nde istediği cevapları alamayınca yolculuğuna devam eder. Şöhret Şehri’ne ulaşır ve burada yaşadıklarının anlatıldığı bölüm için “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Be-Resîden-i Âb-ı Hayvan Ez-Fahr Pür-Şevket (DY1 12a)” başlığı kullanılmıştır. Sembolik manada hayatın sahte güzelliklerini ifade eder.

Nazar, Şöhret Şehri’nde de istediği cevapları alamaz yolculuğuna devam eder. Zühd ve Riya Kayalıkları adı verilen bölgeye ulaşır ve burada yaşadıklarının anlatıldığı bölüm için “Güzer-Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ ve Cüstin Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekâ (DY1 14a)” başlığı kullanılmıştır. Sembolik manada doğruluk ve hakikatin önündeki aşılması gereken en büyük engeli ifade eder.

Nazar, Züh ve Riya kayalıklarında istediği cevabı alamayınca yolculuğuna devam eder. Bu yolculukta Hayret deryasına açılır. Bu yolculuğun sonunda Hidayet şehrinin valisi Himmet ile karşılaşmasına kadar yaşanan olayların anlatıldığı bölüm için “Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret (DY1 17a)” başlığı kullanılmıştır. Sembolik manada insanın doğruluk ve hakikat arayışında düştüğü girdabı ifade eder.

Nazar, Hidayet şehrinde aradığı bilgiye ulaşır. Bu bilgileri öğrenmesi ve bu şehirde yaşadıklarının anlatıldığı bölüm için “Resîden-i Nazar-ı Sâhib-Sa’âdet be-Şehr-i Mevhibet (DY1 18b)” başlığı kullanılmıştır. Sembolik manada insanın girişmiş olduğu arayış sonucunda ulaşacağı gerçeklik bilgisinin saadetini sembolize etmektedir.

Aşk adlı kahramanın kızı Hüsn için Kaf Dağı’nda inşa etmiş olduğu bahçelerin tanıtıldığı, Nazar’ın buraya dair bilgileri Himmet adlı kahramanın ağzından duymasının

anlatıldığı bölüm için “Âğaz-ı Dâstân-ı ‘Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Rûhsâr-ı Hikâyet (DY1 20a)” başlığı kullanılmıştır. Sembolik manada doğruluk ve hakikatin önündeki engellerin kaldırıldığında ulaşılabilecek gerçekliği ifade eder.

Nazar’ın öğrenmiş olduğu bilgiler doğrultusunda yolculuğuna devam etmesi, Rakib’in adamları tarafından esir alınmasının ardından yaşadıklarının anlatıldığı bölüm için “Giriftâr-Şûden-i Nazar-ı Edîb Der-dest-i Leşker-i Rakîb (DY1 23b)” başlığı kullanılmıştır. Sembolik manada maceraya daveti kabul eden kahraman için aşılması gereken engelleri ifade eder.

Nazar, Rakib ile yolculuğuna devam ederek Kamet’in huzuruna çıkar. Nazar, burada Himmet’in kendisine vermiş olduğu mektubu Kamet’e iletir. Bunun üzerine yaşanan olayların anlatıldığı bölüm için “Azm-i Kerden-i Nazar ve Rakîb-i Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden-i Be-Nahlistân-ı Kâmet ve Girîhten-i Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr (DY1 26b)” başlığı kullanılmıştır. Maceraya daveti kabul eden kahramanın çıkmış olduğu yolculukta zor durumda kaldığında ve anlatının kilitlendiği durumlarda İlahi Yardım olarak bir takım yardımcıları olaya dâhil olur. Bu yardımda bulunan kişiler için bir takım tılsımlar söz konusudur. Sahip oldukları bu tılsımlarla anlatı kahramanının yolculuğuna devam etmesini sağlarlar. Sembolik manada Kamet, İlahi yardımı ifade eder.

Nazar’ın devam eden yolculuğunda Kâmet bahçesinde Zülf adlı kahraman ile yaşadıklarının anlatıldığı bölüm için “Dîden-i Nazar Acâ’ibhâ-yı Nahlistân-ı Kâmet (DY1 29b)” başlığı kullanılmıştır. Zülf de Kâmet ile benzer sembolik anlamlar içerir. Bu bölümde Nazar’a saçından bir tel verir ki, bu saç teli onu zor durumda kaldığında kurtaracak tılsım sahibidir. Bu yönüyle sembolik manada İlahi yardımı ifade eder.

Nazar’ın Dîdar Şehri’ne ulaşması ve bu şehrin tasvir edildiği bölüm için “Sıfat-ı Sîne (DY1 32b)” başlığı kullanılmıştır. Dîdar sembolik manada Allah’ın tecellisini ifade eder.

Nazar’ın yıllar önce ayrı düştüğü kardeşi Gamze ile karşılaşması, Hüsn’ün huzuruna çıkmaları, Nazar ve Hayal’in, Dil’i getirmek üzere Beden Kalesi’ne gitmelerinin anlatıldığı bölüm için “Sıfat-ı Hâl ve Nokta-i Dâ’ire-i Cemâl (DY1 36b)” başlığı kullanılmıştır.

Akl adlı hükümdarın, Nazar ve Hayal’i cezalandırmak üzere emir vermesi ile birlikte yaşananların anlatıldığı bölüm için “Âverden-i Çeng ü Def ü Nây Be-Siyâsetgâh-ı Akl-ı Fermây (DY1 45a)” başlığı kullanılmıştır. Bu bölümde Dil, zindana atılır. Zindan sembolik manada kahramanı olgunlaştıran, bir takım eksikliklerinin giderildiği bir üst seviyede mücadele edebilecek olgunluğa eriştiren mekânı ifade eder. Bu mekânlar, anne rahminin cenini büyütme ve olgunlaştırma işlevine benzer bir görevi yerine getirir.

Akl’ın askerlerini huzuruna toplayarak konuştuğu bölüm için “Hikâyet Kerden-i Def ez-Âsl-ı hod be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr (DY1 49b)” başlığı kullanılmıştır.

Akl’ın Nay ile karşılaşması ve sohbetlerinin anlatıldığı bölüm için “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod (DY1 52b)” başlığı kullanılmıştır.

Akl’ın Nağme ile karşılaşması ve sohbetlerinin anlatıldığı bölüm için “Beyân Kerden-i Nağme Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr ve Nümûden-i Hünerhâ-yı Hîş Be-Seyr-i Devvâr (DY1 57a)” başlığı kullanılmıştır.

Kuran-ı Kerim’deki nefse dair ayetlerin aktarıldığı, nefsin tezkiye edilmesi yönünde nasihatlerin yer verildiği bölüm için “Sûret-i Mektûb-ı Şeyh-i İlham Akl-ı Âlî-makâm Der-Mezemmet-i Çeng ü Nây ve Sûz u Semâc ve Raks u Hûy u Hây (DY1 63b)” başlığı kullanılmıştır.

Akl’ın huzuruna çıkarılan Nazar, bir vesile ile Hüsn’ün kendisine emanet ettiği yüzüğü yutmasının ardından bir anda oradan kaybolur ve kendisini Ruhsar bağında bulur. Bu defa Hüsn’ün adamlarından Gamze’yi yanına alarak Beden Kalesi’ne doğru yola çıkar. Akl’ın Dil’i zindandan çıkartıp askerleri ile sefere göndermesi, Gamze ve askerlerinin ceylan görünümüne bürünüp Akl ve adamlarını Dîdar Şehri’nin yakınlarına çekmesi, Akl’ın adamları ile Hüsn’ün adamları arasında yaşanan savaşın anlatıldığı bölüm için “İcâbet Kerden-i Akl-ı Şeyh-i İlham (DY1 66a)” başlığı kullanılmıştır.

2.2.5.3. Bitiş Bölümü

Klasik mesnevi tertibinde mesnevinin tamamlanacağı bölüm hatime olarak adlandırılır ve mesnevi bu bölümde sonlandırılır.

Hüsn ü Dil anlatısında bölüm başlığı olarak kullanılan son başlık “İcâbet Kerden-i Akl-ı Şeyh-i İlhâm (DY1 66a)”dır. Bu başlığın kullanıldığı bölümün son kısmını Bitiş bölümü olarak ayırmayı uygun bulduk. Anlatı, savaş meydanında yaralı olarak esir düşen Dil’in, Zekân Kuyusu’na atılarak orada tedavi edilmesinin ardından getirildiği Dil-güşa Bahçesi’nde Hüsn’e kavuşması ile son bulmaktadır.

2.2.6. Hüsn ü Dil’in Özeti

Hâkimiyeti bütün Batı dünyasını içerisine alan bir krallığın Akl isminde hükümdarı, bu hükümdarın da Nefs adında bir eşi vardır. Uzun süre evlat sahibi olamamalarının ardından bir erkek çocukları olur ve adına Dil koyarlar. Büyük bir özenle yetiştirilen Dil, belli bir yaşa geldiğinde Beden adındaki güçlü bir kalesinin sorumluluğuna getirilir. Bir gün ab-ı hayatın varlığını öğrenen Dil, ona kavuşmanın arzusuna kapılır. Yardımcıları ile görüşür; fakat bunun imkânsız olduğunu öğrenir. Ama Beden kalesinin gözcülüğünü yapan Nazar, hükümdarı bu emeline ulaştırmak için elinden geleni yapacağını söyleyerek bunu araştırma görevi ile yolculuğa çıkar.

Uzun süren yolculuğun ardından Afiyet şehrine varır. Bu şehri Namus adında bir kral yönetmektedir. Namus, huzuruna çıkarılan Nazar’a ab-ı hayatın “ayn-ı iffetten kinaye olduğunu söylese de Nazar buna ikna olmaz ve şehri terk eder. Bir sabah Şöhret şehrine ulaşan Nazar, burada kendisini bir tüccar olarak tanıtarak Fahr’ın huzuruna çıkar. Fahr’a geliş nedenini anlatır. Fahr, ab-ı hayatın kimya demek olduğunu söyler ve bunun da kahırla mal toplayıp lütufla yemek olduğunu anlatır. Dinlediklerinden amacına ulaşamayacağını anlayan Nazar, Şöhret şehrini terk eder. Bir süre daha yolculuğun ardından Zühd ve Riya geçidi adı verilen bir şehre gelir. Burada Zerk adında yaşlı bir münzevinin yaşadığını öğrenen Nazar, hemen onu ziyaret eder. Mağarasında ziyaret ettiği Zerk’e de aynı soruyu sorar. Zerk, ab-ı hayatın ancak cennette bulunabileceğini dünyadaki alâmetinin ise velilerin gözyaşı olduğunu söyler. Ancak bu kişilerin veli olduğuna inanılması için çokça gözyaşı dökülmesinin gerektiğini de ekler. Aldığı bu cevaptan da tatmin olmayan Nazar, Hayret girdabında yolculuğuna devam eder. Kıyıya çıktığında bir levha ile karşılaşır. Levhada Dîdâr şehrine nasıl gideceği anlatılmaktadır. Bir süre daha yolculuğa devam ettikten sonra Himmet’in şehrine ulaşır. Himmet, Nazar’ın ziyaret sebebini dinledikten sonra, ab-ı hayatın bir mecaz olmadığını söyler ve ona Doğu’da Aşk adında çok güçlü bir kraldan bahseder. Bu kralın Hüsn adında bir kızı vardır ki bütün

mahlûkatın en güzelidir. Aşk kızı Hüsn'e Kaf Dağı'nın şark kulesinde Dîdar adında mükemmel bir şehir inşa etmiştir. Bu şehrin Ruhsar adında bahçeleri vardır ve bu bahçelerin merkezinde Mîm-fem adında bir pınarda gizlidir. Ab-ı hayat bu çeşmeden akmaktadır. Hüsn ve arkadaşları da işte burada yaşamaktadır. Fakat yoldaki tehlike ve musibetlerden dolayı hiç kimse oraya ulaşamamıştır. Aşk adındaki kral, kızına yaptığı bu şehrin etrafına Seg-sârân ve Rakîb adı verilen çok korkunç ifritler yerleştirmiştir. Seg-sârânlar aşılırsa Kâmet'in hurma bahçesine ulaşılır. Bir süre daha yol alırsa Dîdâr şehrine ulaşabileceğini, söyler. Duyduklarından sonra bir ümide kapılan Nazar, Doğuya doğru yolculuğa çıkar. Bir süre gittikten sonra Seg-sârân diyarının girişinde bir levha ile karşılaşır. Levhada girmekte olduğu bölgede kendisini bekleyen tehlikeler yazılır. Nazar bu yazıları okuduktan sonra şehre girer. Yürümekte çok zorlanmaya başladığı taşlık bir bölgede Rakîb'in askeri tarafından esir alınır. Asker, Nazar'ı Rakîb'in huzuruna götürür. Rakîb, Nazar'ın o diyarda ne aradığını öğrenmek için sorular sorar. Nazar da kendisinin kimya ve simya alanında ilim sahibi olduğunu herşeyi altın yapabilecek gizli bilgilere sahip olduğunu söyler. Herşeyi altın yapacak iksirin Dîdâr şehrinde bulunduğunu söyleyince Rakîb, onu Kâmet'in yanına götürmeye karar verir ve yola koyulurlar.

Bir süre sonra Kâmet'in şehrine ulaşırlar. Kâmet, onları bir arada görünce çok şaşırır. Rahmani ve şeytani iki kişi nasıl olurda yanyana olurlar diye aklından geçirerek bir süre onları izler. Daha sonra Rakîb, oraya neden geldiklerinin anlatır. Bunun üzerine Kâmet bir ziyafet meclisi kurdurur. Rakîb'ı iyice sarhoş ederek, meclisten atar ve Nazar'ı elinden kurtarır. Nazar'dan oraya gelmesinin gerçek sebebini öğrenen Kâmet, bir süre onu misafir etmek ister. Kâmet yanına yardımcılarından birisini vererek hurma bahçesinde gezdirilmesini emreder.

Nazar, sırasıyla Miyân adlı kemeri, Sîne bahçesini, Gerden sütununu ve Mûyhâ-yı Kelle'yi görür. Miyân kemerinden sonra gezinirken Zülf'ün çadırının ipine takılır ve gürültüden uyanan Zülf ile karşılaşmak zorunda kalır. Zülf'ü öfkeli görüncüde özür dileyerek eteğine kapanır. Nazar'ın kokusundan etkilenen Zülf ona sihirli bir saç verir sıkıya düştüğünde o saçı yakarsa yardımına gelebileceğini söyler. Bir süre sonra Nazar kendisini Ruhsar bahçesinin girişinde yeralan levhanın önünde bulur. Bu levhada yazıldığı gibi selam vererek Ruhsar bahçesine girer. Burada Hâl ile sohbet eden Nazar, Gamze'nin dikkatini çeker. Gamze onu öldürmeye hazırlanırken kulağındaki muskayı farkeder ve bu muskanın geçmişini öğrenir. Muska çocukken annesinin ikisine de yaptığı muskadır. Bu vesile ile kardeş olduklarını

öğrenirler. O gün hasret giderirler. Gamze'nin birtakım ilimlere sahip bir kardeşi olduğunu öğrenen Hüsn onu huzuruna davet eder. Mücevherindeki resmi sorunca Nazar onun Dil olduğunu söyler ve Hüsn anlatılanlardan Dil'e âşık olur. Hüsn, ayinecisi Hayâl ve Nazar'ı Beden kalesine gönderir. Beraberindekilerle Beden şehrine geldiklerinde Nazar, Hayâl, Çeng, Nâğme, Nây mecliste fitne saldıkları gerekçesi ile Akl'a şikâyet edilirler. Akl da onları çeşitli cezalara çarptırır.

Nazar zindana atılmıştır fakat Hüsn'ün verdiği yüzüğü ağzına alınca yüzüğün tılsımı sayesinde bir anda Ruhsar bahçesine âb-ı hayâtın başucunda bulur kendisini. Çok susamıştır, su içmeye çalışırken ağzından yüzüğü suya düşürür ve âb-ı hayât kurur. Bunun üzerine Ruhsar bağndan kovulur. Bir anda Seg-sârân diyarına atılmıştır. Burada Rakîb'e yakalanır. Rakîb, görür görmez Kâmet'in huzurunda kendisini aldatan Nazar olduğunu anlar ve onu kör kuyuya atar. Bu kuyuda da Nazar, Zülf'ün verdiği saçı yakar. Saçın tılsımı devreye girere ve bir anda Ruhsar bahçesine gider. Hüsn'ün huzuruna çıkarar olayları anlatır. Bu defa Hüsn, Gamze'yi Nazar ile birlikte Beden şehrine gönderir.

Çıkışmış oldukları yolculukta Zühd ve Rîyâ geçidine gelen Gamze ve adamları burayı talan eder. Geçitin askerlerinden Tövbe, yaralı halde Beden şehrine giderek Akl'a başlarına gelen olayları anlatır.

Akl da oğlu Dil'i huzuruna getirterek Hüsn'ün adamlarının çevre vilayetleri talan ettiklerini bu yüzden ona savaş açmaları gerektiğini söyle ve sefere çıkarlar. Bir süre yol aldıktan sonra Gamze'nin askerleri ceylan görünümüne bürünerek onları Dîdâr şehrine çeker.

Hüsn babası Aşk'a mektup yazarak Akl'ın kendisine savaş açtığını anlatır. Aşk da ona yardımcı olması için Zülf'ü gönderir. Zülf, Akl ve askerlerinin bulunduğu yere gelir ve bir elçi ile bu niyetinden vazgeçmesinin gerektiğini anlatan mektup gönderir. Akl geri adım atmaz ve savaşı başlatırlar.

İlk gün ordu Akl'ın süvarileri karşısında bir varlık gösteremez. Kötü giden mücadelede Ben (Hal) ile istişare eden Hüsn, Ben'in kardeşi Ân'dan yardım almaya karar verir. Kaf Dağı'nın zirvesinde oturan Ân'ı hemen huzurlarına gelir. Ân, Hilâl'den bir yay alıp zehirli suya batırdıktan sonra savaş meydanına atılır. Dil'i göğsünden vurarak atından düşürür. Dil savaş

meydanından alınarak Hüsn'ün huzuruna çıkarılırken, Akl ve adamları savaş meydanından kaçmaya çalışır; fakat Zülf'ün kurduğu tuzağa düşürülerek esir edilirler.

Hüsn, hem dadısı hem de sırdaşı olan Naz ile görüşerek Dil'e ne yapacaklarına karar verir. Naz'ın tavsiyesi üzerine Dil, Zenahdân adı verilen kuyuya hapsedilir. Hüsn'ün sakisi Tebessüm, hapisteki Dil'i tedavi eder ve kısa sürede sağlığına kavuşur.

Zafer haberini alan Aşk, Akl'ın mahpus olduğu sırada Beden şehrini ele geçirmek üzere saldırıya kalkar. Akl'ın yokluğunda şehri Akl'ın karısı Nefs'in isteği üzerine kardeşi Vesvâs yönetmektedir. Yapılan savaşın ardından Aşk, Nefs ve Vesvâs'ı esir ettikten sonra Beden kalesini hâkimiyeti altına alır.

Bu arada Hüsn'de Dil'e kavuşma arzusu büyür. Bunun için Mihr'in kızı Vefa'dan yardım ister. Vefâ, Dil-güşâ adlı bahçesindeki Âşinâî adı verilen gölün ortasında bulunan Visal adlı köşkün bulunduğunu ve Dil'i buraya götürerek yerleşirlerse bütün kederinden uzaklaşabileceğini söyler. Hüsn, Zülf'e Dil'i hapisten çıkarıp bahsedilen yere götürmesini emreder. Bu emir üzerine Dil, Dilgüşâ adı verilen bahçeye getirilir ve iki sevgili birbirlerine kavuşturularak anlatı sonlandırılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HÜSN Ü DİL'İN ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu bölümde Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısı “Şekil” ve “Muhteva” açısından iki başlık altında incelemeye tabi tutulacaktır.

3.1. Şekil Açısından Âhî'nin Hüsn ü Dil Anlatısı

Bu bölümde Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısı şekil açısından incelenecektir. Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısı muazzam bir süslü nesir özelliği sergilemektedir. Bu husustaki tespitlerimizi se'ci başlığı altında aktardıktan sonra yine Hüsn ü Dil anlatısında tespit ettiğimiz ayet iktibasları, olaylar anlatılırken ilişkilendirilen motifler, olaylarla ilgili deyimler hususunda yapmış olduğumuz tespitlere yer verilmiştir.

3.1.1. Hüsn ü Dil'de Se'ci

“Yayma, serme, saçma, açma; düzyazı, manzum olmayan söz” anlamları ile sözlüklerde açıklanan nesir, anlatım türü olarak şiirin dışında kalan ve söz dizimsel bir takım kurallar nezdinde kaleme alınan anlatım türüdür.

Nesir; sade nesir, orta nesir ve süslü nesir olmak üzere üç çeşittir. Yalın, sanattan uzak bir dille kaleme alınan sade nesir, okuyucuya bilgi vermek amaçlı yapıtlarda tercih edilmektedir. Dini içerikli eserler, tefsir ve hadis kitaplar bu türde kaleme alınmıştır. Süslü nesrin niteliklerine yer verebilmekle birlikte günlük konuşma dilinde kaleme alınan orta nesir, öğretici nitelikli bilimsel ve kültürel içerikli yapıtlarda tercih edilmektedir. Arapça ve Farça kelimelerin görüldüğü süslü nesir ise yazan kişinin daha çok mağrifet ve hünerlerini göstermek gayesiyle kaleme aldığı eserlerde tercih edilmektedir. Süslü nesir türünde kaleme alınan eserlerde seci kullanımı yoğun bir şekilde dikkat çeker. Söz ve anlama dayalı sanatların yanı sıra bağlaçlarla birbirine eklenmiş uzun cümleler görülür.

Âhî'nin Hüsn ü Dil adlı anlatısı süslü nesir özelliği sergiler. Açıklamalarımızda da yer verdiğimiz gibi yoğun bir şekilde seci kullanımı, söz ve anlama dayalı sanatların kullanımı ve bağlaçlarla birbirine eklenmiş birçok uzun cümlenin kullanımı dikkat çekmektedir. Hüsn ü Dil anlatısında seci kullanımı şu şekilde tespit edilmiştir.

Se‘ci, sözlük anlamı olarak güvercin ve kumru gibi kuşların nağmelerini tekrarlamak suretiyle ötmeleri anlamına gelmektedir. Nesir türünde kaleme alınan eserleri oluşturan cümlelerde, söz öbeklerinin veya cümlelerin aynı kafiyede(se‘c-i mutarraf), aynı vezinde(se‘c-i mütevazi) ya da aynı kafiye-aynı vezinde(se‘c-i mütevâzın) sözcüklerle bitirilmesi anlamına gelir.

“Edebiyatımızda seci’li yazmaya olan ilgi ve merakın oluşmasında seci’in ilk ve en güzel örneklerinin Kur’ân-ı Kerîm’de bulunduğu dair inancın etkili olduğuna şüphe yoktur” (Okuyucu, Kartal ve Köksal 2006, s.19). Şiirde âhengi vezin sağlarken nesirde seciler sağlamaktadır. Klasik Türk edebiyatı şairleri için nazımda vezin hangi anlamı ifade ediyorsa nâsirler için de seci’ o anlamı ifade etmektedir.

3.1.1.1. Se‘c-i Mutarraf

İki tarafa ayrılmış, kısımlanmış demektir. Seciyi oluşturan kelimelerin revî/uyak harflerinin aynı, vezinlerinin farklı olduğu seci türüdür. Hüsn ü Dil, bu türden kullanımlarla örülüdür. Birkaç örnek vermek gerekirse:

Se‘c-i Mutarraf		
sırr-ı cāndan āvāz		rumūz-ı nihāndan keşf-i rāz olduḡda
sūzen-i ḡalemle ārāste olmakla		rişte-i raḡamla pīrāste kılmaḡla
muḡaddime-i beyyinetü’l-intāc		netīce-i lāzimetü’l-iḡtiyācda
peder-i ‘Aḡl-ı muşaffā iḡāretiyle		māder-i Nefs müzekkā müşāveretiyle
maḡşūl-ı kemāl-ı iḡsās	ve	ḡāşıl-ı ḡayāl-i ḡavās
Dīvānelerüñ menba‘-ı cünün-ı sevdāsı		mestānelerüñ sebeb-i na‘ra vü ḡavḡāsı
kūs-ı ḡāḡ-ı ābnūsa		niḡāḡ-ı senderūsa irmiş
tanḡūtüne mine’l-cibāli büyüten ḡükmiyle ‘āmiller		yetteḡizüne mineş-şahḡāri ḡūten ehliyle mu‘āmiller
ḡūş-ı āsmāna ḡulḡule		zemīn ü zamāna velvele

Tablo 9: Se‘c-i Mutarraf Örnekleri.

Tabloda vermiş olduğum örnek kullanımlarda “âvâz/râz”, “ârâste/pîrâste”, “intâc/ihtiyâc”, “işâretiyle/müşâveretiyle”, “ihsâs/havâs”, “sevdâsı/gavgâsı”, “âbnûsa/senderûsa”, “âmiller/mu’âmiller” ve “âsmâna gulgule/zamâna velvele” kelimeleri arasında vezin farklılığı olmakla birlikte uyaklarının aynı olması söz konudur, bu sebeple se‘c-i mutarraf örneği olarak sınıflandırılmıştır.

Yine tabloda vermiş olduğumuz örnek kullanımlarda “âsmân/zamân” – “gulgule/velvele” kelimeleri arasında vezin farklılığı olmakla birlikte uyaklarının aynı olması söz konusudur. Hüsn ü Dil anlatısının bütününde çok sayıda benzer kullanım örneklerinin olduğunu belirtmeliyiz.

3.1.1.2. Se‘c-i Mütevâzın

Düzen, düzenli, vezinli anlamına gelir. Seciyi oluşturan kelimeler arasında revî birliği olmaksızın sadece vezin/bina kalıbı birliği ile yapılan seci türüdür. Hüsn ü Dil’de bu türden secileri görmek mümkündür. Neredeyse her paragrafta bu türden seciler bulunur.

Se‘c-i Mütevâzın		
derk	ü	derc
taḫsîm		taṭbîḳ-i ḍurûbu
müdrîk		müdrîcdür
ol şadâdan teng ü bî-hüş	ve	ol nidâdan mest ü med-hüş

Tablo 10: Se‘c-i Mütevâzın Örnekleri.

“derk/derc”, “taḫsîm/taṭbîḳ”, “müdrîk/müdrîc”, “teng/mest” kelimeleri arasında kafiye farklılığı olmakla birlikte vezinlerin aynı olması söz konudur, bu sebeple se‘c-i mütevâzın örneği olarak sınıflandırılmıştır. Hüsn ü Dil anlatısının bütününde çok sayıda benzer kullanım örneklerinin olduğunu belirtmeliyiz.

3.1.1.3. Se‘c-i Mütevâzî

Birbirine müvâzî olan, paralel demektir. Seciyi oluşturan kelimelerin hem uyak/revi harfi hem de vezince yani bina kalıbınca bir olduğu seci türüdür. Süslü bir nesir örneği olan Hüsn ü Dil’de bu türden birçok kullanım söz konusudur.

Se‘c-i Mütevâzî				
münşî-i cerîde-i ümmü'l- kitâb				naqqâş-ı şahîfe-i faşlî'l- hitâb
ol maflûb-ı zamānuñ huşûlinde				bu mergûb-ı cihānuñ vuşûlinde
dürc-i şadef-i fıtratdan ol dürr-i girān-māye bâhir				bürç-ı kenef-i hilkatden ol mihr-i âsmān-pāye zâhir oldı
kal‘a-i Bedende hükmi cān gibi sârî	ve			hişār-ı Tende emri çan gibi cârî idi
miqyās-ı mizān-ı şariḥ				kıyās-ı bürhān-ı şahîḥ üzre
kıble-i hadaqa-i merdüm-i melek				nūr-ı hadîka-i ‘unşur-ı felek
hazînümden felekler giryān				enînümden melekler giryān idi
güş-ı felege gulgule	ve	hüş-ı melege velvele	ve	semmāk u semege zelzele

Tablo 11: Se‘c-i Mütevâzî Örnekleri.

“kitâb/hitâb”, “husûlinde/vusûlinde”, “bâhir/zâhir”, “sârî/cârî”, “sarih/sahih”, “melek/felek”, “felekler/melekler” ve “gulgule/velvele/zelzele” kelimeleri arasında hem kafiye hem de vezinlerin aynı olması söz konusudur, bu sebeple se‘c-i mütevâzî örneği olarak sınıflandırılmıştır. Hüsn ü Dil anlatısının bütününde çok sayıda benzer kullanım örneklerinin olduğunu belirtmeliyiz.

3.1.2. Hüsn ü Dil’de Ayet İktibasları

Âhî, Hüsn ü Dil anlatısında Kuran-ı Kerim’e geçen ayetleri görüşlerine delil olarak kimi zaman da ifadeye güzellik katmak için ayet iktibaslarına başvurmuştur. Hüsn’ün yaşadığı şehre ait tasvirlerde cennet bahçeleri ile ilgili ayetlere, Beden şehrine ait tasvirlerde helak olan kavimlerle ilgili ayetler yer verildiği görülmektedir. Bu ayetler nüshaların ilgili bölümlerde farklı yazı tonları ile yazılmıştır. İncelememiz sonucunda ayetlerin kimi zaman tamamı kimi

zaman da belli bir bölümünün aktarıldığını söyleyebiliriz. Çalışmamızda ayet iktibas başlığı altında bu ayetlerin kullanımı ile ilgili açıklamalarda bulunmanın yerinde olduğunu düşünüyoruz.

Çalışmamızda öncelikle tespit edilen ayetleri Arap harfli ve harekeli yazılışını ekledik. Hüsn ü Dil anlatısında ayetin aktarılan bölümü eski yazı ile aktarılan ayet üzerinde bold/koyu renkle işaretledik. Ayetin tamamı metin içerisinde geçiyorsa burada tamamını bold/koyu renli yaptık. Ayetlerin anlamları için Diyanet İşleri Başkanlığınca hazırlanan Kur'an-ı Kerim meali esas alınmıştır. Anlamını verirken de Hüsn ü Dil anlatısındaki ifadenin meali olan kısmı da bold/koyu renkli verdik. Ayetin geçtiği bölümü bilgisini paylaştıktan hemen sonra köşeli parantez içerisinde ayetin Diyarbakır nüshasındaki yaprak numarasını verdik.

1. A'râf Suresi: 7/2

كَتَابٌ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَلَا يَكُن فِي صَدْرِكَ حَزَجٌ مِّنْهُ لَتُنذِرَ بِهِ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾

Ayetin Anlamı: *Bu, sana kendisiyle (insanları) uyarman için ve mü'minlere öğüt olarak indirilmiş bir kitaptır. Artık ondan dolayı göğsünde bir sıkıntı olmasın.*

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde ayetin bir bölümüne yer verilmektedir [DY1 0b]. Müellif tarafından sayfaları övülen Kuran-ı Kerim'in bu güzelliğinin sebebi Allah'ın kelâmı olmasıdır. Ayeti kerime onun Allah'tan geldiğine delil olarak gösterilmektedir.

2. Yûsuf Suresi: 12/3

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِن كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْعَاقِلِينَ ﴿٣﴾

Ayetin Anlamı: **Sana bu Kur'an'ı vahyetmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz.** Hâlbuki, daha önce sen bunlardan habersiz idin.

Ayet, mensur tevhid adı verilebilen bölümde ayetin bir bölümüne yer verilmektedir [DY1 0b]. Kuran-ı Kerim'i içerisinde çeşitli dersler çıkarılması gerken birçok kıssa anlatılmaktadır. Mellif, Kuran-ı Kerim'i övdüğü ifadeleri arasında bu kıssalara dikkat çekmektedir. Yûsuf suresi başından sonuna kadar Yûsuf aleyhisselamın hayatını anlatır bu yönü ile Kuran'ı Kerim'de tek suredir. Yûsuf aleyhisselamın hayatı boyunca karşılaştığı sıkıntılardan bahsedilerek ulaştığı ihsânlardan bahsedilir. Surenin bir kişinin hayatını anlatması ile Hüsn ü Dil'in tek kahramanın hayatını anlatması arasındaki ilişki söz edebiliriz. Şairler

kaleme aldıkları eserlerin en iyi eser olacağı iddiasındadır. Ancak Âhî de yazılmış en iyi Hüsn ü Dil'i ortaya koyma iddiasında önce Allah'a ve sonra O'nun indirdiği kitaba saygı sebebiyle bu ayete yer vermiştir.

3. Nûr Suresi: 24/35

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونِيَّةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

Ayetin Anlamı: *Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili şudur: Duvarda bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fânûs içinde. Fânûs sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan, ne doğuya, ne de batıya ait olan zeytin ağacından tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile neredeyse aydınlanacak (kadar berrak)tır. Nur üstüne nur. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah, insanlar için misaller verir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.*

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif tarafından gökyüzündeki güneş için kullanılmaktadır[DY1 0b]. Güneş, Allah'ın gökyüzündeki nuru olarak nitelendirilmektedir.

4. En'am Suresi: 6/1

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١﴾

Ayetin Anlamı: *Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur. Böyle iken inkâr edenler başka şeyleri Rablerine denk tutuyorlar.*

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif, Allah'ın güneş ve ay nimetlerinden bahsederken kullanılmaktadır[DY1 0b]. Ay ve güneşten bahsettikten sonra karanlığı ve aydınlığı var eden Allah'a nimetlerinden dolayı hamd etmektedir.

5. Nûr Suresi: 24/35

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونِيَّةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

Ayetin Anlamı: *Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili şudur: Duvarda bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fânûs içinde. Fânûs sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan, ne doğuya, ne de batıya ait olan zeytin ağacından*

tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile neredeyse aydınlanacak (kadar berrak)tır. Nur üstüne nur. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah, insanlar için misaller verir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde yüce ayete yer verilmektedir[DY1 0b]. Müellifin, gökyüzündeki Allah'ın nuru dediği güneş ve aydan bahsettikten sonra O'nun nuru ayetle tarif edilmektedir.

6. Bakara Suresi: 2/30

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

Ayetin Anlamı: **Hani, Rabbin meleklerle, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” demişti.** Onlar, “Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni teşbih ve takdis ediyoruz.” Demişler. Allah da, “Ben sizin bilmediğinizi bilirim.” demişti.

Müellif, Allah'hamd ifadesini kullandıktan sonra insanın yaratılışı hususunda düşünceleri anlatacağı bölüme geçerken ilk insanın yaratılışını anlatan bu ayeti kerimeye yer vermektedir[DY1 0b]. Bu ayetten sonra Âhî, ilk insanın yaratılışından bahseder.

7. Taha Suresi: 20/116

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى ﴿١١٦﴾

Ayetin Anlamı: **Hani meleklerle, “Âdem için saygı ile eğilin.” demiştik de, İblis'ten başka melekler hemen saygı ile eğilmişler; İblis bundan kaçınmıştı.**

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif, ilk insanın yaratılışında gökyüzünde yaşanan olayları anlatırken bu ayete yer vermektedir[DY1 1a]. Ayette Allah'ın iblis ile konuşmasından bahsedilmektedir. İblis'in diğer meleklerle uymayıp asi oluşu anlatılmaktadır.

8. Sâd Suresi: 38/73

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾

Ayetin Anlamı: **Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler.**

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif, ilk insanın yaratılışında gökyüzünde yaşanan olayları anlatırken bu ayete yer vermektedir [DY1 1a]. İblis, Allah'ın emrine uymayıp asil olurken diğer meleklerin topluca secde edişi anlatılmaktadır.

9. Nûr Suresi: 24/36

﴿۳۶﴾ فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿۳۶﴾

Ayetin Anlamı: (36-37) Allah'ın, yüceltilmesine ve içlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerde hiçbir ticaretin ve hiçbir alışverişin kendilerini, Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan, zekâtı vermekten alıkoymadığı birtakım adamlar, **buralarda sabah akşam O'nu tesbih ederler**. Onlar, kalplerin ve gözlerin dikilip kalacağı bir günden korkarlar.

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde yaratılan insanın ruhlar âleminden insanlık âlemine gelir. Bu bölümde müellif, ruhlar âleminden bahsederken bu ayete yer vermektedir [DY1 1b]. Bu âlemde Allah'ı sabah akşam tesih edenlerden bahsedilmektedir.

10. Necm Suresi: 53/17

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى ﴿۱۷﴾

Ayetin Anlamı: **Göz (gördüğünden) şaşmadı** ve (onu) aşmadı.

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellifin, ruhlar âlemine dair açıklamaları arasında yer verdiği ayetlerdendir [DY1 1a]. Bu ayetin hemen devamındaki ifade de Ayeti kerime bu âleme mensub olanlar gözlerinin vasfı olarak kullanılmaktadır.

11. Kamer Suresi: 54/1

اَفْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ﴿۱﴾

Ayetin Anlamı: **Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı**.

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellifin, ruhlar âlemine dair açıklamaları arasında yer verdiği ayetlerdendir [DY1 1a]. Ayet Hz. Peygamber'in mucizelerinden birisine işaret etmektedir.

12. Şuarâ Suresi: 26/224

وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ﴿٢٢٤﴾

Ayetin Anlamı: *Şairlere ise haddi aşan azgınlara uyar.*

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif, Kuran-ı Kerim'in ayetlerindeki mucizelerin açıklığından bahsederken bu ayete yer vermektedir [DY1 1a]. Kuran-ı Kerim'in söz güzelliğine işaret ederek şairlerin şiirlerine uyanlar eleştirilmektedir.

13. Şuarâ Suresi: 26/225

أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾

Ayetin Anlamı: (225-226) *Görmez misin ki onlar her vadide şaşkınca yürür dururlar.*

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif, Kuran-ı Kerim'in ayetlerindeki mucizelerin açıklığından bahsederken bu ayete yer vermektedir [DY1 1a]. Bir önceki ayetle şairlere uyanlar eleştirildikten sonra bu ayetle de onların şaşkın halleri aktarılmaktadır.

14. İsrâ Suresi: 17/1

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١﴾

Ayetin Anlamı: *Kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.*

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif, miraç hadisesini anlatır. Bu bölümde İsrâ ve Necm surelerinden ayetlere yer verir. Hadisenin anlatılmaya başlanırken ilk olarak bu ayete yeren müellif, Allah'ın bir takım ayetlerini göstermek üzere kulu Hz. Peygamber'i huzuruna çıkardığı anlatılmaktadır [DY1 2a].

15. Necm Suresi: 53/10

فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴿١٠﴾

Ayetin Anlamı: *Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti.*

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif, Hz. Peygamberin miraç hadisesinin anlattığı bölümde bu ayete yer vermektedir [DY1 2a].

16. Necm Suresi: 53/7

وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى ﴿٧﴾

Ayetin Anlamı: [5-7] (*Kur'an'ı*) ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görünümlü (Cebrâil) öğretti. **O, en yüksek ufukta bulunuyorken (aslî suretine girip) doğruldu.**

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif, Hz. Peygamberin miraç hadisesinin anlatıldığı bölümde bu ayete yer vermektedir (DY1 2a). Ayette Cebrâil aleyhisselâmın Hz. Peygamber'in yanına gelişi anlatılmaktadır.

17. Necm Suresi: 53/8

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى ﴿٨﴾

Ayetin Anlamı: **Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu.**

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif, Hz. Peygamberin miraç hadisesinin anlatıldığı bölümde bu ayete yer vermektedir (DY1 2a). Ayette Cebrâil aleyhisselâmın Hz. Peygamber'in yanına gelişi anlatılmaktadır.

18. Necm Suresi: 53/9

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ﴿٩﴾

Ayetin Anlamı: **(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu.**

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde müellif, Hz. Peygamberin miraç hadisesinin anlatıldığı bölümde bu ayete yer vermektedir (DY1 2a). Ayette Cebrâil aleyhisselâmın Hz. Peygamber'in yanına gelişi anlatılmaktadır.

19. Tevbe Suresi: 9/40

إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾

Ayetin Anlamı: **Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman ona bizzat Allah yardım**

etmişti. **Hani onlar mağarada bulunuyorlardı.** Hani o arkadaşına “üzülme, çünkü Allah bizimle beraber” diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerine görmediğiniz bir takım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah’ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Anlatının “Sebeb-i Te’lif-i Kitab[DY1 2a]” başlıklı kitabın yazılma sebebinin anlatıldığı bölümde, köşesine çekilmiş bir halde kendisini anlattığı bölümde bu ayete yer vermektedir [DY1 2a]. Ayetin, hani onlar mağarada bulunuyorlardı, bölümüne eserinde yer veren Âhî, ayetin devamında yer alan “Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerinde görmediğiniz bir takım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı.” ifadesini de arkasına almaktadır. Kaleme aldığı Hüsn ü Dil anlatısında Allah’ın kendisine vereceği destekle Doğu’yu, inkâr edenlere/Batı’ya karşı galip etmeye çalışacaktır. Nitekim anlatının sonunda Doğu/Aşk, inkâr eden Batı/Akl’a galip gelecektir.

20. Kehf Suresi: 18/1

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ﴿١﴾

Ayetin Anlamı: *Hamd, kuluna Kitab’ı (Kur’an’ı) indiren ve onda hiçbir eğrilik yapmayan Allah’a mahsustur.*

Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân” başlıklı sevgililer destanı başlıyor bölümünde söze, Kuran-ı Kerim’i kullarına indiren Allah’a hamd ederek başlamaktadır [DY1 2b]. Kutsal kitabımızın Allah tarafından gönderildiği ifade edilirken ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

21. Yûsuf Suresi: 12/111

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

Ayetin Anlamı: *Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Kur’an, uydurabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir.*

Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân” başlıklı sevgililer destanı başlıyor bölümünde Allah’a hamd ile başladığı sözün devamında yer alan ayetlerdendir [DY1 2b]. Kuran-ı Kerim’de insanoğlunun ders çıkarması gereken çeşitli kıssaların anlatıldığına dikkat çeken ifadelerde ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

22. Alak Suresi: 96/4

الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾

Ayetin Anlamı: [4-5] *O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir.*

Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân” başlıklı sevgililer destanı başlıyor bölümünde Allah’a hamd ile başladığı sözün devamında yer alan ayetlerdendir [DY1 2b]. Kuran-ı Kerim’in ayetlerinde Allah’ın kalemle yazmayı öğretmesine ve kullarına bilmediklerini öğretmesi ihsanına ayeti kerime ile iktibas yapılmıştır.

23. Alak Suresi: 96/5

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمِ ﴿٥﴾

Ayetin Anlamı: [4-5] *O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir.*

Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân” başlıklı sevgililer destanı başlıyor bölümünde Allah’a hamd ile başladığı sözün devamında yer alan ayetlerdendir [DY1 2b]. Bir önceki ayetin açıklamasında bahsettiğimiz gibi Kuran-ı Kerim’in ayetlerinde Allah’ın kalemle yazmayı öğretmesine ve kullarına bilmediklerini öğretmesi ihsanına ayeti kerime ile iktibas yapılmıştır.

24. Muhammed Suresi: 47/12

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ﴿١٢﴾

Ayetin Anlamı: *Şüphesiz Allah, inanıp salih ameller işleyenleri, içinden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. İnkâr edenler ise (dünya zevklerinden) yararlanırlar ve hayvanların yediği gibi yerler. Onların kalacakları yer ateştir.*

Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân” başlıklı sevgililer destanı başlıyor bölümünde Akl ve Nefs-i nefis tanıtıldıktan sonra Beden kalesinden bahsedilirken bu ayete yer verilmektedir [DY1 3a]. Beden kalesi altından nehirler akması hususunda ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

25. Rûm Suresi: 30/50

فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُخْبِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

Ayetin Anlamı: *Allah’ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor. Şüphe yok ki O, ölüleri de elbette diriltecektir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.*

Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân” başlıklı sevgililer destanı başlıyor bölümünde Akl ve Nefs-i nefis tanıtıldıktan sonra Beden kalesinden bahsedilirken bu ayete yer verilmektedir [DY1 3a]. Beden kalesinden bahsedilirken cennet bahçeleri ile ilişkilendirilen kullanımlara yer verilmektedir. İnsanoğlunun bu güzelliklere bakması ve gördüğü şeylerden dolayı Allah’a şükretmesi telkin edilir. Bu ilişki içerisinde ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır

26. Fil Suresi: 105/4

تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾

Ayetin Anlamı: [3-5] *Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderildi. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi.*

Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân” başlıklı sevgililer destanı başlıyor bölümünde Akl ve Nefs-i nefis tanıtıldıktan sonra Beden kalesinden bahsedilirken bu ayete yer verilmektedir [DY1 3a]. Akl’ın siyaset meydanı, Ebrehe’nin fil ordusu ile Kabe’yi yıkmaya geldiğinde Allah’ın gazabına uğradığı yer ile ilişkilendirilerek ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

27. Sâd Suresi: 38/26

يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

Ayetin Anlamı: *Ona dedik ki: “Ey Dâvûd’ Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık. İnsanlar arasında hak ile hüküm ver. Nefis arzusuna uyma, yoksa seni Allah’ın yolundan saptırır. Allah’ın yolundan sapanlar için hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azap vardır.”*

Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân” başlıklı sevgililer destanı başlıyor bölümünde Akl ve Nefs-i nefis tanıtıldıktan sonra Beden kalesinden bahsedilirken bu ayete yer verilmektedir [DY1 3a]. Siyaset meydanında farz ve sünneti himaye eden şekilde nitelenen Akl için bu ayet kullanılmaktadır. Akıllı kişilerden beklenen farz ve sünnetlere riayet etmesidir anlamında bir sonucu ifade eder.

28. Rûm Suresi: 30/47

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاؤُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَاذْتَمَنَّا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

Ayetin Anlamı: *Andolsun, senden önce biz nice peygamberleri kendi kavimlerine gönderdik. Peygamberler onlara apaçık mucizeler getirdiler. Biz de suç işleyenlerden intikam aldık. Mu'minlere yardım etmek ise üzerimizde bir haktır.*

Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân” başlıklı sevgililer destanı başlıyor bölümünde Akl ve Nefs-i nefis tanıtıldıktan sonra Beden kalesinden bahsedilirken bu ayete yer verilmektedir [DY1 3a]. Ayete, Allah'ın kendisine inanlara bir vaadi olarak yer verilmiştir.

29. Sâffât Suresi: 37/105

قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَبُكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾

Ayetin Anlamı: *“Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin. Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız.”*

Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân” başlıklı sevgililer destanı başlıyor bölümünde Akl ve Nefs-i nefis tanıtıldıktan sonra Beden kalesinden bahsedilirken bu ayete yer verilmektedir [DY1 3a]. Ayete, Allah'ın kendisine inanlardan iyilikte bulunanlara bir vaadi olarak yer verilmiştir.

30. Alak Suresi: 96/5

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

Ayetin Anlamı: [4-5] *O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir.*

Anlatının “Ferzend-i Talebîden Akl-ı Tâcdâr Ez-Hudâvend-i Kâmkâr” başlıklı Akl'ın Tanrı'dan çocuk talebinin anlatıldığı bölümde, Dil'e eğitim veren Hiss-i Müşterek'in tanıtıldığı

bölümde bu ayete yer verilmektedir [DY1 3a]. Ayet, me’âlim sözcüğü ile birlikte kullanılmıştır. Me’âlim; dini inançlara, itikatlara dair meseleler anlamına gelir. Hiss-i Müşterek bu konularda Dil’i eğiten kişidir.

31. Bakara Suresi: 2/31

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣١﴾

Ayetin Anlamı: **Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, ‘Eğer doğru söyleyenler iseniz, hadi bana bunların isimlerini bildirin.’ dedi.**

Anlatının “Ferzend-i Talebîden Akl-ı Tâcdâr Ez-Hudâvend-i Kâm-kâr” başlıklı Akl’ın Tanrı’dan çocuk talebinin anlatıldığı bölümde, Dil’e eğitim veren Hiss-i Müşterek’in tanıtıldığı bölümde bu ayete yer verilmektedir [DY1 4b]. Ayet, mu’allim-hâne sözcüğü ile birlikte kullanılmıştır. Mu’allim-hâne, Allah’ın Âdem aleyhisselama öğrettiği bu isimleri öğretildiği yerdir. Hiss-i Müşterek bu isimleri öğreten kişi olarak tanıtılmaktadır.

32. Rahmân Suresi: 55/19

مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾

Ayetin Anlamı: **(Suları acı ve tatlı olan) iki denizi salıvermiştir; birbirine kavuşuyorlar.**

Anlatının “Sıfat-ı Kala-i Beden ve Binâ-yı Tılsım-ı Ten” başlıklı Beden kalesi ve Ten binasının vasıflarının anlatıldığı bölümde, şehir tasvir edilirken bu ayete yer verilmektedir [DY1 5a]. Berzah adasının etrafını çevreleyen denizden bahsedilirken ayeti kerimeye iktibas yapılarak iki denizin birbirlerine kavuşmakla birlikte birbirlerine karışmamalarına yer verilmektedir.

33. Rahmân Suresi: 55/20

بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾

Ayetin Anlamı: **(Fakat) aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmıyorlar.**

Anlatının “Sıfat-1 Kala-i Beden ve Binâ-yı Tılsım-1 Ten” başlıklı Beden kalesi ve Ten binasının vasıflarının anlatıldığı bölümde, şehir tasvir edilirken bu ayete yer verilmektedir [DY1 5a]. Berzah adasının etrafını çevreleyen denizden bahsedilirken ayeti kerimeye iktibas yapılarak iki denizin birbirlerine kavuşmakla birlikte birbirlerine karışmamalarına yer verilmektedir.

34. Meryem Suresi: 19/57

وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾

Ayetin Anlamı: ***Onu yüce bir makama yükseltti.***

Anlatının “Sıfat-1 Kala-i Beden ve Binâ-yı Tılsım-1 Ten” başlıklı Beden kalesi ve Ten binasının vasıflarının anlatıldığı bölümde, kala-i Zümürüd’te kurulan zerrin şehir tanıtılırken bu ayete yer verilmektedir [DY1 5a]. Gerdûn hisarından bahsedilen bölümde ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

35. Beyyine Suresi: 98/8

جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

Ayetin Anlamı: ***Rableri katında onların mükâfatı içlerinden ırmaklar akan içlerinde ebedî kalacakları Adn cennetleridir. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. İşte bu mükâfat Rablerine derin saygı duyanlara mahsustur.***

Anlatının “Sıfat-1 Kala-i Beden ve Binâ-yı Tılsım-1 Ten” başlıklı Beden kalesi ve Ten binasının vasıflarının anlatıldığı bölümde, Beden kalesi tanıtılırken bu ayete yer verilmektedir [DY1 5a]. Beden kalesinin bahçelerinden bahsedildiği bölümde ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

36. Sâffât Suresi: 37/46

بِيضَاءٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ ﴿٤٦﴾

Ayetin Anlamı: [45-46] ***Onların etrafında cennet pınarlarından doldurulmuş, berrak ve içenlere lezzet veren kadehler dolaştırılır.***

Anlatının “Sıfat-ı Kala-i Beden ve Binâ-yı Tılsım-ı Ten” başlıklı Beden kalesi ve Ten binasının vasıflarının anlatıldığı bölümde, Beden şehrinin suları tanıtılırken bu ayete yer verilmektedir [DY1 6b]. Beden şehrinin akarsularından olan Kan’dan bahsedilen bölümde ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

37. Şuarâ Suresi: 26/33

وَنَزَعُ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ ﴿٣٣﴾

Ayetin Anlamı: *Elini koynundan çıkardı bir de ne görsünler, **bakanlara** bembeyaz olmuş.*

Anlatının “Sıfat-ı Kala-i Beden ve Binâ-yı Tılsım-ı Ten” başlıklı Beden kalesi ve Ten binasının vasıflarının anlatıldığı bölümde, Beden şehrinin suları tanıtılırken bu ayete yer verilmektedir [DY1 5a].

38. Fecr Suresi: 89/8

الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾

Ayetin Anlamı: [6-10] *(Ey Muhammed!) Rabbinin (Hûd’un kavmi) Âd’e şehirler içinde benzeri kurulmamış olan sütunlarla dolu İrem’e vadide kayaları oyan (Salih’in kavmi) Semûd’a kazıklar sahibi Firavun’a ne yaptığını görmedin mi?*

Anlatının “Sıfat-ı Kala-i Beden ve Binâ-yı Tılsım-ı Ten” başlıklı Beden kalesi ve Ten binasının vasıflarının anlatıldığı bölümde, Beden şehrinin Ad kavminin şehri ile ilişkilendirildiğinde bu ayete yer verilmektedir [DY1 7b]. Bu bölüme kadar Beden şehrine Allah’ın vermiş olduğu nimetler, güzelliklerden bahsedilmişti. Ayetin kullanımı ile birlikte Beden şehri Ad kavminin şehri ile anılmıştır. Yine ilgili bölümde Şeddâd’ın kasrı ile de ilişki kurulmuştur. Gerek Ad kavminin gerekse Şeddâd’ın başına gelenler, Allah’ın nimetlerine şükürsüzlük, şirk ve haddi aşma gibi sınırları aşmaları sonucunda helâk olmuştur. Nefsin zulmüne uğrayan bu topluluk ile anlatının sonunda Akl’ın esir düşmesinin ardından Nefs-i nefis’in yöneteceği Beden kalesi ilişkilendirilmektedir. Nefs’in bedene hakimiyeni onun sonunu getirecektir. Ayrıca ayeti kerime Nazar’ın Gamze ile karşılaşmasının anlatıldığı bölümde, Nazar’ın kulağındaki muskayı Gamze’ye anlatırken de geçmektedir [DY1 39a].

39. Enfâl Suresi: 8/65

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾

Ayetin Anlamı: *Ey Peygamber! Mü'minleri savaşa teşvik et. Eğer içinizde sabırlı yirmi kişi bulunursa iki yüz kişiye galip gelirler. Eğer içinizde (sabırlı) yüz kişi bulunursa inkâr edenlerden bin kişiye galip gelirler. Çünkü onlar anlamayan bir kavimdir.*

Anlatının “Şenîden-i Dil Mâcerâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı Dil’in âb-ı hayât arzusuna kapılmasının anlatıldığı bölümün sonunda Beden şehrinin mensupları için bu ayet kullanılmaktadır [DY1 9a]. Âb-ı hayâtı elde etme arzusu idrak yollarının açılması anlamına gelmekle birlikte bu arzu daha önce Beden kalesinde hiçkimsede bir merak uyandırmamıştır.

40. Tevbe Suresi: 9/122

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾

Ayetin Anlamı: *(Ne var ki) mü'inlerin hepsi toptan seferber olacak değillerdir. Öyleyse onların her kesiminden **bir grup** da din konusunda köklü ve derin bilgi sahibi olmak ve döndükleri zaman kavimlerini uyarmak için **geri kalsa ya! Umulur ki sakınırlar.***

Anlatının “Şenîden-i Dil Mâcerâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı Dil’in âb-ı hayât arzusuna kapılmasının anlatıldığı bölümün sonunda Dil muhatap alınarak bu ayet kullanılmaktadır [DY1 9a]. Daha önceki ayet iktibasında âb-ı hayâtı elde etme arzusunun idrak yollarının açılması anlamına geldiğini ve Beden kalesinde hiçkimsede bir merak uyandığını ifade etmiştir. Ayeti kerimede ifade edilen içerisinde yaşadığı toplumdan farklı hareket edecek bir grup Hüsn ü Dil anlatısında Dil olur. O, Beden kalesini terk etme cesareti gösterebilecek, herşeyi göze alabilen birisidir.

41. Hicr Suresi: 15/46

ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِينَ ﴿٤٦﴾

Ayetin Anlamı: *Onlara, “Girin oraya esenlikle, güven içinde.” denilir.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmûs-ı Pür-Mevhibet” başlıklı Nazar’ın, Afiyet şehrinde ihsan sahibi Nâmûs’tan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Nazar’ın Âfiyet şehrine girişi anlatılırken geçmektedir [11b]. Nazar, Âfiyet şehrine girdiğinde karşısına çıkan kapı levhasında bu ayet yazılıdır. Şehirde tüm dünya nimetleri insanlara sunulmaktadır.

42. Sâd Suresi: 38/50

جَنَّاتٍ عَدْنٍ مَّفْتَحَةٌ لَهُمُ الْأَبْوَابُ ﴿٥٠﴾

Ayetin Anlamı: [49-50] *Bu bir öğüttür. Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için elbette güzel bir dönüş yeri, kapıları kendilerine açılmış olan Adn cennetleri vardır.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmûs-ı Pür-Mevhibet” başlıklı Nazar’ın, Afiyet şehrinde ihsan sahibi Nâmûs’tan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Nazar’ın macerasında karşısına çıkan ilk şehir olan Âfiyet şehri için kullanılmaktadır [11b]. Âfiyet şehrinin bahçeleri Adn cennetin bahçelerine benzetilmektedir.

43. Zumer Suresi: 39/73

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاؤُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿٧٣﴾

Ayetin Anlamı: *Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve cennet bekçileri onlara şöyle der: “Size selâm olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi ebedî kalmak üzere buraya girin.”*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmûs-ı Pür-Mevhibet” başlıklı Nazar’ın, Afiyet şehrinde ihsan sahibi Nâmûs’tan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Nazar’ın macerasında karşısına çıkan ilk şehir olan Âfiyet şehrine girişinde kullanılmaktadır [11b]. Ayet Âfiyet şehrinin girişinde misk yağdıran bir sayfa üzerine yazılıdır. Allah’ın kullarına sunmuş olduğu nimetleri ifade etmek için kullanılmıştır. Nazar, ayeti kerimenin muhatabıdır. Âb-ı hayâtı arayan Nazar’ın, bu nimetlere aldanmayıp arayışını sürdürmek gerekecektir.

44. **Kalem Suresi:** 68/4

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾

Ayetin Anlamı: *Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmûs-ı Pür-Mevhibet” başlıklı Nazar’ın, Afiyet şehrinde ihsan sahibi Nâmûs’tan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Nazar’ın macerasında karşısına çıkan ilk şehir olan Âfiyet şehrine girişinde kullanılmaktadır [11b]. Bir önceki ayetle birlikte levhada bu yazıyı gören Nazar, bir süre bakakalır ve ardından şehre girer.

45. **Tevbe Suresi:** 9/114

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَّهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾

Ayetin Anlamı: *İbrahim’in babası için af dilemesi sadece ona verdiği bir söz yüzündendi. Onun bir Allah düşmanı olduğu kendisine açıkça belli olunca ondan uzaklaştı. Şüphesiz İbrâhîm çok içli, yumuşak huylu bir kişiydi.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmûs-ı Pür-Mevhibet” başlıklı Nazar’ın, Afiyet şehrinde ihsan sahibi Nâmûs’tan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Nazar’ın karşısına çıkanlarla konuşmasında geçmektedir [DY1 11b]. Nazar karşısına çıkanlara şehrin hükümdarını sorduğun onlar da anlatmaya başlar. Ayeti, Nâmûs’u tarif ederken kullanırlar.

46. **Beyyine Suresi:** 98/8

جَزَاءُ لَهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

Ayetin Anlamı: *Rableri katında onların mükâfatı içlerinden ırmaklar akan içlerinde ebedî kalacakları Adn cennetleridir. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. İşte bu mükâfat Rablerine derin saygı duyanlara mahsustur.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmûs-ı Pür-Mevhibet” başlıklı Nazar’ın, Afiyet şehrinde ihsan sahibi Nâmûs’tan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Nazar’ın karşısına çıkanlarla konuşmasında

geçmektedir [DY1 11b]. Ayet, Nâmûs'un yaşadığı diyar, Âfiyet şehrinin bahçeleri için kullanılmaktadır.

47. İnsân/Dehr Suresi: 76/21

عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٌ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾

Ayetin Anlamı: *Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-1 Hayvân Ez-Fahr-1 Pür-Şevket” başlıklı Nazar’ın, Şöhret şehrinde haşmetli Fahr’dan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Şöhret şehrinin bahçelerindenden bahsederken geçmektedir [12b]. Bahçede çınarın yüzü, kalın yeşil ipektendir şeklinde geçmektedir.

48. Rahmân Suresi: 55/54

مُتَّكِنِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾

Ayetin Anlamı: *Onlar astarları kalın ipekten olan döşeklere yaslanırlar. Bu iki cennetin meyveleri (zahmetsizce alınacak kadar) yakındır.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-1 Hayvân Ez-Fahr-1 Pür-Şevket” başlıklı Nazar’ın, Şöhret şehrinde haşmetli Fahr’dan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Şöhret şehrinin bahçelerindenden bahsederken geçmektedir [12b]. Gülbahçesinin atlas kumaştan süsü, kalın ipekten şeklinde geçmektedir.

49. En’âm Suresi: 6/103

لَا تَدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾

Ayetin Anlamı: *Gözler O’nu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder. O, en gizli şeyleri bilendir (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-1 Hayvân Ez-Fahr-1 Pür-Şevket” başlıklı Nazar’ın, Şöhret şehrinde haşmetli Fahr’dan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Fahr’ın Nazar’ın sorusuna verdiği cevap anlatılırken geçmektedir

[13a]. Ayeti, Fahr, Nazar'ın gözleri için kullanır. Âb-ı hayâtın gözle görülemeyeceğini ifade eder.

50. Gâşiye Suresi: 88/7

لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنَ جُوعٍ ﴿٧﴾

Ayetin Anlamı: ***O, ne besler ne de açlıkla kurtarır.***

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Fahr-ı Pür-Şevket” başlıklı Nazar'ın, Şöhret şehrinde haşmetli Fahr'dan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Nazar'ın Fahr'dan aldığı cevabı kendince yorumlarken geçmektedir [14a]. Nazar, bu cevaptan âb-ı hayâtın beslemeyen ve açlığa da fayda vermediği sonucun çıkarır.

51. Rûm Suresi: 30/32

مَنْ الَّذِينَ فَرَقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

Ayetin Anlamı: [31-32] *Allah'a yönelmiş kimseler olarak yüzünüzü hak dine çevirin, O'na karşı gelmekten sakının, namazı dosdoğru kılın ve müşriklerden; dinlerini darmadağın edip grup grup olan kimselerden olmayı (Ki onlardan) her bir grup kendi katındaki (dinî anlayış) ile sevinip böbürlenmektedir.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Fahr-ı Pür-Şevket” başlıklı Nazar'ın, Şöhret şehrinde haşmetli Fahr'dan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Nazar'ın Fahr'dan aldığı cevabı kendince yorumlarken geçmektedir [14a]. Nazar'ın Fahr hakkındaki değerlendirmesi olarak verilmektedir.

52. Meryem Suresi: 19/76

وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا ﴿٧٦﴾

Ayetin Anlamı: *Allah doğruya erenlerin hidayetini artırır. Kalıcı salih ameller Rabbinin katında sevap bakımından da daha hayırlıdır, sonuç itibari ile de.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Fahr-ı Pür-Şevket” başlıklı Nazar’ın, Şöhret şehrinde haşmetli Fahr’dan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Nazar’ın Fahr’dan aldığı cevabı kendince yorumlarken geçmektedir [14a]. Fahr’ı dikkatlice dinleyen Nazar ikna olmayınca, bu ayeti söyleyerek yolculuğa devam eder.

53. Sâffât Suresi: 37/65

طَلَعَهَا كَأَنَّهُ رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ ﴿٦٥﴾

Ayetin Anlamı: *Onun meyveleri sanki şeytanların kafalarıdır.*

Anlatının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ ve Cüstün Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekârâ” başlıklı Nazar’ın, Zühd ve Riyâ geçidinde Rahip Zerk ile görüşmesinin anlatıldığı bölümde ayet, Zühd ve Riyâ geçidin oldu yerden bahsedilirken geçmektedir [DY1 14a]. Müellif tarafından tasvir edilen bahçedeki meyveler için bu ayet kullanılmaktadır.

54. Hicr Suresi: 15/82

وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ ﴿٨٢﴾

Ayetin Anlamı: *Onlar güven içinde dağlardan evler yontuyorlardı.*

Anlatının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ ve Cüstün Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekârâ” başlıklı Nazar’ın, Zühd ve Riyâ geçidinde Rahip Zerk ile görüşmesinin anlatıldığı bölümde ayet, Zühd ve Riyâ geçidi bahsi içerisinde Ashab-ı Kefh kıssasına işaret edilirken geçmektedir [DY1 15b]. Müellif, Ashab-ı Kefh’in mağaradaki yaşam şekilden bahsedilmektedir.

55. Kehf Suresi: 18/22

سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ بِعَدَّتِهِمْ مِمَّا يَظُنُّوْنَ إِلَّا قَلِيلًا فَلَا تُمَارَ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَنَفِتْ فِيهِمْ مِّنْهُمُ أَحَدًا ﴿٢٢﴾

Ayetin Anlamı: *(Ey Muhammed!) Bazıları bilmedikleri şey hakkında atıp tutarak: “Onlar üç kişidirler, dördüncüleri köpekleridir.” diyecekler. Yine, “Beş kişidirler, altıncuları*

köpekleridir.” diyecekler. Şöyle de diyecekler: “Yedi kişidirler, sekizincileri köpekleridir.” De ki: “Onların sayısını Rabbim daha iyi bilir. Zaten onları pek az kimse bilir. O hâlde onlar hakkında (Kur’an’daki) apaçık tartışma(yı aktarmak)dan başka tartışmaya girme ve bunlar hakkında onlardan hiçbirine bir şey sorma.

Anlatının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ ve Cüstün Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekârâ” başlıklı Nazar’ın, Zühd ve Riyâ geçidinde Rahip Zerk ile görüşmesinin anlatıldığı bölümde ayet, Zühd ve Riyâ geçidi bahsi içerisinde Ashab-ı Kefh kıssasına işaret edilirken aktardığı 51 numaralı Nazım’da geçmektedir [DY1 15b]. Nazımda Ashab’ı Kefh’in yanlarındaki dostları köpekten bahsedilirken bu ayete verilmiştir.

56. Ra’d Suresi: 13/25

وَالَّذِينَ يَبْفُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٢٥﴾

Ayetin Anlamı: Allah’a verdikleri sözü pekiştirilmesinden sonra bozanlar Allah’ın korunmasını emrettiği şeyleri (akrabalık bağlarını) koparanlar ve yeryüzünde fesat çıkaranlar var ya; **işte lânet onlara, yurdun kötüsü (cehennem) de onlaradır.**

Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret” başlıklı Nazar’ın, Zühd ve Riyâ geçidinde Rahip Zerk ile görüşmesinin anlatıldığı bölümün sonunda geçitten ayrılırken Nazar’ın ağızından dökülen son sözler olarak bu ayet geçmektedir [DY1 15b].

57. Hûd Suresi: 11/42

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزَلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ ﴿٤٢﴾

Ayetin Anlamı: Gemi, **dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nûh, ayrı bir yere çekilmiş olan oğluna “Yavrucuğum, bizimle beraber sen de bin, inkârcularla birlikte olma.” diye seslendi.**

Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret” başlıklı Nazar’ın Hayret girdabındaki gayret dolu ilerleyişinin anlatıldığı bölümde Nazar’ın ilerleyişini iafede etmek için kullanılmaktadır [DY1 18a]. Müellif, ayeti Nazar’ın ilerleyişini tasvir etmek için

kullanılmaktadır. Ayrıca Nazar'ın bu zor deniz yolculuğu Nuh aleyhisselam'ın kıssası ile ilişkilendirilmektedir. Ayrıca Def'in Akl'a kendisini tanıttığı bölümde yeteneğinin feyz verme motifi çerçevesinde oluştuğunu anlatılırken ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

58. Hûd Suresi: 11/43

قَالَ سَأُوِي إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَجَمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾

Ayetin Anlamı: *O, “Ben, kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım.” dedi. Nûh, “Bugün Allah’ın rahmet ettikleri hariç O’nun azabından korunacak hiç kimse yoktur.” dedi. Derken aralarında dalga giriverdi de oğlu boğulanlardan oldu.*

Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret” başlıklı Nazar’ın Hayret girdabındaki gayret dolu ilerleyişinin anlatıldığı bölümde Nazar’ın ilerleyişini anlatırken kullanılmaktadır [DY1 18a]. Nazar, Allah’ın rahmet ettiklerinden olur ve hırçın denizde bir anda kendisini sahilde bulur.

59. Ankebut Suresi: 29/65

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفَلَكِ دَعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

Ayetin Anlamı: *Gemiye bindikleri zaman dini Allah’a has kılarak O’na dua ederler. Onları kurtarıp karaya çıkardığı zaman ise de bakarsın ki, Allah’a ortak koşuyorlar.*

Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret” başlıklı Nazar’ın Hayret girdabındaki gayret dolu ilerleyişinin anlatıldığı bölümde Nazar’ın ilerleyişini anlatırken kullanılmaktadır [DY1 18a]. İnsanoğlunun zora düştüğünde Allah’ı anarken kurtuluşa erdiğinde yine Allah’ı anmaktan uzaklaştığı ifade edilmektedir.

60. Âli İmrân Suresi: 3/41

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْرًا وَاذْكُرَ رَبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ﴿٤١﴾

Ayetin Anlamı: *Zekeriya, “Rabbim! (çocuğum olacağına dair) bana alâmet ver.” dedi. Allah da şöyle dedi: “Senin için alâmet, insanlarla üç gün konuşamaman ancak işaretleşebilmendir. Ayrıca Rabbini çok an, sabah akşam tesbih et.”*

Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Sâhib-Sa’âdet Be-Şehr-i Mevâbet” başlıklı saadet şehri Mevâbet’e ulaşan Nazar’ın karşılaştığı olayların anlatıldığı bölümde Nazar’ın Himmet’in huzuruna ilerleyişini anlatırken bu ayete yer verilmektedir [DY1 18a].

61. Yûsuf Suresi: 12/66

﴿قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ﴾ (٦٦)

Ayetin Anlamı: *Babaları, “Kuşatıp çaresiz durumda kalmanız hariç, onu bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe onu sizinle göndermeyeceğim.” dedi. Ona güvencelerini verdiklerinde, “Allah söylediklerimize vekildir.” dedi.*

Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Sâhib-Sa’âdet Be-Şehr-i Mevâbet” başlıklı saadet şehri Mevâbet’e ulaşan Nazar’ın karşılaştığı olayların anlatıldığı bölümde Himmet’in Nazar’a âb-1 hayâtı anlatacağı bölüme geçerken bu ayete yer verilmektedir [DY1 20b]. Himmet anlatacaklarının doğruluğu ifade etmek için ayeti kerimeyi kulanır.

62. Bakara Suresi: 2/108

﴿أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ (١٠٨)

Ayetin Anlamı: *Yoksa daha önce Mûsâ’nın sorguya çekildiği gibi siz de peygamberinizi sorguya çekmek mi istiyorsunuz? Her kim imanı küfre değişirse o artık **doğru yoldan** sapmış olur.*

Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Sâhib-Sa’âdet Be-Şehr-i Mevâbet” başlıklı saadet şehri Mevâbet’e ulaşan Nazar’ın karşılaştığı olayların anlatıldığı bölümde Himmet’in Nazar’a âb-1 hayâtı anlatacağı bölüme geçerken bu ayete yer verilmektedir [DY1 20b]. Himmet bu ayeti kerimeyi kullanarak Nazar’a âb-1 hayâtın da bahçesinde olduğu Dîdâr şehrine nasıl gidileceğini anlatmaya başlar.

63. Kalem Suresi: 68/1

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾

Ayetin Anlamı: [1-2] *Nûn. (Ey Muhammed) Andolsun kaleme ve satır yazdıklarına ki, sen Rabbinin nimeti sayesinde bir deli değilsin.*

Anlatının “Âgâz-ı Dâsitân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Ruhsâr” başlıklı peri-yüzlü Hüsn’ün âlemi yakan aşk destanının anlatıldığı bölümde müellifin, kaleminden çıkacak ifadelerin bir rivayetten ibaret olduğunu söylerken bu ayeti kullanmaktadır [DY1 20b]. Ayrıca ayeti kerime Nazar’ın Gamze ile karşılaşmasının anlatıldığı bölümde, Nazar’ın kulağındaki muskayı Gamze’ye anlatırken geçmektedir [DY1 39a].

64. Şûrâ Suresi: 42/7

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنذِرَ يَوْمَ الْجُمُعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ ﴿٧﴾

Ayetin Anlamı: *Böylece biz sana Arapça bir Kur’an veyyettik ki, şehirlerin anası olan Mekke’de ve çevresinde bulunanları uyarasın. Hakkında asla şüphe olmayan toplanma günüyle onları uyarasın. Bir grup cennete, bir grup ise cehennemdedir.*

Anlatının “Âgâz-ı Dâsitân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Ruhsâr” başlıklı peri-yüzlü Hüsn’ün âlemi yakan aşk destanının anlatıldığı bölümde Aşk’ın Dîdâr şehrini inşa edişi anlatılırken bu ayet kullanılmaktadır [DY1 21a]. İlgili bölümde Hz. Süleyman’ın cinlere hükmettiği kıssasından alıntılar yapılan bölümde Aşk’ın da şehrini inşa ederken böyle yardımlar aldığından bahsedilmektedir. Yardım aldıklarından kimilerinin kara yazılı kitabı solunda kiminin de hesap defteri solunda ifadesi kullanılarak cennetlik amelleri olanlar kimisi ise cehennemlikler olarak bahsedilirken bu ayete yer verilmektedir.

65. Rahman Suresi: 55/72

حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾

Ayetin Anlamı: *Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir.*

Ayet, Dîdâr şehrinin tanıtıldığı bölümde geçmektedir [DY1 22a]. Hüsn’e hizmet ile vazifelendirilmiş olanlar için kullanılmaktadır.

66. **Rahman Suresi: 55/58**

كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾

Ayetin Anlamı: **Onlar sanki yakut ve mercandır.**

Ayet, Dîdâr şehrinin tanıtıldığı bölümde geçmektedir [DY1 22a]. Hüsn'e hizmet ile vazifelendirilmiş olanlar için kullanılmaktadır.

67. **Rahman Suresi: 55/56**

فِيهِنَّ قَاصِرَاتٌ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِئِنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿٥٦﴾

Ayetin Anlamı: **Oralarda bakışlarını sadece eşlerine çevirmiş dilberler vardır. Onlara eşlerinden önce ne bir insan ne de bir cin dokunmuştur.**

Ayet, Dîdâr şehrinin tanıtıldığı bölümde geçmektedir [DY1 22a]. Hüsn'e hizmet ile vazifelendirilmiş olanlar için kullanılmaktadır.

68. **Rahman Suresi: 55/57**

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾

Ayetin Anlamı: **O hâlde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?**

Ayet, Dîdâr şehrinin tanıtıldığı bölümde, Hüsn'e hizmet ile vazifelendirilmiş olanlardan bahsedildikten sonra geçmektedir [DY1 22a].

69. **A'râf Suresi: 7/148**

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ خُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ أَلْمَ يَرَوْنَ أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿١٤٨﴾

Ayetin Anlamı: **Mûsâ'nın kavmi onun (Tur'a gitmesinin) ardından ziynet eşyalarından, böğürmesi olan bir buzağı heykeli (yaparak ilâh) edindiler. Onun kendileriyle konuşmadığını ve onlara hiçbir yol göstermediğini görmediler mi? (Böyle iken) onu (ilâh) edindiler de zâlim kimseler oldular.**

Ayet, Nazar'ın Rakîb'in askeri tarafından esir alınarak Rakîb'in huzuruna çıkarıldığında Rakîbe kendisinin kimya ilmine sahip olduğunu anlattığı bölümde geçmektedir [DY1 25b].

70. Sâd Suresi: 38/5

أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ ﴿٥﴾

Ayetin Anlamı: “İlâhları bir tek ilâh mı yaptı? **Gerçekten bu çok tuhaf bir şey!**”

Ayet, Nazar ile Rakîb, Kâmet'in huzuruna geldiğinde onların karşılaşmasında geçer [DY1 27b]. Ayet Kâmet'in ağzından seslendirilmektedir. Nazar ile Rakîb'i birlikte gören Kâmet, şaşkınlığından kullandığı bir ifadedir.

71. Yâsin Suresi: 36/78

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾

Ayetin Anlamı: *Bir de kendi yaralığını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki:* “**Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?**”

Ayet, Nazar'ın, Kamet'e misafir olduğu ve hurma bahçelerinde gezdirildiği bölümde geçmektedir [DY1 30a]. Kâmet'in hurma bahçesindeki yardımcılarında Anber-şemîm tanıtılırken kullanılmaktadır.

72. Yûsuf Suresi: 12/94

وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعَيْرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ أَوْلَىٰ أَنْ تُقِنُّوْنَ ﴿٩٤﴾

Ayetin Anlamı: *Kervan (Mısır'dan) ayrılınca babaları, “Bana bunak demezseniz, şüphesiz ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum.” dedi.*

Ayet, Nazar'ın Kâmet'e misafir olarak kalmasının anlatıldığı bölümde hurma bahçesinde dolaştırılması anlatılırken geçmektedir [DY1 30a]. Nazar burada Miyân, Sîne, Gerden, Muhyâ-yı Kelle'yi görür. Sevgilinin bedenine ait bu güzellik unsurlarına yaklaşmış olması vesilesiyel aldığı güzel kokular ile Hz. Yakup'un oğlu Hz. Yusuf'a yaklaştığında aldığı koku arasında bir ilişki kurulmaktadır.

73. Yusuf Suresi: 12/96

فَلَمَّا أَن جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

Ayetin Anlamı: *Müjdecî gelip gömleği Yakub'un yüzüne koyunca gözleri açıldı.* Yakub, “Ben size, Allah tarafından, sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim demedim mi?” dedi.

Ayet, Nazar'ın Kâmet'e misafir olarak kalmasının anlatıldığı bölümde hurma bahçesinde dolaştırılması anlatılırken geçmektedir [DY1 30a]. Bir önceki ayetin devamında verilmektedir. Bahçenin güzelliği Nazar'ı çok etkiler, hayranlıkla etrafı seyretmektedir. Ayrıca sevgilinin semtine yaklaşmış olması duyu organlarının da hassaslaşmasına vesile olmaktadır.

74. Hacc Suresi: 22/6

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾

Ayetin Anlamı: *Bu böyle, çünkü Allah, hakkın ta kendisidir. Şüphesiz O, ölüleri diriltir ve O, her şeye hakkıyla kadirdir.*

Ayet, Nazar'ın, Kamet'e misafir olduğu ve hurma bahçelerinde gezdirildiği bölümde geçmektedir [DY1 30a]. Bahçesinin güzelliğini övmek için kullanılmıştır.

75. Sâd Suresi: 38/50

جَنَّاتٍ عَدْنٍ مَّفْتَحَةٌ لَهُمُ الْأَبْوَابُ ﴿٥٠﴾

Ayetin Anlamı: [49-50] *Bu bir öğüttür. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için elbette güzel bir dönüş yeri, kapıları kendilerine açılmış olan Adn cennetleri vardır.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmûs-ı Pür-Mevhibet” başlıklı Nazar'ın, Afiyet şehrinde ihsan sahibi Nâmûs'tan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Nazar'ın macerasında karşısına çıkan ilk şehir olan Âfiyet şehri için kullanılmaktadır [11b]. Âfiyet şehrinin bahçeleri Adn cennetin bahçelerine benzetilmektedir.

76. **Nahl Suresi:** 16/32

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمْ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾

Ayetin Anlamı: *Melekler, onların canlarını iyi kimseler olarak alırken, “Selâm size! Yapmış olduğunuz iyi işlere karşılık girin cennete.” derler.*

Nazar, uzun bir yolculuğun ardından çeşitlik zorlukları geçerek ulaştığı Miyân bahçesinin kapısına kadar ulaştığında bu ayet aktarılmıştır [DY1 30b]. Miyân, sevgilinin güzellik unsurlarından ilki olarak düşünülmüştür. Miyân’dan sonra Sîde, Gerdân ve Mûhyâ-yı kelle şeklinde yolculuk devam edecektir.

77. **Zuhrûf Suresi:** 43/73

لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

Ayetin Anlamı: *Orada sizin için bol bol meyve var, onlardan yersiniz.*

Ayet, Nazar’ın, Kamet’e misafir olduğu ve hurma bahçelerinde gezdirilirken Miyân bahçesinin girişine ulaştığı bölümde geçmektedir [DY1 30a].

78. **Vâkıa Suresi:** 56/44

لَا بَارِدٌ وَلَا كَرِيمٌ ﴿٤٤﴾

Ayetin Anlamı: [42-44] *Onlar, iliklere işleyen bir ateş ve bir kaynar su içindedirler. Ne serin ve ne de yararlı olan zifirî bir gölge içinde!*

Ayet, Kâmet’in misafiri olan Nazar’ın, sevgilinin güzellik unsurlarından Miyân bahçesini gezdirileceği bölüme geçişinde verilmiştir [DY1 31a].

79. **Muhammed Suresi:** 47/15

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفُورَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءُهُمْ ﴿١٥﴾

Ayetin Anlamı: *Allah’a karşı gelmekten sakınanlara söz verilen cennetin durumu şöyledir: Orada bozulmayan su ırmakları tadı değişmeyen süt ırmakları içenlere zevk veren*

şarap ırmakları ve **süzme bal ırmakları** vardır. Orada onlar için meyvelerin her çeşidi vardır. Rablerinden de bağışlama vardır. Bu cennetliklerin durumu, ateşte temelli kalacak olan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?

Ayet, Nazar'ın Sîne bahçesinde dolaştırılmasının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 32b]. Sîne bahçesinin meyveleri cennet bahçelerindekilere eş tutulmaktadır.

80. A'râf Suresi: 7/143

وَلَمَّا جَاء مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ وَلَكِنْ نُنظِرُ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ نَرَاكَ فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

Ayetin Anlamı: *Mûsâ, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, “Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım.” dedi. Allah da, “Beni (dünyada) katiyen görmezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.” dedi. Rabb, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, “Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” dedi.*

Nazar'ın sırasıyla Miyân, Sîne, Gerdân ve Muhyâ-yı Kelle'de dolaştırıldıktan sonra ulaştığı Dîdâr şehrinin tanıtıldığı bölümde bu ayet geçmektedir [DY1 34a]. Geçmiş olduğu şehirleri büyük bir hayranlıkla izleyen Nazar'ın, Dîdâr şehrine yaklaştığındaki âb-ı hayâtı görme arzusu, Hz. Mûsâ'nın Rabb'ini görme arzusu ile ilişkilendirilmektedir.

81. Mu'minûn Suresi: 23/241

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأُولَى ﴿٢٤١﴾

Ayetin Anlamı: Bunun üzerine kendi kavminden inkâr eden ileri gelenler şöyle dediler: “Biz ancak sizin gibi bir beşerdir, size üstünlük taslamak istiyor. Eğer Allah dileseydi, bir melek gönderirdi. Biz önceki atalarımızdan böyle bir şey duymadık.

Ayet, Nazar'ın Dîdâr şehrine girişinin anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 34a]. Nazar'ın Dîdâr şehrine ulaştığında gördüğü nur yüzlülerin de beşer olduğunun ispatı için bu ayeti ketimeye yer verilmiştir.

82. Kamer Suresi: 54/1

اَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ﴿١﴾

Ayetin Anlamı: **Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı.**

Ayet, Nazar'ın Dîdâr şehrine girişinin anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 34a]. Nazar'ın Dîdâr şehrine ulaştığında gördüğü nur yüzlülerin aydınlatılmış yüzlerindeki yazıda sebebiyle bu ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

83. Hacc Suresi: 22/27

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾

Ayetin Anlamı: İnsanlar arasında haccı ilan et ki, gerek yaya olarak, gerek **uzak yollardan gelen** yorgun develer üzerinde sana gelsinler.

Ayet, Nazar'ın Dîdâr şehrine girişinin anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 34a]. Dîdâr şehrinde altın işçilerinin sanatı eseri olarak şehrin unvan sayfasına işlenmiş olan yazıda bu ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

84. Hacc Suresi: 22/29

ثُمَّ لِيُقْضَىٰ لَهُمْ وَاْلْيُوفُوا نُذُورُهُمْ وَلِيُطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾

Ayetin Anlamı: Sonra kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve **Beyt-i Atik'i (Kâbe'yi)** tavaf etsinler.

Ayet, Nazar'ın Dîdâr şehrine girişinin anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 34a]. Dîdâr şehri ile Beyt-i Atik arasında kurulan ilişkiden hareketle ayete iktibas yapılmıştır.

85. İnşikak Suresi: 84/19

لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾

Ayetin Anlamı: **Şüphesiz siz hâlden hâle geçeceksiniz.**

Ayet, Nazar'ın Gamze ile karşılaşmasının anlatıldığı bölümde, Nazar'ın kulağındaki muskayı Gamze'ye anlatırken geçmektedir [DY1 39a]. Burada Gamze ile Nazar bir süre konuştuktan sonra bu muska sayesinde kardeş olduklarını anlar. Ayrıca Nağme'nin Akl ile konuşmasının anlatıldığı bölümde Hz. Musa'nın Tûr'da Rabbi ile konuşmasının anlatılırken geçmektedir [DY1 59a]. Ayrıca Nağme, cennetten kovulan Hz. Adem ve Havva gibi Allah'a yalvardığını mağara köşesinde ağlayıp inlemesinin ardından bir mucize ile davet aldığını ifade ederken yaşadığı değişimi ifade ederken ayeti kerimeye iktibas yapmıştır.

86. Mu'minûn Suresi: 23/12

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ ﴿١٢﴾

Ayetin Anlamı: *And olsun biz insanı, çamurdan (süzüp çıkarılmış) bir özden yarattık.*

Ayet, Nazar'ın Gamze ile karşılaşmasının anlatıldığı bölümde, Nazar'ın kulağındaki muskayı Gamze'ye anlatırken geçmektedir [DY1 39a].

87. Mu'minûn Suresi: 23/13

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٣﴾

Ayetin Anlamı: *Sonra onu az bir su (meni) hâlinde sağlam bir karargâha (ana rahmine) yerleştirdik.*

Ayet, Nazar'ın Gamze ile karşılaşmasının anlatıldığı bölümde, Nazar'ın kulağındaki muskayı Gamze'ye anlatırken geçmektedir [DY1 39a].

88. Kadr Suresi: 97/5

سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

Ayetin Anlamı: *O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.*

Ayet, Nazar ile Hayâl'in Beden şehrine gitmek üzere hazırlıklar yaptığı bölümde geçmektedir [DY1 43a].

89. Kadr Suresi: 97/4

تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾

Ayetin Anlamı: *Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner.*

Ayet, Nazar ile Hayâl'in Beden şehrine gitmek üzere hazırlıklar yaptığı bölümde geçmektedir [DY1 43a]. Hüsn'ün adamları ve Nazar'ın Beden şehrine gelişlerinin anlatıldığı bölüme başlarken onların şehre Allah'ın kendilerine vermiş olduğu bir emirle gelmeleri yönünde bir ilişki kurularak ayete iktibas yapılmıştır.

90. Hûd Suresi: 11/16

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبِاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

Ayetin Anlamı: *İşte onlar, kendileri için âhirete ateşten başka bir şey olmayan kimselerdir. (Dünyada) yaptıkları şeyler, orada boşa gitmiştir. Zaten bütün yapmakta oldukları da boş şeylerdir.*

Ayet, Nazar ile Hayâl'in Beden şehrine ulaştıklarında Vehmnak tarafından Akl'a, Beden şehrine vesvese saldıkları sebebiyle şikâyet edilirler. Bunun üzerine Akl onları zindana attırır Ayet bu bölümde geçmektedir [DY1 45a].

91. Bakara Suresi: 2/25

وَيَتَّبِعِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رَزَقُوا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَنُوتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾

Ayetin Anlamı: *İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilisinde “Bu (tıpkı) daha önce (dünyada iken) bize verilen rızık!” diyecekler. Hâlbuki bu rızık onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir. Onlar için orada tertemiz eşler de vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır.*

Ayet, şehre fitne saldırdığı düşüncesi ile Akl tarafından cezalandırılan Çeng'in, şehirden kovulmasının anlatıldığı bölümde Çeng'in konuşmasında geçmektedir [DY1 47a]. Akl'ın

kendisini anlattığı bölümde hâkimiyeti altında olan bahçelerden bahsederken bu bahçeler cennet bahçeleri ile ilişkilendirilerek ayeti kerimeye iktibas yapılmıştır.

92. Hicr Suresi: 15/29

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾

Ayetin Anlamı: [28-29] *Hani Rabbin meleklerle, “Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım. Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin.” demişti.*

Ayet, Def ile Akl’ın konuşmasının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 50a]. Def, sohbet meclisindeki halini anlatırken kullanmaktadır. Aynı bölümde sohbet meclisinden bahsederken ayet tekrarlanmaktadır [DY1 56b].

93. En’âm Suresi: 6/73

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

Ayetin Anlamı: *O, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak yaratandır. Allah’ın “Ol” deyip de her şeyin oluvereceği günü hatırla. O’nun sözü gerçektir. Sûr’a üflendiği gün de mülk (hükümranlık) O’nundur. Gaybı da görülen âlemi de bilendir. O, hüküm ve hikmet sahibidir (her şeyden) hakkıyla haberdardır.*

Ayet, Def ile Akl’ın konuşmasının anlatıldığı bölümde geçmektedir. Def, sohbet meclisindeki halini anlatırken kullanmaktadır [DY1 50a].

94. Tekvîr Suresi: 81/26

فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾

Ayetin Anlamı: *(Hâl böyle iken) nereye gidiyorsunuz?*

Ayet, Nağme’nin Akl’ın huzuruna çıkarıldığında aralarında geçen konuşmaların anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 58a]. Ayeti, Nağme meclisteki halini anlatırken kullanmaktadır.

95. **Taha Suresi:** 20/123

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَصِلُ وَلَا يَشْقَى ﴿٢٣﴾

Ayetin Anlamı: *Allah, şöyle dedi: “Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Eğer tarafımdan size bir yol gösterici (kitap) gelir de, kim benim yol göstericime uyarırsa artık o, ne (dünyada) sapar ne de (ahirette) sıkıntı çeker.”*

Ayet, Nağme ile Akl’ın konuşurulduğu bölümde Hz. Adem’in cennetten kovulması anlatılırken geçmektedir [DY1 58a].

96. **A’râf Suresi:** 7/23

قَالَ رَبِّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾

Ayetin Anlamı: *Dediler ki: “Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.”*

Ayet, Nağme ile Akl’ın konuşurulduğu bölümde Hz. Adem’in cennetten kovulmasının anlatımında geçmektedir [DY1 58a].

97. **Nâziât Suresi:** 79/40

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾

Ayetin Anlamı: [40-41] *Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsinin arzularından alıkoyarsa, şüphesiz cennet onun sığınağıdır.*

Anlatının sebab-i te’lif bölümünde müellif, eseri niçin kalem aldığını anlatırken bu ayete yer verilmiştir [DY1 2a]. Ayrıca ayet, şeyh İlhâm’ın Akl’a gönderdiği mektubun anlatıldığı bölümde Akl’a nasihatlerinden bahsederken geçmektedir [DY1 65b].

98. **A’râf Suresi:** 7/107

فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾

Ayetin Anlamı: *Bunun üzerine Mûsâ, esasını yere attı. Bir de ne görsünler, apaçık bir ejderha.*

Ayet, Nağme ile Akl'ın konuşturulduğu bölümde Hz. Musa'nın yılanı dönüşen asa kıssası anlatılırken geçmektedir [DY1 60a].

99. **Şuarâ Suresi:** 26/46

فَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ ﴿٤٦﴾

Ayetin Anlamı: **Bunun üzerine sihirbazlar derhal secdeye kapandılar.**

Ayet, Nağme ile Akl'ın konuşturulduğu bölümde Hz. Musa'nın yılanı dönüşen asa kıssasının anlatılırken geçmektedir [DY1 60a].

100. **Bakara Suresi:** 2/260

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أُولِمُ تَأْمِينًا قَالَتْ بَلَىٰ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٦٠﴾
أَجْعَلُ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٠﴾

Ayetin Anlamı: *Hani İbrahim, “Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster” demişti. (Allah ona) “İnanmıyor musun?” deyince, “Hayır (inandım) ancak kalbimin tatmin olması için.” demişti. “Öyleyse, dört kuş tut. Onları alıştır. Sonra onları parçalayıp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Sana uçarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”*

Ayet, Nağme ile Akl'ın konuşturulduğu bölümde Hz. Musa'nın yılanı dönüşen asa kıssası anlatılırken geçmektedir [DY1 60a].

101. **Yâsin Suresi:** 36/79

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

Ayetin Anlamı: **De ki: “Onları ilk defa var eden diriltecektir. O, her yaratılmışı hakkıyla bilendir.”**

Ayet, Nağme ile Akl'ın konuşturulduğu bölümde Hz. Musa'nın yılanı dönüşen asa kıssasının anlatılırken geçmektedir [DY1 60a].

102. **Meâric Suresi:** 70/32

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾

Ayetin Anlamı: *Onlar, emanetlerini ve verdikleri sözü gözeten kimselerdir.*

Ayet, Nağme'nin Akl ile konuşturulduğu bölümde İzzet meclisinden anlatımında geçmektedir [DY1 59b].

103. **Şems Suresi:** 91/1

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ﴿١﴾

Ayetin Anlamı: *Güneşe ve onun aydınlığına and olsun.*

Ayet, Nağme'nin Akl ile konuşturulduğu bölümde İzzet meclisinden bahsedilirken geçmektedir [DY1 59b].

104. **Şems Suresi:** 91/2

وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا ﴿٢﴾

Ayetin Anlamı: *Onu izlediğinde Ay'a and olsun.*

Ayet, Nağme'nin Akl ile konuşturulduğu bölümde İzzet meclisinden bahsedilirken geçmektedir [DY1 59b].

105. **Şems Suresi:** 91/4

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا ﴿٤﴾

Ayetin Anlamı: *Onu bürüdüğü geceye and olsun.*

Ayet, Nağmen'nin Akl ile konuşturulduğu bölümde İzzet meclisinden bahsedilirken geçmektedir [DY1 59b].

106. **Leyl Suresi:** 92/2

وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى ﴿٢﴾

Ayetin Anlamı: *Açılıp aydınlandığı zaman gündüze and olsun.*

Ayet, Nağme'nin Akl ile konuşturulduğu bölümde İzzet meclisinden bahsedilirken geçmektedir [DY1 59b].

107. En'âm Suresi: 6/91

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاء بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ
قَرَاطِيسَ يُبَدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا وَعِلْمُكُمْ مَّا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾

Ayetin Anlamı: *Allah'ın kadrini gereği gibi bilemediler. Çünkü, “Allah, hiç kimseye hiçbir şey indirmede.” dediler. De ki: “Mûsâ'nın insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği, parça parça kağıtlar hâline koyup ortaya çıkardığınız, pek çoğunu ise gizlediğiniz; (kendisiyle) sizin de babalarınızın da bilmediği şeylerin size öğretildiği Kitab'ı kim indirdi?” (Ey Muhammed!) “Allah” (indirdi) de, sonra bırak onları, içine daldıkları bataкта oynayadursunlar.*

Ayet, Nağmen'nin Akl ile konuşturulduğu bölümde İzzet meclisinden bahsedilirken geçmektedir [DY1 59b].

108. Bakara Suresi: 2/157

أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

Ayetin Anlamı: *İşte Rableri katında rahmet ve merhamet onlardır. Doğru yola ulaştırılmış olanlar da işte bunlardır.*

Ayet, Nağme'nin Akl ile konuşturulduğu bölümde İzzet meclisinin aktarılmasında geçmektedir [DY1 59b].

109. Enbiyâ Suresi: 21/73

وَجَعَلْنَا هُمْ أَيْمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا غَابِطِينَ ﴿٧٣﴾

Ayetin Anlamı: *Onları bizim emrimizle doğru yolu gösteren önderler yaptık ve kendilerine hayırlar işlemeyi, namazı dosdoğru kılmayı, zekâtı vermeyi vahyettik. Onlar sadece bize ibadet eden kimselerdi.*

Ayet, Nağmen'nin Akl ile konuşturulduğu bölümde İzzet meclisinden bahsedilirken geçmektedir [DY1 59b].

110. Câsiye Suresi: 45/29

هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾

Ayetin Anlamı: *İşte kitabımız, size karşı gerçeği söylüyor. Çünkü biz yapmakta olduğunuz kaydediyorduk.*

Ayet, Akl'ın şeyhi İlham'ın tanıtıldığı bölümde geçmektedir [DY1 63b].

111. Bakara Suresi: 2/97

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾

Ayetin Anlamı: *De ki: “Her kim Cebrail’e düşman ise bilsin ki o, Allah’ın izni ile Kur’an’ı; önceki kitapları doğrulayıcı mü’minler için de bir hidayet rehberi ve müjde verici olarak senin kalbine indirmiştir.*

Ayet, Şeyh İlham'ın tanıtıldığı bölümde geçmektedir [DY1 63b].

112. Şems Suresi: 91/8

فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ﴿٨﴾

Ayetin Anlamı: [7-9] *Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene and olsun ki, nefsinin arındırıcı kurtuluşu ermiştir.*

Ayet, Şeyh İlham'ın tanıtıldığı bölümde geçmektedir [DY1 63b].

113. Şems Suresi: 91/9

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا ﴿٩﴾

Ayetin Anlamı: [7-9] *Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene and olsun ki, nefisini arındıran kurtuluşa ermiştir.*

Ayet, Şeyh İlham'ın tanıtıldığı bölümde geçmektedir [DY1 63b].

114. Şems Suresi: 91/10

وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا ﴿١٠﴾

Ayetin Anlamı: **Onu kötülüklerle gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır.**

Ayet, Şeyh İlham'ın tanıtıldığı bölümde geçmektedir [DY1 63b].

115. Nisâ Suresi: 4/105

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنِ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾

Ayetin Anlamı: (Ey Muhammed!) *Biz sana Kitab'ı (Kur'an'ı) hak olarak indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana öğrettikleri ile hüküm veresin. Sakın hainlerin savunucusu olma.*

Ayet, Şeyh İlham'ın tanıtıldığı bölümde geçmektedir [DY1 63b].

116. Nisâ Suresi: 4/106

وَاسْتَغْفِرِ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٠٦﴾

Ayetin Anlamı: *Allah'tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.*

Ayet, Şeyh İlham'ın tanıtıldığı bölümde geçmektedir [DY1 63b].

117. Nîsâ Suresi: 4/10

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾

Ayetin Anlamı: *Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak ve ancak karınlarını doldurasya ateş yemiş olurlar ve zaten onlar çılgın bir ateşe (cehenneme) gireceklerdir.*

Ayet, şeyh İlham'ın Akl'a gönderdiği mektubun anlatıldığı bölümde Beden kalesinin önderleri ve Ten hisarının yiğitleri için kullanılmaktadır [DY1 64b].

118. Âli İmrân: 3/22

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٢٢﴾

Ayetin Anlamı: *Onlar, amelleri, dünyada da ahirette de boşa gitmiş kimselerdir. Onların hiç yardımcıları da yoktur.*

Ayet, şeyh İlham'ın Akl'a gönderdiği mektubun anlatıldığı bölümde Beden kalesinin önderleri ve Ten hisarının yiğitleri için kullanılmaktadır [DY1 65a].

119. Nâziât Suresi: 79/41

فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾

Ayetin Anlamı: [40-41] *Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsinin arzularından alıkoyarsa, şüphesiz cennet onun sığınağıdır.*

Ayet, şeyh İlham'ın Akl'a gönderdiği mektubun anlatıldığı bölümde Akl'a nasihatlerinden bahsederken geçmektedir [DY1 65a].

120. Câsiye Suresi: 45/6

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

Ayetin Anlamı: *İşte bunlar, Allah'ın âyetleridir. Onları sana gerçek olarak okuyoruz. Artık Allah'tan ve O'nun âyetlerinden sonra hangi söze inanacaklar?*

Ayet, şeyh İlham'ın Akl'a gönderdiği mektubun anlatıldığı bölümde Akl'a nasihatlerinden bahsederken geçmektedir [DY1 65a].

121. Furkan Suresi: 25/58

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفَى بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾

Ayetin Anlamı: *Seni o ölümsüz ve daima diri olana (Allah'a) tevekkül et. O'nu her türlü övgüyle yücelterek teşbih et. Kullarının günahlarından hakkıyla haberdar olarak O yeter!*

Akl'ın cezaladırması sonucu zindana atılan Nazar, Hüsn'ün verdiği tılsımlı yüzüğü ağzına aldığı anda kendisini Ruhsar bağında bulur. Ayet, Ruhsar bağındaki ağız çeşmeleri için kullanılmaktadır [DY1 67a].

122. Bakara Suresi: 2/74

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَسْقَى فَيَخرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

Ayetin Anlamı: *Sonra bunun ardından kalpleriniz yine katılaştı; taş gibi, hatta daha katı oldu. Çünkü taş vardır ki, içinden ırmaklar fışkırır. Taş vardır ki yarılır da içinden sular çıkar. Taş vardır ki Allah korkusuyla (yerinden kopup) düşer. Allah, yaptıklarınızdan hiçbir zaman habersiz değildir.*

Akl'ın cezaladırması sonucu zindana atılan Nazar, Hüsn'ün verdiği tılsımlı yüzüğü ağzına aldığı anda kendisini Ruhsar bağında bulur. Ayet, Ruhsar bağından bahsedilirken kullanılmaktadır [DY1 67a].

123. Hicr Suresi: 15/42

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾

Ayetin Anlamı: [41-42] Allah, “İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur.” dedi.

Akl ve adamlarının savaş açtığında zor duruma düşen Hüsn, babası Aşk'tan yardım istemek için mektup kaleme alır. Ayet, Hüsn'ün bu mektupta babasına, Akl'ın elinde esir olan adamlarından bahsettiği bölümde geçmektedir [DY1 75b].

124. **Mu'minûn Suresi:** 23/97

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ﴿٩٧﴾

Ayetin Anlamı: ***Dedi ki: “Ey Rabbim! Şeytanların vesveselerinden sana sığınırım.”***

Akl ve adamlarının savaş açtığında zor duruma düşen Hüsn, babası Aşk'tan yardım istemek için mektup kaleme alır. Ayet, Hüsn'ün bu mektupta babasına, Akl'ın elinde esir olan adamlarından bahsettiği bölümde geçmektedir [DY1 75b].

125. **Mu'min Suresi:** 40/30

وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾

Ayetin Anlamı: [30-31] ***İman etmiş olan adam dedi ki: “Ey kavmim! Şüphesiz ben, Nûh kavmi, Âd kavmi, Semûd kavmi ve onlardan sonra gelen toplulukların başına gelen olayların sizin de başınıza gelmesinden korkuyorum. Allah, kullarına asla zulmetmek istemez.”***

Akl, Hüsn'ün adamlarının Âfiyet şerhi, Şöhret şehri ile Zühd ve Riyâ geçitini talan ederek ilerlemekte olduğu yalanını söyleyerek Dil'i, Dîdâr şehrine sefere çıkarır. Ayet, Akl'ın Gam adlı askerinden bahsedilirken şehre salmış oldukları fitnenin Yecûc'un fitneciliği ile ilişkilendirilerek anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 77a].

126. **Zumer Suresi:** 39/54

وَأَنْبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾

Ayetin Anlamı: ***Azap size gelmeden önce Rabbinize dönün ve O'na teslim olun. Sonra size yardım edilmez.***

Akl, Hüsn'ün adamlarının Âfiyet şerhi, Şöhret şehri ile Zühd ve Riyâ geçitini talan ederek ilerlemekte olduğu yalanını söyleyerek Dil'i, Dîdâr şehrine sefere çıkarır. Ayet, Akl'ın Gam adlı askerinden bahsedilirken şehre salmış oldukları fitnenin Yecûc'un fitneciliği ile ilişkilendirilerek anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 77a].

127. **İbrahim Suresi:** 14/22

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَّ الْحَقَّ وَوَعَدْتُمْ فَأَخْلَفْتُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلْمُزُونِي وَلَوْ مَوَا أَنفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾

Ayetin Anlamı: *İş bitirilince şeytan da diyecek ki, “Şüphesiz Allah, size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. **O hâlde beni kınamayın, kendinizi kınayın.** Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben daha önce sizin beni Allah’a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zalimlere elem dolu bir azap vardır.”*

Akl, Hüsn’ün adamlarının Âfiyet şerhi, Şöhret şehri ile Zühd ve Riyâ geçidini talan ederek ilerlemekte olduğu yalanını söyleyerek Dil’i, Dîdâr şehrine sefere çıkarır. Ayet, Akl’ın Gam adlı askerinden bahsedilirken şehre salmış oldukları fitnenin Yecûc’un fitneciliği ile ilişkilendirilerek anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 77a].

128. **Mu’mîn Suresi:** 40/38

وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٣٨﴾

Ayetin Anlamı: *O inanan kimse dedi ki: “Ey kabmim! Bana uyun ki, **sizi doğru yola iletirim.**”*

Akl, Hüsn’ün adamlarının Âfiyet şerhi, Şöhret şehri ile Zühd ve Riyâ geçitini talan ederek ilerlemekte olduğu yalanını söyleyerek Dil’i, Dîdâr şehrine sefere çıkarır. Ayet, Akl’ın Gam adlı askerinden bahsedilirken şehre salmış oldukları fitnenin Yecûc’un fitneciliği ile ilişkilendirilerek anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 77b].

129. **Sâffât Suresi:** 37/135

إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٣٥﴾

Ayetin Anlamı: [134-135] *Hani biz onu ve geride kalanlar arasındaki yaşlı bir kadın (kâfir olan eşi) dışında bütün ailesini kurtarmıştık.*

Savaş meydanında Akl, Zülf'ün tuzağına düşerek esir alınır. Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının öncesinde Beden şehriden bahsedilirken geçmektedir [DY1 84a].

130. Mülk Suresi: 67/20

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِّنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ ﴿٢٠﴾

Ayetin Anlamı: *Yahut Rahmân'dan başka size yardım edecek şu ordunuz (taraftarlarınız) kimlerdir? İnkârcılar ancak bir aldanış içindedirler.*

Beden şehrinin istilasından önce Vesvâs, Nefs, Kibr, Gurur, Nahvet, Hırs ve Hevâ tanıtılır. Ayet, bu Beden şehrinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 84b].

131. Mülk Suresi: 67/21

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾

Ayetin Anlamı: *Peki, Allah rızıkını keserse kimdir size rızık verecek olan? Hayır, onlar azgınlık ve nefretle direnip durdular.*

Ayet, Beden şehrinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 84b].

132. Haşr Suresi: 59/2

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ ﴿٢﴾

Ayetin Anlamı: *O, kitap ehlinin inkâr edenleri ilk toplu sürgünde yurtlarından çıkarandır. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın emri onlara ummadıkları yerden geldi. O, yüreklerine korku düşürdü. Öyle ki, evlerini hem kendi elleriyle hem de mü'minlerin elleriyle yıkıyorlardı. Ey basiret sahipleri, ibret alın.*

Ayet, Beden şehrinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 85a].

133. Rûm Suresi: 30/41

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمَلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

Ayetin Anlamı: *İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır.*

Ayet, Beden şehrinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 85a].

134. Sâffât Suresi: 37/165

وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ ﴿١٦٥﴾

Ayetin Anlamı: *“Şüphesiz biz (orada) saf duranlarız.”*

Aşk'ın, Beden şehrinin istilasının anlatıldığı bölümde Aşk'ın savaşçıları için kullanılmaktadır [DY1 85a].

135. Sâffât Suresi: 37/166

وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾

Ayetin Anlamı: *“Şüphesiz biz (Allah'ı) teşbih edip yüceltenleriz.”*

Aşk'ın, Beden şehrinin istilasının anlatıldığı bölümde Aşk'ın savaşçıları için kullanılmaktadır [DY1 85a].

136. Yûsuf Suresi: 12/53

وَمَا أُبْرِئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥٣﴾

Ayetin Anlamı: *“Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” dedi.*

Ayet, Aşk'ın, Beden şehrinin istilasının anlatıldığı bölümün öncesinde Nefs için kullanılmaktadır [DY1 85a].

137. Ahzâb Suresi: 33/61

مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا تَقِفُوا أُجِدُّوا وَقُتِلُوا تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾

Ayetin Anlamı: [60-61] *And olsun, eğer münafiklar, kalplerinde bir hastalık bulunanlar ve Medine’de kötü haberler yapıp ortalığı karıştıranlar (tuttukları yoldan) vazgeçmezlerse elbette seni onların üzerine gitmeye teşvik edeceğiz. Onlar da (bundan sonra) orada lânet uğramış kimseler olarak seninle pek az süre komşu kalacaklardır. Nerede bulunurlarsa, yakalanırlar ve yaman bir şekilde öldürülürler.*

Ayet, Aşk’ın, Beden şehrini istilasının anlatılacağı bölümün öncesinde Beden şehrinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 85a].

138. A’râf Suresi: 7/12

قَالَ مَا مَنَّكَ إِلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾

Ayetin Anlamı: Allah, “Sana emrettiğim zaman seni saygı ile eğilmekten ne alıkoydu?” dedi. (O da) “Ben ondan hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan yarattın.” dedi.

Ayet, Aşk’ın, Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde Beden kalesinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 85b].

139. Rûm Suresi: 30/4

فِي بَضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾

Ayetin Anlamı: [2-5] *Rumlar, yakın bir yerde yenilgiye uğratıldılar. Onlar yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir. Önce de sonra da emir Allah’ındır. O gün Allah’ın (Rumlara) zafer vermesiyle mü’minler sevinecektir. Allah, dilediğine yardım eder. O, mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir.*

Ayet, Aşk’ın, Beden şehrine saldırısında Vesvas için kullanılmaktadır [DY1 85b].

140. **Mâide Suresi:** 5/35

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾

Ayetin Anlamı: *Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının, O'na yaklaştırmaya vesile arayın ve **O'nun yolunda cihad edin** ki kurtuluşa eresiniz.*

Ayet, Aşk'ın, Beden şehrine saldırısında Vesvas için kullanılmaktadır [DY1 85b].

141. **İbrahim Suresi:** 14/2

اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٢﴾

Ayetin Anlamı: [1-2] *Elif Lâm Râ. Bu Kur'an, Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, mutlak güç sahibi ve övgüye lâyık göklerdeki ve yerdeki her şey kendisine ait olan Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır. **Şiddetli azaptan dolayı vay kâfirlerin hâline.***

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde Beden şehrinin savunucularına hitaben kullanılmaktadır [DY1 85b].

142. **İbrahim Suresi:** 14/15

وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾

Ayetin Anlamı: *Peygamberler, Allah'tan yardım istediler ve **her inatçı zorba hüsrana uğradı.***

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde Beden şehrinin savunucularına hitaben kullanılmaktadır [DY1 85b].

143. **Şuarâ Suresi:** 26/195

بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾

Ayetin Anlamı: [193-195] *Uyarıcılardan olası diye onu güvenilir Ruh (Cebrail) senin kalbine **apaçık Arapça bir dil ile indirilmiştir.***

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde Beden şehrinin savunucularına hitaben kullanılmaktadır [DY1 86a].

144. Fetih Suresi: 48/18

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾

Ayetin Anlamı: [18-19] **Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bîat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur.** Gönüllerinde olanı bilmiş, onların huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde Beden şehrinin savunucularına hitaben kullanılmaktadır [DY1 86a].

145. Âli İmrân: 3/191

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا سُبْحَانَكَ قَوْلًا عَذَابِ النَّارِ ﴿١٩١﴾

Ayetin Anlamı: **Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar.** Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. “Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru.” derler.

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının öncesinde Aşk'ın askerleri zikir ehli için kullanılmaktadır [DY1 86a].

146. Ahzâb Suresi: 33/11

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زُلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾

Ayetin Anlamı: **İşte orada mü'minler denendiler ve şiddetli bir şekilde sarsıldılar.**

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 86b].

147. Ahzâb Suresi: 33/11

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زُلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾

Ayetin Anlamı: **İşte orada mü'minler denendiler ve şiddetli bir şekilde sarsıldılar.**

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 86b].

148. **Saff Suresi:** 61/13

وَأَخْرَىٰ تُجِبُونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِيرٌ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

Ayetin Anlamı: *Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele.*

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 86b].

149. **Müddessir Suresi:** 74/50

كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَفِرَّةٌ ﴿٥٠﴾

Ayetin Anlamı: [50-51] *Onlar sanki arslandan kaçan yaban eşşekleridirler.*

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 86b].
Beden kalesinin savunucuları için kullanılmıştır.

150. **Mâide Suresi:** 5/56

وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٦﴾

Ayetin Anlamı: *Kim Allah'ı, O'nun peygamberlerini ve inananları dost edinirse, bilsin ki şüphesiz Allah taraftarları galiplerin ta kendileridir.*

Ayet, Aşk'ın Beden şehrindeki savaşının anlatıldığı bölümde geçmektedir. Aşk'ın savaşçıları için kullanılmıştır [DY1 86b].

151. **Hûd Suresi:** 11/43

قَالَ سَأُوِي إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَجِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾

Ayetin Anlamı: *O, “Ben, kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım.” dedi. Nûh, “Bugün Allah'ın rahmet ettikleri hariç O'nun azabından korunacak hiç kimse yoktur.” dedi. Derken aralarında dalga giriverdi de oğlu boğulanlardan oldu.*

Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret” başlıklı Nazar’ın Hayret girdabındaki gayret dolu ilerleyişinin anlatıldığı bölümde Nazar’ın ilerleyişini anlatırken kullanılmaktadır [DY1 18a]. Nazar, Allah’ın rahmet ettiklerinden olur ve hırçın denizde bir anda kendisini sahilde bulur.

152. Nîsâ Suresi: 4/78

أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِككُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ وَإِنْ تُصِيبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَا لَهُمْ لَهْؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾

Ayetin Anlamı: *Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulursanız bile ölüm size ulaşacaktır. Onlara bir iyilik gelirse “Bu, Allah’tandır.” derler. Onlara bir kötülük gelirse, “Bu, senin yüzündendir” derler. (Ey Muhammed!) De ki: “Hepsi Allah’tandır.” Bu topluma ne oluyor ki, neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar.*

Ayet, Aşk’ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir. Beden kalesinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 87a].

153. Şuarâ Suresi: 26/43

قَالَ لَهُمْ مُوسَى الْقَوْمَا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٤٣﴾

Ayetin Anlamı: *Mûsâ onlara, “Hadi ortaya atacağınız şeyi atın.” dedi.*

Aşk’ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 87a]. Beden kalesinin savunucuları için kullanılmaktadır.

154. Sâffât Suresi: 37/177

فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٧﴾

Ayetin Anlamı: *Fakat azabımız onların yurtlarına indiğinde o uyarılmış olanların sabahı ne kötü olur.*

Ayet, Aşk’ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 87a]. Beden kalesinin savunucuları için kullanılmaktadır.

155. **Hûd Suresi:** 11/67

وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَائِعِينَ ﴿٦٧﴾

Ayetin Anlamı: *Zulmedenleri o korkunç uğultulu ses yakaladı da yurtlarında diz üstü çökekaldılar.*

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir. Beden kalesinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 87a].

156. **En'âm Suresi:** 6/45

فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

Ayetin Anlamı: *Böylece zulmeden o toplumun kökü kesildi. Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.*

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir. Beden kalesinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 87a].

157. **Mülk Suresi:** 67/22

أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾

Ayetin Anlamı: *Şimdi, yüzüstü kapanarak düşe kalka yürüyen mi daha doğru gider, yoksa dosdoğru bir yolda dimdik yürüyen mi?*

Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir. Beden kalesinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 87a].

158. **Şûrâ Suresi:** 42/40

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾

Ayetin Anlamı: *Bir kötülüğün karşılığı, onun gibi bir kötülüktür (ona denk bir cezadır). Ama kim affeder ve arayı düzeltirse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zâlimleri sevmez.*

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 87b].
Beden kalesinin savunucuları için kullanılmaktadır.

159. **Tâhâ Suresi:** 20/82

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ (٨٢)

Ayetin Anlamı: “Şüphesiz ben, tövbe edip inanan ve salih ameller işleyen, sonra da doğru yol üzere devam eden kimse için son derece affedicidir.”

Ayet, Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 87b].
Beden kalesinin savunucuları için kullanılmaktadır.

160. **Bakara Suresi:** 2/255

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا نَشَاءُ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (٢٥٥)

Ayetin Anlamı: *Allah kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir ne de bir uyku. Göklerdeki her şey yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindeki ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür.*

Ayet, Dil'in Zekân zindanından çıkarılışının anlatıldığı bölümde geçmektedir [DY1 88a].

161. **Rahmân Suresi:** 55/11

فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ (١١)

Ayetin Anlamı: *Orada meyve(ler) ve salkımlı hurma ağaçları vardır.*

Ayet, Vefa ile Hüsn'ün Dil hakkındaki konuşmalarının aktarıldığı bölümde Ruhsar bağı için kullanılmaktadır [DY1 89a].

162. **İnsân/Dehr Suresi:** 76/17

وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا ﴿١٧﴾

Ayetin Anlamı: **Orada kendilerine, katkısı zencefil olan içecekle dolu kâseden içirilir.**

Ayet, Hüsn ile Dil'in kavuşturulduğu Visâl kasrının da içerisinde olduğu Aşinâyî şehri tanıtılırken geçmektedir [DY1 89a].

163. **İnsân/Dehr Suresi:** 76/18

عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾

Ayetin Anlamı: **Orada bir pınar ki ona “selsebil” adı verilir.**

Ayet, Hüsn ile Dil'in kavuşturulduğu Visâl kasrının da içerisinde olduğu Aşinâyî şehri tanıtılırken geçmektedir [DY1 89a].

164. **Vâkıa Suresi:** 56/28

فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾

Ayetin Anlamı: [28-34] (Onlar), **dikensiz sidir ağaçları ve meyveleri küme küme dizili muz ağaçları altında, yayılmış sürekli bir gölgede çağlayan bir su başında tükenmeyen ve yasaklanmayan çok çeşitli meyveler içinde ve yüksek döşekler üzerindedirler.**

Ayet, Hüsn ile Dil'in kavuşturulduğu Visâl kasrının da içerisinde olduğu Aşinâyî şehri tanıtılırken geçmektedir [DY1 89a].

165. **Vâkıa Suresi:** 56/29

وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ ﴿٢٩﴾

Ayetin Anlamı: [28-37] (Onlar), **dikensiz sidir ağaçları ve meyveleri küme küme dizili muz ağaçları altında, yazılmış sürekli bir gölgede çağlayan bir su başında tükenmeyen ve yasaklanan çok çeşitli meyveler içinde ve yüksek döşekler üzerindedirler.**

Ayet, Hüsn ile Dil'in kavuşturulduğu Visâl kasrının da içerisinde olduğu Aşinâyî şehri tanıtılırken geçmektedir [DY1 89a].

166. **Vâkıa Suresi:** 56/30

وَّظِلِّ مَمْدُودٍ (۳۰)

Ayetin Anlamı: [28-34] *(Onlar), dikensiz sidir ağaçları ve meyveleri küme küme dizili muz ağaçları altında, yayılmış sürekli bir gölgede çağlayan bir su başında tükenmeyen ve yasaklanmayan çok çeşitli meyveler içinde ve yüksek döşekler üzerindedirler.*

Ayet, Hüsn ile Dil'in kavuşturulduğu Visâl kasrının da içerisinde olduğu Aşinâyî şehri tanıtılırken geçmektedir [DY1 89a].

167. **Kaf Suresi:** 50/31

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ (۳۱)

Ayetin Anlamı: *Cennet, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara uzak olmayacak şekilde yaklaştırılacak.*

Ayet, Hüsn ile Dil'in kavuşturulduğu Visâl kasrının da içerisinde olduğu Aşinâyî şehri tanıtılırken geçmektedir [DY1 89b].

168. **Kaf Suresi:** 50/35

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ (۳۵)

Ayetin Anlamı: *Orada kendileri için diledikleri her şey vardır. Katımızda daha fazlası da vardır.*

Ayet, Hüsn ile Dil'in kavuşturulduğu Visâl kasrının da içerisinde olduğu Aşinâyî şehri tanıtılırken geçmektedir [DY1 89b].

169. **İnsân/Dehr Suresi:** 76/21

عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٌ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَخُلُوا أُسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾

Ayetin Anlamı: *Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.*

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Fahr-ı Pür-Şevket” başlıklı Nazar’ın, Şöhret şehrinde haşmetli Fahr’dan ölümsüzlük suyunu dinlemesinin anlatıldığı bölümde ayet, Şöhret şehrinin bahçelerinden bahsederken geçmektedir [12b]. Bahçede çınarın yüzü, kalın yeşil ipektendir şeklinde geçmektedir.

170. **İnsân/Dehr:** 76/5

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾

Ayetin Anlamı: *İyiler ise katkısı kâfur olan içecekler dolu bir kadehten içerler.*

Ayet, Hüsn ile Dil’in kavuşturulduğu Visâl kasrının da içerisinde bulunduğu Âşinâyî adlı bahçeden bahsedilirken geçmektedir [DY1 89a].

171. **Vâkıa Suresi:** 56/89

فَرُوحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّةٌ نَعِيمٌ ﴿٨٩﴾

Ayetin Anlamı: [88-89] *Fakat (ölen kişi) Allah’a yakın kılınmışlardan ise, ona rahatlık, güzel rızık ve Naîm cenneti vardır.*

Ayet, Hüsn ile Dil’in kavuşturulduğu Visâl kasrının da içerisinde bulunduğu Âşinâyî adlı bahçeden bahsedilirken geçmektedir [DY1 89a].

172. **Nisâ Suresi:** 4/73

وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فِتْنَةٌ مِّنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾

Ayetin Anlamı: *Eğer Allah’tan size bir lütuf(zafer) erişse bu sefer de; sizinle kendisi arasında hiç tanışıklık yokmuş gibi şöyle der: “Keşke ben de onlarla beraber olsaydım da büyük bir başarıya (ganimete) ulaşıyaydım.”*

Ayet, Hüsn ile Dil'in kavuşturulduğu Visâl kasrının da içerisinde bulunduğu Âşinâyî adlı bahçeden bahsedilirken geçmektedir [DY1 89a].

173. Bakara Suresi: 2/30

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

Ayetin Anlamı: **Hani, Rabbin meleklerle, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım” demişti. Onlar, “Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daim seni teşbih ve takdis ediyoruz.” demişler. Allah da, “Ben sizin bilmediğinizi bilirim.” demişti.**

Mensur tevhid adı verilebilen bölümde ilk insanın yaratılışına dair bir delil olarak müellifin yazdığı ayettir [DY1 0b].

174. Mülk Suresi: 67/22

أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾

Ayetin Anlamı: **Şimdi, yüzüstü kapanarak düşe kalka yürüyen mi daha doğru gider, yoksa dosdoğru bir yolda dimdik yürüyen mi?**

Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde geçmektedir. Beden kalesinin savunucuları için kullanılmaktadır [DY1 87a].

3.1.3. Hüsn ü Dil'de Motifler

Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısı gerek dini gerekse tarihi oldukça fazla motif içermektedir. Kuran- Kerim'den yaklaşık iki yüz ayete iktabas yapılmış olması zaten Âhî'nin tasavvufî altyapısını ortaya koyan önemli unsurlardır.

Çalışmamızın Hüsn ü Dil anlatısındaki motifleri başlığını altında klâsik edebiyat geleneği içerisinde kullanılan motifler verilecektir.

1. Hz. Adem İle İlgili Motifler

Hz. Adem, klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan ilk insan olması, yine ilk insan olması sebebiyle yaratılışla ilgili kullanımlarda, eşi Hz. Hava ile birlikte cennetten çıkarılmaları, çocukları Habil ile Kabil arasında yaşana kardeş katli motifleri ile Hüsni ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Yaratılış motifi: Hz. Adem ve eşi Hz. Havva yaratılan ilk insan olmaları sebebiyle yaratılışla ilgili anlatımlarla sıklıkla kullanılan bir motiftir. Hüsni ü Dil anlatısının “Beyân-Kerden-i Nağme ez-As-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr ve Nümûden-i Hünerhâ-yı Huyeş Be-Seyr-i Edvâr [57a-62b]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Nağme’nin Akl’ın sorusuna cevap vermeye başladığında yaratılışına dair açıklamalarda bulunulurken bu motif işlenmektedir.

İlk insan olma motifi: Hz. Adem yaratılmış ilk insan olarak kabul edilir. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısında “Sıfat-ı Muhâribe-i Şam Bâ-Asker-i Akl-ı Tâcdâr [76b-93a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Akl’ın Hüsni’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde Aşk, Hüsni’e yardım etmesi için Dîdâr şehrine Mihr-i cihân-dâr adlı askerini ve serdarlarından Gam-ı dilber’i gönderir. Bu kahramanların tanıtıldığı bölümde Gam için Hz. Adem peygamberin zamanından kalmış birisidir ifadesi kullanılır.

Cennet çıkarılma motifi: Hz. Adem ve eşi Hz. Havva yasaklı meyveyi yemeleri sebebiyle cezalandırılır ve cennetten çıkarılırlar. Bunun üzerine Hz. Adem’in iki yüz yıl tövbeyi dilinden düşürmemesi sonucunda affedildiği rivayet edilir. Bu motif de Hüsni ü Dil anlatısının “Beyân-Kerden-i Nağme Ez-As-ı Hod be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr ve Nümûden-i Hünerhâ-yı Huyeş Be-Seyr-i Edvâr [57a-62b]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. İlgili bölümde Nağme’nin, cennetten kovulan Hz. Adem ve Hz. Havva gibi Allah’a yalvardığı, mağara köşesinde ağlayıp inlemesinin ardından bir mucize ile davet aldığı anlatılırken bu motif işlenmiştir.

Bu motif anlatının “İcâbet Kerden-i Akl-ı Tâcdâr Şeyh İlham [66a-68b]” başlıklı bölümünde tekrar işlenmektedir. Akl’ın atmış olduğu zindandan Hüsni’nin vermiş olduğu yüzüğü ağzına alarak çıkan Nazar, bir anda Ruhsâr bahçesine âb-ı hayatın başına gelmiştir. O kadar susamıştır ki, su içmeye çalışırken yüzüğü suya düşürür ve âb-ı hayat kurur. Bu olay üzerine Ruhsâr bahçesinden kovulan Nazar kendisini Seg-sârân diyarında bulur. Nazar’ın

Ruhsâr bahçesinden kovulması, yasaklı meyveyi yemesinden dolayı cennetten uzaklaştırılan Hz. Adem'in olayı ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

Kardeş katli motifi : Hz. Adem ile Hz. Havva bağışlanmalarının ardından bir araya geldikleri yeryüzünde çoğalmaya başlarlar. İlk doğumda Kabil ardından da Habil dünyaya gelir. Sinirli ve kıskanç yaratılışlı Kabil, kurban etme olayı ile alakalı olarak kıskançlığa kapılır ve kardeşini öldürür. Yeryüzünde işlenen ilk cinayet ve kardeş katli olması sebebiyle klâsik edebiyat metinlerimizde işlenen bir motiftir. Hüsn ü Dil anlatısının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr ki Tahtgâh-ı Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est [DY1 34a-36a]” başlıklı bölümün alt başlığı olarak verilen “Sıfat-ı Hâl ve Nokta-i Dâ’ire-i Cemâl [DY1 36b-40b]” bölümünde geçmektedir. Nazar, Ruhsâr bahçesinde Hâl ile konuşurken onları farkedenden Gamze, yabancı birisi olduğunu düşünerek öldürmeye karar verir. Ancak kulağındaki muskayı görünce bu düşüncesinden vaz geçerek muskanın öyküsünü sorar. Nazar’ın anlattıklarından kardeş oldukları gerçeğini öğrenirler. Gamze’nin ilk görüşte tanıyamadığı kardeşi Nazar’ı öldürmeye kastetmesi Kabil ile Habil arasında yaşanan olaylara ilikilendirilerek anlatılmıştır.

2. Hz. Nuh ile İlgili Motifler

Hz. Nuh ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan Nuh tufanı, Ad kavmi ve gemi motifleri ile Hüsn ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Nuh tufanı: Hz. Nuh yapmış olduğu gemisine kavminden Allah’a iman edenleri alarak uzaklaşır ve geride kalanlar helak olur. Bu motif Hüsn ü Dil anlatısının “Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-ı Pür-Ferheng Ez-Asl-ı Hod [DY1 46b-48a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Bu bölümde Akl’ın huzuruna çıkarılan Çeng kapılmış olduğu kasırga Nuh tufanı ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

Hz. Nuh’un gemisi motifi: Hz. Nuh’un kendi yaptığı ve Allah’a iman edenleri kurtardığı gemidir. Bu motif Hüsn ü Dil anlatısının “Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr [DY1 49b]” başlıklı bölümünde işlenmiştir. Def’in askerlerinden bahsettiği bölümde askerleri ile birlikte çıktığı deniz seferlerindeki deniz aracından bahsedilirken Hz. Nuh’un gemisi ile ilişkilendirilmektedir.

3. Hz. Yakub ve Hz. Yusuf ile İlgili Motifler

Hz. Yakub ve Hz. Yunus klâsik edebiyat geleneği içerisinde en fazla kullanılan motiflerin temsilcileridir. Onlarla ilgili kullanılan motifler ikisini birlikte ilgilendiren hususlar olması sebebiyle birlikte verme yönünde karar kıldık. Bu iki peygamber Hz. Yusuf'un kardeşleri tarafından kuyuya atılması, Hz. Yusuf'un kanlı gömleği, Hz. Yusuf'un köle pazarında satılması, Hz. Yusuf'un yüzünün güzelliği, Hz. Yusuf'un hoş kokusu Hz. Yakub'un matem evi, Hz. Yakub'un matem hırkası motifleri ile Hüsn ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Hz. Yusuf'un kuyuya atılması motifi: Hz. Yusuf kardeşleri tarafından bir suyu kuyusuna atılır. Bu motif Hüsn ü Dil anlatısının “Beyân-Kerden-i Nağme Ez-As-ı Hod be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr ve Nümûden-i Hünerhâ-yı Huyeş Be-Seyr-i Edvâr [57a-62b]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Akl'ın huzuruna çıkarılan Nağme'nin, hayatını anlatılırken cennetten kovulan Hz. Adem ve Havva gibi Allah'a yalvardığı, mağara köşesinde ağlayıp inlediği bunun ardından bir mucize ile davet aldığı anlatırken mağara köşesindeki durumu kardeşleri tarafından kuyuya atılan Hz. Yusuf ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

Bu motif ayrıca anlatının “Sıfat-ı Muhâribe-i Şam Bâ-Asker-i Akl-ı Tâcdâr [76b-93a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Hüsn'ün emri ile Dil'in Zenahdân zindanından çıkarılışı Hz. Yusuf'un Kenan ilindeki kuyudan çıkarılışı ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

Hz. Yusuf'un gömleği motifi: Hz. Yusuf kardeşleri tarafından kuyuya atıldığında babaları Hz. Yakub'a götürdükleri gömlektir. Ağlamaktan gözleri kör olan Hz. Yakub'un gözlerini açan da yine Hz. Yusuf'un gömleği olur. Bu gömlek Hz. YakubBu motif Hüsn ü Dil anlatısında “Dîden-i Nazar Acâ'ibhâ-yı Nahlistân-ı Kâmet [29b-34a]” başlıklı bölümde işlenmiştir. Hurma bahçesinin Nazar'ın gözlerine etkisi Hz. Yusuf'un gömleği motifi ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır. Hz. Yakub'un görmeyen gözlerini sağlığına kavuşturan gömlek gibi hurma bahçesinin de Nazar'ın mânâ âlemini algılamasının önündeki perdeleri kaldırır.

Yine anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr ki Tahtgâh-ı Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est [DY1 34a-36a]” başlıklı bölümünde bahçedeki gülün hali kardeşleri tarafından Hz. Yakub'a getirilen Hz. Yusuf'un kanlı gömleği ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır. Bu bölümde ayrıca sümbüllerin hali de Hz. Yakub'un matem hırkası motifi ile ilişkilendirilmektedir.

Hız. Yusuf'un güzel yüzü motifi: Hz. Yusuf, yüzünün güzelliği ile anılan bir peygamberdir. Bu motif Hüsñ ü Dil anlatısının “Resîden-i Nazar-ı Sâhib-Sa‘âdet Be-Şehr-i Mevabet [18b-20a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Kale-i Buruc’tan bahsedilirken Yusuf-ı mâh terkibi kullanılarak Hz. Yusuf’un yüzünün güzelliği öne çıkarılmaktadır.

Hız. Yusuf’un hoş kokusu motifi: Hz. Yusuf’un kokusu evlat kokusudur. Mısır’a getirilen Hz. Yakub, Hz. Yusuf’a yaklaştıkça bu güzel kokuyu almaya başlar. Bu motif Hüsñ ü Dil anlatısının “Dîden-i Nazar Acâ’ibhâ-yı Nahlistân-ı Kâmet [29b-34a]” başlıklı bölümde işlenmektedir. Hurma bahçesinin Dîdâr şehrine yakın olmasından kaynaklı kokusu, Hz. Yusuf’un hoş kokusu ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

Hız. Yusuf’un köle pazarında satılması motifi: Hz. Yusuf kardeşleri tarafından kuyuya atıldıktan bir süre sonra kuyudan çıkarılır ve köle pazarında satılır. Bu motif Hüsñ ü Dil anlatısının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr ki Tahtgâh-ı Hüsñ ü Perî-Ruhsâr Est [DY1 34a-36a]” başlıklı bölümde işlenmektedir. Nazar, Dîdâr şehrine girdiğinde anber kokulu çarşısında gezinmesi anlatılırken çarşı Hz. Yusuf’un köle pazarında satılması ile ilişkilendirilmektedir. Yine bu pazarda alışveriş yapan halk da Zelihâ ve Azîzlerle ilişkilendirilmektedir. Çarşıda satış yapanlar Aşk’ın Yezid dellalı olarak nitelendirilmektedir. Yezid, bu çarşıda Hüsñ’ün eşyalarını açık artırma ile satmakta, Nazar’ın, Mısır hilekârlarının, Bağdatlı dolandırıcıların can ve gönül eşyalarını dolandırmaktadır.

Hız. Yakub’un matem hırkası: Bu motif genellikle Hz. Yakub’un matem evi olarak kullanılır. Hz. Yusuf’u kaybetmesinin ardından kederini yaşadığı evidir. Bu motif Hüsñ ü Dil anlatısının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr ki Tahtgâh-ı Hüsñ ü Perî-Ruhsâr Est [DY1 34a-36a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Bahçedeki gülün hali kardeşleri tarafından Hz. Yakub’a getirilen Hz. Yusuf’un kanlı gömleği ile ilişkilendirilirken sümbüllerin hali de Hz. Yakub’un matem hırkası ile ilişkilendirilmektedir.

4. Hız. Eyyub ile İlgili Motifler

Hız. Eyyub ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan hastalık motifi ile Hüsñ ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Hız. Eyyub'un hastalık motifi: Hz. Eyyub bir takım zenginliklerle hayat sürerken birden herşey tersine döner ve tek tek çocukları vefat eder ardından iltihaplı bir hastalığa yakalanır. Uzun yıllar bu hastalıkla imtihan edilir. Bu hastalık motifi Hüsñ ü Dil anlatısında “Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-ı Pür-Ferheng Ez-Asl-ı Hod [DY1 46b-48a]” başlıklı bölümünde geçmektedir. Çeng'in vücudunun delik delik olması Hz. Eyyûb'un hastalığı ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

5. Hz. Musa ile İlgili Motifler

Dört büyük kitaptan Tevrât indirilen Hz. Musa, klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan tecelli mucizesi, yılanı dönüşen asa motifi, yed-i beyza/beyaz eli ve ölmüş birisini diriltmesi motifleri ile Hüsñ ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Tecelli mucizesi motifi: Hz. Musa, Tûr dağında Rabbi ile görüşmesi sebebiyle “kelâmullah” sıfat ile anılır. Hz. Musa ile alakalı en sık kullanılan motiftir. Bu motif, Hüsñ ü Dil anlatısında “Sıfat-ı Muhâribe-i Şam Bâ-Asker-i Akl-ı Tâcdâr [76b-93a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Hüsñ'ün Dil'i ile karşılaçağı yer Hz. Mûsâ'nın Rabbi ile konuşmasına sahne olan Tûr ile ilişkilendirilmektedir.

Yılanı dönüşen asa motifi: Hz. Musa'nın asasının yılanı dönüşmesi motifi edebiyat geleneğimizde sıklıkla işlenen motiflerdendir. Bu motif, Hüsñ ü Dil anlatısının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüsten-i Ezrak-ı Râhib Âb-ı Bekârâ Sıfat-ı Kûh [14a-17a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Zerk'in makamına çıkan Nazar'ın buradaki izlenimleri anlatılırken bu motife yer verilmiştir. Zerk'in elindeki ejderha görünümlü asadan bahsedilirken Hz. Musa'nın yılanı dönüşen asası ile ilişkilendirilmiştir.

Yed-i beyza motifi: Hz. Musa'nın parlak renkli mucizevi elidir. Bu motif, Hüsñ ü Dil anlatısının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüsten-i Ezrak-ı Râhib Âb-ı Bekârâ Sıfat-ı Kûh [14a-17a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Zerk'in huzuruna çıkan Nazar'ın buradaki izlenimlerinin anlatıldığı bölümde geçmektedir. Zerk'in ejderha görünümlü asayı tutan eli Hz. Musa'nın eli ile ilişkilendirilmiştir.

Ölüleri diriltme motifi: Hz. Musa'nın mucizelerindendir. Anlatının Dîden-i Nazar Acâ'ibhâ-yı Nahlistân-ı Kâmet [29b-34a]" başlıklı bölümünde işlenmiştir. Kâmet'in hurma bahçesindeki yardımcılarında Anber-şemîm adlı ulağın manevi esinti sahibi olması Hz. Musa'nın ölmüşleri motifi ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

6. Hz. Yunus ile İlgili Motifler

Hz. Yunus ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan balığın karnına girmesi, çok şükretmesi, çok ibadet etmesi motifleri ile Hüsni ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Hz. Yunus'un balığın karnına girmesi motifi: Hz. Yunus'un mucizelerindendir. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısında "Resîden-i Nazar-ı Sâhib-Sa'âdet Be-Şehr-i Mevabet [18b-20a]" başlıklı bölümünde işlenmektedir. Nazar'ın Hayret denizinde verdiği mücadeleden bahsedilen bölümde düştüğü zor durum Hz. Yunus'un mucizesi ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

Hz. Yunus'un balık karnında ibadetle meşgul olması motifi: Balığın karnına giren Hz. Yunus Allah'a anmaktan hiç vaz geçmez ve sürekli şükürünü yerine getirir. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısının "Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr [DY1 49b]" başlıklı bölümünde işlenmiştir. Def, dilinden Allah'ı zikretmeyi düşürmeyen birisi olarak kendisini tanıttığı bölümde denizlerin köşesindeki sinesinden bahsederken Hz. Yunus'un balık karnında ibadetle meşgul olması arasında ilişki kurar.

7. Hz. Davud ile İlgili Motifler

Dört büyük kitaptan Zebûr indirilen Hz. Davud, klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan dem-i Davud motifli ile Hüsni ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Dem-i Davud: Dem nefes anlamındadır. Tasavvuftaki feyz verme unsurunu sembolize eder. İsrailoğullarına peygamber olarak gelen Hz. Davud, sesinin güzelliği ile anlatılarak konu olur. Hüsni ü Dil anlatısının "Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr [DY1 49b]" başlıklı bölümünde işlenmiştir. Akl'ın huzuruna çıkarılan Def, hayatını anlatırken bir dönem Haydârî bir pîrin tarikatına intisab ettiğinden bahseder. Bu pîr, Davudi bir nefesle kendisine Zeburi aşkla Def'e üfler. O günden bu yana Def' de Davudi bir sesle konuşmaya başlamıştır.

8. Hz. Süleyman ile İlgili Motifler

Hz. Süleyman ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan tılsımlı mührü, saltanatı, cinlere hükmetmesi, yılanlara karıncalara hükmetmesi ve Hz. Süleyman kılığına giren cin motifleri ile Hüsni ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Hz. Süleyman'ın mührü motifi: Hz. Süleyman'ın motiflerindedir. Pek çok şeye bu yüzük ile hükmetmiştir. Yüzüğüne dair bu motif Hüsni ü Dil anlatısında “İcâbet Kerden-i Akl-ı Tâcdâr Şeyh İlhâm [66a-68b]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Öncelikle Nazar'ı, Akl'ın attığı zindandan kurtaran yüzük daha sonra Nazar'ın ağzından düşürmesi ile âb-ı hayâtın kurmasına neden olur. Bir takım tılsımlara sahip olması sebebiyle bu yüzük ile Hz. Süleyman'ın tılsımlı mührü ilişkilendirilmektedir.

Hz. Süleyman'ın saltanatı: Hz. Süleyman mührü ile pek çok şeye hükmetme mucizeleri göstermiş ve hayatı boyunca güçlü bir saltanat sürmüştür. Onun bu saltanatına dair motif Hüsni ü Dil anlatısının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr ki Tahtgâh-ı Hüsni ü Perî-Ruhsâr Est [DY1 34a-41b] başlıklı bölümünün “Haber Yaften-i Hüsni-i Perî-Peyker-i Hûb-Manzar Ez-Âmedin Nazar-ı Edib ü Sâhib-Hüner ve Velâ-yı Kemter ü Kıssa-Nümûden Nazar-ı Be Hüsni-i Âlem-ara-i Edâ-yı Hûb-Manzar u Sûret-i Dil-i Hûb-Şemâ'il [DY1 40b-41b]” alt başlıklı bölümünde işlenmektedir. Nağme, Dil'in meclisine geldiğinde gördüğü manzaradan çok etkilenir. Bu meclisin, Hz. Süleyman'ın saltanatında dahi görülmediğini ifade eder.

Cinlere hükmetmesi motifi: Hz. Süleyman'ın mucizelerindedir. Hz. Süleyman Kudüs'te bir tepeye inşa ettirdiği ibadethanesinde cinleri çalıştırdığı rivayet edilir. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısının “Âgâz-ı Dâstân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsni-i Perî-Ruhsâr [20a-23b]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Dîdâr şehri ve Ruhsâr bahçelerinin inşasından bahsedilirken Aşk'ın emrinde çalışanlar Hz. Süleyman hükmettiği cinlerle ilişkilendirilmektedir.

Yılan ve karıncalara hükmetmesi motifi: Hz. Süleyman'ın mucizelerindedir. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısının “Âgâz-ı Dâstân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsni-i Perî-Ruhsâr [20a-23b]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Dîdâr şehri ve Ruhsâr bahçelerinin inşasından bahsedilirken Aşk'ın emrinde çalışanlar Hz. Süleyman'ın emrindeki yılan ve karıncalarla ilişkilendirilmektedir.

Hız. Süleyman'ın kılığına giren cin motifi: Hız. Süleyman zaman zaman tılsımlı mührünü eşine bırakmış. Bir gün cin Hız. Süleyman'ın kılığına girer ve Hız. Süleyman'ın eşinden yüzüğü ister eşi de durumdan habersiz yüzüğü verir. Daha sonra yüzük tekrar Hız. Süleyman'a gelir. Yüzük kimdeyse Süleyman odur, ifadesi bu olaydan gelmektedir. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısında "Azm Kerden-i Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden Be-Nahlistân-ı Kâmet ve Girîhten Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr [26b-29b]" başlıklı bölümde geçmektedir. Rakîb'i meclisten uzaklaştırdıktan sonra baş başa kalma fırsatı bulan Kâmet ve Nazar bir süre sohbet eder. Bu bölümde Kâmet, Nazar'a Rakîb ile nasıl bir araya geldiğini sorarken Rakîb'i Hız. Süleyman kılığına giren cin ile ilişkilendirir.

9. Hız. İskender-i Zülkarneyn ile İlgili Motifler

İskender-i Zülkarneyn aleyhisselam ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan Hız. Hızır ile görüşmesi ve âb-ı hayâtı arama motifleri ile Hüsni ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Hız. İskender-i Zülkarneyn'in Hızır aleyhisselam ile görüşmesi motifi : Hız. İskender-i Zülkarneyn'in âb-ı hayâtı arama yolculuğunda Hız. Hızır ile karşılaşması ile ilgili motiftir. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısının "Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüsten-i Ezrak-ı Râhib Âb-ı Bekârâ Sıfat-ı Kûh [14a-17a]" başlıklı bölümünde işlenmektedir. Zühd ve Riyâ geçidinde Zerk'ten de istediği cevabı alamayan Nazar'ın gözüne Hızır gözükmüş gibi yolculuğuna devam edişi Hız. İskender-i Zülkarneyn ile ilişkilendirilmektedir.

İskender-i Zülkarneyn'in âb-ı hayâtı arama motifi: Hız. İskender-i Zülkarneyn'in âb-ı hayâtı arama yolculuğunda karşılaştığı güçlük ve engellerle ilgili motiftir. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısında "Âgâz-ı Dâstân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsni Perî-Ruhsâr [20a-23b]" başlıklı bölümünde işlenmektedir. Âb-ı hayâta götüren yolda çok büyük engellerin olmasından ve bu maceraya kapılan birçok insanın da can vermesinden bahsedilen bölümde İskender-i Zülkarneyn'in âb-ı hayâtı arama motifi işlenmiştir.

10. Hz. Zekeriya ile İlgili Motifler

Hz. Zekeriya ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan şehit edilmesi motifi ile Hüsn ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Hz. Zekeriya'nın şehit edilmesi motifi: Hz. Zekeriya, azgın kavmi tarafından bir süre kovalandıktan sonra önüne çıkan bir ağaç gövdesi açar onu içine alır ve kapanır. Ancak elbisesinin bir bölümü ağacın dışında kalmıştır. Şeytan gözü dönmüş insanlara bu kıyafeti gösterir ve onlar da ağacı ikiye kesere Hz. Zekeriya'yı şehit ederler. Bu motif Hüsn ü Dil anlatısının “Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-ı Pür-Ferheng Ez-Asl-ı Hod [DY1 46b-48a]” başlıklı bölümünde geçmektedir Çeng, vücuduna almış olduğu yaralardan bahsederken teninin iki parçaya ayrılması Hz. Zekeriya'nın kesilerek şehit edilmesi ile ilişkilendirilmiştir.

11. Hz. İsa ile İlgili Motifler

Dört büyük kitaptan İncil indirilen Hz. İsa, klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan ölüleri diriltme ve dem-i İsa motifleri ile Hüsn ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Ölüleri diriltme motifi: Hz. İsanın ölüleri diriltme mucizesi klâsik edebiyat metinlerimizde sıklıkla bahsedilen bir motiftir. Hüsn ü Dil anlatısının “Dâden-i Nazar Acâ'ibhâ-yı Nahlistân-ı Kâmet [29b-34a]” başlıklı bölümünde Kâmet'in hurma bahçesindeki yardımcılarında Anber-şemîm adlı ulağı manevi esinti sahibi olarak tanıtılmaktadır. Bu gücü sayesinde hurma bahçesindeki güzellik unsurlarına can verdiğinden bahsedilir.

Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr ki Tahtgâh-ı Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est [DY1 34a-36a]” başlıklı bölümünde de “dem-i İsa” terkihi kuzeyden estiğinde bahçedeki bülbülü aşka pervane eden, menekşeyi gömgök deli ve lâle kıpkızıl edip çıldırtan unsur olarak kullanılmıştır. Bu bölümde de dem-i İsa'nın canlandırıcı niteliği öne çıkarılmıştır.

12. Hz. Muhammed ile İlgili Motifler

Dört büyük kitaptan Kuran-ı Kerim indirilen Hz. Muhammed, klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan Hira dağında vahiy alması motifi ile Hüsn ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Hira dağı: Hz. Muhammed'in henüz peygamber olmadan dahi zaman zaman Hira dağındaki mağaraya gidip yalnız vakit geçirdiği rivayetleri vardır. Mağara, inzivaya çekilme mekânı olması sebebiyle anlatılarda sıklıkla işlenir. Hüsn ü Dil anlatısının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüsten-i Ezrak-ı Râhib Âb-ı Bekârâ Sıfat-ı Kûh [14a-17a]” başlıklı bölümünde işlenen bir motiftir. Anlatının Zerk adlı kişisi, bulunduğu şehrin kayalıklarında bir mağarada inzivaya çekilmiş müridleri ile birlikte ibadetle hemhal olan münzevidir.

Aynı motif anlatının “Beyân-Kerden-i Nağme Ez-As-ı Hod be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr ve Nümûden-i Hünerhâ-yı Huyeş Be-Seyr-i Edvâr [57a-62b]” başlıklı bölümünde tekrar işlenmektedir. Akl'ın huzuruna çıkarılan Nağme'nin, hayatını anlatılırken cennetten kovulan Hz. Adem ve Havva gibi Allah'a yalvardığı, mağara köşesinde ağlayıp inlediği bunun ardından bir mucize ile davet aldığı anlatırken mağara köşesindeki durumu Hz. Peygamberin Hira dağına çekilmesi ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

13. Kirâmen Kâtibin Melekleri ile İlgili Motifler

Kirâmen Kâtibîn melekleri ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan günah ve sevapları yazma motifi Hüsn ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Sevap ve günahları yazıcı melekler motifi: Hesap günü için herkesin günah ve sevaplarını kaydetmek Kirâmen Kâtibîn meleklerinin görevidir. Bu motif Hüsn ü Dil anlatısında “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod [DY1 49b]” başlıklı bölümde işlenmektedir. Nây'ın kendisini Allah'ın gölgesi diye tanıttığı bölümde kalem tutan parmağının kırık lisan ile yazmasından bahsederken yazan konumundaki parmakla Kirâmen Kâtibîn melekleri arasında ilişki kurulmaktadır. Parmağın yazısı ile meleklerin yazısı arasında bir karşılaştırmaya gidilmektedir.

14. Hz. Ali ile İlgili Motifler

Dört halifeden birisi olan Hz. Ali ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan Zülfikâr adlı kılıcı, Hayber'in fethinde gösterdiği kahramanlık motifleri ile Hüsn ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Hız. Ali'nin meşhur Zülfikâr adlı kılıç motifi: Hız. Peygamber'in Hız. Ali'ye hediye ettiği kılıçtır. Bu motif Hüsñ ü Dil anlatısında “Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr [DY1 49b]” başlıklı bölümünde işlenmiştir. Def'in kendisini Akl'a tanıttığı bölümde geçmektedir. Def'in sağındaki ve solundaki askerlerim diyerek tanıttığı askerlerinin savaş aletlerinden bahsedilirken kullanılan motiflerdendir.

Yine anlatının “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod [DY1 49b]” başlıklı bölümünde Nây'ın kendisini Allah'ın gölgesi diye tanıttığı bölümde kılıcından bahsederken Hız. Ali'nin ünlü kılıcı ile ilişkilendirmektedir.

Hız. Ali'nin kahramanlı motifi: Hız. Ali'nin savaşçı özelliğinin motifidir. Bu motif Hüsñ ü Dil anlatısında “Sıfat-ı Muhâribe-i Şam Bâ-Asker-i Akl-ı Tâcdâr [76b-93a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Beden kalesine Aşk'ın seferi cihad olarak aktarılmaktadır. Kalenin ele geçirilmesinin anlatıldığı bölümde Beden kalesi Hayber kalesi ile ilişkilendirilmektedir. Nitekim Hayber'in fethini diğer zaferlerden ayıran en önemli olay Hız. Peygamber'in “sadece cihad etmek isteyenler gelsin” diyerek toplanan ashabın zaferidir. Bu bağlamda insanın nefesine karşı kalkıştığı mücadele kendi isteğii ile başlayacak ve zaferle sonuçlanacak bir cihad kabul edilmiştir. İnsanın nefsi ile mücadelesinde Hayber zaferi bir motif olarak işlenmiştir. Hayber'in fethinde büyük bir kahramanlık örneğii sergileyen Hız. Ali da anlatının bu bölümünde kahramanlığı sebebiyle işlenen bir motif olarak işlenmiştir.

15. Hız. Hamza ile İlgili Motifler

Hız. Hamza ile ilgili klâsik edebiyat geleneğii içerisinde sıklıkla kullanılan kılıç motifi Hüsñ ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Hız. Hamza'nın kılıcı motifi: Hız. Hamza'nın yiğitliğini sembolize eden kılıcıdır. Bu motif Hüsñ ü Dil anlatısının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr ki Tahtgâh-ı Hüsñ ü Perî-Ruhsâr Est [DY1 34a-36a]” başlıklı bölümün “Sıfat-ı Hâl ve Nokta-i Dâ'ire-i Cemâl [DY1 36b-40b]” alt başlığı ile aktarılan bölümünde geçmektedir. Gamze kılıcını iyi kullanması sebebiyle Hız. Hamza ile ilişkilendirilir.

16. Ashab-ı Kehf ile İlgili Motifler

Ashab-ı Kehf ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan mağara arkadaşlığı motifi Hüsni ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Ashab-ı Kehf'in mağara arkadaşlığı yapması motifi: Zulümden kaçan gençlerin bir mağaraya sığındığında Allah'ın bir lütfu neticesinde uzunca süre uyutulmaları mucizesidir. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühdi ü Riyâ Cüsten-i Ezrak-ı Râhib Âb-ı Bekârâ Sıfat-ı Kûh [14a-17a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Zerk'in müridleri ile şehride bir dağın mağarasında inzivaya çekilmiş olmaları Ashab-ı Kehf'in mağara dostları ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

Yine anlatının “Beyân-Kerden-i Nağme Ez-As-ı Hod be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr ve Nümûden-i Hünerhâ-yı Huyeş Be-Seyr-i Edvâr [57a-62b]” başlıklı bölümünde aynı motif işlenmektedir. Nağme Akl'in sorusuna cevap vermeye başladığında yaratılışına dair açıklamalarda bulunurken bir takım açıklamalarda bulunur. Cennetten kovulan Hz. Adem ve Havva gibi Allah'a yalvardığını mağara köşesinde ağlayıp inlemesinin ardından bir mucize ile davet aldığını ifade eder. Bu bölümde mağaradaki durumu Ashab-ı Kehf ile ilişkilendirilmektedir.

17. Abdulkadir Geylani ile İlgili Motifler

Abdulkadir Geylani ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan konuşma eylemi motifi Hüsni ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Abdulkadir Geylânî'nin konuşma ilmi motifi: Hz. Peygamber tarafından “Konuş Ey, Abdulkadir!” Hitabına nail olan Abdulkadir Geylânî ile ilişkili motiftir. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısının “Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-ı Pür-Ferheng Ez-Asl-ı Hod [DY1 46b-48a]” başlıklı bölümünde geçmektedir. Pîr'inin himmeti ile etkili konuşma ihsanına kavuşan Çeng, ağzına yedi defa üflenmesi olayını Abdulkadir Geylânî'nin olayı ile ilişkilendirerek anlatmaktadır.

18. Firavun ile İlgili Motifler

Firavun ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan tac ve tahtı ile ilgili motif sebebiyle Hüsni ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Firavun'un tac ve tahtı motifi: Firavun'un varlığının sembolüdür. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısında “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühdi ü Riyâ Cüsten-i Ezrak-ı Râhib Âb-ı Bekârâ Sıfat-ı Kûh [14a-17a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Nazar'ın Zerk'in bulunduğu mağaraya gittiğinde gözlemlerinin anlatıldığı bölümde geçmektedir. Zerk'in elindeki ejderhaya benzeyen asadan bahsedilirken Firavun'un tac ve tahtı ile ilişki kurulmaktadır.

19. Deccal

Deccal ile ilgili klâsik edebiyat geleneği içerisinde sıklıkla kullanılan fitnecilik ile ilgili motif sebebiyle Hüsni ü Dil anlatısında işlenmiştir.

Deccal'in fitne salması motifi: Deccal yeryüzünün en büyük fitnecilerinden birisi olarak anılır. Bu motif Hüsni ü Dil anlatısında “Sıfat-ı Muhâribe-i Şam Bâ-Asker-i Akl-ı Tâcdâr [76b-93a]” başlıklı bölümünde işlenmektedir. Akl'ı bu gaflete sürükleyen fitneden bahsedilirken yeryüzünün en büyük fitnecisi Ye'cûc motifi işlenmiştir.

Yine aynı bölümde Mihr, uyarıları dikkate almayıp belalara gark olunursa o saatten sonra gözyaşı dökecek olanların da Deccâl'e mürid olacağı yönünde uyarıda bulunur.

3.2.9.3. Tarihi ve Efsanevi Kişiler

Bu bölümde Âhî'nin Hüsni ü Dil anlatısında çeşitli vesilelerle isimleri geçen tarihi ve efsanevi kişilerin anlatıya konu olan yönleri aktarılacaktır.

Tespit ettiğimiz kişiler kadrosu şu şekildedir:

1. Behram: Sasaniler soyundan olan Behram, İran mitolojik kahramanlarından. Klâsik edebiyat metinlerimizde karamanlığın ve savaşçı yeteneklerin sembolü olarak kendisinden bahsedilmiştir.

Behram hakkında ifadeler, Hüsn ü Dil anlatısının “Giriftâr-Şüden-i Nazar-ı Edîb Derdest-i Rakîb [23b-26b]” başlıklı bölümünde geçmektedir. Segsârân diyarının girişinde bir levha vardır ve bu levhada o diyara ait bilgiler aktarılmaktadır. Anlatının bu bölümünde şehirde bir yıldan bahsedilir. Bu yılanın, Behram ve yıldızların sayısı kadar askerini yuttuğu ifadesine yer verilmektedir.

2. Sâmirî: Sâmirî'nin, Kuran-ı Kerim'de ve Tevrat'ta adı geçmektedir. Hz. Mûsâ'nın Tûr dağında olduğu vakitte altından bir buzağı yapıp insanların tapmasına neden kişidir.

Sâmirî hakkında ifadeler, Hüsn ü Dil anlatısının “Giriftâr-Şüden-i Nazar-ı Edîb Derdest-i Rakîb [23b-26b]” başlıklı bölümünde geçmektedir. Nazar'ın esir olarak Rakîb'in huzuruna çıkarılmasının anlatıldığı bölümde Nazar, kendisini kimya ilmine sahip birisi olarak tanıtır. Her şeyi altın yapabileceğini söyler. Bu ilmuni anlatırken de Sâmirî'ye dair ifadeler yer verilmektedir.

3. Habîb-i Neccar: Habîb-i Neccâr, Hz. İsa'nın peygamber olduğu dönemde Antakya'ya gelerek putperest halkı tevhide davet eder. Daha sonraki dönemlerde çocuğunun cüzzam hastalığı sebebiyle şehrin dışında insanlara uzak bir yaşamı benimsemiş, tarihi bir kişiliktir.

Habîb-i Neccâr hakkında ifadeler, Hüsn ü Dil anlatısının “Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-ı Pür-Ferheng Ez-Asl-ı Hod [DY1 46b-48a]” başlıklı bölümünde geçmektedir. Akl'ın huzuruna çıkan Çeng, hayatı hakkında konuşurken çocukluk döneminde mağarada yaşamış olmasını Habîb-i Neccâr ile ilişkilendirerek anlatmaktadır.

4. İsfendiyar: İran'en efsanevi mitolojik kahramanlarından. Klâsik ediat metinlerimizde hak ve adaletin, kahramanlığın sembolü olarak işlenir.

İsfendiyar hakkında ifadeler Hüsn ü Dil anlatısının “Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr [DY1 49b]” başlıklı bölümünde geçmektedir.

5. Ahi Evran-ı Veli: Esnaf teşkilatının kurucularından olan Ahi Evran, tarihi kişiliklerimizdendir. İnsanlara yok gösterici olmaları sebebiyle klâsik edebiyat metinlerimizde işlenirler.

Ahi Evran hakkında ifadeler Hüsn ü Dil anlatısında “Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr [DY1 49b]” başlıklı bölümünde geçmektedir. Def, Gurbet deryasında Hayret gemisi ile ilerlerken ecel çengelinin tuzağına kapılır ve kendisini Geylân diyarında bulur. Kıyıya çıktığında bedeni çok yıpranmış olan Def, bu kötü haline çare olması için Debbâğ Âhî Evrân’ın vilayetine gelir, vefa ehline arkadaş olur.

6. Haydârî Pîr: Haydârî tarikatı şeyhlerinden birisi olarak anlatıda karşımıza çıkmaktadır. İnsanlara yol gösteren kimselerdendir.

Haydârî Pîr hakkında ifadeler Hüsn ü Dil anlatısında “Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr [DY1 49b]” başlıklı bölümünde geçmektedir. Def, Ahi Evran’ın vilayetinden ayrıldıktan sonra biraz daha ilerleyince Haydârî pîrin tekkesine ulaşır. Haydârî dervişler kılık kıyafet, saç ve sakal kullanımında bir takım gelenek üzerinedir. Bellerine çingirak takmaları, kadınlarının başı açık dolaşmaları gibi hususlar dikkat çeker. Bu bağlamda Haydârî pir, insanlara yol gösteri kimseler motifi olarak işlenmişinin yanı sıra Haydârî sikke/külâh motifi, Kalenderi hırka motifi ve kulağa altından halka takma motifleri, Def’in bu tarikata bağlanmasını anlattığı bölümde kullanılmaktadır. Def sahip olduğu ses güzelliğine de Haydârî pirin nefesi ile kavuşmuştur. Bu durum da himmette bulunma/feyz verme motifi olarak işlenmiştir.

8. Sâam: Sâam meşhur eser Şehnâme’nin kahramanlıklarından ve klâsik dönem eserlerimize konu olan efsanevi şahsiyetlerdendir. Şehnâme’de Nerîmân’ın oğlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Klâsik edebiyat metinlerimizde kahramanlığın sembolü olarak işlenir.

Sam hakkında ifadeler, Hüsn ü Dil anlatısının “Haber Dâden-i Akl-ı Tâcdâr Ez-Firâz-ı Vehm-i Ayyâr ve İrsâl Kerden-i Nâmhâ Be-Taraf u Diyâr ve Münhezim Şüden-i Tövbe-i Cihân-gîr Pîş-i Gamze-i Dilîr [68b-72b]” başlıklı bölümünün “Sıfat-ı Çeng [72b-76b]” alt başlığı ile aktarılan bölümünde geçmektedir. Akl’ın Sabr ve Himmet’i Dil’in beraberine savaşa gönderdiği bölüm anlatılırken Sabr ve Himmet tanıtılırken Sâam ve Nerîman ile ilişkilendirilmektedir.

9. Nerîmân: Nerîmân meşhur eser Şehnâme’nin kahramanlıklarından ve klâsik dönem eserlerimize konu olan efsanevi şahsiyetlerdendir. Şehnâme’de Sâam’ın nanası ve Zâl’in dedesi

olarak karşımıza çıkan Neriman, klâsik edebiyat metinlerimizde kahramanlığın sembolü olarak anılır.

Neriman hakkında ifadeler, Hüsn ü Dil anlatısının “Haber Dâden-i Akl-ı Tâcdâr Ez-Firâz-ı Vehm-i Ayyâr ve İrsâl Kerden-i Nâmhâ Be-Taraf u Diyâr ve Münhezim Şüden-i Tövbe-i Cihân-gîr Pîş-i Gamze-i Dilîr [68b-72b]” başlıklı bölümünün “Sıfat-ı Çeng [72b-76b]” alt başlığı ile aktarılan bölümünde geçmektedir. Akl’ın Sabr ve Himmet’i Dil’in beraberine savaşa gönderdiği bölüm anlatılırken Sabr ve Himmet tanıtılırken Sâ’m ve Nerîman ile ilişkilendirilmektedir. Sâ’m ve Nerîman meşhur eser Şehnâme’nin kahramanlıkları ile klâsik dönem eserlerimize konu olan efsanevi kahramanlardır.

10. Hallac-ı Mansur: Asıl adı Ebu’l-Mugîs el-Hüseyin bin Mansur el-Hallac olan büyük bir mutasavvıftır. Ene’l-Hak sözü sebebiyle çeşitli zulümler görür. En sonunda kolları ve bacakları kesilerek öldürülür.

Hallac-ı Mansur hakkında ifadeler, Hüsn ü Dil anlatısının “Sıfat-ı Muhâribe-i Şam Bâ-Asker-i Akl-ı Tâcdâr [76b-93a]” başlıklı bölümünde geçmektedir. Mihr-i cihân-dâr ve Gam, Akl’a bir mektup gönderir. Bu mektupta Akl’ı bulunduğu toprakları terk etmesi yönünde ikna etmeye çalışırlar. Akl ile Hallac-ı Mansur arasında Hallac-ı Mansur’un zındıklıkla suçlanması neticesinde Abbâsi Halifesinin emriyle idam edilmesi olayı çerçevesinde ilişki kurulmaktadır.

3.1.4. Hüsn ü Dil’de Deyimler

Âhî’nin Hüsn ü Dil anlatısında tespit ettiğimiz deyimler, buldukları sayfalar ve kullanılmış oldukları anlamsal örüntüler şu şekildedir:

1. **Dergâhına yüz sürmek:** Nazar ile Rakîb, Kâmet’in hurma bahçesine gelirler. Bahçeye yaklaşıklarında gördüğü güzellikten şaşkına dönen o bahçenin neresi olduğunu sorusuna yanıt veren Rakîb, bahçenin bazı güzelliklerinden bahsederken bahçenin toprağı hakkında da bu ifadeyi kullanılır (DY1 27a).

2. **İğne ile kuyu kazmak:** Kâmet, Nazar ile birlikte huzuruna gelen Rakîb’e bu saygısızlığının nedenini sorar. Aralarında geçen konuşmada Kâmet’in hastalığına çare aramak üzere

Türkistan'a kadar gittiğini ve derdine deva aradığını anlatır. Türkistan topraklarına gidip de deva araması eylemini bu ifade ile anlatır (DY1 28a).

3. **Yılan ayağı gibi görünmez oldu:** Nazar, Mûhyâ-yı Kelle'de geldiğinde o şehir tanıtılırken kullanılmaktadır. Şehirde ayaklı yılanların ve ejderhaların sayısının çokluğunu ifade etmek için kullanılan bir deyimdir. O hayvan kalabalığından aralarındaki Nazar'ın yılan ayağı gibi görünmez olduğu ifade edilmektedir (DY1 28a).

4. **Uyhusu başından sıçramak:** Nazar, hurma bahçesinde dolaşırken ayağı Zülf'ün çadırının ipine takılıp düşer. O esnada çadırın içerisinde uyuyan Zülf gürültü ile birlikte uyanır. Zülf'ün uyanışı için bu deyim kullanılmaktadır (DY1 31a)

5. **Dâm-ı belâya düşmüş kuş gibi talbındıkça:** Nazar, Kâmet'in bağında gezinirken ayağı Zülf'ün çadırının ipine takılır ve yere düşer. Olayı anlatan Âhî, bu deyimini kullanır (DY1 31b).

6. **Kanını kaydattı:** Kendisini rahatsız ettiği ve yapmış olduğu saygısızlıktan dolayı özür dileyen Nazar'ın sözlerinden etkilenen ve ona karşı önyargısı değişen Zülf için kullanılan bir ifadedir (DY1 32a).

7. **Yüreğın oynadı** Kendisini rahatsız ettiği ve yapmış olduğu saygısızlıktan dolayı özür dileyen Nazar'ın sözlerinden etkilenen ve ona karşı önyargısı değişen Zülf için kullanılan bir deyimdir (DY1 32a).

8. **Göz dikdi:** Gamze'nin, Nazar'ın üzerindeki muskayı fark etmesi olayı anlatılırken kullanılan bir deyimdir (DY1 38a).

9. **Göz degmesün:** Nergis-banu'nun evlatları Gamze ve Nazar'a muska yaptırması anlatılırken kullanılan bir deyimdir (DY1 38a).

10. **Çanına otlar tıkmak:** Nağme ve Nefes'in birlikte Dil'in meclisine gelmeleri anlatılırken Nağme'nin ailesi ve kabilesini tanıtırken kullandığı bir deyimdir (DY1 42a).

11. **Kulaklarına çalındı:** Beden kalesine gelen Vehm, Nağme, Çeng ve Nây'ın çıkarmış oldukları gürültü için kullanılan deyimdir (DY1 44a).

12. **Kendü çalar kendü oynar:** Akl'ın huzuruna getirilen Çeng'in hayata dair değerlendirmelerde bulunduğu bölümde geçmektedir (DY1 49a).
13. **El çeküp etek silkmışdüm:** Çeng'in konuşmasının aktarıldığı bölümde kullanılan bir deyimdir (DY1 48a).
14. **Eşiğine yüz sürenlerün:** Nay'ın konuşmasının aktarıldığı bölümde kullanılan bir deyimdir (DY1 55b).
15. **Başlarına âsmândan gûn dogup:** Nay'ın konuşmasının aktarıldığı bölümde kullanılan bir deyimdir (DY1 55b).
16. **Gözi açuklar:** Nay'ın konuşmasının aktarıldığı bölümde kullanılan bir deyimdir (DY1 56a).
17. **Cigerüm dagladum:** Nay'ın konuşmasının aktarıldığı bölümde kullanılan bir deyimdir (DY1 56b).
18. **Göz açdurmayup:** Tevbe'nin askerleri ile Gamze'nin askerleri arasında yaşanan savaşın anlatıldığı bölümde kullanılan bir deyimdir (DY1 70a).
19. **Dîde-i pür-hûnlarından yaş yerine kan sacdılar:** Gamze'nin askerleri ile vermiş oldukları mücadeleyi kaybeden Tevbe ve askerlerinin Akl'ın huzuruna gelmelerinin anlatıldığı bölümde kullanılan bir deyimdir (DY1 71a).
20. **Ağzımı arayup:** Nâz, Dil'i tedavi etmek üzere konuşmak için Hüsn'ün huzuruna getirilir. Burada Nâz ile Hüsn'ün konuşmasında aktarılan bir ifadedir (DY1 82b).
21. **Salavâtdan ürkmiş şeytân gibi:** Beden kalesini teslim alan Aşk'ın askerlerinin naralarından ürken Vesvâs ve adamları için kullanılmaktadır (DY1 87a).

3.1.5. Hüsn ü Dil'de Aktarılan Nazımlar

Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısında yüz elliden fazla nazım kaleme alınmıştır. Yapmış olduğumuz inceleme bazı tespitlerde bulunduk.

Üç dilde kaleme alınmış mevcuttur. Bunlar Türkçe nazım sayısı 150 (yüz elli), Arapça nazım sayısı 3 (üç) ve Farsça nazım sayısı 2 (iki) olmak üzere toplamda 155 (yüz elli beş) nazım tespit edilmiştir. Tespit edilen nazımlar şu şekildedir.

3.1.5.1. Yazıldıkları Dillere Göre Nazımlar

Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısında Arapça, Farsça ve Türkçe kaleme alınmış nazımlar mevcuttur. Bu nazımlar diller arasında en fazla Türkçe nazım kaleme alınmıştır. Bu nazım kimi zaman kahramanın dilinden aktarılmakla beraber kimi zamanda anlatıya dâhil olan müellifin ağzından kaleme alınmıştır.

Hüsn ü Dil anlatısında tespit ettiğimiz nazımlar şu şekildedir:

3.1.5.1.1. Arapça Nazımlar

Âhî'nin Hüsn ü Dil adlı anlatısında altı tane Arapça nazım tespit edilmiştir. Bu nazımlarla ilgili bazı başlıklarda “Arabî” ibaresi kullanıldığı görülmektedir. Bu nazımların müellifinin kim olduğu hususunda herhangi bir bilgi tespit edilemediği için tüm nazımlar Müellifi Tespit Edilemeyen Arapça Nazımlar şeklinde tek başlık altında verilmiştir. Ayrıca Arapça nazımların orijinal yazımı için DY1 nüshası kaynak olarak kullanılmıştır. Nazmın DY1 nüshasında olmadığı durumlarda karşılaştırmalı metne esas alınan kullanımın bulunduğu nüsha tercih edilmiştir.

(1) Müellifi Tespit Edilemeyen Arapça Nazımlar

Bu bölümde müellifi tespit edilemeyen Arapça nazımların karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında kullanmış olduğumuz DY1 nüshasındaki sayfa bilgileri, beyitlerin bulunduğu bölümlerin yanı sıra beyitte işlenen konular hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısında, müellifi belirtilmemiş altı nazım bulunmaktadır Bu nazımlar şu şekilde tespit edilmiştir:

1.

زمى عطا و نوال و زمى جلال و شرف
زمى كمال و جمال جمبل جل جلال

Nazm(3) [DY1 1b]: Anlatının giriş bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1); Nazm (AG); Kıt'a (İB3, MK8, FRA1); Nesr (İS8). Hz. Peygamber'e miraç hadisesinin yaşatan Yüce Allah'ın sıfatları övülmektedir.

2.

ولعمري ان بفتح بئله عمرى
ونصلى على من اصطفاه بين الورى

وليس لى شعري وقولي شعري
ونصل على من اصطفاه

Nazm(6) [DY1 1b]: Anlatının giriş bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1); Şi'r (AG, İB3, FRA1); MK8 ve İS8 nüshalarında başlıksız aktarılmaktadır.

3.

و كل كان منسو با الهم
سلام الله مجموعا عليهم

Nazm(7) [DY1 2a]: Anlatının giriş bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (MK8, İB3); Şi'r (AG); DY1, İS8 ve FRA1 nüshalarında bu nazımın mısraları nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır. Hz. Peygamber'in Miraç hadisesinin anlatıldığı bölümün devamında verilmiştir. Bu selamlama içerikli nazımın ardından anlatının “sebeb-i te'lîf” bölümüne geçilmektedir.

4.

با مدعى مكوييد اسرار عسق و مستى
تا بيخبر بعبرد در در خود پرستى

Nazm(46) [DY1 14a]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Fahr-ı Pür-Şevket” başlıklı bölümdeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (AG, MK8, İS8); Mesnevî (İB3); Ferd (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Nazar'ın Şöhret şehrinde Fahr'ı dinledikten sonra onun da gaflet uykusunda

olduğunu anladığından bahsedilen bölümde yer almaktadır. Nazımda, Fahr'ın gaflet hali vurgulanmaktadır.

5.

قبله العاق قد يأتون من فج عميق

Nazm(83) [DY1 35a]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr Ki Tahtgâh-ı Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est” başlıklı bölümdeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Mısra‘ (DY1, AG, İB3, İS8); MK8 ve FRA1 nüshalarında başlıksız. Nazım, Nazar’ın Dîdâr şehri sınırlarına girişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Dîdâr şehrinin nam sayfasına işlenmiş olan ifadeye yer verilmektedir.

6.

الفقها هذا العصر طرا
اضاعوا العلم و اشتغلوا ايلم

اذا لاقيتهم لم تلق متهم
سوى حر فين لم لم لانسلم

Nazm(92) [DY1 44a]: Anlatının “Resîden-i Nazar Der-Vakt-i Mahribe Leyletü'l-Kadr” başlıklı bölümdeki iki beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Şi‘r (AG, İS8); Beyt (İB3); Beyt-i Arabî (MK8). Nazım, Vehm, Nağme, Çeng ve Nây’ın, Dil’in meclisine gelişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

3.1.5.1.2. Farsça Nazımlar

Âhî'nin Hüsn ü Dil adlı anlatısında bir tanesi Âhî'ye ait olmak üzere on yedi tane Farsça nazım tespit edilmiştir. Bu nazımlarla ilgili bazı başlıklarda “Fârisî” ibaresi kullanılmıştır. Âhî'ye ait olan nazım Müellife Ait Farsça Nazımlar başlığı altındaki, müeliifi tespit edilemeyen nazımlar ise Müellifi Tespit Edilemeyen Farsça Nazımlar başlığı altında verilmiştir. Nazımın DY1 nüshasında olmadığı durumlarda karşılaştırmalı metne esas alınan kullanımın bulunduğu nüsha tercih edilmiştir.

(1) Müellifi Tespit Edilen Farsça Nazımlar

Bu bölümde müellifi tespit edilen Farsça nazımların karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında kullanmış olduğumuz DY1 nüshasındaki sayfa bilgileri, beyitlerin bulunduğu bölümlerin yanı sıra beyitte işlenen konular hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısında, müellifi tespit edilen nazımlar şu şekilde tespit edilmiştir:

1.

کوهی سپهر سر کشیده
در سنک ملامت آفسر بده
بود ابهار و برق آن کوه
از آتش آمو دود اندوه
بادش دم سرد مستمندان
باران همه اشک درد مندان
هر لاله که سرزده رخساره
پیراهن کشته بیست پاره
هر سوی ز چشم اشکباری
در دامن کوه چشمه ساری
آن تیغ که سبزمی غودش
ژنکار خون خلق بودش

Nazm(47) [DY1 14a]: Anlatının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüstün Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekâ” başlıklı bölümdeki nazımın müellife ait olduğu DY1 nüshasında aktarılan “mesnevî li-mue’llifihi” başlığından anlamaktayız. Altı beyitlik nazım, nüshalarda farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (İS8); Beyt (AG, MK8, İB3); Nazm (FRA1). Nazım, Nazar’ın Zühdd ve Riya geçidine ulaşmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

(2) Müellifi Tespit Edilemeyen Farsça Nazımlar

Bu bölümde müellifi tespit edilemeyen Farsça nazımların karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında kullanmış olduğumuz DY1 nüshasındaki sayfa bilgileri, beyitlerin bulunduğu bölümlerin yanı sıra beyitte işlenen konular hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısında, müellifi müellifi belirtilmemiş on altı nazım bulunmaktadır Bu nazımlar şu şekilde tespit edilmiştir:

1.

ز شود نفس و از شر شیاطین
اغشا یاغیاث المستغیثین

Nazm(66) [DY1 25a]: Anlatının “Giriftâr-Şüden-i Nazar-ı Edîb Der-deşt-i Leşker-i Rakîb” başlıklı bölümdeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Diğer (DY1, AG); Ferd (FRA1). Bu nazım MK8, İB3, İS8 nüshalarında bir önceki Beyt başlıklı nazımın ikinci beyti olarak aktarılmaktadır. Nazım, Nazar ile Rakîb'in karşılaşmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Rakîb'den bahsedilmektedir. Hemen öncesinde aktarılan Türkçe nazımlarda olduğu gibi Rakîb'in olumsuz vasıflarından bahsedilmektedir. Rakîb, şeytanın şerrine ve nefsin bilinci ile ilişkilendirilmektedir.

2.

در شهر کس نود آن شد رقیب کس

Nazm(71) [DY1 28b]: Anlatının “Azm Kerden-i Nazar ü Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden-i Be-Nahlistân-ı Kâmet ve Girihten-i Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr” başlıklı bölümdeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır. Mısra‘ (DY1, AG, MK8, İS8, FRA1) ve İB3 nüshasında başlıksızdır. Nazım, Rakîb'in mecliste başköşeye oturtulduğu meclisteki ziyafetin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Rakîb'in perişan halinden bahsedilmektedir.

3.

چيست می دانی صدای چنگ و عود
انت حسبی انت کافی یاودود

Nazm(94) [DY1 45b]: Anlatının “Âverden-i Çeng ü Def ü Nây Be-Siyâsetgâh-ı Akl-ı Fermây” başlıklı bölümdeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır. Nazm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Çeng’in Dil’in meclisine gelişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Çeng ve Ūd’a yapılan zulme vurgu yapılmaktadır.

4.

بشنو ازنی چون حکایت می کند
ازجد ایهای شکایت می کند

Nazm(101) [DY1 53a]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod” başlıklı bölümdeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır. Beyt (AG, İB3, İS8); Ferd (FRA1); Mesnevî (MK8); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Nây’ın Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Nây, Akl’a şikâyetini anlatmaktadır.

5.

فر یاد بسی کردم و فرادرسی نیست
کویا که درین کنبد فیروزه کسی نیست

Nazm(108) [DY1 56b]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod” başlıklı bölümdeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır. Beyt (AG, İB3); Fârisî (İS8); Beytü’l-Fârisî (MK8); Ferd (FRA1). Nazım, Nây’ın Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nây’ın kendi ağzından aktarılan nazımda, Nây’ın feryadının sebebi anlatılmaktadır.

6.

هیچ کس بولمدی اول صحرايه حدی سوزی کس

Nazm(109) [DY1 56b]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod” başlıklı bölümdeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır. Nazm (DY1); Beyt (MK8); İB3 ve İS8 nüshalarında başlıksız. AG ve FRA1 nüshalarında bu nazımın ilk mısraı Mısra‘ başlığı altında ikinci mısraı ise Nesr başlıklı bölümde aktarılmaktadır. Nazım, Nây’ın Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Nây kendisini anlatmaktadır.

7.

چو چشم آن به که در غاری نشنی
دو عالم بینی و خود رانه بینی

Nazm(110) [DY1 58b]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nağme Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr ve Nümûden-i Hünerhâ-yı Hîş Be-Seyr-i Devvâr” başlıklı bölümdeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır. Kelâm-ı Manzûm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Nağme’nin cezalandırılması Hirâ’daki Hz. Peygamber, Ashâb-ı Kehf ve Hz. Yusuf’un atıldığı kuyu ile ilişkilendirildiği bölümde yer verilmektedir. Nazımda, mağara dostluklarına vurgu yapılmaktadır.

8.

محراب نشین چودیده دایم
مانند ملک همیشه صایم

درکوشه مزرع قناعت
از آب وضو کند زراعت

شاهیست نه باخراج محتاج
بر فرق زترك عالمش تاج

آمد بتواضعش عصا پیش
کج کرد بصدق کردن خوبش

حا جنکه خلق آستانش
مفتاح دعا بود زبانش

Nazm(112) [DY1 63a]: Anlatının “Âgâhî Dâden-i Şeyh-i İlhâm-ı Nâmdâr Ez- Ahvâl-i Akl-ı Tâcdâr” başlıklı bölümdeki beş beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır. Kelâm-ı Manzûm (DY1); Mesnevî (AG, İB3, İS8); Beyt-i Fârisî (MK8); Nazm (FRA1). Nazma, Şeyh İlhâm’ın tanıtıldığı bölümde yer verilmektedir. Nazımda, Şeyh İlhâm’ın makamı anlatılmaktadır.

9.

باچین دانش نبایدر استکار سر و ری
وی چنین کس درجهان هرکز نباد برتری

Nazm(113) [DY1 64b]: Nazım, anlatının “Sûret-i Mektûb-ı Şeyh-i İlhâm Akl-ı Âlî-makâm Der-Mezemmet-i Çeng ü Nây ve Sûz u Semâ ve Raks u Hûy u Hây” başlıklı bölümdeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır. Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazma, Şeyh İlhâm’ın Akl’a gönderdiği mektubun anlatıldığı bölümde yer verilmektedir. Nazımda, Akl’ın meclisteki hali tasvir edilmektedir.

10.

شنیده ام که بکل چهر فنظر داری
زهجر لاله رخی داغ برچکر داری

Nazm(122) [DY1 71b]: Anlatının “Haber Dâden-i Akl-ı Tâcdâr Ez-Firâz-ı Nazar-ı Ayyâr ve İrsâl Kerden-i Nâmhâ Bâ-Taraf u Diyâr ve Münhezim Şüden-i Tövbe-i Cihân-gîr Pîş-i Gamze-i Dilîr” başlıklı bölümdeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır. Kelâm-ı Manzûm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3); Mesnevî (İS8); Nazm (FRA1). Nazma, Dil’in zindandan çıkarılıp Akl’ın huzuruna getirilmesinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Akl, Dil’i övmektedir.

11.

بنده طلعت آن باش که آنی دارد

Nazm(131) [DY1 80a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümdeki tek mısralık nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır. Beyt (MK8); Mısra‘ (AG, İB3, İS8, FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazım, Hüsn’ün Perî-zâd adlı yardımcısının cemalindeki matla olarak aktarılmaktadır.

12.

خوبی آنست و لصافتکه فلانی دارد

Nazm(132) [DY1 80a]: Anlatının “Sıfat-ı Muharribe-i Gam Bâ Asker-i Akl-ı Tâcdâr” başlıklı bölümdeki mısra, iki farklı başlıkla aktarılmaktadır. Mısra‘ (İB3, İS8, FRA1); Beytü’l-Mısra‘ (MK8); DY1 ve AG nüshalarında başlıksızdır. Nazım, Hüsn’ün Perî-zâd isimli yardımcısından bahsedilen bölümde aktarılmaktadır. Bir önceki nazım Perî-zâd’ın güzellik divanının matla olarak verildikten sonra bu nazım da Hüsn’ün o mecmuadaki mahlası olarak aktarılmaktadır. Nazımda Hâl’in vasıflarından bahsedilmektedir.

13.

سك صفتان آدمی سروی

آیین و فا و مهر کمو جوی

هستند نکونمای بدی چند

در صورت آدمی دری چند

Nazm(141) [DY1 84b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümdeki iki beyitlik nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır. Mesnevî (AG); Nazm (MK8, İB3, FRA1); DY1 ve İS8 nüshalarında başlıksız. Nazm, Aşk’ın Beden kalesine savaşının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Beden kalesinin savunucuları anlatılmaktadır.

14.

انکه تو بینی نه همه مردمند

Nazm(142) [DY1 84b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümdeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır Mısra‘ (MK8, İS8, FRA1); AG ve İB3 nüshalarında başlıksız. 142 ve 143 numaralı mısralar DY1 nüshasında tek beyit olarak aktarılmaktadır. Nazm, Aşk’ın Beden kalesine savaşının anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

15.

بیشتر دی کا و خری بی دمند

Nazm(143) [DY1 84b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümdeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır. Mısra‘ (AG, MK8, İS8, FRA1); AG ve İB3 nüshalarında başlıksız. 142 ve 143 numaralı mısralar DY1 nüshasında tek beyit olarak aktarılmaktadır. Nazm, Aşk’ın Beden kalesine savaşının anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

16.

ماو فارا از کان کوی یارا موخیتم
خدمت مردانر کر دیم و کارا موحیتم

Nazm(146) [DY1 88b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümdeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır. Kelâm-ı Manzûm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1). Nazm, Aşk’ın Beden kalesine savaşının anlatıldığı bölümün sonunda yer almaktadır. Nazımda, Mürüvvet şehrinde yaşayan Vefâ kendisini tanıtmaktadır.

3.1.5.1.3. Türkçe Nazımlar

Çalışmamızın bu bölümünde Âhî’nin Hüsn ü Dil anlatısında Türkçe kaleme alınmış nazımlar, Müellifi Tespit Edilen Türkçe Nazımlar ve Müellifi Tespit Edilemeyen Türkçe Nazımlar olarak iki grup halinde incelenmiştir. Müellife ait nazımları belirlememizde nüshalarda nazımları aktarırken kullanılan başlıklar bu ayrımı yapmamıza kolaylık sağlamıştır.

(1) Müellifi Tespit Edilen Türkçe Nazımlar

Âhî'nin Hüsn ü Dil adlı anlatısında kendi kaleminden çıkmış on beş nazım tespit edilmiştir. Nazımlar anlatıdaki sırasına göre şu şekildedir:

1. Levha-i muhdesâta hatt-ı kıdem
Yazılı ebced-i vücūd u ʿadem

Tıfl-ı mekteb gibi huzūrında
Kodı levh üzre barmağın kalem

Nazm(5) [DY1 1b]: Anlatının giriş bölümündeki iki beyitlik nazımın Âhî'ye ait olduğunu DY1 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe'llifihî” başlığından anlamaktayız. Diğer nüshalarda farklı başlık altında aktarılmaktadır: Şi'r (MK8, İB3); Mesnevî (MK8, İS8); Nazım (AG, FRA1). Kuran-ı Kerim'in ayetlerindeki mucizelerin övüldüğü nesir bölümün ardından gelen bu nazımda insanlığın ve insan vücudunun sırlarını barındırması ile yine Kuran-ı Kerim övülmektedir.

2. Havāya kimse uymazdı meger ney
Delükanlılık itmezdi meger mey

Güzeller taşra bakmazdı haremnden
Meger serv-i sehî bâğ-ı İremden

Göge ağmazdı bir mazlumuñ ahı
Meger ʿaşıkларуñ dūd-ı siyāhı

Nazm(12) [DY1 3b]: Anlatının “âgâz-ı dâstân-ı dostân” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazımın Âhî'ye ait olduğunu DY1 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe'llifihî” başlığından anlamaktayız. Diğer nüshalarda farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (MK8, İS8); Nazım (AG, İB3, FRA1). Anlatı başkişisi Dil'in anne ve babasının tanıtıldığı bölümün bitiminde bu nazma yer verilmiştir. Nazımda, Akl'in diyarındaki yaşamdan bahsedilmektedir.

3. Buldı çün ol meh-i dü-hafta kemāl
Kendü eksikligini bildi meh-i hilāl

Çarhı batdı felekde mihr ü mehüñ

Yıldızı düşdi mäh-ı çār-dehüñ

Nazm(17) [DY1 4a]: Anlatının “ferzend talebîden Akl-ı tâcdâr ez-Hudâvend-i kâmkâr” başlıklı bölümdeki nazmın müellife ait olduğu DY1 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. İki beyitlik nazım farklı başlıklar altında aktarılmaktadır: Mesnevî (MK8, İS8); Nazm (AG, İB3, FRA1). Doğan çocuklarına Dil adının verilmesinden bahsedildikten sonra aktarılan nazımda, Dil’in hızlı bir gelişim sergilemesinden bahsedilmektedir.

4. Çemende tahtihe’l-enhâr olup âb
Oğur Rıdvan-ı cennet iftehü’l-bâb

Başın çigzindürüp âb-ı hayātuñ

Ferâmüş itdiler hâlin memâtuñ

Nazm(26) [DY1 7a]: Anlatının “sıfat-ı kal’a-i Beden ve binâ-yı tılsım-ı Ten” başlıklı bölümündeki nazmın müellife ait olduğunu DY1 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. İki beyitlik nazım farklı başlıklar altında aktarılmaktadır: Mesnevî (AG, MK8, İS8, FRA1); Nazım (İB3). Beden şehri ve Ten hisarının güzelliklerinden bahsedilen ifadelerin ardından gelen nazımda, onları destekleyen ifadelere yer verilmektedir.

5. Baħr-ı zulmet olursa her vādī
Devletüñ Hızrı ger ola hādī

Ejder-i çarh-ı Nîl-reng gibi

Yedi baħrı geçüp neheng gibi

Gemilerle denizleri geçeyin

Baħr-ı zulmet karasına uçayın

Leb-i la’lüñ gibi o şerbet-i cān

Hokka-i cān içinde ola nihān

Şorarağ ol zülâl-i cānı ben

Bulam ol çeşme-i nihānı ben

Nazm(38) [DY1 10b]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki nazımın müellife ait olduğu MK8 nüshasında aktarılan “beyt li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. Beş beyitlik nazım farklı başlıklar altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, İB3, İS8, FRA1); Nazım (AG). Nazım, Nazar’ın ağzından kaleme alınmıştır.

6. İki gözini nergis gibi öpdî

Şanavber gibi arkasını yepdî

Nazm(39) [DY1 10b]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki nazımın müellife ait olduğunu İS8 nüshasında aktarılan “beyt li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. Tek beyitlik nazım farklı başlıklar altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, AG, İB3); MK8 ve FRA1 nüshalarında başlıksız. Nazımda, Nazar’ın kararlılığını gören Dil’in mutluluğu vurgulanmaktadır.

7. Cān ile dil olmağičün yār-ı gār

Kehf-i beden gencin idüp ihtiyār

Yolda seg-i nefsi bulup kalb-i cān

Şādişühüm kelbühüm olmuş revān

Nazm(50) [DY1 15b]: Anlatının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüstün Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekâ” başlıklı bölümündeki nazımın müellife ait olduğunu DY1 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. İki beyitlik nazım, nüshalarda farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (AG, İB3, İS8, FRA1); Beyt (MK8). Nazım, Nazar ile Zerk’in görüşmesinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

8. Kendü kendüyle şu kim kendini a’lāya kıya

Kendin a’lāda şanup kendüden ednāya uya

Kendü tarafında yine mey gibi kendü kaynar

Durmadan Zühre gibi kendü çalar kendü oynar

Nazm(53) [DY1 16a]: Anlatının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüstün Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekâ” başlıklı bölümündeki nazımın müellife ait olduğunu DY1 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. İki beyitlik nazım, nüshalarda farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (İS8); Beyt (İB3); Nazm (AG, FRA1); MK8 nüshasında başlıksız. Nazım, Nazar ile Zerk’in görüşmesinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

9. Güzellik naçı üstine sürüp at
Güni bir ruḥ yüzinden eylemiş māt

Zülâl-i âba katmış şehd ü şeker
Lebi ol sükkeri kılmış mükerrer

Nazm(60) [DY1 21b]: Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Rûhsâr” başlıklı bölümündeki nazımın müellife ait olduğunu DY1 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. İki beyitlik nazım, nüshalarda farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazım, Hüsn’ün yaşadığı Dîdâr şehrinin tanıtıldığı bölümde yer almaktadır.

10. Bir gümüş levḥ idi o sîne hemân
Ol gümüş levḥa naḳş-bend-i cihân

İki naḳş eylemiş turunce gibi
Bir gül üstinde iki ḡonce gibi

Nazm(78) [DY1 32b]: Anlatının “Sıfat-ı Sîne” başlıklı bölümündeki nazımın müellife ait olduğunu DY1 ve İS8 nüshalarında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. İki beyitlik nazım, nüshalarda farklı başlıklar altında aktarılmaktadır: Mesnevî (AG, İB3); Beyt (MK8); Nazm (FRA1). Nazım, Sîne’nin vasıflarının anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

11. Nedendür dilde Nāyuñ sūz-ı sâzı
Deliklü sîneler añlar bu rāzı

Ne fehm eyler Defûn derd-i dilinden

Tabanca yimeyen üstâd elinden

Ne bilsün şol ki ola dârdan dūr

Ki nüh çenberde Hâllâc idi Manşūr

Nazm(111) [DY1 60a]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nağme Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr ve Nümûden-i Hünerhâ-yı Hîş Be-Seyr-i Devvâr” başlıklı bölümdeki nazımın müellife ait olduğunu AG ve İS8 nüshalarında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. Üç beyitlik nazım, nüshalarda farklı başlıklar altında aktarılmaktadır: Mesnevî (MK8, İB3); Nazm (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Nağme’nin Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

12. Nigün-sâr oldı esb-i bād-pādan

Dıraht-ı ser-nigün gibi şabādan

Meger ol mâtem için tıtdı yāsı

Ki giydi qaralar zülfün livāsı

Zirihler ağlayup kan almağ için

Şaçını tuğı çözdü mâtem için

Livā-yı devlet oldı çün nigün-sâr

Başın kaldırdı leşkerden ‘alemvār

Nazm (134) [DY1 80b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki nazımın müellife ait olduğunu MK8 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. Dört beyitlik nazım, nüshalarda farklı başlıklar altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Mesnevî (AG, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazım, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Ân’ın atmış olduğu ok ile yaralanan Dil, yere düşer. Nazım, Aşk’ın askerlerinden Ân’ın savaşçılığına vurgu yapılmaktadır.

13. Şabā yeline olmışlar süvāre

Gül-i rengin gibi bād-ı bahāre

Gözi ahûlaruñ müşgîn kemendi

Yine şaldı peleng ü bebre bendi

Nazm(149) [DY1 90a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki nazımın müellife ait olduğunu MK8 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihi” başlığından anlamaktayız. İki beyitlik nazım, nüshalarda farklı başlıklar altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Mesnevî (AG, İB3, İS8). Nazm, Aşk’ın Beden kalesine savaşının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nâz ve Tebessüm-i tannâz’dan bahsedilirken bu nazma aktarılmıştır.

14. Perîler taht urup havz u buñâra
 Şu gibi aqdılar ol çeşmesâra
 İrişti kûbbe-i eflâka hargâh
 Ki bu menzilde aḥşamlar yine mâh
 Semâya hem-ser itdi deşt u tağı
 Mehûñ hargâhı vü mihrûñ otağı

Nazm(151) [DY1 90b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki nazımın müellife ait olduğunu MK8 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihi” başlığından anlamaktayız. Üç beyitlik nazım, nüshalarda farklı başlıklar altında aktarılmaktadır: Manzûm (DY1); Mesnevî (AG, İB3, İS8). FRA1 nüshasında bu nazım bulunmamaktadır. Nazım, Hüsn’ün Ruhsâr bağında gezintisinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

15. Görür gün gibi binmiş şîre bir mâh
 Urınmış nûrdan göklerde hargâh
 Şacı çevgânın urmuş gökde aya
 Güzellik tûbın ağdurmış semâya
 Kaşı yayıyla şayd itmege cânı
 Getürmüş iki anberden kemânı

Doğuz kat çarha urmuş tāk-ı eyvān

Yedi iklīme olmuş hūkm-i fermān

Öñince pīlden inmiş şeh-i Hind

Piyāde hep öninde server-i Sind

Binüp bir yedi başlı ejdehāya

Süvār olmuş gelüp bād-ı şabāya

Görince bir birini kaldı hayrān

Hevālardan şanavber gibi lerzān

Baş üzre el koyup şimşād gibi

Yüz urdı bir birine bād gibi

İki rāğıb biri birine merğüb

İkisi dağı tālīb iki maṭlūb

Birisi yedi iklimüñ penāhı

Birisi iki ʿālem pādişāhı

Külāhı anuñ irmiş fark-ı māha

Bu koymuş māhı bir zerrīn-külāha

İki mirʿāt nūr-i zü'l-celāli

Biri birine göstermiş cemāli

Bu peydā andan ol bundan hüveydā

İki āyinedür bir naqş-ı peydā

Biri şemʿüñ eritmiş bağı yağın

Biri pervāneden yakmış çerāğın

Biri gül bağlamış sünbüllerinde

Benefşe var birinüñ güllerinde

Biri olmuş iki dünyā belāsı

Biri birinüñ olmuş mübtelāsı

İderken bir belādan kişi biñ āh

Belāyı iki yerden virmiş Allah

Birinüñ nār-ı hüsni nūra dönmiş

Biri uçmağdan inmiş hūra dönmiş

Nazm(154) [DY1 91a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki nazımın müellife ait olduğunu MK8 nüshasında aktarılan “mesnevî li-müe’llifihî” başlığından anlamaktayız. On beyitlik nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8, FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Dil’in Visâl kasrına getirilişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

(2) Müellifi Tespit Edilemeyen Türkçe Nazımlar

Âhî’nin Hüsn ü Dil anlatısında müellifini tespit edemediğimiz yüz on yedi nazım bulunmaktadır. Nazımlar anlatıdaki sırasına göre şu şekildedir:

1. **Nazm(1) [DY1 0b]:** Anlatının giriş bölümündeki beş beyitten oluşan nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, AG, MK8, FRA1); Nazm (İB3, İS8). Âb-ı hayâtı anlatan bir nazımdır.

2. **Nazm(2) [DY1 1a]:** Anlatının giriş bölümündeki üç beyitten oluşan nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, MK8, İB3); Mesnevî (AG, İS8, FRA1). Miraç hadisesi ile ilişkili bir nazımdır.

3. **Nazm(4) [DY1 1b]:** Anlatının giriş bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, AG); Mesnevî (MK8, İS8); Nazım (İB3), Ferd (FRA1). Hz. Peygamber’e Miraç hadisesinin yaşatan Yüce Allah’ın sıfatları övülmektedir.

4. **Nazm(8)** [DY1 2a]: Anlatının “sebeb-i te’lif-i kitâb” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, AG, MK8, İB3); Mesnevî (İS8); FRA1 nüshasında ise başlıksızdır. Âhi, eserini kaleme alma sebebini anlatırken bu nazma yer vermektedir. Kendisinin ayrılık ateşi ile yanmakta olduğunu ifade etmektedir.

5. **Nazm(9)** [DY1 2a]: Anlatının “sebeb-i te’lif-i kitâb” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, AG, MK8); Beyt (İS8); Nazm (İB3, FRA1). Eserini kaleme almaya başladığında dünya işlerinden uzaklaştığını anlatmaktadır.

6. **Nazm(10)** [DY1 2b]: Anlatının “sebeb-i te’lif-i kitâb” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (AG, MK8, İB3); Mesnevî (İS8); Ferd (FRA1); DY1 ve İS8 nüshalarında ise başlıksızdır. Nazımda melamet dağına ulaşan ahının dumanından bahsedilmektedir.

7. **Nazm(11)** [DY1 3a]: Anlatının “âgâz-ı dâstân-ı dostân” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (İS8, MK8); Şi‘r (İB3); Nazm (FRA1); Beyt (AG); DY1 nüshasında ise başlıksızdır. Padişah Akl’ın tanıtıldığı ifadelerin ardından gelen nazımda onun gücünü destekleyen dizelere yer verilmiştir. Kendisine tabi olan halkından bahsedilmiştir.

8. **Nazım(13)** [DY1 3b]: Anlatının “ferzend talebîden Akl-ı tâcdâr ez-Hudâvend-i kâmkâr” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, MK8); Nazm (AG, İB3); Mesnevî (İS8); Ferd (FRA1). Akl’ın uzun zaman evlat hasreti çektiğinden bahsedilen nesir bölümün devamında gelen nazımda, Akl’ın evlat hasreti ile yanan gönlünden bahsedilmektedir.

9. **Nazım(14)** [DY1 3b]: Anlatının “ferzend talebîden Akl-ı tâcdâr ez-Hudâvend-i kâmkâr” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (İS8, FRA1); Beyt (MK8, İB3); Nazm (AG); DY1 nüshasında başlıksız aktarılmaktadır. AG nüshasında nazımın ilk beytinin birinci ve ikinci mısralarının aktarılış sırasında değişiklik söz konusudur. Akl’ın evlat özleminden duyduğu kederi anlatmaktadır.

10. **Nazm(15)** [DY1 4a]: Anlatının “ferzend talebîden Akl-ı tâcdâr ez-Hudâvend-i kâmkâr” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, MK8, İS8); Nazm (AG, İB3, FRA1). Nazım, Dil’in dünyaya gelişi ile alakalı olarak kaleme alınmıştır.

11. **Nazm(16)** [DY1 4a]: Anlatının “ferzend talebîden Akl-ı tâcdâr ez-Hudâvend-i kâmkâr” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, AG, İS8); Nazm (MK8, İB3, FRA1). Nazım, Dil’in dünyaya gelişinin beze sarılması, kokular sürülmesi gibi eylemler anlatılmaktadır.

12. **Nazm(18)** [DY1 4b]: Anlatının “ferzend talebîden Akl-ı tâcdâr ez-Hudâvend-i kâmkâr” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, İS8); Nazm (AG, MK8, FRA1); Beyt (İB3). Dil’in Hiss-i Müşterek’ten ilim tahsil etmesinin anlatıldığı bölümün devamında aktarılan nazımda, bu eğitimden bahsedilmektedir.

13. **Nazm(19)** [DY1 4b]: Anlatının “ferzend talebîden Akl-ı tâcdâr ez-Hudâvend-i kâmkâr” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, İB3); Mesnevî (MK8, İS8); Nazm (AG, FRA1). Dil’e eğitim veren Hiss-i Müşrek’i öven ifadelerin ardından gelen nazımda, yine Hiss-i Müşrek’in ilmi övülmektedir.

14. **Nazm(20)** [DY1 5a]: Anlatının “sıfat-ı kal’a-i Beden ve binâ-yı tılsım-ı Ten” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, İB3); Mesnevî (MK8, İS8); Nazm (AG, FRA1). Beden kalesi ve Ten hisarının tanıtıldığı bölümün devamında gelen nazımda, Ka’be’den bahsedilmektedir.

15. **Nazm(21)** [DY1 5b]: Anlatının “sıfat-ı kal’a-i Beden ve binâ-yı tılsım-ı Ten” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, İB3); Mesnevî (MK8, İS8); Nazm (AG, FRA1). Beden şehri ve Ten hisarının anlatıldığı bölümün hemen devamında gelen nazımda, kalenin minare ve kubbelerinden bahsedilmektedir.

16. **Nazm(22)** [DY1 5b]: Anlatının “sıfat-ı kal’a-i Beden ve binâ-yı tılsım-ı Ten” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, İB3); Mesnevî (MK8, İS8); Nazm (AG, FRA1). Nazımda, Beden şehri ve Ten hisarındaki duvarların süslerinden bahsedilmektedir.

17. **Nazm(23)** [DY1 6a]: Anlatının “sıfat-ı kal‘a-i Beden ve binâ-yı tılsım-ı Ten” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, İB3); Mesnevî (MK8, İS8); Nazm (AG, FRA1). Beden şehri ve Ten hisarının güzelliklerinden bahsedilen ifadelerin ardından gelen nazımda, onları destekleyen ifadelere yer verilmektedir.

18. **Nazm(24)** [DY1 6b]: Anlatının “sıfat-ı kal‘a-i Beden ve binâ-yı tılsım-ı Ten” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (İS8, FRA1); Nazm (AG, İB3); Beyt (DY1, MK8). Beden şehri ve Ten hisarının güzelliklerinden bahsedilen ifadelerin ardından gelen nazımda, onları destekleyen ifadelere yer verilmektedir.

19. **Nazm(25)** [DY1 6b]: Anlatının “sıfat-ı kal‘a-i Beden ve binâ-yı tılsım-ı Ten” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1); Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8, FRA1). Beden şehri ve Ten hisarının güzelliklerinden bahsedilen ifadelerin ardından gelen nazımda, onları destekleyen ifadelere yer verilmektedir.

20. **Nazm(27)** [DY1 6b]: Anlatının “sıfat-ı kal‘a-i Beden ve binâ-yı tılsım-ı Ten” başlıklı bölümündeki tek mısralık nazım, Mısra‘ (FRA1) ve başlıksız (DY1, AG, MK8, İB2, İS8) aktarılmaktadır. Nazımda, Beden şehri ve Ten hisarının güzelliklerinden bahsedilen ifadelerin ardından onları oradaki çeşmelerden bahsedilmektedir.

21. **Nazm(28)** [DY1 7a]: Anlatının “sıfat-ı kal‘a-i Beden ve binâ-yı tılsım-ı Ten” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (İS8, FRA1); Nazm (AG, İB3); DY1 ve MK8 başlıksız aktarılmaktadır. Bu nazım FRA1 nüshasında üç beyittir, bu üçüncü beyit diğer nüshalarda nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır. Nazımda, Ten hisarından bahsedilmektedir.

22. **Nazm(29)** [DY1 7b]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (AG, MK8, İB3); Mesnevî (İS8, FRA1); DY1 nüshasında başlıksız aktarılmaktadır. Nazım, âb-ı hayât hakkındadır.

23. **Nazm(30)** [DY1 8b]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık

altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1). Nazım, âb-1 hayâtın varlığını öğrenen Dil'in merakını anlatmaktadır.

24. **Nazm(31)** [DY1 8b]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-1 Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, MK8); Mesnevî (AG, İS8); Nazm (FRA1, İB3). Bu nazım AG, MK8, İB3, İS8 ve FRA1 nüshalarında iki beyit, DY1 nüshasında tek beyit larak aktarılmaktadır. Nazımın ikinci beyti DY1 nüshasında Kelâm-ı Manzûm başlığı ile ayrı bir nazım olarak aktarılmaktadır. Veznin aynı olması göz önünde bulundurularak biz de çalışmamızda tek nazım olarak almayı uygun bulduk. Nazım, âb-1 hayâtın gizliliğini anlatmaktadır.

25. **Nazm(32)** [DY1 9a]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-1 Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Mesnevî (İS8); Nazm (AG, İB3, FRA1); Beyt (MK8). Nazım, âb-1 hayâtın gizliliğine ve ona ulaşmak uğrunca nicelerinin can verdiği vurgu yapılmaktadır.

26. **Nazm(33)** [DY1 9a]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-1 Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazım, âb-1 hayâtın gizliliğine vurgu yapmaktadır.

27. **Nazm(34)** [DY1 9b]: Anlatının “Sıfat-ı Nazar-ı Dîdebân ve Firistâden-i Dil-i Nev-civân Êrâ Be-Taleb-i Âb-1 Hayvân ve Heft Rûz-ı Güz” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır. Beyt (DY1); Mesnevî (AG, İS8); Nazm (FRA1); MK8, İB3. Nazım, Dil'in kederli haline vurgu yapmaktadır.

28. **Nazm(35)** [DY1 9b]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-1 Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1); DY1 başlıksız. Nazım, Dil'in kederli haline vurgu yapmaktadır. Bu nazımın devamında aktarılan nesirde Nazar, efendisinin bu halini sormaya gelecektir.

29. **Nazm(36)** [DY1 10a]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1); Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazım, Nazar’ın efendisine kederli yüzünün sebebini sormasının ardında aktarılmıştır. Nazım, Dil’in ağzından kendi kederin vurgulamaktadır.

30. **Nazm(37)** [DY1 10a]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki nazım, nüshalarda dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, İB3); Beyt (AG, MK8); Mesnevî (İS8); Ferd (FRA1). Nazım sadece DY1 nüshasında iki beyittir. Nazımın ikinci beyti DY1 nüshası dışındaki nüshalarda nesir bölümde aktarılmaktadır. Nazım, Nazar’ın efendisine telkin edici sözlerinin ardından aktarılmıştır. Nazım da Nazar’ın âb-ı hayâtı aramadaki kararlılığını vurgulamaktadır.

31. **Nazm(40)** [DY1 10b]: Anlatının “Şeniden-i Dil Mâceyâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdân” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, MK8); Mesnevî (AG, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazım, Nazar’ın efendisine telkin edici sözlerinin ardından aktarılmıştır. Nazım da Nazar’ın âb-ı hayât yolculuğu vurgulanmaktadır.

32. **Nazm(41)** [DY1 11a]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmûs-ı Pür-Mevhibet” başlıklı bölümündeki dört beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, İB3, FRA1); Beyt (AG); Mesnevî (MK8, İS8). Nazım, Nazar’ın Âfiyet şehrine yaptığı yolculuğun anlatıldığı bölümde yer verilmiştir. Nazımda, bu yolculuk vurgulanmaktadır.

33. **Nazm(42)** [DY1 12a]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmûs-ı Pür-Mevhibet” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, AG, MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazım, Nazar’ın ağzından aktarılmaktadır. Âfiyet şehrine ulaşan Nazar, bu şehirde Nâmûs’un huzuruna çıkar. Nazımda oraya geliş nedenini Nâmûs’a iletmektedir.

34. **Nazm(43)** [DY1 12b]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Fahr-ı Pür-Şevket” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1); Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazım, Nazar’ın Şöhret şehrine gelişinin anlatıldığı bölümde aktarılmıştır. Nazımda Şöhret şehrinin bahçeleri tasvir edilmektedir.

35. **Nazm(44)** [DY1 13a]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Fahr-ı Pür-Şevket” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, AG, FRA1); Mesnevî (İB3, İS8); Beyt (MK8). Nazım, Nazar’ın Şöhret şehrinde Fahr ile görüşmesinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Nazar o şehre geliş gayesini Fahr’a anlatmaktadır.

36. **Nazm(45)** [DY1 13b]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Fahr-ı Pür-Şevket” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, AG, FRA1); Mesnevî (MK8, İB3, İS8). Nazım, Nazar’ın Şöhret şehrinde Fahr ile görüşmesinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Fahr’ın ağzından âb-ı hayâtın ne olduğu anlatılmaktadır.

37. **Nazm(48)** [DY1 13b]: Anlatının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüstün Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekâ” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, AG, FRA1); Mesnevî (MK8, İB3, İS8). Nazım, Nazar’ın Şöhret şehrinde Fahr ile görüşmesinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Zühd ve Riyâ geçidinin Zerk’i anlatılmaktadır.

38. **Nazm(49)** [DY1 15b]: Anlatının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüstün Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekâ” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, MK8, İB3, İS8); Beyt (AG); Nazm (FRA1). Nazım, Nazar’ın Zerk ile görüşmesinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Zerk’in yaşadığı yer tasvir edilmektedir.

39. **Nazm(51)** [DY1 16a]: Anlatının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüstün Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekâ” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık

altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, AG, MK8, İB3, İS8, FRA1); Beyt (MK8). Nüshalar arasında nazmın beyit sırasında farklılıklar görülmektedir. Nazmın ikinci beyti DY1 nüshasında birinci beyit, FRA1 nüshasında üçüncü beyit olarak tespit edilmiştir. Nazımda, Nazar'ın Zerk'e oraya geliş gayesini anlatmaktadır.

40. **Nazm(52)** [DY1 16a]: Anlatının “Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüstün Ezrak-ı Râhib-i Âb-ı Bekâ” başlıklı bölümündeki yedi beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8). Nazımda, Zerk'in hali eleştirilmektedir.

41. **Nazm(54)** [DY1 17a]: Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, AG, FRA1); Mesnevî (İB3, İS8); Beyt (MK8). Nazmın beyit sayısında nüshalar arasında farklılık gözükmemektedir. DY1 nüshasında iki beyt iken diğer nüshalarda üç beyit olarak aktarılmaktadır. Nazımda, Nazar'ın Hayret girdabındaki ilerleyişi anlatılmaktadır.

42. **Nazm(55)** [DY1 18a]: Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Mesnevî (MK8, İB3, İS8); Kıt'a (AG). Nazımda, Nazar'ın Hayret girdabındaki ilerleyişi anlatılmaktadır.

43. **Nazm(56)** [DY1 19b]: Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Nazar ile Himmet'in görüşürüldüğü bölümde yer almaktadır. Nazımda, Nazar'ın ağzından Himmet'e oraya geliş gayesi anlatılmaktadır.

44. **Nazm(57)** [DY1 20a]: Anlatının “Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazım, Nazar ile Himmet'in görüşürüldüğü bölümde yer almaktadır. Nazımda, Nazar'ın ağzından âb-ı hayâtı ararken görüştüğü kimselerden bir türlü doğru haberler alamadığı anlatılmaktadır.

45. **Nazm(58)** [DY1 20b]: Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Rûhsâr” başlıklı bölümündeki dört beyitlik nazım, nüshalarda dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Beyt (MK8); Mesnevî (AG, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazım, Gerdan kalesinin nasıl inşa edildiğinin anlatıldığı bölümün devamında yer almaktadır. Nazımda, kalenin inşasının bir takım sırlarla dolu olduğu vurgulanmaktadır.

46. **Nazm(59)** [DY1 21a]: Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Rûhsâr” başlıklı bölümündeki dört beyitlik nazım, nüshalarda dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Beyt (MK8); Mesnevî (AG, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazım, Hüsn’ün emrindekilerin tanıtıldığı bölümün devamında yer almaktadır. Nazımda, Hüsn’ün emrindekilerin tasviri yapılmaktadır.

47. **Nazm(61)** [DY1 22a]: Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Rûhsâr” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Mesnevî (İB3, İS8); Kıt’a (AG); Beyt (MK8). Nazım, Dîdâr şehrinin tanıtıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Ruhsâr bağının güzelliklerine vurgu yapılmaktadır.

48. **Nazm(62)** [DY1 22a]: Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Rûhsâr” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Kıt’a (AG, FRA1); Mesnevî (İS8); Beyt (MK8); DY1 ve İB3 nüshalarında başlıksız. Nazım, Dîdâr şehrinin tanıtıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, âb-ı hayâtın aktığı Mîm-fem çeşmesinin güzelliklerine vurgu yapılmaktadır.

49. **Nazm(63)** [DY1 22b]: Anlatının “Âgâz-ı Dâstân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Rûhsâr” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Beyt (MK8, İB3); Mesnevî (AG, İS8). Nazım, Dîdâr şehrinin tanıtıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Ruhsâr bağının güzellerine vurgu yapılmaktadır.

50. **Nazm(64)** [DY1 25a]: Anlatının “Giriftâr-Şüden-i Nazar-ı Edîb Der-deşt-i Leşker-i Rakîb” başlıklı bölümündeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Mısra (AG, MK8); DY1, İB3, İS8 nüshalarında başlıksız ve FRA1 nüshasında nesir bölüm içerisinde.

Nazım, Nazar ile Rakîb'in karşılaşmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Rakîb'den bahsedilmektedir.

51. **Nazm(65)** [DY1 25a]: Anlatının “Giriftâr-Şüden-i Nazar-ı Edîb Der-deşt-i Leşker-i Rakîb” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, AG, MK8, İB3); Mesnevî (İS8). Nazım, Nazar ile Rakîb'in karşılaşmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Rakîb'den bahsedilmektedir.

52. **Nazm(67)** [DY1 25b]: Anlatının “Giriftâr-Şüden-i Nazar-ı Edîb Der-deşt-i Leşker-i Rakîb” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (AG, İB3); Mesnevî (MK8, İS8); Ferd (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Nazar ile Rakîb'in karşılaşmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazım, Nazar'ın ağzından aktarılmakla birlikte ve nazımda o topraklara gelme gayesine vurgu yapılmaktadır.

53. **Nazm(68)** [DY1 26a]: Anlatının “Giriftâr-Şüden-i Nazar-ı Edîb Der-deşt-i Leşker-i Rakîb” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, AG, İB3); Mesnevî (İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Nazar ile Rakîb'in karşılaşmasının anlatıldığı bölümün sonunda yer almaktadır. Nazımda, Rakîb'in fırsatçılığına vurgu yapılmaktadır.

54. **Nazm(69)** [DY1 27a]: Anlatının “Azm Kerden-i Nazar ü Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden-i Be-Nahlistân-ı Kâmet ve Girihten-i Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır. Beyt (AG, MK8, İB3, FRA1); Mesnevî (İS8); Manzum (DY1). Nazım, Nazar ile Rakîb'in, Kâmet'in hurma bahçesine gitmesinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Hüsn bağının güzelliklerine vurgu yapılmaktadır.

55. **Nazm(70)** [DY1 27b]: Anlatının “Azm Kerden-i Nazar ü Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden-i Be-Nahlistân-ı Kâmet ve Girihten-i Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır. Beyt (İB3, MK8); Mesnevî (AG, İS8); Nazm (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Nazar ve

Rakîb'in, Kâmet ile karşılaşmalarının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Kâmet'in güzellikleri övülmektedir.

56. **Nazm(72)** [DY1 29a]: Anlatının “Azm Kerden-i Nazar ü Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden-i Be-Nahlistân-ı Kâmet ve Girihten-i Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır. Nazm (FRA1); Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Kâmet'in misafirlerine hazırlattığı ziyafetin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, meclisteki ziyafetten bahsedilmektedir.

57. **Nazm(73)** [DY1 29a]: Anlatının “Azm Kerden-i Nazar ü Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden-i Be-Nahlistân-ı Kâmet ve Girihten-i Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır. Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Rakîb'in sarhoş edilerek taşra atılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Kâmet'in Nazar'a karşı muhabbetine vurgu yapılmaktadır.

58. **Nazm(74)** [DY1 29a]: Anlatının “Azm Kerden-i Nazar ü Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden-i Be-Nahlistân-ı Kâmet ve Girihten-i Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır. Nazm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Nazar ve Kâmet'in baş başa kaldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Nazar'a seslenen Kâmet'in, amacına ulaşmasına yardımcı olmaya çalışacağına vurgu yapılmaktadır.

59. **Nazm(75)** [DY1 29b]: Anlatının “Azm Kerden-i Nazar ü Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden-i Be-Nahlistân-ı Kâmet ve Girihten-i Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır. Nazm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Nazar ve Kâmet'in baş başa kaldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Kâmet'in Nazar'a karşı muhabbetine vurgu yapılmaktadır.

60. **Nazm(76)** [DY1 31a]: Anlatının “Sıfat-ı Miyân” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3, İS8);

Ferd (FRA1). Nazım, Miyân'ın vasıflarının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Miyân'ın incelik vasfına vurgu yapılmaktadır.

61. **Nazm(77)** [DY1 32b]: Anlatının “Sıfat-ı Zülf” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (AG, MK8, İB3); Mesnevî (İS8); Nazm (DY1); Ferd (FRA1). Nazım, Zülf'ün vasıflarının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Zülf'ün merdiven işlevi vasfına vurgu yapılmaktadır.

62. **Nazm(79)** [DY1 34b]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr Ki Tahtgâh-ı Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est” başlıklı bölümündeki dört beyitlik nazım, nüshalarda üç farklı başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (İB3, İS8); Beyt (MK8); Nazm (AG, FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Nazar'ın Dîdâr şehri sınırlarına girişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Dîdâr şehri, Allah'ın tecelli ettiği Tûr ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

63. **Nazm(80)** [DY1 34b]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr Ki Tahtgâh-ı Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (AG, İB3, İS8); Nazm (DY1, FRA1); MK8 nüshasında başlıksız. Nazım, Nazar'ın Dîdâr şehri sınırlarına girişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, aşk yolunda başını kaybedenlerden bahsedilmektedir.

64. **Nazm(81)** [DY1 34b]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr Ki Tahtgâh-ı Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki farklı başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (DY1, AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Nazar'ın Dîdâr şehri sınırlarına girişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, aşk yolunda baş koyanlardan bahsedilmektedir.

65. **Nazm(82)** [DY1 35a]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr Ki Tahtgâh-ı Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est” başlıklı bölümündeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Mısra' (DY1, AG, İB3); MK8, İS8 ve FRA1 nüshalarında başlıksız. Nazım, Nazar'ın Dîdâr şehri sınırlarına girişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Dîdâr şehrinin komşularından bahsedilmektedir.

66. **Nazm(84)** [DY1 35b]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr Ki Tahtgâh-ı Hüsni ü Perî-Ruhsâr Est” başlıklı bölümündeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Mısra‘ (AG); DY1, MK8, İB3, İS8 ve FRA1 nüshalarında başlıksız. Nazım, Nazar’ın Dîdâr şehri sınırlarına girişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Dîdâr şehrinin kapısındaki kitabede yazılı olan ifadeye yer verilmektedir.

67. **Nazm(85)** [DY1 35b]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr Ki Tahtgâh-ı Hüsni ü Perî-Ruhsâr Est” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (İS8); Beyt (AG, MK8, İB3); Ferd (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Nazar’ın Dîdâr şehri çarşılarındaki gezintisi ayrıntılı olarak anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Bu bölümde çarşıdaki görüntü, Hz. Yusuf’un köle pazarında satılması ile ilişkilendirilmektedir. Nazımda, bu çarşıdaki insanların vasıfları vurgulanmaktadır.

68. **Nazm(86)** [DY1 36a]: Anlatının “Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr Ki Tahtgâh-ı Hüsni ü Perî-Ruhsâr Est” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, AG, İS8, FRA1); Beyt (MK8, İB3). Nazım, Nazar’ın Dîdâr şehrindeki gezintisinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Dîdâr şehrinin bahçelerinden bahsedilmektedir.

69. **Nazm(87)** [DY1 36b]: Anlatının “Sıfat-ı Hâl ve Nokta-i Dâ’ire-i Cemâl” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3); Mesnevî (İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Hâl’in vasıflarının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Hâl’in vasıflarına vurgu yapılmaktadır.

70. **Nazm(88)** [DY1 36b]: Anlatının “Sıfat-ı Hâl ve Nokta-i Dâ’ire-i Cemâl” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3); Mesnevî (İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Hâl’in vasıflarının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Hâl’in vasıflarına vurgu yapılmaktadır.

71. **Nazm(89)** [DY1 39b]: Anlatının “Sıfat-ı Hâl ve Nokta-i Dâ’ire-i Cemâl” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, AG); Beyt (MK8); Mesnevî (İB3, İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Nazar ile Gamze’nin

karşılaşmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Gamze, ok ve âşık ilişkisine vurgu yapılmaktadır.

72. **Nazm(90)** [DY1 41a]: Anlatının “Sıfat-ı Hâl ve Nokta-i Dâ’ire-i Cemâl” başlıklı bölümündeki yedi beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, AG); Mesnevî (İB3, İS8, FRA1); Beyt (MK8). Nazım, Nazar ile Gamze’nin kardeş olduklarını öğrenmelerinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, âlemin nasıl algılanacağına vurgu yapılmaktadır.

73. **Nazm(91)** [DY1 42b]: Anlatının “Sıfat-ı Hâl ve Nokta-i Dâ’ire-i Cemâl” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1); Beyt (MK8, İB3); Mesnevî (İS8); Ferd (FRA1); AG nüshasında başlıksız. Nazım, Nağme’nin Dil’in meclisine gelişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, meclisin tasviri yapılmaktadır.

74. **Nazm(93)** [DY1 45b]: Anlatının “Âverden-i Çeng ü Def ü Nây Be-Siyâsetgâh-ı Akl-ı Fermây” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, AG, İB3, İS8, FRA1); Beyt (MK8). Nazım, Çeng’in Dil’in meclisine gelişinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Çeng ve Nây’a yapılan zulme vurgu yapılmaktadır.

75. **Nazm(95)** [DY1 46a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, AG, FRA1); Mesnevî (İB3, İS8); Beyt (MK8). Nazım, Çeng’in vasıflarının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Çeng’in vasıflarına vurgu yapılmaktadır.

76. **Nazm(96)** [DY1 47b]: Anlatının “Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-i Pür-Ferheng Ez-Asl-ı Hod” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1); Mesnevî (AG, İB3, İS8, FRA1); Beyt (MK8). Nazım, Çeng’in Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Çeng, Akl’a kendisini anlatmaktadır.

77. **Nazm(97)** [DY1 48a]: Anlatının “Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-i Pür-Ferheng Ez-Asl-ı Hod” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Mesnevî (AG, İB3, İS8); Beyt (MK8). Nazım, Çeng’in Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Çeng, talihsizliğini anlatmaktadır.

78. **Nazm(98)** [DY1 48b]: Anlatının “Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-i Pür-Ferheng Ez-Asl-ı Hod” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, AG, FRA1); Mesnevî (MK8, İB3, İS8). Nazım, Çeng’in Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Çeng, Akl’a kendisini anlatmaktadır.

79. **Nazm(99)** [DY1 50b]: Anlatının “Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, AG); Mesnevî (MK8, İB3, İS8, FRA1). Nazım, Def’in Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Def, Akl’a kendisini anlatmaktadır.

80. **Nazm(100)** [DY1 51a]: Anlatının “Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Def’in Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Def, Akl’a kendisinin oraya nasıl geldiğini anlatmaktadır.

81. **Nazm(102)** [DY1 55a]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Kıt‘â (AG, İB3, İS8); Beyt (MK8); Nazm (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Nây’ın Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Nây, Akl’a başından geçenleri anlatmaktadır.

82. **Nazm(103)** [DY1 55a]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (AG, MK8, İB3, İS8,); DY1 ve FRA1 nüshasında başlıksız. Nazım,

Nây'ın Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Nây kederine vurgu yapmaktadır.

83. **Nazm(104)** [DY1 55b]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (DY1, AG, İB3, İS8); Beyt (MK8); Nazm (FRA1). Nazım, Nây'ın Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, hayatın geçiciliğine ve vefasızlığına vurgu yapmaktadır.

84. **Nazm(103)** [DY1 56a]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1); Mesnevî (AG, İB3, İS8, FRA1); Beyt (MK8). Nazım, Nây'ın Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Hz. Süleyman'ın mucizelerine vurgu yapılmaktadır.

85. **Nazm(106)** [DY1 56b]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1); Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1). Nazım, Nây'ın Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, hakiki aşka vurgu yapılmaktadır.

86. **Nazm(107)** [DY1 56b]: Anlatının “Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1); Beyt (MK8); İB3 ve İS8 nüshalarında başlıksız. AG ve FRA1 nüshalarında bu nazımın ilk mısraı Mısra' başlığı altında ikinci mısraı ise Nesr başlıklı bölümde aktarılmaktadır. Nazım, Nây'ın Akl tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Nây kendisini anlatmaktadır.

87. **Nazm(114)** [DY1 65b]: Anlatının “Sûret-i Mektûb-ı Şeyh-i İlhâm Akl-ı Âlî-makâm Der-Mezemmet-i Çeng ü Nây ve Sûz u Semâ ve Raks u Hûy u Hây” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır. Kelâm-ı Manzûm (DY1); Mesnevî (İB3); Beyt (AG, MK8, İS8); Ferd (FRA1). Nazma, Şeyh İlhâm'ın Akl'a gönderdiği

mektubun anlatıldığı bölümde yer verilmektedir. Nazımda, gönül ve mey şişesi arasındaki kurulan ilişki ile gönül endişesine açıklama getirilmektedir.

88. **Nazm(115)** [DY1 65b]: Anlatının “Sûret-i Mektûb-ı Şeyh-i İlhâm Akl-ı Âlî-makâm Der-Mezemmet-i Çeng ü Nây ve Sûz u Semâ ve Raks u Hûy u Hây” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır. Kelâm-ı Manzûm (DY1); Mesnevî (AG, İB3, İS8); Beyt (MK8); Nazm (FRA1). Nazma, Şeyh İlhâm’ın Akl’a gönderdiği mektubun anlatıldığı bölümde yer verilmektedir. Nazımda, âb-ı hayâtın nasıl elde edilebileceği açıklanmaktadır.

89. **Nazm(116)** [DY1 66a]: Anlatının “Sûret-i Mektûb-ı Şeyh-i İlhâm Akl-ı Âlî-makâm Der-Mezemmet-i Çeng ü Nây ve Sûz u Semâ ve Raks u Hûy u Hây” başlıklı bölümündeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır. Mısra‘ (DY1, AG, FRA1); MK8, İB3 ve İS8 nüshalarında başlıksız. Nazma, Şeyh İlhâm’ın Akl’a gönderdiği mektubun anlatıldığı bölümde yer verilmektedir. Nazım, şeyh İlhâm’ın mektubunun son bulduğunun ifadesidir.

90. **Nazm(117)** [DY1 66a]: Anlatının “İcâbet Kerden-i Akl-ı Şeyh-i İlhâm” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Beyt (AG, MK8, İS8); Nazm (FRA1); İB3 nüshasında başlıksız. Nazma, Şeyh İlhâm’ın uyarına muhatap olan Akl’ın anlatıldığı bölümde yer verilmektedir. Nazımda, Akl’ın değişen düşüncelerine işaret edilmektedir.

91. **Nazm(118)** [DY1 66a]: Anlatının “İcâbet Kerden-i Akl-ı Şeyh-i İlhâm” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (AG, MK8, İB3, İS8); Ferd (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazma, Nazar’ın zindena atıldığı bölümde yer verilmektedir. Nazımda, Akl’ın değişen düşüncelerine işaret edilmektedir. Nazımda, Nazar’ın atıldığı zindandan bahsedilmektedir.

92. **Nazm(119)** [DY1 66a]: Anlatının “İcâbet Kerden-i Akl-ı Şeyh-i İlhâm” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Beyt (AG, İB3, İS8); Nazm (FRA1); MK8 nüshasında başlıksız. Nazma, Nazar’ın Zülf’ün yardımı ile Rakîb’in attığı zindandan çıkmasının anlatıldığı bölümde yer verilmektedir.

Nazımda, Nazar'ın yanında Beden şehrine gönderdiği Hayâl'in Akl tarafından esir edildiğini öğrenen Hüsn'ün öfkesi anlatılmaktadır.

93. **Nazm(120)** [DY1 69b]: Anlatının “Haber Dâden-i Akl-ı Tâcdâr Ez-Firâz-ı Nazar-ı Ayyâr ve İrsâl Kerden-i Nâmhâ Bâ-Taraf u Diyâr ve Münhezim Şüden-i Tövbe-i Cihân-gîr Pîş-i Gamze-i Dilîr” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır. Mesnevî (AG); Beyt (MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazımda, Akl'in askerlerindeki hazırlıklardan bahsedilmektedir.

94. **Nazm(121)** [DY1 69b]: Anlatının “Haber Dâden-i Akl-ı Tâcdâr Ez-Firâz-ı Nazar-ı Ayyâr ve İrsâl Kerden-i Nâmhâ Bâ-Taraf u Diyâr ve Münhezim Şüden-i Tövbe-i Cihân-gîr Pîş-i Gamze-i Dilîr” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır. Beyt (AG, İB3); Ferd (FRA1); MK8, İS8 nüshalarında başlıksız. Ayrıca DY1 nüshasında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır. Nazımda, Tevbe'nin askerlerinin donanımlarından bahsedilmektedir.

95. **Nazm(123)** [DY1 73a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki dört beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (AG, İB3, İS8); Beyt (MK8); Nazm (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazma, Akl ve Dil'in Hüsn'e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Akl'in askerlerinin savaşa hazırlanışı anlatılmaktadır.

96. **Nazm(124)** [DY1 73a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki üç beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır: Manzûm (DY1); Mesnevî (İB3, İS8); Beyt (MK8); Nazm (AG, FRA1). Nazma, Akl ve Dil'in Hüsn'e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, savaşın Hüsn tarafı anlatılmaktadır.

97. **Nazm(125)** [DY1 73b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki beş beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Mesnevî (AG, İB3, İS8); Beyt (MK8); Nazm (FRA1). Nazma, Akl ve Dil'in Hüsn'e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, savaş meydanına doğru ilerlerken yaşananlardan bahsedilmektedir.

98. **Nazm(126)** [DY1 73b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (AG, İS8); Beyt (MK8, İB3); Ferd (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Akl’in savaş meydanına ulaşması anlatılmaktadır.

99. **Nazm(127)** [DY1 77b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki yedi beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8). Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Dîdâr şehrindeki hazırlıklardan bahsedilmektedir.

100. **Nazm(128)** [DY1 78a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki dört beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1); Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8, FRA1). Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Akl’a gayret kuşağını kuşanmasının nedeninin sorulması üzerine vermiş olduğu cevap aktarılmaktadır.

101. **Nazm(129)** [DY1 78a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki on üç beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Manzûm (DY1, FRA1); Mesnevî (AG, İB3, İS8); MK8 nüshasında başlıksız. Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Dîdâr şehrindeki savaş hazırlıkları tasvir edilmektedir.

102. **Nazm(130)** [DY1 79b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki iki beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (MK8); Mesnevî (DY1, İB3, İS8, FRA1); Kıt’a (AG). Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, savaşın ilk gününün ardından gelen gece anlatılmaktadır. İlk gece bayraklar ve sancaklar başaşağı dikilmiştir.

103. **Nazm(133)** [DY1 80b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki dört beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazım, Aşk’in askerlerinden Ân’ın savaşçılığına vurgu yapılmaktadır.

104. **Nazm(135)** [DY1 81b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki beş beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Mesnevî (AG, İB3, İS8); Beyt (MK8). Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Akl’in, Zülf tarafından tuzağa düşürülmesinin ardından aktarılan nazımda, Zülf’ün tuzak kurmada ustalığı anlatılmaktadır.

105. **Nazm(136)** [DY1 82a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Mısra‘ (AG, MK8, FRA1). DY1, İB3 ve İS8 nüshalarında nesir metin içerisinde aktarılmaktadır. Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Hüsn’ün dadısı Nâz-ı teannâz’ın huzura çağırılmaktadır.

106. **Nazm(137)** [DY1 82a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Mısra‘ (AG, MK8, FRA1). DY1, İB3 ve İS8 nüshalarında nesir metin içerisinde aktarılmaktadır. Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Hüsn’ün dadısı Nâz-ı teannâz’ın huzura çağırılmaktadır.

107. **Nazm(138)** [DY1 82b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki nazım, DY1 nüshasında on sekiz beyit, FRA1 nüshasında on dokuz beyit; AG, MK8, İB3 ve İS8 nüshalarında yirmi beyitten oluşmaktadır. Bu nazım nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (MK8); Mesnevî (AG, İB3, İS8, FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn’e savaş açmasının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Nâz-ı teannâz’a seslenilmektedir.

108. **Nazm(139)** [DY1 83a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki tek mısralık nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (İB3); Mısra‘ (AG, MK8, FRA1); DY1 ve İS8 nüshalarında başlıksız. Nazm, Akl ve Dil’in Hüsn ile savaşının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, sevgilinin zekanının vefasızlığı aktarılmaktadır.

109. **Nazm(140)** [DY1 83a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki tek mısralık nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Mısra‘ (AG, MK8, FRA1). DY1, İB3 ve İS8

nüshalarında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır. Nazm, Akl ve Dil'in Hüsn ile savaşının anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

110. **Nazm(144)** [DY1 88a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki dört beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (MK8, İB3, İS8); Beyt (AG); Nazm (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazm, Aşk'ın Beden kalesine savaşının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Aşk'ın âlemi saran sadası anlatılmaktadır.

111. **Nazm(145)** [DY1 88b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (AG, İS8); Mesnevî (MK8, İB3); Nazm (FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazm, Aşk'ın Beden kalesine savaşının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, sevgiliye hitap edilerek akarsu su gibi başkalarına akmasının nedeni sorgulanmaktadır.

112. **Nazm(147)** [DY1 88b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Beyt (AG, İB3, İS8); Ferd (FRA1); DY1 ve MK8 nüshalarında başlıksız aktarılmaktadır. Nazm, Aşk'ın Beden kalesine savaşının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Mihr ü Vefâ hikâyesinden bahsedilmektedir.

113. **Nazm(148)** [DY1 89b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki sekiz beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8); Nazm (FRA1). Nazm, Aşk'ın Beden kalesine savaşının anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazım, Hüsn'ün yardımcılara Dil'i Visâl kasrına getirmeleri emrini verdikten sonra aktarılmıştır. Nazımda, Hz. Yusuf ile Zeliha'nın kıssasından bahsedilmektedir.

114. **Nazm(150)** [DY1 89b]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki on üç beyitlik nazım, nüshalarda iki başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8). Nazım, Hüsn'ün Ruhsâr bağında gezintisinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Hüsn'ün gezintisindeki gördüğü şeyleri anlatılmaktadır.

115. **Nazm(152)** [DY1 91a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki tek beyitlik nazım, nüshalarda dört başlık altında aktarılmaktadır: Kelâm-ı Manzûm (DY1); Nazm (AG); Mesnevî (MK8); Beyt (İB3, İS8); FRA1 nüshasında başlıksız. Nazım, Hüsn'ün Ruhsâr bağında

gezintisinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Nazımda, Dil'in Visâl kasrına getirilişi anlatılmaktadır.

116. **Nazm(153)** [DY1 91a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki on beyitlik nazım, nüshalarda tek başlık altında aktarılmaktadır: Mesnevî (AG, MK8, İB3, İS8, FRA1); DY1 nüshasında başlıksız. Nazım, Hüsn'ün Ruhsâr bağında gezintisinin anlatıldığı bölümde yer almaktadır.

117. **Nazm(155)** [DY1 92a]: Anlatının “Sıfat-ı Çeng” başlıklı bölümündeki yirmi sekiz beyitlik nazım, nüshalarda üç başlık altında aktarılmaktadır: Nazm (DY1, FRA1); Mesnevî (AG, MK8, İS8); Şi'r (İB3) nüshasında başlıksız. Bu nazım ile birlikte anlatı sonlandırılmaktadır.

Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısının tarafımızdan hazırlanan karşılaştırmalı metninde Arapça altı nazım, Farsça on yedi nazım ve Türkçe yüz otuz üç nazım olmak üzere toplam yüz elli beş nazım belirlenmiştir. Bu nazımların Farsça olanlarından bir tanesi ve Türkçe olanlarından on beş tanesinin Âhî'ye ait olduğu nüshaların nazım başlıklarına belirtilmiştir.

Âhî, Hüsrev ü Şîrîn ve Hüsn ü Dil üzerine bilgi veren kaynakların yanı sıra yapılan hemen hemen her çalışmada Âhî'nin bu iki eserde ortak kullandığı beyitlerin mevcudiyetinden bahsedilir. Bu konudaki tespitlerimiz bir başlık altında verilmiştir.

3.1.5.2. Âhî'nin Hüsrev ü Şîrîn'i ve Hüsn ü Dil'inde Ortak Kullanılan Nazımlar

Âhî'nin aldığı uyarı sonrasında yazmaktan vazgeçtiği Hüsrev ü Şîrîn adlı yarım kalan eserinden sonra kaleme aldığı Hüsn ü Dil'de ortak kullandığı bazı nazımların olduğu Âhî ve Hüsn ü Dil'i hakkında bilgi veren tüm kaynaklarda mevcuttur. Bu bilgiden hareketle M. Fatih Köksal, Âhî'nin Hüsrev ü Şîrîn adlı eseri üzerine yaptığı çalışmada iki eseri karşılaştırmış, bire bir aynı olan nazımları ve benzer nazımları belirleyerek nazımların beyit numaralarını yapmış olduğu yayınında paylaşmıştır ^[2]. Biz de çalışmamızda Köksal'ın belirlemiş olduğu bu

^[2] Yapmış olduğumuz bu tespit, Hüsrev ü Şîrîn mesnevisi için “HŞ” kısaltması kullanılmakla birlikte M. Fatih Köksal'ın, Âhî'nin Hüsrev ü Şîrîn Mesnevisi (1998) başlıklı çalışmasında hazırlamış olduğu karşılaştırmalı metindeki beyit numaraları esas alınmıştır. Hüsn ü Dil için ise çalışmamızda hazırlamış olduğumuz karşılaştırmalı metindeki nazım sayısı ve beyit sıraları kullanılmıştır.

nazımları DY1 nüshasındaki eşlemelerini gerçekleştirerek nazımlarla birlikte çalışmamızda paylaştık.

Âhî'nin Hüsrev ü Şîrîn adlı eseri ile Hüsni ü Dil arasında ortak kullanılan beyitler şu şekildedir:

Hevāya kimse uymazdı meger ney

Delikānluluk itmezdi meger mey (HŞ 83; Nazm 12/1)

Güzeller taşra bakmazdı haremnden

Meger serv-i sehi bağ-ı İremden (HŞ 84; Nazm 12/2)

Göge çıkmazdı bir mazlūmuñ āhı

Meger ʿāşıkıların dūd-ı siyāhı (HŞ 85; Nazm 12/3)

Külāhında yoğ idi dürr-i şehvār

Yetimi idi bir dürrüñ şadefvār (HŞ 94; Nazm 14/1)

Ƙara ıpraga göz yaşın ıarardı

Deñizler harc idüp gevher arardı (HŞ 96; Nazm 14/2)

Şadef dürcine āb olup güher-bār

İkisinden doğar bir dürr-i şehvār (HŞ 104; Nazm 15/1)

Çü devlet maılaından doğdı ol māh

Melekler didi gökden zādehu'llāh (HŞ 111; Nazm 15/2)

Cemālūñ ferri virse ʿāleme nūr

Çıqup cennetden uçmağ isteye hūr (HŞ 441; Nazm 60/5)

Güzellik naıı üstine sürüp at

Güni bir ruı yüzinden eylemiş māt (HŞ 391; Nazm 60/1)

Şüreyyā cem'i ile māh-rūlar

Varup her gün ıapusına ıapular (HŞ 418; Nazm 63/1)

Melekler rakş urur gerdişlerinden

Felekler muztarib cünbişlerinden (HŞ 419; Nazm 63/3)

Şanasın levhe Cibril oldı nāzır

Tecellī nūrın anda gördi zāhir (HŞ 537; Nazm 90/1)

Cihān naqşına olmağa vuķūf ol

Oķur o levht bī-lafz u ħurūf ol (HŞ 538; Nazm 90/2)

Çü bir ħarf ile bildügin unıtdı

Pes evvel sözde ders-i āĥir itdi (HŞ 539; Nazm 90/3)

Eger ‘aql u nazār var ise sende

Bilürsin ‘aql u baĥt olmaz bu fende (HŞ 540; Nazm 90/4)

Dayandı ħaldı şanki naqş-ı dīvār

Baķarak naqşa oldı vālih ü zār (HŞ 541; Nazm 90/5)

Hevā bezminde oldı eyle mest ol

Büt-i Çīn iken oldı büt-perest ol (HŞ 542; Nazm 90/6)

Namāzını anuñçün lehv ħıldı

Rükū‘ın kec sücūdın sehv ħıldı (HŞ 543; Nazm 90/7)

Şafaķ gülgün girībānın ħılup çāk

Yaķasın ħana bandurmışdı eflāk (HŞ 279; Nazm 123/2)

Giyüp mātem tonın çarĥ-ı siyeh-püş

Güneş ħanlı kefen şalmışdı ber-duş (HŞ 259; Nazm 123/4)

Şarup başlarına ħanlı kefenler

‘Alemler giydi ĥünīn pīrehenler (HŞ 278; Nazm 129/4)

Dehān-ı segde āhūlar giriftār

Raķīb uĝrına düşmiş nitekim yār (HŞ 229; Nazm 150/3)

Şu deñlü canverler küşte oldı

Ki ʿarzuñ tül u ʿarzı püşte oldı (HŞ 231; Nazm 150/12)

Ƙızıl ırmağ idüp baħr-ı siyāhı

Deñizde ħaççere düşmişdi mähı (HŞ 232; Nazm 150/13)

Perīler taħt urup ħavz u buñara

Şu gibi aqđılar ol çeşmesāra (HŞ 238; Nazm 151/1)

İrişti ħubbe-i eflāka ħargāh

Ki bu menzilde aħşamlar yine mäh (HŞ 239; Nazm 151/2)

Ĥadenginden felek olmış zirih-püş

Neheng āhen siper şalmışdı ber-düş (HŞ 205; Nazm 153/4)

Zirih gibi göz açmış cenge girmiş

Nice şehlerle bezm ü rezme girmiş (HŞ 357; Nazm 121/1)

Sirişk-i germ ü āh-ı serd içinde

Geçürmiş ışşı şovuk derd içinde (HŞ 358; Nazm 124/2)

Öñürdüp çün zamānı ħor şoñına

Yilüp geçmezdi müstaħbel öñine (HŞ 409; Nazm 125/2)

Dönüp çün yine ardına giderdi

Geçen mazīler istikbāl iderdi (HŞ 410; Nazm 125/3)

Ƥolanup çıkısa meydān-ı sipihre

Ƥoħuz tolandururdu çarħı mihre (HŞ 411; Nazm 125/4)

Ki Ĥüsrevler ħapuñda bendeñ olsun

Cihān serverleri efkendeñ olsun (HŞ 367; Nazm 155/21)

Cemālūñ üzre alnuñ gibi şāhum

Günüñ günden yig olsun pādşāhum (HŞ 442; Nazm 155/23)

Toplamda otuz dört (34) beyit, şairin Hüsrev ü Şirin’i yazmaktan vazgeçmesi ile birlikte Hüs ü Dil anlatısına dâhil edilmiştir. Ayrıca ilgili bölümde Köksal, bazı beyitleri mânâ ve lafız yönünden benzer bularak açıklamalar yapmaktadır (bkz. 1998;213-214).

3.1.5.3. Hüs ü Dil’in Nazımlarında Kullanılan Aruz Kalıpları

Âhî, Hüs ü Dil anlatısının müstensih nüshasına ulaşamadığı için şairin, eserinde kaç tane nazım olduğu hususunda kesin bilgiler aktaramayacağız. Karşılaştırmasını gerçekleştirmiş olduğumuz nüshalarda aktarılan nazımlarla ilgili bir takım farklılıklar tespit edilmiştir. Bir nüshada nazım olarak aktarılan ifadenin başka bir nüshada nesir bölüm içerisinde geçtiği görülmektedir. Bu durumda aruz kalıpları göz önünde bulundurularak değerlendirilmeye gidilmiştir. Aruz kalıbı aynı ise nazma dâhil edilmesi, aruz kalıbına uymuyor ise nesir bölüm içerisinde verilmesi yönünde uygun görülmüştür. Bir diğer tespitimiz ise bazı nüshalarda nazma ait bir beyit yeni bir başlıkla ikinci bir nazım olarak aktarılmıştır. Bu durumda yine aruz kalıbına bakılarak kalıbı aynı ise yeni bir başlık verilmeden tek nazım olarak eğer aruz kalıpları farklı ise yeni bir nazım olduğu düşüncesinden hareketle iki nazım olarak karşılaştırmalı metne dâhil edilmiştir. Ayrıca nazımların beyit sayıları arasında da farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Tüm bu farklılıklar ilgili bölümlerde dipnotta açıklanmıştır.

Bu değerlendirmelerimiz sonucunda altı nüshanın karşılaştırmasından oluşan karşılaştırmalı metnimizde yüz elli beş nazım tespit edilmiştir. Aruz kalıplarında bakılacak olursa *hezec bahrinde* üç farklı kalıpta seksen dokuz nazım; *rezec bahrinde* bir kalıpta bir nazım, *remel bahrinde* dört farklı kalıpta on yedi nazım, *hafif bahrinde* bir kalıpta otuz dört nazım, *muzâri bahrinde* iki farklı kalıpta on iki nazım, *müctes bahrinde* ise bir kalıpta iki nazım kaleme alındığı tespit edilmiştir.

Aşağıda ilgili aruz kalıplarının karşısında parantez içerisinde vermiş olduğumuz rakamlar herhangi bir nüshada olmayıp hazırlamış olduğumuz karşılaştırmalı metinde tarafımızdan verilmiş olan nazım sıra numarasıdır. Âhî’nin Hüs ü Dil anlatısındaki nazımların aruz kalıpları şu şekilde tespit edilmiştir:

1. Hezec Bahri (Bahr-i Hezec)

- Meḥūlü Meḥāīlü Meḥāīlü Feḥūlün (30); 107); (108); (145); (87).
- Meḥāīlün Meḥāīlün Feḥūlün (1); (7); (8); (9); (10); (11); (12); (13); (14); (15); (20); (21); (22); (23); (24); (25); (26); (27); (28); (29); (35); (36); (37); (39); (40); (41); (43); (48); (54); (58); (59); (60); (63); (66); (69); (70); (71); (72); (75); (77); (79); (80); (81); (82); (86); (90); (91); (92); (96); (104); (106); (110); (111); (114); (117); (119); (120); (121); (123); (124); (125); (126); (127); (128); (129); (130); (133); (134); (135); (136); (138); (142); (143); (144); (148); (149); (150); (151); (152); (153); (154); (155).
- Meḥūlü Meḥāīlün Feḥūlün (47); (112).

2. Rezec Bahri (Bahr-i Rezec)

- Müsteḥīlün Müsteḥīlün Müsteḥīlün Müsteḥīlün (83).

3. Remel Bahri (Bahr-i Remel)

- Fāīlātün Fāīlātün Fāīlātün Fāīlün (57); (67); (73); (84); (88); (109); (113); (146).
- Fāīlātün Fāīlātün Fāīlün (50); (94); (101)
- Feīlātün Feīlātün Feīlātün Feīlün (53); (74).
- Feīlātün Feīlātün Feīlün (17); (116); (118); (141).

4. Hafif Bahri (Bahr-i Hafif)

- Feīlātün Meḥāīlün Feīlün (2); (5); (16); (18); (19); (31); (32);

(33); (34); (38); (42); (44); (45); (49);
 (51); (52); (56); (61); (62); (64); (65);
 (68); (76); (78); (85); (93); (95); (98);
 (99); (100); (102); (115), (139), (140)

5. Muzâri' Bahri (Bahr-i Muzâri')

- Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün (4); (31); (55); (89); (97); (103); (105); (137); (147).
- Mef'ülü Fâ'ilâtün Mef'ülü Fâ'ilätün (6); (46); (132).

6. Müctes Bahri (Bahr-i Müctes)

- Mefâ'ilün Fe'ilätün Mefâ'ilün Fe'ilün (3); (122).

Bu tespitlerimiz sonucunda şu değerlendirmelerde bulunabiliriz:

Özellikle mesnevi yazım geleneğinde çok sık tercih edilen “*mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün*” şeklindeki hezec bahri kalıbı Âhî'nin nazımlarında en çok tercih ettiği kalıp olarak öne çıkmaktadır. Nitekim Âhî'nin bu kalıpta seksen iki tane nazım kaleme almıştır. Nüsn ü Dil anlatısında yüz elli beş tane nazım olduğunu göz önünde bulunduracak olursak kaleme aldığı nazımların yarısından fazlası bu aruz kalıbındadır.

Remel bahrine ait “*fâ'ilâtün*” kalıplar klâsik dönemi şiiirlerinde tercih edilen bir başka aruz kalıbı olarak öne çıkmaktadır. Âhî, Hüsn ü Dil anlatısında remel bahrine ait bu aruz kalıplarından “*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*” kalıbında sekiz nazım; “*fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*” kalıbından da iki nazım kaleme almıştır.

Müctes bahrine ait olup Türkçe'ye en uygun aruz kalıplarından birisi olan “*mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*” kalıbında Âhî'nin iki tane nazımı tespit edilmiştir.

3.2. Muhteva Açısından Âhî'nin Hüsn ü Dil Anlatısı

Klasik Türk edebiyatı döneminde kaleme alınan tahkiyeye dayalı anlatılar ve tanzimat edebiyatı döneminde ile birlikte edebiyatımızda görülmeye başlayan roman türü arasında birtakım benzerlikler gözlenmektedir. Çalışmamızın metin inceleme bölümünde bu benzerlikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespitler için günümüz Türk edebiyatı roman incelemelerinde ve halk edebiyatı anlatılarının incelenmesinde kullanılan, yapı ve izleksel kurgu değerlendirmeleri yöntemi esas alınmıştır.

Hüsn ü Dil anlatısı, “yapı” ve “izlek” başlıkları altında ele alınmıştır. Bu başlıklardan *yapı* maddesinde roman tekniği açısından; *izlek* maddesinde ise izleksel kurgu açısından tespitlere ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

3.2.1. Hüsn ü Dil’de Yapı

Hüsn ü Dil anlatısı; olay örgüsü, şahıs kadrosu, yer ve zaman, bakış açısı ve anlatıcı özellikleri açısından incelenmiştir. Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısında tespit ettiğimiz ve ilk Hüsn ü Dil eserini kaleme alan Fettâhî'nin eseri başta olmak üzere Türk edebiyatında kaleme alınan Hüsn ü Dil anlatıları kişi adları, mekân adları ve yaşanan olaylar açısından karşılaştırılmış olup tespit edilen farklılıklar ilgili bölümlerde verilen tablolar ile açıklanmıştır.

3.2.1.1. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Hüsn ü Dil anlatısı İlâhi/Tanrısal bakış açısı ve anlatıcı ile kaleme alınmıştır. Bu bakış açısı ve anlatıcı türünde anlatan kişinin olayların dışında durarak izleyici konumunda aktarmasıdır.

Andan bir âb-ı sîmîn-şâfî vü gül-âb-ı şîrîn-şâfî üzre ‘âlî tāklarda ve zücâcî revâklarda sîmîn-ten ü şürâhî gerden sākîlere qarşu gümüş piyâlelerüñ ağzı şuyı aqar. Ve habâb-ı mey gibi kenârından göz uciyla baqar (DY1 6b).

İlâhi/Tanrısal bakış açısında anlatıcı, kahramanların fiziki görünümlelerinden, ruh hallerine kadar birçok ayrıntıyı kullanarak metni zenginleştirir.

Meger merdüm-zāde-i a‘yāndan ve merdüm-i a‘yān-ı erkāndan kal‘a-i Bedende bir dīdebān şāhib-i hişār-ı Tende Nazar nām bir gözi açuķ serv-i revān idi. Kim mubaşşırılıķda dīde-i ūlu‘-i ebsār ve ħurdebinlikde nūr-ı çeşm-i rüzgār idi (DY1 9b).

Ayrıca çeşitli vesilelerle kahramanlarının bulunduğu mekânları okuyucunun gözünde canlandırarak tasvirleri de bu metinlerde görebiliriz. Ab-ı hayatın aktığı Mīm-Fem çeşmesinin bulunduğu Ruhsar bahçesi hakkındaki tasvir şu şekildedir:

Ol bāğ-ı behiştüñ tıynet-i ħākinden ve ravza-i ‘anber-siriştüñ terbiyet-i pākinden muzā‘af u müdgam-ı çeşme-i Mīm-fem dirler bir selsāl-i cān u selsebīl-i revān vardır. Kim zülāl-i Tesnīm ol çeşme-i Mīmde maĥfī vü nihān ve çeşmesār-ı ħalka-i Cīm ol zülāl-ı Tesnīm-i cānda pinhāndur. Āb-ı ħayvān ol raĥīķ-i cāmuñ ke’s-i dehānından cārī ve çeşm-i Mīnüm ol mā-i ma‘īnüñ ser-çeşmesinden sārīdür (DY1 21b).

İlahi/Tansıral bakış açısında anlatıcı, anlatı kahramanlarının aklından geçen düşüncelerin bilgisine hâkimdir. Anlatıcının bu bilgisine dair ifadeler, anlatı başkişisi Dil’in kalbine düşen ab-ı hayat merakının anlatıldığı bir bölümde karşımıza çıkmaktadır. Anlatıcı, henüz ifadeye dönüşmemiş olan bu iç konuşmaları bilme kudreti göstererek okuyucu ile paylaşmaktadır. Anlatıcının, kahramanlarının aklını ve kalbini okumasına dair ifadeleri metinde Nazar’ın Himmet ile görüşmesinin ardından ab-ı hayatın bulunduğu bahçeye gidişini anlattığı bir bölümde şu şekilde aktarılmaktadır:

Ĥüsn-i mihr-i ruhsārla muķābil ü muķārın aĥşāmlamağa bir gicesi ķalmış idi. İttifāk Nazara yol bir sengistāna uğradı ki ħāk u ĥün içinde ayağın lāle-i kūhsār gibi pāre pāre olup doğrandı. Nazar-ı bī-çāre cān acısıyla iç acısın hemān tabān acısı çıkarur diyüp bir iki mīl miķdārı daĥi devān ve seyl-i kūhsār-şıfat seng ü ħāk içinde revān olup bir maķāma daĥi irdi (DY1 23b)

Bu bakış açısı ve anlatıcı türünün en önemli özelliği anlatı kahramanlarının hayatına olan hâkimiyetidir. Onların yaşamış olduğu, yaşadığı ve hatta gelecekte yaşayacağı olacağı her şey anlatıcı tarafından bilinmektedir. Anlatıcı bu bilgisi dâhilinde oluşturduğu vaka halkalarını birleştirerek metin halkalarını; bu metin halklarını birleştirerek de bir bütün eser oluşturmaktadır. Anlatı, Dil’in ab-ı hayat arzusunu gerçekleştirmek üzere yolculuğa çıkan

Nazar'ın, Nergis bahçesinde yürürken çok uzun yıllar görmediği kardeşi Gamze ile karşılaşması şu şekilde aktarılmaktadır:

Ġamze-i dilāver Nazaruñ ol ciger delici ve yürekler dilici ĥasret kılıcınıñ Őerĥa Őerĥa yaraları ve firĥat tġiniñ kanlu kanlu ciger-pāreleri gibi kelimātından lāle-Şıfat baġrı pr-ĥn ve girġbān u dāmānı gözleri yaşından gülgün olup yaĥġn bildi kim Nazar kendüniñ nuĥfe-i karābetle z ĥilĥatde tev'emānġde ve ufĥ-ı uĥuvvetde bir gicede böyle toġmıŐ necm-i tābānġdr. Ol dem kanlı yüregi Şol tġr-i Őayyād doĥınmıŐ āĥ gibi oynadı. Ve iki gözinden iki oĥ yarası gibi cigeriniñ kanı kaynadı (DY1 39b).

3.2.1.2. Olay rgs ve Entrik Kurgu

Tahkiyeye baġlı edebi metinler, "bir baŐlangıĥ ile sonuĥ arasında dikkatlere sunulan metin halkalarından teŐekkül eder (Aktaş 2003:51)." Bu metin halkaları ise kendisini oluşturan vaka parĥacıklarının birleŐiminden meydana gelir. Hüsn  Dil anlatısının incelemiş olduġumuz nüshalardan yola ĥıkarak ĥeŐitli bölümlere ayrıldıġını, ĥalıŐmamızın Hüsn  Dil anlatısını tanıttıġımız bölümünde paylaşılmıştır.

Benli Hasan Đelebi'nin Hüsn  Dil anlatısında kullanmış olduġu bölüm başlıkları ile o bölümde işlenen konu arasında bazı iliŐkiler söz konusudur. Bu bölümlerde kimi zaman kahramanlar ve kahramanların başından geĥen olaylar göz önünde bulundurulmuŐ kimi zaman da kahramanın başından geĥen olayların yaŐandıġı mekānların ne ĥıkmıŐ ve bu baġlamda uygun başlıklar tercih edilmiştir.

Āĥġ, Hüsn  Dil anlatısını belli başlıklar altında kaleme almıştır. Ancak yapmış olduġumuz incelemede nüshalar arasında bu baŐlıkların kullanımı ile ilgili bir takım farklılıklar dikkat ĥekmektedir. Bu farklılıkların bazı başlıklar kimi nüshalarda hiĥ kullanılmamıŐ ya da başlıklara daha fazla aĥıklayıcı ifadenin eklenmesi Şeklinde olduġu tespit edilmiştir. Bu hususlardaki farklılıklar altı nüshanın karşılaştırmasından oluşan karşılaştırmalı metnimizin ilgili bölümlerine ait dipnotlarında aktarılmıştır.

Bu hususlar göz önünde bulundurularak yapmış olduġumuz deġerlendirmelerden hareketle Şu başlıklar üzerinden metnimiz oluŐmuŐtur:

- Âgâz-1 Dâstân-1 Dostân [2b-3b]
- Ferzend Talebîden Akl-1 Tâcdâr Ez-Hudâvend-i Kâmkâr [3b-5a]
- Sıfat-1 Kale-i Beden ü Binâ-yı Tılsım-1 Ten [5a-7b]
  - Cûy-1 Evvel Sıfat-1 Safrâ [6a-6b]
  - Cûy-1 Düvvûm Sıfat-1 [Hûn] [6b-6b]
  - [Cûy-1] Süvvûm Sıfat-1 Balgâm [6b-7a]
  - Cûy-1 Çehârun Sıfat-1 Sevdâ [7a-7b]
- Şenîden-i Dil Mâcerâ-yı Âb-1 Hayvân ve Uzlet-Kerden
Ez-Hevâ-yı Hâkdan [8a-9b]
- Sıfat-1 Nazar-1 Dîdebân ve Firistâden-i Dil-i Nev-civân Ūrâ
Be-Taleb-i Âb-1 Hayvân ve Sıfat-1 Rûz-1 Firûz Güz [9b-11a]
- Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-1 Hayvân
Ez-Nâmûs-1 Pür Mevhibet ve Sıfat-1 Bahâr [11a-12a]
- Resîden-i Nazar Be-i Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-1 Hayvân
Ez-Fahr-1 Pür-Şevket [12a-14a]
- Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüsten-i Ezrak-1
Râhib Âb-1 Bekârâ Sıfat-1 Kûh [14a-17a]
- Resîden-i Nazar-1 Pür-Gayret Be-Girdâb-1 Hayret [16b-18b]
- Resîden-i Nazar-1 Sâhib-Sa'âdet Be-Şehr-i Hidâyet [18b-20a]
- Âgâz-1 Dâstân-1 Aşk-1 Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Ruhsâr [20a-23b]
- Giriftâr-Şüden-i Nazar-1 Edîb Der-dest-i Rakîb [23b-26b]
  - Ender-Sıfat-1 İstilâhat-1 Kîmyâ [25a-26b]
- Azm Kerden-i Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden Be-Nahlistân-1
Kâmet ve Girîhten Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr [26b-29b]
- Dîden-i Nazar Acâ'ibhâ-yı Nahlistân-1 Kâmet [29b-34a]
  - Sıfat-1 Miyân [31a-31b]
  - Sıfat-1 Zülf [31b-32b]
  - Sıfat-1 Sîne [32b-33a]
  - Sıfat-1 Gerden [33a-33b]
  - Sıfat-1 Mûyhâ-yı Kelle [33b-34a]

- Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr ki Tahtgâh-ı Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est [34a-43a]
  - Sıfat-ı Hâl ve Nokta-i Dâ'ire-i Cemâl [36b-40b]
  - Haber Yaftan-i Hüsn-i Perî-Peyker-i Hûb-Manzar Ez-Âmedin
Nazar-ı Edîb ü Sâhib-Hüner ve Velâ-yı Kemter ü Kıssa-Nümûden
Nazar-ı Be Hüsn-i Âlem-ârâ-yı Edâ-yı Hûb-Manzar u Sûret-i
Dil-i Hûb-Şemâ'il [40b-41b]
  - Der-Istilahât-ı Edvâr [41b-43a]
- Resîden-i Nazar Der-Vakt-i Muharebe Leyletü'l-Kadr [43a-45a]
- Âvürden-i Çeng ü Def ü Nây Be-Siyâsetgâh-ı Akl-ı Fermây [45b-46b]
  - Sıfat-ı Çeng [45b-46a]
  - Sıfat-ı Def [46a-46a]
  - Sıfat-ı Nây [46a-46a]
- Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-ı Pür-Ferheng Ez-Asl-ı Hod [46b-48a]
- Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr [48a-49b]
- Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod [49b-49b]
- Beyân-Kerden-i Nâğme Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr ve
Numûden-i Hünerhâ-yı Hûyeş Be-Seyr-i Edvâr [57a-62b]
- Âgâhî Dâden-i Şeyh-i İlham-ı Nâmdâr Ez-Ahvâl-i Akl-ı Tâcdâr [62b-63b]
- Sûret-i Mektûb-ı Şeyh-i İlham Akl-ı Âlî-Makâm Der-Mezemmet-i
Çeng ü Nây ve Şûr u Semâ ve Raks u Hûy u Hây [63b-66a]
- İcâbet Kerden-i Akl-ı Tâcdâr Şeyh İlham [66a-68b]
- Haber Dâden-i Akl-ı Tâcdâr Ez-Firâz-ı Vehm-i Ayyâr ve İrsâl Kerden-i
Nâmhâ Be-Taraf u Diyâr ve Münhezim Şüden-i Tövbe-i Cihân-gîr Pîş-i
Gamze-i Dilîr [68b-72b]
  - Sıfat-ı Çeng [72b-76b]
- Sıfat-ı Muhâribe-i Şam Bâ-Asker-i Akl-ı Tâcdâr [76b-93a]

Yirmi yedi ana başlık ve on yedi alt başlık olmak üzere toplamda kırk dört başlık üzerinden karşılaştırmalı metnimiz tamamlanmıştır.

Şairin belirlemiş olduğu bölümlerin birbirleri ile olan ilişkisini göz önünde bulundurarak çalışmamızda anlatı metnini daha iyi anlaşılabilmesi için üç bölümde incelemeyi uygun bulduk.

Rutin yaşam olarak isimlendirebileceğimiz birinci metin halkası Dil'in babası Akl ve annesi Nefs'in tanıtılması ile başlayıp, Dil'in ab-ı hayat arzusuna kapıldığı aşamaya kadar geçen olaylardan oluşmaktadır. Nazar adlı kahramanın Dil'in bu arzusunu gerçekleştirmek üzere yolculuğa çıkması ile başlayan ve dışarıya yolculuk olarak isimlendirebileceğimiz ikinci metin halkası, Nazar ile Gamze'nin şehirleri yağmalayarak ilerledikleri haberini alan Akl'ın Dil'i huzuruna çağırarak sefere çıkarmaya ikna etmesinin anlatıldığı bölümde son bulur. Dönüş olarak da isimlendirebileceğimiz üçüncü metin halkası Akl ile Hüsn'ün savaşının anlatımı ile başlayıp Dil'in Hüsn'e kavuşması ile son bulmaktadır.

Yapmış olduğumuz bu metin halkalarının ayrımı ise şu vaka halkalarından oluşmaktadır^[3]:

1. MH: Rutin yaşam

1.1. VH: Akl ile eşi Nefs'in yaşamı.

1.2. VH: Dil'in dünyaya gelmesi.

1.3. VH: Dil'in Beden kalesinin başına geçirilmesi.

1.4. VH: Dil'in ab-ı hayatın varlığı bilgisini öğrenmesi.

2. MH: Dışarıya yolculuk

2.1. VH: Beden kasabasının gözlemcisi Nazar'ın, Dil'in bu merakını öğrenmesi ve âb-ı hayâtı bulmak üzere sefere kalkması.

2.2. VH: Nazar'ın, Afiyet şehrinde Nâmûs ile görüşmesi.

2.3. VH: Nazar'ın, Şöhret şehrinde Fahr ile görüşmesi.

^[3] Metin halkaları MH; Vaka Halkaları VH kısaltmaları ile verilmiştir.

- 2.4. VH: Nazar'ın, Zühd ve Riyâ geçidinde Zerk ile görüşmesi.
- 2.5. VH: Nazar'ın, Hidâyet şehrinde Himmet ile görüşmesi.
- 2.6. VH: Nazar'ın Dîdâr şehrine yolculuğu.
- 2.7. VH: Nazar'ın, Hüsn'ün huzuruna çıkması.
- 2.8. VH: Nazar'ın, Hayâl ve Nağme ile Beden şehrine gelmesi.
- 2.9. VH: Nazar'ın tılsımlı yüzük sayesinde Ruhsâr bahçesine gelişi.
- 2.10. VH: Nazar'ın ikinci kez Hüsn'ün huzuruna çıkması.
- 2.11. VH: Akl'in Şeyh İlham'dan mektup alması ve ardından yaşananlar.
- 2.12. VH: Gamze ile Nazar'ın Zühd ve Riyâ geçidini talan etmesi, bunu Akl'in duyması.
- 2.13. VH: Akl'in Hüsn'e savaş açması.
- 2.14. VH: Didâr şehrinde yaşanan savaş.
3. MH: Dönüş
- 3.1. VH: Dil'in Zenahdân çukuruna atılması
- 3.2. VH: Akl'in esir alındığını öğrenen Aşk'ın Beden şehrine savaş açması.
- 3.3. VH: Hüsn'ün Dîdâr şehrinde yaşadıkları.
- 3.4. VH: Hüsn'ün yardımcılara Dil'i Vîsâl kasrına getirmeleri emrini vermesi.
- 3.15. VH: Vîsâl kasrında yaşananlar, Hüsn ve Dil'in karşılaşması.

Hüsn ü Dil anlatısının olay örgüsü şu başlıklar altında ilerlemektedir:

“Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân”. Mesnevi türünde kaleme alınan eserlerde “âgâz-ı dâstân ...” başlığı ile konunun anlatılmasına başlanılması şeklinde bir gelenek takip edilmiştir. Âhî de eseri Hüsn ü Dil anlatısında bu geleneğe bağlılık göstermiş ve “âgâz-ı dâstân-ı dostân” başlığı altında hikâyesini aktarmaya başlamıştır.

Anlatı başkişisi Dil'in babası Akl ve annesi Nefs-i nefis bu bölümde tanıtılır. Onların yaşamakta olduğu şehir Beden kalesi ve Ten hisarı da Akl'ın hâkimiyeti altındaki yerleşim yerleri olması sebebiyle ismen anılmaktadır.

Bu bölümde iktibas yolu ile işaret edilen iki ayet grubu vardır. Bu ayet gruplarından ilkinde kutsal kitabımız Kuran-ı Kerim'in özellikleri üzerinde duran ayetlerdir. Klâsik dönem şairleri, kendisinden önce yazılmış eserden daha iyisini yazma iddiası ile kalemi eline almış kimi zaman döneminin en iyi eseri olarak nitelendirilmiş kimi zaman da daha önceki eserin gölgesinden çıkamamıştır. Âhî de kendisinden önce Hüsn ü Dil yazan Fettâhî ve Lami'î Çelebi'nin eserinden daha güzelini yazmak için bu eseri kaleme alır. Ancak geleneğin bir tezahürü olarak sözlerine başlamadan önce yeryüzünde yazılmış kıssaların en güzelini içinde barındırmasından dolayı edep dâhilinde Kuran-ı Kerim'i övme saygısını göstermiştir. Kuran-ı Kerim'i layıkıyla andıktan sonra yazılmış kıssaların en güzeli olarak Hz. Yusuf'un hayatının anlatıldığı Yusuf suresini de anarak saygısını göstermiştir. Bu bölümde kutsal kitabımızın Allah tarafından gönderildiği ifade edilirken Kehf suresi(18/1)'ne iktibas, gönderilen bu kitapta insanoğlunun ders çıkarması gereken çeşitli kıssaların anlatıldığına dikkat çeken ifadelerde Yûsuf suresi(12/111)'ne iktibas yapılmıştır. Ayrıca yine bu bölüm ayetlerinde Allah'ın kalemle yazmayı öğretmesine ve kullarına bilmediklerini öğretmesi ihsanına Alak suresi(96/4;5)'ne iktibas ile işaret edilmektedir.

İkinci grup olarak ayırdığımız ayetler ise Beden kalesi ve Ten hisarını tasvir ederken kullanılan ayetlerdir. Beden kalesi altından nehirler akması hususunda Muhammed suresi(47/12)'ne iktibas yapılmıştır. Yine Beden kalesinden bahsedilirken cennet bahçeleri ile ilişkilendirilen kullanımlara yer verilmektedir. İnsanoğlunun bu güzelliklere bakması ve gördüğü şeylerden dolayı Allah'a şükretmesi telkin edilir. Bu ilişki içerisinde Rûm suresi(30/50)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bakma eyleminde nefesine uyanlar Allah'ı anmaktan uzaklaşacaktır ki, Kuran-ı Kerim bu konularda uyarır.

Bu bölümde Akl'ın hüküm sürdüğü yerleşim yerleri olumsuzluklarla anılır. Benden kalesinde Allah'ın ihsanları ile ilişkilendirilirken Beden kalesinin siyaset meydanında durum biraz farklıdır. Bu defa Kuran-ı Kerim'deki helâk olan kavimlerle ilgili ayetlere iktibas vardır. Akl'ın siyaset meydanı için, “üzerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderildi

(Fil 105/4).” Ayeti kerime Fil suresinde geçmekte olup Ebrehe’nin fil ordusu ile Kabe’yi yıkmaya geldiğinde Allah’ın gazabına uğrar. Beden şehrinin siyaset meydanı bu hadiseyi görmüş/yaşamış şehir olarak anılmıştır.

Burada iki farklı yaşam üzerinde durulur. Birincisinde nefis arzusuna uyanlar, Allah’ın yolundan sapanlar için bir azap vardır. İkincisinde ise nefsani arzularına kapılmadan, Allah’ın emirleri doğrultusunda yaşamaktır. Anlatının bu bölümünde Allah’ın Hz. Dâvûd’u muhatap alarak söylediği “Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık (Sâd 38/26)”, “müminlere yardım etmek üzerimizde bir haktır (Rûm 30/47)” ve “şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız (Sâffât 37/105)” ayetlerine yer verilmektedir. Akl için iki yol çizilmiştir. Ya nefsine uyup fil ashabının başına gelen olaylar gibi azap görecektir, ya da nefsani arzularına boyun eğmeyerek Allah’ın vaad ettiği yardımlara ve mükâfatlara ulaşacaktır. Yapacağı seçimle karşılaşacağı akıbeti Akl kendisi seçecektir. Anlatının bu bölümünde iki Türkçe nazım mevcuttur.

“Ferzend Talebîden Akl-ı Tâcdâr Ez-Hudâvend-i Kâmkâr”. Başlıktan da anlaşılacağı üzere Akl, Tanrıdan bir çocuk istemektedir. Bu bölümde Akl’in eşi Nefs-i nefis tanıtılır. Uzun yıllar çocuk özlemi çekmelerinin ardından bir erkek çocukları dünyaya gelir ve adının Dil olmasını uygun bulurlar. Bu bölümde tanıtılan bir diğer kişi Hiss-i Müşterek’tir.

Bu bölümde iki tane ayete iktibas ile işaret edilmektedir. İkisi de Hiss-i Müşterek’in tanıtıldığı bölümdedir. Alak (96/5) ve Bakara (2/31) ayetleridir. Bu ayetlerde Allah’ın kullarına ilim takdir etmesi ile alakalıdır. Hiss-i Müşterek de Allah’ın takdir ettiği bu ilimleri insanlara öğreten kişi olarak anlatıda yer almaktadır. Bu bölümde sekiz tane Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Sıfat-ı Kale-i Beden ü Binâ-yı Tılsım-ı Ten”. Bu bölüm Beden kalesi ve Ten binasının tanıtımından müteşekkildir. Ten binasının tanıtımı yapılırken vücudun içine girilir, burada *safra, kan, balgam* ve *sevgi* unsurlarını tanıtmak üzere alt başlıklar kullanılmıştır. Beden kalesi ayrıntılı olarak tanıtıldıktan sonra Akl’in oğlu Dil’i bu şehrin yönetimine getirdiği belirtilmektedir.

Beden kalesi adı altında tanıtılan insan bedeninin dış görünümüdür. İki âlemin arası anlamına gelen Berzah sözcüğü ile oluşturulmuş bir ada vardır. Anlatıda Berzah adası adı verilen yer, suyu nar meyvesinin iksirinden, havası kimya ilminin iksiri ve toprağın bir araya gelmesinden oluşmaktadır.

Ten hisarı adı altında tanıtılan hisar insan bedeninin dışı/ten görünümüdür. Burada renkler ön plana çıkmaktadır. Anlatıda Ten hisarı yasemin renkli, gümüş endamlı ve uzun boylu bir kaledir. Parlak hazineleri, yakut ve mercan defineleri çoktur. İçinin derinlikleri yüzünün hayali ve dış görünümü nakış ve süslerle, tılsımlarla ve anber kokuları ile kaplıdır.

Daha sonra bu kalenin inşası insanın bedeninin yaratılışı ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır. Misk kokulu toprak kırk yıl kudret eliyle terkip edilmiş, hikmet eliyle yerleştirilmiş. İki yüz kırk sekiz tane birbirine uymayan ebatta yaratılışlı direk ve birbirine uymayan kazıklar üzerine temiz yaratılışı yoğurulmuş. Dört duvarı ve gökyüzü-vasıflı burçları on iki geçit üzerine yerleştirilmiş. Evvela fildişinden iki sütunu üstünde iki cam kasrı var ki kubbesinde her cevheri iki âlemin haracına ve Hz. Süleyman'ın taht ve tacına bedeldir.

Ondan bir duvar kapısının kapısı tek parça iki parlak lalden çivi ve mıhları iri inciden mısra kapısında ve misk saçan kitabesinde menekşe laciverdi redifle bir güzel beyit yazılmıştır.

Dişler, dudaklar ve dil için yapılan açıklamalarda otuz iki tane ak inciden ve süslenmiş lalden iki saf gümüş dişten bahsedilmektedir. Ortasında nar yakutundan iki balkon kurulmuş. Üstünde bir izah vasfı olan tercüman vardır ki, yetmiş iki millette otuz üç dili konuşur, fasih olarak her dili güzel bir dil ile açıklayabilir. Kalenin dili onun elinde ve hisarın fetih kilidi onun dilindedir.

Baş aşağı dikilmiş bir mercan direk ve on dokuz parça gümüşten bir merdiven sonunda bir sınırsız dağ vardır. Bedahşan-vasıflı bu dağın eteği kıymetli parlak taşlarla her tarafı kırmızı lal, elmas, gümüş ve altın madenleri vardır. Her madende iki türlü cevher ve her cevherde şekli ve yüzü çeşitli hücre cennet bahçeleri gibi her tarafı altından ırmaklar akan ve sekiz cennet-vasıflı avlusunda dört güzel akarsu mevcuttur.

Bu dört güzel akarsu *Safra, Kan, Balgam* ve *Sevgi*'dir. Bu dört akarsu için Diyarbakır nüshasında yan başlıklar kullanılmış ve tanıtılmıştır. Bu tanımlara göre;

“Cûy-1 Evvel Sıfat-1 Safrâ”. Güneş-renkli çeşme, beğenilen bir dünyanın denizi ve suyu gibi altın-kabarcıklı kenarında altından kasesi vardır. Etrafında nilüfer imameleri ile nergis gözlüler ve gece gibi yalın yüzlüler vardır.

“Cûy-1 Düvvüm Sıfat-1 [Hûn]”. Şeker-tadı, misk-kokusu yakut renkli anber kokulu Hamr Irmağı gibi hoş renkli kanlı akarsudur. İçenler için lezzetli, seyredenler için etrafında güneşten lale gibi renk alıcı ve ayna-vasıflı, mizaçları sıcak ve yumuşaktır. Gül yanaklı ve lale yüzlü sakileri kadehlerinin coşkusuyla milletin ve meclis ehlinin kanını kaynatır.

“[Cûy-1] Süvvüm Sıfat-1 Balgâm”. Bir gümüş-saf su ve tatlı-saf gül suyu üzerine yüce asmalar ve cam saçaklarda gümüş-tenli ve sürahi boyunlu sakilere karşı gümüş kadehlerin ağzının suyu akar ve meyın hava kabarcıkları gibi kenarından göz ucuyla bakar.

“Cûy-1 Çehârun Sıfat-1 Sevdâ”. Hayat çeşmesinin sonunda bir siyah sudur ve kurumuş bir akarsudur. Divanelerin delilik ve sevda kaynağı, mestâneleri bağrımlarının ve kavgaları bunun yüzündendir.

Bu Zâtü'l-burûcun kulesinde ve Gerdûn hisarının başında iki güzel kokulu kemer, uluların toplanma yeri ve yüce kişilerin menzilinde künbed-i Dimag adlı Süleymani ve sultani hazine vardır.

Bu bölümde altı tane ayete iktibas vardır. İlk Berzah adasının etrafını çevreleyen denizden bahsedilirken Rahmân suresi(55/19-20)'ne iktibas yapılarak iki denizin birbirlerine kavuşmakla birlikte birbirlerine karışmamalarına yer verilmektedir. Gerdûn hisarından bahsedilen bölümde Meryem suresi(19/57)'e iktibas, Beden kalesinin bahçelerinden bahsedildiği bölümde Beyyine suresi(98/8)'e iktibas; kan'dan bahsedilen bölümde Sâffât suresi(37/46)'ne ve Şuarâ suresi(26/33)'ne iktibas, Beden kalesinin mükemmelliğinden bahsedilirken Fecr suresi(98/8)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde dokuz tane Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Şenîden-i Dil Mâcerâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden Ez-Hevâ-yı Hâkdan”. Bu bölüm, Dil’in âb-ı bekâ adında bir suyun varlığını öğrenmesi ve meclisini toplayarak âb-ı hayatı sormasından oluşmaktadır.

Dil, bir gün Beden kalesinin yasemin-tenlileri ve Ten hisarının gümüş-bedenlileri ile gül bahçesinde gezintiye çıkar ve gezintisinin sonunda yolu Danyâl kütüphanesine düşer. Burada gizlenmiş bir kitap ve mensur bir yaprak görür. Yazının sadeleştirilmiş metni şu şekildedir:

Allah’ın takdirinin birleştirmesi ve yine Allah’ın iradesiyle bir gün kalemin Hızır’ı ve rakamın karanlığı, İskender ve Hızır’ın hikâyesinin karanlığı ve âb-ı hayâtın baş çeşmesine güneş ulaştı. O İskender’in Hızır’ını gördü ki cennet bahçesinin kenarı ve cennet bahçesinin ortasında sevgilinin dudağı gibi bir can çeşmesi ve bir can-bağışlayan berrak ve gizli akarsu vardır ki dünyanın yüz suyu, cinlerin ve insanların hayat kaynağıdır. Belki ezeli ömrün gözü ve ebedi ruhtur.

Dil’in bu yapraktaki yazıyı okuduğu andan itibaren gece gündüz bir özlemle bağı yanmaya başlar. Meclisini toplar ve âb-ı hayâtı sorar. Ancak tatminkâr cevap alamaz.

Bölümün sonunda da âb-ı hayâtın gizeminden bahsedilmektedir. İskender, âb-ı hayât bu dünyada değil öbür dünyada diyip can vermiştir. Aşıkâr çeşme diye karanlıkta Hızır gördü ki, kim sevgilinin dudağı gibi haberde ismi mevcuttur amma can çeşmesi gibi bakışta cismi yoktur. Sevgilinin ağzında gibi dillerde bir söz ve sevgilinin belinde gibi ortada ne o var ne bu var.

Bu bölümde iki tane ayet iktibası vardır. Dil’in meclisini toplayıp âb-ı hayâtı sorduğunda tatminkâr yanıt veremeyen meclis ehlinin idrak edemeyen bir topluluk olması sebebinden hareketle Enfâl suresi(8/65)’ne ve Dil’in o idraktan yoksun topluluğun içerisinde onları uyaracak seçilmiş kişi olmasından hareketle Tevbe suresi(9/12)’ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, beş tane Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Sıfat-ı Nazar-ı Dîdebân ve Firistâden-i Dil-i Nev-civân Ūrâ Be-Taleb-i Âb-ı Hayvân ve Sıfat-ı Rûz-ı Firûz Güz”. Bu bölüm, Gözcü Nazar’ın tanıtılması, Dil’in âb-ı hayât talebiyle Nazar’ı yolculuğa göndermesinden müteşekkildir.

Nazar, şehrin ileri gelenlerinden ve halkın tanınmışlarından Beden kalesinde bir gözcü ve Ten hisarında Nazar namına sahip gözü açık birisidir. Bir gün bahçede gezinirken Dil'in yanına yaklaşır ve sıkıntısının sebebini sorar. Dil kederinin sebebini anlatır. Bunun üzerine Nazar, izin isteyerek âb-ı hayâtı bulmak üzere yolculuğa çıkma talebini iletir. Dil, bundan çok memnun olur ve iki gözünden öperek ona izin verir. Bu bölümde, yedi tane Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-ı Hayvân Ez-Nâmûs-ı Pür Mevhibet ve Sıfat-ı Bahâr”. Bu bölüm, Nazar'ın Âfiyet şehrine ulaşması, orada şehrin idarecisi Nâmûs ile görüşerek âb-ı hayât sorusuna yanıt alması ve Bahar'ın tanıtılmasından müteşekkildir.

Bölüm “Bir sabah vakti ki Âfiyet şehrinin gül bahçesinde ...” ifadesi ile başlar ve ardından bahçedeki çiçeklerin halleri aktarılmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda bahar mevsiminin gelişi ile birlikte bahçede yaşanan olaylarla anlatılmaktadır. Bahardan akarsuların ve çiçeklerin yüzü kızınmıştır/kız-ı/ısın-. Jaleler hayâdan tere boğulmuş, laleler gül gibi kan ter içerisinde kalmıştır. Bakire gül ve nergislerin yüzü gözü açılmamıştır. Goncanın arûsı henüz yüzünü yere saçmamıştır. Semen yüzü kendi isteği ile gül renginden sade ve bahçenin bahar servisi muhalif havalardan uzaktır.

Ansızın Nazar'ın gözü Âfiyet sahrasının esintisine ve Âfiyet şehrinin güzel kokusuna ilişir. Bu şekilde Nazar'ın Âfiyet şehrine girişi anlatılmaktadır.

Âfiyet şehrinin kapısındaki levhada “*Emin olarak, selâm ile oraya (cennete) girin!*”, misk kokusu yağdıran sayfasında da “*Adn cennetleri*” ayeti kerimesi yazılıdır.

Şehre girdiğinde karşısına çıkanlara şehrin hükümdarını sorar. Onlar da övgü dolu sözlerle Nâmûs adlı kişi olduğunu söyler. Nazar, Nâmûs'un huzuruna çıkıp Allahu Ekber dedikten sonra kıyam, ku'ud, rükû ve secde edip tahiyyattan sonra şehadet getirip selam verir. Ardından oraya geliş amacını anlatır.

Nâmûs onu dinledikten sonra cevabını verir.

Âb-1 hayât dedikleri âdemde iffet gözünden kinayedir. Karanlığın eteğinde günahsızlık hilatının yakasından ibarettir. Her kim ilim süsüyle ve vakarla gonca-vasfını bezenir, utanma ve namus mayası ile dünyanın gülbahçesinde gül gibi yüz suyunu kızdırırsa ebediyete kadar Muhammedi izler, Hızır-vasıflı ölmezliği toplar, merhamet haberleri zeval bulunmazlık ve ölmezlik nihayet ortaya çıkar.

Aldığı cevaptan memnun olmayan Nazar, Nâmûs'u, Neng'i ve Âr'ı Âfiyet şehrinde bırakarak yoluna devam eder.

Bu bölümde altı tane ayet iktibası vardır. Âfiyet şehrinin kapı levhasında şehrin bahçeleri cennet bahçeleri ile ilişkilendirilerek Hicr suresi(15/46)'ne ve misk kokusu yağdırması cennet bahçelerinden Adn cenneti ile ilişkilendirilerek Sâd suresi(38/50)'ne iktibas yapıldıktan sonra içeri girilmesi emri Zumer suresi(39/73)'ne iktibas ile yinelenir. Nâmûs tanıtılırken ahlâkının güzelliği ile ilişkilendirilerek Kalem suresi(68/4)'ne ve Tevbe suresine(9/114)'ne iktibas yapılmıştır. Nâmûs'un vakarlı yüz suyu ile beslediği Âfiyet şehri ile Adn cenneti arasındaki ilişkiden bahsedilirken de Beyyine suresi(98/8)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, iki tane Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-1 Hayvân Ez-Fahr-1 Pür-Şevket”. Bu bölüm, Nazar'ın Şöhret şehrine ulaşması ve şehrin idarecisi Fahr ile görüşerek âb-1 hayât sorusuna yanıt almasından müteşekkildir.

Bölüm “Bir sabah vakti ...” ifadesi ile başlar ve ardından bahçedeki çiçeklerin hali tasvir edilmektedir. Bahçenin cemiyeti ve çölün oturulacak yerleri Zümürüd-yüzlü kasrın eteği gibi çiçeklerin nur ışıkları ile süslenmiştir. Nergisin kendisini gördüğünden ve sabah esen rüzgârın esip savurmasından suyun hava kabarcığı bilinci kibir ve gurur rüzgârının yanı sıra gönül rahatlığı ve sevinci veren havası ile dolmuştur. Çınarın yüksek yüzü *kalın ipekten yeşil* ve gül bahçesinin atlas elbisesi *kalın ipektendir*.

Ansızın casus Nazar'ın, hilebaz gözlü ve düzenbaz bakışlı-gözü büklümlü bir çöle ve misk kokusunu artıran bir düzlüğe girer. Nazar'ın şehre girişi bu şekilde anlatılmaktadır.

Şehre girdiğinde karşısına çıkanlara şehrin hükümdarını sorar. Onlar da övgü dolu sözlerle Fahr adlı kişi olduğunu söyler. Onun nimet sofrasından fakirler köledir. Devletinin dervişleri keçe giymektedir. Bunları duyan Nazar, tacir kılığına bürünür. Daha sonra Fahr'ın huzuruna gelerek cevher yağdıran gözlerinden ve çok ağlayan gözlerinden Fahr'ın ayağına büyük inciler su gibi saçıp oraya gelmekten maksadının ne olduğunu anlatır.

Fahr, Nazar'ı dinledikten sonra cevabını şu şekilde verir.

Âb-ı hayât demek, kimya demektir. O kimya ki, kahırla mal toplamak lütufla yemektir. Zira ki kemâle erdirilmenin sonucu olgunluk ve her olgunluğun sonu çok mal sahibi olmaktır. Öyle ise devletin ebedi olması taştan yapıları, dünya ehlinin köprüleri ve kemer şeklindeki köprülerinin çok olmasıdır. Her kim altın ve malla süslenir, altın gibi dünyada sikke-görünümü kazanırsa ne kadar kalbi siyah ise dahi sikke gibi herkesin terazisinde değer görür.

Nazar, Fahr'ın dünyaya taparcasına cevabını can kulağı ile dinler ama istediği cevap bu da değildir. Şöhret şehrinin, Gayret diyarını ve gaflet gururunu görüp, onlardan koparak yolculuğuna devam eder.

Bu bölümde dört tane ayet iktibası vardır. Fahr'ın Nazar'a âb-ı hayâtı anlattığı bölümde Nazar'ın gözlerinin idraktan yoksun olduğu için onu göremeyeceği anlatılırken En'âm suresi(6/103)'ne iktibas vardır. Fahr'ın cevabını can kulağı ile dinleyen Nazar, duyduğu açıklamaların açıklığını gideremeyecek ifadeler olarak değerlendirmesi Gâşiye suresi(88/7)'ne iktibasla anlatılmaktadır. Fahr'ın şöhret ve gurur kapısı, haşmetli sarayı ve mülkü ile gaflette oluşu Rûm suresi(30/32)'ne iktibas ile anlatılmaktadır. Fahr'ın bu halini gören Nazar'ın malın mülkün geçiciliği ile ilgili düşüncesinde Meryem suresi(19/76)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, bir Farça ve üç tane Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüsten-i Ezrak-ı Râhib Âb-ı Bekârâ Sıfat-ı Kûh”. Bu bölüm Nazar'ın Zühd ve Rüya geçidine gelmesi, burada gökrenkli hırka giyen Rahib'ten âb-ı hayât sorusuna yanıt araması ve dağ'ın tanıtılmasından müteşekkildir.

Bölüm “Bir gece ki ...” ifadesi ile başlar. Arş mihrabı ayın ışığından parlamış ve yeryüzü seccadesi ay-ışığının vücudundan gül bahçesi idi. Gece yolcusu Nazar, o gece yeni ay

gibi kara akşama dek gece vakti karaltısına kalıp bir kalabalık dağa ve feleğin-azametli dağ tepesine ulaşır. Ki yüzü katran ve kir, asık yüzü çatık suratlı ayinesi zalim gönül havası gibi ok ve sima aynası zulüm ehlinin sinesi gibi donuk gözlü olmuştur. Taştan yapılmış dağın ağaçlarındaki *meyveleri şeytanların kafaları* gibidir.

Şehre girdiğinde karşısına çıkanlara şehrin hükümdarını sorar. Onlar da övgü dolu sözlerle Zerk adlı kişi olduğunu söyler. Tevhid ehli, yüceltmeye alışmış ve bundan soyutlanmış, makam sahibi tek himmetli kişi ve buranın tek imamıdır. Bunları duyan Nazar, zahidane hırka, aba ve âbidane bir siyah elbise giyerek Zerk'in mağarasına girer. Zerk'in secdesinin köşesinden oraya gelmesinin sebebini anlatır.

Zerk, Nazar'ı dinledikten sonra anlatmaya başlar.

O saf su, dünyada ashabın itikadının saflığı ve arkadaşlarının itimadının güzelliğidir. Kim buna talip olursa gözyaşının kanlı suyu ve gözyaşının ateş şerareleriyle karanlık köşesinde siyah hırkasına bürünmelidir.

Zerk'i dinleyen Nazar, bu cevaptan da tatmin olmaz. Zerk ve Riyâ köşesinden uzaklaşır Fikret deryasına ve Hayret denizine dalarak ilerler. Günlerden bir gün bir derya kenarına çıkar.

Bu bölümde dört tane ayet iktibası vardır. Zerk'in yaşadığı dağlık bölge tanıtılırken orada yetişen ağaçların meyveleri şeytanların kafaları ile ilişkilendirilerek Sâffât suresi(37/65)'ne iktibas yapılmıştır. Nazar, Zerk'in mağarasına girdiğinde içerideki hallerin anlatıldığı bölümde Zerk ve müridlerinin hali anlatılırken Hira ve Ashab-ı Kehf mağarasındaki mağara dostluğu ile ilişkilendirilerek Hicr suresi(15/82)'ne iktibas yapılmıştır. Yine aynı ifade içerisinde orada bulunanların yapmakta oldukları işler, Ashab-ı Kehf'in altıncısı olarak bilinen Kıtmîr'in o insanlara muamelesi ile ilişkilendirilerek Kehf suresi(18/22)'ne iktibas yapılmıştır. Nazar bu şehirden ayrılırken de Zühd ve Riyâ geçidini yurdun kötüsü olarak cehennem ile ilişkilendirmesinde Ra'd suresi(13/25)'ne iktibas yapılmıştır.

Anlatının bu bölümünde İskender-i Zülkarney'in Hızır aleyhisselam ile görüşmesi motifi, Hz. Peygamber'in Hz. Ebubekir ile mağara arkadaşlığı yapması motifi, Ashab-ı Kehf'in mağara arkadaşlığı yapması motifi, Hz. Mûsâ'nın büyük yılanı dönüşen asası motifi, Hz.

Mûsâ'nın yed-i beyza/beyaz ve parlak eli motifi, Firavun'un tac ve tahtı motifi işlenmiştir. Bu bölümde, altı tane Türkçe bir tane Arapça nazım bulunmaktadır.

“Resîden-i Nazar-ı Pür-Gayret Be-Girdâb-ı Hayret”. Bu bölüm, Nazar'ın Hayret girdabını aşarak kıyıya çıkmasından müteşekkildir.

Bölüm “Bir sabah vakti ...” ifadesi ile başlamaktadır. Lacivert denizin gemicisi ve dünya denizinin gezgini âlemin sandalını altından yelkeni, çevresindekilerin içerisinde en yüksek dereceye ulaşmış ve yeni ayın gümüş kayığı Batı'nın kenarında Samanyolunun çengeline altın zincirle bağlanmıştır. Dalgaların yığılması ve dalgaların denizdeki çarpışmasından Karadeniz'in gümüş kayıkları denizin dibine batmış ve ayın gemisi Hind kasabasında kıyıya çıkmıştır.

Kıyıya çıkan Nazar'ın gözüne bir taş ilişir. Taşın üzerine şu ifadeler bulunmaktadır:

Ey rüzgâr ile bu Hayret denizinde Mihnet gemisi süren ve Gurbet gemisi ile bu Firkat sahiline ulaşan yolcu. Evvela ilme'l-yakîn bilesin ki ameline kim lâyük sonunda ayne'l-yakîn amel işleyesin ki bu deniz Fikret ve Endişe denizinin sonsuzluğu, bu Hayret denizinin girdabının sonsuzluğudur. Bu sahilin sonunda Necât adası ve Hayat namlı bir mutluluk-makamı vardır. Ki bu Endişe denizinin timsahı ve kaplanın vadisi Necât sahilinin delili ve doğruyu gösteren yoludur. O diyarda bir hükümdar ve şehir valisi vardır ki şerefli namına Hidâyet derler. Meşhur makamlarına hidayet ederler.

Bu yazıyı okuyan Nazar doğru yolda olduğu düşüncesi ile ilerlemeye devam eder.

Bu bölümde bir ayete iktibas vardır. Nazar'ın hayret girdabında ilerleyişinin anlatıldığı bölümde Nazar'ın dalgaların arasındaki gemisi Hz. Nûh'un gemisi ile ilişkilendirilerek Hûd suresi(11/42)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, iki tane Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Resîden-i Nazar-ı Sâhib-Sa'âdet Be-Şehr-i Mevabet”. Bu bölüm Nazar'ın yolculuğunun sonunda Himmet'in dergâhına ulaşması ve âb-ı hayât hakkında ön konuşma yapmasından müteşekkildir. Âb-ı hayâtın bulunduğu bahçenin anlatılması diğer bölüme bırakılır.

Nazar okuduğu yazının ardından iki kayıkla yedi denizi geçer. Bir süre daha ilerledikten sonra Himmet'in dergâhına ulaşır. Himmet'in huzuruna çıkarak dergâha geliş nedenini anlatır. Bu macerasında önce Afîyet şehrinde Nâmûs ile görüştüğünü ve ardından Şöhret şehrinde Fahr ile ve son olarak da Zühd ü Riyâ geçidinde Zerk ile görüştüğünü fakat henüz istediği cevaba ulaşamadığı anlatır.

Himmet, Nazar'ı dinledikten sonra anlatmaya başlar:

Âb-1 hayât kıssasının gerçek bilgisi tasviri değil tasdik iledir. Ve meselenin tasdiki suretle taklit değil gerçeği aramakladır, der.

Nazar'ın yolculuğu, Hz. Yûsuf'un güzel yüzü motifi ve Hz. Yûnus'un balığın karnında kalması motifleri çerçevesinde anlatılmaktadır.

Bu bölümde Nazar'ın yolculuğundaki ilerleyişinin zamansal serüveninden bahsederken fazla ayrıntıya girmemek adına gece gündüz ilerledi şeklinde geçiştirilir. Bu yolculuktaki ilerleyişinin anlatıldığı bölümde Âli İmrân suresi(3/41)'ne iktibas yapılmıştır. Bölümün sonunda da doğru istikamette olduğu düşüncesi Yûsuf suresi(12/66)'ne ve Bakara suresi(2/108)'ne iktibas ile desteklenmektedir. Bu bölümde, iki Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Âgâz-1 Dâstân-1 Aşk-1 Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Ruhsâr”. Bu bölüm Himmet'in Nazar'a âb-1 hayâta dair gerçekleri anlatmasından müteşekkildir. Didâr şehri'nin Ruhsâr adlı bahçesinden Mîm-Fem çeşmesinden akan sudur, âb-1 hayât. Dolayısıyla anlatının bu bölümünde Dîdâr şehri ve bahçeleri ayrıntılı olarak tanıtılmıştır. Biz de çalışmamızda anlatıda geçen kişiler ve mekânlar başlıklı bölümde bu bahçelere ait bilgileri paylaştığımız için burada tekrara düşmemek adına bir açıklamada bulunmayacağız.

Dîdâr şehrinin inşası, Hz. Süleyman'ın Kudüs'te bir dağın tepesine inşa ettirdiği ibadet yerinin rivayet edilen yapılış şekilleri ile benzerlikler kurularak anlatılmaktadır. Rivayetlerdeki gibi Dîdâr şehrinin inşasında da insanlar ins/insanlar ve cinn/cinlerin peri-yüzlüleri görev almıştır.

Bu şehrin içerisinde Ruhsâr adında bir bahçe vardır ki, ifadelerde bu bahçe cennet bahçelerine benzetilmektedir. Âb-ı hayât da bu bahçededir. İlgili bölümde şöyle bahsedilmektedir:

O cennet bahçesinin toprağından yaratılmış. Anber kokusu ile yoğrulmuş bahçenin temiz terbiye edilmiş Mîm-fem çeşmesi denilen bir çeşmeden akmaktadır. Cana hafif soğukluk veren bu su, cennetteki selsebil adlı ırmak gibi akar. Burada zülâl-i Tesnîm adında bir kâse vardır ki, o da çeşme-i Mîm ve çeşmesi çok olan bahçenin halka-i Cîm’inde gizli ve saklıdır. Âb-ı hayvân, o çeşme-i Mîm’in ağızındaki çanaktan akan cennet şarabıdır. Burası dünyada insan gözünden uzaktır. Hüsn ve peri-yüzlü yardımcıları bu çeşmenin olduğu yerlerde gezinmektedir.

Bu çeşmenin olduğu bahçe çok sıkı bir şekilde korunmaktadır. Dîdâr şehrine, Ruhsâr bahçesine gidebilmek için Segsârân diyarının ve Kâmet hurmalığının geçilmesi gerekir. Segsârân diyarı, Rakîb’in de içerisinde bulunduğu yerdir ve içerisinde çok zorlu engeller vardır. Burayı geçmeyi başaran kişi, Kâmet’in şehrine ulaşır. Kâmet kontrolündeki hurma bahçesinin içerisinde de Miyân, Sîne, Gerdân, Mûyhâ-yı Kelle adlı bahçeler vardır, sırasıyla ilerleyerek Ruhsâr bahçesine varılır.

Bu bölümde Dîdâr şehri ve Ruhsâr bahçelerinin inşasından bahsedilirken Hz. Süleyman’ın emrindeki yılan ve karıncalara hükmetmesi motifi işlenmektedir. Âb-ı hayâta götüren yolda çok büyük engellerin olmasından ve bu maceraya kapılan birçok insanın da can vermesinden bahsedilen bölümde İskender-i Zülkarneyn’in âb-ı hayâtı arama motifi işlenmiştir.

Bu bölümde Hz. Süleyman ile ilgili motiflere yer verilen bölümde emrindeki mahlûkattan bahsedilirken kimisinin kara yazılı kitabı solunda kimisinin sağında defteri nur sayfalarından şeklinde aktarılmakla birlikte amellerine göre değerlendirmede bulunulurken Şûrâ suresi(42/7)’ne iktibas yapılmıştır. Âb-ı hayâtın yeri tanıtıldıktan sonra burada bulunan Hüsn’e hizmet eden melek yüzlü ve melek görünüşlü kimselerden bahsedilmektedir. Bu kimseler övülürken de Kuran-ı Kerim’den bazı ayetlere yer verilmektedir. Bu kimseler, cennette insanlara hizmet edecek olan hurilerle ilişkilendirildiğinde Rahmân suresi(55/72)’ne iktibas, güzellikleri kıymetli madenlerle ilişkilendirildiğinde Rahmân suresi(55/58)’ne iktibas, temiz olmaları saf olmaları ve bâkir kalmaları yönünden yine hurilerle ilişkilendirildiğinde

Rahmân suresi(55/56)'ne iktibas yapılmıştır. Ayrıca yeryüzünde bu güzelliklerin Allah'ın kullarına nimetleri ile ihsanda bulunduğu ispatı ile ilişkilendirildiğinde Rahmân suresi(55/56-57)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, altı Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Giriftâr-Şüden-i Nazar-ı Edîb Der-dest-i Rakîb”. Bu bölüm bir alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümde Kâmet'in hurma bahçesine gitmek üzere yolculuğa çıkan Nazar'ın Seg-sârân diyarına ulaşması ve karşına çıkan levhadan şehir hakkında bilgiler öğrenmesi anlatılmaktadır. Alt başlıkla açılan bölümde Nazar'ın, Seg-sârân diyarında esir alınması ve Rakîb'in huzuruna çıkarılması olaylarından bahseilmektedir.

Bir süre yolculuğuna devam eden Nazar, Seg-sârân diyarına ulaştığında karşısına bir levha çıkar. Levhada:

Ey lal ve altın hazinelerini harcayıp bu zümür-rüd-gözlü dağa gelen ve ey kanlı gözyaşı, sararmış yüzü ile bu makama gelen! Bu ayrılık harabesine Seg-sârân dar geçidi ve bu mahrumiyet çölüne gönül kıran Rakîb vilayeti derler. Bu sonsuz dar-geçit ki, cansız ejderhalar gibi bu sınırsız dağı kemerine halka etmiştir. Gökyüzü çemberini kemendine kemer yapmıştır. Bir yılan ki nice Behramları yıldızlar kadar askeri ile yutmuş ve gökyüzündeki Satürne ağzını açıp yutmaya kast etmiştir. O yılan bu vilayete Rakîb adlı iti koymuştur [...]

Levhadaki yazıda, Seg-sârân diyarından geçmeye kast edenlere nelerle karşılaşacağı bir anlatılmaktadır.

“Ender-Sıfat-ı İstilâhat-ı Kîmyâ”. Bu bölümde Nazar, Rakîb'in bir askeri tarafından esir alınır. Daha sonra Rakîb'in huzuruna çıkarılması üzerine yaşanan gelişmelerden bahsedilmektedir.

Himmet'ten âb-ı hayâta dair bilgiler alan Nazar, önce Kâmet'in yanına daha sonra da ondan yardım alarak Dîdâr şehrine gitmek üzere yolculuğuna devam eder. Fakat bu yolculukta Himmet'in bahsettiği gibi geçmesi gereken Seg-sârân diyarı adlı bir bölge vardır. Nazar bu diyarda ilerlerken Rakîb'in askeri tarafından esir alınarak Rakîb'in huzuruna çıkarılır. Rakîb o diyarda ne aradığını sorunca, Nazar kendisini herşeyi altın yapabilecek ilme sahip olduğunu

ancak gerekli iksirin Ruhsâr bahçesinde olduğunu söyler. Duydukları Rakib'in ilgisini çeker ve Nazar'ı Kâmet'in makamına götürür.

Nazar, Segsârân diyarına girişinde karşısına çıkan levhada o diyara ait bilgiler aktarılmaktadır. Bu bölümde şehirde bir yilandan bahsedilir. Bu yılanın, Behram ve yıldızların sayısı kadar askerini yuttuğu ifadesinde Klasik edebiyat metinlerimizde sıklıkla işlenen tarihi ve efsanevi kişi motiflerinden Behram'a yer verilmektedir. Nazar'ın esir olarak Rakib'in huzuruna çıkarılmasının anlatıldığı bölümde Nazar, kendisini kimya ilmine sahip birisi olarak tanıtır. Her şeyi altın yapabileceğini söyler. Bu ilmimi anlatırken de tarihi ve efsanevi kişi motiflerinden Sâmirî'ye yer verilmektedir. Sâmirî, Hz. Mûsâ'nın Tûr dağında olduğu vakitte altından bir buzağı yapıp insanların tapmasına neden kişidir.

Nazar, sahip olduğu kimya ilminden bahsederken bu ilmimi Sâmirî'in sihir ilmi ile ilişkilendirerek ifade ettiği bölümde A'râf suresi(7/148)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, bir Farsça ve dört Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Azm Kerden-i Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden Be-Nahlistân-ı Kâmet ve Girîhten Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr”. Bu bölüm, Nazar'ın ilmimi kullanmak isteyen Rakib'in onu Kâmet'in bahçesine getirmesi, Kâmet'in meclis kurarak verdiği ziyafette Rakib'i taşraya atması ve Kâmet ile Nazar'ın baş başa kalmasından müteşekkildir.

Rakib ile Nazar, Kâmet'in bahçesine ulaştıklarında bahçe Arafat duasındadır. Arafat duası, Arafat vakfesinde okunan duadır. Arafât meydanı adı verilen yerdeki Cebel-i Rahmet yanında insanlar ayakta durmak kaydı ile kibleye doğru dönerek dua eder. Anlatının ilgili bölümünde de bu manzara şu şekilde aktarılmaktadır:

Hurma bahçesinde yürürken bir muazzam yere Kab-vasıflı bir hareme, muhterem hareme ulaştılar. Arafat duasına durmuşlar. Sidre ehli ve Tuba-vasıflılar saf saf ayaküzeri durmuşlar ve ellerini duaya götürmüşler.

Rakib ve Nazar, Kâmet'in huzuruna çıkar. Kâmet, birisini rahmani diğerini şeytani vasıflarda olduğu düşüncesi ile geliş nedenlerinin sorgular. Aldığı cevaptan pek tatmin olmayınca gerçek nedenini Nazar'dan öğrenir. Bunun üzerine meclis kurdurup ziyafet verir. Bu

ziyafette Rakîb sarhoş edilerek taşra atılır. Ziyafetin ardından Kâmet, Nazar'ı bir süre misafir eder ve görevlendirdiği elçileri ile Nazar'ı hurma bahçesinde gezdirir.

Rakîb'i meclisten uzaklaştırdıktan sonra baş başa kalma fırsatı bulan Kâmet ve Nazar bir süre sohbet eder. Bu bölümde Kâmet, Nazar'a Rakîb ile nasıl bir araya geldiğini sorarken Rakîb'i Hz. Süleyman kılığına giren cin motifi ile ilişkilendirmektedir.

Kâmet'in, Nazar ve Rakîb ile ilk karşılaşmasının anlatıldığı bölümde rahmani ve şeytani vasıfları bir arada gören Kâmet'in şaşkınlığı ifade edilirken Sâd suresi(38/5)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, bir Farsça ve altı Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Dîden-i Nazar Acâ'ibhâ-yı Nahlistân-ı Kâmet”. Bu bölümde Nazar'ın bir süre Kâmet'in misafiri olarak kalması, bu süreçte hurma bahçesinde gezintiye çıkarılmasından müteşekkildir. Hurma bahçesindeki gezintisinde gördüğü bahçeler için altı ayrı alt başlıklar kullanılmıştır. Bu alt başlıklarda Miyân/Bel, Zülf/Saç, Sîne/Gövde, Gerdân/Boyun ve Mûyhâ-yı Kelle/Baştaki Saç tanıtılmaktadır. Sırasıyla bu bahçeler geçildiğinde Dîdâr şehrinin kapısına ulaşılabacaktır.

Hurma bahçesi tanıtıldıktan sonra Nazar'a, Miyân/Bel fark ettirilir ve oraya doğru Kâmet'in görevlendirdiği yardımcı ile yürümeye başlar.

Kâmet'in hurma bahçesindeki yardımcılarından Anber-şemîm adlı ulağı manevi esinti sahibi olması Hz. İsa'nın ölülere diriltmesi motifi ve Hz. Musa'nın ölmüş birisini diriltmesi motifi ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır. Hurma bahçesinin Dîdâr şehrine yakın olmasından kaynaklı kokusu, Hz. Yusuf'un hoş kokusu motifi ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır. Hurma bahçesinin Nazar'ın gözlerine etkisi Hz. Yusuf'un gömleği motifi ile ilişkilendirilmektedir. Hz. Yakub'un görmeyen gözlerini sağlığına kavuşturan gömlek gibi hurma bahçesinde Nazar'ın mânâ âlemini algılamasının önündeki perdeleri kaldırır.

Kâmet'in yardımcılarından Anber-şemîm'in manevi esintisi ile bahçeye can verici olmasının anlatıldığı bölümde Yâsin suresi(36/78)'ne iktibas yapılmıştır. Hurma bahçesinin tanıtıldığı bölümde bahçesinin kokusu gözleri görmeyen Hz. Yakub'un oğlu Hz. Yusuf'a yaklaşırken onun kokusunu alması ile ilişkilendirilerek Yusuf suresi(12/94)'ne iktibas

yapılmıştır. Hurma bahçesi kendisini seyredenlerin gözlerindeki algı perdelerini kaldırabilecek niteliktedir. Bu durum Yusuf suresi(12/96)'ne iktibas ile anlatılmaktadır. Hurma bahçesinin ölüleri diriltten esintisi de Hacc suresi(22/6)'ne iktibas ile anlatılmaktadır. Hurma bahçesinin ziyaretçisine kapılarını açması Sâd suresi(38/50)'ne iktibas ile anlatılmakla birlikte görülecek olan bahçelerine nasıl girileceği Nahl suresi(16/32)'ne iktibas ile anlatılmaktadır. Bahçedeki Allah'ın ikramlarından bahsedilirken de Zuhrûf suresi(43/73)'ne iktibas yapılmıştır. Nazar, uzak bir mesafeden şaşkınlık uyandıracak ışıltılarla dolu bir kemer görür. Bu kemer Miyân/Bel'dir. Miyân ile Nazar'ın bulunduğu yer mukayese edildiğindeki durum Vâkıa suresi(56/44)'ne iktibas ile açıklanmıştır.

“Sıfat-ı Miyân”. Bu bölümde Miyân tanıtılmaktadır. Miyân sevgilinin beli olmakla birlikte Hüsn ü Dil anlatısında klâsik edebiyat geleneği çerçevesinde işlenmiştir. Gümüşten bir kemer olarak verilen miyân yılan, kıl ve köprü ile ilişkilendirilmiştir. Bu bölümde, bir Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Sıfat-ı Zülf”. Bu bölümde Saç tanıtılmaktadır. Saç sevgilinin saçı olmakla birlikte Hüsn ü Dil anlatısında klâsik edebiyat geleneği çerçevesinde işlenmiştir.

Zülf çadırında naz uykusunda uyurken Nazar, çadırın ipine takılır ve düşer. Gürültüden uyanan Zülf, öfkeyle dışarı çıkar ve neden orada olduğunu sorar. Nazar da bu hadsizliğinden özür dileyerek ayağına kapanır. Nazar'ın aşinalık kokusu Zülf'ü biranda etkiler.

Hüsn'ün İzâr meydanında ve Ruhsâr arsasındaki iyi kemend kullanan Zülf adlı kahraman olarak tanıtılmaktadır. Sevgilinin yüzü miraç olarak düşünüldüğünde Zülf, miraca yükselmek isteyenler için merdiven olarak vasıflandırılır. Bu bölümde, bir Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Sıfat-ı Sîne”. Bu bölümde Sîne tanıtılmaktadır. Sîne sevgilinin gövdesi olmakla birlikte Hüsn ü Dil anlatısında klâsik edebiyat geleneği çerçevesinde işlenmiştir.

Güzel kemerin üzerinde şeklinde yeri bildirilen sîne gümüş, nar meyvesi, turunceler ve cennet bahçeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Sînenin tanıtıldığı ifadeler arasında üzerindeki akarsularından bahsedilirken Muhammed suresi(47/15)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, bir Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Sıfat-ı Gerden”. Bu bölümde Gerden tanıtılmaktadır. Gerden sevgilinin Boynu/Geranı olmakla birlikte Hüsn ü Dil anlatısında klâsik edebiyat geleneği çerçevesinde işlenmiştir.

Köşk sofrasının meydan sahasının başındaki bir sütun olarak tanıtılır. Gümüş, elmas ve kademeli olma ilişkisi içerisinde tanıtılmaktadır.

“Sıfat-ı Mûyhâ-yı Kelle”. Bu bölümde Mûyhâ-yı Kelle tanıtılmaktadır. Mûyhâ-yı Kelle sevgilinin başındaki Saçlar olmakla birlikte Hüsn ü Dil anlatısında klâsik edebiyat geleneği çerçevesinde işlenmiştir.

Yılan ile ilişkilendirilen saçın kimisi deste deste kucak kucak sümbül, kimisi bölük bölük turre vasıflı, gerdan ve kulaklara dökülen halkalar olarak tanıtılmaktadır.

“Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr ki Tahtgâh-ı Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est”. Bölüm, Nazar'ın Dîdâr şehrine girişinden müteşekkildir.

Bölüm “Bir sabah vakti ki ...” ifadesi ile başlayan bölümde Dîdâr şehri tanıtılmaktadır. Gökrenkli-giyimli gökyüzünün Süleyman'ı mavi hırkasını önünden salıp Zerrin şehrinin çok yüksek gökyüzünde Süleyman'ın altın-nakışlı tahtını kurmuş. Zamanın ve zeminin İskender'i yedinci kat kalede gümüş padişah otağı kurmuş idi. Tecellinin gösterişinden Tûr dağına ateş düşmüş idi. Mevlâ'nın nur ışığından dağ ve taş ateşlere tutuşmuştu. Güzel gülün fidanı Mûsâ'nın kütüğü gibi ateş-yağdıran ve vasfı bülbül sanki *Rabbim! Bana (Kendini) göster, sana bakayım (dedi)* nidasıyla gönlü perişan ve inleyen idi. Dîdâr şehrinin her beden, Dîvar kalesi gibi pür-nakış ve resim, her gümüş burcunun yüzü Zümürüde-benzer kasrı ışıklara boğulmuş idi. Ansızın Kabe tarafından kible rüzgârı esti. Karanlık bulutu İslâm diyarından küfrün karanlığına sürüdü. Havanın yüzünden Ahmedî nur ve gelişme döneminden Muhammed aleyhisselamın yüzü gibi belli bir nur ve âlemi aydınlatan güneş gibi ortaya çıktı. Nazar'ın Mûsâ'ya-benzer Tûr'u o parlaklığın şiddetinden ve yakmanın heybetinden vücudu taş-gibi sertleşti parça parça olup o ay-yüzlü nurun ışığından *Mûsâ da baygın düştü* sözü doğru oldu.

Nazar, Eymen vadisindedir. Allah, güzelliktedir; güzellik ise Dîdâr şehrinde yaşayan Hüsn'dür. Eymen vadisine ulaşan Nazar, burada Hz. Mûsâ'nın Allah'a dua ederek görmeyi talep ettiği gibi müellif, Eymen vadisine ulaşan Nazar'a Hüsn görmeden önce dua ettirir. Anlatıdaki bu olay şu şekilde gerçekleşir: Yüksek dereceli dergâhta Allah'ın hitap ettiği Mûsâ gibi ağlayıp inleyerek ve hüzünlü bir şekilde *Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim (dedi)* ayetiyle yalvarıp, gönül Tûr'ında isteklerin söylerken ansızın nur-bulutları sabahvaktivasıflı havanın yüzünden bir nur deryası ve bahçenin sularında nurdan parıltıları güneş gibi parlatılmış bir hisar gördü. Yüksek kulesine Felek kalesinden bakarken Mihr'in gözcüsünün altından-külâhı toprağın yüzüne düşmüş. Yüksek burcuna hükümdarlık mülkünden geçerken gökyüzünün bekçisinin gümüş parıltısı güneşin kıvılcımından ateşlere tutuştu. Burcun kulesinde âlem ahının bulutları gökyüzüne çekilmiş ve yükselerek gökyüzünün zirvesinde kanlı kanlı başlar güneştopu gibi mızraklara dikilmiş.

Nazar'ın sorusuna muhatap olan kişiler Dîdâr şehrini şu şekilde tanıtmaktadır: Dediler ki: Bu Allah'ın yüksek şerefli Kabe'si süslü cenneti ve gönül açan bahçesi, Allah'ın açıkça vadettiği ve mutlak güzelliğin nurları Dîdâr şehri ve peri-yüzlü Hüsn'ün başşehridir. Ki kitabın sınırlarını çizdiği iki dünyandan bir yaprak, varlık ve mekân o kitabın bölüm ve kısımlarından iki satır bir derstir. Bu girilmesi yasak şehirde ve azametli sütunda gökyüzü Kabe'sinin ziyaret edenleri salavatla yürürler. Bu yasak şehrin komşuları cennet uçar gibi gezinirler.

Bu konuşmanın ardından Nazar şehre girer. Karşısına şehrin unvan sayfasına nakşedilmiş Hacc suresi(22/27) ayeti kerimesi “uzak yollardan gelen” ifadesi karşısına çıkar. Ayeti kerimenin de içerisinde geçtiği Nazm(83) başlıklı nazımda şehir âşıkların kıblesi olarak nitelendirilmektedir. Yine kitabesindeki yazı Nazm(84) başlıklı mısradaki aktarılmaktadır. Bu mısradaki “Beytül-atfık/Kabe” ifadesi ile sevgilinin şehri ile Kabe arasında ilişkisi kurulmaktadır.

Bölümde Nazar'ın şehre girişi Hz. Mûsâ'nın yaşadığı tecelli hadisesi, Hz. Yusuf'un köle pazarında satılması, Hz. Yusuf'un kanlı gömleği, Hz. Yakub'un matem hırkası motifleri ve dem-i İsâ motifi işlenmektedir.

Motiflerle ilgili kullanımlar şu şekildedir: Nazar, Dîdâr şehrine girdiğinde anber kokulu çarşısında gezinmesi anlatılırken çarşı Hz. Yusuf'un köle pazarında satılması motifi ile anlatılmakla birlikte alışveriş yapan halk Zelihâ ve Azîzlerle ilişkilendirilmektedir. Çarşıda

satış yapanlar Aşk'ın Yezid dellalı olarak nitelendirilmektedir. Yezid, bu çarşıda Hüsn'ün eşyalarını açık artırma ile satmakta, Nazar'ın, Mısır hilekârlarının, Bağdatlı dolandırıcıların can ve gönül eşyalarını dolandırmaktadır. Nazar çarşıdan biraz ilerledikten sonra bahçede sevgilinin yüzü gibi bir cennete-benzer bahçe görür. Kat kat gülleri açılmış ve sümbülleri saçılmıştır. Bahçedeki gülün hali Hz. Yusuf'un kanlı gömleği motifi ile sümbüllerin hali ise Hz. Yakub'un matem hırkası motifi ile ilişkilendirilmektedir. Dem-i İsa kuzeyden eserek bahçedeki bülbülün aşka pervane, menekşe gömgök deli ve lâle kıpkızıl olur, çıldırır. Bahçedeki bu değişime neden olan esinti, Cebrâil aleyhisselamın nefesiyle Hz. Meryem'in bekâr bir bayan olarak Hz. İsa'ya hamile kalması olayı arasında ilişki kurulmuştur.

Bu bölüm başlığı altında “Sıfat-ı Hâl ve Nokta-i Dâ'ire-i Cemâl” alt başlığı ile sevgilinin güzellik unsurlarından Hâl/Ben tanıtılmaktadır. Bu bölümde Hâl tanıtıldıktan sonra Gamze'nin Nazar ile karşılaşması ve çocukluklarına kadar gidilerek hayatları ve ailelerinin tanıtıldığı görülmektedir.

Anlatının bu bölümünde Hâl için yapılan tanımlamalar çalışmamızın kişiler bölümünde ayrıntılı olarak işlenmiştir. Hâl mülk ve diyarın fitnecisi olarak öne çıkmaktadır. Hâl'in tanıtılmasının ardından Nazar ile aralarında geçen konuşma aktarılır. Bu konuşmada Nazar'ın kardeşi Gamze tanıtılmaktadır.

Âhi anlatının bu bölümünde Gamze'nin çocukluk yıllarına giderek anne babası ile Karadeniz'den Akdeniz'e yolculuk yaparken Akdeniz açıklarında suya düşüp ve gözden kaybolduğunu daha sonra bir fırtınanın onu Dîdâr şehrine getirdiğini anlatır. Onlar konuşurken uyumakta olan Gamze bir anda uyanır ve oradaki yabancı Nazar'ı fark eder. Gamze, Nazar'ın canına kast eder. İki kardeşten birisinin diğerinin canına kast etmesi Kâbil'in Hâbil'in canına kast etmesi ile ilişkilendirilmektedir.

Hâl'in tanıtıldığı bölümde Kâbil'in Hâbil'in canına kastetmesi/kardeş katli motifi, Hz. Hamza'nın kılıcı motifi işlenmektedir. Kardeş katli motifinin işlendiği bölüm şu şekildedir. Nazar, Dîdâr şehrinde Hâl ile sohbet ederken, uykudan uyanan Gamze, bahçede gördüğü Nazar'ı öldürmeye kast eder. Gamze ve Nazar'ın kardeş olmasından hareketle yaşanan bu olay anlatılırken Kâbil'in kardeşi Hâbil'i öldürmeye kast etmesi ile ilişkilendirilir. Hz. Hamza'nın

kılıcı motifi Gamze'nin anlatıldığı bölümde kılıcını iyi kullanması sebebiyle ilişkilendirilmektedir.

Anlatıda bu bölümün girişinde Tûr'da Hz. Mûsâ'nın yaşadığı tecelli hâdisesi anlatılmaktadır. Bu bölümde Hz. Mûsâ'nın yere baygın düşmesi olayının ispatı olarak A'râf suresi(7/143)'ne iktibas yapılmıştır. Dîdâr şehrine gelen Nazar ile Tûr'a gelen Hz. Mûsâ arasında amaçlarının aynı olması bakımından ilişki kurularak Hz. Mûsâ'nın Allah'a seslenişinin aktarıldığı A'raf suresi(7/143)'ne iktibas yapılmıştır. Nazar, Dîdâr şehrine ulaşır. Burada gördüğü nur yüzlülerin insan olduğu hususuna Mu'minûn suresi(23/24)'ne iktibasla delil getirilmiştir. Yine bu nur-yüzlülerin aydınlatılmış yüzlerinde yazılı olan ifadede Kamer suresi(54/1)'ne iktibas vardır. Hâl'in tanıtılması için açılan alt başlıkta üç tane ayet iktibas tespit edilmiştir. Nazar'ın kulağındaki muskanın ne olduğunu anlattığı bölümde iki kardeş çocukluklarından bahsederken yaşadıkları olaylarla değişen hayatları ile ilişkilendirerek İnşikak suresi(84/19)'ne iktibas yapılmıştır. Yine aynı bölümde yaradılışlarındaki saflıkla alakalı Mu'minûn suresi(23/12)'ne yaradılışları ile alakalı Mu'minûn suresi(23/12)'ne iktibas yapılmıştır.

Bu bölüm başlığı altında “Haber Yaften-i Hüsn-i Perî-Peyker-i Hûb-Manzar Ez-Âmedin Nazar-ı Edib ü Sâhib-Hüner ve Velâ-yı Kemter ü Kıssa-Nümûden Nazar-ı Be Hüsn-i Âlem-ara-i Edâ-yı Hûb-Manzar u Sûret-i Dil-i Hûb-Şemâ'il” başlıklı bir bölüm aktarmaktadır.

Bu bölümde Hüsn, Gamze'nin Dil adında bir kardeşi olduğunu ve Dîdâr şehrine geldiğini öğrenmesi anlatılır. Daha sonra anlatıda Beden kalesine dönülür. Nağme hem-dem ve hem-râzları ile Bâd-pâlara binici olup semahanenin kapısına Dil'in meclisine gelişi anlatılır.

Bu alt bölümde Hz. Süleyman ve saltanatı motifi kullanılmaktadır. Nağme, Dil'in meclisine geldiğinde gördüğü manzaradan çok etkilenir. Bu meclisin, Hz. Süleyman'ın saltanatında dahi görülmediğini ifade edilmektedir.

Bu bölümün alt başlıklarından birisi de “Der-Istilahât-ı Edvâr”dır. Bölümde Nağme'nin Dil'in meclisine katılması ve Nefs ile birlikte meclis ehline hoş vakitler geçirtmesinden müteşekkildir.

Nağme'nin kendisini anlatmasından ve sesinden etkilenen Dil'in emri ile mecliste akılları mecnun eyler. Zühre yanaklılardan Nefs ile Nağme meclistikelerin gönüllerini yakan amellere başlar. Sabaha kadar ziyafetle eğlenirler.

Nâğme adlı kahramanın kendisini Dil'e tanıttığı bölümde zamanın meclisindeki nedimleri belagat konusunda eleştiren ifadelere yer verilirken Attâr'ın Mantıku't-Tayr adlı eseri anılarak, Attâr'ın bu husustaki başarısının hakkı teslim edilmektedir. Mecliste Nefs ve Nağme'nin yaptığı eğlence anlatılırken Bâbil'in sihrinden daha etkili olarak nitelendirilmektedir. Bu bölümde üç Arapça, on Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Resîden-i Nazar Der-Vakt-i Muharebe Leyletü'l-Kadr”. Bu bölüm Nazar, Hayâl, Vehm, Nağme, Çeng, Nây Dil'in meclisine gelmeleri ve yaşanan olayların anlatılması; Müfekkire'nin, Nazar ve arkadaşlarının Beden şehrine fitne saldıkları gerekçesi ile Akl'a gambazlaması; Akl'ın da onları cezaya çarptırması olaylarından müteşekkildir.

Nazar, Hayâl, Vehm, Nağme, Çeng, Nây Beden kalesine geldiklerinde Dil'in meclisine girer oradakileri kendilerine hayran bırakırlar. Onları fitnecilikle suçlayan Mütefekkire, olay Akl'a anlatır. Sonrasında Nazar'ın sürmeli gözlerine nergis gibi mil konur, nakkâş Hayâl'in en iyi şairlerin hayalleri ile bağlayıp denize atarlar, Çeng'in kulağını burup, Def'in yüzüne tabanca ile vururlar. Nây'in iniltisini Hicâz'a ve Irak'a ulaştırırlar. Nağme'yi Isfahan ve Irak'a sürerler.

Bu bölümde iki defa ayet iktibası yapılmıştır. Hüsn'ün adamları ve Nazar'ın Beden şehrine gelişlerinin anlatıldığı bölüme başlarken onların şehre Allah'ın kendilerine vermiş olduğu bir emirle gelmeleri yönünde bir ilişki kurularak Kadr suresi(97/4)'ne iktibas; şehre sabaha karşı girmeleri ilişkisinden hareketle Kadr suresi(97/5)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, bir Arapça nazım bulunmaktadır.

“Âvürden-i Çeng ü Def ü Nây Be-Siyâsetgâh-ı Akl-ı Fermây”. Bu bölümde Çeng, Def ve Nây padişah Akl'ın huzuruna getirilmesi ve her biri ile görüşmesinden müteşekkildir. Her biri için ayrı bölüm başlığı kullanan Âhî, onları tek tek tanıtmıştır. Bu bölümde, bir Arapça bir Türkçe olmak üzere iki nazım bulunmaktadır.

Bu bölüm “Sıfat-1 Çeng”, “Sıfat-1 Def”, “Sıfat-1 Ney” başlıkları altında Çeng, Def ve Ney’in tanıtılmasından müteşekkildir ve bölümde bir Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-ı Pür-Ferheng Ez-Asl-ı Hod”. Bu bölüm, Çeng’in padişah Akl’ın huzuruna çıkarılmasından müteşekkildir. Öncelikle Akl, kendisini anlatır, sonra da Çeng başından geçen olayları anlatır.

Akl’ın kendisini anlattığı bölümde hâkimiyeti altında olan bahçelerden bahsederken bu bahçeler cennet bahçeleri ile ilişkilendirilerek Bakara suresi(2/25)’ne iktibas yapılmıştır.

Akl kendisini anlatırken Behmen motifinden faydalanmaktadır. Kendisini zamanın Behmen’i olarak nitelendirir. Çeng kapılmış olduğu kasırgayı Nuh tufanı ve Ad kavmi motifleri ile ilişkilendirmektedir. Vücuduna almış olduğu yaralardan bahsederken teninin iki parçaya ayrılmasını Hz. Zekeriyya’nın şehit edilmesi motifi ile vücudunun delik delik olmasını ise Hz. Eyyûb’un hastalığı motifleri ile ilişkilendirerek anlatmaktadır. Yine çocukluk dönemini dağda yaşayarak geçirmesini çocuğu cüzzam hastası olduğu için dağda bir mağarada yaşayan Hâbib-i Neccâr’ın yaşamı motifi ile ilişkilendirmektedir. Pîr’inin himmeti ile etkili konuşma ihsanına kavuşan Çeng bu durumu ağzına yedi defa üflenmesinin ardından Hz. Peygamber tarafından “Konuş Ey, Abdulkadir!” Hitabına nail Abdulkadir Geylânî’nin konuşma ilmi motifi ile ilişkilendirmektedir. Bu bölümde, üç Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr”. Bu bölümde Def’in Akl’ın huzuruna getirilmesi ve önce kendisini tanıtmayı ardından da ses güzelliğinin nereden geldiğini anlatmasından müteşekkildir.

Def kendisini şöyle tanıtır: Ey güzide şah ve Zühre yıldızı bu gümüş-ten Def ki, altın-çember ve altından-küçük çandır. İhsan meclisinde arabane ile dolaşan bir beyaz alınlıdır. Bu küçük-boylu çocuğun macerasının başlangıcı ve Himmet’in büyük oğlunun geri dönüşünün sonu odur ki, ben köleniz bir sade-yüzlü ve kulak memesi Pervin bir hilal-kaşlı iken O pirin dervişi ve kölesinin müridi idim. Onun kulluğunda hasıl tabancasıyla bu makama ulaşım himmetinden alnım dağ ve sohbetinden baştan ayağa tenim kulak idi. O benim *ruhuma üflediği* zaman ilâhî âlem ve ben onun ney gibi nefesinden insanlığa erkek çocuğum. Bir zaman deniz ümmetine ve sayısız deniz timsahlarına çavuş idim. Deniz diyarının tunç-tenli İsfendiyar’ı ve

su ülkesi balıklarına ay-sevgilinin bedeni *denizlerin sahibi ve gezgin denizlerin meliki* idim. Yedi denizin balıkları yedi ülkenin ve yedi denizin askerleri yedi saf askerim, halka halka zırhlardan ve girih girih yay kirişinden kaçan ki, cevşen-giyip savaşa girerdim. Balıklara zırh satmak nasıl olur gösterirdim. Gâh Yengeç burcundan güneş gibi doğup gah ülkenin menziline ay-gibi Kova burcundan uzaklaşıp su burcuna geçerdim. İkizler burcu ve Pervinden gelip giderdim. Askerlerim denizin kumundan çok ve askerlerim çöldeki karınca gibi sayısız. Denizde ve karada yiğit-vasıflı hükmüm bulaşıcı, ıslak ve kuru emrim su gibi geçerli idi.

Bu bölümde Def, kendisini tanıttıktan sonra bir şeyhin feyz vermesinin ardından Dâvûdî bir sese kavuşmasını anlatır. Def'in anlatımına göre başından geçen olaylar şu şekilde yaşanmıştır: Gurbet denizinde Hayret gemisi ile ilerlerken ecel tuzağına kapılır ve kendisini Geylânî diyarda bulur. Hem açlıktan hem de vücudunun aldığı yaralardan bitkin düşer. Dardına deva olması için Ahi Evran'ın vilayetine gider. Burada Ahi Evran'ın huzurunda soyunup şehrin sularında bir süre yıkanır. Burada bir süre kalır. Yolculuğa devam ettiğinde Haydârî bir pirin tekkesine ulaşır. Bu tarikata katılır. On on beş gün burada kaldıktan sonra olgunlaşan güzelliğini hilal iken bedr olduğunu söyleyerek ifade eder. Burada şeyh ona himmette bulunur ve musikârın şeyhine yol arkadaşı eder. Dâvûdî nefes ile aşkın Zebûru ile aynı sesle konuşan eder. O günden sonra hasret eliyle göğsünü dövmeye başlar. Sesinin etkili oluşunu bu şekilde anlattıktan sonra, bilmezim ki, bundan sonra dahi bu etrafımdaki çevreden başka çemberde oynayan çarh hangi perdeden seslenir ve hangi makamdan sırlar bulup feleği eli beni hangi tabanca ile inletir ve ne çeşit kimselerin eğlencesine müptela eder bilemem der. Bölüm bu şekilde tamamlanır.

Bu bölümde bir defa ayet iktibası yapılmıştır. Def'in Akl'a kendisini tanıttığı bölümde yeteneğinin feyz verme motifi çerçevesinde oluştuğunu anlatılırken Hûd suresi(11/42)'ne iktibas yapılmıştır.

Bu bölümde on iki motif kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu motiflerin ilgili bölümlerde işlenişi şu şekildedir: İranlı hak ve adaletin sembolü efsânevî kahraman İsfendiyar motifi, Def'in kendisini Akl'a tanıttığı bölümde kullanılan motiflerdendir. Hz. Ali'nin meşhur Zülfikâr adlı kılıç motifi, Def'in sağındaki ve solundaki askerlerim diyerek tanıttı askerlerinin savaş aletlerinden bahsedilirken kullanılan motiflerdendir. Yine Def'in askerlerinden bahsettiği bölümde askerleri ile birlikte çıktığı deniz seferlerindeki deniz aracından bahsederken de Hz.

Nuh'un gemisi motifi kullanılmıştır. Def, dilinden Allah'ı zikretmeyi düşürmeyen birisi olarak kendisini tanıttığı bölümde denizlerin köşesindeki sinesinden bahsederken Hz. Yunus'un balık karnında ibadetle meşgul olması motifi işlenmektedir. Def, Gurbet deryasında Hayret gemisi ilerlerken ecel çengelinin tuzağına kapılır ve kendisini Geylân diyarında bulur. Kıyıya çıktığında bedeni çok yıpranmış olan Def, bu kötü haline çare olması için Debbâğ Âhî Evrân'ın vilayetine gelir, vefa ehline arkadaş olur. Bu vesile ile Ahi Evran Velî, insanlara yol gösterici kimseler motifi olarak işlenmiştir. Yolculuğunda biraz daha ilerleyince bir Haydârî pirin tekkesine ulaşır. Haydârî dervişler kılık kıyafet, saç ve sakal kullanımında bir takım gelenek üzerinedir. Yine bellerine çingirak takmaları, kadınlarının başı açık dolaşmaları gibi hususlar dikkat çeker. Bu bağlamda Haydârî pir, insanlara yol gösteri kimseler motifi olarak işlenmiştir. Haydârî sikke/külâh motifi, Kalenderi hırka motifi ve kulağa altından halka takma motifleri, Def'in bu tarikata bağlanmasını anlattığı bölümde kullanılmaktadır. Tarikatta bir süre kaldıktan sonra şeyh kendisine himmette bulunarak Dâvûdî nefesle arkadaş, aşkına Zebûrî ile aynı seste konuşmaya başlar. Bu bölümde dem-i Dâvûd motifi ve Hz. Dâvûd'a İbrânîce indirilen Zebûr kitabı motifi işlenmiştir. Bu sese kavuşma imkânı veren Haydârî pirin nefesi de himmette bulunma/feyz verme motifi olarak işlenmiştir. Bu bölümde, iki Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Beyân Kerden-i Nây-ı Sûznâk Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr-Sıfat-ı Hod”. Bu bölümde Nây'ın Akl'ın huzuruna getirilmesi ve önce kendisini tanıtmayı ardından da ses güzelliğinin nereden geldiğini anlatmasından müteşekkildir.

Akl şöyle emreder: O Mevlevî genç Pehlevî dil ve Dehlevî dil ile manevi sırları ve Mesnevî'nin sözünden raks ve sema yapmanın lezzet ve zevkini inleye inleye söylesin ve dedikodu söylemekle açıklasın. Şeker ve bitkilerin ağızlarının tadını versin, şekerin kamışındaki lezzet ne imiş göstereyin.

Nây kendisini şöyle tanıtır: ben namsız, nişansız, garip ve mekânsızım. Çocuğum ve yaşadığım yer Nil ve Fırat'ın sahili, âb-ı hayât suyunun vardığı ve konaklanacak yer benim mekânımdır. Bir zaman idi ki ben köleniz, kılıç ve kalem ehli âlemin sancağının-sahibi idim. Hızır-gibi bahçeye kâseli yüce-sıfatlı yeşil imameli bir saç tutan-seyyidi ve Allah'ın gölgesi idim. Ki parlak kılıcımın darbelerinden ve Zülfikâr vuruşlu heybetinden vahşiler ve kuşlar titrer ve kaçır idi. Karada ve denizde yeşil yapraklı sancağım çekilir, kuru ve ıslak misk kokan-

perçemli hoş kokulu tuğum dikilirdi. Kılıcımla Nil adasını tutmuş, Rum ve Yunan sahillerini kılıcımla zapt etmişim. Sayısız mızrağım cihan arsasını saf saf, süngü ve parlak kılıcımdan zamanın muharebe meydanları baştanbaşa yeşil-elbiseli Abbasi-gibi halifeleri kılıçla çıplak edip Ceyhun şehri ve Dicle diyarının ortasını Bağdat'ın başkenti yapıp külâh kanadımın yüksekliği aya arkadaş olmuş idi ve siyah perçemim altından güneşe külâhla gölge salmış idi.

Başından geçen olayları ise şu şekilde özetleyebiliriz: Gökyüzünün altından kâsesi ve Samanyolunun harmanda başak toplayan çiftçisi, Nây'ın ömür harmanını tane tane karıştırmaya ve döne döne öğütmeye, ömrünün bahar bahçesini hazan kargaşası ve vücut tarlasının baharını baştanbaşa berbat eder. Meğer bu fenâ harmanında rüzgâr diye esip savurdukları heves rüzgârında ortaya çıkanlar imiş ve bela taşları ile dövünüp göğsüne vurdukları zorluk tarlasının ortaya çıkardıkları imiş. Elinde ve ayağında başlayan titremenin ardından, insan yolunun misafiri belâ konağının komsudur, deyip yola çıkar.

Bu bölümde dil motif olarak kullanılmıştır. Akl, Nây huzuruna getirildiğinde anlatacaklarını Pehlevî dili ve Dehlevî lisan anlatmasını emreder. Pehlevî dil, insanoğlunun geçmişinde kullanılan eski dillerden birisidir. Yirmi dört harften oluşmakla birlikte Sasani Devleti tarafından kullanılmıştır. Bu dile ait ilk kayıtları için M.Ö. 1000 senesine kadar ulaşılmaktadır. Dehlevî ise Hanefî mezhebinin büyük âlimlerinden Şah Veliyyullah-ı Dehlevî(M 1702/ M 1762)dir. Pehlevî dili, kadim dil motifi, Dehlevî ise insanlara yol gösteren, keramet sahibi insan motifi olarak kullanılmıştır. Nây'ın kendisini Allah'ın gölgesi diye tanıttığı bölümde kılıcımdan bahsederken Hz. Ali'nin ünlü kılıcı Zülfikâr motifi kullanılmıştır. Kalem tutan parmağının kırık lisan ile yazmasından bahsederken yazan konumundaki parmakla Kirâmen Kâtibîn melekleri arasında ilişki kurularak parmağın yazısı ile meleklerin yazısı arasında bir karşılaştırmaya gidilmektedir. Bu karşılaştırmada sevap ve günahları yazıcı melekler motifi kullanılmıştır. Bu bölümde, üç Farsça ve altı Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Beyân-Kerden-i Nağme Ez-As-ı Hod Be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr ve Nümûden-i Hünerhâ-yı Huyeş Be-Seyr-i Edvâr”. Bu bölümde Nâğme'nin Akl'ın meclisine getirilmesi ve Akl ile Nağme'nin konuşmasından müteşekkildir.

Nağme, Âvâze-i Hoş-nefes adlı makam sahibi birisi tarafından meclise getirilir. Büyüklerin makamına uygun bir edeple oturtulur. Akl, bu vakitsiz gelişin niyeti nedir diye sorar.

Bir sabah vakti gökyüzünün dokuz kubbeli tılsımlı meşalesi yanmıştır. Gezegenlerin menzilin on iki gözünün gümüş kandili uyanmıştır. Ansızın gökyüzünde bir yaprak parlar, zaman ve zemin Hz. Peygamber'in yüzü gibi Hz. Musa'nın Tûr'ı gibi bir nura gark olur. Bu esnada akıl kulağına vahiy nidası gibi bir ses ulaşır. Canı ve bedeni bu sestten oldukça etkilenir.

Nağme Akl'ın sorusuna cevap vermeye başladığında yaradılışına dair açıklamalarda bulunurken Hz. Adem ve Hz. Havva'nın yaradılış motifine değinmektedir. Cennetten kovulmalarını anlattığı bölümde ayetlerle bu olay sunmaktadır. Onların cennet kovulmasını ve çöllerde tövbe ederek dolaşmalarının anlatıldığı bölümde Hz. Peygamber'e ilk vahyin geldiği Hira dağı motifi, Ashab-ı Kehf'in mağarada yıllarca uyutulması motifi ve Hz. Yusuf'un kardeşleri tarafından kuyuya atılması motifini anlatır. Bu motifleri kendisi ile ilişkilendiren Nağme, cennetten kovulan Hz. Adem ve Havva gibi Allah'a yalvardığını mağara köşesinde ağlayıp inlemesinin ardından bir mucize ile davet aldığını ifade eder.

Nağme'nin Akl'ın sorusuna cevap vermesinin anlatıldığı bölümde Nağme'nin belagat hususundaki sözlerinde belagat çölünün kadim şairlerinden bahsederken Tekvîr suresi(81/26)'ne iktibas yapılmıştır. Hz. Adem ve Hz. Havva'nın cennet kovulmalarını anlattığı bölümde öncelikle Taha suresi(20/123)'ne iktibas yapılarak Allah'ın "hepiniz oradan inin" sözlerinin aktarılmasının ardından A'raf suresi(7/23)'ne iktibas yapılarak onların bu pişmanlıkları dile getirilmektedir. Nağme, cennetten kovulan Hz. Adem ve Havva gibi Allah'a yalvardığını mağara köşesinde ağlayıp inlemesinin ardından bir mucize ile davet aldığını ifade ederken yaşadığı değişimi ifade ederken İnşikak suresi(84/19)'ne iktibas yapılmıştır. Bu davette gördüğü âlemler anlatılırken çok sayıda ayete iktibas yapılmıştır. Çevresini farklı bir gözle algılamaya başlayan Nağme, yerlerin secde etmekte dağların ise oturdukları yerde sürekli şahadet getirmelerinden bahsederken Meâric suresi(70/32)'ne; yedi nurani vekil ve rahmanı edipten şeklinde ifade ettiği gezegenler âleminden yüzü nurlu güneşten bahsederken Şems suresi(91/1)'ne; yüzünün yuvarlaklığındaki tozlanmış çizgileri ile aydan bahsederken yine Şems suresi(91/2)'ne; Fârîsi meydandan bahsederken Şems suresi(91/4), gece ve gündüzden

bahsederken Leyl suresi(92/2)'ne ve insanlara hidayet vesilesi olarak indirilen Kuran-ı Kerim ile ilgili bölümde de En'am suresi(6/91)'ne iktibas yapılmıştır. Yine bu bölümde İzzet sahnından bahsederken hidayete ulaşanlardan bahsedilirken Bakara suresi(2/157)'ne ve Enbiyâ suresi(21/73)'ne iktibas yapılmıştır. Hz. Adem ile akalı motiflerden “yed-i beyzâ” ve “asâ-yı ejderhâ” motiflerden bahsederken A'râf suresi(7/107)'ne, Şuarâ suresi(26/46), Bakara suresi(2/260)'ne ve Yâsin suresi(36/79)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, bir Farsça ve iki Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Âgâhî Dâden-i Şeyh-i İlâm-ı Nâmdâr Ez-Ahvâl-i Akl-ı Tâcdâr”. Bu bölüm Akl'ın şeyhi İlham-ı İlâhî'nin tanıtılmasından müteşekkildir.

Şeyh İlâm, padişah Akl'ın ulûhiyet âleminde secde oturan ve arşın ibadethanesinde bir makamı olan şeyhidir.

Şeyh, iki yüzlü bir azarlama mektubu yazarak elçisi Nûr-ı Ferâset ile Akl'a gönderir. Bu bölümde, bir Farsça nazım bulunmaktadır.

“Sûret-i Mektûb-ı Şeyh-i İlâm Akl-ı Âlî-Makâm Der-Mezemmet-i Çeng ü Nây ve Şûr u Semâ ve Raks u Hûy u Hây”. Bu bölüm Şeyh İlâm'ın Akl'ı azarladığı mektuptan müteşekkildir. Öncelikler şehre gelen bu bozguncuların şehre saldıkları fitne ile nelere sebebiyet verecekleri anlatılıp daha sonra Akl'ın bunlara karşılık ne yapması gerektiği anlatılmaktadır.

Öncelikle bu fitnecilerin şehirde neler yaşatacağı anlatılır. Şeyh İlâm'ın sözleri şu şekildedir: Harabat sokağının her kumru kuşu, musibetleri ve belaları çok öveni kiminin pire yakışır boylu pençesi ve kimi tarikata girmiş gibi yanında eğlenip mesneviye kulak verip şevkle Mevlevî şenlik ve sema eder görünümünde kimi âşıkların ve kimi İsfahan ve Irak'ın haykırıcısı geçip şarkıcı Nağme, Çeng ve Ud'un sesi ile birlikte her makamda rağbeti sıralayıp binamazlara mey dolu cam ile abdest testisinden el yıkatır. Ve ramazanı bayram helvası gibi yedirirler. *Bunlar Allah'ın lanetlediği kimselerdir. Allah'ın rahmetinden uzaklaştırıldığı kimseye gerçek bir yardımcı bulamazsın.* Memleketin mizacında kötülük ve Akl ile devletin uyuşmasında fesatlık saltanat düşmanlarının öldürücü hastalığı gibi hareket eder. Beden kalesi önderlerinin o buhranla ter bastığında ve Ten hisarının dilaverlerinin başları yastıkta olup

bilinçteki fikrin karanlık hareketine ve kibirli ve inatçı bir kişinin ihlas iltihabından safra harareti ve sevdanın sonundaki acılık ile hastalık yetiştirme ve işaretlerini çoğaltma ile sonunda yakıcı ateş nöbeti yapar. Helak edici sevdanın son helâkına yetiştirmeyi tekrar eder. Veya safraya ait olanların safrası bulanıp sarılık hastalığına neden olur, bir kan yahut ortaya balgam düşer sözleri ile bu fitnecilerin neden olacağı huzursuzluk Şeyh İlham tarafından anlatılır ve daha sonra Akl'ın yapması gerekenler söylenir.

Her iki dünyada saadete layık ve iki âleme uygunluk odur ki, ol bozguncuları ve benzerlerini sevinç meclisinden uzaklaştırıp her birisinin bir makama salınması gerek ve namus şişelerinin içki kadehi gibi taşlara çalmak gerek şeklinde sözlerle Akl'ın yapması gerekenler ifade edilir.

Şeyh İlham mektubuna Câsiye suresi(45/29)'ne iktibas ile başlar daha sonra Bakara suresi(2/97)'ne, Şems suresi(91/8-9-10)'ne ve Nîsâ suresi(4/105-106)'ne iktibas yapılmaktadır. Bu ayet iktibasları mektubun girizgâhı şeklindedir. Daha sonraki bölümde bu fitnecilerin neden olabileceği şeyler yönünde uyarılara yer verilir. Bu ifadelerin yer aldığı bölümde de meclise fitne salanların, Allah'ın lanetlediği kimseler olduğu ifade edilirken Nîsâ suresi(4/52)'ne, onların bu lanet sonucunda cehenneme atılacağı ifadesinde de yine Nîsâ suresi(4/10)'ne iktibas yapılmıştır. Şeyh İlham'ın mektubunun ikinci bölümünde Akl'a yapması gerekenleri nasihat ederken söylediklerini yaparsa kurtuluşa erenlerden olacağı yönündeki ifadelerinde Âl-i İmrân suresi(3/22)'ne iktibas yapılmıştır. Fitnecilerin meclisteki halleri insanın nefesine tatlı gelen şeyler olarak nitelendirilir. Bu sebeple nefsinin arzularından uzak durma gerektiği ifadesinde Nâziât suresi(79/40)'ne iktibas ve bu duruşu ile de cennete gireceği anlatılırken yine Nâziât suresi(79/41)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, iki Farsça ve iki Türkçe nazım bulunmaktadır.

“İcâbet Kerden-i Akl-ı Tâcdâr Şeyh İlhâm”. Bu bölümde Şeyh İlham'ın mektubunu alan Akl'ın Beden şehrine gelen fitnecileri cezalandırması, Nazar'ın zindandan tılsımlı yüzük sayesinde çıkması, Nazar'ın Ruhsâr bağından kovulması, Rakîb'in bahçesinde kendisini bulan Nazar'ın kuyuya atılması, kuyudaki Nazar'ın tılsımlı saç sayesinde buradan çıkarak Dîdâr şehrine Hüsn'ün huzuruna ulaşması, Nazar'ın başından geçen olayları Hüsn'e anlatması ve Hüsn'ün Gamze'yi Akl'ın diyarına göndermesi olaylarından müteşekkildir.

Mektubu alan Akl, nasihatleri kabul eder ve gereğini yapmayı vazife edindir. Çeng'in kulağını büküp sıkıntı ile inletir, hasret tabancasıyla Def'in kulağını çınlatır, Nây'ın yüzüne neyzen bir bakışla bakarak bağırını yakar. Şem'in, mecliste dilini keser ve meyhanenin kapısına astıran Akl, Hayâl'i Vehm'in adamlarından bir çavuş tarafından zincirlenerek zindana atılmasını, Nazar'ın göz çukurları toprak ve kanlı gözyaşı ile doldurularak esir edilmesini emir eser. Bu bölümde Nazar, mercan yüzüğü ağzına aldığı anda Akl'ın huzurunda kaybolup Ruhsâr bağına ulaşır, kendisini Fem çeşmesinin kenarında bulur. Çok susamıştır, âb-ı hayâtta içmeye çalışırken ağzındaki tılsımlı yüzüğü düşürür ve âb-ı hayât kurur. Bu suçu sebebiyle Ruhsâr bağından kovulan Nazar, kendisini Rakîb'in bahçesinde bulur. Rakîb onu tanır ve Kâmet'in hurma bahçesinde kendisine yaptığı hile yüzünden cezalandırarak Sürâh-ı Çeşm adlı suyu kurumuş kör bir kuyuya Nazar'ı atar. Burada Zülf'ün verdiği saç telini yakınca saçın tılsımı ortaya çıkar ve Nazar bir anda Dîdâr şehrine Hüsn'ün huzuruna ulaşır. Hüsn'e Hayâl ve Nâğme'nin başına gelenleri anlatır. Buna çok öfkelenen Hüsn, Gamze'yi huzuruna çağırarak adamlarını hazırlayıp Hayâl ve Nâğme'yi istemek üzere Akl'ın diyarına görevlendirir. Gamze de adamlarından Tiğ/kılıç, Sinân/mızrak ve Hançer/hançer'i yanına alarak Nazar'la birlikte yola koyulur.

Bu bölümde iki farklı motif kullanımı tespit edilmiştir. Nazar'ın ağzından düşürmesi ile âb-ı hayâtın kurummasına neden olan yüzük, Hz. Süleyman'ın tılsımlı mühür motifi ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır. Âb-ı hayâtın kurummasına neden olan Nazar'ın, Ruhsâr bağından kovulması da Hz. Adem'in cennet uzaklaştırılması motifi ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

Bu bölümde olaylarla ilişki içerisinde üç farklı ayete iktibas yapıldığı tespit edilmiştir. Akl'ın mektubu almasının anlatıldığı bölümde bunu bir ilahi vahiy olarak kabul etmesi anlatılırken Câsiye suresi(45/6)'ne iktibas yapılmıştır. Ağzına aldığı tılsımlı yüzük ile bir anda Ruhsâr bağına Fem çeşmesinde kendisini bulan Nazar'ın karşısına çıkan âb-ı hayâtta bahsedilirken Furkan suresine(25/58)'ne iktibas yapılmıştır. Çeşmeden akan âb-ı hayâtta bahsedilirken Bakara suresine(2/74)'ne iktibas yapılmıştır. Yüzüğün düşmesi ile birlikte bu çeşme bir anda nilüfer gibi bir anda sararır ve kaybolur yerinde zambak goncası biter. Bu bölümde, bir Farsça iki Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Haber Dâden-i Akl-ı Tâcdâr Ez-Firâz-ı Vehm-i Ayyâr ve İrsâl Kerden-i Nâmhâ Be-Taraf u Diyâr ve Münhezim Şüden-i Tövbe-i Cihân-gîr Pîş-i Gamze-i Dilîr”. Bu bölümde Akl’ın Vehm ile görüşmesinde Nazar’a karşı alınması gereken önlemleri konuşması, Nazar ile Gamze’nin Zühd ve Riyâ kalesini talan etmeleri, Zerk’in oğlu Tevbe’nin olayları anlatmak üzere Akl’ın huzuruna gelmesinden müteşekkildir. Anlatının savaş konulu bölümü için bu başlık altında “sıfat-ı çeng” yan başlığı kullanılmıştır.

Nazar’ın Süleymani tıslımlı yüzük sayesinde bir anda kayboluşunu gören Vehmnâk, Akl ile yaşanan bu olayı ve Nazar’ın bu hilekârlığına karşı alınabilecek önlemleri konuşur. Etraftaki vilayetlere adamlarını göndererek Nazar’ın akıbetini araştırmalarına karar verirler. Onlar bunu görüşürken diğer taraftan Nazar ile Gamze ve adamları önlerine ilk çıkan şehir Zühd ve Riyâ kalesine girer. Burada Pîr Zerk’in oğlu Tevbe-i girye, onun adamları İlm ve Ridâ, Zerk’in diyarındaki esirleri ile savaşır. Nazar ve Gamze, Zühd ve Riyâ kalesini talan eder. Daha sonra Şöhret şehrine ve Afiyet şehrine varmak üzere yolculuklarına devam ederler. Tevbe de Akl’ın huzuruna gelerek yaşadıklarını anlatır. Bunun üzerine Akl, Dil’in zindandan çıkarılarak huzuruna getirilmesini emreder. Dil’e, Hüsn’ün adamlarının Zühd ve Riyâ kalesini talan ettiklerini ve önlem alınmazsa civardaki ülkelere de aynı şekilde zarar vereceklerini uzun uzun anlatan Akl, Dil’i sefere ikna eder. Anlatının buraya kadar olan bölümünde bir Farsça ve iki Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Sıfat-ı Çeng”. Bu bölümde Sıfat-ı Çeng yan başlığı altında, Dil’in Dîdâr şehrine savaşa çıkarılması ve savaşta yaralı esir düşmesi anlatılmaktadır.

Akl, Sabr adlı adamını asker, Himmet adlı hizmetçisini de rehber ederek Dil’i sefere çıkarır. Dil de Akl ve ordusu ile birlikte menzilden menzile geceli gündüzlü bir süre yol alırlar. Burada Gamze’nin tıslımı anlatıya dâhil olur. Ceylana dönüşen adamları Dil ve beraberindekileri Ruhsâr bağına çekerler. Dil ve beraberindekilerin yaklaştığını haber alan Hüsn, düştüğü zor durumu babası Aşk’a bir mektup ile bildirir. Mektupta Akl’ın Nâğme ve Hayâl’i esir aldığını, sonrasında onları getirmesi için Gamze’yi gönderdiğini ama onun da geri dönemediğini bu adamlarını istediği halde türlü bahaneler ürettiğini ve bu bahaneleri kara yazılı kâğıtlara yazıp kendisine gönderdiğini bununla da kalmayan Akl’ın adamlarını alarak kendisine sefere kalktığını anlatır. Mektubu alan Aşk hüznlenir hemen askerlerinden Mihr-i cihân-dâr’ı

huzuruna çağırıp Hüsn'ün yardımına gönderir. Mihr-i cihân-dâr önce Dîdâr şehrine gidip Hüsn'ün askerlerini görür ardından Akl'ın diyarına geçip Akl ile görüşmek için elçi gönderir.

Bu bölüm sefere hazırlanan bir ordudan bahsedildiği için kahramanlık motiflerinin kullanımını dikkat çekmektedir. Akl'ın Sabr ve Himmet'i Dil'in beraberine savaşa gönderdiği bölüm anlatılırken Sabr ve Himmet tanıtılırken Sâ'm ve Nerîman ile ilişkilendirilmektedir. Sâ'm ve Nerîman meşhur eser Şehnâme'nin kahramanlıkları ile klâsik dönem eserlerimize konu olan efsanevi kahramanlarıdır. Anlatının buraya kadar olan bölümünde dört Türkçe nazım bulunmaktadır.

“Sıfat-ı Muhâribe-i Şam Bâ-Asker-i Akl-ı Tâcdâr”. Bu bölüm Gam'ın tanıtılması, Mihr ile Gam'ın Akl'a bir mektup götürmesi, Akl'ın ordusunu savaşa hazırlaması, Dîdâr şehrinde yaşanan savaş, Aşk'ın Beden şehrine savaş açması ve Hüsn ile Dil'in kavuşmalarından müteşekkildir.

Mihr-i cihân-dâr'ın yanında Gam adlı bir askeri vardır. Birlikte Akl'ın huzuruna bir elçi ile mektup gönderirler. Mektupta seferden vazgeçip dönmeye ikna etmek isterler. Eğer bu mücadeleden dönmezlerse sonlarının helâk olan kavimlerden farksız olacağını anlatırlar. *Azap size gelmeden önce* geri dönmelisin yoksa kısa zaman sonra türlü türlü belalara gark olacaksın şeklinde uyarır. Bu uyarı mektubunu alan Akl, meclis kurdurarak yeme içmesine devam eder. Daha sonra askerlerini Dîdâr şehrine yürütür. Karşı tarafta Hüsn de altın başlı sancağını açarak sancaklarını çözer ve savaşa hazır olduğunu gösterir. İki taraf da oklarını çekerek cenge tutuşurlar. O gün Dil ve Sabr savaş meydanında döne döne savaşır. İlk gece savaşın Hüsn tarafından Zengbârın kavmi perişan olur. Bunun üzerine Hâl, Hüsn'ün huzuruna gelerek ona Perî-zâd'tan bahseder ve Ân savaş meydanına çağırılır. Meydana çıkan Ân, Hilâl'in gümüş kabzalı okunu alır ve Gamze'nin zehirli suyuna batırır. Daha sonra ilk atışta Dil'i yaralayarak meydana düşürür. Yaralı Dil, Hüsn'ün huzuruna getirilir. Hüsn, Nâz-ı tannâz adlı dadısını çağırarak Dil'i nasıl sağlığına kavuşturabileceklerini sorar. Konuşmalarının ardından Hüsn, Dil'in çâh-ı Zenahdân'a götürülmesini, Akl'ın Zengbar vilayetinde çarımha gerilmesini ve ardından Çin diyarına götürülmesini emreder. Gamze-i cellâd adamları ile birlikte Dil'i Zenehdan kuyusuna atar. Bir süre Gamze-i cerâhat onun yanına giderek yaralarını tedavi eder. Hüsn'ün Tebessüm adlı sâkisi de Dil'in tedavisinde bulunur.

Aşk, Beden şehrine şavaş açar. Uzun uzun anlatılan savaşın sonunda Aşk, Vesvâs'ı ve Nefs'i esir alır.

Vefâ, Hüsn'ün yanına gelerek Dil-güşâ ve Safâ sahnı adı verilen bahçeleri anlatır. Bu konuşmanın ardından Hüsn yardımcılarına Dil'i Visâl kasrına getirmelerini emreder. Kendisi de Visal kasrına gider.

Hüsn'ün beraberindeki Nazar, Nâz ve Tebessüm ile gezintiye çıkmasının anlatıldığı bölümde paylaşılan 150 numaralı nazımda uzunca bir bahar tasviri yapılmaktadır.

Aşk'ın Dîdâr şehrine gönderdiği Mihr-i cihân-dâr adlı serdarlarından Gam-ı dilber'in tanıtıldığı bölümde iki farklı motif öne çıkmaktadır. Gam, Hz. Adem peygamberin zamanından kalmış birisidir ve aynı zamanda Hz. Yakûb ile birlikte beytü'l-ahzânda arkadaşlık etmiştir. Bu bölümde Gam, ilk insan Hz. Adem motifi ve Hz. Yakûb'un beytü'l-ahzân motifleri ile ilişkilendirilmektedir. Yine bu bölümün devamında Mihr ve Gam, Akl'a bir mektup gönderirler. Bu mektupta Akl'ı bulunduğu toprakları terk etmesi yönünde ikna etmeye dair ifadelerde Akl ile Hallac-ı Mansur arasında bir ilişki kurularak Hallac-ı Mansur'un zındıklıkla suçlanması neticesinde Abbâsi Halifesinin emriyle idam edilmesi motifi işlenmiştir. Akl'ı bu gaflete sürükleyen fitneden bahsedilirken de yeryüzünün en büyük fitnecisi Ye'cûc motifi işlenmiştir. Yine aynı bölümde Mihr, uyarıları dikkate almayıp belalara gark olunursa o saatten sonra gözyaşı dökcek olanların da Deccâl'e mürid olacağı yönünde uyarıda bulunur. Bu defa da kıyametin yaklaştığında yeryüzünde fitne çıkaracak ve kendisine mürid toplayacak olan Deccal'in fitneciliği motifi işlenmiştir.

Beden kalesine Aşk'ın seferi cihad olarak aktarılmaktadır. Kalenin ele geçirilmesinin anlatıldığı bölümde Beden kalesi Hayber kalesi ile ilişkilendirilmektedir. Nitekim Hayber'in fethini diğer zaferlerden ayıran en önemli olay Hz. Peygamber'in "sadece cihad etmek isteyenler gelsin" diyerek toplanan ashabın zaferidir. Bu bağlamda insanın nefsine karşı kalkıştığı mücadele kendi isteği ile başlayacak ve zaferle sonuçlanacak bir cihad kabul edilmiştir. İnsanın nefsi ile mücadelesinde Hayber zaferi bir motif olarak işlenmiştir. Hayber'in fethinde büyük bir kahramanlık örneği sergileyen Hz. Ali da anlatının bu bölümünde kahramanlı sebebiyle işlenen bir motif olarak işlenmiştir.

Hüsn'ün emri ile Dil'in Zenahdân zindanından çıkarılışı Hz. Yusuf'un Kenan ilindeki kuyudan çıkarılışı ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır. Bu vesile ile Hz. Yusuf'un su kuyusuna atılması motifi işlenmiştir.

Son olarak da Hüsn'ün Dil'i gördüğü yer anlatılırken Hz. Mûsâ'nın Rabbi ile konuşmasına sahne olan Tûr ile ilişkilendirilmektedir. Bu vesile ile Hz. Mûsâ'nın tecelli motifi işlenmiştir.

Mihr ve Gam, Akl'ı ikna etmeye çalışır. Eğer bu gafletinden vazgeçmezse sonunun helâk olan kavimler gibi olacağını anlatırken Mu'min suresi(40/30)'ne iktibas yapılmıştır. Bir an önce bu azaba uğramadan geri dönmesi gerektiği ifade edilirken de Zümer suresi(39/54)'ne iktibas yapılmıştır. Mihr yapmış olduğu uyarılardan bir ders çıkarmayıp hala geri adım atmazsa Akl'ın kendi kendisini kınaması gerektiğini ifade ederken İbrahim suresi(14/22)'ne iktibas yapılmıştır. Aldığı mektuptan hiçbir şekilde geri adım atmayan Akl, askerlerini Hüsn'ün şehrine savaşa hareket etmeye kalkışının anlatıldığı bölümde kendisine inananlara seslenişinde Mu'mîn suresi(40/38)'ne iktibas vardır. Aşk'ın Beden şehrine savaş açmasının anlatıldığı bölümde şehirde kalan kâfir eş olarak Nefs'ten bahsedilirken Sâffât suresi(37/135)'ne iktibas yapılmıştır.

Aşk'ın Beden şehrine saldırısının anlatıldığı bölümde iki grup ayetten iktibas yapılmaktadır. Birinci grup Nefs'in yanında olmakla birlikte gaflette olan insanlara yönelik ayetlerdir. Nefs, eşi Akl'ın yokluğunda kardeşi Vesvâs'tan Beden şehrine gelerek orayı yönetmesini ister. Vesvâs da adamları ile birlikte buraya gelir. Beden kalesinin bu yeni savunucularının anlatıldığı bölümde bu inkârcılardan bahsederken Mülk suresi(67/20)'ne, onların azgınlıkta ve nefretlerinde göstermiş oldukları direniş sebebiyle Mülk suresi(67/21)'ne, savunmakta oldukları kalenin onları Allah'ın azabından koruyacağına inanmış olmaları sebebiyle Haşr suresi(59/2)'ne, Aşk'ın saldırısı sonucunda yaşadıkları bozgununda ise Rûm suresi(30/41)'ne iktibas yapılmıştır. İkinci grup ayetlerde ise Aşk'ın tarafında olup Allah'ın zaferle müjdelediği safları oluşturan insanlara yönelik ayetlerdir. Aşk'ın yanında saf tutanların yanında Allah'ın yardımını göreceğini ifade etmek için Sâffât suresi(37/165)'ne, Aşk'ın safının Allah'ın safi olduğunun ifadesinde Sâffât suresi(37/166)'ne iktibas yapılmıştır.

Bu bölümde Nefs'in kötülükleri emrediciliği anlatılmak için Yûsuf suresi(12/53)'ne, haddi aşanların Allah'ın azabına uğrayacağı anlatılmak için Ahzâb suresi(33/61)'ne ve nefsin araya düşmanlık sokması düşüncesi de A'râf suresi(7/12)'ne iktibas yapılmıştır.

Aşk'ın Beden kalesine saldıracı Allah'ın emri doğrultusunda gerçekleştiğini desteklemek için Rûm suresi(30/4)'ne ve bu mücadelenin bir cihan olduğu düşüncesi de Mâide suresi(3/35)'ne iktibas yapılarak anlatılmıştır.

İstilaya uğrayan Beden kalesinin savunucularının durumları İbrâhîm suresi(14/2)'ne, bu savaşta Allah'tan yardım görmemeleri yine İbrâhîm suresi(14/15)'ne iktibas yapılarak anlatılmıştır.

Aşk'ın Beden şehrini teslim alması anlatılırken de Allah'ın, uyarıcıların kalbine dokunuşunu ifade etmek için Şuarâ suresi(26/195)'ne ve bu dokunuşla hareket eden inananlardan hoşnut olduğunu anlatmak için de Fetih suresi(48/18)'ne iktibas yapılmıştır.

Aşk ve Beden kalesinin savunucuları arasında yaşanan savaşta Aşk'ın yanında yer alanların mücadelesinden bahsederken Ahzâb suresi(33/11)'ne ve Allah'ın yardımını gördüklerini anlatırken de Saff suresi(61/13)'ne iktibas yapılmakla birlikte onların önünde kaçışan Beden kalesinin savunucularının bu durumundan bahsederken de Müddessir suresi(74/50)'ne iktibas yapılmıştır. Aşk'ın ordusu öndeki bu kaçın anlatıldığı bölümde Allah'ın Aşk'ın ordusunun yanında olması Mâide suresi(5/56)'ne ve Hûd suresi(11/43)'ne ve Nîsâ suresi(4/78)'ne iktibas edilerek anlatılmaktadır.

Aşk'ın Beden kalesinde kendisinden emin ilerleyişi Hz. Mûsâ'nın büyük yılanı dönuşen asası ile ilişkilendirildiği bölümde Beden kalesinin savunucularının karşılarındaki bu muazzam gücün etkisinden çaresiz kalması durumu Şuarâ suresi(26/43)'ne iktibas ile aktarılmaktadır.

Vesvâs ve beraberindekilerin esir alınmasının anlatıldığı bölümde ardı ardına gelen ayetlerle yenilen Beden kalesi savunucularının kaybedişi aktarılmaktadır. Kötü bir sabaha uyanacak olmaları Sâffât suresi(37/177)'ne iktibasla, kendi yurtlarında kaybetmeleri Hûd suresi(11/67)'ne iktibasla, nesillerinin kesilmesi sona erdirilmesi En'âm suresi(6/45)'ne

iktibasla, asıl kaybedenin ve kazananın kim olduğunun ortaya çıkması Mülk suresi(67/22)'ne iktibas ile açıklanmaktadır.

Tasavvuf anlayışı gereği nefis, öldürülemez sadece dizginlenebilir. Bu anlayış doğrultusunda Aşk, Vesvas ve Nefs-i nefis'i tövbelerinden dolayı öldürmez. Bu bölümde de tövbe edip inanan kimseler için Allah affediciliğinden bahseden Şûrâ suresi(42/40)'ne ve Tâhâ suresi(20/82)'ne iktibas yapılmıştır.

Çâh-ı Zekânda esir olup tedavi görev Dil'in bu sürecinin anlatıldığı bölümde onun uykusuzluğu anlatılırken Bakara suresi(2/255)'ne iktibas yapılmıştır.

Vefâ'nın Hüsn ile konuşmasının aktarıldığı bölümde Vefâ, Ruhsâr bahçesindeki Dil-güşâ ve Safâ sahnı adlı bahçelerin güzelliğinden bahsederken Rahmân suresi(55/11)'ne iktibas yapılmıştır. Bahçedeki güzellikler ayrıntılı olarak işlenir. Bahçede içeceklerin içildiği kaselerden bahsederken Dehr suresi(76/17)'ne iktibas, oradaki pınarlardan bahsederken yine Dehr suresi(76/18)'ne iktibas, ağaçlardan bahsederken Vâkıa suresi(56/28)'ne iktibas, bahçelerindeki meyvelerden bahsederken Vâkıa suresi(56/29)'ne iktibas, ağaçlarının oluşturduğu gölgelerden bahsederken yine Vâkıa suresi(56/30)'ne iktibas yapılmıştır. Bahçenin içerisindeki tüm nimetlerin Allah'ın ikramı olduğu ve helâl olarak yenilmesi hususunda da Kaf suresi(50/31-35)'ne, Dehr suresi(76/21-5)'ne iktibas yapılmıştır. Bahçe cennet bahçelerinden Naim cenneti ile ilişkilendirildiği ifadeye Vâkıa suresi(56/89)'ne iktibas yapılmıştır. Hüsn'ün yardımcılara Dil'i Visâl kasrına getirmeleri emrini verdiği bölümde Allah'ın Visâl bahçesine lütuflarının anlatıldığı ifadeye Nîsâ suresi(4/73)'ne iktibas yapılmıştır. Bu bölümde, yedi Farsça yirmi bir Türkçe nazım bulunmaktadır.

Hüsn ü Dil anlatısının olay örgüsünü bu şekilde özetledikten sonra sembolik dilinin çözümlenmesi adına şu değerlendirmelerde bulunabiliriz:

“Gönül, yürek, kalb (Parlatır 2011:347)” anlamına gelen Dil'in bir bedene büründürülerek anlatı başkişisi yapıldığı Hüsn ü Dil anlatısında macera, kahramanın güzellik/Hüsn'e ulaştırılması ile son bulmaktadır. Anlatı başkişisi Dil'in gönlüne düşen ab-ı hayat arzusuna kavuşturmak üzere anlatıya dâhil olan ve “bakma, bakış (Parlatır 2011:1269)”, “göz, nigâh (Parlatır 2011:1269)” anlamlarına gelen Nazar, Dil'in dış âleme açılan kapısı olur.

İkinci metin halkası olarak ayırdığımız bölümde öncelikle Nazar, Dil'in yönettiği Beden şehrinin dışına açılır. Sırasıyla *Afiyet/sağlık* şehri, *Riya/İkiyüzlülük* ve *Hidayet/doğru yolu arama* şehirlerini dolaşır. Aradığı ab-ı hayat bilgisine Hidayet şehrinde ulaşır.

Nazar'ın dış âlemdeki yolculuğu kardeşi Gamze ile Beden şehrine saldırıya kalkışmaları ile son bulmuştur. Artık yolculuk iç âleme yani gönül'ü güzel ile kavuşturma mücadelesine dönüşmüştür. Karşılarına çıkan *Vehm/tutarsız ve batıl düşünce* çıkar. Aşılması gereken bu engel aşka adım atmaya engel olan tüm korkuları temsil eder. Bu korkular yıkıldıktan sonra fethedilmesi gereken Akl ve Nefs vardır ki, Dil'in Hüsn'e kavuşması için önce Akl, Zülf'ün tuzağına düşürülür; ardından Nefs de Aşk'ın saldırısında yıkılır.

Âhi'nin Hüsn ü Dil anlatısı, Akl ve Nefs-i nefis'in uzun süren evlat hasretleri ile başlayıp Dil'in Akl ile Nefs-i nefis'in çocukları olarak dünyaya gelmesi ile devam eder ve Dil'in Hüsn'e kavuşması ile son bulur. Bu başlangıç ve son arasında birçok olayın aktarıldığı eser, daha önce kaleme alınmış Hüsn ü Dil anlatıları ile birtakım farklılıklar göstermektedir. Yapmış olduğumuz tespitler sonucunda şu açıklamalarda bulunabiliriz:

Anlatının ilk olayı anlatı başkişisi Dil'in dünyaya gelmesidir. Fettâhî'nin eserinde Akl, eşinin isminin aktarılmadığı bir evlilik yaşamaktadır ve uzun süre çocuk sahibi olmayı bekler. Bu bekleyişin ardından Dil dünyaya gelir. Lami'î'nin eserinde Akl, çocuk sahibi olmak için Nefs ile evlenir ve çocukları Dil dünyaya gelir. Âhî'nin eserinde Akl, Nefs-i nefis ile evlidir. Uzun süre evlat hasreti ile yanıp tutuşur ve ardından oğlu Dil, dünyaya gelir. Mûkyî'nin eserinde bu olay Âhî'nin eseri ile benzerlik göstermektedir. Yenipazarlı Vâlî ve Keşfi'nin eserinde ise bu olay Fettâhî'nin eserindeki gibi işlenir.

Dil babası Akl ve annesi Nefs-i Nefis, Beden kalesi adı ile anılan şehirde yaşamaktadır. Beden kalesi ve Ten hisarının tanıtıldığı bölümde, Beden kalesinde gömülü bir hazineden bahsedilir. Fettâhî'nin eserinde ilgili bölümde böyle bir hazineden bahsedilmemektedir. Anlatıya bu hazine Lami'î tarafından eklenir. Daha sonra Âhî'nin eserinde de karşımıza çıkan bu yakut hazinelerden Muhyî, Yenipazarlı Vâlî ve Keşfi de bahsetmeyerek Fettâhî'nin eserindeki anlatımı esas almışlardır.

Dil büyüyüp belli bir yaşa geldikten sonra Beden kalesinin yönetimi ile vazifelenir. Bu dönemin en önemli olayı Dil'in âb-ı hayât adında bir su olduğunun bildisine ulaşmasıdır. Dil'in âb-ı hayât bilgisine erişme şekli eserler arasında bazı farklılıklarla anlatılmaktadır. Fettâhî'nin eserinde Dil, Beden kalesinde ama ismi aktarılmayan bir kütüphanede bu bilgiye ulaşır. Lami'î'nin eserinde Beden şehrindeki bu kütüphanenin adı kitâbhâne-i Danyâl'dir. Âhî'nin eserinde bu bilgi Lami'î'nin eserinde olduğu gibidir. Muhyî'nin eserinde herhangi bir kütüphaneden bahsedilmemekle birlikte Yenipazarlı Vâlî ve Keşfi'nin eserlerinde bu kütüphane Fettâhî'nin eserinde olduğu gibi aktarılmaktadır. Bu olaydaki farklılık gösteren bir başka konu bilginin edinilme şeklidir. Fettâhî'nin eserinde Dil, kütüphanede rastgele aldığı bir kitaptan bu bilgiyi öğrenir. Lami'î'nin eserinde Dil'e bu kitabı veren kişi Nefs'tir. Âhî ve Yenipazarlı Vâlî'nin eserlerinde Fettâhî'nin eserindeki şekliyle bu konu işlenirken Muhyî'nin eserinde Dil bu bilgiyi meclisteki bir konuşma esnasında öğrenir. Keşfi'nin eserinde ise Dil, gönül ehli nedimlerin bir konuşmasında bu bilgiyi öğrenir.

Dil'in âb-ı hayâta duyduğu özlemin arttığı bir dönemde Nazar yanına yaklaşarak kederinin sebebini sorar. Bu konuşmanın ardından Nazar, âb-ı hayâtı arama üzere yolculuğu çıkar. Bu macerada ilk durağı Afiyet şehri olur ve burada Nâmûs ile görüşür. Ardından Fahr adlı kişi ile görüşeceği Şöhret şehrine doğru yol alır. Nazar'ın ulaştığı ikinci şehir hususunda farklılıklar gözlenmektedir. Nitekim Fettâhî'nin eserinde bu bölüm yoktur. Fettâhî anlatı kahramanı Nazar'ı Afiyet şehriden sonra Zühd ve Riyâ geçidine taşır. Lami'î eserinde Şöhret şehri ve bu şehrin idarecesi Fahr'ı anlatıya dâhil eder. Daha sonra Âhî'nin eserinde bu bölüm Lami'î'nin eseri ile benzerlik göstermektedir. Muhyî'nin eserinde Nazar'ın geldiği yer Şöhret şehridir ancak görüştüğü kişi için isim kullanılmamaktadır. Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde bu bölüm Lami'î'nin eseri ile benzerlik gösterirken Keşfi'nin eserinde bahsetmiş olduğumuz gibi eksik bölüm sebebiyle herhangi bir tespit bulunulamamıştır.

Afiyet şehri, Şöhret şehri ve Zühd ü Riyâ geçidinde görüştüğü kimselerden beklediği cevabı alamayan Nazar, yolculuğuna devam eder. Ulaşacağı menzil Himmet'in yaşadığı Hidâyet şehridir. Bu aradaki yolculuğu hususunda da bazı farklılıklar görülmektedir. Fettâhî'nin eserinde herhangi bir deniz yolculuğundan bahsedilmemekle birlikte Lami'î'nin eserinde deryâ-yı Hayret adlı bir bölüm anlatıya dâhil edilmiştir. Âhî'nin eserinin ilgili bölümünde deryâ-yı Hayret, Girdâb-ı Hayret, Ummân-ı Endîşe ve sahil-i Fikret'ten bahsedilmektedir.

Muhyî'nin eserinde bu bölüm Âhî'nin eseri ile benzerlik göstermektedir. Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde ise bu bölümde deryâ-yı Vücûd'tan bahsedilir. Keşfi'nin eserinde bu bölüm de eksiktir.

Himmet ile görüşen Nazar, Dîdâr şehrine doğru yolculuğuna devam eder. Himmet, Nazar yolculuğa çıkarken kardeşi Kâmet'e yazdığı mektubu Nazar'a verir. Bu hususta da eserler arasında farklılıklar görülmektedir. Fettâhî'nin eserinde Himmet, Nazar'a bir mektup verir. Lami'î'nin eserinde bu bölüm Fettâhî'nin eseri ile yanıdır. Âhî'nin eserinde bu bölümde bir mektuptan bahsedilmemektedir. Muhyî'nin eserinde de bu bölümde herhangi bir mektuptan bahsedilmemektedir. Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde Nazar, Kâmet'e Himmet'in selâmı ile gider. Keşfi'nin eserinde bu bölüm de eksiktir.

Kâmet'in huzruna ulaşmak üzere yolculuğa çıkan Nazar'ın geçmesi gereken Seg-sârân diyarı engeli vardır. Nazar burada Rakîb'in eline esir düşer. Nazar'ın herşeyi altın yapacak ilme sahip olduğunu öğrenen Rakîb, onu Kâmet'in huzuruna götürür. Kâmet, Nazar'ı Rakîb'in elinden kurtarmak ister ve bunun için bir zifayet hazırlar. Bu bölümde Rakîb'in elinden Nazar'ın kurtarılışı farklı şekillerde anlatılmaktadır. Fettâhî'nin eserinde Nazar, Sâk'ı yanına alarak uzaklaşır. Lami'î'nin eserinde hazırlanan ziyafette Rakîb sarhoş edilerek taşraya atılır. Âhî'nin eserinde bu bölüm Lami'î'nin eseri ile aynıdır. Mûhyî'nin eserinde Sâk, Nazar'ı Rakîb'in elinden kurtarır. Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde de yine Lami'î'nin anlatısına benzerlik söz konudur. Keşfi'nin eserinde bu bölüme ait sayfalar eksiktir.

Dîdâr şehrine ulaşır kardeşi Gamze'ye misafir olan Nazar'ın Hüsn tarafından davet edilmesinin ardından Hüsn'ün Dil'e âşık olmasının anlatıldığı bölümde farklılıklar dikkat çeker. Fettâhî'nin eserinde Hüsn, Nazar'a hazinesindeki meçhul resmi gösterir. Lami'î'nin eserinde ise Hüsn, Nazar'a yüzüğündeki meçhul resmi gösterir. Bu bölüm Âhî'nin eserinde Lami'î'nin eseri ile benzerlik gösterirken; Muhyî, Yenipazarlı Vâlî ve Keşfi'nin eserinde Fettâhî'nin eseri ile benzerlik söz konusudur.

Anlatılanlardan Dil'e âşık olan Hüsn'ün Nazar ile birlikte Beden şehrine gönderdiği adamlarının isimleri hususunda da farklılık dikkat çekmektedir. Fettâhî'nin eserinde Nazar ile Hayâl yolculuğa çıkar. Lami'î'nin eserinde Nazar ile Hayâl ve Nâğme de gider ama Nâğme sonradan dâhil olur. Âhî, Muhyî ve Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde Lami'î'nin eseri ile ve Keşfi'nin eserinde Fettâhî'nin eseri ile benzerlik söz konusudur.

Nazar ve beraberindekilerin Dil ile görüşmelerinin ardından Dil, Beden şehrinin terketme kararı alır. Bu haberin Akl'a ulaştırılmasında farklılıklar vardır. Fettâhî'nin eserinde Akl, Nazar ve Hayâl ile görüşme yapar. Lami'î'nin eserinde Akl Nazar ve Hayâl başta olmak üzere bu fitneye sebep olanlar tek tek görüşür. Âhî ve Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde bu bölüm Lami'î'nin eseri ile benzerlik gösterir. Muhyî'nin eserinde Dil, Nazar, Hayal, Nağme ve Nây'ı cezalandırır. Keşfî'nin eserinde ise Fettâhî'nin eserine benzerlik söz konusudur.

Akl'ın meclise gelmesi üzerine Şeyh İlham anlatıya dâhil olur ve Akl'ı azarlayan bir mektup kaleme alır. Şeyh İlham hususunda anlatılarda farklılık vardır. Fettâhî'nin eserinde böyle bir olaydan bahsedilmemektedir. Lami'î'nin eserinde içki meclisine düşen Akl, şeyh'i İlham tarafından mektupla uyarılır. Bu bölüm Âhî, Muhyî ve Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde Lami'î'nin eseri ile benzerlik gösterirken Keşfî'nin eserinde bu bölüm Fettâhî'nin eseri ile benzerlik sergiler.

Anlatının son bölümünde Dil yaralanıp esir alınınca savaşın şekli değişmiştir artık. Anlatının bu bölümü de eserler arasında farklılıkla işlenmiştir. Fettâhî'nin eserinde Aşk, Akl'ı esir aldıktan sonra gelir Beden kalesine hâkim olur. Lami'î'nin eserinde Nefs-i nefis eşinin yokluğunda kalesinin başına kardeşi Vesvâs'ı getirir. Aşk Akl'ın esir düştüğünü öğrenince Beden kalesine saldırır ve Vesvâs ile Nefs-i nefis'i esir alıp Beden kalesinde hâkimiyetine geçirir. Bu bölüm Âhî, Muhyî ve Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde Lami'î'nin eseri ile benzerlik içerisindeyken Keşfî'nin eserinde Fettâhî'nin eserine benzer şekilde işlenmiştir.

Hüsn, Zenahdân kuyusunda tedavi gören Dil'in Vîsâl kasrına getirilmesini emreder. Buluşmalarının yaşanacağı bu bölümde anlatılan olaylar açısından farklılıklar vardır. Fettâhî'nin eserinde Dil, Vîsâl kasrına gelir ve burada Gayr'ın bir hilesine maruz kalır. Lami'î'nin eserinde Dil, Vîsâl kasrına gelir. Burada Şem'den âşıklığın nelere katlanmayı gerektirdiğini dinler. Daha sonra Gayr'ın hilesine maruz kalır. Âhî'nin eserinde Dil, Vîsâl kasrına getirilir ve Hüsn ile karşılıklı görüşmelerinin aktarılması ile anlatı tamamlanır. Muhyî'nin eserinde Dil, Vîsâl kasrına gelir. Burada Şem'e âşıklığın hallerini anlatır. Daha sonra Gayr'ın hilesine maruz kalır. Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde bu bölüm Lami'î'nin eseri ile benzerlik gösterirken Keşfî'nin eserinde Fettâhî'nin eserine benzerlik söz konusudur.

Tablo 4: Hüsn ü Dil Anlatılarında İşlenen Olayların Karşılaştırması.

4/4	Fettâhî	Lami'î Çelebi	Âhî	Muhyî-i Gülşenî	Yenipazarlı Vâfî	Gedizli Keşfî
Dil'in dünyaya gelmesi.	Akl evlidir uzun süre çocuğu olmaz.	Çocuğu olmasını isteyen Akl, Nefs ile evlenir.	Akl ile Nefs-i Nefs evlidir. Uzun süre çocuk özlemi çeker.	Akl ile Nefs-i nefis'in Dil adında çocukları olur.	Fettâhî ile aynı	Fettâhî ile aynı
kala-i Beden'de gömülü bir hazine	Herhangi bir hazineden bahsedilmemektedir.	kala-i Beden'de çarşı ortasında gömülü bir hazine vardır	Fettâhî ile aynı	Fettâhî ile aynı	Fettâhî ile aynı	Fettâhî ile aynı
kitâb-hâne-i Danyâl	Kala-i Beden'de bir kütüphane fakat adı aktarılmamıştır.	kitâb-hâne-i Danyâl	Lami'î ile aynı	Kütüphaneden bahsedilmemektedir.	Fettâhî ile aynı	Fettâhî ile aynı
âb-ı hayat arzusunun ortaya çıkışı	Dil'in âb-ı hayattan bahseden kitabı okuması ile	Nefs'in, oğlu Dil'e âb-ı hayattan bahseden kitabı vermesinin ardından	Fettâhî ile aynı	Bir mecliste konuşma esnasında bahsedilmesinin ardından	Fettâhî ile aynı	Ehl-i dil nedimlerinin konuşmaları esnasında bahsedilmesinin ardından
Nazar'ın şehir-i Şöhret'te Fahr ile karşılaşması	Bahsedilmemektedir.	Nazar, şehir-i Şöhret'te Fahr'dan istediği cevabı alamaz.	Lami'î ile aynı	Lami'î ile aynı	Lami'î ile aynı	İlgili bölüme ait yaprak eksik olması sebebiyle kaydedilememiştir.

Nazar'ın, şehri Hidâyet'e giderken deniz yolculuğu yapması	Deniz yolculuğundan bahsedilmemektedir.	Nazar bu yolculukta deryâ-yı Hayret'i geçer.	Nazar bu yolculukta deryâ-yı Hayret, Girdâb-ı hayret, ummân-ı Endişe ve sahil-i Fikref'i geçer.	Âhî ile aynı	Nazar bu yolculukta deryâ-yı Vücûd'tan geçer.	İlgili bölüme ait yaprak eksik olması sebebiyle kaydedilememiştir.
Himmet'in mektubu	Himmet, kardeşi Kâmet'e vermek üzere Nazar'a bir mektup teslim eder.	Fettâhî ile aynı	Fettâhî ile aynı	Bahsedilmemektedir.	Nazar, Kâmet'e Himmet'in selamı ile gider.	İlgili bölüme ait yaprak eksik olması sebebiyle kaydedilememiştir.
Kâmet'in huzurunda Nazar'ın Rakîb'ten kurtulması	Nazar, Sâk'ı alarak Rakîb'e yakalanmadan uzaklaşır.	Kâmet içki sofrası hazırlatır ve Rakîb'i sarhoş ederek taşraya atar.	Lami'î ile aynı	Kâmet'in adamlarından Sâk, Nazar'ı Rakîb'in elinden kurtarır.	Lami'î ile aynı	İlgili bölüme ait yaprak eksik olması sebebiyle kaydedilememiştir.
Hüsn'ün Dil'e âşık olması	Nazar'ın Hüsn'e hazinesindeki meçhul resmin Dil olduğunu söylemesinin ardından	Nazar'ın Hüsn'e yüzüğündeki meçhul resmin Dil olduğunu söylemesinin ardından	Lami'î ile aynı	Fettâhî ile aynı	Fettâhî ile aynı	Fettâhî ile aynı

Hüsn'ün Dil'i getirmeleri için adamlarını kala-i Beden'e göndermesi	Hüsn, Hayâl'i Nazar'ın yanında gönderir.	Hüsn, Hayâl ile Nağme'yi Nazar'ın yanında gönderir. Bu bölümde Nağme sonradan ortaya çıkar.	Lami'î ile aynı	Lami'î ile aynı	Lami'î ile aynı	Fettâhî ile aynı
Akl'ın, Dil'in kala-i Beden'i terk edeceğini öğrenmesi	Bunu öğrenen Akl; Dil'i almaya gelen Nazar ve Hayâl ile konuşması.	Bunu öğrenen Akl'ın; Dil, Nazar, Hayâl ve Nağme'nin yanı sıra Ney, Çeng ve Def ile görüşmesi.	Lami'î ile aynı	Bunu öğrenen Akl; Dil, Nazar, Hayâl ve Nağme'nin yanı sıra Nây'ı cezalandırması	Lami'î ile aynı	Fettâhî ile aynı
şeyh İlham'ın Akl ile olan münasebeti.	Bu hususta bir bölüm bulunmamaktadır.	Akl içki meclislerine düştüğünde şeyh-i İlham tarafından bir mektupla uyarılır.	Lami'î ile aynı	Fettâhî ile aynı	Lami'î ile aynı	Fettâhî ile aynı
Aşk'ın kala-i Beden'i ele geçirmesi.	Aşk, Akl'ı esir alarak Beden kalesine gelir ve buraya hâkim olur.	Akl esir düştüğünde, Nefs kardeşi Vesvâs'ı Beden kalesini ve kendisini korumak üzere çağırır. Aşk, Vesvâs'ı yenerek Beden kalesi'ni hakimiyeti altına alır.	Lami'î ile aynı	Lami'î ile aynı	Lami'î ile aynı	Fettâhî ile aynı

Kasr-1 Visâl'de yaşananlar.	Dil, kasr-1 Visâl'e gelir. Burada Gayr'ın hilesine maruz kalır.	Dil, kasr-1 Visal'e gelir. Burada Şem'den âşıklığın nelere katlanmayı gerektirdiğini dinler. Daha sonra Gayr'ın hilesine maruz kalır.	Kasr-1 Visâl'e getirilen Dil burada Hüsn'e kavuşur ve karşılıklı konuşmaları ile Âhî'nin anlatısı son bulur.	Dil, kasr-1 Visal'e gelir. Burada Şem'e âşıklığın hallerini anlatır. Daha sonra Gayr'ın hilesine maruz kalır.	Lami'î ile aynı	Fettâhî ile aynı
	Kış mevsimine dair tasvirler bulunmaktadır.	Sanatkârâne bir anlatımla kış mevsimine dair tasvirler aktarılmaktadır.	--	Fettâhî ile aynı	Lami'î ile aynı	Fettâhî ile aynı
	Gayr, Hüsn'e Dil'in suçsuz olduğunu anlatan bir mektup kaleme alır.	Zindana atılan Dil, buradan kendisini affetmesi için Hüsn'e bir mektup kaleme alır.	--	Fettâhî ile aynı	Lami'î ile aynı	Fettâhî ile aynı

Hüsn ü Dil anlatıları, Dil'in âb-ı hayâtı duymasının ardından başlayan bir maceradır. Dil'in bu özlemine son vermek isyeten Nazar bir yolculuğa çıkarılarak Afiyet şehrinde Nâmûs ile Şöhret şehrinde Fahr ile Zühd ve Riyâ geçidinde Zerk ile ve son olarak da Hidâyet şehrinde Himmet ile görüştürülür. Bu dört anlatı kişinin Nazar'a vermiş oldukları cevapları belirleyerek mevcut Hüsn ü Dil eserlerinde bir karşılaştırmasını gerçekleştirdik.

Bu yolculukta Nazar'ın ilk durağı Afiyet şehri olur ve burada Nâmus ile görüşür. Fettâhî'nin eserine göre âb-ı hayâtın hikâyesi temsilidir. Lami'î'nin eserine göre onun rivâyeti tahayyülden ibarettir. Âhî'nin eserine göre iffetten kinayedir. Muhyî'nin eserinde Âhî'nin eserinde olduğu gibi iffetkin kinayedir. Yenipazarlı Vâlî'nin eserine göre hikmet ehli kimselerin ırz ve vakarından kinayedir. Keşfi'nin eserine göre de Fettâhî'nin eserinde olduğu gibi temsili olarak ifade edilmektedir (Bkz. 5).

Nazar'ın ikinci durağı Şöhret şehridir ve burada Fahr ile görüşür. Fettâhî'nin eserinde bu bölüm bulunmamaktadır. Lami'î'nin eserine göre âb-ı hayat mal ve candan ibarettir. Âhî'nin eserine göre âb-ı hayat kimya demektir ve kahr ile mal toplayıp lütufla yemektir. Muhyî'nin eserine göre servet toplamaya duyulan istek ve bu sayede kazanılacak olgunluktur. Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde âb-ı hayât geçekte olmayan bir şeydir. Keşfi'nin eserinde bu bölüm işlenmemektedir (Bkz. 6)

Nazar'ın üçüncü durağı Zühd ü Riyâ geçidi olur ve burada Zerk ile görüşür. Fettâhî'nin eserine göre âb-ı hayât cennet bahçesindedir ve bu dünyada çokça gözyaşı dökkenler ona ulaşabilir. Lami'î'nin eserine göre âb-ı hayât cennettir ona ulaşmak için bu dünyada gözyaşı dökmek gerekir. Âhî'nin eserine göre âb-ı hayât bu dünyada ashâbın itikatıdır ve uzlet ehli olup insanlara kendini sûfi gibi gösterebilmektir. Muhyî'nin eserine göre âb-ı hayat cennettir ve ona ulaşmak için bu dünyada gözyaşı dökmek gerekir. Yenipazarlı Vâlî'nin eserine göre halkı sûfi yaşamına inandırmak üzere gözyaşı dökmek gerekir. Keşfi'nin eserinde bu bölüm eksiktir(Bkz. 7).

Nazar'ın âb-ı hayâta dair gerçek bilgileri aldığı kişi Hidâyet şehrindeki Himmet'tir. Himmet, âb-ı hayâtın da içerisinde olduğu Dîdar şehrini tanıtır. Anlatılardaki bu bölümlere ait karşılaştırma tablosu şu şekildedir:

	Fettâhî	Lami'î Çelebi	Âhî	Muhyî-i Gülşenî	Yenipazarlı Vâlî	Gedizli Keşfi
Nâmûs	<p>Âb-ı hayat hikâyesi temsildür ve mânâ yönünden yorumu vardır. Bil ki âb-ı hayat'tan maksat, her şöhret arayann isminin vâsıtası olan şereftir ve her kim bu sudan nasip alırsa ismi kıyâmete kadar dillerde yaşar</p>	<p>Bu bir hikâyet-i temsîlî ve rivâyet-i tahayyüldür. Murâd âb-ı hayâtdân âb-ı rûdur ki ser-çeşme-i hayâ vü edeb ve bekâ-i nâm ilâ-yevmi'l-kıyâmâ sebebdür. Her kim hilye-i âdâbla bezendi ve dâr-ı dünyâda yüz suyun kazandı tâ kıyâmet enhâr-ı mahmedet[i] dillerde cârî ve nâm-ı pâki bahr-sıfat tekeddürden ârîdür</p>	<p>âlemde ayne'l-hayat didükleri âdemde ayn-ı iffetden kinâyetdür. Ve dâmen-i zulûmât-ı giribân-ı hil'at-i ismetden ibâretdür. Her kim pîrâye-i hilm ü vakârla gonca-sıfat bezendi ve mâye-i nâmûs u âr ile gülşen-i dünyâda gül gibi yüz suyun kızındı tâ-ebed âsâr-ı Muhammedî Hızır-sıfât hayy-ı lâ-yemût ve ahbâr-ı mekremeti <i>ilâ-yevmi'l-haşr lâ-yezâl u lâ-yemûtdur</i></p>	<p>Âb-ı hayvân hemân bir hikâyetdür ve iffetden kinâyetdür. Belki her mahbûbuñ yüzi suyudur ve erbâb-ı ahlâkuñ nîk-hûyudur.</p>	<p>Nâmûs işidüp bu hasb-i hâli Didi taleb eyleme bu muhâli</p> <p>Olmuşdur o çeşme gayr-ı mevcûd Ma'dûma tecessüs eylemez sûd</p> <p>Ahbârı anuñ hilâf-ı vâki Âlemde vuku'ı gayr-ı şâyi</p> <p>Ol aynı işidüp ehl-i hikmet Irz ile vakârdan kinâyet</p> <p>Bir nüktedür anı sanma sudur Andan garaz âb-ı rûdur</p> <p>Her kimse ki ırzın ide ma'mûr Tâ haşre dek olur adı mezkûr</p>	<p>Âb-ı hayat didikleri bir temsildür ki kimse irişmiş yog aña âb-ı hayat cihânda yüz suyudur atâ vü sehâ ki kıyâmete değın du'a itdürür saña</p>

Tablo 5: Afiyet Şehrinde Nâmûs'un Âb-ı Hayat Tanımı.

	Fettâhî	Lami'î Çelebi	Âhî	Muhyî-i Gülşenî	Yenipazarlı Vâlî	Gedizli Keşfî
Fahr		Ol sûret-i mâ vü [ç]âh ibâret-i mâl u câhdur ve murâd ayn-ı şâfiden zer-i sâfidür. Ve garâz çeşme-i cândan haşmet ü hânumândur ki maddetü'l- hayat ve ser-mâye-i hayrâtdur. Ve bekâ-i nâm ilâ-yevmi'l-kıyâm ve husûl-i merâm bi't-tamâm anuñla olur	Âb-ı hayât demek kîmyâ dimekdür. O kîmyâ dahi kahrla mâlı cem idüp lütufla yimekdür. Zirâ her kişinüñ istikmâlinüñ nihâyeti kemâl ve her kemâl ü cemâlüñ muntehâsı alâ mâldur. Pes dehr-i devletüñ kantarası ehl-i dünyânuñ kanâtır mukantarasıdır. Her kim zîver-i genc ü mâlla bezendi. Ve zer gibi dünyâda sikke-sûret kazandı ne deñlü kalbi siyâh ise dahi sikkevâr sengin ü bir karâr ve her kişinüñ terâzûsında sâhib-ayâr olur	Çün mâ'il-i âmâl ve kemâl-i cemâl-i mâldur. Bundan gayrı âb-ı hayvân muhâldir	Ol âb ki ister añı cânuñ Hâricde vücûdı yokdur anuñ Ankâ ile kîmyâya benzer Hûbânda olan vefâya beñzer Temsildür añı sanma mâdur Te'vîli tena'um u safâdur Ya'ni idüp iktisâb-ı emvâl Tahsîl kılup anuñla âmâl İtmek şeb ü rûz kâm-rânî Besdür bize ömr-i câvidânî	

Tablo 6: Şöhret Şehrinde Fahr'ın Âb-ı Hayat Tarifi.

	Fettâhî	Lami'î Çelebi	Âhî	Muhyî-i Gülşenî	Yenipazarlı Vâlî	Gedizli Keşfi
Zerk	Bil ki âb-ı hayât'ın kaynağı cennet bahçesindedir. Bu cihânda ağlayanların gözyaşı onu bulmak için bir alâmettir, halkın temiz itikâdının tatlı şerbetini içmen için aldatma gözyaşının çoraklığında uğraşman gerek	İy mürîd-i sâdık ve iy tâlib-i muhikk âb-ı hayât didikleri dâr-ı ukbâda selsebîl-i cennetdür ve bu dünyâda gözyaşından ibâretdür. Eğer serây-ı cihânda ayş u nûş-ı câvidân dilerseñ acı gözyaşların revân eyle ve eğer devr-i zamânda safâ-yı bî-pâyân istersen şûrâbe-i tezviri firâvân eyle ki ol bahr-i pür-emvâc zâhirde eğerçi kim milh-i üçâcdur lâkin ma'nide azb-i furât ve çeşme-i âb-ı hayâtür	Her âyetüñ bir te'vîli ve her rivâyetüñ bir temsîli vardır. Ol âb-ı sâfî dünyâda sâfî-i i'tikâd-ı ashâbı ve hüsn-i i'timâd-ı ahhâbıdır kim her tâlib kim hûn-âbe-i eşkle vü şûrâbe-i sirişkle künc-i zulmetde hırka-i siyahına bürindi ve cihân İskenderlerinüñ gözine Hızır-ı sebz-pûş görindi halka-i zikri halka-i dâm itdi. Ve dâne-i tesbîhle birkaç kuşları kendüye râm itdi. Ne deñlü zâg u murdâr ve kelâg-ı cîfe-h'ârisede halkuñ nazarında sîmurg-ı kâf-ı kurbet ve ankâ-yı kûh-ı uzlet olup nâmûs-ı ekber ve tâvus-ı ahdar gibi hümâ-yı lâ-mekân ve şâh-bâz-ı arş-ı âşiyân olur	Âb-ı hayvânüñ aynı bâğ-ı cinânüñ zeynidür ve bu cihânda çeşm-i giryânüñ aynıdır	Didi ki budur me'âli rûşen Gözyaşı ola murâd andan İzhâr kıl âb-ı pür-harâret Aksun ruhuñ üzre eşk-i hasret Çünkü ola halkuñ i'tikâdı Her bâr idesin safâ vü şâdî	

Tablo 7: Zühd ve Riyâ Geçidinde Zerk'in Âb-ı Hayat Tarifi.

	Fettâhî	Lami'î Çelebi	Âhî	Muhyî-i Gülşenî	Yenipazarlı Vâlî	Gedizli Keşfi
Himmet	<p>Âb-ı hayât çeşmesi âlemde aşikârdır fakat suyun kaynağına ulaşmak zordur ve ona yol bir kimse için kolay olmadığından onun kaynağından da hiç kimse haberdar değildir. [...] Doğu ülkelerinde ismi Aşk olan bir padişah vardır. İnsan ve periler Süleyman peygambere olduğu gibi ona tâbidir. Çok güzel bir kızı vardır. Güzelliğinin nâmı âlemde nâm salmış, babası ona Hüsn adını vermiş, onun için Kaf Dağının eteğinde yüce bir şehir kurmuş, onda cennet gibi bir bahçe yapmıştır. O şehrin ismi Şehr-i Dîdâr ve o bahçenin ismi Gülşen-i Ruhsâr'dır. Ve o bağda ismi Fem olan bir pınar gizlidir. Âb-ı hayât o pınarda saklıdır.</p>	<p>Kıssa-i âb-ı hayât kazıyye-i tahkîkî ve kelâm-ı tasdikîdür. Menba'ı mu'ayyen ve vücûdı müberhendür. Ammâ husûlî düşvâr ve vusûlî bî-hencârdur. Belki muhâle karîb ve şerbet-i bî-nasîbdür</p>	<p>Âb-ı hayâtun kıssasının tahkîki tasviri değil tasdikîdür. Ve kazıyyesinin tasdikî taklîd-i sûrî değil tahkîkidür. Dolâb-ı âsmân bîñ gülistân-ı cihânda ve gülşen-i cânda cereyânının âsârı ve âsyâb-ı devrân-ı bûstân-ı zemânda bahâristân cânânda sereyânun feyz-i envârıdır. Ammâ ki bu tılsımın resmi hendese-i fazl u kemâl ve endâze-i fikr ü hayâl ile hayâl olunmaz. Ve bu mu'ammânun ismi amel-i tahsille ayân ve sıfat-ı tahlil ile beyân kılınmaz. Hemân mürşid-i muhakke lâzım ü lâzib. İrşâd-ı tarik ve her sâdıka vâcib-i irâdet ü tasdikîdür</p>	<p>Bilki amelini tasdik kılmayan ârif ve âlim ol âlemi bulmaz. Gerçi âsârı âşikârdur ammâ menba'ına irişmek düşvârdur</p>	<p>Didi ki müdâm o çeşme-i cân Pûşide durur çü la'l-i cânân Ol bâbda gerçi ki haber yok Ammâ ki vusule reh-güzer yok Fehm itmedi kimse çâresini Hiç görmedi dahı karasını Sıdk ile velf olana âzim İrşâddur ehl-i Hakk'a lâzım Ey seyr kılan hemîşe deşti Gel gûş kıl imdi ser-güzeşti</p>	

Tablo 8: Hidâyet Şehrinde Himmet'in Âb-ı Hayat Tarifi.

Tüm bu tespitlerden hareketle Âhî'nin eserini kaleme almadan önce Fettâhî'nin ve Lami'î'nin eserlerini görmüş olacağını söyleyebiliriz. Bununla birlikte eserini kaleme alırken Lami'î'nin etkisi kendisini açıkça göstermektedir. Hüsn ü Dil hakkında yapmış olduğumuz araştırmalarda eser, muhtemeldir ki Fettâhî'nin eserindeki olaylarla karşılaştırılarak tamamlanmamış bir eser olduğu yönünde açıklamalarda bulunulmuştur. Yapmış olduğumuz incelemede anlatının son bölümünde Dil, Hüsn'e kavuşturulmuştur ve aralarında geçen konuşmalarla anlatı sonlandırılmıştır. Son bölümde yaşanan bu kavuşma, eserin kaleme alınma gayesinin gerçekmiş olduğunu göstermektedir. Bu vesile ile Hüsn ü Dil anlatısının tamamlanmış bir eser olarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

3.2.1.3. Anlatıda Kişiler

İncelemiş olduğumuz Hüsn ü Dil adlı eser başta olmak üzere klasik Türk edebiyatı dönemi eserleri arasında sayabileceğimiz Hüsn ü Aşk, Sıhhat ü Maraz, Leyla ile Mecnûn gibi isimlerle anılan aşk mesnevileri sembolik manada bireyin varlık âleminde kendisini anlaması ve varlığını konumlandırması üzerine kurgulanmıştır. Bu anlatılarda kahramanların isimleri sembolik anlamda belli bir amaca hizmet etmektedir.

Hüsn ü Dil anlatısının kişiler dünyasını verirken ilk olarak anlatının başkişisi Dil ve Hüsn'e dair açıklamalarda bulunduktan sonra diğer kahramanları anlatıya dâhil oldukları sıraya göre vermeyi uygun bulduk.

Âhî'nin Hüsn ü Dil anlatısında tespit ettiğimiz kişi isimleri şu şekildedir:

1. Dil : Anlatının başkişisi olan Dil, Akl ve Nefs'in uzun süren bekleyişlerinin ardından dünyaya gelen çocuklarıdır. Hiss-i Müşterek'ten ilim tasil eder. Belli bir olgunluğa eriştiğinde Beden kalesinin hâkimiyeti kendisine verilir. Okuduğu bir yazının ardından âb-ı hayât'a ulaşma arzusunda düşer. Onun bu sıkıntılı halini gören Nazar adlı yardımcısı sıkıntısının sebebini sorar. Bunun üzerine Nazar, hükümdarının sıkıntısını çare olmak için âb-ı hayât'ı bulmak üzere yolculuğuna çıkar. Bir süre sonra Nazar ile birlikte meclisine gelen Hüsn'ün âyinecisi Hayâl'in anlatıklarından Dil, Beden kalesinide ayrılmaya karar verir. Bu fitneyi öğrenen Akl, Dil'i zindana atır ve bir süre zindanda kalır. Gamze'nin Zühd ü Riyâ geçidini talan ederek gelmekte olduğunu öğrenen Akl, Dil'i huzuruna getirtir. Olayları anlatarak Hüsn'ün ülkesine sefere

çıkartır. Dîdâr şehrinde yaşanan savaşta Ân'ın attığı ok ile yaralanan Dil, yaralı olarak esir alınır. Tedavisi için Zenehdân kuyusuna atılır. Burada Tebessüm tarafından tedavi edilir. Hüsn'ün emri ile Vîsâl kasrına getirilen Dil, Hüsn'e kavuşur.

Dil, anlatıda insanı kâmil olma yoluna baş koymuş mürşidi, Allah'a erişmek isteyen kulu temsil eder. Gözleri ile dışâlem ve iç âleminde yolculuğa çıkarılarak nefsi emarenin karşısına çıkarmış olduğu zorlukların yüzleştirilir. Tüm bu engelleri aşılması anlamına gelen anlatının sonundaki Dil'in, Hüsn'e kavuşması hadisesi nefsin önündeki tüm perdelerin kaldırıldığı en üst merteye olan, her şey de Allah'ı görebilme makamını sembolize etmektedir.

Klâsik Türk edebiyatı geleneğinde dil/gönül, “âşğın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yerdir (Pala, 2004:168).” Sevgiliden gelen her türlü iltifatın muhatabı gönüldür. Gönül, sultan, şah ve hükümdar olarak anılır. Bu sebeple anlatıda en çok “Dil-i şeh-r-yâr” ifadesi ile karşımıza çıkar. Anlatı boyunca on üç defa bu sıfatla anılır. Bu öneminin başka bir ifadesi de onun, Beden kalesini hâkimiyeti altında bulundurmasıdır. Ayrıca on defa “Dil-i nev-civân/genç” ve güçlü olması sebebiyle de iki defa “Dil-i ferhenk/azametli” olarak anılmıştır.

Gönül, aşka düştüğü andan itibaren sevgilinin güzellik unsurları tarafından yağma edilir. Bu sebeple âşğın gönlün hep yaralı, hasta, kırılmış, çaresiz, nefesine uymuş, parça parça vs. ifadelerle karşımıza çıkar. Anlatı boyunca Dil için “Dil-i mecrûhı/yaralı”, “Dil-i bîmâruñ/hasta”, “Dil-şikeste/kırılmış”, “Dil-i nâ-tüvâna/çaresiz”, “Dil-i hevâdâr/nefsine uymuş”, “Dilüñ yüregi hasret-i şemşîr ile pâre pâre” sıfatlarına yer verildiği görülmektedir.

2. Hüsn : Hüsn, Nazar'ın âb-ı hayât'a aramak üzere çıkmış olduğu yolculuğun sonunda ulaştığı Dîdâr şehrinde yaşayan kahraman olarak karşımıza çıkar. Anlatıya konu olan aşkın kahramanlarından Hüsn, “Âğaz-ı Dâsitân-ı Aşk-ı Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî Rûhsâr (DY1 20b)” başlıklı bölümde tanıtılmaktadır. Babası Aşk'ın Kaf dağının üzerine yaptırmış olduğu cennet bahçelerine benzeyen Dîdâr şehrinde yaşamaktadır. Mücevherindeki resmin Dil olduğunu öğrenmesinin ardından ayinecisi Hayâl ve Nazar'ı Beden kalesine göndererek yaşanan aşkı başlatan kişidir. Sonrasında da Dil'in kendine ulaşması için mücadele eder. Vermiş olduğu tılsımlı yüzük sayesinde Akl'ın attığı zindandan çıkıp gelen Nazar'ı ikinci defa Gamze ile Beden şehrine gönderir. Akl'ın kendisine savaş açtığı anlatının son bölümünde babası Aşk'tan

yardım ister. Yine üstünlük sağlayamadığı savaşta Ân'ı savaş meydanına çağırarak savaşı kazanır. Yaralı halde huzuruna getirilen Dil'i Zenahdân kuyusuna attırır. Bir süre tedavisini bekledikten sonra Dil'in Vîsâl köşküne getirilmesini emreder ve Dil ile buluşur.

Hüsn, Allah'ın cemal ve kemâl sıfatlarının tamamını sembolize eder. Allah'ın yeryüzündeki tecellisidir. Anlatı boyunca “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim” kudsi hadisi doğrultusunda anlatıya yön vermiştir. Önce Dil'in kalbine aşk olarak düşer ve anlatının sonunda Vîsâl köşkünde Dil'i Kendisi ile buluşturur.

Hüsn, sevgilinin güzellik unsurları olan göz, kaş, kiprik, ağız, diş, dudak, gamze, alın ve saç üzerinde bulunduran yüz ile ilişkilendirilerek kullanılır. Tüm bu unsurların toplandığı yer olması sebebiyle de yüz, bağ ve bahçe ile ilişki kurularak anlatılagelmektedir. Anlatı boyunca mekânlara ad olan ifadelerde bu unsurlar kullanılmıştır. Sevgilinin yüzü söz konusu olunca gökyüzüne mensup olan ay ve güneşin yanı sıra çiçeklerle kurulan tamlamalar öne çıkar. Bu tamlamalar anlatıda “Hüsn-i kamer-ruhsâr”, “Hüsn-i hilâl-ebür”, “Hüsn-i mihr-i ruhsâr”; “Hüsn-i gül-ruhsâr”, “Hüsn-i lâle-ruhsâr”, “Hüsn-i gönca-dehân” şeklinde tespit edilmiştir. Sevgilinin yüzü, ay ve güneşin parlaklığı, ışık saçması, yeryüzünü aydınlatması ve ısı vermesi vs. sebeplerle ilişkilendirilmektedir.

Sevgilinin yeryüzünde eşi ve benzerinin olmaması düşüncesinden hareketle “peri” olarak hayal edilen Hüsn, “Hüsn-i perî-ruhsâr”, “Hüsn-i perî-cemâl”, “Hüsn-i rüy-ı nigâr”, “Hüsn-i perî-peyker-i hûb”, “Hüsn-i ser-firâz”; dilinin tatlı olması ile “Hüsn-i şîrîn-zebân”; güzelliği ile gönlü okşayan “Hüsn-i dil-nüvâz”, aşğının gönlünü yakan/ısıtan olması ile “Hüsnüñ âteş-ruhsârı”, dünyayı süsleyen “Hüsn-i âlem-ârâ”, bütün varlıkları besleyen ve yetiştiren “Hüsn-i Perverdigâr” olmasının yanı sıra gözlerinin güzelliği ile “Hüsn-i âhû”; bakışlarının etkileyciliği ile “Hüsn-i şehlä-çeşm”; nazlı oluşu ile de “Hüsn-i nâzenîn” olarak anılmaktadır.

3. Akl : Anlatı başkişisi Dil'in babası olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlatının giriş bölümünde şu şekilde tanıtılmaktadır:

zamān-ı hükemā-yı Yunān ve devrān-ı kudemā-yı Süryāndan İskender-saṭvet ü Eflātūn-
hikmet ‘Aql nām bir feylesof-ı cihān u feylekūş-ı şāhib-kırān var idi kim ḳal‘a-i Bedende
hükmi cān gibi sārī ve ḥiṣār-ı Tende emri ḳan gibi cārī idi (DY1 3a)

Zamanın Yunan âlimlerinden, Süryan’ın büyük atalarının zamanından ve İskender gibi kuvvetli, Eflâtun gibi himmet sahibi olarak aktarılan Akl, Beden kalesi ve Ten hisarının hükümdarıdır. Anlatı boyunca Dil’in üzerindeki etkisi ile ön plandadır. Eşi Nefs’e göre daha fazla Dil’in hayatına müdahalede bulunmaktadır.

Nazar ve beraberindekilerin mecliste fitne saldıkları düşüncesine kapılan Akl, hepsine farklı farklı cezalar verir. Onlarla birlikte Dil’i de zindana attırır. Şeyhi İlham tarafından azarlama içeren bir mektup alır ve onun söylediği şekilde Çeng, Def, Nâğme ve Nây’ı ağır cezalara çarptırır. Nazar ile Gamze’nin Zühd ve Riyâ geçidini talah edip ilerlemekte olduğunu öğrenince Dil’i zindandan çıkarıp Didâr şehrine sefere ikna eder. Bunun üzerine Hüsn’e savaş açar. Aşk’ın adamlarından Zülf kendisine bir elçi ile mektup gönderir. Mektupta savaştan vazgeçmesini ve ülkesine dönmesi söylense de Akl vazgeçmez ve savaş meydanına çıkar. Dil’in yaralanmasının ardından Akl da Zülf’ün tuzağına düşerek esir alınır.

Tasavvufta Allah’ı gönül yoluyla ve aşk aracılığı ile arama vardır ki, bu da akıl yolu ile Allah’a ulaşmak isteyen ulemâ sınıfı ile mutasavvıfları karşı karşıya getiren konulardan birisidir. Klâsik Türk edebiyatı dönemi şairlerinin de bu konudaki yaklaşımı mutasavvıflarla aynı olmuştur. Âhî de Hüsn ü Dil adlı eserinde Hüsn ve Dil adlı kahramanların arkasında babaları Akl ve Aşk’ın mücadelesinden Aşk’ı galip çıkarmıştır. Bu sonuçla da Batı dünyasını hâkimiyeti altında bulduran Akl’ın kaybetmesi, Doğu’nun fikir hayatının kazanması anlamına gelmektedir.

Beden şehrinin hükümdarı Akl, oğlu Dil’in bir süre eğitim almasının ardından şehrin yönetimini ona verir. Anlatı boyunca hükümdarlığı sebebiyle “‘Aql-ı tâcdâr””; ilmi dolayısıyla “‘Aql-ı kāmili’l-yaḳīn””; hikmet sahibi oluşundan dolayı “‘Aql-ı pür-ferheng”” olarak anılmıştır.

4. Nefs-i Nefis : Anlatı başkışisi Dil’in annesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlatının giriş bölümünde şu şekilde tanıtılmaktadır:

aşl-ı ḥaseb-i Keyāndan ve nesl-i neseb-i Nüşirevāndan Medāyinde Nefs-i nefīs adlu güzel ve Şīrīn gibi ağızluğı tatlu bir nigār-ı şīrīn-zebān ve nāzenīn-i şeker-dehān ile Ḥüsrevāne eşref-i evkātda ve es‘ad-ı sa‘ātde Nāhid ve Bircīs-i burc-ı ḥamelde teslīs ü tesdīs bulup sülüs-i leyden rub‘-ı nehāra dek kırān-ı Sa‘deyn ü kıtīrān-ı Es‘adeyn oldu (DY1 3b)

Aslı Keyan’dan ve nesli Nüşirevan’dan olan Nefs-i nefis, ağız Şirin gibi tatlı şekilde tanıtılmaktadır. İlgili bölümde tatlılığına yapılan vurgudan da anlaşılacağı gibi Nefs-i nefis, insan nefisine güzel ve hoş gelen şeyleri ifade eder. Tasavvufta da insanoğlunun kötü vasıflarını, kabul görmeyen hal ve davranışlarının temsilcisidir.

Anlatının iki bölümünde konuya dâhil olur. İlk anlatının giriş bölümünde Dil’in annesi olarak tanıtıldığı bölümde diğer ise Aşk’ın, Akl’in esir alınmasından sonra Beden kalesine saldırıya geçtiği bölümdür. Eşinin yokluğunda Beden kalesini yönetmek üzere kardeşi Vesvas’ı yardıma çağırır. Beden kalesine ulaşan Aşk, Nefs ve Vesvas’ı esir alır. Nefs öldürülemez ancak dizginlenir/esir alınır anlayışı doğrultusunda Nefs, Aşk her türlü imkâna sahip olduğu savaşın sonunda öldürülmez esir alınır.

İnsanoğluna tatlı gelen, hoşuna giden şeyleri temsil etmesi sebebiyle “Nefs-i nefīs” olarak vasıflandırılan Nefs, kötü unsurları sebebiyle “Nefs-i bed-ḥū”; şükretmeyen olması sebebiyle “Nefs-i nā-sipās”; insanları bu kötü davranışları yapmaya zorlaması sebebiyle “Nefs-i emmāre”, yedi çeşit olması sebebiyle “Nefs-i seb‘i” ve dizginlenmesi zor, hayvani olması sebebiyle de “Nefs-i behīmī” olarak anılmıştır.

5. Hiss-i Müşterek : Anlatı başkışisi Dil’in hocası olarak karşımıza çıkmaktadır. Dil’in Beden kalesini yönetecek bilgileri edinmesi için başvurulan anlatı kişisidir. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Pes me‘ālim-i *‘alleme’l-insān* ve mu‘allim-ḥāne-i ve *‘alleme ādeme’l-esmā’e küllehā* şadedinde Ḥiss-i Müşterek nām bir pīr hümām celiyyü’ş-şadr ve şeh-i imām-ı ‘aliyyü’l-ḳadr ol meh-i bedriyi ta‘līme teslīm ve mühr-i şeref-i ḳadrini tefhīme taşmīm itdiler (DY1 4b).

Himmet sahibi bir pir olan Hiss-i Müşterek, “olgunluk hissini mahsulü”, “havas hayalini hazinesinin içerisine katmış”, “hafızlık hazinesinin definesine ulaşmış” bir kişi olarak övülmektedir. Ayrıca

hikmet-i İşrâkiyyede Eflâṭun-şifât mihr-i gerdün-süvâr ve ‘ulemâ-yı Meşâyünda nice Aristolar rikâbında gâşiyedâr oldı (DY1 5a)

ifadesi ile huzurunda nice at binicilerinin seyis/at uşağı olduğu sözleri Hiss-i Müşterek’in ilmini ifade etmektedir.

Anlatı boyunca sadece giriş bölümünde Dil’in almış olduğu eğitimden bahsedilirken anlatıya dâhil olur. Bu bölümde de sahip olduğu ilmin kıymeti sebebiyle “hazîne-i Hiss-i Müşterek” tamlaması ile anılır.

Sembolik manada insanların doğumlarından ergenlik dönemlerine kadarki süreçte ufak tefek farklılıklar olsa da özünde herkesin ortah hisslerle yaşadığı çocukluk dönemini temsil eder.

6. Nazar : Anlatı başkışisi Dil’in, Beden kalesindeki yardımcılarıdır. Anlatı boyunca en etkili kahramandır. Hemen hemen anlatının tamamında her olayın içerisindedir. Dil’in dışı açılan gözüdür. Anlatıda “basar” sıfatı ile anılmaktadır ki, Allah’ın görme sıfatıdır. Bu sebeple Nazar, Dil’in mana âlemini algılamasındaki en önemli unsurdur.

Dil’in âb-ı hayât arzusuna düştüğü dönemde anlatıya dâhil olan Nazar, onun bu sıkıntısını gidermek üzere yolculuğa çıkarılır. Sırasıyla Afîyet şehrine, Şöhret şehrine ve son olarak da Zühd ve Riya geçidine gider. Nazar, buralarda görüştüğü kimselerden beklediği cevabı alamaz. Hayret girdabını aştıktan sonra Himmet ile görüşür ve âb-ı hayât hakkındaki gerçek bilgilere ulaşır. Dîdâr şehrine doğru yolculuğuna devam ederken Seg-sâran diyarında Rakîb’in askeri tarafından esir alınır. Rakîb’in huzuruna çıkarıldığında kendisini kimya ilmine sahip herşeyi altına çevirebilecek birisi olarak tanıtır. Gerekli olan tılsımın Ruhsâr bahçesinde olduğunu söyleyince Rakîb tarafından Kâmet’in hurma bahçesine götürülür. Kâmet bir süre misafir eder. Hurma bahçesinde gezdirilen Nazar, Mîyân/Bel, Sîne/Gövde, Zülf/Saç, Gerdân/Boyun-Gerdan ve Mûyhâ-yı Kelle/Baştaki saç’ı görür. Zülf ile yaşadığı diyalogta Zülf kendisine tılsımlı bir saç verir. Bu gezintinin ardından Dîdâr şehrine girer. Burada kardeşi

Gamze ile yıllar süren hasretlerinin giderirler. Mücevherindeki simgeyi yorumlaması için Hüsn tarafında davet alır. Anlatıkları ile Hüsn'ü Dil'e âşık eder. Hüsn kemdisine bir tılsımlı bir yüzük vererek âyinecisi Hayâl ile Beden şehrine gönderir.

Nazar yanındakilerle birlikte Beden şehrine gelir, Dil'in meclisine katılır. Şehre fitne salmak suçundan zindana atılan Nazar, tılsımlı yüzüğü ağzına alarak aynı anda Ruhsâr bahçesinde âb-ı hayâtın başında bulur kendisini. Çok susamıştır, su içmek isterken yüzüğü düşürür ve âb-ı hayât kurur. Bunun üzerine bahçeden kovulur ve kendisini Seg-sârân diyarında bulur. Rakîb onun Kâmet'in hurma bahçesinde kendisini aldatan yabancı olduğunu anlar ve zindana atar. Zindanda daha önce Zülf'ün vermiş olduğu saçı yakarak tılsım sayesinde yine Ruhsâr bahçesine ulaşır. Yaşadıklarını Hüsn'e anlatır. Bu defa da kardeşi Gamze ile tekrar Beden kalesine gönderilir. Bu yolculukta Gamze ile birlikte Zühd ve Riyâ geçidini talan eder. Bu bölümden sonra anlatının sonunda Hüsn'ün Ruhsâr bahçesindeki gezintisinde onun yanında yer alır.

Klâsik Türk edebiyatı geleneği çerçevesinde karşımıza çıkan Nazar, "fitne salma" özelliği ile anılmıştır. Anlatıda Beden kalesine geldiklerini öğrenen Akl, onları şehirde fitnecilik yaptıkları düşüncesi ile cezalandırır. Ayrıca fitne çıkarma, bozgunculuk özelliği, ikinci defa Beden şehrine yolculuklarının anlatıldığı bölümlerde Nazar için "Nazar-ı cäsüs" ve "Nazar-ı ayyâr" vasıfları kullanılmaktadır.

Hem ilk başlarda Beden kalesinin hizmetkârlarından olup sonrasında Dil'in Beden şehrini terk etme düşüncesine kapılmasına neden düşüncüyü ortaya çıkarması hem de Rakîb ile Kâmet'in şehrine gittiklerinde onunla yor arkadaşlığı yapıp ardından Kâmet ile bir olup onu oyuna getirmesi olaylarının anlatıldığı bölümlerde Nazar, "kalleş" olarak vasıflandırılır. Yardımını gördüğü, beraber olduğu insanlara kalleşlik yapması sebebiyle "Nazar-ı kalleş" olarak anılır.

Nazar, göz ve bakma ile alakalı olduğu için kullanılan tamlamalarda gözün şekli ve bakışı öne çıkan unsurlar olmuştur. Allah'ın "basar" sıfatı ile birlikte kullanıldığı "Nazar-ı pür-basar" ifadesinin yanı sıra, çok küçük şeyleri görebilme vasfından dolayı "Nazar-ı hurdebîn", maharet sahibi "Nazar-ı zü-fünün" ve himmet sahibi "Nazar-ı hümâm"dır.

Göz, şekli itibariyle ceylan gözlü “Nazar-ı āhū-çeşm”dir. Bakıştan hareketle kurulan tamlamalarda ise neşe ile bakan “Nazaruñ nazar-bāzlıqdan”; miski ve perişan halde bakması sebebiyle “Nazar-ı miskīn” ve “Nazar-ı perişān”dur.

Nazar’ın olaylar karşısında değişen tutumu da hilekâr vasfının ifadesidir. Anlatının farklı bölümlerinde kendisini bir konuda ilme sahip olarak öne çıkarmaktadır. Rakīb’in huzuruna çıkarıldığında kimya ilmine sahip olduğunu, isterse her şeyi altın yapabileceğini söylemesi; kardeşi Gamze’nin yanındayken bir takım ilimlere sahip olduğunu söyleyip Hüsn’ün huzuruna çıktığında tılsımlı mücevherin üzerindeki resmi yorumlaması şeklinde anlatıda işlenmektedir. “Nazar-ı ‘ayyār” şeklinde hilekârlık yönü öne çıkan Nazar, esir olarak Rakīb’in huzuruna çıkarılmasının anlatıldığı bölümde “Nazar-ı edīb” ve “Nazar-ı dervīş” olarak anılmaktadır.

Bunların yanı sıra anlatıdaki tılsımlı eşyaların hepsi Nazar’a verilir ve bu eşyalar, anlatının tıkandığı noktalarda kahramanı bir üst aşamaya geçiren ilahi yardım olarak ulaşır. Hüsn’ün vermiş olduğu yüzüğü ağzına alarak, Akl’ın atmış olduğu zindandan Dîdâr şehrine gider; Zülf’ün vermiş olduğu saçı yakarak da Rakīb’in atmış olduğu zindandan yine Dîdâr şehrine gider.

Nazar âb-ı hayâtı aramak üzere çıktığı yolculukta ilk olarak Afiyet şehrine ulaşır. Burada Nâmûs adlı kişi ile görüşür.

7. Nâmûs : Nazar’ın âb-ı hayâtı aramak üzere çıkmış olduğu yolculukta ulaştığı Afiyet şehrinin hükümdarıdır. İlgili bölümde Nâmûs şöyle tanıtılmaktadır:

Didiler ki: [...] bu ravza-i ulyânuñ nâmûs-ı ekberi Cemşîd ü Kâvûs kiyâsetlü Behmen ü Tûsî ferâsetlü bir civân-ı sâhib-i vakârla ve menşur-ı Akl-ı tâcdârla bu diyârda vâlî-i şeh-r-yârdur (DY1 11b).”

“Afiyet şehrinin bahçelerinin sırlarına vakıf”, “Cemşîd ve Kâvûs gibi ferasetli, Behmen ve Tûsî gibi anlayış kabiliyetine sahip”, “vakar sahibi bir genç ve padişah Akl’ın fermanıyla Afiyet şehrinin en iktidarlı valisidir.”

Nazar'ın âb-ı hayat sorusuna ilk muhatap olan kişi Nâmûs'tur. Anlatıda Nâmûs'un cevabı şu şekilde aktarılmaktadır:

Pes Nâmûs-ı ekber Nazar-ı pür-basara eyitdi: Ey Nazar-ı hürdebîn v'ey nür-ı başiretle her-dem dü-berîn bil ki 'âlemde 'aynûl-hayât didükleri âdemde 'ayn-ı 'iffetden kinâyetdür. Ve dâmen-i zulümât girîbân-ı hil'at-ı 'işmetden 'ibâretdür. Her kim pirâye-i hilm ü vaqârla gönca-şifat bezendi ve mâye-i nâmûs u 'âr ile gülşen-i dünyâda gül gibi yüz şuyın kızındı tâ-ebed âsâr-ı Muhammedî Hızır-şifat hayy-ı lâ-yemût ve aḥbâr-ı mekremeti *ilâ yevmü'l-ḥaşr lâ-yezâl u lâ-yemût*dur (DY1 11b)

Âb-ı hayâtın bir kinayeden ibaret olduğunu ifade eder. Nâmûs, Allah'a aşk ile ulaşılacağı düşüncesindeki mutasavvıfların karşısında akli savunmaları sembolize etmektedir.

İnsanın ahlâk kuralları uygun yaşamasını sağlayan mânevi duygu anlamına gelen namus, tasavvuftaki nefs-i emmare kapısındaki nefsi temsil eder. Bu kapıdaki müridten beklenen nefesine hoş, tatlı gelen şeylerden uzak durması, ahlâkını muhafaza etmesidir.

Anlatı boyunca sadece Nazar ile olan konuşmanın yaşandığı bölümde vardır. Onunla ilgili ifadelerde Allah'ın büyüklüğü anlamına gelen "Ceberût" sözcüğü ile sık kullanılan Nâmûs için "Nâmûs-ı ceberût-şüret", "Nâmûs-ı ceberût" ve "Nâmûs-ı ekber" ; güvenilir olması sebebiyle "Nâmûs-ı emîn"; ihsan bolluğuna vesile olması sebebiyle "Nâmûs-ı pür-mevhibetle"; haysiyet ve şerefın temsilcisi olması sebebiyle de "Nâmûs-ı vaqâr" olarak anılmıştır.

Nâmûs'tan beklediği cevabı alamayan Nazar yolculuğuna devam eder ve Şöhret şehrine varır. Burada Fahr ile görüşür.

8. Fahr : Nazar'ın âb-ı hayât yolculuğunda gittiği Şöhret şehrinin hükümdarıdır. İlgili bölümde Fahr şu şekilde tanıtılmaktadır:

Didiler ki: Bu şehri zîbānuñ iştiḥārı dillerde şehri Şöhret ve pâdişāh-ı zü'l-iftihāruñ nāmı illerde Fahr-ı pür-şevketdür kim süfre-i ni'metinüñ faḳîrler halka-be-güşı ve hil'at-ı devletinüñ dervîşleri nemed-püşıdur (DY1 13a)

Nazar, şehre girdiğinde karşılaştığı insanlar, Fahr'ın çok haşmetli olduğunu, nimet sofrasından fakirlerin yemek yediğini ve dervişlerinin keçe giydiklerini söyler.

Nazar'ın âb-ı hayât sorusunun ikinci muhatabı Fahr'dır. Fahr bu soruya şu yanıtı verir:

Ey Nazar-ı nâmdâr sen ki nûr-ı başîretle *lâ tudrikuhu'l-ebşârsuñ*. Diğkat-ı fikr ü nazarla manzûr-ı *ûliyyü'l-enzârlığın* kalem-i nâsih ve raqam-ı râsihde sehv ü gâlağ ve iştibâh-ı hürûf ve nuqağ seniñ efkârıñı fâsid ve bâzârkâr u bârîñı kâsid itmiş. Kîmyâ-yı künûzda mezkûr ve ma'âlim-i rumûzda meşûrdur ki âb-ı hayât demek kîmyâ dimekdir. O kîmyâ dağı qağrla mâlı cem' idüp luğfla yimekdir. Zîrâ ki her kişinüñ istikmâlinüñ nihâyeti kemâl ve her kemâl ü cemâlün müntehâsı 'alâ mâldur. Pes dehr-i devletün qağtarası ehl-i dünyânuñ *kanâîril muqağtarası*dur. Her kim zîver-i genc ü mâlla bezendi. Ve zer gibi dünyâda sikke şûret kazandı ne deñlü qalbi siyâh ise dağı sikkevâr sengin ü ber-qağrâr ve her kişinüñ terrâzûsında şâhib-ayâr olur (DY1 13b).

Fahr, âb-ı hayâtın dünyada kahırla mal toplayıp lütufla yemek olduğunu söyler. Fahr da Allah'a aşk ile ulaşılacağı düşüncesindeki mutasavvıfların karşısında akli savunmaları sembolize etmektedir.

İnsanın ahlâk kuralları uygun yaşamasını sağlayan mânevi duygu anlamına gelen namus, tasavvuftaki nefis-i emmare kapısındaki nefsi temsil eder. Bu kapıdaki müridten beklenen nefesine hoş, tatlı gelen şeylerden uzak durması, ahlâkını muhafaza etmesidir.

Övünmek, gurur anlamına gelen fahr, tasavvuftaki nefis-i levvame kapısını temsil eder. Bu kapıdaki müridten beklenen geride bırakmış olduğu nefsanî arzularından dolayı kendisi ile gururlanmaması, kendisini azarlaması ve kınamasıdır.

Sadece Nazar ile Şöhret şehrindeki konuşmasında anlatıya dâhil olur. Anlatıda en fazla kuvvet ve kudretinden ortaya çıkan haşmetliliği sebebiyle "Fahr-ı pür-şevketün" tamlaması ile anılan Fahr'a, kalbi kırıklığı ifade eden "Fahr-ı dil-şikeste" tamlaması ile yer verilmektedir.

Fahr'dan da beklediği cevabı alamayan Nazar yolculuğuna devam eder ve Zühd ü Riyâ geçidine varır. Burada Zerk ile görüşür.

9. Zerk : Nazar'ın yolculuğunda ulaştığı üçüncü şehir Zühd ve Riya geçidi adı verilen yer olur ve burada Zerk adlı münzevi ile görüşür. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Didiler kim: [...] kim bu küh-ı kerānuñ hārelerinden ve seng-i hāreleriniñ mağaralarından deyr-i felekvār bir ma'bed-i faķır-i kadīm ve meşhed-i 'azīm vardur kim içinde ehl-i tevħīd ve temcīd-i murtāz u tecrīd Zerķ nām bir imām-ı vāhid ve hümām-ı ferīd-i şāhib-maķām vardur ki zebānı gencīne-i du'a ve āstān-ı şıdķ u şafādur. Miħrāb-ı şerāda ve seccāde-i ğabrāda rüy-ı zerdı ve sīne-i pür-dāğ u derd-i nīlūfer gibi gözyaşına ğarķ u lāle-şıfat ħāk ü ħūna müstağraķdur (DY1 14b)

Zerk, tevhid ehli, Allah'a yönelmeye hamd ve sena etmeye alıştırılmış bir kişi olarak tanıtılmaktadır. Zerk de Nāmūs ve Fahr'da olduğu gibi Allah'a aşk ile ulaşılacağı düşüncesindeki mutasavvıfların karşısında akli savunmaları sembolize etmektedir. Daha sonra anlatıya dâhil olacak olan Tövbe, Zerk'in oğludur.

Nazar'ın âb-ı hayâtı arama yolculuğunda üçüncü şehir sebebiyle anlatıya dahil olan Zerk'in olay örgüsünde yer aldığı bir diğer bölüm Nazar ve Gamze'nin Beden şehrine ulaşmak üzere çıkmış oldukları yolculukta Zühd ve Riyâ geçini talan etmelerinin anlatıldığı bölümdür. Şehrin talan edilmesinin ardından Zerk'in tahtı da ters çevirilir ve tüm itibarını kaybeder.

İkiyüzlülük, riya anlamlarına gelen zerk, tasavvuftaki nefs-i mülhime kapısını temsil eder. Bu kapıda hayvâni nefsi tamamen ıslah olur. Bu kapıda artan zikir ve ibadetler vardır ki, bu bölümde anlatılan Zerk, münzevi bir ihtiyardır.

Sürekli ibadetle hemhal olmasından hareketle saf ve temizliğinden dolayı "Zerķ-i ezraķ"; mutasavvıfların düşüncesinin karşısındaki düşünceyi temsil etmesi sebebiyle "Zerķ-i rāhibe" tamlamasıyla yer verilmiştir. Ayrıca anlatıda Gamze ve Nazar'ın Beden şehrine gelmek üzere çıkmış oldukları yolculukta önlerine çıkan her şehri talan ederler. Yolları Zühd ve Riya geçidine de düşer. Bu geçidi talan etmelerinin anlatıldığı bölümde halkın, taktını tahtını ters çevirdiği Zerk için "Zerķ-i bī-çāre" ifadesi kullanılmaktadır.

Zerk'ten de beklediği cevabı alamayan Nazar yolculuğuna devam eder ve Hayret girdabını aştıktan sonra Hidâyet şehrine ulaşır. Burada Himmet ile görüşür.

10. Himmet : Nazar'ın çıkmış olduğu yolculukta Hayret girdabında düşe dura ilerlerken kayığı bir sahile çıkar. Burada ansızın bir siyah taş görür. Taşın üzerindeki yazı ona ileride karşılaşacağı yerleri anlatmaktadır.

kim ey rûzgâr ile bu deryâ-yı Hâyrete keştî-i Mihnet süren ve seffîne-i Ğurbet ile bu sâhil-i Firâte iren. Evvelâ 'ilme'l-yaķın bilesin kim ve 'ameline kim lâyıķ âķir 'ayne'l-yaķın 'amel kılasuñ ki bu 'ummân bî-pâyân-ı baħr-Endîşe ü fikret ve bu ķulzüm-i bî-kerân-ı gird-âb-ı deryâ-yı Hâyretdür. Bu sevâhilüñ gâyetinde ve bu merâhilüñ nihâyetinde cezîre-i Necât ve hağire-i Hâyât nâm bir ferħunde-maķâm vardır. Kim bu baħr-ı Endîşenuñ nehengi ve bu vâdî-i mişenuñ pelengi sâhil-i Necâtuñ delîli ve şehr-i Hidayetüñ hâdî'ü's-sebîlidir. Ve ol diyârda bir şehr-yâr ve vâlî-i şehr-yârdur ki nâm-ı şerîfine Hidâyet dirler. Ve maķâm-ı münîfine hidâyet ederler. Çünkim Nazar Himmetüñ 'ulüvv-i himmetinde mekârim-i 'illiyetin ve dünyevî ķurbetinde merâsim-i seniyyesin ol 'umüduñ tılsımından mefhüm ve levhüñ târîķ ü resminden ma'lüm kıldı (DY1 17b).

Himmet, Hidâyet şehrinin valisidir. Anlatı boyunca sadece Nazar ile arasında geçen bu konuşmanın yaşandıķı bölümde vardır.

Gayret ve çalışma, çabalama anlamlarına gelen himmet, tasavvufta bir maksad için yönlendime anlamında kullanılır. Mânevi yardım olarak tasavvur edilen himmet, Nazar'ın karşısına çıkan ilâhi yardımı sembolize eder. Bu doğrultuda âb-ı hayât hakkında kendisine gerçek bilgileri aktarır.

Nazar'ın âb-ı hayât sorusuna muhatab olan dördüncü kişidir. Daha önce âb-ı hayâtı sorduķu kişilerden istediķi cevabı alamadıķını söyleyen Nazar'a, Dîdâr şehrini anlatan Himmet âb-ı hayât için de şu açıklamayı yapar:

Ol bāğ-ı behiştüñ tıynet-i hâkinden ve ravza-i 'anber-siriştüñ terbiyet-i pâkinden muzâ'af u müdgâm-ı çeşme-i Mîm-fem dirler bir selsâl-i cân u selsebîl-i revân vardır. Kim zülâl-i Tesnîm ol çeşme-i Mîmde maħfî vü nihân ve çeşmesâr-ı halka-i Cîm ol zülâl-ı Tesnîm-i cânda pinhândur. Âb-ı hayvân ol raķîķ-i câmuñ ke's-i dehânından cârî ve çeşm-i Mînüm ol mâ-i ma'înüñ ser-çeşmesinden sârîdür (DY1 21b)

Himmet, âb-ı hayâtтан bahsederken Dehân adlı sakiyi tanıtır.

11. Dehân : Himmet'in Nazar'a Dîdâr bahçesini anlattığı bölümde anlatıya dâhil olur. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Ve her gün ol şanemlerüñ tenlerinde cânı yokdur kim ol çeşme-i cânuñ haberin
ağızlarına alup söyleyeler. Ve bir zerre deñlü eşerin halka ʿayân iderler. Hüsni-i şîrîn-
zebānuñ büse-i semen-büse-i Dehân adlu sâķisinden ğayrı ol cām-ı beķānuñ curʿa-i
bâķisinden İskender cân virse kaçresin görmez ve Hızır-ı Zindenüñ zulmet-i hayretde eli
aña irmez (DY1 22a)

Hüsni'nün Ruhsâr bahçesindeki sakisi olan Dehân, Dîdâr şehrinde yaşamaktadır.

Himmet'ten aldığı bilgiler doğrultusunda yola koyulan Nazar, Kâmet ile görüşmek ve yardım almak düşüncesindedir. Ancak Dîdâr şehrine girmeden önce Kâmet'in hurma bahçesine girilir. Buranın da öncesinde geçilmesi gerek zorlu engellerin olduğu Seg-sârân diyarı vardır. Nazar Seg-sârân diyarında Rakîb ile görüşür.

12. Rakîb : Dîdâr şehrinin yakınlarında yaşamaktadır. Nazar'ın, Seg-sârân adı verilen diyarda başına gelenlerin anlatıldığı bölümde olay örgüsüne dâhil olur. Seg-sârân diyarına gelen Nazar'ın karşısına çıkan levhada şehir ve Rakîb şu şekilde tanıtılmaktadır:

bu hâviye-i hicrāna der-bend-i Seg-sārān ve bu bādīye-i ħirmāna vilāyet-i Raķīb-i dil-
āzār dirler bu der-bend-i bī-pāyān ki ejderhā-yı bī-cān gibi bu kūh-ı bī-kerānı halka-i
kemerine almışdur. Ve çenber-i āsmānı kemer-i kemendini şalmışdur. Bir mārdu ki
nice Behrāmları leşker-i encüm-şümārı ile yutmış. Ve Keyvān-ı çarĥa ağız açup
yutmaĥa kaçd u ʿazm itmişdür. Bu vilāyetde Raķīb adlu bir segi koymışdur. Buyruĥıyla
yürür kendü kendüden ulu bir büyük vardı ki ĥükminde leşker-i şeyātinüñ ĥadd u ʿadedi
yokdur. Raķībüñ ʿadedi itden çokdur. Bu diyārda anlardan ğayrı it yatmaz u karga
sekmez (DY1 24a)

Seg-sârân, gönül inciten Rakîb'in vilayeti olarak anılmaktadır. Yılan ve köpek ile ilişkilendirilen Rakîb'in yaşadığı bu şehirde öyle bir yilandır vardır ki, Behram'ın yıldızlar kadar çok sayıda askerini yutmuş ve gökyüzündeki Satürn'e ağız açıp yutmaya çalışmıştır. Rakîb bu vilayette bir köpektir. Kendinden ulu bir büyük vardır ki, hükmünde şeytanın askerlerinin sınırı ve sayısı yoktur. Ayrıca bu şehirde onlardan başka kimse yaşamamaktadır.

Râkîb, anlatıya iki bölümde dâhil olur. Nazar, Dîdâr şehrine doğru ilerlerken yolu Rakîb'in şehrinden geçer. Burada Rakîb'in askeri tarafından esir alınan Nazar, Rakîb'in huzuruna çıkarılır. Rakîb, onun her şeyi altın yapabilecek ilme sahip olduğunu ve lazım olan iksirin Ruhsâr bahçesinde olduğunu öğrenince onu, Kâmet'in huzuruna götürür. Kâmet bir ziyafet meclisi düzenleyerek Rakîb'i sarhoş eder ve taşra atar. Bu şekilde Nazar'ı elinden kurtarır. Rakîb'in anlatıya dâhil olduğu ikinci bölüm ise Nazar'ın ağzındaki yüzüğü âb-ı hayâta düşürmesinin ardından bahçeden kovulmasının anlatıldığı bölümdür. Yine Nazar'ı bahçesinde gören Rakîb, onu hemen tanır ve zindana atar.

Rakîb, âşık ile maşuk arasında konumlandırılmış olmakla birlikte âşığın kalbini en az maşuk kadar yakan, onu kıran, inciten kişi olarak kabul edilir. Bu yönüyle anlatıda “Raķīb-i dil-āzār”, “Raķīb-i merdüm-āzār” olarak anılmıştır. Köpek ile ilişkilendirildiğinde “Raķīb adlu bir seg”, “Raķīb-i seg”; şeytan olarak düşünüldüğünde “Raķīb-i dīv”; öfkeli olması sebebiyle “Raķīb-i pür-ħışm”; aşağılandığı durumlarda kimi zaman cahil “Raķīb-i cāhil”, kimi zaman düzgün bir karakteri olmaması sebebiyle “Raķīb-i kec-ṭab”, kimi zaman da temizlikten uzak olması sebebiyle “Raķīb-i murdār” olarak vasıflandırılmıştır.

Rakîb'ten kurtulan Nazar, Kâmet ile başbaşadır.

13. Kâmet : Dîdâr şehrinde yaşayanlardandır. Rakîb ile Nazar'ın hurma bahçesine gelmeleri olayının anlatıldığı bölümde olay örgüsüne dâhil olur. İlgili bölümde şöyle tanıtılmaktadır:

Andan dā'ire-i şehri Dîdāruñ ve Ḥavza-i gülşen-i bāğ-ı Ruḥsārınun mültekāsında şām-ı zülf-i müşg-bār u şubḥ-ı nūr-ı 'izāruñ ḥaṭṭ-ı sevād-ı zācı ve şafḥa-i beyāz-ı ācı arasında ḥaṭṭ-ı müstaķīm-i yār ve mu'addil-i leyl ü nehār ḳuṭb-ı feleke hem-ser ve mınṭıķa-ı zātü'l-burūca berāber ḥıṭṭa-i vālāda ve vehm-i sırr-ı ḥaṭṭ-ı ḥıṭṭa istivāda ehl-i ḳalem ü şāḥib-i 'ilm Kâmet-nām bir ser-firāz-ı sidre-maķām ve serv-i nāz-ı Ṭübā-ḥırām vardur ki şehri Dîdāruñ 'alemdarı ve bāğ-ı Ruḥsāruñ serv-i ḥoş-refṭāridur (DY1 23a)

Kalem ehli ve ilim sahibi Kâmet, Dîdâr şehrinin sancaktarı ve Ruhsâr bağının yürüyüşü hoş servidir.

Bu bölümde Nazar'ın, huzuruna geliş nedenini öğrenince düzenlemiş olduğu ziyafette Rakîb'i iyice sarhoş ederek bahçenin dışına atar ve Nazar'ı onun elinden kurtarır.

Kâmet boy ile ilişkilendirilmekle birlikte kulluğa lâyık olmayı sembolize eder. Sevgilinin güzellik unsurlarından olan Kâmet boyunun uzun oluşu ve yürüyüşünden hareketle çeşitli benzetmelere konu olur. Hüsn ü Dil anlatısında boyu ile alakalı kullanımlarda “Kâmet-i bâlâ”, “Kâmet-i sidre-ḥurâm”, “Kâmet-i ‘âlî-vesâḳ”, “kemer-Kâmet-i dü-tâ”; yürüşü ile ilgili durumlarda “Kâmet-i mevzûn-ḥareket”ve “Kâmet-i pür-‘itidâl” olarak vasıflandırılmıştır.

Daha sonra Nazar'ın misafir ederek Nazar'ın Miyân/Bel, Sîne/Gövde, Zülf/Saç, Gerdân/Boyun ve Mûyhâ-yı Kelle'yi görmesine yardımcı olur. Kâmet bu gezinti için yardımcılarında İlm'i Nazar'la ilgilendirmesi için görevlendirir.

14. İlm : Kâmet'in hurma bahçesinin hizmetkârlarındandır. Nazar'ı Rakîb'in elinden kurtaran Kâmet, Nazar'ı bir süre misafir eder. Bu bölümde anlatıya dâhil olan İlm, şu şekilde tanıtılmaktadır:

Kâmet-i ‘âlî-vesâḳuñ Sâkî nâm bir gulâm-ı sîm-endâmı var idi ki t̄arîḳ-i istikâmetde râst-reftâr ve râh-ı hizmetde müstaḳîm ü pâydar idi. Şâbit-ḳadem ü istikâmetle naḥlistân-ı Kâmetde adı İlm idi (DY1 29b).

Adı İlm olmakla birlikte Kâmet'in Sâki namı ile tanınan kölesidir. Daima Kâmet'in yanında yürüyüp geceleri ayak üzere durması ile tanıtılmaktadır. Kâmet, Nazar'ı hurma bahçesinde dolaştırması için İlm'e emanet eder.

Nazar'ı hurma bahçesinde gezintiye çıkaracak Kâmet'in yardımcılarında bir diğeri Anber-şemîm'dir.

15. Anber-şemîm : Kâmet'in hizmetkârlarındandır. Nazar'ın hurma bahçesinde dolaştırıldığı bölümde olay örgüsüne dâhil olmaktadır. İlgili bölümde şu şekilde aktarılmaktadır:

Meger kim ravza-i naḥlistānuñ mu‘ciz-i ‘İsevī ve i‘cāz-ı nebevī-i Müsevī ile ma‘nevī-i nesīm ü ‘Anber-şemīm adlu *yuhyi-i ‘izām-ı remīm* peyk-i meleküt-şifat bir rıdvānı (DY1 30a).

Anber-şemīm koku vasfı ile öne çıkmaktadır. “Çürüyüp dağılmış kemiklere can verecek”, “melek-vasıflı” olarak tanıtılmakla birlikte hurma bahçesinin bekçisidir.

Nazar’ı hurma bahçesinde gezintiye çıkaracak Kâmet’in yardımcılarında bir diğeri Anber-şemīm’dir.

16. İlâm : Kâmet’in hizmetkârlarındandır. Nazar’ın hurma bahçesinde dolaştırıldığı bölümde olay örgüsüne dâhil olur. İlgili bölümde şu şekilde aktarılmaktadır:

Ol şubḥ-dem ki sāk-ı ‘ālī-vesāk ol tāk-ı sīmīnin niṭākında Nazar ile seyr-i būsṭān u temāşā-yı naḥlistān için ol bāğ-ı behište rıdvān gibi delīl ve ravza-i Firdevse Cibrīl gibi hādīü’s-sebīl olup peyk ile ‘anber-i şemīme İflām u nīk-i şimā’l adlu bir resül-i ferrūh-fālla ol rıdvān-ı bāğ-ı na‘īme irsāl-ı peygām itdi (DY1 30a).

Anlatıda belirtildiği gibi İlâm, Kâmet’in sahibi olduğu bahçenin solundaki dağın tepesinde görev alan bahçe bekçisidir.

Nazar, Miyân/Bel kemerini görmesinin ardından ilerlerken kötü bir tesadüf sonucu Zülf ile karşılaşır.

17. Zülf : Zülf, Dîdâr şehrinde yaşayanlardandır. Nazar, Miyân’ı gördükten sonra ilerlerken bir anda Zülf’ün uyumakta olduğu çadırın ipine takılır ve çıkan gürültüden Zülf uyanır. Çok sinirli çadırından çıkan Zülf, özür dileyerek ayağına kapanan Nazar’ın kokusundan ve masumiyetinden etkilenir. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Bu vilāyet şöyle tārīḳ-i tār ve ser-menzil-i mūr u mārdu ki ḥalkı ser-ā-ser Mār-pā ve serdārları Zülf-i dü-tā adlu yedi başlu bir ejderhādur (DY1 23a)

Zülf, yedi başlı bir ejderhadır. Dîdâr şehrinin girişindedir ve diğer canlılarla birlikte şehri korumakla görevlidir.

Zülf, sevgilinin güzellik unsurlarının toplandığı yüz bahçesine olan yakınlığı sebebiyle klâsik Türk şiirinde rağbet edilen unsur olmuştur. Kimi zaman kokusu ile kimi zaman rengi ile kimi zaman da duruşu ile birçok benzetmeye konu olmuştur. Genellikle sevgilinin gamze çukurunun üzerini örterek tuzak kurmuş ve pek çok aşığın bu kuyuya düşmesine neden olmuştur. Hüsn ü Dil anlatısında da benzer bir olayla anlatıya dâhil olur.

Anlatı boyunca iki defa olay örgüsüne dâhil olur. İlki Nazar hurma bahçesinde dolaştırılmasının anlatıldığı bölümdür. Diğeri ise Nazar'ın Rakîb tarafından zindana atılmasının anlatıldığı bölümde Nazar'a vermiş olduğu tıslımlı saç sebebiyle olay örgüsüne dâhil olur. Bu bölümde Hüsn ü Dil anlatısında zor duruma düşen Nazar için kurtarıcı olarak karşımıza çıkar.

Zülf, birçok vasfı ile anlatıda yer bulur. Âhî'nin vasıflarını anlatmak üzere ayrı bir bölüm açtığı güzellik unsurlarından olan Zülf, yerinin sevgilinin baş üstü olması sebebiyle “Zülf-i ser-efrâz”, “Zülf-i hümâ-pervâz”; âşığı kendisine hayran etmesi sebebiyle “Zülf-i dil-âvîz” ve “Zülf-i dil-âver”; asi yaradılışı sebebiyle “Zülf-i ser-keş”; büyü ve sihir işleri ile uğraşması sebebiyle “Zülf-i sehğâr”; hileci olması sebebiyle “Zülf-i tarrâr”, “Zülf-i ‘ayyâr”; kemend kullanmadaki ustalığı sebebiyle “Zülf-i kemend-endâz”; tuzak kurmadaki mahareti dolayısıyla “Zülf-i ca’dı”; saç tellerinin çokluğu sebebiyle “Zülf-i dü-tâ”; genelde dağınık olmakla birlikte duruşu sebebiyle “Zülf-i pür-çîn”, “Zülf-i perîşân”, “tomâr-ı Zülf-i yâr”; siyah renk olmasının makbul olmasının yanı sıra rengi dolayısıyla “şeb-i rûz-ı Zülf” ve “Zülf-i siyeh”; koku sebebiyle de “Zülf-i ‘anberîn” ve “Zülf-i müşg-bâr”dır.

Nazar, Mûhyâ-yı Kelle/Baştaki Saç'ın içerisinde kalır. Bu zor durumdan kurtulmasını sağlayan bilgiyi Tabîb-i Cân'dan öğrendiği anlatılmaktadır.

18. Tabîb-i Cân : Akl'ın meclisindeki dostlarından birisidir. Nazar'ın Dîdâr şehrine doğru ilerlerken karşısına çıkan Mûyhâ-yı Kelle adlı zorlu vadinin anlatıldığı bölümde kendisinden bahsedilmektedir:

Küh u vâdî ol mâr-pâlarla ve ejderhâ-serlerle şöyle taldı ki Nazar ortalarında yılan ayağı gibi görünmez oldu. Meger kim Nazaruñ kal'a-i Beden hekimlerinden ve ‘Aql-ı tâcdâruñ nedimlerinden Tabîb-i cân adlı bir üstâd-ı cihânuñ nazarında terbiye bulmuş [DY1 33b]

Nazar'ın bu zorlu vadiden geçmesini sağlayan ilmi Beden şehrinde yaşadığı dönemde Tabîb-i cân'dan aldığı anlatılmaktadır.

Nazar, Ruhsâr bahçesine girdiğinde Hâl ile karşılaşır.

19. Hoş-Bûy : Nazar'ın Ruhsâr bağına gelmesinin anlatıldığı bölümde olay örgüsüne dâhil olur. Âhî'nin kendisini tanıtmak üzere alt başlık kullandığı sevgilinin güzellik unsurlarındadır. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Meger kim Hüsni-i kamer-ruhsârûn şehri-i Dîdârûn havâlisinde bir Hâlî vardı kim vilâyet-i Zengbârda sevâd-ı dîde-i ülûl-ebşâr ve merdüm-i çeşm-i rûzgâr idi. Ve lu'bet-i cemâlde şatranc-ı muhabbetüñ şâhı ve na'f-ı hüsniñ beydağ-ı siyâhı olup nice şâhlardan lu'bla fîl ve at oynamış idi. Ve nice dil-ârâmları menşûbu ile bir ruğ yüzünden mât itmiş idi. Egerçi kim habb-i fülful ve dâne-i çaranfûl gibi bir Hindü-yı siyeh-rüy idi. Ammâ ki adı gonce-leblerüñ ağzında habbü'l-misk-şifat Hoş-büy idi. Güzellik na'fınuñ ferzânesi ve hüsni-i gendüm-i kevnüñ ve hirmân-ı cemâlde pervânesi idi. Devr-i kamerde şeb-revlik ile şöhret bulmuş idi [DY1 36b]

Hoş-büy yani hâl/ben sevgilinin yüzüne ait güzellik unsurlarındandır. Bu vesile ile anlatıda Dîdâr şehri sakinlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bölümde Nazar ile konuşmaları aktarılır. Onları konuşurken gören Gamze, bahçedeki yabancı Nazar'ı öldürmeye niyet edecektir.

Bu bölüm dışında bir de Akl ile Hüsni'nin savaşının anlatıldığı bölümde ortaya çıkar. Bu defa da Hüsni için kötü giden savaşın seyrini değiştirecek fikir Hoş-büy'dan gelir. Hüsni'e Âhî'yi çağırması fikrini söyleyecektir.

Nazar ile Hoş-büy konuşurlarken Gamze onları fark eder.

20. Gamze : Sevgilinin güzellik unsurlarından gamze de yine Dîdâr şehri sakinlerindedir. Nazar'ın Hoş-Büy ile karşılaşmalarının anlatıldığı bölümde olay örgüsüne dahil olur. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılır:

Meger kim Nazaruñ peder ü mäderi ve nür-ı dîdeleri ve sürür-ı sîneleri tufüliyyet ‘âleminde ve şabâvet deminde iken deryâ-yı siyâhdan güzer ve baħr-ı sefîde sefer iderken Nazaruñ bir qarındaşı gözyaşı gibi iki gözi arasında ve baħr-ı sefîd ü siyâh u qarasında Nazardan cüdâ ve peder ü mäder çeşmlerinden nâ-peydâ olmuş idi [DY1 37a]

Gamze, Nazar’ın kardeşidir. Ailesi ile birlikte Akdeniz ile Karadeniz arasında seyahat ederken denize düşmesi sonucu gözden kaybolmuş dalgalar onu Dîdâr şehrinde kıyıya atmıştır. Bu sebeple Dîdâr şehrinde yaşamaya başlamıştır.

Ruhsâr bahçesindeki yabancı Nazar’ı göründe öldürmek ister. Fakat Nazar’ın kulağındaki muskayı görünce vaz geçer, bu muskanın öyküsünü öğrenmek için Nazar’la konuşur. Nazar’ın anlattıklarından sonra kardeş olduklarını anlarlar.

Anlatı boyunca iki defa ortaya çıkmaktadır. İkinci defa çıkışı Nazar ile Beden kalesine yolculuğa çıkarılması dolayısıyladır. Akl’ın zindana attığı Nazar tılsımlı yüzük sayesinde Ruhsâr bahçesine gelmiştir. Burada yüzüğü düşürerek âb-ı hayâtın kurummasına neden olunca bahçeden kovulmuş Seg-sârân diyarına atılmıştır. Onu gören Rakîb zindana atınca buradan da Zülf’ün verdiği tılsımlı saç sayesinde çıkan Nazar’ın Hüsn’ün huzuruna çıkıp herşeyi anlatması üzerine Hüsn, Gamze’yi huzuruna çağırır. Gamze bu bölümde askerlerini hazırlayarak Beden ülkesine gitmekle görevlendirilir. Nazar ile çıktığı bu yolculukta karşılına çıkan Zühd ve Riyâ geçidi adlı şehri talan ederler.

Gamze sevgilinin güzellikleri unsurları arasın yer almakla birlikte üç güzellik unsuru göz, kirpik ve kaş’ın hareketi ile oraya konulmasından dolayı ayrı bir önem arz eder. Sevgilinin süzgün bakışını ifade eder. Gamze ok olunca avcı sıfatı ile aşığını yaralayan, canına kast eden unsur olur. Aşığını yere düşüren vasfı sebebiyle “Ġamze-i merd-efgen”; aşığının kalbine batan, kalbini delen vasfı sebebiyle “Ġamze-i dil-düz”; savaş aletleri ile ilişkilendirildiğinde mızrak olarak “sinân-ı Ġamze”; iyi kılıç kullanması sebebiyle “Ġamze-i tîg-zen”; yürekli ve yiğit olması sebebiyle “Ġamze-i dilâver” ve “Ġamze-i dilîr-kiş”; düşman saflarını yaran savaşçı olması sebebiyle “Ġamze-i şaf-der”; eşkıyalık vasfı ile anıldığı zaman “Ġamze-i ħarâmî”; kan dökmeye meyilli olması sebebiyle “Ġamze-i ħünî”, “Ġamze-i cellâd” ve “Ġamze-i kîne-sâz”; hilekâr olması sebebiyle “Ġamze-i ‘ayyâr” ve “Ġamze-i şehhâr”; büyücülük vasıfları ile

anıldığında “Ġamze-i cādū”; fitne koparan vasfı sebebiyle “Ġamze-i fettān”; kendisinden geçmiş kadar sarhoş olması sebebiyle “Ġamze-i bed-mest”tir.

Gamze ve Nazar adlı iki kardeşin tanıtıldığı bölümde Âhî, onların geçmişlerini anlatarak baba ve anneleri başta olmak üzere yaşadıkları şehre kadar ayrıntılı bir şekilde tanıtır. Gamze ve Nazar’ın babası merdüm-i Binâ ve annesi Nergîs-bânû’dur.

21. Merdüm-i Binâ ve Nergîs-i Şehlâ : Nazar ile Gamze’nin karşılaşmasının anlatıldığı bölümde sadece tanıtılan baba ve anneleridir. Olay örgüsüne herhangi bir müdahaleleri ve etkileri bulunmamaktadır. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktalar:

yedi dürlü cevherden müretteb ve bir dâne gevher-i müdevverden mürekkeb mînâ-yı siyeh-fâm ile şehir-i Tabakât-nâm yedi tabaka bir şehir-i üstüvâr itmiş. Ve kuvvet-i Bâsara adlı nürdan bir melîki ol vilâyete nâzır-ı deyyâr itmiş. Ol şahuñ Hindüstân serverlerinden merdüm-i Binâ adlı bir gulâmından ve Türkistân duhterlerinden Nergis-i şehlâ dirler bir cârîye-i sîm-endâmından Ġamze ve Nazar dimekle meşhûr şehir-i Tabakâtda iki birâder zuhûr itdi (DY1 39a)

Hündüstan serverlerinden bir köle olan merdüm-i Binâ, Gamze ile Nazar’ın babasıdır. Türkistan kızlarından bir gümüş-endamlı cariye olan Nergis-i şehlâ ise Gamze ve Nazar’ın annesidir.

Gamze ve Nazar’ın ailesine dair bilgiler aktarılırken kuvvet-i Bâsara adlı bir melik de tanıtılır.

22. Kuvvet-i Bâsara : Nazar ile Gamze’nin karşılaşmasının anlatıldığı bölümde kendisinden bahsedilmektedir. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Ammâ ki şöyle mervîdür ki ol dem ki kumâr-hâne-i çarhuñ şeş-darbâzı ve taş-ı feleküñ mühre-endâzı bu Ka’beteyn-i sefîd ü siyâh ve mühre-i mihr ü mâhi naç-ı âsmânda gâltân ve bisât-ı kevn ü mekânda ser-gerdân itdükde yedi dürlü cevherden müretteb ve bir dâne gevher-i müdevverden mürekkeb mînâ-yı siyeh-fâm ile şehir-i Tabakât-nâm yedi tabaka

bir şehir-i üstüvâr itmiş. Ve kuvvet-i Bâsara adlu nürdan bir melîki ol vilâyete nâzır-ı deyyâr itmiş (DY1 39a).

Anlatıda Gamze'nin inşa etmiş olduğu yedi tabakadan oluşan Tabakat şehrinde bir vilayetin sahibi nurdan bir padişah olduğu aktarılmaktadır. Bu bölüm dışında anlatının herhangi bir bölümünde yer almamıştır.

Basar, sözlük anlamı itibarıyla kalp gözü ile gören anlamına gelmekle birlikte, Allah'ın "basar" sıfatını temsil etmektedir.

Kardeşi Gamze'nin misafiri olan Nazar'ın lehre geldiğini haber alan Hüsn, Nazar'ı huzuruna davet eder ve tılsımlı mücevherindeki şekli yorumlattırır. Resimdeki Dil olduğunu öğrenince anlatılanlardan ona âşık olur. Âyîneçisi Hayâl'i huzuruna çağırır.

23. Âyîneçi Hayâl : Hüsn'ün aynacıdır. Nazar adlı kahramanın Hüsn'ün huzuruna çıktığı bölümde anlatıya dâhil olmaktadır. Bu bölümde Nazâr ile Beden şehrine gitmek üzere görevlendirilir. Beden şehrine geldiğinde yaptığı tasvir ile Dil'i Hüsn'e âşık eder. Bunun üzerine Dil, Beden şehrinde ayrılmaya karar verir.

Şehre fitne saldığı gerekçesi ile Akl tarafından cezalandırılarak denize atılır. Bu bölüm dilinde anlatıda yer almamaktadır.

Daha çok ayna ile ilişkilendirilen Hayâl, anlatıda "Hayâl-i âyînedâr", "Hayâl-i nakkâş" ve "Hayâl-i pür-ferheng" olarak yer almaktadır.

Hayâl beden şehrine yalnız gelmez. Nazar dışında beraberinde adamları da vardır.

24. Vehm, Nağme, Çeng, Nây, Def, Keman, Şem : Nazar ve âyineçi Hayâl'in Beden şehrine geldiğinde anlatıya dâhil olurlar. Akl'ın meclisine Vehm semayıyla, Nağme nevasıyla, Çeng ve Nây sadası ile Beden kalesindekilerin kulaklarını çınlatır. Hepsini yeteneklerini sergileyerek Dil'in meclisindekileri mest ederler.

Akl'ın Virân adlı yardımcısı, onların şehre fitne saldığı yönünde düşüncelerini Akl'a iletir. Bunun üzerine şehre fitne saldıkları gerekçesi ile Akl tarafından cezalandırılır.

25. Virân : Akl'ın hizmetkârlarından olan Virân, Nazar ile Hayâl'in ve yanındakilerin Beden şehrine geldikleri bölümde anlatıya dâhil olur. İlgili bölümde onları şehre fitne saldıkları gerekçesi ile Akl'a şikâyet eder ve cezalandırılmalarına neden olur.

Aşk duygusunun bedeni sarmaya başladığında mantığın çaresizliğe düşmesini, kedere ve üzüntüye kapılmasındaki yıkılmışlığını sembolize eder.

Beden şehrinde Akl'ın içerisine düştüğü zor durumda şeyhi İlhâm anlatıya dâhil olur.

26. Şeyh İlhâm : Akl'ın, Beden şehrine fitne salanları cezalandırdığı bölümün ardından anlatıya dâhil olur. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Meger kim 'Akl-ı tacedârũ melek-i melekût ve 'alem-i lâhũtda seccâde-nişin mihrâb-ı quds ve halvet-güzin hankâh-ı üns İlhâm-ı İlahî nâm şavma'a-i 'arşda bir şâhib-mağâm şeyhi var idi (DY1 62b)

Akl'ın şeyhidir. Yazmış olduğu mektup ile Akl'a uyarılarda ve öğütlerde bulunur. Şehre gelen fitnecilerin ağır şekilde cezalandırılması gerektiğini söyler.

Anlatıya dâhil olduğu bölüm içerisinde "İlhâm-ı rabbânî", "İlhâm-ı İlahî", "İlhâm-ı vahy-âşâr" ve "İlhâm-ı melegi" tamlamaları ile anılmaktadır.

Şeyh ilhâm mektubunu yardımcısı Nûr-ı ferâset ile Akl'a gönderir.

27. Nûr-ı Ferâset : Akl'ın şeyhi İlhâm'ın tanıtıldığı bölümde anlatıya dâhil olmaktadır. İlgili bölümde şu şekilde bahsedilmektedir:

Pes Nûr-ı ferâset nâm bir resûl-i mübîn ve Cibrîl-i emîn ile irsâl-i kitâb ve İşâl-i hîtab için 'Aklũ siyeh-rũlıqları sevâdıdan midâd u melek-hulqları beyâzından şafha ve dâd idüp iki yüzlü bir nâme-i 'itâb-âmiz varâka-i meveddet-engiz taħrîr ü taştir idüp didi kim (DY1 63b)

Nûr-ı ferâset, Şeyh İlhâm'ın açıklayıcı-elçisi olarak tanıtılmaktadır. Şeyh İlhâm'ın uyarılarını Akl'a ulaştırmak üzere görevlendirilen elçidir.

Akl aldığı bu mektubu yardımcılarından Mütefekkiye ile değerlendirir.

28. Mütefekkiye : Anlatıya Vehm, Nağme, Çeng ve Nây'ın meclise gelmelerinin anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olur. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Pes Mütefekkiye nâm bir hümâm ki 'Akl-ı tâcdârûñ şadr-ı a'zam u düstür-ı mu'azzamı idi.

Padişah Akl'ın himmetlilerinden ve sadrazamıdır. Akl, Mütefekkiye ile görüştüktan sonra bu fitnecilere çeşitli cezalar verir.

Akl, şeyhi İlham'dan aldığı mektup doğrultusunda hareket ederek onlardan Nâğme, Çeng, Nây ve Def'i tek tek huzuruna çağırır dinler ve cezalandırır. Nağme'yi Akl'ın meclisine getiren Âvâze-i Hoş-nefes olur.

29. Âvâze-i Hoş-Nefes : Nağme'nin Akl'ın meclisine gelmesinin anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olur. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Ve nice aşhâb-ı edvârdan ve erbâb-ı müsikârdan Âvâze-i Hoş-nefes nâm bir üstâd-ı şâhib-makâm Nağme-i nağş-bendî bir taşnîf ile bağlayup meclise getirdi (DY1 57b)

Anlatı sadece Nağme'yi Akl'ın meclisine getirmesi sebebiyle kendisinden bahsedilir.

Akl'ın onları çeşitli cezalara çarptırdığını öğrenen Hüsn, adamlarını serbest bırakması talebiyle Gamze ve Nazar'ı Beden şehrine gönderir. Gamze ve Nazar karşılıklarına ilk çıkan şehir, Zühd ve Riyâ geçidini talan eder. Gamze ve Nazar burada Zerk'in oğlu Tevbe ve askerleri ile savaşırlar.

30. İlm, Ridâ ve Tevbe : Zerk pirin oğlu olan Tevbe ile askerleri İlm ve Ridâ, Nazar ile Gamze'nin Beden kalesine yolculuğunun anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olur. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Âhîr kal'a-i Zühd ü Riyânûñ emîri ve Zerķ pîrûñ ferzendi Tevbe-i gîrye vü dilîri 'İlm ü Ridâ ile iklîm-i Zerķûñ kişver-gîrleri ve nefsi-i emmârenûñ boynı bağlı esîrleri ile bir

bölük erzağ-püş u teylesân-ber-düş livâ-yı âh u çetr-i siyâh ile nîze yerine elleri ‘aşâlî ve kemend yerine boyunları bağı ve ridâlî (DY1 69b)

Zühd ve Riyâ geçidine ulaşan Gamze ve Nazar şehri talan eder. Zer’in de tahtını binâyı Tevbe ve tekye-i Zühd’ü de yıkarlar. Tevbe yaralı bir halde Akl’in huzuruna gider. Onun perişan halini gören Akl, Hüsn’e savaş açma kararı verir. Oğlu Dil’in huzuruna getirilmesini emreder. Bir süre konuşmalarının ardından oğlunu Hüsn’e savaş açmaya ikna eder ve sefere çıkarlar.

Akl, Hüsn’e açtığı savaşta Sabr’ı, Dil’e yoldaş eder.

31. Sabr : Akl’in, askerlerindedir. Savaşa katılan orduda Dil’in yanında yer alır. Savaş meydanının anlatıldığı bölümde de yer almaktadır. İlgili bölümde şu şekilde aktarılmaktadır:

Ol gün Dil-i nāmver ve Şabr-ı dilāver āsāyiş-i şām irince ārām itmeyüp meydān-ı dār-gīrūñ tef ü tābından ve neķāre-i şerm ü na‘ra-i nefīrūñ dem-i ser-dinden āteş-i kār u zār germ ve pūlād dilleri āhengerler gibi çakaçak gürz ile döge döge nerm itdiler (DY1 79a)

Akl’in savaşçısı olarak meydana çıkar ve Hüsn’ün askerleri ile savaşır. Sabr tasavvufta mürşidin sabır imtihanını sembolize eder.

Akl’in savaş açtığını ve zor durumda olduğunu Hüsn babası Aşk’a bir mektup ile bildirir.

32. Aşk : Hüsn’ün babasıdır. Himmet’in Nazar ile konuşmasının anlatıldığı bölümde Dîdâr şehrini inşa ettirmesi sebebiyle kendisinden bahsedilir. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Kim diyār-ı Maşrıķda maṭla‘-ı mülk-i Çīñ ve ufķ-ı hāver-zemīnde ‘Aşķ-ı ‘ālem-sūzda ve Mihr-i cihān-efrūz adlı bir āftāb-ı sipihr-i dīñ ve *zıllu’llah-ı fī’l-ārızın* vardır ki şa‘şa‘a-i tīğ-i āteş-tāb ve berķ-nīze-i şehābından mağrib-zemīñüñ leşker-i encüm-şümārı tār-mār ve çarḥ-ı berīñüñ livā-yı zer-nigārı her şeb rüy-ı ḥāke nigūñ-sār idi (DY1 20a)

Doğu'nun hükümdarıdır. Bu bölümde kızı Hüsn için inşa ettiği Ruhsâr bahçesi ve Dîdâr şehri dolayısı ile kendisinden bahsedilmektedir.

Batı'nın karşısında Doğu'yu, ulemâ sınıfının karşısındaki mutasavvıfların tezini, Allah'a aşk ile ulaşılabileceği düşüncesini temsil etmekte ve sembolize etmektedir.

Akl'ın adamları ile birlikte Hüsn'ün şehrine saldırıya geçtiği bölümde Hüsn'ün düşmüş olduğu zor durumu anlattığı mektup sebebiyle anlatıya dâhil olur ve adamlarından Mihr-i cihân-dâr'ı Hüsn'e yardıma gönderir.

Anlatının bitiriliş bölümünde Akl'ın Zülf tarafından esir alınmasının ardından Aşk da Beden şehrine saldırır. Vesvâs ve Nefs-i nefis'i rehin alarak Beden şehri aşkın hâkimiyeti altına alır.

Aşk, Hüsn'den aldığı mektup üzerine Mihr-i cihân-dâr'ı Dîdâr şehrine gönderir.

33. Mihr-i cihân-dâr: Aşk'ın askerlerindedir. Aşk'ın Hüsn'den aldığı mektubun anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olur. İlgili bölümde şu şekilde aktarılmaktadır:

Diyüp kendünüñ sipeh-dârlarından Mihr-i cihân-dâr adlu bir âftâb-ı şîr-süvâr ve mâh-ı gerdün-hişârı var idi kim mülk-i şarķuñ sâlâr-ı encüm-sipâhı ve 'alemdâr-ı zerrîn külâhı idi (DY1 76a)

Dîdâr şehrine gelen Mihr-i cihân-dâr, önce Hüsn'ün askerlerini ziyaret eder ardından Akl'ın ordusunun konakladığı yere gider ve bir elçi ile Akl'a mektup gönderir. Mektupta Akl'a uyarılarda bulunur. Ülkesine dönmezse sonunun helâk olan kavimlerden farksız olacağını söyler. Mektubu alan Akl geri adım atmaz ve savaş meydanına çıkarlar.

Dil, Ân'ın attığı ok ile yaranılır daha sonra Hüsn'ün huzuruna getirilir. Hüsn yardımcılarında Nâz-ı tannâz'ı huzuruna çağırır.

34. Nâz-ı Tannâz : Dîdâr şehrinde yaşayan kahramanlardandır. Dil'in savaş meydanında yaralı bir şekilde rehin alındığı bölümde anlatıya dâhil olur. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Râvi eydür: Meger kim Hüsni-perî-ruhsârûñ Nâz-ı tannâz adlu bir dâye-i dil-nüvâzı ve hümâ sâyelü bir ser-firâzı var idi (DY1 82a)

Nâz-ı tannâz, Hüsni'nün gönül okşayan dadısıdır. Dil'in nasıl tedavi edilmesinin düşünüldüğü bölümde anlatıya dâhil olarak fikrini sunan kahramandır. Tannâz, herkesle eğlenip alay edebilen anlamlarına gelmektedir. Sevgilinin, insanları kendisine hayran bırakıp âşık eden tavırlarını sembolize eder.

Yaralı Dil, tedavi edilmesi için Zenahdân çukuruna atılır. Burada yien Hüsni'nün yardımcılarından Tebessüm tarafından tedavi edilir.

35. Tebessüm: Dîdâr şehrinde yaşayan Hüsni'nün tıp ilminde bilgilere sahip hizmetkârlarındandır. Dil'in savaş meydanında yaralı bir şekilde rehin alındığı bölümde anlatıya dâhil olur. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Ve Hüsni'nün Tebessüm-i şîrîn-zebân adlu bir sâķî-i şeker-dehânı var idi. Kim işi tebessüm ile katl-i merdüm itmek ve ben hasta daķi ol derdine tebessüm itmekdi. Dârü'ş-şifâ-yı Hüsni'den tefrîh kıluv hâzîn ü tervîh-i cân gamgîn idici cevher-i cânla hoşķa-i dehân içinde terbît bulmuş (DY1 83b)

Tebessüm, gülüşü ile hastalarını tedavi etme yeteneğine sahiptir. Tatlı dilli ve şeker-ağızlı saki olarak bahsedilmektedir. Zenehdân çukuruna atılan Dil'in tedavi sürecini yürüten kahramandır. Anlatıda sevgilinin tebessümündeki aşķını tedavi edici özelliķi sembolize eder.

Dil'in yaralandığı savaş meydanında Akl'ın da esir alındığını öğrenen Aşk, Beden şehrine savaş açar. Akl'ın yokluğunda Beden kalesi Vesvâs tarafından yönetilmektedir.

36. Vesvâs : Dil'in annesi Nefs-i nefisin kardeşidir. Akl'ın Zülf tarafından esir alınmasının ardından anlatıya dâhil olur. Kardeşi Nefs-i nefis'in mektubunu alınca Beden şehrine gelir. Beden şehrinin Aşk ve adamları tarafından istila edildiķi savaşta kardeşi Nefs-i nefis ile birlikte Aşk'ın esiri olurlar.

Vesvâs, sözlük anlamı itibariyle nefsin zihinde oluşturduķu fitne anlamında kullanılır. Nefs-i nefis'in son iktidarını kaybetmeden önceki çırpınışlarını ifade eder. Nefis insanoğlunun

eylemlerinde hep ikinci planda kalarak yönlendirici görevi görür. Akl'ın iradesindeyken aslında yapılması yanlış olan davranışları insanoğluna tatlı gelecek şekilde fitnelerle aklın süzgecinden geçirtebilecek irade gösteren Nefs, Beden şehrine kardeşi Vesvâs'ı getirterek onu da kendi fikirleri ile yönetme arzusundadır. Vesvâs, Nefs'in fitnelerini eyleme dönüştürücü bir görevle şehre gelir.

Anlatıda şeytani davranışları ile öne çıkan Vesvâs için fırsatını bulduğunda meydana çıkarak hemen vesvese vermesi anlamında “Vesvâs-ı hannâs” olarak anılmaktadır. Vesveseciliğin en büyük ismi şeytanı temsil etmektedir.

Beden kalesinin savunulmasında Vesvâs yalnız değildir. Bu kişileri de tak başlık altında şu şekilde verebiliriz:

37. Hannâs-ı Dîv, Kibr, Gurûr, Nahvet, Hırs, Hevâ : Aşk'ın, Beden şehrine savaş açmasının anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olurlar. İlgili bölümde şu şekilde aktarılmaktadır:

Ḥavza-i hükümetinde olan mürde-i melâ'ın ü ḥurde-i şeyâ'ından ḥıncır-serler melîki Ḥannâs-ı dîv ü Seg-sârlar sâlârı Vesvâs-ı Perî ve Dîvle heft-düzeḥuñ 'aḳârîb ü ḥayyâtın ve 'afârîṭ ü 'uşâtın cem' idüp Nefs-i emmâre gâzabından yedi başlu mâra ve ejdehâ-yı nâra dönüp şağında Nefs-i seb'î Kibr ü Gurûr u Nahvet ve Hırs u Hevâ-yı şehvet ile şîr-i jeyân u bebr-i yaban gibi *bi'l-enyâb-ı vâlâ ve'l-ezfar* ve'l-esnân yanında bir bölük dîv ü dü-ḳad ol cürme Ehrimen-i bî-'aded ki çehre-i merḳûmlarında ḥâtem-i la'net ile maḥtûm ve cebîn-i bî-sücûdları dâğ-ı Şekâvetle mersûm (DY1 84a).

Her biri Nefs-i nefis'in emrindeki insanlardır. Beden şehrinin Aşk tarafından istila edilmesi ile birlikte esir alınırlar.

Beden şehri Aşk'ın hâkimiyeti altına girince artık Hüsn ve Dil'in kavuşturulması bölümü gelir. Hüsn, Vefâ'yı huzuruna çağırır.

38. Vefâ : Hüsn'ün hizmetkârlarındandır. Anlatının sonunda Hüsn ile Dil'in kavuşturulmasının anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olur.

Şehr-i Mürüvvetde nām-ı şerīfî Vefâ ammâ kūy u seg-i geri dilber gibi pür-cefâ idi. Elinden Mihr ü Vefâ destânı gitmezdi ve dilinden bu şi'r-i dil-āvîzi terk itmezdi (DY1 89a)

Mürüvvet şehrinde yaşayan Vefâ, dilinden Mihr ü Vefâ destanını düşürmeyen birisi olarak tanıtılmaktadır.

Vefâ, anlatının bitiriliş bölümünde Hüsn'ün huzuruna çağırılır. Diğer günün sabahında Dil'in, Zenahdân zindanından çıkarılarak Visâl kasrına getirmesi emredilir.

Vefâ, Nâz ile birlikte Dil'i Visâl kasrına getirir.

39. Nâz : Hüsn'ün hizmetkârlarındandır. Anlatının sonunda Hüsn ile Dil'in kavuşmasının anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olur. Anlatının bitiriliş bölümünde Hüsn ile birlikte Visâl kasrına gelenlerin arasında o da vardır.

Hüsn ü Dil anlatısının kişiler, mekânlar ve olaylar çerçevesinde incelendiği tablolar M. Fatih Köksal'ın Yenizpazarlı Vali'nin Hüsn ü Dil'i üzerine yaptığı çalışmada(2003;28), Sadık Yazar'ın Gedizli Keşfi'nin Hüsn ü Dil anlatısı üzerine yapmış olduğu çalışmada(2009;258) ve Berat Açıl Muhyî'nin Hüsn ü Dil anlatısı üzerine yapıldığı çalışmada(2010;50) oluşturulmuştur. Köksal çalışmasında, Fettâhî, Lâmî, Âhî ve Vâlî'nin eserlerini karşılaştırır. Yazar, Fettâhî, Keşfi, Lâmî, Âhî, Vâlî ve Muhyî'nin eserini karşılaştırır. Açıl, Fettâhî, Lami'î, Âhî, Muhyî, Vâlî ve Keşfi'nin eserini karşılaştırır.

Berat Açıl yapmış olduğu değerlendirmelerin öncesinde “Âhî'nin eseriyle ilgili genel birtakım yorumlardan kaçınılacaktır. Aynı nedenden, Âhî ve diğer Hüsn ü Dil yazarları arasındaki etkilenmeleri ayrıntılı olarak ortaya koymak güçleşecektir. Dolayısıyla burada, kalan beş eser arasında kıyaslamalarla yetinmek durumundayız (2010;47).” şeklinde açıklamada bulunmuştur. Bu çalışmalara ek olarak biz de hazırladığımız tabloda mevcut Hüsn ü Dil

anlatılarını incelememize dâhil edip Âhî'nin anlatısındaki tespitlerimizle Hüsn ü Dil anlatısına dair çeşitli tablolar ortaya çıkardık^[4].

Âhî'nin anlatısı hakkında değerlendirmelerde bulunabilmek için yazılmış mevcut tüm Hüsn ü Dil anlatılarındaki kişileri karşılaştırdığımızda bazı isimlerde farklılıklar gözlenmektedir. Bu farklılıklar şu şekilde bir tabloyu karşımıza çıkarmaktadır.

---

^[4] Hazırlanmış olduğumuz tablolarda kaynak olarak aldığımız nüshalar ve çalışmalar şu şekildedir: Fettâhî'nin eser için; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Yer Numarası: TY 4721/3 vr.51b-75a ve eser üzerine yapılmış çalışma Güler Alioğlu, (1998) Fettâhî Nişâbü'rî ve Hüsn ü Dil, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erzurum. Lami'î'nin eseri için; İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Efgani Şeyh Ali Koleksiyonu, Yer Numarası: Yz. 54. ve eser üzerine yapılmış çalışma Abit Şenel (1998) Lâmi'î Çelebi Hüsn ü Dil (İnceleme-Metin), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bursa. Âhî'nin eseri için; Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 622. Muhyî'nin eseri için; Kahire Dârü'l-kütübi'l-kavmiyyeti'l-Hidîviyye, Yer Numarası: 7128, vr.253b-270a ve eser üzerine yapılmış çalışma Berat Açıl, (2010) Muhyîs Husn u Dil: Allegorical Work, Bogaziçi University, Institute for the Graduate Studies in the Social Sciences, Doctor of philosophy in Turkish language and literature, Ankara. Yenipazarlı Vâlî'nin eseri için; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş Numarası: FY21 ve eser üzerine yapılmış çalışma M. Fatih Köksal, (2003) Yenipazarlı Vâlî – Hüsn ü Dil (İnceleme – Tenkitli Metin), İstanbul: Kitabevi Yayınları. Gedizli Keşfi'nin eseri için; (Yazar, 2009). Yararlanılan kaynaklardır.

	Fettâhî	Lami'î Çelebi	Âhî	Muhyî-i Gülşenî	Yenipazarlı Vâlî	Gedizli Keşfi
Nefs: Dil'in annesi	Aktarılmamıştır.	Nefs	Nefs-i nefis	Âhî ile aynı	Lami'î ile aynı	Fettâhî ile aynı
Fahr: şehr-i Şöhret'in padişahıdır.	Fettâhî'nin eserinde Nazar, çıkarıldığı yolculukta şehr-i Şöhret'e uğramaz.	Nazar, şehr-i Şöhret'e gelir. Burada Fahr ile görüşür.	Lami'î ile aynı	Lami'î ile aynı	Lami'î ile aynı	Lami'î ile aynı
Vefâ: Anlatıda savaş konusunun işlendiği bölümünde Aşk'ın beyleri arasında aktarılan bir kahramanın adıdır.	Vefâ	Fettâhî ile aynı	Fettâhî ile aynı	Vefâ-bânû	Fettâhî ile aynı	Fettâhî ile aynı

Tablo 2: Hüsn ü Dil Anlatılarında Kişi İsimlerinin Karşılaştırılması

Paylaşmış olduğumuz tablodan şu çıkarımlarda bulunabiliriz:

Fettâhî'nin Hüsni ü Dil anlatısının ardından kaleme alınan Hüsni ü Dil anlatıları olay örgüsünde yer alan kişiler kadrosu olarak Fettâhî'nin tercihlerini devam ettirme eğilimi göstermiştir. Fettâhî'de eksik kalan bazı noktalarda daha sonraki eserlerde eklemeler yapıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda anlatı başkişisi Dil'in annesi için Fettâhî'nin eserinde herhangi bir isim aktarılmamışken Lami'î'nin eserinde bu kişinin ismi Nefs olarak eklenmiş, bu isim Âhî'nin eserinde Nefs-i nefîs olarak değişmiştir. Daha sonra kaleme alınan eserlerde Muhyî eserinde Âhî'nin tercihinden yana, Yenipazarlı Vâlî Lami'î'nin tercihinden yana Keşfî ise Fettâhî'nin tercihinden yana olmuştur. Bu konuda Âhî'nin Hüsni ü Dil anlatısına bir yenilik getirdiğini söyleyebilir.

Nazar, âb-ı hayâtı bulmak üzere yolculuğa çıkarıldığında Afîyet şehrinde Nâmûs ile görüştüğünden sonra Fettâhî'nin eserinde Zühd ve Riyâ geçidine ulaşır. Lami'î'nin eserinde bu bölümde Nazar, Şöhret şehrine gelir ve burada Fahr adlı kişi ile görüşür. Lami'î'nin yaptığı bu ekleme Âhî başta olmak üzere diğer Hüsni ü Dil anlatılarında da benimsenmiştir.

Anlatının sonundaki savaş bölümünde Aşk'ın kızı Hüsni'den mektup almasının anlatıldığı bölümde Aşk'ın Vefâ adlı bir yardımcısından bahsedilir. Fettâhî'nin bu tercihi sadece Muhyî'nin eserinde farklılık gösterip Vefâ-bânû şeklini almıştır.

Tespit ettiğimiz bu kişi isimleri anlatıda üstlendikleri vasıfları itibarıyla başkişi, norm karakter, kart karakter ve fon karakterler olmak üzere isimler alır. Bu husustaki değerlendirmelerimiz de şu şekildedir:

3.2.1.3.2. Başkişi

Anlatı başkişisi, tüm metin halkalarının kendisi etrafında cereyan ettiği, eser tamamlandığında yazarın ülküdeğerlerini temsil eden kişi olarak karşımıza çıkar. Hüsni ü Dil adlı anlatının başkişisi Dil'dir.

Anlatı başkişisi Dil, “zamân-ı hükemâ-yı Yunân u devrân-ı kudemâ-yı Süryândan İskender-satvet ü Eflâtûn-hikmet Akl nâm bir feylesof-ı cihan u feylekûs-ı sâhib-kırân (DY1 3a)” şeklinde tanımlanan, “hisâr-ı Ten (DY1 3a)” ve “kala-i Beden (DY1 3a)”in hükümdarı olan

Akl ve eşi “âhir asl-ı haseb-i keyândan ve nesl-i neseb-i Nûşirevândan Medâyinde Nefs-i nefîs adlu güzel ve şîrîn gibi ağızluğı tatlu bir nigâr-ı şîrîn-zebân ve nâzenîn-i şeker-dehân (DY1 4a)” şeklinde tanıtılan Nefs’in, ilk ve tek çocukları olarak dünyaya gelir. Akl ve Nefs, bir çocuklarının olmasını uzun süre bekler. Bu bekleyiş anlatıda şu şekilde aktarılmaktadır:

Yanardı halvetinde nitekim mûm
Oğul balından ayrı zâr u mahrûm (Nazm13)

Klasik dönem mesnevilerimizde ve halk anlatılarımızda sıklıkla karşılaşılan “uzun süre çocuk sahibi olamamanın ardından dünyaya gelen çocuk” motifi Hüsn ü Dil anlatısında işlenen bir motiftir. Anlatı başkişisinin doğumu mucizelerle gerçekleşir. Bu şekilde gerçekleşmesi, gelecekte sergileyeceği kahramanlıkların ve sahip olacağı olağanüstülüklerin ilk işareti olarak kabul edilir.

Yine klasik dönem aşk mesnevilerimizde kahramanların küçük yaşta ilim tahsil etme motifi Hüsn ü Dil anlatısında öne çıkmaktadır. Anlatı başkişisi Dil, “hümâm celliyyü’s-sadr ve şeh-i imâm-ı aliyyü’l-kadr (DY1 4b)” şeklinde tanıtılan Hüsn-i Müşterek adlı kahramanın eğitime tabi olur.

Dil, almış olduğu eğitimin ardından babası Akl’ın hüküm sürdüğu Beden kalesinin hükümdarlığına getirilir. Onun varlık âleminde kendini tanıma ve varlığını konumlandırma serüveni ab-ı hayata ulaşma arzusuna kapılması ile başlar. Bu arzu Hüsn’ün ayinecisi Hayal ve Nazar’ın, Dil’in huzuruna çıkıp Hüsn’ü anlatmaları ile aşka dönüşür. Bu olayın üzerine Dil’de, Beden kalesini terk etmeye kalkışır. O güne kadar Dil, babası Akl ve annesi Nefs’in onun için biçimlendirmiş olduğu bir hayatı yaşamaktadır.

Nazar, aracılığı ile mana âleminde gezintiye çıkarılan Dil, Beden kalesini terk etme kararı alması ile var olan yaşamını, alışkanlıklarını ve düzenini derinden sarsar. Bununla birlikte karşısındaki en büyük engeli teşkil eden akıl ve nefis engellerini yıkması gerekecektir. Bu da Hüsn’e duyduğu aşk ile gerçekleşir. Zira Dil/gönül’ü ele geçirmek için akıl ve nefisi teslim almak gerekmektedir. Akl ve adamları Hüsn’ün ülkesine saldırdığında ilk olarak esir düşecek olan anlatı başkişisi Dil’dir. Ân’ın atmış olduğu ok ile yaranılır ve atından düşer. Baygın halde savaş meydanından çıkarılarak Zekân kuyusuna götürülür.

Dil'in esir düşmesinin ardından Akl da gücünü kaybeder ve esir düşer. Bunu öğrenen Aşk, Beden Kalesi'ne saldırır ve Nefs'i öldürür. Bu olay sembolik manada nefsin kemâle erdirilmesini, ruh seviyesine çıkarılmasını ifade etmektedir ki, manevi hayatta dirilmeyi ifade eder. Anlatı başkişisi Dil, aklının ve nefsinin dizginlenmesinin ardından manevi diriliğe ulaşır, Hüsn ile vuslatının ardından ölümsüzlüğe ulaşır.

3.2.1.3.2. Norm Karakter

Tek boyutlu ve düz bir karakter olarak anlatılarda öne çıkan norm karakterler, anlatıcının benimsemiş olduğu ülküdeğerleri temsil eder. Bu yönüyle başkişinin eksik yönlerini tamamlama işlevi sergiler. Hüsn ü Dil anlatısının norm karakteri Nazar'dır. Nazar, anlatı başkişisi Dil'in ab-ı hayat merakını gidermek üzere yolculuğa çıkan bir seyyah olur. Bu uğurda çok zor engelleri aşar.

Norm karakterler, tek boyutlu düz bir karakter olabileceği gibi kimi zaman da derin boyutlu yuvarlak bir karakter olarak kendisini gösterir. Nazar, derin boyutlu yuvarlak bir karakter sergiler. Anlatı boyunca bu yönü sadece kardeşi Gamze ile birlikte Hüsn'ün huzuruna çıktığı olayda görülmektedir. Nazar'ın mücevher ilmine sahip olduğunu öğrenen Hüsn, tılsımlı yüzüğünü Nazar'a gösterir. Mücevherdeki tasvirin Dil olduğunu söyleyen Nazar, anlattıkları ile Hüsn'ü Dil'e âşık eder. Yaşanan bu olayda Nazar'ın, mücevher ilmine sahip olması ile derin boyutlu bir kahraman olduğunu ifade edebiliriz.

Nazar, anlatıda ilk ortaya çıktığı ab-ı hayat arayışına atılma cesareti göstermesinden, Dil'in Beden kalesinden kaçırılması ve esir alınması olayına kadar hep olayların içerisinde kalan bir kahraman olmuştur.

3.2.1.3.3. Kart Karakter

Anlatıda kart karakteri temsil eden kahramanlar, tek tip kişilik arz ederler. Anlatının tamamı dikkate alındığında kart karakterlerin herhangi bir değişim ve dönüşüm yaşamadığı görülür. Korkmaz'ın ifadesiyle "her şeye rağmen tabiattaki esas niteliklerini muhafaza ederler ve değişmezler (1997:300)". Anlatı başkişisinin karşısında olma özelliği ile öne çıkan kart karakterler, onun ülküdeğerlerini yıkmak isteyen, yalın kat bir kişiliğe sahiptir. Hüsn ü Dil

anlatısında herhangi bir değişim ve dönüşüm yaşamayan kart karakterler olarak Dil'in babası Akl ve annesi Nefs ile birlikte Akl'ın adamlarını sıralayabiliriz.

Akl, anlatıda her ne kadar Dil'in babası olarak karşımıza çıkmış olsa da, Dil'in Beden Kalesi'ni terk etmeye karar vermesi bu kahramanın esas karakterini ortaya çıkarır. İnsanoğlu aşka meyil ettiğinde önce korkular devreye girer, asıl engeli akıl ve nefis koyar. Anlatının sonunda bu iki engelden Akl, Zülf'ün tuzağına düşerek; Nefs de Aşk'ın istilasına ile direncini kaybedecektir.

3.2.1.3.4. Fon Karakter

Anlatılarda derinliği en az olan fon karakterlerin, olaylar üzerinde herhangi bir etkisi söz konusu değildir. Aktaş'ın “dekoratif unsur niteliğinde kahramanlar (2000:38)” dediği fon karakterler, anlatıyı daha gerçekçi kılmak için anlatıcı tarafından olaylara dâhil edilir.

Hüsn ü Dil anlatısında Afiyet şehrinin hükümdarı Namus, Zühd kayalıklarında inzivaya çekilen Riya adlı ihtiyar, Hidayet şehrinin hükümdarı Himmet, Rakib, Kamet, Zülf, Gamze, Hayal, Riya, Tevbe, Aşk, Nağme, Müfekkire, Viran, Ben, An, Hilal, Naz, Tebessüm, Mihr, Vefa ve İşve gibi isimler zikredilmiştir. Bu karakterler anlatı norm karakteri olarak Nazar'ın, ab-ı hayatı arama macerası, Dil'e ulaşma ve Hüsn ile Dil'i kavuşturma gayreti esnasında zaman zaman anlatıya dâhil olmuş karakterlerdir. Örneğin bu isimlerden Namus, Nazar'ın ab-ı hayatı aramak üzere çıkmış olduğu yolculukta Afiyet şehrine ulaştığında karşısına çıkan karamandır. Anlatıdaki tek konuşması da ab-ı hayatın bir mecaz olduğunu ifade etmesidir. Yine bir diğer fon karakter olan Riya'nın ismi de sadece Gamze ve Nazar'ın Beden kalesine saldırıya geçtiklerinde onlara karşı koymak üzere karşılıklarına çıkan Tevbe'nin babası olduğu ifade edilirken görmekteyiz. Diğer fon karakterlerde bunlara benzer işlevler sergileyerek anlatının bir bölümünde olaya dâhil olur ve ayrılır.

3.2.1.4. Anlatıda Mekân

Hüsn ü Dil anlatısının mekân adlarını verirken anlatıya dâhil oldukları olay sırasına göre vermeyi uygun bulduk. Bu sıralama göz önünde bulundurulduğunda Hüsn ü Dil anlatının mekân adları şu şekildedir:

1. Kala-i Beden, Hisar-ı Ten ve Kala-i Ercümendvâr : Beden kalesi ve Ten hisârı ilk başlarda Akl'ın ve eşi Nefs'in himayesi altındadır. Çiftin uzun süreli bekleyişlerinin ardından çocukları Dil'in doğumu gerçekleşir. Bir süre ilim tahsil eden Dil, daha sonra bu kalenin hâkimiyetini üstlenir.

Anlatıda Beden kalesi ve Ten hisârını tanıtmak için ayrı bir bölüm açılmıştır. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Cezâ'ir-i merece'l-bahreyni yeltekiyân ve hazâin-i beynehümâ berzahun lâ-yebğiyân beyne'l-bahreyn ü fî'l-vasaṭi şâti'n-nehreyn iksîr-i nâr-ı âb ve kîmyâ-yı havâ-yı türâbdan cezîre-i Berzah nâm bir maḳâm-ı ferhunde-fercâmda nuḳra-i tamâm 'ayâr ve külçe-i hülḳdan ḳal'a-i Beden ve hisar-ı Ten adlu bir semen-fâm u sîm-endâm-ı bâlâ-bülend bir ḳal'a-i Ercümendvâr idi kim hazâ'in-i la'li raḫşâni küh-ı Bedaḫşâna hem-ser ve defâ'in-i yâḳût u mercâni emvâc-ı 'ummâna berâber derûn-ı eyvânı taḫayyül-i peyker ve bîrûn-ı dîvânı ḫayâl-i fânûs gibi pür-naḳş u zîver bir tılsım-ı mu'teber ve daḫme-i pür-'anber ki ne 'ayn-ı 'âlem resmin görmiş ve ne mîm-i Âdem isminden ḫaber virmiş (DY1 5a)

Beden kalesi, Ten hisârı ve Ercümend kalesi, Berzâh adasındadır. Beden kalesi yaradılışın özünün işlem görmemiş hali ile Ten hisârı yasemin rengi ile Ercümendvâr kalesi gümüş ve uzun boyu ile tasvir edilmektedir. Parlak kıymetli taş hazineleri Bedaḫşan daḫına eştir. Yakut defineleri, deniz dalgalarının mercanı ile beraber köşklerinin iç yüzleri ve dış yüzlerinin süslü fenerleri, hayali nakışları ve süslerle doludur. Âlemde kimse resmini görmemiş ve insanoglundan hiçkimse isminden haber vermiştir.

Bu kalenin yapımına dair açıklamalar da yapılmaktadır:

Evvelâ iki sûtûn-ı 'âcı üstinde iki ḳaşr-ı zücâcı ki ḳubbesinde her gevheri iki 'âlem ḫarâcı ve biñ Süleymân taḫt u tâcı (DY1 5b)

Fil dışından iki sütun üstüne iki sırça kasr vardır. Kubbesindeki her mücevheri, iki âlemi ve bin tane Süleyman'ın taht ve tacını haraç etmeye değer bir güzelliğe sahiptir.

Andan bir dār-ı dīvār kapısı ki yek-pāre iki laʿl-i ābdār mīh ü mismarı dürr-i şehvārı mışraʿ bābında ve kitābe-i müşg-tābında benefşe redīf-i lāceverdiyle bir beyt-i laṭīf yazmışlar (DY1 5b)

Duvar kapısı tek-parça iki parlak kırmızı kıymetli taştan çivi ve mihlari, şah gibi incidendir. Giriş kapısında misk kokusu yayan kitabesinde menekşe laciverdi renkli redifiyle hoş bir beyit yazılmıştır:

Ol otuz iki dane aḳ inciden ve muşaffā-i lüplüden iki şaf dendāne-i sīmīn urulmuş. Ve miyānında yāḳūt-ı rümmānīden bir şeh-niṣīn kurulmuş. Ve üstinde bir tercümān-ı şāhib-beyān ki yetmiş iki milletde otuz üç dili söyler. Ve belīgāne her lisān-ı fasīh üzre zebān-ı melīh ile şerh eyler. Ḳalʿanuñ dili anuñ elinde ve hişāruñ kilīd-i fetih anuñ dilinde (DY1 6a)

Otuz iki tane ak inciden ve inci ile süslenmiş iki saf gümüş diş yerleştirilmiştir. Belinde nar meyvesinin kıymetli taşlarından bir balkon kurulmuştur. Üstünde ifedelerin tercümanı vardır ki, yetmiş iki millette otuz üç dili söyler, belagatlı bir şekilde her lisanı hatasız konuşma üzerine güzel dil ile şerh eylemeye yeteneğine sahiptir. Kalenin dili onun elinde ve hisarın fetih kilidi onun dilindedir.

Andan ser-niḡün bir ʿamūd-ı mercān ve on doḡuz pāye gümüşden bir nerdübān müntehāsında bir kūh-ı bī-gerān kūh-ı Bedaḡşān-şıfat dāmānı pür-laʿl-i dıraḡşān her ṡarafı kān-ı laʿl u gevher ve her kenefi maʿden-i sīm ü zer. Her maʿdende iki dürlü cevher ve her cevherde envāʿ-ı eşkāl u şuver şavmaʿa-ı ravza-i cennet gibi her ṡarafı *tecrī min taḡtiheʿl-enhār* ve heşt behişt-şıfat şāhnında dört zībā cūy-bār ol şıfat-ı şūḡrā olā *nārīʿl-kevn ü dinārīʿl-levn* çeşme-i ḡurşīd-reng bir muʿteber āb-ı baḡr-ı gerdūn gibi zerrīn-ḡabāb kenārında cāme-i zerrīn ve ʿimāme-i nīlüferī ile nergis gözlüler ve şemʿ gibi yalın yüzlüler başlarında şemsi destārları beste ve küleh-ḡuşeleri ḡonce-i nesrīnle pīrāste āteş-i Ḥalīl-ruḡsārları tābişinden bir şerer ve nār-ı Müsīʿ-izārları sūzişinden bir eşer-i Yahūdī ve Hūdī bir nice şarrāf u ḡarrāb kürre-i āteşinde sebīke-i Ḥurşīd-tāb ve nuḡūd-ı kevākib u māhı sīm-āb idüp māh-rūları mihrlere germiyyetle ḡızdurdılar. O müşterīleri külçe-şıfat ḡarāretle şıḡup sızdurdılar (DY1 6a)

Baş aşağı çevirilmiş bir mercan direk ve on dokuz parça gümüşten bir merdiven, sonunda bir sınırsız dağ ki Bedahşân-vasıflı dağın eteği parlak la'l taşları ile doludur. Her tarafı lal ve elmas kanı, her köşesi gümüş ve altın madeni her madende iki türlü cevher ve her cevherde yüz ve şekil çeşitleri mevcuttur. Cennet bahçesi mabedi gibi her tarafı *altından ırmaklar akan* ve sekiz cennet-vasıflı avlusunda dünya baharının dört güzel akarsuyu gibi altından-kabarcıklar vardır. Kenarında altından kase ve nilüfer imameleri ile nergiz gözlüler ve gece gibi yalın yüzlüler başlarında güneş benzeyen sarıkları kapalı ve külah-köşeleri nesrin gonca ile tertip edilmiş Halîl-yüzlülerin ateşlerin ateşlerinin parıltısından bir kıvılcım ve Mûsâ-yanaklıların ateşlerinin yanmasından bir Yahûdî ev Hûdî eserler nice sarraf ve darrabî ateşin kürresinde Huşid-tab külçe, yıldızlar ve ayın akçelerini civa yapıp ay-yüzlüleri sevgilerine hararetle kızdırırlar. Müşterileri işlem görmemiş-vasıflı sıcaklıkla sıkıp sızdırırlar şeklinde tanıtılmaktadır.

Beden kalesi ve Ten hisarı sembolik anlamda insan bedenini temsil etmektedir. Şehre ait tasvirlerde bedene ait organlar tanıtılmaktadır.

Anlatının sonunda Aşk'ın saldırısına maruz kalane Beden şehri, Aşk'ın himayesine girer.

Dil'in âb-ı hayât arzusuna kapılmasının ardından Nazar, onun derdine çare olmak ister ve yolculuğa çıkar. Bu yolculukta Nâmûs ile görüşeceği ilk şehir Afiyet şehrine ulaşır.

2. Şehr-i Afiyet : Nazar'ın âb-ı hayâtı aramaya çıktığı yolculukta ilk uğradığı şehir olarak Afiyet şehri karşımıza çıkmaktadır. Şehrin hükümdarı Nâmûs adlı kahramandır. Âfiyet şehrinde sıradan bir gün şu şekilde anlatılmaktadır:

Bir şubh-dem ki şehr-i 'Âfiyet gülşeninde 'arâyiş-i ebkâr perde-i nâmûs-ı vaķâr ile bezenmiş idi. Ve hıтта-i pür-mevhibet-i çemende nefâis-i ezhâr-ı cüy-bâr-ı bahârdan yüz şuyın kızınmışdı. Jâleler hayâdan ğarķ-ı 'araķ ve lâleler gül gibi ķan tere müstağraķ ebkâr-ı gül ü nergisüñ yüzi vü gözi açılmamış idi. Ve 'arûs-ı ğoncanuñ henüz âb-ı rüyî yire saçılmamış idi. Semenüñ ruhsârı ğülgüne-i tekellüfden sâde ve çemenüñ serv-i bahârı muhâlif havâlardan âzâde idi (DY1 11a).

Bir sabah vakti Âfiyet şehrinin gülşeninde bekâr zinetler vakârın nâmûs perdesi ile bezenmiş idi. Ve ihsanlarla dolu çemen günahlardan istiğfar etmekte baharın çok kıymetli çiçekleri ve akarsularından yüzü suyu kızmıştı. Jaleler hayâdan tere gark olmuş ve laleler gül gibi kan tere batmış bekâr nergis ve güllerin yüzü ve gözü açılmamış idi. Ve goncanın süsleri henüz yüzü suyu yere saçılmamış idi. Semen yüzü zorlukla gül renginden saf ve çemenin bahar cömertliği muhalif havalardan azade idi şeklinde anlatılmaktadır.

Nazar'ın şehre girişinin anlatıldığı bölümde ise şu şekilde tasvir edilmiştir:

Nâ-gâh Nazar-ı âhû-çeşmüñ nigâhı ve başâr-ı dâde-i siyâhı bir şahrâ-yı 'Âfiyet-nesîme ve fezâ-yı 'Âfiyet-şemîme irdi kim her taraftan ebkâr-ı çemen gül-ruhlârınun gerden ü güşü cevâhir ile ârâste ve ezhâr-ı gülşen-şühârınun sîne ve düşü zevâhir ile pîrâste tille-i şahrâda bir şahrâ-i şammânun farkında ve kulle-i hâdrâda bir seng-i bâlânun farkında kal'a-i Zâtî'l-burücvâr bir hişâr-ı sevâbit-i qarâr seyyârât-ı medâr gördi kim me'âric-i burücü tāk-ı âsmâne-i hurûc ve medâric-i 'urücü niţāk-ı Kehkeşâna vülûc idüp vüs'at-i devrinde şabâ şah-ı minâ *ke-halakatın fi'l-felât* ve füşat-ı kûrda kısmet-i kaçd-ı hâdrâ *ke-hâtemi fi'l-fürât u* levha-i bâbında yazılmış (DY1 11a).

Ansızın ahu gözlü Nazar'ın bakışı ve siyah gözleri hoş giden Afiyet sahrasına ve Afiyet şehrinin artan hoş kokusuna ilişti. Her taraftan çemenin bekârlarının gül yüzüleri boyun ve kulakları cevher ile süslenmiş ve gülşenin nazlı çiçeklerinin sine ve döşü ziynetler ile dolar. Sahra tuzağında zehirleyen bir sahranın ve yeşilliğin zirvesinde yüksek bir taş, burç zatının kalesi gibi değişmez hale gelmiş sabit bir gezegenin çizdiği daireyi gördü ki burç merdivenlerini gökyüzüne çıkaran kemer ve yüksek merdivenleri Samanyolunun kemerine girip zamanın bolluğunda sabah rüzgârı binanın çevresine sahra halkaları gibi geniş göründü.

Şehrin tanıtıldığı bu bölümde bazı levhalardan bahsedilmektedir.

vüs'at-i devrinde şabâ şah-ı minâ *ke-halakatın fi'l-felât* ve füşat-ı kûrda kısmet-i kaçd-ı hâdrâ *ke-hâtemi fi'l-fürât u* levha-i bâbında yazılmış (DY1 11b)

Bu şehirde yaşayanların isimlerini, Nazar'ın oraya terk etmesinin anlatıldığı bölümde görmekteyiz. Nitekim Nâmûs'ın dışında Neng ve Âr da burada yaşamaktadır. Anlatıda şu şekilde aktarılmaktadır:

“şehir-i Âfiyetden dîvânevâr çıkup gitdi ve Nâmûs u Neng ü Âr’ı bunda terk etdi (DY1 12a).”

Afiyet şehri, Nazar ve Gamze’nin Beden şehrine gelmek üzere çıkmış oldukların anlatıldığı bölümde onlar tarafından talan edilmesi hususuyla anlatıya tekrar konu edilir. Zühd ve Riyâ geçidi ardından Şöhret şehrini talan ettikten sonra Afiyet şehrini de alt üst eder. Bu talan etme olayı sembolik anlamda Dil’in enfsi emmare katmanlarındaki ilerleyişi ile ilişkilendirilir. İlk basamakta mürşidin, Nef-i emmare’den nefs-i levvame’ye geçişi sembolize etmektedir. Mürşid’in, şehvetin esiri olmuş nefsin her dediğini yapan insan konumundan çıkışını ifade etmektedir.

Nazar, Afiyet şehrinden ayrılarak yolculuğuna devam eder ve Fahr ile görüşeceğini Şöhret şehrine ulaşır.

3. Şehr-i Şöhret : Nazar’ın âb-ı hayâtı aramaya çıktığı yolculukta ikinci uğradığı şehir olarak Şöhret şehri karşımıza çıkmaktadır. Şehrin hükümdarı Fahr adlı kahramandır. Şöhret şehrinde sıradan bir gün şu şekilde anlatılmaktadır:

Bir şubh-dem ki şevket-i sultân-ı bahâr ve tañtana-i hâkân-ı rûzgâr ile şehir-i Şöhret gülşen-i libâs-ı Fahrîle ârâste ve encümen-i çemen ü nişîmen-i deşt ü dâmen-i kaşr-ı Zümürüd-nigâr gibi envâr-ı ezhâr ile pîrâste olmuş idi. Nergisün kendüyi gördüğünden ve nesîm-i şubhuñ esüp şavurduğundan habâb-ı âbuñ dimâğı bād-ı naḥvet ü gurûr ve havâ-yı selvet ü sürûr ile dolmuşdı. Çenâruñ tal’at-ı vâlâsı *min sündüsün huḍrun* ve gülzâruñ atlas-zîbâsı *min istebrakı hamrâ* idi (DY1 12a)

Bir sabah vakti bahar sultanının haşmeti ve rûzgâr hakanının gürültüsü ile Şöhret şehri övünmeye sebep olacak elbisesi gülşenle bezenmiş ve çemen cemiyeti ve sahranın oturulacak yeri ve güzel görümlü Zümürüd kasrının eteği gibi nurlu çiçekleri ile düzenlenmişti. Nergisin kendisini gördüğünden ve sabahın hoşâ giden esintisinde esip şavurduğundan suyun muhabbet bilinci kibir ve gurur rûzgârı gönül rahatlığı ve sevinç havası ile dolmuş. Çınarın yüce görüntüsü *ince yeşil ipekten* ve gül bahçesinin ipekten elbisesi *atlas ipekten* idi.

Nazar, Şöhret şehrine girdiğinde bir takım yazılar gözüne çarpar. Yazı şu şekilde aktarılmaktadır:

Şahâ'if-i dīvârlarında yazılmış ki *hiye bükk'at-i meşhūnet-i bī-mellāh* ve şafâ'ih-i rūzgârlarında kazılmış kim *ve ziyāühüm ke'z-zū'i fī'l-mişbāhi* (DY1 12b)

Şöhret şehri, Nazar ve Gamze'nin Beden şehrine gelmek üzere çıkmış oldukların anlatıldığı bölümde onlar tarafından talan edilmesi hususuyla anlatıya tekrar konu edilir. Zühd ve Riyâ geçidinin ardından talan edilen bir diğer şehir Şöhret şehri olur. Bu talan etme olayı sembolik anlamda nefsin katmanlarındaki ilerleyiş ile ilişkilendirilir. İkinci basamakta müşşidin, levvame kapısından mülhime kapısına geçişini sembolize eder. Bu basamakta mürid, geride bıraktığı nefs-i emmare'nin gururuna kapılırsa tekrar levvame basamağına inme tehlikesini yaşar. Burada müşşitten beklenen, nefsin gurura kapılma/şöhret fitnessine karşı koymasındır. Nazar ve Gamze'nin Şöhret şehrini talan etmesi sembolik manada Dil'in levvame kapısından mülhime kapısına geçişini ifade etmektedir.

Nazar, Şöhret şehrinde de istediğı cevaba ulaşamayınca yolculuğuna devam eder ve Zerk ile görüşeceğı Zühd ve Riyâ geçidine ulaşır.

3. Akabe-i Zühd ü Riyâ : Nazar'ın âb-ı hayâtı aramaya çıktığı yolculukta üçüncü uğradığı şehir olarak Zühd ve Riyâ geçiti karşımıza çıkmaktadır. Burada Nazar, Zerk adlı bir münzevi ile görüşür. Nazar'ın şehre girişinde geçit şu şekilde tanıtılmaktadır:

Didiler kim: Bu gün zümürüd-fâm sevâlif-i eyyâmdan Ka'be-i enâm ve kıble-i hâşş ü 'âmm-ı maħfil-i 'ibād u menzil-i zühhād ve 'aķabe-i Zühd ü Riyâ hāngāhıdur kim bu kūh-ı kerānuñ hārelerinden ve seng-i hāreleriniñ mağaralarından deyr-i felekvār bir ma'bed-i faķır-i ķadīm ve meşhed-i 'azīm vardır kim içinde ehl-i tevħid ve temcīd-i murtāz u tecrīd Zerķ nām bir imām-ı vāhid ve hümām-ı ferīd-i şāhib-maķām vardır ki zebānı gencīne-i du'a ve āstān-ı şıdķ u şafādur. Mihrāb-ı şerāda ve seccāde-i ğabrāda rūy-ı zerdı ve sīne-i pür-dāğ u derd-i nīlūfer gibi gözyaşına ğarķ u lāle-şıfat hāķ ü hūna müstağraķdur (DY1 14b)

Bu gün zümrüt-renkli devrin sahili, canlıların Kabe'si ve herkesin kıblesi, ibadet için toplanma yeri ve zühhadların menzili, Zühd ve Riya geçidinin hangahıdır. Ki bu uç dağın kayalıkları ve sert kayalardan mağaralarında gökyüzü gibi manastırı ve eski fakir mabedi ile büyük meşhedi vardır. İçerisinde tevhid ehli Zerk adında bir imamı vardır.

Zühd ve Riyâ geçidi, Nazar ve Gamze'nin Beden şehrine gelmek üzere çıkmış oldukların anlatıldığı bölümde onlar tarafından talan edilmesi hususuyla anlatıya tekrar konu edilir. Bu talan etme olayı sembolik anlamda emare katmanlarındaki ilerleyiş ile ilişkilendirilir. Üçüncü basamakta mürşidin, mülhime kapısından mutmaine kapısına geçişini sembolize eder. Nazar ve Gamze'nin Zühd ve Riyâ geçitini talan etmesi sembolik manada Dil'in mülhime kapısından mutmaine kapısına geçişini ifade etmektedir. Mülhime basamağında mürşid'in ibadet ve zikirleri artar. Nefis ile giriştiği mücadelenin sonunda kalbin bir perdesi daha açılarak mutmaine basamağına çıkar. Mutmaine basamağında artık Allah, kulundan razıdır. Nazar'ın Gamze ile bu yolculukta talan ettiği şehirler Dil'in mutmaine kapısından girene kadar ki basamakları teşkil eder. Daha sonraki basamaklar ise aşk'la yani Hüsn'ün babasının ele geçirdiği şehirle yaşanacaktır.

Zühd ve Riyâ geçidinde de istediği cevabı bulamayan Nazar, Hayret denizinde yolculuğuna devam eder.

5. Deryâ-yı Hayret : Nazar'ın yolculuğunda Zühd ve Riyâ geçidinden de sorusuna cevap bulamadığında ilerlemeye devam eder. Nazar bu deniz yolculuğunda fırtınaya kapılır ve dalgalar onu Hind topraklarında karaya atar. Su ülkesinin sipahileri tarafından zindana atılır. Buradan kurtuluşundan umudunu yitirmeye başladığı bir anda siyah bir taş görür. Bu taş üzerindeki yazı dikkatini çeker. Bu yazı Nazar'ın yolculuğuna nasıl devam etmesi gerektiğini işaret etmektedir. Yazı şu şekildedir:

ey rûzgâr ile bu deryâ-yı Hayrete keşti-i Miḥnet süren ve sefîne-i Ğurbet ile bu sâhil-i Fırkate iren. Evvelâ 'ilme'l-yaḳîn bilesin kim ve 'ameline kim lâyıḳ âḫir 'ayne'l-yaḳîn 'amel kılasuñ ki bu 'ummân bî-pâyân-ı baḫr-Endîşe ü fikret ve bu ḳulzüm-i bî-kerân-ı gird-âb-ı deryâ-yı Hayretdür. Bu sevâḫilüñ gâyetinde ve bu merâḫilüñ nihâyetinde cezîre-i Necât ve ḫaḫîre-i Ḥayât nâm bir ferḫunde-maḳâm vardır. Kim bu baḫr-ı Endîşentüñ nehengi ve bu vâdî-i mişentüñ pelengi sâhil-i Necâtuñ delîli ve şehri Hidayetüñ hâdî'ü's-sebîlidür. Ve ol diyârda bir şehri-yâr ve vâlî-i şehri-yârdur ki nâm-ı şerîfine Hidâyet dirler. Ve maḳâm-ı münîfine hidâyet ederler. Çünkim Nazar Himmetüñ 'ulüvv-i himmetinde mekârim-i 'illiyesin ve dünyevî ḳurbetinde merâsim-i seniyyesin ol 'umüduñ tılsımından mefhüm ve levḫüñ târîḫ ü resminden ma'lüm kıldı (DY1 17b)

Ey rüzgâr ile bu Hayret deryasına Mihnet gemisini süren ve Gurbet sefinesi ile bu sahile gelen. Evvela ‘ilme’l-yakîn’ bilesin ki ameline kim layık olursa sonunda ‘ayne’l-yakin’ olur. Ki bu deniz, Endişe denizinin sonsuzluğu ve tefekkür, bu Hayret deryasındaki girdabın sonsuzluk denizidir. Bu sahilin sonunda, bu durakların son bulduğunda Necât adası vardır ki kalabalık olmayan bir toplulukla Hayât adlı bir mutluluk makamı vardır. Ki bu Endişe denizinin timsahları, ağaçlı çöllерinin kaplanları Necat sahilinin delili ve Hidâyet şehrine götüren yolun doğruluğunun göstergesidir.

Zindanda okuduğu taşla umuda kapılan Nazar, yolcuğuna devam eder ve Himmet ile görüşeceği Hidâyet şehrine ulaşır.

6. Şehr-i Hidâyet : Hayret deryasından ilerleyen Nazar’ın karşısına çıkan engelleri aşarak Hidâyet şehrine ulaşır. Burada şehrin hükümdarı Himmet ile görüşür. Hayret girdabının anlatıldığı bölümde Hidâyet şehrine nasıl gidileceği şu şekilde aktarılmıştır:

bu ‘ummân bî-pâyân-ı baħr-Endîşe ü fikret ve bu kılzüm-i bî-kerân-ı gird-âb-ı deryâ-yı Hayretdür. Bu sevâhilüñ gâyetinde ve bu merâhilüñ nihâyetinde cezîre-i Necât ve hağîre-i Hayât nâm bir ferħunde-maķâm vardır. Kim bu baħr-ı Endîşenüñ nehengi ve bu vâdî-i mişenüñ pelengi sâhil-i Necâtuñ delîli ve şehr-i Hidayetüñ hâdîü’s-sebîlidir. Ve ol diyârda bir şehr-yâr ve vâlî-i şehr-yârdur ki nâm-ı şerîfine Hidâyet dirler. Ve maķâm-ı münîfine hidâyet ederler. Çünkim Nazar Himmetüñ ‘ulüvv-i himmetinde mekârim-i ‘illiyessin ve dünyevî kurbetinde merâsim-i seniyyessin ol ‘umüdüñ tılsımından mefhûm ve levhüñ târiħ ü resminden ma‘lûm kıldı (DY1 17b)

Nazar, önce Necât sahiline ve oradan da Hidâyet şehrine ulaşır. Himmet, Nazar’a âb-ı hayâta nasıl ulaşacağını bu şehirde anlatır.

Nazar, öğrendiği bu bilgiler doğrultusunda Dîdâr şehrine doğru yolculuğa çıkar. Ancak Dîdâr şehri öncesinde geçmesi gereken zorlu engellerin olduğu Seg-sârân diyarı vardır.

7. Diyâr-ı Seg-sârân :Nazar, Himmet’in yanından ayrılıp yolculuğuna devam eder. Yolu taşlık bir bölgeye düşer. Burada gözüne bir yazı ilişir. O yazıda içerisinde bulunduğu Segsâr diyarı şu şekilde tanıtılmaktadır:

ey hazā'in-i la'l u zer harc idüp bu küh-ı zümürüd-fāma gelen vey eşk-i sürh u rüy-ı zerdle bu maḳāma güzer kılan bu hāviye-i hicrāna der-bend-i Seg-sār ve bu bādīye-i ḥirmāna vilāyet-i Raḳīb-i dil-āzār dirler bu der-bend-i bī-pāyān ki ejderhā-yı bī-cān gibi bu küh-ı bī-kerānı ḥalka-i kemerine almışdur. Ve çenber-i āsmānı kemer-i kemendini şalmışdur. Bir mārdu ki nice Behrāmları leşker-i encüm-şümārı ile yutmuş. Ve Keyvān-ı çarḥa ağız açup yutmağa kaçd u 'azm itmişdür. Bu vilāyetde Raḳīb adlu bir segi koymışdur. Buyruğıyla yürür kendü kendüden ulu bir büyük vardı ki hükminde leşker-i şeyāfīnūñ ḥadd u 'adedi yokdur. Raḳībūñ 'adedi itden çokdur. Bu diyārda anlardan ğayrı it yatmaz u karga sekmez. Ve eşkin yāve kılan anlarsız bu maḳāma ve bu diyāra gelmez. Ve bu kühsāruñ kullesinde Zühāl-i eyvān-şüret ve kal'a-i Keyvān-şıfat bir ḥişārı vardır (DY1 24a)

Ey! Lal ve altın hazinelerini harcayıp bu zümrüd-renkli dağa gelen ve ey kırmızı gözyaşı ve sarı yüzü ile bu makama gelen bu ayrılığın harabe Segsār geçidi ve bu mahrumiyet çölüne gönül yakan Rakīb'in vilayeti derler. Bu sonsuz dar geçit ki cansız ejderha gibi bu sınırsız dağı kemerinin halkasına almıştır. Gökyüzü çemberinin kemend ipini salmıştır. Bir yilandır ki, nice Behramları yıldızların sayısı kadar askeri ile yutmuş. Gökyüzündeki Satürn'e ağzını açıp yutmaya çalışmış. Bu vilayette Rakīb adlı bir köpek koymuştur. Buyruğu ile kendi yürür, kendinden ulu bir büyük vardır ki emrindeki şeytanın askerlerinin sınırı ve sayısı yoktur. Rakīb'in sayısı itten çoktur. Bu diyarda onlardan başka it yatmaz kuş uçmaz. Gözyaşını saçan onlardan bu makama ve bu diyara giremez. Bu dağın zirvesinde köşk-görünümlü Satürn ve Satürn-vasıflı kalesi bir hisarı vardır.

Anlatıda iki defa karşımıza çıkmaktadır. Nazar'ın Himmet ile görüşükten sonra Dîdâr şehrine yolculuğunun anlatıldığı bölümde ve Nazar'ın Ruhsâr bahçesinden kovulmasının anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olur. Nazar'ın ağızındaki yüzüğü düşürmesi sonucu Ruhsâr bahçesinden kovulunca kendisini tekrar Seg-sârân diyarında bulur. Rakīb bu defa onu cezalandırarak kör kuyuya atar. Ama Nazar, Zülf'ün vermiş olduğu saçı yakarak bu kuyudan çıkar.

Seg-sârân'ın anlatıya ilk defa dâhil olduğu bölümde Nazar, Rakīb'in yaşadığı bu şehre girer Rakīb'in adamı tarafından esir alınır. Rakīb ile aralarında geçen konuşmada Nazar, kimya

ilmine sahip olduğunu herşeyi altın yapabileceğini ancak lazım olan tılsımın Ruhsâr bahçesinde olduğunu söyler. Bunu öğrenen Rakîb, onu Kâmet'in Nahlistanı/hurma bahçesine götürür.

8. Nahlistân-ı Kâmet : Kâmet adlı kahramanın hurma bahçesidir. Nazar ile Rakîb'in bu bahçeye gelmesi sebebiyle anlatıya dâhil olur. Nazar'ın sorusu üzerine Rakîb bu bahçeyi şu şekilde tanıtır:

Bu gülşen-i mînâ hıttâ-i haţţ-ı üstüvârdur. Ve bu nahlistân-ı Kâmet bir büstân-ı kıyâmetdür kim şehr-i Dîdârûñ 'alemdârı ve şeb-i rûz-ı Zülf ü Ruhsârûñ mu'adil-i leyl ü nehâridur. Hâk-i râhını görmek tütîyâ-yı devletdür. Ve gubâr-ı dergâhına yüz sürmek iksîr-i sa'âdetdür diyüp Nazar ve Raķîb nahlistân-ı Kâmete girdiler (DY1 27a)

Bu parlak sarayın olduğu gülbahçesi, yol üzerindeki güvenilir bir ülkedir. Kâmet'in hurma bahçesi bir kıyamet bahçesidir ki Dîdâr şehrinin sancaktarı ve Zülf'ünün gece ve gündüzü Ruhsâr'ın gece ve gündüzüne eştir. Yolunun toprağını görmek devlet kuşu/talihtir. Dergâhına yüz sürmek saadet iksiridir. Dedikten sonra Kâmet'in hurma bahçesine girerler.

Kâmet, kurmuş olduğu ziyafet meclisinde Rakîb'i sarhoş ederek taşraya atar. Nazar'ı da bir süre misafir eder. Bu süreçte Nazar hurma bahçesinde gezintiye çıkarılır. Bu gezintilerde Miyân, Sîne, Gerden, Mûhyâ-yı Kelle adlı bahçeler ayrıntılı olarak tasvir edilmektedir.

9. Miyân : Âhî'nin ayrı bir bölüm açarak tasvir ettiği sevgilinin güzellik unsurlarındandır. Tasvirlerinde sevgilinin belinin özellikleri itibarı ile öne çıkar. Kâmet'in misafiri olarak kalan Nazar, hurma bahçesinde dolaştırılırken sevgilinin kâmetindeki güzellik unsurları tasvir edilmiştir. Bu tasvirlerden ilki sevgilinin miyânı/bel'idir. İlgili bölümde şu şekilde aktarılmaktadır:

Ki üstinde mû-şikâf nîme-i küh-ı Kâfî bir mü ile küh-ı kemer-beste ve şan'at-ı cerr-i eşkâlle iki ħabl-ı metîni bir rişte-i ħayâlde birbirine peyvest idüp iki cihânuñ miyânı rişte-i bârik-i 'adem ile bend ve iki 'âlemi birbirine peyvend itmiş. Tâ ki ol râhla kimi menziline vücûddan râh-ı 'ademe sefer ve kimi mülk-i 'ademden vilâyet-i vücûda güzêr kıla büstân-ı Kâmetüñ taķsîmi ol kemerde tılsım-ı dünyâ ve âĥiretüñ taĥdîdi ve tersîmi ol niţâķ-ı mu'teberde resm olmuş (DY1 31a)

Üstüne, kılı kırk yaran Kaf dağının yarısını bir yılan ile kuşak-bağlamış dağ ve kemer-bağlamış. Şekli-cezb eden hüneri ile iki sağlam ipi bir hayal ipi ile birbirine birleştirmiş. İki cihanın arasını insanoğlunun narin ipi ile bağlamış. İki âlemi birbirine birleştirmiş. Ta ki o yolla kimi menziline vücuttan insanlık yoluna sefer ve kimi insanlık mülkünden vücut vilayetine yolculuk yapmış. Kâmet'in hurma bahçesinin parçalara ayrılması o kemerde dünyanın tılsımı ve ahiretin sınırları ve resmini o muteber kemerde resm etmiş şeklinde tanıtılmaktadır.

Bel, gövde ve ayaklar olmak üzere vücudu ikiye ayırdığımızda onları birleştiren unsur olması sebebiyle önem arz eder. Ayaklar yürüme ve uzun olması bakımında; gövde gerdan ile bel arasındaki unsurları üzerinde barındırması; baş yüz ve yüze ait unsurları üzerinde barındırması ile çeşitli benzetmelere konu edilir. Üç ayrı güzellik sahasını birleştirme özelliği dolayısı ile bel ve gerdan bu bezetmelerde birleştirici özelliği ile konu olur.

Miyân/Bel'in ardından tanıtılan diğer güzellik unsuru Sîne/Gövde olur.

10. Sîne : Âhî'nin ayrı bir bölüm açarak tasvir ettiği sevgilinin güzellik unsurlarından birisi de Sîne'dir. Tasvirlerinde sevgilinin sinesine ait özellikleri itibarı ile öne çıkar. İlgili bölümde şu şekilde aktarılmaktadır:

Ol kemer-i zîbānuñ bālāsına çıkup şadr-ı naḥlistānuñ rengīn-gönceler ve sīmīn turuncularla bir enāristān-ı cennet behište irdi. Ve sîne-i büstān-ı cinānda nehr-i lebinden iki çeşme-i revān gördi ki her biri ezzetde *min lebenin yetegayyer ta'muhūn* şerbeti gibi nūş-ı cān u ḥalāvetde ve şafvetde *min 'aselin muşaffā* şarābı gibi çeşme-i revān idi. Eşmārı sīneler ḥūmıyla terbiye bulmuş. Ve enāri ciğerler ağızlara ḳan ile ta'biye olmuş (DY1 33a)

O güzel kemerin üstüne çıkıp hurma bahçesinin başköşesinde renkli goncalar ve gümüşten turuncularla cennet bahçelerinden bir nar bahçesine erişti. Ve cennet bahçesinin sinesinde dudak nehrinden akan iki çeşme gördü ki, her biri lezzette tadı değişmeyen süt ırmakları şerbeti gibi can gibi tatlı, tatlılıkta ve saflıkta saf baldan nehirlerin şarabı gibi akan çeşme idi. Meyveleri sine kanıyla terbiye olunmuş ve nar gibi ciğerlerin ağızları kan ile tabiye olmuş. Şeklinde tanıtılır.

Sîne/Göved'nin ardından tanıtılan bir diğer güzellik unsuru Gerden/Gerdan'dır.

11. Gerden : Âhî'nin ayrı bir bölüm açarak tasvir ettiği sevgilinin güzellik unsurlarından birisi de Gerden'dir. Tasvirlerinde sevgilinin gerdanına ait özellikleri itibarı ile öne çıkar. İlgili bölümde şu şekilde aktarılmaktadır:

Ol şuffa-i eyvānuñ ve şahñ-ı meydānuñ başında bir sūtūn-ı sīmīn ve ʿamūd-ı billūrīn
 kademe dikilmiş ve saǧfı ʿarşa doğru pāye pāye āsmāna çekilmiş. Güyā bir şīşe-i
 kanddur ki pāre pāre kand u nebātla dolu ve ābgīne-i cüllābdur ki leb-ā-leb āb-ı hayātla
 memlūdur. Bārgāh-ı şadrda gerden-keş bir şemʿ-i kāfurī ve ol dergāh-ı felek-i kadrinde
 meh-veş bir çerāğ-ı nūrīdür (DY1 33a)

O köşk sofrasının ve meydan sahasının başında bir gümüş sütun ve elmas sütun boyuna dikilmiş ve çatısı arşa doğru derece derece gökyüzüne çekilmiştir. Güya bir şeker şişesidir ki parça parça şeker ve bitki ile dolu ve gülsuyundan gümüş kaşelidir ki dudaktan dudağa âb-ı hayâtla doludur. Başın yüksek huzurunda dikbaşı bir yarı şeffaf karanlık ve o şerefli gökyüzünün dergâhında ay gibi bir nur kıvılcımıdır.

Gerden/Gerdan'ın ardından tanıtılan güzellik unsuru Mûyhâ-yı Kelle/Baştaki saçlar'dır.

12. Mûyhâ-yı Kelle : Âhî'nin ayrı bir bölüm açarak tasvir ettiği sevgilinin güzellik unsurlarından birisi de Mûyhâ-yı Kelle'dir. Tasvirlerinde sevgilinin başındaki saçlarına ait özellikleri itibarı ile öne çıkar. İlgili bölümde şu şekilde aktarılmaktadır:

Kūh u vādī ol mār-pālarla ve ejderhā-serlerle şöyle tōldı ki Nazar ortalarında yılan ayağı
 gibi görünmez oldu. Meger kim Nazaruñ kalʿa-i Beden hekimlerinden ve ʿAql-ı tādāruñ
 nedīmlerinden Tabīb-i cān adlı bir üstād-ı cihānuñ nazarında terbiye bulmuş ve hoşka-i
 dehān içinde mürebbā olmuş bir miqdār tiryāk-ı Fārūkı var idi ki baqiyye-i cān gibi
 kendü ile nīş-i gurbeti nūş itmekde yār idi. Nazar hāşşiyet-i tiryāk-ı kebīr ile mār-gīr
 gibi ol efaʿīlerūñ kimin kucağ kucağ deste deste bir beste-i sünbül ve kimin bölük bölük
 turre-i kākül-şifāt düşında hamāʿil ve gerden ü gūşında halka halka taʿvīz-i cān u dil gibi
 girih girih boynında mārılar ve deste deste tūmārılar ile şehir-i Dīdāra temāşā-yı ʿacāʿib ve
 Hūsn-i perī-ruhsāra teferrüc-i garāʿib itdürmek için ʿazm itdi. Ve günlerde bir gün şehir-
 i Dīdāruñ maṭlaʿ-ı āftābında olan dervāze-i felek-rifʿatına yetdi (DY1 33b)

Dağ ve vadi o ayaklı yılanlarla ve ejderha-başlılarla o kadar doludur ki, Nazar ortalarında yılan ayağı gibi görünmez oldu. Meğer Nazar'ın Beden kalesi hekimlerinden ve padişah Akl'ın nedimlerinden Tabîb-i cân adlı bir cihan üstadının gözetiminde ders almış ve ağız hokkasının içerisinde terbiye görmüş. Bir miktar Faruki panzehir var idi ki can hesabı gibi kendi ile gurbet zehiri içmekte yar idi. Nazar büyük panzehir hassasiyetiyle yılan tutucu gibi ol engerek yılanlarının kimini kucak kucak deste deste bir sümbül tomarı ve kimini bölük bölük kakül-vasıflı turesi döşüne tılsım, gerdan ve kulağına halka halka can tavizi ve gönül gibi girih girih boynunda yılanlar ve deste deste dürülüp yuvarlanmış tomarlar ile Dîdâr şehrini şaşkınlık içerisinde izlemeye ve peri-yüzlü Hüsn'e garip gezinti yapmaya azm etti ve günlerden bir gün Dîdâr şehrinin güneş tarafındaki girişinde olan feleği-yüksek kapısına ulaştı.

Burası Eymen vâdîsi olarak isimlendirilmiştir. Nazar artık Dîdâr şehrine girmek üzeredir.

13. Vâdî-i Eymen : Nazar en son ulaştığı Mûhyâ-yı Kelle adlı şehir ile birlikte Dîdâr şehrine oldukça yaklaşmıştır. Burada, Hz. Mûsâ'nın *Rabbim'bana (Kendini) göster, sana bakayım, dedi*. Ayetinin yaşayandığı olayın bir benzeri Eymen vâdîsinde yaşanır. Hüsn'e yani Allah'ın tecellisine ulaşan Nazar, istediğini dile getirmek üzere gönül tûr'una karşı elini duaya kaldırdığında yaşanan olaylar şu şekilde aktarılmaktadır:

Nazar ol vâdî-i Eymende nedîm-i dergâh u Mûsâ-yı kelîmu'llah gibi âh u enîn ve nâle vü hazîn ile *tubtu ileyke ve ene evvelü'l-mü'minîn* âyetiyle münâcât u gönül Tûrında 'arz-ı hâcât iderken nâ-gâh emvâc-ı nûr-sehâbı şehergâh-şifat rûy-ı havâdan bir deryâ-yı nûr ve lücce-i hâdrâda nûrdan mihr-i enver gibi bir münevver şûr gördi ki kulle-i bâlâsına kal'a-i Felekden nazar ider iken dîdebân-ı Mihrûn zerrîn-külâh rûy-ı hâke düşmüş. Ve burc-ı mu'allâsına mülk-i melekûtdan güzer kılarken päs-bân-ı sipihrüñ sîmîn-çerâğı pertev-i Mihrinden odlara dutuşmuş (DY1 34b)

Nazar o Eymen vâdîsinde dergâhın nedimi ve Allah'ın kelamına muhatap olan Mûsâ gibi ah edip inleyen ve ağlayan hüzn ile sana tövbe eder. Ben inananların ilkiyim, dedi. Ayetiyle Allah'a yalvarıp ve gönül dağına isteklerini söylerken ansızın nûr-bulut dalgaları sehervakti-vasıflı havanın yüzünden bir nur deryası ve bahçenin engin sularında nûrdan parıltılı güneş gibi bir parlaklık şenliği gördü ki yüksek kulesine Felek kalesinden bakarken Mihr'in

gözcüsünün altından yapılmış külâhı toprağın yüzüne düşmüş. Yüksek burcuna melekut âleminden geçerken gökyüzü gözcüsünün gümüş parıltısı güneşin kıvılcımından ateşlere tutuştu.

Kâmet'in misafiri olarak hurma bahçelerinde dolaştırılan Nazar, yolculuğuna devam eder. Dîdâr şehrine yaklaştığı Hâl ile konuşurken Gamze'ye yakalanır. Gamze ilk başta onu öldürmeyi düşünse de kulağındaki muskayı görünce bir süre konuşurlar. Daha sonra kardeş oldukları ortaya çıkar. Anlatının bu bölümünde Gamze ve Nazar'ın çocukluğuna kadar gidilerek hayatları anlatılır. Bu bölümde Gamze ve Nazar'ın doğduğu Tabakât şehrinden bahsedilir.

14. Şehr-i Tabakât : Nazar ile Gamze'nin karşılaştığı bölümde anlatıya dâhil olur. Gamze'ye kendisini tanıttığı bölümde Tabakât şehri şu şekilde tanıtılmaktadır

yedi dürlü cevherden müretteb ve bir dâne gevher-i müdevverden mürekkeb mînâ-yı siyeh-fâm ile şehr-i Tabakât-nâm yedi tabaka bir şehr-i üstüvâr itmiş. Ve kuvvet-i Bâşara adlu nûrdan bir melîki ol vilâyete nâzır-ı deyyâr itmiş. Ol şâhuñ Hindüstan serverlerinden merdüm-i Bînâ adlu bir gulâmından ve Türkistân duhterlerinden Nergis-i şehlâ dirler bir câriye-i sîm-endâmından Ğamze ve Nazar dimekle meşhûr şehr-i Tabakâtda iki birâder zühûr itdi. Ki her biri nûr-ı başiretle âdemüñ çeşm-i cihân-bîni ve 'âlemüñ merdüm-i dîde-i 'ayne'l-yakîni idi. Ben bende ol gözyaşı gibi nazardan dūr ve dîde-i merdüm-zâdelerden mahcûr ve Nazar-ı üftâdeyem (DY1 38b)

Yedi türlü cevherlerden oluşturulmuş ve bir tane yuvarlak cevherden oluşturulmuş siyah-renkli cam ile Tabakât adlı yedi tabaka dayanıklı bir şehir inşa edilmiştir. Kuvvet-i Bâsara adlı nurdan bir padişahı o vilâyete manastır sahibi etmiş. O şahın Hündüstan serverlerinden merdüm-i Bînâ adlı bir kölesinden ve Türkistan kızlarından Nergis-i şehlâ denilen bir gümüş-endamlı cariyesinden Gamze ve Nazar isimleri ile meşhur Tabakât şehrinde iki birader ortaya çıkar. Ki her biri feraset nuruyla insanlığın dünyayı gören gözü ve âlemin ayne'l-yakin gözünün gözbebeği idi. Ben bende ol gözyaşı gibi bakıştan uzak ve insanoğlunun gözünden men edilmiş ve zavallı Nazar'ım.

Tabakât şehri, Gamze ve Nazar'ın dünyaya geldikleri şehirdir. Babaları merdüm-i Binâ adında bir Hindistan serveri, anneleri de Nergis-i şehîlâ adlı Türkistan kızlarından bir cariyedir.

Kardeşi Gamze'ye ulaşan Nazar artık Dîdâr şehrinde ve Ruhsâr bağındadır.

15. Şehr-i Dîdâr : Aşk'ın kızı Hüsn için inşa ettiği şehirdir. Bahçesinde âb-ı hayat olması sebebiyle Nazar'ın Himmet ile konuşmasının anlatıldığı bölümde kendisinden bahsedilmektedir. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Ammâ ol řāvus-ı lâ-mekân ve sîmurğ-ı küh-ı Kâf-âşiyân ‘Ankāvâr küh-ı Kâfda qarâr ve nişîmen-i cihândan ‘uzlet-i ihtiyâr idüp kişver-i Kâfı Süleymân-şifat emrine râm ve ins ü cinnüñ perî-rûlarıyla anda arâm idüp Kâfuñ kulle-i şarkîsinde şehr-i Dîdâr u bâğ-ı Ruhsâr adlu bir şehristân-ı zîbâ-bünyâd ve bir gülistân-ı dil-ârâ âbâd itmişdür ki cüy-bâr-ı behiştüñ âb-ı rûyî ve tıynet-i pâkinden âşâr u gülzâr-ı ‘Adnüñ reng ü büyî hâk-i tâbnâkinden müste‘ârdur. Ne şâhsâr-ı sidre ve ne Tûbâ-yı serv-i bâlâsuñ dâmenine ırmış. Ve ne nergiszâr-ı Firdevsüñ çeşm-i mestî ‘abherlerinin dîde-i şehlâsın görmüş (DY1 21b)

Kâf'ın Doğu kulesinde şehr-i Dîdâr ve bâğ-ı Ruhsâr adlı süslü-yapıların olduğu büyük bir şehir ve gönül-süsleyen bir gülbahçesi inşa edilmiştir. Cennet bahçelerinden akarsuları vardır ki, âb-ı rûyî ve tertemiz yaradılışından izler taşır. Adn cennetinin gül bahçesinden renk ve kokusunu, parlak toprağını emanet olarak almıştır. Ne sidre ağaçlığı ve yüksek boylu Tûbâ eteğine ulaşmıştır ne de Firdevs'in nergis bahçesindeki nergislerin mest bakışlı gözleri şehla gözlerini görmüştür.

Ol bâğ-ı behiştüñ tıynet-i hâkinden ve ravza-i ‘anber-siriştüñ terbiyet-i pâkinden muzâ‘af u müdğam-ı çeşme-i Mîm-fem dirler bir selsâl-i cân u selsebîl-i revân vardur kim zülâl-i Tesnîm ol çeşme-i Mîmde mahfî vü nihân ve çeşmesâr-ı halka-i Cîm ol zülâl-i Tesnîm-i cânda pinhândur. Âb-ı hayvân ol rañîk-i câmuñ ke’s-i dehânından carî ve çeşm-i Mînum ol mâ-i ma‘înüñ ser-çeşmesinden sârîdür (DY1 22a)

O cennet bağının toprağından yaradılmış ve anber-yaradılışlı bahçenin tertemiz terbiye edilışinden çoğaltılmış, Mîm-fem çeşmesi derler bir can zinciri ve akan cennet çeşmesi vardır ki Tesnîm adlı berrak su o Mim çeşmesinde gizli ve saklıdır. Cîm halka şeklindeki çeşmesarı o

canın Tesnîm adlı berrak suyunda gizlidir. Âb-ı hayvân o kasenin cennet şarabı ağız kasesinden akan ve Mim çeşmesinin o su cinsinden olan suyun baş çeşmesinden sirayet eder.

Âb-ı hayâtın da içerisinde olduğu Dîdâr şehri bu şekilde tanıtılmakla birlikte ona ulaşmanın da çok zor olduğu, bu gaye ile yola çıkan çok insanın can verdiği anlatılmaktadır. Şehre giden yol da yine Himmet'in ağzından şu şekilde aktarılmaktadır:

Bunlardan gayrı kemân-sâz u tîr-endâz Hindûstânüñ pās-bānları ve Türkistân dîdebānlarından seḥḥār u mekkārları vardur ki siḥrle bir kılı yedi başlu ejderhaya hemser ve sūbān-ı Mūsāya berāber iderler (DY1 22b)

Bunlardan başka iyi okçular Hindistan'ın bekçileri ve Türkistan gözcülerinden büyücü ve hilekârları vardır ki, sihirle kılı yedi başlı ejderhaya arkadaş ve Musa'nın büyük yılanına beraber ederler.

Nazar'ın, Eymen vâdisinde ilerleyişinin anlatıldığı bölümde Didâr şehri şu şekilde tanıtılmaktadır:

Didiler ki: Bu Kaʿbe-i ʿulyā-yı şerefü'llāhu teʿālā behişt-i zībā ve ravza-i dil-güşā mevʿūd-ı dîdār-ı Ḥaḳ ve meşhed-i envār-ı ḥüsn-i muṭlak şehri-i Dîdār ve tahtgāh-ı Ḥüsn-i perî-ruḥsārdur kim dü-cihān-ı ḥaṭṭ-ı kitābından bir varak ve kevn ü mekân ol kitābuñ faşl u bābından iki satır bir sebaḳdur. Bu ḥarem-i muhteremde ve rükn-i muʿazzamda Kaʿbe-i ʿarşuñ zāʿireleri şalavātla yürürler (DY1 35a)

Dediler ki: Bu Allah'ın yüksek şerefli Kabe'si süslü cenneti ve gönül açan bahçesi, Allah'ın açıkça vadettiği ve mutlak güzelliğin nurları Dîdâr şehri ve peri-yüzlü Hüsn'ün başşehridir. Ki kitabın sınıralarını çizdiği iki dünyandan bir yaprak, varlık ve mekân o kitabın bölüm ve kısımlarından iki satır bir derstir. Bu girilmesi yaşak şehirde ve azametli sütunda gökyüzü Kabe'sinin ziyaret edenleri salavatla yürürler.

Nazar'ın âb-ı hayâta bulmak üzere çıktığı yolculukta bu şehre ulaşır. Daha sonra da Nazar iki defa bu şehre gelir. Hüsn, Nazar ile Hayâl'i Beden şehrine gönderdiğinde Akl tarafından zindana atılan Nazar, Hüsn'ün verdiği yüzüğün tılsımı ile Dîdâr şehrine, Ruhsâr bahçesine gelir. Ağzındaki yüzüğü düşürmesi sonucu âb-ı hayâtı kurutan Nazar bahçeden

kovulur ve Seg-sârân diyarına atılır. Rakîb burada Nazar'ı kör kuyuya atar ama Nazar, Zülf'ün verdiği saçı yakarak tekrar Dîdâr şehrine gelir ve yaşadığı olayları anlatır. Bu defa Hüsn, onu Gamze ile bereaber Beden şehrine gönderir. Son olarak da Dîdâr şehri, Akl'ın askerleri ile Hüsn'ün savaşının yaşandığı memleket olur.

Dîdâr şehrinde âb-ı hayât başta olmak üzere çeşitli güzellikleri içerisinde barından Ruhsâr bahçesi vardır.

16. Bâğ-ı Ruhsâr : Dîdâr şehrinin içerisindeki bahçelerden birisidir. İlk olarak Himmet ile Nazar'ın konuşmasında Himmet âb-ı hayâtın bulunduğu yeri anlatırken bu bahçeden bahseder. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Bu vilâyet şöyle târîk-i târ ve ser-menzil-i mûr u mârdur ki halkı ser-â-ser Mâr-pâ ve serdârları Zülf-i dü-tâ adlı yedi başlı bir ejderhâdur. Andan şehri Dîdâra bu bir günde irilir. Ve bâğ-ı Ruhsâra gün toğınca girilir (DY1 23a)

Ruhsâr bağına giden yolun durakları yılan ve karıncalarla doludur. Halkı baştan başa Mar-pâ ve Zülf-i dûtâ adlı komutanları yedi başlı ejderhadır. Ruhsâr bağına gün doğmadan girilir ve bu bağ, Dîdâr şehrine bir günlük mesafededir.

Dîdâr şehrinde yaşanan savaşta Dil'in yaralı olarak esir alınmasının anlatıldığı bölümde Dil'in tedavi edilmesi için götürüldüğü yer Zenahdân kuyusu olur.

17. Çâh-ı Zenahdân : Savaş meydanında Dil'in yaralı bir şekilde esir alınmasının anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olur. İlgili bölüm şu şekilde aktarılmaktadır:

Hüsn-i ser-firâz Nâz-ı tannâzuñ ol tiryâk-ı zehr-âmîz ve müferrih-i melâl engîz kelimâti ile buyırdı ki ol Dil-i nev-civânı bir zamân esîr-i çâh-ı Zenahdân ve mübtelâ-yı bend ü zindân idüp (DY1 83b)

Başu yüce Hüsn Nâz-ı tannâz'ın o zehire panzehir ve sıkıntıya ferahlık veren sözleri ile buyurdu ki, delikanlı Dil, bir zaman Zenehdân kuyusuna esir edilip, zincirle bağlanıp zindana atılsın.

Bu düşünce doğrultusunda hareket edilerek Dil, Zenehdân kuyusuna atılır. Bu olay ilgili bölümde şu şekilde anlatılmaktadır:

Ġamze-i cellāduñ bir nice ser-heng-i bî-dādı Hüsnuñ siyasetgāhından Dil-i mehcürü aldılar dehān-ı ejdehāya mūr salar gibi ol kıyınıñ ağızından içeri şaldılar (DY1 83a)

Cellād Gamze'nin birçok zalim çavuşu Hüsn'ün siyasetgahından ayrı düşmüş Dil'i aldılar. Ejderha ağzına yılan salar gibi o kuyunun ağzından içeri saldırlar.

Aşk'ın Beden şehrini hâkimiyeti altına almasının ardından anlatıda Hüsn ile Dil'in kavuşturulması ile son bulacaktır. Bu olay da Âşinâyî şehri ve Vîsâl kasrı çerçevesinde anlatılmaktadır.

18. Şehr-i Âşinâyî : Anlatının bitiriliş bölümünde Dil'in Hüsn'e kavulmasının anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olur. İlgili bölümde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Ol cennet-i Firdevsüñ yenābi'-i enhāri ve menābi'-i çeşmesārında maşdüka-i ve *yusqavne fihā ke'sen kâne mizācuhā zencebîlā 'aynen fihā tusemmā selsebîlā fı sidrin maḥdūdın ve talḥın menḍūdın ve zıllin memdūdinde* şehr-i Âşinâyî ve 'ayn-ı rüşenâyî dirler. Selsebîlün āb-ı rüyı ve çeşme-i Kevserüñ yüzi şuyı bir mā-yı mesküb u nehr-i mergüb-ı mürür u 'ubür eyler. Ki süre-i Kevser müfessirleri ol zülāl-i revānuñ teşne-i beyābānları ve şarāb-ı tihūr āyetinün kâşif-i esrārları ol çeşme-i cānuñ Hızruñ güyāyı vü āb-ı cūyanıdurlar (DY1 89a)

O Firdevs cennetinin nehir pınarları ve çeşmasarın kaynağında orada kendilerine, *katkısı zencefil olan içecekle dolu bir kâseden içirilir, orada bir pınar ki ona 'selsebil' adı verilir, dikensiz sedir ağaçları arasında* Âşinâyî şehri ve aydınlık gözü derler. Selsebil'in yüz suyu ve Kevser suresi müfessirleri o berrak akarsuyun çölündeki susamış gönülleri ve çok temiz şarap ayetinin sırlarının keşfi o can çeşmesinin Hızır'ın sözümona akarsuyun suyudur.

Hüsn ile Dil'in kavuşturulacağı Vîsâl kasrı bu bahçededir.

19. Kasr-ı Vîsâl : Anlatının bitiriliş bölümünde Dil'in Hüsn'e kavuşmasının anlatıldığı bölümde anlatıya dâhil olur. Âşinâyî şehri ile birlikte şu şekilde tanıtılmaktadır:

Ol cüy-ı behişt ve riyâz-ı behişt ü Kevser-siriştüñ üstine kaçır-ı Vişâl u serâ-perde-i ittişâl dirler bir mev'îd-i dîdâr-ı rahmânî ve meşhed-i envâr-ı rabbânî vardır. Ki ehl-i imānuñ ni'amü'ddârî ve menzil-i 'uqbānuñ dārü'l-ķarārıdır (DY1 89a)

O cennet ırmağı, cennet bahçesi ve Kevser-yaratılışın üzerinde Visâl kasrı ve kavuşmanın yaşanacağı, padişah otağı derler bir rahmani görüşme vadinin gerçekleştiği ve rabbani ışıkların düştüğü yerdir.

Son olarak da kavuşmanın gerçekleşmesi için Hüsn'ün emrinde Visâl kasrı şu şekilde geçmektedir:

Hüsn-i gül-ruhsâr nesîm-i bahârî sünbülzâr-ı bâğ-ı 'izâra ve Zülf-i 'ayyâra gönderüp didi kim: Bu gece Hindüñ şarrârları ile bâğuñ 'ayyârları zindân-ı Zenaħdâna varup Dilüñ selâsil ü aġlâlin ve ķayd u bendin götüreler. Ve devlet atına süvâr olup yârin kaçır-ı Vişâle getireler (DY1 89b)

Gül-yüzlü Hüsn, bahar esintisini yanak bağının sünbül bahçesine ve hilekâr Zülf'e gönderip dedi ki: Bu gece Hind'in hilekârları ile bağın hilekârları Zenaħdân zindanına varıp Dil'in zincirlerini getireler ve devlet atına bindirip yarım Visâl kasrına getireler.

Kasra ad olan Visâl sözcüğü; kavuşma, sevdiğine ulaşma gibi sözlüksel anlamları itibariyle sembolik anlamda Dil'in Hüsn'e kavuşmasını ifade eder.

Anlatı boyunca zikredilen mekânlar, tamamen anlatıcının hayaline dayanmakla birlikte sembolik bir takım anlamlar ifade eder. Hüsn ü Dil'de olayların yaşandığı mekân, üzerinde yaşadığımız dünya olarak karşımıza çıkmamaktadır. Anlatının bütününe bakıldığında daha başkişinin adı olarak karşımıza çıkan Dil'in dışında beden, ten, dîdâr, ruhsâr vb. ifadeler kullanır ki, bunlar insan denen varlığın cismani unsurlarıdır. Bu unsurlar sembolik anlamda çeşitli mekânların adı olarak zikredilmektedir. Anlatı kahramanı Dil, dış âleme açılan kapısı Nazar adlı yardımcısı sayesinde bu mekânları görür. Nitekim bu mekânlar dünya adını verdiğimiz gerçek âlemde olmayan unsurlardır. Anlatı kahramanı Dil'in, bu macera ile varlık âleminde kendi varlığını tanıması ve kendisine yer edinmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca olayların yaşandığı mekân adlarında insani duygu ve hisler de mekân adları olarak karşımıza çıkmaktadır. “şehr-i Afiyet”, “şehr-i Şöhret”, “Zühd kayalıkları”, “Hayret Denizi”, “Ayrılık Sahili”, “Cezire-i Necat”, “Hidayet şehri” gibi örnekleri verebileceğimiz bu mekânlar da yine müellifin hayal dünyasında yaratmış olduğu mekân adlarıdır.

Hüsn ü Dil anlatısını iki ayrı yer olarak düşünecek olursak bunlardan biri Beden şehir olurken diğeri de Dîdâr şehri olacaktır. Anlatının bir belli bir bölümüne kadar Dil’in içerisinde yaşadığı Beden şehri, genellikle Ten hisarı ile birlikte anılmaktadır. Dil’in âb-ı hayâtın diye bir şeyin varlığından haberdar olmasına kadar yaşanan dönemde bu şehir etrafında konumlandırılan kişiler gaflet uykusundadır. İçerisinde yaşadıkları Beden şehri olumsuz vasıflarla tanıtılır ve bu şehir helâk olan kavimlerin azaba gark olduğu şehirlerle ilişkilendirilmektedir.

Anlatıda üzerinde en çok yer tutan ve cennet bahçelerine eş değer tutulan bir mekân olarak Hüsn’ün yaşadığı yer anlatılmaktadır. Ab-ı hayatın da içerisinde bulunduğu bu bahçeye ulaşmak isteyenlerden hiç kimsenin amacına ulaşamadığı aktarılmaktadır.

Bu mekânların dışında yeryüzünde bilinen şehir veya ülke adları da zikredilmektedir. Hindistan, Türkistan ve Çin çeşitli vesilelerle anlatıya konu edilmektedir. Ayrıca efsanelerde karşımıza çıkan Kaf Dağı da, Hz. Musa ve büyük yılan münasebetinin anlatıldığı bir bölümde zikredilmektedir (bkz. DY1 22b).

Âhî’nin Hüsn ü Dil anlasında tespit ettiğimiz ve olay örgüzüne çeşitli vesilelerle dâhil olan bu mekânları, diğeri Hüsn ü Dil anlatılarındaki mekân adları ile karşılaştırmamız yerinde olacaktır. Bu karşılaştırmadan şu taplo çıkarılmıştır:

	Fettâhî	Lami'î Çelebi	Âhî	Muhyî-i Gülşenî	Yenipazarlı Vâlî	Gedizli Keşfi
Şehr-i Şöhret / Fahr	Fettâhî'nin eserinde bu bölüm bulunmamaktadır.	Şehr-i Şöhret ve bu şehirdeki Fahr adlı kahraman anlatıya Lami'î tarafından eklenir.	Lami'î ile aynı.	Lami'î ile aynı.	Lami'î ile aynı.	Nazar'ın Nâmûs ile görüşmesinin anlatıldığı bölümden Nazar'ın hurma bahçesinde Zülf ile karşılaşmasına kadar ki bölüm bu eserde eksiktir.
Akıl kilisesi	Anlatı kahramanlarından Akl'in veziri olan Vehm'in mekanı olması sebebiyle konuda işlenir.	Lami'î bu ifadeyi anlatısında kullanmamıştır.	Lami'î ile aynı.	Lami'î ile aynı.	Lami'î ile aynı.	
Hıttâ-i Hatt-ı İstivâ	Fettâhî'nin anlatısında Kâmet'in yaşadığı yer için herhangi bir isim tercih edilmemiştir.	Kâmet'in yaşadığı yer için bu isim tercih edilmiştir.	Lami'î ile aynı.	Kâmet'in yaşadığı mekan için nahlistân-ı Kâmet ismi tercih edilmiştir.	Kâmet'in yaşadığı mekân için bâğ-ı Kâmet ismi tercih edilmiştir.	
Basra / Basıra	Fettâhî'nin eserinde bu isimler kullanılmamıştır.	Fettâhî ile aynı.	Nazar ve kardeşi Gamze'nin karşılaşmaları olayında aileleri hakkında açıklamalar yapılırken bahsedilmektedir. "Basra" bir yer adı, "Basıra" ise bu şehirde yaşayan birisi olarak bahsedilir.	Âhî ile aynı.	Fettâhî ile aynı.	

Tablo 3: Hüsn ü Dil Anlatılarında Mekân İsimlerinin Karşıla

Hazırlamış olduğumuz tablodan hareketle şu çıkarımlarda bulunabiliriz:

Dil'in âb-ı hayât arzusuna çare olmak isteyen Nazar, yolculuğa çıkarılır. Bu yolculukta Nazar'ın ulaştığı ilk şehir Afiyet şehri olur ve burada Nâmûs adlı kişiyle görüşür. Nazar'ın Afiyet şehrine gelişi ve Nâmûs ile görüşmesi tüm anlatılarda işlenmiştir. Ancak bundan sonrası için farklılık gözlenmektedir. Hüsn ü Dil anlatısını ilk olarak kaleme alan Fettâhî, Nazar'ı Afiyet şehriden Zühd ve Riyâ geçidine taşır. Türk edebiyatında bu eseri kaleme alan Lami'î ise bu iki şehir arasına Şöhret şehrini ve Nazar'ın burada görüştüğü Fahr adlı kişiyi anlatısında dâhil eder. Daha sonra eserlerini kaleme alan Âhî, Muhyî ve Yenipazarlı Vâlî de eserlerinde Lami'înin tercihin kullanmıştır. Gedizli Keşfî'nin eserinde Nazar'ın Nâmûs ile görüşmesi anlatıldıktan sonra Nazar'ın Zülf ile karşılaşmasından bahsedilen bölüme geçilmiştir. Arada yaşanan olaylar eksiktir.

Akl'ın veziri Vehm'in yaşadığı yerden bahsedilirken Fettâhî'nin eserinde bir kiliseden bahsedilir. Bu kilise Lami'î'nin eserinde yer almamakla birlikte daha sonraki eserlerde de görülmemektedir.

Kâmet'in yaşadığı er nahlistan/hurma bahçesi olarak anlatılarda geçmekle birlikte bu bölümde Hıttâ-i Hatt-ı İstivâ adında bir yerden bahsedilir. Bu ifade de yine Fettâhî'nin eserinde bulunmamakla birlikte Lami'î'nin eserinde anlatıya dâhil edilmiştir. Âhî eserinde Lami'î ile aynı tutumu sergilerken, Muhyî'nin eserinde burası sadece nahlistan adı ile, Yenipazarlı Vâlî'nin eserinde ise bâg-ı Kâmet olarak yer almıştır.

Basıra adlı mekân adı Fettâhî ve Lami'î'nin eserlerinde bulunmamaktadır. Âhî'nin eserinde ise Gamze ile Nazar'ın karşılaşmasının anlatıldığı bölümde, bu iki kardeşin geçmişinden bahsedilirken kuvvet-i Basıra şeklinde yer alır. Âhî'nin eserinden sonra Muhyî de bu ifadeyi aynı şekilde kullanır. Yenipazarlı Vâlî ise tercihi ise Fettâhî'nin eserindeki kullanım olmuştur.

Hüsn ü Dil anlatıları arasında kişiler ve mekânlar başlıkları altında aktardığımız bu farklılıklara benzer şeyler olay örgüsünde de yaşanmaktadır. Bu farklılıklarında belirtmek Âhî'nin eserini diğer Hüsn ü Dil anlatıları ile mukayese etmek adına yardımcı olacağı düşüncesi ile anlatıda vaka halkaları da karşılaştırılmıştır.

3.2.1.5. Anlatıda Zaman

Anlatıların incelemesinde üç farklı zaman üzerinde değerlendirmede bulunulur. Bu yaklaşımla anlatılar “vaka zamanı”, “anlatma zamanı” ve “okunma zamanı” olarak ele alınır. Anlatılara konu olan vakanın gerçekte yaşanmış olduğu zaman Vaka Zamanı başlığı altında incelemelere konu olmaktadır. Hüsn ü Dil anlatısı yaşanmış tarihi bir olaya dayanmadığı için vaka zamanı olarak tanımlayacağımız herhangi bir zaman dilimi söz konusu olmayacaktır. Tamamen anlatıcının hayaline dayalı kurmaca bir metin olan Hüsn ü Dil’de anlatılan olaylar belli bir zaman diliminde başlayıp yine belirli zaman diliminde son bulur. Bu başlangıç ve bitiş arasında da kahramana, belirli sona ulaşma sürecinde atıldığı çeşitli maceralar yaşatılmıştır.

Anlatma zamanı ise, anlatıcının anlatıyı tasarlaması, anlatması ve yazması gibi bir süreci kapsar. Anlatıcı aktarmış olduğu olayı bizzat görmüş ya da başka birisinden öğrenmiştir. Klasik edebiyat dönemi mesnevilerinde de şairler yazılan eserden daha iyi bir eser ortaya koyma, hüner gösterme gayreti içerisinde olmuştur. Türk edebiyatı tarihinde Fettâhî-i Nişâbûrî (ö. 852=1448/1449)’den sonra “Türk edebiyatında Hüsn ü Dil yazan ikinci şair (Köksal 2003:16)” olarak Benli Hasan Çelebi’nin ismi zikredilmektedir. Hüsn ü Dil anlatısı aynı zamanda şairin de vefat senesi olan H 923 / M 1517 yılı olarak kabul edilir. Anlatının okuma zamanını ise tez çalışmamızı hazırladığımız zaman dilimini ifade eder.

Tarımsal bakış açısı ile kaleme alınan eserlerde daha çok geniş zaman kullanımı beklenir. Ancak Hüsn ü Dil anlatısında olayların anlatımında görülen geçmiş zaman kipi ile anlatım tercih edilmiştir. Bu kullanım, Nazar’ın Afiyet şehrine ulaştığında yaşadığı olayların aktarıldığı bir bölümde şu şekilde örneklendirilebilir:

kıyām u ku‘ūd u rükū‘ u sücūd idüp taḥıyyāt u teşehhüdden şoñra selām virtüp ‘arz-ı peyām ve i‘lām-ı merām itdi (DY1 12a).

Görülen geçmiş zaman kipinin yanı sıra, duyulan geçmiş zaman kipi kullanımının da tercih edildiği durumlar söz konusudur. Beden kalesi ve Ten hisarının tanıtıldığı bir bölümde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

kim ḥazā’in-i la‘l-i raḥşānı kūh-ı Bedaḥşāna hem-ser ve defā’in-i yāḳūt u mercānı emvāc-ı ‘ummāna berāber derūn-ı eyvānı taḥayyül-i peyker ve bīrūn-ı dīvānı ḥayāl-i

fānūs gibi pür-naqş u zīver bir tılsım-ı mu‘teber ve daḥme-i pür-‘anber ki ne ‘ayn-ı ‘ālem
resmin görmüş ve ne mīm-i Ādem isminden ḥaber virmiş (DY1 5a)

3.2.2. Hüsñ ü Dil’de İzlek

Anlatının izleksel kurgusu iki başlık altında incelenmiştir. Dramatik Aksiyonu sağlayan değerler başlığı altında yazarın ülkü değerlerinin kişi, kavram ve sembol boyutundaki temsil eden unsurların karşısında duran güçlerin çatışmasından doğan olay örgüsü değerlendirilmiştir. İncelemenin bir diğer alt başlığında ise Hüsñ ü Dil anlatısı arketipsel açıdan yorumlanmıştır. Anlatıda kullanılan kişi isimleri, yer isimleri ve buna bağlı birtakım semboller açıklanarak anlatının sembolik dili çözümlenmeye çalışılmıştır.

3.2.2.1. Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerler Açısından Hüsñ ü Dil

Hüsñ ü Dil anlatısındaki kişi, kavram ve simgelerin görüntü seviyeleri üzerine yapacağımız inceleme, Ramazan Korkmaz’ın “Romanda Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerlerin Görüntü Seviyeleri Üzerine Bazı Öneriler (2015:100-114)” başlıklı makalesindeki öneriler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Ülküdeğer ya da başka bir ifade ile Tematik Güç “ruhunu eserin merkezine yerleştiren yazarın benimsenmiş değerlerini, doğrularını, özlemlerini, arzularını, varlık kaygısını, kısaca anlatıcının yaratıcı ben’ini (Korkmaz 2015:103)” ifade eder. Karşıdeğer ya da Karşı Güç ise “sanatkârın olumsuzladığı değer, kabul ve inanışların oluşturduğu (Korkmaz 2015:103)” varlık alanını ifade eder. Bu iki varlık alanı üç farklı görüntü seviyesinde anlatılarda yer bulur.

Tablo 1. : Hüsn ü Dil Anlatısı Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerler Tablosu.

	ÜLKÜ DEĞER - TEMATİK GÜÇ	KARŞI DEĞER - KARŞI GÜÇ
KİŞİ	Dil, Hüsn, Nazar, Himmet, Aşk, Ben, Gamze, Hayal, İzzet, Mihr, Ân, Tebessüm.	Akl, Nefs, Namus, Fahr-ı Pür-Şevket, Zerk, Vehm, Riyâ, Tevbe.
KAVRAM	Aşk, sevgi, gayret, ölümsüzlük, mana âlemi, yolculuk, seyr-i sülûk, tecelli, kul olmak, gayb âlemi, Vücûd-ı mutlak, adem-i mutlak, hüsn, hidayete erme, ihsan, ebediyet, sahip çıkma, samimiyet, hakikat.	Sevgisizlik, ayrılık, gayretsizlik, teslimiyet, ölümlülük, nefis, dünya, kalp perdeleri, esaret, zafiyet, başı boş olma, musibet, ikiyüzlülük, mana gizleme.
SİMGE	Doğu dünyası, ab-ı hayat, Hidayet şehri, Kaf Dağı, Dîdar şehri, Ruhsar bahçeleri, Fehm pınarı, Kâmet, bahçesi, mücevher, ayna, zülf, yüzük, Sıhhat şehri, ceylan sürüsü, Zekân kuyusu, Dil-güşâ bahçesi, Visâl köşkü.	Batı dünyası, Beden şehri, Afiyet şehri, Şöhret şehri, Zühd ve Riya kayalıkları.

Hüsn ü Dil anlatısında çatışma unsurları oldukça belirgindir: Dil'in iç dünyası ile çatışması; babası Akl ile olan çatışması anlatının olaylarını inşa eder.

3.2.2.1.1. Rutin Yaşam

Anlatı başkişisi Dil, hâkimiyeti bütün Batı dünyasını içerisine alan bir krallığın hükümdarı Akl ve eşi Nefs'in çocukları olarak dünyaya gelir. Sembolik manadaki bu isimler beden adını verdiğimiz vücudun üç temel unsurudur. Yani insanoğlu dil/gönül, akıl ve nefis dediğimiz bu üç unsurun cenderesinde bir hayat sürer. Kimi zaman nefisine yenik düşen insanoğlu kimi zaman da akli ile var olan gidişe dur deme iradesi gösterir. Tasavvufta ise dil/gönül ayna olarak tahayyül edilir ve bu ayna Yaratıcı'nın tecelli mekânı olması sebebiyle önem arz eder. İlahi aşka ulaşma arzusunu taşıyan salık, anâsır-ı erbaa adı verilen mertebeleri aşarak gönlünü dünyevi arzu ve isteklerden arındırarak bu hedefe doğru yol alır.

Akl ve Nefs'in uzun süren evlat hasretlerinin ardından Dil dünyaya gelir. Dil'in dünyaya gelişi "aşk-ı ezeli"nin bir yansımasıdır. Bu doğum gerek mesnevilerimizde gerekse halk

anlatılarında çok sık karşılaşılan bir motiftir. Doğum öncesinde ve doğum esnasında yaşanan bir takım olaylar bu kişilerin, yaşamında göstereceği olağanüstülüklerle işaret etmektedir. Bu uzun süreli bekleyiş sembolik manada bireyin doğumundan akl-ı baliğ olmasına kadar geçen süreci sembolize eder. Nitekim bu süreçte çocuk olarak kabul edilen kul üzerinde İslami herhangi bir farz yoktur. Akl-ı baliğ olmakla birlikte bir takım farzlarla yükümlülük başlar. Çocukluktan gelen yaşam şeklinin devam ettirilmesi rutin yaşam ifadesidir. Ancak bireyde başlayan fikri uyanma ve var olan yaşamı değiştiren sorgulamaların başlaması ile radikal değişim ve dönüşümler başlar.

Hükümdar çocuğu olması vesilesiyle iyi bir eğitim alan Dil, belli bir yaşa geldiğinde Beden Kalesi'nin hükümdarlığına getirilir. Anlatıda buraya kadar olan bölümde Dil için tamamen teslimiyetçi bir tavır hâkimdir ve bir masumiyet evresidir.

3.2.2.1.2. Farkına Varış

Anlatılarda kahramanın benliğinde yaşanacak uyanış, kimi zaman içsel bir dürtü şeklinde kimi zaman da dıştan gelen bir davet vesilesi ile yaşanır. Anlatı başkişisi Dil, bir dost meclisinde iken ab-1 hayat ismini duyar ve bunun bir ölümsüzlük iksiri olduğunu öğrenir. Bu suyun merakına kapılan Dil, adamlarını toplar ve bu arzusuna kavuşmak için yardım ister. Ona yardım etmek için sadece Nazar öne çıkar ve izin alarak bu iksiri bulmak üzere yolculuğa çıkar.

Tasavvufta “fenâ” ifadesi kişinin kendi arzu ve iradesini terk ederek, Yaraticının arzu ve iradesine göre yaşamayı ifade ederken; “fenâfillâh” sözcüğü ise kişinin İlâhî vasıflara bürünmesini ifade eder. Anlatı başkişisi Dil'in hayatında çok büyük değişikliklere neden olacak ab-1 hayat yani ölümsüzlük suyu, içenleri ölümsüzlüğe kavuşmayı sembolize eder. Dil'i bu arzusuna kavuşturmak üzere yolculuğa çıkan Nazar ise, vücudun dışı açılan kapı, çevreyi anlamlandırma aracı vasıfları ile öne çıkar. Başka bir açıdan bakacak olursak anlatı kahramanı için gönül gözü artık perdeleri aralamaya başlamıştır. Nazar'ın geçmiş olduğu memleketler tasavvufi manada insanoğlunun gözünde, gerçek varlıkları gizleyen perdeleri sembolize etmektedir.

Nazar çıkmış olduğu bu yolculukta öncelikle Afiyet şehrine ulaşır. Burada Akl'ın adamlarından ve şehrin valisi olan Namus ile görüşür. Daha sonra Şöhret şehrine gelir, Fahr-ı

Pür-Şevket ile görüşür ardından Zühd ve Riya kayalıklarına gelerek Zerk ile görüşür. Nazar karşısına çıkan bu görevlilerden ab-ı hayat hakkında bilgi almak istese de tatminkâr cevaplara ulaşamaz. Yolculuğun buraya kadar olan kısmında aklın iradesi anlatı kahramanını mevcut çevrenin dışına çıkarmama arzusundadır. Nazar'ın almış olduğu cevaplar ab-ı hayatın gerçek olmadığı yönündedir.

Nazar son olarak Hidayet şehrine ulaşır ve burada Himmet adlı kişi ile görüşür. Hidayet sözcüğü “doğru yolu arama, doğru yola girme. 2. Kalbine ilham olunan tarik-i hak yolunu aramak arzusu. 3. İslam dini (Parlatır 2011:634).” anlamlarına gelmektedir. Himmet sözcüğü ise “1. Kasıt, niyet, zihin ve kalple olunan tasaddi. 2. Çalışıp çabalama, cehit, say, gayret. 3. Lütuf, iyilik, kerem. 4. Manevi yakınlık gösterme, samimiyet (Parlatır 2011:637).” anlamlarına gelmektedir. Bu anlamlar itibariyle sembolik manada Nazar'ın ab-ı hayata ulaşma uğrunda gösterdiği çaba ve samimiyetle doğru yola girdiğini ifade etmektedir. Nihayetinde Hidayet şehrinin kralı Himmet ab-ı hayatın nerede olduğunu ve oraya nasıl gidebileceğini anlatır.

Ab-ı hayat olarak bilinen su, Doğu'da büyük bir imparator olan Aşk'ın kızı Hüsn için Kaf Dağı'nın tepelerine imar edilmiş olan Dîdar şehrinde. Dîdar şehirde Ruhsar adındaki bahçelerin merkezinde bulunan Fehm adındaki gizli bir pınardan akmaktadır. Bu isimleri sembolik manada açacak olursak *Kaf Dağı*, tasavvufta “mürşid-i kâmil'in vücududur (Pala 2004:248).” Mürşid-i kâmil ise seyr-i sülûkunu tamamlama yeteneği göstermiş, irşada ehliyet kazanmış kişiler için kullanılmakta olan bir ifadedir. Tarikat ehli bir salık için ya da ab-ı hayata ulaşmak üzere yolculuğa çıkan Nazar için önündeki perdelerin hepsinin kalkacağı en üst makamı sembolize etmektedir. *Hüsn* sözcüğü “Allah'ın cemâl ve kemâl sıfatları ile dolu olan (Pala 2004:441)” anlamına gelirken *dîdar* sözcüğü de tasavvufta “Allah'ın tecellisi yerine kullanılır (Pala 2004:116).” Sembolik manada dünya adını verdiğimiz sırlar âleminde tüm perdelerin ortadan kalktığına gözün algılayacağı mana âlemini ifade etmektedir. Yine burada geçen *Fehm* sözcüğü de zaten “anlama, kavrama, idrak etme (Parlatır 445).” manalarına gelmektedir.

Nazar'ın istediği bu cevaptır ve hemen yola koyulur. Bu yolculukta ilk olarak içerisinde fevkalâde güzel şeyler bulunan Kâmet bahçesinden geçer. *Kâmet*/boy “kulluğa layık olma (Pala 2004:441)”yı sembolize eder. Burayı geçen Nazar'ı, kemend kullanmakla meşhur Zülf adlı bir

memur karşılar. *Zülf*/saç “Allah’ın birlik sıfatı (Pala 2004:441)”ni sembolize eder. Zülf sorduğu sorulara doğru cevap veren Nazar’ı tâk’ın zirvesine çıkarır. *Tâk* sözcüğü “kemer şeklinde olan her tür yapı (Parlatır 2010:1619” anlamlarına gelmekle birlikte *tâk-ı ebru* tamlaması tasavvufta “tarikât ehlinin ihmal sonucu yaptığı hatadan dolayı kazandığı mertebeyi kaybetmesi (Parlatır 2010:1619)”ni ifade etmektedir. Zülf, Nazar’a bir adet saç teli vererek, zor durumda kaldığında o saç telini yakarsa yardımına geleceğini söyler. Yolculuğuna devam eden Nazar, Ruhsar bahçesine girdiğinde Ben’ler ile karşılaşır. *Ben* “Gayb (bilinmezlik) âlemi (Pala 2004:441)”ni sembolize etmektedir. Bu ifadelere sırasıyla bakacak olursak; kulluğa layık bir hayat sürme gayreti gösteren mürid için Allah’ın birlik sıfatını tam manasıyla idrak ettiğinde gayb âleminin tüm kapılarının açılacağı yönünde bir ifade bütünlüğü karşımıza çıkmaktadır.

Nazar kardeşi Gamze’de misafir olarak bir süre kalır. Nazar’ın mücevher hususundaki yeteneği vesilesi ile Hüsn’ün huzuruna çıkarılır. Nazar’dan Hüsn’ün mücevherindeki tasviri yorumlaması istenir. Mücevherdeki figürün Dil, olduğunu öğrenen Hüsn anlatılanların etkisi ile âşık olur. Hüsn artık bilinmeyi arzu etmektedir. Dil’i yanına gelmeye ikna etmesi için ayinecisi Hayal ile birlikte Nazar’ı Beden şehrine gönderir. Burada Hayal’in meslek olarak ayineci olarak anılması sembolik manada açıklanması gereken bir unsurdur. Ayine tasavvufta “Vücûd-ı Mutlak’ın zıddı olan adem-i mutlak bir ayna olarak düşünülür (Pala 2004:441).” *Vücûd-ı mutlak* Allah’ı ifade ederken; *adem-i mutlak* hiçbir varlık mertebesinde olmama anlamına gelmektedir. Allah zatının güzelliğini seyretmek için insanı bir ayna olarak yaratmıştır. Burada da ayineci Hayal, adem-i mutlak’ı sembolize etmektedir. Aynı zamanda insanın kendisini bilmesi de ayna iledir.

3.2.2.1.3. Mücadeleye Atılma

Dil, Nazar aracılığı ile mana âlemi üzerinde bir gezintiye çıkarılmıştır. Bu vesile ile önündeki perdeler kalkmış ve geldiği makam itibari ile artık yokluk mertebesine ulaşmanın arifesindedir. Vereceği karar ile birlikte ona engel olmak isteyen birçok güç ile mücadeleye girişecektir.

Allah yarattığı tüm mahlûkatı sever ve onlar içerisinde de insanları ayrı tutar. Bu sevgisi doğrultusunda da rahmet ve merhamette bulunur. Merhametinin tecellisi noktasında Allah, kulunun kendisini görmesini arzu eder. Bunun için de kulunun kalbindeki perdeleri kaldırarak

Kendisine daha fazla yaklaşma imkânı verir. Anlatı başkişisi Dil, insanı temsil ederken; Hüsn de Allah'ı temsil eder. Yani “Allah onları sever, onlar da Allah'ı sever (Maide/5:54).” ayet-i kerimesi ışığında değerlendirecek olursak anlatı başkişisi Dil’de aşk duygusunun ortaya çıkışı, Hüsn’ün kendisine âşık olmasından sonra gerçekleşir. Nazar, Hayal ile birlikte Dil’in huzuruna gelirler. Anlattıkları karşısında Dil, Hüsn’e âşık olur. Bu aşamadan sonra âşık’tan beklenen sahip olduğu her şeyi terk etmesidir. Yapması gereken şey akıl ve nefis cenderesinden sıyrılmaktır.

Arapça bir kelime olan ve “güzellik, çelicilik (Parlatır 2011:664).” anlamlarına gelen *hüsn*, “zâttaki kemâldir ki, sadece Hakk’da bulunur (Cebecioğlu 2005:289).” Bunun içindir ki, dünyada görülen tüm güzelliklerin Allah’ın bir tecellisi olduğu kabul edilir. Bu açıdan değerlendirecek olursak anlatı kişilerinden Hüsn, Tanrı; Dil de Tanrı’ya ulaşmak için yolculuğa çıkan kişidir. Anlatıda Nazar adlı kahramanın anlattıkları doğrultusunda Dil’e âşık olan Hüsn, vermiş olduğu mühür ile birlikte Nazar’ı Beden Kalesi’ne gönderme hadisesi “Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi sevdim ve bunun üzerine kâinatı yarattım” kudsî hadisine işaretler ve Dil’i âşka davettir. Anlatının kadın kahramanı Hüsn, Nazar’a vermiş olduğu mührü ile yaşanacak aşk için ilk adımı atar. Dil ise emaneti kabul etmekle bu aşka karşılık vermesi kahramanın maceraya çağırışı kabul etmesi anlamına gelmektedir. Allah’ın kulunu sevmesi, onu hidayete erdirmesi ve nimet ihsanında bulunması anlamına gelir ki, anlatı başkişisi Dil de Hüsn’ün aşkına tutunarak hidayete ulaşması amaçlanmaktadır.

3.2.2.1.4. Yolculuk

Nazar’ın gördüklerini anlatmak ve Dil’i, Hüsn’ün yaşadığı topraklara gitmeye ikna etmek üzere Beden Kalesi’ne gelmesi, Hüsn’ün ayinecisi Hayal’in yaptığı tasvir sonucunda Dil’in Hüsn’e karşı aşk duygusuna kapılması sonucunda anlatı başkişisi Dil’in yolculuk serüveni başlar. Dil’in yolculuğa çıkma kararını vermesiyle birlikte bir takım engeller karşısına çıkmaya başlar.

Anlatı kahramanın çıktığı bu yolculuk, çeşitli sınavlara tabi tutulacağı uzun bir süreçtir. Bu yolculukta aşması gereken engeller belirli yeterliliklere haiz olduğu anlama gelip, kimi zaman gücünü kimi zaman yeteneğini sınavacaktır. Elieda’ya göre yolculuk “geçici ve yanıltıcı

olandan, gerçeklik ve ebediyete; insandan Tanrıya geçiş ayinidir (1994:21).” Sınavlarla dolu bu serüveni tamamladığında ebediyete ulaşacaktır.

Dil’in Beden Kalesi’ni terk edeceğini öğrenen Vehm, durumu Akl’a anlatır. Akl, onların hapse atılmasını emreder. *Vehm* kelime itibariyle “1. Dayanaksız, tutarsız ve batıl düşünce veya görüş. 2. Kuşku, şüphe, kuruntu, tereddüt, vesvese. 3. Yerli yersiz korkma, tedirgin olma (Parlatır 2011:1789)” anlamlarına gelir. Sembolik manada kişinin soyut şeylere olan yaklaşımını temsil eder. Bu manada aklın tedirginlik duyması sonucu gerçekçi bir yaklaşımla Dil’in karşısında duruşu söz konusudur.

Dil’in karşısına çıkan ilk engel babası Akl tarafından atıldığı zindan olur. Zindan, seyr ü sülûka çıkan mürid için yolculuğunun ilk basamağını temsil eder. Zindan, kuyu ve hatta mağara imgesi, anne rahminden ayrılıştaki olduğu gibi belli bir olgunluk düzeyine eriştiren mekânı olması ve daha üst düzlemde var olmak için gerekli olan düşüşün sembolik ifadesidir. Başka bir ifade ile kahramanın yolculuğuna devam etmesi için gerekli bir takım algılara haiz olduğu mekândır.

Dil, çıkmış olduğu yolculukta karşısına çıkan engellere gücü yettiğince karşı koyma gayreti içerisinde. Fakat yeteneklerinin ve gücünün elvermediği durumlarda Hüsn’ün yardımı imdadına yetişir. Bu vesile ile zor bir durumla karşılaşan Dil’in sahipsiz olmadığı, Hüsn’ün Dil’e sahip çıktığını gördüğümüz bu bölümler, insanın yaşamı boyunca Yaratıcı tarafından yalnız bırakılmadığının, Yaratıcının insana her zaman sahip çıktığının sembolik manada ifadesidir.

Nazar, Hüsn’ün emaneti olan yüzüğün tılsımı ile bir anda kendisini Ruhsar bahçesinde bulur. Olanları anlatmasının ardından Hüsn bu defa Nazar ile birlikte Gamze ve hazırlanan ordusunu Beden Kalesi’ne gönderir. Nazar ve beraberindekiler ilk önce Akl’ın adamlarından Riyâ’nın oğlu Tevbe ile mücadeleye girerler. Bu engeli geçen Nazar ve yanındakiler Sıhhat şehrinde İzzet’in misafiri olurlar. *Riya* sözcüğü “ikiyüzlülük, düşündüğü şeyin tersini söyleme veya yapma, yalandan gösteriş (Parlatır 2011:1415)”, *tevbe* ise “1. Günah ve kabahatten Cenab-ı Hakk’a sığınma. 2. İşlenmiş bir günah ve kabahatten pişman olup bir daha yapmamaya söz verme, tövbe, ahdetme (Parlatır 2011:1713).” anlamlarına gelmektedir. Sözcükler sembolik

manada Akl'ın her aşamada Dil'den gerçekleri gizlediğinin ifadesidir. Bu vesile ile Dil'in Hüsn'e ulaşması yönündeki en önemli engelin Akl olduğunu söyleyebiliriz.

Dil'i Hüsn'ün yaşadığı şehre getirmek üzere bu defa Nazar ile birlikte Gamze ve adamlarının gönderilmesinin de sembolik manada açılmanması gerekir. Nazar sözcüğü daha önce de ifade ettiğimiz gibi bakış, bakma anlamlarına gelirken; *gamze* sözcüğü “1. Göz kırpm, gözle işaret yapma. 2. Süzgün bakış, naz ve işve ile göz süzerek bakma (Parlatır 2011:488).” anlamlarına gelmekle birlikte klasik edebiyat dönemi nazımlarımızda ok ve kılıca benzetilmiştir. Gamze ok veya kılıç olarak anıldığında yaralama özelliği ile öne çıkar ve hedefi âşığın canı, gönlü ve sinesidir. Bu yaralara maruz kalan âşık da bu durumdan bir o kadar hoşnuttur. Mâşuk âşığını bu silahları ile kendisine daha fazla bağlar. Gerek nazar gerekse gamze, âşığın mâşuktan her zaman görmek istediği lütuftur. Hüsn, Hayal adlı ayinecisi ile Dil'in gönlüne düşürdüğü aşk kıvılcımını, Gamze ile daha büyük bir aşka dönüştürür. Sembolik manada aralarındaki aşkın bir üst seviyeye ulaşmasını sembolize etmektedir.

Sıhhat sözcüğü “1. Gerçeklik, hakikate uygun olma. 2. Sağlamlık, dürüstlük. 3. Yanılgı ve hatadan uzak olma, doğruluk. 4. Vücudun hastalık ve sakatlıktan salim ve sağlam olması, sağlık, afiyet (Parlatır 2011:1503)”, *izzet* sözcüğü ise “1. Büyüklük, yücelik, ululuk. 2. Saygınlık, şeref, itibar, kıymet. 3. Güç, kuvvet (Parlatır 2011:803)” anlamlarına gelmektedir. Hak olan yolu sembolize etmektedir.

Nazar ve adamlarının saldırısını haber alan Akl, Dil'i çeşitli bahanelerle uzaklaştırmayı dener ve sefere çıkarır. Yolculukları esnasında Gamze'nin ceylan sürüsüne dönüşen askerleri onları Dîdar şehrine çekmeyi başarır. Hüsn babası Aşk'tan yardım ister. Öncelikle Mihr ve adamları Akl ve adamları ile cenge tutuşur. Burada karşımıza çıkan askerlerin ceylan sürüsüne dönüşmesi yani “don değiştirme” motifi halk anlatılarında, masallarda ve mesnevilerimizde oldukça sık karşılaşılan bir motiftir. Genellikle bir av hayvanına dönüşme yönündeki kullanımlar anlatı kahramanını bilinmezliğin içerisine taşıma görevi üstlenmiştir. Hüsn'ün yaşadığı şehir olan Ruhsar şehri, Kaf Dağı'nın tepesindedir. Bu sebeple oraya nasıl gidileceği ve karşılaşılabilecek engellerin ne olduğu bilinmemektedir. Anlatılarda bu engellere maruz bırakılmadan kahramanın İlahi bir yardımla oraya ulaşması amaçlanmaktadır. Akl ve adamları hiçbir engelle takılmadan Dîdar şehrine ulaşır.

Akl'ın adamları ile Hüsn'ü korumakla görevli savaşçılar sırasıyla meydana çıkar ve mücadele eder. Savaşın üçüncü gününde Ben'in kardeşi Ân'dan yardım istenir. Ân savaş meydanında Dil'i yaralayarak atından düşürür ve baygın bir vaziyette Hüsn'ün huzuruna getirir. Dil'in esir alınmasının ardından Akl ve adamları meydanı terk etmeye başlar. Dil, Tebessüm adlı kahraman tarafından tedavi edilmek üzere Zekân kuyusuna götürülür. Böylece Dil için ikinci defa zindan hayatı başlar. Bu defa fiziksel yaralarının tedavi edilmesinin ardından Hüsn'ün huzuruna çıkmak üzere hazırlıkları yapılır.

3.2.2.1.5. Vuslat

Arapça bir kelime olan “aşk” sözcüğü, “aşaka” kökünden gelmekle birlikte, *aşaka* sözcüğü “Türkçede ‘sardı’ demektir ki sarmaşık bitkisinin anlamı da buradan gelir” (İçli 2010:73). Sarmaşık bitkisi sarmış olduğu ağaç ile tek bir beden olması ve onun özündeki su ile beslenmesi özelliği ile bilinir. Sevilen ve seven arasındaki ilişki de buna benzerlik arz eder. Sevilen sevgisi ile aşğının iç âlemini; vücudu ile de dış âlemini sarar bu vesile ile varlık âleminde tek vücut olmaya başlar. Vuslat adı verilen iki ayrı beden algısı ortadan kalkarak tek vücut olunur, “seven sevgilide kendisini eritir, yok eder” (Kılıç 2005, s.172).

Savaş meydanında Akl'ın esir alındığını öğrenen Aşk, Beden şehrine saldırır, eşinin yokluğunda Nefs'in yönetmekte olduğu Beden kalesini fetheder. Sembolik manada beden artık aşkın himayesi altına girmiştir. Hem akıl hem de nefsin esir edilmesi ile birlikte artık anlatı başkışisi Dil'in, Allah'ın tecellisi olan Hüsn ile karşılaşmasında herhangi bir engel kalmamıştır. Tanrı, güzelliğin kendisidir.

Zekân kuyusundan çıkarılan Dil, Dil-güşâ adlı bahçenin içerisindeki Âşinâî adı verilen gölün ortasındaki Visâl adı verilen köşke getirilerek Hüsn'e ulaşma macerasında vuslata erdirilir. *Dil-güşâ* sözcüğü “gönül ferahlatan, açan”(Parlatır 2011:349) anlamında; Âşinâî sözcüğü “Allah'a yaklaşma” (Pala 2004:441) ve Visâl ise “kavuşma, visal. Âşğın sevgilisine kavuşması”(Pala 2004:476) anlamına gelmektedir. Kullanılan isimler sembolik manada Dil/âşık'ın, Hüsn/Allah'ın tecellisi/maşûk'a kavuşmasını ifade etmektedir. Bir diğer ifade ile Hüsn önce Dil'i esir almış ardından, babası Aşk'ın adamları sayesinde Akl'ı ve Nefs'i de esir alarak aşğının iç âlemini ele geçirmiş/sarmıştır. Bedenen kavuşmaları sonucunda da aşğının

dış âlemini sarması sonucunda Hüsni ve Dil artık tek vücud olmuştur. Yolculuğa çıkan Dil'dir ama onu kuşatan Hüsni olur.

Anlatı boyunca gerek kahramanlara verilmiş isimler gerekse mekân ismi olarak tercih edilen isimler açıklama yaptığımız doğrultuda tasavvufî bir bütünlük de taşırlar. Yapmış olduğumuz inceleme, Hüsni ü Dil anlatısı sembolik manada İlahî hakikati, aşkı arama mücadelesine kalkışan bir salikin yolculuğunu da anlatmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KARŞILAŞTIRMALI METNİN HAZIRLANMASI VE METİN

Benli Hasan Çelebi'nin kaleme almış olduğu Hüsn ü Dil'in doksan dokuz tane nüshasının mevcudiyetini tespit etmiş bulunmaktayız. Bu nüshalar üzerine yaptığımız değerlendirmeler sonucunda karşılaştırmalı metin çalışmamız altı nüsha ile sınırlandırılmıştır. Bu altı nüshanın belirlenmesinde uygulanan yöntemler ve metnin oluşturulması safhaları şu şekilde gerçekleşmiştir.

4.1. Karşılaştırmalı Metnin Oluşturulması

Hüsn ü Dil anlatı metninin oluşturulmasından önce karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında takip edilen yöntem hakkında bilgiler vermek yerinde olacaktır.

4.1.1. Hüsn ü Dil'in Karşılaştırmalı Metnine Yönelik Çalışma Aşamaları

Bu bölümde metin kurma aşamaları başlığı altında Hüsn ü Dil metninin tespiti ve karşılaştırmalı metnin hazırlanmasında kullanılan nüshaların belirlenmesinde izlenen yöntem hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca karşılaştırmalı metin çalışmasında kullanılan altı nüsha grubunu tanıttıcı bilgiler paylaşılmıştır.

4.1.1.1. Metin Kurma Aşamaları

Çalışma hazırlanacak metinlerin kurulması ve yayınında sağlam bir metin ortaya koymak için bir takım aşamalar söz konusudur. Bu aşamaları da, Metnin Tespiti, Nüsha Seçimi, Karşılaştırmalı Metnin Hazırlanmasında Esas Alınan Nüshalar başlıkları ile çalışmamızın aşamalarını şu şekilde özetleyebiliriz.

4.1.1.1.1. Metnin Tespiti

Çalışma yapılacak metnin belirlenmesi hususunda bir takım önemli hususla söz konusudur. Çalışmaya esas alınacak eserler, daha önce çalışılmamış olma, gerek edebiyat tarihimize gerekse dil tarihimize katkısı olacak niteliklere sahip olma gibi özelliklere sahip olmalı. Ancak özellikle klâsik Türk edebiyatı adını verdiğimiz döneme ait Osmanlıca

metinlerde üzerine çalışma yapılmış bazı eserlerin, tespit edilen yeni nüshaları olduğunda gerek duyulması durumunda yeni çalışmalar yapılması da eser için ayrı bir önem arz eder.

Çalışmamıza metin olarak Benli Hasan Çelebi (Âhî)'nin Hüsn ü Dil adlı eserini belirledikten sonra ilk olarak mevcut nüshaları ve basımları araştırıldı. Yapmış olduğumuz araştırmada farklı tarihlerde istinsah edilmiş pek çok nüshaya ulaşmakla birlikte Çaylak Tevfik tarafından 1287 senesinde Asır Gazetesinde tefrika edildiği yönünde bilgilere ulaşıldı.

Hüsn ü Dil anlatısının transkripsiyon harflerine aktarılmasına yönelik bir lisans bitirme tezi bir de yüksek lisans tezi çalışması mevcuttur. Lütfi Parlak'ın lisans bitirme tezi tek nüsha üzerinden ve ilk yüz sayfasının transkripsiyon harflerine aktarılmasından oluşmaktadır (1977). Yüksek lisans tezi çalışması ise anlatının 40 (kırk) nüshasını tespit ettiğini aktaran Münire Çakır, Bz2^[5] (İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Demirbaş No. 5370), M2^[6] (Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No. Yz.F.B.471/1) ve T^[7] (Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Demirbaş No.2199 R.850) nüshaları olmak üzere üç nüshanın karşılaştırmalı metnini hazırlamış ve çalışmasına ek olarak bu nüshalarda bulunmayıp Asır Gazetesi matbuunda bulunan bölüm başlıklarını ilgili bölümlerde dipnot olarak eklemiştir (Âhî'nin Hüsn ü Dil'i Metin ve İnceleme, İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi,1998).

Bu çalışmaların dışında Yenipazarlı Vâli'nin Hüsn ü Dil'i üzerine çalışmalar yapan M. Fatih Köksal, Âhî'nin Hüsrev ü Şirin mesnevisi üzerine yapmış olduğu çalışmada, Âhî'nin Hüsn ü Dil adlı eserine ait yurt içinde 53, yurt dışında 18 olmak üzere toplam 71 (yetmiş bir) nüsha tespit ettiğini ifade etmektedir. Bu nüshalar üzerine bir çalışma hazırlığı düşüncesindeyken Münire Çakır'ın yüksek lisans tezi çalışması yapmakta olduğunu öğrenince çalışmasını beklemeye sevk ettiğini ifade etmektedir (Bkz.1998:209). Daha sonra Yenipazarlı Vâli - Hüsn ü Dil Mesnevisi'ni yayınlayan Köksal, Âhî'nin Hüsn ü Dil'i hakkında bilgiler verirken bu esere ait nüsha sayısının 78 (yetmiş sekiz) olduğu bilgisini paylaşmaktadır (Bkz. Köksal 2003:19). Paylaşmış olduğu listeden hareketle nüshaların mevcudiyeti tarafımızdan araştırılmıştır. Bu araştırmalarda, bazı nüshaların şehirlere açılan Yazma Eser Kütüphanelerine

^[5] Bu nüsha bizim çalışmamızda İB3 şeklinde isimlendirilmiştir.

^[6] Bu nüsha bizim çalışmamızda MK8 şeklinde isimlendirilmiştir. En eski istinsah tarihli nüsha olması sebebiyle bizim çalışmamızda da kullanılmıştır.

^[7] Bu nüsha bizim çalışmamızda İT1 şeklinde isimlendirilmiştir.

taşındığı, bazı nüshaların Ankara Milli Kütüphane'ye gönderildiği tespit edilerek nüshaların bulunduğu yer bilgileri çalışmamızda güncellenmiştir.

Yapmış olduğumuz araştırmalar sonucunda Çaylak Tefvik tarafından gerçekleştirilen tefrikanın; Ankara Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde 2, Ankara Milli Kütüphane'de 6, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde 3, İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde 2 adet olmak üzere toplam 13 adet kütüphane kaydı tespit edilmiştir. Bu kayıtlar dışında yurt içinde 69 adet nüshaya ulaşılmıştır. Yurt dışında ise Amerika Birleşik Devletlerinde 1, Almanya'da 3, Avusturya'da 4, Fransa'da 2, İngiltere'de 2, İtalya'da 2, Mısır'da 15, Suudi Arabistan'da 1 adet olmak üzere toplam 30 nüsha bulunmaktadır. Bu nüshaların dışında Amerika Birleşik Devletlerinde 1, Mısır'da 2 ve Suudi Arabistan'da 1 adet Çaylak Tefvik tefrikası bulunmaktadır.

Gerçekleştirmiş olduğumuz araştırmalar sonucunda bu güne kadarki çalışmalarda bahsedilmemiş 20 nüshaya ulaşılmış bulunmaktayız. Fakat bu nüshalardan bir tanesi dışındaki nüshalar diğer nüshalar ile çok fazla benzerlik taşımakla birlikte bazısı da eksik sayfaları dolayısıyla incelemeye esas alınmamıştır. Tespit ettiğimiz bu nüshalar arasında en dikkat çeken Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi'nde ulaştığımız harekeli metindir. Müellifi ve istinsah tarihine dair herhangi bilgiye ulaşamamakla birlikte diğer nüshalara oranla daha hacimli bir nüshadır.

4.1.1.1.2. Nüsha Seçimi

Metin tespiti aşamasının ardından yaprak/sayfa sayısında çok eksiklikler olan nüshalar mevcut kütüphanelerde yerinde incelenmiştir. Yaprak/sayfa sayısı olarak tatmin edici olan nüshalar kütüphanelerle yazışmalar gerçekleştirilerek temin edilmiştir.

Temin edilen nüshalar tek tek okunarak incelenmiş; istinsah tarihleri, aralarındaki benzerlik ve farklılıklar belirlenmiştir. Bunun yanı sıra okumalarda nüshaların sayfa sayısı olarak tamlığı, okunaklı olma durumları göz önünde bulundurularak karşılaştırmalı metne esas alınacak nüshalar belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan bu okuma ve karşılaştırmalardan hareketle müellif nüshanın mevcut olmaması göz önünde bulundurularak altı nüsha gurubu üzerinden karşılaştırmalı metnin oluşturulması yönünde bir değerlendirmede bulunulmuştur.

4.1.1.1.3. Karşılaştırmalı Metnin Hazırlanmasında Esas Alınan Nüshalar

Çalışmamızın karşılaştırmalı metni altı nüshadan oluşmaktadır. Nüshalar arasında yapılan değerlendirmelerden yola çıkılarak belirlenen bu altı grupta nüshaların birbirleri ile nasıl ortak noktalar taşıdığı ve farklılıkları şu şekilde tespit edilmiştir.

4.1.1.1.3.1. Birinci Grup Nüshalar

Bu grup tek nüshadan oluşmaktadır. DY1 nüshası olarak isimlendirdiğimiz bu nüsha, Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 822 demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Tespit ettiğimiz nüshalar arasında harekeli tek metindir. Diğer nüshalara göre daha fazla metin içermesi sebebiyle çalışmamızın içerisinde metne dair alıntılarda ve dizin oluşturulmasında bu nüshadaki yaprak numaraları esas alınmıştır.

DY1 nüshası ile diğer beş grupta esas alınan nüshalar arasında yapmış olduğumuz karşılaştırmada şu farklılıklar tespit edilmiştir:

1. DY1 nüshasında tespit ettiğimiz bazı bölüm başlıkları diğer nüshalarda görülmemektedir. Bu başlıklar şu şekilde tespit edilmiştir:

- Cûy-1 Evvel Sıfat-1 Safrâ
- Cûy-1 Düvvûm Sıfat-1 Hûn
- Cûy-1 Süvvûm Sıfat-1 Balgâm
- Cûy-1 Çehârûn Sıfat-1 Sevdâ

2. DY1 nüshasında aktarılan nesir bölümlere ait bazı anlatıların diğer nüshalarda bulunmadığı görülmüştür.

- DY1 nüshasının 40b-41a sayfalarında aktarılan nesir bölümünün bir kısmı, incelemiş olduğumuz diğer nüshalarda görülmemiştir:

Pes Ğamze-i dil-düz qarındaşı Nazar-ı firūzı evvel kâşâne-i felek-tāka ve şöhetgāh-ı kamer-nitāka götürüp şerāyet [...] vü mürüvveti ve kâide-i fevt ü fütüvveti yerine yetürdi. Aħşamdan sabāha degin ‘ayş u nüşı iki qarındaşı biribirin der-āğüş idüp gāh bir sāgarla mest ü ħarāb ve gāh bir pīster içünde hem-ħvāb oldılar. Nā-gāh mühre-bāz-ı devrān-ı derūnı perde-i āsmānīden nümāyān u ‘ayān ve çehre-i kevn ü mekān çarħ-ı behīnūñ zemīnine ‘ayn-ı mihr ile nigerān ü nūr-efşān oldı.

Ħaber Yaften-i Ħüsn-i Perī-Peyker-i Ħüb-Manzar Ez-Āmedin Nazar-ı Edib ü Şāhib-Hüner ve Velā-yı Kemter ü Kışsa-Nümüden Nazar-ı Be Hüsn-i Ālem-ārā-i Edā-yı Ħüb-Manzar u Şüret-i Dil-i Ħüb-Şemā’il: Rāvi-i küher böyle rivāyet ve nākil-i suhen bu vechle ħikāyet ider ki bu cābende nigār-ı zībā ve yār-ı dil-ārā ħüsn-i bī-mişāl ü bī-hemtāya ħaber verdügi Ğamze-i tıĝ-zenūñ bir yer ad-ı dehrezeni ve tev’em pür-mekr ü fenni vardur. Ki bir nazarda çarħ çenberini geşt ü güzāra ve hā deyince feyāfī gūnuñ āhū ğamzelerini şayd u şikāra kādır bir bād-ı çabük u şatırı ve birāder-i nesebī-i nādiri var imiş. Ki müddet-i medīd-i āmed-i baīd nā-peydā vü nā-bedīd oldı. İttifāk dūnki gün temāşā-yı gülzār ve gül-geşt-i bāĝ-ı Ruħsārda Ğamze-i dil-düzla bulışup bāde-i Nazarda biribiri ile vaħşet yüzinden çalışup o ‘ākıbet ālāmı cemre-i āşināyī ve sīmā-yı rüşenāyīden biribirinde bir eşer.

3. DY1 nüshasındaki bazı nazımlar diĝer nüshalarda nesir metin olarak aktarılırken DY1 nüshasındaki bazı nesir metinlere ait cümlelerin diĝer nüshalarda nazım şeklinde aktarıldığı görölmektedir:

- **Nazm (6)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında **Beyit** başlığı; AG nüshasında **Şi’r** başlığı altında aktarılmakla birlikte ikinci beyti nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.
- **Nazm (7)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında “ve külli kâne mensûben ileyhüm selâmu’llâhi mahmûd’en aleyhüm” şeklinde aktarılan ifade MK8 ve İS8 nüshalarında nesir bölümde aktarılmakla birlikte AG, İB3, FRA1 nüshalarında **Beyt** başlıklı bir nazım olarak aktarılmaktadır.

- **Nazm (31)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında **Kelâm-ı Manzûm** başlığı ile aktarılan nazım bir önceki nazımın ikinci beytini oluşturmaktadır.
- **Nazm (55)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında **Nazm** başlığı; FRA1 nüshasında aynı adla, AG ve İS8 nüshalarında **Mesnevî**, İB3 ve MK8 nüshalarında **Beyt** başlığı altında aktarılmaktadır. Bu beyitlerden birinci beytin mısraları DY1 nüshasında **Nazm** başlıklı nazımın öncesinde aktarılan nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.
- **Nazm (73)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında nesir bölüm içerisinde aktarılan “tolûlar bezme yağmur yağâr gibi yagdı” ifadesi, FRA1 nüshasında **Nazm** başlığı ile AG, MK8, İB3 ve İS8 nüshalarında **Beyt** başlıklı bir nazımın ikinci mısraını oluşturmaktadır.
- **Nazm (105)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında nesir bölüm içerisinde aktarılan “El-kıssa gûssa kıssasınıñ yok nihâyeti” ifadesi, FRA1 nüshasında nesir metin içerisinde; AG, MK8, İB3 ve İS8 nüshalarında **Beyt** başlığı ile aktarılan tek beyitlik nazımın ilk mısraı olarak aktarılmaktadır. Beytin ikinci mısraı DY1 nüshasında aktarılmamıştır.
- **Nazm (132)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında “Şeh-i şeb değdi çün maşırıkda a’lâm / Duhânı şarka açdı râyet-i şâm // Sanup Çîn şâhı saldı hayme ü bâr / Livâlar ser-nigûn sancak nigûnsâr” şeklinde aktarılmakla birlikte AG ve FRA1 nüshalarında **Mesnevî**; MK8 nüshasında **Beyt**; İB3 ve İS8 nüshalarında başlıksız iki beyitlik nazım olarak aktarılmaktadır.

4. DY1 nüshasındaki bazı nazım türündeki metinlerin beyit sayılarında diğer nüshalara göre farklılık gözlenmektedir:

- **Nazm (23)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında iki beyit; diğer nüshalarda üç beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (31)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında tek beyit; diğer nüshalarda iki beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (38)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında iki beyit; diğer nüshalarda tek beyit olarak aktarılmış, ikinci beytin mısraları nesir bölüm içerisinde aktarılmıştır.
- **Nazm (42)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında dört beyit; İB3 nüshasında üç beyit; AG, MK8, İS8 ve FRA1 nüshalarında dört beyit olarak aktarılmaktadır.

- **Nazm (45)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında dört beyit; AG ve FRA1 nüshalarında dört beyit; MK8, İB3 ve İS8 nüshalarında üç beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (50)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında üç beyit; FRA1 nüshasında iki beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (52)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında üç beyit; MK8 nüshasında iki beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (55)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında tek beyit; diğer nüshalarda iki beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (64)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında üç beyit; MK8 nüshasında iki beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (96)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında tek beyit; AG, MK8, İB3, İS8 ve FRA1 nüshalarında iki beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (125)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında beş mısra; diğer nüshalarda dört beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (140)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında on sekiz beyit; FRA1 nüshasında on altı beyit ve diğer nüshalarda yirmi beyitlik olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (154)** başlıklı bölüm, DY1 nüshasında dokuz beyit; MK8 nüshasında sekiz beyit olarak aktarılmaktadır.

5. DY1 nüshasında nazım türlerinde aktarılan bölümlere ait beyit/mısraların diğer nüshalarda farklı beyit/mısra olarak aktarıldığı görülmektedir.

- **Nazm (104)** başlıklı bölümün ikinci beyti, DY1 nüshasında ikinci beyit, AG matbuunda ve MK8 nüshasında üçüncü beyit olarak aktarılmaktadır. Aynı nazımın üçüncü beyti, DY1 nüshasında üçüncü beyit iken AG ve MK8 nüshasında ikinci beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (106)** başlıklı bölümün ikinci beyti, DY1 nüshasında beytin ilk mısrası, İB3 nüshasında nazımın ikinci beytinin ilk mısrası ile aynı iken, AG, MK8, İS8 ve FRA1 nüshalarında nazımın ilk beytinin ikinci mısrası ile yer değiştirdiği gözlenmektedir.
- **Nazm (146)** başlıklı bölümün ikinci beyti, DY1 ve FRA1 nüshasında aynı olmakla birlikte diğer nüshalarda mısraların yer değiştirdiği gözlenmektedir.

- **Nazm (150)** başlıklı bölümün altıncı beyti, DY1 nüshasında altıncı beyit, diğer nüshalarda sekizinci beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (154)** başlıklı bölümün altıncı beyit, DY1 nüshasındaki altıncı beytin birinci ve ikinci mısrası İB3 nüshasında yer değiştirilerek aktarılmıştır.
- **Nazm (155)** başlıklı bölümün on beş ve on altıncı beyti, DY1 nüshasında diğer nüshalarla sıralama farklılığı göstermektedir.

6. DY1 nüshasında aktarılan nazım türlerindeki bölümlere ait mısralarda geçen sözcüklerin diğer nüshaların aynı nazım türlerindeki bölümlere ait mısralarda farklılık gösterdiği gözlenmektedir.

- DY1 nüshasının 84b sayfasında aktarılan başlıksız nazımın ilk mısrası “Seg-sıfatân-ı âdemî-servi” iken diğer nüshalarda “Zîn-i seg-sıfatân-ı âdemî-servi” şeklinde aktarılmaktadır. Buradaki “Zîn” sözcüğü DY1 nüshasından nazımdan önce gelen nesir bölümünde aktarılmaktadır.

7. DY1 nüshasında başlıksız olarak aktarılan nazım/nesir bazı bölümlerin, diğer nüshalarda başlık kullanılarak aktarıldığı görülmektedir. Ayrıca DY1 nüshasında kullanılan nazım ya da bazı nesir bölüm başlıklarının diğer nüshalarda farklı başlıklarla aktarıldığı görülmektedir:

- DY1 nüshasının 25a sayfasında ve İB3 ile İS8 nüshalarında başlıksız olarak aktarılan mısra, AG ve MK8 nüshalarında **Mısra** başlığı ile FRA1 nüshasında ise nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.
- DY1 nüshasının 25a sayfasında başlıksız aktarılan bir beyit ve **Diger** başlığı altında aktarılan bir beyitlik nazım, AG, MK8, İB3 ve İS8 nüshalarında **Beyt** başlığı altında, FRA1 nüshasında ise nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.
- DY1 nüshasının 48a sayfasında **Nazm** başlığı ile aktarılan üç beyitlik nazım, FRA1 nüshasında aynı adla AG, İB3 ve İS8 nüshalarında **Şi'r** ve MK8 nüshasında **Beyt** başlığı ile aktarılmaktadır.
- DY1 nüshasının 55b sayfasında **Mesnevî** başlığı ile aktarılan nazım, AG, İB3 ve İS8 nüshalarında **Mesnevî Li-mü'ellifihi**, MK8 nüshasında **Beyt** ve FRA1 nüshasında **Nazm** başlığı ile aktarılmaktadır.

- DY1 nüshasının 56b sayfasında **Nazm** başlığı ile aktarılan nazım, İB3 nüshasında başlıksız, MK8 nüshasında **Beyt**, AG ve FRA1 nüshalarında nazımın ilk mısraı **Mısra** ve ikinci mısraı **Nesr** başlıklı bölümde aktarılmaktadır.
- DY1 nüshasının 56b sayfasında **Nazm** başlığı ile aktarılan nazımın ilk mısraı AG matbuunda **Mısra** başlığı, ikinci mısraı ise **Nesr** başlığı altında aktarılmaktadır.
- DY1 nüshasının 82b sayfasında başlıksız aktarılan nazım AG, İB3, İS8 ve FRA1 nüshalarında **Mesnevî**, MK8 nüshasında **Beyt** başlığı altında aktarılmaktadır.
- DY1 nüshasının 88a sayfasında başlıksız aktarılan nazım, AG ve İS8 nüshalarında **Mesnevî Li-mü'ellifihi**, İB3 nüshasında **Mesnevî**, MK8 nüshasında **Beyt** ve FRA1 nüshasında **Nazm** başlığı altında ile aktarılmaktadır.
- DY1 nüshasının 89b sayfasında **Kelâm-ı Manzûm** başlığı ile aktarılan nazım, AG ve İS8 nüshalarında **Mesnevî Li-mü'ellifihi**, MK8 ve İB3 nüshalarında **Mesnevî**, FRA1 nüshasında **Nazm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- DY1 nüshasının 91a sayfasında **Manzûm** başlığı ile aktarılan nazım, AG, İB3 ve İS8 nüshalarında **Mesnevî**, MK8 nüshasında **Mesnevî Li-mü'ellifihi** ve FRA1 nüshasında **Nazm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- DY1 nüshasının 92a sayfasında **Nazm** başlığı ile aktarılan nazım, AG matbuunda **Mesnevî Li-mü'ellifihi**, MK8 ve İS8 nüshalarında **Mesnevî**, İB3 nüshasında **Şi'r** ve FRA1 nüshasında **Nazm** başlığı ile aktarılmaktadır.

8. DY1 nüshasının yapraklarındaki satır sayıları hep aynı şekilde devam etmekle birlikte yalnızca 22b sayfasında satır sayısının on altı olduğu tespit edilmiştir.

3.1.1.1.3.2. İkinci Grup Nüshalar

Bu grup tek nüshadan oluşmaktadır. AG matbuu olarak isimlendirdiğimiz bu matbu eser, Çaylak Tevfik tarafından 1287 senesinde Asır Gazetesinde tefrika edilmiştir. Eser, 19 satırdan oluşan 243 sayfalık matbu eserdir. Yayının hangi nüshadan çoğaltıldığı hususunda kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Metin içerisindeki başlıklandırmaların fazlalığı göz önünde bulundurularak tenkitli metin oluşturulmasında ikinci nüsha grubu olarak incelenmiştir.

DY1 nüshasında tespit ettiğimiz bazı bölüm başlıkları diğer nüshalarda görülmemektedir. Bu başlıklar şu şekilde tespit edilmiştir:

1. AG matbuundaki bazı nazımlar DY1 nüshasında nesir olarak aktarılırken, AG matbuundaki bazı nesir metinlere ait cümlelerin DY1 nüshasında nazım türlerinde aktarıldığı görülmektedir.

- AG matbuunda “El-kıssa gussa kıssasınunñ yok nihâyeti / Ân gâyetî nedâred ve in hem nihâyeti” şeklinde aktarılan **Beyt** başlıklı nazımın ilk mısraı DY1 nüshasında nesir metin içerisinde aktarılmakla birlikte nazımın ikinci beyiti bu nesirde zikredilmemektedir.
- AG matbuunda **Beyt** başlıklı nazımın beyti DY1 nüshasında “zâl ü küllü kâne mensûben ileyhim selâmu’llâhi mahmûd’en aleyhim” şeklinde nesir bir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 6. sayfasında **Şi’r** başlığı ile aktarılan nazım, DY1 nüshasının 1b sayfasında **Beyit** başlığı ile aktarılan nazımın ilk beytini oluşturmaktadır. Yine nesir bölüm içerisinde yer alan “ve nusallî alâ men estefâhu beyne’l-verâ” ifadesi de DY1 nüshasında aynı nazımın ikinci beytini oluşturmaktadır.
- AG matbuunun 26. sayfasında **Mesnevî** başlığı ile aktarılan iki beyitlik nazımın ilk beyti DY1 nüshasının 8b sayfasında **Beyt**, ikinci beyti de **Kelâm-ı Manzûm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 52. sayfasında **Mesnevî** başlığı ile iki beyit olarak aktarılan nazım, DY1 nüshasının 17a sayfasında **Nazm** başlığı ile tek beyit olarak aktarılmaktadır. Bu beyitlerden birinci beytin mısraları DY1 nüshasında **Nazm** başlıklı nazım öncesinde aktarılan nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 82. sayfasında **Beyt** başlıklı nazımın ikinci mısraını oluşturan “... gülistân-ı bezme tolûları yağmur yağâr gibi yağdı” ifadesi DY1 nüshasının 29a sayfasında nesir metin içerisinde aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 145. sayfasında **Beyt** başlığı ile aktarılan tek beyitlik nazımın ilk mısraı olarak aktarılan “El-kıssa gussa kıssasınunñ yok nihâyeti” ifadesi DY1 nüshasının 55a sayfasında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır. Yine bu beytin ikinci mısraı DY1 nüshasında tespit edilememiştir.
- AG matbuunun 203. sayfasında başlıksız olarak aktarılan “Şeh-i şeb degdi çün maşrıkdâ a’lâm / Duhânı şukka açdı râyet-i şâm // Sanup Çîn şâhı saldı hayme vü bâr / Livâlar

ser-nigûn sancak nigûnsâr” iki beyitlik nazım, DY1 nüshasının 79a sayfasında nesir bir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.

5. AG matbuunda bazı nazımların beyit sayılarında DY1 nüshasına göre farklılık gözlemlenmektedir.

- AG matbuunun 19. sayfasında **Mesnevî** başlığı ile aktarılan üç beyitlik nazım, DY1 nüshasının 6a sayfasında **Beyt** başlığı ile iki beyit olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 26. sayfasında iki beyit olarak aktarılan **Beyt** başlıklı nazım, DY1 nüshasının 8b sayfasında **Beyt** başlığıyla tek beyit olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 31. sayfasında **Beyt** başlığı ile aktarılan tek beyit, DY1 nüshasının 10a sayfasında iki beyit olarak aktarılmaktadır. İkinci beytin mısraları beyitten hemen sonraki nesir bölümünde aktarılmıştır.
- AG matbuunun 35. sayfasında **Mesnevî** başlığı ile aktarılan dört beyitlik nazım, DY1 nüshasının 11a sayfasında **Nazm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 41. sayfasında **Mesnevî** başlığı ile aktarılan üç beyitlik nazım, DY1 nüshasının 13a sayfasında **Nazm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 47. sayfasındaki **Mesnevî** başlıklı iki beyitlik nazım, DY1 nüshasının 15b sayfasında **Mesnevî** başlığı ile üç beyit olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 52. sayfasındaki **Mesnevî** başlıklı iki beyitlik nazım, DY1 nüshasının 17a sayfasında **Nazm** başlığı ile tek beyit olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 66. sayfasında **Mesnevî Li-mü’ellifihi** başlığı ile aktarılan üç beyitlik nazım, DY1 nüshasının 22b sayfasında **Nazm** başlığı ile üç beyit olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 123. sayfasındaki **Mesnevî** başlıklı iki beyitlik nazım, DY1 nüshasının 46a sayfasında **Nazm** başlığı ile tek beyit olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 187. sayfasındaki **Mesnevî** başlıklı dört beyitlik nazım, DY1 nüshasının 73a sayfasında başlıksız beş mısralık nazım türünde aktarılmaktadır.
- AG matbuunun 212. sayfalarındaki **Mesnevî** başlıklı yirmi beyitlik nazım, DY1 nüshasının 82b sayfasında başlıksız on sekiz beyit olarak aktarılmaktadır.

- AG matbuununun 236 sayfasındaki **Mesnevî** başlıklı on yedi beyitlik nazım, DY1 nüshasının 91a sayfasında başlıksız olarak dokuz beyitlik nazım türünde aktarılmaktadır.

6. AG matbuunda nazım olarak aktarılan bölümlere ait beyit/mısraların DY1 nüshasında farklı beyit/mısra olarak aktarıldığı görülmektedir.

- AG matbuununun 145. sayfasındaki **Kıt'a Li-mü'ellifihi** başlıklı nazımın üçüncü beyti, DY1 nüshasının 55a sayfasındaki başlıksız nazımın ikinci beyti olarak aktarılmaktadır. AG matbuundaki nazımın ikinci beyti de DY1 nüshasındaki nazımın üçüncü beyti olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 146. sayfasındaki **Mesnevî Li-mü'ellifihi** başlıklı nazımın ilk beytinin ikinci mısraı, DY1 nüshasının 55b sayfasında **Mesnevî** başlığı ile aktarılan nazımın ikinci beytinin ilk mısraı olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 226. sayfasındaki ikinci beytinin mısraları, DY1 nüshasının 88a sayfasında başlıksız olarak aktarılan nazımın mısralarında yer değiştirdiği görülmektedir.
- AG matbuununun 231. sayfasındaki sekizinci beyit, DY1 nüshasının 89b sayfasında **Kelâm-ı Manzûm** başlığı ile aktarılan nazımda altıncı beyit olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 240. sayfasındaki **Mesnevî Li-mü'ellifihi** başlıklı nazma ait on beş ve on altıncı beyitlerin, DY1 nüshasının 92a sayfasında başlıksız olarak aktarılan nazımın on beş ve on altıncı beyitlerinde yer değiştirdiği gözlenmektedir.

7. AG matbuunda başlık kullanılarak aktarılan nazım/nesir bazı bölümlerin, DY1 nüshasında başlıksız olarak aktarıldığı görülmektedir. Ayrıca AG matbuunda kullanılan nazım ya da bazı nesir bölüm başlıklarının DY1 nüshasında farklı başlıklarla aktarıldığı görülmektedir.

- AG matbuununun 73. sayfasında **Mısra** başlığı ile aktarılan mısra, DY1 nüshasının 25a sayfasında başlıksız olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 73. sayfasındaki **Beyt** başlıklı iki beyitlik nazım, DY1 nüshasının 25a sayfasında başlıksız aktarılan bir beyit ve **Diğer** başlığı altında aktarılan bir beyit şeklinde aktarılmaktadır.

- AG matbuununun 129. sayfasında **Şi'r** başlığı ile aktarılan nazım, DY1 nüshasının 48a sayfasında **Nazm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 146. sayfasında **Mesnevî Li-mü'ellifihi** başlığı ile aktarılan nazım, DY1 nüshasının 55b sayfasında **Mesnevî** başlığı ile aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 149. sayfasındaki **Beyt** başlıklı nazım, DY1 nüshasının 56b sayfasında **Nazm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 149. sayfasındaki **Mısra** başlıklı nazım, DY1 nüshasının 56b sayfasında **Nazm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 149. sayfasındaki **Mısra** başlıklı nazım, DY1 nüshasının 57a sayfasında **Nazm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 212. sayfalarında **Mesnevî** başlığı ile aktarılan nazım, DY1 nüshasının 82b sayfasında başlıksız olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 226. sayfasında **Mesnevî Li-mü'ellifihi** başlığı ile aktarılan nazım, DY1 nüshasının 88a sayfasında başlıksız olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 231. sayfasında **Mesnevî Li-mü'ellifihi** başlığı ile aktarılan nazım, DY1 nüshasının 89b sayfasında **Kelâm-ı Manzûm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 236. sayfasında **Mesnevî** başlığı ile aktarılan nazım, DY1 nüshasının 91a sayfasında başlıksız olarak aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 237. sayfasında **Mesnevî** başlığı ile aktarılan nazım, DY1 nüshasının 91b sayfasında **Manzûm** başlığı ile aktarılmaktadır.
- AG matbuununun 240. sayfasında **Mesnevî Li-mü'ellifihi** başlığı ile aktarılan nazım, DY1 nüshasının 92a sayfasında başlıksız olarak aktarılmaktadır.

4.1.1.1.3.3. Üçüncü Grup Nüshalar

Üçüncü grup nüshaların merkezinde **MK8** olarak kodladığımız, Ankara Milli Kütüphane arşivinde FB 471/1 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunan nüshadır. Nüshanın müstensihisi Abdi b. Hibetullah b. Halimi'dir. İstinsah tarihi H 952/M 1545'tir. Nüsha, 89 (1b-90a) yapraktan oluşmakla birlikte sayfalar 15 satırdan müteşekkildir.

Bu grupta yer alan nüshaların kendileri arasındaki ilişki için şunları söyleyebiliriz:

Tenkitli metnin oluşturulmasında bu grupta MK8 nüshası tercih edilmiştir. Bu grupta nüshalar MK8 nüshasından hareketle MK4 ve (?) Bilinmeyen bir nüsha kolundan ilerlemesi söz konusudur. Grupta bilinmeyen nüshaların dışında MK8, MK4, MK7, MK12, MK3, İS15, İÜ6, AB2, BH, MK1, MK11, İS7, İÜ2, İÜ7, İB2, KK3, Bİ1, KM2, AÜ2, İS6, MK8 olmak üzere toplam 21 (yirmi bir) nüsha tespit edilmiştir.

Tenkitli metin oluşturmada MK8 nüshası kullanılmakla birlikte bu grupta nüshalar MK8 nüshasından itibaren MK4 ve (?) olmak üzere iki koldan ilerlemektedir:

Birinci kol: **MK8** → **MK4** → (MK12) → MK3 → (İS15) → (?) → MK1 → MK8

→ BH → İÜ6 → MK11 → (MK7) → (AB2)

İkinci kol: **MK8** → ? → (İS7) → İÜ2 → İÜ7) → (İB2) → KK3 → Bİ1 → KM2

→ AÜ2 → İS6

Bu grubun nüshaları, MK4 ve (?) nüshasından çoğaltıldığını düşünmemize neden olan şu ortak noktalarda birleşmektedir:

1. Üçüncü grubun nüshalarında **Sıfat-ı Ney** başlığının kullanılmış olması ortak bir özelliktir.
2. Üçüncü grubun nüshalarında **Sıfat-ı Subh-ı Çeng** başlıklı bölüm bulunmamaktadır.
3. Üçüncü grubun nüshalarında **Sıfat-ı Subh-ı Çeng** başlıklı bölüm bulunmamaktadır.
4. Üçüncü grup nüshaların merkezindeki MK8 nüshasının **Giriftâr-ı Şuden-i Nazar Edip der-Dest Seg-Rakîb** başlıklı bölümde sayfa kenarına derc edilmiş “ıstılahât-ı kimyâ” ifadesi bulunmaktadır. Benzer kullanım MK4 nüshasının ilgili bölümünde de söz konusudur. Bu benzerlik de MK8 ve MK4 nüshaları arasındaki bağlantıya işaret etmektedir.
5. MK4 nüshası MK12 ve MK3 kollarından devam etmektedir. Nüshalarda **Sebeb-i Te’lif** başlıklı bölüm “olmakda” ibaresi ile son bulurken, MK3 nüshasında bu ibare “olmadıkda” şeklinde aktarılmıştır. Bu farklılık MK12 nüshası ile MK3 nüshasını bir birinden ayıran iki kol olarak devam ettiğini gösteren bir unsur olarak tespit edilmiştir.

6. Metinde Sıfat-ı Ney başlığı ile aktarılan bölüm, MK8, MK4, MK12, MK3 ve MK7 nüshalarında “ol nây-ı kâşâne ...” ifadesi ile başlarken, AB2, MK1 ve MK11 nüshalarında bu ifade “ol kâşâne ...” şeklinde aktarılmaktadır. “Nây” sözcüğünün eksikliğinden hareketle, MK3 nüshası ile AB2, MK1, MK11 nüshalarının aralarında bulunduğu nüsha grubu arasında bilinmeyen bir nüsha olduğunu söyleyebiliriz.

7. **Sıfat-ı Rûz** başlığı, üçüncü grup nüshaların merkezine aldığımız MK8 nüshasında, MK8 nüshasından ilk ayrılan kolu temsil eden MK4 nüshasında; MK8 nüshasından (?) bilinmeyen nüsha ile ayrılan bir kola ait nüshalardan İS7 ve İÜ2 nüshalarında aktarılmaktadır.

8. MK4 nüshasının MK3 kolundan devam eden MK1, MK8, İS15, BH, İÜ6, MK11, MK7, AB2 nüshalarında eksik bölümler ve ortak kullanılan başlıklar şu şekilde tespit edilmiştir:

- Örneğin DY1 nüshasında aktarılan **Beyân-ı Kerden-i Nağme ez-Asl-ı Hod be-Pîş-i Akl-ı Tâcdâr u Nümûden-i Hüner-hâ-yı Hîş** başlıklı bölüm bu nüshalarda bulunmamaktadır.
- MK3 nüsha kolundan devam eden MK11, AB2 ve MK7 nüshaları ortak eksik bölüm bulundurması açısından benzerlik göstermektedir. Bu grubun MK1, MK8, BH ve İÜ6 nüshalarında bulunan **Sıfat-ı Hâl u Nokta-i Dâire-i Cemâl** başlıklı bölüm MK11 nüshasında eksik sayfa sebebiyle tespit edilememiştir. Koparak kaybolduğunu düşündüğümüz bu bölüme ait sayfa, grubun diğer nüshaları olan AB2 ve MK7 nüshalarında eksik bırakılmıştır. Bu da AB2 ve MK7 nüshasının MK11 nüshasından çoğaltıldığını ayrıca bu başlıklı bölümü bulunduran MK1, MK8, BH ve İÜ6 nüshalarıyla aynı koldan gelmekte olduklarını gösterir bir husustur.
- MK3 nüshasından çoğaltıldığını düşündüğümüz nüshalarda **Âgâz-ı Dâstân** başlığının bu şekilde kullanımını söz konusudur.

9. MK3 nüsha koluna mensup İS15, AB2 ve MK11 nüshalarında **Sıfat-ı Balgam** başlıklı bölüm bulunmamaktadır.

10. DY1 nüshasında “**Resîden-i Nazar-ı be-Şehr-i Âfiyet ü Pür-Sîden-i Âb-ı Hayvân ez-Nâmus-ı pür-Mevhibet ve Sıfat-ı Bahâr** (DY1 11b)” şeklinde aktarılan bölüm başlığındaki “pür-Mevhibet” ifadesi bazı nüshalarda “pür-muhabbet” şeklinde aktarılmıştır. MK3 nüsha

koluna mensup nüshalarda bu başlık için “pür-Mevhibet” şeklinde kullanımı tercih edilmiştir. Bu kullanım, nüshaların aynı koldan geldiği görüşümüzü destekleyen bir unsurdur.

11. **Resîden-i Nazar-ı be-Şehr-i Şöhret u Pür-Sîden-i Âb-ı Hayvân ez-Fahr-ı pür-Şevket** başlığında “âb-ı hayvân” şeklindeki tamlamanın “âb” sözcüğü MK1 ve MK11 nüshalarında tespit edilememiştir.

12. **Resîden-i Nazar-ı be-Şehr-i Şöhret u Pür-Sîden-i Âb-ı Hayvân ez-Fahr-ı pür-Şevket** başlıklı bölümün bitiş ifadesi MK1, MK8, BH, İÜ6, MK11, MK7 ve AB2 nüshalarında “koyup gitti” şeklinde aktarılırken; MK3 ve İS15 nüshalarında “çıkıp gitti” şeklinde aktarılmaktadır. Bu farklılık merkezde MK3 nüshasında birleşen İS15 ve MK1 nüshalarının ayrı kollarda ilerlediği görüşümüzü desteklemektedir. Burada MK1 nüshasının başka bir nüshadan çoğaltıldığı ve (?) bilinmeyen bir nüshanın varlığını göstermektedir.

13. **Resîden-i Nazar-ı pür-İbret ber-Girdâb-ı Hayret** başlığındaki “pür-ibret” ifadesi İS15, MK11, MK12, MK7 nüshalarında “pür-gayret” şeklinde aktarılırken; İÜ2 ve İÜ6 nüshalarında başlık yeri boş bırakılmış.

Yine bu bölümün başlangıç cümlesi MK4, MK12, MK1, MK8 ve MK11 nüshalarında “Tavî eydür bir subh ki ...” şeklinde iken; MK3 nüshasında “Ravî eydür bir subh ...” şeklinde ve MK8 nüshasında “Bir subh ki ...” şeklinde aktarılmaktadır.

14. MK4 nüshasının ayrılan iki kollarından birincisi olan MK12 nüshasında **Sıfat-ı Subh** başlığı aktarılırken, grubun diğer kolu olan MK3 nüshasında bu başlığın olduğu yer boş bırakılmıştır. Yine MK3 nüshasının (?) bilinmeyen nüsha ile ayrılan koluna mensup İÜ6 nüshasında da bu bölüm boş bırakılmıştır.

MK8 nüshasının (?) bilinmeyen nüsha kolundan ayrılan İB2 nüshasında ve İB2 nüshasını takip eden KK3, Bİ2, KM2, AÜ2 ve İS6 nüshalarında **Sıfat-ı Subh** başlığı aktarılmaktadır. Aynı koldan İB1 nüshasında başlığın olduğu yer boş bırakılmıştır. Ayrıca MK3 nüshası ve İB1 nüshasında, diğer nüshaların bu bölümünde olmayan mısralar aktarılmaktadır.

15. MK3, İS15 ve MK8 nüshalarında, **Beyân-ı Kerden-i Nağme ez-Aslı Hod** başlıklı bölümde eksik metin söz konusu; ancak İS15 nüshasında karşılaştığımız sayfa kenarındaki notlardan hareketle bu nüshanın istinsah edildikten sonra kontrol edildiğini söyleyebiliriz.

16. MK8 nüshasının ayrılan kollarından MK4 nüshası ve MK4 nüshasının ayrılan kollarından olan MK3 nüshasında, ayrıca MK8 nüshasından (?) bilinmeyen nüsha ile ayrılan koldan ayrılan İS7 nüshası ve İS7 nüshası koluna mensup İÜ2 ve İÜ7 nüshalarının son bölümlerinde kullanılan başlıklarda benzerlik çok azdır.

4.1.1.1.3.4. Dördüncü Grup Nüshalar

Dördüncü grup nüshaların merkezinde **İB3** olarak kodladığımız, İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi arşivinde 5370 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunan nüshadır. Nüshanın müstensihisi Ahmed b. Abdurrahman'dır. İstinsah tarihi 4 Safer 952'dir. Nüsha, 104 yapraktan oluşmakla birlikte sayfalar 15 satırdan müteşekkildir.

Bu grupta yer alan nüshaların kendileri arasındaki ilişki için şunları söyleyebiliriz:

Tenkitli metnin oluşturulmasında bu grupta İB3 nüshası tercih edilmiştir. Bu grupta nüshalar İB3 nüshası ve bu nüshaya eşdeğer İS13 nüshasından hareketle iki koldan ilerlemektedir.

Grupta bilinmeyen bir nüshanın dışında İB3, İN, İS10, AEÜ2, AEÜ1, Bİ2, İS2, KK2, İM2, İM1, İA, İS13, İÜ3, MK5, İS12, KM1, KK1, İÜ1, İT2, İÜ5 ve SÇ nüshası olmak üzere toplam 21 (yirmi bir) nüsha tespit edilmiştir.

1. **Sebeb-i Te'lif** başlıklı bölüm, İS13 nüsha koluna ait İÜ3 nüshasında ve İÜ3 nüshasını takibeden nüshalardan MK5 nüshasında üç beyitlik nazım olarak aktarılmaktadır.

2. **Sıfat-ı İnkisâr-ı Dil** şeklindeki bölüm başlığı, İS13 nüsha koluna ait İÜ3 nüshası, yine aynı kola mensup MK5 ve İS12 nüshalarında aktarılmaktadır. Bu benzerlik de bahsi geçen nüshaların aynı kola mensubiyetini ortaya koymasından önemlidir.

3. **Sıfat-ı Esâmi-i Kütüb-i Fünûn** şeklindeki bölüm başlığı, İS13 nüsha koluna ait İÜ3 nüshasında ve (?) bilinmeyen nüshadan ayrılan kolları oluşturan MK5 nüshası ve İÜ5

nüshasında aktarılmaktadır. Dolayısıyla ayrılan iki kolun ilk nüshaları olan MK5 nüshası ve İÜ5 nüshası aynı nüshadan istihzah edildiğini söyleyebiliriz.

4. **Şenîden-i Dil Mâcerâ-yı Âb-ı Hayvân u Uzlet Kerden ez-Hevâ-yı Hâkdân** başlıklı bölüm MK5 ve İÜ5 nüshalarında aynıdır. Ancak bu aktarılanlar, diğer nüshalardaki aktarılışından farklıdır.

5. **Istılahat-ı Buhar** şeklinde aktarılan bölüm başlığı, MK5 ve İÜ5 nüshalarında mevcuttur.

6. **Sıfat-ı Bâg u Mîvehây-ı Gûn-â-gûn** şeklinde aktarılan MK5 nüshasındaki bölüm başlığı, dördüncü nüsha grubunun merkezindeki İB3 nüshasına eşdeğer kabul ettiğimiz İS13 nüshasında, İS13 nüshasını takip eden gruplarda yer alan İÜ5 nüshası ve İS12 nüshasında **Sıfât-ı Bâg-ı Mîvehâ** şeklinde aktarılmaktadır. Bu sebeplerle bahsettiğimiz nüshaların aynı aileye mensup olduğunu hatta birbirinden istihzah edilmiş olabileceğiniz söyleyebiliriz.

7. **Istılahât-ı Edvâr** başlıklı bölüm, İB3 nüshasında, İB3 nüshasını takip eden kollarda İN ve İS2 nüshalarında ve ayrıca İS13 nüshasından devam eden kolda İÜ5 nüshasında mevcuttur. İB3 nüshasında, İB3 nüshasının kollarından İN nüshası ve B12 nüshasında da mevcuttur. Yine İN nüshasını takip eden İS10, AEÜ2, AEÜ1 nüshalarında ve Bİ2 nüshasını takip eden İS2, KK2, İM2, İM1 ve İA nüshalarında da bulunmaktadır. İN, İS10, AEÜ2, AEÜ1 ve Bİ2, İS2, KK2, İM1 ve İA nüshalarında bu bölümün bulunması İB3 nüshasından gelişen bir kol olduğunu göstermektedir.

8. **Sıfat-ı Muhyâ-yı Kelle** şeklinde aktarılan bölüm başlığı, İS13 nüshasından devam eden kola mensup MK5, İS12, KM1, KK1, İÜ1 ve İT2 nüshalarında **Sıfat-ı Muyân-ı Küleh** şeklinde aktarılmaktadır.

Bu durumda İS13 nüshasından devam eden İÜ3 nüshası ile MK5 nüshası arasında (?) bilinmeyen bir nüshanın varlığını göstermektedir.

9. **Sıfat-ı Muhyâ-yı Kelle** başlıklı bölüm, İS13 ve İÜ3 nüshasından devam eden kola mensup olan MK5, İS12, KM1, KK1, İÜ1 ve İT2 nüshalarında “el-kıssa ...” ifadesi ile başlarken, İÜ5, SÇ nüshalarında “kûh-ı vâdî ...” ifadesi ile başlamaktadır.

10. **Istilahat-ı Mantık** başlığı, İB3 nüshasından devam eden kollara mensup olan İN, İS10, AEÜ2, AEÜ1 nüshalarında **Azm Kerden-i Vehm-i Nâmdâr be-Akl-ı Tâcdâr** şeklinde aktarılmaktadır. Bu durum İB3 nüshasından devam eden kolların İN ve Bİ2 nüsha kolları şeklinde ikiye ayrılmasına neden olmaktadır.

11. İN, İS10, AEÜ2, AEÜ1 ve İS2 nüshalarında **Azm Kerden-i Vehm-i Nâmdâr be-Akl-ı Tâcdâr** şeklinde aktarılan nesir bölümün ilk cümlesi “meğer kim ...” şeklinde başlamaktadır.

Ayrıca devam eden bölümün başlığı İB3 nüshasını devam ettiren İS2 nüshasında ve yine İB3 nüshasından devam eden bir diğer kolundan devam eden İN nüshasının diğerlerinden farklı olduğunu göstermektedir.

12. **Matlâb-ı Sıfat Fenâ-yı Dehr u Ney-i Vefâ-yı û** şeklinde başlıklandırılan bölüm yalnızca İS13 nüshası ve yine bu nüshadan devam eden İÜ3 nüshasında, İÜ3 nüshasını devam ettiren (?) bilinmeyen nüshanın ardından iki kola ayrılan MK5 ve İÜ5 nüshalarında görülmektedir.

Yine MK5 nüshasını takip eden İS12, KM1, KK1, İÜ1 ve İT2 nüshalarında ve İÜ5 nüshasını takip eden SÇ nüshasında görülmektedir.

13. **Beyân-ı Kerden-i Nagme ez-Asl-ı Hod be-Pîş Akl-ı Tâcdâr u Nûmûden-i Hüner Hâ-yı Hîş be-Pîş-i Pîr-i Edvâr** şeklinde aktarılan bölüm başlığı İB3 ve İB3 nüshasını devam ettiren nüsha kolundan İN, İS10, AEÜ2 ve AEÜ1 nüshalarında bulunmamaktadır.

14. **Istilahât-ı Tarîkât-ı Şeyh-i İlhâm** başlığının kullanıldığı bölüm yalnızca İS13 nüshasını devam ettiren MK5, İS12, KM1, KK1, İÜ1 ve İT2 nüshalarının yanı sıra İÜ5 ve SÇ nüshalarında aktarılmamaktadır.

15. **Matlâb-ı Latîfe** şeklinde aktarılan bölüm başlığı, İS13 nüshasında ve bu nüshadan devam eden kola ait olan MK5, İS12, KM1, KK1, İÜ1 ve İT2 nüshalarında aktarılmaktadır.

16. **Haber-dâden-i Akl-ı Tâcdâr ez-Firâr-ı Nazar-ı Ayyâr ...** başlıklı bölüm, İS13 nüshasında ve bu nüshadan devam eden MK5 ve İS12 nüshaları dışında kullanılmamıştır.

17. **Haber-dâden-i Akl-ı Tâcdâr ez-Firâr-ı Nazar-ı Ayyâr ...** başlığı yerine İB3 nüshasının “ez-în cânib” ifadesi kullanılmaktadır. Aynı başlık yerine diğer nüshalarda cümleler “Biz geldik

bu canibe ...” şeklinde aktarılan nesir bölümün giriş cümlesi İB3 nüshasında “Biz geldik bu tarafa ...” şeklinde aktarılmaktadır. Burada İB3 nüshasının diğer nüshalardan farklı bir şekilde ilerlediğini gösterir.

18. **Sıfat-ı Darb u Harb** başlığı ile aktarılan nesir bölümün ilk cümlesi, İB3 nüshası, Bİ2 nüshası ve Bİ2 nüshasını takip eden İS2, KK2, İM2, İM1 ve İA nüshalarında “ol subh-dem kim ...” şeklinde aktarılırken, İÜ3 ve İÜ5 nüshalarında “ol subh-dem ki ...” şeklinde aktarılmaktadır. Bu ifadeler iki grubun ayrı kollardan devam ettiğini göstermektedir.

19. **Matlab-ı Sıfat-ı Fenâ-yı Dehr-i bî-Fenâ** şeklinde aktarılan bölüm başlığı yalnızca İS13 nüshası, İS13 nüshasından devam eden nüshalardan İÜ3, MK5 ve İÜ5 nüshalarında MK5, İS13, İÜ3, İÜ5 nüshalarında aktarılmaktadır. Bu bilgilerden hareketle İÜ3 ve İÜ5 nüshalarının İS13 nüshasından istinsah edildiğini söyleyebiliriz.

20. Anlatı boyunca bazı kısa başlıklar; İB3 nüshasında, İB3 nüshasından gelen İS2 nüshası; yine İB3 nüshasının devam eden kollarından olan İN ve İS10 nüshasında bulunmadığı görülmüştür. Bazı kısa başlıklar sonradan sayfa kenarlarına derc edilmiştir. Bu da nüshaların sonradan gözden geçirildiğini düşündürmektedir.

21. İB3 nüshasında dikkat çeken bir diğer husus, sayfa kenarlarında oldukça fazla sahh bulunmaktadır. Bu da İB3 nüshasının başka nüshalarla karşılaştırılarak gözden geçirildiğini düşündürmektedir.

4.1.1.1.3.5. Beşinci Grup Nüshalar

Beşinci grup nüshaların merkezinde **İS8** olarak kodladığımız, İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 731 demirbaş numarası ile kayıt altında bulunan nüshadır. Nüshanın müstensihine dair bir bilgi bulunmamasıyla birlikte 988 yılında istinsah tarihini bilgisi bulunmaktadır. Nüsha, 119 yapraktan oluşmakla birlikte sayfalar 15 satırdan oluşmaktadır.

Grupta bilinmeyen iki nüshanın dışında İS8, MK9, İÜ4, İS3, İS5, İT1, İS9, İS1, İS14, İS11, MH1, MH2, KT, MK13, MK2, AB1, İB1 nüshası olmak üzere toplam 17 (on yedi) nüsha tespit edilmiştir.

Tenkitli metnin oluşturulmasında bu grupta İS8 nüshası tercih edilmiştir. Bu grupta nüshalar İS8 nüshasından hareketle MK9, İS3 ve İT1 olmak üzere üç koldan ilerlemektedir:

Birinci kol: İS8 → MK9 → ? → İÜ4

İkinci kol: İS8 → İS3 → İS5

Üçüncü kol: İS8 → İT1 → (İS9 → ? → İS1 → İS14 → İS11 → MH1 → MH2 → KT
→ MK13) → (MK2 → AB1 → İB1)

Bu gruba ait nüshalar arasında şu ortak noktalar tespit edilmiştir:

1. **Sebeb-i Te'lif** bölüm başlığı beşinci grup nüshaların merkezindeki İS8 nüshasında ve İS8 nüshasından çoğaltılan İT1 nüshasında ve İT1 nüshasını takip eden İS9 ve MK2 nüshalarında, İS9 nüshasını takip eden İS1, İS11, MH1, MH2, KT ve MK13 nüshalarında, MK2 nüshasını takip eden AB1 ve İB1 nüshalarında kullanılmamıştır. Ayrıca İS1 nüshasını takip eden nüsha kollarından İS14 nüshasında bu bölüm başlığına ayrılan yer boş bırakılmıştır.
2. Esere konu olan hikâyenin anlatıldığı bölümde kullanılan **Âgâz-ı Dâstân-ı Dûstân** başlığı, İS8 nüshasında, İS8 nüshasından çoğaltılan İS3 ve İT1 nüshalarında, İS3 nüshasından çoğaltılan İS5 nüshasında ve İT1 nüshasını takip eden nüshalardan İS11 nüshasında ve İS11 nüshasını takip eden MH1, MH2, KT ve MK13 nüshalarında aktarılmamaktadır.
3. **Sıfat-ı Nazar-ı Dîdebân u Firistâden-i Dil-i Nevcivân bi-taleb-i Âb-ı Hâyvân** şeklinde aktarılan bölüm başlığının sonunda, İS8 nüshası ve İS8 nüshasından çoğaltılan İS3 nüshasında ve İS3 nüshasını takip eden İS5 nüshasında **Sıfat-ı Sıhr** tamlaması aktarılmaktadır.

Ayrıca bu başlığın kullanıldığı bölüme giriş cümlelerinde de farklılık gözlenmektedir. İT1 nüshasını takip eden nüshalardan İS1 nüshasında ve İS1 nüshasını takip eden İS14 ve İS11 nüshalarında yine İS11 nüshasını takip eden MH1 ve KT nüshalarında, MH1 nüshasını takip eden MH2 nüshasında ve KT nüshasını takip eden MK13 nüshasında “Sıhr çün dîdebân ...” şeklindeki ilk cümle, İS8 nüshasının kollarından MK9 nüshasında ve MK9 nüshasını takip eden İÜ4 nüshasında “Bir sıhr dîdebân ...” şeklinde; İS8 nüshasının kollarından İS3 ve İT1 nüshalarında, İT1 nüshasının kollarından İS9 nüshasında ve İS1 nüshasını takip eden İS14 ve

İS11 nüshalarında, İS11 nüshasını takip eden MH1 ve KT nüshalarında, MH1 nüshasını takip eden MH2 ve KT nüshasını takip eden MK13 nüshasında “Sıhr çün dıdebân ...” şeklinde aktarılmaktadır.

4. **Resîden-i Nazar-ı be-Şehr-i Âfiyet vü Pür-Sîden-i Âb-ı Hayvân ez-Nâmus-ı Pür-Muhabbet** şeklinde aktarılan bölüm başlığının “be-şehr” ifadesi İS8 nüshasında ve İS1 nüshasını takip eden nüshalardan İS14 nüshasında “şehr” şeklinde aktarılmaktadır.

Yine bu başlık İS3 nüshasını takip eden nüshalardan İS5 nüshasında “Resîden” sözcüğü kullanılmamaktadır.

4.1.1.1.3.6. Altıncı Grup Nüshalar

Altıncı grup tek nüshadan oluşmaktadır. **FRA1** olarak isimlendirdiğimiz bu nüsha, Fransa Milli Kütüphanesi TURC358 numarada kayıtlı nüshadır. İstinsah tarihi ve müstensihine dair herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır. Nüsha, değişken satırdan oluşan 95 yaprak ve 17 satırlık sayfalardan müteşekkildir.

Karşılaştırmalı metin olarak ele aldığımız DY1 nüshası ile arasındaki farklılıkları şu şekilde aktarabiliriz:

1. FRA1 nüshasında tespit ettiğimiz bazı nesir bölümler diğer nüshalarda farklı başlıkla ya da başlıksız bölümler olarak aktarılmıştır. Bu başlıkları şu şekilde tespit edilmiştir:

- FRA1 nüshası 2b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 3b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 3b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 3b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 4a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.

- **Sebeb-i Te'lif-i Kitâb** başlıklı bölüm FRA1 nüshasında başlıksız olarak 4a sayfasında aktarılmaktadır.
- FRA1 nüshası 4a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 4a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 4b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 6b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 8b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm DY1 nüshası dışında diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 8b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm AG nüshası dışında diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 11a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 11b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 12a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm AG nüshası dışında diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 12b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 12b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 14a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 15b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm DY1 nüshası dışında diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 19a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.

- FRA1 nüshası 27a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 29b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 29b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm DY1 nüshası dışında diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 30b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 31a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm DY1 nüshası dışında diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 34b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 36a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm DY1 nüshası dışında diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 63b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm DY1 nüshası dışında diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 63b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 65a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 65a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 78b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 81b sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.
- FRA1 nüshası 83a sayfasındaki **Nesr** başlıklı bölüm diğer nüshalarda başlıksız aktarılmıştır.

2. FRA1 nüshasında tespit ettiğimiz bazı nazım başlıklı bölümler diğer nüshalarda nesir bölümlerde aktarılmıştır. Bu başlıkları şu şekilde tespit edilmiştir:

- **Nazm (27)** bölümü için FRA1 nüshasında **Mısra** başlığı kullanılmıştır. Bu mısra diğer nüshalarda nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.
- **Nazm (65)** bölümü FRA1 nüshasında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.
- **Nazm (66)** bölümü FRA1 nüshasında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.
- **Nazm (67)** bölümü hem kullanılan başlık hem de aktarıldığı nazım bakımından FRA1 nüshası ile diğer nüshalar arasında farklılık görülmektedir.
- **Nazm (110)** bölümünün ilk mısrası FRA1 nüshasında **Mısra**; ikinci mısrası ise **Nesr** başlığı ile aktarılmaktadır.
- **Nazm (111)** bölümünün ilk mısrası FRA1 nüshasında **Mısra** başlığı, ikinci mısrası ise **Nesr** başlığı altında aktarılmaktadır.

3. FRA1 nüshasında aktarılan nazımların beyit sayılarında diğer nüshara göre bazı farklılıklar görülmektedir. Bu nazımlar şu şekilde tespit edilmiştir:

- **Nazm (28)** bölümü, FRA1 nüshasında üç beyit iken diğer nüshalarda bu nazım iki beyit olarak aktarılmaktadır.
- **Nazm (28)** bölümü, FRA1 nüshasında iki beyit, diğer nüshalarda üç beyit olarak aktarılmaktadır. FRA1 nüshasında eksik olan, nazımın üçüncü beyti nesir bölümde aktarılmaktadır. Ayrıca bu beytin nesir olarak aktarıldığı bölüm başında **Nesr** başlığı kullanılmıştır.
- **Nazm (140)** bölümü, FRA1 nüshasında 19 beyit olarak aktarılmaktadır.

4. FRA1 nüshasında aktarılan nazımların beyit/mısraların aktarılış sıraları bakımından bazı farklılıklar görülmektedir. Bu nazımlar şu şekilde tespit edilmiştir:

- **Nazm (52)** bölümünde nazımın ikinci ve üçüncü beytinin aktarılış sırası bakımından FRA1 nüshası ve diğer nüshalar arasında farklılık görülmektedir.
- **Nazm (64)** bölümünde nazımın üçüncü beytine ait mısraları arasında FRA1 nüshası ile diğer nüshalar arasında farklılık görülmektedir.
- **Nazm (146)** bölümünde nazımın ikinci beytinin birinci ve ikinci mısrası FRA1 nüshası ve diğer nüshalar arasında farklılık göstermektedir.

- **Nazm (150)** bölümünde nazma ait beytlerin aktarılış sırası bakımından FRA1 nüshası ve diğer nüshalar arasında farklılıklar görülmektedir.

5. FRA1 nüshasında genel bölüm başlıklarının bazılarında bir takım farklılıklar görülmektedir. Bu başlıkları şu şekilde tespit edilmiştir:

- DY1 14a sayfasında **Güzer-i Kerden-i Nazar Ağabe-i Zühd ü Riyâ ve Cüstin Ez-Zerk-i Râhib-i Âb-ı Bekâ** başlığı ile aktarılan bölüm için FRA1 nüshasında da aynı başlık kullanılmış olup diğer nüshalarda farklılıklar gözlenmektedir.
- FRA1 nüshasında 28a sayfasında aktarılan **Azm-i Kerden-i Nazar u Rakîb-i Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden-i Be-Nahlistân-ı Kâmet ü Kirîhten-i Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr** başlığı diğer nüshalarda aktarılmamaktadır.
- FRA1 nüshasında **Nesr Sıfat-ı Beden ve Binâ-yı Tılsım-ı Ten** başlığı ile aktarılan bölüm için DY1 nüshasında **Sıfat-ı Kal'a-i Beden ve Binâ-yı Tılsım-ı Ten** başlığı kullanılmıştır.
- FRA1 nüshasında 87a sayfasında aktarılan **Der-Vefâ-yı Gerden-Bahr** başlığı diğer nüshalarda kullanılmamaktadır.

4.1.1.1.3.7. İncelemeye Tabi Tutulmayan Nüshalar

Tespit edilen nüshalardan bir kaç sayfa sayısındaki eksiklikler veya yazılarının okunamayacak şekilde tahrip olduğu görülmüştür. Mevcut buldukları kütüphanelerde yerinde incelediğimiz bu nüshalardan DY2, MK6, MK10, İK ve MH3 nüshaları sayfa eksikliğinden; İS4 nüshası da çok fazla tahrip olması münasebetiyle değerlendirmeye alınmamıştır. Bu nüshaların bulunduğu kütüphane bilgileri ve tanıtıcı bilgiler çalışmamızdaki Hüsn ü Dil nüshalarının tanıtıldığı bölümde paylaşılmıştır.

4.1.1.1.4. Transkripsiyonlu Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem

Benli Hasan Çelebi'nin Hüsn ü Dil adlı anlatısının transkripsiyonlu metninin hazırlanmasında bazı esaslar dikkate alınmıştır. Bununla da oluşturulacak metin için bir düzen ve birliktelik sağlanması amaçlanmıştır. Bu esasları birkaç başlık altında şu şekilde açıklayabiliriz:

4.1.1.1.4.1. Transkripsiyonlu Metin Harf ve Kelimelerin Yazımı

Hüsn ü Dil anlatısının transkripsiyonlu metninin imlâsı için Prof. Dr. İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği (2008)" başlıklı makalesindeki önerileri dikkate alınmıştır. Bu önerilerden hareketle şu hususlara dikkat edilmiştir:

1. Çeviriyazıda ve metinden örneklerin bulunduğu inceleme kısmında akademik çevrelerce kullanılan "transkripsiyon alfabesine" uyulmuştur.

2. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlülerin yazımında harflerin üzerinde (¯) işareti kullanılmıştır.

3. Farsça edat ve ön eklerin yazımında (-) işareti kullanılmıştır.

"be-hüsni't-tecârub", "bi-had"

4. Farsça "zâr", "istân", "vâr" gibi son ekler bitişik yazılmıştır.

"gülzâr", "naḥlistânuñ", "zümürüdvâr"

5. Farsça birleşik kelimeler arasına kısa çizgi (-) işareti kullanılmıştır.

"ser-çeşme", "terâne-perdâzları" "Dil-şikeste"

6. Farsça kelimelerdeki "vâv-ı ma'dûle", "ḥ" harfinden sonra üst simge (̣) işareti kullanılmıştır.

"ḥâce"

7. Edatlarla yapılan Farsça tamlamalarda edatlar kısa çizgi (-) arasına alınmıştır.

"ser-â-ser", "gûn-â-gûn"

4.1.1.1.4.2. Çalışmada Kullanılan Dipnot Sistemi

Çalışmanın merkezine alınan DY1 Nüshası ile karşılaştırılan diğer nüslardaki farklılıkların aktarılmasında, metinde geçen ayet, hadis gibi açıklanması gereken ifadelerle

ilgili durumlarda dipnot sistemi kullanılmıştır. Bunun konuda şu açıklamaları yapmamız yerinde olacaktır:

1. Transkripsiyonlu metnin yazımında transkripsiyon harflerine oldukça uygun bir yazı tipi olan Times-Efras yazı tipi kullanılmıştır.

2. Osmanlıca metinlerin transkripsiyon harflerine aktarılmasında Times-Efras yazı tipinin kullanımı tercih edilmiştir. Hüsn ü Dil anlatısının tespit edilen tüm nüshaları için nüshalar tanıtılırken isim kısaltmaları yapılmıştır. Bu kısaltmalarda ilk harf nüshanın bulunduğu şehri, ikinci ve üçüncü harf bulunduğu kütüphaneyi, rakamlar ise bulunduğu kütüphanedeki nüsha sıra sayısını göstermektedir. (Örneğin: **İS1**: **İ**=İstanbul; **S**=Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi; **1**= Bir numaralı nüsha). Sadece Ankara Milli Kütüphane nüshalarında **MK** şeklinde şehir adının kısaltma harfi tercih edilmeden kütüphane adının harflerinin kullanımı tercih edilerek devamında sıra sayı numarasını gösteren rakam kullanılmıştır.

3. Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 822 demirbaş numaralı nüsha **DY1** nüshası; Çaylak Tefrik tarafından Asır Gazetesi'nde tefrika edilen matbu **AG**; Ankara Milli Kütüphane arşivinde FB 471/1 demirbaş numaralı nüsha **MK8**; İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi arşivinde 5370 demirbaş numaralı nüsha **İB3**; İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi arşivinde 731 demirbaş numaralı nüsha **İS8**; Fransa'dan getirilen nüsha **FRA1** şeklinde kodlanmıştır. Dipnotlarda ve çalışmanın muhtelif yerlerinde bu kodlar ilgili nüshayı tanıtıcı olarak kullanılmıştır.

4. Karşılaştırılmalı metinde öncelikle nüshaların sayfa numaralarının verilmesi tercih edilmiştir. Nüshaya tarafımızdan eklenen bu sayısal bilgiler üst bilgi “^{üst bilgi}” olarak ve köşeli parantez “[^{üst bilgi}]” işareti ile verilmiştir(Ör: **[DY1 1b]**Hüsn ü Dil). Yapmış olduğumuz bu bilgilendirme ile okurların, hangi nüshanın sayfanın neresinde başladığını daha kolay anlaması amaçlanmıştır. Yine metne esas alınan kelimelerle ilgili farklılıkları vermemiz gerektiğinde kullandığımız dipnotlar üst bilgi olarak yine köşeli parantezle verilmiştir. Ayrıca metnin anlamlandırılmasında kolaylık sağlayacağı düşüncesi ile karşılaştırılmalı metinde nokta “.” ve iki nokta “:” işaretlerinin kullanımı tercih edilmiştir.

5. Metnin bütününde genel olarak nazımlara verilen başlıklarda farklılıklar tespit edilmiştir. Burada yazım birlikteliği sağlamak adına nazım başlıkları için “**Nazm**”; nesir başlıkları için “**Nesr**” başlığı tarafımızdan eklenmiş olup ilgili bölümler için nüshalarda tercih edilen başlıklar dipnotta verilmiştir. Ayrıca nazım bölümlere verilen sıra sayıları yine tarafımızdan eklenmiş olup yapılacak değerlendirmelerde kolaylık sağlaması amaçlanmıştır.

6. Karşılaştırmalı metne esas alınan kelimelere farklılık gösteren kelimelerin nüsha bilgileri dipnotta aktarılmıştır. Dipnotta ilk olarak metne esas alınan sözcük yazılmış ardından farklı olan kelime nüsha bilgisi ile birlikte verilmiştir. Dipnot verilirken bazı işaretler kullanılmıştır. Bu işaretleri şu şekilde aktarabiliriz:

- Esas alınan kelime dipnotta yazıldıktan sonra aynı şekilde kullanılan nüshaların bilgisi verilmiştir.
- Esas alınan kelimedenden sonra farklı olan kullanımlar aktarılmıştır.
- Esas alınan kelime bir nüshada yoksa o nüshanın ismi “-“ işareti ile birlikte verilmiştir.
- Esas alınan bir kelime bir nüsha dışında diğer hiçbir nüshalarda yoksa, esas alınan kelime dipnotta yazıldıktan sonra kelimenin geçtiği nüsha “+” işareti ile birlikte verilmiştir.
- Eğer bir bölüm bütün olarak nüshada yoksa, bu bölüm için nüsha adının önüne “Ø” işareti eklenerek verilmiştir.

7. Metin içerisinde geçen ayet ve hadisler ilgili sayfanın dipnotunda tırnak işareti içerisinde verilmiştir. Ayetlerin açıklamasında Diyanet İşleri Başkanlığının hazırlayıp yayınlamış olduğu Kuran-ı Kerim esas alınmıştır. Bu dipnotların yazımında da (Kuran-ı Kerim,Sure Numarası/Ayet Numarası) şeklinde açıklamalar sunulmuştur.

Ör: “O (İrem Şehri) ki, beldeler(ülkeler) içinde onun bir eşi yaratılması (Kuran-ı Kerim, 89/8).”

8. Ayeti kerimede olup da metinde mevcut olmayan kelimeler [*fiḥâ*] şeklinde aktarımı tercih edilmiş olup, dipnotta ayetin anlamı açıklanırken ilgili bölümün anlamı için yine bu kullanım tercih edilmiştir.

9. Silik veya eksik olan bölümler “...” nokta ile gösterilmiş olup, okunamayan kelime veya kelime gruplarının görüntüsü transkripsiyonlu metnin ilgili satırına eklenmiştir.

10. Şairin dizeleri için bazı nüshalarda farklılıklar gözlemlenmiştir. Kimi zaman bir mısra diğer beyitin mısrası olurken kimi zaman da bazı mısraların nesir olarak kaleme alınan bölümlerde cümle olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda ilgili nazımlar dipnotta verilirken nüshadaki şekli dikkate alınmıştır.

11. Çalışmamızın Dizin bölümünün hazırlanmasında kullanılan tasnifte, diğer nüshalara oranla daha hacimli olan DY1 nüshası esas alınmış ve ilgili kelimelerin yaprak ve sayfa bilgilerinin verilmesinde DY1 nüshasındaki sayfa bilgilerinden faydalanılmıştır.

4.1.1.1.4.2. Metinde Yer Alan Başlıklar

Hüsn ü Dil anlatısını kaleme alan Benli Hasan Çelebi, eserini oluştururken nesir bölümler için bir takım başlıklar kullanarak anlatısını bölümlere ayırdığı gözükmektedir. Bu başlıklandırmalar, devamında işlenen konu hakkında bilgi verici özellik göstermektedir.

Ayrıca kullanılan bölüm başlıklarının dışında yazmış olduğu nazımlarda da bazen başlık kullanmayı tercih ederken, kimi zaman da herhangi bir başlığa gerek duymadan mısra, beyit ya da bendlerini anlatıya dâhil ettiği görülmektedir.

Hüsn ü Dil anlatısındaki nesir bölümler için şu başlıklar kullanılmaktadır:

- Sebeb-i Telif-i Kitab [2a-2b]
- Âgâz-ı Dâstân-ı Dostân [2b-3b]
- Ferzend Talebîden Akl-ı Tâcdâr Ez-Hudâvend-i Kâmkâr [3b-5a]
- Sıfat-ı Kale-i Beden ü Binâ-yı Tılsım-ı Ten [5a-7b]
  - Cûy-ı Evvel Sıfat-ı Safrâ [6a-6b]
  - Cûy-ı Düvvûm Sıfat-ı [Hûn] [6b-6b]
  - [Cûy-ı] Süvvûm Sıfat-ı Balgâm [6b-7a]
  - Cûy-ı Çehârun Sıfat-ı Sevdâ [7a-7b]
- Şenîden-i Dil Mâcerâ-yı Âb-ı Hayvân ve Uzlet-Kerden
Ez-Hevâ-yı Hâkdan [8a-9b]

- Sıfat-1 Nazar-1 Dîdebân ve Firistâden-i Dil-i Nev-civân Ūrâ
Be-Taleb-i Âb-1 Hayvân ve Sıfat-1 Rûz-1 Firûz Güz [9b-11a]
- Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Âfiyet ve Pürsîden-i Âb-1 Hayvân
Ez-Nâmûs-1 Pür Mevhibet ve Sıfat-1 Bahâr [11a-12a]
- Resîden-i Nazar Be-i Şehr-i Şöhret ve Pürsîden-i Âb-1 Hayvân
Ez-Fahr-1 Pür-Şevket [12a-14a]
- Güzer Kerden-i Nazar Akabe-i Zühd ü Riyâ Cüsten-i Ezrak-1
Râhib Âb-1 Bekârâ Sıfat-1 Kûh [14a-17a]
- Resîden-i Nazar-1 Pür-Gayret Be-Girdâb-1 Hayret [16b-18b]
- Resîden-i Nazar-1 Sâhib-Sa'âdet Be-Şehr-i Hidâyet [18b-20a]
- Âgâz-1 Dâstân-1 Aşk-1 Âlem-sûz ve Hüsn-i Perî-Ruhsâr [20a-23b]
- Giriştâr-Şüden-i Nazar-1 Edîb Der-dest-i Rakîb [23b-26b]
  - Ender-Sıfat-1 İstilâhat-1 Kîmyâ [25a-26b]
- Azm Kerden-i Rakîb Be-Şehr-i Dîdâr ve Resîden Be-Nahlistân-1
Kâmet ve Girihten Nazar Ez-Dest-i Rakîb-i Dil-âzâr [26b-29b]
- Dîden-i Nazar Acâ'ibhâ-yı Nahlistân-1 Kâmet [29b-34a]
  - Sıfat-1 Miyân [31a-31b]
  - Sıfat-1 Zülf [31b-32b]
  - Sıfat-1 Sîne [32b-33a]
  - Sıfat-1 Gerden [33a-33b]
  - Sıfat-1 Mûyhâ-yı Kelle [33b-34a]
- Resîden-i Nazar Be-Şehr-i Dîdâr ki Tahtgâh-1 Hüsn ü Perî-Ruhsâr Est [34a-43a]
  - Sıfat-1 Hâl ve Nokta-i Dâ'ire-i Cemâl [36b-40b]
  - Haber Yaften-i Hüsn-i Perî-Peyker-i Hûb-Manzar Ez-Âmedin
Nazar-1 Edîb ü Sâhib-Hüner ve Velâ-yı Kemter ü Kıssa-Nümûden
Nazar-1 Be Hüsn-i Âlem-ârâ-yı Edâ-yı Hûb-Manzar u Sûret-i
Dil-i Hûb-Şemâ'il [40b-41b]
  - Der-İstilahât-1 Edvâr [41b-43a]
- Resîden-i Nazar Der-Vakt-i Muharebe Leyletü'l-Kadr [43a-45a]
- Âvürden-i Çeng ü Def ü Nây Be-Siyâsetgâh-1 Akl-1 Fermây [45b-46b]

- Sıfat-1 Çeng [45b-46a]
- Sıfat-1 Def [46a-46a]
- Sıfat-1 Nây [46a-46a]
- Hikâyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i Akl-1 Pür-Ferheng Ez-Asl-1 Hod [46b-48a]
- Hikâyet-Kerden-i Def Ez-Asl-1 Hod Be-Pîş-i Akl-1 Tâcdâr [48a-49b]
- Beyân Kerden-i Nây-1 Sûznâk Be-Pîş-i Akl-1 Tâcdâr-Sıfat-1 Hod [49b-49b]
- Beyân-Kerden-i Nâğme Ez-Asl-1 Hod Be-Pîş-i Akl-1 Tâcdâr ve Numûden-i Hünerhâ-yı Hûyeş Be-Seyr-i Edvâr [57a-62b]
- Âgâhî Dâden-i Şeyh-i İlham-1 Nâmdâr Ez-Ahvâl-i Akl-1 Tâcdâr [62b-63b]
- Sûret-i Mektûb-1 Şeyh-i İlham Akl-1 Âlî-Makâm Der-Mezemmet-i Çeng ü Nây ve Şûr u Semâ ve Raks u Hûy u Hây [63b-66a]
- İcâbet Kerden-i Akl-1 Tâcdâr Şeyh İlham [66a-68b]
- Haber Dâden-i Akl-1 Tâcdâr Ez-Firâz-1 Vehm-i Ayyâr ve İrsâl Kerden-i Nâmhâ Be-Taraf u Diyâr ve Münhezim Şüden-i Tövbe-i Cihân-gîr Pîş-i Gamze-i Dilîr [68b-72b]
- Sıfat-1 Çeng [72b-76b]
- Sıfat-1 Muhâribe-i Şam Bâ-Asker-i Akl-1 Tâcdâr [76b-93a]

4.3. Karşılaştırmalı Metin

HÜSN Ü DİL

[DY1 0b][AG 2][MK8 1b][İB3 0b][İS8 1b][FRA1 2b]Bismillāh-rahmāni'r-rahīm

Maṭla'-ı envār-ı kelām-ı kādīm fātiha-i nüsha-i tevķi-i dīn hāttime-i rāh-ı *veleḡd-dāllīn* şalli alā men Hüve ḡayrū'l-enām min ḡurefi'l-ʿadn ʿaleyhi's-selām.

Nesr^[1]: Varaḡ-nigār-ı *kitābün unzile ileyke* ^[2] ve kışşa-güzār-ı ḡiṭāb ^[3]-ı *naḡnü naḡuşşu ʿaleyke*^[4] münşī-i cerīde-i *ümmü'l-kitāb* ve naḡḡāş-ı şaḡīfe-i faşlü'l-ḡiṭāb āftāb-ı *Allahu nūru's-semāvāt*^[5] ve māh-tāb-ı *elḡamdüli'l-lahillezī ceʿaleḡ-ḡulumāti ve'n-nūr* ^[6] mişbāḡ-ı ışbāḡ-ı *meşeli nūrihi ke-mişkātın fiḡā mişbāḡ*^[7] ḡāle ve *iz ḡāle rabbüke* ^[AG 3] *li'l-melāiketi innī cā'ilün fi'l-arzı halīfeten*^[8].

Nesr^[9]: Ol dem ki sulṭān-ı ʿAḡl-ı lāḡütī ʿarz-ı beden-i nāsüta ḡalīfe-i Yezdānī ḡıluḡ şehr-yār-ı dil-i insānı şehristān-ı ṭabīʿat-ı ḡayvānīden şaḡīb-i vazīfe-i Rabbānī ḡıldı.

Nazm (1)^[10]

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

[İS8 1a]Göz açup *Kāfu*^[11] *Nūndan* ʿayn-ı ʿālem
Zebānsuz nuṭḡa geldi mīm-i Ādem

[FRA1 3a]Nesīm-i feyż-i ḡaḡ ʿİsī-dem oldu
[DY1 1a]Deminden ḡara ṭopraḡ ʿadem oldu

[1] Başlık: **Nesr** +DY1, +İS8

[2] "...indirilmiş bir kitaptır . (Kuran-ı Kerim, 7/2)"

[3] ḡiṭāb: -DY1, -FRA1

[4] "Sana bu Kur'an'ı vahy etmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz. (Kuran-ı Kerim, 12/3)"

[5] "Allah göklerin [ve yerin] nurudur (Kuran-ı Kerim, 24/35)."

[6] "...karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur ... (Kuran-ı Kerim, 6/1)."

[7] "O'nun nurunun temsili şudur: Duvarda bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fânûs içinde (Kuran-ı Kerim, 24/35)."

[8] "Hani, Rabbin meleklerle, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti. (Kuran-ı Kerim, 2/30)."

[9] Başlık: **Nesr** +FRA1

[10] Başlık: **Meşnevî** DY1, AG, MK8, FRA1; **Nazm** İB3, İS8

[11] u: -MK8

Bulınmaz hāk-i Ādem ^[İB3 1a]degme kanda
Anuñçün yoqdurur adım ^[MK8 1a]cihānda

Dirīgā kanı ol devlet hümāsı
Hayāt ābı gibi yoqdur qarası

Meger zulmetde ol ser-çeşme-i cān
Yire geçmişdürür çün āb-ı hayvān

Nesr: Pes bu kevkebe-i şāhī ve debdebe-i gūş-ı şehen-şāhīden gūş-ı felege gūlgule ve hūş-ı melege velvele ve^[12] semmāk u^[13] semege zelzele düşüp cāmi^c-i ezher-i semāda ve mescid-i ^[AG 4]envār-ı Aqşāda haṭīb-i minber-i ʿarş ve seccāde-nişīn-i mihrāb-ı ferş imām-ı Kaʿbe-i Kudsdan ve hümām-ı Medīne-i ünsden huṭbe-i *ve iz kulnā li'l-melāiketis-cudū li-Ādeme illā iblīs*^{[14][15]} zümresinden^[16] hıṭṭa-ı şavma^c-i ʿālem ve zāviye-i Kaʿbe vü zemzemde^[17] muʿtekif-i kaffe-i ümeme ve ʿamme-i erbāb-ı himeme lisān-ı ğaybdan ve zebān-ı lā-raybdan terennüm-i bī-nidā ve tekellüm-i bī-şavt u şadā ile bī-noqṭa vü hurūf ve bī-cezm ü^[18] vuḳūf bir huṭbe-i ʿıyd ve mevʿize-i pür-va^d u vaʿīd-implā vü inşā itdi ki eimme-i melek ve cemāʿat-i cāmi^c-i felek ol kıble-i dil ü cāna^[19] ^[İS8 1b]ve mihrāb-ı zemīn ü āsmāna şaf şaf u taraf taraf kıyām u ḳuʿūd u rükū^c u sücūd idüp rāki^cün ve sācidün *fe secede'l-melāiketü kulluhum ecmaʿin*^[20].

[12] ve: +DY1, +FRA1

[13] u: -İS8, -FRA1

[14] *illā iblīs*: +DY1, +FRA1

[15] “Hani meleklerle, “Ādem için saygı ile eğilin” demiştik de, İblis’ten başka melekler hemen saygı ile eğilmişler; İblis bundan kaçınmıştı. (Kuran-ı Kerim, 20/116).”

[16] zümresinden: zümresin İS8

[17] zemzemde: zemzeme İS8

[18] u: +DY, +İB3

[19] cāna: cān İS8

[20] “Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler. (Kuran-ı Kerim 38/73).”

Nazm (2)^[21]*Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*

[İB3 1b] Kılınup^[22] mescid-i felekde namâz
Sidre açdı du'âya dest-i niyâz

Doğruluk üzre çün kıyâm itdi
[DY1 1b] Anda Cibrîli Hâk imâm itdi

[FRA1 3b] Kec idi^[23] çün rükû'ı şeytânüñ
Cümle sehv oldı secdesi anuñ

[AG5] Nesr^[24]: Lâ-cerem ol şanem şavma^a-i vücūd u ^adem ve kıble-i [MK8 1b] penâhgâh^[25]-ı hüdüs
ü kıdem Ka'be-i ervâhdan deyr^[26]-i eşbâha gelüp^[27] mihmân-hâne-i cihân-ı naqş u nigâr ve büt-
hâne-i kevn ü mekâna şüret-i Erjeng ü Ferhâr oldı.

Nazm (3)^[28]*Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*

Zihî ^aatâ vü nevâl [ü] zihî celâl ü şeref
Zihî kemâl ü cemâl [ü] cemâl-i celle-celâl

Nesr^[29]: Muqaddes-i ceberüt u müsebbih-i meleküt *yüsebbihüne lehü bi'l-gudduvvi ve'l-âşâ*^[30]
[31] huşuşan ol mükâhhal-çeşm-i *mâ zâğa'l-başaru*^[32] münevver-çal^a-ı *ikterebetis-sa'ātu ve'n-*

[21] Başlık: **Nazm** DY1, MK8, İB3; **Meşnevî** AG, İS8, FRA1

[22] Kılınup: Kılup DY1

[23] Kec idi: Kej idi MK8

[24] Başlık: **Nesr**: -MK8

[25] penâhgâh-ı hüdüs: bütân-ı hüdüs AG, MK8, İB3, İS8; penâh-ı hüdüs FRA1

[26] deyr: diyâr DY, AG, İS8

[27] gelüp: çeküp AG, İS8

[28] Başlık: **Beyt** DY1; **Nazm** AG; **Kıta** İB3, MK8, FRA1; **Nesr** İS8

[29] Başlık: **Nesr**: +MK8, +FRA1

Bu nazm İS8 nüshasında iki beyittir. Bu nesrin ilk cümlesi nazmın ikinci beyitini oluşturmaktadır.

[30] "... Orada sabah akşam O'nun ismini tesbih ederler (Kuran-ı Kerim, 24/36)."

[31] İS8 nüshasında nesrin buraya kadar olan cümlesi bir önceki nazmın ikinci beyitini oluşturduğu için burada **Nesr** başlığı kullanılmaktadır.

Bu nazm İS8 nüshasında iki beyittir. Bu nesrin ilk cümlesi nazmın ikinci beyitini oluşturmaktadır.

[32] "Göz (Hz. Muhammed'in gözü) (gördüğünden) şaşmadı (Kuran-ı Kerim, 53/17)."

şakka'l-kamer^[33] ki 'ayn-ı 'ulüvv-i himmeti nergiszâr-ı harem-i nâsûta iltifât u nazâr kılmadı ve nazâr-ı 'utüvv^[34]-i 'işmeti 'abher-i gülzâr-ı melekûti 'aynına almadı.

Nazm (4)^[35]

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Nergislerinde sürme-i māzāğı görmeyen
Göñli gözinde yokdur anuñ kuhl-i rüşenā

Nesr^[36]: Āyāt-ı mu'ciz-āşār^[37] u beyyināt-ı icāz-şi'ārla bevādī-i belāğatde ^[İS8 2a]*eş-şu'arā'u yettebi'uhumu'l-gāvun*^[38] ve vādī-i ^{[AG 6][İB3 2a]}şanāyi-i feşāhatde bülegā-yı zü-fünün *fī küllī vādīn yehimūn*^[39].

Nazm (5)^[40]

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Levha-i muhdesāta hatt-ı kıdem
Yazılı ebced-i vücūd u 'adem

Ṭıfl-ı mekteb gibi huzūrında
Kodı levh üzre barmağın kalem

[33] “Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı (Kuran-ı Kerim, 54/1).”

[34] 'utüvv: sümümü DY1, FRA1

[35] Başlık: **Beyt** DY1, AG; **Meşnevî** MK8, İS8; **Nazm** İB3; **Ferd** FRA1

[36] Başlık: **Nesr**: -DY1

[37] mu'ciz-āşār: mu'cizat-ı āşār İB3

[38] “Şairlere ise haddi aşan azgımlar uyarlar (Kuran-ı Kerim, 26/224).”

[39] “[Görmez misin ki onlar,] her vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar (Kuran-ı Kerim, 26/225).”

[40] Başlık: **Meşnevî Li-mü'ellifihi** DY1; **Şi'r** MK8, İB3; **Meşnevî** İS8; **Nazm** AG, FRA1

Nazm (6)^[41]*Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün*

Vel 'ömrī inne bakī-i bi-şenā min 'ömrī
Ve yāleyte şîrî en ezkerihü şa'irî^[42]

Ve leyse lî-şîrî ve kavlı şîrî
Ve nuşallî 'alā men eştefāhu beyne'l-verā

[DY1 2a]Nesr^[43]: *Sübhānellezî*^[44] [FRA1 4a] *ve esrā bi-'abdihi leylen mine'l-Mescidi'l-Harāmı ilāe'l-Mescidi'l-Akşe'l-lezî bāreknā havlehu li-nuriyehu min āyātina*^{[45][46]} *fe-evhā ilā 'abdihi mā evhā*^[47] *ve huve bi'l-ufuki'l-a'lā*^[48] *şumme denā fe tedella*^[49] *fe kāne kābe kavseyni* [MK8 2a] *ev ednā*^[50] ve 'alā ālihî ve aşhābihî^[51] ve hayr^[52] u aşhābihî ve ahhābihî ve ensābihî 'aleyhim efdālüş-şalavāti ve ekmelühā ve ekmelü't-tahıyyātu ve efdālühā mā tal'a āl^[53] ve belağa^[54] zālin.

[41] Başlık: **Bejt** DY1; **Şîr** AG, İB3, FRA1; -MK8, -İS8

[42] Bu nazım AG matbuunda birtakım farklılıklar göstermektedir. Nazımın birinci beyti diğer nüshalara göre farklı olmakla birlikte ikinci beyit aktarılmadan nesir bölümüne geçilmektedir. AG matbuunda **Şîr** başlığı ile şu şekilde aktarılmaktadır:

Velî 'ömrî enne yeka'ü bi-şenā'in 'ömrî ve yā leyte şîrî
En ez kurrehü şîrî ve leyse lî şîrî'n ve kavlı şîrî

Nesr: Ve nuşallî 'alî men eştefāhu beyne'l-verā

[43] Başlık: **Nesr:** +DY1, +İS8

[44] *Sübhānellezî*: -DY1, -AG, -FRA1

[45] *āyātina*: *āyātina'l-kübrā* DY1, FRA1

[46] "Kendisine ayetlerimizin bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir ... (Kuran-ı Kerim, 17/1)"

[47] "Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti (Kuran-ı Kerim, 53/10)."

[48] "O, en yüksek ufukta bulunuyorken (Kuran-ı Kerim, 53/7)."

[49] "Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu (Kuran-ı Kerim, 53/8)."

[50] "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu (Kuran-ı Kerim, 53/9)."

[51] aşhābihî: aşhāba DY1, FRA1

[52] haber ü hayr: +DY1, +FRA1

[53] āl: ālın AG, MK8, İB3, İS8

[54] belağa: mā belag DY1, FRA1

Nazm (7)^{[55][56]}*Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün*

Ve küllin kâne mensübün ileyhim

Selāmuʾllāhi mecmūʿen^[57] ʿaleyhim[AG 7]^[58] **Sebeb-i Teʿlīf-i Kitāb**^{[59][60]}

Nesr^[61]: Sebeb-i tesvīd-i nāme-i iftirāk^[62] ve münşi-i inşā-yı ruḳʿa-i iştīyāk^[63] ^{İS8 2b}oldur ki bu nāme-i firḳatuñ varaḳ-nigārı ve hengāme-i ḥasretüñ kışşa-güzārı defter-i^[63] miḥnet gibi perīşān-evrāk ve dīvān-ı muḥabbet gibi pür-derd-i iştīyāk^[64].

Nazm (8)^[65]*Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün*

Belālu dillerüñ dūd-ı siyāhı

Firāk odına yanmış yaʿni Āhī

Nesr^[66]: Ol zamān ki ḥalvet-güzīn-i kūh-ı ʿuzlet ve vīrāne-nişīn-i deşt-i ḡurbet olup tār-ı ʿankebūt-ı nisyāndan ḡār-ı hicrāna perdedār ve bir hümā-ḥalʿat hevāsıyla *sāniye s-neyni iz humā fiʾl-ḡār*^[67] idüm.

[55] Başlık: **Beyt** MK8, İB3; **Şiʿr** AG; -DY1, -İS8, -FRA1

[56] Bu nazım DY1, İS8 ve FRA1 nüshalarında mensur bölüm içerisinde aktarılmaktadır.

[57] mecmūʿen: maḥmūdʿen AG, MK8, İS8

[58] Başlık: **Nesr** +İS8

[59] Başlık: **Sebeb-i Teʿlīf-i Kitāb**: -FRA1

[60] *Kitabın Yazılma Sebebi*

[61] Başlık: **Nesr**: +FRA1

[62] iftirāk: firāk FRA1

[63] defter-i: ve defter-i DY1, İS8, FRA1

[64] bu nāme-i firḳatuñ varaḳ-nigārı ve hengāme-i ḥasretüñ kışşa-güzārı defter-i miḥnet gibi perīşān-evrāk ve dīvān-ı muḥabbet gibi pür-derd-i iştīyāk: -İS8

[65] Başlık: **Beyt** DY1, AG, MK8, İB3; **Meşnevī** İS8; -FRA1

[66] Başlık: **Nesr**: +İS8, +FRA1

[67] “İnkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke’den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı (Kuran-ı Kerim, 9/40).”

[İB3 2b]Nazm (9)^[68]*Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün*

Cihāndan yüz çevirüp nāme gibi
Dilüm^[69] kesmişdüm andan hāme gibi

Bütün dünyāda yārum yoğ idi
Egerçi anda ağıyārum çoğ idi

Ƙızıl Ƙan ile gözyaşın ezerdüm
Ƙara yazılı dīvānum yazardum

[AG 8]Nesr^[70]: Cihān hüsrevlerine şehd ü şeker-riz olup gāh Hikāyet-i Şirīn ü Perviz ve gāh Rivāyet-i Gülgün u Şeb-diz idüp^[71] gāh tışe-i hāme [FRA1 4b]ile^[72] [DY1 2b]gāh^[73] kühkenlüge āgāz ve gāh Bī-sütün-ı gamda nāle-i^[74] Ferhāda dem-sāz u hem-āvāz idüm^[75].

Nazm (10)^[76]*Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün*

Dil-i Ferhād gibi dūd-ı āhı
Melāmet kühnuñ ebr-i siyāhı

Nesr^[77]: Farķında çetr-i şāhī ve hayme-i shehen-şāhī olup āmed-i medid ü müddet-i ba'īd ol maṭlūb-ı zamānuñ huşulinde ve bu mergūb-ı cihānuñ vuşulinde aķ kāğid üzre nāme-i siyāhı taḥrīr ve şahīfe-i seyyi'ātuma ceride-i günāhumı taṣīr idüp āḥir sāķ-ı mesāķ-ı kelām ḥalḥāl-ı ihtitāma encām ve girībān-ı ibtidādan dāmān-ı intihāda tamām olmadan ve maṭla^c-ı dīvān-ı^[İS8 3a]rāz şeh-beyt-i niyāzdan maḳṭa^c vü maḥlaş bulmadın ḥıyāt-ı dest-i ḳudret sündüs-i ḥaḍrādan

[68] Başlık: **Mesnevī** DY1, AG, MK8; **Beyt** İS8; **Nazm** İB3, FRA1

[69] Dilüm: Elüm İB3

[70] Başlık: **Nesr**: -DY1, -AG, -MK8

[71] idüp: +DY1

[72] ile: ve FRA1

[73] gāh: +DY1, +FRA1

[74] nāle-i: nāle vü DY1, AG, MK8, İB3, İS8

[75] idüm: +DY1, +FRA1

[76] Başlık: **Nazm** AG, MK8, İB3; **Mesnevī** İS8; **Ferd** FRA1; -DY1, -İS8

[77] Başlık: **Nesr**: +İS8, +FRA1

bir serv-i semensānuñ hil'at-ı vālāsını^[78] ve meşşāte-i yed-i hikmet istebrak-ı hamrādan^[79] bir gül-i ra'nānuñ atlas-ı zībāsını her sidre kāmētüñ tırāz-ı 'ālem-ārāsına hem-ser ve her kıdd-i^[80] kıyāmetüñ^[81] [İB3 3a]endāze-i bālāsına berāber süzen-i kalemle ārāste olmaqla^[82] ve rişte-i raqamla^[83] pīrāste kıılmaqla^[84] dehān-ı yārdan bir hātif-i [AG 9]ğaybī ve zebān-ı dildārdan bir keşf-i lā-reybī sırr-ı cāndan āvāz ve rumūz-ı nihāndan keşf-i rāz olduqda

Āğāz-ı Dāstān-ı Dostān^[85]

Varaq-nigār-ı enzele 'alā 'abdihi'l-kitāb^[86] ve kışşa-güzār-ı fī kashaşihim ibretun li-ulī-elbāb^[87] münşī-i cerīde-i 'alleme bi'l-kalem^[88] ve naqqāş-ı [FRA1 5a]harīta-i 'alleme'l-insāne mā-lem ya'lem^[89] lisān-ı mecāz ve [DY1 3a]zebān-ı ta'kiye vü elğāz ile 'ulemā-yı 'allameni ve fuşahā-yı leked^[90] kalemenī cām-ı cihān-nümā-yı māzīde şūret-i hāl u istiqbālden bu vechile keşef-mişāl ve 'arz-ı cilve-i cemāl itmişlerdür kim^[91] zamān-ı hükemā-yı Yunān ve devrān-ı kıdemā-yı Süryāndan^[92] İskender-satvet ü Eflātūn-hikmet [İS8 3b]Aql nām bir feylesof-ı cihān u feylekūş-ı şāhib-kırān^[93] var idi kim kal'a-i Bedende hükmi cān gibi sārī ve hişār-ı Tende emri qan gibi cārī idi. Biḥār-ı ma'rifetinden^[94] bāğ-ı cihān taḥtihe'l-enhār^[95] ve bahār-ı ma'edetinde büstān-ı cihān fa'nzur ilā āşār^[96] meydān-ı siyāsetinde aşhāb-ı fīl sengsār-ı termīhim bi-hicāretin min

[78] vālāsını: vālāsın DY1, FRA1

[79] meşşāte-i yed-i hikmet istebrak-ı hamrādan: +DY1, +FRA1

[80] kıdd-i: kıdr-i DY1; kāmēt-i AG, MK8, İS3

[81] kıyāmetüñ: kāmētüñ DY1

[82] olmaqla: olmaqluğa DY1, FRA1; kıılmaqla İB3

[83] rişte-i raqamla: rişte-i raqamda AG, MK8, İB3, İS8

[84] kıılmaqla: olmaqla İB3

[85] **Sevgililerin Destanı**

[86] "...kuluna Kitāb'ı (Kur'an'ı) indiren (Kuran-ı Kerim, 18/1)."

[87] "...onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır (Kuran-ı Kerim, 12/111)."

[88] "...kalemle yazmayı öğretendir (Kuran-ı Kerim, 96/4)."

[89] "O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir (Kuran-ı Kerim, 96/5)."

[90] leked: -FRA1

[91] kim: ki MK8

[92] Süryāndan: Süryānda İS8

[93] şāhib-kırān: zamān FRA1

[94] ma'rifetinden: ma'rifetden DY1, FRA1

[95] "...içinden ırmaklar akan ... (Kuran-ı Kerim, 47/12)"

[96] "...eserlerine bak! (Kuran-ı Kerim, 30/50)."

siccil^[97] hāmiü's-sünneti ve'l-farz ^[İB3 3b]ve meḥāmmī *innā ce'alnāke ḥalīfeten fi'l-ʿarz*^[98] bi-ṭ-
ṭül-i ve'l-ʿarz-ı bi'l-kaṭṭe ve'l-ḳarz

Nazm (11)^[99]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Cihān ḳılmağa cānın aña teslīm

[AG 10]Yedi şaf leşker olmış idi iḳlīm

Ḳapusunda mülāzımdur şeb u rüz

Bulur bir kerre nevbet yılda nevrüz

Anuñ vaşlına ḳurbān itmege cān

Gelür bir^[100] ḳerre yılda^[101] ʿıyd-ı ḳurbān

Nesr^[102]: Naḳḳāş-ı kāināt ü reng-āmiz-i meʿādīn ü nebāt heyülā-yı ʿālemi taḥrīr ve şuver-i benī
ādemo taşvīr itdükde raḳam-ı hāme-i taḳrīr^[103] ve ḳalem-i nāme-i taşarruf u tedbiri anuñ
zebānına taʿlīm ü tefhīm ve pençe-i irādetine tefvīz ü teslīm ^[FRA1 5b]idüp tevḳīʿ-i *ve kāne ḥaḳḳan*
ʿaleynā naşru'l-muʿminīn^[104] ve menşūr-ı *innā kezālike*^[105] *neczi'l-muḥsinīn*^[106] şafḥa-i
cebīninde gün gibi ṭāliʿ ve levḥa-ı ^[DY1 3b]ruḥsār-ı sīmīninde bedr-şıfat lāmiʿ eʿāl-ı ^[MK8 2b]ḥad
ü bedʿ ^[İS8 4a]ve aḳvāl-i muḥtedīʿ ü mübtediʿ ḥalḳ-ı cihāndan merfūʿ ve ehl-i zamāndan medfūʿ
idi.

[97] “Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderildi. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi. (Kuran-ı Kerim, 105/4).”

[98] “...Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık. (Kuran-ı Kerim, 38/26).”

[99] Başlık: **Meşnevî** İS8, MK8; **Şîr** İB3; **Nazm** FRA1; **Beyt** AG; -DY1

[100] bir: her AG

[101] yılda: gün DY1, MK8, İB3, İS8, FRA1

[102] Başlık: **Nesr**: -İB3

[103] taḳrīr: taḳdīr DY

[104] “Mü'minlere yardım etmek ise üzerimizde bir haktır (Kuran-ı Kerim, 30/47).”

[105] *innā kezālike. u innā kez[ā]like* FRA1; *kez[ā]like* DY1

[106] “Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız (Kuran-ı Kerim, 37/105).”

Nazm (12)^[107]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün*

Hevāyā kimse uymazdı^[108] meger ney
Delükanlılık itmezdi meger mey

^[AG 11]Güzeller taşra bakmazdı haremde
Meger serv-i^[109] sehī bāğ-ı İremden

Göge çıkmazdı ir mazlūmuñ ahı
Meger aşıkıların dūd-ı siyāhı

Ferzend Talebiden 'Akl-ı ^[İB3 4a]Tācdār Ez-Ĥudāvend^[110]-i Kāmkar^[111]

Nesr^[112]: Egerçi ki hükmine her diyār maḥkūm ve şem'ine^[113] cem'ine^[113] pervāne-şıfat rüzgār mūm idi ammā ki mūm gibi oğul balı lezzetinden maḥrūm idi.

Nazm (13)^[114]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün*

Yanardı ḥalvetinde nitekīm mūm
Oğul balından ayru zār u maḥrūm^[115]

Nesr: Baḥr-ı 'arūz gibi bī-āb ve şadef gibi bī-dürr-i ḥoş-āb idi.

^[107] Başlık: **Meşnevī Li-mü'ellifihi** DY1; **Meşnevī** MK8, İS8; **Nazm** AG, İB3, FRA1

^[108] uymazdı: bakmazdı İS8

^[109] serv-i: serv ü İS8

^[110] **ez-Ĥudāvend**: **ez-Ĥudāvendgār** FRA1

^[111] **Padişah Akl'ın Tanrı'dan Çocuk Talebi**

^[112] **Nesr**: AG; -DY1, -MK8, -İB3, -İS8, -FRA1

^[113] cem'ine: cem'-ārāsına İB3

^[114] Başlık: **Beit** DY1, MK8; **Nazm** AG, İB3; **Meşnevī** İS8; **Ferd** FRA1

^[115] MK8 ve İS8 nüshalarında bu beytin birinci ve ikinci mısralarının aktarılış sırasında farklılık gözlenmektedir.

Nazm (14)^[116]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün*

Külâhında yog idi dürr-i şehvâr
 Yetîmi idi bir dürrtün şadefvâr^[117]

[AG 12]Kara toprağa göz yaşın kararadı
 Deñizler harc^[118] idüp gevher arardı^[119]

Nesr: Lâ-cerem mantık-ı hikmet-i Lokmânları ve mizân-ı hüccet-i bürhânları miqyâs-ı mizân-ı şarîh ve kıyâs-ı bürhân-ı şahîh üzre bir muqaddime-i beyyinetü'l-intâc ve netîce-i lâzîmetü'l-ihtiyâcdan envâc-ı muqaddemât-ı müselleme-i tertîb ve eşnâf-ı [FRA1 6a]kazâyâ-yı müteveccihe telîf ü terkîb idüp âhir aşl-ı haseb-i keyândan^[120] [İS8 4b]ve nesl-i neseb-i Nüşîrevândan Medâyin^[121]de Nefs-i nefîs [DY1 4a]adlu güzel ve^[122] Şîrîn gibi ağızluğı tatlu bir nigâr-ı şîrîn-zebân ve nâzenîn-i şeker-dehân ile Hüsrevâne eşref-i evkâtda ve es'ad-ı sa'âtde Nâhid ve Bircîş-i [MK8 3a]burc-ı Hamelde teslîs ü tesdîs bulup sülüş-i leyden rubc-ı nehâra dek kırân^[123]-ı Sa'adeyn ü [İB3 4b]iktirân-ı Es'adeyn^[124] oldu.

Nazm (15)^[125]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün*

Şadef burcına^[126] ebr olup güher-bâr
 İkisinden doğar bir dürr-i şehvâr

[116] Başlık: **Meşnevî** İS8, FRA1; **Beyt** MK8, İB3; **Nazm** AG; -DY1

[117] AG nüshasında bu beytin birinci ve ikinci mısralarının aktarılış sırasında farklılık gözlenmektedir.

[118] harc: çarh AG, İS8; gavs İB3

[119] AG nüshasında bu beytin birinci ve ikinci mısralarının aktarılış sırasında farklılık gözlenmektedir.

[120] Keyândan: Keyân AG, MK8, İS8

[121] “**Medayin, Medin, El-Medain:** Kadim Mezopotamya'nın en önemli ve en büyük şehirlerinden biridir. 800 seneden fazla bir süre Part İmparatorluğunun ve devamı olan Sasani İmparatorluğunun başkenti olmuştur ([https://tr.wikipedia.org/wiki/Tizpon_\(04_Eylül_2017\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Tizpon_(04_Eylül_2017))).”

[122] ve: +DY1

[123] kırân: iftirak MK8

[124] Es'adeyn: Sa'adeyn u Es'adeyn AG, MK8, İB3, İS8

[125] Başlık: **Meşnevî** DY1, MK8, İS8; **Nazm** AG, İB3, FRA1

[126] burcına: burcında DY1

[AG 13] [127]Çü devlet meṭaından doğdı ol mäh

Melekler didi gökden zādehu'llāh^[128]

Nesr: Çün dürc-i şadef-i fıtratdan^[129] ol dürr-i girān-māye bāhir ve burc-ı kenef-i ḥilḳatden^[130] ol mihr-i āsmān-pāye zāhir oldı. Ümmehāt-ı ṭabāyi'ci çār-erkān ve ābā-i bedāyi'ci nüh-gerdān ol ṭıfl-ı züpl-kıfl¹ ve ḥulāşā-yı mā fi'pl-ıulüvv-i ve's-süflüñ şufūf-ı melekde ve şunūf-ı ehl-i felekde tehniyet ü tehdiyetini^[131] ve terbiyyet ü tertibini^[132] peder-i 'Aḳl-ı muşaffā^[133] işāretiyle ve māder-i Nefs müzekkā müşveretiyle lāyık u müsteḥaḳ ve muvāfiḳ u^[134] muṭābıḳ görüp.

Nazm (16)^[135]

Fe'ilātün Mef'ılün Fe'ilün

Ter idüp anı misk^[136]-i ḥuşḳ gibi
Şardılar bir ḥarīre^[137] müşg gibi

Kesilüp nāfi^[138] āhū-yı çinüñ
Göbegin burdı^[139] nāfe miskinüñ

[İS8 5a]Ḳāmetini^[140] meh-i nev eyledi çin
K'ola mehdinde çenber-i zerrin

[127] İS8 nüshasında bu beytin başında **Nesr** başlığı kullanılmıştır.

[128] didi gökden zādehu'llah: didi gökde zādehu'llah MK8; gökden ider zādehu'llah AG, İS8; gökde ider zādehu'llah İB3

[129] fıtratdan: fıtratından MK8

[130] ḥilḳatdan: ḥilḳatından MK8

[131] tehdiyyetini; tehdini İS8; tehdinini İB3

[132] tertibini: tertibin MK8, FRA1

[133] muşaffā: 'asel-i muşaffā AG, İS8

[134] u: -DY1

[135] Başlık: **Meşnevî** DY1, AG, İS8; **Nazm** İB3, MK8, FRA1

[136] misk: müşg MK8, İB3

[137] ḥarīre: deriye FRA1

[138] nāfi: nāfesi AG, MK8

[139] burdı: burardı AG, MK8

[140] Ḳāmetini: Ḳāmeti MK8

[AG 14]Nesr^[141]: Pes kavāfil-i nüh-ābā-i ʿulviyye ve^[142] kavābil-i çehār-ümmehāt-ı süfliyyat ol [FRA1 6b]ferzend-i berzahıyyü'l-ḥilkatüñ ve^[143] mevlud-ı ʿağrafiyyü'l^[144]-fıtratuñ maḳām-ı refīʿin^[145] miyān u^[146] ʿarż u felekde beyne'l-ḥayvān ve'l-melek [DY1 4b]bildiler. Ve^[147] ciger-güşe-i muḳabillerinüñ nām-ı bedīʿin Dil kıldılar^[148].

Nazm (17)^[149]

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Buldı çün ol meh^[150]-i [İB3 5a]dü-hafta kemāl

Kendü [MK8 3b]eksikligini bildi meh-i hilāl

Çarḥı batdı^[151] felekde mihr ü^[152] mehüñ

Yıldızı düşdi mäh^[153]-ı çār-dehüñ

Nesr^[154]: Çünkim ol kıble^[155]-i ḥadaḳa-i merdüm-i melek^[156] ve nūr-ı ḥadīḳa-i ʿunşur-ı felek taḥta-i^[157] hestī^[158] ve şaḥīfe^[159]-i bālā^[160] vü^[161] bestī^[162] ruḳūm-ı merḳūmdan ve ḥurūf-ı manzūmdan istifādeye ḳābil ve mertebe-i^[163] ʿaḳl-ı heyülā İden derece-i^[164] ʿaḳl-ı müstefāda

[141] Başlık: **Nesr**: -DY1

[142] ve: +DY1

[143] ve: +DY1, +FRA1

[144] guraful:- a'rafu'l- İS8, FRA1

[145] refi'in: rifat FRA1

[146] u: +DY1

[147] ve: -MK8, -İB3

[148] kıldılar: kodılar MK8

[149] Başlık: **Meşnevî limü'ellifihî** DY1; **Meşnevî** MK8, İS8; **Nazm** AG, İB3, FRA1

[150] çün ol meh: ol meh çün AG, İS8

[151] batdı: bitdi İS8; yandı MK8

[152] ü: -MK8

[153] mäh: meh MK8

[154] Başlık: **Nesr**: -DY1, -MK8

[155] kıble: nūr MK8; -DY1

[156] melek: felek FRA1

[157] tahta-i: -İB3

[158] hestī: beste AG, İS8, FRA1; -İB3

[159] şaḥīf: şafḥa MK8

[160] bālā: bālāsında AG, İS8, FRA1; bālāsında bālā İB3

[161] vü: +DY1, +MK8, +İB3

[162] bestī: bestī üzre İB3

[163] ve mertebe-i: -DY1

[164] derece-i: +DY1, +FRA1

fī'l-cümle mā'il oldu. Pes me'ālīm-i 'alleme'l-insān^[165] ve mu'allim-hāne-i ve 'alleme Ādeme'l-esmā'e küllehā^[166] şadedinde^[167] Hiss-i Müşterek nām bir pīr^[168] hümām celiyyü'ş-şadr^[169] ve şeh-i^[170] imām-ı 'aliyyü'l-ğadr^[171] ol meh-i bedriyi ta'līme teslīm ve mühr-i şeref-i ğadrini^[172] tefhīme taşmīm itdiler.

[AG 15]Nazm (18)^[173]

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Şafha-ı māha sürdiler jengār
Yazdılar^[174] levh-i sīme hatt-ı gubār

[İS8 5b]Kılmağa perde zülmeti nūra
Çekdiler müşgi^[175] levh-i kāfūra

Gice gündüz yüzine oldu niğāb^[176]
Bürka^c-i ebr-i rüyı māha hicāb^[177]

Nesr: Ve'l-hāşıl maşşül-ı kemāl-ı ihşās ve hāşıl-ı hayāl-i havās ki ħazīne-i Hiss-i Müşterekde derk ü derc ve defīne-i hayāl-i ħāfızda müdrik ü müdrec^[178] ve şuver-i mınṭaqa-i nāṭıka ki dürer-i müdrikāt-ı 'uķūli mınṭabıka [FRA1 7a]mutaṭabıkadur. Ve ğurer-i idrākāt-ı şādıka ki şuver-i ma'ķüle-i mā fī nefsü'l-emr ile mutaṭabıka ve mutaşāddıkadur. Zamān-ı sehilde ve evān-ı ħalīlül-mehlde icmāl ü tafşıl-i [DY1 5a]taşşıl ü tekmīl idüp [İB3 5b]ĥikmet-i İşrāķiyyede^[179]

[165] “... insana öğretti (Kuran-ı Kerim, 96/5).”

[166] “Allah, Adem’e bütün isimleri öğretti (Kuran-ı Kerim, 2/31).”

[167] şadedinde: şedrinde MK8, İB3

[168] pīr-i: +MK8

[169] celiyyü'ş-şadr: celiyyü'l-ğadr FRA1

[170] şeh-i: +DY1

[171] 'aliyyü'l-ğadr: 'aliyyü'ş-şadr FRA1

[172] mühr-i şeref-i ğadrini: +DY1

[173] Başlık: **Meşnevī** DY1, İS8; **Nazm** AG, MK8, FRA1; **Beyt** İB3

[174] Yazdılar: Yazdı DY1, İB3, İS8

[175] müşgi: müşg DY1, AG, İS8; misk İB3

[176] niğāb: hicāb MK8; İB3

[177] hicāb: niğāb MK8, İB3

[178] müdrec: müdrecdür AG, MK8, İS8

[179] İşrāķiyyede: İşrāķiyyünda İB3

Eflâṭun-şıfat mihr-i gerdün-^[MK8 4a]süvâr ve ʿulemâ^[180]-yı Meşâiyyünda nice^[181] Aristolar rikâbında gâşiyedâr oldu.

[AG 16]Nazm (19)^[182]

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Eylese çarḫa barmağın pergâr
Devr iderdi cihânı dâʿirevâr

Ḳuṭb-ı merkez-şıfâtın eylese şerḫ
Noḳta noḳta iderdi ʿâlemi tarḫ

[183]Şıfat-ı Ḳalʿa-i Beden^[184] ü Binâ-yı Tılsım-ı Ten^{[185][186]}

Cezâʿir-i mereceʿl-baḫreyni yelteḳıyân^[187] ve ḫazâin-i beynehumâ berzaḫun lâ-yebḡıyân^[188]
beyneʿl-baḫreyn ü fîʿl-vasatı şâtiʿn-nehreyn iksîr-i nâr-ı^[189] âb ve kîmyâ-yı havâ-yı^[190] türâbdan
cezîre-i Berzaḫ nâm ^[İS8 6a]bir maḳâm-ı ferḫunde-fercâmda^[191] nuḳre-i tamâm^[192] ʿayâr ve külçe-
i ḫulḳdan^[193] ḳalʿa-i Beden ve ḫişar-ı Ten adlu bir^[194] semen-fâm u sîm-endâm-ı bālâ-bülend
bir ḳalʿa-i Ercümendvâr idi kim ḫazâin-i laʿl-i raḫşânı küh-ı Bedaḫşâna hem-ser ve defâʿin-i
yâḳût u mercânı emvâc-ı ʿummâna berâber derün-ı eyvânı taḫayyül-i peyker ve bîrûn-ı dîvânı

[180] ʿulûm: ʿulemâ-yı ʿilm-i İB3

[181] nice: -FRA1

[182] Başlık: Beyt DY1, İB3; Meşnevî MK8, İS8; Nazm AG, FRA1

[183] FRA1 nüshasında bu bölüm başlığı Neşr başlığı ile birlikte aktarılmıştır.

[184] Ḳalʿa-i Beden: FR1; Beden: DY; Ḳalʿa-i Ten: AG

[185] Tılsım-ı Ten: Tılsım-ı Beden AG; Teşlîm-ı Ten FRA1

[186] *Beden Kalesi ve Ten Tılsımı Binasının Tanıtılması*

[187] “(Suları acı ve tatlı olan) iki denizi salıvermiştir; birbirine kavuşuyorlar (Kuran-ı Kerim, 55/19).”

[188] “(Fakat) aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmıyorlar (Kuran-ı Kerim, 55/20).”

[189] nâr-ı: nâr u AG, MK8, İB3, İS8

[190] hevâ-yı: hevâ vü AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[191] fercâmda: fercâm İS8

[192] nuḳra-i tamâm: nuḳra-i ḫâmda AG, MK8, İB3, FRA1; nuḳra-i ḫâmâmda; -İS8

[193] ʿayâr ve külçe-i ḫulḳdan: +DY1

[194] bir: +DY1, +FRA1

ḥayāl-i fānūs^[195] gibi^[196] pür-naqş u zīver^[197] bir tılsım-ı mu‘teber ve daḥme-i pür-‘anber^[198] ki ne ‘ayn-ı ‘ālem resmin görmüş ve ne mīm-i Ādem isminden ḥaber virmiş.

Nazm (20)^[199]

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

Anuñ çün Ka‘be olmışdur siyeh-püş
[AG 17]Kim ola dergāhında ḥalka der-güş^[200]

Yaqasın çāk idüp şevk ile mihrāb
Çerāğ-ı Ka‘benüñ içi dolu tāb

Ayağ üzre durup ḥamd ü senāya
[İB3 6a]Menār-ı Ka‘be el açmış du‘āya^[201]

Nesr^[202]: Mi‘mār-ı kûbbe-i ‘ulyā ve mühendis-i *ve refa‘nāhu mekānen ‘aliyyā*^[203] günbed-i mīnāya ve tāk-ı mu‘allāya^[204] binā urduḡda [DY1 5b]ve ḡal‘a-i Zümürüdde [MK8 4b]bu^[205] zerrīn-şehri^[206] ḡurduḡda ol ḥiṣār-ı Gerdün-vaḡāruñ sirişt-i ‘anber-bārın ve ḡalbīz-i felek ile müşḡin ḡubārın^[207] kırk yıl dest-i ḡudretle terkīb ve yed-i ḥikmetle ta‘biye vü tertīb idüp cevher-i^[208] nürdan ve mücevvef-i billürdan [İS8 6b]iki yüz kırk sekiz^[209] ‘imād-ı *müteḡalifi’l-eb‘ād* ve nihād-ı^[210] *mütebāyini’l-evtād* üzre tıynet-i pākini taḡmīr ve miyāne-i ḡākin ta‘mīr ve der ü dīvārını taḡrīr ve naqş u nigārını taşvīr ve tāriḡ-i rüzḡārını taşḡīr ve müddet-i^[211] ḡarārını tefsīr itmiş. Ve

[195] fānūs: -İS8

[196] gibi: mişāl İB3

[197] zīver: muşavver MK8

[198] pür-‘anber: ‘anber DY1, FRA1

[199] Başlık: **Beyt** DY1, İB3; **Meşnevī** MK8, İS8; **Nazm** AG, FRA1

[200] der-güş: ber-güş DY1, AG, İB3

[201] du‘āya: niyāza İS8

[202] Başlık: **Nesr** DY1, AG, İS8, FRA1; -MK8, -İB3

[203] “Ve onu, yüce bir mekāna (makama, cennete) yükselttik (Kuran-ı Kerim, 19/57).”

[204] mu‘allāya: ālāya FRA1

[205] bu: bir MK8, İB3

[206] şehri: serīri FRA1

[207] ḡubārın: Tātārın İB3; -AG, -İS8

[208] cevher-i: cevherin AG, İS8

[209] iki yüz kırk sekiz: iki yüz seksen İS8

[210] nihād-ı: nihād u FRA1

[211] ve naqş u nigārını taşvīr ve tāriḡ-i rüzḡārını taşḡīr ve müddet-i: -DY1

yedi yüz yigirmi tār aḳ ibrişim evtār her ʿümūdını^[212] zünnārvār bend ve her mücevvef sütünını ney gibi peyvend idüp eyvān-ı ʿanāşır gibi çār-dīvār ve burc-ı ^[AG 18]āsmān-şifat on iki rāh-güzār üzre ʿarḥ u^[213] taḳsīmın ʿayān ve^[214] taḥrīr ü tersimīn^[215] beyān itmiş. Evvelā iki sütün-ı ʿacı üstinde iki^[216] ḳaşr-ı züccācı ki ḳubbesinde her gevheri iki ʿālem ḥarācı ve biñ Süleymān taḥt u^[217] tācı.

Nazm (21)^[218]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Şanasın iki billürin mināre
Derk olmuş gümüşden bir ḥişāra

[FRA1 7b] [İB3 6b] Billürin ḳubbeli^[219] iki gümüş mīl
Getürüp seyre çıkar mīl-der-mīl

Nesr: Andan bir dār-ı dīvār^[220] ḳapusu ki yek-pāre iki laʿl-i ābdār mīḥ ü mismārı dürr-i şehvārı mışrā^[221] bābında ve kitābe-i müşg-tābında benefşe redīf-i lāciverdiyle bir beyt-i laṭif ^[MK8 5a]yazmışlar. Ve yazınca nice ciger ḳanların^[222] ezmişler.

[212] ʿümūdını: ʿümūdı AG, İB3, İS8

[213] u: -DY1, -FRA1

[214] uve: +DY1

[215] tersimīn: simīni AG, İB3, İS8

[216] iki: bir DY1

[217] u: +DY1, +FRA1

[218] Başlık: **Beyt** DY1, İB3; **Meşnevī** MK8, İS8; **Nazm** AG, FRA1

[219] ḳubbeli: ḳubbe AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[220] dīvār: +DY1

[221] mışrā: şehvār AG, MK8, İB3, İS8

[222] ḳanların: ḳanı DY1; ḳanın İB3

Nazm (22)^[223]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün*

[İS8 7a] Leb-i yāķūt-ı dil-ber gibi rengin
Yazılmış hâteminde hatm-i miskin

Çekilmiş sürh ile şan halka-i mīm^[224]
[DY1 6a] Ya la'lin hoşka açmış gonca-i mīm

[AG 19] Ya almış ağzına yāķūt-ı rahşan
Leb-i dil-ber gibi la'lin Bedahşan

Nesr^[225]: Ol otuz iki dane aķ inciden ve muşaffā-i lü'lüden iki şaf dendāne-i sīmın urulmuş. Ve miyānında yāķūt-ı rümmāniden bir şeh-nişin kurulmuş. Ve^[226] üstinde bir tercümān-ı şāhib-beyān ki yetmiş iki milletde otuz üç^[227] dili söyler. Ve belīgāne^[228] her lisān-ı fasih^[229] üzre^[230] zebān-ı melih^[231] ile^[232] şerh eyler. Ķal'anuñ dili anuñ elinde ve hişāruñ kilid-i fetih anuñ dilinde.

Nazm (23)^[233]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün*

Şeker güftārlu tūfī şıfatlu
Güzeller gibi ağızluğı tatlu^[234]

Meger kim süsen-i bāğ-ı cināndur
Anuñ çün başdan ayağa zebāndur

[223] Başlık: **Beyt** DY1, İB3; **Meşnevī** MK8, İS8; **Nazm** AG, FRA1

[224] mīm: cīm AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[225] Başlık: **Nesr** DY1, AG, İB3, İS8, FRA1; -MK8

[226] Ve: +DY1

[227] milletde otuz üç: milletde otuz otuz üç DY1; -MK8, -İB3, -İS8

[228] belīgāne: belīgati İS8; her belīgati İB3

[229] lisān-ı fasih: lisān-ı fasih FRA1

[230] üzre: +İB3

[231] zebān-ı melih: fasih-zebānla DY1, AG, MK8, İS8; lisān-ı fasih FRA1

[232] ile: İB3

[233] Başlık: **Beyt** DY1, İB3; **Meşnevī** MK8, İS8; **Nazm** AG, FRA1

[234] Bu nazmın beyit sayısı nüshalar arasında farklılık göstermektedir. Nazm, DY1 nüshasında iki beyitten oluşmakla birlikte diğer nüshalarda üç beyitten oluşmaktadır. Nazmın ilk beyti DY1 nüshasında aktarılmamıştır.

Hz̄er kıl sırrıñı fāş itme zinhār
Dime kim ƙal^a içinde dilüm vār

[İB3 7a]Nesr: Andan ser-nigün bir ʿamūd-ı mercān ve on dokuz^[235] pāye gümüşden bir nerdübān^[236] münthāsında bir küh-ı bī-gerān küh-ı [AG 20]Bedahşān-şifat dāmānı pür-la¹-i dırahşān^[237] [FRA1 8a]her ʿarafı^[238] kān-ı la¹ u gevher ve her kenefi ma^cden-i sīm ü zer. Her ma^cdende iki dürlü cevher ve her cevherde [İS8 7b]envā^c-ı eşkāl u^[239] şuver şavma^c-ı^[240] ravza-i cennet gibi her ʿarafı *tecrī min taḥtihe¹-l-ehār^[241]* ve heşt behişt-şifat şahnında dört zībā cüy-bār^[242].

Cüy-ı Evvel Şifat-ı Şafrā^[243] [244]: Olā^[245] *nāriyyü¹-l-kevn ü dināriyyü¹-l-levn^[246]* çeşme-i hürşid-reng bir mu^cteber āb-ı baḥr-ı gerdün gibi zerrīn-ḥabāb kenārında cāme-i zerrīn ve ʿimāme-i nīlüferi^[247] ile^[248] nergis gözlüler [MK8 5b]ve şem^c gibi yalñ yüzlüler başlarında^[249] şemsi destārları beste ve küleh-güşeleri [DY1 6b]ğonca-i^[250] nesrīnle pīrāste āteş-i Ḥalīl-ruhsārları tābişinden bir şerer ve nār-ı Mūsī-ʿizārları sūzişinden bir eşer-i Yahūdī ve Hūdī bir nice şarrāf u darrāb kürre-i āteşinde sebīke-i Ḥurşid-tāb ve nuḳūd-ı kevākib u māhı sīm-āb idüp mäh-rūları mihrlerine germiyyetle ƙızdurdılar^[251]. Ol müşterileri külçe-şifat ḥarāretle şıƙup sızdurdılar^[252].

[235] dokuz: toƙuz MK8, FRA1

[236] gümüşden bir nerdübān: bir gümüş nerdübān İB3

[237] dırahşān: rahşān İS8, FRA1

[238] ʿarafı: ʿaraf DY1

[239] u: +DY1, +MK8, +FRA1

[240] şavma^c-ı: -DY1, -FRA1

[241] "... altından ırmaklar akan ... (Kuran-ı Kerim, 2/226)."

[242] cüy-bār: bār cüy: DY1, FRA1

[243] Başlık: +DY1

[244] *Safrā Sıvısının Tanıtılması*

[245] şifat-ı şuğrā olā: +DY1, +FRA1

[246] dīnāru¹-l-levn: diyāru¹-l-levn DY1, FRA1

[247] nīlüferi: nīlüferin DY1, FRA1

[248] ile: iki İS8

[249] başlarında: başlarına FRA1; -MK8

[250] gonce-i: gonce ü AG, MK8, İB3, İS8

[251] ƙızdurdılar: ƙızdururlar DY1; ƙızduralar FRA1

[252] sızdurdılar: sızduralar FRA1; sızdururlar DY1

Nazm (24)^[253]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Yahūdī beççeler şarrāf u zerger
[AG 21]Getirmiş her biri şandūka-ı zer

Ƙamu gün gibi zerrīn zīver olmuş
[İB3 7b]Güzellik bahrine nīlüfer olmuş

Cüy-ı Düvvüm Şifāt-ı [Hün]^{[254][255]}: *Sükkerü't-tu'ma' vü miskü'r-rāyīha yāķütü'llevn 'anberü'l-fāyīha* Hamr Irmağı gibi bir nehr-i rengin ve cüy-bār-ı hunin ki ^[İS8 8a] *lezzeten li'ş-şāribin*^[256] ve hasreten *li'n-nāzirin*^[257] etrafında^[258] [FRA1 8b] güneşden lāveş reng alıcı ve āyīne-şifāt havādan jeng kapıcı^[259] mizācları germ ve imtizācları nerm gül-izār u^[260] lāle-ruhsār sākīler^[261] tāb-ı milele^[262] gulgul ve ehl-i meclis şevķ-i gulgul ile bülbül olup la'lin piyālelerün cūşıyla kanın kaynadurlar. Ve rengin şurāhīlerin^[263] hurūşıyla kanlu yüregın oynadurlar.

Nazm (25)^[264]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Meger devr itmiş ol yāķüt-ı seyyāl

Yañaklar gül gül olmuş çehreler āl

[253] Başlık: **Meşnevī** İS8, FRA1; **Nazm** AG, İB3; **Beyt** DY1, MK8

[254] Başlık: **Cüy-ı Düvvüm Şifāt-ı [Hün]**: **Cüy-ı Düvvüm Şifāt-ı** DY1; **Negr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[255] **Hün/Kan Sıvısının Tanıtılması**

[256] "... içenlere lezzet veren ... (Kuran-ı Kerim, 37/46)."

[257] "... bakanlara ... (Kuran-ı Kerim, 26/33)."

[258] etrafında: -İS8

[259] kapıcı: alıcı MK8, İB3

[260] u: -DY1, -FRA1

[261] sākīler: sākīlerün İB3

[262] milele: māluma DY1

[263] şurāhīler: MK8, İS8, FRA1; şurāhīlerün AG, İB3

[264] Başlık: **Beyt** DY1; **Meşnevī** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

Ruḥ-ı sākī ƙadeḥden gül gül olmuş
Anuñ çün ehl-i meclis bülbül olmuş

[AG 22] [Cüy-1] Süvvüm Şıfat-ı Balgām^{[265][266]}: Andan bir āb-ı sīmīn-şāfī vü gül-āb-ı şīrīn-şāfī üzre ʿālī ũāƙlarda ve zücācī revāƙlarda sīmīn-ten ü şūrāḫī gerden ^[DY1 7a]sākīlere ƙarşu gümüş piyālelerüñ ağızı şuyı aƙar. Ve ḫabāb-ı mey^[267] gibi^[268] kenārından^[269] göz ucuyla baƙar^[270].

Nazm (26)^[271]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Çemende taḫtiheʿl-enhār olup āb
Oƙur Rıdvan-ı cennet ifteḫüʿl-bāb

Başın çigzindürüp āb-ı ḫayātuñ
Ferāmüş itdiler^[272] ḫālīn memātuñ

Cüy-ı Çehārun Şıfat-ı Sevdā^{[273][274]}: Andan^[275] müntehā-ı çeşme-i ḫayātde^[276] bir āb-ı siyāh ve^[277] seyl-āb-ı^[278] tebāh^[279] cārī hem

[265] Başlık: [Cüy-1] Süvvüm Şıfat-ı Balgām DY1; Neşr AG, İB3, FRA1; -MK8, -İS8

[266] *Balgām Sıvısının Tanıtılması*

[267] ḫabāb-ı mey: -AG

[268] gibi: -AG

[269] kenārından: kenārđan MK8, İB3, İS8, FRA1; -AG

[270] göz ucuyla baƙar: +DY1

[271] Başlık: *Mesnevī Li-müellifihī* DY1; *Meşnevī* AG, MK8, İS8, FRA1; *Nazm* İB3

[272] itdiler: itmege MK8, İB3, İS8; -AG

[273] Başlık: *Cüy-ı Çehārun Şıfat-ı Sevdā* DY1; *Neşr* MK8, İB3, İS8, FRA1; -AG

[274] *Sevdānın Tanıtılması*

[275] Andan: Andan bir DY1; -İB3

[276] müntehā-ı çeşme-i ḫayātde: müntehā-yı çeşme-i ḫayātđan DY1, İB3; -AG

[277] ve: -İB3; -AG

[278] seyl-āb-ı: -İB3; -AG

[279] tebāh: -AG

Nazm (27)^[280]*Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün*[İS8 8b] Belā seyl-ābınuñ ser-çeşmesārı^[281]

Nesr^[282]; Dīvāne^[İB3 8a]lerüñ menba^c-ı cünün-ı sevdāsı^[283] ve mestānelerüñ sebab-i naʿra vü ğavġāsı.

Nazm (28)^[284]*Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün*

Ƙara göñüllerüñ bahtına beñzer
Ƙara göñüllerüñ^[285]sahtına beñzer

Şeb-i tārīķ-i hicr-i yār gibi
Ƙarañıdur^[286] dil-i aġyār gibi^[287]

[AG 23] [FRA1 9a] **Nesr**^[288]: Cihānuñ^[289] Ferhād-ı kühkenlerinden ve zamānuñ^[290] üstād-ı^[291] küh-ı seng-efgenlerinden^[292] naħīb^[293]-i^[294] tüşedārı^[295] ve mühendis-i tüşekārı leyl ü nehār ol ħişāra

[280] Başlık: **Mısra**^c FRA1; -DY1, -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[281] ser-çeşmesārı: çeşmesārı İB3; -AG

[282] Başlık: +FRA

[283] menba^c-ı cünün-ı sevdāsı: menba^c-ı cünün u sevdāsı MK8, İB3, FRA1; menba^c-ı cünün u sevdāyı İS8; -AG

[284] Başlık: **Meşnevî** İS8, FRA; **Nazm** AG, İB3; -DY1, -MK8

Bu nazm FRA1 nüshasında üç beyit; AG matbuunda iki beyit olarak aktarılmaktadır. FRA1 nüshasına göre üçüncü beyit AG matbuunda Nesr başlıklı bölümün ilk cümlesini oluşturmaktadır. Diğer nüshalarda ise nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.

[285] göñüllerüñ: göñüller MK8, İS8; göñüllüler FRA1; -AG

[286] Ƙarañıdur: Ƙarañıdur ki DY1

[287] İS8 ve FRA1 nüshasında, bu nazmın üçüncü beyti şu şekilde aktarılmaktadır:

Cihāna Ferhād-ı kühkenlerinden
Zamāne üstād-ı seng-efgeninden (+İS8, +FRA1)

[288] Başlık: **Nesr** AG, FRA1; -DY1, -MK8, -İB3, -İS8

[289] Cihānuñ: Cihān İB3; Cihāna FRA1; -AG

[290] zamānuñ: zamāne FRA1; -AG

[291] üstād-ı: -İB3, -AG

[292] seng-efgenlerinden: üftādesinüñ İB3; -AG

[293] naħīb: fitne FRA1; -AG

[294] İS8 nüshasında **Nesr** başlığı ile bölüm başlamaktadır.

[295] tüşedārı: tüşekār İB3; -AG

bennā ve mi'mār olup^[296] üç yüz altmış Nīl-i revān u seyl-i devān^[297] gibi eṭrāf-ı gülzāra ve eknāf-ı sebzezāra cārī vü sārī idi. Ve ol ƒal'a-i zātü'l-burūcuñ ƒullesinde ve hişār-ı Gerdün-urūcuñ kellesinde maṭla'ı şemse berāber bir gümüş mīl üzre iki 'anberīn kemer ve mihrāb-ı mu'teber ki her rükni Ka'be gibi mescid-i melek ve her gūşesi māh-ı nev gibi^[298] mihrāb-ı felek yersiz^[299] her^[300] maḥfil-i 'izām u menzil-i kirāmda künbed-i Dimāg nām bir tılsım-ı Süleymānī ve gencīne-i sulṭānī var idi^[301] ki^[302] başı āftāb gibi ebr-i siyāha girmiş ve farkı ƒetr-i şehābvār āsmān-ı^[303] mihr ü māha ırmış. ^[İS8 9a]Hāşıl-ı hirmān-ı ^[DY1 7b]dü-cihān ve maḥşül-ı kiştzār-ı kevn ü mekān. 'Aƒl-ı tācdāruñ mühr-i kāmranıyla ve Dil-i şehir-yāruñ nefsi-i^[304] ḥātem-i zerişānıyla^[305] ol ḥazīnde maḥzūn u meknūn ve ol defīnde medfūn u merhūn idi. Bir ƒaşr-ı Şeddād ve burc-ı müşeyyed-i 'Ād ki^[306] *lem yuḥlaƒ misluhā fı'l-bilād*^[307]dur. ^[İB3 8b]Sulṭān-ı ^[AG 24]'Aƒl ve burhān-ı naƒl ol ƒal'a-i Felek iştibāhı ve hişār-ı Melek sipāhı ciger-gūşesi dünyā ve āḥiret seferinüñ tüşesi Dil-i şehir-yāra taḥtgāh ve mesned-i devlet-penāh idüp Dil-i şehir-yār-ı kāmkar daḥi ol ƒal'anuñ ḥavālinde^[308] ve güzergāh-ı nesimüñ şimālinde^[309] yek-pāre^[310] yāƒūt-ı rümmanīden iki şuƒƒalu ^[FRA1 9b]bir bārgāh-ı gülgünü ve la'l-i Bedaḥşānīden *şanavberi'l-fiṭra vü maḥrūṭiyyü'l-ḥalka* bir ƒubbe-i ser-nigünü kendüye ḥalvet-serā ve menzil ü me'vā ƒıluḫ rüz u şeb mücāvır-i diyāruñ zamān-ı dīdeleri ve müsāfir-i rüzgāruñ zemīn-i revendeleri^[311] ile taḥta-i ebced-i ḥāküñ ve şafḥa-i zeberced-i eflākuñ her varaƒından yüz^[312] kitāb ve her sebaƒında^[313]

[296] olup: olınca DY1; -AG

[297] devān: revān DY1, FRA1; -AG

[298] māh-ı nev gibi: -DY1, -AG

[299] yersiz: +DY1

[300] her: -DY1, -AG

[301] var idi: var MK8, İS8; -AG

[302] ki: -FRA1, -AG

[303] āsmān-ı: +DY1

[304] nefsi-i: beş MK8, İB3, İS8; -AG

[305] nişānıyla: +DY1, +FRA1

[306] kim: +MK8, +İB3, +İS8

[307] “Şehirler içinde onun benzeri yaratılmamıştı (Kuran-ı Kerim, 89/8).”

[308] ḥavālinde: ḥavālisinde DY1, FRA1; -AG

[309] şimālinde: şimālisinde İB3; -AG

[310] yek-pāre: -FRA1, -AG

[311] revendeleri: dīdeleri DY1, FRA1; -AG

[312] yüz: bir DY1, FRA1; -AG

[313] sebaƒında: sūbƒatden DY1; -AG

yüz faşıl u bāb açup^[314] [İS8 9b]kal'a-i Devvāruñ gerdişinden ve sevābit ü seyyāruñ sükūn u cünbişinden cālemūñ āb üzre resmini^[315] ve ādemūñ zībağ-ı mādak tılısmını aşhāb-ı mālīk-i^[316] İlahī ve erbāb-ı mađāhik^[317] ü^[318] melāhi ile aḥbār-ı milel ü maḥalden^[319] ve āsar-ı cīlel ü ḥiyelden gāhī muḥavere baḥş ü cedel ve gāhī münāzara-i aqđ u ḥalel kıluḥ her zamān ni'emet-serāy-ı kudsde cīşret-i rāziyye ile ve gāh^[320] devlet-fezā-yı ünsde^[321] ni'emet-i marziyye ile fī cīşret-i rāziyyeten marziyye idi^[322].

[DY1 8a][AG 25]Şeniden-i Dil Mācerā-yı Āb-ı Ḥayvān ve cUzlet-Kerden Ez-Hevā-yı Ḥākdān^[323]

Nazm (29)^[324]

Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

Seḥer çün āb-ı Ḥızruñ çeşmesinden
[İB3 9a]Ḥayāt ırmağınun ser-çeşmesinden

Göründi nürdan bir çeşme-i^[325] cān
Ki zulmetde^[326] [MK8 6a]yudı el āb-ı ḥayvān^[327]

[314] açup: -FRA1, -AG

[315] resmini: resmin İB3, FRA1; -AG

[316] mālīk-i: memālīk-i MK8, İB3, İS8; -AG

[317] mađāhik: meşāhik FRA1; -AG

[318] ü: -FRA1, -AG

[319] maḥalden: maḥal DY1; -AG

[320] gāh: +AG, +İB3

[321] devlet-fezā-yı ünsde: -DY1, -AG

[322] idi: +DY1, -AG

[323] *Dil'in Dünya Heveslerinden Ayrılması ve Hakiki Aşkın Macerasına Kapılması*

[324] Başlık: Nazm AG, MK8, İB3; Meşnevî İS8, FRA1; -DY1

[325] çeşme-i: ser-çeşme-i İB3; -AG

[326] zulmetde: zulmetden MK8, İB3, İS8; -AG

[327] DY1 nüshasının 7a varağında aktarılan Beyt başlıklı nazmın ilk beytinin ikinci mısraı olan “*Yañaklar gül gül olmuş çehreler āl*” ifadesinden bu nazmın son beyti de dāhil AG matbuunda bulunmamaktadır. Bu bölüme ait yapağın kaybolmuş olduğu düşüncesindeyiz.

Nesr^[328]: Şehir^[329] çün^[330] dâmen-i^[331] zulümâtdan ser-çeşme-i ‘aynü’l^[332]-hayât baş getirüp her hâk-i siyeh Hızır-şifat sebze-i hadrâ yitürdi. Ve Hızır-ı âsmân İskender-i mâhı vâdî-yi zulümâtdan^[333] şüya iledüp şusuz ^[FRA1 10a]getürdi. Meger ol nür-ı çeşme-i ‘aynü’l-hayât ve âbrü-yı çeşme-i zulümât a’na. Ferzend-i ‘Aql-ı tâcdâr^[334] Dil-i şeh-yâr-ı kâmyâb^[335] ^[İS8 10a]bir gün kal’a-i Beden semen-tenleriyle^[336] ve hişâr-ı Ten-i sîmîn-bedenleriyle gül-geşt-i bâğ u râğ ve temâşâ-yı günbed-i Dimâğ idüp şanâyi’-i eşkâl^[337] u bedâyi’-i timsâlden defâ’in-i emvâl^[338] ü hazâ’in-i dürr ü lâ’lden^[339] hazîne-i hayâle ve kitâb-hâne-i Dânyâle^[340] irdi. Ol Beyt-i Ma’mürda^[341] bir kitâb^[342]-ı mestür ve sakf-ı merfu’da bir varağ-ı ^[AG 26]menşür gördi ki aḥbâr-ı mu’ciz-âşârı ve âşâr-ı i’câz-şi’ârı^[343] esrâr-ı belâgatde delâil-i i’câz ve güftâr-ı fesâhatde miftâh-ı ‘ulûm-ı râz^[344] ile tenkîh ve uşûl-ı şanâyi’ ü telvîh fuşûl-ı bedâyi’-i ḥâşıl-ı şuhuf-ı Rabbânîye ve maḥşûl-ı kütüb^[345]-i Sübhânîye üzre matvî^[346] ve munṭavîyyü’l-faşşâ.

El-kışşa: Ol^[347] Dil-i şeh-yâr^[348]-ı zü’l-‘itibâr^[349] ol Zebûr-ı mezbûruñ ^[İB3 9b]ve menşür-ı pürşuruñ meṭâlî’a-i tevâlî’-i envârında^[350] ve müzâkere-i meṭâlî’a-i efkârında her gice şem’-veş

[328] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[329] Şehir: -FRA1

[330] çün: +DY1, +FRA1

[331] dâmen: dâ’ire MK8

[332] ‘aynü’l-: âb-ı AG, İB3, İS8

[333] zulümâtdan: zulmetde DY1, FRA1

[334] Ferzend-i ‘Aql-ı tâcdâr: +DY1

[335] kâmyâb: -DY1, -FRA1

[336] tenleriyle: tenleri FRA1; -MK8

[337] eşkâl: eşkâlden MK8

[338] emvâl: emvalden MK8, FRA1

[339] lâ’lden: lâ’lde MK8

[340] Dânyâle: Dânyâl DY1, FRA1

[341] Ma’mürda: Ma’mürdan: FRA1

[342] kitâb: kıtâ DY1

[343] âşâr-ı i’câz-şi’ârı: i’câz-ı eş’âr-şi’ârı İS8

[344] râz: dirâz İB3

[345] kütüb: kitâb İB3

[346] munṭavî: munṭavîyyü’l- DY1

[347] Ol: +DY1

[348] Dil-i şeh-yâr: -DY1

[349] zeyyü’l-‘itibâr: +DY1

[350] envârında: envâr DY1

bağrı yağın yakup kandı̄l-i māh gibi^[351] şabāha ^[DY1 8b]çerāğın çıkarurdu^[352]. Ve^[353] ol sefīne-i deryā-yı ebrārdan ve defīne-i Maḥzenü'l^[354]-esrārdan dürer-i fevā'id^[355] ü ğurer-i ferā'id^[356] çıkarurdu.

Nazm (30)^[357]

Mefūlū Fa'īlātū Mefā'īlū Fā'īlūn

^[MK8 6b]Halvetde şem^c gibi yakup bağrı yağını
Ol māh tā şabāha çıkardı^[358] çerāğını

^[İS8 10b]**Nesr**^[359]: İttifāk-ı taqdir-i Rabbānī ve irādet-i Subḥānī bir gün Hızır-ı kalem zulmet-i raqamda^[360] hikāyet-i ^[FRA1 10b]Hızır-ı^[361] İskender-likā vü zulümāta ve rivāye-i ser-çeşme-i āb-ı ḥayāta āftāb irdi^[362]. Ol^[363] Hızır-ı ^[AG 27]İskender-likā gördi ki kenār-ı bāğ-ı cihānda ve miyān-ı būsān-ı cinānda leb-i cānān gibi bir çeşme^[364]-i cān ve bir zülāl-ı cān-bāḥş revān-ı^[365] nihān^[366] vardır ki āb-rüy-ı cihān ve menba^c-ı ḥayāt-ı ins ü cāndur^[367]. Belki 'ayn-ı 'ömr-i ezeli ve ravvāḥ-ı rüh-ı lem-yezeli^[368].

^[351] gibi: -DY1

^[352] çıkarurdu: çıkardı İB3; çıkardurdu MK8

^[353] Ve: -DY1, -FRA1

^[354] Maḥzenü'l-esrārdan: Maḥzen-i esrārdan AG, MK8, İB3, İS8

^[355] fevā'id: fezā'id MK8

^[356] ferā'id: fevā'id MK8

^[357] Başlık: **Beyt** DY1, AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1

^[358] çıkardı: çıkadurdu MK8

^[359] Başlık: **Nesr** AG, İB3, İS8, FRA1; -DY1, -MK8

^[360] raqamda: raqamdan DY1, FRA1

^[361] Hızır-ı: Hızır u AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[362] āb-ı ḥayāta āftāb irdi: āftāb āb-ı ḥayāta irdi AG, MK8, İS8; āb-ı ḥayāta irdi İB3, FRA1

^[363] Ol: +DY1

^[364] çeşme: ser-çeşme İB3

^[365] revān-ı: revāndur MK8, İS8; -AG, -İB3

^[366] nihān: -MK8, -İS8

^[367] cāndur: cānda DY1

^[368] rüvvāḥ-ı rüh: rüh-ı rüvvāḥ-ı AG, İS8; rüh-ı perver İB3; rüvvāḥ-ı DY1

Nazm (31)^[369]*Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*

Anı Hâk gerçi nûş-ı cân itmiş
Leb-i dil-ber gibi nihân itmiş

İsteyen ya'ni çeşme-i cānı
Yokluk içinde istesin anı

Nesr: Hemân-dem Hızır-ı İskender-liķānuñ ol āb-ı bekānuñ nûş-ı cān-fezāsi te'aṭṭüşinden ve şerbet-i rûḥ-efzāsi teşvîşinden çeşme-i zulümāt gibi gözi kararadı. Ve nilüfer-i āb-ı ḥayāt-şifat günden güne beñzi^[370] şarardı. Cihānuñ feylesoflarını ve zamānuñ şāhib vuķūflarını bir gice cem'ine şem' ü şem'ine pervāne-şifat cem' ^[İB3 10a]idüp Behmen^[371]-i zamān u Brahman^[372]-i devrāndan^[373] ol şerbet-i^[374] cān-fezānuñ kānūn-ı şerbetinden su'āl ve ma'cūn-ı şifānuñ esrār-ı keyfiyyetinden^[375] ^[İS8 11a]istifsār-ı ḥāl idüp^[376] ^[AG 28]ṭabīb-i ḥazıķ daḥi ^[DY1 9a]nabz-ı bīmāra muvāfiķ cevāb-ı şāfi vü şarāb-ı şāfi virüp didi kim^[377] ey nūr-ı çeşm-i ^[MK8 7a]cayn-ı ḥayāt v'ey Hızır-ı şarāb-ı çeşme-i zulümāt.

Nazm (32)^[378]*Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*

Āb-ı ḥayvān^[379] cihānda bir şudur
Kim anuñ ötesi қараñsudur

^[369] Başlık: **Beyt** DY1, MK8; **Meşnevî** AG, İS8; **Nazm** FRA1, İB3

Bu nazım AG, MK8, İB3, İS8 ve FRA1 nüshalarında iki beyit, DY1 nüshasında tek beyit olarak aktarılmaktadır. Nazımın ikinci beyti DY1 nüshasında **Kelām-ı Manzūm** başlığı ile ayrı bir nazım olarak aktarılmaktadır. Vezin benzerliğini göz önünde bulundurarak biz de çalışmamızda tek nazım olarak vermeyi uygun bulduk.

^[370] benzi: yüzi AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[371] Behmen: Tehemten İB3

^[372] Brahman: Tehemten AG, MK8, İS8

^[373] devrāndan: devrān FRA1

^[374] şerbet-i: sirişt-i İB3; şirîn MK8

^[375] esrār-ı keyfiyyetinden: keyfiyyet esrarından FRA1

^[376] idüp: itdi DY1

^[377] kim: ki DY1

^[378] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Meşnevî** İS8; **Nazm** AG, İB3, FRA1; **Beyt** MK8

^[379] ḥayvān: ḥayāt MK8, FRA1

Nice İskenderi ol çeşme-i cān
Şuya iledüp şusuz getirdi revān^[380]

[FRA1 11a]Nesr^[381]: Bu dār-ı fenāda durmayup^[382] āb-ı beķā diyüp^[383] İskender cān virdügi çeşme-
i^[384] rūşenā diyü zulumātda Hızır-ı zinde gördi ki egerçi kim leb-i cānān gibi haberde
mevcūdü'l-ismdür ammā ki^[385] çeşm-i^[386] cān gibi nazarda ma^cdümü'l^[387]-cismdür dehān-ı^[388]
yār gibi dillerde bir güftār ve miyān^[389]-ı dildār gibi ortada ne ol var ne bu var.

Nazm (33)^[390]

Fe'īlātün Mef'īlün Fe'īlün

Adı var kendü kīmyā gibidür
İştilāhāt-ı sīmyā gibidür

[AG 29]Nice İskender el yuyup cāndan
Teşne-leb gitdi 'āķıbet andan

Ġonca-lebler^[391] dehān gibi hemān
Adı var kendü cān^[392] gibi pinhān

Nesr^[393]: Çünki Dil-i nev-civān bir zamān ol sāz-ı müteķālifü'l-evtāruñ āvāzın^[394] diñledi. Ve
nağme-i hāricü'l-edvār^[395] terāne-i rāzın añladı [İB3 10b][İS8 11b]bildi ki maķzen-i ķuşūr-ı
himmetden nāşī bir vehm-i mütelāşīdür. Ki mūcib-i teķāvün ü tevānī ve müstevhib-i cerbān-ı

[380] revān: hemān İS8

[381] Başlık: Nesr AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[382] turmayup: DY1

[383] diyüp: diyü DY1, FRA1

[384] çeşme-i: ve çeşme-i DY1

[385] ki: +DY1, +FRA1

[386] çeşm-i: +DY1

[387] ma^cdümü'l-: menküdü'l- DY1

[388] dehān-ı: 'ummān-ı DY1

[389] miyān: beyān DY1

[390] Başlık: Kelām-ı Manzūm DY1; Meşnevī AG, MK8, İB3, İS8; Nazm FRA1

[391] Ġonca-lebler: Ġoncalaruñ İB3

[392] kendü cān: kendüsi MK8

[393] Başlık: Nesr AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[394] āvāzın: āvāzında MK8

[395] hāricü'l-edvāruñ: hāricü'l-edvār FRA1; hāricü'l-edvāduñ AG, İS8

Nîl-i^[396] cummânîdür. Hem^[397] *ķavmun lâ yefķahüne*^[398] ve *tā'īfetun li yetefefķķahüne*^[399] diyüp *ke-ķarīrī'l-bāb u tanīnī'z-zebāb*. Ol nagme-i sāza dem-sāz u terāne-i dil^[400] ü dervāzeye hem-āvāz olmayup nāzır-ı perde-i ğayb ve muntazır-ı āheng-i sāz-ı ^[DY1 9b]lā-reyb olurdu^[401]. Ve ol terāneye ğüş-ı cān urdı.

^[MK8 7b]Şıfat-ı Nazar-ı Dīdebān ve Firistāden-i Dil-i Nev-civān Ūrā^[402] Be-Ṭaleb-i Āb-ı

Ḥayvān ve^[403] Şıfat-ı^[404] Rūz-ı Firūz Ğüz^{[405][406]}

Nazm (34)^[407]

Fe'īlātün Mefā'ilün Fe'īlün

Çün seher^[408] dīdebān-ı ķal'a-i Çın

Yakdı maşrıķda meş'al-i zerrīn

^{[AG 30][FRA1 11b]}Pertevinden o^[409] meş'al-i nūruñ

Yandı ķandīli Beyt-i Ma'mūruñ

Devr idüp pāsbān-ı ķal'a-i şām

Yedi ķat^[410] ķal'a ṭolındı tamām

^[396] Nîl-i: Nîl ü AG, MK8, İB3, İS8

^[397] Hem: +DY1, +FRA1

^[398] "...onların fıkıh (ıdrak) edemeyen bir kavim [olmalarından dolayı] (Kuran-ı Kerim, 8/65)."

^[399] "[... Her firkadan] bir grup [... onları inzar etmeleri (uyarmaları) için, dini] çok iyi fıkıh etsinler (Kuran-ı Kerim, 9/122)"

^[400] dil: devr-i AG, MK8, İB3, İS8

^[401] olurdu: olup AG, MK8, İB3, İS8

^[402] Ūrā: +DY1

^[403] ve: +DY1

^[404] Heft: +DY1

^[405] Rūz-ı Firūz: +DY1

^[406] *Nazar'ın Tanıtılması, Āb-ı Hayatı Talep Eden Akl'ın Nazar'ı Elçi Olarak Görevlendirmesi ve Rūz ile Ğüz'un Tanıtılması*

^[407] Başlık: Beyt DY1; Meşnevî AG, İS8; Nazm FRA1; -AG, -MK8, -İB3

^[408] Çün seher: Seher-çün MK8

^[409] o: ol DY1, AG, İB3, İS8

^[410] ķat: -MK8, -İS8

Nesr^[411]: Meger merdüm-zāde-i a‘yāndan ve merdüm-i a‘yān-ı erkāndan al‘a-i Bedende bir dīdebān ŗāhib-i hīŗār-ı Tende Nazār nām bir gözi auk serv-i revān idi. Kim mubaŗŗırlıda dīde-i ŗlu‘-ebŗār ve hūrdebīnlikde nūr-ı eŗm-i rūzgār idi. Ammā bir ‘ayyār-ı ālāk ve arrār-ı bī-bāk idi ki āsīyāb-ı felegi bir bir elekden ^[İS8 12a]ve hārmēn-i keh-keŗān-ı cev-be-cev albūr-ı felekden geūrüp penbe-i ebr ile yıldız ^[İB3 11a]gözinden sūrmeyi apardı^[412]. Ve riŗte-i ŗu‘a-ı mihr ile ‘arūs-ı ŗubhuñ azından ŗakızın ekerdī. Bir gūn ber-mūcib-i ‘ādet mūlūk ve mutezā-i hūdmē sūlūk-ı serv-i nāz-perverūñ^[413] Dil-i ŗehr-yār nāmverūñ yanında^[414] sebzevār^[415] yüz urdı^[416] ve ŗanavber gibi el āvūŗup aya ŗzre tūrdı. Ol māh-ı Yusuf-cemālī^[417] ve gül-ehre-i mevzun nihālī^[418] göz terāzūsında urdı. Ve gül‘-izār-ı^[419] lālezār-ı ruhsārūñ^[420] mir‘āt-ı cemālīnde gerd-i taayyūrden eŗer gördi. Ğonca-i^[421] ŗeker-lebden gōñūl^[422] ārluımuñ sebebin ŗordı^[423].

[AG 31]Nazm(35)^[424]

Mef‘ālūn Mef‘ālūn Fe‘ūlūn

[DY1 10a]Nedendūr ey meh-i āyīne-ruhsār
Ruħuñ jengārı am tūtmıŗ amervār

[MK8 8a]Gōñūl āyīnedūr sevmez ubārı
Götürmez cām-ı Cemŗīd inkisārı^[425]

[411] Baŗlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[412] apardı: apar AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[413] nāz-perverūñ: nāz-perverini DY1

[414] yanında: -DY1, -İB3; -FRA1

[415] sebzevār: sebze MK8; sebzevār pāyında İB3; -FRA1

[416] urdı: urup AG, MK8, İB3, İS8

[417] Yusuf-cemālī: Yusuf-cemāl DY1, FRA1

[418] ve gül-ehre-i mevzun nihālī: +DY1

[419] gül‘-izār-ı: gül‘-izār u AG, MK8, İB3, İS8

[420] lālezār-ı ruhsārūñ: lāle-ruhsārūñ DY1, FRA1

[421] Ğonca-i: +İB3

[422] gōñūl: gōñli AG, MK8, İB3, İS8

[423] sebebin: hāberin DY1, FRA1

[424] Baŗlık: **Meŗnevī** AG, MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1; -DY1

[425] Bu beyit, DY1 ve MK8 nüŗhalarında nazmın üçüncü beyti olarak aktarılmaktadır.

Ƙarañılıƙdadur çün āb-ı hayvān
Bulamaz^[426] cedle^[427] anı degme insān^[428]

[FRA1 12a]Nesr: Andan Dil-i ŧehr-yār eyitdi^[429]: Ey Nazar-ı ħurdebīn ve ey^[430] merdüm-i dīde-i ‘aynü’l-ƙurrateyn^[431] benüm bu mir’āt-ı ruħsarumda görinen dūd-ı āh ve āyīne-i ‘izārumda zāhir olan^[432] ğubār-ı siyāh görmek^[433] ol āb-ı rüŧenānuñ ƙarasına irmemek^[434] ve çeŧme-i zulumātuñ [İS8 12b]rüŧenāsını görmemek^[435] kudüretinüñ in‘ikāsıdır. Viŧāl-i dil-ğüŧāsınuñ firƙat-i ħurbetinüñ^[436] ƙarasıdır. Ki *elħāsu’l-ħāŧ-ı li’lħāsı*^[437].

Nazm (36)^[438]

Mefā’ılün Mefā’ılün Fe’ülün

Anuñçündür benüm göñlüm ƙarası
Ƙaradur Ka’benüñ dā’im libāsı

Ƙara göñlüm ki āb-ı rüŧenādur
Anuñçün [İB3 11b]menzilüm^[439] dā’im ƙaradur

[AG 32]Nesr^[440]: Pes Nazar eyitdi: Her zamān cūy-ı bahār gibi göñlüñ^[441] ðolandırup ve seyl-āb-ı kūsār-ŧıfat her^[442] ğubārına^[443] derünüñ bulandırup ħātır-ı ‘ātırıñı^[444] ħīre ve zamīr-i

[426] Bulamaz: Bulınmıyor DY1

[427] cedle: cedler DY1

[428] Bu beyit, DY1 nüshasında nazmın ikinci beyti olarak aktarılmaktadır.

[429] eyitdi: itdi DY1, FRA1

[430] ey: +DY1

[431] ‘aynü’l-ƙurrateyn: ƙurratü’l-‘ayn AG, MK8, İB3, İS8; ƙurrat-i ‘aynü’l-ƙurrateyn FRA1

[432] olan: olınan DY1, FRA1

[433] görmek: -DY1, -İB3

[434] irmemek: irmek MK8

[435] rüŧenāsın görmemek: rüŧenāsın gözetmek İS8; rüŧenāsını gözetmek MK8

[436] firƙat-i ħurbetinüñ: firƙatinin ħurbeti DY1

[437] *elħāsu’l-ħāŧ-ı li’lħāsı*. *elħāsu’l-ħāsı* DY1

[438] Başlık: **Beyt** DY1; **Meŧnevī** AG, MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1

[439] menzilüm: menzili İB3

[440] Başlık: **Nesr** İB3, İS8, FRA1; -DY1, -AG, -MK8

[441] göñlüñ: göñlüni DY1, FRA1

[442] her: -AG, -İS8

[443] ğubārına: ğubārı İB3

[444] ‘ātırıñı: ‘ātırı İB3

müniriñe tîre irişdürme. Eger ol^[445] Süleymân-ı zamānuñ dāll-ı devleti delîl ü hüdhüd-i hidāyeti hādî's-sebîl olursa^[446]

Nazm (37)^[447]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

Hidāyet hüdhüdü hādî olursa
İrem sîmurğa biñ vādî olursa

Eger ol maṭlab-ı cānuñ vuşūli
Ve mergüb-ı cihānuñ ḥuşūli^[448]

Nesr^[449]: Eger ol maṭlūb-ı cānuñ ḥuşūli ve ol mergüb-ı cihānuñ vuşūli^[450] rāh-ı firḳat gibi bî-hadd ü ḡayet ve Raḳībūñ 'ömri^[451] gibi bî-hadd^[452] u^[453] bî-nihāyet olursa^[454] ezmîne-i ḡayr-ı mütenāhiyyeyi sâ'at-be-sâ'at ve emkîne-i ^[DY1 10b]mā-lā-nihāyeti^[455] mesāfet-be-mesāfet pāye-i^[456] Ḥızır-şifat ṭayy ^[MK8 8b]idüp ol pālūde-i ^[FRA1 12b]şeker-ālūde-i leb-i ḥabîb gibi^[457] emmeyince^[458] ve ḥelvā-yı Raḳīb gibi aña ṭatlu ṭatlu diş urmayınca āb-ı ḥayvān^[459] ise de^[460] aḡzuma bir iḡüm şū almayam. Ve ṭu'eme-i cān ise de^[461] dehānuma bir loḳma ^[İS8 13a]şalmayam^[462] ol zālîme.

[445] ol: -DY1

[446] olursa: olup DY1

[447] Başlık: **Nazm** DY1, İB3; **Beyt** AG, MK8; **Meşnevî** İS8; **Ferd** FRA1

[448] Bu nazım beyit sayısı olarak nüshalar arasında farklılık göstermektedir. Nazımın bu beyti DY1 nüshası dışındaki nüshalarda nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.

[449] Başlık: **Nesr** AG, İS8, FRA1; -DY1, -MK8, -İB3

[450] Eger ol maṭlūb-ı cānuñ ḥuşūli ve ol mergüb-ı cihānuñ vuşūli: -DY1

[451] Raḳībūñ 'ömri: 'ömr-i Raḳīb MK8, FRA1

[452] bî-hadd: +DY1

[453] u: +DY1

[454] olursa: ol AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[455] mā-lā-nihāyeti: mā-lā-nihāye AG, MK8, İB3, İS8

[456] pāye-i: peyā-yı FRA1

[457] gibi: +DY1, +FRA1

[458] emmeyince: irmeyince DY1

[459] āb-ı ḥayvān: āb-ı ḥayāt İB3

[460] de: +DY1

[461] de: +DY1

[462] şalmayam: şunmayım DY1, FRA1

[AG 33]Nazm (38)^[463]*Fe'îlâtün Mefâ'îlün Fe'îlün*

Baħr-ı zulmet olursa her vādī
Devletüñ Hızr-ı ger ola hādī

Ejder^[464]-i çarħ-ı Nîl-reng gibi
Yedi bahrı geçüp neheng gibi

Gemilerle denizleri geçeyin
Baħr-ı zulmet kırasına uçayın

Leb-i la'îlün gibi o şerbet-i cān
Hoķķa-i cān içinde ola nihān

Şoraraķ ol zülāl-i cānı ben
Bulam ol çeşme-i nihānı ben

Nesr^[465]: Çünkü Dil Nazaruñ bu söziyle göz kıarardup zulumāta ʿazm itdüğün ve Hızr-şifat āb-ı hayāta gittüğün yaķın bildi Nazaruñ ^[İB3 12a]nazar-bāzluğına ve merdüm-nevāzluğına hezārān u hezārān āferin^[466] ü taħsīn kıldı.

Nazm (39)^[467]*Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün*

İki gözini nergis gibi öpdı

Şanavber gibi arķasını yepdı

^[463] Başlık: **Meşnevî** DY1, İB3, İS8, FRA1; **Nazm** AG; **Beyt Li-mü'ellifihî** MK8

^[464] Ejder: Ezdürüp İB3

^[465] Başlık: **Nesr** MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1, -AG

^[466] hezārānı u hezārān āferin: hezār āferin AG, MK8, İB3, İS8

^[467] Başlık: **Beyt** DY1, AG, İB3; **Beyt Li-mü'ellifihî** İS8; -MK8, -FRA1

Bu nazm FRA1 nüshasında nesir bölümü içerisinde aktarılmaktadır.

[AG 34]Nesr^[468]: Nazar dahī serv-i gül-ruhsāruñ ayağına jālevār saçup ve gonceveş dehān açup hemān-dem bir niyyet^[469] tertīb-i^[470] ʿazm-i sefer ve ʿazīmet-i kaṭṭ-ı menāzil-i baḥr ü berr kılup Hüdühüd-şıfat tāc u^[471] nemed-pūş ve bülbül gibi hırka-i peşmīne ber-düş kılup^[472] şu gibi ḥāk u ḥacerde^[473] bārān-şıfat seng ü mederde.

Nazm (40)^[474]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

[DY1 11a]Eser yıl gibi esdi bāğ u rāğa^[475]

Aḳar şu gibi aḳdı deş ü dāğa

[İS8 13b]Şu resme āb gibi^[476] ḥīz iderdi

Şanasın kim od [MK8 9a]almağa giderdi

Resīden-i Nazar Be-Şehr-i Āfiyet ve Pürsīden-i Āb-ı Hayvān Ez-Nāmūs-ı^[FRA1 13a]Pür- Mevhibet ve Şıfat-ı Bahār^{[477][478]}

Bir şubḥ-dem ki şehr-i Āfiyet gülşeninde ʿarāyiş-i ebkār perde-i nāmūs-ı^[479] vaḳār ile bezenmiş idi. Ve ḥıttā-i pür-mevhibet-i çemende nefāis-i^[480] ezhār-ı cüy-bār-ı bahārdan yüz şuyın kızınmışdı. Jāleler ḥayādan ğarḳ-ı ʿaraḳ ve lāleler gül gibi ḳan tere^[481] [AG 35]müstağraḳ ebkār-ı

[468] Başlık: Nesr AG, İS8; -DY1, -MK8, -İB3, -FRA1

[469] bir niyyet-i: +MK8

[470] tertīb-i: -MK8

[471] u: +DY1, +FRA1

[472] kılup: idüp: DY1, FRA1

[473] ḥacerde: ḥacerde ve DY1

[474] Başlık: Beyt DY1, MK8; Meşnevī AG, İB3, İS8; Nazm FRA1

[475] rāğa: zāğa MK8

[476] gibi: diyü DY1, MK8, FRA1

[477] ve Şıfat-ı Bahār: +DY1

[478] Nazar'ın Āfiyet Şehrine Ulaşması, İhsan Sahibi Nāmūs'tan Āb-ı Hayātu Dinlemesi ve Bahar'ın Tanıtılması

[479] nāmūs-ı: nāmūs u AG, MK8, İB3, İS8

[480] nefāis-i: +DY1

[481] tere: dere AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

gül ü nergisiñ yüzi vü^[482] gözi^[483] açılmamış idi^[484]. Ve ʿarūs-ı goncanuñ henüz āb-ı rüyı yire saçılmamış idi. Semenüñ ruhsarı gülgüne-i tekellüfden sâde ve çemenüñ serv-i bahârı muhâlif havâlardan āzâde idi.

Nazm (41)^[485]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Cemāl-i yâre dönmiş dehr bâğı
Uyanmış gülşenüñ rüşen-çerâğı

Qızarmış süsenüñ hatt-ı gubârı
Qararmış^[486] gülşenüñ naqş u nigârı^[487]^[488]

Şanavber serve kılmış ʿarz-ı kâmet
^[İB3 12b]Qıyâmet üstine kopmış kıyâmet

Đutulmuş süsenüñ nuqqı dilinde
Qara yazılı bir mektüb elinde

Nesr^[489]: Nâ-gâh Nazar-ı ahû-çeşmüñ nigâhı ve başar-ı^[490] dîde-i siyâhı bir şahrâ-yı ʿĀfiyet-nesîme ve fezâ-yı^[491] ʿĀfiyet-şemîme irdi kim her taraftan ebkâr-ı ^[İS8 14a]çemen gül-ruhlarınıñ gerden ü güşı cevâhir ile ârâste ve ezhâr-ı gülşen-şühleriniñ sîne ve düşi zevâhir ile pîrâste tille-i şahrâda bir şahrâ-i ^[DY1 11b]şammânuñ ^[AG 36]farqında ve kulle-i hadrâda bir seng-i bâlânuñ farqında kalʿa-i^[492] ^[MK8 9b]Zâtü^[1]-burücvâr bir hişâr-ı sevâbit-i qarâr^[493] seyyârât-ı medâr gördi kim meʿaric-i burûcı tāk-ı âsmâne-i hurûc ve medâric-i ʿurûcı niṭāk-ı Kehkeşâna vülûc idüp

[482] vü: +DY1

[483] gözi: gözini FRA1

[484] idi: +DY1

[485] Başlık: **Nazm** DY1, İB3, FRA1; **Beyt** AG; **Meşnevî** MK8, İS8

[486] Qararmış: Qızarmış DY1, FRA1; -İB3

[487] nigârı: -İB3

[488] Nazmın beyit sayısı aktarılan nüshalarda farklılık göstermektedir. Bu beyit DY1 nüshasındaki ikinci beyit olarak aktarılmaktadır.

[489] Başlık: **Nesr** DY1, AG, MK8, İB3, FRA1; -İS8

[490] başar-ı: naazar-ı DY1, AG, MK8

[491] fezâ-yı: bir fezâ-yı AG, MK8, İB3, İS8

[492] kalʿa-i: -İS8

[493] qarâr-ı: qarâr u AG, MK8, İB3, İS8

[FRA1 13b]vüs‘at-i devrinde şabā şah-ı minā *ke-ḥalakatın fîl-felāt* ve füşat-ı kūrda kismet-i^[494] kaçd-ı^[495] ḥadrā *ke-ḥātemi fîl-fürāt u*^[496] levḥa-i bābında yazılmış. Ki *udḥulūhā bi-selāmın āminin*^[497] ve şahīfe-i müşk-bārına kazılmış ki *hāzihī cenneti ‘adnin*^[498] *fedḥulūhā ḥālidin*^[499]. Ve^[500] Nazar didebān-ı ‘ayn-ı ‘ibretle bir zamān ol^[501] sevād-ı a‘zamuñ şahīfe-i^[502] beyāzına ve ol bilād-ı^[503] mu‘azzamuñ levḥa-i riyāzına karşı irāḳdan pergār-şıfat ser-gerdān ve^[504] yakınında noḳtavār bī-ser ü sāmān olup ol şavma‘a-i şerīfūñ mekān-ı^[505] ḥıttasın ve ḥıttā^[506]-i laṭīfin şāhib-i sikke vü ḥuṭbesin sordı. [İB3 13a][İS8 14b]Didiler kim: Bu ravza-i ‘ulyānuñ nāmūs-ı ekberi ve bu^[507] riyāzet-i^[508] ḥadrānuñ ṭāvūs-ı aḥḍarı Nāmūs adlu Cemşid ü Kāvūs kiyāsetlü Behmen ü Tūsī ferāsetlü bir civān-ı şāhib-vaḳārla ve menşur-ı ‘Aḳl-ı tācdār^[509] bu diyārda vālī-i şehr-yārdur kim mekārim-i aḥlāk-ı seniyyesi maşdūkası *inneke le-‘alā ḥulukım ‘azīm*^[510] ve maḥāsın-ı [AG 37]evsāf-ı zekiyyesi *inne İbrāhime le evvāhun ḥalīm*^[511] dūr^[512]. Pes Nazar-ı cāsūs ‘azm-i dest-būs-ı Nāmūs kırup gördi^[513] kim serīr-i ābnūsı^[514] ve şandal senderūsı^[515] ehl-i ‘izz ü temkīn bir şehr-yār-ı güzīn qarār [MK8 10a]itmiş kim āb-ı rüy-ı vaḳarı ol diyarı *cennāt ü ‘Adnin tecrī min taḥtihāl enhār*^[516] itmiş^[517]. Nazar ol [DY1 12a]āstān-ı Ka‘be-nişānuñ ve miḥrāb-

[494] kismet-i: füşat-i MK8, İB3

[495] kaçd-ı: kismet-i AG, İS8, FRA1; künbet-i MK8, İB3

[496] u: +DY1

[497] “Emin olarak, selâm ile oraya (cennete) girin! (Kuran-ı Kerim, 15/46).”

[498] “Adn cennetleri (Kuran-ı Kerim, 38/50).”

[499] “Haydi ebedî kalmak üzere buraya girin (Kuran-ı Kerim, 39/73).”

[500] Ve: -DY1, -FRA1

[501] ol: -DY1, -FRA1

[502] şahīfe-i: şafḥa-i MK8, İS8

[503] bilād-ı: belāgat-ı MK8

[504] ve: -DY1, -FRA1

[505] mekān-ı: peykān-ı MK8; sükkān-ı İS8

[506] ḥıttā: ḥuṭbe MK8

[507] bu: +DY1, +FRA1

[508] riyāzet-i: riyāz-ı DY1, FRA1

[509] tācdār^[509]: tācdār ile FRA1; tācdāruñ DY1

[510] “Sen elbette yüce bir ahlāk üzeresin (Kuran-ı Kerim, 68/4).”

[511] “Şüphesiz İbrahim, çok içli, yumuşak huylu bir kişiydi (Kuran-ı Kerim, 9/114).”

[512] dūr: +DY1, +FRA1

[513] gördi: gitdi gördi AG, MK8, İB3, İS8

[514] serīr-i ābnūsı: serir DY1; -İS8

[515] senderūsı: senderūsın DY1

[516] “... içlerinden ırmaklar akan, içerisinde ebedî kalacakları Adn cennetleridir (Kuran-ı Kerim, 98/8).”

[517] itmiş: -MK8

ı āsmānuñ mekānuñ^[518] [FRA1 14a] cānib-i kıblesinde Allahü Ekber diyüp kıyām u ku‘ūd u rükū‘ u sücūd idüp taḥiyyāt u^[519] teşehhüdden şoñra selām virüp ‘arz-ı peyām ve i‘lām-ı merām itdi.

Nazm (42)^[520]

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Didi bir reh-güzār^[521]-ı pür-derdem
Ḥāk-i izzetle çehre-i pür-gerdem

Teşne-i cūy-ı çeşme-i cānum
Ṭālib-i vaşl-ı āb-ı ḥayvānum

[İS8 15a] Bilmezem kim bu çeşm^[522]-i ḥūn-ābı
Ṭoprağum^[523] mı çeker yāḥūd ābı

Nesr^[524]: Pes Nāmūs-ı^[525] ekber Naẓar-ı pür-basara^[526] eyitdi: Ey Naẓar-ı ḥurde-bīn v’ey^[527] nūr-ı başiretle^[528] her-dem^[529] dü-berīn^[530] bil^[531] ki ‘ālemde ‘aynū’l-ḥayāt didükleri ādemde ‘ayn-ı ‘iffetden kināyetdür. Ve dāmen-i zulumāt girībān-ı ḥil‘at-ı ‘işmetden^[532] [İB3 13b] kibāretdür. Her kim pirāye-i ḥilm ü vaḳārla ḡonca-şıfat bezendi [AG 38] ve māye-i^[533] nāmūs u ‘ār ile gülşen-i dünyāda^[534] gül gibi yüz şuyın kızındı tā-ebed āsar-ı Muhammedī Ḥızır-şıfat ḥayy-ı lā-yemūt ve aḥbār-ı mekremeti *ilā yevmü’l-ḥaşr lā-yezāl u lā-yemūt*^[535] dur. Şehr-yār-ı^[536] Nāmūsüñ ol

[518] mekānuñ: +DY1

[519] u: -MK8

[520] Başlık: **Meşnevī** DY1, AG, MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1

[521] reh-güzār: reh-neverd MK8, İS8, FRA1

[522] çeşm-i: çeşmüm DY1

[523] Ṭoprağum: Ṭoprağımı MK8, İB3, FRA1

[524] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[525] Nāmūs-ı: Naẓar-ı MK8, FRA1

[526] Naẓar-ı pür-basara: -FRA1

[527] v’ey: +DY1

[528] başiretle: başiret FRA1

[529] her-dem: +DY1

[530] dü-berrīn: +DY1

[531] bil: ‘ayne’l-yaḳīn bil AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[532] ḥil‘at-ı ‘işmetden: -MK8

[533] ḥilm ü vaḳārla ḡonca-şıfat bezendi ve māye-i: +DY1, +FRA1

[534] dünyāda: zībāda MK8, İS8

[535] “*Nihayet, Haşr günü yok olmaz ve ölümsüz*”

[536] Şehr-yār-ı: +FRA1

te>vīl-i abīsinden^[537] ve temşīl-i hitābīsinden āteş-ber-āteş ü c'ataş-ber-c'ataş taḥşīl idüp gördi kim bir^[538] ta'allül-i c'alīl ve müdde'ā-yı bī-delīldür ki^[539] *lā-yeşfī'l-c'alīl velā yeskī'l-ğalīl*. Pes ḥarāret-i dehān ile ve merāret-i zebān ile şehr-i c'Āfiyetden dīvānevār çıķup gitdi ve Nāmūs u Neng ü^[540] c'Ārı bunda^[541] terk itdi^[542].

Resīden-i Nazār Be-Şehr-i ^[MK8 10b]Şöhret ve Pürsīden-i Āb-ı Ḥayvān Ez-Fahr-ı Pür-Şevket^[543]

Bir^[544] şubḥ-dem ki şevket-i sultān-ı bahār ve ^[FRA1 14b]taṅtana-i ḥākān-ı rūzgār ile ^[İS8 15b]şehr-i Şöhret ^[DY1 12b]gülşen-i libās-ı Faḥrla ārāste ve encümen-i^[545] cemen ü^[546] nişīmen-i^[547] deşt^[548] ü^[549] dāmen-i^[550] kaşr-ı Zümürüd-nigār gibi envār-ı^[551] ezhār ile pīrāste olmuş idi. Nergisüñ kendüi^[552] gördüğinden ve nesīm-i şubḥuñ esüp şavurduğundan ḥabāb-ı ābuñ dimāği^[553] bād-ı naḥvet ü gurūr ve^[554] havā-yı selvet ü^[555] sürür ile dolmışdı^[556]. Çenāruñ ṭal'at-ı^[557] vālāsı ^[AG 39]*min sündüsün ḥudrun*^[558] ve gülzāruñ atlas-zībāsı *min istebrak ḥamrā*^[559] idi^[560].

[537] ābīsinden: ābī DY1

[538] bir: -DY1, -FRA1

[539] ki: +DY1, +FRA1

[540] u: +DY1, +FRA1

[541] bunda: anda: FRA1

[542] terk itdi: koyup gitdi İB3

[543] *Nazar'ın Şöhret Şehrine Ulaşması ve Haşmetli Fahr'dan Āb-ı Hayvân-ı Dinlemesi*

[544] bir: bu AG, MK8, İB3, İS8

[545] encümen-i: encümen ve DY1, FRA1

[546] ü: -AG, -MK8, -İB3, -İS8, -FRA1

[547] nişīmen-i: be-nişīmen-i AG, İS8

[548] deşt: deştümin MK8; -AG, -İS8;

[549] ü: -AG, -MK8, -İS8

[550] dāmen-i: -AG, -MK8, -İS8

[551] envār-ı: envā'-ı AG, MK8, İB3, İS8

[552] kendüi: kendüni MK8

[553] dimāği: +DY1

[554] ve: -DY1

[555] ü: -DY1

[556] ṭolmışdı: ṭolmuş DY1

[557] ṭal'at-ı: ḥil'at-ı DY1, FRA1

[558] "...kalın ipekten yeşil (Kuran-ı Kerim 76/21)"

[559] "... kalın ipekten ... (Kuran-ı Kerim 55/54)"

[560] idi: +DY1

Nazm (43)^[561]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün*

İB3 14a]Çemende nār^[562] u^[563] nesrīn nūra dönmiş
Şular kevşer semenler hūra dönmiş

Cigerler lāleler la'īn^[564] ayağı
Emerler goncalar gülgün đudağı^[565]

Şanavberler^[566] ayağ üzre dururlar^[567]
Çiçekler oturur şular yürürler^[568]

Nesr: Nā-gāh Nazar-ı cāsusuñ çeşm-i 'ayyārı ve nazar-dīde-i mekkārı bir şahrā-yı çīne ve bir^[569] fezā-yı müşgīne^[570] irdi kim noқта-i sevād-ı 'anber-hāmı^[571] çehre-i zamāne-fām-ı rüy-ı cihāna^[572] miskīne^[573] hāl ve beyāz ravza-i mu'anber-meşāmı^[574] çehre-i zamāna meşşāta-i hūsn ü cemāl idi^[575]. Merkez şahrāda bir dervāze-i felek devr-i binā olınmış kim rükn-i rekīni zirve-i zātī'l-burūcdan hađīd-i ka'r-ı zemīne gavv itmiş. Ve havza-i^[576]İS8 16a]hūşn-i hīşārīña resminden āheniñ burūcuş-şūr itmiş. Şahā'if-i dīvārlarında^[577] yazılmış [MK8 11a]ki^[578] hiye bük'at-i meşhūnet-i bī-mellāh^[AG 40]ve şafā'ih-i rüzgārlarında kazılmış kim ve ziyāühüm ke'z-zū'i fī'l-mişbāhi. [FRA1 15a]Nazar ol şehr-i Şöhretüñ şehr-āyīnine^[579] ve şöhret-i^[580] salţanatınuñ

[561] Başlık: **Beyt** DY1; **Meşnevī** AG, MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1

[562] nār: rüy-ı FRA1

[563] u: +DY1

[564] la'īn: nergis DY1; zerrīn FRA1

[565] đudağı: đudağı MK8

[566] Şanavberler: Şanavber MK8

[567] tururlar: tururdı İB3, FRA1

[568] yürürler: yürürdi İB3, FRA1

[569] bir: +AG, +İS8, +FRA1

[570] müşgīne: miskīne MK8, İB3

[571] 'anber-hāmı: 'anberin; 'anber-fāmı İB3, FRA1

[572] çehre-i zamāne fām-ı rüy-ı cihāna: rüy-ı cihāna AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[573] miskīne: müşgīn AG, İS8

[574] sirişt-i mu'anber-şāmı: mu'anber-meşāmı DY1: mu'anber-meşāmı İB3; ravza-i mu'anber hāmı MK8

[575] cemāl idi: cemāl-i AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[576] havza-i: devre-i İB3

[577] dīvārlarında: dīvārında DY1

[578] ki: -DY1

[579] şehr-āyīnine: āyīnine FRA1

[580] şöhret-i: şehr-i İB3

tezyînine bir zamân vâlih ü hayrân [DY1 13a]u dem-beste vü ser-gerdân^[581] olup şehriñ şehir-yârın^[582] ve zü'l-Faḥr-ı kâmkârından^[583] şordı. Didiler ki: Bu şehir-i zibānuñ iştiḥârı dillerde şehir-i Şöhret ve pâdişâh-ı zü'l-iftihârıñ^[584] nâmı^[585] illerde Faḥr-ı pür-şevketdür kim^[586] süfrefi ni'metinüñ faḳîrler ḥalka-be-güşı ve ḥil'at-ı devletinüñ dervîşleri nemed-püşıdur. Pes Nazar-ı 'ayyâr kendüyi bir tâcir-i simsâr ve bir ḥvâce-i mâldâr [İB3 14b]şekline düzüp kaṭar u^[587] mehâr çözüp âstın ve dāmānuñ dāne dāne la'ı-i âbdâr ile pür-dür^[588] ü semîn ü ceyb ü giribānın dizin dizin dürr-i şahvâr ile^[589] dopdolu rengin^[590] idüp Faḥruñ serā-yı kāmranına ve serā-perde-i eyvānına geldi. Ve^[591] dīvān-ı Süleymān-şıfat bir cem'iyet-i ins ü cān müşāhede kıldı kim [İS8 16b]müzāhame-i nüfūs u zahme-i ṭabl u kūs-ı tāk-ı ābnūsa ve niṭāk-ı senderūsa irmiş. Şadr-ı kemâlde mâh-rûlar vaşf-ı nevālede^[592] hilāl-ebrûlar mihr ü meh gibi muḳābil ve muḳārin ṭurmuşlar. Pes Nazar-ı dīde-i gevher-bârdan^[593] ve çeşm-i eşk-bârdan Faḥra^[594] şenā-nişârların^[595] İşârı ve ol dürr-i şahvârları ayağına şu gibi revān^[596] idüp^[597] tertīb-i kelām [MK8 11b]ve taḳrîr-i [AG 41]merām ile^[598] muḳābele-i havā-yı zulümâtı^[599] ve mu'āmele-i havāyı^[600] ve mā-cerā-yı āb-ı ḥayātı Faḥr⁽⁶⁰¹⁾-ı pür-şükreden^[602] istifşâr itdi.

[581] ser-gerdân: ser-girân DY1

[582] şehirüñ şehir-yârın: şehir-yârından MK8, FRA1

[583] kâmkârından: kâmkârın DY1, FRA1; kāmranın AG, İS8

[584] zü'l-iftihârıñ: zü'l-iftihârı FRA1; zü'l-iftihârıñ DY1

[585] nâmı: +DY1

[586] kim: -DY1

[587] u: -DY1

[588] pür-dür: dürr DY1

[589] dizin dizin dürr-i şahvâr ile: dizin dürr-i şahvârla MK8; -FRA1

[590] rengin: la'ı-i rengin AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[591] Ve: +DY1

[592] nevālede: maḳâlde MK8

[593] gevher-bârdan: gevher-bâr DY1, FRA1

[594] Faḥre: +DY1, +FRA1

[595] şenā-nişârların: vü muḥsin-i şenā-nişârların MK8, İB3, İS8

[596] revān: +DY1

[597] şenā-nişârların İşârı ve ol dürr-i şahvârları ayağına şu gibi revān idüp: Faḥre nişâr idüp AG

[598] ile: +DY1

[599] mu'āmele-i: muḳābele-i AG, İB3, İS8; -DY1, -FRA1

[600] ve mu'āmele-i hevāyı: +DY1

[601] Faḥr: Faḥrden AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[602] pür-şükreden: +DY1

Nazm (44)^[603]*Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*

Didi bir reh-reve beyābānum
Teşne^[604]-i nüş-ı çeşme-i cānum

Baħr içinde yürürken āb gibi
Şudadur gözlerüm ħabāb gibi

[FRA1 15b]Ya çeken Ĥızr gibi ābumdur
Ya Sikender gibi türābumdur

[DY1 13b]Nesr^[605]: Faħr kām-yāb^[606] daħi^[607] Nazara^[608] ħitāb idüp^[609] eyitdi kim: Ey^[610] Nazar-ı nāmdār^[611] sen ki nūr-ı başiretle^[612] *lā tudrikuhu'l-ebşār*^[613]suñ. Diķķat-ı fikr ü nazarla manzūr-ı *ūliyyü'l-enzārlıgın*^[614] kalem-i nāsih ve raķam-ı rāsihde sehv ü^[615] ğalať ve iştibāh-ı ħurūf ve nuķať^[616] senüñ efkārıñı fāsıd ve bāzārķār^[617] u^[618] bārıñı^[619] ķāsıd itmiş. Kīm-yā-yı künüzda mezkūr ve ma'alim-i rumüzda [İS8 17a]meşürdur ki āb-ı ħayāt dimek^[620] kīm-yā dimekdür^[621]. Ol kīm-yā daħi^[622] [İB3 15a]ķaħr-la mālı cem^c^[623] idüp luťufla yimekdür^[624]. Zırā

[603] Başlık: **Nazm** DY1, AG, FRA1; **Meşnevî** İB3, İS8; **Beyt** MK8

[604] Teşne: Tālibine DY1

[605] Başlık: **Nesr** AG, MK8, FRA1; -DY1, -İB3, -İS8

[606] Faħr-i kām-yāb: Faħr AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[607] daħi: +DY1

[608] Nazara: +DY1

[609] ħitāb idüp: +DY1

[610] Ey: -FRA1

[611] nāmdār: +DY1

[612] başiretle: başiret-i başarla FRA1; başiret ü başarla AG, MK8, İB3, İS8

[613] "Gözler onu idrak edemez (Kuran-ı Kerim, 6/103)."

[614] *ūliyyü'l-enzārlıgın*: *ūli'l-enzārsın*:

[615] ü: +DY1, +FRA1

[616] nuķať: nuķaťı DY1, FRA1

[617] bāzārıñı: bāzārķār DY1

[618] vü: +DY1

[619] bārıñı: +DY1

[620] dimek: -İB3

[621] dimekdür: -İB3

[622] O kīm-yā daħi: -İB3

[623] mālı cem^c: cem^c-i māl AG, İS8, FRA1

[624] luťufla yimekdür: yimekdür AG, İS8

ki^[625] her kişinüñ istikmâlinüñ nihâyeti kemâl ve her kemâl^[626] ü cemâlüñ müntehâsı^[627] ʿalâ mâldur. Pes dehr-i devletüñ ^[628] kañarası ehl-i dünyānuñ *kañatīril mukañtara*^[629]sıdur. [AG 42]Her kim zīver-i genc ü mälla bezendi. Ve^[630] zer gibi dünyāda sikke^[631] şūret kañandı ne deñlü kañalbi siyāh ise dañi sikkevār^[632] sengīn ü ber-kañarār ve her kişinüñ terrāzūsında şāhib-ʿayār olur.

Nazm (45)^[633]

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

[MK8 12a]Cāhilüñ fañrı cemʿ-i mälladur

ʿArifüñ ʿizzeti kemälladur

ʿAşk u şevk ehl-i vecd ü hāl ister

Ne kemâl ister ü ne māl ister

Bizi gör kim ne hālümüz vardur

Ne kemâl ü ne mālümüz vardur

Nesr: Çün kim Nazar Fañruñ ol dünyā-perestāne cevābın ve şarāb-ı gurūrıla ^[FRA1 16a]mestāne ħiṭābuñ^[634] gūş-ı hūşla dinledi ve iṭikād-ı fāsidinüñ sebeb-i şāñihīn^[635] añladı bildi kim bir temşil-i bī-emaʿni vü teʿvīl-i mālā-yaʿnidür ki *lā yusminu* ^[İS8 17b]ve *lā yuğnī min cūʿin*^[636] [DY1 14a] el-cünümüñ fūnūn ve *kullu ħızbin bimā ledeyhüm ferihūn*^[637] diyüp Fañruñ ol dār-ı şöhret ü

[625] ki: -DY1, -FRA1

[626] kemâl: kemâlüñ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[627] müntehâsı: müntehâ-yı: FRA1; gayeti İB3

[628] mâldur. Pes dehr-i devletüñ: devletüñ AG, MK8, İB3, İS8

[629] "... kantar kantar birikdirilmiş (Kuran-ı Kerim 3/14)."

[630] Ve: +DY1, +FRA1

[631] sikke: bir sikke AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[632] sikkevār: adı sikkevār AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[633] Başlık: **Meşnevî** MK8, İB3, İS8; **Nazm** DY1, AG, FRA1

[634] ħiṭābuñ: cevābıñ DY1

[635] sebeb-i şāñihīn: sebebini şāñih İB3

[636] "Beslemez ve açlığa da bir fayda vermez (Kuran-ı Kerim, 88/7)."

[637] "[Ki onlardan] her bir grup kendi katındaki (dinî anlayış) ile sevinip böbürlenmektedir (Kuran-ı Kerim, 30/32)."

gururından ve serâ-yı şevket ü surürin^[638] mülk ü^[639] fenâ ve menzil-i ‘inne’hül^[640] dünyâ gibi *inne’l-âkilîne li’l-^[AG 43]gâfilîn ve’l-bâkıyātu’ş-şâlihātu’l-şâlihîn*^[641] diyüp Faḥr-ı dil-şikeste ve himmet-i beste^[642] şehri Şöhretin ve ol diyâr-ı Ğayretin ve gurur-ı ğafletin görüp^[643].

Nazm (46)^[644]

Mef’ülü Fâ’ilâtün Mef’ülü Fâ’ilâtün

Bâ müdde’î megüyed esrâr-ı ‘aşk-ı mesti

Tâ bî-ḥaber be-mîred der-derd-i ḥod-perestî

Nesr^[645]: Diyüp^[646] şehri Şöhretten ve^[647] ol fezâ-yı fazaḥatdan^[648] ve^[649] dârü’l-ğafletten kopup gitdi.

^[İB3 15b]**Güzer Kerden-i Nazar ‘Aḳabe-i**^[650] **Zühd ü Riyâ ve Cüsten-i**^[651] **Ezrak-ı Râhib Âb-ı**
Beḳârâ Sıfat-ı Kûh^{[652][653]}

Bir şeb ki çarḥ-ı ezrak-püş hırḳa-i kebûdını zâhidâne düşına almış idi. Ve taylasân-ı siyâhını zerrâkâne binâ-güşına şalmış idi. Mihrâb-ı ‘arş kandîl-i mâhdan rüşen ve seccâde-i ferşi cirm-i mâh-tâbdan gülşen idi. İttifâḳ Nazar-ı şeb-rev ol gice mâh-ı nev gibi kara aḥşâma dek^[654] sevâd-ı hengâm-ı şâma ḳalup bir kûh-ı enbûha ve kûhsâr-ı felek-şükûha irdi kim çehresi ḳatrân u ḳir

[638] surürin: surürdañ DY1, FRA1

[639] ü: +DY1

[640] ‘inne’hül: ehl-i AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[641] “... baki olan salih ameller ... (Kuran-ı Kerim 19/76)”

[642] himmet-i beste: himmet-i beste didi FRA1

[643] şehri-i Şöhretin ve ol diyâr-ı Ğayretin ve gurur-ı ğafletin görüp: +DY1

[644] Başlık: **Beyt** AG, MK8, İS8; **Meşnevî** İB3; **Ferd** FRA1; -DY1

[645] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[646] Diyüp: +DY1, +FRA1

[647] ve: +DY1, +FRA1

[648] fezâ-yı fazaḥatdan: +DY1

[649] ve: +DY1, +FRA1

[650] ‘Aḳabe-i: +DY1, +AG, +FRA1

[651] **Cüstün**: +FRA1

[652] **Sıfat-ı Kûh**: +DY1

[653] *Nazar’ın Zühd ve Riyâ Geçidine Yolculuĝu, Mavi Giyimli Rahip’ten Âb-ı Bekâyı Dinlemesi, Daĝ’ın Tanıtılması*

[654] dek: vü MK8, İS8, FRA1

ve rüy-ı ‘abüsü kıamtarır mir‘atı havā-yı^[655] dil-i zālīm gibi tıre ve āyine-i ^[İS8 18a] sımāsi^[656] sīne-
i ehl-i^[657] ^[MK8 12b] mezālīm ^[FRA1 16b] gibi hıyre olmuş. Terāhüm-i eşcār^[658] ve terāhüm-ı
şāhsār^[659]la bir kūh-ı sengin ki *tal‘uhā ke-ennehū ru‘usuş-şeyātin*^[659].

[AG 44] **Nazm (47)** ^[660]

Mef‘ülü Mef‘ilü Fe‘ülün

Kūhī be-sipih ser-keşiden
Der^[661] seng-i melāmet āferiden

Būd ebr-i^[662] bahār-ı^[663] berf-i^[664] an kūh^[665]
Ez-āteş āh u dūd-ı endüh

[DY1 14b] Bādeş dem-i serd müstmendān
Bārān^[666] heme eşk-i derdmendān

Her lāle ki serzede zühāre
Pirāhen-i geşte est^[667] pāre^[668]

Her sū-yı^[669] zi-çeşm-i eşk-bārı
Der-dāmen-i kūh-ı çeşmesārı

An tığ ki sebz kevn nümüdeş
Jengārī-i hūn-ı hālk būdeş

[655] hevā-yı: hevāsımı DY1, FRA1

[656] sımāsi: sımā-yi İS8

[657] ehl-i: -DY1, -FRA1

[658] eşcār^[658]: eşcār DY1, FRA1

[659] “Onun meyveleri sanki şeytanların kafalarıdır (Kuran-ı Kerim, 37/65).”

[660] Başlık: **Meşnevī Li-müellifihi** DY1; **Meşnevī** İS8; **Beyt** AG, MK8, İB3; **Nazm** FRA1

[661] Der: Uz DY1

[662] ebr-i: ebrini DY1, FRA1

[663] bahār-ı: bār DY1, FRA1

[664] berf-i: berğ-i DY1, FRA1

[665] kuh: kim DY1, FRA1

[666] Bārān: Bārāniş DY1

[667] est: bīst AG, İB3, İS8

[668] pāre: yāre MK8

[669] sū-yı: suzen MK8, İB3

Nesr: Hark^[670] şa'ika-i pür-nârî^[671] ve berķ-i^[672] şehâb-ı^[673] âteş-bârı âh-ı 'aşık gibi gerdüna peyveste ve müy-ı jülîde-i Mecnûn-şifat^[674] farkında deste olup^[675] yalman-ı ^[İB3 16a]tîğ-i pülâdından^[676] ve sinân-ı berķ-i âteş-nihâdından^[677] sînesi^[678] seng-i hâra cevşen-i tîğ gibi pâre pâre nazar-ı nergis^[679] gibi gözi ^[AG 45]bağlu ve lâle-şifat cigeri dağlu sîne-çâk u kefen^[680] pâre pâre ölülü dîrilü^[681] maşşer-i sebzezâra gelüp ol derbend-i pür-haţar^[682] ve ma'ber-i pür-ıberüñ râh-ı teng ü^[683] tariķinden ^[İS8 18b]eşer ve güzergâh-ı bârîkinden haber şordı. Didiler kim: Bu gün^[684] zümürüd^[685]-fâm sevâlif-i eyyâmdan Ka'be-i enâm ve kıble-i hâşş ü 'âmm-ı^[686] maḥfil-i 'ibâd u menzil-i zühhâd ve^[687] 'aķabe-i Zühd ü Riyâ hângâhıdır kim bu küh-ı kerânuñ hârelerinden ^[FRA1 17a]ve seng-i hâreleriniñ^[688] mağaralarından deyr-i felekvâr bir ma'bed-i fakîr-i^[689] kadîm ^[MK8 13a]ve meşhed-i 'azîm vardur kim içinde ehl-i^[690] tevḥîd ve temcîd-i murtâz u tecrîd^[691] Zerķ nâm bir imâm-ı vâhid ve hümâm-ı ferîd-i^[692] şâhib-maķâm vardur ki^[693] zebânı gencîne-i du'a ve âstân-ı şıdķ u şafâdur. Mihrâb-ı şerâda ve seccâde-i ğabrâda rüy-ı zerdi ve sîne-i pür-dâğ u ^[DY1 15a]derd-i nîlüfer gibi gözyaşına ğarķ u lâle-şifat ḥâk ü hûna müstağraķdur.

[670] Hark: +DY1

[671] pür-nârî: pür-nâzı AG, MK8, İS8

[672] berķ-i: -AG, -MK8, -İS8

[673] şehâb-ı: -AG, -İS8

[674] Mecnûn-şifat: Mecnûn gibi FRA1

[675] deste olup: deste deste olup İB3; deste deste olmuş FRA1

[676] pülâdından: pülâdın AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[677] âteşnihâdından: âteş-bârından DY1, FRA1

[678] sînesi: sîne-i DY1, FRA1

[679] nazar-ı nergis: nergis AG, MK8, İS8

[680] kefen: kenef-i kefen İB3

[681] ölülü dîrilü: olur derler AG, İB3, İS8, FRA1; uh dirilü MK8

[682] pür-haţar: pür-haţrıñ DY1, FRA1

[683] ü: +DY1, +FRA1

[684] Bu gün: -DY1, -FRA1

[685] zümürüd: küh-ı zümürüd AG, MK8, İB3, İS8

[686] 'âmm-ı: avâm-ı İB3

[687] ve: -DY1, -FRA1

[688] seng-i hâreleriniñ: seng-i hârentüñ AG, MK8, İB3, İS8

[689] fakîr: ķabr-i AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

[690] ehl-i: -DY1

[691] tecrîd: tecdîd MK8

[692] ferîd-i: -DY1

[693] ki: +DY1, +FRA1

Nazm (48)^[694]*Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün*

Zirāʿat eylemiş āb-ı vuzūdan
 Bitürmüş gülşenin firdevs^[695] şūdan^[696]

Cihānuñ terk idüp vārını^[697] cāndan
 Yumış ol ābla destin cihāndan

[AG 46] Ruḥ-ı zerdīni āb ile ter itmiş
 ʿİbādet baḥrine nīlūfer itmiş

Elinde ejdehā-^[İB3 16b]peyker ʿaşā var^[698]
 Yed-i beyzāda naḳş-ı ejdehā var^[699]

[İS8 19a] **Nesr:** Naẓar eyitdi^[700]: Egerçi^[701] rāhibler cānların od gibi odlara yaḳup ve micmer-şifat deḥānların ḳafālarından çıḳup maḡāralarda şeb-pervār uçarlar. Ve ḥuffāş-şifat^[702] bir maḡaradan bir maḡaraya göçerler ammā medāric-i istidrāciyelerde^[703] meʿāric-i^[704] miʿrāciyye^[705] şanup bir ḍāḡdan bir ḍāḡa uçmaḡla kendülerin uçmaḡa girdüm ve ʿAzāzil-şifat semt-i semāya^[706] çıḳmaḡla mele-i aʿlāya irdüm şanurlar. Seccādelerine söykünüp ʿaşālarına ṭayanurlar. Hele zünnārvār rişte-i cānumda ʿuḳde-i^[707] ḥasret olmasın ve micmer-i sīnemde nār-ı firḳat ḳalmasın diyüp zāhidāne ḥırḳa vü pelāsıla^[708] [MK8 13b] ve ʿābidāne siyāh [FRA1 17b] libās^[709]

[694] Başlık: **Meşnevî** DY1, AG, MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1

[695] firdevs: cennet DY1

[696] şūdan: evşudan DY1, BFRA1

[697] vārını: vārın MK8

[698] ʿaşā var: aşādur AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[699] ejdehā var: ejdehādur AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[700] eyitdi: etdi DY1

[701] Egerçi: Egerçi kim AG, MK8, İS8, FRA1

[702] ḥuffāş-şifat: ḥuffāş gibi İB3

[703] istidrāciyelerde: istidrāciye-i AG, İS8; istidrāciyelerin MK8, İB3

[704] meʿāric-i: miʿrāc-ı AG, İS8

[705] miʿrāciyye: mevāciyete AG, İS8; mevāciyye MK8

[706] semāya: hevāya AG, İB3, İS8; -MK8

[707] ʿuḳde-i: ʿaḳd-i İS8

[708] palāsıla: palās DY1, FRA1

[709] siyāh-libās: libās ile MK8

ile gūşe-i seng-i hārda bir maştaba-i ulyāya ve genc-i mağarada bir şavma^a-i kibriyāya^[710] irdi. Kim deyr-i cihānda bir taşvīr ve şavma^a-i zamānda bir peyker-i bī-nazīr-i taḥrīr lāciverdī^[711] ṭāḳı ve raqam-ı ^[AG 47]anberīn revāḳı sāk-ı ^[DY1 15b]sīmīn-i yāruñ ḥaṭṭ-ı müşgīn^[712] gubārı gibi ḥamāⁱ-li gerden-āfāk ve ta^vīz-i^[713] bend-i cān^[714] u^[715] dil-i uşşāk^[716] idi. Bir nigāristān-ı Çīn ve ^[İS8 19b]bahāristān-ı behişt^[717] -āyīn ki ḳubbe-i sīmīn-kemeri Kehkeşāna beste ve kemer-i zerrīn-i hilālī āsmāna peyveste. Beyt-i Ma^cmūr gibi meşā^c-il-i nūrı yanmış ve saḳf-ı merfū^c-şifat ^[İB3 17a]ḳanādīl-i sūrūrı uyanmış.

Nazm (49)^[718]

Fe'ilātün Mef'ālün Fe'ilün

Rūşen itmiş^[719] meşā^c-il nūrını
Saḳf-ı merfū^cı Beyt-i Ma^cmūrı

Ḳāmetini meh-i nev itdi kemer
Ki ḳapusında ola ḥālḳa-i zer

Nesr^[720]: Künc-i firḳat-ı^[721] ḥalvetde rūşen zamīrler ve gūşe-i zulumetde şem^c-i münīrler^[722] nūr-ı çeşm ehl-i yakīn ve merdüm-i dīde-i cihān-bīn ki miyān-ı gārda ḥalvet-nişīn ve zāviye-i tārik

^[710] şavma^a-i kibriyā: +DY1, +FRA1

^[711] lāciverdī: lāciverd DY1, FRA1

^[712] müşgīn: miskīn İB3

^[713] ta^vīz-i: ta^vīd-i DY1, AG, İS8, FRA1

^[714] bend-i cān: bend-i dil-i İB3

^[715] u: -MK8, -İB3, -İS8

^[716] dil-i uşşāk: cān-ı uşşāk İB3

^[717] behişt-: -DY1

^[718] Başlık: **Meşnevī** DY1, MK8, İB3, İS8; **Beyt** AG; **Nazm** FRA1

^[719] itmiş: olmuş İB3

^[720] Başlık: **Nesr** DY1, AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

^[721] firḳat-i: +MK8

^[722] “Künc-i ḥalvetde rūşen-i zamīrler / Gūşe-i zulumetde şem^c münīrler” ifadesi DY1 ve FRA1 nüshalarında 49. numaralı nazmın üçüncü beyti olarak aktarılmıştır. Cümlesine “firḳat-ı” sözcüğünü eklediğimizde diğer beyitlerin vezninin uymaması sebebiyle nesir bölümüne alma tercihinde bulunduk.

ü tārda ʿuzlet-güzīn olup sīne-i hārelerde ve şadr-ı mağāralarda bir nice yār-ı gār-ı vefā ve Aşhāb-ı Kehf-i şafā ki Kītmīr-i nefsi gār-ı bedende kendülerine^[723] tābi^[AG 48] ve mağāra-i tende bir üstühāna kāni^c olmuşlar^[724]. Kūh u^[725] vādīde ve şahrā vü^[726] bevādīde *ve tanhītūne mineʿl-cibāli büyūten*^[727] hükmiyle^[728] ʿāmiller *ve yetteḥizūne mineʿş-şahāri kūten* ehliyle muʿāmiller^[729].

Nazm (50)^[730]

Müfteʿilün Müfteʿilün Fāʿilün

[MK8 14a] Cān ile dil olmağičün yār-ı gār
Kehf-i beden gencin idüp ihtiyār

[FRA1 18a][İS8 20a] Yolda seg-i nefsi bulup kalb-i cān
Şādişühüm kelbühüm^[731] olmuş revān

Nesr^[732]: Mesīhā-şifat zen-i dünyānuñ^[733] dāmenine el urmuşlar^[734]. Ve tarīk-i ḥidmetde ʿaşā gibi istikāmetle tırmuşlar. Ve gūşe-i deyrde şalībvar el duʿāya [DY1 16a] götürmüşler. Nazar ol meşhed-i büdelānuñ ve merḳad-ı şühedānuñ^[735] ḥāzurlarına senā ve gāʿiblerine duʿā idüp cārüb-şifat miyān-beste ve yüzi üzre şüreti^[736] āheste [İB3 17b] āheste Zerḳ-i rāhibe cāndan mürīd ve feyż ü istifadesinden müstefīd ü^[737] müstefīd olmağ niyetine şeyḫüñ ḥalvetine girdi. Zerḳ-i rāhibi bir maḳāmda maḥla^c-ı şemse karşı kıyāmda gördi. Yed-i beyzāsında [AG 49] bir ʿaşā-yı ejdehā-peyker dıtmış kim^[738] Firʿavn-ı nefsiñ tāc u tahtını suʿbān-ı Mūsā gibi yutmuş. Nazar Zerḳuñ seccādesi

[723] kendülerine: kendülere MK8, FRA1

[724] olmuşlar: itmişler MK8, FRA1

[725] u: -MK8

[726] vü: -MK8, -İB3

[727] “Onlar güven içinde dağlardan evler yontuyorlardı (Kuran-ı Kerim, 15/82).”

[728] hükmiyle: āminīn hükmiyle DY1, FRA1

[729] ehliyle muʿāmiller: -MK8, -İS8

[730] Başlık: **Meşnevī** AG, İB3, İS8, FRA1; **Beyt** MK8; **Meşnevī Li-müʿellifihi** DY1

[731] “... altıncısı onların köpeğidir (Kuran-ı Kerim 18/22)”

[732] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[733] zen-i dünyānuñ: zen-i zībānuñ MK8

[734] urmuşlar: urmamışlar MK8

[735] merḳad-i şühedānuñ: AG, İB3, İS8, FRA1; -MK8

[736] şürettü: -AG, -MK8, -İB3, -İS8, -FRA1

[737] ü: -DY1

[738] kim: AG, MK8, İB3; -MK8, -FRA1

güşesinde^[739] secde-i niyâz u dest-i du'âyı dâmen-i himmete dırâz idüp münâsebetle taqrîr-i kelâm ve mâ-cerâ-yı âb-ı hayâtdan istifsâr-ı maḳâm itdi. Zerḳ^[740] şeyḫ andan mâ-cerâ-yı âb-ı hayvânı^[741] Hızırveş tefsîr ve şu gibi bir bir^[742] ta'bir ü taqrîr itdi^[743].

Nazm (51)^[744]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Didi ey ğâr-ı devletiñ yârı
Kehf-i izzetde münis-i ğârı^[745]

Seg gerekse ḳapuñda hıdmetüñe
Ben segi münis eyle ḥazretüñe^[746]

[İS8 20b]Gördüm ol yâr-ı ğârı ḳapuñda
Buldum Aşhâb-ı Kehfi ḳapuñda^[747]

Nesr^[748]: Pes^[749] Zerḳ eyitdi: Ey sâlik-i siyeh-püş ve ey mürid-i ḥalka-be-güş. [FRA1 18b]Her âyetüñ bir te'vîli ve her rivâyetüñ^[750] bir temsîli vardır. Ol âb-ı şâfi^[751] dünyâda şâfi-i itikâd-ı

[739] güşesinde: güşesinden DY1

[740] Zerḳ: AG, İS8; -MK8, -İB3, -FRA1

[741] mâ-cerâ-yı âb-ı hayvânı: +DY1

[742] bir: bir bir AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[743] ta'bir ü taqrîr itdi: FRA1; taqrîr itdi AG, MK8, İB3, İS8

[744] Başlık: **Meşnevî** DY1, AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; **Beyt** MK8

Nazım için gerek beyit sayısı gerekse beyitlerin aktarılış sırası bakımından nüshalar arasında birtakım farklılıklar görülmektedir.

[745] Beyitlerin aktarılış sırasında birtakım farklılıklar vardır. Nazımın ikinci beyti olan bu beyit, DY1 nüshasında birinci beyit olarak aktarılmaktadır. FRA1 nüshasında ise üçüncü beyit olarak aktarılmaktadır.

[746] Nazımın ikinci beyti olan bu beyit, DY1 nüshasında üçüncü beyit olarak aktarılmaktadır.

[747] Nazımın üçüncü beyti olan bu beyit, FRA1 ve İS8 nüshalarında ikinci beyit olarak aktarılmaktadır. Ayrıca bu beyit, nazımın iki beyit olarak aktarıldığı MK8 nüshasında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.

[748] Başlık: **Nesr** DY1, AG, MK8, İB3, FRA1; -İS8

[749] Pes: -AG

[750] rivâyetüñ: te'vîlüñ AG

[751] şâfi: ḥayât MK8

aşhâbı ve hüsn-i i'timād-ı aḥbābıdur kim her tālib kim hūn-ābe-i^[752] [AG 50] eşkle vü şūrābe-i sirişkle [MK8 14b] künc-i zūlmetde hırḳa-i siyāhına^[753] bürindi ve cihān [DY1 16b] İskenderlerinüñ gözine Hızır-ı^[754] sebz-pūş görindi ḥalka-i zikri ḥalka-i dām itdi^[755]. Ve dāne-i tesbīhle bir kaç kuşları kendüye rām itdi. Ne deñlü zāg u^[756] murdār ve kelāg-ı cīfe-ḥvārisede ḥalkuñ nazārında sīmurğ-ı Kāf-ı ḳurbet ve ʿanḳā-yı küh-ı [İB3 18a] ʿuzlet olup nāmūs-ı ekber ve ṭāvūs-ı aḥḍar gibi hümā-yı lā-mekān ve şāh-bāz-ı ʿarş-ı^[757] āşiyān olur.

Nazm (52)^[758]

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Kendüden^[759] şol ki şeyḫ olup gitdi
Kendü seccādesine söyküñdi

Kendin^[760] ehl-i ṭarīḳat^[761] oldı şanup
Yola girdi ʿaşāsına ṭayanup

[İS8 21a] Oldı tācında naḳş-ı şüret^[762] dāl
Başdan kendü egriligini dāl

Ḳaralar kendü gözleri^[763] yaşlu
Kendüzin aḡlar ol ḳarabaşlu

[752] hūn-ābe-i: hūn-āb-ı İB3

[753] siyāhına: siyāh MK8; siyāhın İB3

[754] Hızır-ı: +DY1

[755] itdi: -DY1

[756] u: +DY1

[757] ʿarş-ı: ʿarīz-ı MK8

[758] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Meşnevī** AG, MK8, İB3, İS8

[759] Kendüden: Kendüye İB3

[760] Kendin: Kendüden MK8,

[761] ṭarīḳat: ṭarīḳ MK8

[762] naḳş-ı şüret: şüret-i naḳşı İB3

[763] gözleri: gözi AG, İS8

[AG 51]Ya'ni gömgök Hâkuñ velîsi durur^[764]

‘Ālemüñ kıpkızıl delisi durur^[765]

Göge uçmağa biñ yıl eylese rīv

Ādem olmaz giderse uçmağa^[766] dīv

Ƙara giymek yüzini^[767] eylese aĝ

Şāh-bāz-ı sefid olurdı kelāĝ

Nesr^[768]: Vaĝtā ki Naẓar-ı şāhib-başārün^[769] ol^[770] Zerĝüñ ol kāfir namazı gibi müşevveş ü muşavver^[771] gördi^[772]. Haĝt-ı tersā-şifat ma'kūs ve maĝlūb-ı kelimātına ĝüş [FRA1 19a]urdu bildi^[773] bir ālet-i şoĝbetdür kim şarāb-ı murdār gibi kendü ĝabında ĝaynamışdur. Ve bir ālüde^[774] ‘avretdür. Kim Zührevār kendü^[775] çalar^[776] kendü oynamışdur.

Nazm (53)^[777]

Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılün

Kendü kendüyle şu kim^[778] kendüni^[779] a'läya ĝoya

Kendün [MK8 15a]a'läda şanup kendüden ednāya uya

[DY1 17a]Kendü tarafında yine mey gibi kendü ĝaynar

Durmadan Zühre gibi kendü çalar kendü oynar

[764] velîsi durur: velîsidür DY1, FRA1

[765] delisi durur: delisidür DY1

[766] giderse uçmağa: girerse uçmağa MK8; girerse cennete İB3

[767] yüzini: yüzün MK8

[768] Başlık: **Nesr** DY1, AG, MK8, İB3, FRA1; -İS8

[769] Naẓar-ı şāhib-başāret: Naẓar AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[770] ol: +DY1

[771] musavver: muşavver DY1

[772] gördi: +DY1, +FRA1

[773] bildi: bildigi FRA1

[774] ālüde: +DY1

[775] kendü: +DY1, +FRA1

[776] çalar: +DY1, +FRA1

[777] Başlık: **Meşnevî Li-mü'ellifihî** DY1; **Meşnevî** İS8; **Beyt** İB3; **Nazm** AG, FRA1; -MK8

[778] şu kim: şol kim AG, İB3; şu MK8; şevküm İS8

[779] kendüni: kendüden DY1, FRA1; kendüzin MK8, İS8

Nesr^[780]: Pes^[781] nā-çār^[782] *ulāike lehümü'llanetü ve lehüm su'ur-d-dār*^[783] *bi'se'd-dārīr* ve ^[AG 52]*bi'se'l-ğarār* diyüp. Ol deyr-i^[784] tersā^[785] ve ol şavma'a-i Zerğ u^[786] Riyādan^[787] hazer ü havl^[788] ve isti'āze vü^[789] ^[İB3 18b]lā-ğavle deryā-yı fikrete ^[İS8 21b]ğarğ ve baħr-ı Hayrete müstağrağ şu gibi revān ve^[790] cūyān-ı Baħr-ı 'Ummān olup gitdi. Günlerden bir gün bir deryā kenarına yitdi^[791].

Resīden-i Nazār-ı Pür-Ğayret Be-Girdāb-ı Hayret^{[792][793]}

Rāvi eydür: Bir şubħ-dem^[794] ki mellāħ-ı baħr-ı nīlgün ve seyyāħ-i ħulzüm-i^[795] gerdün felek-i fülküñ bādbān-ı zerrīni^[796] evc-i muħiṭe peyveste ve hilāluñ zevrağ-ı sīmīnin^[797] kenār-ı mağribde ħullāb-ı keh-keşāna altın zencīr ile beste itmiş idi. Terāküm-i emvāc ü telāṭum-i baħr-ı mevvācdan deryā-yı siyāhuñ^[798] gümüş zevrağları ħa'r-ı deryāya^[799] batmış. Ve māhuñ keşti-i revānı sevād-ı Hindde ħaraya atmışdı.

[780] Başlık: **Nesr** FRA1; -DY1, -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[781] Pes: -MK8, -İS8

[782] nā-çār: -MK8, -İS8

[783] "... işte lanet onlara, yurdun kötüsü (cehennem) onlar içindir (Kuran-ı Kerim, 13/25)."

[784] deyr-i: dīv-i MK8, İS8

[785] tersā: tersādan AG, İB3; tersā MK8, İS8

[786] u: -DY1, -MK8

[787] Riyādan: dünyādan MK8

[788] havl: havle İB3; havfle AG, MK8, İS8

[789] vü: +DY1, +FRA1

[790] ve: +DY1, +FRA1

[791] bir deryā kenarına yitdi: -DY1

[792] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

MK8 nüshasında bu başlık sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

[793] **Gayretli Nazār'ın Hayret Girdabına Ulaşması**

[794] şubħ-dem: şubħ DY1, FRA1

[795] ħulzüm-i: ħılanum DY1, FRA1

[796] zerrīni: zerrīnini İB3

[797] sīmīnin: sīmīni İS8; sīmīn MK8

[798] siyāhuñ: sipāhuñ MK8

[799] deryāya: māyı DY1, FRA1

Nazm (54)^[800]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün*

Gümüş pullu balıklar şuya batmış
Bir altın mähî kendün taşra atmış^[801]

Çızılıрмаğ idüp baħr-ı siyāhı
Deñizde ħançere düşmişdi mähı

[AG 53] **Nesr**^[802]: Nazar āb-ı revān gibi düşe dura^[803] ve yüzün yerlere^[804] süre süre [FRA1 19b] bir^[805] baħr-ı bî^[806]-girāna ve deryā-yı bî-pāyāna irmişdi ki emvācı fülk-i mevvācı^[807] fülk-i gerdūnı^[808] bir ħabāb gibi havāda oynatmış. Ve zevrāk-ı çarħ-ı ezrak^[809]-ı muħīti bir kefi kemterin gibi çarħuñ yedi baħrinden^[810] taşra atmış. Neheng-i tiz-[MK8 15b] çengüñ cenginden^[811] ve ejder-i nıl-rengüñ [İS8 22a] āhenginden deryānuñ mähîleri [DY1 17b] ve kişver-i mānuñ sipāhîleri peleng-i gerdün gibi kimi zerre-püş ve kimi āhenin^[812]-i siper-ber-düş olup^[813] ħayme-i ħabābdan rüy-ı āb urdı. Ve şāh-ı kāmıyāb gibi^[814] tınāb-ender-[İB3 19a] tınāb idi. Nazar ol zindān-

[800] Başlık: **Nazm** DY1, AG; **Meşnevî** İB3, İS8; **Beyt** MK8; **Nazm** FRA1

Bu nazımın beyit sayısı bakımından nüshalar arasında ihtilaf vardır. DY1 nüshasında iki beyit diğer nüshalarda üç beyit olarak aktarılmaktadır.

[801] Nazımın ilk beyti DY1 nüshasında nazımdan önce gelen nesir bölümde aktarılmaktadır.

[802] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[803] dura: tura AG, MK8, İB3

[804] yerlere: yollara AG, MK8, İS8

[805] bir: -DY1

[806] bî: MK8

[807] mevvācı: +DY1

[808] gerdūnı: evc-i gerdūnı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[809] çarħ-ı ezrak: +DY1

[810] baħrinden: baħrine İS8

[811] cenginden: kefi cenginden İB3

[812] āhenin: āhen AG, İB3, İS8

[813] kimi zerre-püş ve kimi āhenin-i siper-ber-düş olup: kimi zerre-püş ve kimi āhen-i siper-ber-düş olup AG, İS8; kimi zerre-püş ve kimi āhenin-i siper-ber-düş idüp MK8; -İB3

[814] gibi: olup AG, MK8, İB3, İS8

ı ‘anāda maḥbūs ve maḥbes-i belāda ḥalāşdan me‘yūs iken nā-gāh kenār-ı rāhda^[815] bir seng-i siyāh gördi kim üstinde ‘İbrī ve ‘umrānı birkaç saṭır^[816]-ı Süleymānī tārīḥ yazmışlar. Ve Dāvudī pulād ile şafḥa-i ruḥsārını^[817] kızmışlar kim ey rüzgār ile bu deryā-yı Ḥayrete^[818] keştī-i Miḥnet^[819]ve seffīne-i Ğurbet ile bu sāḥil-i Firḳate iren. Evvelā ‘ilme’l-yaḳīn bilesin kim ve ‘ameline kim^[820] lāyık āḥir ‘ayne’l-yaḳīn ‘amel kılasuñ ki bu ‘ummān bī-pāyān^[821]-ı baḥr-Endīşe^[822] ü fikret ve bu ḳulzüm-i bī-kerān-ı gird-āb-ı^[823] deryā-yı Ḥayretdür. Bu sevāḥilüñ ğāyetinde ve bu^[824] merāḥilüñ nihāyetinde cezīre-i Necāt ve ḥaḍīre-i [AG 54]Ḥayāt nām bir^[825] ferḥunde-maḳām^[826] vardır. Kim bu^[827] baḥr-ı Endīşenüñ nehengi ve bu vādī-i mişenüñ^[828] pelengi sāḥil-i Necātuñ delīli ve şehr-i Hidayetüñ hādīü’s-sebīlidür^[829]. Ve^[830] ol diyārda bir^[831] şehr-yār ve vālī-i [İS8 22b]şehr-yārdur ki^[832] nām-ı [FRA1 20a]şerīfine Hidāyet dirler. Ve maḳām-ı münīfine hidāyet ederler^[833]. Çünkim Naẓar Himmetüñ ‘ulüvv-i himmetinde mekārım-i ‘illiyetin ve dünyevī ḳurbetinde merāsım-i seniyyetin ol ‘umūduñ ṭılsımından^[834] mefhüm^[835] ve levḥüñ tārīḥ ü resminden^[836] [MK8 16a]ma‘lüm^[837] kıldı. Rüzgārı kenār-ı baḥra gelüp bir fülk-i felek-sīmā ile ḳamervār burc-ı [DY1 18a]ābī üzere nāzil ü delv-i^[838] seffīne ile menzil-i ḥūtda ḳaṭ‘-

[815] rāhda: ābda İB3

[816] saṭır: -İB3

[817] şafḥa-i ruḥsārını: +DY1

[818] bu deryā-yı Ḥayrete: bu deryā-yı Miḥnete İB3; beni deryā-yı Ḥayrete DY1

[819] keştī-i Miḥnet: keştī İB3

[820] ‘ameline kim: ‘ilmine AG, MK8, İB3, İS8

[821] bī-pāyān: +DY1

[822] baḥr-endīşe: baḥr-endīş AG, MK8, İB3, İS8

[823] gird-āb: -DY1

[824] bu: +DY1, +FRA1

[825] bir: -DY1

[826] ferḥunde-maḳām: maḳām DY1

[827] bu: bu Himmet nām bir MK8, İB3

[828] mişenüñ: pişenüñ MK8, FRA1

[829] hādīü’s-sebīlidür: hādīü’s-sebīli AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[830] Ve: +DY1, +FRA1

[831] bir: -DY1, -FRA1

[832] ki: -İS8

[833] Ve maḳām-ı münīfine hidāyet ederler: +DY1

[834] ṭılsımından: ṭılsımında DY1

[835] mefhüm: ma‘lüm DY1

[836] resminden: resminde DY1

[837] ma‘lüm: mefhüm DY1

[838] delv-i: bu AG, MK8, İS8, FRA1

ı menāzil kılup bād-bān-ı nesīm-bāl^[839] hem ‘inān-ı nesīm-i şimāl olup *fī-mevcin ke’l-cibāl*^[840] *fē*^[841] *kāne mine’l-muğrağın*^[842] mehālikünde hālik ve^[843] *fe izā rekibū fī’l-fulki de‘avu’-llāhe muhlişine*^[844] mesālikinde^[845] sākin iken nā-gāh^[846] kenār-ı deryādan bir ğamām-ı nıl-^[İB3 19b] reng ve buhar-ı mādān bir zūlmān-ı^[847] bī-direng hayme-i nılīsın^[848] havāda ħurdı. Ve tınāb-ı lāciverdīsın eṭrāf-ı āsmāna didi. Mağārib ü müşāriḳ zūlmet-i^[849] havādan leyle-i ṭā‘riḳ^[850] ü meşā‘il-i şavā‘iḳ ve bevāriḳ şeb-türe-i neyyir-i a‘zām gibi şāriḳ kılup bād-ı ‘aḳīm ^[İS8 23a] bahır-ı havā-yı mā-ı ḥamīm gibi ka‘rından ḳaynatdı. Ve fūlk-i felegi taḫta taḫta yerinden ^[AG 55] oynatdı^[851]. Ṭās-ı felegüñ ṭanīninden^[852] deryānuñ ḳulağı güm güm gümledi. Ve üştür-i seḫābın cünbişinde^[853] zīver-i^[854] zemīn ü zamān inledi. Ḳuvvet-i bād-ı ‘āşefden ve şiddet-i rūzgār-ı maḫāvifden Nazaruñ sefīnesi zevraḳ-ı hilāl ve keştī-i felek-mişāl^[855] gāh lücce-i ḫadrāda burc-ı ābīye hem-ser ve gāh ka‘r-ı deryāda menzil-i ḫūta berāber olup āḫirü’l-emr ve ‘aḳıbet-i mā-cerā-yi’n-nehyi^[856] ^[FRA1 20b] ve’l-emri telāṭum-ı emvāc-ı ḫādişe Nazaruñ zevraḳını götürüp seng-i ḫavādişe şöyle çaldı kim Nazār-ı miskīn levḫa yazılmış^[857] şüret gibi bir taḫta üzerinde^[858] ḳaldı ve engüşt-i ḫayreti dehānına aldı^[859].

[839] nesīm-bāl: sīm-bāl AG, MK8, İB3, İS8

[840] “... dalgalar içerisinde dağlar gibi ... (Kuran-ı Kerim 11/42)”

[841] *fē*: kāh *fē* DY1

[842] “... böylece boğulanlardan oldu (Kuran-ı Kerim 11/43)”

[843] ve: gāh AG, MK8, İS8, FRA1

[844] “... gemilerde ihlāla Allah’a dua ettiler (Kuran-ı Kerim 10/22)”

[845] mesālikinde: lehü’d-dīn mesālikinde AG, MK8, İB3, İS8

[846] sākin iken nā-gāh: sālīk-i nā-gāh AG, MK8, İB3, İS8

[847] zūlmān-ı: zalmān-ı AG, MK8, İB3, İS8

[848] nılīsın: nılīs MK8

[849] zūlmet-i: zulumāt-ı İB3

[850] ṭā‘riḳ: ṭevāriḳ İB3

[851] taḫta taḫta yerinden oynatdı: yerinden taḫta taḫta oynatdı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[852] ṭanīnden: ḫeybetinden MK8

[853] cünbişinde: cīninde DY1, FRA1

[854] zīver-i: +MK8

[855] keştī-i felek-mişāl: felek-i keştī-mişāl İB3

[856] mā-cerā-yi’n-nehyi: mā-cerā-yı ‘alehi’n-nehyi İB3

[857] yazılmış: yazmışlar DY1

[858] üzerinde: üstünde DY1, FRA1

[859] ve engüşt-i ḫayreti dehānına aldı: +AG

[MK8 16b] **Nazm (55)**^[860]

Mef'ülü Fā'īlātü Mefā'īlü Fā'īlün

Bu fülk şeş-cihetde gönül^[861] çärmih olup^[862]
Şaldı muhīt-i hayrete mellāh emr-i kün

Mevc-i havādiş ile helāk itdi 'āķıbet
[DY1 18b] Bir baħr-ı pür-ħaħarda ki yok aña ķerr u biyyun

Deryā-yı dil cihānda ki bu rüzgārdur^[863]
Cerrü'-riyāħ-ı leyse kemā teştehi's-süfün

Nesr^[864]: Dā'imā mellāh-ı taķdīr sevākin-i keşti-i āmāli sāhil-i Necāta [AG 56][İS8 23b] sürmez. Ve riyāħ-ı tedbīr zevraķ-nişin-i seffine-i ācālī menzil-i hayāta irgürmez. Pes 'āķil-i deryā-dil olana [İB3 20a] çāre vü tedbīr oldur ki bu baħr-ı bī-ķarāruñ^[865] bu ķarārgāh-ı āb u gilde gerekdür ki çarħ-ı devrānuñ^[866] cünbişinden ħurūş ve rüzgār-ı nā-hemvāruñ verzişinden cūş itmeyüp dā'imā kendü lengerin gözleye ve kevākib-i eşkle bu deryānuñ^[867] yolın izleye.

Resīden-i Nazar-ı Şāhib-Sa'ādet Be-Şehr-i Mevābet^{[868][869]}

El-ķışsa: Nazar 'ālem-i tufūliyyetde deryā-yı siyāh içinde yüzmekde māhir^[870] ve sevād-ı Hindden tūrfetü'l-āyn içinde^[871] baħr-ı Sefīdi geçmege ķādir idi. İki ķayıgla yedi deñizi bir nazarda^[872] geçerdi. Ve^[873] Baħr-ı 'Ummānuñ ğavvāşları anuñ ħavfından şuyı dalup içerdi. İki

[860] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Meşnevī** MK8, İB3, İS8; **Κıτıa** AG

[861] gönül: dili DY1

[862] olup: idüp DY1

[863] rüzgārdur: rüzgār DY1

[864] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[865] olana çāre vü tedbīr oldur ki bu baħr-ı bī-ķarāruñ: -DY1

[866] bu ķarārgāh-ı āb u gilde gerekdür ki çarħ-ı devrānuñ: +DY1

[867] deryānuñ: diyāruñ İS8

[868] Başlık: -MK8, -İS8

[869] *Saadete Erişen Nazar'ın Mevābet Şehrine Ulaşması*

[870] māhir: māhir idi AG, MK8, İB3, İS8

[871] içinde: -DY1

[872] yedi deñizi bir nazarda: bir nazarda yedi deñizi İB3

[873] Ve: +DY1

kaşığı yine ol demde hâzır idi^[874]. Ve rûzgârũñ cünbişine nâzır idi. ‘Āķibet nîheng-i deryâ-güzer gibi deryâda kâh habâbvâr^[875] rakķaş ve gâh dürr-i hoş-âb gibi gavvâş olup miyân-ı bahırda seyr ü sefer ve qarada^[876] [FRA1 21a]koyup ‘Āfîyet yaķasına güzer itdi. Nazar miyân-ı muhîtte hâzîre-i ķudsa hem-ser bir cezîre-i muṭteber^[877] [İS8 24a]gördi ki şayyâg-ı^[878] rûzgâr faşş-ı firûze^[MK8 17a]vâr deryânuñ hâtem-i nigîninde şan‘atla merkûz ve engüşterin sîmîninde tılsım-ı hikmetle meknûz itmiş idi^[879] ki şahîfe-i beyâz deryâ içinde âyâ [AG 57]ve sevâd-ı riyâz-ı mâya düşmiş zıll-ı hümâya dönüp [DY1 19a]ķuṭb-ı^[880] cevzâ-yı her-mâya^[881] ve merkez-i dâ’ire-i deryâ olmuş. Bir mürğzâr-ı behişt-âyîñ^[882] ve gülzâr-ı huld-ı berîn ki ravza-i bahârı şemâ’im-i müşg-i Tâtârî ile *yefûhu min riyâzihâ zekiyyâtün nefehâtü’l-üns* ü ‘arşa-i müşg-bârı [İB3 20b]nesâ’im-i ‘ud-ķamârî birle ve *yehübbü min hadîķatihâ ṭayyibâtün nesîmâtü’l-ķuds*^[883]. Lezzetde her zülâli bir çeşme-i nüş^[884] ve şüretde her nihâli bir hâzîne-püş idi^[885]. Hızr-ı sebz-püş idi. Nigâr-ı deryâda^[886] burc-ı âbîvâr^[887] bir ķal‘a-i kevâķib-medâr ki kelle-i felek ‘urücü kâv-ı semekden^[888] burc-ı hûta^[889] irmiş. Ve ķal‘a-i burücü Yûsuf-ı mâh gibi menzil-i delvde mîzâna girmiş^[890]. Himmet-i deryâ-dil ķamervâr burc-ı hûta nâzil olup baṭn-ı hûtda Yûnusvâr ol burc-i âbînüñ şadrında qarâr idüp *fî zulümâtü’l-bihâr* deryâ-yı nûra gark ve *bi’l-‘aşıyyi ve’l-ibķâr*^[891] [İS8 24b]bahr-i şühûda müstağrak idi. Bahr-ı muhîṭ gibi deryâları nüş ve rûz u şeb hürüş idüp^[892] şiddet-i rûzgârdan sîne-i pür-cüş u leb hāmüş idi. Nazar Himmetüñ dergâh-ı âsmân-ı rif‘atine

[874] hâzır idi: hâzır DY1, FRA1

[875] habâbvâr: habâb gibi AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[876] qarada: ... qarada DY1; ṭaban qarada AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[877] Nazar miyân-ı muhîtte hâzîre-i ķudse hem-ser bir cezîre-i muṭteber: -DY1

[878] şayyâg-ı: şibâg-ı İS8, FRA1; zayyâ‘-i MK8

[879] idi: idüp İB3

[880] DY1 nüshasında “ķuṭb” sözcüğü 19a’nın sonunda ve 19b’nin başlangıcında zikredilmektedir.

[881] her-mâya: her-mâ: FRA1

[882] Her merğzâr-ı behişt-âyîñ: merğzâr-ı behişt-âyîñ DY1, FRA1

[883]

[884] çeşme-i nüş: haşîme-i nüş DY1, FRA1

[885] baş idi: +DY1, +FRA1

[886] Hızır-ı sebz-püş idi. Nigâr-ı deryâda: nigâr-ı deryâda FRA1

[887] burc-ı âbîvâr: burc-ı ânı var DY1

[888] kâv-ı semekden: kâv-ı semen DY1

[889] burc-ı hûta: hûta MK8, İS8

[890] mîzâna girmiş: -İB3

[891] “... akşam ve sabah ... (Kuran-ı Kerim 3/41)”

[892] idüp: -MK8

ve bārgāh-ı Keyvān^[893] haşmetine geldi. [FRA1 21b] Bir eyvān-ı şāhī bir dīvān-ı pādīşāhī^[894] müşāhede kıldı. Kim sāht-ı şāhn-ı zümürürd bināsı pür-altın^[895] benglü āsmānīlerle ārāste [AG 58]ve füşhat-ı ferş-i zeberced-[MK8 17b]āsāsı^[896] perde-i duĥānīlerle^[897] pīrāste şadr-ı salţanatda bir şāh-ı hümāyūn-ţalʿat karar itmiş. Kim zıll-ı hümāyeti sāye-i^[898] hümā gibi nice gedāları şehr-yār^[899] itmiş. Nazar ol Kaʿbe-i ʿulyā^[900] ve kıble-i muʿallānuñ mihrāb-ı duʿāsında ve küngüre-i felek-nümāsında [DY1 19b]seccāde-şifat yüzüñ ferş ve müjgānın cārüb-ı Kaʿbe-i ʿarş idüp melekler gibi kıyām u kuʿūd ve felekler gibi rukūʿu sucūd itdi. Çünkim Himmet-i [İB3 21a]cālī-rütbenüñ nazarı ʿayn-ı Nazara düşdi^[901]. Bādī-i nazarda Nazaruñ nazar-bāzlıĥdan^[902] tıynetinde cevher ü merdüm-nevāzluĥından^[903] cibilliyetinde gevher gördi. Bildi kim bir merdüm-zādedür. Ki eşk-i ʿāşık^[904] gibi nazardan üftāde ve dūr ve gözden ıraĥ olmaĥla gönülden daĥi baʿīd ü^[905] mehcūr olmuşdur^[906]. Āstīn-i mürüvvetle çeşm-i eşk-bārından aĥan seyl-i hūn-bārdan [İS8 25a]ve^[907] dāmen-i himmetle miratʿ-izārından^[908] gördi^[909]. Ğubārın silüp^[910] ol dervīş-i lā-mekānuñ ve dil-rīş-i bī-nişānuñ aşıl mekānından suʿāl ve nām u nişānından istifsār-ı hāl kıldı^[911]. Nazar daĥi gönülden kesīr-i hümümün defʿ^[912] ve zamm-ı ğumūmın ĥātır-ı perīşānından^[913] defʿ^[914] idüp

[893] bārgāh-ı keyvān: bārgāh-ı eyvān MK8

[894] eyvān-ı şāhī bir dīvān-ı pādīşāhī: eyvān-ı şāhī AG, MK8, İS8; eyvān-ı şāhī ve dīvān-ı şāh-nişānī İB3

[895] pür-altın: altın DY1, FRA1

[896] füşhat-ı ferş-i zeberced-āsāsı: kısmet-i ferş-i zeberced-āsāsı AG, MK8, İS8

[897] perde-i duĥānīlerle: pīrūze-i deĥānīlerle AG, MK8, İB3, İS8

[898] sāye-i: sāha-i MK8

[899] şehr-yārı: şehr-yār AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[900] ʿulyā: ʿulyānuñ AG, MK8, İB3, İS8

[901] rütbeniñ nazarı ʿayn-ı Nazara düşdi: rütbet-i Nazaruñ MK8, İS8, FRA1

[902] Nazaruñ nazarbāzlıĥdan: nazarbāzlıĥdan AG, MK8, İS8, FRA1

[903] nevāzluĥından; nevāzluĥında İB3; nevāzlıĥdan MK8

[904] eşk-i ʿāşık: sirişk-i ʿāşık MK8

[905] daĥi baʿīd ü: +DY1

[906] olmuşdur: -MK8

[907] eşk-bārından aĥan seyl-i hūn-bārdan ve: eşk-bārından İB3

[908] miratʿ-izārından: ʿizārından İB3

[909] gördi: DY1

[910] silüp: sildi DY1

[911] kıldı: idüp FRA1

[912] defʿ: refʿ AG, MK8, FRA1

[913] ĥātır-ı perīşānından: +DY1

[914] defʿ: refʿ DY1

şad-harekât-ı sekinetle cerr-i kelâm ve harf-i muṣtell ü şahîhin şarf ile^[915] fetḥ-i merâmla^[916] harf-be-harf-i muṣtell ü şahîhin şarf idüp.

[AG 59]Nazm (56)^[917]

Fe'îlâtün Mefâ'îlün Fe'îlün

Didi ey Hıẓr-ı vādî^[918]-i zulümât
Hādî-i çeşmesâr-ı âb-ı hayât

Benem ol lâle-i beyâbânı
Ki yakup dâğ u^[919] derdle cânı

Yağdı bağrum firâra sūziş-i tâb
[MK8 18a]Āteşüm lâle gibi kesmedi âh

[FRA1 22a]Nesr^[920]: Bir nice^[921] rûzgârdur ki baħr-ı Endîşe vü^[922] fikretde ħabâbvâr havâ-yı âbla ser-gerdân ve gird-âb-ı deşt-i^[923] Ĥayretde âsyâb-ı gerdün-şifat bî-âb u pür-tâb^[924]-ı gerdân olup^[925] gâh ʿaķabe-i Zühd ü Riyâdan muķîm ve gâh Zerķ-i râhib ile şaiyâne^[926] nedîm ve^[927] gâh^[928] şehr-i Şöhretde^[929] [DY1 20a]Fâħr-ı pür-şevketüñ naķş u nigârına nigerân-ı zâr u^[930] gâh ħıttâ-i ʿĀfiyetde Nâmüs pür-müy-yı ketbiñ^[931] dâne-i dâm-ı iştihârını^[932] murğ-ı ġâfil gibi

[915] şarf ile: +DY1

[916] merâmla: harfbe harf-i muṣtell u şahîhin şarf AG, MK8, FRA1

[917] Başlık: **Meşnevî** AG, MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1; -DY1

[918] Hıẓr-ı vādî: vādî-i Hıẓr İS8, FRA1

[919] u: -DY1, -FRA1

[920] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, FRA1; -DY1, -İS8

[921] Bir nice: nice FRA1; -DY1, -AG, -MK8, -İB3

[922] vü: +DY1, +FRA1

[923] deşt-i: +DY1

[924] bî-âb u pür-tâb: +DY1

[925] olup: olup şavmaʿa-i sâlûsunda Nâmüs-ı pür-mevhibetle AG, İS8, FRA1; olup zâhidâne MK8, İB3

[926] gâh ʿaķabe-i Zühd ü Riyâdan muķîm ve gâh zerķ-i Râhib ile şaiyâne: +DY1

[927] ve: ve zâhidâne şehr-i ʿĀfiyetde yeller ile muķîm olup AG, MK8, İB3, İS8

[928] gâh: +DY1

[929] şehr-i Şöhretde: şehr-i Şöhretüñ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[930] u: u fâħr-ı pür-şevketüñ AG, MK8, İB3

[931] gâh Ĥıttâ-i ʿĀfiyette Nâmüs bir ser-müy-yı ketbiñ: +DY1

[932] iştihârını: iştihârı AG, MK8, İB3, İS8

hayrân^[933] u^[934] giriftâr olup ne Zerķ-i rāhibde mevāhib-i rahmānīden^[935] eṣer ve ne ^[İB3 21b]Faḥr u Nāmūsda^[936] mevhibet-i Yezdānīden ^[İS8 25b]bir şāhib-i ḥaber gördüm.

Nazm (57)^[937]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Geş̄t idüp seyr eyledüm kendüm cihānı cū-be-cū
Bulmadum bir dāne kim altında anuñ dāmı^[938] yok

[AG 60]Nesr^[939]: Andan Himmet eyitdi: Ey kaʿr-ı biḥārda māhī-şifat şitābla cüst ü cūy-ı āb kılan ve nışf-ı nehārda çerāğ-ı encümen-i t̄abla t̄alib-i fūrüg-ı āftāb olan āb-ı ḥayātuñ kışşasınuñ taḥķiki taşviri degil taşdıķidür. Ve kaʿziyyesinüñ taşdıķi taķlīd-i şūrī degil taḥķikiđür^[940]. Belki^[941] dolāb-ı āsmān ol āb-ı beķānuñ^[942] biñ^[943] gülistān-ı cihānda ve^[944] güleşen-i cānda cereyānınuñ āşarı ve āsyāb-ı devrān-ı büstān-ı zamānda bahāristān-ı cānānda^[945] sereyānuñ feyz-i envāridur. Ammā ki bu tılsımuñ resmi hendese-i fażl u kemāl^[946] ve ḥesāb-ı^[947] fikr ü ḥayāl ile ḥayāl^[948] olmaz^[949]. Ve bu muʿammānuñ ismi ʿamel-i taḥşille ʿayān ve şıfat-ı taḥlīl ile^[950] beyān kılinmaz. Hemān mürşid-i muḥaḥķa lāzım ü^[951] lāzib^[952]. İrşād-ı tarīķ ve her şadıķa^[953] ^[MK8 18b]vācib-i irādet ü^[954] taşdıķidür ki *men şaḥḥahü'l-ʿuzlete sāʿadetü't-tevfīķi ve*

[933] ḥayrān: +DY1

[934] u: +DY1

[935] rahmānīden: zebānīden AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[936] Faḥr u Nāmūsda: ehl-i Zerķ u Riyāda FRA1

[937] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1

[938] dāmı: dām AG, MK8, İB3, İS8

[939] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[940] Ve kaʿziyyesinüñ taşdıķi taķlīd-i şūrī degil taḥķikiđür: -MK8

[941] Belki: -DY1

[942] āb-ı beķānuñ: -DY1

[943] biñ: +DY1, +FRA1

[944] gülistān-ı cihānda ve: -İB3

[945] bahāristān-ı cānānda: +DY1

[946] kemāl: kemālle MK8, İB3, FRA1

[947] ḥesāb-ı: ḥesāb u FRA1; endāze-i DY1

[948] ḥayāl: +DY1, +FRA1

[949] olmaz: olunmaz DY1, FRA1

[950] ʿayān ve şıfat-ı taḥlīl ile: -MK8

[951] ü: +DY1

[952] lāzib: +DY1

[953] şadıķa: mürīde AG, İS8

[954] ü: +DY1, +FRA1

‘āzadehü’-t-telfīkū ve’-t-tahkīkū k̄āle^[FRA1 22b] Allahu ‘alā mā neḳūlu vekīl^[955] ve hüve’-l-hādī ilā sevā’e’s-sebīl^[956].

Āgaz-ı Dāstān-ı ‘Aşk-ı ‘Ālem-süz ve Hüsni-ı Perī-Rūhsār^{[957][958]}

Hikāyet^[959]: ^[DY1 20b] Dehān-ı devāt-ı nūn ve zebān-ı kilik-i ve’-l-ḳalemi ve mā yeṣturūn^[960] maṭla’-ı dīvān-ı rāz^[961] ve maḳṭa’-ı şāh^[962]-beyt-i niyāzda^[963] ^[İS8 26a] ḥadīṣ-i ^[AG 61] ilm-i ‘aşḳ-ı yār^[964] ve muşḥaf-ı Hüsni-ı rüy-ı nigāruñ^[965] rāviyān-ı aḥbār^[966] ve ḥadīṣān-ı āşārdan^[967] bu vechile hikāyet ve bu şüretle rivāyet itdiler. Kim ^[İB3 22a] diyār-ı Maşrıḳda maṭla’-ı mülk-i ÇİN ve ufḳ-ı ḥāver-zemīnde^[968] ‘Aşk-ı ‘ālem-süzda^[969] ve Mihr-i cihān-efrūz adlu bir āftāb-ı sipihr-i dīn ve *zillu’llah-ı fī’l-ārżın* vardır^[970] ki şa’şa’a-i tīg-i āteş-tāb ve berḳ-nīze-i şehābından mağrib-zemīnün leşker-i encüm-şümārı tār-mār^[971] ve çarḥ-ı berīnuñ livā-yı zer-nigārı her şeb rüy-ı ḥāke^[972] nigūn-sār idi. Perçem-i tūğinuñ zıll-ı şerīf-i pāyesi hümā-yı ‘arşa sāye-i devlet şalmış idi. Ve livā-yı kamer-i fūrūğinuñ hümāyūn-sāyesi sīmurg ḳazavār beyzā-yı çarḥı ḳanadı altına almış idi. Meymene-i sipāh^[973] ve meysere-i leşkerğāhından tūr-i āh ve^[974] kemend-i^[975] düsiyāh ile^[976] dīvāneler ü ferzāneler u merdāneler ḳarār itmişler idi. Ki şavā’iḳ-i nār^[977] ve

[955] “Allah söylediklerimize vekildir (Kuran-ı Kerim, 12/66).”

[956] “... düzgün yol (Kuran-ı Kerim 2/108)”

[957] Başlık: -İS8, -MK8

[958] *Peri Yüzlü Hüsn ve Cihanı Yakan Aşkın Destanı Başlıyor*

[959] Hikāyet: +DY1

[960] “[Nün.] [Ey Muhammed] and olsun kaleme ve satır satır yazdıklarına ki ... (Kuran-ı Kerim, 68/1).”

[961] dīvān-ı rāz: dīvān-ı rāzda AG, MK8, İB3, İS8

[962] maḳṭa’-ı şāh-beyt: maḳṭa’-ı senā vü İS8

[963] beyt-i niyāzda: niyāzda FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[964] yār: yāruñ İS8

[965] rüy-ı nigāruñ: nigāruñ FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[966] aḥbār: aḥbārından AG, MK8, İB3, İS8

[967] āşārdan: āşārından AG, MK8, İB3, İS8

[968] maṭla’-ı mülk-i ÇİN ve ufḳ-ı ḥāver-zemīnde: maṭla’-ı mülk-i ÇİN ve ufḳ-ı ḥār-zemīnde DY1; -MK8, İS8, FRA1

[969] ‘ālem-süzda: ‘ālem-süz AG, İB3, İS8, FRA1; ‘ālem-i nūr MK8

[970] vardır: vardı ki AG, MK8, İB3, İS8

[971] tār-mār: tār u mār DY1

[972] her şeb rüy-ı ḥāke: rüy-ı ḥāke her şeb İB3; rüy-ı ḥāke MK8

[973] sipāh: sipāhında AG, MK8, İB3, İS8

[974] ve: ile AG, MK8, İB3, İS8

[975] kemend-i: kemend ü DY1, FRA1

[976] düsiyāh ile: düsiyāh idi FRA1; dūd-ı siyāhla AG, MK8, İB3, İS8

[977] nār: nārdan AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

bevāriḳ-i āteş-bārdan top naʿralarıyla^[978] ḳalʿa-i Gerdūnı hişār itmişler idi^[979]. Şuḳḳa-i ḥargāhı atlas-ı çarḥ-ı ḥāveri^[980] ve ḳubbe-i bārgāhı felek-i^[981] [İS8 26b]ḳalʿa-i zāt^[MK8 19a]üç-burūca müsāvī idi^[982]. Vuḥūş u^[983] tuyūr Süleymān-şifat süfre-i niʿmetinden^[984] nevāle-bend ve leşker-i mār u mūr ḥürde-i simātıyla ḥursend idi.

[AG 62]Nazm (58)^[985]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

[FRA1 23a]Cihānuñ Rüstem ü İsfendiyārı
Süleymān u Sikender yādgārı

[DY1 21a]Nigīn-i ḥāteminden irse fermān
Tılsımıyla yürür dīv-i Süleymān

Ġubārından göge çün ebr ağardı
Yire yağmur yerine ḳan yağardı

Kopardı kūh-ı nız ile^[986] yerinden
Atardı^[987] taşra çarḥuñ^[988] çenberinden

Nesr^[989] : Ḥizmetinde ʿābid ü ʿāşī ve dānī vü ḳāzī^[990] aşḫāb-ı yemīn ü yesār ehl-i ʿaraşāt gibi şaf şaf ü ḳatār ḳatār kiminüñ ḳara yazılı kitābı yesārında levḫa-i tārda taştīr ve kiminüñ defter-i ḥesābı yemīninde [İB3 22b]şafḫa-i nūr üzre taḥrīr olunup *ferīḳun fīʿl-cenneti ve ferīḳun fīʿs-*

[978] naʿralarıyla: naʿralarla DY1

[979] itmişler idi: itmişler AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[980] atlas-ı çarḥ-ı ḥāveri: ḥārı MK8; ḥāvı İB3

[981] felek-i: +FRA1

[982] müsāvī idi: müsāvī AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[983] vuḥūş u: ḥūş DY1

[984] niʿmetinden: niʿmetinüñ MK8

[985] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Beyt** MK8; **Meşnevī** AG, İB3, İS8; **Nazm** FRA1

[986] kūh-ı nız ile: nize ile kūhı İB3

[987] Atardı: Atar daḫi DY1

[988] taşra çarḥuñ: çarḥuñ DY1; taşra çün kim MK8

[989] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[990] dānī ü ḳāzī: dānī ü ḳāşī FRA1; edānī ü eḳāşī ü AG, MK8, İB3, İS8

sa'īr^[991]. Hāver-zemīnūñ meh-rūlarından^[992] ve Hıṭā vü Çīnūñ miskīn-mūlarından^[993] *şemsiyyetü-ş-şī'ā'ī ve bedriyyetü'l-iltimā'ī* Hüsn-i kamer-ruḥsār adlu zühre-ıızārı bir duḥter-i sa'd-aḥṭeri ve kamer-cebīn ü ḥurşīd-manzārı var idi^[994] [AG 63] kim rüy-ı mah-veşi güzellik āsmānında ḥurşīd ile rū-be-rū ve ebrū-yı kemān-keşi Melāḥat meydanında māh-ı nev ile pehlū-be-^[İS8 27a]pehlū idi. Ne ḥurşīd-i cihānsāyesinūñ rüy-ı zemīnde ḳarasın görmüş ve ne mihr-i āsmānpāyesinūñ çarḥ-ı berīnde menzil-i bālāsına irmiş^[995]. Gīsū-yı 'anber-āmīzinūñ sünbül-i bāğ^[996]-ı siyeh-pūşı ve ṭurra-i dil-āvīzinūñ benefşe-i ṭāğ u rāğ-ı ḥalka-be-gūşı nūr-ı 'iffet ü 'işmet ve tenvīr-i Hüsn-i ṭal'at ile *rābi'atü'l-āfaḳ ve şālīsetü'n-neyyireyn fī'l-işrāk*.

Nazm (59)^[997]

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün

[MK8 196] Cemāli nūrınūñ nārıyla^[998] her gāh
Zevāllüsi güneş eksüklisi māh

[DY1 21b] İdelden vaşfını gülşende bülbül
Ḳulaḳdan kıp kızıl dīvānedür gül

[FRA1 23b] Şüreyyā çenberinde 'uḳde-i nāz
Hilāl ucında altın tellü pervāz

Boyınca baş çeküp ol sünbül-i ter
Şan olmuş gice gündüze^[999] berāber

[991] “Bir grup cennette, bir grup ise cehennemdedir (Kuran-ı Kerim, 42/7).”

[992] meh-rūlarından: meh-rūları FRA1

[993] miskīn-mūlarından: meşk-bülularından DY1

[994] var idi: vardur AG, MK8, İB3, İS8

[995] ve ne mihr-i āsmānpāyesinūñ çarḥ-ı berīnde menzil-i bālāsına irmiş: -MK8

[996] sünbül-i bāğ: -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[997] Başlık: **Nazm** DY1, AG, FRA1; **Meşnevī** MK8, İB3, İS8

[998] nūrınūñ nārıyla: AG, MK8, İB3, FRA1; yüzünūñ nūrıyla İS8

[999] gice gündüze: gice gündüz AG, MK8, İB3

Cemāli ferri virse ʿāleme nūr
Çıķup cennetden uçmağ isteye hūr

[AG 64]Nesr^[1000]: Naķķāş-ı ezel ve^[1001] reng-āmiz-i lem-yezel kilik-i ibdaʿla^[1002] ve hāme-i ihtirāc ile büt-hāne-i hūsn-i^[1003] cemāl ve mihmān-hāne-i^[1004]pür-kemālde^[1005] cevher-i cāndan bir rūh-ı muşavver taşvır ve peyker-i bī-nażır taħrīr itmiş kim [İB3 23a]taħayyürden ÇİN bütleri kendülerin unıtmışlar. Ve hacāletden yüzlerin dīvāra tıtmışlar. Mihrāb-ı ebrūsına^[1006] ve maţlaʿ-ı hırşid-^[İS8 27b]rūsına karşı şanemler ayağ üzre tırmışlar. Ve çelipālar el duʿāya götürmüşler. Şirīn-harekāt u işve-engizi gün gibi her günde bir yüzden doğıcı bir mäh-ı dil-āviz ü^[1007] fitne-engiz^[1008].

Nazm (60)^[1009]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Güzellik naçı üstine sürüp at
Günü bir ruħ yüzinden eylemiş māt

Zülāl-i āba katmış şehd ü şeker
Lebi ol sükkeri^[1010] kılmış mükerrer

Nesr^[1011]: Ammā ol tāvus-ı lā-mekān ve sımurğ-ı küh-ı^[1012] Kāf-āşiyān ʿAnķāvār küh-ı Kāfda karar ve nişimen-i cihāndan^[1013] ʿuzlet-i ihtiyār idüp^[1014] kişver-i Kāfı Süleymān-şifat emrine rām ve ins [AG 65]ü cinnüñ perī-[MK8 20a]rūlarıyla anda ārām idüp Kāfuñ kulle-i şarkışinde şehri

[1000] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[1001] ve: +DY1, +FRA1

[1002] ibdaʿla: ābdaʿla DY1, FRA1

[1003] hūsn-i: hūsn ü AG, MK8, İB3, İS8

[1004] mihmān-hāne-i: -MK8

[1005] pür-kemālde: kemālinde İB3, FRA1

[1006] ebrūsına: ebrü İB3, FRA1

[1007] ü: +DY1, +FRA1

[1008] fitne-engiz: +DY1, +FRA1

[1009] Başlık: **Meşnevī Li-müellifihī** DY1; **Meşnevī** AG, MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1

[1010] sükkeri: şeker AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1011] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[1012] küh-ı: +DY1

[1013] cihāndan: cihānda AG, MK8, İB3, İS8

[1014] idüp: eyleyüp AG, MK8, İB3, İS8

Dīdār u bāğ-ı Ruḥsār adlu bir şehristān-ı zībā-bünyād ve bir^[1015] gülistān-ı^[1016] dil-ārā^[1017] ābād itmişdür ki cūy-bār-ı ^[DY1 22a]behiştüñ āb-ı rüyı^[1018] ve^[1019] tıynet-i pākinden āsār u gülzār-ı ‘Adnüñ reng ü büyü ḥāk-i ^[FRA1 24a]tabnākinden müste‘ardur. Ne şāḥsār-ı sidre ve^[1020] ne^[1021] Tübā-yı^[1022] serv-i bālāsuñ^[1023] dāmenine ırmış. Ve ne nergiszār-ı Firdevsuñ çeşm-i mesti^[1024] ‘abherlerinüñ dīde-i şehlāsın^[1025] görmüş.

Nazm (61)^[1026]

Fe’ilātün Mefā’ilün Fe’ilün

^[İS8 28a]Bāğ-ı Firdevsi görmek istersen
Gel temāşā-yı şehir-i Dīdār it
Sürünüp^[1027] su gibi revān andan^[1028]
Gün doğa ‘azm-i bāğ-ı Ruḥsār it

Nesr^[1029]: ^[İB3 23b]Ol bāğ-ı behiştüñ tıynet-i ḥākinden ve ravza-i ‘anber-siriştüñ terbiyet-i pākinden muzā‘af u müdgām-ı çeşme-i Mīm-fem dirler bir selsāl-i cān u selsebīl-i revān vardır. Kim zülāl-i Tesnīm ol çeşme-i Mīmde maḥfī vü nihān^[1030] ve çeşmesār-ı ḥālka-i Cīm ol^[1031]

[1015] bir: -DY1, -AG, -İB3

[1016] gülistān: āstān MK8, İS8; -FRA1

[1017] dil-ārā: büstān-ārā FRA1

[1018] āb-ı rüyı: āb-ı rüy DY1

[1019] ve: +DY1

[1020] ve: +DY1, +FRA1

[1021] ne: +DY1, +FRA1

[1022] Tübā-yı; Tübā MK8; Tübāsınuñ desti AG, İB3, İS8

[1023] serv-i bālāsuñ: bālāsınuñ MK8

[1024] mesti: mestinüñ AG, MK8, İS8

[1025] şehlāsın: şehlāsı AG, İS3, İS8

[1026] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Meşnevî** İB3, İS8; **Ḳıṭ‘a** AG; **Beyt** MK8

[1027] Sürünüp: Sürüni MK8, İB3, FRA1; Sürüni sürüni DY1

[1028] andan: oluben AG, İS8; -DY1

[1029] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[1030] nihān: nihāndur AG, İB3, İS8, FRA1; -MK8

[1031] Tesnīm ol çeşme-i Mīmde maḥfī ü nihān ve çeşmesār-ı Ḥālka-i Cīm ol: -MK8

zülāl-ı Tesnīm-i cānda^[1032] pinhāndur. Āb-ı ^[AG 66]ḥayvān ol raḥīḳ-i cāmuñ ke>s-i dehānından cārī ve çeşm-i^[1033] Mīnüm^[1034] ol mā-i ma'īnūñ ser-çeşmesinden sārīdür.

Nazm (62)^[1035]

Fe'īlātün Mefā'īlün Fe'īlün

Menba^c-ı çeşmesār-ı āb-ı ḥayāt
Ḥalka-i Mīm ü^[1036] çeşme-i Femdür

Mā-i Tesnīm içinde Mīm gibi
Çeşme-i Mīm-femde müdğamdur

Nesr^[1037]: Ammā ki^[1038] dünyāda çeşm-i insāndan mektüm ve ʿuḳbāda nazar-ı ehl-i cāndan^[1039] ḥitām-ı misk ile maḥtumdur. Ḥüsn-i perī-ruḥsār^[1040] şehri Dīdāruñ melek-manzarlar ile her-bār ol çeşmesāruñ eknāfında perīvār ḥayme vü^[1041] ^[DY1 22b]ḥargāhlarda ^[MK8 20b]şubḥ u şām *ḥūrun maḳşūrātuñ fīl-ḥiyām*^[1042] gibi şağında aşḥāb-ı yemīn ve solunda^[1043] erbāb-ı^[1044] ^[İS8 28b] zühre-cebīn öñince ḥūr-ı cinān ve ardınca cevārī-i ḡilmān ki^[1045] *ke-enne hunne'l-yāḳūtu* ^[FRA 22b] *ve'l-mercān*^[1046] *lem yatmishünne insün ḳablehüm ve lā cānn*^[1047] *fe bi eyyi ālā'i rabbikümā tükezzibān*^[1048].

[1032] zelāl-i Tesnīm-i cānda: Tesnīmde AG, MK8, İB3, İS8; Tesnīm-i cānda FRA1

[1033] çeşm-i: çeşme-i AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1034] Mīm: Mīnüm DY1

[1035] Başlık: **Ḳıṭ'a** AG, FRA1; **Meşnevī** İS8; **Beyt** MK8; -DY1, -İB3

[1036] ü: +DY1, +İS3, +FRA1

[1037] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[1038] ki: -FRA1

[1039] cāndan: cināndan MK8, İB3

[1040] perī-ruḥsār: perī-ruḥsāra AG, MK8, İB3, İS8

[1041] DY1 nüshasında 22b sayfası 16 satırdan ibarettir.

[1042] “Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir (Kuran-ı Kerim, 55/72).”

[1043] şolunda: şimālinde AG, MK8, İB3, İS8

[1044] erbāb: +DY1

[1045] ki: -DY1, -FRA1

[1046] “Onlar sanki yakut ve mercandır (Kuran-ı Kerim, 55/58).”

[1047] “... Onlara eşlerinden önce ne bir insan, ne bir cin dokunmuştur (Kuran-ı Kerim, 55/56).”

[1048] “Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız (Kuran-ı Kerim, 55/56-57) ?”

Nazm (63)^[1049]*Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün*

Şüreyyā cemʿi ile mäh-rûlar
Varup her gün ıapusını ıapûlar

[AG 62]Ururlar gökde ħink-i ıarħa maħmil
Dönerler gün gibi menzil-be-menzil

Felekler rakş urur gerdişlerinden
Melekler muztarib cünbişlerinden^[1050]

Nesr^[1051]: Ve her gün ol şanemlerüñ tenlerinde cânı^[1052] yoħdur kim ol ıeşme-i cânuñ ħaberin ağızlarına alup söyleyeler. Ve bir zerre deñlü eşerin^[1053] ħalka ʿayān [İB3 24a]iderler^[1054]. Ĥüsn-i şirîn-zebānuñ büse-i semen-büse-i Dehān adlu sākışinden ħayrı ol cām-ı beħānuñ curʿa-i bākışinden İskender cân virse ıatresin görmez ve Ĥızr-ı zindenüñ zulmet-i ħayretde eli aña irmez. Bunlardan ħayrı kemān-sāz^[1055] u tır-endāz Hindüstānuñ pās-bānları^[1056] ve Türkistān dīdebānlarından^[1057] sehħār^[1058] u mekkārları vardur ki siħrle bir^[1059] kılı yedi başlu ejderhaya^[1060] hem-ser ve şubān-ı Mūsāya berāber iderler. Ve küh-ı Ķāfuñ ʿafārītü'l-cinn ve efāī-i mesmümü's-sinnlerinden^[1061] ʿayn-ı āb u [İS8 29a]ezfār^[1062] ve ser-pençe-i sine-güzārla merd-i efgen yüz biñ esved ıurını ve [MK8 21a]hezār^[1063] düşmen-güdāz^[1064] şad-kelb-i ʿaħūrı vardur kim dehān-ı nā-pākinden [DY1 23a]ve dendān-ı [AG 68]zehrñakinden ħilʿat-ı ħayātuñ dāmānı

[1049] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Beyt** MK8, İB3; **Meşnevî** AG, İS8

[1050] Nazmın üçüncü beytine ait mısraların AG, İB3, İS8 ve FRA1 nüshalarındaki aktarılış sırasında farklılık gözlenmektedir. Ayrıca bu beyit MK8 nüshasında bulunmamaktadır (-MK8).

[1051] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[1052] cânı: ħānı AG, İS8

[1053] eşerin: eşerini DY1

[1054] iderler: eyleyeler DY1, AG, MK8, İS8, FRA1

[1055] kemān-sāz: kemānlar DY1

[1056] pās-bānları: pās-bānlarından DY1

[1057] dīdebānlarından: dīdebānları AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1058] sehħār: sarār DY1

[1059] bir: -DY1

[1060] ejderhaya: ejdahāya AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1061] mesmümü's-sinnlerinden: semümü's-sinlerinden DY1, FRA1

[1062] ezfār: ezfārla AG, MK8, İB3, İS8; ezfār ile FRA1

[1063] hezār: güzār AG, MK8, İB3; -FRA1

[1064] güdāz: +FRA1

şad-çāk ve libās-ı şıhhatüñ girībānı pür-hün u hākdür. Hüşüsen^[1065] diyār-ı Seg-sāruñ ^[FRA1 25a]dīv-i la'īn^[1066] ve kühşarı Qāfuñ^[1067] Ehrimen-i bī-dīnī kim hāme-i siyeh-zebān ve nāme-i^[1068] ta'ne-zenan gibi dili harf atmağda^[1069] māhir. Ve iki yüzden kara haberler^[1070] alup şatmağda kādirdür^[1071]. Hannās-ı dīv aña göre^[1072] cālemdede bir ādem ve vesvās-ı pür-rīv nisbet Cibrīl-i a'zamdur^[1073]. Andan dā'ire-i şehir-i Dīdāruñ ve^[1074] Havza-i gülşen-i bāğ-ı Ruhsārınuñ^[1075] mültekāsında şām-ı zülf-i müşk-bār u şubh-ı nūr-ı 'izāruñ^[1076] hıtt-ı sevād-ı zācı ve şafha-i beyāz-ı ācı arasında^[1077] hıtt-ı müstakīm-i yār ve mu'addil-i leyl ü nehār kutb-ı felege hem-ser ve mınıka-ı zātücl-burūca berāber hıtt-ı vālāda ve ^[İB3 24b]vehm-i sırr-ı hıtt-ı hıtt-ı istivāda^[1078] ehl-i qalem ü^[1079] şahib-i 'ilm Qāmet-nām bir ser-firāz-ı sidre-mağām ve serv-i nāz-ı Tübā-hırām^[1080] vardur ki şehir-i Dīdāruñ ^[İS8 29b]cālemdarı ve bāğ-ı Ruhsāruñ serv-i hoş-reftāridur^[1081]. Ol şah-ı^[1082] Yūsuf-cemālūñ^[1083] yoldaşiyum^[1084]. Ve mısr-ı melaḥātda başına berāber yoldaşiyım^[1085]. Bāzār-ı Hüsn^[1086]-i bahāda göz terāzūsında ve mīzān-ı 'aqluñ zür-

[1065] Hüşüsen: Hüşüsā DY1, FRA1

[1066] dīv-i la'īn: dīv-i ya'ni İS8; yolunda MK8

[1067] kühşarı-ı Qāfuñ: kühşarı-ı MK8

[1068] nāme-i: nāme-i zaḥme-i DY1

[1069] atmağda: atmada İB3; atmağa MK8

[1070] haberler: haber AG, MK8, İB3, İS8

[1071] kādirdür: üstād İS3, İS8

[1072] göre: nisbet FRA1

[1073] göre cālemdede bir ādem ve vesvās-ı pür-rīv nisbet Cibrīl-i a'zamdur: nisbet Cibrīl-i a'zamdur vesvās-ı dīv aña göre cālemdede bir ādemdür AG, MK8, İB3, İS8

[1074] ve: -DY1

[1075] Ruhsārınuñ: ruhsār DY1

[1076] mültekāsında şām-ı zülf-i müşk-bār u şubh-ı nūr-ı 'izāruñ: -DY1

[1077] ācı arasında: 'āhı DY1

[1078] vehm-i sırr-ı hıtt-ı hıtt-ı istivāda: kamer-i hıtt-ı istivāda DY1, FRA1; kamer-i istivāda AG, İS8; kamer-i hıtt-ı istivāda MK8

[1079] ü: +DY1, +FRA1

[1080] Tübā-hırām: Tübā-hırām AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1081] hüş-reftāridur: hüş-ğarām reftāridur FRA1

[1082] şah-ı: -İB3

[1083] Yūsuf-cemālūñ: Yūsuf-cemālūñ ben de DY1

[1084] yoldaşiyum: qarındaşiyım FRA1; yoldāşı DY1

[1085] yoldaşiyım: qarındaşım DY1; qarındaşım İB3

[1086] Hüsn-i: Hüsn ü AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1087] bāzūsında bahādayuz^[1088]. [AG 69] Ve ol maḳām-ı belā^[1089] vü^[1090] menzil-i aʿlādan^[1091] öte serḥadd-i Hindüñ ğāyeti ve zengbār-ı [MK8 21b]Şindüñ nihāyetidür. Bu^[1092] vilāyet şöyle^[1093] tārīḳ-i tār ve ser-menzil-i^[1094] mūr u mārdu ki ḥalḳı ser-ā-ser Mār-pā ve serdārları Zülfi-i dü-tā ādlu^[1095] yedi başlu bir ejderhādur. Andan şehr-i^[1096] Dīdāra bu^[1097] bir günde irilür^[1098]. [DY1 23b]Ve bāğ-ı Ruḥsāra gün doğınca girilür. Hemān sūz-ı Himmetde ve Nazar ğayrı himmetde diyüp^[1099] Himmet-i ʿālī^[1100] rütbet-i^[1101] sākıt oldu. Nazar-ı teşne-dilüñ ol tatlu^[1102] kelāmuñ şevḳinden ve lezzet [FRA1 25b]ü zevḳinden şeftālu-yı şeker^[1103] gibi ağız cüllāb-ı şekerin ile tıldı. Hemān-dem^[1104] ʿaşā-yı istiḳāmete elifbā-ḳāmet gibi^[1105] Ḳāmet-i^[1106] bālā menziline doğrı^[1107] dönüp gitdi. Ve dehān-ı Himmetden āb-ı ḥayvān için ağız ḥaberin alup yola ʿazm itdi.

Giriftār-Şüden-i Nazar-ı Edīb Der-^[İS8 30a]dest-i^[1108] Raḳīb^[1109]

Nazar-ı [İB3 25a]sīyeh-püş ve ser-heng-i ḥalḳa-be-ğüş şeb-revlikden māh-ı nev gibi zaʿifü'l-ḥāl ve ḳāmeti seyr etmekden hilāl olup mürür-ı eyyām^[1110] ve ʿubūr-ı şubḥ u şām ile bedr-şifat pür-aḥşam seyrin tamām idüp diyār-ı Maşriḳdan tāliʿ ve kenār-ı āsmān-ı ʿaşḳından^[1111] lāmiʿ olmağa

[1087] zūr-ı: rüz-ı AG, İS8

[1088] bahādayuz: ikimüz bir bahādayuz AG, İB3, İS8, FRA1

[1089] maḳām-ı belā: maḳām-ı belādan AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1090] vü: +DY1

[1091] aʿlādan: ʿinādan İB3

[1092] bu: bir AG, İB3, İS8, FRA1

[1093] şöyle: +DY1

[1094] ser-menzil: her menzili MK8

[1095] ādlu: +DY1, +FRA1

[1096] şehr-i: meşhed-i MK8

[1097] bu: bulur FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[1098] irilür: varulur MK8

[1099] Nazar ğayrı himmetde diyüp: Nazar ʿazīmetdedür diyüp AG, MK8, İB3, İS8; Nazar teşne degil FRA1

[1100] Himmet-i ʿālī: Himmet-i ʿālī himmet-i İB3; Himmet-i ʿālī rütbet MK8

[1101] rütbet-i: +DY1

[1102] tatlu: şirīn FRA1

[1103] şeker: şirīn DY1, FRA1

[1104] hemān-dem: hemān AG, MK8, İB3, İS8

[1105] elif-bā-ḳāmet gibi: elif-ḳāmet gibi AG, MK8, İS8, FRA1; elif gibi ḳāmet İB3

[1106] Ḳāmet-i: +DY1, +FRA1

[1107] doğrı: -İB3

[1108] **Leşker-i Raḳīb: Leşker-i Raḳīb İS3; Leşker-i Seg Raḳīb FRA1**

[1109] **Raḳīb'in Eline Esir Düşen Edip Nazar**

[1110] eyyām: eyyām ile AG, MK8, İB3, İS8

[1111] ʿaşḳından: ʿaşḳ AG, MK8, İS8; ʿaşḳda İB3

yağın olmuş idi. Ve Hüsn-i mihr-i ruhsârla muḳâbil ü muḳârin aḥşâmlamağa bir gicesi [AG 70]kalmış idi. İttifâḳ Nazara^[1112] yol bir sengistâna uğradı ki ḥâk u ḥün içinde ayağın^[1113] lâle-i kühsâr gibi pâre pâre olup^[1114] doğrandı. Nazar-ı bî-çâre cân [MK8 22a]acısıyla iç acısın hemân^[1115] ṭabân acısı çıkarur diyüp bir iki mîl miḳdârı daḥi devân^[1116] ve seyl-i kühsâr-şifat seng ü ḥâk içinde revân^[1117] olup bir maḳâma daḥi irdi^[1118]. Ve^[1119] ırâḳdan bir mîl-i mu‘allâ gördi kim sîne-i şahrâda [DY1 24a]elif gibi çekilmiş. Ve ‘amûd resminde saḳfı âsmâna dikilmiş. Üstinde ehl-i tevârîḥ-i ḥâl ile bir kaç satır târîḥ yazmışlar. Ve Süleymân-şifat sikkelerin mermerde ḳazmışlar. Ve^[1120] buyurmuşlar^[1121] ki ey ḥazâ‘in-i [İS8 30b]la‘l u zer ḥarc idüp bu küh-ı zümür-rüd-fâma gelen v‘ey eşk-i sürḥ u rûy-ı zerdle bu maḳâma güzer ḳılan [FRA1 26a]bu hâviye-i hicrâna^[1122] der-bend-i Seg-sâr ve bu bâdiye-i ḥirmâna vilâyet-i Raḳîb-i dil-âzâr dirler bu der-bend-i bî-pâyân ki ejderhâ-yı bî-cân gibi bu küh-ı bî-kerâni ḥalḳa-i kemerine almışdur^[1123]. Ve çenber-i âsmâni kemer-i kemendini^[1124] şalmışdur. Bir mârdur ki nice Behrâmları^[1125] leşker-i encüm-şümârı ile [İB3 25b]yutmuş^[1126]. Ve Keyvân-ı çarḥa^[1127] ağız açup yutmağa ḳaşd u ‘azm itmişdür. Bu vilâyetde Raḳîb adlu bir segi ḳoymışdur^[1128]. [AG 71]Buyruğıyla^[1129] yürür kendü^[1130] kendüden ulu bir^[1131] büyük^[1132] vardı ki ḥükminde leşker-i şeyâṭinüñ ḥadd u ‘adedi

[1112] Nazaruñ: +DY1

[1113] ayağın: ayağı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1114] olup: +DY1, +FRA1

[1115] hemân: -AG, -MK8, -İS8

[1116] devân: revân AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1117] revân: +DY1

[1118] irdi: irdi kim AG, MK8, İB3, İS8

[1119] Ve: +DY1, +FRA1

[1120] Ve: +DY1

[1121] buyurmuşlar: DY1

[1122] hâviye-i hicrana: me‘vâ-yı hicrana İS8

[1123] almış: almışdur AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1124] kemer-i kemendini: dâr u gîr kemendini AG, İS8; kemer-i bendini İB3

[1125] Behrâmları: Behrâmlarıñ DY1

[1126] yutmuş: yutmuşdur AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1127] çarḥa: çarḥı AG, MK8, İB3, İS8

[1128] ḳoymışdur: ḳoymışdur AG, MK8, İS8; -İB3

[1129] buyruğıyla: u ḳuyruğı buyruğıyla MK8, İB3, İS8

[1130] kendü: +DY1, +FRA1

[1131] bir: +DY1, İB3, +FRA1

[1132] büyük: -MK8

yoğdur. Raķībūñ^[1133] cadedi^[1134] itden çoğdur. Bu diyārda anlardan ğayrı it yatmaz u ķarğa sekmez. Ve eşkin yāve ķılan anlarsız bu^[1135] maķāma^[1136] ve^[1137] bu^[1138] diyāra^[1139] gelmez. Ve bu kūhsāruñ ķullesinde Zūħal-i eyvān-şūret ve ķalca-i ^[MK8 22b]Keyvān-şıfať bir ĩşārı vardır ki mühendis-i ķarğı devvār ol dervāze-i Zūħal-medārı üstüvār itdükde felāket-i felekden mihrūñ tālīci caksine dönmiş^[1140]. Ve şiddet-i rūzgārdan māhuñ saadedet ķerāğı söyünmiş idi^[1141]. Neyyir-i aķzam ^[İS8 31a]ħađıđ-i nüħusetde ^[DY1 24b]evc-i şerefdan dürr ve cirm-i ķamer serā-perde-i ĩsūfdan baıdıñ-nūr imiş^[1142]. Dıde-i kevākib enzār-ı terbiyyetle āyīne-i mihre nāzır ve Keyvān u mirriħ tığ ü teberle meydān-ı siyāsetde ğazır olup *erķām-ı ittişālātı sađ lā ğayra fıhā min bağı* eydıne. Nazar ķünkü ol ğať-ı cümranıñ levħa-i tılsımından ve tılsım-ı Süleymānıñ tārıħ ü^[1143] resminden ol ğaber-i hevlnāki aldı. Eşķal-i tılsımāt gibi arkasın dıvāra ^[FRA1 26b]urup^[1144]. Bir zamān ^[İB3 26a]taħayyür cāleminde ķaldı. Āħir dest-i ĩkmetle ğať-ı dil-ber gibi yazılarda^[1145] ne yuyılmış ve^[1146] ne^[1147] vāzına^[1148] tığ-i ĩkmetle^[1149] levħ-i cebінде ķazılarda^[1150] maħv ^[AG 72]olmiş vardır diyüp ol surāğ-ı mārā ve ķāh-ı sūsmārā serrişte-i tār-ı semmüpl-ğıyāta ve sūzen-i aťlas-ğüzār-ı ğarır-i ğıyāta^[1151] duğul u ğulul ider gibi^[1152] ğirdi. Ve tağ eteginden oyulğanurak şāhrā yaķasında kulle-i Raķīb gibi seng-i ğāradan bir

[1133] Raķībūñ: vü Raķībūñ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1134] cadedi: cādādı AG, İS8

[1135] bu: +DY1, +FRA1

[1136] maķāma: diyāra İB3

[1137] ve: +DY1

[1138] bu: +DY1

[1139] diyāra: +DY1

[1140] caksine dönmiş: caksine dönmişdı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1141] Ve şiddet-i rūzgārdan māhuñ saadedet ķerāğı söyünmiş idi: -İS8

[1142] imiş: miş MK8; yimiş İS8

[1143] ü: +DY1, +FRA1

[1144] urup: vurup İB3

[1145] yazılarda: yazılmışda İB3

[1146] ve: -DY1

[1147] ne: -DY1

[1148] vāzına: +DY1

[1149] ĩkmetle: ķudretle AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1150] ķazılarda: ķazılmışda İB3

[1151] ğıyāta: ğıyāt AG, MK8, İB3, İS8

[1152] gibi: idüp İB3

hârpüşteye irdi ki üstinde zamân-ı Şeddâd^[1153] ve eyyâm-ı nuhûset-i c Âddan^[1154] kalmış bir köhne hişâr yapılmış idi^[1155]. Ki ^[İS8 31b]Raķīb ol hişâruñ begi ve ol diyâruñ hem^[1156] casedi ve hem segi idi. Halkınuñ ğavġa ve ğalebeleri ^[MK8 23a]câlemlere tölmiş^[1157] ve feryâd^[1158] u nâleleri kudurmuş deli gibi fersah-be-fersah yollara gitmiş idi^[1159]. Yükseklikden gök yüzine it ürse evni aña irmezdi. Ve çevresine^[1160] yügrük at bir günde yügürmezdi. İttifâķ Nazar-ı dervîş^[1161] leşker-i Raķībün^[1162] hemân birisi gör nice ^[DY1 25a]ımiş. Ve it gibi yatduġı yerden ürünce yimiş. Her taraftan mevt-i vebâ gibi bî-muhâbasuñ dîvânevâr ol denlü Segsâr-ı âheni sitîz-i dendân-ı c adâvetleri tîz idüp ol Nazar-ı âhû-çeşme ve tîz idüp ol haķîr-i^[1163] bî-kes hasîs ü nâ-kes dirhem ü dînâr bâġlar gibi^[1164] baġladılar^[1165]. Ve nâr-ı hasretle sikkevâr baġrın daġladılar. Mühr ile^[1166] hârice sürmek ^[AG 73]içün Raķīb-i segün dîvânına götürdiler^[1167]. ^[İB3 26b]Nazar eṭrâfına nazâr idüp Raķīb-i dîvi gördi kim bir seg-i bî-dîn.

Nazm (64)^[1168]

Feilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Ķaba kıuyruklu it ^[FRA1 27a]bıyıklu la'în

Nazm (65)^[1169]

Feilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Aç gözülü dilenci^[1170] ortaġı

Boza bekrîsi bengî yañşaġı

^[1153] Şeddâd: Şeddâddan AG, MK8, İB3, İS8

^[1154] nuhûset-i cAddan: nuhât-ı cAddan MK8

^[1155] yapılmış idi: yapılmış MK8; yapılmış görünür DY1

^[1156] hem: -İB3

^[1157] tölmiş: tölmişdi AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[1158] feryâd: figâd AG, MK8, İB3, İS8

^[1159] gitmiş idi: yayılmışdı İB3

^[1160] çevresine: çevresin AG, MK8, İB3, İS8

^[1161] Nazar-ı dervîş: Nazar-ı dervîşi AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[1162] raķîbiñ: raķîb-i kilik AG, MK8, İS8, FRA1

^[1163] haķîr-i: haķîr ü AG, MK8, İS8

^[1164] bâġlar gibi: gibi AG, MK8, İS8

^[1165] baġladılar: muhkem baġladılar AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[1166] Mühr ile: +DY1, +FRA1

^[1167] götürdiler: yitirdiler MK8, İB3

^[1168] Başlık: **Mışra** AG, MK8; -DY1, -İS8; -İB3

Bu mısra FRA1 nüshasında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.

^[1169] Başlık: **Beyt** DY1, AG, MK8, İB3; **Meşnevî** İS8

Bu beyit FRA1 nüshasında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.

^[1170] dilenci: yalancı DY1

Nazm (66)^[1171]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün*

Zī-şur-ı nefis ü ez-şerr-i şeyāṭın
 [İS8 32a] Āşināya ğıyāsü'l-müştağis̄in

Nesr^[1172]: Raḳīb-i dīv^[1173] daḥi Naẓaruñ ta'rif-i resmin^[1174] ve ḥadd u ismin^[1175] şorup şan'atla^[1176] şan'at^[1177] u pīşesinden su'āl ve fikret ü^[1178] endişesinden istifsār-ı ḥāl itdi^[1179].

Ender-Sıfat-ı İştihāt-ı Kīmyā^{[1180][1181]}: Naẓar eyitdi: Ehl-i Mağribden ḳālī-i ḳılā'-ı ṭılsımāt^[1182] ve ḳal'a-ğüşā-yı ma'ādīn ü filizāt-ı kāmīlü'l-vezn^[1183] şāhibü'l-ayyār bir feylesof-ı nāmdāram ki ḥafāyā-yı dehrüñ^[1184] maḳālīdi elümde^[1185] ve ḥabāyā-yı sipihrüñ^[1186] [MK8 23b]kilīdi dilümdedir. Ḥāk-i pāyum ma'ādīn-i 'arzuñ kibrit-i aḥmeri ve ehl-i iksirüñ kīmyā-yı^[1187] ekberidür. Ḥikmet-i sīmyā ile ve şan'at-ı kīmyā ile zıbaḳ-ı mādan 'aḳd-ı ṭılsım-ı ten ve heyulā-yı^[1188] [AG 74]hevādan şüret-i beden ḳılup^[1189] [DY1 25b]amel-i şıyāğatda^[1190] şan'at-ı mu'ciz-āşārum^[1191] sihr-i Sāmīrīvār *ıclen ceseden lehü huvārun*^[1192].

[1171] Başlık:**Diger** DY1, AG; **Ferd** FRA1

Bu nazım AG, MK8, İB3 ve İS8 nüshasında bir önceki **Beyit** başlıklı nazımda ikinci beyit olarak aktarılmakla birlikte DY1 nüshasında **Diger** başlığı ile aktarılmaktadır. FRA1 nüshasında **Ferd** başlığı ile aktarılmaktadır.

[1172] Başlık: **Nesr** AG, İS8, FRA1; -DY1, -MK8, -İB3

[1173] Raḳīb-i dīv: FRA1; Raḳīb AG, MK8, İB3, İS8

[1174] ta'rif-i resmin: ta'rif-i resminin DY1

[1175] ismin: isminin DY1

[1176] şan'atla: şan'at AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1177] şan'at: -İB3

[1178] ü: DY1, FRA1

[1179] Ender sıfat-ı iştihāt-ı kīmyā: +DY1

[1180] Başlık: **Ender-Sıfat-ı İştihāt-ı Kīmyā**: +DY1

[1181] **Az Bulunan Kimya Terimlerinin Tanıtılması**

[1182] ḳālī-i ḳılā'-ı ṭılsımāt: ḳılā'-ı ḳālī-i ṭılsımāt AG, MK8, İB3, İS8

[1183] kāmīlü'l-vezn: ḳulzümāt-ı kāmīlü'l-vezn AG, MK8, İB3, İS8

[1184] ḥafāyā-yı dehrüñ: İB3; ḥafāyā-yı sipihrüñ AG, MK8, İS8, FRA1

[1185] elümde: -İB3

[1186] sipihrüñ: dehrüñ AG, MK8, İS8

[1187] kīmyā-yı: kīmyāyla DY1, AG, MK8, İS8

[1188] heyulā-yı: hüylā-yı DY1, FRA1

[1189] ḳılup: -MK8

[1190] şıyāğatde: şan'atde İB3

[1191] mu'ciz-āşārum: şan'at-āşārum İB3; şan'at-ı FRA1

[1192] "... böğürmesi olan bir buzağı heykeli (yaparak ilâh) edindiler (Kuran-ı Kerim, 7/148)."

Nazm (67)^[1193]*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

Ṭālib-i iksīr-i ʿaşqam rüy-ı zerdüm var benüm

İşüm altın eyledüm kimden ne derdüm var benüm

Nesr^[1194]: Raķīb gördi kim ḥakīmüñ her sözi şafḥa-i zebercedde bir^[1195] altın қalemle yazılmalı^[1196] ve levḥ-i zümürüdde sikke-i āftāb gibi zerrīn tīgla қazılmalıdır^[1197] reşkinden zerger-i āftāb şemsīne-i münīrin^[1198] rüy-ı ḥāke pür-tāb ^[İS8 32b]ve ziyā-yı māh-tab-ı āb-ı kameriyye-i sīmīnini ^[İB3 27a]ālūde-i türāb^[1199] itmişdür. Miskīnūñ sīm ü zer ārzūsıyla^[1200] yüzi gözi^[1201] aḡlarken güldi. Ve қalb-i siyāḥı^[1202] ṭalā-yı zerrīncle^[1203] zer-i ḥālis gibi ḥandān u tābān oldu. Zīrā ki kadīmü^z-zamāndan şan^{at}-ı izābet-i aḥcār ve ʿaқd-ı zībaқ^[1204] u semmü'l-fār ile^[1205] ehl-i ^[FRA1 27b]türāb ve yüzi gözi^[1206] қара tütin iti gibi^[1207] қallāb geçerdі. kameriyye ile her^[1208] şubḥ u şām ve havā-yı şemī ile her şāmı ile^[1209] seḥer idi. Dā'imā^[1210] bir ʿālem-i ʿāmil^[1211] ve bir mücerreb-i kāmil ve meḥekk-i tecrübe ile ʿāmil isterdi. Pes Nażar-ı ʿayyār kendüyi göz terāzūsında şāḥib-i ʿayyār u sikkedār ^[AG 75]ve^[1212] sengīn ü ber-қarār tutup naқd-i қavlini қāl ve mīzān-ı ʿadlile^[1213] қıl u қāl idüp didi kim anlar ki zūr-ı kār ile^[1214] zevāyā-yı ^[MK8 24a]zemīnūñ kāşifleri ve ḥabāyā-yı ʿarżīnūñ vāқıflarıdır. Mermüzāt-ı kīmyānuñ ḥall u ʿaқdinde

[1193] Başlık: **Beyt** AG, İB3; **Meşnevī** MK8, İS8; **Ferd** FRA1; -DY1

[1194] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, FRA1; **El-kıssa** İS8; -DY1

[1195] bir: -DY1, -FRA1

[1196] yazılmalıdır: yazmalı DY1, FRA1

[1197] қazılmalıdır: қazmalıdır DY1, FRA1

[1198] şemsīne-i münīrin: şemse-i münīrin AG, MK8, İS8, FRA1; şemse-i zerrīn İB3

[1199] ālūde-i türāb: ālūde AG, İS8; ālūde MK8, İB3

[1200] arzūsıyla: arzusundan İB3; āvāzesinden AG, MK8, İS8, FRA1

[1201] yüzi gözi: yüzi ve gözi AG, MK8, İS8; -İB3

[1202] қalb-i siyāḥı: +DY1, +FRA1

[1203] ṭalā-yı zerrīncle: +DY1, +FRA1

[1204] ʿaқd-ı: ʿaқd u FRA1

[1205] semmü'l-fār ile: +DY1, +FRA1

[1206] yüzi gözi: +DY1, +FRA1

[1207] gibi: +DY1

[1208] her: +DY1, +FRA1

[1209] şāmı ile: şām AG, MK8, İB3, İS8

[1210] dā'imā: +DY1, +FRA1

[1211] ʿāmil: +DY1, +FRA1

[1212] ve: +DY1

[1213] ʿadlile: ʿakılile İB3

[1214] zūr-ı kār ile: +DY1

‘aql-ı hercā’ileri qarār^[1215] ve taşfiyye-i taşa‘ud^[1216] u^[1217] naḳdinde nefsi-i hevāyīleri^[DY1 26a] tayyārdur. ‘Amel-i iksīr ki rabṭ-ı rūḥ u cesed ve ‘aḳd u ḥall ü seddür. Ne rūḥ-ı a‘zamsuz bekāsı pāydār ve ne ḥacer-i mükerremesüz bināsı^[İS8 33a] üstüvārdur. Eger şemsī-i raḥşān ve ḳameriyye-i tābān isterseñ maṭla‘-ı āftābda^[1218] ‘azm-ı şehr-i Dīdār^[1219] itmek gerekdür^[1220]. Ve mergzār-ı bāğ-ı Ruḥsāra gitmek gerekdür ki^[1221] ol^[1222] ravzānuñ^[1223] nesrīn-semenzārı ser-ā-ser edeviyye-i sīm ü^[1224] zer^[1225] ğubār-ı lālezārı kibrit-i aḥmerdür. Ve rūḥ-ı^[İB3 27b] ma‘ādīn^[1226] kim sūziş-i āftāb^[1227] ve perveriş-i māh-tāb ile şadr-ı zemīnde nefḥ^[1228] ü ḳuvvet sīne-i ‘arzında taşayuh^[1229]-ı taḳviyet bulur^[1230]. Ecsād-ı cevāhirde rūḥ-ı ḥayvānī gibi sārī ve ‘urūḳ-ı ma‘ādīnde nefsi-i insānī gibi ḥükmi cārī olur. Ol diyāruñ cevherleri^[1231] ol iksīr-i ḥayātı bulmuşlardur. Ve ḳumḳuma-i cān ile çeşme-i Femde nihān ḳılmışlardur. Anuñçün kīmyā-yı nazardan^[1232] cān gibi nazardan nihān^[1233] ve çeşme-i Ḥayvān-^[AG 76] şıfat nāmı var^[1234] kendüyi^[1235] nām u nişānidur^[1236].^[FRA1 28a] Ve l-ḥāşıl tālīb-i kīmyā dā‘imā hem^[1237] dināruñ^[1238] nāmdārıyla^[1239]

[1215] qarār: firār İB3

[1216] taşa‘ud: +DY1

[1217] u: +DY1

[1218] āftābda: āftābın MK8

[1219] ‘azm-ı şehr-i Dīdār: şehr-i ‘azm-ı Dīdār İB3; ‘azm-ı Dīdār DY1

[1220] itmek gerekdür: itmek DY1; -İB3, -FRA1

[1221] ki: +DY1

[1222] ol: ve ol AG, MK8, İB3, İS8

[1223] ravzānuñ: ravza-i MK8

[1224] ü: +AG, +İB3, +İS8

[1225] zer: zer ve İB3, İS8

[1226] ma‘ādīn: ma‘ādını DY1

[1227] āftāb: āftābla AG, MK8, İB3, İS8

[1228] nefḥ: nuşḥ MK8, İB3, İS8

[1229] taşayyuh: taş‘id MK8, FRA1

[1230] taḳviyet bulur: taḳviyet bulup DY1; taḳviyet ve bir MK8

[1231] cevherleri: cevherleri AG, İB3, İS8, FRA1; cehleri MK8

[1232] nazardan: +DY1, +FRA1

[1233] Nazardan nihān: Nazardan nihana DY1; nihān FRA1

[1234] şıfat nāmı var: şıfat-ı nāyvār AG, MK8, İS8; adı var İB3

[1235] kendüyi: kendü AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1236] nām u nişānidur: bī-nişānidur AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1237] hem: +DY1, +FRA1

[1238] dināruñ: dirhem ü dināruñ AG, MK8, İB3, İS8

[1239] nāmdārıyla: nām-ı müdāmı ile DY1, FRA1

şerer gibi rak̄kâş ve hem dirhemüñ^[1240] tamāmıyla güher gibi^[1241] ğavvâş^[1242] gerekdür. Zîrâ ne dest-i teġâfülle dâmen-i maṭlûba el urulur ve ne ḳadem-i tekâsülle menzil-i maḳşûda ^[MK8 24b]^[İS8 33b]irülür ya elde ḳalem-i nâsiḥ veya ʿamelde ḳadem-i râsiḥ gerekdür. *ʿAleyküm bi'l-ḳademi'r-râsiḥi ev bi'l-ḳalemi'n-nâsiḥ* fenâda^[1243] anlar ki ^[DY1 26b]edeviyye-i kîmyâyı kemâlî bulmuşlardur. Bu genci felevât-ı fenâda bulınca nice otlar yolmuşlardur. Raḳîb eyitdi: Ey üstâd-ı mâhir^[1244] bildüm ki şanʿatında mâhir^[1245] şınâʿat-ı fende kâsil ve ʿilmine^[1246] ḳâdirsün. Eger maḳşûd-ı taḥşîlden cevher^[1247] ve murâd-ı tekmîl-i^[1248] sîm ü zer^[1249] ise âşâr-ı^[1250] genc ü^[1251] mâl benden ve izhâr-ı faẓl u kemâl senden. Ve eger^[1252] murâdımız^[1253] maḥzen-i temâşâ-yı şehr-i Dîdâr^[1254] ve seyr-i bâġ-ı Ruḥsâr ise^[1255] ne minnet gül gibi nazardadır^[1256] ve nazar hemân izhâr-ı hünerdedür. Çirkin yüzüm ehl-i nazarlaruñ zîbâ ḳademinde ğubâr ve naḳd-ı ʿömrüm şâhib-i hünerlerüñ^[1257] ayaġı topraġına^[1258] nişârdur didi^[1259].

Nazm (68)^[1260]

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Zer işitdi çü^[1261] ḳaltabân-ı cihân
^[İB3 28a]Ḥânedâni^[1262] ḳapusın açdı hemân

[1240] hem dirhemüñ: bîm-i dirhemüñ AG, MK8, İB3, İS8

[1241] gibi: -MK8

[1242] ğavvâş: ğavvâşı DY1, FRA1

[1243] fenâda: +DY1, +FRA1

[1244] üstâd-ı mâhir: Nazar-ı üstâd-ı mâhir AG, İS8

[1245] mâhir: tamam AG, MK8, İS8, FRA1

[1246] şınâʿat-ı fende kâsil ü ʿilmine: +DY1

[1247] cevher: cevherdür FRA1

[1248] murâd-ı tekmîl-i: tekmîl murâd-ı AG, MK8, İS8, FRA1; tekmîl mevvâd-ı İB3

[1249] zer: zerdür FRA1

[1250] âşâr-ı: -AG

[1251] ü: -MK8, -İB3

[1252] eger: ger FRA1

[1253] murâdımız: -DY1, -FRA1

[1254] şehr-i Dîdâr: -MK8, -İB3

[1255] ise: -DY1, -FRA1

[1256] nazarda: nazardadır AG, MK8, İB3, İS8

[1257] hünerlerüñ: hünerler DY1, FRA1

[1258] topraġına: topraġlarında DY1, FRA1

[1259] nişârdur didi: nişârdur DY1

[1260] Başlık: **Beyt** DY1, AG, MK8, İB3; **Meşnevî** İS8; **Ferd** FRA1

[1261] çü: çün MK8

[1262] Ḥânedâni: Ḥânedân AG, MK8, İB3, İS8

[AG 77]c **Azm Kerden-i Raķīb**^[1263] **Be-Şehr-i Dīdār ve Resīden Be-Naħlistān-ı Kāmet ve Girīhten Nazar Ez-Dest-i Raķīb-i Dil-āzār**^[1264]

El-kışşā: Nazar-ı c'ayyār Raķīb-i merdüm-āzārı ol^[1265] diyār-ı Segsārdan sürüp^[1266] it gibi yanına alup^[1267] deşt-i^[1268] kūhsārda tama^c-ı hāmla bir seg^[1269]-i gürisnevār oş [İS8 34a]oşla ve [FRA1 28b]Zerķ-i sıklık ile^[1270] yeldirup leyl ü nehār kelb ü ğazāl u ğurāb ve tūṭī-miṣāl naħlistān-ı Kāmete doğrı cūy-ı gülistān gibi kimi^[1271] revān ve nesīm-i büstān-şıfat üftān u hīzān olup^[1272] günlerden bir gün miyān-ı naħlistānda yürürken^[1273] bir deyr-i mu^cazzama [DY1 27a]ve ħarīm-i Ka^cbe-şıfat^[1274] bir^[1275] [MK8 25a]ħarem-i muħarreme^[1276] irdiler ki^[1277] c'Arafāt du^cāsında dūr itmişler. Ve mevķif-i neyyir-i pür-şafāsında^[1278] ehl-i Sidre vü Tūbā-şıfat^[1279] şaf şaf ayağ üstinde durmuşlar^[1280]. Ve neyyir^[1281]-i pür-şafāsında melā'ike-i kerrübī naħlistān-ı Ka^cbe^[1282] gibi ellerin du^cāya götürmüşler idi. Nazar-ı edīb rehber^[1283] Raķībden şordı ki bu menzil-i mu^callā c'izzī ismi Hū ve c'alā ne behişt-i zībā ve ne ravza-i dil-ġüşādur ki dest-i Tūbā dāmen-i şimşād-bālāsından kūtāh ve sidretü'l-müntehā sāye-i serv-i dilārāsından^[1284] bir kemterīn ġiyāhdur. Ve^[1285] bu serv-i sidre-kāmet ne kıyāmetdür ki [AG 78]dest-i dād-hvāhından dāmānı çenārvār ser-ā-ser dest ve heşt bihişt sāye-i vālāsından ħāk-i ħakīr gibi bī-miķdār u pestdür.

[1263] **Kerden-i Raķīb** : **Kerden-i Nazar ü Raķīb** AG, MK8, İB3, İS8

[1264] **Raķīb'in Dīdār Şehrine Yolculuğu, Kāmet'in Hurma Bahçesine Ulaşması ve Kāmet'in Nazar'ı Gönül İnciten Raķīb'in Elinden Alması**

[1265] ol: +FRA1

[1266] sürüp: +MK8

[1267] alup: biraķup AG, MK8, İS8, FRA1

[1268] deşt-i: deşt ü AG, MK8, İB3, İS8

[1269] seg: -DY1

[1270] ve zerķ-i sıklık ile: +DY1

[1271] kimi: +DY1, +FRA1

[1272] olup: -DY1

[1273] yürürken: -DY1

[1274] Kā^cbe-şıfat: Kā^cbe-i AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1275] bir: +DY1

[1276] ħarem-i muħarreme: ħareme AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1277] ki: -FRA1

[1278] devr itmişler. Ve mevķif-i neyyir pür-şafāsında: +DY1

[1279] Tūbā-şıfat: Tūbā AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

[1280] turmuşlar: turmuşlardı İB3

[1281] neyyir: mevķif AG, İB3, İS8, FRA1

[1282] Kā^cbe: Kā^cbe-i c'İsī FRA1

[1283] rehber: +DY1

[1284] dilārāsından: dilārāsında İB3; dilārāsından İS8; -DY1

[1285] Ve: -DY1, -FRA1

Raķīb eyitdi: Bu gülşen-i mīnā hıttā-i hatt-ı üstivārdur^[1286]. Ve bu nahlistān-ı kāmēt^[1287] bir büstān-ı kıyāmetdür^[1288] [İS8 34b] kim şehr-i Dīdāruñ ʿalemdārı ve şeb-i rüz-ı Zülf ü^[1289] Ruḥsāruñ muʿadil leyl ü nehāridur. Hāk-i rāhını görmek tūtiyā-yı devletdür^[1290]. [İB3 28b] Ve ğubār-ı dergāhına^[1291] yüz sürmek iksīr-i saʿādetdür diyüp Nazar ve Raķīb nahlistān-ı Kāmete girdiler.

Nazm (69)^[1292]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Ne hoşdur bāğ-ı Hüsn içinde ʿaşıķ
Şeker^[1293] şeftālūlar cānına^[1294] lāyık

Nesr^[1295]: Diyüp ol nahlistān-ı cihān-ārānuñ^[1296] şeker ü ḥurmāsın derdiler. Kāmēt-i sidre-^[FRA1 29a] ḥırām daḥi hezār nāz u ihtizāzla kıyām ve misafirlerine^[1297] mükerrerem ile ihtirām [MK8 25b] idüp elif kıddini lām ve edeb [DY1 27b] ile selām itdi. Nazarla Raķībi qarīb^[1298] ü^[1299] qarīn ve insānla dīvi hem-nişīn ü^[1300] reman^[1301] görüp şeytānuñ rahmānla münāsebetini^[1302] *inne hāzā le-şeyʿün ucābun*^[1303] diyüp^[1304] ve dīvüñ insānla qarābetini^[1305] *baʿīd* [AG 79]^c *innüʿş-şavāb* diyüp ğuşe-i çeşmle Nazara remz ü ḥiṭāb ve taraf-ı ğamze ile sūʿāl ü cevāb için^[1306] iki Yūsuf-

[1286] üstivārdur: üstivār DY1, FRA1

[1287] kāmēt: kıyāmet İB3

[1288] bir büstān-ı kıyāmetdür: büstān-ı kıyāmetdür AG, MK8, İS8; Kāmētdür İB3

[1289] şeb-i rüz-ı Zülf ü: şeb ü Zülf: DY1, FRA1; şeb-i Zülf-i rüz MK8

[1290] devletdür: devlet DY1, FRA1

[1291] dergāhına: dergāhında İB3

[1292] Başlık: **Beyt** AG, MK8, İB3, FRA1; **Meşnevī** İS8; **Manzum** DY1

[1293] Şeker: Şulu DY1

[1294] canına: aġzuna AG, MK8, İS8, FRA1

[1295] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[1296] cihān-ārānuñ: cihānuñ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1297] sidre-ḥırām daḥi hezār nāz u ihtizāzla kıyām ve misafirlerine: sidre-luṭfı DY1

[1298] qarīb: -İB3, -FRA1

[1299] ü: -İB3, -FRA1

[1300] ü: +DY1

[1301] reman: +DY1

[1302] münāsebetini: münāsebeti DY1, FRA1

[1303] "... Gerçekten bu çok tuhaf bir şey (Kuran-ı Kerim, 38/5)!"

[1304] diyüp: -DY1, -FRA1

[1305] qarābetini; maķāreneti: DY1, İB3, FRA1; hünābiti MK8

[1306] için: idüp DY1

cemāl birbirini^[1307] göz terāzūsına urışdılar. Ve şeker-lebler^[1308] birbirinüñ hātırın^[1309] şorişdılar. Nazar dağı nazar-ı istiķāmetle Ķāmeti gördi. Ki bir serv-i Tūbā-ķıyām ve bir^[1310] řimřād-ı sidre-hırāmdur ki Ķāmet pür-ıtidāli bir řem-c-i kāfurıdır ^[İS8 35a]kim caks-i nūrı ferř-i zemīnden saķf-ı āsmāna^[1311] pertev şalmışdur. Ve řekl-i bī-miřāli řems-peykeri gibi^[1312] bir livā-yı nūrānıdır^[1313] ki kişver-i Hüsni tahte-livāsına almışdur. Hemān-dem bī-iħtiyār serv^[1314] gibi^[1315] el bařa urup ve řenārvār ayađ üzre durup didi kim.

Nazm (70)^[1316]

Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

Hemışe ķāmetüñ ey ^[İB3 29a]serv-i^[1317] bālā
Bülend ü tāze ķılsın Hāķ Te'ālā

Yavuz gözlerden itsün Hāķ seni dūr

Gözinden hadd-i caynuñ^[1318] nitekim nūr

Nesr^[1319]: Pes Himmetüñ ol peyker-i peyk^[1320] irsāl itdüği peyām u peygāmları^[1321] Ķāmete^[1322] doğruluğla bir bir^[1323] iřāl itdi. Ķāmet dağı ^[AG 80]maşla-c-ı kelāmdan maşlaş-ı ^[FRA1 29b]iħtitāma değin^[1324] ve dībāce-i merāmdan^[1325] hāřime-i encāma değin^[1326] maķālün āstāne

[1307] birbirini: birini DY1, FRA1

[1308] şeker-lebler: şeker-lebler ile AG, MK8, İB3, İS8

[1309] hātırın: hālin AG, İS8

[1310] bir: +DY1

[1311] āsmāna: semāya İB3

[1312] gibi: +DY1

[1313] nūrānıdır: nūr idi AG, İS8; nūrıdır MK8, İB3

[1314] serv: -DY1, -İB3, -FRA1

[1315] gibi: -DY1, -İB3, -FRA1

[1316] Başlık: **Beyt** İB3, MK8; **Meřnevī** AG, İS8; **Nazm** FRA1; -DY1

[1317] serv-i: serv ü MK8

[1318] hadd-i caynuñ: müdde'iniñ: İB3

[1319] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1, -AG

[1320] peyker-i peyk: peyk DY1, FRA1; bin bin İB3; pek pek İS8

[1321] peygām u peygāmları: peyām u peygām u haberleri DY1

[1322] Ķāmete: Ķāmetde FRA1

[1323] bir bir: berāber MK8, DY1

[1324] değin: dek İB3, FRA1; -DY1

[1325] merāmdan: harāmdan DY1

[1326] değin: dek İB3, FRA1

[MK8 26a]veķil ve ķālũñ kem ü ķāsıtına maṭla^c olup^[1327] bildi. *Lakinne't-teşāğulu 'an ba'zũ'l-ũmũr teğāfülü'n-neğāfül 'an ba'zihā* [DY1 28a] *liteķāsul* muķtezāşınca^[1328] tecāhũl yüzinden Raķĩb-i cāhile sũ'āl kıldı ki^[1329] ey nigh-bān^[1330]-ı Şehir-i Dĩdār ve bāğbān-ı bāğ-ı Ruĥsār bu ser-hengi zāğ-rengle^[1331] ve kelāğ-ı bĩ-ferhenk ile bu Şahn-ı gülzārda ve naĥlistān-ı Şeker^[1332]-bārda bu^[1333] [İS8 35b] pervāz-ı Őāmdan ve^[1334] āğāz-ı bĩ-hengāmdan murād-ı tām ve maķşũd-ı merām nedür ki 'aşķ-ı cihān-dār^[1335] ve Ħũsn-i perĩ-ruĥsār bu ĥaletden perivār^[1336] ĥaberdār. Ve ta'n-ı dĩv-i ağyār^[1337] ola diyũ^[1338] Őanmaduñuz mı ve^[1339] Şehir-i Dĩdāruñ pertev-i nũr-ı kemālınden ve ŐiŐmet-i cāh u celālinden^[1340] utanmaduñuz mı didi. Raķĩb eyitdi: Ey serv-i sidre-ķāmet ve Tũbā-yı bālā-ķıyāmet rāst dirsũn. Ammā ki sen āĥu-yı āfet-ĉeŐmũñ nergis-i bĩmārına Őiĥĥat ki dārũŐ-Őifā-yı kũyuñdan dũr ĥayli müddetdũr ki rencũrlıķdan pest ve mehcũrlıķdan [İB3 29b] Şikest^[1341] olup yidũğũm ve^[1342] iĉdũğũm cũ'ũl-keleb gibi beni kendũ iĉũmden yidi. Ve cismũm igne yutmuş^[1343] it gibi gũnden gũne inledi^[1344]. Āĥir bu Őabĩb-i ĥāzıķı^[1345] [AG 81] ve ũstād-ı fāyıķı Ķānũn u Őifā ũzre 'āmil ve tecrũbe-i Őādıķından kāmil gũrũp ĉehre-i zerdũme pũr-nazar^[1346] kıldı. Reng-i rũyumdan ķarũremũñ aĥvālını ķuvvet-i meŐreble bildi. Āb-ı seng-engũrla^[1347] [MK8 26b] [FRA1 30a] ĥarāretũmi tesķĩn ve ķiŐŐā'ũl-ĥımārla ķabzumı telyĩn idũp [İS8

[1327] āstana veķil ve ķālũñ kem ü ķāsıtına maṭla^c olup: āstana veķil-i ķālũñ kem-i ķāsıtına maṭla^c olup MK8; maṭla^c olup DY1

[1328] muķtezāşınca: muķtezāşı MK8

[1329] ki: -DY1

[1330] nigh-bān; nigh-bānı: DY1, FRA1

[1331] zāğ-rengle: zāğ-reng DY1, FRA1

[1332] naĥlistān: bũstān İB3

[1333] bu: +DY1, +FRA1

[1334] pervāz-ı Őāmdan ve: pervāz-ı Őām DY1, FRA1

[1335] 'aşķ-ı cihān-dār: cihān-dār: DY1, FRA1

[1336] perivār: +DY1

[1337] Ve ta'n-ı dĩv-i ağyār: ve ta'n-ı ağyār İB3; dĩv-i ağyār DY1

[1338] diyũ: -DY1, -MK8, -FRA1

[1339] ve: -DY1

[1340] cāh u celālinden: ũ celālinden AG, MK8, İS8, FRA1; ũ cāh u cemālinden İB3

[1341] Şikest: Şikeste AG, İS8

[1342] ve: +DY1, +FRA1

[1343] yutmuş: yimiş AG, MK8, İB3, İS8

[1344] inledi: egildi: DY1, AG, MK8, İS8, FRA1

[1345] ĥāzıķı: ĥādıķı AG, İS8

[1346] pũr-nazar: nazar AG, MK8, İB3, İS8

[1347] Bu ifadeden itibaren İS8 nũshasında 49a numaralı sayfadaki "cevāhir ķademinden naĥlistānuñ" ifadesine kadar olan yaprak yoktur. Bu yaprağın dũŐmũŐ olması muhtemeldir.

^{36a]}ta^cdīl-i mizāc ve yere^kānuma zebli^l-kelble ʿilāc itdi. Hāttime-i ʿilācda bir müferriḥ-i cāna ve kuvvet-i revāna ^[DY1 28b]iḥtiyāc olındı ki la^c-i rengīn-i yār^[1348] gibi nām-ı şerīfinden ğayrı ne vücūdından ḥaber bilindi ve ne nişānından e^ser bulundu. Bunca zamāndur ki ol müferriḥ-i cānuñ ḥasretinden ciger ḳanın yudup ve ma^cādīn-i zemīni Bedaḥşāndan^[1349] ge^st idüp^[1350] küh-be-küh gezmekde idüm^[1351]. Ve müjgān-ı hūn-ālūdla^[1352] küh-ı Bedaḥşānda^[1353] iğne ile ḳuyu ḳazmakda idüm. Āḥir bu ma^kām-ı cennet-ābādda ḥaberin alduk^[1354]. Hūşül-ı ma^kşūda destres^[1355] bulma^k ārzūsıyla bunda geldük^[1356] didi. Çünki Ḳāmet-i mevzūn-ḥareket Raḳīb-i kec^[1357]-ṭab^cuñ reftarı gibi güftārında^[1358] isti^kāmet yo^k idügin^[1359] bildi. Tegāfūl gösterüp *evvelin ve āḥirin ekrimü'z-zāife velev kāne kāfirin* mu^ktezāsınca *zāhirin* Raḳībe ziyāfet-i yārānī eyledi^[1360]. Pes-^[İB3 30a]naḥlistānuñ serv-ḳaddleri ^[AG 82]ve bostānuñ lāle-ḥadleri kimi sāḳī-i gül-izār ve kimi ra^kḳāş-ı zühre-ruḥsār^[1361] ^[İS8 36b]olup Ḳāmetüñ şem^ci kāfūrları boyınca^[1362] yandı. Ve yalñ yüzlileriñ rūşen çerāğı pāre pāre uyandı^[1363]. Ḳāmetle Na^zar ayağ üstine durdılar^[1364]. Raḳīb-i segi ite ite şadra ge^sçürdiler^[1365]. Ol ite vāfir vāfir söylediler^[1366]. Ve şavm açurdular. Ol nā-kes ü^[1367] ḥabis daḥi.

[1348] yār: bār AG, İB3; -İS8

[1349] Bedaḥşāndan: +DY1

[1350] ge^st idüp: -İB3, -İS8

[1351] idüm: -DY1, -İS8

[1352] hūn-ālūdla: hūn-feşānla İB3, FRA1; -İS8

[1353] Bedaḥşānda: Bedaḥşāndan: DY1, FRA1; -İS8

[1354] alduk: aldum: DY1, FRA1; -İS8

[1355] destres: dest İB3; -İS8

[1356] geldük: geldüm: DY1, FRA1; -İS8

[1357] kec: kej: İB3, FRA1; -İS8

[1358] güftārında: güftārında ve AG, MK8, İB3; -İS8

[1359] yo^k idügin: yo^gduğm İB3; -İS8

[1360] eyledi: ḳıldı: DY1, AG, MK8, İS8, FRA1; -İS8

[1361] zühre-ruḥsār: lāle-ruḥsār DY1; -İS8

[1362] boyınca: bunca: DY1, FRA1; -İS8

[1363] pāre pāre uyandı: pūr-pāre uyandı AG, MK8; pır pır uyandı İB3; -İS8

[1364] turdılar: devürdiler: DY1, FRA1; -İS8

[1365] Raḳīb-i segi ite ite şadra ge^sçürdiler: -MK8, -İS8

[1366] söylediler. Ve şavm içürdiler: +DY1, +FRA1

[1367] ü: +DY1, +FRA1

Nazm (71)^[1368]*Mef'ülü Mefā'ilün Mef'ülü Fe'ülün*

Der-şehir kes nebūd ez-ān şedd-i raķīb kes

Nesr^[1369]: Diyüp şadr-ı meclisde ^[MK8 27a]güzin^[1370] ve ķadr-i bālā-nişin^[1371] ^[FRA1 30b]olup oturdı^[1372]. Pes Kāmet buyurdı kim semen-tenlerüñ ^[DY1 29a]sīmīn-ayağı nāzla reftāra geldi^[1373]. Ve ğonca-dehenlerüñ la'lin dūdağı^[1374] ķulķul-ı sürāhī ile ğüftāra geldi. Meyün buķarı^[1375] ebr-i bahār^[1376] gibi serv-ķadlerüñ başına aĝmaĝa başladı^[1377]. Ve ğülistān-ı bezme.

Nazm (72)^[1378]*Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün*

Şarābuñ çün buķarı başa aĝdı
 ˘olılar bezme yaĝmur gibi yaĝdı

Nesr^[1379]: Pes Raķīb hāl-i derünü hāl-i derün^[1380] ˘oluya dayanamayup dıraht-ı pūşidevār ser-niĝün olup yıķıldı. Ve tahāretsiz ^[AG 83]yüzünüñ üzerine^[1381] secde ķılıp āķir ol^[1382] hūr-ı ser-girānuñ yöñi yitdi^[1383]. Ve yüzi üstine^[1384] çöküp yatdı.

^[1368] Başlık: **Mısrā'** DY1, AG, MK8, İS8, FRA1; -İB3

^[1369] Başlık: **Nesr** DY1, AG, MK8, FRA1; -AG, -İB3, -İS8

^[1370] güzīn: göz DY1; -İS8

^[1371] ķadr-i bālā-nişīn: ķadr iken bālā-nişīn: DY1, FRA1; -İS8

^[1372] oturdı: otururdu DY1; -İS8

^[1373] geldi: -İB3, -İS8

^[1374] la'lin dūdağı: la'lin dūdağı bildi DY1; -İS8

^[1375] meyün buķarı: meyān-ı neccārı DY1, FRA1; -İS8

^[1376] ebr-i bahār: ebr-i nihād DY1; -İS8

^[1377] aĝmaĝa başladı: aĝmaĝa DY1; -İB3, -İS8

^[1378] Başlık: **Nazm** FRA1; **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; -DY1

Bu nazım DY1 ve İS8 nüshalarında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.

^[1379] Başlık: **Nesr** AG, MK8, FRA1; -DY1, -İB3; **Ve'lhāşıl** -İS8

^[1380] Raķīb-i hāl-i derünü hāl-i-derün: Raķīb-i hāl-i derün FRA1: Raķīb-i hāl-i derünü DY1; Raķībün hāl-i derünü hāl-i-derün AG, MK8; -İS8

^[1381] yüzünüñ üzerine: yüzi üstine DY1; yüzünüñ üstine İB3; -İS8

^[1382] āķir ol: āķir ve: DY1; -İS8

^[1383] yöñi yitdi: yüzi yandı DY1; -İS8

^[1384] ve yüzi üstine: vü yüzi üzeri DY1; -İS8

El-ķışṣa: Raķīb-i murdāri ol gice ^[İS8 37a]meze-i ṣarāb^[1385] gibi ālüde^[1386] ve ḥarāb itdiler. Ve kennāslaruñ^[1387] sıfāl-i nā-pāki^[1388] gibi götürüp ṣoḥbetden ṭaṣra yābāna atdılar^[1389]. Çünkim ol sebük-serler Raķībi orta yerden ṭarḥ u ṭard itdiler. Ve^[1390] āhū-nazarlar ḳalbe gözdür tāri^[1391] ^[İB3 30b]didiler. Ḳāmet Nazarı yanına da^cvet ve merdüm-zādelik yüzinden^[1392] istimālet idüp^[1393] didi ki: Ey mihmān-ı Ḥalīl ve ey netīce-i ḳurbān-ı İsmāīl^[1394].

Nazm (73)^[1395]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Cān ḳuzusını gönül ṣol demde ḳurbān eyledi
Ḥaḳ Te'ālā sen Ḥalīli baña mihmān eyledi

Nesr^[1396]: Cevāhir ḳademinde naḥlistānuñ ^[MK8 27b]nergis-i nazarları dīde-i bīnāların enver ve gülistānuñ 'abher-terleri çeṣm-i ṣehlāların münevver^[1397] ḳıldılar. Ol gül-i beyābānı ve dīv-i Süleymānī kimdür ki sen^[1398] anuñla celīs ü enīs ü ādem gibi^[1399] enīs ü celīs olup diyār-ı ḡurbete seyr ü sefer^[1400] ve ihtiyār-ı nām-ı saḳar ḳılmıṣsın^[1401].

^[1385] meze-i ṣarābla: ḳanī-i ṣarāb DY1; ḳanī-i ṣarābı FRA1; -İS8

^[1386] gibi ālüde: ṣöyle ālüde AG, MK8, İB3, FRA1; -İS8

^[1387] ve kennāslaruñ: kim kennāslaruñ AG, MK8, İB3, FRA1; -İS8

^[1388] sıfāl-i nā-pāki: nā-pāki DY1, FRA1; -İS8

^[1389] yābāna atdılar: pür-tāb itdiler AG, MK8, İB3; -İS8

^[1390] ol sebük-serler Raķībi orta yerden ṭarḥ u ṭard itdiler. Ve: ol sebük-ruḥlar Raķībini ṭarḥ u ṭard itdiler DY1; ve sebük-serler Raķībi orta yerden ṭarḥ u ṭard itdiler ve AG, MK8, FRA1; ve sebük-serler orta yerden ṣıḳlet-i Raķībi ṭarḥ u ṭard itdiler ve İB3; -İS8

^[1391] ḳalbe: -İS8

^[1392] yüzinden: yolımdan AG, İB3; -İS8

^[1393] idüp: eydüp FRA1; -İS8

^[1394] ey netīce-i ḳurbān-ı İsmāīl: netīce-i İsmāīl DY1; -İS8

^[1395] Başlık: **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1; -DY1

^[1396] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

^[1397] münevver: münevverler AG, İS8

^[1398] kimdür ki sen: kimdür ki: MK8, FRA1; ki AG

^[1399] celīs ü enīs ü ādem gibi: enīs ü ādem gibi celīs AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[1400] seyr ü sefer: seyr ve MK8

^[1401] ḳılmıṣsın: ḳıldıñ İB3

[AG 84]Nazm (74)^[1402]*Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün*[DY1 29b] [FRA1 31a]Vaşlınuñ^[1403] ʿıydına şol cānları ʿurbān eyle^[1404]

Seni ʿıyd ayı gibi isteye ʿurbānlar ile

Nesr: Diyüp^[1405] [İS8 37b]Nazar daḥi elif-ḳaddini^[1406] dāl ve Ḳāmetüñ ayagında ḥalḥāl idüp ʿunvān-ı dīvān-ı firāk ve maḥlaş-ı mecmuʿa-i iştıyākda derc olan ḳışsa-i derd-i iftirāk^[1407] ve ḡuşsa-i sūz-ı ihtirākı^[1408] girībān-ı maṭlaʿdan dāmān-ı maḳtaʿa dek zebān-ı ḥāme gibi beyān-nāme-şıfat beyān ve rüy-ı nāme gibi ʿāyān idüp^[1409] Mennān-ı züʿl-minene^[1410] şükr ü sipās ve ḥamd-ı bî-ḳıyāş idüp didi kim^[1411]:

Nazm (75)^[1412]*Mefāʿîlün Mefāʿîlün Feʿûlün*Külāhum ol gün irdi^[1413] fark-ı māha

Ki irdüm sen meh-i zerrin külāha

Nesr^[1414]: Meger ki^[1415] Ḳāmet-i ʿālī-veşāḳuñ Sākī^[1416] nām bir ḡulām-ı sīm-endāmı var idi ki ṭarīḳ-i istiḳāmetde rāst-reftār ve rāh-ı ḥizmetde müstaḳīm [İB3 31a]ü pāydar idi. Şābit-ḳadem ü istiḳāmetle naḥlistān-ı Ḳāmetde^[1417] adı ʿİlm idi. Dāīm Ḳāmetüñ yanınca^[1418] yürür idi. Ve

[1402] Başlık: **Nazm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1

[1403] Vaşlınuñ: Vaşlıñ İB3; Vaşşaluñ MK8

[1404] ʿurbān eyle: ʿurbān it kim AG, MK8, İS8, FRA1

[1405] diyüp: -DY1, -FRA1

[1406] ḳaddini: ḳaddin AG, MK8, İB3, İS8

[1407] derd-i iftirāk: iftirāk DY1

[1408] ḡuşsa-i sūz-ı ihtirākı: ḳışsa-i sūz-ı ihtirākı MK8

[1409] beyān-nāme-şıfat beyān ve rüy-ı nāme gibi ʿāyān idüp; beyān ve benān-nāme-şıfat ʿāyān idüp DY1: beyān-nāme-şıfat ʿāyān idüp MK8, FRA1; beyān-nāme-şıfat ʿāyān ve AG, İS8

[1410] Mennān-ı züʿl-minene: mennān-ı züʿl-minnete AG, İS8

[1411] didi kim: didi FRA1; -AG, -İB3, -İS8

[1412] Başlık: **Nazm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1

[1413] ol gün irdi: irdi ol gün AG, İB3, İS8; irdi bu dem MK8

[1414] Başlık: **Nesr** DY1, AG, MK8, İB3, FRA1; -İS8

[1415] Meger ki: Meger İB3

[1416] Sākī: Sāk İB3

[1417] naḥlistān-ı Ḳāmetde: naḥlistānda İB3

[1418] yanınca: yanınca bile AG, MK8, İB3

giceler^[1419] ayağ üzre tururdu^[1420]. [AG 85]Kāmet Nazar-ı hümāmı^[1421] ol gulām-ı nīk-nāma ıřmarladı^[1422] ki naħlistān-ı Kāmetüñ^[1423] miyānında sīm-i ħāmdan řol iki sūtün ve ‘amüdi [MK8 28a]nuķre-i kevn üzre řařr-ı Sīmīñ pāyesinde^[1424] ve ķubbe-i billürīñ sāyesinde ārām [İS8 38a]ıdüp Kāmetüñ^[1425] zıll-ı ħimāyetinde ħuzūr ve sāye-i devletinde zevķ ü sürūr itsin didi^[1426].

Dīden-i^[1427] Nazar ‘Acā’ibhā-yı Naħlistān-ı Kāmet^[1428]

El-ķıřřa^[1429]: Meger kim ravza-i naħlistānuñ mu‘ciz-i ‘İsevī^[1430] ve i‘cāz-ı nebevī-i Müsevī^[1431] ile [DY1 30a]ma‘nevī-i nesīm ü ‘Anber-řemīm^[1432] adlu *yuhyi-i ‘izām-ı remīm*^[1433] [FRA1 31b]peyk-i melekūt-şıfat bir rıdvānı^[1434] ve Nāmūs-ı ceberūt-şüret^[1435] bir bāğbānı^[1436] var idi. Ki enfās-ı müşğ-bārından meřāmm-ı heřt behişt pür-müşğ-i Tātār idi. Ve^[1437] nükhet-i dehen-i pür-muħiñinden^[1438] *innī le-ecidu riħa Yūsufe*^[1439] peydā ve *el-ķāhu ‘alā vechihī fertedde başıran*^[1440] hüveydā idi. Enfās-ı cān-perverinde ‘İsā-şıfat rumüz-ı ‘ilm-i iħyā-yı mekmün ve dem-i mu‘aştarında Mesīhāvār setr-i^[1441] *enne yuhyi’l-mevtā*^[1442] meknün. Ol řubħ-dem ki sāk-

[1419] giceler: gice AG, MK8, İB3

[1420] tururdu: dururdu FRA1

[1421] hümāmı: hümān AG, MK8, İB3

[1422] ol gulām-ı nīk-nāma ışmarladı: ol gulāma ışmarladı AG, MK8, İB3, FRA1

[1423] naħlistān Kāmetiñ: naħlistānuñ AG, MK8, İB3

[1424] pāyesinde: pāyesinden DY1, FRA1

[1425] kāmētüñ: kāmēti MK8

[1426] zıll-ı ħimāyetinde ħuzūr ve sāye-i devletinde zevķ ü sürūr itsin didi: zıll-ı ħuzūr-ı ħimāyesinde DY1

[1427] Dīden-i: -MK8

[1428] *Nazar’ın, Kāmet’in şaşkınlık Uyandıran Güzelliikteki Hurma Bahçesini Görmesi*

[1429] Başlık: **El-ķıřřa**: İS8; -DY1, -AG, -MK8, -İB3, -FRA1

[1430] ‘İsevī: ‘İsā MK8

[1431] nebevī-i Müsevī: nebevī AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1432] ma‘nevī-i nesīm ü ‘Anber-řemīm: nesīm-i ‘Anber-řemīm AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1433] “... çürtüyüp dağılmış kemiklere [kim] can verecek (Kuran-ı Kerim 36/78)”

[1434] peyk-i melekūt-řıfat bir rıdvānı: peyk-i melekūt řıfatlu bir rıdvānı İB3

[1435] şüret: şüretlü İB3

[1436] bir bāğbānı: bāğbānı DY1, FRA1

[1437] Ve: +DY1, +FRA1

[1438] pür-muħiñinden: ve bñy-ı pıreheninden AG, MK8, İS8

[1439] “... şüphesiz ben Yusuf’un kokusunu alıyorum (Kuran-ı Kerim,12/94).”

[1440] “[Müjdeci gelip gömleği] Yakub’un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi (Kuran-ı Kerim, 12/96).”

[1441] Mesīhāvār setr: Mesīhāvār esrār-ı AG, İB3, İS8; Mesīhāvār MK8, FRA1

[1442] “... [O.] ölüleri diriltir ... (Kuran-ı Kerim, 22/6).” Ayeti kerimesi “innehu” sözcüğü ile başlamaktağır ancak metinde bu sözcük zikredilmemektedir.

ı ʿālī-veşāk^[1443] ol tāk-ı sīmīnin niṭākında^[1444] Nazar ile seyr-i büstān u temāşā-yı^[1445] naḥlistān için ol bāğ-ı behiştē rıdvān gibi delīl ve ravza-i Firdevse Cibrīl gibi ^[AG 86]hādīü>s-sebīl^[1446] olup peyk ile ʿAnber-i şemīme^[1447] İʿlām u nīk-i şimā^[1448] adlu ^[İB3 31b]bir resūl-i ^[İS8 38b]ferrūh-fālla ol rıdvān-ı bāğ-ı naʿīme irsāl-ı peygām itdi. Ki ol ḥuld-ı berīn ve ravza-i behişt-āyīn sündüs-i ḥadrālar ile tezyīn ü istebrağ-ı zībālar ile reşk-i^[1449] ḥūr^[MK8 28b]u>l-ʿayn idüp *miftāhu>l-bābı ve mufetteḥaten le humu>l-ebvābu*^[1450]. Ol ravza-i dil-ārāyı Nazar ile ʿayānen göreler ve riyāz-ı dil-güşāsına^[1451] nazar-ı ʿibretle^[1452] nazar uralar. Nesīm-i micmere Gerdān daḥi müşg-i ʿanber-efşān^[1453] olup girībān-ı gülzārda ve dāmān-ı kühsārda büy-ı müşg-i Tātār^[1454] ve baḥūr-ı ʿamūdı^[1455] kımar ile lāle ve nesrīnden ^[DY1 30b]ḳadd-i tīğa^[1456] naṭ-ı dil-keşler^[1457] ve kıızıl altın benglü münakkaşlar üzre Sāk-ı^[1458] münzevī Nazar-ı zū-fünūna reh-nümün olup *selāmun ʿaleykümü>d-ḥulū>l cennete bimā kuntüm taʿmelūn*^[1459] didi. Nazar daḥi ol dārü>l-ḳarāra neʿamü>ddār ^[FRA1 32a]diyüp der-i^[1460] devlete dāḥil ve saʿādet-i ebedīye vāşıl oldı. Bir şahn-ı gülzār^[1461] ve ravza-i behişt-āşār gördi ki ravza-ı^[1462] eşcārı ḥuşe-i esmār ile ʿıḳd-ı^[1463] pervīne hem-ser ve ʿarşa-i^[1464] gülzārı envāc-ı ezhār ile ḥuld-ı berīne berāber ^[İS8 39a]bāğ-ı cennet gibi

[1443] veşāk: veşākūñ AG, İS8

[1444] sīmīnin niṭākında: sīmīn-niṭākdan MK8, İB3

[1445] temāşā-yı: -FRA1

[1446] gibi hādīyü>l-tesbīl olup: +DY1

[1447] peyk ile ʿanber-i şemīme: peyk-i şimālle nesīm-i ʿanber-i şemīme AG, İS3; peyk-i şimālle nesīm-i şemīme MK8

[1448] İʿlām u nīk-i şimā^[1448]: İʿlām-ı peyk-i şimā^[1448] AG, MK8, İB3, İS8

[1449] reşk-i: reşk-i ḥuld u AG, İS8

[1450] “... açılmış olan kapılar vardır (Kuran-ı Kerim 38/50)”

[1451] dil-güşāsına: dil-güşāya MK8, İB3; dil-güşāya zamānuñ AG, İS8

[1452] nazar-ı ʿibretle: +DY1

[1453] müşg-i ʿanber-efşān: müşg vü ʿebr-efşān DY1

[1454] Tātār: Tātārla AG, MK8, İB3, İS8

[1455] ʿamūdı: ʿamūd: DY1, FRA1; od MK8, İB3

[1456] ḳadd-i tīğa: +DY1

[1457] naṭ-ı dil-keşler: naṭ-ı dil-güşālar İS8; dil-keşler: DY1, FRA1

[1458] sāk-ı: sāk-ı DY1, MK8, FRA1

[1459] “... ‘Selam size! Yapmış olduğunuz iyi işlere karşılık girin cennete’ [derler] (Kuran-ı Kerim, 16/32).”

[1460] der-i: -FRA1

[1461] der-i devlete dāḥil ve saʿādet-i ebedīye vāşıl oldı. Bir şahn-ı gülzār: der-i devletle dāḥil ve saʿādet-i ebedīye vāşıl oldı. Bir şahn-ı gülzār MK8, İB3; bir şahn-ı gülzār: DY1, FRA1

[1462] ravza-ı: dūḥa-i DY1, FRA1

[1463] ʿıḳd-ı: ʿıḳd u MK8

[1464] ʿarşa-i: ravza-i MK8

eşcâr-ı^[1465] gün-â-gün ile^[1466] *fihâ fâkihetüñ keşîratun ve minhâ te'kulün*^[1467] ezhârınıñ lefâfetinden güzellerüñ yüzleri yere^[1468] düşmiş. Ve meyveleriniñ^[1469][İB3 32a]lezzet-i^[1470] halâvetinden şekerüñ ağzına sinekler üşmiş^[1471]. Reşk-i enârından sîneler kaçre kaçre kanla dolmuş. Ve 'unnâb-ı şeker-bârından yürekler pâre pâre kanla [AG 87]pür olmuş^[1472]. Ayvalarından elmalarından^[1473] hasretle çehreleri yereķān u^[1474][MK8 29a]İşfahānī elmalarından^[1475] kelleleri^[1476] kızıl kan içinde müstağrak u ğaltān^[1477]-şeftâlülerinden şeker-leblerüñ^[1478] dehānı pür-âb u ğonca dehenleriñ ağızları irakdan dopdolu cüllâb olmuş. Her tarafından^[1479] gözler görmedük nergis-i şehlâlar nâz uyhūsından^[1480] bîdâr ve kulağlar^[1481] işitmedük 'andelîb-i güyâlar nālân u zâr olup nârenc-i dil-âvîzinden^[1482] ve turunc-ı 'ıtır-âmîzinden^[1483] sîmîn ğabğablarıñ sebep-i zeķānı ayva gibi zerd ü zâr^[1484] ve limon-şifat rengi hem ħazân u hem bahâr idi. Gözyaşlarına ciger^[1485] kanların ħarmışlar ve gül ü şeftâlülerüñ ol âbla^[1486] [DY1 31a]şuvarmışlar. Bu^[1487] naħl-ı cihān-^[İS8 39b]ârâda ve nihâl-i ra'nâda iki ħüşe-i^[1488] müşgîn-âveng^[1489] aşmışlar^[1490]. Her tarafından nice dilleri âveng idüp ser-rişte-i 'ömürlerin kesmişler

[1465] eşcâr-ı: eşmâr-ı DY1, FRA1

[1466] ile: +DY1, +FRA1

[1467] "Orada [sizin] için bol bol meyve var, onlardan yersiniz (Kuran-ı Kerim, 43/73)."

[1468] yere: yerlere AG, MK8, İB3, FRA1; -İS8

[1469] meyveleriniñ: meyveleriniñ AG, MK8, İB3, FRA1; -İS8

[1470] lezzet-i: lezzet ü DY1

[1471] sinekler üşmiş: sinek üşmiş DY1, FRA1

[1472] kanla pür olmuş: olmuş DY1

[1473] elmalarından: ayvalarından İB3; ayvānī DY1, AG, MK8, İS8

[1474] u: +DY1, +FRA1

[1475] elmalarından: ayvalarından DY1, FRA1

[1476] kelleleri: kelleler AG, MK8, İB3, İS8

[1477] müstağrak u ğaltān: ğaltān DY1, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1478] şeker-leblerüñ: leblerüñ İB3

[1479] tarafından: taraf DY1, FRA1

[1480] uyhūsından: uyhūsında DY1, AG, İS8, FRA1; uyhūsıma MK8

[1481] kulağlar: -MK8

[1482] dil-âvîzinden: dil-âvîz DY1, İB3, FRA1

[1483] 'ıtır-âmîzinden: 'ıtır-âmîz DY1

[1484] zâr: nezâr İB3

[1485] ciger: cigerler DY1, FRA1

[1486] âbla: su ile DY1

[1487] Bu: Bir DY1, AG, İB3, İS8, FRA1

[1488] ħüşe-i: -FRA1

[1489] müşgîn-âveng: müşg-reng AG, İS8

[1490] aşmışlar: aşmışlar gibi FRA1; -AG, -İS8

ne bādām-ı terin büstān-ı dünyāda nergis-i şehlanuñ gözi görmiş ve ne raṭb-ı pür-şekerüñ^[1491] [FRA1 32b] bāğ-ı Fenāda naḥl-ı cihān-ārāsına^[1492] eli irmiş. Bir ravza-i cennet-nesīm^[1493] ki havā-yı ʿanber-şemīmi ḥuld-i naʿīm^[1494] gibi *lā-bāridin ve lā-kerīm*^[1495] dūr^[1496]. Naẓar ol naḥlistānuñ^[1497] vażʿ-ı pür-kārında pür-gümān ve şıfat-ı dāʿirede^[1498] ser-ā-ser gerdān^[1499] ve noḡtavār ortada denk ü ḥayrān [İB3 32b] iken.

[AG 88] [İB3 32b] **Şıfat-ı Miyān**^{[1500][1501]}: Nā-gāh irāqdan peyk-i^[1502] ḥayāl irişmez bir reh-güzār^[1503] ve diḡkat-i kıl ü ḡāl yetişmez sīm-i ḥāmdan [MK8 29b] bir kemer gördi. Ki üstinde^[1504] müşikāf nīme-i kūh-ı Ḳāfī bir mū ile kūh-ı ķemer-beste ve şanʿat-ı cerr-i eşķālle iki ḥabl-ı metīni^[1505] bir rişte-i ḥayālle^[1506] birbirine peyvest^[1507] idüp iki cihānuñ miyānı rişte-i bārik-i ʿadem ile bend ve iki ʿālemi birbirine peyvend itmiş. Tā ki ol rāhla kimi menziline^[1508] vücūddan rāh-ı^[1509] ʿademe sefer [İS8 40a] ve kimi mülk-i ʿademden vilāyet-i vücūda güzēr kıla^[1510] büstān-ı Ḳāmetüñ taḡsīmi^[1511] ol kemerde tılsım-ı dünyā ve āḫiretüñ taḡdīdi ve tersīmi ol niṭāķ-ı muʿteberde resm olmuş. Naẓar-ı bī-çāre gördi^[1512] ki yolu ṭarīķ-i ʿadem gibi^[1513] bir rāh-ı pür-ḫaṭara ve güzergāh-ı pür-ʿibere^[1514] irdi.

[1491] raṭb-ı pür-şekerüñ: raṭb-ı pür-şekerine İB3

[1492] naḥl-ı cihān-ārāsına: naḥl-ı cihān-ārānım İB3

[1493] ravza-i cennet-nesīm: ravza-i nesīm FRA1

[1494] naʿīm: berīn DY1, İB3

[1495] “Ne serinleticidir ne de rahatlatıcıdır (Kuran-ı Kerim, 56/44)!”

[1496] *lā-kerīm* dūr: +DY1

[1497] naḥlistānuñ: naḥlistānuñ zībānuñ DY1

[1498] pür-gümān ve şıfat-ı dāʿirede: pür-kār-şıfat dāʿireden AG, MK8, İB3, İS8

[1499] ser-ā-ser gerdān: ser-gerdān FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[1500] Başlık: **Negr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[1501] *Miyān/Bel'in Tanıtılması*

[1502] peyk-i: -İB3

[1503] bir reh-güzār: -İB3

[1504] üstinde: üstād-ı AG, İB3, İS8, FRA1

[1505] ḥabl-ı metīni: ḥabl-ı sīmīni MK8; mīl-i sīmīni AG, İB3, İS8, FRA1

[1506] rişte-i ḥayālle: rişteyle İB3

[1507] peyvest: peyveste DY1, FRA1

[1508] menziline: menzil AG, MK8, İB3, İS8

[1509] rāh-ı: ṭarīķ-i İB3

[1510] kıla: idüp İB3

[1511] taḡsīmi: taḡsīm MK8, İB3, İS8

[1512] bī-çāre gördi: bī-cā gördi DY1, FRA1

[1513] gibi: -FRA1

[1514] pür-ʿibere: pür-ğabre AG, MK8, İB3, İS8

Nazm (76)^[1515]*Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*

[DY1 31b] Kıl gibi köprüden âdem mi geçer

Ya tayınur ya üzülür ya uçar

Nesr^[1516]: Diyüp guşsa-i âb-ı hayvân kodı ve ser-çeşme-i hayâtdan gözyaşı gibi el yudı^[1517].

[AG 89] **Şıfat-ı Zülf**^{[1518][1519]}: Meger ki Hüsn-i dil-nüvâzuñ kemend-i nâzla meydân-ı 'Îzârda ve 'arşa-i Ruhsârda Zülf-i kemend-endâz adlu Hindüstân şeref-râzlarınıñ dilâverlerinde^[1520] bir cânbâz-ı çâbuk-bâzı sebükbâr^[1521] var idi. Ki kemend-endâzlık^[1522] ve kemîn-sâzlık^[1523] 'ilminde^[1524] beşer-i 'ayyâr^[1525] ve bād-pây-ı rüzgâr idi. Meger ki^[1526] ol gün Zülf-i pür-çîn meydân-ı seniyye-i [FRA1 33a] Sîmînde^[1527] şavlecân-ı müşğîn^[1528] ve çevgân-ı 'anberîn ile 'azm-ı [İB3 33a] güy-ı çevgân ve toḫ-ı hüsnî gün^[1529] gibi meydân-ı felekde^[1530] ser-gerdân idüp naḥlistân-ı Kâmetüñ^[1531] miyânında tâb-ı âftâbla ve harâret-i mihr-i cihân-tâbla bir zıll-ı müntehâda ve sâye-i Tübâda [İS8 40b] siyâh atlasdan^[1532] bir çetr-i müşğ-tâb ve ḥayme-i mu'anber^[1533] -tınâb [MK8 30a] ile ol kemerüñ sâyesinde nâz uyḥūsına ve çâşt-ı sulṭânide yaz uyḥūsına^[1534] varmış idi. İttifâk Nazar-ı perişānuñ ol ser-gerdânlıkda Zülf-i perişānuñ hayme-i

[1515] Başlık: **Nazm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1

[1516] Başlık: **Nesr**: -DY1, -İS8

[1517] Diyüp guşsa-i âb-ı hayvân kodı ve ser-çeşme-i hayâtdan gözyaşı gibi el yudı: -DY1

[1518] Başlık: **Şıfat-ı Zülf**: **Şıfat-ı Zülf Nesr**: AG; **Nesr** DY1, FRA1; -MK8, -İB3, -İS8

[1519] **Zülf/Saç'ın Tanıtılması**

[1520] şeref-râzlarınıñ dilâverlerinde: şer-firâzlarından dilâverlerinde AG, MK8, İB3, İS8; şeref-râz FRA1

[1521] çâbuk-bâzı sebükbâr: sebükbâr u cânbâzı DY1, FRA1

[1522] endâzlık: endâzlıkda AG, MK8, İB3, İS8

[1523] sâzlık: sâzlıkda AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1524] 'ilminde: +DY1

[1525] beşer-i 'ayyâr: şîr u 'ayâr AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1526] ki: -AG, -MK8, -İB3, -İS8, -FRA1

[1527] meydân-ı seniyye-i Sîmînde: sîne-i Sînimde MK8

[1528] şavlecân-ı müşğîn: sirkîn MK8

[1529] gün: -AG, -MK8, -İB3, -İS8; -FRA1

[1530] meydân-ı felekde: meydân-ı felekde gün gibi FRA1; felekde gün gibi İB3; meydânda DY1

[1531] Naḥlistân-ı Kâmetüñ: Naḥlistānuñ İB3

[1532] atlasdan: siyâh atlasdan AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1533] ḥayme-i mu'anber: ḥayme-i mu'teber İS8

[1534] çâşt-ı sulṭânide yaz uyḥūsına: -MK8

mu‘anber-eṭnābınuñ^[1535] ayağı dolaşdı^[1536] düşdi. Ve dām-ı belāya düşmiş kuş gibi talbındıkça başına ğavġālar üşdi. Zülf-i caḍınuñ ol hāy u hūyından^[1537] Hindū-şıfat pür-ġazab-ı uyḡusından^[1538] uyanup^[1539] der-ḡāl^[1540] uyḡusı başından şıçrayup ḡışmla ṭurdı. Ve^[1541] başın kaldurup etraf u eknāfa^[1542] nazar şalup evbāşı ol ḡāliyle görüp ġāyet perīşān olup didi^[1543]: Ey ‘ayyār-ı derdvār^[1544]-ı ṭarrār-ı bī-müzde **[DY1 32a]**her ḡayvān baġlu bāġından ve^[1545] çābüük **[AG 90]**kuş iki ayaġından ṭutulur. Ey düzd-i bī-ḡāşıl^[1546] ve zindān-ı belādan ġāfil bu maḡāmdan öte ‘anḡalar uçup gitmez. Ve sīmurġ-ı kūh-ı Kāfa sefer itmez iken zāġ-ı siyāh ve kelāġ-ı bī-rāhda ne per ü bāl ola kim bu naḡlistān-ı dil-ārāya pervāz-ı bī-hengām ve büstān-ı zībāyı nişīmen-i şām itmege mecālī ola. Bilmez misin **[İS8 41a]**ki bu benefşezārda diller^[1547] **[İB3 33b]**ḡafalarından^[1548] çekilmiş. Ve bu gülzārda ḡünīn-kelleler ġoncevār nīzeler üstine dikilmişdür. Şehr-i Dīdāruñ didebānı bu nergiszārda nāzır ve bu^[1549] bāġ-ı Ruḡsāruñ bāġbānı^[1550] bu gülzārda ḡāzır ola dimeyüp ne başla ve dil-i evbāşla^[1551] **[FRA1 33b]**bu kemer-Ḳāmet-i dü-tā ile gelmişsin^[1552]. Ve miḡrāb-ı Ka‘beye^[1553] secde kılmışsın. Nazar eyitdi: Ey kebg-i bāġ-ı şīve vü^[1554] nāz ve ey şahbāz-ı hümā-pervāz^[1555] ben-bende-i^[1556] encümen-i

[1535] ol ser-gerdānlıkda Zülf-i perīşānuñ ḡayme-i mu‘anber-eṭnābınuñ: ḡayme-i mu‘anber ṭınābuñ bir ṭınābına AG, MK8, İS8, FRA1

[1536] ayağı ṭolaşdı: ayaġına düşdi DY1, FRA1

[1537] hāy u hūyından: hūy u ḡāydan DY1, FRA1

[1538] pür-ġazab-ı uyḡusından: ġazab gibi uyḡusını FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[1539] uyanup: gibi uyanup AG, MK8, İB3, İS8, -FRA1

[1540] der-ḡāl: -AG, -MK8, -İB3, -İS8, -FRA1

[1541] uyḡusı başından şıçrayup ḡışmla ṭurdı. Ve: uyḡu başından şıçrayup ḡışmla ṭurup DY1

[1542] etraf u eknāfa: -AG, -MK8, -İB3, -İS8, -FRA1

[1543] nazar şalup evbāşı ol ḡāliyle görüp ġāyet perīşān olup didi: evbāşı ḡāl-i perīşānla gördi didi kim AG, MK8, İB3, İS8; evbāşı ol ḡāl-i perīşān ile gördi didi kim FRA1

[1544] ‘ayyār-ı derdvār: ‘ayyār-ı düzd-i AG, MK8, İB3, İS8

[1545] ve: DY1

[1546] düzd-i bī-ḡāşıl: bī-ḡāşıl DY1

[1547] benefşezārda diller: benefşe diller DY1

[1548] ḡafalarından: ḡafadan DY1, AG, MK8, İS8, FRA1; ḡafalardan İB3

[1549] bu: +DY1

[1550] bāġbānı: nigebān-ı bāġbānı AG, MK8, İB3, İS8; -DY1, -FRA1

[1551] ve Dil-i evbāşla: cān-evbāşla DY1

[1552] gelmişsin: gelmiş DY1

[1553] Ka‘beye: Kā‘beye gibi MK8, İB3, FRA1

[1554] vü: -FRA1

[1555] hümā-pervāz: hümādur MK8, FRA1

[1556] ben-bende-i: +DY1

mürgāndan^[1557] dūr^[1558] ve nişīmen-i gülistāndan dūr^[1559] u mehcūr ^[MK8 30b]bir mürğ-ı küh-
 āşiyān ve şahrā-yı^[1560] melāmet-mekānum ki bī-pervā vü küstāh. Bu gün sen^[1561] hümāyūn-
 sāyenüñ zıll-ı hımāyetine ve şāh-ı^[1562] hümāyūn-pāyenüñ^[1563] sāye-i devletine ilticā idüp egerçi
 zāhirde bīnāyum ammā ki nergis-i şehlā-şifat *el-ğarībūke'l-a'māyum* benüm küstāhluğum
 ma'zūr ve bī-edebliğüm maqbūl-ı 'izz-i huzūr gerekdür diyüp Zülfüñ ^[AG 91]egilüp^[1564] ayağına
 düşdi. ^[DY1 32b]Ve etegine şarmaşup tolaşdı. ^[İS8 41b]Zülf-i 'anberīn daħī Nazaruñ miskīnlüğün
 görüp. Ve meşāmm-ı cāna andan āşinālīk koqusı irtüp nāfe-şifat damarındağı kanı^[1565] huşk
 olmuş iken kanını^[1566] kaynatdı. Ve āhū-yı Çīn gibi ol nāfe-i müşğ için kanlı yüregün
 oynadı^[1567]. Alāka-i ezeliyye hareket ve Nazar-ı miskīne ^[İB3 34a]merhamet idüp ol kemer-i
 sīmīnūñ üstinde ḥablūp^[1]-metīn gibi bir kemend-i müşğīn-tāb^[1568] ve^[1569] kullāb u pür-çīni
 üstine^[1570] āsāğir-i^[1571] pür-tāb itdi. Nazar daħī tār-ı 'ankebūta düşmiş megesvār bī-ārām u bī-
 qarār olup ol mi'rāc-ı āsmā-pāyeye 'urūc itdi.

Nazm (77)^[1572]

Mefā'ılün Mefā'ılün Fa'ülün

Eger mi'rāc idersen de semāya
 Çıxılır nerdübāne pāye pāye

[1557] mürgāndan: mürgān AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1558] dūr: +DY1

[1559] dūr: -DY1

[1560] şahrā-yı: -MK8

[1561] bī-pervā vü küstāh bu gün sen: bī-pervā vü küstāh AG, İS8; küstāh bu gün MK8, İB3

[1562] hümāyūn-sāyenüñ zıll-ı hımāyetine vü şāh-ı: -MK8

[1563] hümāyūn-pāyenüñ: meymūn-pāyenüñ İB3

[1564] egilüp: -İB3

[1565] kanı: -İB3

[1566] kanını: -DY1, -FRA1

[1567] oynadı: oynatdı AG, MK8, İB3, İS8

[1568] müşğīn-tāb: müşğ-nāb: DY1, MK8

[1569] ve: virüp DY1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[1570] kullāb u pür-çīni üstine: kullāb u pür-çīn idüp DY1; ve kullāb-ı pür-çīn-i āşufte AG, İS8, FRA1

[1571] āsāğir-i: +DY1

[1572] Başlık: **Beyt** AG, MK8, İB3; **Meşnevī** İS8; **Nazm** DY1; **Ferd** FRA1

Nesr: Diyüp^[1573] zülf-i kemend-i hümâyünını^[1574] miyânına beste ve ol mû-yı dil-âvîze^[1575] şarmaşu tolaşu âheste âheste.

Şıfat-ı Sîne^{[1576][1577]}: Ol kemer-i zîbānuñ bālāsına çıkup şadr-ı naḥlistānuñ rengin-^[FRA1 34a]ğoncalar^[1578] ve sîmîn turuncelerle^[1579] bir enāristān-ı cennet behişte irdi. Ve sîne-i büstān-ı cinānda^[1580] nehr-i lebinden iki çeşme-i ^[AG 92]revān gördi ki^[1581] her biri ^[İS8 42a]lezzetde *min lebenin yeteğayyer ta'muhūn*^[1582] şerbeti gibi nūş-ı ^[MK8 31a]cān u ḥalāvetde ve şafvetde *min aselin muşaffā*^[1583] şarābı gibi çeşme-i revān idi. Esmārı sîneler ḥūniyla terbiye bulmuş. Ve enāri cigerler^[1584] ağızlara kan^[1585] ile ta'biye olmuş^[1586].

Nazm (78)^[1587]

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

^[DY1 33a]Bir gümüş levḥ idi o sîne hemān
Ol^[1588] gümüş^[1589] levḥa naḳş-bend^[1590]-i cihān
İki naḳş eylemiş turunce gibi
Bir gül üstinde^[1591] iki gönca gibi

[1573] Diyüp: +DY1

[1574] hümâyünını: hümâyünü İB3; hümâyün AG, MK8, İS8

[1575] mû-yı dil-âvîze: -MK8, -İB3

[1576] Başlık: +DY1

[1577] *Sîne/Gövde'nin Tanıtılması*

[1578] gönceler: göncelerle AG, MK8, İB3, İS8

[1579] ve sîmîn turuncelerle: -MK8

[1580] cinānda: cihānda İB3

[1581] ki: +DY1

[1582] "... tadı değişmeyen süt ırmakları ... (Kuran-ı Kerim, 47/15)."

[1583] "... saf (süzülmüş) baldan nehirler ... (Kuran-ı Kerim, 47/15)."

[1584] cigerler: -DY1

[1585] kan: kanı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1586] olmuş: olmuşlardı MK8

[1587] Başlık: **Meşnevî Li-müellifihî** DY1, İS8; **Meşnevî** AG, İB3; **Beyt** MK8; **Nazm** FRA1

[1588] Ol: Ola AG, İB3, İS8

[1589] gümüş: -AG, -MK8, -İS8

[1590] bend: -AG, -MK8, -İS8

[1591] üstinde: üstine İB3

Şıfat-1 Gerden^{[1592][1593]}: Ol şuffa-i eyvānuñ ve şahñ-ı meydānuñ başında bir sütūn-ı sīmīn ve ʿamūd-ı billūrīn kademē^[1594] dikilmiş. **[İB3 34b]**Ve saķfı ʿarşā doğru^[1595] pāye pāye āsmāna çekilmiş. Güyā bir şīşe-i kandardur ki pāre pāre kand u^[1596] nebātla dolu ve ābgīne-i cüllābdur ki leb-ā-leb āb-ı hayātla memlūdur. Bārgāh-ı şadrda^[1597] gerden-keş bir şem^c-i kāfurī ve ol dergāh-ı felek-i kadrinde^[1598] meh-veş bir^[1599] çerāğ-ı nūrīdür ki kişver-i Hüşnūñ livā-yı Kāmerpeyki ve leşker-i ʿAşķuñ dıraşş-ı^[1600] mihr-manzarıdır.

El-kışşā: Nazar ol şahñ-ı **[AG 93]**sīmīnūñ ism ü resmin ve ʿamūd-ı billūrīnūñ resm-i^[1601] tılısımın zülf-i havādāruñ naķş-ı müşğ-bārından işitdi. Andan Zülfüñ ayağına düşdi^[1602]. **[İS8 42b]**Şarmaşu dolaşu kocuşup^[1603] meşy-i^[1604] ʿaşķ u meşķ idüp gitdi. Zülf-i ser-efrāz^[1605] dağı meskenet-sāzlık ve miskīn-nevāzlık yüzinden ʿömr-i dirāzından bir miķdār bir resm-i yādğār Nazara^[1606] İşār idüp. Mūy-ı müşğ-bārından **[FRA1 34b]**bir kaç tār-ı sünbül-i tābdār^[1607] u müşğ-nār^[1608] virdi ki eger^[1609] bu^[1610] kūh-ı Kāfda ve rüz-ı^[1611] bezm-i meşāfda cinn ü periden saña bir **[MK8 31b]**efsün virdüm^[1612] ki^[1613] eger^[1614] Ehrimen ü dīvden bir müşkil iş görmek vāķi^c olursa **[DY1 33b]**bu mūy-ı ʿanber-bāruñ bir tārını āteş-i ruşsārda bahūr ve şu^cle-i nārda nūr idesün. Ki anuñ

[1592] Başlık: **Şıfat-1 Gerden** AG, İB3; Neşr MK8, İS8; -DY1, -FRA1

[1593] **Gerden/Gerdan'ın Tanıtılması**

[1594] kademē: kadem kadem FRA1

[1595] ʿarşā doğru: doğru doğru DY1

[1596] u: -AG, -MK8, -İS8

[1597] Bārgāh-ı şadrda: Bārgāh-ı şadrında DY1, FRA1

[1598] kadrinde: kadrde AG, MK8, İB3, İS8

[1599] meh-veş bir: bir meh-veş DY1

[1600] dıraşş-ı: derfeş-i MK8, İB3

[1601] resm-i: +DY1, +FRA1

[1602] düşdi: düşüp: AG, FRA1

[1603] kocuşup: kovucu DY1, FRA1

[1604] meşy-i: +DY1, +FRA1

[1605] ser-efrāz: ser-firāz AG, MK8, İB3, İS8

[1606] Nazara: Nazar İB3

[1607] tābdār: ābdār İB3, FRA1

[1608] müşğ-nār: +DY1

[1609] ki eger: kim DY1

[1610] bu: bir DY1

[1611] rüz-ı: -DY1

[1612] virdüm: virivermek AG, İB3, İS8; -DY1, -FRA1

[1613] ki: ki rivāyet-i güherimūñ ve +DY1

[1614] eger: -MK8

büy-ı^[1615] dil-āvizi^[1616] ve bahür-ı ıtr-āmizinden^[1617] micmer-i havā mu‘anber ve meşāmm-ı şabā mu‘aṭṭar olmadın ^[İB3 35a]küh-ı Kāfuñ perī-ruları benümle saña vāşıl olur^[1618] ve senüñ ol teshīrden ins ü cān yanında murāduñ hāşıl olur^[1619] didi. Andan Nazar Zülfüñ ol müy-ı dil-āvizinden^[1620] ve ‘ömr-i girān-māyesinden bānūsına^[1621] bend ü kemīn^[1622] ve^[1623] ‘aḳdü’l-lisān gibi gīsūsına^[1624] ve^[1625] gerdenine peyvend idüp ‘ömr-i bī-miḳdār^[1626] gibi sā‘at-^[İS8 43a]be-sā‘at güzerān^[1627] ve şehr-i Dīdāra revān oldu. İttifāḳ Nazaruñ yolu^[AG 94]küh-ı^[1628] Kāfuñ kullesinde leşker-i ejderhā seyrāna ve kişver-i mār-ı bī-pāyāna uğradı. Ejderha-serler Nazaruñ başına^[1629] şol kadar üşdiler^[1630] ki^[1631] Nazar^[1632]-ı miskīn mūr gibi Mār-pālaruñ zīr-pālarına^[1633] düşdi. **Şıfat-ı Müyhā-yı**^[1634] **Ḳelle**^[1635]: **El-Ḳışsa**: Kūh u^[1636] vādī ol^[1637] mār-pālarla ve ejderhā-serlerle şöyle doldı^[1638] ki Nazar ortalarında yılan ayağı gibi görünmez oldu. Meger kim^[1639] Nazaruñ ḳal‘a-i Beden ḫakīmlerinden ve ‘Aḳl-ı tācdāruñ nedīmlerinden Ṭabīb-i cān adlu bir üstād-ı cihānuñ^[1640] nazarında terbiye bulmuş. Ve ḫoḳḳa-i dehān içinde mürebbā olmuş bir

[1615] büyü: müy-ı İB3, İS8

[1616] dil-āvizi: dil-āvizinden AG, MK8

[1617] ıtr-āmizinden: ‘anber-āmizinden İB3

[1618] vāşıl olur: vāşıl DY1, FRA1

[1619] ve senüñ ol teshīrden ins ü cān yanında murāduñ hāşıl olur: ve senüñ ol teshīrden ins ü cān yanında murāduñ hāşıl AG, İB3, İS8, FRA1; -MK8

[1620] dil-āvizinden: dil-āvizini İB3

[1621] māyesinden: māye gibi yādgār-ı ‘azizinden ḫamāilvār kemīn-bāzūsında MK8, İS8; māye yādgār-ı ‘azizini ḫamāilvār kemīn-bāzūsında İB3

[1622] kemīn: ‘ömr-i cāvidān DY1, FRA1

[1623] ve: +DY1

[1624] gīsūsına: +DY1

[1625] ve: +DY1

[1626] bī-miḳdār: bī-ḳarār: İS8, FRA1

[1627] güzerān: güzerin MK8

[1628] küh-ı: -DY1, -FRA1

[1629] başına: -İS8

[1630] üşdiler: üşerler MK8; üşdi DY1

[1631] ki: -AG

[1632] Nazar: -DY1

[1633] zīr-pālarına: zīr-pāların İS8; zīr-pāyına İB3

[1634] **Müyhā-yı**: **Muryā-yı** MK8; -DY1, -İS8

[1635] **Müyhā-yı Kelle/Baştaki Saçların Tanıtılması**

[1636] u: -MK8, -İB3

[1637] Kūh u vādī ol: -İB3

[1638] ḫoldı: dövildi DY1, FRA1

[1639] ki Nazar ortalarında yılan ayağı gibi görünmez oldu. Meger kim: ki DY1

[1640] cihānuñ: cihān İB3

miqdār tiryāk-ı Fārūkı var idi ki baqiyye-i cān^[1641] gibi kendü^[1642] ile^[1643] [FRA1 35a]nîş-i gurbeti nüş itmekde [MK8 32a]yār idi. Nazar hāşşiyet-i tiryāk-ı kebîr ile mār-gîr^[1644] gibi^[1645] ol efa'ilerüñ kimin kucak kucak [DY1 34a]deste deste^[1646] bir^[1647] beste-i^[1648] sünbül ve kimin^[1649] [İB3 35b]bölük bölük turre-i kākül-şıfat dūşında hamā'il ve gerden ü gūşında halka halka ta'vîz-i cān^[1650] u dil gibi girih girih boynında mārlar [İS8 43b]ve deste deste^[1651] tūmārlar ile^[1652] şehr-i Dīdāra temāşā-yı 'acā'ib ve Hüsni perī-ruhsāra teferrüc-i ġarā'ib itdürmek için 'azm itdi. Ve günlerde [AG 95]bir gün^[1653] şehr-i Dīdāruñ maṭla^c-ı āftābında olan dervāze-i felek-rif'atına^[1654] yetdi.

Resīden-i Nazar be-Şehr-i Dīdār Ki Tahtgāh-ı Hüsni ü Perī-Ruhsār Est^{[1655][1656]}

Bir şubḥ-dem ki Süleymān-ı çarḥ-ı ezrak-püş hırka-i kebūdını eninden şalup^[1657] Süleymān-ı çarḥ-ı berīn-i şehr-i Zerrinde serīr-i zer-nigārın kırmış^[1658]. Ve İskender-i zamān u zemīn^[1659] kal'a-i heftümünde ser-perde-i sīmīn urmuş idi. Şa'şā'a-i tecellīden kühsār-ı Tūra āteş düşmüş^[1660] idi. Ve pertev-i nūr-ı Mevlādan^[1661] dağ u daş odlara dutuşmuşdı^[1662]. Nihāl-i gül-i ra'nā şecere-i Mūsā gibi āteş-bār ve bülbül-i güyā-sıfat *Rabbi erini enzur ileyk*^[1663] nidāsiyla

[1641] cān: cāmı AG, MK8, İB3, İS8

[1642] kendü: -İB3

[1643] ile: -İB3

[1644] mār-gîr: ār-gîr FRA1; -MK8

[1645] gibi: -FRA1 -MK8

[1646] deste deste: deste-i AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1647] bir: +DY1

[1648] beste-i: +DY1

[1649] kimīn: -DY1

[1650] cān: cāndan DY1

[1651] deste deste: deste-i FRA1

[1652] ile: +DY1

[1653] şehr-i Dīdāra temāşā-yı 'acā'ib ve Hüsni perī-ruhsāra teferrüc-i ġarā'ib itdürmek için 'azm itdi. Ve günlerde bir gün: -DY1

[1654] rif'atına: rif'ata DY1, FRA1

[1655] Başlık: **Resīden-i Nazar be-Şehr-i Dīdār ki Tahtgāh-ı Hüsni ü Perī-Ruhsār Est**: +AG; Şıfat-ı Şubḥ FRA1; -DY1, -MK8, -İB3; -İS8; İS8 nüshasında Başlık olması gerken bö

[1656] *Nazar, Peri-Yüzlü Hüsni'ün Başşehri Olan Dīdār Şehrinde*

[1657] Süleymān-ı çarḥ-ı ezrak-püş hırka-i kebūdını eninden şalup: +DY1

[1658] kırmış: kırmışdı AG, MK8, İB3, İS8

[1659] zamān u zemīn: zemīn ü zamān FRA1

[1660] Tūra āteş düşmüş: āteş-i tür düşmüşdi AG, MK8, İB3, İS8; āteş tūra düşmüşdi FRA1

[1661] nūr-ı Mevlādan: Mevlādan İB3

[1662] tutuşmuşdı: düşmüş idi DY1, FRA1

[1663] "... 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım' [dedi.] ... (Kuran-ı Kerim,7/143)."

āşüfte vü zār idi. Şehr-i Dīdāruñ her bedeni kal^a-i Dīvār^[1664] gibi pür-naķş u nigār ve her burc-ı sīmīn teni^[1665] kaşr-ı Zümürüdvār müstağraķ-ı envār idi. Nā-gāh Ka^cbe^[1666] tarafından^[1667] kıble yeli irdi^[1668]. Ve buķār-ı zālāmı diyār-ı İslāmdan zulmet-i küfr gibi^[1669] sürdi. Ve^[1670] **İS8** **44a** rūy-ı havādan nūr-ı Aķmed ve devre-i nemādan^[1671] cemāl-i Muķammed-^caleyhi^s-selām^[1672] gibi bir nūr bāhir ü āftāb-ı ^cālem-tāb gibi zāhir oldu. Nazaruñ Tūr-ı Mūsāvār ol şiddet-i işrāķdan ve heybet-i **MK8 32b** iķtirāķdan^[1673] vücūdı seng-i **İB3 36a** ħāre-şifat pāre pāre **FRA1 35b** olup ol pertev-i nūr-ı meh-liķādan^[1674] **AG 96** maşdüķa-i **DY1 34b** ve *ħarra Mūsā saķkan*^[1675] oldu.

Nazm (79)^[1676]

Mefā^cīlün Mefā^cīlün Fe^cūlün

Bu vecd ü^[1677] ħālle ħayrān u medhūş
Nidā-yı Cebrā^cīl ider gibi gūş

Göyünmiş Tūr-ı Mūsā gibi nāra
Tecellīden vücūdı pāre pāre

Şanasın vādī-i Eymende nā-gāh
Nidā irişdi kim innī ene>llah

[1664] Dīvār: Edvār MK8

[1665] sīmīn teni: sīm ü ten MK8; sīmīn İS8

[1666] Ka^cbe: kıble DY1; -FRA1

[1667] tarafından: -FRA1

[1668] kıble yeli irdi: rahmetiyle irtüp DY1

[1669] diyār-ı İslāmdan zulmet-i küfr gibi: zulmet-i küfr gibi diyār-ı İslāmdan İB3

[1670] Ve: -DY1, -FRA1

[1671] devre-i nemādan: +DY1

[1672] ^caleyhi^s-selām gibi: +DY1

[1673] iķtirāķdan: iķrāķdan DY1, FRA1

[1674] nūr-ı meh-liķādan: meh-liķādan: AG, İS8; nūr-liķādan İB3

[1675] "... Mūsā da baygın düştü ... (Kuran-ı Kerim, 7/143)."

[1676] Başlık: **Meşnevī** İB3, İS8; **Beyt** MK8; **Nazm** AG, FRA1; -DY1

[1677] ü: -DY1, -FRA1

Dü-^cālem ol nidādan geldi vecde
Rukū^c itdi felek yer kıldı^[1678] secde

Nesr: Nazar ol^[1679] vādī-i Eymende nedīm-i dergāh u Mūsā-yı kelīmü'llah gibi āh u enīn ve nāle vü^[1680] ḥazīn ile *tubtu ileyke ve ene evvelü'l-mü'minīn*^[1681] āyetiyle münācāt u gönül^[1682] Tūrında ^carż-ı ḥacāt iderken nā-gāh^[1683] emvāc-ı nūr-seḥābı^[1684] seḥergāh-şifat rüy-ı havādan^[1685] bir deryā-yı nūr ve lücce-i ḥaḍrāda nūrdan mihr-i enver gibi bir münevver şūr gördi ki kulle-i bālāsına ḳal^c-i Felekden nazar ider iken dīdebān-ı Mihrūn^[1686] zerrīn-külāh ^[İS8 44b]rüy-ı ḥāke düşmüş. Ve burc-ı mu^callāsına mülk-i melekūtdan^[1687] güzer kıldurken ^[AG 97]pāsbān-ı sipihrūn sīmīn^[1688]-çerāğı pertev-i Mihrinden odlara dutışmış^[1689]. Kulle-i burūcında ^cālem dūd-ı āhlar feleklere çekilmiş ve zirve-i felek^[1690]-i ^curūcında ḳanlu ḳanlu başlar tūb-ı mihr gibi nīzelere dikilmiş. Ve^[1691] her bedende ḳanla yazılmış ki:

Nazm (80)^[1692]

Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

Sipāh-ı ^caşḳ olıcak burc-ı tende

Çoğ olur ḳanlu başlar ol bedende

[1678] felek yer kıldı: melekler ḥāke AG, MK8, İS8

[1679] ol: -AG, -İS8

[1680] vü: +DY1, +FRA1

[1681] "... 'Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim' [dedi.] (Kuran-ı Kerim, 7/143)."

[1682] gönül: gül MK8

[1683] nā-gāh: -DY1, -FRA1

[1684] seḥābı: +AG, +İS8

[1685] havādan: havāda İB3

[1686] mihrūn: mihrūni DY1, FRA1

[1687] melekūtdan: melekūt MK8; melekden AG, İS8; felekden İB3

[1688] sīmīn: -MK8

[1689] dutışmış: tütüşmüş AG, MK8, İB3, İS8

[1690] zirve-i felek-i: zerde-i DY1, MK8, FRA1

[1691] zirve-i felek-i ^curūcında ḳanlu ḳanlu başlar tūb-ı mihr gibi nīzelere dikilmiş. Ve: -MK8

[1692] Başlık: **Beyt** AG, İB3, İS8; **Nazm** DY1, FRA1; -MK8

Nesr: Vü tîğ-i hûn-efşânla kıazılmış kim:

[İB3 36b] **Nazm (81)**^[1693]

Mefā'îlün Mefā'îlün Fe'ülün

[FRA1 36a] **Q**onaldan leşker-i ğam burc-ı tende

Çoğ olur kıanlı [MK8 33a] başlar ol bedende^[1694]

[DY1 35a] **Nesr**^[1695]: Burc u^[1696] bārū-i seng her hıştı t̄al'at u^[1697] behcetde mihr ü mähla rü-be-rü ve dervāze-i mīnūsınūñ kemer-i zer-nüviştı meydān-ı leṭāfetde hilāl-ı āsmānla hem-pehlü idi. Her bir burc-ı sīmīn^[1698] beden-i maḥbūb ve her bedeni bir^[1699] sīmīnin^[1700] hūb idi. Nażar ol gülşenūñ tāvūsından ve ravza-i firdevsūñ [AG 98] nāmūsından ol Maṭla'ı envār^[1701] u Maḥzenü'l-esrārūñ t̄arīk-i mu'ammā ile ismen ve kıā'ide-i lügaz ile müsemmasınūñ [İS8 45a] resmin şordı. Didiler ki: Bu Ka'be-i 'ulyā-yı şerefu'llāhu te'ālā behişt-i zībā ve ravza-i dil-güşā mev'ūd-ı dīdār-ı Ḥaḳ ve meşhed-i envār-ı hüsn-i mutlaḳ şehr-i Dīdār ve taḥtġāh-ı Hüsn-i perī-ruḥsārdur kim dü-cihān-ı ḥaṭṭ-ı^[1702] kitābından bir varaḳ ve kevn ü mekān ol kitābuñ faşl u bābından iki saṭır bir sebaḳdur. Bu ḥarem-i muhteremde^[1703] ve rükn-i mu'azzamda Ka'be-i 'arşūñ zā'ireleri şalavātla yürürler. Ve bu ḥarīm-i ferşūñ mücāvırleri

[1693] Başlık: **Beyt** DY1, AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1

[1694] Çoğ olur kıanlı başlar ol bedende: Ne başlar çıkdıgın görşüñ bedende DY1, AG, İB3, İS8, FRA1

[1695] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[1696] u: -DY1, -FRA1

[1697] u: -DY1

[1698] bir burc-ı sīmīn: burcı bir sīm DY1, FRA1

[1699] bir: +AG, +FRA1

[1700] sīmīnin: sīm-ten-i AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1701] Maṭla'ı envār: Maṭla'ı'p-envārūñ AG, MK8, İB3, İS8

[1702] ḥaṭṭ-ı: hüsn-i AG, MK8, İB3, İS8

[1703] muhteremde: muhterem DY1, FRA1

Nazm (82)^[1704]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün*Çıkup cennetden uçmağa dururlar^[1705]

Nesr^[1706]: Nazar^[1707] evvel kadem ki şehri Dīdāra^[1708] irdi^[1709]. Ve dervāze-i şekl ü şemā'ilinden içeriye bakup^[1710] girdi. Bir şekli-i cān-perveri^[1711] ve şemāil-i meh-manzarı^[1712] gördi ki beşere-i nūr-peykerinden^[1713] nişāne-i mā hāzā illā beşerün^[1714] gün gibi raḥşān ve çehre-i münevverinde ^[İB3 37a]āyet-i ve'n-şakka'l-kamer^[1715] bedr-şifat-ı tābān-ı dıraḥşān^[1716] naḳş-ı saḥā'if-i^[1717] zer-nigāri^[1718] ve^[1719] zāhm-ı^[1720] resm-i şānāyi'-i zerrīnkāri^[1721] ile^[1722] naḳş-ı saḥā'if-i 'unvāni^[1723].

^[AG 99]**Nazm (83)**^[1724]*Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün*Kıbletü'l-ıuşşāki^[1725] kadd ye'tine ^[DY1 35b]min kullī feccin 'amīk^[1726]^[1704] Başlık: **Mıgra** DY1, AG, İB3; -MK8, -İS8, -FRA1

Bu mısra, FRA1 nüshasında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.

^[1705] tuturlar: dururlar DY1, FRA1^[1706] Başlık: **Nesr** AG; -DY1, -MK8, -İB3, -İS8, -FRA1^[1707] Nazar: ol MK8^[1708] şehri Dīdāra: şehre irdi DY1^[1709] irdi: gitdi MK8^[1710] içeriye bakup: +DY1, +FRA1^[1711] cān-perveri: cān-perver AG, MK8, İB3, İS8^[1712] meh-manzarı: meh-manzar AG, MK8, İB3, İS8, FRA1^[1713] peykerinden: peykerinde AG, MK8, İB3, İS8^[1714] “... Bu ancak sizin gibi bir beşerdir ... (Kuran-ı Kerim 23/24).”^[1715] “Kıyamet [yaklaştı] ve ay yarıldı (Kuran-ı Kerim 54/1).”^[1716] tābān-ı dıraḥşān: tābān DY1, AG, MK8, İS8, FRA1^[1717] naḳş-ı saḥā'if-i: +DY1^[1718] zer-nigāri: -İB3^[1719] ve: -İB3^[1720] zāhm-ı: -DY1, -İB3^[1721] zerrīnkāri: -İB3^[1722] ile: +DY1, +İBE^[1723] 'unvāni: 'unvānla AG, MK8, İS8, FRA1;^[1724] Başlık: **Mıgra** DY1, AG, İB3, İS8; -MK8, -FRA1^[1725] Kıbletü'l-ıuşşāki: Kıbletü'l-ıuşşāk DY1, FRA1^[1726] “... uzak yollardan gelen ... (Kuran-ı Kerim 22/27)”

Nesr^[1727]: Ve ʿunvān-ı ^[MK8 33b]kitābe-i eyvānı

Nazm (84)^[1728]

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Fāʿilün

Zāʾiren biʾs-saʿyı veʾl-ihrāmı keʾl-beytüʾl-ʿatīk^[1729]

Nesr^[1730]: Şemʿler fūrūzān^[1731] ^[İS8 45b]u pervāneler sīne-^[FRA1 36b]sūzān olup^[1732] cāmiʿ-i ezherüñ kanādīli yanmış. Ve mecāmiʿ-i münevverüñ meşāʿili uyanmış. Mihrāb-ı şarkīsinde biñ ʿābid-i ehl-i hāl u āftāb-perest ve bāb-ı ğarbīsinde şad-zāhidān^[1733]-ı siyah-şāl kevākib ü māha karşı dest-ber-dest^[1734]. Ol şehr-i Çīnün göbегinde nāfevār bir çār-sū-yı müşğīn ve bāzār-ı ʿanberīnde^[1735] sünbül-mūlar hālka hālka mezād-ı müşğ ü ʿanbere^[1736] şeker-lebler table table kand u nebātla feryād-ı şehd ü şeker kırup bīʿmin^[1737] *Yezīd-i ʿaşkuñ* dellālı metāʿ-ı Hüsniñ reʾsuʾl-āmālını^[1738] mezād u dellālīk benden bāzergānlık senden diyü feryād idüp Nazaruñ^[1739] ve^[1740] Mışruñ^[1741] tarrārı ve Bağdāduñ ʿayyārı kimi cān u dil metāʿını bir bendle dolandırmakda ve kimi naqd-ı kalbini bir sīm-i^[1742] ruhsār-ı ^[AG 100]şemʿine^[1743] şevkle yandırmakda her gūşe-i bāzārda Zeliḫāvār kese kese sīm ü zerle ʿAzizler tırmuşlar. Ve^[1744] Mışr-ı hüsniñ Yūsuf-ı gül-çehrelerin göz terāzūsına urmuşlar zūrefā-yı diyār u şürefā-yı^[1745] rüzgār.

[1727] Başlık: **Nesr** DY1, AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

[1728] Başlık: **Mışra** +AG

[1729] "... Beyt-i Atik'i (Kābe'yi)k (Kuran-ı Kerim 22/29)"

[1730] Başlık: **Nesr** +AG

[1731] fūrūzān: ferāvān MK8

[1732] olup: +DY1

[1733] zāhidān: hezārān FRA1

[1734] dest-ber-dest: dest-be-dest AG, İS8

[1735] ʿanberīnde: ʿanberīn var kim İB3

[1736] ʿanbere: ʿanber: FRA1

[1737] bīʿmin: min AG, MK8, İB3, İS8

[1738] reʾsuʾl-āmālını: reʾsuʾl-mānī FRA1; reʾsuʾl-mālīn AG, MK8, İB3, İS8

[1739] Nazaruñ: +DY1

[1740] ve: +DY1

[1741] Mışruñ: Başranuñ DY1

[1742] sīm-i: +DY1

[1743] şemʿine: şemʿa AG, İB3, İS8, FRA1

[1744] Ve: -DY1, -FRA1

[1745] şürefā-yı: şuʿarā-yı AG, MK8, İB3, İS8

[İB3 37b]Nazm (85)^[1746]

Fe'îlâtün Mef'â'ilün Fe'îlün

Kimi vaşşâf u^[1747] hüsni^[1748] kimisi hâl

Kimi şâ'ir dizer kimisi remmâl

[İS8 46a]Nesr^[1749]: Kimi^[1750] meta^c-ı Hüsniⁿ h'vâceleriyle^[1751] mu'âmilde^[1752] hayrân ve [MK8 34a]kimi deve dellâl^[1753] gibi bir şive-i şütür^[1754] için ser-gerdân tahte'l-çal'a-i^[1755] 'Aşkuñ keyfiyet^[1756]-i esrâr ile^[1757] [DY1 36a]kendülerin unıtmışlar. Ve hengâme-i Hüsniⁿ kışsa-h'vânları ile orada^[1758] bazar tutmuşlar. Ve'l-hâşıl Nazar her meclise kim irdi^[1759] gördi ki meş'â'il-i mesâcidinüñ silsilesi [FRA1 37a]kandîl-i mâh gibi^[1760] sakf-ı minâyâ çıkar. Ve kanâdil-i mekâbirinüñ^[1761] meş'alesi mihr-i şubhgâh-şifat çerâğı hânkâh-ı 'arşdan yaçar. Bâd-ı bahâr büstânlarında^[1762] düşe dura yürür^[1763] ve âb-ı cüy-bâr-ı gülistân kenârında^[1764] dîvânevâr zencîrin sürür. Nazar ol hadâ'ik-i gülzârda ve şakâ'ik-i sebzârda ruhsâr-ı [AG 101]yâr gibi bir bâğ-ı behişt-âşâr gördi ki tabak tabak gülleri açılmış ve deste deste sümbülleri saçılmış Yüsufüñ^[1765] gülgün^[1766] pîrâhenin^[1767] kana bandurmuş. Ve benefşe Ya'kübvar hırka-i

[1746] Başlık: **Meşnevî** İS8; **Beyt** AG, MK8, İB3; **Ferd** FRA1; -DY1

[1747] u: -DY1

[1748] hüsni: zülfü AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1749] Başlık: **Nesr** -DY1

[1750] kimi: -İS8

[1751] h'vâceleriyle: h'vâceler eyler DY1, FRA1

[1752] mu'âmilde: mu'âmelede DY1, FRA1

[1753] dellâl: dellâl DY1, FRA1

[1754] şütür: meşter DY1, FRA1

[1755] çal'a-i: 'alâyı MK8

[1756] keyfiyet-i: -MK8

[1757] esrâr ile: esrâriyle MK8

[1758] orada: -İB3

[1759] irdi: irdi bir mahalle AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1760] gibi: -MK8

[1761] mekâbirinüñ: me'âbidinüñ AG, İB3, İS8, FRA1

[1762] büstânlarında: büstânlarda AG, İS8

[1763] düşe dura yürür: DY1, FRA1; düşe yürür AG, MK8, İB3, İS8

[1764] kenârlarında: kenârında DY1

[1765] Yüsufüñ: Yüsuf-ı DY1, AG, MK8, İS8, FRA1

[1766] gülgün: gül gülgün DY1, AG, MK8, İS8, FRA1

[1767] pîrâhenin: pîrâheni DY1, AG, MK8, İS8, FRA1

mâtemin göge yandurmuş^[1768]. ‘Abherleri^[1769] nâz uyhusından maḥmûr u^[1770] ser-gerdân ve nergisleri ^[İS8 46b]yaz uyhusında^[1771] bîmâr u^[1772] nâ-tuvân reşehât-ı zülâlınden âb-ı Hızruñ menzili zulemât u nefehât-ı şîmâlinden dem-i ‘İsâ bir nefeslik ḥayât âteşin güllerinden^[1773] bülbül^[1774]-çerâğ-ı ‘aşka pervâne ve miskîn sünbüllerinden benefşe gömgök deli ve lâle kıpkızıl dîvâne.

[İB3 38a]Nazm (86)^[1775]

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

Göyünmiş lälenuñ bağrında dâğı^[1776]

Dil-i ‘uşşâkdan yakmış^[1777] çerâğı

[MK8 34b]Reyâḥın eylemiş sünbüllerin çîn

Benefşe ḥatt-ı dil-ber gibi müşğîn^[1778]

Çözülmiş sünbülün müy-ı siyâhı

Urınmış lâle^[1779] la‘lîn şeb-külâhı

[DY1 36b]Şıfat-ı Ḥâl ve Nokta-i Dâ‘ire-i Cemâl^{[1780][1781]} : Meger kim Ḥüsn-i kamer^[1782]-ruḥsâruñ şehri Dîdâruñ ^[AG 102]ḥavâlîsinde bir^[1783] Ḥâli^[1784] vardı^[1785] kim vilâyet-i Zengbârda sevâd-ı

[1768] yandurmuş: boyandurmuş AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1769] ‘abherleri: ‘abherler AG, MK8, İB3, İS8

[1770] u: -DY1, -FRA1

[1771] uyhusında: uyhusından AG, MK8, İB3, İS8

[1772] u: -FRA1

[1773] güllerinden: güllerinde DY1, FRA1

[1774] bülbül: bülbüller AG, MK8, İB3, İS8

[1775] Başlık: **Mesnevî** DY1, AG, İS8, FRA1; **Beyt** MK8, İB3

[1776] dâğı: tâğı DY1

[1777] yakmış: yaçar İB3

[1778] müşğîn: miskin MK8, İB3

[1779] lâle: lälenuñ İS8

[1780] Başlık: **Şıfat-ı Ḥâl ve Nokta-i Dâ‘ire-i Cemâl: Neşr** İS8

[1781] **Yüz Dairesindeki Nokta ve Hâl/Ben’in Tanıtılması**

[1782] kamer-: perî- İB3, FRA1

[1783] bir: -DY1

[1784] Ḥâli: -DY1

[1785] vardı: vâz idi DY1

dāde-i ūlū¹-ebşār ve merdüm-i çeşm-i rūzgār idi^[1786]. Ve^[1787] lu^cbet-i [FRA1 37b]cemâlde satranc-ı muhabetüñ şāhı ve naç-ı hüsniñ baydaç-ı siyāhı olup nice şāhlardan lu^cbla fīl ve at oynamış idi^[1788]. Ve nice^[1789] dil-ārāmları menşūbu^[1790] ile bir^[1791] ruḥ^[1792] yüzinden^[1793] māt itmiş idi. Egerçi kim^[1794] ḥabb-i fülful ve dāne-i қaranfūl gibi bir Hindū-yı siyah-rūy idi. Ammā ki^[1795] adı ḡonce-leblerüñ ağızında ḥabbü¹-misk-şıfat^[1796] Ḥoş-būy idi. Güzellik naç-ınuñ ferzānesi [İS8 47a]ve Ḥüsn-i gendüm-i kevnüñ ve ḥirmān-ı cemâlde^[1797] pervānesi idi^[1798]. Devr-i қamerde zūlf-i siyah^[1799] kimi^[1800] şeb-revlik ile^[1801] şöhret bulmuş idi. Ki^[1802] şehr-i Dīdāruñ қараçileri içinde bir beg olmuş idi.

Nazm (87)^[1803]

Mef'ülü Mefā'ili Mefā'ili Fe'ülün

Pervāne gibi bāl ü perī қаққара^[1804] yanmış

Bir şem^c-i ruḥuñ şevkiyle dūda boyanmış

Nesr: Ḥidmetinde^[1805] қавm-i Zengbārdan аyyārlar var idi ki her biri^[1806] қараçilikde Hindū^[1807]-yı bī-rāh u belā-yı siyāh olup āşüb-ı şehr-yār ve fitne-i mülk^[1808] ü diyār idi. [AG

[1786] ve merdüm-i çeşm-i rūzgār idi: -İB3

[1787] Ve: +DY1, +FRA1

[1788] oynamış idi: +DY1, +FRA1

[1789] nice: +İB3

[1790] menşūbu: bir menşüb İB3

[1791] bir: -İB3

[1792] ruḥ: zeḥ DY1, FRA1

[1793] yüzinden: -İB3

[1794] kim: -DY1, -FRA1

[1795] ki: +DY1, +FRA1

[1796] -şıfat: gibi AG, İS8, FRA1; -MK8, -İB3

[1797] cemâlde: cemālinüñ AG, İS8; cemâlde MK8, İB3

[1798] pervānesi idi: bir dānesi MK8, İB3

[1799] zūlf-i siyeh: siyeh zūlfle AG, İS8; -DY1, -MK8, -İB3

[1800] kimi: +FRA

[1801] şeb-revlik ile: şeb-revligle şöyle DY1, MK8, İB3; şöyle AG, İS8;

[1802] Ki: -FRA1

[1803] Başlık: **Nazm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3; **Meşnevī** İS8; **Ferd** FRA1

[1804] қаққара: odlara İB3

[1805] Ḥidmetinde: Ḥidmetde AG, MK8, İB3, İS8

[1806] biri: her biri AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

[1807] Hindū: bir Hindū idi DY1; her biri Hindū AG, MK8, İS8, FRA1

[1808] mülk: zār DY1, FRA1

^[103]Şem^c-i Hüsnuñ ^[MK8 35a]dūd-ı siyāhına ^[İB3 38b]ser-ā-ser boyanmışlar ve pervāne-i pür-sūhte gibi kapkara yanmışlar idi^[1809].

Nazm (88) ^[1810]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ārız-ı gül-nāra vü şem^cī bevd efrūhte
Hālhā ber-gerd^[1811] ü pervāne hāy-ı sūhte

^[DY1 37a]Nesr^[1812]: Nazar pergār-şifat-ı Hālūñ dā'iresinde ser-gerdān ve ol noқта-i müşg-bāruñ çevresinde bī-ser ü sāmān olup didi kim: Ey noқта-i süveydā-yı bāl ve ey^[1813] merkez-i dā'ire-i hüsñ ü cemāl sen ki ruhsār-ı ėāleme zīb ü zeyn ve dīde-i ādeme kıurretü'l-ėaynsın ben bī-sitāre^[1814] vü baht-ı siyāhı^[1815] sen māh ile^[1816] *ķarnen ba'd-ı firāķen*^[1817] burc-ı devletde^[1818] hem-ķırān ve^[1819] baṭnen ba'ḗde baṭnin meşīme^[1820]-i hılķatda ^[İS8 47b]tev^oeman olup lā-büdd evvel ėalāķa-i ^[FRA1 38a]cibilli ve rābıṭa-ı küllī āhir nāfevār būy-ı müşg-i Tātār ile ben yābis-mizācuñ dimāġ-ı huşķını^[1821] ter ve meşāmmını mu'atṭar idüp sebep-i ėaşķ u meşķ ve ėillet-i mizāc^[1822]-ı huşķ oldu. Bu ġün ol ġündür ki^[1823] ben gedā āh u vāh ile^[1824] dervīşāne hırman-ı

^[1809] idi: +DY1

^[1810] Başlık: **Nazm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3; **Meşnevī** İS8; **Ferd** FRA1

^[1811] ber-gerd: bir gerdā DY1; -FRA1

^[1812] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; -DY1

^[1813] ey: +DY1, +FRA1

^[1814] bī-sitāre: sitāre AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[1815] ve baht-ı siyāhı: siyāh AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[1816] ile: - FRA1

^[1817] *firāķen*: *ķarnin* AG, MK8, İB3, İS8

^[1818] devletde: delevde AG, İB3

^[1819] ve: +DY1, +MK8

^[1820] meşīme: ter-sīme AG; şikem İB3

^[1821] dimāġ-ı huşķını: huşķ-ı dimāġını İB3; daġ-ı huşķı MK8

^[1822] mizāc-ı: -DY1, -FRA1

^[1823] ol ġündür ki: +DY1

^[1824] āh u vāh ile: +DY1

Hüsünüden^[1825] şey'en-li'llāh dāne atmaq^[1826] için āyīnevār nemed-püş olup yüzüm elüme aldum ve bu şüretle sen mäh^[1827]-ı **LAG 104**Yūsuf-cemāle karşı geldüm.

El-kışsa: Nazar-ı c'ayyār^[1828] Hālūñ karaçileri ve mekkār u^[1829] du'acıları ile^[1830] ol gün şehri Dīdāruñ küçe küçe^[1831] bāzārın ve bāğ-ı Ruhsāruñ^[1832] **İB3 39a**güşe güşe gülzārın uğru girmiş büstāna ve yağmacı Tātār^[1833] irmiş **MK8 35b**Şehristāna döndürüp gördüklerine uydılar^[1834] ve irdüklerini şoydılar^[1835]. Buçuq sātde bütün şehre vāveylā koydılar^[1836]. Ol bir bölük Hindū-yı **DY1 37b**güm-rāh u belā-yı siyāh göz karasıyla nā-gāh bāğ-ı Ruhsārda bir nergiszāra irdiler. Ve kılıcın yaşlanup yatmış bir dilāver gördiler kim^[1837] zehr-āb-ı ecelden^[1838] tīg-i hūn-bāra^[1839] āb u hañçer-i ābdārına^[1840] seng-i cefā ile tāb virmiş^[1841]. Tīg ü tizinden^[1842] **İS8 48a**ve şemşir-i hūn-rizinden^[1843] pehlivān-ı sipihruñ cigeri kanla tölmiş. Ve cevşen-i zer ü simin^[1844] u zerre^[1845] zerrini endāmında halka halka olmuş bir tır-endāz-ı çālāk idi. Ki bir^[1846] oq atımı yerden sineler zaħm-ı tırinden şad-çāk idi^[1847]. Adı^[1848] Gamze-i tīg-zen ve laqabı Ciger-delen idi. Rāvi eydür^[1849]: Meger kim Nazaruñ peder ü māderi ve nūr-ı dīdeleri ve sürür-ı sineleri^[1850]

[1825] hırmen-ı Hüsünüden: ve hırmen-ı Hüsün FRA1

[1826] atmaq: itmek İB3

[1827] mäh-ı: -DY1, -FRA1

[1828] c'ayyār: c'ayyāruñ AG, İS8, FRA1

[1829] u: -DY1, -FRA1

[1830] du'acıları ile: c'amacileriyle İB3

[1831] küçe küçe: küçe-be-küçe AG, MK8, İB3, İS8

[1832] Ruhsāruñ: Ruhsār AG, MK8, İS8

[1833] Tātār: Tātāra DY1, FRA1

[1834] uydılar: uyarlar DY1, FRA1

[1835] şoydılar: şoyarlar DY1, FRA1

[1836] koydılar: koyarlar DY1, FRA1

[1837] kim: -DY1, -FRA1

[1838] ecelden: acılığında AG, MK8, İB3

[1839] hūñ-bāra: hūñ-bārına AG, MK8, İB3, İS8

[1840] ābdārına: tābdārına İB3

[1841] virmiş: virüp DY1

[1842] tizinden: tiz DY1

[1843] ve şemşir-i hūn-rizinden: +DY1, +FRA1

[1844] zerr ü simin: zerr-i simin İB3; simin DY1, FRA1

[1845] zerre: zerrede DY1, FRA1

[1846] bir: -DY1

[1847] şad-çāk idi: şad-çakdı AG, İB3; çakdı İS8; pakdı MK8

[1848] Adı: -DY1, -FRA1

[1849] rāvi eydür: rāvi ider: FRA1; rāvi İB3

[1850] ve sürür-ı sineleri: +DY1, +FRA1

tufüliyyet cāleminde ve şabāvet deminde^[1851] iken deryā-yı siyāhdan güz̄er ve baħr-ı sefīde sefer iderken Nazaruñ bir qarındaşı ^[FRA1 38b]gözyaşu gibi iki gözi^[1852] arasında ve baħr-ı sefīd^[1853] ^[AG 105]ü^[1854] siyāh u qarasında^[1855] Nazardan cüdā ve peder ü māder çeşmlerinden^[1856] ^[İB3 39b]nā-peydā olmuş idi. Rūzgārla sevāhīl-i şeh̄r-i Dīdāra ve menāzil-i Ĥüsn-i kamer-ruhsāra yol bulmuş idi. İttifāk ol şīr-i merd-efgen^[1857] bu Ġamze-i tīg-zen idi ki ol nergiszārda^[1858] āhuları nāz ^[MK8 36a]uyħusına varmış. Ve şīr-i felege ĥvāb-ı ĥargūş virmiş idi. Meydān-ı Melāħatda şöhet^[1859]-i şeh̄r-i Dīdār ve silāhdār-ı Ĥüsn-i perī-ruhsār idi. Bir^[1860] zamāndan soñra ki Ġamze-i maħmūr u ĥarāb ve ālūde-i ^[İS8 48b]ĥvāb uyħudan uyandı. Ve cāşıqlaruñ ^[DY1 38a]ķanına ķanar^[1861] gibi mestlik uyħusına ķana ķana ķandı. Hemān kav̄s-i ķudretten^[1862] atılmış bir tīr-i ķaža^[1863] gibi cālāk-ı^[1864] peykān-ı ecelle Nazaruñ sīnesi^[1865] cāk u ciġerin zaħmnāk itmek içün elinde zebān-ı mār ve dendān-ı ejderhāvār bir rişte^[1866]-i merdüm-şikār ve ĥançer-i sīne-güzār dutup^[1867] didi ki: Ey lāle-i sīr-āb gibi kendü^[1868] ķanına teşne ve bahār-ı cōmri cāvidānuñ^[1869] āb-ı revānına teşne bu lālezārda gül-ruhsārlaruñ baġrı ġonceveş pūr-ħün ve lāle-cizārlaruñ cehresi^[1870] ĥün-ı ciġer ile gülgün iken sen ne yürek ile bu gülzāruñ ĥün-ı ġoncaların dermege bu bāġa geldüñ. Ve ne yüzle rengīn güllerine şabāvār yüz sürmege^[1871] hevā ^[İB3 40a]ve^[1872] heves ķıldıñ. Pes

[1851] deminde: zamānında FRA1

[1852] gözi: göz AG, MK8, İB3, İS8

[1853] sefīd: sefīdüñ AG, MK8, İB3, İS8

[1854] ü: +DY1

[1855] siyāh u qarasında: siyāhıñ qarasında DY1

[1856] çeşmlerinden: çeşminden AG, MK8, İB3, İS8

[1857] şīr-i merd-efgen: merd şīr-efgen DY1

[1858] nergiszārda: nergisde DY1, FRA1

[1859] şöhet: -DY1

[1860] bir: her DY1

[1861] ķanar: ķana MK8

[1862] ķudretten: ķışşadan DY1, FRA1

[1863] tīr-i ķaža: bir ķışşa DY1, FRA1

[1864] cālāk-ı: cālāk u DY1, FRA1

[1865] sīnesi: sīnesin AG, MK8, İB3, İS8

[1866] rişte: deste DY1, FRA1

[1867] dutup: +DY1

[1868] gibi kendü: gibi AG, İS8

[1869] cāvidānuñ: cüy-bārnuñ AG, MK8, İS8, FRA1; cüy-bār-şıfat İB3

[1870] cehresi: cehreleri: DY1, FRA1

[1871] şabāvār yüz sürmege: yüz sürmege şabāvār AG, MK8, İS8, FRA1; yüz sürmege bād-ı şabāvār İB3

[1872] hevā ve: hevā DY1

Ġamze hemān-dem^[1873] göz dikdi^[1874]. Kim^[1875] Nazaruñ ^[AG 106]teninden cāme-i cānını^[1876] şoya^[1877] ve haṭṭ-ı hayātın^[1878] tahta-i vücūddan āb-ı tīġle yuya. Meger kim Nazaruñ ^[FRA1 39a]anası Nergis-bānū-yı şehlā-çeşmüñ gevher-i seyl-ābından münevver^[1879] ve çarḥ-ı semānīden^[1880] müdevver mühre-i mihr-i māh gibi iki şāh mühresin ve bir^[1881] şeb-çerāġ-ı ālem-şöhresi ^[İS8 49a]vardı kim her biri^[1882] ^[MK8 36b]yākūt-ı rümmāniden ābdār ve la¹-i Bedaḥşānīden tābdār idi. Birini^[1883] göz degmesün diyü Nazar-ı ‘ayyāruñ kulaġına ḥalkāvār bend ve birini^[1884] def^c-i zaḥm-ı çeşm için Ġamze-i ḥūnhvāruñ kılıcınıñ bāġına ḥamāilvār^[1885] peyvend itmiş idi. Ol dem ki Ġamze-i ḥūn-rīz qarındaşı ^[DY1 38b]Nazaruñ ḳanın dökmege āhenüñ sitiz ve Ḳābil Hābilüñ^[1886] ḳatline ḥiz ider gibi tīġ-i ‘adāvetin tiz idüp yürüdi^[1887]. İttifāḳ ol gevheri Nazaruñ gūşında^[1888] görüp ol ḳilāde-i māh-ı nevde^[1889] ve bu^[1890] mühre-i Zühre-pertevde mihr-i rūşenāyīden çehre ve baḥr-ı āşināyīden behre gördi. Nazar-ı mühre-bāz ve^[1891] maḳām-rāz^[1892]-ı endāzdan ol mührenüñ nijādın ve üstād-ı şāḥib-gūşādın şordı^[1893]. Ol şeb-çerāġ-ı māh-peyker ḳanġı deryānuñ dürcinden lāmi^c ve ol^[1894] Zühre-i mihr-i manzar ḳanġı^[1895] ^[İB3 40b]semānuñ burcından^[1896] tāli^cdür. Ol silk-i cevāhir saña ne silsile ile vāşıl ve manzūme-i

[1873] hemān-dem: hemān DY1, AG, MK8, İS8, FRA1

[1874] göz dikdi: gördüğüm: DY1

[1875] kim: -DY1, -İB3

[1876] cānını: hayātını MK8; siyāhı: İB3, FRA1

[1877] şoya: şunuyor DY1

[1878] hayātın: hayātını DY1

[1879] münevver: -DY1

[1880] semānīden: zemānīden DY1

[1881] bir: +DY1

[1882] biri: bir DY1

[1883] Birini: her birini İB3

[1884] birini: her birini İB3

[1885] ḥamāilvār: ḥamāil gibi AG, MK8, İS8, FRA1; ḥamāil gibi ānı İB3

[1886] Ḳābil Hābilüñ: Hābil Ḳābilüñ MK8, FRA1

[1887] yürüdi: +FRA1

[1888] gūşında: ḳulāġında DY1, FRA1

[1889] nevde: neve AG, İB3, FRA1; nev gibi MK8; nura İS8

[1890] bu: +DY1

[1891] mühre-bāz ve: mühre-bāzdan DY1, FRA1

[1892] maḳām-rāz: maḳām-sāz AG, MK8, İB3, İS8

[1893] şordı: şordı ki AG, MK8, İB3, İS8

[1894] ol: +DY1, +FRA1

[1895] ḳanġı: ḳaçıncı: AG, İB3, İS8, FRA1

[1896] burcından: ucından AG, MK8, İS8, FRA1

zavāhirine ʿalāka ile ^[AG 107]gerdenine ḥamā'il olmuşdur didi. Nazar eyitdi: Ey ahraman-ı mülküñ^[1897] serveri ve Nerīmān-ı iqlīm^[1898]-dilāveri. Egerçi kim^[1899] bu gevherüñ nūr u^[1900] ziyāsı ^[İS8 49b]ve şule-i ʿālem-ārāsı ne dürcüñ gevheri ve kaḡı bir çok aḡter ü^[1901] burcın^[1902] necm-i ezheri olduğı^[1903] ve bu reng-i rüşenāyī ne kevkebden ve mihr-i āşināyī ne mevākibden^[1904] alduğımı^[1905] güнден rüşen-delīl ve karanu gicede çerāğı meh-tāb^[1906] gibi ^[FRA1 39b]hādī's-sebīldür. Ammā ki^[1907] şöyle mervīdür ki ol dem ki kumār-ḡāne-i çarḡuñ şeş-darbāzı ve taş^[1908]-ı feleküñ ^[MK8 37a]mühre-endāzı bu Kaʿbeteyn-i sefid ü siyāh ve mühre-i mihr ü māhı naç-ı āsmānda ḡaltān ve bisāt-ı kevn ü mekānda ser-gerdān itdükte yedi dürlü cevherden müretteb^[1909] ve bir dāne gevher^[1910]-i müdevverden mürekkeb^[1911] mīnā-yı siyah-fām ^[DY1 39a]ile şehir^[1912]-i Ṭabaḡāt-nām^[1913] yedi ṭabaḡa bir şehir-i üstivār itmiş^[1914]. Ve^[1915] kuvvet-i Bāşıra^[1916] adlu nūrdan bir melīki ol vilāyete nāzır-ı deyyār itmiş. Ol şāhuñ Hindūstān serverlerinden merdüm-i Bīnā adlu bir^[1917] ḡulamından ve Türkistān duḡterlerinden Nergis-i şeḡlā dirler^[1918] bir cāriye-i sīm-endāmından Ğamze ve Nazar dimekle meşhūr şehir-i Ṭabaḡātta iki birāder zuhūr itdi. Ki^[1919] her biri nūr-ı başiretle ādemüñ çeşm-i ^[İB3 41a]cihān-bīni ve ʿālemüñ

[1897] mülküñ: mülk-i AG, MK8, İB3, İS8

[1898] iqlīm: taʿlīm MK8

[1899] kim: -DY1, -FRA1

[1900] u: -DY1, -FRA1

[1901] bir çok aḡter ü: +DY1, +FRA1

[1902] burcın: -DY1, -FRA1

[1903] olduğı: olduğına AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1904] ve mihr-i āşināyī ne mevākibden: +DY1

[1905] alduğımı; alduğına AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1906] meh-tāb: māh-tāb DY1; -MK8

[1907] ki: +DY1

[1908] taş: tāvus DY1

[1909] müretteb: mürekkeb AG, İS8; -İB3

[1910] gevher: güher DY1, FRA1

[1911] mürekkeb: müretteb AG, İS8

[1912] şehir: -AG, -MK8, -İS8

[1913] Ṭabaḡāt-nām: Ṭabaḡā-nām DY1, FRA1

[1914] itmiş: itmiş kim AG, MK8, İB3, İS8

[1915] Ve: +DY1

[1916] Bāşıra: Bahire MK8; -AG

[1917] bir: -DY1, -FRA1

[1918] dirler: rehberlerinden MK8; rehberlü FRA1

[1919] Ğamze ve Nazar dimekle meşhūr şehir-i Ṭabaḡātta iki birāder zuhūr itdi. Ki: -İB3

merdüm-i dīde-i ‘ayne’l-yaķını idi. Ben bende ol gözyaşı gibi^[1920] nazardan^[1921] dūr [İS8 50a]ve dīde-i merdüm-zādelerden mahcūr ve^[1922] [AG 108]Nazar-ı üftādeyem. Ki qarındaşum Ğamze ile her-dem yedi tabaķa bir қаşr-ı züccācīde^[1923] ve revāk-ı ābnūs u ‘ācīde kuşūr-ı muṭbaķimüz çarḥ-ı mu‘allaķ ve kubb-e-i ezraķ gibi^[1924] *tabaķān-‘an-tabaķin*^[1925] idi. Meşīme-i ğaybīde nuṭfe-i ḥilķatimüz *min sulāletin min tūnin*^[1926] ve şīşe^[1927]-i şulbīde^[1928] ‘alāķa^[1929]-i fıṭratımız *fī-ķarārın meķin*^[1930] Mesīḥāvār tıynet-i nūr-ı nūrānımız^[1931] ve cibilliyet-i ruḥānīmūze^[1932] meşārī‘-i envārımızuñ teķātu‘ u şevārī‘-i nūr-ı āsarımızuñ maķātī‘-ı hey‘et-i şalīb olduĝı [MK8 37b]dāl u şāhid-i ḥāl idi. Ammā ğāh bir tār-ı^[1933] ‘ankebūta düşmiş. Megesvār bī-ārām u bī-ķarār ve ğāh baḥr-ı siyāhīde^[1934] māhī-ı^[FRA1 40a]şıfat dām u^[1935] şebīkeye giriftār. Her şebīkenūñ şūreti bizüm āyīnemüzde ma‘lūm ve biz kendü ḥālimüz^[1936] müşāhedesinden maḥrūm idük^[1937]. Ve [DY1 39b]bu gevher-i ābdār u mūhre-i tābdārdur^[1938] ki^[1939] merdüm-i ‘ayn-ı ‘ālem ve nūr-ı çeşm-i benī ādemdür. Terķībi cevāhir-i ‘ulviyyeden bir cevher-i^[1940] semāvī ve ‘anāşır-ı süfliyyeden üç gevher-i mā‘īdendür. Ol dem ki^[1941] peder ü māderimiz^[1942] iki birāder ile^[1943] deryā seferinde [İS8 50b]gird-āb-ı [İB3 41b]bī-ķarārı ve rūzgār-ı nā-hemvārı nūr-ı didelerinūñ

[1920] gözyaşı gibi: gözyaşıyla MK8

[1921] nazardan: nazarlardan D; nazarlarından İB3

[1922] ve: -DY1, -FRA1

[1923] züccācīde: züccācī AG, İB3, İS8

[1924] gibi: -MK8

[1925] “[Şüpheşiz] siz hâlden hâle geçeceksiniz (Kuran-ı Kerim, 84/19).”

[1926] “... çamurdan(süzülmüş) bir özden [yarattık] (Kuran-ı Kerim, 23/12).”

[1927] şīşe: şeniyye AG, İS8

[1928] şulbīde: şalbīde DY1, FRA1; cibillīde AG, İS8

[1929] ‘alāķa: ‘alaķ AG, MK8, İB3, İS8

[1930] “... saĝlam bir karargāha (ana rahmine) yerleştirdik (Kuran-ı Kerim, 23/13).”

[1931] nūr-ı nūrānımız: nūrānı DY1, MK8, İB3, FRA1

[1932] ruḥānīmūze: ruḥānīmüzde DY1, FRA1

[1933] bir tār-ı: perde-i DY1, AG, MK8, İS8, FRA1

[1934] siyāhīde: siyāhda AG, İS8; siyāh MK8

[1935] u: +DY1

[1936] ḥālimüz: ‘ālemimiz AG, İS8

[1937] idük vü: idük DY1

[1938] tābdārdur: tābdār AG, MK8, İB3, İS8

[1939] ki: +DY1, +FRA1

[1940] cevher-i: cevher DY1, FRA; cevherden AG, İS8

[1941] ki: +DY1, +FRA1

[1942] māderimiz: māderin MK8; māder biz AG, İB3, İS8

[1943] birāder ile: birāderi FRA1

birisini^[1944] nā-bedīd-i dīdār^[1945] ve ġarīk-i emvāc-ı biḥār itdiler. Ol dem bu demdür. Ķarındaşum Ķamze-i tīr-i Ḥamza gibi sipihriñ kemānı^[1946] kañğı albe atduğını^[1947] ve ciğerimde cevr oı ^[AG 109]gibi ande batduğını^[1948] bilmedüm^[1949]. Cānuma geince istedüm tīr-i ġam gibi sīnemde^[1950] nişānın^[1951] bulmadum.

Nazm (89)^[1952]

Mef'ülü Fā'ılätü Mefā'ilü Fā'ilün

Bilmen^[1953] ciğerde ġamzeñ oı ande batdı kim

Cānuma gedi^[1954] ben^[1955] anı arayı arayı

Nesr^[1956]: **El-ışşa**^[1957]: Ķamze-i^[1958] dilāver Nazaruñ^[1959] ol ciğer^[1960] delici ve yürekler dilici^[1961] ḥasret kılıcınıñ şerḥa şerḥa yaraları ve firat tıđınıñ anlı anlı ciğer-pāreleri^[1962] gibi kelimātından lāle-şıfat bağrı pür-ḥün ve girībān u dāmānı gözleri^[1963] yaşından gülgün olup^[1964] yağın bildi kim^[1965] Nazar kendüniñ nuṭfe^[1966]-i arābetle öz^[1967] ḥilatde tev'emānīde ve uf-ı uḥuvvetde bir gicede böyle doğmış^[1968] necm-i tābānīdür^[1969]. Ol dem^[1970]

^[1944] nūr-ı dīdelerinüñ birisin: -DY1

^[1945] nā-bedīd-i dīdār: nā-bedīdar İB3, FRA1

^[1946] kemānı: kānı MK8

^[1947] atduğını: atduğın AG, İB3, İS8; akduğını MK8

^[1948] batduğın: batduğını DY1, FRA1

^[1949] bilmedüm: bildüm DY1, FRA1

^[1950] sīnemde: -İS8

^[1951] nişānın: nişān İB3; nişānın İS8

^[1952] Başlık: **Nazm** DY1, AG; **Beyt** MK8; **Meşnevī** İB3, İS8; **Ferd** FRA1

^[1953] Bilmen: Bilmen: DY1, FRA1; -MK8

^[1954] gedi: yetdi MK8

^[1955] ben: -DY1, -FRA1

^[1956] Başlık: **Nesr** AG, MK8, FRA1; -DY1, -İB3, -İS8

^[1957] **El-ışşa**: -FRA1

^[1958] Ķamze-i: Ben Ķamze-i FRA1

^[1959] Nazaruñ: Nazaruñuñ DY1; Nazarla FRA1

^[1960] ciğer: ciğerler DY1, FRA1

^[1961] ve yürekler dilici: -MK8

^[1962] ve firat tıđınıñ anlı anlı ciğer-pāreleri: -İB3

^[1963] gözleri: güzerleri MK8

^[1964] olup: oldu DY1

^[1965] bildi kim: bildügi DY1

^[1966] nuṭfe: nota İB3

^[1967] öz: mader-i AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

^[1968] doğmış: doğmış AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[1969] necm-i tābānīdür: ḥāme ü tābānīdür DY1

^[1970] ol dem: +DY1

kanlı ^[MK8 38a] yüregi şol tîr-i şayyâd doqınmış ^[1971] âhû gibi oynadı. Ve iki gözinden iki oq yarası gibi ciğeriniñ kanı ^[1972] kaynadı. Pes Ğamze buyırdı kim: Türkistānuñ âhuları göbek göbek müşg-i ezfer ^{[FRA1 40b][İS8 51a]} ve Hindūstanuñ sünbül-būları table table ^[DY1 40a] anber-i ^[1973] terle ^[1974] Nazara nişāra ve ayağı toprağına İşāra gelüp Ğamzenüñ dilāverleri tîr ü kemān ^[1975] ve tîg ü sinān ile ^{[AG 110][İB3 42a]} Nazar-ı şāhānı ortaya aldılar. Ve ^[1976] Ğamzenüñ ^[1977] ol iki ^[1978] kemer-i hilāl-i peykeri ^[1979] küngüresinde olan qaşr-ı Muqarnes manzara geldiler. Nazar çünki Ğamzenüñ menziline bir nişāne-i tîr miqdāri yer qaldı kirpikleri ucından gūşe-i çeşm ile nazar şaldı gördi. Ki Qavs-ı Qūzah gibi iki ser-nigün kemerde hāme *ve mā yeşturūn* ^[1980] birle āyet-i Nūn yazılmış. Bir anberin-tāk ki *lem yuḥlaḳ mişlūhā fī'l-bilādu* ^[1981] -*āfaḳ* ^[1982] ve raqam-ı müşgīn-midādla sūre-i Şād-naqş olmuş ^[1983]. Yedi tabaqa ābnūs u acdan bir qaşr-ı zücācī ki derūnı vü ^[1984] bīrūnı qaşr-ı mīnā gibi pür-nūr ve der ü dīvārı künbed-i ḥadrā-şıfat yedi tūrlü ^[1985] gevher-i nūrānīyle ma'mūr idi. Pes Ğamze-i merd-efgen qarındaşı Nazar-ı şāhib-i güheri ziyāret itdi ^[1986]. Ol ^[1987] gice Nazara qarşu yaluñ yüzlülerüñ şem' ^[1988] yandı. Ve Ğamzenüñ uyumuş baḫtı fitne-i āḫir-zamān gibi uyḫudan ^[1989] uyandı. Ğamzenüñ ^[1990] mestāne sākīlerinden ^[1991] ^[İS8 51b] ve şerāb-ı aşkuñ cur'a-i bākīlerinden Nazar ol gice mest ü ḥarāb ve ālūde-i mey-i nāb olup

[1971] toqumış: doqumış AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1972] kanı: -MK8

[1973] anber-i: anber-i MK8

[1974] terle: ter ile İB3; terlerle MK8

[1975] kemān: kemān ile AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1976] Ve: -FRA1

[1977] Ğamzenüñ: -FRA1

[1978] iki: +DY1, +İB3

[1979] hilāl-i peykeri: peyker-i hilāl İB3

[1980] "... yazdıklarına andolsun ki ... (Kuran-ı Kerim, 68/1)."

[1981] *bilādū*: +DY1

[1982] "O (İrem Şehri) ki, beldeler(ülkeler) içinde onun bir eşi yaratılması (Kuran-ı Kerim, 89/8)."

[1983] olmuş: olmuş idi DY1, FRA1

[1984] vü: +DY1

[1985] tūrlü: dūrlü AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[1986] pes Ğamze-i merd-efgen qarındaşı Nazar şāhib-i güheri ziyāret itdi: -MK8, -İS8

[1987] ol: bes ol FRA1

[1988] şem': şem' gibi MK8

[1989] uyḫudan: -İB3

[1990] Ğamzenüñ: ve Ğamzenüñ FRA1

[1991] sākīlerinden: sākīlerin DY1, FRA1

[MK8 38b]eline gāh piyālelerüñ^[1992] dil-i pür-ḥünün^[1993] ve gāh sākīlerüñ cām-ı gülgünün^[1994] [DY1 40b]aldı. Şabāḥa dek^[1995] iki elleri^[1996] yārin ḥınnālu eli^[1997] gibi ḳan içinde [İB3 42b]ḳaldı. Pes Ğamze-i dil-düz ḳarındaşı Nazar-ı fırūzı evvel ḳāşāne-i felek-ṭāḳa ve şoḫbetgāḥ-ı kamer-nitāḳa götürip şerāyet [...] vü mürüvveti ve ḳāʿide-i fevt ü fütüvveti yerine yetürdi. Aḫşamdan sabāḥa degin ʿayş u nüşı iki ḳarındaşı birbirin der-āgüş idüp gāḥ bir sāgarla mest ü ḫarāb ve gāḥ bir pīster içinde hem-ḫvāb oldılar. Nā-gāḥ mühre-bāz-ı devrān-ı derünü perde-i āsmāniden nümāyān u ʿayān ve çehre-i kevn ü mekān çarḫ-ı behīnün zemīnine ʿayn-ı mihr ile nigerān ü nūr-efşān oldı^[1998].

Ḥaber Yaften-i Ḥüsn-i Perī-Peyker-i Ḥüb-Manzar Ez-Āmedin Nazar-ı Edib ü Şāḫib-Hüner ve Velā-yı Kemter ü Kışşa-Nümüden Nazar-ı Be Ḥüsn-i Ālem-ārā-i Edā-yı Ḥüb-Manzar u Şüret-i Dil-i Ḥüb-Şemāʿil^[1999]: Rāvi-i küher böyle rivāyet ve nāḳil-i suhen bu vechle ḫikāyet ider ki bu cābende nigār-ı zībā ve yār-ı dil-ārā ḫüsn-i bī-misāl ü bī-hemtāya ḫaber verdüğü Ğamze-i tīg-zentün bir yer ad-ı dehre-zeni ve tevʿem pür-mekr ü fenni vardur. Ki bir nazarda çarḫ çenberini geşt ü güzāra ve hā deyince feyāfī gūnuñ āḫū gamzelerini şayd u şikāra ḳādir bir bād-ı çabük u şatırı ve birāder-i nesebī-i nādiri var imiş. Ki müddet-i medīd-i āmed-i baʿīd nā-peydā vü nā-bedīd oldı. İttifāḳ dünkü gün temāşā-yı gülzār ve gül-geşt-i [DY1 41a]bāğ-ı Ruḫsārda Ğamze-i dil-düzla bulışup bāde-i Nazarda biribiri ile vaḫşet yüzinden çalışup o ʿāḳıbet ālāmı cemre-i āşināyī ve sīmā-yı rüşenāyīden biribirinde bir eşer^[2000].

[1992] piyālelerüñ: piyālentün DY1, FRA1

[1993] pür-ḥünün: pür-ḥün DY1, FRA1

[1994] “gülgünün” sözcüğü DY1 nüshasının 40b numaralı sayfasının sonunda ve 41a numaralı sayfasının başında tekrarlanmaktadır. İstinsah hatası olduğu kanaatindeyiz.

[1995] dek: degin: MK8, FRA1

[1996] iki elleri: iki AG, MK8, İB3, İS8

[1997] eli: elleri DY1, FRA1

[1998] +DY1

Pes Ğamze-i dil-düz ḳarındaşı Nazar-ı fırūzı evvel ḳāşāne-i felek-ṭāḳa ve şoḫbetgāḥ-ı kamer-nitāḳa götürip şerāyet [...] vü mürüvveti ve ḳāʿide-i fevt ü fütüvveti yerine yetürdi. Aḫşamdan sabāḥa degin ʿayş u nüşı iki ḳarındaşı birbirin der-āgüş idüp gāḥ bir sāgarla mest ü ḫarāb ve gāḥ bir pīster içinde hem-ḫvāb oldılar. Nā-gāḥ mühre-bāz-ı devrān-ı derünü perde-i āsmāniden nümāyān u ʿayān ve çehre-i kevn ü mekān çarḫ-ı behīnün zemīnine ʿayn-ı mihr ile nigerān ü nūr-efşān oldı.

[1999] *Peri-Yüzlü Güzel Hüsn'ün Edeblî-Hüner Sahibi Nazar'ın Gelişini Haber Alması, Nazar'ın Başından Geçenleri Ālemi Besleyen Güzel-Görünümlü Hüsn'e Anlatması*

[2000] **Ḥaber Yaften-i Ḥüsn-i Perī-Peyker-i Ḥüb-Manzar Ez-Āmedin Nazar-ı Edib ü Şāḫib-Hüner ve Velā-yı Kemter ü Kışşa-Nümüden Nazar-ı Be Ḥüsn-i Ālem-ārā-i Edā-yı Ḥüb-Manzar u Şüret-i Dil-i Ḥüb-Şemāʿil:**

[AG 111]Nazm (90) [2001]

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün

[FRA1 41a]Şanasın levhe Cibril oldu nâzır

Tecellî nürin anda gördi hâzır

Cihân naqşına bulmağa vuķūf ol

Oķur ol hıtt-ı bī-levh^[2002] ü hurūf ol

Çü bir harf ile bildüğün unıtdı

Pes evvel sözde ders-i āhır itdi

Eger ʿaql u nazar var ise sende

Bilürsin ʿaqla bahş^[2003] olmaz bu fende^[2004]

Bakaraķ naqşa oldu vālih ü zār

Dayandı ķaldı Şanki naqş-ı dīvār

Hevā bezminde oldu mey-perest^[2005] ol

Büt-i Çin için oldu büt-perest ol

Namāzdan^[2006] anuñ^[2007] için lehv ķıldı

Rükū'ın keĵ^[2008] sücūdın sehv ķıldı

Rāvi-i küher böyle rivāyet ve nāķil-i suhen bu vechle hikāyet ider ki bu cābende nigār-ı zībā ve yār-ı dil-ārā hüsn-i bī-miŐāl ü bī-hemtāya haber verdüĵi Ğamze-i tīĵ-zenüñ bir yer ad-ı dehre-zeni ve tev'em pür-mekr ü fenni vardur. Ki bir nazarda çarķ çenberini geşt ü güzāra ve hā deyince feyāfī ĵunuñ āhü ĵamzelerini Şayd u Őikāra ķādir bir bād-ı çabük u Őātırı ve birāder-i nesebī-i nādiri var imiş. Ki müddet-i medīd-i āmed-i ba'īd nā-peydā vü nā-bedīd oldı. İttifāķ dünki ĵün temāŐā-yı ĵülzār ve ĵül-geşt-i ^{DY1} 41a]bāĵ-ı Ruĵsārda Ğamze-i dil-düzla bulışup bāde-i Nazarda biribiri ile vahŐet yüzinden çalışup o ʿāķıbet ālāmu cemre-i āŐināyī ve Őimā-yı rüŐenāyīden biribirinde bir eşer

Metin DY1 nüshası dışında diĵer nüshalarda bulunmamaktadır.

[2001] Başlık: **Nazm** DY1, AG; **Meĵnevī** İB3, İS8, FRA1; **Beyt** MK8

[2002] hıttı bī-levh: hıtt-ı tā levh-i MK8; bī-lafz ol hıttı u İB3

[2003] bahş: muĵabbet MK8

[2004] fende: kande İS8

[2005] mey-perest: öyle mest AG, İB3, İS8, FRA1; ābile pes MK8

[2006] Namazdan: Namazın MK8, İB3

[2007] anuñ: ger anuñ İB3

[2008] keĵ: ger İB3, AG, İS8

Nesr: Dil-i şeh̄r-yār^[2009] gevher-i eşk-bār ile^[2010] ol gice baħr-ı muħiṭ gibi havālarda cūş u ħurūş ve deryā-yı yāķūtı altın gemilerle nūş idüp ol dürc-i cevāhirüñ ķıfl-i mercān^[2011] [AG 112]açardı. Ve zevraķlar^[2012] denizleri iķün^[2013] cür^ca yerine la¹ ü dürr^[2014] şaçardı. [İS8 52a]İttifāķ bunlar bu terāne-i güftār^[2015] ve terennüm-i eş^cārda iken Nağme-i dem-sāz daħi hem-dem ü hem-rāzları ile Bād-pālara^[2016] süvār olup semā^c-ĥānenüñ bābına^[2017] irdiler. Ešnā-yı keyfiyetde [İB3 43a]mutribler arasına^[2018] ķarşu^[2019] revzen-i şem^cden [DY1 41b]iķerü Dilüñ^[2020] şoĥbetine girdiler. Bir ārayiş-i meclis gördiler ki^[2021] cışret-ĥāne-i felekde [MK8 39a]şāhid-i mihr ü māh bu zīneti görmemişdi^[2022]. Ve bezmgāh-ı ins ü melekde^[2023] sākī¹-i devrān ol cām-ı devleti devr-i Süleymānda^[2024] sürmemiş idi.

Der-İştılahāt-ı Edvār^{[2025][2026]}: Pes Nağme-i ĥoş-āvāz dem-nefesle Dilüñ^[2027] tennür-ı sīnesin^[2028] pür^[2029]-nār u^[2030] sūzān ve āteş-i şevķin^[2031] fūrüzān itmeg iķün [FRA1 41b]zümre-i meleki inledüp ve zühre-i felegüñ ķulağın cınladup on iki^[2032] burcın edvārın tamān^[2033] ve nüzül u cürücuñ eṭvārını^[2034] maķām-be-maķām sā^catüñ cübürü^[2035] ve daķā^ciķ ü dürücuñ mürürü

[2009] şeh̄r-yār: şeh̄r-yāruñ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2010] gevher-i eşk-bār ile: eşk-i gevher-bārla AG, MK8, İB3, İS8; gevher-bār idi FRA1

[2011] mercān: mercānın MK8

[2012] zevraķlar: FRA1; zevraķlarla AG, MK8, İB3, İS8

[2013] iķün: iķine açup AG, İB3; açup İS8

[2014] la¹ ü dürr: a¹ ü ter DY1, AG, MK8, İB3, İS8

[2015] güftār: güftārda FRA1

[2016] Bād-pālara: bādlarla AG, İS8

[2017] bābına: yanına İB3

[2018] mutribler arasına: -DY1

[2019] ķarşu: ķarşu ķarşu DY1

[2020] Dilüñ: Nażaruñ FRA1

[2021] ki: -AG, -İB3, -İS8

[2022] görmemiş: görmemişdi AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2023] ü melekde: -DY1, -İB3

[2024] Süleymānda: Süleymān MK8

[2025] **Der-İştılahāt-ı Edvār: +DY1**

[2026] **Devrin İلمي Terimlerinin Kapısı**

[2027] Dilüñ: Nażaruñ FRA1

[2028] tennür-ı sīnesin: tennüresine İB3

[2029] pür-: -İB3

[2030] u: +DY1, +FRA1

[2031] şevķin: -İB3

[2032] iki: -MK8

[2033] tamān: -İB3

[2034] eṭvārını: eṭvārın DY1, FRA1

[2035] cübürü: ubürin DY1, FRA1

ile taḫsīm ü taḫbīḳ-i ḍurūbu^[2036] naḳarāt idüp^[2037] uşul-i Naḡme ve şu‘üb-ı zaḫmesi siḡr-i Hārūt u efsün-ı Mārūtla ḳalup ve ḳuvāya teşīr ve Zühre-i zehrāyı felekde teşhīr idüp bezm-i havāda [İS8 52b]üştür-i şehābı hem raḳḳāş-ı ḫarab-dem-sāz^[2038] ve hem güyende-i [AG 113]terāne-perdāz itdi. Dilüñ^[2039] germiyyet-i şarāb^[2040] tamarlarına mey gibi şöyle girdi. Ve^[2041] bir dem içinde havā-yı neyle ḫırman-ı şabrın yile virdi. Ki^[2042] Dil-i ferhenk^[2043] ol ḫayretle vālih ü dil-teng^[2044] olup şordı ki bu muḫrib-i^[2045] zühre-cemāl kimdür^[2046]. Ki nevāsı şehbāz-ı melekden^[2047] zībā ve şadāsı sünbüle [İB3 43b]felekden a‘lādur. Āvāze-i kemānı^[2048] İşfahān u Ḫicāza ḫolmuş [DY1 42a]ve dervāze-i cemālinden ‘uşşāḳ-ı ‘Acem muḫbir^[2049] olmuşdur. Naḡme eyitdi: Ey şāh-ı müşterī-ḫā‘at ben bende Naḡme nām bir muḫrib-i nāhid-‘işretüm ki āstānum ehl-i münācātuñ Ka‘betü’l-‘uşşāḳı^[2050] [MK8 39b]ve aşḫāb-ı ḫarābatuñ Kible-i Ḫicāz u ‘Irāḳıdır. Hernefes seyr-i^[2051] maḳām ve karārgāh-ı^[2052] şubḫ u şām ile biz rāst on iki ḳabileyüz. Büzürg ü küçekimiz hep bir ḳabileyüz. Ve biri birimize vesileyüz. Ammā tezvīc ü^[2053] imtizāc^[2054] u izdivācla^[2055] eşnāf-ı ḳabā‘ilimiz baḫnen ‘an baḫın yigirmi dōrt dürlü ḍurüb üzre tefrī‘^[2056] ü furū‘ u uşulümüz otuz iki şu‘beye tevzi‘ olinmuşdur. [İS8 53a]Ve her birimiz ‘ilm-i ḳırāatda Ebū Ḫafş-ı [FRA1 42a]Şānī ve seb‘a-ḫūn seb‘ü’l-meşānī yüzi^[2057] esfār-ı enbiyānuñ Zebūr-ı elḫānı ve

[2036] ḍurūb: şurūb DY1, FRA1

[2037] idüp: -DY1

[2038] dem-sāz: -sāz AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2039] Dilüñ: Nazaruñ FRA1

[2040] şarāb: şerābla AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2041] Ve: ki DY1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[2042] Ki: +DY1

[2043] Dil-i ferhenk: Nazar-ı ferhenk FRA1

[2044] dil-teng: denk AG, MK8, İB3, İS8

[2045] muḫrib-i: -İB3

[2046] kimdür: kimindür DY1

[2047] şehbāz-ı melekden: melek şehbāzdan FRA1

[2048] kemānı: kemālī DY1, FRA1

[2049] muḫbir: mütebayyir DY, İB3 ; ḫacıl AG, MK8; ḫacız İS8

[2050] ‘uşşāḳı: ‘uşşāḳ AG, MK8, İB3, İS8

[2051] seyr-i: bir DY1, FRA1

[2052] karārgāh-ı: karārgāhın: FRA1; karārgāhı AG, İS8

[2053] ü: ü ezvāc ve İB3, FRA1; ezvāc ve MK8

[2054] imtizāc: +MK8, +İB3, +FRA1

[2055] izdivācla: u izdivācla İB3, FRA1; izdivāc-ı ezvāc ile DY1; izdivāc u imtizāc-ı izdivācla AG, MK8, İS8

[2056] tefrī‘: tefrīḫ MK8

[2057] yüzi: +DY1, +FRA1

ezkār-ı evliyānuñ meşnevîh-ḥvānıyuz^[2058]. Maḳāmımuзуñ hevāsı müferriḥ ü^[2059] dil-güşā ve kelāmımuзуñ edāsı müferriḥ^[2060] ü rûḥ-efzādur. Gülistānlarımuzdan ^[AG 114]candelîb-i gūyānuñ dāstānı bir varāḳ ve büstānlarımuzdan^[2061] murġ-ı ḥoş-āvāzuñ^[2062] Zebūr-ı elḥānı bir sebaḳdur. Bezm-i şafāda ʿuşşāḳ-ı ney^[2063] gibi^[2064] nevālemüz^[2065] ki^[2066] nāle vü āḥı ehl-i Ḥicāzuñ ^[İB3 44a]evḳāt-ı ḥamsede nigāhıdur^[2067]. Şavmaʿalaruñ ḳandîlin odlara yaḳan āteş āḥ u efgānımuзdur^[2068]. Ve nākūs-ı muġānuñ cañına otlar^[2069] tıḳan^[2070] gülbāng-ı ezānımuзdur. Ḥāliyen^[2071] şāhuñ şīt u şadāsını^[2072] ırāḳdan istimaʿ ile^[2073] ḳulaḳdan ney gibi semāʿla^[2074] iki^[2075] ^[DY1 42b]kemer-beste^[2076] bendesi ve nazārında boynı baġlu ve^[2077] cigeri dāġlu^[2078] efgendesiyüm diyüp senā ile aʿlām-ı merām ve duʿā ile ḥatm-i kelām itdi. Çün Naġme kendüñüñ ḳurüb u şuʿürin^[2079] uşüli ile beyān ve ḥaḳıḳatın ecnās u^[2080] fuşüli ile ʿayān itdi. ^[MK8 40a]Nüdemā-yı meclis-i^[2081] zamān ki her biri muḥāddirāt-ı aḥbārla ve münāzarāt-ı ^[İS8 53b]güzlār-ı feşāḥatda bülbüllere taʿne taşın atarlardı^[2082]. Ve^[2083] belāġatda ʿAtṭāra Mantıḳuṭ-Ṭayr

[2058] meşnevî-ḥvānıyuz: müveşşeh-ḥvānıyuz DY1, İB3

[2059] ü: +DY1

[2060] müferriḥ: müverriḥ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2061] büstānlarımuzdan: büstānlar DY1

[2062] ḥoş-āvāzuñ: ḥoş-āvāzunuñ: FRA1; ḥoş-edānuñ İB3

[2063] ney: +DY1, +MK8

[2064] gibi: +DY1

[2065] nevālemüz: bî-nevālarımuzduñ AG, İB3, İS8, FRA1; nevālarımuzduñ MK8

[2066] ki: +DY1, +FRA1

[2067] nigāhıdur: pencgāhıdur AG, MK8, İB3, İS8

[2068] efgānımuзdur: efgānumın DY1, FRA1; fiġānımuзdur İB3

[2069] otlar: oḳlar DY1

[2070] tıḳan: diḳen DY1

[2071] Ḥāliyen: Ḥāliyâ DY1, FRA1

[2072] şadāsını: şadāsı MK8, FRA1

[2073] ile: vü FRA1

[2074] semāʿla: semāʿ DY1, FRA1

[2075] iki: +DY1, +FRA1

[2076] kemer-beste: beste AG, İS8

[2077] ve: -DY1, -FRA1

[2078] tāġlu: dāġlu AG, MK8, İB3, İS8

[2079] şuʿürin: şuʿübin DY1, FRA1

[2080] u: -FRA1

[2081] meclis-i: +İB3

[2082] atarlardı: atarlar AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2083] Ve: -FRA1

şatarlardı^[2084]. Nağmenîñ^[2085] güftârını^[2086] taḥsîn ve eşcârına âferîn itdiler. Pes^[2087] Dil-i nâmver buyırdı ki: Ḥüsnüñ eyvânında ve sultân-ı ʿAşkuñ dîvânında ol^[2088] gün yüzlü^[2089] mâhlardan^[2090] ve mihr-i zerrîn külâhlardan^[2091] şehr-i Dîdârûñ gül-ʿizâr u gül-rûlarından^[2092] ve gülşen-i ruḥsârûñ benefşe-i [AG 115]zül̄f ü sünbül-mûlarından müselsel ve^[2093] mevzûn^[2094] söyleye^[2095] ve silsile-i efsûnla ʿakılları [FRA1 42b]mecnûn eyleye^[2096]. Lâ-cerem Nağme-i şîrîn- maḳâl [İB3 44b]daḫi zühre-ṭalʿatlardan Nefes nâm bir Nâhid-i felek maḳâm ile bir ḳavl-i ṭarab-engîz ve ʿamel-i dil-âvîze başladı ki^[2097] ol sihr-i Bâbilüñ teşîr-i peykânı görünmez tîr gibi Dilüñ yüregi ḫasret-i şemşîr ile pâre pâre eyledi. Buḫar-ı şarâbdan dîdesi ḫabâb gibi pür-ḫumâr ve bâde-i muḫabbetden kellesi şurâḫîvâr havâ-yı meyle dopdolu buḫâr olup ol gün^[2098] aḳşama degin şarâbı^[2099] şeker leblerle^[2100] nûş ve delûḳanlu güzeller ile^[2101] cûş u^[2102] ḫurûş idüp ʿaleḍ-devâm hengâm^[2103]-ı seḫerden tâ hengâme-i şâm oldı^[2104].

Nazm (91) ^[2105]

Mefâʿilün Mefâʿilün Feʿülün

[DY1 43a] [İS8 54a] İrince devr-i câm-ı cürʿa encâm
Dutarlar ol çemende lâle-veş câm

[2084] şatarlardı: şatarlar FRA1

[2085] Nağmeniñ: +FRA1

[2086] güftârını: güftârına DY1, AG, MK8, İB3, İS8

[2087] Pes: -DY1, -FRA1

[2088] ol: olan AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2089] yüzlü: yüzlüler MK8

[2090] mâhlardan: mâhlar DY1, FRA1; mâh-rûlardan AG, İS8

[2091] külâhlardan: külâhlar DY1, FRA1

[2092] rûlarından: yüzlülerinden AG, MK8, İS8, FRA1

[2093] ve: +DY1

[2094] mevzun: +DY1

[2095] söyleye: söyleyeler DY1

[2096] ve silsile-i efsûnla ʿakılları mecnûn eyleye -DY1

[2097] ki: +DY1

[2098] ol gün: -İB3

[2099] şerâbı: -DY1, -FRA1

[2100] lebler: lebler DY1, FRA1

[2101] ile: gibi DY1

[2102] u: -MK8, -İS8

[2103] hengâm: hengâm DY1, FRA1

[2104] oldı: +FRA1

[2105] Başlık: **Nazm** DY1; **Beyt** MK8, İB3; **Meşnevî** İS8; **Ferd** FRA1; -AG

Nesr^[2106]: Çünkü sultān-ı Şāmuñ altın benglü bārgāh^[2107]-ı āsmānisi kırıldı. Ve serā-perde-i dü-
hānesi urıldı. Ol gice sākīler **[MK8 40b]**deryā-yı yāķūtuñ mellāh-ı sefine-güzārı ve kadehler
ğavvās-ı gevher-nişārı^[2108] olup rūzgār öñinde düşüp şüirdiler. Şabāh olunca sevād-ı Hindden
cezā^{ir}-i Rūma irdiler.

[AG 116]**Resīden-i Nazar Der-Vaķt-i Muħarebe Leyletü'l-Ķadr**^{[2109][2110]}

Çünkü leyletül-ķadriñ turre-i müşgīninden *ħattā maṭla^u-l-fecriñ*^[2111] ğurre-i cebīni ṭāli^c ve
ṭal^{at}-ı zībāsı mihr-i cihān-ārā gibi lāmi^c oldı. Ol leyle-i ķadriñ^[2112] berāt-ı bī-rūzında **[İB3**
45a]ṭuğrā-yı *min kulli emrin selām*^[2113] ve^[2114] rūz-ı sa^ıduñ^[2115] mensūr berekātında *fażlen*
min^uAllahi ve raħmeten mine^l-enām yazıldı^[2116] seħerden ķaşr-ı işret-ābāduñ mühendisleri
serā-yı ‘ayşa bünyād urup sākīler hāne-i çeşmüñ hākini^[2117] cur^{alarla}^[2118] nemnāk^[2119] **[FRA1**
43a]ve zücāce-i mey-i nābla^[2120] ṭāķ-ı eflāk^[2121] sāy ile^[2122] tābnāk u^[2123] pāk^[2124] eylediler^[2125].
Ol gün^[2126] Dil-i āyīne-i ruhsār Ḥayāl-i āyīnedāruñ levħa-i cemālını ğüşāde ve ğubārdan hātırını
şāf^[2127] u **[İS8 54b]**sāde ğörüp didi kim: Ey yār-ı ğüzīn sen ki dīde-i ‘ayne^l-yaķınsın bu çeşm-i
ħudā-bīn ile her-dem cemāl-i Ḥüsne nāzır ve sultān-ı ‘Aşķuñ nażar-ġāhında ħāzırsın. Ben

[2106] Başlık: **Nesr**: -AG

[2107] bārgāh-ı: -DY1

[2108] nişārı: DY1, FRA1

[2109] Başlık: **Resīden-i Nazar-ı Der-Vaķt-i Muħarebe-i Leyletü'l-Ķadr** AG, İB3; **Nesr** İS8; -DY1, -MK8, -FRA1

[2110] *Nazar Şiddetli Tartışmanın Yaşandığı Kadir Gecesinde*

[2111] “O gece, tan yerinin ağarmasına kadar [bir esenliktir] (Kuran-ı Kerim 97/5).”

[2112] leyle-i ķadriñ: leyletül-‘ıyduñ AG, MK8, İB3, İS8

[2113] “... her biri [Rablerinin] emri için inerler (Kuran-ı Kerim 97/4)”

[2114] ve: yazıldı ve İB3

[2115] sa^ıduñ: -DY1

[2116] yazıldı: kazıldı İB3

[2117] hākini: -MK8, -İB3

[2118] cur^{alarla}: cur^{alar} DY1

[2119] nemnāk: nemāk MK8

[2120] nābla: nāmla DY1, FRA1

[2121] eflāk: eflāke FRA1

[2122] sāy ile: gibi FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[2123] u: +DY1

[2124] pāk: +DY1

[2125] eylediler: itdiler AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2126] ğün: -DY1

[2127] şāf: şāfī DY1, FRA1

ğubār-ı bī-miḳdār^[2128] ve^[2129] zerre-i ḥāksār^[2130]. Ol pertev-i āftāb^[2131] ve cezbe-i mihr-i cihān-tābla ser-gerdān-ı rāh-ı hevā ve raḳḳāş-ı ^[DY1 43b] bezm-i belā olup Ḥüsn-i ʿālem-ārā envār-ı ḥasret-i Mevlā gibi^[2132] bu^[2133] meh-rū^[2134] ḥalle^[2135] ve^[2136] pertev-i zille^[2137] ʿaşḳ-ı Ḥüsn-i ʿālem-ārā envār-ı^[2138] nūr-ı^[2139] Mevlā gibi ben zerrenüñ vücūdından tecellī idüp ol ḥurşid-i āsmāna sücūd ve şebnem-şifat ^[AG 117]maḥv-ı vücūd eyleyüp ʿinān-ı iḥtiyār elden gitmiş ve tevsen-i şabr u ^[MK8 41a]karārı birle^[2140] yola ʿazm itmiş^[2141] ki ne ser-ḥadd-i menāziline^[2142] şeh-süvār-ı ʿAḳluñ üştüri^[2143] irişür. Ve ne mürür^[2144] u^[2145] ḥudūd-ı merāḥiline sārban-ı naḳluñ kārbanları^[2146] girişür. ^[İB3 45b]Meger ki sulṭān-ı ʿAḳluñ dergāh-ı āsmān-rifʿatinde^[2147] ʿUṭarid-heybet bir müdebbir-i^[2148] dilīri^[2149] ve bārgāh-ı Keyvān ḥaşmetinde^[2150] Müşterī-siret bir vezīri var idi. Ki cāsūs-ı sipihr^[2151] ve pāsbān-ı ḳalʿa-i Māh u Mihr^[2152] idi. Şadr-ı salṭanatuñ güzini ve muḥḥar dimāğın^[2153] şadr-nişini şevābitüñ^[2154] ve^[2155] ḥarekāt-ı ḥaziz ü ʿurücından

[2128] bī-miḳdār: bī-miḳdāra AG, MK8, İS8, FRA1

[2129] ve: +DY1, +İB3

[2130] zerre-i ḥāksār: zerrevār AG, MK8, İS8, FRA1

[2131] āftāb: āftābla AG, MK8, İB3, İS8

[2132] Ḥüsn-i ʿālem-ārā envār-ı ḥasret-i Mevlā gibi: +DY1

[2133] bu: bir AG, MK8, İS8; -İB3

[2134] meh-rū: meh-rūyla AG, MK8, İB3, İS8

[2135] ḥalle: +DY1, +FRA1

[2136] ve: -İB3

[2137] pertev-i zille: -İB3

[2138] ʿaşḳ-ı Ḥüsn-i ʿālem-ārā envār-ı: +İB3

[2139] nūr-ı: kim nūr-ı AG, MK8, İS8, FRA1; -İB3

[2140] birle: bir DY1, FRA1

[2141] itmiş: itmişdür DY1

[2142] menāziline: menāzile DY1

[2143] üştüri: üşkürü İB3

[2144] mürür: +DY1

[2145] u: +DY1

[2146] kārbanları: kārbanı DY1

[2147] rifʿatinde: rifʿatinden DY1

[2148] müdebbir-i: +AG, +İS8

[2149] dilīri: dillir-āmiz İB3; dillir DY1, MK8, FRA1

[2150] ḥaşmetinde: ḥaşmetinden DY1, FRA1

[2151] sipihr: sihr İS8

[2152] Māh u Mihr: Mihr u Māh İB3

[2153] dimāğın: zamānuñ AG, İB3, İS8

[2154] şevābitüñ: şevābit DY1, FRA1

[2155] ve: +DY1

ve kevākibūñ^[2156] sekenāt-ı zātü'l-burūcından dā'im tefekkür-i maḥā'if ve tezekkür-i ^[İS8 55a]maḥā'if ile ḥā'if ve hem-nām-ı hengām-ı cür'et ü^[2157] celādetde vehhām-ı mir'āt-ı 'avāqıba nāzır ve 'ayn-ı 'aleykūm be-ḥüsnü't-tecārub dā'im nazarında^[2158] ḥāzır muḥāl^[2159]-i ma'dūmuñ vücūdına ihtimāl ve ḥayāl mevḥūmuñ imkānına farz-ı muḥāl ile ^[FRA1 43b]her da'vānuñ senedin redd ve her maṭlūbuñ müstenedin^[2160] sedd kırup vaḳt-i mu'arızada aşḥāb-ı ādābla muḥaveresi^[2161] ve maḥall-i ^[DY1 44a]münāḳazada erbāb-ı ülü'l-elbāb ile münāzarası her şeb ü rüz ve leyse usellimnā ile^[2162] *lime'l-āyecūz* idi.

[AG 118] **Nazm (92)**^[2163]

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün

İlā^[2164] fuḳahā hezā'e'l-'aşr-ı turren

Ezā 'u'l-'ilme^[2165] veş-teḡalū eylem lem

İzā lā ḳaytahum lem tilḳe^[2166] minhüm

Sü^[2167]-yı ḥarfeyn lem lem lā nüsellim

Nesr: Çün kim Vehmüñ semā'ıyla Naḡmenüñ nevāsı ve istima'ıyla Çeng ü^[2168] Nāyuñ^[2169] şadāsı ḳal'a-i Beden āhālīsiniñ ^[İB3 46a]ḳulāḳlarına ḳalındı. Ve ol hevāyīleriñ ^[MK8 41b]taḥrīkiyle Dil-i hevādār serv-i sehivār ḥaremden baş ḳaldurdu^[2170]. Lāle-ḥadler ve şanavber-ḳadler arasına ḳalındı. Pes Müfekkire nām bir ḥümām ki 'Aḳl-ı tācdāruñ şadr-ı a'zam u düstür-ı mu'azzamı^[2171]

[2156] kevākibūñ: kevākib DY1, FRA1

[2157] ü: -DY1, -FRA1

[2158] nazarında: nazarda MK8

[2159] muḥāl: ḥāl İB3

[2160] müstenedin: müsnedin AG, İB3, İS8

[2161] muḥaveresi: uḥavere DY1

[2162] ile: +DY1, +FRA1

[2163] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Şi'r** AG, İS8; **Beyt** İB3; **Beyt-i 'Arabī** MK8

[2164] İlā: Ārī FRA1

[2165] 'u'l-'ilme: 'ulā'l-'ilm DY1, FRA1

[2166] tilḳe: lelḳa AG, MK8, İB3, İS8

[2167] Süy-ı: Sive AG, MK8, İB3, İS8

[2168] ü: -MK8

[2169] Nāyuñ: ziyānuñ MK8

[2170] ḳaldurdu: ḳaldurduḡı DY1; ḳalırduḡı İB3

[2171] mu'azzamı: mu'azzam DY1, FRA1

idi. Vehm ol^[2172] feylesof-ı ^[İS8 55b]şeref-bağışuñ^[2173] huzûrına varup yakınıyyetüñ^[2174] zanniyyâta muhâlaţasından ve müsellemaţuñ vehmiyyâta muğalaţasından ol hakîmüñ göñline bir^[2175] şekk ve noқта-i yakîni levha-i qalbinden hakk idüp Nazar-ı qallâşuñ nîrenginden^[2176] ve Hayâl-i naqqâşuñ Dile geçdügi renginden Nağmenüñ semâc-hâne-i semca âhenginden ve Dilüñ ol hevâyîler ile^[2177] Vîrân nâm u nenginden hikâyet ^[AG 119]şüretinden Dil-i gamzedârı ve^[2178] remz ü şikâyet yüzinden ol âhü gamzekârı^[2179] cAqla gamz idüp didi^[2180] ki: Ey maalim-i şugrâ ve kübrânuñ^[2181] maţlab-ı aalâsı v'ey avâlim^[2182]-i dünyâ vü uqbâsınuñ^[2183] maqşad-ı aqşâsı cevher-i caql ki cins ü^[2184] muqavvim ^[DY1 44b]cinn ü nâs ve faşl-ı muqassem^[2185] ^[FRA1 44a]cemîüpl-ecnâsdur. Her meţalib^[2186]-i tâlib^[2187]-i taşdıkiyye-i bedâhet ile maalüm ve netâic-i taħkikiyye-i zarûret ile mefhüm iderken^[2188] kıyâs-ı şahîhüpl-erkânuñ şekl-i iktirânîsinden^[2189] sîneden ve miqyâs-ı ^[İB3 46b]ehl-i mîzânuñ delîl-i burhânîsinden^[2190] maţlûb-ı şahîh^[2191] ve netîce-i şariħ oldur ki neseb-i erbaadan hâric bir iki mechülüpl-neseb her^[2192] nev-cilm^[2193] ü nâ-maalümüpl-haseb cüz'-i lâ-yenfekk ve lâzım-ı gayr-ı ^[İS8 56a]münfekk gibi şahuñ her nev-cilm^[2194] külliyyâtına nâzır ve her şan'atla cüzziyyâtına mübaşir olup âhîr bu kaziyye-i

[2172] ol: -AG, -İS8

[2173] şeref-bağışuñ: şeref-i AG, MK8, İS8, FRA1

[2174] yakınıyyetüñ: ta'iniyyâtuñ AG, İS8

[2175] bir: pür MK8

[2176] nîrenginden: tîrenginden MK8

[2177] ile: ile yile MK8, İB3

[2178] ve: +DY1, +FRA1

[2179] gamzekârı: gamze-i AG, MK8, İB3, İS8

[2180] didi: dirler İB3

[2181] şugrâ ve kübrânuñ: kübrâ ve şugrânuñ AG, MK8, İS8, FRA1

[2182] avâlim: aalim DY1, FRA1

[2183] uqbâsınuñ: uqbânuñ DY1, FRA

[2184] ü: +FRA1

[2185] muqassem: mütessem MK8

[2186] meţalib: her tâlib İB3

[2187] tâlib: +İB3

[2188] iderken: kıılır iken DY1

[2189] iktirânîsinden: ikrânîsinden DY1

[2190] sîneden ve miqyâs-ı ehl-i mîzânuñ delîl-i burhânîsinden: -DY1

[2191] şahîh: şahîhi DY1, FRA1

[2192] her: +DY1

[2193] cilm: +DY1

[2194] cilm: ile AG, MK8, İB3, İS8

[MK8 42a]nā-merzīyye-i keşret muğālaṭa^[2195] ile kıl ü qāla mü'eddī ve ḥaşm-ı mu'ānid ile^[2196] ceng ü cidāla müteşşaddī ola ki *eş-şey'ü izā cāveze ḥaddehū in'ıkase zıddehū* ḥāliyen ol^[2197] şehir-i Dīdāruñ zīnet ü hevāsıyla ve bāğ-ı Ruḥsāruñ^[2198] behcet ü^[2199] şafāsıyla diyār-ı 'Aklıdan güzër ve iklīm-i 'Aşka seyr ü sefer itmişdür. Sīmurğ ile maşāfa ve 'ankā şikār itmege küh-ı Qāfa gitmişdür. Qal'a-i Bedenden bār u büngāhın [AG 120]götürmüş. Ve ḥayme vü^[2200] ḥargāhını^[2201] ḥişār-ı Tenden taşra urmuşdur^[2202]. Seyl-āb-ı fesād ki sebeb-i taḥrīb-i bilāddur. Baḥr-ı mevṣāc gibi kaynayup taşmadın ve emṣāc-ı belā gözyaşı gibi başdan aşmadın ol müfsidler me'āric-i dār-ı^[2203] resenle āsmāna mi'rāc ve mehāric^[2204] ü celā-yı vaṭan ile cihāndan iḥrāc idüp bu fitne-i^[2205] āḥirü'z-zamān başılmak gerek^[2206] ve ol boğazı iplüler^[2207] aşılmak gerek. Bir mücib-i şer' u kânün ve^[2208] muḳteżā-yı [İB3 47a]emr için sezā^[2209]-yı [DY1 45a]setr^[2210] *ammā yef'alūn ve*^[2211] *cezā'en*^[2212] *bimā kânū ya'melūn*^[2213] evvelinā^[2214]. Pes 'Akl-ı tādār [İS8 56b]ol ḥikāyet-i Vehmnākdan ve şikāyet-i sehmnākdan buyırdı kim: Ol ḥarābātīleriñ mecmā' u maḳarrların başlarına teng ü [FRA1 44b]zarfu müsteḳarrların muḥtesib bir^[2215] seng idüp her birin müte'allikātle ve nāme-i müteferriḳātiyla *fī-mecmu'ahüm bi-ecme'ahüm* nefsi-

[2195] muğālaṭa: muḳālaṭa DY1, FRA1

[2196] ile: +DY1

[2197] ol: Dil-i MK8

[2198] Ruḥsāruñ: Ruḥsāre DY1

[2199] ü: -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[2200] vü: +DY1

[2201] ḥargāhını: ḥargāhın DY1

[2202] urmuşdur: atmışdur İB3; itmiş ve ḳurmuş DY1, FRA1

[2203] dār-ı: +DY1, +FRA1

[2204] mehāric: mehārim DY, FRA1

[2205] fitne-i: fitne MK8, İB3; fitne şalık DY1, FRA1

[2206] āḥirü'z-zamān başılmak gerek +AG, +İS8

[2207] iplüler: iplü DY1

[2208] ve: +DY1, +FRA1

[2209] sezā: sırr AG, MK8, İB3, İS8

[2210] setr: +DY1

[2211] ve: +DY1, +FRA1

[2212] *cezā'en*: *cezā'en cezā'en* DY1

[2213] "... Yapmakta olduklarına karşılık, orada süreli kalacaklar (Kuran-ı Kerim, 56/14)."

[2214] evvelinā: +DY1, +FRA1

[2215] bir: pür- İB3

nâkışâlarınıuñ^[2216] dâruʔ-z-ziyâfesinden^[2217] ‘Aql-ı kâmilü-l-yaqînüñ kaşru-l-ḥilâfesine^[2218] götürüp Nazar mükahhal ‘aynına^[2219] nergis gibi mîl ve sürmeden^[2220] çeşmine Nîl koyup Hayâl-i nakkâşî **[MK8 42b]** bir rengile tular. Ve^[2221] ḥayâlât-ı eş‘âr gibi bağlayup bahra atalar. Çengüñ kulağın buralar ve Defüñ yüzine göre tabanca^[2222] uralar. Nâyüñ nâlesin Ḥicâza ve^[2223] ‘İraқа^[2224] irgürelere^[2225] ve Nağmeyi İşfahân u ‘İraқа süreler.

[AG 121] **Āvürden-i Çeng ü Def ü Nây Be-Siyâsetgâh-ı ‘Aql-ı Fermây**^{[2226][2227]}

Tevkîc-i refî‘i^[2228] kader-fermân-ı varluğ-ı bilüg^[2229] u^[2230] menşur^[2231]-ı kazâ cereyânüñ ‘unvân-ı ‘âlem-meṭâ‘i^[2232] ve fermân-ı vâcibü-l-ittibâ‘ı bu hareket üzre müncer ve bu sekenât üzre^[2233] muqarrer oldı. Ki günbed-i dimâğ tâb-ḥânelerinde misâfir ve kâşânelerinde mücâvir olan sevâkin sem‘üñ ḥalka-be-güşların ve ol emâkin-i cem‘üñ peşmîne-**[İB3 47b]** püşların^[2234] dîvân-ı ‘Aqlda^[2235] ihzâr **[İS8 57a]** ve bürhân u^[2236] naqlle ḥüccetlerin istifsâr ideler. Pes lâle-şifât cigerleri dâğlu ve sünbül gibi boyunları bağı yetimleri dürr-i şeh-süvâr^[2237] gibi kıtâr ve la‘-i âbdâr-şifât gözleri yaşın^[2238] nişâr idüp Nazarı^[2239] Ḥayâlle **[DY1 45b]** bağladılar. Nağmeyle

[2216] nâkışâlarınıuñ: nâkışâlarınıuñ AG, MK8, İB3, İS8

[2217] dâruʔ-z-zâfiyyâfesinden: dâruʔ-z-zâfiyyâfesine İB3; dâruʔ-ş-şâffesinde AG, İS8; dâruʔ-ş-şâffâsından MK8

[2218] kaşru-l-ḥilâfesine: kaşru-l-ḥilâfesinin DY1

[2219] ‘aynına: ‘aynin DY1

[2220] sürmeden: serâmeden DY1, FRA1

[2221] ve: +DY1, +FRA1

[2222] tabanca: tabancasın DY1, İB3

[2223] ve: +DY1, +FRA1

[2224] İraқа: +DY1, +FRA

[2225] irgürelere: -MK8

[2226] **Fermây: Nây** İS8

[2227] *Akl’ın Ezizet Mekânı Getirilen Nây, Def ve Çeng*

[2228] refî‘i: +DY1

[2229] varluğ-ı bilüg: +DY1

[2230] u: -DY1

[2231] menşur-ı: -DY1

[2232] meṭâ‘i: meṭâ‘ını DY1

[2233] üzre: ile DY1, İB3

[2234] püşların: ber-düşların DY1

[2235] dîvân-ı ‘Aqlda: dîvân-ı ‘Aqlıla İB3, FRA1

[2236] u: +DY1, +FRA1

[2237] şeh-süvâr: şehvâr AG, MK8, İB3, İS8

[2238] yaşın: yaşlar DY1

[2239] Nazarı: Nazar DY1

Nāyuñ cigarlerin tağladılar. Çengüñ burnına kıl tağdılar^[2240] ve debelegüñ dünbeğligin başına kağdılar.

Nazm (93)^[2241]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Deldiler sînesini Çeng ü Neyüñ

İçdiler kanını şu gibi meyüñ

[FRA1 45a]Neyüñ işini nâle eylediler

Ṭatlu mey büseligi^[2242] gör^[2243] didiler

[AG 122]Nesr^[2244]: Andan 'Aql-ı tãcdâr daḥi 'ayn-ı i'tibârla Nazar-ı ḳallâşuñ^[2245] çeşme^[2246]-i 'ayyârına ve Ḥayâl-i^[2247] naḳḳâşuñ naḳş u nigârına Çengüñ nâle-i cãn-güdâzına^[2248] ve Nağme-i [MK8 43a]ḳãnün-ı nevâ-sâzuñ söz ü sâzına bir zamân çeşm ü güş ve dil-i güyî zebân-ı ḥâmüş olup cãn göziyle gördi kim sâde-bîrûn ve âyîne-derûn bir bölük nemed-püş. Kimi pîrâne^[2249] ḥırka ber-düş ve kimi mürîdâne ḥalka-be-güş. Zaḥm-ı sîneleri dehân ve her mûları tenlerinde zebân olup büzürgâne her maḳâmdan söylediler^[2250]. [İB3 48a]Ve her nefesde [İS8 57b]İşfahân^[2251] u 'Irâka seyr eylediler^[2252]. Aşḥâb-ı devâ'ir^[2253] ki^[2254] el-gâfilîn^[2255] ve ezkârlarında^[2256] tevḥîdü'l^[2257]-vâşılîn dirler^[2258].

[2240] Nağmeyle Nāyuñ cigarlerin tağladılar. Çengüñ burnına kıl tağdılar -DY1

[2241] Başlık: **Meşnevî** DY1, AG, İB3, İS8, FRA1; **Beyt** MK8

[2242] büselügi: buselik DY1, AG, İB3, İS8, FRA1

[2243] gör: begüm AG, İB3, İS8, FRA1

[2244] Başlık: **Nesr**: -DY1, -MK8

[2245] ḳallâşuñ: ḳılâşuñ DY1, FRA1

[2246] çeşme-i: çeşmüm DY1, FRA1

[2247] Ḥayâl-i: Ḥayaline MK8

[2248] güdâzına: güzârına DY1, FRA1

[2249] pîrâne: pîrâne-veş İB3

[2250] söylediler: söyler DY1

[2251] 'Irâk: Ḥicâz İS8

[2252] seyr eylediler: seyreyler DY1

[2253] Aşḥâb-ı devâ'ir: edvâr-ı melekûtta AG, MK8, İB3

[2254] ki: her biri AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2255] el-gâfilîn: temhîdü'l-gâfilîn AG, MK8, İB3, İS8

[2256] ezkârlarında: güftârlarında AG, MK8, İB3, İS8

[2257] tevḥîdü'l: temcîdü'l AG, MK8, İS8, FRA1

[2258] dirler: dir FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

Nazm (94)^[2259]*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*Çīst bī-dānī^[2260] şadā-yı Çeng ü c'Üd

Ente ḥasbī ente kāfī yā Vedūd

Nesr^[2261]: Pes ol cemā'at-ı cāmīlerüñ ve ḳavm-i melāmīlerüñ şadrında bir muḥaddāb'üz-zahr^[2262] u mu'akḳabu'ş-şadr.

[AG 123]**Şıfat-ı Çeng**^{[2263][2264]}: Bir pīr-i muğānnī vü şeyḫ-i münḥānīdürmiş ki murāḳabede başın zānūsına urmuş. Şikestelikden^[2265] sīnesi tahta tahta sökülmiş. Ve ḥastalıḳdan şaçları deste deste ayağına dökilmiş^[2266]. Nabz-ı revānından teninde bir eṣer^[2267] ve pest-i üstüḫānından bedeninde bir iki^[2268] damar ḳalup ne c'urūḳ-ı aḫşāsında^[2269] bir ḳatre ḳan [DY1 46a]ve ne şerīḫā-yı a'zāsında [FRA1 45b]dest ü pādan nişān var idi^[2270]. Emr-i herzeñ^[2271] revānı^[2272] vü^[2273] cānı^[2274] el ucıyla nabzın ḳutana cāndan ḫaber virür^[2275]. Eṣer^[2276] ü ḫareket-i sereyānisi^[2277] rūḫ-ı revāndan ḫaber virür. Zamāne-i dilberleri^[2278] gibi^[2279] zaḫmesin rāst uranuñ zaḫmına^[2280] merhemvār dīne [MK8 43b]geçüp buranus buranuñ derdine em virür^[2281].

[2259] Başlık: **Nazm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1

[2260] bī-dānī: mī-dānī AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2261] Başlık: **Kelām-ı Menşūr** DY1; **Nesr** MK8, İB3, İS8, FRA1; -AG

[2262] muḥaddāb'üz-zahr: üfterabbu'z-zahr MK8

[2263] Başlık: **Şıfat-ı Çeng**: AG, MK8, İB3, İS8; **Nesr** FRA1; -DY1

[2264] **Çeng'in Tanıtılması**

[2265] şikestelikden: şikeste İB3

[2266] dökilmiş: -MK8

[2267] eṣer: leş DY1, FRA1

[2268] iki: +DY1, +FRA1

[2269] aḫşāsında: raḫşānında AG, İS8

[2270] var idi: ammā AG, MK8, İB3, İS8

[2271] herzeñ: +DY1

[2272] revānı: her revānı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2273] vü: +DY1

[2274] cānı: +DY1

[2275] ḫaber virür: -DY1

[2276] Eṣer: +DY1

[2277] sereyānisi: sereyāsına yetmiş İS8

[2278] dil-berleri: dil-ber DY1, MK8, FRA1

[2279] gibi: -MK8

[2280] zaḫmına: raḫmına DY1, FRA1

[2281] em virür: emdür AG, MK8, İB3, İS8

Nazm (95)^[2282]*Fe'îlâtün Mefâ'îlün Fe'îlün*

[İS8 58a] Arkasından koşana cān virür ol
Öñine alana revān virür ol

[İB3 48b] Burgulasun kulağını burarak
Arkasın döndürür saña durarak^[2283]

Şıfat-ı Def^{[2284][2285]}: Ol pîr-i ħarābātuñ şoĥbetinde nedîm ve ĥidmetinde muĥîm [AG 124]üstād elinden tabanca yemiş^[2286] ve ehl-i maĥāmātla^[2287] çok şoĥbet eylemiş kamer yüzlü ve Zühre yıldızlı müşğîn-ĥāl^[2288] ü^[2289] zerrîn ĥalĥāl kulağı ĥalkalu bir hilāl-ebrū meh-cebîn ü ĥurşîd-rū devr eyler. Ki şüret-i müdevveri bedrûñ işini tamām eyler^[2290]. Ve tal'at-ı münevveri mâhuñ şubĥını şām eyler. Ammā ki dehr ĥūbları ve bezm-i şehr^[2291] maĥbūbları gibi elden ele varmağa^[2292] ve hercā'îliğı her şoĥbetde yüzine urulmağa öğrenmiş^[2293]. Anuñçün bir kızıl menĥura muĥtāc ve gedālar gibi gönli^[2294] vü^[2295] gözi aç olup^[2296] dögicisiyle^[2297] şoĥbet-i behcet^[2298] ile yürür. Ve dübelekçisi yanınca 'arabāne ile pūlın devşürür.

[2282] Başlık: **Nazm** DY1, AG, FRA1; **Meşnevî** İB3, İS8; **Beyt** MK8

[2283] Nazmın ikinci beyti DY1 nüshasında aktarılmamaktadır.

[2284] Başlık: **Şıfat-ı Def** AG, MK8, İB3, FRA1; **Negr** İS8; -DY1

[2285] **Def'in Tanıtılması**

[2286] yemiş: yenmiş DY1

[2287] maĥāmātla: mu'ākāta ile DY1, FRA1

[2288] müşğîn-ĥāl: miskîn-ĥāl MK8, İB3

[2289] ü: +DY1, +FRA1

[2290] eyler: -MK8, -İS8

[2291] şehr: şehrimüz MK8

[2292] varmağa: varmağa öğrenmiş AG, MK8, İB3, İS8

[2293] ve hercā'îliğı her şoĥbetde yüzine urulmağa öğrenmiş: -MK8

[2294] gönli: -İS8; -FRA1

[2295] vü: +DY1

[2296] olup: -İB3

[2297] dögicisiyle: dögicisi İS8; düdükcisiyle İB3; -FRA1

[2298] şoĥbet-i behcet: şoĥbet-be-şahbet AG, MK8, İB3, İS8

Şıfat-1 Ney^{[2299][2300]}: Ol nāy-ı^[2301] kâşâne ahâlisinüñ muķımlerinden ve semâ-ğhâne mevâlisinüñ nedımlerinden^[2302] kenâr-ı Ceyhûn u Fırâtdan ve diyâr-ı âb-ı hayâtdan kıpmış mâhî-şıfat mâ'ıyyü>-mü'ellidüni^[2303] şeker gibi mâdan mütevellid havâ yolında miyân-beste ve ehl-i nevâ ile ^[FRA1 46a]peyveste^[2304] ^[DY1 46b]bir civân-ı Mevlevî ve ceride-ğvân-ı Meşnevî ki şür-ı^[2305] semâ'ından felekler döne döne ^[İB3 49a]ser-gerdân ve şevķ-i istimâ'ından melekler şaf şaf vâlih ü hayrân havâdan beñzi sâz ^[MK8 44a]u deliklü sînesi^[2306] nâlesinden^[2307] dem-sâz.

^[AG 125]**El-kışşa**: 'Aķl-ı tâcdâr emr itdi ki: Ol gün eyvân-ı sultânî^[2308] ve dîvân-ı Süleymânî vuhûş u tıyûr^[2309] ve^[2310] elvân-ı encümen-i^[2311] mâr u mür ile ķal'a-i Bedenüñ tāk-ı felek^[2312] atılasında^[2313] ve günbed-i dimâğüñ niṭāk-ı muķarnesinde kırılıp revzen-i sem'a ķulaķ uralar. Ve manzar-ı dîdeden ne görünür göreler. Nāyuñ nevâlarından^[2314] ve Nağmenüñ hevâlarından Çeng ü^[2315] Neyi^[2316] söyletdüreler. Ve sem'alarına ķalınan terâne-i râz-ı nihânların^[2317] şerḥ itdüreler.

[2299] Başlık: **Şıfat-1 Ney**: AG, MK8; **Şıfat-1 Nây**; İB3; **Nesr** İS8, FRA1; -DY1

[2300] *Nây'ın Tanıtılması*

[2301] nây-ı: -DY1, -İB3

[2302] nedımlerinden: nedımlerinde DY1

[2303] mü'ellidüni: müvellidini MK8

[2304] peyveste: peyvest DY1

[2305] şür-ı: şüz-ı MK8, İB3

[2306] sînesi: sînesine DY1, MK8

[2307] nalesinden: nâlesi MK8; -DY1

[2308] sultânî: sultânîde DY1

[2309] ve dîvân-ı Süleymânî vuhûş u tıyûr -DY1

[2310] ve: +DY1

[2311] encümen-i: ebhûn DY1

[2312] felek: -DY1, -FRA1

[2313] atılasında: felek atılasından AG, MK8, İB3, İS8

[2314] nevâlarından: nevâların MK8

[2315] ü: -MK8

[2316] Neyi: Neyi ney AG, İS8; Defi İB3

[2317] nihânların: nihânlarından AG, MK8, İB3, İS8

Hikāyet-Kerden-i Çeng Be-Pîş-i ‘Akl-ı Pür-Ferheng^[2318] Ez-Aşl-ı Hod^{[2319][2320]}

Pes bir mücib-i emr-i şāhī ve hükmi-i şāhen^[2321]-şāhī evvelā bir civān-ı pür-uşul yerinden durdı ve yüz biñ naqşla^[2322] el ele urdı^[2323]. Ol pīrūñ āheste āheste kulağın burdı ve bir taşnīf ile arkasına girdi ^[İS8 59a]inledi^[2324] meydāna getürdi. Ol daği bir zamān evtārını gāh ḥalli vü gāh şeddi her tārını gāh irsālını medd idüp civānāna kendüzin çeküp çevirdi. Ve endāmına göre^[2325] çekidüzen virdi. Āḥir^[2326] teninde^[2327] her kılı bir dil ve her dili yüz biñ kı̄l ü kāl ile k̄ā’il olup küçek dehenler gibi büzürgāne āvāz ^[İB3 49b]ve şeker-lebler gibi tatlu tatlu ^[AG 126]büselikden^[2328] ser-āğāz^[2329] idüp didi ki: Ey ^[FRA1 46b]ḥāḳān-ı Çīn ve sultān-ı ḥāver-zemīn ^[MK8 44b]zühre-i felekūñ Çengi nevā-yı ‘adlinle^[2330] ^[DY1 47a]dem-sāz u zümre-i^[2331] melekūñ āhengi şadā-yı fazluñ ile hem-āvāzdur. Āstānuñ ‘uşşākuñ Ka’be-i niyāzı ve İşfahān u ‘İraḳuñ kıble-i Ḥicāzıdur. Ben^[2332] pīr-i nā-tüvān ‘unfuvān^[2333]-ı civānīde bir zamān mülk-i kūhistānda^[2334] bir ser-firāz-ı bālā-himmet ve serv-i nāz-ı müntehā-menzilet idüm. Ki sāye-i devletüm zıll-i hümādan bī-rüz ve pāye-i rif’atum şāḥ-ı^[2335] Tübādan dil-efrüz^[2336] idi. Ḥāk-i pāyum ezhāruñ āb-ı rüyı ve cüy-bāruñ yüzi şuyı idi^[2337]. Nergisuñ tütüyāsı ve ‘abherüñ kühl-i cilāsı semenüñ yüzi āğı ve çemenüñ çeşm ü çerāğı idi. Ravza-i çemen^[2338] feyzümden ^[İS8 59b]taḥtihe’l-enhār^[2339] ve dehr-

[2318] **Pür-Ferheng: Pür- Āhenk İS3**

[2319] Başlık: -DY1

[2320] **Çeng, Çok İlim Sahibi Akl’ın Huzurunda**

[2321] şāhen: -DY1

[2322] naqşla: +DY1, +FRA1

[2323] urdı: urup DY1, FRA1

[2324] inledi: inledi inledi DY1

[2325] göre: +DY1, +FRA1

[2326] Āḥir: Āḥirinde İB3

[2327] teninde: -İB3

[2328] büselikden: büselikte DY1, FRA1

[2329] ser-āğāz: āğāz İS8

[2330] ‘adlinle: ‘adline DY1, FRA1

[2331] zümre: zühre DY1, FRA1

[2332] Ben: Bir MK8

[2333] ‘unfuvān: ‘unvān İB3

[2334] kūhistānda: felekūñ AG, MK8, İS8, FRA1; -İB3

[2335] şāḥ-ı: şāḥ u MK8

[2336] dil-efrüz: dil-nüvāz MK8

[2337] idi: +DY1, +FRA1

[2338] çemen: cennet AG, İB3

[2339] “... altından nehirler akan ... (Kuran-ı Kerim 2/25)”

i^[2340] sebze-i gülşen bahār-ı hüsnünden bāğ-ı cennet-şifat^[2341] pür-gülzār olup hevā yolında s̄abit-ḳadem ve istiḳāmetle heft-kişverde ādem-i ʿalem idi. Kūhistānuñ^[2342] şanavber-ḳadd-i^[2343] ḳāmetleriñi^[2344] ḳarşumda şaf şaf ayağın dururlardı^[2345]. Ve büstānuñ serv-ḳadd-ḳāmetleri^[2346] ile^[2347] el ele virüp^[2348] hevāmm ile raḳş ururlardı. Ve dıraht-ı ʿömrümüñ her nihāli farḳuma hem-ser ve şol u şağumda her budāğum^[2349] başuma^[İB3 50a] berāber ḳadd^[2350] u ḳāmetüm saṭvet^[2351] ü şalābetde Behmen-i zamān ve vaż^c u^[AG 127] heyʿetüm şavlet^[2352] ü^[2353] şecāʿatde Tehemten^[2354]-i devrān idi. Atlas-ı felek sündüs-i ḥaḍrāmuñ āvāresi ve ihtirām-ı^[2355] melek istebraḳ-ı vālāmuñ Kaʿbe-şifat giribān-ı pāresi idi^[2356]. Sāyem müsāfirlerüñ naṭ^c-ı pelengi^[MK8 45a] ve mesned-i devlet-pāyem mücāvirlereñ bisāṭ-ı^[2357] sebz^[2358]-rengi idi^[2359]. **[FRA1 47a]** Menār-ı eşcārda ve menābir-i şāḥsārda^[2360] menāriş-i fesārda^[2361] müsebbihān-ı^[2362] tıyūr ve müzekkirān-ı mār u mūr^[2363] şubḥ u^[2364] mesāda temcīdüm söylerler^[2365]. **[DY1 47b]** Ve seccāde-i ğubārda^[2366] zıkr ü tesbīḥüm ü taḥmīdüm^[2367] eylerdi. Ḥulle-i sebzler ṭāvūs-ı aḥḍar u

^[2340] dehr-i: AG, İS8

^[2341] cennet-şifat: cennet gibi AG, MK8, İS8, FRA1

^[2342] Kūhistānuñ: Kūhistānda MK8

^[2343] ḳadd-i: +FRA1

^[2344] ḳāmetleriñi: ḳāmetleri AG, MK8, İB3, İS8; -DY1

^[2345] ṭururlardı: ṭururlar DY1

^[2346] ḳāmetleri: ḳāmetlerini FRA1

^[2347] ile: -DY1, -FRA1

^[2348] virüp: urup DY1, FRA1

^[2349] budāğum: budāğumda DY1, FRA1

^[2350] ḳadd: ferr MK8

^[2351] saṭvet: saṭver DY1, FRA1

^[2352] şavlet: -İB3

^[2353] ü: -İB3

^[2354] Tehemten: Tehmen İB3

^[2355] ihtirām: ihrām DY1, FRA1; merdüm İB3

^[2356] idi: +DY1, +FRA1

^[2357] bisāṭ-ı: -MK8, -İS8

^[2358] sebz: sebze MK8, İS8

^[2359] rengi idi: rengi AG, İB3; reng MK8, İS8

^[2360] menābir-i şāḥsārda: -DY1, -FRA1

^[2361] menāriş-i fesārda: +DY1, +FRA1

^[2362] müsebbihān-ı: misbahān-ı AG, İB3, İS8

^[2363] mūr: sūr DY1, FRA1

^[2364] u: +DY1, +FRA1

^[2365] söylerler: söylerler idi AG, MK8, İB3, İS8

^[2366] ğubārda: ğabrāda: AG, MK8, İB3, İS8

^[2367] taḥmīdüm: tevḥīdüm DY1, FRA1

cāme-i ḥaḍrā ile nāmūs-ı ekber gibi kerāmetle Hızırvar ^[İS8 60a]ayağum başduğı yerler^[2368] sebzear olup zır-i^[2369] kadehümden āb-ı revān çıkardı ve eknāf-ı vilāyete cüy olup akardı. Cüy-bār-ı sīmīn-ḥalḥāl u benefşezārdan^[2370] müşgīn-ḥālle ğurre-i^[2371] gül-āb-ı^[2372] rüyumdan ğarrā ve turre-i sünbül-ḥāk-ı pāyumdan muṭarrā serīr-i çemen taht-ı kavsum ve deste-i^[2373] benefşe mirvaḥa-i tāvūsum ḥil^cat-ı sebzüm ^carāyiş-i ebkāra cihāz ve nefāis-i ezhāra^[2374] kābīn^[2375]-i nāz en^cām-ı^[2376] ^cāmum^[2377] mār u mūra nişār ve nevāle-i şubḥ u şāmum vuḥūş u tūyūra İşār ğāh destüm zerle māl-ā-māl^[2378] ve^[2379] ğāh^[2380] ayağumda la^c u cevāhir pāy-māl idi. ^[İB3 50b]Serkeşlik ile Tūbāvār ^caşāyı göklere dikmiş idüm. Ve bālāluğ^[2381] u ra^cnāluğla cüy-bār-ı^[2382] bāğ-ı ^[AG 128]cihāndan^[2383] şidre^[2384] gibi^[2385] el çeküp^[2386] etek silkmişdüm.

Nazm (96)^[2387]

Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

Çeküp el serv gibi büstāndan
Etek silküp kamu gerd-i cihandan

Şanavber gibi gülşende çeküp baş
Maḳāmum tağ idi ve menzilüm taş

[2368] ayağum başduğı yerler: +DY1, +FRA1

[2369] zır-i: -DY1

[2370] benefşezārdan: benefşezār DY1

[2371] ğurre-i: -DY1

[2372] gül-āb-ı: -MK8

[2373] deste-i: rişte-i İB3

[2374] nefāis-i: neffās-ı MK8

[2375] kābīn: FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[2376] en^cām-ı: en^cāmım İB3

[2377] ^cāmum: -İB3

[2378] māl-ā-māl: māl-ā-mālün DY1

[2379] ve: -FRA1

[2380] ğāh: -FRA1

[2381] bālāluğ: bālāluğ DY1, FRA1

[2382] cüy-bār-ı: +AG, +MK8, +İS8

[2383] cihandan: cihānda AG, MK8, İS8

[2384] şidre: bahārdan AG, MK8, İS8

[2385] gibi: -AG, -MK8, -İS8

[2386] çeküp: yuyup DY1, AG, MK8, İS8

[2387] Başlık: **Nazm** DY1; **Meşnevî** AG, İB3, İS8, FRA1; **Beit** MK8

Nesr: Fāriḡu'l-bāl ve müreffehü'l-hāl çemenüñ^[2388] kaşr-ı zümürürd-ṭākına maḡrūr ve gülşenüñ^[2389] şahñ-ı zeberced niṭākına mesrūr yigitlik ^{[MK8 45b] [İS8 60b]}rūzgārı eser yil gibi ʿubūr ve civānlık bahārı aḡar şu gibi mūrūr idüp nergis-şıfat aʿmālıḡdan ^{[DY1 48a][FRA1 47b]}ve ʿabher gibi^[2390] nā-bīnālıḡdan bilmezdim^[2391] ve fikir^[2392] kılmazdum. Ki zamānuñ nihāyeti bir ān *işāretin ilā enne zaraḡü'z-zamānı hüve'l-ān ke-lafzü'z-zamānı şikāyetin ʿanü'd-dünyā zuhārın fiḡā*^[2393] ve cihānuñ bu vechile şüreti cehāndur. ʿĀlemüñ soñı elem^[2394] ve ādemüñ āḡiri bir demdür merheminde hemvār-ı^[2395] isminde^[2396] semm müdḡamdur. Cāh-ı devleti taşḡıfle^[2397] çāh^[2398] ve^[2399] kāh-ı salṭanatını^[2400] taḡrīfle ḡāk-rāh lezzeti zilletden^[2401] maḡlūb ve gülzārındaki gül-zāra menşūbdur^[2402].

[AG 129] **Nazm (97)**^{[2403][2404]}

Mefʿülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

Çarḡuñ bize çü mihr ü vefası cefā imiş
Andan ne denlü başımuza gün doğa imiş

El^[2405] virdi^[2406] devr-i devlete maḡrūr olma kim
Dest-i ecelde ol saña bir merḡabā imiş

^[2388] çemenüñ: müreffehü'l-hāl çeng MK8

^[2389] gülşenüñ: gülşendür ki FRA1

^[2390] mūrūr idüp nergis-şıfat aʿmālıḡdan ve ʿabher gibi: -MK8

^[2391] bilmezdim: bilmez DY1

^[2392] fikir: -MK8

^[2393] *işāretin ilā enne zaraḡü'z-zamānı hüve'l-ān ke-lafzü'z-zamānı şikāyetin ʿanü'd-dünyā zuhārın fiḡā* +AG, +İS8, +FRA1

^[2394] elem: elemdür AG, MK8, İB3, İS8

^[2395] hemvār-ı: hemm ü AG, MK8, İB3, İS8

^[2396] isminde: semendür DY1, FRA1

^[2397] taşḡıfle: taşḡıf DY

^[2398] çāh: +DY1

^[2399] ve: +DY1

^[2400] salṭanatını: salṭanatı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[2401] zilletden: zilletde DY1, FRA1; dilinde MK8

^[2402] menşūbdur: menşūbdı FRA1

^[2403] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Meşnevī** AG, İB3, İS8; **Beyt** MK8

^[2404] Bu nazım tüm nüshalarda üç beyit aktarılmaktadır. Ancak nazma ait ikinci ve üçüncü mısralarda yer değişikliği gözlenmektedir.

^[2405] El: -MK8

^[2406] virdi: vire AG, İB3, İS8; vir MK8

Gülzâr-ı dehr içinde nesîm-i şabâ gibi

Ĥalkın esüp^[2407] şavurduğı bād-ı fenâ imiş

Nesr^[2408]: Nā-gāh bu^[2409] cebel-i^[2410] kâşıfdan^[2411] [İB3 51a] bir rîh-i^[2412] cāşıf^[2413] ve rûzgār-ı muhālîf peydā^[2414] olup gird-bād-ı havāyı deryā-şıfat^[2415] kâcırından kaynatdı. Ve^[2416] āsyāb-ı^[2417] semāyı^[2418] bir ĥabāb gibi havāda oynatdı^[2419]. Ĥākîleri^[2420] kavm-i cĀd^[2421] gibi yile ve mā'îleri^[2422] ümmet-i Nūh gibi seyle [İS8 61a] virüp^[2423] ol tünd^[2424]-bād-ı ĥazāndan ve şarşar-ı berg-i^[2425] rîzāndan kühîstānuñ şanavber-ĥadleri ser-nigün ve lāle-ĥadleri müstağrak-ı ĥün olup tünd-bād-ı ecel şöyle esdi kim dıraĥt-ı emel cūrūķını kökünden kesdi. Serv-i sāye-dārum^[2426] Tūbāvār şābit-ĥadem iken bî-ĥarār ve sidretü'l-müntehā gibi^[2427] [MK8 46a] nigün-sār^[2428] olup dest-i firĥat ve yed-i hicret-i tîr-i miĥnet ile ayağuma balta^[2429] urdı. Ve tîğ-i [AG 130] ĥatc ile başuma berāber [FRA1 48a] budaklarımı kırdı. Tarîķ-i cādemde müsāfir-i rāh olup *ilā*^[2430] ĥays^[DY1 48b] *māşa* Allah sefer itdüm^[2431] bir nefesde bu cihāndan ol cihāna güzer itdüm ol göz ucuyla ĥāk-pāyuma bakmağa müştāk olan nergisleriñi^[2432] cāynına almaz oldılar. Ve ol serv-ĥaddümi

[2407] esüp: eşüp MK8

[2408] Başlık: **Nesr**: -DY1

[2409] bu: +AG, +İB3, +İS8

[2410] cebel-i: -MK8

[2411] kâşıfdan: kâfdan AG, İB3, İS8

[2412] rîh-i: rûh-i AG, MK8, İS8

[2413] cāşıf: cāşıf peyda AG, MK8, İB3, İS8

[2414] peydā: hüveydā AG, İB3

[2415] deryā-şıfat: -MK8

[2416] Ve: -DY1

[2417] āsyāb-ı: -DY1

[2418] semāyı: seĥābı MK8; -DY1

[2419] bir ĥabāb gibi hevāda oynatdı: -DY1

[2420] Ĥākîleri: Ĥākîler MK8, İB3, FRA1

[2421] cĀd: Hūd AG, MK8, İB3, İS8

[2422] mā'îleri: mā'îler MK8, İB3, FRA1

[2423] virüp: varup İS8, FRA1

[2424] tünd-: +DY1

[2425] berg-i: -İB3

[2426] sāye-dārum: sāye-vārum DY1, FRA1

[2427] gibi: var İB3

[2428] nigün-sār: nigū-sār İB3

[2429] balta: -MK8

[2430] *ilā*: -DY1

[2431] sefer itdüm: gezdüm FRA1

[2432] nergisleriñi: nergislerümi DY1; -İB3

ırakdan barmağla gösteren^[2433] bü'l-hevesler baña doğru nazar kılmaz oldılar^[2434]. Māye-i nedretüm^[2435] mā^[2436] gibi^[2437] hevāya ve revnağ-ı hazretüm hevā-şifat māya döndi. Minşār-ı ğurbet dilümi iki dildi ve erre-i firqat tenümi Zekerıyyā gibi dü-nīm kıldı. Kirm^[2438]-i miḥnet beni Eyyüb-şifat şöyle yidi kim hasta cismümi delik delik ildi.

[İS8 61b] **Nazm (98)**^[2439]

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

[İB3 51b] Çün 'adem mülkine güzer^[2440] itdüm

Ḥayş-ı māşā'ya^[2441] dek sefer itdüm

Ben yol azmışa oldı^[2442] mürşid-i rāh

Rehber-i lā ilāhe illa'l-lāh

Nesr^[2443]: Bir zamān ki^[2444] tiğ-i ğurbetle cigerüm doğradum. Āḥir Ḥabīb-i Neccār vilāyetine uğradum. Çünkü ben nā-tirāşideye nazar ^[AG 131]şaldılar. Benüm dağda büyüdüğüm bildiler^[2445] ve^[2446] tiğ ü teberler getirüp baña karşı geldiler. Benüm gölgesi gökçeklüğümü^[2447] görüp^[2448] ta'accübe^[2449] kaldılar. Tīşe vü teberler ile baña^[2450] el^[2451] şundılar. Ser-keşlik iderüm^[2452] şandum muḥkem yundılar. Āḥir himmet-i pīrān faķire dest-gīr olup nā-tirāşide^[2453] iken

^[2433] gösteren: gösterilen FRA1; -İB3

^[2434] ol göz ucuyla ḥāk-pāyuma bakmağa müştāk olan nergislerümi 'aynına almaz oldılar. Ve ol serv-ḳaddümi ırakdan barmağla gösteren bü'l-hevesler baña doğru nazar kılmaz oldılar: -İB3

^[2435] nedretüm: nuşretüm AG, İS8, FRA1

^[2436] mā: ḥākī İB3

^[2437] gibi: -İB3

^[2438] Kirm: Kirmān MK8

^[2439] Başlık: **Nazm** DY1, AG, FRA1; **Meşnevī** MK8, İB3, İS8

^[2440] güzer: sefer MK8

^[2441] māşā'ya: māşā': DY1, AG, İB3, İS8, FRA1

^[2442] oldı: oldum DY, AG, İB3, İS8, FRA1

^[2443] Başlık: **Kelām-ı Menşūr** DY1; **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[2444] ki: -DY1

^[2445] bildiler: bilüp DY1, FRA1

^[2446] ve: -DY1, -FRA1

^[2447] gökçeklüğümü: gökçeklüğüm MK8; gökçeklüğüme İB3

^[2448] görüp: -DY1, -İB3

^[2449] ta'accübe: 'aceba DY1, MK8, İB3

^[2450] baña: -İB3

^[2451] el: +MK8

^[2452] iderüm: idem DY1, FRA1

^[2453] nā-tirāşide: nāş işide DY1, FRA1

kalendervār tirāş ve ser-ħalka-i rindān-ı^[2454] evbāş oldum. ^[2455]Libās-ı **[MK8 46b]**faħrı^[2456] çıkardum^[2457] palās-ı faħra^[2458] girdüm^[2459]. Andan ‘Abdü’l-ķādir dilini söylemege ve ‘abdü’l-mü’min ilini^[2460] seyr eylemege bir ħıttā-i şerīfe sefer ve kūçe-i münīfe güzer **[FRA1 48b]**ıtdüm. Kim küçeklerinüñ **[DY1 49a]**hevāları^[2461] nevā-yı^[2462] ‘uşşāķa dem-sāz ve büzürglerinüñ nevāları āheng-i ‘Irāķ u Ħicāz terennümleri^[2463] lahn-ı edvār u^[2464] tekellümleri terāne-i eş‘ār oldı. Ezkār-ı melegüñ^[2465] nevā-sāzları ve edvār-ı felek nağme-perdāzları hevā-yı ‘aşķ-ı āhengüm^[2466] eyle çünküm **[İS8 62a]**ol menzil-i kirāma enīs ve maħfil-i ‘izāma celīs oldum. Ol maķāmuñ perde-bāzları^[2467] ve terāne-perdāzları **[İB3 52a]**hevā-yı ‘aşķla āhengümi rāst gördiler. Maķām-ı ‘uşşāķı baña baħr-ı perde^[2468] gösterdiler. Ben daħı bir muşannif-i şāħib-i edvār^[2469] ve şāħib-ħüner^[2470] ü Zührevār kendü çalar kendü oynar olup nakş-ı^[2471] nigār ile ķaddümi şāħ-ı nev-bahār ve reng-i ruħsārla ķaddümi^[2472] reşķ-i gülzār sīnemi lāleveş pür-dāğ ve her ķanlı dāğumu^[2473] bāğ-ı^[2474] bahārda gibi^[2475] **[AG 132]**rüşen-çerāğ idüp āteş-i ‘aşķla bağrumı yaķdılar^[2476]. Ve sīmīn-bedenler sīnemüñ üstine eşkvār^[2477] şifasāz yaķular yaķdılar. Ne palāsumuñ girībānı ve ne libāsumuñ āstīn ü dāmānı var iken yigirmi dört pāre^[2478] ħarīrden

[2454] rindān-ı: +AG, +İB3, +İS8

[2455] Başlık: **Mıgra** ‘ İS8; -DY1, -AG, -MK8, -İB3, -FRA1

[2456] faħrı: faħrı DY1, MK8, FRA1

[2457] çıkardum: -MK8

[2458] faħra: faħrı AG, İB3, İS8; faħır MK8

[2459] girdüm: aldım AG, İB3, İS8; oldum MK8

[2460] ilini: ilin AG, İB3, İS8

[2461] hevāları: hevā-yı DY1

[2462] nevā-yı: -DY1

[2463] terennümleri: nedīmleri İB3

[2464] u: +FRA1

[2465] Ezkār-ı melek: Ezkār-ı meleküñ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2466] hevā-yı ‘aşķ-ı āhengüm +MK8

[2467] perde-bāzları: bī-perde AG, İB3, İS8; perde MK8

[2468] ve terāne-perdāzları hevā-yı ‘aşķla āhengümi rāst gördiler. Maķām-ı ‘uşşāķı baña baħr-ı perde: +DY1, +FRA1

[2469] şāħib-i edvār: edvār şāħib FRA1; -DY1

[2470] şāħib-ħüner: -MK8, -FRA1

[2471] nakş-ı: nakş u DY1, AG, İS8

[2472] ķaddümi: ħaddümi AG, İB3, İS8, FRA1

[2473] dāğumu: ve dāğumu FRA1; dāğum MK8

[2474] bāğ-ı: -İB3

[2475] gibi: +AG, +İS8

[2476] yaķdılar: AG, İB3, İS8, FRA1; yaķarlar MK8

[2477] eşkvār: AG, İB3, İS8; eşksāz FRA1; -MK8

[2478] pāre: yāre DY1, FRA1

cismüme bir kabā ve kaddüme dilim dilim bir abā giydürüp cāmiyāne meftül^[2479]-i şed^[2480] ve ammā^[2481] imāmiyāne^[2482] nemeddür. Bir gerden^[2483]-beste ve Dil-şikeste āheng-i vecd ü semāc ve ol ictimāci ^[MK8 47a]kāmranı^[2484] bī-merdāne^[2485] vedāc itdüm. Gāh bu sarāy-ı sipencüñ nevā-senci ve^[2486] gāh^[2487] bu dār-ı miḥnetüñ mu^ctekif-i künci olup^[2488] meydān-ı şahn^[2489] kafadārları^[2490] ve yārān-ı^[2491] kühen hevādārları beni omuzlarında götürdiler. Ve dizleri üstine^[2492] alup şehler^[2493] bezmine ^[DY1 49b]getürdiler. Āḥir nevā-yı ^[İS8 62b]cuşşāk ve hevā-yı ^[FRA1 49a]Ḥicāz u İrāk ile aşḫāb-ı edvāri tamām ve erbāb-ı mūsikāri maḳām-be-maḳām seyr idüp^[2494] kānūn-ı nevā-sāz-ı^[2495] cihān ve naḳş-perdāz-ı kevn ü mekān ^[İB3 52b]āheng ü ferdā-şīmīni^[2496] şeh-beyt-i du^cā-yı şāha^[2497] ve maḳta^c-ı^[2498] senā-yı şeh-en-şāha yitürdiler^[2499]. Bilmezdüm^[2500] ki bu maḳāmdan öte dest-i felek beni ne gūş-māl ile^[2501] zār ve ne çeng-i cefāya giriftār ider^[2502].

[2479] meftül: meftül-i: AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2480] şed: -DY1

[2481] ammā: -DY1

[2482] imāmiyāne: miyāne AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2483] gerden-: ser-gerdān- MK8

[2484] kāmranı: mirānı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2485] bī-merdāne: merdāne AG, İB3, İS8; -MK8

[2486] ve: +DY1

[2487] gāh: -DY1

[2488] olup: -MK8

[2489] şahn: -DY1

[2490] kafadārları: każādārları DY1

[2491] yārān-ı: yār-ı AG, İS8; diyār-ı MK8, FRA1

[2492] üstine: üzerine DY1

[2493] şehler: şehād DY1, FRA1

[2494] idüp: itdüm FRA1

[2495] nevā-sāz-ı: nevāz-ı İB3; nevā-sāye MK8

[2496] ferdā-şīmīni: ferdā-şimi AG, MK8, İB3, İS8

[2497] şeh-beyt-i du^cā-yı şāha: -MK8

[2498] maḳta^c-ı: me^cta^cı DY1, FRA

[2499] yitürdiler: yitürdi FRA1; getürdiler AG, MK8, İB3, İS8

[2500] Bilmezdüm: İlmezüm FRA1

[2501] gūş-māl ile: FRA1; gūş-māllere AG, MK8, İB3, İS8

[2502] ider: -MK8

Hikāyet-Kerden-i Def Ez-Aşl-ı Hod Be-Piş-i ʿAql-ı Tācdār^[2503]

Çünkü ol pîrûñ maṭla^{c-1} dîvân^[2504]-râzından ve maḥlaş-ı eş^{cār-1} ^[AG 133]söz u sâzından şem^clerüñ baḥt-ı çerāğı yandı. Ve pervānelerüñ şem^{c-i} devleti uyandı. Meh-rûlar^[2505] güneş gibi çarḥa girdi ve rakş u semā^cuñ āvāzı sem^{c-i}^[2506] zühreye irdi. Ve^[2507] o^[2508] sāğaruñ kanı ḳaynadı. Ve şurāḥîñüñ ḳanlu yüregi oynadı. Pes ʿAql-ı tācdār-ı^[2509] nāmdār emr itdi kim: Ol gün^[2510] ehl-i edvār^[2511] ol pîr-i müsiḳāruñ maḳāmında ʿulvî vü süflî cem^c olup^[2512] ve^[2513] ol ṭıfl-ı Zü'l-kiflî şem^c idüp oğlanı ḳoltuḳdan söyledeler. Ve dāʾireden yüzine^[2514] ṭabanca urmaḳla rāz u^[2515] nihānın şerḥ eyledeler. Ol ṭıfl-ı ḥālî^{z-z}ihn daḫi ḥavfle nālān ^{[MK8 47b][İS8 63a]}ve^[2516] üstād elinden^[2517] ṭabanca^[2518] yemeden^[2519] lerzān ruḥsārından ḳamervār pençe^[2520] yerleri^[2521] yürür^[2522] ʿayān ve ṭabanca eşerleri^[2523] cā-be-cā^[2524] nişān çehresi gül gül ve yüzi pul pul olup^[2525] āh u enīn ile ^[DY1 50a]āvāz ve şavt u ḥazīn ile ser-āḡāz idüp didi ki: Ey şāh-ı güzīn v'ey māh-ı zühre-cebīn bu sīmīn-ten^[2526] Def^[2527] ki^[2528] ^[İB3 53a]zer^[2529]-çenber^[2530] ü^[2531] zerrīn-

^[2503] *Def, Padişah Akl'in Huzurunda*

^[2504] dîvân-: -İB3

^[2505] Meh-rûlar: Mihrlerüñ DY1, FRA1

^[2506] sem^{c-i}: -AG, -İB3, -İS8

^[2507] Ve: +DY1

^[2508] o: +DY1

^[2509] tācdār-ı: +DY1

^[2510] gün: -DY1

^[2511] edvār: edvārı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[2512] cem^c olup: cem^c DY1, MK8, İB3

^[2513] ve: +DY1

^[2514] yüzine: yüz İB3

^[2515] u: +FRA1

^[2516] ve: -DY1

^[2517] elinden: + AG, +İS8

^[2518] ṭabanca: ṭabancasından MK8, İB3, FRA1

^[2519] yemeden: +AG, +İS8

^[2520] ḳamervār pençe: pençe-i ḳamervār yerleri FRA1

^[2521] yerleri: yeri İB3

^[2522] yürür: +DY1, +FRA1

^[2523] eşerleri: eser İB3

^[2524] cā-be-cā: +DY1, +FRA1

^[2525] olup: oldı MK8; -DY1, -FRA1

^[2526] ten: tenden İB3

^[2527] Def: zerr-cer İB3

^[2528] ki: -İB3

^[2529] zer: +İB3

^[2530] çenber: çenbere MK8

^[2531] ü: +DY1, +FRA

celâcildir. Bezm-i ihsânuñda [FRA1 49b] carabâne ile güzêr^[2532] ider^[2533] bir sâyildir. Bu tıfl-ı kûçek-kâmetüñ âgâz-ı ser-güzeşti ve bu ferzend-i büzürg-i Himmetüñ maқта^{c-ı}^[2534] bâz-geşti oldur ki ben bende henüz bir gulâm-ı sâde-rû ve binâ-güşı süreyyâlu bir hilâl-ebürü iken ol pîrin nemed-püşı ve mürîd-i halka-be-güşı idüm. Anuñ kolluğında^[2535] hâşıl [AG 134]ve tabancasıyla bu maқâmâta vâşıl olup^[2536] hıdmetinde cebînum dağ^[2537] ve şöhetinde başdan ayağa dek^[2538] tenüm^[2539] kulağ idi. Ol benüm *nefağüt min rûhı*^[2540] deminden peder-i lâhütüm ve ben anuñ Ney gibi nefesinden^[2541] püser-i nâsütüm bir zamân idi ki ben daği ser-heng-i muhîṭ-i^[2542] ʿummân ve neheng-i kılzüm-i bî-gerân idüm. Diyâr-ı Deryânuñ İsfendiyâr-ı rüyım teni ve kişver-i mânuñ [İS8 63b]mâh-yâr-ı mâhî bedeni *mâlikü'l-bihâr u melikü'l-bahriş-şeyyâr* idüm. Heft-deryânuñ mâhîleri heft-kişverüñ ve yedi bahrüñ sipâhîleri yedi şaf leşkerüm halka halka zırhlardan ve girih girih zihlerden kaçan ki cevşen-püş olup cenge girerdüm. Mâhîlere cebe [İB3 53b]şatmaқ nice olur gösterürdüm^[2543]. Gâh burc-ı Seretândan [MK8 48a]güneş gibi tülü^c ve gâh menzil-i hûta kamervâr delvden rucü^c idüp burc-ı âbîden güzêr ve Cevzâ vü Süreyyâdan^[2544] [DY1 50b]seyr ü sefer kılurdum^[2545]. Leşkerüm reml-i deryâdan bî-hadd ve ʿaskerüm neml-i şahrâ^[2546] gibi^[2547] bî-cadd bahr u berrde hükmi yil-şıfat^[2548] sârî^[2549] ve huşk u terde emrüm şu gibi cârî^[2550] idi.

[2532] güzêr: zerr AG, İS8; cerâyir MK8, FRA1

[2533] ider: +AG, +İS8

[2534] maқта^{c-ı}: -DY1, -MK8

[2535] kolluğında: koltuğında MK8; keffinde İB3

[2536] olup: oldum FRA1

[2537] dağ: tağ MK8, İB3, İS8

[2538] dek: +DY1, +FRA1

[2539] tenüm: -DY1, -FRA1

[2540] “... ruhumdan üfledim ... (Kuran-ı Kerim 15/29)”

[2541] nefesinden: peserden nefesinden AG, İB3, İS8

[2542] muhîṭ-i: muhîṭ u MK8, İB3, İS8

[2543] gösterürdüm: gösterdüm DY1, FRA1

[2544] Süreyyâdan: hüsermâdan İB3

[2545] kılurdum: yürüdüm FRA1

[2546] şahrâ: şahrâdan İB3; deryâ MK8

[2547] gibi: -İB3

[2548] yil-şıfat: yil gibi DY1, AG, MK8, İS8, FRA1

[2549] sârî: cârî DY1, FRA1

[2550] cârî: sârî DY1, FRA1

Nazm (99)^[2551]*Fe'ilâtün Mef'âilün Fe'ilün*

[FRA1 50a]Şanki sîmîn-sebîke idi tenüm
Sîm idi başdan ayağa bedenüm

[AG 135]Ağça pūluñ nihāyeti yoğ idi
Beli hañçerlü kıllarum çoğ idi

Nesr: ʿUmmānuñ neheng-i deryā-güzeri ve deryānuñ ejderhā-yı heft-seri havfumdan^[2552] perivār perr döğüp geçerlerdi. Ve kaçr-ı mādān^[2553] şuyı dalup^[2554] içerlerdi. Harçeng^[2555]-i baħr-ı gerdün ve neheng-i kulzüm-i nîlgün çengümünden bî-cān u āhengümünden gürizān idi. Şol u şağumda [İS8 64a]her hañçer-i sîne-güzārüm zebān-ı efʿi^[2556] gibi ser-tîz ü nîze-i merdüm şikārüm ser^[2557]-Zü'l-fiķār-ı Haydar gibi hün^[2558]-rîz olup keştî-i Nūħ-mişāl *fî-mevcin ke'l-cibāl*^[2559] gāh rüy-ı hevāda fark-ı sîmāke hem-ser ve gāh kaçr-ı mādān gāv u^[2560] semeke berāber demümden^[2561] deryānuñ yüzi felek gibi pür-nücüm ve her gice ol nücüm ile şeyāṭine rücüm idi. Deryālar gözümde kef u has ve ʿanķālar [İB3 54a]nazarumda bir meges degil idi. Gāh baħruñ emvācından māyî^[2562] hārelerle ārāste ve gāh mihrüñ^[2563] dîbācından āsmānî dîbālarla pîrāste her gün bir kenārda der-şikār ve her gice bir yār koyunda der-kenār [MK8 48b]şaħn-ı şebistānum şemʿ-i pür-nūr^[2564] ve bir^[2565] şeb-çerāğ-ı ʿālem-efrüz [DY1 51a]ile tāk-ı^[2566] zebcedden pîrüz ve günbed-i [AG 136]pîrüzeden dil-fürüz idi. Künc-i deryāda sînem şavmaʿa-i Yūnus ve ķalbüm zikr-

[2551] Başlık: **Nazm** DY1, AG; **Meşnevî** MK8, İB3, İS8, FRA1

[2552] havfumdan: havfindan AG, İB3, İS8

[2553] mādān: māda AG, MK8, İB3, İS8

[2554] dalup: talup DY1, FRA1

[2555] Harçeng-i: çarħuñ AG, İS8

[2556] efʿi: -MK8

[2557] ser-: -DY1

[2558] hün-: hūner- İS8

[2559] “... dalgalar içerisinde dağ gibi ... (Kuran-ı Kerim 11/42)”

[2560] u: -MK8

[2561] demümden: vehmümden İB3

[2562] māyî: māşî FRA1

[2563] mihrüñ: nehrüñ MK8

[2564] nūr: süz DY1, FRA1

[2565] bir: -DY1, -FRA1

[2566] tāk-ı: -FRA1

i Hâk ile münis olup tenüm revâhda ve^[2567] tebessüm-i^[2568] şabâhda^[2569] tesbîh ü tahmîdüm^[2570]. *Sübhânî men sebbaḥu el-ḥūte fîl-bihâr* ve^[2571] şabâhın^[2572] taḳdîs ü temcîdüm *sübhânî men yeḳaddesü'r-remlü* ^[FRA1 50b] *eḳmâri* idi. Her zamân sešt^[2573] feleküñ hezârân^[2574] dîdesi ve şebîke-i müşebbeküñ naẓar-ı dür-i dîdesi^[2575] ^[İS8 64b] bize nâzır ve şebîke-i meleküñ^[2576] naẓar-ı dür-i didesi şayyâd-ı ecel gibi^[2577] kemînimüzde^[2578] hâzır ve bana nâzır^[2579] olduğundan gâfil ve bu dâmuñ bir iki dânesine mâ'il idüm. Âḥir bu ḥalka ḥalka âguñ girihlerinde ve girih girih duzaḡuñ zirihlerinde çengâl-i ecel ben siyeh rûzgârı âḡa ve ḡullâba emel ben giriftârı duzaḡa düşürüp sefîne-i vücûdum deryâ-yı 'ademde mâya batdı. Ve zevraḡ-ı ḡayâtum baḡr-ı^[2580] zulumâtda ḡaraya atdı.

Nazm (100) ^[2581]

Fe'ilâtün Mef'âlün Fe'ilün

Fülk-i dil^[2582] çıḡmadan kenâra daḡı

Mevc-i ḡam şaldı^[2583] bir diyâra^[2584] daḡı

Nesr: ^[İB3 54b] Bir müddet ki deryâ-yı^[2585] Ğurbetde Ḥayret sefînesin sürdüm. ^[2586] Rûzgârı bu sevâḡil-i ḡulzûme^[2587] irdüm. Diyâr-ı^[2588] Geylânda nice yıl ^[AG 137] mübtelâ-yı âb u ḡil olup

^[2567] şavma'a-i Yûnus ve ḡalbüm zıkr-i Hâk ile münis olup tenüm revâhda ve: -MK8

^[2568] tebessüm-i: -DY1

^[2569] şabâhda: -DY1

^[2570] tahmîdüm: taḡcîdüm DY1, FRA1

^[2571] ve: +DY1, +FRA1

^[2572] şabâhın: şubḡân u AG, MK8, İB3, İS8; u FRA1

^[2573] sešt: şebt İB3

^[2574] hezârân: -MK8

^[2575] ve şebîke-i müşebbeküñ naẓar-ı dür-i dîdesi -DY1, -FRA1

^[2576] meleküñ: -FRA1

^[2577] gibi: +DY1, +FRA1

^[2578] kemînimüzde: kimimüzde AG, İS8; kemîngâhda İB3

^[2579] ve bana nâzır: +DY1, +FRA1

^[2580] baḡr-ı: -İB3

^[2581] Başlık: **Nazm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1

^[2582] Fülk-i dil: Fülkvâr MK8

^[2583] Mevc-i ḡam şaldı: Rûzgâr atdı AG, MK8, İS8, FRA1

^[2584] diyâra: kenâra AG, İS8

^[2585] deryâ-yı: diyâr-ı İB3; ki ḡurbet ü deryâsuna FRA1

^[2586] MK8 nüshasında bu ifadenin öncesinde **Beyt** başlıḡı aktarılmaktadır.

^[2587] ḡulzûme: -DY1

^[2588] diyâr-ı: deryâ-yı İB3

ālūde-i hūḵ u hāl^[2589] ve cismüm^[2590] cife-i dünyā gibi nā-pāk tu^{ma}-i zāg u loḵma-i kelāg olup^[2591] ṭāliblerüm kilāb u rāgıblarum gürāb oldı. Āhır ol diyāruñ vaḥāmet-i hevāsı ve ^uḫfūnet-i māsı ile za^{fū}l-bünyeden^[2592] ve sū^{ul}-ḳaniyyeden^[2593] [DY1 51b] istiskā-ı ṭablı^[2594] taḥṣıl idüp^[2595] seyl-āb-ı^[2596] tebdıl-i āb u havā ve^[2597] ta^{dıl}-i devā [MK8 49a] vü gıdā için sefer itdüm. Ol televvüşden pāk olmağa Āḫī Evrān-ı debbāg^[2598] vilāyetine gitdüm^[2599] keder itdüm^[2600]. Çünkü [İS8 65a] ol menzil-i^[2601] āşınāya maḥrem ve maḥfil-i ehl-i vefāya hem-dem oldum. Müşgümün bŷyı gāmmāz ve nāfe-i ḫuṣkumuñ nesīmi kāşif-i esrār^[2602] u^[2603] rāz olup ben^[2604] miskinde āşınālıḵ ḳoḫusın^[2605] buldılar. Bŷy-ı vaşlumdan dimāgların ter ü meşāmmaların mu^aṭṭar ḳıldılar. [FRA1 51a] Her birinün benümle ^uaşḵ u^[2606] meşki bī-endāze ve dimāg-ı ḫuṣḳı ter ü tāze oldı. Ol pīrün nazarında şoyındum ve ol diyāruñ āb-ı revānlarında bir zamān yundum^[2607]. Āhır sūziş-i āftāb ve perveriş-i māh-tāb ile āyīne-şıfat tābnāk ve küdürāt-ı televvüşden vücūdum pāk olup^[2608] [İB3 55a] andan bir ^uatebe-i ^uulyāya daḫi gŷzer ve bir menzil ü^[2609] me^vāya daḫi sefer itdüm. Ki her ṭāḳ-ı Muḳarnes-manzarı niṭāḳ-ı Keh-keşāna hem-ser ve kemer-i muḳavves-peykeri hilāl-i āsmāna berāber bir^[2610] saḳf-ı [AG 138] mīnāsı ravza-i ^uulyā gibi gerd-i ḫavādişden pāk ve ferş-i ^uālem-nümāsı ^uarş-ı mŷ^uallā-şıfat naḳş-ı küdürātından mücellā vü

[2589] hāl: ḫāk AG, MK8, İB3, İS8

[2590] cismüm: +DY1

[2591] olup: idüm İB3; -AG, -MK8, -İS8, -FRA1

[2592] za^{fū}l-bünyede: za^{fū}l-bünye DY1, FRA1

[2593] sū^{ul}-ḳaniyyeden: sū^ul-tafiyeden MK8

[2594] ṭablı: ṭabⁱ DY1, FRA1

[2595] taḥṣıl idüp: -DY1, -FRA1

[2596] seyl-āb-ı: +DY1

[2597] ve: -DY1

[2598] debbāg: tabbāḳ MK8; zāvīrin DY1

[2599] vilāyetine gitdüm: -DY1

[2600] keder itdüm: +DY1

[2601] menzil-i: menzil FRA1

[2602] esrār: -DY1, -FRA1

[2603] u: -DY1, -FRA1

[2604] ben: -DY1, -FRA1

[2605] ḳoḫusın: ḳoḫusın DY1, FRA1

[2606] u: -DY1, -FRA1

[2607] yundum: yŷzdüm MK8

[2608] olup: itdüm FRA1

[2609] ü: -DY1, -FRA1

[2610] bir: -DY1, -FRA1

tābnāk deyr-i^[2611] cihānda^[2612] bir muşavver-i taşvīr^[2613] ve^[2614] tab-ḥāne-i zamānda^[2615] bir^[2616] peyker-i^[2617] bī-naẓīr^[2618] ve ten-ḥāne-i zamānda bir peyker-i dil-peẓīr^[2619] kim ḥalka ḥalka ehl-i felek ve bölük bölük şufūf-ı melek kimi bāb-ı ḥıdmetde ʿaşā^[2620] gibi **İS8 65b** istiḳāmetle ṭurmuş^[2621] ve kimi mihrāb-ı^[2622] ḥabāb-ı^[2623] ʿubūdiyyette seccāde-**[DY1 52a]** şıfat yüz yere urmuşlar. Ol şevāmi^c-i felek-i rifʿatūñ zevāyāsında ve ol^[2624] mecāmi^c-i melek-rütbetūñ ḥabāyāsında **[MK8 49b]** sikke-i Ḥaydarī ve ḥırka-i Kālenderī üzre selāsil ve aḡlāl u celācil ü ḥalḥāl ile gerden ü gūşı ārāste ve sīne vü dūşı^[2625] zavāhire^[2626] pīrāste bir pīr şāḥib-i edvar ve ehl-i evtār qarār itmiş. Ki şūr^[2627] u semā^cı raḳḳāş-ı çarḥı döne döne bī-zār^[2628] itmiş. Baḥr-ı^[2629] vaḳārda felek gibi kendüye lenger virüp oturmuş. Ve ḳulzüm-i neng ü ʿārda^[2630] bādbān-ı ʿıffetini^[2631] bād-ı **[FRA1 51b]** himmet ile evc-i muḥīte getürmüş. Ben daḥi ol pīr-i Ḥaydarīnūñ ḳulaḡı ḥalkalu çākeri vü bir kūçek ḳalenderi **[İB3 55b]** ṭavḳ-ı ḥıdmetle bendesi ve zencīr-i irādetle boynu baḡlu efkendesı olup hilāl-ebırular gūşuma zerrīn ḥalkalar^[2632] ṭaḳdılar^[2633] ve sīmīn-pehlūlar sīnemūñ cerāḥatlerine **[AG 139]** şifā-bāḡş^[2634] yaḳuların^[2635] yaḳdılar. Hilāl iken on^[2636]

[2611] deyr-i: sırr-ı MK8

[2612] cihānda: cihāndan DY1, MK8, FRA1

[2613] taşvīr: -DY1

[2614] ve: -DY1

[2615] tab-ḥāne-i zamānda: -DY1

[2616] bir: bī- AG, İS8, FRA1; -DY1

[2617] peyker-i: +İB3

[2618] bī-naẓīr: naẓīr AG, İS8, FRA1

[2619] ve ten-ḥāne-i zamānda bir peyker-i dil-peẓīr: +DY1, +FRA1

[2620] ʿaşā: ʿaşār DY1, FRA

[2621] ṭurmuş: ṭurmuşlar AG, MK8, İB3, İS8

[2622] mihrāb-ı: cenāb-ı MK8

[2623] ḥabāb-ı: +AG, +İS8

[2624] ol: +DY1

[2625] dūşı: dūş AG, MK8, İB3, İS8

[2626] zavāhire: +DY1, +FRA1

[2627] şūr: şūr AG, MK8, İS8

[2628] bī-zār: zār AG, MK8, İB3, İS8

[2629] Baḥr-ı: Baḥr u DY1, FRA1

[2630] neng ü ʿārda: ʿār u nengde AG, İS8

[2631] ʿıffetini: ʿıffeti İB3

[2632] ḥalkalar: ḥalkalu FRA1

[2633] ṭaḳdılar: -DY1, -FRA1

[2634] şifā-bāḡş: şifā-sāz: DY1

[2635] yaḳuların: yaḳular AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2636] on: -DY1, -FRA1

on beş günde hüsni-i pür-kemālüm^[2637] bedr oldı. Ve halhāl-şıfat pāy-māl iken şaff-ı^[2638] ni'ālden yerüm şadr oldı. Ben daḡi miskīn^[2639] ḡāller^[2640] [İS8 66a]u zerrīn ḡalḡāllarıyla her şöḡbetde yüz kızdurmaḡla^[2641] bī-şerm ve bir iki mankıra gedālar gibi germ olup sīm-sāk sākīlere aḡzumdan zer gösterüp göḡsüm kaḡmaḡa başladum. Ve^[2642] sebū-yı meye^[2643] her^[2644] tarafından ḡulplar taḡmaḡa başladum. Her cānibüm^[2645] çenber-i fülk-i^[2646] felek gibi pür-zer^[2647] ü zīver^[2648] meh-rūlardan^[2649] gerden^[2650] u ḡuşum dopdolu sīm ü zer idi. Aña^[2651] dil [DY1 52b]kim çarḡuñ çenber-bāzı ve bezm-i felegüñ terāne-perdāzı beni pīr-i^[2652] şāḡib-edvāruñ yārdāhı ve şeyḡ-i müsikāruñ hem-rāhı idüp. [MK8 50a]Dem-i Dāvud ile dem-sāz ve Zebūr-ı^[2653] aşḡla hem-āvāz kıldı. Bunca zamāndur^[2654] ki dest-i ḡasretle göḡsüm döḡüp yürürin ve miḡnet ile^[2655] kendü yüzüme kendüm^[2656] tabanca ururın. Ol pīr-i maḡāmātuñ maḡālātın diñlerin hem göḡsüm döḡüp hem^[2657] inlerin. [İB3 56a]Derūnumdaḡı eski derdüm tāzelenür ve Zebūr-ı aşḡum dem-i Dāvuddan^[2658] āvāzelenür. Aḡir şavāmi-i Hiçāz u İrākı^[2659] tamām ve mevāzı^[2660] u uşşāk-ı maḡām-be-tamām seyr idüp kānūn-ger-i ālem ve^[2660] terāne-ḡüy-ı benī ādem āḡāz-ı ser-ḡüzeştümi^[2661] [FRA1 52a]maḡla^[2661] duā-yı devlete ve maḡta^[2661] bāz-ḡeştümi [AG 140]muḡliş-i şenā-yı

[2637] pür-kemālüm: pür-kemāl AG, MK8, İS8

[2638] şaff-ı: -MK8

[2639] miskīn: müşḡīn AG, İS8

[2640] ḡāller: ḡāller ile AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2641] kızdurmaḡla: kızturmaḡla İB3

[2642] Ve: -DY1

[2643] sebū-yı meye: -DY1

[2644] her: dehr: DY1, FRA1

[2645] her cānibüm: +DY1, +FRA1

[2646] fülk-i: -DY1, -FRA1

[2647] pür-zer: -MK8, -FRA

[2648] zīver: zīver ü AG, İS8; pür-zīver ü MK8, İB3, FRA1

[2649] meh-rūlardan: +DY1

[2650] gerden: gerdūn DY1

[2651] Aña: Aña deñlü AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2652] pīr-i: -FRA1

[2653] Zebūr-ı: ziver-i MK8, İB3

[2654] zamāndur: zamāndan MK8

[2655] ile: eliyle MK8, İB3

[2656] kendüm: -FRA1

[2657] hem: +DY1, +FRA1

[2658] Dāvuddan: Dāvudın AG, İS8; Dāvudımla İB3

[2659] İrākı: İrāk DY1, FRA1

[2660] mevāzı^[2660] u uşşāk-ı maḡām-be-tamām seyr idüp kānūn-ger-i ālem ve: -FRA1

[2661] ser-ḡüzeştümi: ser-ḡüzeşti: DY1, AG, İS8, FRA1

rif'ate irgürdi^[2662]. Bilmezüm^[2663] kim^[2664] bundan soñra dañi^[2665] bu dā'ireden ^[İS8 66b]hāric^[2666] çarñ-ı çenber-bāz ne perdeden āvāz ve ne maqāmıdan keşf-i rāz idüp dest-i felek beni ne tabanca ile zār^[2667] ve^[2668] kimün^[2669] maqūle^[2670] kimsenün çengine giriftār^[2671] ider bilmezem didi.

Beyān^[2672] **Kerden-i Nāy-ı Süznāk**^[2673] **Be-Piş-i 'Aql-ı Tācdār**^[2674] **-Şıfat**^[2675] **-ı Hod**^[2676] Çünkü ol tıfl-ı nāzenün āh u enininden^[2677] ve püser^[2678]-i zühre-cebünün nāle-i hāzıninden şem'-i cem'ün āteş-i cān-güdāzı^[2679] dilleri yaqdı. Ve pervāne-i şem'ün sūz u niyāzı cānlara od bırağdı. Sāğaruñ bağrı kızıl kanla ^[DY1 53a]ıtdı. Ve şurāñınun kanlu yüregi kāse kāse hūnlar ile pür oldı. Pes sultān-ı 'Aqluñ hükmi-ı qādr-i tüvānı^[2680] şöyle vārid ve emri-ı kazā-cereyānı bu^[2681] vüçūhla^[2682] mütevārid oldı. Ki ol civān-ı Mevlevi dañi zebān-ı Pehlevi^[2683] ve lisān-ı Dehlevi birle esrār-ı ma'nevī ve güftār-ı Meşnevīden ^[MK8 50b]rağş u ^[İB3 56b]semā'ün lezzet ü zevkını^[2684] inleyü inleyü^[2685] terennüm^[2686] ve terāne-i kıl ü kāl ile^[2687] şerh eyleye^[2688] qand u^[2689] nebātuñ ağızları^[2690] tadın vire ve ney-i şekerde lezzet ne imiş göstere. Pes ^[AG 141]ol

[2662] irgürdi: irdi DY1

[2663] Bilmezüm: -DY1

[2664] kim: -DY1

[2665] bundan soñra dañi: +DY1

[2666] hāric: AG, İB3, İS8, FRA1; -MK8

[2667] zār: zārına DY1, FRA1

[2668] ve: -DY1, -FRA1

[2669] kimün: -DY1, -FRA1

[2670] maqūle: +DY1

[2671] giriftār: -İS8

[2672] **Beyān: Şikāyet** İS8

[2673] **Süznāk: -İS8**

[2674] **Tācdār: Nāmdār** MK8, İB3

[2675] **Tācdār-şıfat-ı: Tācdār Ez-Şıfat-ı** AG, MK8, İB3; **Tācdār Ez-Ĥāl-i Ĥuyeşi** İS8

[2676] **Yakıcı Nay, Padişah Akl'ın Huzurunda**

[2677] enininden: enininde DY1, FRA1; evāninden MK8

[2678] püser: seyr İB3

[2679] cān-güdāzı: cān-güzārı MK8, FRA1

[2680] tüvānı: nā-tüvānı MK8

[2681] bu: böyle AG, MK8, İB3, İS8; şöyle FRA1

[2682] vüçūhla: +DY1

[2683] **Pehlevi: Pehlü** İB3

[2684] lezzet ü zevkını: sūz u şevkını AG, MK8, İB3

[2685] inleyü inleyü: döne döne AG, MK8, İB3, İS8

[2686] terennüm: söyleye AG, MK8, İS8; -İB3

[2687] ve terāne-i kıl ü kāl ile: -İB3

[2688] şerh eyleye: inleyü inleyü şerh eyleye FRA1

[2689] u: +DY1, +FRA1

[2690] ağızları: ağızı AG, MK8, İB3, İS8

civān-ı bü'l-heves daḥi ḳabūl-ı nefsi ve icābet-i mültemis ḳılup^[2691] aṣl-ı^[2692] ḳabūl-i nefis^[2693] ve^[2694] pes İS8 67a]bāḳī hevā ve heves diyüp^[2695] pes^[2696] ḥikāyet yüzinden^[2697] [FRA1 52b]şikāyet ve ṣikāyet^[2698] şüretinden ḥikāyet eyledi.

Nazm (101) ^[2699]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'lün

Bişnev ez-ney çün ḥikāyet mīkned

Ez-cüdāyihā ṣikāyet mīkned

Nesr^[2700]: Diyüp derūnından şöyle inledi kim mihrāb-ı felekden melekler tesbīhlerin^[2701] ḳoyup anı diñledi. Sūz-ı dilden göynüklü göynüklü āvāz ve delikli sīneden ser-āgāz idüp didi kim: Ey sulṭān-ı ṭarīḳat^[2702] ve ey burhān-ı naḳl-ı^[2703] ḥaḳīḳat edvār-ı maḳāmātuñ perde-bāzları ve ezḳār-ı münācātuñ nevā-sāzları ney gibi şoḥbetinde^[2704] kemer-beste gerekdür^[2705] kim^[2706] baḡrı delinmiş ü^[2707] cigeri daḡlu vü^[2708] dil-i ṣikeste gerekdür^[2709]. Egerçi kim bezm-i ḡamda benüm ne idügüm dil-i nālānumdan ma'lūm ve ne perdede kīl u ḳāl itdügüm nāle vü efgānumdan mefhūmdur. Ammā ki ^[DY1 53b]bī-nām u nişānuñ ve engize teḳālibā-yı reyyān ve taṣārīf-i gerdün-ı biḥār ile aḥvāli elemidür müncer^[2710]. Ve emānı ne mertebeye yetişüp mükerrer olduğum istisār-ı ḥāl ve istinşāfuma fi'l-bāl olunursa cereyān-ı aḥvāl-i pür-melāl işbu

^[2691] ḳılup: -DY1, -MK8, -FRA1

^[2692] aṣl: +AG, +İS8

^[2693] ḳabūl-i nefis: ḳabūl-i nefisbes İB3; -DY1, -MK8, -FRA1

^[2694] ve: +AG, +İS8

^[2695] heves diyüp: hevesdür AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[2696] pes: -DY1, -FRA1

^[2697] yüzinden: yüzinde DY1, FRA1

^[2698] ṣikāyet: ṣikāyet yüzinden ve DY1

^[2699] Başlık: **Beyt** AG, İB3, İS8; **Ferd** FRA1; **Meşnevî** MK8; -DY1

^[2700] Başlık: **Nesr**: -DY1, -MK8, -İB3

^[2701] tesbīhlerin: tesbīhin AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[2702] ṭarīḳat: ' āḳl-ı ṭarīḳat FRA1

^[2703] naḳl-ı: +FRA1

^[2704] şoḥbetinde: şoḥbetde DY1

^[2705] gerekdür: gerek İB3

^[2706] Kim: ve DY1, AG, İB3, İS8, FRA1

^[2707] ü: +DY1

^[2708] vü: +DY1

^[2709] gerekdür: -MK8

^[2710] engize teḳālibā-yı reyyān ve taṣārīf-i gerdün-ı biḥār ile aḥvāli elemidür müncer: +DY1

minvāl üzeridür ki^[2711] ben bī-nām u nişānuñ ve ğurebā^[2712] vü lā-mekānuñ daħi mevlud ü menşe'i ve me>vā vü melce'i sâhîl-i [İB3 57a]Nîl ü^[2713] Fırāt ve menhel^[2714] ü^[2715] mevrîdül-mā-yı^[2716] āb-ı hayātdur. Bir zamān idi ki ben bende^[2717] daħi ehl-i seyf ü kalem ve şâhib-livā-yı cālem idüm^[2718]. Hızırvar sebze cāmelü ve cālī-şıfatlu^[2719] yeşil cımāmelü [İS8 67b]bir emīr-i ğīsūdār ve sāye-i Kirdgār idüm. Ki [MK8 51a]darbet-i tīg-i ābdārumdan^[2720] ve heybet-i şadme-i Zül-fikārumdan^[2721] vuħuş u tıyūr lertzān u ğirizān idi^[2722]. [AG 142]Baħr u berde yeşil yapraklı sancagum çekilürdi^[2723]. Ve huşk u terde müşğīn^[2724]-perçemlü mu'anber^[2725] tūğum dikilürdi. Şamşām-ı zümürüd-[FRA1 53a]fām ve kamkām-ı zeberced-niyām ile^[2726] cezā'ir-i Nîl ü^[2727] Hümāmı tutmuş idüm^[2728]. Ve sevāhîl-i Rüm u^[2729] Yunānı tīgümle zabt itmiş idüm. Nīze-i bī-şümārumdan cārşa-i cihān şaf şaf sinān^[2730] ve şemşīr-i ābdārumdan ma'reke-i^[2731] devrān ser-ā-ser tīg-i cūryāndı^[2732]. Hülefā-yı cAbbāsvar sebz-libās ile her-bār kenār-ı Vāsıta vü Ceyhūnī-ābād ve diyār-ı Dicle-i dārül-mülk-i Bağdād idüp^[2733] [DY1 54a]per-i külāhum rif'atde fark-ı māha hem-ser olmuş idi. Ve perçem-i siyāhum mihr-i zerrīn külāhla^[2734] sāye şalmış idi. Engüştümüñ

[2711] Bu metin, DY1 nüshası dışında herhangi bir nüshada tespit edilememiştir.

bī-nām u nişānuñ ve engize tekalibā-yı reyyān ve taşarīf-i ğerdūn-ı biħār ile aħvāli elemidür müncer^[2711].

Ve emānı ne mertebeye yetişüp mükerrer olduğum istisār-ı hāl ve istinşāfuma fī'l-bāl olursa cereyān-ı aħvāl-i pür-melāl işbu minvāl üzeridür ki

[2712] ğurebā: +DY1, +FRA1

[2713] ü: -FRA1

[2714] menhel: -İS8

[2715] ü: +DY1, +İB3

[2716] mevrîdül-mā-yı: müverrüd-i DY1; -AG, -MK8, -FRA1

[2717] bende: +DY1, +FRA1

[2718] idüm: +DY1, +FRA1

[2719] cālī-şıfatlu: cālī-şıfat AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2720] ābdārumdan: ābdār: DY1, FRA1

[2721] heybet-i şadme-i Zül-fikārumdan: +DY1

[2722] vuħuş u tıyūr lertzān u ğirizān idi: +DY1

[2723] çekilürdi: çekilür DY1, FRA1

[2724] müşğīn: miskīn MK8, İB3

[2725] mu'anber: -MK8

[2726] zeberced-niyām ile: zeberced-nāmla MK8; zeber-niyām ile DY1, FRA1

[2727] ü: -MK8

[2728] tutmuş idüm: -FRA1

[2729] u: -DY1, -FRA1

[2730] sinān: neyistān DY1, İS8, FRA1

[2731] ma'reke-i: mūke-i MK8

[2732] cūryāndı: cūryān idüp DY1, FRA1

[2733] idüp: idüm AG, MK8, İB3, İS8

[2734] külāha: AG, MK8, İB3, FRA1; külāhla İS8

Vāsīfī alemleri müşārūn-ileyh bi'l-benān u engüşt-nümā-yı ehl-i dīvān olup deyr-i feleküñ hāme-i zerrīn-raamı andan Őikeste zebān ve Kirāmen Kātībīnūñ kilik u^[2735] alemi^[2736] devāt^[2737]-ı nūnda^[2738] engüşt-i der-dehān idi. ^[İB3 57b]Yalmān-ı nīzem^[2739] eḤī gibi cān almaa yalmanurdı^[2740]. Ve peykān-ı dūŐmen-sitīzüm görenler zebān-ı ejderhā^[2741]^[İS8 68a]Őanurdı^[2742]. Yanumda mücevher abzalu tīgüm ārāste ve miyānumda yeŐil ılaflu hānerüm pīrāste idi^[2743]. Her-dem āyīne-i ābda ve mirāt-i cām-ı hābābda ömr-i üzerānuñ naŐ u^[2744] Őüretin özlerdüm. Ve seyr-i zamānuñ^[2745] müseyyer-i zībānuñ^[2746] Őüratin seyr eylerdüm^[2747]. ^[AG 143]Ne muŐannif-i edvār-ı hārfüme bir naŐla barmaq baŐabilürdi ve ne müellif-i eŐār hārekāt-ı mevzūnumuñ^[2748] üstine Őanat aŐabilürdi. ^[MK8 51b]Hulle-i sebz ile Hızır-ı zamān ve kerāmetle rüy-ı ^[FRA1 53b]māda revān olup sebz-i tūfī-Őıfat Őeker-dehān ve süsen-i cinān gibi baŐdan ayaa zebān idüm. DervīŐlerüñ hānesi būriyāyla ābād ve dil-rīŐlerüñ^[2749] kāŐānesi berg-i nevāmla^[2750] būnyād olup bālālula^[2751] baŐ kaldurup rüy-ı zemīni tūtmıŐ idüm. Ve mūntehālula^[2752] Tūbāvār aŐāyı öklere dikmege aŐd itmiŐ idüm. Kūrre-i zemīni bir tūp gibi destümde oynatmaq diler idüm. ^[DY1 54b]Ve evgānumla enber-i felekden taŐra atmaq diŐ bilerdüm. Etrāf-ı cūy-bārda ŐimŐād-ı hoŐ-hırāmum her-dem hūrrem ü Őād ve eknāf-ı sebzārda serv-i Tūbā-^[İB3 58a]Őıfat^[2753] ıyāmum her nefes amdan āzād idi. Ne ŐimŐādda addümüñ^[2754]

^[2735] u: -DY1

^[2736] alemi: -DY1

^[2737] devāt-ı: devātāsā AG, İS8

^[2738] nūnda: -AG, -MK8, -İS8

^[2739] nīzem: tīzüm İB3

^[2740] yalmanurdı: yalanurdı DY1

^[2741] ejderhā: ejdehā DY1, FRA1

^[2742] Őanurdı: Őanurlardı DY1, FRA1

^[2743] idi: -MK8

^[2744] u: +DY1, +FRA1

^[2745] seyr-i zamānuñ: -DY1, -FRA1

^[2746] müseyyir-i zībānuñ: +DY1, +FRA1

^[2747] eylerdüm: etdüm FRA1

^[2748] mevzūnumuñ: mevzūnum AG, MK8, İB3, İS8

^[2749] hānesi būriyāyla ābād ve dil-rīŐlerüñ: -DY1

^[2750] nevāmla: nef ile DY1

^[2751] bālālula: bālālula DY1, FRA1

^[2752] mūntehālula: mūntehālula DY1

^[2753] serv-i Őıfat: serv-i Tūbā AG, MK8, İS8, FRA1

^[2754] addümüñ: ademüñ AG, MK8, İB3, İS8

şimşādi^[2755] vü^[2756] kıyāmı ve ne ^[İS8 68b]serv-i āzādda kāmētümüñ hıramı var idi. Her zamān sāğar-ı^[2757] sürürün^[2758] şuver^[2759]-i şüretinden^[2760] ve bāde-i gurūruñ keyfiyetinden ne devrūñ^[2761] renc-i humārından bīmār ve ne cām-ı ‘ömrūñ inkisarından haberdār idüm. Āhır kiştzār-ı^[2762] āsmānuñ tās-ı^[2763] zerrini ve hırmen-i keh-keşānuñ dihkân-ı hūşe-çini hırmen-i ‘ömrüm hāşılın dāne dāne çin itmege ve āsyāb-ı zecrele döne döne ögütmege bahār-ı ‘ömrüm sebzezārını^[2764] hengām-ı ^[AG 144]haşād ve kiştzār-ı^[2765] vücūdum bahārını cū-be-cū ber-bād itdi^[2766]. Sebze-i^[2767] livālarum şāh-ı hazān gibi zerd ü nizār ve yeşil şancağlarum hāk-i ^[FRA1 54a]siyāha nigūnsār^[2768] şemşir mücevherüm tığ-i süsen gibi şikeste-yalmān^[2769] ve zümürüd kabzalu elmās hañçerüm hadīdü¹-lisān iken bürīde zebān oldı. Hulle-i hađrālarum hākister-reng^[2770] ve sündüs ^[MK8 52a]dībālarum serv-i bālāmuñ kaddine teng oldı^[2771] bildüm ki^[2772] bu hırmen-i fenāda rüzgār diyü esüp şavurdıkları hāşıl^[2773]-i bād-ı hevā imiş. Ve belā taşlarıyla döğünüp göğüslerin urduğları hāşıl-ı^[2774] hırmen-i ‘anāyimiş. Hāne-i dihkānuñ bisātı ve dih-i vīrānuñ mesned-i bī-surūr^[2775] ^[DY1 55a]^[İB3 58b]neşātı^[2776] ^[İS8 69a]şiddet-i şitāda bād-ı hazānuñ bārid^[2777] harekātından ve bürüdet-i hevāda zemistānuñ şovuk şüretinden şahrālarda ‘üryan u

^[2755] şimşādi: +DY1, +FRA1

^[2756] vü: +DY1, +FRA1

^[2757] sāğar-ı: sāğarıñ DY1, FRA1

^[2758] sürürüñ: sürürü DY1, FRA1

^[2759] suver-i: -DY1, -FRA1

^[2760] şüretinden: serverinden AG, MK8, İB3, İS8

^[2761] devrūñ: bāde-i devrūñ İB3

^[2762] kiştzār-ı: kişt-rāz-ı AG, İB3, İS8

^[2763] tās-ı: dās-ı DY1, FRA1

^[2764] sebzezārını: sebzezārın DY1, FRA1

^[2765] kiştzār-ı: kiştzār u: DY1, FRA1

^[2766] berbād itdi: kesāđ eytdi DY1

^[2767] Sebze-i: Sebz-i MK8, İB3

^[2768] nigūnsār: nigūsār MK8, İB3

^[2769] şikeste-yalmān: şikeste-zebān AG, İS8, FRA1

^[2770] hākister-reng; hākisterüm-reng DY1, FRA1

^[2771] oldı: olup DY1, AG, MK8, İS8, FRA1

^[2772] ki: +DY1, +FRA1

^[2773] hāşıl: +AG, +MK8, +İS8

^[2774] hāşıl-ı: maşşül-i AG, MK8, İS8

^[2775] bī-surūr: surūr AG, MK8, İB3, İS8

^[2776] ve dih-i vīrānuñ mesned-i bī-surūr neşātı: -MK8

^[2777] bārid: bād-ı DY1, FRA1

nālān ve bir būriyā ile hāme-i şıfat^[2778] heft-endāmum lertzān idi. Ra^cşe-i a^czā^[2779] ve^[2780] irticāş-ı dest ü pā ile keşret-i mā⁻i selc-endāmum felc idüp reng ü rüyum sāz ve cism-i nizār u zārum^[2781] nāle ü zār ile dem-sāz oldu. Nā-çār şahrā-yı fenāya yüz urdum. Ve hevā yolında ditremege tırdum. Müsāfir-i rāh-ı ^cadem ve mücāvir-i hāngāh-ı belā^[2782] vü nedem olup *ilā haysi māşā'allah* sefer itdüm. Ve^[2783] bir nefesde bu cihāndan ol cihāna gūzer itdüm.

[AG 145]Nazm (102)^[2784]

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Çün ayak götürüp bu meclisden
Didüm ol ehl-i şöhbete^[2785] yā Hū

[FRA1 54b]Yār hey^[2786] diyü yāre^[2787] çağırdum
Bir sözü^m^[2788] var saña didüm yā Hū

Ne idi bunca hāy u hūya sebep
Didi kim lāilāhe illā Hū

Nesr^[2789]: El-kışşa^[2790]: Ne^[2791] hengāme-i gāmda^[2792] bu kışşanuñ^[2793] āgāz u gāyetini buldum
ve ne hengām-ı elemde bu gūşşanuñ bidāyet ü nihāyetine^[2794] irdüm^[2795].

[2778] hāme-i şıfat: +DY1

[2779] a^czā: a^czā ile AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2780] ve: +DY1, +FRA1

[2781] nizār u zārum: nizārum AG, MK8, İS8

[2782] hāngāh-ı belā: hān-ķā-yı belā FRA1

[2783] Ve: +DY1

[2784] Başlık: **Ķıtā** AG, İB3, İS8; **Beyt** MK8; **Nazm** FRA1; -DY1

[2785] ehl-i şöhbete: şöhbet ehline DY1, MK8, FRA1; meclis ehline İB3

[2786] hey: her AG, MK8, İB3, İS8

[2787] yāre: nāre DY1

[2788] sözü^m: söz DY1, FRA1

[2789] Başlık: **Nesr**: -DY1, -İB3

[2790] **El-kışşa**: -MK8, -FRA1

[2791] Ne: +DY1, +İB3

[2792] gāmda: gāmdan DY1, İB3

[2793] bu kışşanuñ: -DY1

[2794] nihāyetine: nihāyetini DY1, İB3, FRA1

[2795] irdüm: buldum DY1, İB3, FRA1

Nazm (103)^[2796]*Mef'ülü Fā'īlātün Mefā'īlün Fā'īlün*

El-ķışsa ğuşsa ķışsasınıñ yok nihāyeti
 ʿAn gāyetī nedāred u ʿanhüm nihāyeti^[2797]

Nesr^[2798] : Bu hikāyetle ʿāmil ^[MK8 52b]ve kendü ʿacz-i ķuşūruma tamām ķā'il olup^[2799] bildüm ki ^[İS8 69b]hāl-i maķbülü'l-^[İB3 59a]mālūñ^[2800] istinādına ʿāķil dayanup dolaşmaķ^[2801] olmaz imiş. Ve istiķbāl mechülü'l-hālūñ hevāya^[2802] iʿtimādına^[2803] dervīş-i kāmilden söykünüp ^[DY1 55b]tekmelenmek^[2804] gelmez imiş^[2805].

[AG 146]Nazm(104)^[2806]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün*

Aķar şu gibidür ʿömrüñ bahārı
 Eser yıldür yigitlik nev-nehārı^[2807]

Aķar şuya eser yile inanma^[2808]
 Yele aldanma ve şuya dayanma

^[2796] Bu nazım FRA1 nüshasında bulunmamaktadır. Ayrıca nazım, DY1 nüshasında nesir metin içerisinde aktarılmaktadır.

Başlık: Beyt: -DY1, -FRA1

^[2797] Bu mısra sadece DY1 ve FRA1 nüshalarında nesir bölüm içerisinde aktarılmaktadır.

^[2798] **Başlık: Nesr:** -DY1, -İS8, -FRA1

^[2799] ķā'il olup: ķā'il DY1; -FRA1

^[2800] maķbülü'l-mālūñ: mef'ūdü'l-mālūñ DY1; -FRA1

^[2801] dolaşmaķ: dinlenmek AG, İS8; dölenmek MK8, İB3; -FRA1

^[2802] hevāya: -İB3, -FRA1

^[2803] iʿtimādına: iʿtimādın DY1; -FRA1

^[2804] tekmelenmek: tekyelenmek AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

^[2805] Nesr Başlığı ile aktarılan bu bölüm, FRA1 nüshasında tespit edilememiştir.

Nesr: Bu hikāyetle ʿāmil ve kendü ʿacz-i ķuşūruma tamām ķā'il olup an gāyeti nedāred ve anhüm nihāyeti bildüm ki hāl-i maķbülü'l-mālūñ maķşūdu'l-āmālūñ istinādına ʿāķil ʿayanup dolaşmaķ olmaz imiş ve istiķbāl mechülü'l-hālūñ hevāya iʿtimādına dervīş-i kāmilden söykünüp tekmelenmek gelmez imiş (-FRA1)

^[2806] **Başlık: Meşnevî** DY1, AG, İB3, İS8; **Beyt** MK8; **Nazm** FRA1

^[2807] nev-nehārı: rüzgārı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[2808] Aķar şuya eser yele inanma: Eser yele aķar şuya inanma AG, MK8, İS8, FRA1

Nesr: Pes kaṭṭ-ı ʿalāʾiḳ-i evṭān ve menṭ-ı ʿavāʾiḳ-i ezmān ile terk ü^[2809] dār u diyār^[2810] ve ʿazm-ı Kaʿbe-i kūy-ı yār^[2811] u^[2812] nigār^[2813] ve kaşd-ı seyr-i yār u nigār^[2814] idüp çünkim^[2815] ol kıble-i Hicāz u ʿIrāḳa nuzūl ve ḥarīm-i Kaʿbetü'l-ʿuşşāḳa duḥūl itdüm. Maḳām-ı İbrāhīm-şifat bir rükn-i aʿzam ve ḥarīm-i^[2816] muʿazzam gördüm ki saʿy u^[2817] şafāsında iḥrām-ı melekūñ sīnesi sād-çāk ve miḥrāb duʿāsında imām-ı ehl-i felekūñ çehresi pür-ḥāk meslek-i münācātında ve mensek-i ʿArafātında tāvus-ı melekūtuñ bāl u perī şikeste ve ehl-i ceberūtuñ lebbeyki āsmāna peyveste olup zāʾirleriniñ zemzem gibi ^[FRA1 55a]gözleri yaş ve mücāvirleriniñ Baḥā-şifat menzil ü meʿvāları qurı taş āstāna baş uranlarıñ^[2818] devlet ḳapıları^[2819] üstlerine açılmış. Ve eşigine^[2820] ^[İS8 70a] yüz sürenleriñ^[2821] başlarına āsmāndan gūn doğup envār-ı ^[AG 147]^[İB3 59b] feyż ü^[2822] rahmet saçılmış. Menzil-i velāyetde bir şems-i hidāyet ve āftāb-ı saʿādet ṭulūc itmiş ki ^[MK8 53a] nūr-ı cemālinden^[2823] ḳamer noḳşana ve güneş zevāle rücuʿ itmiş. Hıdmetinde şāhib-i külāhlar hüdhdü gibi nemed-püş ^[DY1 56a] pādişāhlar^[2824] Süleymān-şifat peşmīne ber-düş oturup tīg-i zebān u şuḳḳa-i ṭaylasanla^[2825] tāc-ı rebān ve nāfe-i ṭaleb-binān ile^[2826] taḥteʾl-livāsına^[2827] heft-iḳlīm^[2828] çāker ve rāyet-i vālāsına on sekiz biñ ʿālemi müsahḥar itmiş^[2829].

[2809] ü: +DY1, +FRA1

[2810] diyār: diyār u rüy-ı yār İB3

[2811] yār: -AG, -İS8

[2812] u: +MK8, +İB3

[2813] nigār: -DY1

[2814] kaşd-ı seyr-i yār u nigār: +DY1

[2815] çünkim: çün ki FRA1; çün İB3

[2816] ḥarīm-i: muḥterem u MK8

[2817] u: -DY1, -FRA1

[2818] baş uranlarıñ: baş uranlar ki DY1; baş uranlar ile FRA1

[2819] devlet ḳapuları: devlet ḳapısı DY1

[2820] eşigine: eşiginde AG, İB3, İS8, FRA1

[2821] sürenleriñ: sürenlerle DY1

[2822] ü: -DY1, -FRA1

[2823] cemālinden: cemāl-i reşkinden DY1

[2824] pādişāhlar: pādişāhlarla FRA1; pādişāh ve DY1

[2825] tīg-i zebān u şuḳḳa-i ṭaylasanla: -DY1, -FRA1

[2826] tāc-ı rebān vü nāfe-i ṭaleb-binān ile: +DY1, +FRA1

[2827] taḥteʾl-livāsına: taḥt-ı livasa DY1, FRA1

[2828] heft-iḳlīm: heft-iḳlīmi DY1, FRA1

[2829] itmiş: itmiş nūr-ı cemālinden ḳamer noḳşāne vü güneş zevāle rücuʿ itmiş AG, İB3

Nazm(105)^[2830]*Mef'ülü Fā'īlātü Mefā'īlü Fā'īlün*

Olmuş serīr-i aşka Süleymān gibi süvār
Hüdhüd gibi başında nemedden külāhı var

Fermānına hemīşe muṭī^c iken ins ü cān
Hüdhüdle hem-niṣṣın idi mūrıla hem^[2831]-zebān

Nesr^[2832]: Ben bende daḥi ol sulṭān-ı dü-cihānuñ ḥıdmetine ve Süleymān-ı ins ü cānuñ serīr-i sa'ādetine iletdiler. Çünkü ben mūr-ı za'ife nūr-ı velāyetle bir^[2833] nazar kıldı. Bir zamān ben bende daḥi sevāḥil-i remlüñ sulṭānı ve vādī-i nemlüñ Süleymānı olduğumu bildi. Ki yerden miyānum bend ü kemer-bestelerle peyveste^[2834] ve^[2835] peyvend olduğumdan aşlum nidügin **[AG 148]**ve benzüm şarıluğuma 'illet ne nesne idügin **[İS8 70b]**sulṭān iken būriyā-püş **[FRA1 55b]**ve deh zebān iken süsen gibi ḥāmüş olduğum nazar-ı **[İB3 60a]**velāyetle ma'lüm ve nūr-ı ferāsetle mefhüm kıldı^[2836]. Beni bir üstād-ı şāhib- nefesle teslīm ve dem-i mübārekinden kendü^[2837] ilkā-yı nefsi ta'līm idüp bir^[2838] nefesde derūnumı 'alā'ik-i^[2839] kevnıyyeden mu'arrā ve bīrūnumı 'avā'ik-i 'ayniyyeden müberrā ḥālūz-zihni bī-dil ve^[2840] kabül-ı nefse **[MK8 53b]**kābil itdi. Çünkü sinemi mecrūḥ^[2841] ve dīdemi meftūḥ görüp^[2842] gözi açuklar maḳāmını baña bī-perde gösterdi. Ben daḥi ḡayret-i **[DY1 56b]**od ile cigertüm daḡladum^[2843] ve ḥıdmet kemerin miyānuma^[2844] iki yerden baḡladum. Her şoḥbetde şol u şaḡ cismüm başdan ayaḡa kulaḡ olup

^[2830] Başlık: **Nazm** DY1; **Meşnevī** AG, İB3, İS8, FRA1; **Beyt** MK8

^[2831] mūrıla hem: hem mūrıla İS8

^[2832] Başlık: **Nesr**: -DY1

^[2833] bir: -DY1

^[2834] peyveste: +DY1

^[2835] ve: +DY1

^[2836] mefhüm kıldı: kıldı DY1

^[2837] kendü: +İB3

^[2838] bir: her İB3

^[2839] 'alā'ik-i: halā'ik-i MK8

^[2840] ve: -DY1

^[2841] mecrūḥ: meşrūḥ İB3, FRA1; meşhül MK8

^[2842] görüp: gördi AG, MK8, İB3, İS8

^[2843] daḡladum: daḡlandum: DY1, FRA1

^[2844] kemerin miyānuma: miyānuma kemerin İS8

ol^[2845] pîr-i^[2846] maḳāmātuñ sūz u sâzını diñledüm. Ol İsrâfîlvâr şûr urduḳça ben^[2847] kıyâmet var^[2848] añladum. Söz deminde^[2849] sevgüm^[2850] şevḳle şöyle taldı. Kim her ḳavline bir^[2851] çeşm^[2852] diyü içâatüm bir barmaḡla^[2853] işâretine mevkûf oldı. Ol bezm-i elestüñ mesti ve hum-hâne-i ʿAşḳuñ bade-peresti ben bî-pâ ve destî ve faḳîr dil-şikestî *ve nefahtu fîhi min rūhî*^[2854] [İS8 71a] deminden bir cām şabūhî birle şöyle mest [AG 149] itdi kim *yevme yunfehu fîş-şûr*^[2855] ʿâlemine dek^[2856] ki üftâde vü pest itdi. Ne göz ucuyla kec-nazarlaruñ^[2857] [İB3 60b] baña ney-zen baḳışın baḳduḳları^[2858] ʿaynuma geldi. Ve ne dest-i melâmetle bî-hünerlerüñ ḫarfüme [FRA1 56a] barmaḳ başdıḳları ser-engüşt deñlü eşer ḳaldı^[2859]. Her ḫānḳāh^[2860] u ḫarâbât^[2861] ve Kaʿbe vü Sümenâtda^[2862].

Nazm (106)^[2863]

Mefâʿilün Mefâʿilün Feʿülün

Ḥaḳîḳat Ḥaḳḳadur çün her münâcât

Ḥaḳîḳî ʿaşḳa birdür Kaʿbe vü Lât

Nesr^[2864]: Diyüp^[2865] ne dehân-ı yâr gibi sözi cāndan gelür bir âdem cānını^[2866] gördüm ve ne zebân-ı dildârdan ḡayrı aḡızluḡı tatlu cān-ı şîrine irdüm.

[2845] ol: -MK8, -İS8

[2846] pîr-i: +DY1

[2847] ben: -DY1

[2848] var: +AG, +İS8

[2849] deminde: deminden derünüm AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2850] sevgüm: +DY1

[2851] bir: +DY1

[2852] çeşm: serv-çeşm DY1, FRA1

[2853] barmaḡla: barmaḡ AG, MK8, İB3, İS8

[2854] "... ona ruhumdan üfledüğüm zaman ... (Kuran-ı Kerim, 15/29)."

[2855] "... sūr'a üflediğin gün ... (Kuran-ı Kerim, 6/73)."

[2856] dek: -DY1

[2857] kec-nazarlaruñ: kej-nazarlar MK8

[2858] baḳduḳları: baḳdılar DY1, FRA1

[2859] ḳaldı: ḳalmadı AG, MK8, İB3, İS8

[2860] ḫānḳāh: ḫānḳāh DY1, FRA1

[2861] ḫarâbât: ḫarâbâtda AG, MK8, İB3, İS8

[2862] Sümenâtda: Sümegâtda MK8

[2863] Başlık: **Nazm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1

[2864] Başlık: **Nesr**: -DY1

[2865] diyüp: -MK8

[2866] cānını: cānın DY1, FRA1

Nazm(107)^[2867]*Mef'ülü Mefā'ilün Fā'ilün*Ālem baña yār u ben ki ^[MK8 54a]bī-yār**Nesr**^[2868]: Her kim beni nevāht itdi ben andan zār.**Nazm (108)**^[2869]*Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün*

Feryād besī kerdem ü feryād-resī nīst

Güyā derin^[2870] günbed-i^[2871] firūze^[2872] kesī nīst**[AG 150]Nesr**^[2873]: **[DY1 57a]**Hemān ḥāzret feryād-residen-i sa'ādet mültemis-i ḳabül-ı nefis bākī hevā ve heves imiş. Pes sa'ādet^[2874]-i herkes ḳabül-i nefsi**Nazm(109)**^[2875]*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

Hıçkesi bolmadı ol şahrāya ḥaddi sözi kes

Nesr^[2876]: Bidāyet-i icmāl-i ḥāl u nihāyet tafsīl-i mā'-fi'l-bāl^[2877] oldur ki terāne-i ḳavvāl ve terrenümi ḳıl u ḳāl ile şahuñ güş u hüşına çalındı. ^[İS8 71b]Ḳavāfi^[2878] vü^[2879] faḳīrāne^[2880]

^[2867] AG ve FRA1 nüshasında bu nazım **Mısrā'** başlığı altında tek mısra olarak aktarılmakla birlikte diğer nüshalardan DY1 nüshasında **Nazm** ve MK8 nüshasında **Beyt**, İB3 ve İS8 nüshalarında başlıksız iki mısralı bir beyt olarak aktarılmaktadır. İkinci mısra ise AG ve FRA1 nüshalarında **Nesr** başlığı ile aktarılmaktadır. Birinci ve ikinci mısra arasında vezin farklılığı olması sebebiyle bu nazım için AG ve FRA1 nüshası esas alınmıştır.

^[2868] Başlık: **Nesr** +AG, +FRA1

^[2869] Başlık: **Beyt** AG, İB3; **Fārisī** İS8; **Beytü'l-Fārisī** MK8; **Ferd** FRA1

^[2870] derin: ki derin AG, MK8, İB3, İS8

^[2871] günbed-i: ḥāne-i AG, İS8

^[2872] firūze: pīrūze AG, MK8, İS8

^[2873] Başlık: **Nesr**: -DY1

^[2874] residen-i sa'ādet mültemis-i ḳabül-ı nefis bākī hevā ve heves imiş. Pes sa'ādet: -MK8

^[2875] DY1 nüshası dışında tüm nüshalarda bu nazım **Mısrā'** başlığı altında tek mısra olarak aktarılmaktadır. İkinci mısra ise **Nesr** başlığı ile aktarılmaktadır. Birinci ve ikinci mısra arasında vezin farklılığı olması sebebiyle bu nazımın ilk mısra nazım başlığı altında ikinci mısra ise nesir metin içerisinde verilmesine karar verilmiştir.

^[2876] Başlık: **Nesr** -DY1

^[2877] mā'-fi'l-bāl: mā'l-bāl DY1

^[2878] Ḳavāfi: +DY1, +FRA1

^[2879] vü: +İB3

^[2880] faḳīrāne: -AG

nağamât-ı naķarâtı tamâm^[2881] perde perde ve maķâm-be-maķâm Şerh olındı. Bākī semāc-hāne-i felekde mihr ü māh raķŐ^[2882] urduķça ve^[2883] kāŐāne-i ins^[2884] ü melekde ^[İB3 61a] halka-i zıkr ü semāc^[2885] Őurduķça Őāhuñ raķķāŐ-ı^[2886] mihr ü meh-ruhsārları rüz u Şeb felekde çarh ursınlar ve muṭrib-i lāle-i^[2887] zühre-^[FRA1 56b] cizārları cāduları^[2888] yire^[2889] girdükçe anlar da çarha girsünler.

Beyān-Kerden-i^[2890] Nağme Ez-AŞl-ı Hod Be-Piş-i cAķl-ı Tācdār ve Nümüden-i Hünerhā-yı HıyeŐ^[2891] Be-Seyr-i Edvār^{[2892][2893]}

Pes sultān-ı cAķl ol civān-ı Mevlevīnün güftār-ı ^[AG 151] MeŐnevīsinden ve esrār-ı macnevīsinden çunki nāyın aŐlı ney imiŐ bildi. Ve raķŐ u semācuñ Őür u Őevķine döne döne fehm^[2894] kıldı^[2895]. Ol güftār-ı Őihr-āsarūñ teŐiri ğamze-i yār gibi cAķlın cānına kār^[2896] ve aḥbār-ı icāz-Őiārūñ hāŐŐiyet-i teŐiri ṭomār-ı zülf-i yār^[2897] gibi^[2898] müŐğ-bār-Őıfat cemciyyet-i ḥāṭırın^[2899] tār-mār idüp nāyuñ aslını neymiŐ^[2900] bildiler. Ve raķŐ u semācuñ Őüz u^[2901] Őevķini döne döne maclüm kıldılar^[2902]. Pes^[2903] cAķl gördi^[2904] ol rindān-ı nevā-sāz^[2905] ve üstād-ı terāne-perdāzuñ ^[DY1]

[2881] tamām: -İB3

[2882] mihr u māh raķŐ: raķķāŐ-ı mihr u māh İB3

[2883] ve: -DY1

[2884] kāŐāne-i ins: ins DY1

[2885] semāc: -DY1

[2886] raķķāŐ-ı: -MK8

[2887] lāle-i: -DY1, -FRA1

[2888] cāduları: +DY1, +FRA1

[2889] yire: dāireye AG, İS8

[2890] **Beyān Kerden-i**: -İS8

[2891] **HıŐ**: -AG, -İS8, -FRA1

[2892] **Be-Seyr-i Devvār**: -AG, -MK8, -İB3, -İS8, -FRA1

[2893] **Kabe-i Muazzamada Yürümekle Akrabalarına Görünen Nağme, Padişah Akl'ın Huzurunda**

[2894] fehm: maclüm AG, İB3; -MK8, -İS8, -FRA1

[2895] güftār-ı MeŐnevīsinden ve esrār-ı macnevīsinden. Çunki nāyın aşlı ney imiş bildi. Ve raķŐ u semācuñ Şür u Őevķine döne döne fehm kıldı: -FRA1, -MK8, -İS8

[2896] kār: elhār İS8; efkār MK8

[2897] zülf-i yār: zülf MK8, İB3, FRA1

[2898] gibi: DY1

[2899] cemciyyet-i ḥāṭırın: -FRA1

[2900] neymiŐ: etmiş MK8, FRA1; -DY1

[2901] u: +AG, +İS8

[2902] nāyuñ aslını neymiŐ bildiler. Ve raķŐ u semācuñ Şüz u Őevķini döne döne maclüm kıldılar: -DY1, -İB3

[2903] Pes: DY1

[2904] gördi: gördüğüm DY1, FRA1

[2905] nevā-sāz: nevā-sāzın DY1, FRA1

^{57b]}her biri rāh-ı^[2906] havāda ve tarīk-i mihr ü vefāda^[2907] bir zülf-i siyāh-kāruñ halkā-ı^[İS8 72a] begüşı ve bir^[2908] āyīne-ruhsāruñ nemed-püşı ^[MK8 54b]müsāfir-i Hicāz u ʿIrāk ve mücāvir-i^[2909] hānķāh-ı uşşāķdur. Pes ʿAķl-ı tācdār Çeng ü Nāyuñ kavliyle Nağmeye^[2910] kulaķdan havādār ve ırāķdan vālih ü zār olup^[2911] Nağme-i şāhib-i edvāruñ maķāmın ve ķarārgāh-ı şubh u şāmın hem-nefeslerinden supāl ve^[2912] yād^[2913]-ı demlerinden^[2914] ^[İB3 61b]istifsār-ı hāl idüp vech-i teġāfül ve şüret-i tecāhül ile^[2915] didi kim: Ol Nağme-i bü-ı-heves hāliyen^[2916] ķanġı havāyīlerle hem-nefesdür kim her perde-i rāzuñ^[2917] hāricü-ı-edvārı ve her^[2918] ehl-i sūz u sāzuñ muhālifü-ı-evtārıdur. Anı bir naķşla baġlamak ve bir taşnīf ile Ney^[2919] gibi^[2920] gice^[2921] cigerin taġlamak gerekdür. Ve^[2922] nice aşhāb-ı edvārdan^[2923] ve ^[FRA1 57a]erbāb-ı müsikārdan^[2924] Āvāze-i^[2925] ^[AG 152]Hoş-nefes^[2926] nām^[2927] bir üstād-ı şāhib-maķām Nağme-i naķş-bendī bir taşnīf ile baġlayup^[2928] meclise getürdi^[2929]. Ve büzürgāne rāstlar maķāmına geķüp ķānūn ile oturdı. Ve söz yüzinden perde getürdi. Pes sultān-ı ʿAķl Nağmenüñ terāne-i güftāruñ ve naķş u nigārına nazar idüp didi kim: Ey muşannif-i edvār ^[İS8 72b]u^[2930] müellif-i müsikār. Eger güyende-i rāz

[2906] rāh-ı: āh-ı FRA1, -MK8

[2907] tarīk-i mihr ü vefāda: tarīk-i vefāda FRA1; -MK8

[2908] bir: +DY1, +FRA1

[2909] mücāvir-i: Hicāz-ı MK8, İS8

[2910] nağmeye: -FRA1

[2911] olup: -MK8

[2912] ve: +DY1, +FRA1

[2913] yād-ı: diyār AG, MK8, İB3, İS8

[2914] demlerinden: dihllerinden AG, MK8, İB3, İS8

[2915] ile: -DY1, -FRA1

[2916] hāliyen: hāliyā: FRA1

[2917] rāzuñ: zāruñ MK8

[2918] her: -DY1, -FRA1

[2919] ney: +MK8, +İB3

[2920] gibi: +MK8, +İB3

[2921] gice: +DY1

[2922] Ve: -DY1, -FRA1

[2923] edvardan: āb-ı edvār DY1, FRA1

[2924] erbāb-ı müsikārdan: ehl-i müsikārdan İB3

[2925] Āvāze-i: Āvāz-ı AG, İS8; Āvāz-ı

[2926] Hoş-nefes: Hoş MK8

[2927] nām: -İB3, -FRA1

[2928] baġlayup: baġlamak DY1, FRA1

[2929] getürdi: göttürdi DY1, FRA1

[2930] u: vey İS8

ve hānende-i ʿIrāk^[2931] u Hicāz^[2932] güftāruñ rāst söyle ve āgāz-ı qarārğāhuñ ne maķāmdan^[2933] ise^[2934] beyān eyle. Ki ŧīvenāk^[2935]-ı ŧeh-nāz-ı melege ve maķāmuñ sünbül-i felege beñzer seyr-i ʿIrāk ve sefer-i ceziřetü'l-ʿuŧŧāk^[DY1 58a] idüp bu āheng-i bī-hengāmdan niyyetüñ ve āgāz-ı bī-encāmdan ʿazīmetüñ nedür didi. [MK8 55a] Nağme eyitdi: Ey ŧāh-ı [İB3 62a] rāst-girdār ve ey māh-ı felek-i edvār biz ki cihānuñ ehl-i taŧnīfi ve zamānuñ ŧāhib-i te'līfi geđerüz. Ekŧerīyā bizüm ŧi'ārımız^[2936] terennüm-i eŧ'ār u vüdsārımız lahn-ı edvār^[2937] u terāne-i evtārdur. Her maķāmdan^[2938] büzürg ü kūçek bizüm berg-i nevāmuzla dem-sāz ve İŧfahan u ʿIrāk ŧīt u ŧadāmuzla pür-süz u sāzdur^[2939]. Egerçi kim^[2940] *aħsenü'ŧ-ŧu'arā ekzebehū ve ekzebi'n-nażme e'zibehūdūr* ammā kim^[2941] muzmer-i belāgatde biz ŧol büleğā-yı zü-fünün ve meydān-ı feŧāhatda ol fuŧahā-yı [AG 153] aķdeminüz^[2942] ki bevādī-i belāgatimizde^[2943] ŧu'arā-yı aķdemün ve^[2944] sābıķın^[2945] [FRA1 57b] yettebi'uhumu'l-gāvun ve lenā^[2946] *bi-ŧā'irin mecnūn fe eyne tezhebūr*^[2947] ālī^[2948] benīnā^[2949]. Egerçi kim ben bende^[2950] aħbār-ı kıŧŧaŧı ve āŧār-ı pür-ħiŧŧesi [İS8 73a] fıtrāt-ı Ādem ü Havvā ħikāyetlerinden ħarīb^[2951] ve ħılķatü'l-ʿarż u semā^[2952] rivāyetlerinden ʿaca'ib^[2953] lākin *eleggü'l-kelāmi evcezühū ve aħsenü'l-ħāl-i*^[2954]

[2931] ʿIrāk: İŧfehān İB3; İŧfehān AG, MK8, İS8

[2932] Hicāz: Hicāzsañ İB3; Hicāzsañ AG, MK8, İS8

[2933] maķāmdan: maķāmdur AG, MK8, İB3, İS8

[2934] ise: -İS8

[2935] ŧīvenāk: ŧīve-i AG, MK8, İB3, İS8

[2936] bizüm ŧi'ārımız: -İB3

[2937] lahn-ı edvār: lahn-ı edvārdur AG, MK8, İB3, İS8

[2938] maķāmdan: maķāmda AG, MK8, İB3, İS8

[2939] ve İŧfahan u ʿIrāk ŧīt u ŧadāmuzla pür-süz u sāzdur: -DY1

[2940] egerçi kim: kim DY1

[2941] ammā kim: der ammā FRA1

[2942] aķdeminüz: sābıķinüz AG, MK8, İB3, İS8

[2943] belāgatimizde: belāgatde AG, İS8

[2944] ve: +DY1, +FRA1

[2945] sābıķın: +DY1, +FRA1

[2946] *lenā: lesnā* FRA1

[2947] “Hal böyle iken nereye gidiyorsunuz (Kuran-ı Kerim, 81/26).”

[2948] ālī: +DY1

[2949] benīnā: +DY1

[2950] bende: bendenüñ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2951] ħarīb: ʿacībdür AG, İS8

[2952] semā: ve's-semā AG, İS8

[2953] ʿaca'ib: ħarīb MK8, İB3; ħarībdür AG, İS8;

[2954] *ħāl-i: maķām* AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

a'cezehüdur^[2955]. Ol zamān ki 'avālim-i meleküt ve ma'ālim-i ceberütdan^[2956] ol kāşif-i künüz ü^[2957] 'allāme'l-esmā ve^[2958] vākıf-ı rumüzü'l-'ālem^[2959] 'aynü'l-müsem mā sırru'llahü muhtefi^[2960] ya'ni ki^[2961] Hāzret-i^[2962] Ādem 'aleyhi's-selām^[2963]-ı şāfi 'ālem-i lāhütdan güzër ve menzil-i nāsüte seyr ü sefer ^[İB3 62b]kılup ravza-i 'ulyā^[2964] ve Firdevs-i mu'allādan qarın-i Havvā ile 'aql-ı muşaffā ve nefis-i müzekkā gibi^[2965] me'ene'l-kuln āhbītü minhā cemī'an^[2966] hıtāb-ı 'itābı ile mihrāb-ı imāmetden kıyām u şufūf-ı^[2967] melege selām itdükde ^[DY1 58b]çarh-ı vālā^[2968] vü mele-i a'lādan ehl-i Sidre vü Tübā ile hem-ser ü hem-dem^[2969] Enın ü Hunın adlu iki kerrübī bir^[2970] kürbetde^[2971] anlar^[2972] ol^[2973] iki sidre ^[MK8 55b]ve Tübā ile hem-ser ü hem-dem ve bu kürbet ü gurbetde enīs ü mahrem olup^[2974] nice yıllar deş ü vādide *fī-zulümātuş-şahrāy*^[2975] *ve'l-bevādī Rabbenā zallelnā enfusenā*^[2976] nidāsıyla münādī^[2977] *ve in lem tagfirlenā ve terhamnā*^[2978] *le nekūnenne mine'l-hāsirīn*^[2979] şadāsıyla nācī ^[AG 154]ve nādī olup

[2955] *a'cezehüdur*: *a'cezehü* AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2956] 'avālim-i meleküt ve ma'ālim-i ceberütdan: -FRA1

[2957] ü: -DY1, -FRA1

[2958] ve: +DY1, +FRA1

[2959] rumüzü'l-'ālem: rumüzü'l-'āsm DY; rumuz AG, MK8, İB3, İS8

[2960] sırru'llahu muhtefi: sırruhu'l-muhtefi AG, MK8, İS8

[2961] ki: -DY1, -FRA1

[2962] Hāzret-i: -DY1, -FRA1

[2963] 'aleyhi's-selām: +İB3

[2964] 'ulyā: 'ulyādan AG, MK8, İB3, İS8

[2965] 'aql-ı muşaffā vü nefis-i müzekkā gibi: -MK8

[2966] "... hepiniz oradan inin ... (Kuran-ı Kerim 20/123)"

[2967] şufūf-ı: şuhūf-ı MK8

[2968] vālā: vālādan AG, MK8, İB3, İS8

[2969] ile hem-ser vü hem-dem: +DY1

[2970] bir: +DY1

[2971] kürbetde: -MK8

[2972] anlar: -MK8

[2973] ol: -DY1, -FRA1

[2974] mahrem olup: mahrem DY

[2975] *fī-zulümātuş-şahrāy*: *fī-zulümātuş-şahrā* DY1, FRA1

[2976] "... [Ey Rabbimiz, biz] nefislerimize zülm ettik ... (Kuran-ı Kerim, 7/23)."

[2977] münādī: münāhādī: DY1, FRA1

[2978] "... Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz (Kuran-ı Kerim, 7/23)

[2979] *le nekūnenne mine'l-hāsirīn*: +DY1, +FRA1

"... mutlaka ziyan edenlerden oluruz (Kuran-ı Kerim 7/23)"

āhir ol^[2980] çār-yār *sāniye*ṣ-*neyn*^[2981] *iz hümā fī'l-gār*^[2982] gibi gār-ı Hırāda kehf-i ^[İS8 73b]uzlet-
i ihtiyār ve Aşhāb-ı Kehf-şifat künc-i gārda karar idüp Yūsuf-ı şiddikvār te'essüf ü^[2983] **FRA1**
^{56a]}zār ile *fī-ğayābeti'l-cubb bi'l-kerrātihī ve'l-ḥubb tahte'l-ārż bi't-ṭül ve'l-ārż*^[2984] kırk yıl
kemīn-i^[2985] riyāzetle şūfiyāne erba'īn çeküp merdüm-i çeşm-i^[2986] cihān-bīn gibi gār-nişīn ve
künc-i mağarada ḥalvet-güzīn oldılar.

Nazm(110)^[2987]

Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

Çü çeşm-i an^[2988] ki^[2989] der-gārī^[2990] nişīni^[2991]

Dü-^cālem-bīni ve ḥodrā nebīni

Nesr^[2992]: Ol künc-i gārda ben yetīm ü zār ol iki dīde-i bīdār^[2993] ve çeşm-i eşk-bāruñ eşk-i bī-
karār^[2994] **İB3 63a**u sirişk-i ābdārından^[2995] ḥāk u ḥūn içinde zuhūra gelüp ve gonce-i lāle gibi
ciger kanıyla^[2996] neşv ü nemā bulup şadef-i zemīnūñ dürr-i semīni ve Ādem nebīnūñ netice-i
erba'īni^[2997] ve Enīn ü Ḥunīnūñ^[2998] çeşm-i cihān-bīni oldum. Nice zamān Ādem ü Ḥavvā
koynunda^[2999] ve Enīn ü Ḥunīn **DY1 59a**ma-beyninde yatdum^[3000]. Nāle-i ḥazīnümnden felekler

[2980] ol: +DY1, +FRA1

[2981] “... iki kişiden biri ... (Kuran-ı Kerim 9/40)”

[2982] “... Hani onlar mağarada bulunuyorlardı ... (Kuran-ı Kerim, 9/40).”

[2983] ü: -DY1, -FRA1

[2984] *bi'l-kerrātihī ve'l-ḥubb tahte'l-ārż bi't-ṭül ve'l-ārż*: FRA1; *bi'l-kerrātihī ve ḥubbi tahte'l-ārż bi't-ṭülü ve'l-ārzi* AG, İB3, İS8; *bi'l-kerrātihī ve ḥubbi* MK8

[2985] kemīn-i: temkīn-i DY1

[2986] çeşm-i: -MK8

[2987] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1

[2988] an: ^canber DY1, AG, İS8, FRA1

[2989] ki: ki DY1, AG, İS8, FRA1

[2990] der-gārī: der-ḥalvet AG, İS8

[2991] nişīni: nişīnümü FRA1

[2992] Başlık:**Nesr**: -DY1, -İB3

[2993] bīdār: bīdāruñ AG, MK8, İB3, İS8

[2994] bī-karār: bī-karārından AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[2995] ābdārından: eşk-i İB3

[2996] kanıyla: kanla AG, MK8, İB3, İS8

[2997] erba'īni: erba'īn AG, MK8, İB3, İS8

[2998] Enīn ü Ḥunīnūñ: Ḥunīn ü Enīnün AG, MK8, İB3, İS8

[2999] koynunda: karında AG, MK8, İS8

[3000] yatdum: kaldum FRA1, AG; -MK8, -İB3, -İS8

giryān^[3001] ve^[3002] enīnūmden melekler giryān idi^[3003]. Meger kim bir seḡergāh bu ^[AG 155]çarḡı devvāruñ toḡuz ḡubbelü ḡılsıminuñ meḡal-i zerrīni yanmıḡdı^[3004]. ^[İS8 74a]Ve menāzil-i seyyāruñ on iki çeḡminūñ^[3005] ḡandīl^[3006]-i sīmīni uyanmıḡ idi^[3007]. *Ṭabaḡān an ṭabaḡin*^[3008] yedi lāciverdī ḡubbe-i muḡallaḡ ^[MK8 56a]üzre nā-gāh sūy-ı semādan bir berḡ-i lāmiḡ peydā oldı^[3009]. Ve rüy-ı havādan bir nūr-ı sātıḡ hüveydā olup zemīn ü zamānı cemāl-i Muḡtafā gibi nūra ḡarḡ ve kevn ü mekānı Ṭūr-ı Mūsāvār nār-ı tecellīde^[3010] ^[FRA1 58b]ḡarḡ itdi. Bu cihān peñḡ-zūruñ eṭrāf-ı çehārından^[3011] ve devrān-ı ḡeḡ-ı cihātuñ eknāf-ı hezārından^[3012] ḡuḡ u ḡuḡuma^[3013] bir nidā-yı vahy āḡār ve ḡadā-yı iḡcāz-ḡiḡār irdi kim^[3014] her ṭarafdan müsāvīl-ı cihāt ve mütesāvü'n-naḡamāti'n-naḡarāt ne terkīb-i elfāz u^[3015] ḡurūf ve ne tertīb-i ḡarekāt u^[3016] vuḡūf ne sāz-ı ^[İB3 63b]edvār ve ne āvāz-ı^[3017] evtār edā-yı yek-reng ve nevā-yı yek-āheng bir Naḡme-i hemvār ve fūrūdāḡt u^[3018] bī-ḡarār. Ki cānum ol ḡadādan teng^[3019] ü bī-ḡuḡ ve ol nidādan mest ü med-ḡuḡ olup her ṭarafa ki iltifāta naḡar ve^[3020] her cihete ki teveccühe baḡar ḡıldum. Zümürriü ṭāḡlar^[3021] ve ^[İS8 74b]zeberced niṭāḡlarda ḡaf ḡaf ehl-i felek ve ḡalḡa ḡalḡa ^[DY1 59b]ervāḡ-ı melek ḡördüm. Kim ḡavāmiḡ-i melek-i meleküt^[3022] ve cevāmiḡ-i cāmīḡ-i ceberütda^[3023] tesbīḡ-i ḡayy

[3001] giryān: nālān u girye-i İB3

[3002] ve: MK8, İB3

[3003] giryān idi: nālāndı AG, MK8, İS8, FRA1

[3004] yanmıḡdı: yanmıḡ DY1

[3005] çeḡminūñ: kısmınuñ İB3

[3006] ḡandīl: ḡanādīl DY1, FRA1

[3007] uyanmıḡ idi: -MK8

[3008] “[ḡüḡhesiz siz] ḡālden ḡāle geḡeceksiniz (Kuran-ı Kerim 84/19)”

[3009] oldı: +DY1, +FRA1

[3010] nār-ı tecellīde: nār-ı tecellīden İB3; tecellīde AG, İS8

[3011] Bu cihān peñḡ-zūruñ eṭrāf-ı çehārından: +DY1

[3012] eknāf-ı hezārından: hezār eknāfından AG, MK8, İS8; vü cihān nice rüzūña bahār-ı eṭrāfında FRA1

[3013] ḡuḡuma: ḡuḡe DY1

[3014] kim: -MK8

[3015] u: ne AG, MK8, İB3, İS8

[3016] u: +DY1, +FRA1

[3017] āvāz-ı: āvāze-i DY1, FRA1

[3018] u: +DY1, +FRA1

[3019] teng: denk DY1, FRA1

[3020] ve: -DY1, -FRA1

[3021] ṭāḡlar: ṭāḡlarda AG, MK8, İB3, İS8

[3022] meleküt: melekütde İB3

[3023] ceberrüda: mecāmiḡ-i ceberrüda İB3

u Lā-yemūta müdāvim^[3024] ve taq̄dīs-i Lā-yezāl^[3025] [AG 156]u Lā-yefūta mülāzım^[3026] olup mihrāb-ı ʿibādetde felekler rākī^c vü melekler hāşī^c^[3027] nemā tīg^[3028] ü hāzī^c yirler sācid ve dağlar teşehhüdde k̄ā^cid^[3029] u *k̄ā^cidūn rākī^cūn vü rākī^cūn vü sācidūn fī şalātihüm dā'imūn u li emānātihüm ve ʿahdihüm rā^cūn^[3030]*. Ol menāzil-i ṭabaḳātda ve maḥāfil-i kerāmātda nuḳabā-yı kirām^[3031] u nücebā-yı ʿizām^cdan yedi naḳīb-i nūrānī ve edīb-i raḥmānī gördüm. Ki^[3032] kiminüñ şalāt-ı^[3033] münevverinüñ nūr-ı ruḥsārı [FRA1 59a] *ve ş-şemsi ve duḥāhā^[3034]* ve kiminüñ şüret-i müdevverinüñ ḥaṭṭ-ı ğubārı *ve l-ḳameri izā telāhā^[3035]* kimi seyf-i şecā^catde^[3036] doḳuz meydānuñ fārisi ve kimi kilḳ-i ḳudretle heft-iḳlīmüñ ḥārisi bir meclis-i [İB3 64a] hāş ve şem^c-i şāhid u raḳḳāş kim her biri serā-perde-i *ve lleyli izā yağşā^[3037]* da şem^c-i şeb-efrüz-^[İS8 75a] şıfat^[3038] maşdüḳa-i ḥazenüñ^[3039] *eyyühe:ssāri hāzāⁿ-nirās* ve devlet-serā-yı^[3040] *ve n-nehāri izā tecellā^[3041]* da mihr-i ʿālem-süz gibi mā-şadaḳ *fīhi vü^[3042] nūren ve huden li n-nās^[3043]* dā'im nazar-ı dīdeleri ve enzār-ı sa'īdeleri her medāric ü medār^[3044] ve me'āric-i yemīn ü yesārdan ḳuṭb-ı āfāḳa nāzır ve mağārib ü meşārıḳda ricālül-ğayb ile her cünbişde ḥāzırdu. Ve^[3045] ol şahn-ı ʿİzzetüñ ḥalvet-serāsında [AG 157] ve yetmiş biñ [DY1 60a] perdenüñ māverāsında mesned-serīr-i ḳuds ve müstened-i devlet-serā-yı ünsde müşāruñ^[3046] *ileyh ve ulāike humu l-*

[3024] müdāvim: mülāzım İB3

[3025] Lā-yezāl: Lā-yezāli AG, MK8, İB3, İS8

[3026] mülāzım: müdāvim İB3

[3027] hāşī^c: -DY1, -FRA1

[3028] nemā tīg: +DY1

[3029] k̄ā^cid: k̄ā^cimūn DY1

[3030] “[Onlar,] emanetlerini ve verdükleri sözü gözeten kimselerdir (Kuran-ı Kerim, 70/32).”

[3031] kirām: kiramdan AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3032] Ki: +DY1

[3033] şalāt-ı: ṭalāt-ı AG, MK8, İB3, İS8

[3034] “Güneşe ve onun aydınlığına andolsun (Kuran-ı Kerim 91/1).”

[3035] “Ve ondan ışık aldığı, ardına düşüp seyrettiği zaman aya (Kuran-ı Kerim, 91/2).”

[3036] şecā^catde: şecā^catle AG, MK8, İB3, İS8

[3037] “Onu büürüdüğünde geceye andolsun (Kuran-ı Kerim, 91/4).”

[3038] şeb-efrüz-şıfat: şeb-efrüz ḥazret-i MK8

[3039] ḥazenüñ: fedūnike AG, MK8, İB3, İS8

[3040] devlet-serā-yı: devāt-serā-yı MK8

[3041] “Açılıp aydınlandığı zaman gündüze andolsun (Kuran-ı Kerim, 92/2).”

[3042] vü: -FRA1

[3043] “... insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği ... (Kuran-ı Kerim, 6/91).”

[3044] medār: medārdan AG, MK8, İB3, İS8

[3045] Ve: -DY1, -FRA1

[3046] müşāruñ: FRA1

muhtedün^[3047] ve manşüş^[3048] ve *ceʿalnāhum eʿimmeten yehdūne*^[3049] şadr-ı dergāh u bārgāh^[3050] li-meʿaʿallāhda server-i dīn ve sālār-ı küntü *nebiyyen ve Ādeme beyneʿl-māʿi veʿt-tīn* karar itmiş. Ki nūr-ı cebīni çarḥ-ı berīni rüy-ı zemīnden müstağrak-ı envār itmiş. Ve^[3051] ol^[3052] şāhuñ hıdmetinde nevbet ile bevvāb ^[MK8 57a]u nāʿib^[3053] ve ʿaşā-yı istiḳāmetle hācib olan serverlerüñ kiminüñ^[3054] yed-i ^[İS8 75b]beyzāsında ʿaşā-yı ejdehā-^[FRA1 59b]peykeri dīde-i sehḥār ejdehā-yı heft^[3055]-serī ^[İB3 64b]olup *fe-izā hiye suʿbānun*^[3056] *mübīn*^[3057] *fe ulḳıyeʿs-seḥaratu sācidīn*^[3058] ve kiminüñ enfās-ı cān-perverinde āsār-ı *keyfe yuḥyiʿl-mevta*^[3059] meknūn ve kiminüñ^[3060] laʿl-i mesīhā manzarında esrār *ḳul yuḥyiḥāʿllezī enşeʿehā*^[3061] meknūn olup ol şadr-ı kemālūñ şaff-ı niʿālinde serīr-i ʿizzet serverlerin ve serā-yı devlet-i mehterlerin gördüm. Ki sulṭān-ı^[3062] selāṭīn-i cihān ḥāk-ı derlerinde *mineʿr-riḳābi veʿs-sāʿilīn* ve esāṭīn-i zamān reh-güzārlarında^[3063] *mineʿş-şāʿālike veʿl-ḳāʿilīn* silsile-i cünbān^[3064]-ı ḥablüʿl-metīn ve ser-ḥalkā-i silsile-i ehlüʿl-yaḳīn ki keşf-i kerāmāt-ı ünsiyyeleri Füsüsüʿl^[3065] ^[AG 158]Ḥikem-i esrār-ı fütühāt-ı kudsiyyeleri nuşuş-ı eḥādīşvā^[3066] ve aḥbār u daḳāʿiḳ-ı eşʿār-ı^[3067] meşnevīleri *nazmen ve belāğaten vü inne mineʿş-şīʿri liʿl-ḥikemen* ve ḥaḳāʿiḳ-ı^[3068] güftār-ı maʿnevīleri *keşfen vü sırren ve inne mineʿl-beyānı* ^[DY1 60b]*li-siḥren* ve bunlaruñ gibi nice büdelā vü şühedānuñ miʿrāc-ı^[3069]

[3047] “... Doğru yola ulaştırılmış olanlar da işte bunlardır (Kuran-ı Kerim, 2/157).”

[3048] manşüş: manşüşun AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3049] “Onları bizim emrimizle doğru yolu gösteren önderler yaptık ... (Kuran-ı Kerim, 21/73).”

[3050] bārgāh: +DY1, +FRA1

[3051] Ve: -DY1, -FRA1

[3052] ol: -DY1, -FRA1

[3053] bevvāb u nāʿib: nāʿib u menāb MK8

[3054] kiminüñ: kimisinüñ AG, MK8, İB3, İS8

[3055] ejdehā-yı: ejderhā-yı AG, MK8, İB3, İS8

[3056] *suʿbānun*: *nemān* FRA1

[3057] “... Bir de ne görsünler, apaçık bir ejderha (Kuran-ı Kerim, 7/107).”

[3058] “Bunun üzerine sihirbazlar derhal secdeye kapandılar (Kuran-ı Kerim, 26/46).”

[3059] “... [Rabbim! Bana] ölüleri nasıl dirilttiğini göster [demişti] ... (Kuran-ı Kerim, 2/260)”

[3060] kiminüñ: +DY1, +FRA1

[3061] “De ki: ‘Onları ilk defa var eden diriltecektir (Kuran-ı Kerim, 36/79).”

[3062] sulṭān-ı: +AG, +İS8

[3063] reh-güzārlarında: pür-hünerlerin MK8, FRA1

[3064] cünbān: hübān İB3

[3065] füsüs-ı: nüsüs-ı MK8

[3066] eḥādīşvā: eḥādīş AG, MK8, İB3, İS8

[3067] eşʿār-ı: eşʿār u FRA1; -İB3

[3068] ḥaḳāʿiḳ-ı: -MK8

[3069] miʿrāc-ı: meʿrāc-ı İB3

dârda zîkr ü tesbîhi döne ^[İS8 76a]döne leyl ü nehâr leyse *fîd-dâri gayruhâ deyyâr* olup şevkînden ayağı yere başmaz. Ve mûntehâ-yı himmet ile kendüzin^[3070] Sidre vü Tübānuñ eli irdüğü yere^[3071] aşmaz.

Nazm(111) ^[3072]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

Nedendür dilde Nāyuñ sūz-ı^[3073] sâzı

Deliklü sîneler añlar bu rāzı

^[FRA1 60a]Ne fehm eyler Defüñ derd-i dilinden

^[İB3 65a]Tabanca yimeyen üstād elinden

Ne^[3074] bilsüñ şol ki ola dârdan ^[MK8 57b]dür

Ki nüh çenberde Hāllāc idi Manşūr

Nesr^[3075]: Diyüp^[3076] bu^[3077] sultān-ı selātin-i cihānuñ tahte'l-livālarında ve sāye-i 'ālem-i vālālarında ekālīm-i seb'ā serverlerin^[3078] gördüm ve heft-iqlīm-i İskenderlerine irdüm. Kimi^[3079] felsefe-i ulā vü 'ilm-i a'lāda mücerredātuñ 'aql-ı ^[AG 159]hādī^[3080] 'aşerī ve nüfūs-ı insāniyyenüñ üstādü'l-beşerī hikmet-i tab'iyyenüñ cāsūs-ı felegi ve felsefe-i ilahiyyenüñ^[3081] nāmūs-ı melegi^[3082] 'ilm-i heyetüñ mihr-i münirin^[3083] ve nücüm-ı āftābuñ gerdün-ı seririn olmuşlar. Ve ol^[3084] harem-i Ka'be-i hārimüñ sa'ıy u şafāsında tāvīf-i ikrām-ı melek ile bir nice dürlü^[3085] tavā'if dahı müşāhede itdüm. Kimi ^[İS8 76b]muhalifü'l-me'āric ü mütebayinü'l-

[3070] kendüzin: kendüyi MK8, İB3, FRA1

[3071] yere: yerlere AG, İS8; yerlerde MK8, İB3

[3072] Başlık: **Kelām- Manzum** DY1; **Meşnevī Li-mü'ellifihī** AG, İS8; **Meşnevī** MK8, İB3; **Nazm** FRA1

[3073] sūz-ı: sūz u AG, MK8, İB3, İS8

[3074] Ne: -MK8

[3075] Başlık: **Nesr** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1; **Kelām-ı Menşūr** DY1

[3076] Diyüp: +DY1

[3077] bu: +DY1

[3078] serverlerin: serverlerini AG, MK8, İB3, İS8

[3079] Kimi: -DY1

[3080] 'aql-ı hādī: 'aqlü'l-hādī FRA1; 'aql-ı ilhādī AG, MK8, İB3, İS8

[3081] ilahiyyenüñ: ayetinüñ AG, MK8, İB3, İS8

[3082] melegi: ekberi melegi AG, MK8, İB3, İS8

[3083] münirin: müniri AG, MK8, İB3, İS8

[3084] ol: evvel DY1, FRA1

[3085] dürlü: -MK8

medāric^[3086] ve medāhil ü meḥārici^[3087] cümleden ḥāric ruḥāniyyü'l-kevn ve ḥayvāniyyü'l-vāz' u dā'ü'l-levn^[3088]. Kimi şüret-i esved ü ğūrda^[3089] *zî'l-enyāb* ^[DY1 61a] *ve'l-ezfār* u kimi ḥilḳat-i sibā' ve tūyūrda *bi'l-miḥreb ve'l-minḳār*^[3090] derecāt-ı na'īmüñ ve derekāt-ı caḥīmin ümem-i sālifelere ve milel-i müteḥālifelerinden şufūf-ı 'Arafāt ve şınıf-ı ehl-i 'Araşāt gibi^[3091] izdihām-ı enām ve müzāḥame-i ḥāşş u 'āmdan aḳdām a'le'l-aḳdām bi's-şuhūr ^[İB3 65b] *ve'l-a'vām* neml-i şahrā ve reml-i deryā gibi şaf şaf u taraf ^[FRA1 60b] bu ḥālle māḥ u sāl ve bu minvālle bi'l-ğudüvvi *ve'l-āşāl*. Ol ḥarīm-i Ka'be-nişāni^[3092] zā'irler^[3093] ve ḥarem-i āsmānda mücāvirlerdür.

El-ḳışşa: Ol deryā-yı ābdāruñ^[3094] lücce-i envāri ve baḥri'l-envāruñ telāṭum-ı emvāc-ı ^[MK8 58a] *keḥ-rübārī zevraḳ-ı vüçudum deryā-yı şuhūda ğarḳ ve seffine-i nā-būdī*^[3095] *vüçudum*^[3096] baḥr-ı ^[AG 160] vüçudda müstağraḳ idüp şavāmi'-i^[3097] *sehemnāk*^[3098] u bevāriḳ-i Vehmnāk ile zehrem^[3099] çāk ve cism ü cānum ḥavf u ḥaṭardan ^[İS8 77a] *helāk* oldu. Bir zamān bu sekerāt-ı vüçüd ü ḥāl ve ğalebā-ı hüçüm-ı aḥvāl ile pür-ḥoş velāyi'-ı ḳal ve mey-püş-ı ḥarābāt-ı 'adalda mest olup yandum. Cāme-i neng ü 'ārī-cübbe ve destāriñi bir cür'a-i cām u dürd-fām şandum. Bir müddetden şoñra ol cām-ı^[3100] sürür-encāmuñ şüreti ve bāde-i mestde fercāmuñ keyfiyyeti cām-ı mey gibi başumdan geçdi. Ve ol kārban-ı 'aşḳ u nüş ve sārban-ı cüş u ḥurüş menzil-i

[3086] mütebāyini'l-medāric: tebāyini'l-medāric MK8

[3087] meḥārici: meḥāric AG, MK8, İB3, İS8

[3088] u dā'ü'l-levn: ve'l-levn AG, MK8, İB3, İS8

[3089] ğurda: 'avlde AG, MK8, İS8

[3090] bi'l-miḥreb ve'l-minḳār: ve'l-minḳār bi'l-miḥleb AG, İB3, İS8

[3091] gibi: -İB3

[3092] Kā'be-nişānda: Kā'be-nişāni DY1, FRA1

[3093] zā'ir: zā'irler AG, MK8, İB3, İS8

[3094] ābdāruñ: ebrāruñ İB3

[3095] nā-būdī: būd-ı DY1, FRA1

[3096] vüçudum: nā-būdum DY1, FRA1

[3097] şavāmi'-i: şavā'ik-i sellemnāk MK8

[3098] sehemnāk: sellemnāk AG, MK8, İB3, İS8

[3099] zehrem: zehremüz AG, MK8, İB3, İS8

[3100] ol cām-ı: ki ol FRA1

tenden^[3101] ve ribāṭ-ı bedenden geçdi. Ol renc-i ḥumār ve derd-i ser^[3102] [DY1 61b] u biḥār^[3103] dūd-i ciğer ile üftān u ḥizān ṭūr^[3104]-i dem [İB3 66a]ü eṭrāf-ı zemīn ve esmā-yı naẓar^[3105] urdum. Ol şobhet-i dil ü cān ve ḥürmetin cān u cānān ravza vü firdevs-i cāvidān gibi nazardan nihān u başardan pinhān ve bī-nām u^[3106] nişān olmuş. Hemān ol semā^uñ vecd ü ḥālī ve esmā u^[3107] ictimā^uñ gönlümde ḥayālī ḳalmış. Āḥir bu ḥasret ve firāk u derd ü [FRA1 61a]iftirāk ile ḥazret-i Ādemüñ āstāne-i [İS8 77b]felek-ḥürmete vardum. Ve ol ḳible-i melekūta ḳarşu yüz yere^[3108] urdum. Ādem-i şāḥib-esmādan ʿālem-i esmāya ṭālib ve şuhuf-ı mükerrerem [AG 161]ḳırā^uatına dilden rāğīb oldum. Andan enbiyā-yı [MK8 58b]güzīn ve kābir-i mürselīn *şalavatu'llahu-ʿaleyhüm cemaʿen* şāḥib-i ḥātırüm evvelü'l-ʿazm her bendinüñ kimi^[3109] dāmen-i ḥıdmetine dest-i res buldum. Hengām u^[3110] duʿāda dem-sāz ve maḳām sūy-ı şafāda hem-dem ve hem-rāz oldum. Tā ki teḳalüb-i aḥvāl u tebeddül ācāl ile *feʿen nābü'd-dün Ḳurʿan* intikāl ü irtiḥāl idüp evvelü enʿabü'l-menāya ve vehhābü'l-zāyā *tevkiyyü'l-mülk münteşā'i vü tenziyyü'l-mülk münteşā* Dāvud benī ʿamm-ı ḥilāfet-i rüy-ı zemīni tamām ahd [İB3 66b]vü aṭā verdi. Ben bende daḥi tecdīd-i biʿat ve tehniyet-i salṭanat için Ādem ü Ḥavvā selāmını ve enbiyā vü evliyā peyāmını seniyyet-i senā ve ḥadd-i şenā ile ol sulṭān-ı cihānuñ ḥıdmetine [DY1 62a]ve āstāne-i devletine irsāl u sālāl itmege vardum. [İS8 78a]İnfāk-ı peder ü māderi ve Enīn ü Ḥunīn adlu iki^[3111] birāderi o ḥālīfe-i zemīn ü^[3112] zamānuñ ḥademinde gördüm. Ki biri miḥrāb-ı ʿibāḍında ve ḥālḳa-i zıkr ü tesbīḥ ü ṭāʿatde maḥrem-i esrār-ı rāz ve hem-dem-i nāz u niyāz olmuşlar. Ve dergāh-ı Ḥaḳdan

[3101] tenden: menzil-i ten: AG, MK8, İB3, İS8

[3102] Bu metin AG nüshasında tespit edilememiştir:

ü ḥāl ve ḡalebā-ı ḥücüm-ı aḥvāl ile pür-ḥoş velāy-ı ı ḳal ve mey-püş-ı ḥarābāt-ı ʿadalda mest olup yandum. Cāme-i neng ü ʿarī-cübbe ve destārını bir cürʿa-i cām u dürd-fām şandum. Bir müddetden şoñra ol cām-ı sūrūr-encāmuñ şüreti ve bāde-i mestde fercāmuñ keyfiyyeti cām-ı mey gibi başumdan geçdi. Ve ol kārbān-ı ʿaşḳ u nüş ve sārban-ı cüş u ḥurüş menzil-i tenden ve ribāṭ-ı bedenden geçdi. Ol renc-i ḥumār ve derd-i ser

[3103] biḥār: neccār DY1

[3104] ṭūr: zafer DY1

[3105] esmā-yı naẓar: āsmāne FRA1

[3106] u: +FRA1

[3107] u: -FRA1

[3108] yüz yere: yüz FRA1

[3109] kimi: +FRA1

[3110] u: +FRA1

[3111] iki: +FRA1

[3112] ü: -FRA1

baʿīd ü mehcūr iken teķarıb bulmuşlar. Ben dağı ^[FRA1 61b]ol ŝahuñ bende-zādesi ve^[3113] bende-i zādesi^[3114] vü ser-efgende-i^[3115] üftādesi^[3116] olup baña taʿlīm-i elḥān-ı zebūr ve tefhīm-i zebān-ı ^[AG 162]ıuyūr idüp murġ-ı hoş-elḥānla kuş dilin söylemegi^[3117] ve Süleymān-şıfat vuhūş u tıyūr ile ŝoḥbet eylemegi^[3118] bildürdi. Seyr-i maķāmātla zībā taşnıfler ve keşf-i kerāmātla ^[MK8 59a]zībā^[3119] teʿlīfler kıııurdu^[3120]. Ben dağı bir muşannif-i edvār ve müʿellif-i ʿilm-i müsiķār olup rüz u ŝeb işüm^[3121] zürefā-yı devrān^[3122] u ʿayyāş-ı cihān ile muşāḥabet ve zamāne dil-berler ile ʿaleḍ-devām ^[İB3 67a]müşāḥebet-i^[3123] münāsebet eylemekden^[3124] ḥālī olmayup murūr-ı eyyām ve ʿubūr-ı ŝubḥ u ŝām ile^[3125] ʿömr-i ʿazīzi bu aşıl pışeye şarf itmek idi. Uş ibtidā-yı neşʿet-i vücūdum ve ^[İS8 78b]müntehā-yı fıṭrat-ı vücūdum^[3126] maṭlaḥ-ı dīvān-ı ḥāl ve maṭlaḥ-ı dāstān-ı maķālde güyende-i bezm-i şafā ve ḥānende-i^[3127] dāstān-ı Mihr ü Vefā ve^[3128] neġam u uşülle perde perde tamām^[3129] ve ebvāb u fuşülle maķām-be-maķām sūz-ı vecd ü ḥāl^[3130]-i semāḥ^[3131] ve^[3132] lezzet-i ŝevķ-i istimāḥ^[3133] ile^[3134] seyr eyledüm. ^[DY1 62b]Āḥiriṭ-ı-emr rüzġār-ı ġaddār ve çarḥ-ı sitemķār beni bu dām-ı belāya giriftār eyledi^[3135] ve^[3136] bundan ŝoıra aḥvālüm ne olacagın bilmezüm diyüp ḥāmūş oldum. Andan ʿAķl-ı tācdāruñ dīvān-ı ʿālem-

[3113] ve: +DY1, +MK8, +FRA1

[3114] bende-i āzādesi: +DY1, +MK8, +FRA1

[3115] ser-efgende-i: ser-efgendesi DY1, FRA1

[3116] üftādesi: +DY1, +FRA1

[3117] söylemegi: söylemege MK8, İB3

[3118] eylemegi: eylemege DY1, MK8, İB3, FRA1

[3119] zībā: ġarrā DY1, AG, İB3, İS8, FRA1

[3120] kıııurdu: kııııverdi DY1

[3121] işüm: +DY1, +FRA1

[3122] devrān: devrānla AG, MK8, İB3, İS8

[3123] müşāḥebet-i: +FRA1

[3124] eylemekden: etmekden DY1

[3125] ile: +DY1

[3126] vücūdum: vüfūdum DY1, FRA1

[3127] ḥānende-i: ḥūnende-i MK8; cūyende-i İB3

[3128] ve: -DY1, -FRA1

[3129] tamām: kām MK8

[3130] sūz-ı vecd ü ḥāl: sūz u vecd ü DY1; -İB3, -FRA1

[3131] semāḥ: -İB3, -FRA1

[3132] ve: -İB3, -FRA1

[3133] lezzet-i ŝevķ-i istimāḥ: -İB3, -FRA1

[3134] ile: -İB3, -FRA1

[3135] eyledi: idüp DY1, FRA1; -İB3

[3136] ve: -DY1, -FRA1

ārāsında bu kavm-i zürefā vü aşhāb-ı büleḡānuñ kelimātları^[3137] gūş olınup^[3138] zebānları^[3139] hāmūş oldı^[3140]. Ve^[3141] müstemî'lerüñ dil ü cānları pür-cūş olup bu zevk ü şafādan pādişāhuñ hātırı nerm ve bunları dā'imā^[3142] nazardan ^[AG 163]dür itmeyüp ^[FRA1 62a]muşāhabetlerine germ olup hemān-dem^[3143] emr eyledi. Ki Nazarı gün gibi 'ayān u Dil-i nev-civānı çeşminden^[3144] nihān eyleyüp Hayāl-i nakḡāş ile^[3145] Naḡme-i dem-sāzı müte'allikātıyla^[3146] kendüye enīs ve rüz u şeb celīs idünüp^[3147] 'ayş u nūşı ^[İB3 67b]pīşe ve ḡalb ü^[3148] cigerden Def'-i ḡumūmı kesr ile bezm-i neşātı başa iledüp bunuñ üzre şubḡ u şām 'ale'd-devām memleket ma'cūr u re'āya mesrūr 'Aḡl-ı pür-ferheng şadā-yı Naḡme ve Nāy u Çeng ü Def pür-ḡavḡā ile dimaḡı pür ve şafā-yı nūşda ḡalbinde olan fütur dür olduḡın bilüp ḡalk-ı 'ālem daḡı *en'nāsü 'alā dīn-i mülūkihüm* muḡtezāsınca her biri zevk ü şafāda ve murād-ı nefisleri üzre ādet-i vefāda^[3149] olmaḡla 'ālem-i şerr ü şūr ile ḡolup ehl-i fitne ḡuzūrda oldı.

Āḡāhī Dāden-i Şeyḡ-i İlhām-ı Nāmdār Ez-Aḡvāl-i 'Aḡl-ı Tācdār^{[3150][3151]}

Meger kim 'Aḡl-ı tācdāruñ^[3152] melek-i melekūt ve 'ālem-i lāhūtta seccāde-nişīn mihrāb-ı ^[DY1 63a]ḡuds ve ḡalvet-ḡüzīn ḡankāh-ı^[3153] üns İlhām-ı İlahī nām şavma'a-i 'arşda bir şāhib-maḡām^[3154] şeyḡi^[3155] var idi. Kim lisān-ı enbiyāda 'aleyhi's-selām^[3156] ism-i şerīfi vaḡy-i

[3137] kelimātları: kelimāti DY1

[3138] olunup: olup AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

[3139] zebānlar hāmūş: -FRA1

[3140] oldı: -DY1, -FRA1

[3141] ve: -FRA1

[3142] dā'imā: -DY1, -FRA1

[3143] hemān-dem: -FRA1

[3144] dil-i nev-civānı çeşminden: dil-i nev-civānı çeşmden DY1, FRA1

[3145] ile: -DY1

[3146] müte'allikātıyla: müte'allikātla DY1, FRA1

[3147] idünüp: idüp DY1, FRA1

[3148] ḡalb ü: ḡalb-i AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3149] üzre ādet-i vefāda: üzre ḡā'ide-i vefāda AG; üzre ḡā'in-i vefāda FRA1; üzre nūşda ve şafā-yı sürür-ı lem-āyāde DY1

[3150] Bu başlık sadece AG matbuunda tespit edilmiştir.

[3151] *Meşhur Şeyḡ İlhām Padişāh Aḡl'ın Halinden Haber Veriyor*

[3152] 'Aḡl-ı tācdāruñ: tācdāruñ AG, MK8, İB3, İS8

[3153] ḡāḡāh-ı: ḡāḡāh-ı DY1, FRA1

[3154] maḡām: -MK8

[3155] şeyḡi: +AG, +İB3, +İS8

[3156] 'aleyhi's-selām: +DY1

rahmānī^[3157] [AG 164]ve zebān-ı evliyāda nām-ı münifī^[3158] Keşf-i rahmānī^[3159] idi. İlhām-ı melegi ve peygām-ı felegi birle kāşif-i zamā'ir-i ğaybī ve vākıf-ı serā-perde-i^[3160] lā-reybī olup mir'āt-i neyyir-şafāsında nuķūş-ı kevnıyye her vech ile [İB3 68a]maħsūs ve āyīne-i 'ālem-nümāsında şūret-i^[3161] ğaybiyye her şūretle ma'kūs idi. Āstāne-i Hāķda Ka'be-şifat siyeh-pūş ve^[3162] dergāh-ı Ka'be-i muṭlaķda bende-i ḥalka-be-ġuş olup^[3163] sa'ıy u şafāsında felekler peyk-i pūyān^[3164] ve 'Arafāt-ı [FRA1 62b]du'āsında melekler lebbeyk-ġūyān.

Nazm(112) ^[3165]

Mef'ūlü Mefā'ilün Fa'ūlün

[İS8 79a]Mihrāb-nişin çü dīde-i dā'im
Mānend melek^[3166]-i hemīşe şāyim

Der-ġuşe-i mezra'ı-ı kanā'at
Ez-āb-ı vuzū küned zirā'at

Şāhīstine bā-ħirāc-ı muḥtāc
Ber fark-ı zi-terk-i 'ālemeş^[3167] tāc

Āmed be-tevāzu-ı eş 'aşā pūş
Kec kerde be-şıdķ-ı [MK8 59b]kerden-i ħuş

Hācet ki ḥalk-ı āstāneş
Miftāh-ı du'ā beved zebāneş

[3157] rahmānī: yezdānī İB3; rabbānī MK8

[3158] münifī: sayfī MK8

[3159] rahmānī: rabbānī AG, MK8, İB3, İS8

[3160] serā-perde-i: +AG, +MK8, +İS8

[3161] şūret-i: şuver-i AG, İB3, İS8; şūr-ı MK8

[3162] ve: +DY1

[3163] dergāh-ı Ka'be-i muṭlaķda bende-i ḥalka-be-ġuş olup: -FRA1

[3164] pūyān: biryān MK8

[3165] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Meşnevī** AG, İB3, İS8; **Beyt-i Fars** MK8; **Nazm** FRA1

[3166] melek: felek İB3

[3167] 'ālemeş: 'ālem DY1; 'ālemi AG, MK8, İB3, İS8

[AG 165]Nesr^[3168]:Çünkü ol Ka'be-i Kudsüñ imâmı ve Medîne-i ünsüñ resül-i hümâmı 'aqluñ dimağı nevâ-yı Çeng ü Ney^[3169] ve hevâ-yı cām u^[3170] mey ile kelle-i habābvār āvāre-i şarāb ve ser-gerdān-ı mey-i nāb olup bezm-i cihān^[3171] meclis-i [DY1 63b]mey^[3172] gibi pür-fısk u fücür ve lehv ü şürür olduğın bildi. Ve günbed-i dimāğ havf^[3173]-ı tenbîhāt-ı rahmānî yerine hevāhis-i nefsanî ve hevācis ü vesāvis-i şeytānî dolduğın ma'lūm kıldı. Pes nūr-ı Ferāset nām bir resül-i mübîn ve Cibrîl-i emîn ile irsāl-i kitāb ve İşāl-i^[3174] hitāb için [İB3 68b]Aqluñ siyeh-rūlıkları sevādından midād u melek-hulkları [İS8 79b]beyāzından şafha ve dād idüp^[3175] iki yüzlü bir nāme-i 'itāb-āmiz varağa-i meveddet-engiz taħrîr ü taštîr idüp didi kim:

Şüret-i Mektüb-ı Şeyh-i İlhām 'Akl-ı 'Ālî-mağām Der-Mezemmet-i Çeng ü Nây ve Şür u Semāc ve Raqs^[3176] u^[3177] Hüy u Hây^[3178]

Hāzā kitābunā yentiķu [FRA1 63a]aleyküm bi'l-Ḥaķķı innā kunnā nestensihü mā kuntüm ta'melün^[3179] İlhām-ı vaḥy-āsār ve peygām-ı icāz-şi'ār ile ḥāme-i mu'ciz-raķam ve raķam^[3180] u^[3181] devāt-ı^[3182] nūn u kilik-i ve'l-ķalem [AG 166]ve mā yesterün tāvus-ı melekūt u nāmūs-ı ceberūt gibi ol 'izz-i ḥuzūr-ı faizü'n-nūra^[3183] hergāh *fe innehu nezzele hu 'alā ķalbike bi iznillāh*^[3184] mağrūmî^[3185] mücibiyle mülhem nidā-yı *fe elhemehā fucūrehā ve taķvāhā*^[3186]

[3168] Başlık: Nesr: -DY1

[3169] ney: neyle AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3170] u: -DY1, -FRA1

[3171] cihān: ney ü İB3

[3172] mey: -DY1, -FRA1

[3173] ḥavf: cevfi İB3

[3174] işāl-i: rîşāle-i FRA1

[3175] idüp: AG, MK8, İS8, FRA1; olup İB3

[3176] Raqs: -FRA1

[3177] u: FRA1

[3178] *Yüce-Makamlı Akl'a Hây, Hüy, Raks, Semâ, Sûz, Nây ve Çeng'i Kınanmasından Dolayı Şeyh İlham'ın Yazdığı Mektup*

[3179] "İşte kitabımız, size gerçeği söylüyor. Çünkü biz yapmakta olduklarımızı kaydediyorduk (Kuran-ı Kerim, 45/29)."

[3180] raķam: +MK8, +FRA1

[3181] u: +MK8, +FRA1

[3182] devāt-ı: dād-ı MK8, FRA1

[3183] faizü'n-nūra: faizü'n-nür DY1, FRA1

[3184] "... bilsin ki o, Allah'ın izni ile [Kuran'ı; önceki kitapları doğrulayıcı, müminler için de bir hidayet rehberi ve müjde verici olarak] senin kalbine indirmiştir (Kuran-ı Kerim, 2/97)."

[3185] mağrūmî: +DY1

[3186] "Sonra ona (nefse) fücürünü ve takvasını ilham etti (Kuran-ı Kerim, 91/8)."

[MK8 60a]ve mürşid-i reh-nümā-yı *kad eflāha men zekkāhā*^[3187] ve *kad hābe men dessāha*^[3188] ve^[3189] teblīg ü irsāl ve tenzīl ü inzāl itdügi^[3190] āyāt u āsār ve kışşa vü^[3191] aḥbār oldur ki kavlehu^[3192] te^{alā} izz-i kā'ile ve ^{alā}^[3193] *innā enzelnā ileyke'l-kitābe bi'l-ḥaḳḳı li takḥume*^[3194] *beyne'n-nāsi bimā erāka'llahu ve lā tekūn li'l-ḥā'inīne* [DY1 64a]ḥaṣṣimen^[3195] ve^{stagfiri'llahe} *inna'llahe kāne ḡafūran raḥīmā*^[3196].

Nesr^[3197]. Ey netice-i muḳaddimāt-ı kübrā [İB3 69a]vü [İS8 80a]şuḡrā v'ey ḥulāşā-yı netā'ic-i ʿuzmā cevher-i ʿAql ki cihān feylesoflarınuñ vifākı ve zamān feylefoslarınuñ ittifākı üzre ehād-ı mümkinātuñ silsile-i^[3198] cünbān-ı feyz ü cūdı ve efrād-ı mevcūdātuñ vāsıta-i feyyāz-ı vücūdıdır^[3199]. Nizām-ı ma^{āş}-ı dünyā^[3200] ve intizām-ı ma^{ad}-ı uḳbānuñ vāsıta-i tedbīr-i ḳadīmine^[3201] men^{uṭ} ve rābıta-i taḳdīr-i müstaḳīmine^[3202] merbūtdur. Ḥuşuşan^[3203] sultān-ı^[3204] ḳalca-i Beden ve ḥāḳān-ı tılsimāt-ı^[3205] ḥisār-ı Ten ki ʿālem-i ʿanāşırnuñ müdebbir ü mürīdi ve ḥakīm-i ḳādiruñ mazhar-ı^[3206] fa^{al}-e'l-lemmā-yurīdidür^[3207]. Devlet-i ḳāhire ve ḥüccet-i bāhire ile salṭanat-ı kevneyn^[3208][AG 167]ve riyāset-i ʿālemeynde şāhibü'r-riyāsetini ve mālīk-i ezminet-i-umūr-ı [FRA1 63b]fī'l-ciheteynidür. Ol serdār-ı mülk-i dīn ve sipeh-sālār-ı kişver-i

[3187] “Kim onu (nefsini) tezkiye etmişse felaha (kurtuluşa) ermiştir (Kuran-ı Kerim, 91/9).”

[3188] “Ve kim, onun (nefsinin) kusurlarını örtmeye çalıştıysa (nefsini tezkiye etmemiş ise) hüsrana uğramıştır (Kuran-ı Kerim, 91/10).”

[3189] ve: +DY1

[3190] inzāl itdügi: inzāl itdügimi DY1; irşāl FRA1

[3191] vü: -DY1

[3192] kavlehu: kavle DY1, FRA1

[3193] izz-i kā'ile ve alā: -MK8

[3194] *li takḥume*: -DY1

[3195] “(Ey Muhammed!) Biz sana Kitab’ı (Kur’an’ı) hak olarak indirdik ki, insanlar arasında Allah’ın sana öğrettikleri ile hüküm veresin. Sakın hainlerin savunucusu olma (Kuran-ı Kerim, 4/105).”

[3196] “Allah’tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir (Kuran-ı Kerim, 4/106).”

[3197] Başlık: **Nesr**: -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[3198] silsile-i: -İB3

[3199] ve efrād-ı mevcūdātuñ vāsıta-i feyyāz-ı vücūdıdır: -AG, -İS8

[3200] ma^{āş}-ı dünyā: dünyā ma^{āş} İB3

[3201] ḳadīmine: koymaga İS8, FRA1

[3202] müstaḳīmine: müstaḳīme AG, İS8; müstaḳīmine MK8, İB3

[3203] Ḥuşuşan: Ḥuşuşa DY1, FRA1

[3204] sultān-ı: -DY1

[3205] tılsimāt-ı: +DY1

[3206] mazhar-ı: -İB3

[3207] yurīdidür: yurīdi FRA1

[3208] kevneyn: kevneyndür AG, MK8, İB3, İS8

Çin^[3209] yakînine lâyiķ mıdur ki teselsül-i^[3210] cāmuñ bāṭıl fercāmı^[3211] ve dürd-i müdāmuñ fāsıd-i ser-encāmı ile riyāzet-nāme-i bāṭıl ve siyāset-i ‘āmmе-i ‘āṭır meşāli-i cumhūrı mühmel ve şalāh-ı rāy-ı umūrı muḥtell [MK8 60b]idüp [İS8 80b]defter-i günāh ve nāme-i a‘māl-i tebāh^[3212] u^[3213] siyāh^[3214] gibi bir bölük iki yüzlü rü-siyāh ile zıkr ü tesbīhi söz ü sāz u şavtı^[3215] geçmiş namaza durup^[3216] şükr-i ber-devām u şurbu^l-hüd-ı^[3217] müdām ile [DY1 64b]rüşen-i salṭanat reftār-ı mest [İB3 69b]ü^[3218] ḥarābe vü perveriş-i memleket merd-i^[3219] sāfi-i şarāba dönüp tāc-ı devlet-i destār-ı maḥmūrān gibi perişān ve ḥıl‘at-i ‘izzet-i^[3220] cāme-i mestān gibi bī-ceyb ü girībān anlar^[3221].

Nazm(113)^[3222]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Bā çünin dāniş nebāyed rāst-kār-ı serveri^[3223]

Vün çünin kes der-cihān hergiz ne-bāyed berteri

Nesr^[3224]: Kūy-ı ḥarābātuñ her nevāh u^[3225] meşā‘ibi ve meddāh-ı^[3226] nevā‘ibi kiminüñ pīrāne kāmēti^[3227] Çeng ve kimi mürīdāne yanınca āheng idüp sūr^[3228] u semā‘-ı Mevlevī ve şevķ-ı istimā‘-ı meşnevī şüretinde kimi^[3229] [AG 168]cuşşākuñ nevā-sāzı ve kimi İşfahān u ‘Irākuñ

[3209] Çin: +DY1

[3210] teselsül-i: meselsül-i FRA1

[3211] bāṭıl fercāmı: bāṭıl fercāmıyle AG, İB3, İS8, FRA1; fercāmı MK8

[3212] tebāh: +DY1, +MK8

[3213] u: +DY1

[3214] siyāh: -MK8

[3215] şavtı: şavmı AG, İB3, İS8, FRA1

[3216] turup: dānüp MK8

[3217] şurbu^l-hüd-ı: şurbu^l-yehüd-ı AG, MK8, İS8; şerābu^l-yehüd-ı İB3

[3218] ü: -DY1, -FRA1

[3219] merd-i: +DY1

[3220] ‘izzeti: ‘izzet AG, MK8, İB3, İS8

[3221] anlar: -DY1, -FRA1

[3222] Başlık: **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1; -DY1

[3223] serveri: kārı DY1

[3224] Başlık: **Nesr**: -DY1, -MK8, -İB3, -İS8

[3225] u: +FRA1

[3226] meddāh-ı: nidā-yı MK8

[3227] kāmēti: kāmētini DY1, FRA1

[3228] sūr: +DY1

[3229] kimi: her AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

bülend-āvāzı geçüp Nağme-i sürūd^[3230] ve şadā-yı Çeng ü ‘Ūd ile her maḳāmda taṣnīfāt-ı mübtedi‘lerine ehl-i havāyı da‘vet ve te‘līfāt-ı^[3231] muḥteri‘lerine aṣḫāb-ı bida‘ u^[3232] havāya rağbet idüp^[3233] bī-namāzlara cām-ı mey ile^[3234] [İS8 81a]kūze-i vuzū‘dan el yuduralar. Ve ramażānı ḥelvā-yı ‘ıyd gibi yedürelər. [FRA1 64a]U‘lā‘ike‘llezīne le‘anehumu‘llahu ve^[3235] men^[3236] ye‘anillahu^[3237] fe len [tecide] bi-ḥad lehu naşīran^[3238] ve^[3239] seyaşlevne se‘īran^[3240] sū‘i mizāc-ı memleket ve fesād-ı imtizāc-ı ‘aql u devletden a‘dā-yı salṭanat emrāz-ı [İB3 70a]mühlike gibi ḥareket idüp ḳal‘a-i Beden serverlerin [MK8 61a]ol buḥrānla ‘arāḳ başdıḳda ve^[3241] ḫiṣār-ı Ten dil-āverlerinüñ^[3242] başları yaştıḳda olup ḥareket-i sevād^[3243]-ı fikr-i dimāğıyye ve ‘ufūnet-i iḫlāş-ı^[3244] [DY1 65a]ṭāğıyyeden ḥarāret-i şafrā^[3245] ve merāret-i merretü’s^[3246]-sevdā ile tevārüd-i emrāz u tezāyüd-i a‘rāz ile ḥummā-yı muḥriḳ müncerr ider^[3247] ve ‘aḳıbetü’s-sevdā-yı^[3248] helākı yetiştirmek mükerrer ider. Veya şafrāvīlerün^[3249] şafrāsı bulanup yerekān olur^[3250] ve^[3251] bir ḳan^[3252] yāḫūd ortaya balḡam düşer. Bir ḳan olur.

[3230] sürūd: sürüdü DY1, FRA1

[3231] te‘līfāt-ı: te‘līf-i MK8

[3232] u: -DY1, -FRA1

[3233] idüp: itdürüp DY1

[3234] mey ile: meyde FRA1

[3235] ve: -DY1, -FRA1

[3236] men: -DY1, -FRA1

[3237] ye‘ani‘llahu: -DY1, -FRA1

[3238] “Bunlar Allah’ın lanetlediği kimselerdir. Allah’ın rahmetinden uzaklaştırdığı kimseye gerçek bir yardımcı bulamazsın (Kuran-ı Kerim, 4/52).”

[3239] ve: +DY1, +FRA1

[3240] “... onlar çılgın bir ateşe (cehenneme) gireceklerdir (Kuran-ı Kerim, 4/10).”

[3241] ve: -DY1, -FRA1

[3242] dilāverlerinüñ: dilāverlerindeñ AG, İS8, FRA1

[3243] sevād: mevādd AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3244] iḫlāş-ı: aḫlāṭ-ı DY1; iḫtilāt-ı İB3

[3245] şafrā: şafrāyla AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3246] merretü’s-: -İB3

[3247] ider: -DY1

[3248] ‘aḳıbetü‘l-sevdā-yı: sevdāvīlerün AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3249] ve ‘aḳıbetü‘l-sevdā-yı helākı yetiştirmek mükerrer ider. Veya şafrāvīlerün: +DY1, +FRA1

[3250] yerekān olur: -DY1, -FRA1

[3251] ve: -DY1, -FRA1

[3252] bir ḳan: +DY1, +FRA1

El-kıssa^[3253]: Bu hâlete ne virecek^[3254]. Ne nabz-ı devleti kimse el ucuyla tutabilir^[3255] ve ne kârûre-i fâsideye tedbîr ü^[3256] cîlâc aşşı kıılır. Hemân tabîbâne şarâb-ı şâfî^[3257] vü^[3258] cevâb-ı şâfî^[3259] oldur ki. Tedbîr-i hıfz u şihhat ve tedbîr-i a'câ-yı^[3260] memleket^[3261] için ref^[3262]-i mevâdd **[AG 169]**ve tedârik-i **[İS8 81b]**defc-i fesâd gerekdür^[3263]. Pes ey hülâşa vü^[3264] c'anâşır-ı eflâk ve zübde-i mevâlid-i âb u hâksın ki melek-i mücerredātuñ c'aql-ı evveline hikmetde^[3265] hem-ser ve c'âlem-i mufârağātuñ ferd-i ekmeline rif'atde berâber iken ne revâdur ki mele'e-i a'lâdan nuzûl ve^[3266] zulmet-i heyûlâyı^[3267] bu şüretle kabûl idüp hevâ-yı nefis-i emmâre ile çâh-ı tabîc'atde **[İB3 70b]**dehân-ı^[3268] mâra^[3269] düşüp ve zebâne-i nâra dutuşup^[3270] *fî esfele's-sâfilîn u'l-â-ikellezîne*^[3271] *habîtat a'mâluhum fî'd-dünyâ ve'l-âhîrati ve mâ lehüm min nâşırîn*^[3272] zümresinden olasın ve cümlesinden kendüni^[3273] ma'cûd kılasın. Pes sa'âdet-i **[FRA1 64b]**dâreyne lâyıq ve devlet-i kevneyne muvâfık oldur ki ol müfsidler ve lu'bet-bâz u^[3274] müşa'bid^[MK8 61b]leri bezm-i neşâtından dür ve bisât-ı inbisâtından **[DY1 65b]**mehcür idüp her birin bir ma'kâma şalmağ gerek^[3275] ve şîşe-i nâmûsların câm-ı mey gibi taşlara^[3276] çalmak gerek.

[3253] **El-kıssa**: +DY1, +FRA1

[3254] Bu hâlete ne virecek: +DY1, +FRA1

[3255] tutabilir: dutabilir AG, MK8, İB3, İS8

[3256] ü: +DY1, +FRA1

[3257] şerâb-ı şâfî: şerâb-ı DY1

[3258] vü: -DY1

[3259] şâfî: şâfî DY1, İB3, FRA1

[3260] a'câ-yı: i'tidâl-i İB3

[3261] memleket: devlet MK8

[3262] ref: rûh İB3

[3263] gerekdür: gerek DY1, FRA1

[3264] vü: +FRA1

[3265] hikmetde: hikmet DY1, FRA1

[3266] ve: -DY1, -FRA1

[3267] heyûlâyı: heyûlânî MK8

[3268] dehân-ı: zebân-ı İB3

[3269] mâra: nâra İB3

[3270] ve zebâne-i nâre dutuşup: -İB3

[3271] *u'l-âikellezîne*: -DY1

[3272] "Onlar, amelleri, dünyada da, ahirette de boşa gitmiş kimselerdir. Onların hiç yardımcıları da yoktur (Kuran-ı Kerim, 3/22)."

[3273] cümlesinden kendüni: kendüni ol cümleden DY1

[3274] u: +DY1, +FRA1

[3275] şalmağ gerek: şağılmağ DY1

[3276] taşlara: taş AG, MK8, İB3, İS8

Tā ki her müfsid-i selāṭīn mülk-i^[3277] ḥaṣletüñ^[İS8 82a] şeyṭānet ile müşīri ve kedū-yı mey gibi yanında ḳoltuḳ vezīri olup ve^[3278] ıṣıcaḳ^[3279] sözle delüḳanlular gibi^[3280] urūḳına girüp kellesin germ ve germiyyet ile göñlin alup ḥāṭırın nerm itmeye^[3281].

Nazm(114)^[3282]

Mefā'ilün Mefā'ilün Fa'ülün

Şımasaydı göñül endişesini
Meyüñ kimse şımazdı şışesini

[AG 170]Nesr^[3283]: Anlar ki kühvār ṣābit-ḳadem ü ber-ḳarār^[3284] gerekdür ki^[3285] her bād-ı 'āsıfuñ ḥareketinden ve^[3286] rüzgār-ı muḥālifüñ şiddetinden mütebeddil ü mütezelzil olmayup *e/-cebelü'l-ḳāşifü lā yerḥazü'l-avāşif* ḳarārıyla bir^[İB3 71a] ḳulzüm-i bī-gerānuñ mellāḥ-ı kāmili ve 'ummān-ı bī-pāyānuñ ḡavvāş-ı deryā-dili olup ne şıdḳ-ı gevher-bār gibi dā'im veḳār ile ḡavvāş-ı^[3287] ḳa'r-ı mādan ḥāşāḳ-ı bī-miḳdār-şıfat taḥrīk-i rüzgārıla raḳḳāş-ı hevā ola.

Nazm(115)^[3288]

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Āb-ı rüy-ı cihān vaḳār iledür
'Ādemüñ^[3289] yüzi şuyı 'ār iledür

Āb-ı rüy-ı vaḳārıla kühsār
Menzilin ḳıldı taḥtihe'l-enhār

[3277] mülk-i: -İB3

[3278] ve: +İB3

[3279] ıṣıcaḳ: alçaḳ İB3

[3280] delüḳanlular gibi: delüḳanluların DY1, FRA1

[3281] itmeye: kılasım İB3

[3282] Başlık: **Kelām-ı Manzüm** DY1; **Meşnevī** İB3; **Beyt** AG, MK8, İS8; **Ferd** FRA1

[3283] Başlık: **Nesr**: -DY1, -İB3

[3284] ḳarār: ḳarārdur DY1, FRA1

[3285] ki: +DY1, +FRA1

[3286] ve: +DY1

[3287] deryā-dili olup ne şıdḳ-ı gevher-bār gibi dā'im veḳār ile ḡavvāş-ı: -İS8

[3288] Başlık: **Kelām-ı Manzüm** DY1; **Meşnevī** AG, İB3, İS8; **Beyt** MK8; **Nazm** FRA1

[3289] 'Ādemüñ: 'Ālemüñ İB3, FRA1

[İS8 82b]Nesr^[3290]: Her dil ki menzil-i rızā^[3291] ve maḳām-ı ḥavf u recāda *vü emmāmen hāfe maḳāme Rabbiḥī ve nehān nefse ʿani-l-hevā*^[3292] *fe inne-l-cennete hiye-l-mevā*^[3293] ve^[3294] maḳlabına ṭālib ü [FRA1 65a]maḳşadına rāġıbdur. Eger meslek-i tevcih-i bürhān ve^[3295] ger^[3296] ṭarīḳ-ı tenbīh-i vesā^[3297] [DY1 66a]vü^[3298] beyāndur. [MK8 62a]Aña delīl ü^[3299] vāfī^[3300] vü^[3301] taʿlīl-i kāfī^[3302] bu^[3303] miḳdārla besdür ki ittiba^c-ı ġayr-ı [AG 171]Ḥaḳḳ maḳżan^[3304] hevā ve hevesdür. Anlar ki tābi^c-i ṭarīḳ-i hüdā^[3305] ve mütābi^c-i ehl-i ihtidādur. Güftüm:

Nazm(116) ^[3306]

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Veʿsselām ʿalā tābi^c-i-Hüdā^[3307]

İcābet Kerden-i ʿAḳl-ı Tācdār Şeyḫ İlhām^{[3308][3309]}

Çünkü şeyḫ İlhāmuñ^[3310] kitāb-ı muʿciz-peyāmı^[3311] ve nāme-i siḫr-i intizāmı ol peyk-i emīn^[3312] ve resūl-i mübīnle ʿAḳla irsāl u iblāġ^[3313] u iṣāl olındı. ʿAḳl-ı tācdār evvel aḫbārı

[3290] Başlık: **Nesr**: -DY1, -MK8, -İS8

[3291] rızā: rızāda MK8, FRA1

[3292] “... Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsin arzularından alıkoysa ... (Kuran-ı Kerim, 79/40).”

[3293] “... şüphesiz, cennet onun sığınağıdır (Kuran-ı Kerim, 79/41).”

[3294] ve: +DY1

[3295] ve: -İB3

[3296] ger: zikr-i İB3

[3297] vesā: +DY1, +FRA1

[3298] vü: -DY1, -FRA1

[3299] ü: -DY1, -MK8

[3300] vāfī: dānī MK8

[3301] vü: -DY1

[3302] taʿlīl-i kāfī: -DY1, -MK8

[3303] bu: -DY1

[3304] maḳżān: maḳża DY1, FRA1

[3305] tābi^c-i ṭarīḳ-i Hüdā: ṭarīḳ-i tābi^c-i Hüdā AG, İS8

[3306] Başlık: **Mısrā**: -MK8, -İB3, -İS8

[3307] tābi^c-i-hüdā: men etbeʿül-hüdā AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3308] Başlık: **Nesr**: -DY1

[3309] *Akl'ın Şeyhi İlhām'dan Aldığı Öğütleri Kabulü*

[3310] şeyḫ-i: +DY1, +İB3, +FRA1

[3311] -peyāmı: -peyānı DY1, FRA1

[3312] emīn: emīnle AG, MK8, İB3, İS8

[3313] iblāġ: iblāġu DY1, FRA1

feleginiñ tefsir-i āyātında ve āsar-ı meleginiñ te'vīl-i müteşābihātında^[3314] [IB3 71b]c'ulemā-yı rāsihīn gibi hayrān ve bülegā-yı zü-fünün-şifat feşāhatda ser-gerdān olup gördi kim^[3315] muṭlaḳ *tilke āyetu'llahi netlūhā 'aleyke* [IS8 83a] *bi'l-ḥaḳḳi*^[3316] ma'nāsın^[3317] muşaddaḳ ve fehvāsı^[3318] muḥaḳḳaḳdur bildi^[3319] kim maḥzan İlhām-ı rabbānī ve ilḳā-yı raḥmānīdür^[3320]. Ḥalvetgāh-ı sırrına cānib-i Ḥaḳdan vārid ve feyyāz-ı muṭlaḳdan 'alā vechi't-tenbīhi mütevāriddür. Pes cān u dilden^[3321] ḳabūl u^[3322] icābet ve tevbe vü inābet ile *tūbnā min cemī'i'l-kebāir ve enbika 'ani-ş-şagāir* diyüp^[3323].

Nazm(117) ^[3324]

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün

Derünında hidāyet şem'i yandı

Sa'ādet gözi uyḥudan uyandı

Nesr^[3325]: Buyırdı kim ol küy-yı ḥarābātuñ cāme-pāreleriniñ ve cām-ı mey ^[AG 172]āvāreleriniñ cem'iyetlerin perīşān ve şoḥbetleriniñ^[3326] germiyyetlerin^[3327] pür-āh u efgān idüp miḥnet-i gūş-māl ile Çengin inletdiler. Ve ḥasret ṭabancasıyla Defūn ḳulağın ^[DY1 66b]çıñlatdılar. Nāyuñ ^[FRA1 65b]yüzine ney-zen baḳışın baḳdılar. Ve āteş-i firḳatla delikli bağrın^[3328] yaḳdılar. Şem'üñ meclisde dilin ^[MK8 62b]kesdiler. Ve şurāḥī mey-ḥāne ḳapısında aşdılar. Kebābuñ döne döne^[3329]

[3314] vü āsar-ı meleginiñ te'vīl-i müteşābihātında: -MK8

[3315] gördi kim: giderdi MK8

[3316] "İşte bunlar Allah'ın ayetleridir. Onları sana gerçek olarak okuyoruz (Kuran-ı Kerim, 45/6)."

[3317] ma'nāsın: ma'nası DY1, FRA1

[3318] muşaddaḳ ve fehvāsı: -MK8

[3319] bildi: bildüm AG, İS8

[3320] raḥmānīdür: raḥmānīdür ki AG, MK8, İB3, İS8; rabbānī dil-i 'ālāmum raḥmānīdür ki FRA1

[3321] dilden: dil DY1

[3322] u: +DY1, +FRA1

[3323] diyüp: -FRA1

[3324] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İS8; **Nazm** FRA1; -İB3

[3325] Başlık: **Nesr**: -DY1, -AG, -MK8, -İB3

[3326] şoḥbetleriniñ: şoḥbetlerin AG, İB3, İS8, FRA1

[3327] germiyyetlerin: +MK8

[3328] bağrın: bağrını DY1, FRA1

[3329] döne döne: +DY1

ve^[3330] çeke çeke^[3331] etin yediler. Ve şarābuñ kāse kāse anıñı^[3332] Őu gibi^[3333] nūŐ eylediler. Pes sulān-ı ^[İB3 72a]Al emr eyledi ki ayāl-i pür-ferhengi ^[İS8 83b]Vehm-i nāmdāruñ bir serhengi zindān-ı Alda esİR idüp^[3334] ve selāsil-i itibārāt-ı aliyye ve alāl-i ibārāt^[3335]-ı naliyye ile zencİR ide. Ve^[3336] Nazarı āh-ı dİdeden hāk u hūn-āb iinde bend ve hār-ı mūjānla ol āhuñ gūzergāhına peyvend eyleyeler^[3337].

Nazm(118) ^[3338]

Feilātūn Feilātūn Feilūn

ılur ol apıyı pür-hār u hūn-āb

Ki ne ıka hayāline gire hāb^[3339]

Nesr: İttifāk ol hātem-i mercān kim eŐme-i cāndan niŐān ve āb-ı hayvāndan dile armaan idi^[3340]. Nazar^[3341] ol^[3342] hātemūñ^[3343] aŐındaı ism-i Azamuñ hāŐŐiyyetini^[3344] duā-yı adeh Őerhinde gōrmiŐdi^[3345]. Ve aŐında ^[AG 173]naŐ olan hırz-ı muazzamuñ menfaatin *sūre-i KevŐer*^[3346] mūfessirlerinden ŐormuŐ idi ki. Her kim^[3347] ol nigİN-i rengİNi la-i ŐirİN-yār gibi azına ala fİR-āl-i ızırvār ālem-i aybdan āb-ı hayvān anuñ nazārında ayān ve cihān İskenderlerintūñ gōzinden nihān olurdu. Hemān-dem Nazar ol hātem-i mercānını^[3348] la-

^[3330] ve: +DY1

^[3331] çeke çeke: dōne dōne İB3

^[3332] anıñı: anın DY1

^[3333] Şu gibi: +DY1, +AG, +İS8

^[3334] idüp: -DY1, -MK8

^[3335] ibārāt: itibārāt MK8

^[3336] Ve: -DY1, -FRA1

^[3337] eyleyeler: eder FRA1

^[3338] Başlık: **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1; -DY1

^[3339] hāb: āb DY1, FRA1

^[3340] ol hātem-i mercān kim eŐme-i cāndan niŐān ve āb-ı hayvāndan dile armaan idi: -MK8

^[3341] Nazar: +DY1, +FRA1

^[3342] ol: +DY1, +FRA1

^[3343] hātemūñ: +DY1, +FRA1

^[3344] hāŐiyyetin: hāŐŐiyyetini DY1, FRA1

^[3345] gōrmiŐdi: gōrmiŐ DY1

^[3346] KevŐer suresi, Kuran-ı Kerim'in 108. Suresi olup 3 ayetten mūteŐekkildir.

^[3347] Her kim: +DY1, +İB3, +FRA1

^[3348] mercānını: mercānı İB3, FRA1; cānı MK8

hân^[3349] gibi^[3350] ağzına alup sultân-ı ^[DY1 67a]cAqluñ nazarından^[3351] cân gibi gâ'ib oldu. Ve kendüzin bâğ-ı Ruhsârũñ riyâz-ı ^[İS8 84a]behişt-âsârında çeşme-i Fem kenârında buldı. Nazar ol sebzezârũñ miyânında^[3352] çeşme-i cân gibi yek-pâre ^[FRA1 66a]gevherden bir havz-ı ^[İB3 72b]yâkût u şun^{c-1} *Hayy-ı lâ-yemût*^[3353] gördi kim reşkenden havz-ı Kevşerũñ ağzı lu'âbla dolmuş^[3354] ^[MK8 63a]ve çeşme-i Hızırũñ dehâni âbla^[3355] pür olmuş. Ol mâ-ı ma'îniñ halka-i mîminden^[3356] şun^{c-} ı pür-virdkâr ve^[3357] bi-ğâme^[3358] vü^[3359] pergâr-ı yakût-ı sürhle bir havz-ı muşanna^c^[3360] u^[3361] muraşsa^c yâdgârı^[3362] resm itmiş. Ki âb-ı hayvânı ol mâ-ı nesîmüñ^[3363] mîmi içinde hendese-i hikmetle tılsım itmiş^[3364]. Güyâ ki bir kırmızı tâze hañt-ı noğa-güzârdur kim^[3365] hâme-i fikr-i mü-şikâfla bir^[3366] noğa-i mevhumı dü-nîm ve ol iki nîm^[3367] noğtalardan bir gonca-i mîm itmiş. Ol 'asel-i muşaffânũñ şüret-i inficârı^[3368] ve havzü'l-mâ'ı ve anũñ *yetefecciru mine'l-ehâr*^[3369]ından âb-ı hayâtũñ gözi nergis-i şehlâ gibi kızarmış. Ve^[3370] çeşme-i ^[AG 174]hurşidũñ nîlüfer-şifat beñzi şararmış. Ol âb-ı^[3371] havza-i müravvağın altında bir âb-ı mu'allağ ve^[3372] üstinde bir gonca-i zanbağ^[3373] bitmiş. Ki birisi bâğ-ı ^[İS8 84b]felegũñ tarhın^[3374] engüşt-i

[3349] la'l-hân: +DY1

[3350] gibi: +DY1

[3351] nazarından: nazarında DY1, FRA1

[3352] çeşme-i fem kenârında buldı. Nazar ol sebzezârũñ miyânında: -İB3

[3353] "... ölümsüz ve daima diri olan ..." (Kuran-ı Kerim 25/58)"

[3354] tolmüş: toldı MK8

[3355] âbla: -DY1, -FRA1

[3356] mîminden: sîminden DY1, FRA1

[3357] ve: +FRA1

[3358] bi-ğâme: hâme-i FRA1

[3359] vü: -MK8, -FRA1

[3360] muşna^c: muraşsa^c AG, MK8, İB3, İS8

[3361] u: +DY1, +FRA1

[3362] yâdgârı: -İB3

[3363] nesîmüñ: sîmüñ FRA1; ma'îniñ AG, İS8

[3364] tılsım itmiş: -DY1

[3365] kim: gibi İB3; -DY1

[3366] kırmızı tâze hañt-ı noğa-güzârdur kim hâme-i fikr-i mü-şikâfla bir: -DY1

[3367] nîm: -MK8, -İB3

[3368] inficârı: infihârı MK8

[3369] "... içinden ırmaklar fişkırır ..." (Kuran-ı Kerim 2/74)"

[3370] Ve: -DY1

[3371] âb-ı: -DY1

[3372] ve: -DY1, -FRA1

[3373] zanbağ: zîbağ MK8

[3374] tarhın: nârencin İB3

Muhammedî gibi iki şak ve birisi mihr ü mähın gerden-i tavkın sımîni ile muṭavvaḳ itmiş. Nazar ʿaṭşān-ı dūzah-ı ḥasretde sīne-sūzān iken ol ʿayn-ı selsebīl ve zülāl-i cānı böyle sebīl göricek bī-ih̄tiyār lücce-i Fırāta irmiş. [İB3 73a]māhivār Hızır elinden āb-ı ḥayāta atılır semekvār^[3375] kendüzin [DY1 67b]atdı. Ve tāb-ı ciger ile ol çeşme-i cāna pür-tāb itdi. İttifāk ol ağzındaḡı ḥātem-i mercānı mühr-i Süleymānî gibi^[3376] āba düşürdi^[3377]. Nazar ol devlet ü^[3378] salṭanatdan dūr ve ravza-i cennetden Ādem gibi mehcūr olup kendüzin^[3379] diyār-ı Seg-sāruñ [FRA1 66b]vādî-i cāḥîmi ve hāviye-i nāruñ mā-ı ḥamîmi kenārından [MK8 63b]Raḳîb-i dīvüñ menzili civārında buldı. Hemān Raḳîb Nazarı görince bilüp didi kim: Ey Nazar sen ol ḥakîm-i kîmyāger degil misin ki^[3380] edviye-i zer diyü^[3381] naḥlistān-ı Kāmetde bana^[3382] ne^[3383] otlar yoldurdın. Ve lāf u güzāf ile ʿarızuñ gencīnelerin baña İskender-şıfat buldurdın^[3384]. Āḥir [İS8 85a]ol büstānuñ lāle-ḥadleri yanında beni ḥacletden surḥ-rū idüp^[3385] ḥîle [AG 175]ile şarāba dārū ḳatdurduñ^[3386]. Ve meclisden^[3387] sebū-yı mey gibi elüm alup ṭaşra atdurduñ^[3388]. Diyüp meger ki Raḳîb-i pür-ḥışmuñ Sūrāḥ-ı Çeşm adlu şuyı şoḡulmuş bir kör ḳuyusu var idi. Kim ejdehā-yı cehennem gibi ağzın açmış ve dūzah-ı firḳat mübtelālarınuñ üstine zehrin şaçmış. Dā'im şedīd ü ḥünin^[3389] ü^[3390] rîmi^[3391] aḳardı. Ve^[3392] tenglikden rişte-i şuʿā-ı nehr^[3393] başarı içine girmezdi. Ve rîsmān-ı şuʿle-i mihr^[3394] ḳarına irmezdi. Ḳadîmü-z-zamāndan şuyı şoḡulmuş ve şoḡulınca

[3375] semekvār: semek gibi AG, MK8, İS8, FRA1

[3376] gibi: -DY1

[3377] düşürdi: düşürüp İB3

[3378] ü: +DY1, +FRA1

[3379] kendüzin: kendin MK8

[3380] ki: -MK8

[3381] diyü: diyü baña AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3382] bana: -İB3, -FRA1

[3383] ne: -DY1

[3384] Ve lāf u güzāf ile ʿarızuñ gencīnelerin baña İskender-şıfat buldurdın: -İB3

[3385] idüp: itdürüp MK8; atdurdın İB3

[3386] ḳatdurduñ: ḳatduñ DY1, FRA1

[3387] meclisden: meclisde AG, MK8, İB3, İS8

[3388] idüp ḥîle ile şarāba dārū ḳatdurduñ. Ve meclisden sebū-yı mey gibi elüm alup ṭaşra atdurduñ: -İB3

[3389] ḥünin: ḥün AG, İB3, İS8, FRA1

[3390] ü: -İB3

[3391] rîmi: remîm İB3

[3392] Ve: +DY1, +FRA1

[3393] nehr: -DY1, -MK8

[3394] mihr: baḥr İB3

içinde^[3395] nice merdümeleri boğulmuş ^[İB3 73b]idi^[3396]. Güyā bir mār-ı^[3397] bī-cān idi ki Raķīb-i ^[DY1 68a]dīvūñ her hañçer-i müjgānı ol mārūñ dehanında dendān idi. El-hāşıl Raķīb diledi^[3398]. ^[3399]Ki Nazarı ol cāh-ı^[3400] cehennemde giriftār-ı^[3401] zindān ve hāviyede mübtelā-yı^[3402] hicrān ide. İttifāķ Zülf-i dil-āvīzūñ ol sihr-i efsūnla bağlamış sünbül-i ‘anber-āmīzi ki Nazarda var idi. Ve^[3403] Nazar-ı ‘ayyārda ‘akdü’l-lisān çün yādgār idi. Nazar ol müy-ı^[3404] ‘anber-bāruñ^[3405] ^[İS8 85b]bir^[3406] tārını micmer-i ^[MK8 64a]cānında baķūr ve^[3407] sīnesinūñ nār-ı sūzānında nūr idüp hemān-dem Zülf-i hümā-pervāz rüy-ı ^[FRA1 67a]hevādan şāh-bāz gibi Nazarı minķārına alup götürdi. Ol kafes-i ‘anādan gülzār-ı şehir-i Dīdāra ve gülşen-i ser-güzeşte^[3408] ^[AG 176]Ĥüsni-i gül-ruhsāra getürdi^[3409]. Ser-güzeştinden su’āl^[3410] ve^[3411] temāşā-yı gül-geştinden^[3412] istifsār-ı mifāl-bāl idüp Ĥayāl-i ‘ayyārūñ seyr-i kūh u deştinden keşf-i maķāl^[3413] idüp ve Nağme-i bī-āğāz u bī-ķarānuñ^[3414] bāz-geştinden istiħbār-ı ĥāl^[3415] itdi. Nazar daķi girībān-ı maţla‘dan dāmān-ı maţta‘a dek cāme-i şikāyeti çāk ve nāme-i ĥikāyeti bir kışşa vü^[3416] derdnāk idüp ol deñlü ĥarāretle yana yana söyledi. Ve şem‘vār sūz u^[3417] zebānla beyān eyledi kim

[3395] içinde: -İB3

[3396] boğulmuş idi: boğulmuş FRA1

[3397] mār-ı: -MK8

[3398] diledi: dīvūñ İS8

[3399] Ki: +DY1

[3400] cāh-ı: -DY1

[3401] giriftār-ı: -DY1

[3402] hāviyede mübtelā-yı: mübtelā-yı haviye-i AG, MK8, İS8; mu‘alla-i haviye-i İB3, FRA1

[3403] Ve: +DY1

[3404] müy-ı: -İB3

[3405] ‘anber-bāruñ: ‘anberūñ İB3

[3406] bir: her DY1, FRA1

[3407] ve: +DY1

[3408] ser-güzeşte: +DY1, +FRA1

[3409] Ĥüsni-i gül-ruhsāra getürdi: -DY1, İB3

[3410] su’āl: -MK8

[3411] ve: -MK8

[3412] gül-geştinden: gülşeninden AG, İS8

[3413] idüp ĥayāl-i ‘ayyārūñ seyr-i kūh u deştinden keşf-i maķāl: -DY1

[3414] bī-ķarānuñ: ķarār İB3

[3415] ĥāl: ĥayāl İB3

[3416] vü: +FRA1

[3417] u: +FRA1

Ĥüsniñ āteş-ruhsârı nâr-ı^[3418] ġazabdan^[3419] fūrüzân ve āb-ı ʿarız-ı ʿızârı ^[İB3 74a] Ĥışm odından nâr-ı sūzân olup.

Nazm(119) ^[3420]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Miyânına kuşandı zer-kemervār

Ġazabdan iki^[3421] başlu āteşin-mār

[DY1 68b] **Nesr**^[3422]: Āĥir meydân-ı Ĥüsniñ şaf-şikenlerinden Ġamze-i ^[İS8 86a] tîġ-zeni taleb idüp didi kim: Silâhdârlarından^[3423] bir nice ser-efrâz^[3424] u kîne-sâzla diyâr-ı ʿAql u Dile varup naqşla Naġme-i zârı ve bir renge Ĥayâl-i şüret-nigârı sultân-ı ʿAqldan Dile var^[3425]. Eger ol^[3426] ġulâmları^[3427] kendü ihtiyârıyla saña teslîm ve benüm beglerüme ^[AG 177] istiġbâl u taʿzîm iderse kâʿide-i ^[MK8 64b] muĥabbetimiz^[3428] mihr-i dilber gibi şâbit ve ber-ķarâr u esâs meveddetimiz^[3429] ġüzeller ʿaşkı gibi muĥkem^[3430] üstivârdur^[3431]. Ve^[3432] eger sengile çeng ü sitiz ve ʿadâvet^[3433] benüm şilâhdârlaruma tîz iderse ol ser-keşüñ kârzarla kârın^[3434] işini^[3435] zâr ve cemʿiyetini zülfüm gibi ^[FRA1 67b] tār-mār ve perçem-i tûġınuñ her tārını gözlerine mār eyle didi. Pes Ġamze-i dilâver daĥi Türkistân ve Moġol serverlerinden bir nice kūs-ı felek gibi çarĥ oġını atıcı tîr-endâz u hilâl ebrü vü^[3436] kemân-sâzla çifte kemânlu ve ikişer terkeşlü^[3437]

[3418] nâr-ı: -AG, -İS8

[3419] ġazabdan: ġazabından DY1, FRA1

[3420] Başlık: **Kelâm-ı Manzûm** DY1; **Beyt** AG, , İB3, İS8; **Ferd** FRA1; -MK8

[3421] iki: eyik MK8

[3422] Başlık: **Nesr**: -DY1, -MK8, -İB3

[3423] Silâhdârlarından: silâhdârlardan AG, MK8, İB3, İS8

[3424] ser-efrâz: ser-firâz AG, MK8, İB3, İS8

[3425] var: +DY1

[3426] ol:-MK8

[3427] ġulâmları: -MK8

[3428] muĥabbetimiz: meveddetimiz AG, MK8, İS8

[3429] meveddetimiz: muĥabbetimiz AG, MK8, İS8

[3430] muĥkem: +DY1, +FRA1

[3431] üstivârdur: üstivâr ider İB3

[3432] Ve: +DY1, +İB3, +FRA1

[3433] eger sengile çeng ü sitiz ve ʿadâvet: -İB3

[3434] kârın: -DY1, -FRA1

[3435] işini: +DY1, +FRA1

[3436] vü: +DY1, +FRA1

[3437] terkeşlü: -MK8, -FRA1

vü^[3438] kurbānlu Tîğ ü Sinān ve Hānçer-i bürrān götürüp her^[3439] tarafından ^[İS8 86b]neyistān-şifat ^[İB3 74b]nîzelerle^[3440] şaf şaf ve kendü kılıcı ile dirilür haramîlerle ve kan içici ğarāmîlerle^[3441] taraf taraf^[3442] cāzm-ı rāh idüp^[3443] gitdiler^[3444]. Ve Nazar-ı cāyyārı gözçi idinüp kal'a-i Beden ser-ḥaddine yitdiler^[3445].

Haber Dāden-i cAql-ı Tācdār Ez-Firāz-ı Vehm-ı cAyyār ve İrsāl Kerden-i Nāmhā Be-Ṭaraf u Diyār ve Münhezim Şuden-i Tövbe-i Cihān-gır Pîş-i Ğamze-i Dilir^{[3446][3447]}

Biz^[3448] geldik bu cānibde^[3449] cAqla Diliñ^[3450] kışşasında ve Nazar-ı cāyyārı çāh-ı dīdeden göz ^[DY1 69a]göre kaçırduklarınıñ melāl^[3451] u^[3452] ğuşşasına. Çünkü sulṭān-ı cAql Nazaruñ ol mühr-i ^[İAG 178]Süleymān ve nigīn-i la'l-i^[3453] Bedaḥşān ile cAqluñ nazarıñdan ğā'ib olduĝın cāyn-ı dīvvār per açup kendüyi bir nazardan kūh-ı Kāfda bulduĝın^[3454] cāyn-ı cAqla cāyānen^[3455] gördi. Ve^[3456] maḳām-ı taḥayyür ü tefekkürde^[3457] bir zamān^[3458] ṭurdu. Vehm-i nāmdāra didi kim: Ey ḥakīm-i kūy-ı re'y ve feylesof-ı kār-fermā-yı cünbüş-i çarḥ kīne-sāz ve gerdiş-i nūr-ı^[3459] sifle-nevāzı gör kim ol Nazar-ı cāyyār-ı zamān düzd-i bī-rāh u gedā-yı ^[MK8 65a]rū-siyāh Süleymān-şifat bir ḥāteme dest-res bulmuş ve bir ism-i A'zamı naqş-ı nigīn kılmış. Çāh-ı dīde

[3438] vü: -MK8, -FRA1

[3439] her: -MK8

[3440] nîzelerle: nîzeler AG, MK8, İB3, İS8

[3441] ve kan içici ğarāmîlerle: -MK8

[3442] taraf taraf: +DY1

[3443] idüp: idüşüp MK8

[3444] gitdiler: gitdi AG, MK8, İB3, İS8

[3445] yitdiler: yitdi AG, MK8, İB3, İS8

[3446] Başlık: **Haber-i Dāden-i cAql-ı Tācdār ...**: AG; **Ez Bin-Cānib** İB3, İS8; -DY1, -MK8, -FRA1

[3447] **Yürekli Yiğit Gamze ve Adamlarının Sefere Çıkması, Zühd ve Riyâ Geçidini Bozguna Uğratması, Hilebâz Vehm'in Padişah Akl'a Haber Vermesi**

[3448] Biz: Bir DY1, FRA1

[3449] cānibde: tarafda DY1, MK8, İB3

[3450] cAqla Diliñ: cAqla Vehmüñ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3451] melāl: māl-i DY1, FRA1

[3452] u: -DY1, -FRA1

[3453] la'l-i: -İB3

[3454] cāyn-ı dīvvār per açup kendüyi bir nazardan kūh-ı Kāfda bulduĝın: -DY1

[3455] cāyānen: cāyān DY1

[3456] Ve: -DY1

[3457] taḥayyür ü tefekkürde: tefekkür ü taḥayyürde AG, MK8, İS8, FRA1

[3458] bir zamān: zamānen AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3459] nūr-ı: devr-i MK8

gibi zindāndan^[3460] [İS8 87a]gice karşıusunda ve dīdebānların iki gözi^[3461] arasından çıkup gitdi. Mu‘ayyendür ki anuñ gird-bād-ı fitnessi^[3462] evc-i hevāya peyveste ve farq-ı semāda ki kākül-i siyāh gibi^[3463] deste deste [İB3 75a]olup [FRA1 68a]şarşar-ı şerr ü şūr-ı gerd-i^[3464] fütur ‘ayn-ı ‘ālemi pür-gubār-ı dīde-i benī ādemi teng ü tār itse gerekdür^[3465]. Zīrā ki ol ser-keşüñ çenārvār ‘Aşq-ı serdāriyla^[3466] eli ve Hüsn-i gönca dehānuñ^[3467] süsen gibi deh-i^[3468] zebān^[3469] u^[3470] deh-dili vardur^[3471]. Vācib budur. Ki bu bābda imhāl u ihmāl^[3472] itmeyüp eṭrāf-ı vilāyetde ādemler şalmağ gerekdür^[3473]. Pes sultān-ı ‘Aql buyırdı ki: Kendüñün kātib-i dīvānı ve debīr-i āsmānı şehr-i Bedene tābi‘ kılā‘ vü zevāyā^[3474]-yı beķā‘da [AG 179]havza-i zemīnün hışn-ı gerdün^[3475]-ı [DY1 69b]‘urūcından ve dervāze-i heftümīnün zātü’l-burūcına dek zemīnün^[3476] hışn^[3477] her māh encüm-i çeşm ü zerrīn-külāh ve^[3478] şāhib-i ‘ālem leşker-i kevākib şümār^[3479] ve kişver-i gerdün gubārıla her ka‘r-ı raşadda^[3480] ve maķarr-ı^[3481] ser-ḥadde^[3482][İS8 87b]müteraşşıd olup encüm-i^[3483] seyyare^[3484] gibi Nazaruñ seyrin uralar. Ve cünbişine çeşm ü güş olup^[3485] duralar. Bu

[3460] zindāndan: zindān MK8

[3461] gözi: gözleri DY1, FRA1

[3462] gird-bād-ı fitnessi: gird-bādından fitneler İB3

[3463] siyāh: -AG, -İS8

[3464] gerd-i: keĵ AG, İS8

[3465] gerekdür: gerek AG, MK8, İB3, İS8

[3466] serdārlarıyla: serdāra DY1

[3467] dehānuñ: dehānla DY1: dehān ile FRA1

[3468] deh-i: +DY1, +FRA1

[3469] zebān: zebānı MK8; zebānda İB3; zebānında AG, İS8

[3470] u: +DY1, +FRA1

[3471] deh-dili vardur: dili vardur AG, MK8, İB3, İS8

[3472] imhāl u ihmāl: ihmāl u imhāl AG, İB3, İS8

[3473] gerekdür: gerek MK8

[3474] zevāyā: rāviyā MK8

[3475] gerdün: -MK8

[3476] zemīniñ: +DY1, +FRA1

[3477] hışn: +DY1, +FRA1

[3478] ve: +DY1, +FRA1

[3479] şümār: bī-şümār AG, İS8

[3480] raşadda: raşad İB3; zemīnde MK8

[3481] maķarr-ı: mu‘ber İB3; ḥadde MK8

[3482] ser-ḥadde: ḥadde MK8

[3483] encüm-i: necm-i MK8, İB3

[3484] seyyāre: seyyār MK8, İB3

[3485] olup: urup AG, MK8, İS8

tarîk ile^[3486] taht-ı eyâletinde^[3487] olan şâhlara âhenden câmeler ve zerrîn külâhlara pülâddan ğimâmeler gönderüp.

Nazm(120) ^[3488]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Gümüşden kufılın altınıñ açarlar
Demirden beglere ^{[MK8 66a][İB3 75b]}donlar^[3489] biçerler

Pür^[3490] idüp lâlelerden deşt u dağı
Kurıldı beglerüñ^[3491] altın otağı

Nesr^[3492]: Âhîr^[3493] kal'a-i^[3494] Zühd ü Riyānuñ emîri ve Zerķ pîrüñ ferzendi Tevbe-i ğirye^[3495]
vü^[3496] dilîri^[3497] Ğilm ü Ridā ile iķlîm-i Zerķüñ kişver-ğirleri^[3498] ve nefsi emmārenüñ boynı
bağlı esîrleri ile bir bölük^[3499] erzaķ-püş u teylesān-ber-düş ^[FRA1 68b]livā-yı āh u çetr-i siyāh
ile^[3500] nîze^[3501] yerine elleri aşālı ve kemend yerine boynları bağlı^[3502] ve^[3503] ridālî.

^[AG 180]**Nazm(121)** ^[3504]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Elinde nîze yerine aşāları
Ğazā-yı nefsi çün eli cidālî^[3505]

^[3486] tarîk ile: tarîk-i revān FRA1

^[3487] taht-ı eyâletinde: tahtı altında İB3

^[3488] Başlık: **Meşnevî** AG; **Beyt** MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1; -DY1

^[3489] tonlar: hil'at DY1, İB3, FRA1

^[3490] Pür: Per AG, MK8, İB3, İS8

^[3491] beglerüñ: şehlerüñ İB3, FRA1

^[3492] Başlık: **Nesr**: -DY1, -AG

^[3493] Âhîr: -FRA1

^[3494] kal'a-i: kal'anuñ DY1

^[3495] ğirye: +DY1

^[3496] vü: +DY1

^[3497] dilîri: dilîri bir bölük ezraķ-püş AG, MK8, İS8

^[3498] ğirleri: ğirler AG, MK8, İB3, İS8

^[3499] ğilm ü ridā ile iķlîm-i zerķüñ kişver-ğirleri ve nefsi emmārenüñ boynı bağlı esîrleri ile bir bölük: -MK8

^[3500] ile: +DY1, +FRA1

^[3501] nîze: +DY1, +FRA1

^[3502] bağlı: +DY1, +FRA1

^[3503] ve: +DY1, +FRA1

^[3504] Başlık: **Beyt** AG, İB3; **Ferd** FRA1; -MK8, -İS8, -DY1

^[3505] Bu nazım DY1 nüshasında nesir türünde aktarılmaktadır.

Nesr^[3506]: Nefsini cerre naşb itmiş. Ve kesr-i neng^[3507] ü^[3508] cār ile hayāsı ref^c olup gitmiş. Bir leşker-i cerrār ve bir^[3509] asker-i kīne-güzārdur^[3510]. Egerçi^[3511] ki mā-yı çālīpān gibi bī-ḥadd ü bī-şümārdur eli cidālī^[3512]. Añınçün ki sipāh-ı düşmen-i berg ü bād-ı ḥazān gibi^[3513] bī-şümārdur. Ammā^[3514] asker-i ehl-i Zerḳ daḥi bir leşker-i ^[İS8 88a]cerrārdur ki^[3515] Nazaruñ ^[DY1 70a]ardınca sāz u seleb^[3516] ile cūyān ve pāy-ı taleb ile pūyān iken meger ki^[3517] Ğamze-i dilāver bir oḳ atımı yerden leşkeriñ öñince cevlan ve^[3518] ḥadeng-i cān-sitān ile cüst ü cūy-ı meydān ider iken hemān leşker-i Tevbe^[3519] asker-i Ğamzenūñ alayına irdiler. Göz açdurmayup ^[İB3 76a]cege girdiler. Süvār-ı Ğamze daḥi sipāh-ı Tevbe-i tūr-i bārānla^[3520] ğarḳ-āb-ı tūfān idüp menba^c-ı^[3521] siyāh^[3522] gibi meydān-ı ḥākden^[3523] aḡdurdılar^[3524]. Ve ol ebr-i belādan üstlerine tūfān-ı ḳazā yaḡdurdılar. Āḥir nesīm-i zafer^[3525] Ğamze-i şaf-der cānibinden esüp leşker-i Tevbenūñ gözlerin pūr-gerd ü^[3526] ḡubār ve ictimā^cların tūde-i ḥākister^[3527] gibi tār-mār itdi. Tevbenūñ leşkeri şikest ü livā-yı refi^cül-ḳadri pest oldı.

El-ḳışşa: Sinān-ı Ğamze ol ^[AG 181]zāhidleriñ sīneleri^[3528] şad-çāk ve Müjgān-ı müje ol cābidleriñ menzillerin zīr-i ḥāk idüp memleket-i Zerḳi nār-ı cāşḳ ile cāşḳılar^[3529] şöyle^[3530]

[3506] Başlık: **Nesr**: -DY1, -MK8, -İS8

[3507] kesr-i neng: kisvetinūñ MK8, İS8

[3508] ü: -FRA1

[3509] bir: -DY1

[3510] kīne-güzārdur: güzārdur MK8

[3511] Egerçi: -DY1, -FRA1

[3512] mā-yı çālīpān gibi bī-ḥadd ü bī-şümārdur eli cidālū: +DY1

[3513] gibi: gibi bī-^cadüvv AG, MK8, İB3, İS8

[3514] Ammā: Āh kim İB3

[3515] ki: +DY1

[3516] seleb: söz AG, İS8

[3517] meḡer ki: meḡer DY, FRA1

[3518] ve: +DY1, +FRA1

[3519] leşker-i Tevbe: Tevbe-leşkeri DY1

[3520] tūr-i: bī-tūr İB3; -DY1

[3521] menba^c-ı: tīg-i siyāh İB3; -DY1

[3522] Tevbe-i tūr-i bārānla ğarḳ-āb-ı tūfān idüp menba^c-ı siyāh: -DY1

[3523] ḥākden: kevne DY1

[3524] aḡdurdılar: göge aḡdurdılar AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3525] zafer: sihr MK8, FRA1

[3526] ü: -DY1, -FRA1

[3527] ḥākister: ḥāksār İB3

[3528] sīneleri: sīnelerin AG, İB3, İS8, FRA1

[3529] cāşḳılar: cāşḳıların MK8

[3530] şöyle: şevḳile AG, MK8, İS8

yağdılar. Ve kal'a-i Riyāyī [İS8 88b] tūb-ı āhla şādıklar şöyle^[3531] yıkdılar. Ki^[3532] esās-ı Zühd ü Riyādan eşer ve binā-yı [FRA1 69a] Tevbeden Zāhid başına bir hācer kalmadı. Zerķ-i rāhib zūnnāryla gerden-beste ve aşāsıyla^[3533] miyān-şikeste kılup çelīpāvār ellerin çep ü rāst bağladılar. Ve micmer-şıfat nār-ı hasretle cigerin dağladılar şavma^{asın} yıkdılar^[3534]. Ve kilīsānuñ çanına ot tıkdılar^[3535]. Abdallar tekye-i Zūhdüñ postın^[3536] devirdiler. Ve dervīşler tesbīhi [İB3 76b] biñ kez çevirmekden^[3537] [DY1 70b] ferāğat idüp^[3538] yüz çevirdiler^[3539]. Zerķ-i bī-çārenüñ ol^[3540] aql-ı akīde^[3541] nādiresini ve itikādın^[3542] süsen-i^[3543] tevbe-i fāsık gibi bī-bünyād ve şabr-ı^[3544] aşık gibi hevālarda ber-bād olup şūfīlerüñ tācları āvāre-i şarāb ve hırķaları ālūde-i mey-i nāb oldu. Andan Ğamze-i nāmver şehir-i Şöhrete ve hişār-ı Afiyete uğradı. Fahr-i^[3545] pür-şevketüñ kaddine Tıgıle rengin kumāşlar doğradı^[3546] kim ol bī-endāma endāzesine göre kişiye hil'at kesilmek ve dervīşe kendü kilimine göre kesilmek^[3547] öğretti. Pes Ğamze-i ayyār tecessüs-i kār u tefeħhüş-i diyār için [MK8 66b] ser-hadd-i Aqla bir kaç [AG 182][İS8 89a] biñ sebük-bār ve cāsüs-ı şabā-reftār gönderüp Aqluñ rā-yı kadīminden pür-hāzer^[3548] ve fikr-i mustakīminden pür-hāvf u hātar olup perīvār tebdīl-i şüret ve tağayyür-i hey'et kılmağı vācip gördi. Kılıcı kolçağındağı *duā-yı Seyfi*^[3549] okuyup nesīm-i şabā gibi askerüñ üstine^[3550]

[3531] şöyle: ile şöyle -MK8

[3532] Ki: +DY1, +FRA1

[3533] aşāsıyla: aşāyla İB3

[3534] Ve micmer-şıfat nār-ı hasretle cigerin tağladılar. Şavma^{asın} yıkdılar: -İB3

[3535] tıkdılar: diğdiler DY1, FRA1

[3536] postın: postını AG, MK8, İB3, İS8

[3537] çevirmekden: çevirmeden DY1

[3538] ferāğat idüp: +DY1

[3539] çevirdiler: döndürdiler AG, İS8

[3540] ol: FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[3541] akīde aql-ı: FRA1; aql-ı akīde-i AG, MK8, İB3, İS8

[3542] itikād-ı: +DY1, +FRA1

[3543] süsen-i: +DY1, +FRA1

[3544] şabr-ı: -DY1

[3545] Fahr-i: hançer-i İB3

[3546] doğradı: doğratdı AG, MK8, İB3, İS8

[3547] endāzesine göre kişiye hil'at kesilmek ve dervīşe kendü kelimine göre kesilmek: -İB3

[3548] pür-hāzer: perver MK8

[3549] Hz. Ali'nin kılıç duası olarak bilinmekle birlikte *Hizbü's-Seyf* adı ile kaynaklarda geçmektedir.

[3550] üstine: üzerine DY1, İB3, FRA1

üfürdi. Ol şaf şaf leşkerü^[3551] alay alay āhūlar ve bölük bölük gāzāl-ı miskīn-būlar^[3552] olup menāzil-i Cedy ü Hāmelde^[3553] menāzil-i deşt ü cebelde merāti^{c-i} hāzrālarında [FRA1 69b]ve [İB3 77a]merāti^{c-i} şahrālarında lāle-i nev-hīzuñ kāse kāse qanına^[3554] dendānların tīz ü Ğamze-i hūnīlerin tāmā^{c-āmīz} idüp sūnbül ü reyhānuñ cōmr-i dırāzların^[3555] kūtāh^[3556] ve gül ü zamīrānuñ rüz-ı dil-nüvāzını^[3557] benefşevār^[3558] siyāh itdiler. [DY1 71a]Eyyām-ı fırsatı vü hengām-ı ruşsatı gözleyüp bir kūh-ı siyāhı penāh u kemīngāh itdiler. Rāvi eydür: Çünki cAqluñ Tevbe-i şad-sālesi Ğamze-i bed-mestūñ elinde bir piyāle^[3559] gibi şikest ve bezm-i Zühdüñ gerden-leşkeri^[3560][İS8 89b]şurāhivār bir ayağ ile şalup^[3561] pest oldı^[3562]. Tevbe-i hārāb sıfāt-ı şarāb gibi başın eline alup ol münhezim olan^[3563] sipāh^[3564] ve hāsāret ü gāret^[3565] olan bir nice dād-hvāh-ı^[3566] bī-iştibāh^[3567] ile^[3568] cAqluñ dīvānına gelüp yārelerin dehān ve fetīlelerin zebān idüp zaħm-ı sīnelerin açdılar. Dīde-i [AG 183]pür-hūnlarından^[3569] yaş yerine^[3570] qan^[3571] saçdılar^[3572]. Ol dīdelerden şahn-ı pür-hūn^[3573] ve^[3574] [MK8 67a]meydānı şöyle gülgün itdiler ki cAqluñ yūregi şemşīr-i ğayretten pāre pāre ve cān u cigeri tīğ-i hayretten şerħa şerħa^[3575] vü

[3551] leşkerü: leşkerler AG, MK8, İB3, İS8

[3552] miskīn-būlar: müşgīn-būlar AG, İS8; sebek-pālar İB3

[3553] Hāmelde: Hāmel MK8

[3554] qanına: qanla İB3

[3555] dırāzların: dırāzın AG, MK8, İS8; dırāzından İB3

[3556] kūtāh: -İB3

[3557] dil-nüvāzını: dil-nüvāzın DY1, FRA1

[3558] benefşevār: benefşevār rüyıñ FRA1

[3559] piyāle: piyālesi İB3

[3560] gerden-keşleri: kerdışleri MK8

[3561] şalup: başılıp AG, MK8, İB3, İS8

[3562] oldı: -MK8

[3563] olan: +DY1, +İB3, +FRA1

[3564] sipāh: sipāhı: FRA1; -İB3

[3565] gāret: -İB3

[3566] dād-hvāhla: vād-hvāh DY1, FRA1

[3567] bī-iştibāh: +DY1

[3568] ile: +DY1

[3569] pür-hūnlarından: pür-hūnların AG, MK8, İB3, İS8

[3570] yaş yerine: +DY1

[3571] qan: +DY1

[3572] sacdılar: yere sacdılar AG, MK8, İS8, FRA1; -İB3

[3573] pür-hūn: +DY1

[3574] ve: +DY1, +İB3

[3575] şerħa şerħa: yāre yāre DY1

yāre yāre^[3576] oldu. Kaşđ itdi^[3577] kim baħr-ı elmās gibi deryā-yı pūlādı ĳaynadup ve^[3578] demirden dağlar gibi emvāc-ı āhenīni oynadup melik-i ĳaydafa ^[İB3 77b] gibi deryā-yı siyāhla diyār-ı Īüsniñ ocāđına Őu ĳoya ve baħr-ı sefid ile^[3579] taħta-i vūcūddan ĳaħt-ı siyāhların^[3580] yuya. Ve iĳlīm-i Őarĳa^[3581] tīĳ-i bürrān u kemend-i müŐĳ-efŐānla bir āftāb-ı zerrīn-ālem ü māh-ı encüm ĳadem^[3582] ve^[3583] ĳeŐm göndere^[3584] ĳi^[3585] Īüsni ü^[3586] ĳamer-ruĳsarı ^[FRA1 70a] yıldızlar ile dođmaduĳa döndüre. Pes Dil-i nev-civānı zindāndan ĳıĳarup pīrāne naŐīħatler ve civānāne ^{[DY1 71b][İS8 90a]} ĳilātler virüp didi kim: Ey ĳahramān-ı melik-i serdārī ve Nerīmān-ı iĳlīm-i sipeh-sālārī.

Nazm(122) ^[3587]

Mefā'iltün Fe'ılātün Mefā'iltün Fe'iltün

Őenīde em ki be-gül-ĳehre-i nazardārī
Zi-hecr-i^[3588] lāle ruĳı dāĳ-ı ber-cigerdārī

Nesr: İŞitdüm ĳi^[3589] Īüsni-i ĳonce-dehānuñ sen gül-i ĳandānla bir zebān-ı^[3590] nihānı ve ortada ĳuŐ dilin Őöyler^[3591] bir^[3592] āandelīb-i Őīrīn-^[AG 184] zebānı var imiş. ĳi gül gibi hem-dem-i ĳār ve^[3593] bülbül^[3594]-Şıfat maħrem-i Şad^[3595]-gülzār imiş. Hüdħüd^[3596] ĳibi^[3597] nemedden^[3598]

^[3576] yāre yāre: Őerĳa Őerĳa DY1; pāre pāre MK8

^[3577] itdi: eyledi İB3

^[3578] ve: +DY1, +FRA1

^[3579] gibi deryā-yı siyāhla diyār-ı Īüsniñ ocāđına Şu ĳoya ve baħr-ı sefid ile: -İB3

^[3580] siyāhların: siyāhını DY1

^[3581] Őarĳa: -İB3

^[3582] ĳadem-i: -AG, -İB3, -İS8

^[3583] ve: +MK8

^[3584] göndere: gönderüp DY1, FRA1

^[3585] ĳi: -DY1, -FRA1

^[3586] ü: +FRA1

^[3587] BaŐlık: **ĳelām-ı Manzūm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3; **MeŐnevī** İS8; **Nazm** FRA1

^[3588] Zi-hecr-i: Ze-Şevk-i AG, İS8, FRA1

^[3589] ĳi: -DY1

^[3590] zebān-ı: zamān-ı DY1, FRA1

^[3591] Őöyler: Őöyleyince DY1, FRA1; bilici AG, MK8, İS8

^[3592] bir: -DY1, -FRA1

^[3593] ve: -MK8

^[3594] bülbül: -MK8

^[3595] Şad-: Şadr-ı İB3

^[3596] Hüdħüd: Hüdħüdden MK8

^[3597] ĳibi: -MK8

^[3598] nemedden: -MK8

külâhî^[3599] ve hırķasınũ hem^[3600] vuşla-i sefid^[3601] ü hem siyâhı var imiş. Ey zübde-i mevâlîd ü^[3602] erkân ve ey^[3603] hūlâşâ-yı^[3604] zemîn ü zamân-ı^[3605] âsmânsın henüz nūr-ı dīde-i cân ve tıfl-ı dāye-i zülâl^[3606]-i devrânsın bu [MK8 67b]mâder-i [İB3 78a]bī-mihruñ şīr-i zehrñak ve gül-şeker-i nūş-ı âlüde-i niş-i^[3607] helâkdur. Zinhâr benefşezâr-ı dūd-ı âhda^[3608] ve mergzâr^[3609]-ı küh-ı^[3610] siyâhda diller^[3611] benefşevâr kafâlarından^[3612] çekilmeden ve kanlu kanlu^[3613] başlar gonca gibi nihâl-bedenlerden^[3614] dökülmeden^[3615] ol bürīde-i gīsüdan ve ol gül-i hūd-rüdan [İS8 90b]Aşķuñ leşkeri ve Hüsnũñ askerî^[3616] diyâr^[3617] ve^[3618] bir bölük şehhâr-ı ejdehâ-süvârdur ki ellerinde tâziyâneleri siyâh-mârdur. Ve^[3619] şol^[3620] mertebe-i^[3621] kemend-endâz u^[3622] Türkīler ve kemân-sâz u Tâtâr çengīlerdür. Kim kimi ehl-i Zünnâr ve kimi abede-i nârdur. Ve^[3623] şehr ü^[3624] diyârlarınũ kızıl gülleri tâb-ı^[3625] nâr-ı âh ve bāğ-ı Dīdâr^[3626] u^[3627] Ruḥsârlarınũ^[3628] miskīn sünbülleri dūd-ı siyâhdur. [DY1 72a][FRA1 70b]Huşüşen ol Ğamze-i

[3599] külâhî: külâhvâr FRA1

[3600] hem: -DY1, -FRA1

[3601] sefid: sefidî FRA1

[3602] ü: +DY1, +FRA1

[3603] ey: -FRA1

[3604] hūlâşâ-yı: -MK8

[3605] zamân: -AG, -İB3, -İS8

[3606] zülâl: zâl İB3

[3607] niş-i: helâkdür FRA1

[3608] dūd-ı âhda: itdi FRA1

[3609] mergzâr: bāğ-ı AG, MK8, İS8, FRA1; dimāğ-ı İB3

[3610] küh-ı: rükn-i İB3

[3611] diller: vādî-i FRA1; -DY1

[3612] kafâlarından: kafâlardan AG, MK8, İB3, İS8

[3613] kanlu: kanlu kanlu DY1, FRA1

[3614] nihâl-bedenlerden: nihâl-bedenlere FRA1

[3615] dökülmeden: dikilmeden DY1, FRA1

[3616] askerî: kişveri İS8

[3617] diyâr: +DY1

[3618] ve: +DY1

[3619] Ve: +DY1

[3620] şol: +DY1

[3621] mertebe-i: +DY1

[3622] u: -DY1, -FRA1

[3623] Ve: +DY1

[3624] ü: +DY1, +FRA1

[3625] tâb-ı: -AG, -İS8

[3626] Dīdâr: +DY1

[3627] u: +DY1

[3628] Ruḥsârlarınũ: Ruḥsârũ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

ḥarāmī^[3629] vü ḥūnhvār-ı ḡarāmī ki dīv ü ḡül-i Türkistān u^[3630] Moḡol seḥḥār^[3631] u mekkārlar ile bunca^[3632] taḥrīb-i bilād ve ta^czīb-i ʿibāddan ḡayrı Zerḡ-i ezraḡ gibi pārsā^[3633] ellerinde tersā^[3634] ve Faḥr-ı pūr-şevket gibi sulṡān-ı ḡil^cat-ı^[3635] salṡanatdan ʿüryān [AG 185]oldı. Şavma^calarını yıḡdılar^[3636] ve ḡankāhlarınuñ ḡandīllerin oda^[3637] yaḡdılar^[3638]. ḡülbāng-ı ezānuñ ḡülgulesi maḡām-ı Ḥicāzdan kesildi^[3639]. Ve nākūs-ı [İB3 78b]muḡānuñ silsilesi Ka^cbe-i ʿarşda aşıldı^[3640]. Pes ḡayret-i cihān-bānī ve ḡamiyyet-i sulṡānī oldur kī evvelā ol seyl-āb-ı fesādı sedd ve sedd-i İskender gibi Ye^ccüc-ı [MK8 68a]fitne-i redd idüp a^cdā-yı devletüñ ḡal^c u ḡam^cına^[3641] ve ḡuşūñ-ı^[3642] ḡılā^cmuñ^[3643] leşker cem^cine meşḡül olmaḡ gerekdür. [İS8 91a]Murāfıḡ-ı^[3644] ḡılāl^[3645] u şevāḡıḡ-ı cibālde ol ḡarāmīleriñ yataḡın ve ṡuraḡın bulmaḡ gerekdür. Egerḡi^[3646] ki *eṡ-te-enī mine-l-İmānī ve-l-acelehü min ʿamelʿş-şeyṡāndur*. Ammā ḡam^c-ı şeyāṡinde^[3647] isti^ccāl maḡżan^[3648] nūr-ı imān ve tevḡıḡ-ı luṡṡ-ı raḡmāndur. Andan Ḳāf-tā-Ḳāf cihān ve eknāf-ı zemīn ü āsmāna perī-perr ü ḡümā-peyker ḡamāmeler^[3649] ve iḡlīm-ı rub^c-ı mesküne nāmeler şalup Keşmīr-i Hindüñ begleri vü Zengbār-ı Şindüñ begleri^[3650] demür ṡaḡ gibi billūr ve ol ṡaḡ üzere āhenīn millūr^[3651] gibi şaḡn-ı meydānda direk direk olmuş. Dūdları

[3629] ḡarāmī: siyāḡı İS8

[3630] u: -DY1, -FRA1

[3631] seḥḥār: seḥḡārları AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3632] bunca: -İB3

[3633] pārsā: bārsā DY1, FRA1; pāy-ı MK8

[3634] tersā: tersān DY1, FRA1

[3635] ḡil^cat-ı: -İB3

[3636] yıḡdılar: yıḡdı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3637] oda: odlara AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3638] yaḡdılar: yaḡdı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3639] kesdi: kesildi DY1, AG, İB3, İS8

[3640] aşıldı: aşdı DY1, MK8, FRA1

[3641] ḡal^cu ḡam^cına: ḡılāl^cdan ḡam^cına AG, İS8; ḡam^cına MK8, İB3

[3642] ḡuşūñ-ı: ḡuşūñ AG, MK8, İB3, İS8

[3643] ḡılāl^cmuñ: ḡılāl^cdan MK8, İB3; u AG, İS8

[3644] Murāfıḡ: muvāfıḡ DY1, AG, MK8, FRA1; mudāfıḡ-ı İB3

[3645] ḡılāl: telāl İB3

[3646] Egerḡi: gerḡi AG, MK8, İB3, İS8

[3647] şeyāṡinde: şeyāṡanda AG, MK8, İB3, İS8

[3648] maḡżan: maḡża DY1, FRA1

[3649] ḡamāmeler: ḡamāmelerle DY1, FRA1; ḡümāmeler MK8

[3650] Zengbār-ı Şindüñ begleri: -İB3

[3651] millūr: pillūr DY1

saķfı āsmāna irmiş. Siyeh ‘amūdlar^[3652] [DY1 72b]peyveste^[3653] dikilüp tırdılar. Ve ‘amūd u gürz-
i girāna ellerin urdılar. Hicāz u Yemen ü Hürmüz ü ‘Aden serverleri daķı^[3654] ‘Arabī atlar^[3655]
ve [FRA1 71a]mücevher şilāhlar^[3656] ve āletler ile tek^[3657] ü tāzī ve hicāze^[3658]-i Bathā^[3659] vü
Hicāzīleri ķatar ķatar ğalle-i anbār-ı^[3660] felekden [AG 186]zır-bār idüp ordu-yı sultāniyyeye nüzül
u^[3661] ni‘met-i hāķānī ve zād u [İB3 79a]zevāde-i Süleymānī çeküp^[3662] müheyyā itdiler.
Kūhistānuñ [İS8 91b]şanavber boyluları vü peleng hıyluları peleng-i naķş^[3663] u^[3664] çaķal ve
neheng-i hārbe vü çengāl götürüp Rūm u Yunan u Efrenc ü Türk ve dilān^[3665]-ı sipāh ile ki^[3666]
mālik-i kişver-mā ve mülūk-ı [MK8 68b]cezā’ir-i deryā ve^[3667] ne^[3668] zevraķ-ı^[3669] semā-sīmā ve
bādbān-ı gerdūn-sālārın^[3670] muhīt-i āsmāna peyveste ve ķullāb-ı keh-keşāna beste idüp hāzır
u müheyyā^[3671] durdılar^[3672]. Bu debdebe-i şāhī ve tañtana-i şāhen-şāhīden ğuş-ı felege
tañın^[3673] ve ins ü melege nāle vü enīn irişüp deryā-yı çarķuñ^[3674] ķulağı ğüm ğüm ğümledi.
Ve raķş-ı felek^[3675] üştür^[3676]-i şehābvār zār zār^[3677] inledi.

[3652] ‘amūdlar: ‘amūdlar gibi AG, İB3, İS8

[3653] peyveste: -İB3

[3654] daķı: -DY1

[3655] atlar: atlarla AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3656] şilāhlar: şilāhlarla AG, MK8, İB3, İS8

[3657] tek: teker DY1

[3658] hicāze: ‘ihāre DY, İB3, FRA1

[3659] Bathā: Bathı AG, İB3

[3660] anbār-ı: enbā-yı MK8

[3661] u: +DY1, +FRA1

[3662] çeküp: çekilüp İB3

[3663] naķş: +DY1, +FRA1

[3664] u: +DY1, +FRA1

[3665] dilān: bilān DY1, FRA1

[3666] ki: +DY1, +FRA1

[3667] ve: +DY1

[3668] ne: +DY1, +FRA1

[3669] zevraķ-ı: varaķ-ı DY1, FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[3670] sālārın: sālārın DY1, FRA1; sāyeleri İB3

[3671] hāzır u müheyyā: -MK8, -İB3

[3672] tırdılar: -MK8, -İB3

[3673] tañın: hanīn İB3

[3674] çarķuñ: siyāhuñ İB3

[3675] felek: feleküñ AG, İS8

[3676] üştür: setr DY1, FRA1

[3677] zār zār: zār zār zār DY1, FRA1

Şıfat-1 Çeng^{[3678][3679]}: Sehergâh şa^cşa^a-i pülâddan âlem yanmağa ve deryâ-yı zîbağ gibi baħr-ı âhen çalkanmağa başladı. Şu^cle ve şu^aından kılzüm-i felek vādî-i nâr u pertev-i envârından gird-âb-ı^[3680] hevâ^[3681] baħr-i^[3682] elmâs gibi âteş-bâr oldu^[3683]. Sultân-ı Zengbâruñ ‘asâkir-i encüm-şümârı târ-mâr ve a^clâm-ı zümürüd-nigârı nigün-sâr olup şâhen-şâh-ı Çîñüñ livâ-yı nür-ıDY1 73a]peykeri^[3684] görünmiş. Ve şâh-ı hâver-zeminüñ ^[İS8 92a]direfş-i mihr manzarı zerrîn-tâc^[3685] urınmış.

[AG 187]Nazm(123) ^{[3686][3687]}

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fe’ülün

[İB3 79b]Şarup başlarına kanlu kefenler
Felekler giydi hünin-pîreherler

Felek^[3688] gülgün giribânın^[3689] kılup çāk
Kabasın^[3690] kana bandurmuş^[3691] eflāk

[FRA1 71b]Doğuz kat çarḥ^[3692] taşın toldurup kan^[3693]
Siyâset naçını şalmışdı devrân

Giyüp mâtem tonın çarḥ siyeh-püş
Şafaḥ^[3694] kanlu kefen şalmışdı^[3695] berduş^[3696]

[3678] Bu başlık sadece AG matbuunda tespit edilmiştir.

[3679] **Çeng’in Tanıtılması**

[3680] gird-âb-ı: âb-ı DY1, FRA1

[3681] hevâ: -DY1, -FRA1

[3682] baħr-i: -DY1, -FRA1

[3683] gibi âteş-bâr oldu: âteş gibi bâr oldu FRA1

[3684] nür-peykeri: peykeri İB3

[3685] zerrîn-tâc: zerr-tâc İB3

[3686] Başlık: **Mesnevî** AG, İB3, İS8; **Beyt** MK8; **Nazm** FRA1; -DY1

[3687] Bu nazım DY1 nüshasında beş mısra iken diğer nüshalarda sekiz mısra olarak aktarılmaktadır.

[3688] Felek: Şafaḥ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3689] giribân: giribânın AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3690] Kabasın: MK8, İB3, FRA1; Yakasın AG, İS8

[3691] bandurmuş: bandurmuşdı AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3692] çarḥ: çarḥı İB3, İS8, FRA1

[3693] Bu mısra DY1 nüshasında bulunmamaktadır.

[3694] Şafaḥ: Güneş İS8, FRA1

[3695] şalmışdı: kılmuşdı MK8

[3696] Bu beyit DY1 nüshasında bulunmamaktadır.

Nesr^[3697]: Meger kim ʿAql-ı tãcdãruñ hıdmetinde Himmet-i ʿalî rütbetüñ^[3698] bir ferzend-i bālã-menzileti var idi ki vaqāyiʿ^[3699]-i dīde-i rûzgār ve şedâid-i keşide-i^[3700] çarh^[3701]-ı nã-hemvâr idi. **[MK8 69a]** Ƙadr-i feleküʿl-celâl ile niʿmet^[3702]-i şerîfi Ƙudret-i Ƙadr-ı celîl^[3703] ü zât-ı mülk-i^[3704] feleküʿl-^[3705]-hişâl ile ism-i münîfi *innehu hayrun*^[3706] *cemîlün* idi. Dã'imã^[3707] ʿavâkıb-ı umûra nãzır ve mirât-ı ebed^[3708] ʿalã^[3709] merrü'd-duhûr^[3710] nazarda^[3711] ʿalîmuʿz-zuhûr-ı^[3712] hãzır idi^[3713]. Nazaruñ^[3714] himmetinde ʿanġãlar mekes^[3715] ve ʿayn-ı ʿiffetde gülşen-i dünyã-yı keff hades degil idi.

Nazm(124) ^{[3716][3717]}

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

[AG 188] Zirih gibi göz açmış cenge girmiş
Nice şehlerle^[3718] bezm ü rezme girmiş^[3719]

Sirişk-i^[3720] germ ü âh-ı serd içinde
Geçürmüş işşı şavuk^[3721] derd^[3722] içinde

^[3697] Başlık: **Nesr**: -DY1

^[3698] rütbetüñ: zînetüñ DY1, AG, İB3, İS8, FRA1

^[3699] vaqāyiʿ: daġā'ik İB3

^[3700] keşide-i: -DY1

^[3701] çarh: dil ü nehâr çarh DY; -MK8, -İB3

^[3702] niʿmet: naʿt AG, İB3, İS8

^[3703] Ƙadr-celîl: Ƙadr-celîl idi AG, İS8

^[3704] mülk-i: mülkiʿl- DY1; melekiʿl- MK8, İB3

^[3705] felekiʿl-: +AG, +İS8

^[3706] hayrun: şabrun AG, MK8, İB3, İS8

^[3707] Dã'imã: Dã'im AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[3708] mirât-ı ebed: mirât-ı âhla İB3; mirât-ı DY1

^[3709] ʿalã: +AG, +İS8

^[3710] merrü'd-duhûr: +AG, +MK8, +İS8

^[3711] nazarda: nazârında İB3

^[3712] ʿalîmuʿz-zuhûr-ı: +DY1, +FRA1

^[3713] hãzır idi: hãtrını FRA1

^[3714] Nazaruñ: Nazar DY1, FRA1

^[3715] mekes: bir mekes AG, MK8, İB3, İS8

^[3716] Başlık: **Manzûm** DY1; **Meşnevî** İB3, İS8; **Beyt** MK8; **Nazm** AG, FRA1

^[3717] İS8 nüshasında bu nazmın ilk beytinin ikinci mısraı ile ikinci beytin ilk mısraı **Mısrã** başlığı altında aktarılmaktadır.

^[3718] şehlerle: şehlere DY1; şehler MK8, İB3, FRA1

^[3719] girmiş: irmiş DY1

^[3720] Sirişk: Serkeş DY1, DRA1

^[3721] şavuk: âhü-yı FRA1

^[3722] derd: dehr AG, İB3, İS8; server içinde FRA1

Ƙanā^cat tahtgāhınıñ emīri^[3723]
[İS8 92b]Ferāgat gūşe^[İB3 80a]sinüñ tūşe-gīri

Nesr^[3724]: Pes ^cAql-ı tādār ol cündü'llah-ı melek şümāra ve sipāh-ı gerdün-ı ^cayyāra^[3725] Şabr-nāmveri ser-leşker^[3726] ve Himmeti rehber idüp dil-i nev-civān daḡi^[3727] Rüstem-i dāstān u Sām-ı Nerīmān gibi pelengī giyimlerle kūh-ı şecā^catde^[3728] ƙaplan ve nehengī keçimlerle vādī-i Heybetde yedi başlu bir şucbān olup öñine şeb-dīz ü^[3729] ƙamer^[3730] [DY1 73b]ü gülgün-ı seher gibi bir hink-i sebük-bār ve esb-i şabā-reftār çekdiler. Kim tevsen-i felek gibi zerrīn na^c^[3731] u zerrīn-zümürüd-fāmı^[3732] pür-yāķūt u la^c.

Nazm(125) ^[3733]

Mefā^cīlün Mefā^cīlün Fe^cūlün

[FRA1 72a]Eser yel gibi esse mīl-der-mīl
Eşer bulmazdı gerdenden eser yil

Öñürdüp çün zamānı ƙor şoñına
[AG 189]Yelüp geçmezdi müstaķbel öñine

Dönüp çün yine^[3734] ardına^[3735] giderdi^[3736]
Geçen māzīler istiķbāl iderdi

Dolanup çıkısa [MK8 69b]meydān-ı sipihre
Doķuz dolandırurdu çarḡı^[3737] mihre

^cAlemler ^caksi dönmiş lālezāra
Yeşil sancakları serv-i bahāra

[3723] emīri: dilīri MK8

[3724] Başlık: **Nesr**: -DY1

[3725] ^cayyāra: i^ctibāra İB3; ayān MK8

[3726] ser-leşker: leşker MK8, İB3; -DY1, -FRA1

[3727] daḡi: +DY1, +FRA1

[3728] şecā^catde: şecā^catle MK8

[3729] ü: -DY1, -FRA1

[3730] ƙamer: -DY1, -FRA1

[3731] na^c: kūs-ı na^c AG, İS8

[3732] zümürüd-fāmı: zümürüd-hāmı İS8

[3733] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Meşnevī** AG, İB3, İS8; **Beyt** MK8; **Nazm** FRA1

[3734] yine: kīne MK8

[3735] ardına: ardını MK8

[3736] giderdi: güderdi MK8

[3737] çarḡı: çarḡ İS8

Nesr^[3738]: Dil-i nâmdâr daği ol şîr-i^[3739] sebük-bâruñ^[3740] berk-i üstüvârın^[3741] üstüvâr idüp^[3742] âftâb-ı^[3743] şîr-süvâr burc-ı menzil-i^[3744] Esedde taḥvîl iderken ol şîr-süvâr menzil-i Esedden yaña^[3745] seyyâr ^[İS8 93a]olup sulṭân-ı ‘Aklile menzil-be-menzil göçüp ve bevādî vü^[3746] saḥârî ^[İB3 80b]geçüp bir nice gün^[3747] gitdiler. Günlerden bir gün bir küh-ı ser-efrâza^[3748] yitdiler.

Nazm(126)^[3749]

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fe’ülün

Bu yurdu ḳondılar ol dağa ḳarşu

Şanavberler gibi yaylağa ḳarşu

Nesr^[3750]: İttifâḳ Türkistânüñ müşğîn-mûlarından^[3751] ve kühistânüñ küçekde^[3752] âhûlarından ^[AG 190]bir ḳaç sünbül-i zülf ü benefşe-i gîsüyla bir iki âhüyü^[3753] bend ü ḳayd-ı kemend idüp getürdiler. Dil-i şeh-r-yârüñ nazarına getürdiler^[3754]. Didiler ki: Bu^[3755] dâmen^[3756]-i kühüñ sebzezâr-ı mînâsı ki menzil-i Cedy ü burc-ı ḥamel ve bu şahrâ-yı pür-şükûhuñ ḥâksâr-ı^[3757] mînûsı kim rif’atde burc-ı Şevre bedeldür^[3758]. Bu kühsârüñ ^[DY1 74a]merâ’î vü enhârî ve bu cüy-bârüñ merâti’-i sebzezârında bir bölük mûkaḥḥal gözlü âhûlar ve perî yüzlü ğazâl-ı müşğîn-

^[3738] Başlık: **Nesr**: -DY1

^[3739] şîr-i: şîrün MK8; -DY1

^[3740] sebük-bâruñ: sebük MK8

^[3741] berk-i üstüvârın: üstüvârın MK8

^[3742] üstüvâr idüp: üstüvâr MK8

^[3743] âftâb: +DY1, +MK8, +İB3

^[3744] menzil-i: +AG, +İS8

^[3745] yana: buna MK8

^[3746] vü: -FRA1

^[3747] gün: gün ki AG, MK8, İB3, İS8

^[3748] ser-efrâza: der-firâza AG, MK8, İB3, İS8

^[3749] Başlık: **Nazm** AG, İS8; **Beyt** MK8, İB3; **Ferd** FRA1; -DY1

Bu nazım DY1 nüshasında nesir türünde aktarılmaktadır.

^[3750] Başlık: **Nesr**: -DY1, -İS8

^[3751] müşğîn-mûlarından: mûlarından MK8, İB3

^[3752] küçekde: +DY1

^[3753] âhüyü: âhûları AG, MK8, İB3, İS8

^[3754] götürdiler: yitürdiler İB3

^[3755] Bu: Bir AG, MK8, İB3, İS8

^[3756] dâmen: cânib AG, MK8, İB3, İS8

^[3757] ḥâksâr: sebzezâr-ı AG, İS8; er MK8; hak sâr-ı İB3

^[3758] bedeldür: bedeldür vü AG, MK8, İB3, İS8

būlar gördi kim^[3759] nergis-i şehllāları kuhl-i *māzāgūl-başar* ile^[3760] sürmelenmiş ve ^[FRA1 72b]nāşiyiye-i ġarrāları ġarrā-yı kamer gibi vesme-i mu‘anber ile^[3761] semelenmiş şemā'im-i dil-cūları nesīm-i cennetden rūh-efzā ve nesā'im^[3762] hoş-būları ^[İS8 93b]nesīme-i gülşenden ‘anberāsā nefehāt-ı cān-perverlerinden ^[MK8 70a]enfās-ı şabā *kemiskin yefūhu* ve nesīmāt-ı mu‘anberlerinden nūkhet-havā *keneymin yelūcū* hemīşe ġāzeleri^[3763] sūnbül-i ter gibi mār-ı siyāh ^[İB3 81a]yemek ve şerbet-i cān-fezāları şehd ü şeker gibi niş-i efī nūş eylemekdür. Dīdeleri bā-zehr-i^[3764] hayvān^[3765] u hoşka-i tiryāk ve merdümleri zehr-i efīden mūhre-i mār-ı tābnākdur. Tīġ-i ġudretle ayakları kalemvār dü-nīm ve nişāne-i ġadempleri şafha-i çemende ġüyā ki halka-i mīmdür. Dil-i nāmver daġi ġamze-i cādūnuñ ol sihr-i ^[AG 191]efsūnla^[3766] muşavver olmuş. Āhūlarına kemān-eburūlar ile kemīn-sāz ve nigār-ı^[3767] sūnbül-mūlar ile kemend-endāz olup āhūlar daġi ol^[3768] şayyādlaruñ irdüġin ve şayd-ı devletleri murādları dāmene girdüġin görüp elā gözlilerle^[3769] āhuvāne āhuvāne nazār ve tūr-i nazardan vaġşiyyāne vaġşiyyāne ġazer kıılır gibi şahn-ı kemīnden^[3770] firār^[3771] ve ‘azm-i şehri Dīdār itdiler ve yüzlerin gülşeni gülzārdan yaña dutup gitdiler.

El-kıssa: Şehr-yār-ı Dil ġamze-i fettānuñ bu fitnelerinden ġāfil leşkerden cūdā ve ol āhūlar nazārından ġāh pinhān ^[DY1 74b]ġāh peydā vü ġāh nā-peydā^[3772] olup ^[İS8 94a]bir kaç^[3773] ġün leşker-i ‘Aġldan mehcūr ve Dil-i nāmver yaġın vardıġça ol āhūlar^[3774] dūr oldu^[3775]. Bu

[3759] bir bölük mūkaġġal gözlü āhūlar ve perī yüzlü ġazāl-ı müşġin-būlar gördi kim: -DY1

[3760] ile: -İB3

[3761] ile: ile vü AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3762] nesāyim: şemāyim AG, İB3, İS8

[3763] ġāzeleri: anāları MK8

[3764] bā-zehr-i: yana her MK8

[3765] hayvān: civān DY1, FRA1; -MK8

[3766] efsūnla: fūsunla MK8

[3767] nigār-ı: +MK8

[3768] ol: +DY1

[3769] gözlilerle: gözlerle MK8

[3770] kemīnden: kemīn İB3

[3771] firār: ġarār İB3

[3772] peydā vü ġāh nā-peydā: pinhān u ġāh nā-peydā İB3, FRA1; ġāh peydā DY1; peydā MK8

[3773] kaç: nice İS8

[3774] āhūlar: āhūlardan AG, İS8

[3775] oldu: oldılar DY1

cānibden ʿAql^[3776]-ı ālī-maḳām muntazır-ı hengām-ı şām olup ol māh-ı ^[İB3 81b]tamām menziline geldi. Ve^[3777] āhır^[3778] ol māh-ı nev çün bir nice ʿayyār-ı ^[FRA1 73a]şeb-rū^[3779] şalup kimüñ burcına pertev şalduğundan ^[MK8 70b]kimse^[3780] haber alamadı^[3781]. Seherden leşker-i ÇİN ü sipāh-ı hāver-zemīn şaflar^[3782] düzüp ve ʿalemlerin^[3783] çözüp neḳḳārelerin urmaḳda ve āheng-i taht-ı Hüsni idüp çerinüñ ardın sürmekde olup çünki Ğamze-i seḫḫāruñ^[3784] efsün^[3785] gibi ol deryā-yı Nil-günü kaynatdı. Ve^[3786] dāğları ḳabāb gibi^[3787] rüy-ı havāda oynatdı. Pes selāmet der-kenār diyüp hemān^[3788] zevraḳ-ı vücūdın bir diyāra daḫi ^[AG 192]atmaḡa ve dumanı savāḫil-i şehri-i Dīdāra tütmaḡa^[3789] ḳaşd idüp ol āhūlar^[3790] Hüsni-i şehlā-çeşmüñ nazārına irdi^[3791]. Teḡālüb-i rüzgār ve ḳazā yerine^[3792] Hüsni-i perverdigār ile ol gözler görmedük tūfān-ı gerd-i^[3793] fütür ve ḳulaḳlar işitmedik^[3794] deryā-yı şerr ü şürdan haber virdiler^[3795]. Ve^[3796] ol muḫālif hevālardan ^[İS8 94b]Hüsniñ seyl-āb-ı bahār^[3797] gibi^[3798] göñli ḫire ve ḡubār-ı ḫavādişden derünü tariḳ ü tīre olmış^[3799]. Hemān tedbīr-i şevāb anı gördi kim ^[İB3 82a]zebān-ı tīḡle ḳaç-ı cevāb idüp ol mazlūmlaruñ cigerleri pārelerinden aḳan kızıl ḳanları āb-ı tīḡle üze ve sulṫān-ı ʿAşḳa ol ḳanla bir şikāyet-nāme^[3800] yaz ola kim levāzım-ı ḫıdmet-i şāḫī ve ser-āvāz-ı devlet-i

[3776] ʿAql: ʿAşḳ MK8

[3777] Ve: -DY1, -FRA1

[3778] āhır: +DY1, +FRA1

[3779] şeb-rū: şīr İB3

[3780] kimse: kimesne DY1, FRA1

[3781] alamadı: almadı AG, MK8, İB3, İS8

[3782] şaflar: şafların AG, İS8; şafları FRA1

[3783] ʿalemlerin: ʿalemler İB3

[3784] seḫḫāruñ: seḫḫār AG, MK8, İB3, İS8

[3785] efsün: dik-i efsün AG, MK8, İB3, İS8

[3786] ol deryā-yı Nil-günü kaynatdı. Ve: -DY1

[3787] dāğları ḳabāb gibi: dāğları ḳabābvār FRA1; -DY1

[3788] hemān: +FRA1

[3789] tütmaḡa: dutmaḡa DY1, FRA1

[3790] āhūlarla: āhūlar DY1

[3791] irdi: irdiler DY1

[3792] ḳazā yerine: +DY1, +FRA1

[3793] gerd-i: keḡ İB3

[3794] işitmedük: işitmedüḡi MK8

[3795] virdiler: virdi AG, MK8, İB3, İS8; virdi FRA1

[3796] Ve: -DY1, -FRA1

[3797] seyl-āb-ı: -İB3

[3798] gibi: -MK8, -İB3

[3799] olmış: olup MK8, İB3

[3800] şikāyet-nāme: nāme DY1, FRA1

şehen-şāhīdūr. Edā [DY1 75a] idüp eyitdi kim: Hāyāl u Nağme-nām ol^[3801] iki gulām ki biri sulţānuñ āyīne-dārı ve biri gūyende-i şīrīn^[3802] [MK8 71a] edvārıdur. Anlar şehr-i Dīdāruñ her naqşına nigerān ve her şūret-i [FRA1 73b] zībāsına vālih ü hayrān oldukları sebebden bir kaç kerre^[3803] bütlerin şoyup o^[3804] şūretlerin bozmış idün^[3805]. Ve bağırlarını kāse-i reng gibi üzmiş idün^[3806]. Āhīr bu^[3807] gayretle bir nice meflūkı bir iki kendü gibi memlūk ile dārü'l-mülk^[3808]-i 'Aşkdan gitmişler. Ve diyār-ı 'Aqla ibākat^[3809] itmişler. Ol vilāyetüñ^[3810] şarrāflarına^[3811] 'arz-ı güher [AG 193] ve izhār-cevher-i fazl ü hüner [İS8 95a] idüp biri 'Aql-ı tādāruñ hāzīnedārı ve biri Dil-i^[3812] şehr-yāruñ gūyende-i esrārı olmuş. Çünkü ol gulāmlaruñ anda haberlerin aldık^[3813]. Ğamze-i cellādı ve^[3814] zindān-ı Zenehdānuñ bir nice ser-hengleri^[3815] ile ol diyāra şaldum. Āhīr Ğamze-i dilāver gibi serverüñ tığ-zenlerini^[3816] [İB3 82b] seyfle nazarlarından sürdiler. Ve çāh-ı Zenehdānuñ sīmīn zeķānlarınıñ ardınca kuyular kazup zindānlara urdılar. Eser yel gibi 'ömr-i devletleriyle hevāya i'timād ve aķar şu gibi güzer kılan^[3817] hengām-ı salţanatları ile māye istinād idüp zebān-ı tığlerine inandılar. Ve kuvvetlerine^[3818] söykünüp^[3819] nīzelerine dayandılar. Zerrīn-külāhlarımıza 'alemler gibi^[3820] ser-firāzluğla dik geldiler. Ve āstīn ü dāmenlerin bālāluğla üstimize silküp serdārlarımızı hāk-

[3801] ol: -DY1

[3802] şīrīn-: +DY1

[3803] kerre: kez AG, MK8, İB3, İS8

[3804] o: -DY1, -FRA1

[3805] bozmış idin: bozmışdum AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3806] üzmiş idin: üzmişdüm AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3807] bu: -DY1, -FRA1

[3808] dārü'l-mülk: dār MK8

[3809] ibākat: iķāmet itmişlerdi AG, İS8

[3810] vilāyetüñ: vilāyetine DY1

[3811] şarrāflarına: şarrāfına DY1, FRA1; taraflarına MK8

[3812] Dil-i: -MK8

[3813] aldık: aldum FRA1

[3814] ve: +İB3

[3815] ser-hengleri: ser-hengler AG, MK8, İB3, İS8

[3816] tığ-zenlerini: tığ-zenleri AG, MK8, İB3, İS8

[3817] güzer kılan: -MK8

[3818] kuvvetlerine: kuvvetin bāzılarına DY1; kollarına AG, İS8

[3819] söykünüp: söykündiler ve AG, MK8, İB3, İS8

[3820] 'alemler gibi: +DY1, +FRA1

i bî-miḳdâr gibi ayaklara şaldılar^[3821]. Ne ^[MK8 71b]ḳavl-i istiḥsânla ‘âleme ḳâ’il ve ne ḳıyâs u burhânla cedele ḳâbil^[3822] ^[DY1 75b]olup *inne ‘ibādī leyse leke ‘aleyhüm sulṭânın illâ meni’t-tebe‘ake mine’l-gavīne*^[3823] didüm^[3824] ḡurūr-ı salṭanatla ḡuş ^[İS8 95b]itmediler. *Ve* ^[FRA1 74a]*ḳul rabbi e‘uzu bike min hemezātī*^[3825] *ş-şeyātīn*^[3825] diyü naşīḥat eyledüm^[3826]. Vesāvīs-i şeyṭânla^[3827] sözümi^[3828] işitmediler. Her ne vechle mezellet ^[AG 194]yüzün mihrâb-ı âstânelerine urdum^[3829]. Yüz ol ḳadar bî-niyâzlık gösterüp nâz itdiler. *Ve her*^[3830] *ne*^[3831] deñlü kim^[3832] gerden-beste ve zâr-ı dil-ḥasta^[3833] ol^[3834] ḡulâmları ber-dâr idüñ diyü boyun^[3835] çekdüm. Yalvardum urḡanda un var diyüp bahânelere âḡâz itdiler.

El-ḳışṣa: Āḫir^[3836]-i kâr^[3837] zebân ef‘ivâr iki dillü ḥâmeler^[3838] ve zehr-âlüd nâmeler yazup ve siyah mâr gibi ḳara yazılı kâğıdlardan ṭomâr^[3839] ^[İB3 83a]düzüp Zülf-i şehḫaruñ bir ‘ayyârı ile baña göndermiş. *Ve kendüsi iḳlīm-i ‘Aḳluñ ṭavâ’if-i*^[3840] muḥtelifetü’l-ārâ ve milel-i müteḫâlifetü’l-ehvâsı ile ḥayme-i felege şıḡmaz. Sipâh-ı rüy-ı zemīn götürmez ḥayl u ḥargâh ile ser-ḥadd-i vilâyete ḳadem başmışdur^[3841]. Der-dest^[3842]-i ḡayret ve ḥamiyyet-i

[3821] geldiler. *Ve* âstīn ü dâmenlerin bâlâluḡla üstimize silkiüp serdârlarımızı ḥâk-i bî-miḳdâr gibi ayaklara şaldılar: -DY1

[3822] ḳâbil: ḳâ’il MK8

[3823] “(Allah, ...) ‘Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur.’ dedi (Kuran-ı Kerim, 15/42).”

[3824] didüm: didüñ DY1

[3825] “Dedi ki: ‘Ey Rabbim! Şeytanların vesveselerinden sana sığınırım’ (Kuran-ı Kerim, 23/97).”

[3826] eyledüm: eyledüñ DY1

[3827] şeyṭânla: şeyṭâniyye ile AG, MK8, İB3, İS8

[3828] sözümi: sözüni DY1, FRA1

[3829] urdum: urduḡ DY1

[3830] her: -DY1, -FRA1

[3831] ne: -DY1, -FRA1

[3832] kim: -İB3

[3833] dil-ḥasta: dil AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3834] ol: +DY1

[3835] boyun: boynum AG, MK8, İS8; boyun İB3

[3836] Āḫir: -MK8, -İB3

[3837] kâr: -AG, -İS8

[3838] ḥâmeler: ḥâmelerle AG, MK8, İB3, İS8

[3839] ṭomâr: ṭomârlar AG, MK8, İB3, İS8

[3840] ṭavâ’if-i: ṭarâ’iḳ MK8, İB3

[3841] başmışdur: başmışdum MK8

[3842] Der-dest: dest AG, MK8, İB3, İS8

pehlivānlarımızıñ yayların^[3843] başmışdur^[3844] didi. Çünkü Hüsniñ ol qara yazılı nāmesiniñ mühre-i mār gibi mührini bozdılar. Ve tomār-ı siyeh cāmesiniñ ejdehāvār girih girih^[3845] ʿuq̄delerini^[3846] çözdiler. Sultān-ı ʿAşkuñ ol zehr-i kätıl ve kāse-i semm-i helāhil-i [MK8 72a]teşirinden gözleri [İS8 96a]şemʿ-i fūrüzān gibi yandı. Ve āteş-i sūzān-şıfat^[3847] gāh^[3848] qara qara tütünler [DY1 76a] ü gāh kızıl kızıl ʿalevlere boyandı. Ve hışm u kīne ve Haq dīnine^[3849] eyle didi kim: Ey ʿAql-ı^[3850] fitne-sāz-ı rübāh-ı hīle-bāz ger^[3851] şır ü^[3852] dilir^[3853] [AG 195] ü geh gürk-i cihān-gır isen^[3854] ejdehālara pençe^[3855] urmak ve arslān^[3856] ağzında [FRA1 74b]qarınca gibi^[3857] taht kurmak nice olur göresin. Haşmına peleng ü şikārına yedi başlu neheng ne^[3858] heybetle varduğın ve ne dest ile pençe^[3859] urduğın görmek istersen bu^[3860] kerre^[3861] yerinde^[3862] turasın. Diyüp kendüniñ sipeh-dārlarından^[3863] Mihr-i cihān-dār adlu bir āftāb-ı şır-süvār [İB3 83b]ve māh-ı gerdün-hişārı var idi kim mülk-i şarkuñ^[3864] sālār^[3865]-ı encüm-sipāhı ve ʿalemdār-ı zerrin külāhı idi. Emr eyitdi kim: Livā-yı nūr-ı peykeri ve dıraşş-ı mihr-i manzarı çeküp diyār-ı garba yürüye. Ve şukka-i zer-nigārdan felekler gibi yeryüzin büriye. Andan mihr-i şaff-der daği şır-i raʿnā gibi ʿazm-i düşmen idüp^[3866] bir nice günden soñra şehr-i Dīdāra irdi.

[3843] yayların: yayın FRA1

[3844] başmışdur: başmış FRA1

[3845] girih girih: küngüre-i AG, MK8, İB3, İS8

[3846] ʿuq̄delerini: ʿaқdlerini AG, MK8, İB3, İS8

[3847] sūzān-şıfat: sūzān gibi DY1, MK8, İB3, FRA1

[3848] gah: -DY1, -FRA1

[3849] Haq dīnine: +DY1

[3850] ʿAql-ı: +DY1, +FRA1

[3851] ger: eger AG, MK8, İB3, İS8

[3852] şır ü: -MK8, -İB3

[3853] dilir: dil-berü DY1, FRA1; deyr AG, İS8

[3854] cihān-gır isen: cihān-girinuñ MK8

[3855] pençe: niçe İS8

[3856] arslān: +DY1

[3857] gibi: -MK8

[3858] ne: nice DY1

[3859] pençe: nice AG, İS8, FRA1

[3860] bu: -DY1, -FRA1

[3861] kerre: -DY1, -FRA1

[3862] yerinde: -AG, -MK8, -İS8

[3863] sipeh-dārlarından: sipeh-sālārlarından AG, MK8, İB3, İS8

[3864] şarkuñ: teşrifüñ MK8

[3865] sālār: sipeh-sālār İB3

[3866] ʿazm-i düşmen idüp: +DY1, +FRA1

Ve Hüsn-i perī-ruḥsāruñ dīvān-ı hümāyūnında pehlivānlar ^[İS8 96b]gördi kim kıılıç yüzinde rü-be-rü^[3867] mirrīḥ^[3868] ile durmuşlar. Ve küşt-gır-i çarḥ ile pehlūya pehlū^[3869] urmuşlar. Şāhāne peyk-süvār şaf şaf piyāde gibi^[3870] durmuşlar. Ve ferzānevār^[3871] ellerin ceng āletlerine^[3872] urmuşlar. Andan şehir-i Dīdārdan^[3873] diyār-ı ʿAḳluñ ser-ḥaddine göçüp bir merğzārda ḥayme-i ḥargāhın urdı^[3874]. Ve^[3875] ʿAḳl-ı tācdār ^[MK8 72b]ādem göndermek ^[DY1 76b]içün bir elçi yerāʿayın^[3876] gördi.

Şıfat-ı Muḥāribe-i Ğam Bā-ʿAsker-i ʿAḳl-ı Tācdār^[3877]^[3878]

^[AG 196]Rāvi eydür^[3879]: Meger kim Mihr-i^[3880] dil-āverūñ yanında Ğam-ı dilber derler zemherīr gibi hem siyāh u hem serdār bir ser-heng-i siyāh rengi^[3881] ve zeng-i bī-ferhengi var idi. Kim şüreti kaṭrān u kır ve^[3882] şekli ʿabūs-ı ḳamṭarīr yer ile^[3883] şeb-tire-i zemherīr gibi^[3884] hem siyāh u serd-rū^[3885] ve hem tarār^[3886]-ı tünd-ḥūy idi. Külbe-i aḫzānı ḥāne-i ʿAşḳ gibi ^[FRA1 75a]^[İB3 84a]siyāh ve kūçe-i vīrānı gūşe-i mātemiyyān gibi pür-dūd^[3887] ü^[3888] āh idi. Ādem nebī zamanından^[3889] ḳalmış ve^[3890] ḥazret-i Yaʿḳūb ile beytü'l-āḫzānda hem-nefes^[3891] olmuş. Serā-

^[3867] rü-be-rü: merīḥ-i AG, MK8, İB3, İS8

^[3868] mirrīḥ: rü-be-rü AG, MK8, İB3, İS8

^[3869] pehlū: -MK8

^[3870] piyāde gibi: piyāde MK8, FRA1

^[3871] ferzānevār: ferzāne gibi AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[3872] āletlerine: āletleriyle İS8

^[3873] Dīdārdan: Dīdārdan göçüp AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[3874] urdı andan: urdı DY1, FRA1

^[3875] Ve: +DY1

^[3876] yerāʿayın: +DY1

^[3877] Bu başlık sadece AG matbuunda tespit edilmiştir.

^[3878] *Padīşah Akl'ın Askeri ile Ğam'ın Savaşı*

^[3879] Rāvi eydür: +DY1

^[3880] Mihr-i: Mihr ü FRA1

^[3881] rengi: zengi AG, MK8, İS8

^[3882] ve: +DY1, +FRA1

^[3883] yer ile: birle AG, MK8, İB3, İS8

^[3884] gibi: -FRA1

^[3885] serd-rü: server u AG, İS8; serv-rü İB3

^[3886] ṭarrār: dirāz İB3

^[3887] pür-dūd-ı: pür-derd MK8

^[3888] ü: -DY1, -FRA1

^[3889] Ādem nebī zamanından: Ādem nebīden FRA1

^[3890] ve: -DY1

^[3891] hem-nefes: hem-niñin İB3

yı ‘Aşkuñ hem-demleri ve serā-perde-i Hüsnüñ mahremleri ile Ğam-dīdelerüñ enīsi ve mātem-keşīdelerüñ celīsi idi. Ben Ğam-ı dilīre [İS8 97a]endüh u elemi refīk ve hüzn ü^[3892] nedemi hem-tarīk idünüp^[3893] hāme^[3894]-i ef‘ī-zebānla mār-ı pīşīnde-miyān gibi^[3895] bir ʔomār yazup durdılar. Ve^[3896] dūrūd-ı derdvār zehr-i ‘ālem^[3897] nūr-ı dilberin ʔand-ı^[3898] nebāt gibi kağıdlara şarup^[3899] burdılar. Ey ‘Aql-ı tācdār eger merdüm-şāhib-i esrār isen Mansūr-şıfat mi‘rācuñ dār^[3900] olmadan bu çenberde Hāllācsan kendüni fikr eyle. Ol da‘vā-yı ene‘l-Ħaqq ve iddī‘ā-yı muṭlaq ki sen itdün zıkr ile ben ol ʔazā-yı mübremüm ve belā-yı mülzemüm^[3901] ki teḳādüm-i şufūfımızdan *tezülzilletü‘l-cibālū ve‘l-aḳṡāru* ve teşādüm-i şuyūfımızdan *terākemetü‘ş-şehr*^[3902] *ü işte‘āletü‘n-nār*^[DY1 77a] velā nūr-ı^[3903] temevvüc-i pülād^[AG 197] ve emvāc-ı felek-nihād ile ḥalka-i kemendimizden ejdehālaruñ miyānı^[MK8 73a] dü-tā ve^[3904] heybet-i cengimizden nehengüñ zehresi ʔa‘r-ı deryāda māder-i ʔalbimizdeki ḥazā‘in-i rahmete dest-i ʔahrıla mührurulmuşdur. Vü sīnemüzdeki^[3905] defā‘in-i şefḳat^[3906] mazlūmlaruñ naḳd-i ‘ömürleri^[3907] gibi ḥarca sürülmüşdür^[3908]. Zehr-āb-ı ecelle^[3909]^[İB3 84b] mazlūmlaruñ naḳd-i ‘ömürleri^[3910] gibi^[3911] ʔanını ʔarmışlar. Ve tīg-i ḥün-bārimuzı ol ābla şuvarmışlardur. Eger^[FRA1 75b] muḥāvere-i ḥiṡāb ve münāzara-i su‘āl u cevābda^[3912] bir rāy-ı şavāb olmaz ise *innī eḥāfu ‘aleyküm mişle yevmi‘l-*

[3892] ü: -DY1, -FRA1

[3893] idinüp: idüp AG, MK8, İB3, İS8

[3894] hāme: hāne İS8

[3895] gibi: -DY1

[3896] Ve: +DY1

[3897] zehir-i ālem: zehirlerin içinde AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3898] ʔand-ı: ʔand u: DY1, FRA1

[3899] şarup: +DY1

[3900] dār: var AG, MK8, İB3, İS8

[3901] mülzemüm: mülzem ve ʔazā-yı mübremüm AG, MK8, İS8; münzilüm ve ʔazā-yı mübremüm İB3

[3902] -şehr: -şemsü AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3903] velā nūr-ı: +DY1

[3904] ve: -DY1

[3905] ḥazā‘in-i rahmete dest-i ʔahrıla mührurulmuşdur. Ve sīnemüzdeki: -DY1

[3906] şevḳat: şefḳate İS8

[3907] ‘ömürleri: ‘ömri MK8

[3908] sürülmüşdür: sürülmüş DY1

[3909] Zehr-āb-ı ecelle: -MK8

[3910] naḳd-i ‘ömürleri: +FRA1

[3911] gibi: +FRA1

[3912] cevābda: cevābı İB3; cevap MK8

āhḏab^[3913] *fesra*^ū [İS8 97b] *ile*^l-*cevābi ḡabl*^[3914] *en ye*^{tiyekumu}*l-azābu*^[3915]. Eger bu Ye^cüc-ı fitnenüñ ḡal^c u ḡam^cına ve^[3916] Def^c ü men^cine^[3917] bir sedd ve ^cāḡilāne bir sened ile redd olmazsa muḡarrerdir ki az zamānda çok dürlü şerr ü şür ve eşrāḡ-ı sā^catden ^calāmetler zuḡūr idüp seyl-āb-ı fesāddan tūfān-ı ḡıyāmet ber-bād olup kemīn-i fitneden rüy-ı zemīn şöyle dolsa gerekdir kim her eşkin yād^[3918] ḡılan Deccāle mürīd olsa gerekdir. Hele biz selāḡin-i^[3919] cihān yanında ma^czūr ve esāḡin-i zemān nazarında^[3920] töhmetden dür olduk. *Fe lā telūmūnī ve lūmū enfusekum*^[3921] *sū^cen sırru ze*^l-*necvākum evtu*^l*linū ev sāvisekum*^[3922] sen daḡi gerekdir ki zillet-i a^cmā vü ḡabḡa-i ^ceşvā ile tedbīr^[3923] ^calā evcehi^l^[3924]-^cummāya dayanmasın ve kīse-i naḡd-ı ḡalbūñi her ḡallāş u ḡalmāşa [AG 198] inanmayasın. *Kūn min iḡtiyālike ^calā ^cadüvvike eşeddü*^[DY1 77b] *ḡavfen min iḡtiyāli ^cadüvvike ileyk femā ḡanneke seyfu*^l*llahu fī eydi evliyāe*^[İB3 85a] *ve ḡad naşarahümü*^l*llahu min semā*^l*iḡi ve*^[MK8 73b] *sallaḡahüm ^calā a*^c*dāḡi fekūm min hālikin heleke temādī ve nekerū seḡaḡa fī*^l*lezi iḡteḡarū şariḡu*^s-*silāḡ eşherū* vaḡtā ki^[3925] ^cAḡl-ı dilīr-i ḡam-ı dil-ḡirūñ^[3926] ol ḡaḡḡ-ı dilber gibi ḡara [FRA1 76a] ḡaberlü nāmesin^[3927] ve ḡaraḡiler ^calālesi gibi^[3928] [İS8 98a] ḡavḡā vü hengāmesin işitdi. Emr itdi ki Def^ci melāl için meclis ḡurdılar. Ve ḡam-ı tevābi^cle şoḡbetden taşra sürdiler^[3929]. Leşker-i zafer-peykerine iḡsān u^[3930] zer ü sīm ve baḡşış-i memalik ü^[3931] eḡālīm idüp *ḡurretü*^l-*ayni*^l-*kerīm fī*^c*mā yu*^c*ḡi* muḡteżāsınca ve^[3932]

[3913] “... [şüpheşiz] ben, Nūh kavmi, Âd kavmi, Semūd kavmi ve onlardan sonra gelen toplulukların başına gelen olayların sizin de başınıza gelmesinden korkuyorum (Kuran-ı Kerim, 40/30).”

[3914] *ḡabli: min ḡabli* AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3915] “... azap size gelmeden önce ... (Kuran-ı Kerim, 39/54).”

[3916] ve: -DY1

[3917] men^cine: meb^cine MK8; -DY1

[3918] yād: yādı İS8; yāvī MK8

[3919] selāḡin-i: sultān-ı selāḡin-i FRA1

[3920] nazarında: nazarından DY1, FRA1

[3921] “... O hâlde beni kınamayın, kendinizi kınayın ... (Kuran-ı Kerim, 14/22).”

[3922] *evtu*^l*linū ev sāvisekum: evtu*^l*linū* DY1, FRA1

[3923] tedbīr: tedbīr ki AG, MK8, İB3, İS8

[3924] evcehi^l-: vechi^l- AG, MK8, İB3, İS8

[3925] ki: -DY1

[3926] dil-ḡirūñ: dilīrtūñ MK8

[3927] nāmesin: nāmesinden MK8, FRA1

[3928] ^calālesi gibi: cidāsı gibi ^calālesi İB3

[3929] sürdiler: süreler AG, İB3, İS8

[3930] u: +DY1, +FRA1

[3931] ü: -DY1

[3932] ve: +DY1, +FRA1

meserretü'l-le'im fi-mā te'hūzu iktizāsınca^[3933] ğanī vü faķır gedā vü emīr^[3934] ʿatāsı rūh-ı aʿzamuñ ħazā'in-i envār-ı ilāhiyyesinden^[3935] ve kendünün ol^[3936] defā'in-i^[3937] esrār-ı ğayr-ı mütenāhiyyesinden inʿām-ı ʿām idüp kavmine^[3938] tarīķ-i sedād ve silk-i irşād içün yā kavm^[3939]-i *ettebi'ūni ehdükum sebīle'r-reşād*^[3940] diyüp andan muħayyem-i zafer-bārgāh^[3941] u ʿasker-i nuşret^[3942]-penāhından göçdi^[3943]. ʿAsker-i^[3944] Ħüsnün üstine yürüdi. Şehr-i Dīdāruñ gülşen-i bahārın ve bāğ-ı Ruḫsāruñ benefşeżārın haṭṭ-ı müşg-bār gibi muʿanber ğubār^[3945] birle^[3946] yürüdi^[3947].

[AG 199]Nazm(127) ^[3948]

Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

Çü tıtdı şeh-süvār-ı Ħüsn^[3949] meydān^[3950]
Getürdi yedi gök bir çarḫı kalkan

Zirihler giydi şeffāf u münevver
[İB3 86b]cAlemler çekdi zer-kār u mücevher

[DY1 78a]Degildi bir dıraḫş^[3951]-ı lāciverdī
Cihānı rüşen itdi tāk-ı zerdī

Livā-yı nūr-peyker çün [MK8 74a]göründi
cAlemler başa zerrīn tāk^[3952] urındı

[3933] *meserretü'l-le'im fi-mā te'hūzu* iktizāsınca: -İB3, -İS8

[3934] emīr: mīr MK8

[3935] ilāhiyyesinden: ilāhiyyesi İB3

[3936] ol: -DY1, -FRA1

[3937] defā'in-i: daķā'ıķ-ı AG, MK8, İB3, İS8

[3938] kavmine: kademine MK8

[3939] kavm: -FRA1

[3940] “... sizi doğru yola iletayim’ (Kuran-ı Kerim, 40/38).”

[3941] muħayyem: ḫaym AG, İS8; maḫyem İB3; muḫattem MK8

[3942] ʿasker: muʿasker MK8

[3943] göçdi: göçüp AG, MK8, İB3, İS8

[3944] ʿAsker-i: -AG, -İB3, -İS8

[3945] ğubār: ğubārla AG, İB3, İS8; ğubārla MK8

[3946] birle: +DY1, +FRA1

[3947] yürüdi: burdı AG, İB3, İS8; burudı MK8

[3948] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Meşnevī** AG, MK8, İB3, İS8

[3949] Ħüsn: şubḫ AG, İB3, İS8

[3950] meydān: meyde AG, MK8, İB3, İS8

[3951] dıraḫş: direfeş MK8

[3952] zerrīn tāk: tāk-ı zerrīn İS8

[İS8 98b]Yine surnâlar^[3953] itdi ser-âgâz
Delikli sînelerden virdi âvâz

Demür donlar giyüp zerrîn-küleher
‘Alemler gibi baş kaldırdı şehler^[3954]

[FRA1 76b]Süvâr olup kamu şâhib-kıranlar
Peleng u bebre^[3955] döndi^[3956] pehlivânlar

Nesr^[3957]: Bir şehir kim^[3958] Hüsrev-i^[3959] Hüsni-hînin^[3960] zerrîn zîn urup^[3961] ve^[3962] bir güstivânın^[3963] la¹ u cevâhîrle tezyîn itmiş idi. Ve sultân-ı hâver-zemîn a‘lâm-ı zer-nigârını^[3964] kal‘a-i çarh-ı berinde [AG 200]kurmışdı^[3965]. Hareket-i ‘azm-ı tãrem-i heftü-mîn itmiş idi. Tufân-ı kãrzãrdan ve seyl-âb-ı tîğ-i âbdãrdan kan ırmağı gibi^[3966] şöyle taşmış idi kim felegüñ^[3967] doğuz kat çenberinden^[3968] aşmış idi. Seyl-âb-ı hûndan çarhuñ taşu cãm-ı şarâb^[3969] gibi şöyle dolmuşdı. ‘Aql-ı^[3970] tãcdâr^[3971] kılıc^[3972] bâğı gibi gayret^[3973] kuşağın beline iki yerden bend idüp^[3974] ve hamîyyet kemendin devlet kemeri^[3975] gibi halka halka peyvend idüp ez-pây-ı tâbe-farğ demirden mîl gibi pülâda garğ olup Dil-i şehir-yârı kalb-i leşkerde [İB3 86a]penâh ve şabr-ı cigerdârı şâhib-i ‘âlemlere külâh itdi. Kal‘a-i Beden serverlerinin cevşen gibi arğaları düz ve

[3953] surnâlar: zurnâlar MK8

[3954] şehler: begler AG, İB3, İS8

[3955] bebre: beyre DY1, FRA1

[3956] döndi: bindi MK8

[3957] Başlık: **Nesr**: -DY1

[3958] kim: +DY1

[3959] Hüsrev-i: Hüsrev-i Çîn AG, İS8; hür-ı Çîn MK8

[3960] Hüsni-hînin: Hüsni-ni çarha AG, MK8, İS8

[3961] urup: idüp MK8, İS8; -DY1

[3962] ve: DY1

[3963] güstivânın: güstivân DY1

[3964] zer-nigârını: zer-nigârı AG, MK8, İB3, İS8

[3965] kurmuşdı: diküp DY1, FRA1; -MK8

[3966] gibi: +FRA1

[3967] felegüñ: felekler MK8

[3968] çenberinden: hişãrdan AG, MK8, İB3, İS8

[3969] cãm-ı şarâb: cãm FRA1; -DY1

[3970] Seyl-âb-ı hûndan çarhuñ taşu cãm-ı şarâb gibi şöyle tölmişdı. ‘Aql-ı: -DY1

[3971] tãcdâr: +DY1

[3972] kılıc: kılıcı DY1

[3973] gayret: +DY1, +FRA1

[3974] idüp: +DY1, +FRA1

[3975] kemeri: kemer AG, İB3, İS8

hişār-ı Ten dil-āverlerinin^[3976] zırh gibi ceng için a‘zaları başdan ayağa ^[İS8 99a]göz olup ‘Aql-ı nāmdāra didiler ki^[3977].

Nazm(128) ^[3978]

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

Dilīr-i pehlivānısın cihānuñ
Şecā‘atle oqınur dāstānuñ

[DY1 78b] Kılıç bağı gibi gayret kuşağın

[MK8 74b] Belüñe iki yerden bağla bağın

Çü cevşen gibi ola arqamuz düz
Zirih gibi biñ oqdan yummazuz göz

[AG 201] Kaçan devletle sürsüñ düşmana rāh
‘Alemler diyeler naşruñ^[3979]-min-Allāh

Nesr^[3980]: Bu yaña Hüsn-i qamer-ruhsāruñ gün yüzlü mähları ve şeh-r-i Dīdāruñ ^[FRA1 77a]mihr-i zerrīn-külāhları öñlerince mihr-i cihān-dār-ı āftāb gibi bir şīre süvār olup alayların düzdiler. Altun başlu sancaqların çözdiler. Qāmetüñ sīmīn-‘alemi dıraşş-ı mäh-tāb gibi^[3981] āsmāna dikildi. Ve Zülf-i ser-keşüñ livā-yı ejdehā-peykeri göklere çekildi.

[3976] serverlerinin çevşen gibi arqaları düz u hişār-ı Ten dilāverlerinin: -DY1

[3977] ki: -DY1

[3978] Başlık: **Nazm** DY1; **Meşnevī** AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[3979] naşrun: naşr DY1, FRA1

[3980] Başlık: **Nesr**: -DY1

[3981] bir şīre süvār olup alayların düzdiler. Altun başlu sancaqların çözdiler. Qāmetüñ sīmīn-‘alemi dıraşş-ı mäh-tāb gibi: -DY1

Nazm(129) ^[3982]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün*

‘Alemler beñzedi serv ü çenāra^[3983]
 Kıızıl bayraklı^[3984] şancağ^[3985] lālezāra

Livā-yı ejdehā-peyker dikildi^[3986]
 Şanasın göge ejderhā^[3987] çekildi^[3988]

Nefir olmuşdı^[3989] ol heybetli^[3990] nālān
^[İB3 86b]Dögüp gögsini tabl eylerdi efgān

Şarup başlarına kanlu kefenler
 ‘Alemler giydi hūnīn pīreherler

Bezendi şahn-ı maḥşer gibi meydān
^[AG 202]Siperler kurdılar ol ḥaşre mīzān^[3991]

^[İS8 99b]Şaçıldıkuça demür don üzre kanlar
 Münakkaşlar giyürşüñ^[3992] pehlivanlar

Ecel derzisi her don kim biçerdi
 Kılıç gülgün girībānın^[3993] açardı

^[3982] Başlık: **Manzūm** DY1, FRA1; **Meşnevī** AG, İB3, İS8; -MK8

^[3983] çenāra: bahāra AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

^[3984] bayraklı: yapraklı DY1

^[3985] şancağ: gönder MK8, İB3, FRA1; gündür DY1

^[3986] dikildi: dürtüldü MK8

^[3987] göge ejderhā: ejderhā göge MK8, FRA1

^[3988] çekildi: MK8, FRA1: dikildi DY1

^[3989] olmuşdı: olmuş MK8

^[3990] heybetli: heybetde AG, MK8, İB3, İS8

^[3991] mīzān: meydān AG, İS8

^[3992] giyürşüñ: giyürler DY1, MK8, FRA1

^[3993] girībānın: girībānlar DY1

Açup ağzını oklar içmege kan
Şünü yalmanur idi almağa cān^[3994]

Çılur düzd-i ecel biñ dürlü tedbîr
Ki cān almağa gözler^[3995] revzen-i tîr

Çızıl Irmağ idüp her püştelerden
Çara dağlar^[3996] yığıldı püştelerden^[3997]

[MK8 75a]Açup kan bahrı^[3998] döndi seyl-āba
İçinde kelleler hūnîn habāba

[DY1 79a]Niceler yaşdı yayın oğın atdı
Çekilmekten kemānuñ bağı katdı

Rızā yolında teslîm itmege cān
Çazā tîrine gögsin^[3999] gerdi çalkān

[FRA1 77b]Nesr^[4000]: Ğıriv-i kūs u nefîr hāy u hūy u^[4001] dār u^[4002] ğîr ile ğüş-ı āsmāna [AG
203]ğulgule ve zemîn ü zamāna velvele düşüp Ğamze-i dilîr-kîş^[4003] ü çurbān ve hadeng-i cān-
sitān ile çurdın^[4004] birisi^[4005] biñ koyuna^[4006] bir^[4007] çaşşāb ve yüz biñ serçenüñ alayına bir

[3994] cān: kan İB3

[3995] gözler: gözde DY1

[3996] tağlar: tağ DY1

[3997] püştelerden: küştelerden AG, MK8, İB3, İS8

[3998] bahrı: ağzını DY1

[3999] gögsin: göğüs MK8

[4000] Başlık: Nesr: -DY1

[4001] u: -DY1

[4002] u: -DY1, -FRA1

[4003] dilîr-kîş: dilîr-ābiş DY1, FRA1

[4004] çurdun: -AG, -İB3, -İS8

[4005] birisi: -AG, -İB3, -İS8

[4006] biñ koyuna: çoyunuñ sürtisine AG, İS8

[4007] bir: -MK8, -İB3

‘uķāb yeter. Ve^[4008] leşker çoķluęı ^[İB3 87a]hemān zevāda az ider diyüp^[4009] hemān^[4010] bir^[4011] nice yağmacı Tātār ve sihr-efsün^[4012] oķların atıcı sehħār ile kiŝlerin^[4013] takındılar. Ve Dilüñ ķalbine tır-i ķazāvār^[4014] doķundılar^[4015]. Niçelerüñ bir^[4016] tır ü hadeng ile kızıl ķanların ķara yerlere ķardılar. ^[İS8 100a]Ve ‘Aķl-ı tādāra atduķları kīne^[4017] oķların ķal‘a-i Beden serverleriniñ^[4018] arķalarından çıkardılar. Bir^[4019] arafdan ķāmet-i ser-firāz^[4020] haıı-ı istivā^[4021] beglerinden^[4022] bir nice serv-i nāz u^[4023] müntehā-ķāmet ve dil-nüvāz-ı bālā-ķıyāmet ile ‘Aķluñ livā‘ü’l-ħamdini Tübāvār^[4024] nigün-sār itmek için ‘alem depredüp yürüdiler. Ve gülgün ŝuķķalardan ŝafaķ gibi^[4025] gün yüzün bürüdiler^[4026]. Nicelerüñ zaħm-ı sinān ile cigerlerin^[4027] ħün ve livā-yı devletlerin^[4028] ser-nigün itdiler.

El-ķıŝsa: Ol gün Dil-i nāmver ve Őabr-ı dilāver āsāyiŝ^[4029]-i ŝām irince ārām itmeyüp meydān-ı dār-gırüñ tef ü tābından ve neķāre-i ŝerm^[4030] ü na‘ra-i nefirün^[4031] dem-i ser-dinden^[4032] āteŝ-i ķār u^[4033] zār germ ve pūlād dilleri āhengerler^[4034] gibi ^[DY1 79b]aķaaķ gürz ile dōge dōge nerm itdiler.

[4008] Ve: -FRA1

[4009] diyüp: diyü DY1, FRA1

[4010] hemān: +DY1, +FRA1

[4011] alayına bir ‘uķāb yeter. Ve leşker çoķluęı hemān zevāde az ider diyüp hemān bir: -MK8

[4012] sihr-efsün: sihr-efsün ile FRA1

[4013] kiŝlerin: kiŝler DY1, AG, İS8, FRA1

[4014] ķazāvār: ķazā gibi AG, FRA1; -DY1

[4015] Ve Dilüñ ķalbine tır-i ķazāvār toķundılar: -DY1

[4016] bir: -DY1

[4017] kīne: -FRA1

[4018] serverleriniñ: serverleriñ AG, MK8, İB3, İS8

[4019] bir: bu DY1, FRA1

[4020] ser-firāz: ser-efrāz DY1, FRA1

[4021] ķal‘a-i Beden serverleriniñ arķalarından çıkardılar. Bir arafdan ķāmet-i ser-firāz haıı-ı istivā: -MK8

[4022] beglerinden: ķal‘a-i üstivār beglerinden MK8

[4023] u: +DY1

[4024] Tübāvār: -FRA1

[4025] gibi: -DY1, -MK8

[4026] Ve gülgün ŝuķķalardan ŝafaķ gibi gün yüzün bürüdiler: -DY1

[4027] cigerlerin: cigerlerini AG, MK8, İB3, İS8

[4028] devletlerin: devleti MK8; devletlerini AG, İB3, İS8

[4029] āsāyiŝ: abı-ı āsāyiŝ AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[4030] şerm: tāb AG, İS8; -DY1, -MK8, -FRA1

[4031] ü na‘ra-i nefirün: -DY1, -FRA1

[4032] ser-dinden: serdiyle AG, MK8, İB3, İS8; - FRA1

[4033] u: +DY1

[4034] āhengerler: āhenger AG, MK8, İB3, İS8

Nazm(130) ^[4035]*Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün*

[AG 204][MK8 75b]Şeh-i şeb dikdi çün maşrıqda^[4036] a'lam
Duḥānı şukka açdı rāyet-i şām

[FRA1 78a]Şınıp Çın şāhı şaldı ḥayme vü^[4037] bār
Livālar ser-nigün sancaḳ nigün-sār^[4038]

Nesr^[4039]: [İB3 87b]Ol gice Zülfi kemend-endāzla^[4040] bir bölük Hindü-yı kemīn-sāz^[4041] birle^[4042] ḳaravul şüretinde şeb-revāna revān ve etekleri altında şem^c-i şebistānların nihān idüp^[4043] bāğ-ı Ruḥsāruñ sünbülzārında cem^c olup ḳavm-i Zengbārla^[4044] [İS8 100b]leşker-i 'Aḳla bir şebī ḥün^[4045] itdiler^[4046] ki^[4047] ol şaḥnuñ^[4048] süsen u benefşelerin 'arşa-i lālezār gibi pür-ḥün itdiler. Gāh kemend-i müşg-efşān^[4049] ve gāh 'anberīn şavlecān ile kellelerin ṭob gibi ḡaltān itdiler. İttifāḳ ol şeb nesīm-i şehir diyār-ı şimālūñ serverleri ile Bād-pālara süvār olup^[4050] ve 'Aḳluñ tālī'a-i zafer-peykerine serdār olup^[4051] kemīngāh-ı gülşende nihān ve şabāḥa ḳarşu bāğ-ı Ruḥsāruñ etrāfında revān u devān iken^[4052] Zülfüñ ol bölük bölük zengīleri ve diyār-ı Hindüñ gürüh gürüh çengīleri leşker-i nesīm ile bir kārzār-ı 'azīm^[4053] itdiler ki^[4054] anlar kemend-i

[4035] Başlık: **Bevt** MK8; **Meşnevī** DY1, İB3, İS8, FRA1; **Ḳıṭ'a** AG

[4036] maşrıqda: maḡribde FRA1

[4037] vü: -MK8

[4038] Bu nazım DY1, İB3 ve İS8 nüshalarında nesir türünde zikredilmektedir.

[4039] Başlık: **Nesr**: -DY1, -İB3

[4040] kemend-endāz: kemend-endāzla AG, MK8, İB3, İS8

[4041] kemīn-sāz: -DY1

[4042] birle: sözle MK8; sāzla İB3; -DY1

[4043] idüp: +DY1

[4044] Zengbārla: Zengbāruñ MK8

[4045] ḥün: -DY1

[4046] itdiler: -DY1

[4047] ki: -DY1, -İB3

[4048] şaḥnuñ: senemiñ AG, MK8, İB3, İS8

[4049] müşg-efşānla: müşg-efşān AG, MK8, İS8; müşg-feşān DY1, FRA1

[4050] süvār olup: süvār DY1

[4051] ve 'Aḳluñ tālī'a-i zafer-peykerine serdār olup: -FRA1

[4052] devān iken: korurken MK8; ṭururken İB3; iken AG, İS8

[4053] 'azīm: a'zam İS8

[4054] ki: +DY1, +FRA1

siyāh ve bunlar rīsmān-ı bād-ı şubhğāhla gāh yüzleri üzere biri birin ^[AG 205]çekdiler^[4055] ve gāh dizleri^[4056] üstine^[4057] pehlivānlar gibi çökdiler. Āhīr Zūlf-i müşg-bāruñ^[4058] mu‘anber perçemli tuğı benefşevār nigūn-sār ^[İB3 88a]olup kavm-i Zengbāruñ cem‘iyyeti nesīm^[4059] elinde ve^[4060] deste-i sūnbül gibi tār-mār^[4061] oldu. Ve Hüsni-lāle-ruhsāruñ bağırlı ol^[4062] **[MK8 76a]**haberden ^[DY1 80a]hūn-ı siyāhla doldı. Ve yaķın bildi ki ‘asākīr-i ‘Aql ol cünūd-ı mużaffer fer ü hızbı’llāh zafer rehberidür^[4063]. Ki anlar küleh-i mu‘ādāt u kıtāl ve ^[FRA1 78b]^[İS8 101a]terk-i muvāsāt u cidāl *ıyyāke ve mu‘ādātı’r-ricāl ü lā-büdde* ma‘nāsı min *hāşim*^[4064] *bi-ğayri hūccetin feķad a‘zamı’l-hatr* u fehavāsı *min kātıl*^[4065] *bi-ğayri necdetin feķad ekşere’z-żarırı’l-żarır*^[4066] mūcibiyle terār u^[4067] firār ve ihtiyār-ı firār^[4068] idicek Hüsniñ Hālī ol māhuñ cemāl-i mir‘ātında^[4069] gubār-ı melāl görüp piyādevār ol şahuñ ayağına^[4070] başın^[4071] urup didi kim: Ey dil-ārām-ı rüzgār bu deñlü menşūbda ne deñlü lu‘bet^[4072] bāzı vardur kim bir bölük künde-bāzlara kendüñi şahmāt u ferzānelerüñe^[4073] tarh-ı fıl ü at itdüresin. Ki senüñ küh-ı Kāfda hem zād-ı melek-nijādlarından^[4074] Perī-zād^[4075] adlu bir hümā-yı hümāyūn-bāl u^[4076] tāvus-ı bāğ-ı cemāl vardur. Ki maṭla‘-ı dīvān-ı cemālinde:

[4055] çekdiler: çekerler MK8; -DY1

[4056] dizleri: gözleri MK8; -DY1

[4057] üstine biri birin çekdiler ve gāh dızleri üstine: -DY1

[4058] müşg-bāruñ: müşg-bār FRA1; yāruñ MK8, İB3

[4059] nesīm: -FRA1

[4060] ve: -DY1, -FRA1

[4061] tār-mār: tār u mār DY1, AG, İS8

[4062] ol: -AG, -İS8

[4063] zafer rehberidür: zaferdür İS8

[4064] hāşim: hāşimin AG, MK8, İB3, İS8

[4065] kātıl: kātılın AG, MK8, İB3, İS8

[4066] ekşere’z-żarırı’l-żarır: ekşere’z-żammari AG, MK8, İB3, İS8

[4067] u: +DY1, +FRA1

[4068] firār: karar DY1, MK8, FRA1

[4069] mir‘ātında: mir‘ātından DY1

[4070] ayağına: ayağında MK8, İB3

[4071] başın: baş MK8, İB3

[4072] lu‘bet: lu‘bet ü AG, MK8, İB3; lu‘b u İS8

[4073] ferzānelerüñe: ferzānelerüñ DY1, FRA1

[4074] melek-nijādlarından: melek-nijādgeden DY1, FRA1

[4075] Perī-zād: an Perī-zād MK8, FRA1

[4076] u: -FRA

Nazm(131) ^[4077]*Müfte'ülün Müfte'ülün Müfte'ilâtün*

Bende-i ʔalʕat ān baş ki anī dāred

[AG 206] Bir mıřraʕdur^[4078] ve maħlař-ı mecmūʕa-i Ĥüsn-i **[İB3 88b]** ber-kemālinde.**Nazm(132)** ^[4079]*Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün*

Ĥübī ān-est ü leʔāfet ki fülānī dāred

Nesr^[4080]: Bir ĥüsn^[4081]-i maħʔaʕdur. Mülk-i Kāfuñ şāhib-kırānı ve meydān-ı meřāffuñ Rüstem-i destānidur. Leřker-i ʕAkla ne ansız sipāh-ı Ĥüsn-i zafer bulur ve ne ʕasker-i Dile andan ġayrı kimesne muzaffer olur^[4082]. Benüm yanumda eʔibbā-yı ĥikmet ve dārüʔş-řifā-yı kudret murabbaʕlarından **[İS8 101b]**şuʕā-ı şems ile^[4083] perveriş bulmuş^[4084]. Ve āftāb-ı cemāle **[MK8 76b]**kaşşu taʕbiye olmuş. ʕAnber-i ĥāmdan^[4085] kuruş-ı benefşe gibi bir ĥabb-ı müřg-fāmum vardur ki **[DY1 80b]**kaçan ol ĥabb-ı micmerde sūzān ve āteřden^[4086] fūrūzān **[FRA1 79a]**itsem benüm nazarumda anı ʕayān olur^[4087] diyüp ol ĥabb-ı karanfülī ve dāne-i fülfulī gibi^[4088] Ĥüsnüñ nār-ı ruřsārında nūr u^[4089] āteř-ızārında baħūr itdi. Hemān-dem^[4090] An-ı^[4091] perī-peyker rüy-ı havādan perivār per açup irdi. Ve^[4092] sipāh-ı ʕAkla kaşşu bir raħş u^[4093] ġülgūna süvār olup

[4077] Başlık: **Beyt** MK8; **Mıřraʕ** AG, İB3, İS8, FRA1; -DY1

[4078] mıřraʕdur: **Mıřraʕ** FRA1

[4079] Başlık: **Mıřraʕ** İB3, İS8, FRA1; **Beytü'l-Mıřraʕ** MK8; -DY1, -AG

[4080] Başlık: **Nesr**: +FRA1

[4081] ĥüsn: ĥasen AG, MK8, İB3, İS8

[4082] olur: bulur DY1

[4083] şems ile: şemle DY1, FRA1

[4084] bulmuş: +DY1, +İB3, +FRA1

[4085] ĥāmdan: fāmdan DY1, FRA1

[4086] āteřden: āteřde DY1, FRA1

[4087] olur: olup DY1

[4088] gibi: +FRA1

[4089] u: -DY1, -FRA

[4090] hemān-dem: semādan ol İB3

[4091] An-ı: ol İB3

[4092] Ve: -DY1, -FRA1

[4093] u: +DY1, +FRA1

meydān-ı cemāle girdi. Hüsniñ hāciblerinden^[4094] Hilāl-i kemān-sāz adlu bir Türk-i t̄ir-
endāzdan gümüş qabzalu bir müşḡin-kemān ve Ğamze-i dilāverden zehr-āb-ı merg ile
şuvarılmış bir t̄ir-i qazā peykān ^[İB3 89a]alup^[4095] ^[AG 207]çenber-i hāle-i gerdün^[4096]-ı māhir^[4097]-
hamā'il ve güneş burc-ı qavsa mā'il olduğı^[4098] gibi.

Nazm(133) ^[4099]

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

Tecellī itdi şanki hāleden māh
Ya hod gün doğdı burc-ı qavse nā-gāh

İnüp^[4100] qavs-ı k̄uzah şan bir menāra
Hamā'il oldı billürin hişāra

Atardı^[4101] ğamzeler t̄ir-i hadengi
Kim āhū ider arslanla cengi

^[İS8 102a]Doğuz qalkānını çarhuñ kılup^[4102] bir
Esed burcına mirrih itdi^[4103] şan t̄ir

Nesr^[4104]: Ol kemān-ebrū olan^[4105] efsūnuñ t̄iri ve hadeng-i sihrüñ te'şiri Dilüñ kanlu yüregın
şad-çāk ve peykān-ı zehrālūd ile zahmnāk idüp^[4106] şiddet-i rüzgārdan ol serv-i sebzēār Be āb-

^[4094] hāciblerinden: şāhiblerinden MK8, FRA1

^[4095] alup: olup MK8, İB3

^[4096] gerdün: gerden AG, MK8, İB3, İS8

^[4097] māhir: māha AG, MK8, İB3, İS8

^[4098] olduğı: olur AG, İS8

^[4099] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Meşnevī** AG, MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1

^[4100] inüp: Anuñ MK8; Olup FRA1

^[4101] Atardı: Atarlar MK8

^[4102] kılup: edüp MK8

^[4103] etdi: atdı MK8

^[4104] Başlık: **Nesr**: -DY1

^[4105] ebrū olan: +DY1

^[4106] idüp: olup MK8

ı giryeye çün ebr-i bahârî^[4107] ^[4108]ve esb-i ^[MK8 77a]şabâ-reftârdan rûy-ı hâke nigûn-sâr^[4109] olup şiddet-i ^[AG 208]rûzgârdan ol serv-i sebzezâr fütâd ez-pây-ı^[4110] serv-i cüy-bâr^[4111]

Nazm(134)^[4112]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

[DY1 81a][FRA1 79b]Nigûn-sâr^[4113] oldu esb-i bād-pādan^[4114]

Dıraht-ı ser-nigûn gibi şabādan

Meğer ol mâtem için tıtdı yâsı

Ki giydi^[4115] kıralar zülfün livâsı

Zirihler ağlayup kıan almağ için

Şaçını tuğı çözdü mâtem için

Livâ-yı devlet oldu çün nigûn-sâr^[4116]

[İB3 89b]Başın kıaldurdu leşkerden^[4117] alemvâr

[4107] “ol serv-i sebzezâr / be âh-ı giryeye çün ebr-i bahârî” ifadesi FRA1 nüshasında başlıksız nazm türünde aktarılmaktadır:

Ol serv-i sebzezâr

Be âh-ı giryeye çün ebr-i bahârî

Beyitin ikinci mısraı AG matbuunda **Mısra** başlığı ile aktarılmaktadır:

Be âh-ı giryeye çün ebr-i bahârî

[4108] Başlık: **Negr**: -DY1, -AG, -İB3, -İS8

[4109] nigûn-sâr: nigû-sâr AG, MK8, İB3, İS8

[4110] ez-pây-ı: ez-bād-ı DY1

[4111] Fütâd ez-pây-ı serv-i cüy-bâr

Nesir bölümünün son cümlesi olan bu ifade AG ve FRA1 nüshalarında mısra nazım şeklinde aktarılmaktadır.

[4112] Başlık: **Kelâm-ı Manzûm** DY1; **Meşnevî Li-mü'ellifihî** MK8; **Meşnevî** AG, İB3, İS8; **Nazm** FRA1

[4113] Nigûn-sâr: nigû-sâr AG, MK8, İB3, İS8

[4114] bād-pādan: bād-bādan MK8

[4115] giydi: giydi bu İB3

[4116] nigûn-sâr: MK8, İB3, FRA1; nigû-sâr AG, İS8

[4117] leşkerden: ser-keşler MK8

Nesr^[4118]: Hemān-dem An efsün-sāz-ı^[4119] hīle-bāz^[4120] rüy-yı havādan şāhīn baķışlu bāzlaru şāh-bāz-ı hümā-pervāzlar ile^[4121] Dilüñ murğ-ı cānı kafesde iken bir kebüter gibi kapup getürdiler. Āşiyān-ı hümāyūnlarına beg eyler gibi Hüsne Hālūñ huzūrına getürdiler. Çünkim cAql-ı tācdār teğālīb-i rüzgāruñ^[4122] ve teşārīf-i hük-m-i perverdigāruñ ol hālin gör-di. Bildi ^[AG 209]ki muķābele gāh ^[İS8 102b]āhiz ü gāh muḩtā vü muķātele gāh muşīb ve gāh muḩtīdür^[4123]. Bildi^[4124] ki^[4125] *etrüb-i şāhid*^[4126] *ve-l-muḩteriza bihā ḩadd yeşibū ve ḩadd yuḩtādur* ammā ḩaşd itdi. Ki baḩr-i hāl-i neng ü nāmūs^[4127] cār içün āheng-i kārzār ile *el-mevtü fī talebi-l-āri ḩayrun mine-l-ḩayāti fil-gāri* ammā Vehm-i bī-sehmūñ^[4128] ol ^[MK8 77b]ḩavl^[4129] u ḩazerden ve ḩavf-ı ḩatardan zehresi çāk ve çehresi hem-reng-i ḩāk olup *li-en yağzibe-l-emīru ve ene ḩayyun eḩabbū ileyye min en yerzā ve ene meyyitūñ* ḩavliyle^[4130] cāzm ü^[4131] *men tefekküre fi-l-avāķibi lem yeşca* ve *in kāne min ḩaşmihī eşca* fikriyle ḩarīm^[4132] u cāzim^[4133] olup ^[İB3 90a]*men şabra acz-Allahü ve men harab*^[4134] *neccāhu'llah* ^[FRA1 80a]did-i. cAql-ı ^[DY1 81b]cālī veşākuñ ol ḩayretten tāḩati^[4135] tāḩ olup hemīn *el-firābū*^[4136] *mimmā lā yutāku men mine-l-mürselīn* meslekine sālīk^[4137] ve mensekine nāsik olup gerçi kim *el-ḩudretü-l-yevmü-ş-şeddretü*^[4138] ammā izā enḩazati-l-müddeti lem tenği^c ü-l-ḩudreti yenfa^c e-l-ḩiddeti^[4139]. Āḩir ḩaşnā-yı sırr-ı cātī^[4140]

[4118] Başlık: **Nesr**: -DY1

[4119] efsün-sāz-ı: füsün-sāz-ı FRA1

[4120] hīle-bāz: rübāh-ı hīle-bāz MK8, FRA1

[4121] hümā-pervāzlar ile: hümā-pervāzları AG, İB3; hümā-pervāzlılar FRA1

[4122] rüzgāruñ: rüzgār DY1; rüzgār ki FRA1

[4123] muḩtīdür: muḩtādur AG, MK8, İB3, İS8

[4124] bildi: +DY1

[4125] ki: +DY1, +FRA1

[4126] etrüb-i şāhid: el-ḩarbü teḩüzü ve yuḩtī AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

[4127] nāmūs: nāmūsü AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[4128] bī-sehmūñ: bī-saḩyūñ MK8

[4129] ḩavl: mevt İS8

[4130] ḩavliyle: ḩavliye AG, MK8, İB3, İS8

[4131] ü: +DY1, +FRA1

[4132] ḩarīm: ḩāzım İS8; cāzim AG, MK8, İB3

[4133] cāzim: ḩarīm AG, MK8, İB3

[4134] harebe: serebe AG, MK8, İB3, İS8

[4135] tāḩati: tāḩımı İS8; tāḩati AG, MK8, İB3,

[4136] el-firābū: firārü AG, MK8, İB3, İS8

[4137] sālīk: nālīk İS8

[4138] şeddretü: nedretü AG, MK8, İB3, İS8

[4139] e-l-ḩiddeti: el-ḩiddetüdür AG, MK8, İB3, İS8; -FRA1

[4140] ḩaşnā-yı sırr-ı cātī: sırr-ı cāyını MK8; hezīmeti İB3; ḩafa-i hezīmetini AG, İS8

leşker-i Çīne virdi. ‘Azīmetini mağrib-i zemīne dutınca nā-gāh baht-ı kem-rāh u t̄ālī^c-i siyāh ‘Aqluñ güzergāhını^[4141] Zūlfūñ kemīnine^[4142] ve^[4143] kemend-i^[4144] kīnine ^[İS8 103a]düşüp^[4145] ol deryā-şifat leşkerden baht-ı aḥḍarda dām-ı şebīkeye düşmiş. ^[AG 210]māhī gibi Zūlf-i siyāhuñ ol girih girih ağında^[4146] giriftār ve ḥalkā ḥalkā^[4147] duzağına^[4148] mübtelā vü zār oldı. Bākī leşker ol hengāme-i tīz-i bāzār u mezād-ı kārzārda naqd-i ‘ömrlerini ḥarca sürdiler. Ve bāzārılıkların^[4149] gördiler. Viren virdi ve^[4150] alan aldı. Hemān ‘Aqluñ deve dellālī gibi sergerdānluğı kendüye ḫaldı^[4151].

Nazm(135) ^[4152]

Fe‘ilātün Mef‘ilün Fe‘ülün

Nice şāhib-küleher terk idüp^[4153] t̄ac
Gedālar ^[MK8 78a]taht u t̄acı ḫıldı t̄arac

Çü āb-ı t̄iğ geçdi sīnesinden^[4154]
Yudı pāk itdi ‘ālem kīnesinden^[4155]

^[İB3 90b]Metā^cın ḫurdu^[4156] bāzār-ı fenaya
Cer itdi cümle varın yoḫ bahaya

Vücūdın yoḡa varın ḥiçe şatdı
Ecel ḫaşm oldı borcını ödetdi^[4157]

[4141] güzergāhını: güzergāhı DY1, FRA1

[4142] kemīnine: -DY1

[4143] ve: -DY1

[4144] kemend-i: -DY1

[4145] düşüp: düşürüp DY1, AG, MK8, İB3, FRA1

[4146] ağında: ağızında İB3

[4147] ḥalkā ḥalkā: ḥalkā DY1, FRA1

[4148] dūzāğına: dūzāğında İS8; dūrāğında MK8

[4149] tīz-i bāzār u mezād-ı kārzārda naqd-i ‘ömrlerini ḥarca sürdiler. Vü: -DY1

[4150] ve: -DY1

[4151] ḫaldı: ḫalmadı MK8

[4152] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Beyt** MK8; **Meşnevī** AG, İB3, İS8

[4153] idüp: ider MK8

[4154] sīnesinden: sīnelerden İB3

[4155] kīnesinden: kīnelerden İB3

[4156] ḫurdu: ḫoydu AG, MK8, İB3, İS8

[4157] ödetdi: önetdi MK8

Ḳara yazıyla yazup berātın
Felekler devirdi tūmār-ı hayātın

Kesen her ḥükmi çün tīr^[4158]-i ḳazādur
Siper ḥükmüne^[4159] ol tīrūñ rızādur

[AG 211]Ecel cellādı^[4160] tutmuşdur saña kīn
Ne yatarsın başuñ ḳoydın ya miskīn

[FRA1 80b]Duḳādur defc iden çün her belāyı
El üzre tūtalum dā'im duḳāyı

[DY1 82a]Nesr^[4161]: Rāvi eydür: Meger kim Ḥüsn-i perī-ruḥsāruñ Nāz-ı ṭannāz adlu [İS8 103b]bir
dāye-i dil-nüvāzı ve hümā sāyelü^[4162] bir ser-firāzı^[4163] var idi. Kim ḳāmet-i Ṭübā-reftārla:

Nazm(136)^[4164]

Mef'ülü Fā'ilätü Mef'älü Fā'ilün

Ḳadd-i^[4165] ḳıyāmı^[4166] rüh-ı revāndan ḥaber virür

Nesr^[4167]: Şerbet-i şīrīn^[4168] güftārla:

[4158] tīr: tīg İS8

[4159] ḥükmüne: defcine AG, MK8, İB3, İS8

[4160] cellādı: cellād AG, MK8, İB3, İS8

[4161] Başlık: **Nesr**: -DY1, -İB3

[4162] sāyelü: sāye İB3

[4163] ser-firāzı: ser-efrāzı DY1; serv-i nāz-ı ser-efrāzı FRA1

[4164] Başlık: **Mışra**: AG, MK8, FRA1

Nazım DY1, İB3 ve İS8 nüshalarında nesir metin içerisinde aktarılmaktadır.

[4165] ḳaddi: ḳıyāmı AG, MK8, İS8, FRA1; ḳıyām İB3

[4166] ḳıyām: ḳadd-i AG, MK8, İB3, İS8; ḳadd ü FRA1

[4167] Başlık: **Nesr**: +İB3

[4168] Şerbet-i şīrīn: şīrīn şerbet İB3; şabır virir şīrīn FRA1

Nazm(137)^[4169]*Mef'ülü Fā'īlātü Mefā'īlü Fā'īlün*

Ṭatlu kelāmı^[4170] çeşme-i cāndan ḥaber virür

Nesr^[4171]: Bir şūḥ-ı dil-āvīz ve şīrīn-ḥarekāt u^[4172] şūr-engīz^[4173] idi. Ki her^[4174] da'vāsında biñ türlü bühtānı^[4175] ve her bühtānında yüz biñ^[4176] mazlūmuñ ḳanı var idi. Kim^[4177] kitāb-ı Ḥüsnuñ mu'allim-i şīve vü nāzı ve bāb-ı 'Aşḳuñ mes'ele-āmūzı^[4178] vü ehl-i **İB3 91a**niyāzı idi kim^[4179] ol gice Ḥüsni nāzenīn u^[4180] nāz-ı zühre-cebīn aḡyārdan ḥalvet menziline da'vet idüp eyitdi ki: Ey^[4181] dāye-i hümā-sāye^[4182] ve ey **MK8 78b**māh^[4183]-ı ḥamīd-i^[4184] müşterī-pāye virdi beni 'ömr-i güzerān ide ser-māye. Bu gün ol bāb-ı devlet ki bizüm üstümüze sāye şalup^[4185] açılmışdur. **AG 212**Ve ol nişār-ı sa'ādet ki āsmāndan āstānımuza^[4186] şaçılmışdur. Ma'lūmdur ki kendü gelen devleti redd ve Ḥaḳdan meftūḥ olan raḥmet ḳapısın sedd itmek ne ḳānūn-ı 'aḳla muṭābıḳ ve ne ḳā'ide-i naḳle muvāfiḳdur. Pes hengām-ı fırsatı ḡanīmet ve eyyām-ı ruḥşatı ni'met bilüp Dil-i mecrūḫı kenāra çekmek ve sīne cerāḥatlerine **İS8 104a**hem şeker ü hem nemek ekmek göñül^[4187] murādını ḥāşıl ve Dil-i nāmdārı^[4188] ol^[4189] na-murādımuza^[4190] ḡāh^[4191] vāşıl

^[4169] Başlık: **Mısra**: AG, MK8, FRA1

Nazım DY1, İB3 ve İS8 nüshalarında nesir metin içerisinde aktarılmaktadır.

^[4170] kelāmı: kelām MK8

^[4171] Başlık: **Nesr**: +AG, +İB3

^[4172] u: -DY1

^[4173] şūr-engīz: şīve-engīz AG, İB3, İS8

^[4174] her: bir AG, İB3, İS8

^[4175] bühtānı: bühtān DY1, FRA1

^[4176] yüz biñ: -DY1

^[4177] Kim: +MK8

^[4178] mes'ele-āmūzı: sille-i umūrı MK8

^[4179] kim: -DY1

^[4180] u: -DY1, -FRA1

^[4181] Ey: +DY1, +FRA1

^[4182] hümā-sāye: +AG

^[4183] māh: +DY1, +FRA1

^[4184] ḥamīd-i: nāhid-i AG, MK8, İB3, İS8

^[4185] sāye şalup: +DY1

^[4186] āstānımuza: üzerimize DY1, FRA1

^[4187] göñül: göñlü İB3

^[4188] Dil-i nāmdārı: -DY1, -FRA1

^[4189] ol: +DY1, +FRA1

^[4190] nā-murādımuza: muradına AG, MK8, İB3, İS8

^[4191] ḡāh: +DY1, +FRA1

itmek nicedür diyüp^[4192] ol ğonce-dehānuñ ağzına dil şoqup bir zamān kıl ü kāl u imtiḥān yüzinden [FRA1 81a]ağzın arayup nice türlü suʿāl [DY1 82b]ıtdi. Andan Nāz eyitdi: Ey firdevs-i cennetüñ tāze bāğı vü^[4193] gül ü^[4194] nergisün^[4195] çeşm ü çerāğı.

Nazm(138)^[4196]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Şu gibi pāksin ey serv-i āzād
İrişmez dāmenüñe dest-i şimşād

Çü gönlüm^[4197] Kaʿbe gibi ola^[4198] mestur
[İB3 91b]Cemālün Kaʿbesi çün oldı pür-nür

ƘarañlıƘda hoşdur āb-ı ḥayvān
Ḥayāt Ḥızırısın ey çeşme-i cān

Olursañ Kaʿbe gibi ger siyeh-pūş
[AG 213]Ƙapuñda ola ʿālem^[4199] ḥalka^[4200]-der-gūş

Melekler el açup her-dem niyaza
Dururlar karşıña^[4201] şaf şaf namaza

Uralar Kaʿbe gibi yüz tapuña
Varalar yılda bir kerre kapuña

[4192] diyü: diyüp AG, İS8

[4193] vü: -MK8

[4194] ü: +DY1, +MK8, +FRA1

[4195] nergisin: nergisi AG, MK8, İB3, İS8

[4196] Başlık: **Beyt** MK8; **Meşnevî** AG, İB3, İS8, FRA1; -DY1

Bu nazım DY1 nüshasında 18 beyitken AG, MK8, İB3, ve İS8 nüshalarında 20 beyit, FRA1 nüshasında 19 beyit olarak aktarılmaktadır.

[4197] Çü gönlüm: Göñül kim AG; Ger kim: FRA1; Gerek kim MK8, İS8

[4198] ola: MK8, FRA1; oldı AG, İB3, İS8; ol DY1

[4199] ʿālem: ādem DY1

[4200] ḥalka: ḥalkı MK8

[4201] karşıña: karşı MK8

Her iş altın olurken^[4202] kīmyādan
Adı var kendü pinhāndur aradan

Aña kim kīmyā-yı cān ^[MK8 79a]gerekdür
Cihān ehlinden ol pinhān gerekdür^[4203]

Çü kendin kīmyāger zāhir eyler
İşinüñ altın adın baqır eyler^{[4204][4205]}

Anıñçün ʿıyd-ı ʿİsādur mükerrerem
Ki ister yıllar ile şavm-ı Meryem

^[İS8 104b]Anıñçün vaşlına qurbān olur cān
Kim olur yılda bir kez ʿıyd-ı qurbān

Dutarsañ her çemende lāleveş cām
Nedīmüñ dāğ-ı hasretdür ser-encām

Gülüñ her^[4206] hāradur^[4207] meyl ü^[4208] vefāsı
Yüzi açuqlaruñ olmaz hayāsı

^[AG 214]Olursa aşlı ger^[4209] bāğ-ı İremden
Başı taşra olur servüñ haremnden

Çü yoqdur perde gül-berg-i semende
İki yüzlü durur adı çemende^{[4210][4211]}

[4202] olurken: olur MK8

[4203] Bu beyit FRA1 nüshasında bulunmamaktadır (-FRA1).

[4204] eyler: itmez İB3

[4205] Bu beyit MK8 ve İB3 nüshalarında bulunmamaktadır (+MK8, +İB3).

[4206] her: hāredürür MK8

[4207] hāradur: hāradurur MK8

[4208] ü: +MK8

[4209] aşlı ger: ger aşlı DY1, ger İB3; aşlı ki MK8

[4210] çemende: herçemende MK8, İB3

[4211] Bu beyit DY1 ve FRA1 nüshalarında bulunmamaktadır (-DY1, -FRA1).

Dil oldu çün benefşe her yañadan
Zebânın çekdiler âhîr kâfâdan

[FRA1 81b]İşitdüm [İB3 92a]ben ki bir^[4212] şîr-i cihân-gîr
Olupdur sen gözi âhüya naħcîr

Çerâg-ı haddünüñ pervânesidür
Bahâr-ı hüsününüñ dîvânesidür

[DY1 83a]Bu şîrînkârı çerb idüp zebânı
Şeker helvâ yiyem dir râyegânı

Ruħuñ mir'âtin ey âyîne-ruħsâr
Bu şüret uğrısından şakla zinhâr^[4213]

Nesr^[4214]: Pes Hüsni ser-firâz^[4215] Nâz-ı tannâzuñ ol tiryâk-ı zehr-âmîz ve müferrih-i melâl engîz kelimâtı^[4216] ile buyırdı ki ol^[4217] Dil-i nev-civânı^[4218] bir zamân^[4219] esîr-i çâh-ı Zenaħdân ve mübtelâ-yı bend ü zindân^[4220] idüp, ‘Aql-ı tâcdârı Zülf-i tarrâra^[4221] vilâyet-i Zengbârda çar-mîħa çeküp [AG 215]giriftâr [MK8 79b]ve diyâr-ı Çîne iletüp ber-dâr ide^[4222].

Râvi eydür: Ezhâr-ı [İS8 105a]bâg-ı Ruħsâr ve benefşezâr^[4223]-ı gülşen-‘izâr^[4224] içinde çeşme-i leb ü miyân-ı turuncistân u^[4225] Zenaħdân u ğabğabında^[4226] sîm ü^[4227] ħâm-ı^[4228] âyîne-fâmdan hendese-i ħikmetle düzülmiş bir çâh ve tılısm-ı ħudretle resm olmuş bir şadrgâh^[4229]

[4212] bir: bu MK8

[4213] Bu beyit FRA1 nüshasında bulunmaktadır (-FRA1).

[4214] Başlık: **Nesr**: -DY1

[4215] ser-firâz: ser-efrâz DY1

[4216] kelimâtı: +DY1

[4217] ol: +DY1, +FRA1

[4218] Dil-i nev-civânı: nev-civânı DY1

[4219] zamân: zebân MK8

[4220] zindân: zibân FRA1

[4221] tarrâra: tarrâr İB3; tarrâz MK8

[4222] ber-dâr ide: +DY1, +FRA1

[4223] benefşezâr: benefşezâ DY1

[4224] gülşen-‘izâr: gülşen-‘izârüñ İB3

[4225] u: -FRA1

[4226] ğabğabında: ğabğabı FRA1

[4227] ü: +DY1, +FRA1

[4228] sîm ü ħâm: ruħâm AG, MK8, İB3, İS8

[4229] şadrgâh: raşadgâh İB3; aşlgâh MK8

var idi. Ki mirşad-ı cāsūs-ı sipihr ve merķad-ı pāsban-ı mäh u mihr idi^[4230]. Tūl u ʿumķına^[4231] feylesof-ı ʿAķluñ fehmi irişmez ve ħikmet-i Aristo vü Eflātūnuñ vehmi girişmez idi. Ğamze-i kīne-sāzuñ küşteleri ^[İB3 92b]ve Zülfi-i kemend^[4232]-endāzuñ āvīhteleri ol çāh içinde zindān ve giriftār-bend-i hicrān olup miĥnet-i zencīr-keşlerinüñ nāle vü efgānı.

Nazm(139)^[4233]

Feʿlātün Mefāʿilün Feʿilün

Zeķan-ı yārda vefā neyler

Nesr^[4234]: Ve āteş-i firķat dil-teşnelerinüñ sūz-ı cānı.

Nazm(140)^[4235]

Feʿlātün Mefāʿilün Feʿilün

Ser-nigūn çāh içinde mānīler

Nesr^[4236]: **Dīvü'l-kışşa**^[4237]: Ğamze-i cellāduñ bir nice ser-heng-i bī-dādı^[4238] ^[AG 216]Ĥüsnuñ ^[FRA1 82a]siyāsetgāhından^[4239] ^[DY1 83b]Dil-i^[4240] mehcūrı aldılar dehān-ı ejdehāya mūr salar gibi ol kuyınuñ^[4241] ağızından^[4242] iķeri şaldılar. Ammā Ĥüsnuñ cerrāĥlarından bir kaç üstād-ı şanʿat-āmūzla ^[İS8 105b]Ğamze-i cerāĥat düz bir yoldan daĥı ol mecrūhuñ yanına gelüp zaĥm-ı ĥün-

^[4230] mihr idi: mihrde DY1

^[4231] ʿumķına: ʿumķı İB3

^[4232] kemend: -AG, -İB3, -İS8

^[4233] Başlık: **Beyt** İB3; **Mıgra**: AG, MK8, FRA1; -DY1, -İS8

Mısra, DY1 ve İS8 nüshalarında nesir metin içerisinde aktarılmaktadır.

^[4234] Başlık: **Nesr**: -DY1, -İB3

^[4235] Başlık: **Mıgra**: AG, MK8, FRA1; -DY1, -İB3, -İS8

Bu ifade, DY1, İB3 ve İS8 nüshalarında nesir bölümde aktarılmaktadır.

^[4236] Başlık: **Nesr**: +FRA1

^[4237] **Dīvü'l-kışşa**: **El-kışşa** MK8, İB3; -FRA1, -İS8

^[4238] bī-dādı: bī-darı DY1, FRA1

^[4239] siyāsetgāhından: siyāsetgāhında AG, MK8, İB3, İS8

^[4240] Dil-i: ol MK8

^[4241] kuyınuñ: kuyıdan DY1

^[4242] ağızından: -DY1

bārından ol peykān-ı sīne-güzārı çekdiler^[4243]. Ve yaralarının üzerine^[4244] şifā-sāz dārūlar^[4245] u^[4246] tuzlar^[4247] ekdiler^[4248]. Ve^[4249] Hüsniñ Tebessüm-i şīrīn-zebān adlu^[4250] [MK8 80a] bir sākī-i i şeker-dehānı var idi. Kim^[4251] işi tebessüm ile katl-i merdüm itmek^[4252] ve ben hasta dağı ol derdine tebessüm itmekdi. Dārü^ş-şifā-yı Hüsnden tefrīh kı lup hāzīn ü tervīh-i cān gamgīn idici cevher-i cānla hoşka-i dehān içinde terbīt bulmuş. Müferrih-i kebīr ve cevāriş-i dil-pezīr ile bir kāse-i şīrīn-cüllāb alup Dil-i bīmāruñ ser-i bālīnine gelüp yāķūt-ı^[4253] rümmāniyeden laʿl-fām bir^[4254] [İB3 93a] mücevher-i cām ile ol şarāb-ı cān-bahşı^[4255] Dil-i nā-tüvāna şındı. Ve Tebessüm-i künān u hānde-zenān maķāmına döndi. Ol dem ki mücāhidān-ı tabīʿat u mübārizān-ı kuvvet nīze-dārān-ı eşcār ve süvārān-ı nebāt u ezhārla ʿarşa-i hengām-ı bahār ve hengāme-i meydān^[4256]-ı mürğzārda rahş-ı havāyla gerdün-ı gubār ve tevsen-i şabā yeli bād-ı refāt idüp tīg-i süsenden lisān-ı sereyānī birle āyet^[4257]-i Seyf yazılmış. [AG 217] Ve zebān-ı ʿİbrīyi vü ʿümrānile şemse-i lā-Seyfe [İS8 106a] illā Züʿl-fiķār [DY1 84a] kızılmış. Serv-i bahāruñ [FRA1 82b] ʿālem-i sebz-rengi göklere çekilmiş ve lālezāruñ kı zıl bayraklı^[4258] gönderleri şahrālara^[4259] dikilmiş idi. Rāvi eydür: Ol şubh-dem ki mihr-i zerrīn ʿālem-i mağrib-zemīnün leşker-i encüm haşemin tār-mār^[4260] ve sulţān-ı ʿAķluñ livā-yı şābit-ķademin nigün-sār itdi. Ol haber^[4261]-i server-encām u müjde-i meserret-fercāmdan ʿAşķ-ı ʿālī-cenābuñ huţbe-i *ene mālīkür-riķābı* minber-i [MK8 80b] āsmānda āvāzelendi. Ve sikke-i *nahnü mālīkür-ahzābı veʿl-ahķābı* darb-hāne-i cihānda

[4243] çekdiler: çekerler MK8

[4244] üzerine: üzerlerine DY1, FRA1

[4245] dārūlar: +DY1, +FRA1

[4246] u: +DY1, +FRA1

[4247] tuzlar: tuz AG

[4248] ekdiler: ekerler MK8

[4249] Ve: -DY1

[4250] adlu: -DY1

[4251] Kim: -DY1

[4252] itmek: -İB3

[4253] yāķūt-ı: -İB3

[4254] bir: -DY1

[4255] cān-bahşı: cān-bahşımı İB3

[4256] hengāme-i meydān: meydān-ı hengāme AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[4257] āyet: duʿā AG, MK8, İB3, İS8

[4258] bayraklı: yapraklı MK8, İS8

[4259] şahrālara: şahrālarda AG, MK8, İB3, İS8

[4260] tār-mār: tār u mār FRA1

[4261] haber: cerr MK8

tâzelendi. Emr itdi ki şehr-i Bedenüñ burc-ı mînâsın rükn-i esâsından hârâb ve hişâr-ı Tenüñ dervâze-i [İB3 93b] mu^callâsın kavâ'id-i binâsından zîr-i türâb idüp ol gülşende^[4262] serv-i bahârdan ğayrı ayağındurur. Ve sebze-i cüy-bârdan artık ne oturur ve^[4263] ne yürür kıomayalar. Ol cânibde^[4264] Nefs-i *nâkısu^{ddîn} ü 'acüzüñ*^[4265] *fî'l-ğâbirinde*^[4266] sultân-ı 'Aşkuñ ol yer ü gök götürmez sipâh ve ordu-yı^[4267] felege şığmaz bâr u^[4268] bârgâhla^[4269] diyâr-ı 'Ağla hucûmın ve ğulğule-i kûs u^[4270] kıudûmın işitdi. Havza-i hükümetinde olan^[4271] mürde^[4272]-i melâ'în ü hurde^[4273]-i şeyâ'ından hınzır-serler [İS8 106b] melîki Hannâs-ı dîv ü Seg-sârlar sâlârı Vesvâs-ı perî ve dîvle heft-düzehuñ 'aķârîb ü hayyâtın ve 'afârît ü 'uşâtın cem^c idüp nefsi emmâre ğazabından^[4274] yedi başlu mâra ve ejdehâ-yı nâra dönüp [DY1 84b] şağında Nefs-i seb^ci Kibr ü Ğurür u Nahvet [AG 218] ve Hırş u Hevâ-yı şehvet ile şîr-i jeyân^[4275] u bebr-i yaban gibi *bi'l-enyâb-ı vâlâ ve'l-ezfar*^[4276] ve'l-esnân [FRA1 83a] yanında^[4277] bir bölük dîv ü^[4278] dü-ķad ol cürme^[4279] Ehrimen-i bî-'aded^[4280] ki çehre-i merķūmlarında^[4281] hâtem-i la'net^[4282] ile mahtûm ve cebîn-i bî-sücûdları^[4283] dâğ-ı Şekâvetle mersûm. Ki zîn

[4262] gülşende: gülşen İS8

[4263] ve: -DY1, -FRA1

[4264] cânibde: cânibden MK8

[4265] 'acüzüñ: 'acüz DY1, FRA1

[4266] "Hani biz onu ve geride kalanlar arasındaki yaşlı bir kadın (kâfir olan eşi) dışında bütün ailesini kurtarmıştık (Kuran-ı Kerim 37/135)"

[4267] ordu-yı: ordu AG, MK8, İB3, İS8

[4268] u: -AG, -İS8

[4269] bârgâhla: nigâhla: bengâhla İB3, FRA1; bengâha MK8

[4270] u: +FRA1

[4271] olan: -DY1, -FRA1

[4272] mürde: bürde DY1, FRA1

[4273] hurde: hıķne MK8, İB3; ma^cde DY1, FRA1

[4274] ğazabından: ğazabdan DY1, FRA1

[4275] jeyân: zebân MK8

[4276] ve'l-ezfar: +DY1, +FRA1

[4277] yanında: mânendi MK8; yatdı İS8

[4278] ü: -DY1, -FRA1

[4279] kıudd ol cürme: +FRA1

[4280] bî-'aded: bî-'add DY1

[4281] merķūmlarında: mercūķları FRA1; merdūdlarında İB3

[4282] la'net: seķâmet AG, FRA1

[4283] bî-sücûdları: bî-sücûdlarında AG, MK8, İB3, İS8

Nazm(141) ^[4284]*Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün*Zîni^[4285] seg-şifâtân âdemî-rûyî^[4286]Āyin-i vefâ vü ^[MK8 81a]mihr ki cūyî^[4287]^[İB3 94a]Müstened nigünümâ bedî çend

Der-şüret-i âdemî didi çend

Nesr^[4288]: Vuşûlinde Nefs-i behîmî^[4289] *min behîmeti'l-en'âmî ve'd-devâbbü bi'l-kurûnî ve'l-eznâbî* bir nice şikem-perver ü mübtelâ-yı davârü'l-bağar^[4290] bende-i dünyâ-yı ğaddâr ve 'abdü'd-dirhemü ve'd-dînâr cebhe-i 'aşiyelerinde merķüm ki

Nazm(142) ^[4291]*Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün*

Enka tûbînine heme merdümend

Nesr ^[4292]: Ve ^[4293]veche-i ^[AG 219]kâşîlerinde merķüm^[4294]

Nazm(143) ^[4295]*Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün*

Biş-ter ez-gāv ħarbî damend

^[4284] Başlık: **Meşnevî** AG; **Nazm** MK8, İB3, FRA1; -DY1, -İS8

^[4285] Zîni: -DY1

^[4286] âdemî-rûyî: âdemî-servi DY1

^[4287] cūyî: cūy AG, MK8, İB3, İS8

^[4288] Başlık: **Nesr**: -DY1

^[4289] behîmî: nakş AG, MK8, İS8

^[4290] davârü'l-bağar: ħevârü'l-bağar DY1, FRA1

^[4291] Başlık: **Mısrâ**: AG, MK8, İS8, FRA1; -DY1, -AG, -İB3

Bu mısra DY1 nüshasında iki beyit olarak aktarılan nazmın ilk beytinin ilk mısranı teşkil etmektedir.

^[4292] Başlık: **Nesr**: +FRA1

^[4293] Ve: ü AG, İS8, FRA1; ü devr-i MK8, İB3

^[4294] merķüm: +FRA1

^[4295] Başlık: **Mısrâ**: -DY1, -AG, -İB3

Bu mısra DY1 nüshasında iki beyit olarak aktarılan nazmın ilk beytinin ilk mısranı teşkil etmektedir.

Nesr^[4296]: Pes^[4297] tevātür-i aḥbār^[4298] u tekāşür-i āşār^[4299] ki^[4300] sultān-ı ‘Aşkuñ sem‘ine irişdi. Ki Nefs-i nā-sipās Vesvās-ı ḥannās ile Qāfuñ^[4301] **İS8 107a** mālīk^[4302]-i *muḥtelifetü’l-ekvānī* ve nesnās-ı *mütehālifetü’l-eşkal ve’l-eyvānī* ile temerrüd ve tecellüd idüp her ne deñlü ki^[4303] ol muḥtāl-i feḥüre ve^[4304] ḥattāl-ı^[4305] kefüre^[4306] *ini’l-kāfirüne illā fī gurūr*^[4307] didüñ ol^[4308] bāğī vü ‘adāvet^[4309]-ṭabī‘ine^[4310] ṭabī‘inlerindendür. Ve^[4311] şekāvet^[4312] cibilliyet^[4313]-i zātlarından mehcür olmayup^[4314] *bel leccū fī utuvvin ve nufūr*^[4315] aḥir ol tuğyān-ı cibillī **DY1 85a** ve ‘adāvet-i küllīlerin izhār ve ḥışn-ı Bedene taḥaşşun^[4316] u istihzār idüp *ve zannū ennehüm mānī‘atuhum ḥuşūnuhumu*^[4317] ve eḳfanıhum zunūnihum fesād-ı^[4318] zamāndan^[4319] ve mefāsīd^[4320]-i ehl-i şirk ü tuğyāndan *zehera’l-fesādu fī’l-berri* **FRA1 83b** *ve’l-baḥrı*^[4321] *fe keyfe yaşlihu’l-aḫṫāru mā efdehü’d-dehrü*. **İB3 94b** Çünkü sultān-ı ‘Aşḳ ol ‘abede-i^[4322] ṭāğüt ve ‘anede^[4323]-i ehl-i lāhutuñ **MK8 81b** ḥaberin işitdi. Taḫt-ı eyāletinde olan serverlere pend ü naşihat ve dil-āverlere **AG 220** istimālet virüp didi kim: Biz ki ‘ayn-ı ‘ināyet-i rahmānī ve fetḫ ü nuşret-i

[4296] Başlık: **Nesr**: +MK8, +FRA1

[4297] Pes: -FRA1

[4298] aḥbār: aḥbārla AG, MK8, İB3, İS8

[4299] āşār: āşār DY1

[4300] ki: +DY1, +FRA1

[4301] Qāfuñ: -İS8

[4302] mālīk: ecnās DY1, AG, MK8, İB3, FRA1

[4303] ki: -DY1

[4304] ve: +DY1, +FRA1

[4305] ḥattāl-ı: fe‘al-i İB3

[4306] kefüre: kefür İS8

[4307] “İnkârcılar ancak bir aldaniş içindedirler (Kuran-ı Kerim, 67/20).”

[4308] ol: -DY1, -FRA1

[4309] ‘adāvet: ‘adāvetleri AG, İS8; ‘adāvetlerin FRA1

[4310] ṭabī‘ate: +DY1

[4311] Ve: +AG, +MK8, +İB3

[4312] şekāvet: şekāvetlerin İS8

[4313] cibilliyet: +DY1

[4314] olmayup: itmeyüp AG, İS8

[4315] “Hayır, onlar azgınlık ve nefretle direnip durdular (Kuran-ı Kerim, 67/21).”

[4316] taḥaşşun: maḥşan AG, MK8, İB3; ğazab İS8

[4317] “...Onlar da kalelerinin, kendilerini [Allah’tan] koruyacağını sanmışlardı ... (Kuran-ı Kerim, 59/2).”

[4318] ve eḳfanıhum zunūnihum fesād-ı: -İB3, -FRA1

[4319] zamāndan: nihāndan İB3

[4320] mefāsīd: e‘ānid MK8

[4321] “... karada ve denizde bozulma ortaya çıktı (Kuran-ı Kerim, 30/41).”

[4322] ‘abede-i: ‘ande-i FRA1

[4323] ‘anede: ‘abede MK8

Yezdānī birle ol^[4324] hizbu'llah-ı^[4325] melek-sipāh ve cündu'llah-ı felek-bārgāhımız^[4326]. Ki kılfa-i seb'-i Şeddād gūlgūle-i tekbīrimüzden pür-şadā ve hışār-ı Zümürriid-nihād u velvele-i kūs u^[4327] nefirimüzden pür-şūr u^[4328] [İS8 107b]ğavgādur. Şadmet-i şufūfımızdan tezelzül-i cibāl bir eşer ve dārbet-i şuyūfımızdan şavā'ik-i nār-ı iştīcāl bir^[4329] kemterīn şererdür. 'Asākir-i nuşret-i mu'īn ve māşer-i icābet qarīn ile meydān-ı veş-şāffātda ve^[4330] *innā le nahnuş-şāffūn*^[4331] ve 'arşa-i zikr ü t̄ā'atda *ve innā le nahnü'l-musebbihūn*^[4332] keşret-i 'idādımız reml-i deryā-şifat *mümteni'ü'l-adüvvi ve'l-aḥşā* u eḡall-ı a'dādımız neml-i şahrā gibi ekşer *min en yuḥşādur*. Ve^[4333] Nefs-i bed-ḡū kim *inne'n-nefse le emmāretün bi'ssū'ī*^[4334]dür. Kim^[4335] bir bölük kavm-i 'āk ve füccār-ı fessāk ile *meredū a'lā e'n-nifāki ve temerrüdū bāluḡī veş-şikāk* 'ākıbet ol melā'īn-i [DY1 85b]siyeh-rū *ve mel'ünīne eyne mā sukıfū*^[4336] ebr-i vech ile buḡz u kīn ve 'adāvet-i ehl-i dīn itdiler. Kim^[4337] da'vā-yı *ḡalaḡtenī min nārīn ve ḡalaḡtehu min tīnīn*^[4338] itdiler. El-kışşa^[4339]: Ol ḡazābla [İB3 95a]cAşḡ-ı nāmver ve^[4340] reca'nā min *cihādi'l-aşḡarī ile'l-cihādi'l-ekberi* ḡükmüyle Nefs^[4341] Vesvāsuñ ḡal' u ḡam'ı niyyetine *bi's-senetī Ḥaddād* [FRA1 84a] *u esinnetin Şeddād* [MK8 82a]bir sā'at-i sa'dde [AG 221] *il'lahi'l-emrū min ḡablu ve min ba'du*^[4342] diyüp devletle 'azm-ı rāh ve 'azīmet ü *cāhidū fī sebīlih*^[4343] itdi^[4344]. Az müddetde gelüp Beden

[4324] ol: şol DY1

[4325] hizbu'llah-ı: şarbu'llah-ı DY1; ḡarbu'llah-ı İB3

[4326] bārgāhımız: bargāhız AG, MK8, İB3, İS8

[4327] u: -DY1, -FRA1

[4328] u: -DY1, -FRA1

[4329] bir: -FRA1

[4330] ve: -DY1, -FRA1

[4331] "Şüphesiz biz (orada) saf duranlarız (Kuran-ı Kerim, 37/165)."

[4332] "Şüphesiz biz (Allah'ı) tesbih edip yüceltenleriz (Kuran-ı Kerim, 37/166)."

[4333] Ve: -DY1, -FRA1

[4334] "... nefis aşırı derecede kötülüğü emreder (Kuran-ı Kerim, 12/53)."

[4335] Kim: +FRA1

[4336] "Melunlar (lanete uğramış olanlar) nerede bulunursa yakalanırlar. Ve şiddetle (öldürüldükçe) öldürülürler (Kuran-ı Kerim 33/61)"

[4337] Kim: Ki DY1; -İB3

[4338] "... 'Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın' dedi (Kuran-ı Kerim, 7/12)."

[4339] El-kışşa: +AG, +MK8, +İS8

[4340] ve: +DY1, +FRA1

[4341] Nefs: -FRA1

[4342] "... önce de sonra da emir Allah'ındır (Kuran-ı Kerim, 30/4)."

[4343] "... O'nun yolunda cihad edin (Kuran-ı Kerim, 5/35)."

[4344] itdi: eytdi AG, MK8, İB3, İS8

kalʿasınuñ sengi üzerine^[4345] yitdi. [İS8 108a]Pes ʿAşk-ı cihān-sūzuñ rikāb-ı hümāyūnınca olan dīvāneler kalʿa-i Bedeni ʿıb^[4346]-ı naʿralarla hişār ve zerrīn kemerlerle^[4347] döne döne kuşadup der-kenār itdiler^[4348]. Füccārūñ ser ü kārını kār-ı zār idiler^[4349].

El-kıssa^[4350]: Ol^[4351] şubḥ-dem ki kalʿa-i Nīlgūnuñ Rüstem-i kalʿa-gīri ve hişār-ı Gerdūnuñ kaḥraman-dilīri ʿıb-ı āftābla şāhuñ dervāzelerin zemīne berāber ve sevād-ı Zengbārı^[4352] şaʿşaʿa-i tīg-i zer-nigārı ile^[4353] musahḥar itmiş idi. Ol seḥer ʿAşk-ı cihān-gīrūñ^[4354] gün gibi gerdūn-ı serīr ve mihr-i münīrūñ^[4355] zerrīn ʿalemleri^[4356] āsmān-gīr olup āvāze-i ve *inne cundenā le humuʿl-ğālibūn*^[4357] kubb-i gerdūna^[4358] peyveste olup leşker-i küffāra karşı^[4359] ve *ve veylūn liʿl-kāfirīne min ʿazābin şedīd*^[4360] nevbetin çaldılar. Ve^[4361] ol kavm-i cebbāra ve *ḥābe kullu cebbārın ʿanīd*^[4362] heybetin şaldılar. Pes sulṭān-ı ʿAşk [DY1 86a]süvār-ı esb ü^[4363] zafervār rikābında peyker^[4364] nuşret-i reh-nümā-yı [İB3 95b]rehber olup şuyūf-ı miḥende^[4365] ve şuyūf-ı mecende yemīninden^[4366] yümñ ü iḳbāl *bi lisānın ʿArabiyyin mübīn*^[4367] münācī ve münādī kim^[4368] *leḳed radīyaʿllahu* [AG 222]ʿan [MK8 82b]iʿl-muʿminīne^[4369] u yesārında yesr-i

[4345] üzerine: üzere AG, MK8, İB3, İS8

[4346] ʿıb: ʿıbın DY1, FRA1

[4347] kemerlerle: kemerler İS8

[4348] itdiler: itdüm DY1, FRA1

[4349] Füccārūñ serv-kārını kār-ı zār idiler: +DY1

[4350] **El-kıssa: Şıfat-ı Def** MK8; -DY1, -İB3, -FRA1

[4351] Ol: Ol şıfat-ı rüz MK8; Ol ez-in cānib İB3

[4352] Zengbārı: Zengbārın DY1

[4353] şaʿşaʿa-i tīg-i zer-nigārı ile: +DY1

[4354] cihān-gīrūñ: cihān-gīr İB3

[4355] münīrūñ: dilīrūñ AG, İB3, İS8; dil-berūñ MK8

[4356] alemleri: ʿalem DY1

[4357] “Şüphesiz ordularımız galip gelecektir (Kuran-ı Kerim, 37/173).”

[4358] gerdūna: gerdūn DY1, FRA1

[4359] karşı: karşı ve AG, MK8, İB3, İS8

[4360] “... Şiddetli azaptan dolayı vay kâfirlerin vay hâline (Kuran-ı Kerim, 14/2).”

[4361] Ve: -DY1, -FRA1

[4362] “Peygamberler, Allah’tan yardım istediler ve her inatçı zorba hüsrana uğradı (Kuran-ı Kerim, 14/15).”

[4363] ü: +FRA1

[4364] peyker: peyk AG, İS8

[4365] miḥende: miḥedde MK8

[4366] yemīninden: yemīninde AG, MK8, İB3, İS8

[4367] “Apaçık bir Arap lisanı ile (Kuran-ı Kerim, 26/195).”

[4368] kim: -DY1

[4369] “Şüphesiz Allah, inananlardan hoşnut olmuştur (Kuran-ı Kerim, 48/18).”

ferruḥ-fāl^[4370] *bi-lisān* ‘emretti mübîn nāhî ve tâvî kim^[4371] *tezkiRETÜN ve zikren li’l-müttaḳîn* nādî ve nācî kim güzellik ^[İS8 108b] neczü’l-müttekîn^[4372] dilîrân^[4373]-ı şevḳ gayret-i himmet kemerin miyânlarına ḥalka ḥalka bend ve ‘aşḳ u muḥabbet kemendin girih girih ^[FRA1 84b] peyvend idüp na‘ralardan havâyî toprakları āsmāne ağdurdılar. Ve ḳal‘a-i Bedene şavāciḳ ü^[4374] āşüb ile dolular yağdurdılar. Niḳāb^[4375]-ı ehl-i zikr ü şikāb-ı aşḳāb-ı fikr külüng-i endîşe vü elmās-ı murāḳabeden tîḡ ü tîşe ile her şām u şubḡgāḥ *ellezîne yezkurūnu’llahe*^[4376] ḳarbetle^[4377] gāḥ taḥt-ı şerādan na‘me-sāzlık^[4378] ve gāḥ rüy-ı havādan seng-endāzluḡ ile dīvārlarınun kimin saḳf-ı semā^[4379] ki meḥāzî^[4380] ve kimin^[4381] şaḥn-ı ḥāke mevāzî itdiler. Ol ḳal‘a-i Ḥayberün ‘Alīvār ḳapısın ḳopardılar. Ve ṭarrāka-i ṭob u mancınıḳ ile zelzele-i ḳıyāmeti ol ḳavm-i küffāruñ üstine ḳopardılar^[4382]. Bu minvāl^[4383] ü^[4384] nesek üzre *mine’l-felaḳi ile’l-fısqı* tevālî teng-i esrār^[4385] u netālî^[4386]-i leyl ü nehār ile bir nice rüzgār deryā^[4387]-yı şafak gibi ḳan-revān^[4388] olup şiddet-i ḳarbuñ tef ü tābından ve meydān-ı ḥarbuñ ḥarāret-i^[4389] āftābından ^[İB3 96a] ḳarḥ-ı devvār tennūr-ı kārzār^[4390] gibi germ olduğın görüp tîḡ-i mirriḥle sevr-felegi ^[İS8 109a] ḳurbān ve gāv-ı semeki tā-be zemīnde büryān itmiş ^[DY1 86b] idi. Ol ṭarafdan nefis-i Vesvās daḡi^[4391] şeyāṭin-i ^[AG 223] cinn ü nāsuñ heyākil-i ^[MK8 83a] ‘acā’ibetü’t-timsāli ve temāşil-i ḡarībetü’l-eşḳālî ile bir

[4370] ferruḥ-fāl: ferruḥ-bāl FRA1

[4371] *bi-lisān-en ‘emretti mübîn* nāhî vü tâvî kim: +FRA1

[4372] nādî ve nācî kim güzellik neczü’l-müttekîn: -DY1, -FRA1

[4373] dilîrân: dil-berān AG, MK8, İB3, İS8

[4374] ü: -DY1, -FRA1

[4375] Niḳāb: tegālib MK8

[4376] “Onlar, (ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken) Allah’ı anarlar (Kuran-ı Kerim 3/191)”

[4377] ḳarbetle: ḳarb ile MK8, İB3

[4378] taḥt-ı şerādan na‘me-sāzlık: +DY1, +FRA1

[4379] semā: hemā DY1, FRA1

[4380] meḥāzî: meḥādî AG, İS8

[4381] kimin: kimini FRA1

[4382] Ve ṭarrāka-i ṭob u mancınıḳ ile zelzele-i ḳıyāmeti ol ḳavm-i küffāruñ üstine ḳopardılar: +DY1, +FRA1

[4383] minvāl: +DY1

[4384] ü: +DY1

[4385] esrār: -DY1, -FRA1

[4386] netālî: tetālî AG, MK8, İB3, İS8

[4387] deryā: derr-i deryā İB3

[4388] ḳan-revān: revān MK8

[4389] ḥarāret-i: -FRA1

[4390] kārzār: kār İS8

[4391] daḡi: -FRA1

tarafında cezâ^{ir}-i muhî^{tü}ñ neheng-ser ü mâhî⁻bedenleri^[4392] ve bir cânibinde kühsâr-ı felegin^[4393] ejder-dem ü^[4394] üstü^hân-tenleri ile^[4395] nevâzil-i kaçâ gibi oddan harbelerle ‘âlem-süz ve nârdan tîğ ü sinân ile şahⁿ-ı meydânda^[4396] âteş-efrüz olup irdüklerini yaqdılar. Ve urduklarını^[4397] yıkdılar^[4398]. Az kaldı ki gerdiş-i devri bu kalemin ve cünbiş^[4399]-i rüzgâr^[4400]-ı vâj^[FRA1 85a]gün^[4401] ile rāyet-i dīn^[4402] ser-nigün olup *hunālike^b-tuliye^l-mu^ḥminūne^[4403]* hükmiyle emren^[4404] medīden^[4405] ve *zulzilū zilzālen şedīden^[4406]* zelzelesiyle esās-ı devlet mütezelzil ve rükn-i nizām^[4407]-ı memleket müteğayyir ü mütebeddil olā nā-gāh beşāret-i dil-firīb^[4408] *naşrun mina^l-lāhi ve fetḥun qarīb^[4409]* ve beşirü^l-mü^ḥminīne ya Muhammed nidāsı ile^[4410] gūş-ı hūş-müslimīne meded idüp hemān-dem hevās-ı bātına vü zāhire hişārınuñ^[4411] nicelerin devlet-i kâhir ile^[4412] fetḥ idüp nefsi Vesvāsuñ elinden ^[İS8 109b]ķahrile aldılar. ^[İB3 96b]Nice tığut u mürde-i ḥaķd u ḥasede^[4413] İblis-şifat gökden uçurup ķal^cadan aşāğa şaldılar. Ve kullāb-ı şer^cuñ^[4414] kılıcı heybetinden beñz-i *ke ennehüm ḥumurun mustenfīratun^[4415] ferret min kasveretin* baş ķurtarmağa düşdiler^[4416]. Günbed-i dimāguñ önünden^[4417] iķerü^[4418] ^{[AG}

[4392] mâhî⁻bedenleri: mâhî⁻bedeni MK8

[4393] felegin: Kāfuñ AG, MK8, İB3, İS8

[4394] ü: -DY1, -FRA1

[4395] tenleri ile: tenleri İB3

[4396] meydânda: meydānuñ MK8

[4397] urduklarını: uğurdıklarını AG, İB3, İS8

[4398] yıkdılar: urdılar DY1

[4399] cünbiş: -MK8

[4400] rüzgâr: rüzgârvâr DY1

[4401] vâjgün: dūn AG, İB3, İS8; -MK8

[4402] dīn: rib MK8

[4403] “İşte orada mü^ḥminler denendiler ... (Kuran-ı Kerim, 33/11).”

[4404] emren: -FRA1

[4405] medīden: -FRA1

[4406] “... ve şiddetli bir şekilde sarsıldılar (Kuran-ı Kerim, 33/11).”

[4407] nizām: kām MK8

[4408] beşāret-i dil-firīb: -FRA1

[4409] “... Allah’tan yardım ve yakın bir fetih (Mekke’nin fethi)... (Kuran-ı Kerim, 61/13).”

[4410] beşirü^l-mü^ḥminīne ya Muhammed nidāsı ile: nidāsıyla FRA1

[4411] hişārınuñ: hişār AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[4412] kâhir ile: kâhire birle AG, İS8; kâhireyle MK8, İB3

[4413] ḥasede: ḥasede-i MK8, İB3; ḥasedeten AG, İS8

[4414] kullāb-ı şer^cuñ: kılānı şer^cuñ İB3

[4415] “Sanki onlar ürkmüş yabancı merkezler gibidir (Kuran-ı Kerim, 74/50).”

[4416] düşdiler: dürüşdiler DY1, MK8, FRA1

[4417] önünde: önünden FRA1; -DY1

[4418] iķerü: +FRA1

²²⁴iç kal'aya devşürdiler^[4419]. Pes 'Aklıñ dilâverleri tekbîr-i celîl ve tevhîd ü^[4420] tehlîlle 'Aşkuñ tuğını^[4421] [MK8 83b]günbed-i dimāguñ üstinde mihr-i zerrîn-'alem gibi dıraḥşān^[4422] idüp o livā-yı kamer-fürüğün fark-ı felekde^[4423] çetr-i hümâyūnı^[4424] kurdılar. Ve önünde illā *fe inne ḥızbe'llahi humü'l-gālibūn*^[4425] nevbetin urdılar. [DY1 87a]Leşker ü^[4426] Vesvās ehl-i dīnūñ na'ra-i dār u^[4427] gîr ü zemzeme-i tekbîrinden şalavâtdan ürkmiş şeytān gibi münhezim ü gürizān u^[4428] giryān^[4429] olup her biri^[4430] *eyne'l-ḥalāş u eyne'l-meferri ve eyne'l-mināş u eyne'l-maḥarr* fikriyle çāh-ı tabî'atde cin gibi nihān ve hevā vü hevesin^[4431] şehvetinde^[4432] gül-i^[4433] beyābān gibi kendüzin pinhān itmek ardınca oldu. Ammā *du'ā-yı Seyfle* 'Aşq-ı^[4434] nuşret-i şāh [FRA1 85b] *lā 'aşıme'l-yevme min emri'llāhı*^[4435] mūcibiyle bā-'aleş-şavt *eyne mā tekūnū yudrikkümü'l-mevtū*^[4436] nidāsıyla^[4437] [İB3 97a]münādî itdürüp^[4438] [İS8 110a]su'cān-ı Mūsāvār ḥarbe-i āteş-bār ile itmiş^[4439]. Ol kavm-i şehhārı sihr-i şehir gibi *elḳū mā entum mulḳūne*^[4440] diyince ejdehā-yı bedene^[4441] mazāhir-i telehhüf mā-yi eḳñūn olup cümlesin yutdı. Ve naḫ-ı^[4442] meydānda bir lu'bla atların^[4443] ütđi^[4444]. Sicill-i vücūdlarında ḥatt-ı siyāhla *fe sā'e*

[4419] düşürdiler: dürüşdiler DY1

[4420] ü: -FRA1

[4421] tuğını: tuğın ve İB3

[4422] dıraḥşān: raḥşān AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[4423] o livā-yı kamer fürüğün fark-ı felekde: -DY1

[4424] hümâyūnı: hümâyūnunu FRA1

[4425] "... Allah taraftarları galiplerin ta kendileridir (Kuran-ı Kerim, 5/56)."

[4426] ü: -AG, -İB3, -İS8

[4427] u: +DY1

[4428] u: +DY1

[4429] giryān: +DY1

[4430] her biri: -FRA1

[4431] hevesin: heves-i AG, İS8; -MK8, -İB3

[4432] şehvetinde: -DY1

[4433] gül-i: gür-i MK8; ḥavl-i AG, İS8

[4434] 'Aşq-ı: 'aşqda DY1, FRA1

[4435] "... Bugün Allah'ın rahmet ettikleri [hariç,] ... (Kuran-ı Kerim, 11/43)."

[4436] "Nerede olursanız olun, [sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulursanız bile] ölüm size ulaşacaktır ... (Kuran-ı Kerim, 4/78)."

[4437] nidāsıyla: -FRA1

[4438] itdürüp: idüp İB3, İS8, FRA1

[4439] āteş-bār ile itmiş: āteş-bār ile AG, MK8, İS8; āteş-bār FRA1

[4440] "... 'Hadî ortaya atacağınız şeyi atın' [dedi] (Kuran-ı Kerim, 26/43)."

[4441] bedene: +AG, +İS8

[4442] naḫ-ı: ḫatt-ı MK8

[4443] atların: iplerin: DY1, İS8

[4444] ütđi: oynatdı DY1, FRA1

ṣabāḥu'l-munzerīn^[4445] āyeti şebt olındı. Ve tūmār-ı nā-būd^[4446] vüçüdlarında^[4447] midād-ı dūd-ı āhla *fe eṣbahū fī diyārihüm* ^[AG 225] *cāsimīn*^[4448] ‘alāmeti ‘unvān kılındı. Pes zamān u zemīn *fe kuṭi‘a dābiru'l-ḳavmi‘llezīne zalemū ve'l-ḥamdu‘lillahi rabbi‘l-‘ālemīn*^[4449] āvāzesiyle dolup Vesvās-ı ḥannās muḥḥar dimāğında ^[MK8 84a] ḥalvet-ḥāne-i Vehm içinde bir bucaḳda bulup ‘Aşḳuñ enkāl-i āteşin ve aḡlāl-i āhenīn birle gerden^[4450] ü gūşı zencīr ü selāsīl ve sīne vü dūşı^[4451] pür-ḥalḳa vü celācil olunca münādīler *e-fe-men yemşī mukibben ‘alā vechihī ehdā emmen yemşī seviyyen ‘alā şırātın mustakīm*^[4452]. ‘Aşḳuñ siyāsetgāhına götürdiler. Çünki ḳābil-i hidāyet ^[DY1 87b] degil idi. Tīğ-i şer‘le boynın urup^[4453] dest-i ecelle tūmār-ı ^[İS8 110b] kömrini dürdiler. Ol heybetden nefsi-i emmāre yedi başlu mār iken sitemü‘l-ḥayyāta^[4454] girmiş bir tāra^[4455] dönüp künc-i mağārada ^[İB3 97b] ve dehlīz ü ḥārede^[4456] bir sūrāḥ^[4457]-ı sūsmāre girmiş idi. Āḥir ‘Aşḳuñ dilīr-i mār-gīrlilerinden^[4458] silsile-i resenūñ^[4459] ol mār-ı siyāḥı ḳar-ı çāhdan çıkarup hengāme-i ‘Aşḳda seng^[FRA1 86a] sār^[4460] ideler. Ve seng^[4461]-i ḥavādīşden ser-girifte^[4462] vü zār olup^[4463] ol ‘adūdan Ādem ü Ḥavvānuñ intikāmın almak istediler. Ve^[4464] cān-ı ḥabīşin^[4465] cehennem-ḥāviyesine şalmaḳ istediler. Pes ol dīv-i racīm ḥavf u ḥirāsetle^[4466] pür-

[4445] “...O uyarılmış olanların sabahı ne kötü olur (Kuran-ı Kerim, 37/177).”

[4446] nā-būd: nā-būdlarında AG, İS8

[4447] vüçüdlarında: -AG, -İS8

[4448] “... yurtlarında diz üstü çökekaldılar (Kuran-ı Kerim, 11/67).”

[4449] “Böylece zulmeden toplumun kökü kesildi. Hamd, âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur (Kuran-ı Kerim, 6/45).”

[4450] gerden: gerdün MK8

[4451] dūşı: ber-dūş MK8

[4452] “Şimdi yüzüstü kapanarak düşe kalka yürüten mi daha doğru gider, yoksa dosdoğru bir yolda dimdik yürüten mi (Kuran-ı Kerim, 67/22)?”

[4453] urup: vurdılar DY1

[4454] sitemü‘l-ḥayyāta: semmü‘l-ḥayyāta İB3

[4455] tāra: nāra MK8

[4456] ḥārede: gārda AG, MK8, İS8

[4457] sūrāḥ-ı: sevārīḥi MK8

[4458] dilīr-i mār-gīrleri: dilīrlilerinden mār-gīrleri AG, MK8, İS8, FRA1; dilīr-i ejdehā-gīrleri İB3

[4459] silsile-i resenūñ: +DY1

[4460] sengsār: seng ü sār FRA1

[4461] ol mār-ı siyāḥı ḳar-ı çāhdan çıkarup hengāme-i ‘Aşḳda sengsār ideler. Ve seng -DY1

[4462] ser-girifte: girifte MK8

[4463] olup: idüp AG, MK8, İB3, İS8, FRA1

[4464] Ve: -DY1, -FRA1

[4465] cān-ı ḥabīşin: -DY1, -FRA1

[4466] ḥirāsetle: ḥirāsla MK8, İB3

bīm olup hemān ʿacz^[4467] u^[4468] iftikār ve tevbe vü istiğfardan ğayrı rāh-ı ḫalāş u ṭarīḳ-i menāş görmeyüp dūd-ı āhla ^[AG 226] *fe men ʿafā ve aşleḫa fe ecruhū ʿalʿallāh*^[4469] āyetin şafīʿ ve penāh u *aʿzamūʿl-ḫaṭāya muḫārebe men yeṭlubuʿş-şulḫa* ḫikāyetin maʿzeret-i cürm ü günāh itdi. Sulṭān-ı ʿAşḳ daḫi^[4470] ḳalem-i ğufrān ve raḳam-ı maġfired-ʿunvānla^[4471] Nefsün şafḫa^[4472]-i seyyiʿātını defter-i ^[MK8 84b] ḫasenāt gibi^[4473] hidāyet-nāme-i *ve innī le ğaffārun li men tā-be*^[4474] ve^[4475] tevvābın limen eman ve āminū tavnābın limen^[4476] enāb ile tevşīḫ ü telvīḫ idüp maḫzar-ı ğaffārūʿz-zünüb ve maşdar-ı *settāruʿl-uyüb* olmaġı ʿindaʿllah-ı ^[İS8 111a] şevāb u ʿindeʿn-nās-ı şavāb gördi. Pes bir^[4477] ʿadl u ḫükümet ve inşāf u^[4478] maʿdelet ile ittişāfla^[4479] sulṭān-ı ʿAşḳuñ āvāze-i ṭabl u^[4480] salṭanatı^[4481] ^[İB3 98a] ve^[4482] şadā-yı kūs-ı saṭvet^[4483] ü heybetin^[4484] ğüş-ı āsmānı pür-tanīn ve zemīn ü zamānı pür-nāle vü enīn idüp her vilāyetde ḫuṭbe-i cihān-bānı anuñ ^[DY1 88a] adına ve her memleketde sikke-i şāḫib-ḳirānı anuñ yādına oldı. Ve şīt u şadāsı ʿālemlerle doṭtolu doldı^[4485]

Nazm(144)^[4486]

Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

Ne şīrīn söyler ey sāz ehli sāzuñ

Meger kim buselikdendür niyāzuñ

[4467] ʿacz: mecr MK8

[4468] u: -DY1

[4469] “... Ama kim affeder ve arayı düzeltirse, onun mükâfatı Allah’a aittir (Kuran-ı Kerim, 42/40).”

[4470] daḫi: +DY1, +AG, +İS8

[4471] ʿunvānla: ʿafüvle MK8

[4472] şafḫa: şāḫife DY1, FRA1

[4473] gibi: -DY1

[4474] “Şüphe yok ki ben, tövbe edip inanan [ve salih ameller işleyen, sonra da doğru yol üzere devam eden] kimse için son derece affedicim (Kuran-ı Kerim, 20/82).”

[4475] ve: ile FRA1; -DY1

[4476] ve āminū tavnābın limen: -DY1, -FRA1

[4477] bir: bu DY1, FRA1

[4478] u: -DY1, -FRA1

[4479] ittişāfla: -DY1

[4480] u: -DY1, -FRA1

[4481] salṭanatı: salṭanat AG, İS8; salṭanatın MK8

[4482] ve: +DY1, +FRA1

[4483] saṭvet: kūs-ı salṭanat İS8

[4484] heybetin: heybetini DY1

[4485] doldı: oldı DY1

[4486] Başlık: **Meşnevî** MK8, İB3, İS8; **Beyt** AG; **Nazm** FRA1; -DY1

Leb-i cān-perverüñ cānāna beñzer
Sözün lezzetde bulmuş cāna beñzer^[4487]

[FRA1 86b]Zihī şöhet ki bezm-i maʿrifetdür

[AG 227]Zihī meclis ki rühānī-şifatdur

Çü sākī Hızır ola gūyende Dāvūd
Ne söyler çeng u nāy u ne çalar ʿūd

Nesr^[4488]: Rāvi eydür: Ol sultān-ı^[4489] *limeni'l-melikü'l-yevm ü deyyān ve lā teḥūzuhu sīnetüñ ve lā nevm*^[4490]. Çünki sultān-ı ʿAşkuñ Süleymān-şifat^[4491] rāyet-i vālāsına^[4492] heft-iḳlīmi^[4493] çāker ve tahte'l-livāsına ins ü cinni^[4494] musahḥar itdi. Hıttā-i zemīnūñ şāhib-i sikke^[4495] vü huṭbeleri^[4496] ve çarḥ-ı berīnūñ sükkān-ı huṭtaları ʿamme-i ins ü melek ve tāmme-i [İS8 111b]ehl-i [MK8 85a]carz u felek rikābında ḥalkā-be-gūş^[4497]-ı gāşiye^[4498] ber-düş olup^[4499] ʿālemü'l-mesrürü'l-bāl u müreffehü'l-ḥāl idi. Ammā^[4500] Dil-i nev-civān kim zindān-ı çāh-ı Zeḳanda maḥbūs ve ol dār^[4501]-ı hüznede aḥvāli sūrāḥ^[4502]-ı çāh gibi maḳlūb^[4503] u maʿkūs idi. Hüsni hilāl-ebrūnuñ ol [İB3 98b]eksiklikden kāmēti dāl vü iftirāk u mihrden ol māhuñ iḥtirākı^[4504] ber-kemāl olmuşdı. Āḥirü'l-emr şehr-i Dīdāruñ gül [AG 228]yüzlülerinüñ ve bāğ-ı Ruḥsāruñ nergis gözlülerinüñ^[4505] bir çeşm u çerāğı şāhid-i lāle-şifat bir bāğı var idi kim ayağın toprağı^[4506]

[4487] Nazmın ikinci beytinin birinci ve ikinci mısraı DY1 ve FRA1 nüshasında farklılık göstermektedir.

[4488] Başlık: **Nesr**: -DY1

[4489] Rāvi eydür: Ol sultān-ı: -DY1

[4490] "... O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku ... (Kuran-ı Kerim, 2/255)."

[4491] Süleymān-şifat: rāyet-i vālāsına FRA1

[4492] rāyet-i vālāsına: Süleymān-şifat FRA1

[4493] heft-iḳlīmi: heft-iḳlim MK8, İB3

[4494] cinni: cinn AG, İS8

[4495] sikke: sikkeleri AG, MK8, İB3, İS8

[4496] huṭbeleri: huṭbe-i AG, İB3, İS8

[4497] ḥalkā-be-gūş: bende AG, MK8, İB3, İS8

[4498] gāşiye: gāşiye gāşiye AG, MK8, İB3, İS8

[4499] olup: -MK8

[4500] Ammā: illā DY1, İB3, FRA1

[4501] dār-ı: çāh-ı AG, MK8, İB3, İS8

[4502] sūrāḥ: sūrāḥ sūrāḥ AG, MK8, İB3, İS8

[4503] maḳlūb: maḳlūb DY1, FRA1

[4504] rüz u şeb cüst ü cūdan zaʿfi vü iftirāk u mihrden ol māhuñ iḥtirākı: -DY1

[4505] gözlülerinüñ: gözlerinüñ DY1, FRA1

[4506] şāhid-i lāle-şifat bir şemʿ-i bāğı var idi kim ayağın toprağı: -DY1

serv-i semenüñ^[4507] hem^[4508] başı vü^[4509] tacı vü hem yüzi āğı idi^[4510]. *Ḳānūn-ı mihr ü*^[4511]
vefāda kāmīl ü *ḳā'idetü'l-kerīm*^[4512] *izā' ahd-ı*^[DY1 88b] *vefā* medlūli ile 'āmil idi.

Nazm(145)^[4513]

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

Ey serv-i sehī şu gibi alçağa aḳarsın
'Aşḳ ehlinüñ üstine niçün yār yaḳarsın

Nesr^[4514]; **[FRA1 87a]**^[4515] *Dā'im nān u nemek ḥaḳḳın gözeden şādıḳlar ve kūy-ı yāruñ itleriyle*
yedügi^[4516] ayrı giden 'aşıḳlarla 'izzet ü iftiḥārı bu maṭla'ı dünyā vü 'uḳbā dīvānından
iḥtiyārī^[4517] bu iki mışra' idi^[4518].

Nazm(146)^[4519]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Mā vefāra ez-zekān kūy-ı yāra^[4520] muḥītem
Ḥidmet-i merdān-ı reh-gerdem ü kāra muḥītem

^[4507] semenüñ: sehīnüñ DY1

^[4508] hem: +DY1

^[4509] vü: +DY1

^[4510] āğı idi: āḡır idi DY1

^[4511] ü: +DY1, +MK8, +FRA1

^[4512] *ḳā'idetü'l-kerīm*: *ḳāide'l-kerīm* DY1, FRA1

^[4513] Başlık: **Beyt** AG, İS8; **Meşnevī** MK8, İB3; **Nazm** FRA1; -DY1

^[4514] Başlık: **Nesr**: -DY1, -FRA1

^[4515] *Dā'im*: Der-vefā-yı gerden-i bahr. *Dā'im* FRA1

^[4516] *yedügi*: yüregi MK8

^[4517] *iḥtiyārī*: -İB3

^[4518] vü 'uḳbā dīvānından *iḥtiyārī* bu iki mışra' idi: -MK8

^[4519] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Beyt** AG, MK8, İB3, İS8; **Ferd** FRA1

^[4520] Mā vefāra ez-mekān kūy-ı yāra: -MK8

[İS8 112a]Nesr^[4521]: Şehr-i Mürüvvetde^[4522] nām-ı şerīfi Vefā ammā kūy^[4523] u^[4524] seg-i^[4525] geri dilber gibi pür-cefā idi. Elinden Mihr ü Vefā destānı gitmezdi ve dilinden bu şi'r-i dil-āvīzi^[4526] terk itmezdi. ʿUḫbā dīvānından ihtiyārī bu iki mıṣraʿ idi^[4527].

Nazm(147)^[4528]

Mefʿülü Fāʿilātü Mefāʿilü Fāʿilün

Mā kıṣṣa-i Sikender ve dār-ı nihāndem

Ez-mā beciz Ḥikāyet-i Mihr-i Vefā mepürs

Nesr^[4529]: Bir gice ol şemʿ-i cemʿ-i be-nām^[4530] şafā ve [AG 229]çerāğ-ı [İB3 99a]bezm-i ehl-i vefā Ḥüsn-i kamer-ruḥsāruñ menziline Dil-i şehr-yāruñ ol çāh-ı Yūsuf [MK8 85b]ve zindān-ı teʿessüfde esīr-i Zülf-i dü-tā ve giriftār-ı dām-ı Ejdehā olduğın sūz-ı zebānla şemʿvār ol deñlü yana yana söyledi. Ve ḥarāretle göynüklü göynüklü taḫrīr eyledi kim Ḥüsnüñ ḫandīli Kaʿbe-şifat derūnında ğayret odları^[4531] yandı. Ve bīrūnında^[4532] bāl u perī yanmış pervāne gibi dūd-ı siyāha boyandı. Vefā eyitdi: Ey māh-ı zühre-cebīn vʿey āftāb^[4533]-ı ḥāver-zemīn ḥātır-ı ʿātırūñ gerd-i ḥātır ile ve jengār-ı ḥāvādīşle fātır itme. Kim *maṭlūb-ı der-nāʿme-i nimetün gülşen ü būstān-ı rüşen* itdigüm^[4534]. Benüm beyāz bağ-ı ʿİzār^[4535] u riyāz-ı būstān-ı Ruḥsārda gülşen-i Dil-güşā ve şahn-ı Şafā [DY1 89a]adlu bir gülzār-ı behişt-āşarum ve^[4536] mürğzār-ı^[4537] tāze^[4538]

[4521] Başlık: Nesr: -DY1

[4522] Mürüvvetde: Zemzemedde İS8

[4523] kūy: -DY1

[4524] u: +FRA1

[4525] seg: -FRA1

[4526] dil-āvīzi: lāvīzi: DY1; -FRA1

[4527] ʿUḫbā dīvānından ihtiyārī bu iki mıṣraʿ idi: +MK8

[4528] Başlık: Beyt AG, İB3, İS8; Ferd FRA1; -DY1; -MK8

[4529] Başlık: Nesr: -DY1, -MK8

[4530] be-nām: +DY1

[4531] odları: odı DY1

[4532] bīrūnında: bīrūnı DY1, İS8, FRA1

[4533] āftāb: Eflātūn MK8, İB3

[4534] kim *maṭlūb-ı der-nāʿme-i nimetün gülşen ü būstān-ı rüşen* itdigüm: +FRA1

[4535] ʿİzār: ʿİzārdan AG, MK8, İB3, İS8

[4536] ve: -FRA1

[4537] mürğzār-ı: mürğzār-ı dem İS8

[4538] tāze: +DY1

bahārum var idi^[4539]. Ki nefḥa-i şimālî ve reşḥa-i zülālî nefehāt-ı ruḥu^l-Ḳudsüñ nümiid-i ḥayātu ve ^[FRA1 87b]reşehāt-i enhārü^l-ünsüñ müferriḥ zātıdur. ^[İS8 112b]‘Andelîb-i güyâ ile her taraf güyâ bir ravza-i dārü^s-selâmdur. Kim^[4540] her kenefi *fihâ fâkihetuñ veⁿ-naḥlu zātü^l-ekmām^[4541]*dur. Ve^[4542] her dıraḥtı şüküfezâr-ı zînet-i nev-bahâr ile bir semen-ber-i sîm-endâm^[4543] gibi şahn-ı Zümürüdde sîmîn ḥiyâm ve bârgâh-ı ^[AG 230]felek-fâm urup^[4544] nergîsân^[4545] çün kâşıratu^ḡ-tarfı fî taḥte^l-ḥiyâmdur. Ol cennet-i ^[İB3 99b]Firdevsüñ yenâbî^c-i enhârî^[4546] ve menâbî^c-i çeşmesârında^[4547] maşdüka-i *ve yuşkavne fihâ^[4548] ke^sen kâne mizâcuḥâ zencebîlâ^[4549] ‘aynen fihâ tusemmâ selsebîlâ^[4550] fî sidrin maḥdûdin^[4551] ve talḥun menḥûdin^[4552] ^[MK8 86a]ve zıllin memdûdin^[4553]*de şehr-i Āşinâyî ve ‘ayn-ı rüşenâyî dirler. Selsebîlûñ âb-ı rüyı ve çeşme-i Kevşerüñ yüzi şuyı bir mâ-yı mesküb u nehr-i mergüb-ı mürür u ‘ubür eyler. Ki süre-i Kevşer^[4554] müfessirleri ol zülâl-i revānuñ teşne-i beyâbânları^[4555] ve şarâb-ı tahûr âyetinüñ kâşif-i esrârları^[4556] ol çeşme-i cânüñ^[4557] Hızruñ güyâyı^[4558] vü âb-ı cüyânîdürler^[4559]. Ol cüy-ı behişt ve riyâz-ı behişt ü Kevşer-siriştüñ üstine^[4560] kaşr-ı Vişâl u serâ-perde-i ittişâl dirler bir mev^cid-i dîdâr-ı rahmânî ve meşhed-i envâr-ı rabbânî vardır. Ki ehl-i imānuñ^[4561] ni‘amü^{dd}ârı ve menzil-i ^[DY1 89b]cuḡbānuñ dārü^l-ḳarârıdur. Ḳurb-ı

[4539] var idi: vardır DY1, AG, İB3, İS8, FRA1

[4540] Kim: vü DY1

[4541] “Orada meyve(ler) ve salkımlı hurma ağaçları vardır (Kuran-ı Kerim, 55/11).”

[4542] Ve: -DY1, -FRA1

[4543] semen-ber-i sîm-endâm: semen-ber-i sîm-endâm AG, İB3, İS8; sîmîn MK8

[4544] urup: idüp MK8

[4545] nergîsân: nergîsānuñ İB3

[4546] enhârî: enhârında AG, İS8

[4547] çeşmesârında: çeşmesârı İB3

[4548] *fihâ*: +DY1, +FRA1

[4549] “Orada kendilerine, katkısı zencefil olan içeceklerle dolu bir kâseden içirilir (Kuran-ı Kerim, 76/17).”

[4550] “Orada bir pınar ki ona “selsebil” adı verilir (Kuran-ı Kerim, 76/18)

[4551] “Dikensiz sedir ağaçları arasında (Kuran-ı Kerim, 56/28).”

[4552] “Ve meyveleri kat kat dizili muz ağaçları (arasında) (Kuran-ı Kerim, 56/27).”

[4553] “Ve uzayan gölgeler (içinde) (Kuran-ı Kerim, 56/30).”

[4554] Kevşer: Kevşerüñ İB3

[4555] beyâbânları: beyâbânı DY1, MK8, FRA1

[4556] esrârları: esrârı MK8

[4557] cânüñ: -AG, -İS8

[4558] Hızruñ güyâyı: Hızr-güyâyı DY1, MK8, İB3, FRA1

[4559] cüyânîdürler: cüyânîdür DY1, FRA1

[4560] üstine: üzerine DY1

[4561] imānuñ: âbānuñ MK8

rūhānīsinden *ve uzlifeti'l-cenneti* [İS8 113a] *li'l-müttaḳīne ğayra ba'īdin*^[4562] bir āyet ve na'īm-i cismānīsinden *lehūm mā yeṣā'ūne fihā ve ledeynā mezīdūn*^[4563] bir rivāyetdür. Bir gülzār-ı cān-perverdür ki ṣemā'im-i fevehāt-ı nesīminden 'ömr-i ebedī ölmeyecek^[4564] deñlü bir ḥayāt ve nesāim-i nesīmāt-ı [FRA1 88a]cānber-ṣemīminden^[4565] ḥayāt-ı sermedī nüfihatü mine'n-nefehātür. 'İṣret-i [AG 231] [İB3 100a]bāḳīlerinüñ^[4566] sāḳī-i bezm-ārāsı^[4567] *ve saḳīhūm rabbūhūm ṣarāben taḥūrā*^[4568] ve ṣerbet-i ṣāfīlerinüñ cür'a-i rūḥ-efzāsı *min ke'sin kāne mizācuḥā kāfura*^[4569]. El-ḳıṣṣa: Eger ol yār-ı ḳadīm senüñle hem-dem ü nedīm olup menziliniz^[4570] ol maḳām-ı kerīm ola^[4571] *fe revḥin ve reyḥānūn ve cenneti na'īmīn*^[4572] diyüp Vefā-yı [MK8 86b]pür-ṣafā ol riyāz-ı na'īmüñ rıdḩvānına ve bāğ-ı ḥuld-i berīnūñ^[4573] bāğbānına bir nāmūs-ı emīn ve ṭāvūs-ı berīn uçurup Ḥüsn-i perī-cemālūñ^[4574] emriyle ḳaşr-ı^[4575] Vişāli ber-vechile tezyīn ve reşk-i ḥürupl-īñ itdiler. Kim sekiz cennet ḥürileri bāl u perī açmağa ve sidretü'l-müntehādan ol bāğ dağa^[4576] uçmağa istediler. *Yā leyte lenā ḥāzā fe efūze fevzen 'azīmā*^[4577] didiler. Andan Ḥüsn-i gül-i ruḥsār nesīm-i bahārı sünbülzār-ı bāğı 'izāra^[4578] ve Zülf-i 'ayyāra gönderüp didi kim: Bir gice Hindüñ [İS8 113b]ṭarrārı ile bāğuñ 'ayyārı^[4579] zindān-ı Zenaḥdāna varup Dilüñ

[4562] “Cennet, Allah’a karşı gelmekten sakınanlara uzak olmayacak şekilde yaklaştırılacak (Kuran-ı Kerim, 50/31).”

[4563] “Orada kendileri için diledikleri her şey vardır. Katımızda daha fazlası da vardır (Kuran-ı Kerim, 50/35).”

[4564] ölmeyecek: ölecek İS8

[4565] ṣemīminden: seminden MK8

[4566] 'İṣret-i bāḳīlerinüñ: 'İṣret-i sāḳīlerinüñ FRA1; 'İṣr MK8

[4567] bezm-ārāsı: bezm-ālāsı MK8

[4568] “Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir (Kuran-ı Kerim,76/21).”

[4569] “[İyiler ise,] katkısı kāfur olan içecekler dolu bir kadehten içerler (Kuran-ı Kerim,76/5).”

[4570] menziliniz: menzilin DY1, FRA1

[4571] ola: olsa FRA1

[4572] “O taktirde, ferahlık, huzur, güzel kokulu bitkiler ve naim cenneti vardır (Kuran-ı Kerim, 56/89).”

[4573] ḥuld-i berīnūñ: ḥulduñ AG, MK8, İS8

[4574] perī-cemālūñ: hūrī-cemālūñ MK8, İB3

[4575] ḳaşr-ı: ḳaşr u FRA1

[4576] dağa: +DY1, +FRA1

[4577] “Eğer Allah’tan size bir lütuf (zafer) erişirse, bu sefer de; sizinle kendisi arasında hiç tanışıklık yokmuş gibi şöyle der: ‘Keşke ben de onlarla beraber olsaydım da büyük bir başarıya (dükete) ulaşıyaydım.’ (Kuran-ı Kerim 4/73)”

[4578] 'izāra: 'izārda AG, MK8, İB3, İS8

[4579] bāğuñ 'ayyārı: +FRA1

selâsil ü aġlâlin ve ħayd u bendin götüreler. Ve devlet atına süvâr olup^[4580] yârin ħaşr-ı Vişâle getüreler.

Nazm(148) ^[4581]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

[DY1 90a]Seher çün germ olup^[4582] bāzārı mihrüñ

[AG 232]Aşar altın terāzūsın sipihrüñ

Anıñçün zühre germ itmişdi bāzār
Ki nağd-i 'ömre kızķun müşterivār

Meger mizāna gelmiş Yūsuf-ı mäh^[4583]
Ki genc açmış Zeliḫā-yı Sehergāh

[İB3 100b]Cihān vuşlat günü gibi ḫuceste
Şeb-i firķat gibi her guşşa-beste

[FRA1 88b]Seherden tırdı ol nūr-ı ilāhī
Zümürüd ḫubbenüñ zerrin-külāhı

[MK8 87a]Kemend atmaġa müşgīn-būlarıyla
Şikāra çıķdı ol āhūlarıyla^[4584]

Kuhistān mülkinüñ āhūlarıyla
Ḫoten şahrāsı miskīn-būlarıyla^[4585]

Şikāra 'azm idüp^[4586] şeh-bāz gibi
Urınmış altın üsküf bāz gibi

[4580] olup: idüp DY1, FRA1

[4581] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Meşnevī** AG, MK8, İB3, İS8; **Nazm** FRA1

[4582] olup: olur AG, İS8

[4583] Yūsuf-ı mäh: Yūsufvār DY1

[4584] Bu nazım için beyit sıralamsası nüshalar arasında bazı farklılıklar gözlenmektedir. Bu beyit AG, MK8, İB3, İS8 ve FRA1 nüshalarında sekizinci beyit; DY1 nüshasında altıncı beyit olarak aktarılmaktadır.

[4585] şahrāsı miskīn-būlarıyla: şahrā-yı miskīn-būlarıyla MK8

[4586] idüp: ider AG, İS8

Nesr^[4587]: Şeherden Hüsni-î ahû^[4588] vü Nazarla^[4589] ve^[4590] ğazâl-ı^[4591] mu‘anberler ile seyr-i kühsâr ve şîrâne ‘azm-i şikâr idüp yanınca Nâz u^[4592] Tebeşşüm-i ÷annâz-ı bād-pâyı cihân-peymâneler ile.

[AG 233] **Nazm(149)**^[4593]

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ülün

Şabâ yeline olmuşlar süvâre
Gül-i rengin gibi bād-ı bahâre

Gözi ahûlaruñ müşğîn kemendi
Yine şaldı peleng ü bebre bendi

Nesr^[4594]: Sünbül-mûlar kemendüñ zülfini pür-çin ve kemân-ebrûları^[4595] ğüşâde^[4596] kemîn^[4597] idüp

[İS8 114a] **Nazm(150)**^[4598]

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ülün

Kemendüñ şaldılar zülfine çini
Kemân-ebrûlar açdılar kemîni

Kemânuñ gördi ebrüsında zihler
Peleng ol kôrqudan giydi zirihler

[4587] Başlık: **Nesr**: -DY1

[4588] ahû: ahûlar DY1

[4589] Nazarla: DY1

[4590] ve: -DY1

[4591] ğazâl-ı: -DY1

[4592] u: -AG, -İS8

[4593] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Meşnevî** AG, İB3, İS8; **Meşnevî Li-müellifihî** MK8

[4594] Başlık: **Nesr**: -DY1

[4595] kemân-ebrûları: kemân-ebrûların DY1, FRA1

[4596] ğüşâde: +DY1, +FRA1

[4597] kemîn: nigîn MK8

[4598] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Meşnevî** AG, MK8, İB3, İS8

Dehān-ı segde^[4599] āhūlar giriftār
Raķīb ağızına düşmiş nitekim yār^[4600]

Görüp her biri bir müşğīn ğazāli
Segūñ ağıyāra dönmiş idi hāli

Bu kōrkudan gelüp dağlar^[4601] fiğāna
Yüzi dönmişdi şīrūñ erguvāna^[4602]

[DY1 90b][AG 234]Hevāda şu^cle-i peykān olup şem^c
Olur pervāneveş kuşlar aña cem^c

İrdürüp^[4603] ğūşına āvāzını tīr
[IB3 101a]Semā^c eylerdi meydān içre naķcīr

Deminden ʿālemi^[4604] yaķmağa nāra
Yılan dillü sūñüler döndi māra

Kemend olmuşdı iki başlu bir mār
Yudup^[4605] bebr ü pelengi ejdehāvār^[4606]

Ĥadeng-i sebze^[4607] rengūñ tāze servī
[MK8 87b]Helāk itdi görüp kebg-i tezervi^[4608]

Göründi her taraf çeşm-i ğazāla
Çemende^[4609] kanlu peykān gibi lāle^[4610]

[4599] segde: sügger MK8

[4600] yār: bār MK8

[4601] tağlar: tıfl MK8

[4602] Nazmın beşinci beyti olan bu beyit DY1 ve FRA1 nüshalarında aktarılmamıştır.

[4603] İrdürüp: İrüp DY1; -FRA1

[4604] ālemi: ʿademi DY1; -FRA1

[4605] Yudup: Yudidup DY1; -FRA1

[4606] Bu beyit FRA1 nüshasında bulunmamaktadır.

[4607] sebze: sebz MK8; -FRA1

[4608] Bu beyit FRA1 nüshasında bulunmamaktadır.

[4609] Çemende: İçinde MK8; -FRA1

[4610] Bu beyit FRA1 nüshasında bulunmamaktadır.

Şu deñlü canavârlar küşte oldı
Ki ‘arzuñ tül u ‘arzı püşte oldı^[4611]

Ƙızıl ırmağ idüp baħr-ı siyâhı
Deñizde ħaççere düşmişdi mâhî^[4612]

Nesr^[4613]: Andan âheste âheste ‘azm-i Ƙaşr-ı Vişâl ve serâ^[4614]-yı ittiħâd u ittişâl idüp ol gün^[4615]
vuşlat bârgâhı gülşen-i Dil-güşâda^[4616] mihr-i rüşenâyî^[4617] üzre urıldı. ^[İS8 114b]Ve devlet-i ħargâhı
bâğ-ı ^[AG 235]şafâda ‘ayn-ı âşinâyî^[4617] üstinde^[4618] Ƙurıldı^[4619].

Nazm(151) ^{[4620][4621]}

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

Perîler taħt urup ħavz u buñâra
Şu gibi aƣdılar^[4622] ol çeşmesâra

İrişdi Ƙubbe-i eflâka ħargâh
Ki bu menzilde aħşamlar yine mâh

Semâya hem-ser itdi deşt u dağı
Mehüñ ħargâhı vü mihrüñ otağı

Nesr^[4623]: Râvi eydür: Ol gice kim^[4624] Zülf-i ‘ayyâr resen-i müşğ-bârla ^[İB3 101b]Dil-i şehr-yârı
Yūsufvâr ol^[4625] çâh-ı Ken‘ândan^[4626] ve zindân-ı Zenaħdândan ħalâş idüp gün gibi tâc-ı zerrîn

^[4611] Bu beyit FRA1 nüshasında bulunmamaktadır.

^[4612] Bu beyit FRA1 nüshasında bulunmamaktadır.

^[4613] Başlık: **Nesr**: -DY1; ̸ FRA1

^[4614] serâ: sezâ İS8; -FRA1

^[4615] gün: -DY1, -FRA1

^[4616] dil-güşâda: dil-güşâdan MK8; -FRA1

^[4617] âşinâyî: âşiyânî İB3; -FRA1

^[4618] üstinde: üstine DY1; -FRA1

^[4619] Nesir başlığı ile aktarılan bu bölüm FRA1 nüshasında bulunmamaktadır.

^[4620] Başlık: **Manzüm** DY1; **Meşnevî** AG, İB3, İS8; **Meşnevî Li-mü‘ellifihi** MK8; ̸ FRA1

^[4621] Bu nazım FRA1 nüshasında bulunmamaktadır.

^[4622] aƣdılar: aƣarlar MK8; gitdiler İB3; -FRA1

^[4623] Başlık: **Nesr**: -DY1, -FRA1

^[4624] kim: -DY1, -FRA1

^[4625] ol: +DY1, +AG, +İS8

^[4626] Ken‘ândan: Ken‘ân DY1; -FRA1

ve çamervār çabā-yı sīmīn ile bir^[4627] ħink-i zerrīn-na^{le-}^[DY1 91a]süvār idüp^[4628] şāhāne kerr ü ferr^[4629]-i devletle^[4630] ve şevket-i salţanat ile rikābında Ĥüsnuñ ferzāneleri şaf şaf piyāde ve sulţān-ı ʿAşkuñ dīvāneleri bölük bölük pāy-ı esb^[4631] ü^[4632] pilinden fütāde olup Zülf-i dil-āverleri ve Zengbār-ı serverleri ^[MK8 88a]kemend-i^[4633] müşgīn ü kemend^[4634]-i ʿanberīn ile Dilüñ sağ u şolından^[4635] tefahħur^[4636]-ı ħātır ve tefrīḥ-i çalb-i fātur için^[4637].

[AG 236]Nazm(152) ^[4638]

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

[FRA1 89a]Kemīn açup kemān ebrūlar ile

Kemend oynar bu müşgīn^[4639] būlar ile^[4640]

Nesr^[4641]: Şikār şūretinde gül-geşt-i bāğ u bahār^[4642] ve temāşā-yı deşt^[4643]-i kühsār iderken ittifāç yolları bir ħarem-i sebzezāra^[4644] ve merğzār-ı cennet ^[İS8 115a]bahāra irdi kim Ĥüsni-i^[4645] dil-nüvāz Vefā ve Nāzla Türkistānuñ ġazāl-ı ħoş-būlarını dām-ı^[4646] kūhistānında^[4647] şikār ve

^[4627] bir: her DY1; -FRA1

^[4628] gün gibi tēc-ı zerrīn ve çamervār çabā-yı sīmīn ile bir ħink-i zerrīn na^{le-}süvār idüp: -MK8, -FRA1

^[4629] kerr ü ferr: ferr MK8; -FRA1

^[4630] devletle: devlet DY1; -FRA1

^[4631] pāy-ı esb: esb AG; -FRA1

^[4632] ü: -DY1, -İS8, -FRA1

^[4633] kemend-i: kendün MK8; -İB3, -FRA1

^[4634] kemend-i: kemān AG, MK8, İS8; -FRA1

^[4635] şolından: şolında: DY1; -FRA1

^[4636] tefahħur: tesrīḥ İB3; teşrīḥ MK8; -FRA1

^[4637] Nesir başlığı ile aktarılan bu bölüm FRA1 nüshasında bulunmamaktadır.

^[4638] Başlık: **Kelām-ı Manzūm** DY1; **Nazm** AG; **Meşnevī** MK8; **Beyt** İB3, İS8; -FRA1

^[4639] müşgīn: miskīn MK8, İB3; -FRA1

^[4640] Bu nazım FRA1 nüshasında Nazm (155) başlıklı bölümde nazımın dokuzuncu beyti olarak aktarılmaktadır.

^[4641] Başlık: **Nesr**: -DY1

^[4642] gül-geşt-i bāğ-ı bahār: gül-geşt-i bāğ u bahār: gül-geşt-i bahār İS8

^[4643] deşt: dest MK8

^[4644] sebzezāra: sebzezār FRA1

^[4645] Ĥüsni-i: Ĥüsni ü FRA1

^[4646] dām-ı: dāmen-i AG, İS8

^[4647] kūhistānında: kūhistānda MK8, İB3

āhūlar anıdan^[4648] eraf-ı detini^[4649] lālezār iderdi^[4650]. Nā-gāh ol^[4651] Dil^[4652]-i nāmdāru^[4653] em-i bīmārına ıradan bir gerd^[4654]-i mūg-bār u ubār-ı tūtiyā^[4655] grindi kim sūrmedān-ı hevā u hāki pūr-kūhl ü cilā ve dīde-i eflākı pūr-tūtiyā itmidi^[4656].

Nazm(153) ^[4657]

Mefā'īlūn Mefā'īlūn Fe'ūlūn

Grindi bir ubār-ı tūtiyāvār
Gūzeller hıttā gibi anberīn bār^[4658]

Tozup tozup ^[İB3 102a]gelūr gūlzār iinde
Hıttā-ı dil-ber gibi ruhsār iinde

Bir āhū gzlı aplan sīnelū īr
ovar ahrāda bir āhū-yı nacīr

^[AG 237]Hādenginden peleng olmı ziri-pū
Neheng āhen siper almıdı ber-dū

Eline almı iki dillū bir mār
uanmı Zū'ī-fiārı ejdehāvār

[4648] anıdan: katından MK8

[4649] detini: deti FRA1

[4650] iderdi: idūp DY1; ider FRA1; iderken İB3

[4651] ol: -DY1

[4652] Dil-i: +DY1, +İB3, +FRA1

[4653] nāmdāru: nā-murādū: FRA1

[4654] gerd: kūh MK8, İB3

[4655] ubār-ı tūtiyā: +DY1, +FRA1

[4656] kim sūrmedān-ı hevā u hāki pūr-kūhl ü cilā ve dīde-i eflākı pūr-tūtiyā itmidi: -DY1

[4657] Balık: **Menevī**: -DY1

[4658] Nazmın ilk beyti DY1 nūshasında bir nceki nesir blūmūn son cūmlesi olarak aktarılmaktadır.

Demür zencîr urup bād-ı şabāya
Licām urmuş dehān-ı ejdehāya

[DY1 91b]Kemend-ħalka sîne-tāb virmiş
Ecelden tığına zehr-āb virmiş

Ruħı^[4659] gül-reng atı^[4660] gülgün donı al
[MK8 88b]Başından ayağa āl üstine āl

Eritmiş ehl-i aşkuñ bağı yağın
Uyarmış Ğüsnünüñ^[4661] rüşen-çerāğın

Şikār ardınca uçmuş bāz gibi
Kanat бүkmiş gelür şeh-bāz gibi

[FRA1 89b]Nesr^[4662]: Çün kim Ğüsn-i gül-ruhsār bād-pāy-ı bād^[4663] reftār^[4664] ve kuvvet-i nesim-
i bahār ile [İS8 115b]ol perilerden cüdā olup bir zamān gitdi. Ğhir ħarāmī gözleri uğrın uğrın
tecessüs-i rāh ve düzdāne düzdāne^[4665] yolları nigāh itdi. Şehr-i Dīdāruñ^[4666] [AG 238]cānib-i
kıblesinden^[4667] bir tecellī-i dīdār^[4668] u pertev-i envār gördi. Kim şaşa'a-i cālem-tābından^[4669]
āteş-i Tūr-ı Mūsā^[4670] gibi dağ u daş kapkara yanmış. Ve lem'a-i āftābından elmās deñizi^[4671]
gibi baħr-ı hevā çalkānmış idi.

[4659] Ruħı: Dağı DY1, FRA1

[4660] atı: -DY1, -FRA1

[4661] Ğüsnünüñ: Ğüsnüñ AG, İS8

[4662] Başlık: Nesr: -DY1

[4663] bād: şafā FRA1; -AG, -MK8, -İB3, -İS8

[4664] reftār: reftār ile AG, MK8, İB3, İS8

[4665] düzdāne düzdāne: düzdāne AG, İS8

[4666] Dīdāruñ: Dīdār İB3

[4667] kıblesinden: kıblesinde DY1, MK8

[4668] bir tecellī-i dīdār: -MK8

[4669] cālem-tābından: -FRA1

[4670] Mūsā: +DY1

[4671] deñizi: -DY1

[İB3 102b]Nazm(154) [4672]

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Görür gün gibi^[4673] binmiş şîre bir mäh^[4674]

Urınmış nürdan göklerde ħargāh

Şaçı çevgānın urmuş^[4675] gökde aya

Güzellik tobın ağdurmış^[4676] semāya

Kaşı yayıyla şayd itmege cānı

Getürmüş iki 'anberden kemānı

Doğuz kat çarĥa urmuş tāk-ı eyvān

Yedi iqlīme olmuş ĥük-m-i^[4677] fermān

Öñince pīlden inmiş şeh-i Hind

Piyāde hep öninde^[4678] server-i Sind

Binüp bir yedi başlı ejdehāya

Süvār olmuş gelüp bād-ı şabāya

Görince bir birini ħaldı^[4679] ĥayrān

Hevālardan şanavber gibi lertzān

[DY1 92a][AG 239]Baş üzre el koyup şimşād gibi

[MK8 89a]Yüz urdı bir birine bād gibi

İki^[4680] rāğīb biri^[4681] birine mergüb

İkisi daĥi tālīb iki maṭlūb

[4672] Başlık: **Manzūm** DY1; **Meşnevī** AG, İB3, İS8; **Meşnevī Li-mü'ellifihī** MK8; **Nazm** FRA1

[4673] gibi: gice DY1, AG, MK8, FRA1

[4674] mäh: mār MK8, FRA1

[4675] urmuş: atmış İB3

[4676] ağdurmış: ağdurdı MK8

[4677] ĥük-m-i: ĥükmi DY1, AG, İS8, FRA1

[4678] önünde: önince MK8, İB3, FRA1

[4679] ħaldı: ħalup DY1, MK8, FRA1

[4680] İki: İlki AG, MK8, İB3, İS8

[4681] biri: bir MK8, FRA1

[İS8 116a] Birisi yedi iklimüñ penâhı
 Birisi iki ʿâlem pâdişâhı

Külâhı anuñ irmiş fark-ı mâha
 Bu koymuş mâhı^[4682] bir zerrîn-külâha

[FRA1 90a] İki mirʿât nūr-i züʾl-celâli
 Biri birine göstermiş cemâli

Bu peydâ andan ol bundan hüveydâ
 İki âyinedür bir naqş-ı peydâ

Biri şemʿüñ eritmiş bağı yağın
 Biri pervânededen yakmış^[4683] çerâğın

Biri gül bağlamış sünbüllerinde
 Benefşe var birinüñ [İB3 103a] güllerinde

Biri olmuş iki^[4684] dünyâ belâsı
 Biri birinüñ olmuş mübtelâsı

İderken bir belâdan kişî^[4685] biñ âh
 [AG 240] Belâyı iki yerden virmiş Allah

Birinüñ nâr-ı hüsni nûra^[4686] dönmiş
 Biri uçmağdan inmiş hûra dönmiş

[4682] mâhı: mâh İS8; mâʿ MK8

[4683] yakmış: yaqar İB3

[4684] iki: bu DY1, FRA1

[4685] kişî: günde DY1, FRA1

[4686] nûra: nâre DY1, FRA1

Nesr^[4687]: Hüsniñ raḥş-ı^[4688] felek-reftârı^[4689] hâricü'l-merkezini^[4690] seyr iderken rüçü^c ve nigārīn kamer-ruḥ bir^[4691] yüzden^[4692] daḥi tülûc idüp zamīr-i münīrine^[4693] ol bedr-i tamām ve gāh^[4694] Keyvān u Behrām geldi. Āḥir eyitdi^[4695]: Bu māh-ı şafaḫ-pūş ve bu^[4696] nev-hilāl^[4697] i ḥalka-be-gūş ^cacebdür ki^[4698] benüm şāhum ve^[4699] ol güneş şüretlü^[4700] māhum degilse didi^[4701].

Nazm(155)^[4702]

Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

Libāsından hele bir şāha benzer
Şafaḫlar giydüğinden māha benzer

^cAcebdür kim benüm şāhum degilse
Felek kaçırındağı māhum degilse

[DY1 92b] [İS8 116b] Benüm şāhīn baḫışlumdur bu şebbāz
Şikār ardınca kılmış bunda pervāz

[MK8 89b] Mebbādā fevt ola fırsat bahārı
Kıla bu dāḡ-ı ḥasret lālezārı

Revān raḥşından indi bād gibi
[AG 241] Zemīne sāye-i şimşād gibi

[4687] Başlık: **Nesr**: -DY1, -AG

[4688] raḥş-ı: +DY1, +FRA1

[4689] reftârı: ruḥsârı MK8

[4690] hâricü'l-merkezini: hâricü'l-merākizin İB3

[4691] bir: bu DY1

[4692] yüzden: yerden İB3

[4693] münīrine: münīrle AG, MK8, İS8, FRA1

[4694] gāh: +DY1

[4695] eyitdi: +DY1

[4696] bu: +DY1

[4697] nev-hilāl: hilāl DY1, FRA1

[4698] ki: DY1

[4699] ve: DY1

[4700] şüretlü: yüzlü DY1, FRA1

[4701] didi: +DY1

[4702] Başlık: **Nazm** DY1, FRA1; **Meşnevî** AG, MK8, İS8; **Şîr** İB3

Elif addini sımın dāl ıldı

O servüñ pāyına alāl ıldı

[FRA1 90b]Zemın üstinde ar urup felekvār
Semā'a girdi iki māh-ruhsār

anavber gibi el aup niyaza

[IB3 103b]Aya üstinde durdılar namaza

Tecellıden dü-ālem geldi vecde

İki büt birbirine ıldı secde

Zihı vadet ki anlar vāhid oldu

Ki hem mescūd olup hem sācid oldu

Teāal-Allāh zihı nūr-ı muahhar

Ne o mescūd olur Allāhu Ekber

Aalar durdılar af af ıyāma

Ki ya'ni biz daı uydu imāma

Teehhüdden varup dalar uū'a

Sücüda indi hem gökler rukū'a

ü ıldılar rukū'ı vü ıyāmı

Biri birine virdiler selāmı

İki nāz ehli arz idüp niyāzı

Biri birine ıldılar namāzı^[4703]

[AG 242]Selām olsun bunuñ gibi namaza

Ki Cibrıl el amı anda niyāza^[4704]

[4703] Nazmın beyit sıralamasında on beinci sıradaki bu beyit, DY1, MK8 ve İS8 nüshasında on altıncı beyit olarak aktarılmaktadır. Ayrıca bu beyit MK8 nüshasında bulunmamaktadır.

[4704] Nazmın beyit sıralamasında on altıncı sıradaki bu beyit, DY1 nüshasında on beinci beyit olarak aktarılmaktadır.

Çü hatm idüp du'âyı vü şenâyı
İderler birbirine merhabâyı

Yüz urup Ka'be gibi her yaqadan
Tavâf eylerdi biri birin şafâdan

[MK8 90a] [İS8 117a]Nazar itdükde gördi şâh-ı leşker
Bir iken iki şâh olmuş berâber

[DY1 93a]Pes andan soñra mâh-ı mihr-ruhsâr
Rikâbın öpdi ol şâhuñ kamervâr

Ki^[4705]Hüsrevler kapuñda benden olsun
Cihân serverleri efkenden olsun

Hemîşe bedr-i [İB3 104a]hüsnuñ gibi ey mâh
Seni günden güne var itsün Allâh

Cemâlün üzre alnuñ gibi şâhum
Günüñ günden yeg olsun pâdişâhum

[FRA1 91a]Gül-i ter gibi meyl idüp şabâya
[AG 243]Ne yeller esdi geldün bu araya

Güneş yüzlüm eger itmezseñüz 'âr
Müşerref eyleñüz bir gölgelikvar

Qadem-rence kılursañ n'ola şâhum
Senüñdür bende-ğâne pâdişâhum

Çerâğ-ı meh ki mihrüñ pertevîdür
Giceler tekyesi dervîş evidür

Aña kim ins ü cinn olmuşdı me'mûr
Nedîmi hüdhüd idi hem-demi mûr

^[4705] Ki: Kamervâr: DY1, AG, FRA1

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Âhî mahlasını kullanan Benli Hasan Çelebi, 1476 senesinde Niğbolu'nun Tirsinik köyünde dünyaya gelmiş, çalışmamıza konu olan Hüsni ü Dil adlı eserini kaleme aldığı sene olan H 923 / M 1517 senesinde Karaferya'da vefat etmiştir.
2. Kısa süren ömür serüvenine bir divan, yarım kalmış bir Hüsrev ü Şîrîn hikâyesi ve Hüsni ü Dil anlatısı yazma başarısı göstermiştir. Yazdığı bu eserlerle itibar görmüş bir şairdir. Hüsrev ü Şîrîn'i yazdığı dönemde şiirlerini gören Yavuz Sultan Selim'in beğenisini kazanır.
3. Hüsni ü Dil anlatısı ilk olarak İranlı şair Fettâhî tarafından kaleme alınmıştır. Daha sonra Türk edebiyatında Lami'î Çelebi, Benli Hasan Çelebi, Gedizli Keşfi, Yenipazarlı Vâlî, Muhyî-i Gülşenî tarafından kaleme alınmıştır. Bu eserlerin mevcut nüshaları üzerinden çeşitli lisans bitirme tezi, yüksek lisans tezi, doktora tezi çalışmaları yapılmış ayrıca eserleri tanıtmaya yönelik ya da eserin transkripsiyon harflerine aktarılmasından oluşan yayınlar gerçekleştirilmiştir. Bu isimlerin dışında Ehlî (ö. 1601), Sabrî (ö. 1645), Reşîd (ö. 1918) ve Sıdkî adlı şairlerin de Hüsni ü Dil adında eserleri olduğu çeşitli kaynaklarda aktarılmaktadır.
4. Hüsni ü Dil anlatısının nüshaları üzerine yaptığımız araştırmalar sonucunda yurt içinde altmış dokuz nüsha, yurt dışındaki kütüphanelerde otuz nüsha ve Çaylak Tevfik tefrikasına ait yurt içinde on üç, yurt dışında 4 adet kütüphane kaydına ulaşılmış bulunmaktayız. Hüsni ü Dil anlatısı, aynı zamanda Âhî'nin vefat ettiği H 923 / M 1517 senesinde Karaferye'de kaleme alınmıştır.
5. Süslü nesir örneği olan Hüsni ü Dil anlatısında se'c-i mutarraf, se'c-i mütevâzın ve sec'-i mütevâzî türlerine oldukça fazla örnek vardır. Bu kullanımlar büyük bir bölümü nesir türünde kaleme alınan anlatının okunmasını da kolaylaştırmaktadır.
6. Hüsni ü Dil anlatısında nesir bölümler arasına serpiştirilmiş yüz elli beş civarında nazım tespit edilmiştir. Bazı nüshalarda nazım olarak aktarılan ifadeler, vezinleri ile ilgili değerlendirmelerimizin ardında uygun bulunan türde paylaşılmıştır.
7. Gerek Âhî'den gerekse Hüsni ü Dil ve Hüsrev ü Şîrîn adlı eserinden bahseden kaynaklar, Âhî'nin bu iki eserinde ortak kullandığı beyitler olduğu bilgisini aktarır. Bu iki eser arasında toplam otuz dört tane beyit aynen tekrar edilmiştir.

8. Nesir bölümler arasına serpiştirilen nazımlarda, hezec bahrinden üç aruz kalıbı, rezec bahrinden bir aruz kalıbı, remel bahrinden dört farklı kalıp, hafif bahride bir aruz kalıbı, muzârî‘ bahrinde iki aruz kalıbı ve müctes bahrinde bir aruz kalıbı tercih edilmiştir. Mesnevi yazım geleneğinde oldukça fazla kullanılan “*mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ülün*” şeklindeki hezec bahri kalıbı Âhî’nin nazımlarında en çok tercih ettiği kalıp olarak öne çıkmaktadır. Nitekim Âhî’nin bu kalıpta seksen iki tane nazım kaleme almıştır.

9. Hüsn ü Dil anlatısında yüz yetmiş dört defa ayet iktibas yapılmıştır. Bunun yanı sıra klâsik edebiyat geleneğimizde sıklıkla kullanılan motiflere yer verildiğini söyleyebiliriz.

10. Hüsn ü Dil anlatısı nazım-nesir karışık kaleme alınmış bir anlatıdır. Klâsik Türk edebiyatı adını verdiğimiz döneme ait mesneviler, halk hikâyeleri ve tahkiyeye dayalı anlatılar, Tanzimat edebiyatı dönemi ile birlikte edebiyatımızda görülmeye başlayan roman türündeki eserler ile çeşitli benzerlikler göstermektedir. Klâsik Türk edebiyatı dönemine ait bu eserlerin roman türü ile olan benzerliklerini anlatıda olay örgüsü, anlatıcı bakış açısı, karakterler, anlatıda zaman ve anlatıda mekân olarak sıralayabiliriz.

11. Hüsn ü Dil anlatısının roman tekniği açısından incelenmesinden şu çıkarımlarda bulunabiliriz: vaka halkaları şeklinde belirlenen olaylar bütününde metin halkalarını oluştururken, metin halkalarının birleşmesi sonucunda da anlatının olay örgüsü tamamlanır. Hüsn ü Dil anlatısı da vaka halkalarının oluşturduğu metin halkalarından müteşekkil bir olay örgüsüne sahiptir. Bu anlatıları kaleme alan anlatıcı için belirli bir bakış açısı olması söz konusudur. Anlatıda kullanılan dilden hareketle anlatıcıyı konumlandırırız. Hüsn ü Dil anlatısı Tanrısal/Hâkim bakış açısı ile kaleme alınmış olup gerek konunun işlenişinde gerekse ifadelerde bu bakış açısına özgü kullanımlar tespit edilmiştir. Anlatılar başkişi çevresinde konumlandırılan kişilerle kurgulanır. Anlatı başkişisi Dil ile ilişki içerisine giren norm karakterler, kart karakterler ve fon karakterler olarak ayırdığımız kişiler anlatının kişiler dünyasını oluşturmaktadır. Anlatının zaman bahsinde vaka zamanı, anlatma zamanı ve okuma zamanı olmak üzere üç farklı zaman söz konusudur. Anlatının vaka zamanı olayın gerçekte ne zaman yaşandığı ile ilgilidir. Hüsn ü Dil anlatısında gerçek bir vaka zamanı söz konusu değildir. Anlatıyı kaleme alan Benli Hasan Çelebi tarafından kurgulanmış bir hikâye olduğu için gerçek bir vaka zamanından söz edemeyiz. Anlatma zamanı olarak Benli Hasan Çelebi’nin eserini

kaleme aldığı yıl olan H 923 / M 1517 senesini kabul etmekteyiz. Anlatının okuma zamanı ise bizim bu çalışmayı yapmak üzere eserin nüshalarına ulaşarak yapmış olduğumuz okuma zamanı kabul etmekteyiz. Olay örgüsünün yaşandığı coğrafya ise anlatının mekân unsuru başlığı altında incelenmiştir. Hüsn ü Dil anlatısında geniş bir coğrafya kullanılır. Nitekim Dil'in babası Akl, Doğu dünyasını hâkimiyeti altında bulduran bir kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak anlatı boyunca kullanılan mekân adları gerçek hayatta olmayan yer adlarıdır. Kullanılan tüm mekân adları sembolik manada bir takım çağrışımları ifade etmektedir. Konunun bütününden hareketle bu mekân adları kullanılan kişi adları ile birlikte kimisi Dil'in benliğini algılamasının önündeki engelleri kimisi de hakikat âleminin gerçekleri ifade eden adlardır.

12. Hüsn ü Dil anlatısı ilk bakışta anlatı kişileri arasında yaşanan bir aşkı anlatıyormuş gibi gözükse de gerek anlatı kişileri için tercih edilen isimler gerek yer adları ve mekân isimleri göz önünde bulundurulduğunda muazzam bir sembolik dil kullanımdan bahsetmemiz gerekir. Hüsn ü Dil anlatısı sembolik manada anlatı başkişisi Dil'in, varlığını sorgulama ve insan-ı kâmil olma yolundaki macerasını anlatmaktadır.

13. Anlatı başkişisi Dil'in yaşam serüveni rutin yaşam, farkına varış, mücadeleye atılma, yolculuk, vuslat şeklinde beş başlıkta incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Dil'in dünyaya gelmesi ile başlayan yaşantısından ab-ı hayatı duymasına kadar olan bölüm rutin yaşam olarak ayrılmıştır. Bu süreçte Dil, kendisi için biçimlendirilmiş bir yaşam içerisinde konumlanmaktadır. Ab-ı hayatı duymasının ardından ona ulaşma arzusuna kapılması ile başlayan ve Nazar'ın yolculuğa çıkarıldığı bölüm mücadeleye atılma olarak ayrılmıştır. Dil'in Beden şehrinden ayrılma düşüncesine kapılması ile birlikte Akl'ın ona engel olmak üzere karşısına çıkardığı zorluklar Dil'in var olma mücadelesindeki yolculuk aşamasını teşkil eder. Vuslat başlığı ile son bulan bölümde ise iki sevgilinin kavuşması anlatılmaktadır.

14. Çalışmamızın karşılaştırmalı metin bölümünde beş nüshanın karşılaştırılması yapılmıştır. Bu karşılaştırma için belirlenen beş nüshanın belirlenmesinde tüm nüshalar gözden geçirilmiştir. Çalışmamızın merkezine aldığımız Diyarbakır Nüshası (D), harekeli metin olması sebebiyle diğer tüm nüshalardan ayrılmaktadır. Bunun yanı sıra diğer nüshalarda olmayan nazım ve nesir bölümler sebebiyle incelemeye dâhil edilmiştir. Çalışmanın ikinci grubunu tek

eseri olarak ayırdığımız Çaylak Tevfik'in Asır Gazetesinde tefrika ettiği matbu eser(AG) matbu olması, diğer nüshalarda kullanılmayan başlıklara yer vermesi sebebiyle çalışmaya dâhil edilmiştir. Üçüncü nüsha grubunu temsilen Ankara Milli Kütüphanede bulunan nüsha (MK8), dördüncü nüsha grubunu temsilen İstanbul Beyazıd Devlet Kütüphanesinde bulunan nüsha (İB3), beşinci nüsha grubunu temsilen İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan nüsha (İS8), altıncı nüsha grubunu ise Fransa Milli Kütüphanesinde bulunan nüsha (FRA1) temsil etmektedir. Nazım ve nesir bölümlere ait bir takım farklı başlık kullanımları, sözcük ve cümle boyutundaki farklılıklar sebebiyle bu nüshalar çalışmamıza dâhil edilmiştir.

15. Yapmış olduğumuz çalışma ile klâsik Türk edebiyatı dönemine ait nesir, nazım-nesir karışık kaleme alınmış olan anlatıların, bu günkü roman inceleme yöntemleri ile incelenebileceği ortaya konulmuştur. Ayrıca yapmış olduğumuz inceleme sonucunda Hüsn ü Dil anlatısının bir aşk hikâyesi olmaktan öte anlatı kahramanının mânâ âlemini anlamlandırma serüvenini işlediğini ifade edebiliriz. Bu açıdan ele alındığında anlatı kişileri için seçilen isimler ve mekân adları gerçeklikten uzak olup sembolik manaları ile öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Açıl, B., (2010) *Muhyîs Husn u Dil: Allegorical Work*, Bogaziçi University, Institute for the Graduate Studies in the Social Sciences, Doctor of philosophy in Turkish language and literature, Ankara.
- Ağra, C., (2003) *Âhî Divanı Üstüne Bir Yorum Denemesi*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Ahterî, Kırkılıç, H. A., Sancak, Y. (yay. haz.) (2009) *Ahterî Mustafa Efendi, Ahter-i Kebir*, Ankara: TDK yay.,
- Aktaş, Ş., (1983) Roman Olarak Hüsn ü Aşk, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 27, s. 94/108.
- _____ (2003) *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ali Şîr Nevânî, Ayan, H. vd., (yay. haz.), (1995) *Ali Şîr Nevânî, Mecâlisü 'n-nefâyîs*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları.
- Alioğlu, G., (1998) *Fettâhî Nîşâbûrî ve Hüsn ü Dil*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı,
- Âşık Çelebi, Kılıç, F. (yay. haz.) (2010) *Âşık Çelebi Meşâ'irü 'ş-Şu 'arâ*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 1. Cilt.
- Ateş, S., (trsz.) *Kur 'ân-ı Kerîm ve Meâli*, Ankara: Kılıç Kitabevi.
- Ayan, Ü., (1987) *Lami 'î Çelebi 'nin Hüsn ü Dil 'i (İnceleme-Metin)*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baltacı Cç, (1989) *Tasavvuf Lügati*, İstanbul: Elif Neşriyat.
- Beyânî, Eydurân A. S., (yay. haz.) (tarihsiz) *Beyânî, Tezkiretü 'ş-Şu 'arâ*, , Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Kültür Eserleri 3216, e-kitap ()
- Bursalı Mehmed Tahir, (1333) *Osmanlı Müellifleri*, C.1-2, İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Campbell, J. ,(2000) *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, çev. Sabri Gürses,, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Cebecioğlu, E., (2005) *Tasavvuf terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul: Anka Yay.
- Clausen S.G., (1972) *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford: Oxford University Press.
- Çakır, M., (1998) *Âhî 'nin Hüsn ü Dil 'i*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

- Devellioğlu, F., (2010) *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 26. Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C., (1983) *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.
- Doğan, A., Rumeli Şairlerinden Âhî'nin Şiirlerinde Kimsesizlik Duygusu, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* / 2012-2 (Temmuz-Aralık) - Balkan Özel Sayısı - II, s. 202-214)
- Dvorak, R. (*Hüsn ü Dil Persischa Allegorie von Fettâhî aus Nisapurhrsg, Übers und erklart und Mit Lamii's Turkischer Bearbeitung Vergliechen*, Wien: Denkschriften der Akademie, 1889).
- Elade, M. (1994) *Ebedi Dönüş Mitosu*, Ankara: İmge Kitabevi
- Evlîyâ Çelebi, Robert D., Kahraman, S.A., Dağlı, Y., (1999) *Evlîyâ Çelebi Seyahâtnâmesi*, Ankara: Yapı Kredi Yayınları.
- Fettâhî – Hüsn ü Dil*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Yer Numarası: TY 4721/3 vr.51b-75a
- Gibb, E. J. W., (1999) *Osmanlı Şiir Tarihi*, C. I-II, terc. Ali Çavuşoğlu, Ankara: Akçağ Yayınları.
- İçli, A., (2010) Hüsn ü Aşk Mesnevisi Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerler Üzerine Bir İnceleme, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 20, S. 2, s. 57-78
- _____ (2014) *Fasîh-i Mevlevî Gül ü Mül*, Ankara: Sage Yayıncılık.
- İslam Ansiklopedisi, C1, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004
- İpekten, H., (1988) *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Jung, C.G., (2012) *Dört Arketip*, çev. Z. A. Yılmaz, İstanbul: Metis Yayınları.
- Kanar M., (1998) *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, İstanbul: Birim Yayınları.
- _____ (1993) *Büyük Türkçe - Farsça Sözlük*, İstanbul: Birim Yayınları.
- _____ (2010) *Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Derin Yayınları.

Kılıç, M.E., (2005) *Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası, Sufi ve Şiir*, İstanbul: İnsan Yayınları.

Kınâlızâde Hasan Çelebi, (1989) *Tezkiretü's-Şuara*, 1-2. cilt, Ankara: TTK Yayınları.

Korkmaz, R., (1997) *Sabahattin Ali – İnsan ve Eser*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Köksal, M.F., (1998) *Âhi'nin Hüsrev ü Şîrîn Mesnevîsi*, Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 6.

Kurt, Ş., (2009) *Kuran-ı Kerim Sözlerini Bulma Kılavuzu*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Lami'î Çelebi— Hüsn ü Dil İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Efgani Şeyh Ali Koleksiyonu, Yer

Numarası: Yz. 54.

Latifi, İsen, M. (yay. haz.) (1990) *Latîfi Tezkiresi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Mehmet Süreyya (1308-1311) *Sicill-i Osmânî veya Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye*, C.I, C.4, İstanbul:

Matbaa-i Âmire.

Mermer, A.-Koç, N., (2005) *Eski Türk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Mevdûdî, S.E.A., *Kur'an'ın Dört Temel Terimi (İlah, Rab, Din, İbadet)*, çev. Mahmut

Osmanoğlu, İstanbul: Özgün Yay., 2001

Muallim Naci, Kartal, A. (yay. haz.), (2009) *Lugat-ı Naci*, Ankara: TDK Yayınları.

Muhyî-i Gülşenî, Hüsn ü Dil, Kahire Dârü'l-kütübi'l-kavmiyyeti'l-Hidîviyye, Yer Numarası: 7128,

vr.253b-270a

Nuhoğlu, G., (2010) *Fettâhî Nişâbüri ve Hüsn ü Dil Tercümesi*, Şarkiyat Mecmuası, S.17.

Öztuna, Yılmaz (1978) "Sabrî", *Türk Ansiklopedisi*, C.27, Ankara:

Pala, İ., (2004) *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları.

Pakalın, M. Z. (2004) *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Parlatır İ., (2011) *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 4. Baskı, Ankara: Yargı Yayınları.

Redhouse, Toparlı, R., Yılmaz, Y., Eyövgü B., (2009) *Redhouse, S.J.W, Müntehabat-ı Lugat-ı*

Osmaniye, Ankara: TDK Yay., 2009

_____ (1997) *Türkçe-İngilizce Redhouse Sözlüğü*, 16. Baskı, İstanbul: Sev Matbaacılık.

Rızâ Seyyid Zehr-i Mâr-zâde (1315) *Tezkire-i Rızâ*, İstanbul: İlkadım Matbaası.

Riyâzî Mehmed, *Tezkire-i Şuarâ*, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi No: 3871.

Sezen, T., (2017) *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü,

Yayın No. 26, Ankara: Sistem Ofset Basım Yayın.

Steingass, F., J., (2005) *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Sungur, N., (1994) *Âhî Divanı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Şemseddin Sami (2009) *Kâmûs-ı Türkî*, Ankara: Kapı Yayınları.

Şenel, A., (1998) *Lami'î Çelebi Hüsn ü Dil, İnceleme-Metin*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi),

Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tanyeri, M.A., (1999) *Örnekleleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Tezkire-i Sehi, nşr. Muhammed Şükrü, İstanbul: Matbaa-i Amedî, (1325)

Tulum, M., (2013) *Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü*, 1.Baskı, İstanbul: Kapı Yayınları.

Uludağ, S., (2012) *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Ünver, İ., (2008) Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler, *Turkish Studies*, Vol.3/6,s.1-46

Yazar, S., (2009) XVI. Yüzyıl Şairlerinden Gedizli Keşfi ve Hüsn ü Dil Tercümesi, *Journal of Turkish*

Studies / Türklük Bilimi Araştırmaları, C. XXX/II, Cem Dilçin Armağanı, s. 245-286.

Yenipazarlı Vâlî, Hüsn ü Dil, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş Numarası: FY21

Yenipazarlı Vâlî, Köksal, M. F., (2003) *Yenipazarlı Vâlî, Hüsn ü Dil (İnceleme-Tenkitletli Metin)*, İstanbul:

Kitabevi Yayınları, 2003

Hüsn ü Dil Nüshaları

- Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi, Demirbaş No: 05 Ba 1626.
 Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi, Demirbaş No: 05 Ba 1878.
 Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Demirbaş No: 13642.
 Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Demirbaş No: 46048
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: A 4629.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: 06 Mil Yz. A 63.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: 06 Mil. Yz. 3169.
 Ankara Milli Kütüphanesi, Demirbaş No: 06 Mil. Yz. A. 3426.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: 06 Mil. Yz. A. 3644.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: 06 Mil. Yz. A. 8931/10.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: 06 MK. Yz. A. 4007.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: FB 471/1.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: Yz. A. 3644.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: 03 Gedik 18061/1.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: 06 Hk 929.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: 06 Hk 978.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: 06 Hk 3294.
 Ankara Milli Kütüphane, Demirbaş No: 18 Hk 42
 Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, Demirbaş No: 1051.
 Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 1204.
 Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 4853.
 Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 822.
 Diyarbakır Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 1575.
 Erzurum Atatürk Üniv. Merkez Ktp., Demirbaş No: 250-484 ASL.
 Erzurum Atatürk Üniv. Merkez Kütüphanesi, Demirbaş No: 18744 SÖ.
 İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, Demirbaş No: 212.
 İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Demirbaş No: 1669/1.
 İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Demirbaş No: 5369/1.
 İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Demirbaş No: 5370.
 İstanbul Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 34 Ma 409/2.
 İstanbul Millet Kütüphanesi, Demirbaş No: 34 Ae Edebiyat 176.

- İstanbul Millet Kütüphanesi, Demirbaş No: 34 Ae Edebiyat 177.
- İstanbul Nuruosmaniye Yazma Eser Ktp., Demirbaş No: 34 Nk 3768.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 284.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 286.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 333.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 379.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 411.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 503.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 623.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 731.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 858.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 1837.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 2561.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 2561 mk.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 3735.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 3736.
- İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Demirbaş No: 3876.
- İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı, Demirbaş No: 2199 R.850.
- İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı, Demirbaş No: 2200 E.H.1656.
- İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Demirbaş No: 50-252.
- İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Demirbaş No: T 710.
- İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Demirbaş No: T 1960.
- İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Demirbaş No: T 3036.
- İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Demirbaş No: T 3083.
- İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Demirbaş No: T 3094.
- İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Demirbaş No: T 3801.
- İstanbul Yapı Kredi Bankası Sermest Çifter Ktp. , Demirbaş No: 269.
- Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi, Demirbaş No: 10980.
- Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi, Demirbaş No: BY8265.
- Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi, Demirbaş No: 13527.
- Konya Mevlana Müzesi Kitaplığı, Demirbaş No: 1660/1.
- Konya Mevlana Müzesi Kitaplığı, Demirbaş No: 2934/1.
- Kütahya Tavşanlı Zeytinoğlu Kütüphanesi, Demirbaş No: 366.
- Manisa İl Halk Kütüphanesi, Demirbaş No: 45 Hk 1387/1.

- Manisa İl Halk Kütüphanesi, Demirbaş No: 45 Hk 1388.
- Manisa İl Halk Kütüphanesi, Demirbaş No: 45 Hk 2755/2.
- ABD - Michigan Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş No: GRAD PL 248.
- ABD- New Jersey-Princeton Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş No: Garrett. Collection Yahuda Series
Ottoman Turkish 2004Y.
- Almanya Milli Kütüphanesi, Demirbaş No: Ms.or.oct. 1048 Staatsbibliothek.Berlin.
- Almanya Milli Kütüphanesi, Demirbaş No: Ms.or.oct. 1597 Staatsbibliothek.Berlin.
- Almanya-Milli Kütüphanesi, Demirbaş No: Ms.or.oct. 2059 Staatsbibliothek.Berlin.
- Avusturya-Dükalık Kütüphanesi, Demirbaş No: pt.221/Seetzen:Nr.168.
- Avusturya Milli Kütüphanesi, Demirbaş No: N.F. 96a.
- Avusturya Milli Kütüphanesi, Demirbaş No: N.F. 96b.
- Avusturya Milli Kütüphanesi, Demirbaş No: Mxt. 462.
- Fransa Milli Kütüphanesi, Demirbaş No: Regius TURC358.
- Fransa Milli Kütüphanesi, Demirbaş No: Regius 1457.
- İngiltere - Bodleian Kütüphanesi, Demirbaş No: MS.Turk.e.43.
- İngiltere Milli Kütüphanesi, Demirbaş No: Or.5905.
- İtalya - Vatikan Kütüphanesi, Demirbaş No: Vat.Turco 20.
- İtalya - Vatikan Kütüphanesi, Demirbaş No: Vat. Turco 338.
- Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye, Demirbaş No: 12.
- Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye, Demirbaş No: 13.
- Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye, Demirbaş No: 95.
- Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye, Demirbaş No: 128.
- Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye, Demirbaş No: 185.
- Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye, Demirbaş No: 254.
- Mısır Dârü'l-kütübi'l-kavmiyye, Demirbaş No: 1066.
- Mısır-Kahire-Hidiv Kütüphanesi, Demirbaş No: 8648/1.
- Mısır-Kahire-Hidiv Kütüphanesi, Demirbaş No: 8648/2.
- Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş No: 1004.
- Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş No: 1043.
- Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş No: 1055.
- Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş No: 1062.
- Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş No: 1649.
- Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş No: 1803.
- Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş No: 1819.

Mısır-Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, Demirbaş No: 6726.

Suudi Arabistan-Medine Şeyhülislam Arif Hikmet Kitaplığı, Demirbaş No: 1506.

Suudi Arabistan-Medine Şeyhülislam Arif Hikmet Kitaplığı, Demirbaş No: 3507.

T.C.

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**BENLİ HASAN ÇELEBİ (ÂHÎ) – HÜSN Ü DİL
(İNCELEME-KARŞILAŞTIRMALI METİN-SÖZLÜK-DİZİN)**

Cilt - I

OĞUZHAN UZUN

DOKTORA TEZİ

ARDAHAN, 2018

T.C.

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

**BENLİ HASAN ÇELEBİ (ÂHÎ) – HÜSN Ü DİL
(İNCELEME-KARŞILAŞTIRMALI METİN-SÖZLÜK-DİZİN)**

Cilt-I

DOKTORA TEZİ

Oğuzhan Uzun

Doç. Dr. Ahmet İçli

Ardahan, 2018

SÖZLÜK – DİZİN

DİZİN - SÖZLÜK^[1]

A

a [o].....	
-ña	338, 361, 385, 396, 397, 401, 471, 503, 548, 569, 578
-nda.....	336, 357, 367, 378, 393, 394, 420, 442, 469, 475, 482, 526, 529, 532, 540, 575, 578
-ndan.....	346, 348, 350, 360, 389, 397, 398, 422, 423, 453, 460, 463, 493, 494, 514, 528, 529, 547, 566, 570
-ni.....	341, 346, 356, 360, 420, 421, 439, 440, 473, 484, 525, 540, 546
-nlar.....	486, 499
-nuñ.....	332, 333, 338, 345, 347, 350, 356, 386, 389, 404, 422, 442, 466, 477, 505, 506, 510, 512, 541, 561, 575
-nuñla.....	412
āb [su]	330, 331, 337, 343, 344, 348, 350, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 369, 370, 372, 374, 375, 378, 379, 382, 383, 385, 386, 388, 389, 394, 395, 396, 398, 403, 407, 409, 416, 418, 422, 430, 434, 435, 436, 441, 453, 459, 469, 484, 505, 506, 508, 513, 519, 525, 530, 533, 537, 542, 544, 557, 565
-a	334, 393, 507
-da.....	383, 393, 475
-ı	341, 343, 366, 426, 461, 551
-la	375, 388, 416, 506, 530
-umdur	370
-uñ.....	367, 371
āb-ı beḳā [ebedi hayata sebep olan su]	357
-nuñ.....	356, 389
āb-ı rū [yüz suyu]	365, 502
-ı	364, 394, 457, 565
āb-ı Hızır	
-uñ.....	431
āb-ı ḥayāt [ebedi hayata sebep olan hayat suyu].....	331, 353, 356, 360, 361, 370, 388, 395, 398, 418, 505, 547
-a	355, 362, 507
-dan	378, 456
-dur	474
-ı	369, 378, 506
-la	422
-um.....	366
-uñ.....	350, 389, 506
āb-ı ḥayāt-şıfat.....	356
āb u ḡil [su ve kil].....	468
āb u ḥāk [su ve toprak].....	
-sın	501
ābā [kaba yün kumaş. aba]	341, 464
ābād [ebedler].....	394, 410, 475
‘Abbās [Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmin amcalarındandır ve Mekke'nin fethinde müslüman olmuştur]	
-vār.....	474
abdāl [derviş, ermiş. kalender].....	
-lar	514
ābdār [parlak. sulu. sağlam vücut].....	
-dan	533
-ına.....	434
-ından.....	487
-umdan	474
-uñ.....	492
ābdār [sulu. parlak. hoş].....	346, 369, 422, 436, 438, 474
ābdār-şıfat.....	452
‘abdiḥi'l-kitāb [kitabın kölesi]	337
‘abdü'd-dirhemü [paranın kölesi].....	553
‘Abdü'l-ḳādir [Allah'ın kulu]	463
‘abdü'l-mü'min [inanınların kölesi].....	463
‘abede[ibadet edenler, abidler].....	517, 554
ābgīne [kristal. kadeh. sürahi]	422
‘abher [nergis çiçeği]	333, 412, 440, 460
-leri	431

[1] Hazırlamış olduğumuz karşılaştırmalı metnin tüm kelimelerine Dizin'de yer verilmiştir. Kelimelerin sözlük anlamları verilirken; esas alınan kelime fiil ise kelimenin sonuna “-” işareti eklenerek belirtilmiştir. Kelimenin altında verilen eklerde yapım eki ise “+”, çekim eki ise “-” işareti ekin başında kullanılmıştır.

- leriniñ 394
 -üñ..... 457
 ‘abher-terleri [nergislerin tazeliği, ıslaklığı] 412
 ābī [mavi] 383
 -den 466
 -nüñ..... 386
 -ye..... 384
 abī [mavi] .....
 -sinden 367
 ‘ābid [kullar, köleler. ibadet edenler]..... 391, 429
 -leriñ..... 513
 ‘ābidāne [kul olarak, iâbedet edene yakışır] 376
 ābīvar [mavi-gibi]..... 386
 ābnūs [abanoz ağacı] 438, 440
 -a 369
 -ı 365
 āb-rūy [yüz suyu]..... 354, 355
 ‘abūs [çatık çehreli, asık yüzlü] 529
 -ı 373
 ‘āc [fildişi] .....
 -de..... 438
 -dan 440
 -ı 346, 397
 ‘aca’ib [tuhaf, ilginç]..... 424, 486
 ‘acā’ibetü’t-timsāl [ilginç resim] .....
 -ı 557
 ācāl [eceller, ölümler] 493
 -ı 385
 ‘aceb [tuhaflık. acaba. şaşma, hayret] .....
 -dür 576
 ‘Acem [Arap olmayan. İranlı]..... 444
 a‘cezehū [en aciz. çok kudretsiz].....
 -dur 486
 acı... .....
 -sıyla 399
 ‘acz [acizlik, çaresizlik] 478, 561
 acz’-Allahū 543
 aç- [açmak] .....
 -a..... 566
 -ardı..... 443, 535
 -arlar 512
 -dı 332, 405, 538
 -dılar 515, 568
 -mış 347, 567
 +up..... 353, 363,
 399, 401, 443, 510, 536, 540, 547, 571, 577
 aç gözülü 401
 açıl-.....
 +mamış 364
 -mış 415, 430, 479
 -mışdur..... 546
 açur- .....
 -dular..... 410
 ad [ad, isim]..... 377, 441
 -ı 357, 371, 404, 413, 432, 434, 548, 565
 -ım 331
 -ın 548
 -ına..... 561
 +lu 340, 344, 365, 390,
 392, 394, 396, 399, 414, 415, 418, 423, 437,
 486, 493, 507, 528, 539, 541, 545, 551, 564
 ‘Ād [Ad kavmi]..... 352, 461
 - dan 401
 +lu..... 398
 a‘dā [düşmanlar] 500, 501, 518, 531
 ādāb [edepler, terbiye].....
 -la 449
 a‘dād [adet, sayı. kol, bazı.].....
 -ımız..... 555
 ‘adal [gümüşü az olan para] .....
 -da 492, 493
 ‘adāvet [düşmanlık, husumet] 509, 554, 555
 -in 436
 -leri 401, 554
 ‘aded [sayı] .....
 -ı 400
 ‘adem [yokluk, bulunmama, adem] 330, 332, 333,
 397, 412, 417, 418, 458, 462, 477, 481, 529, 547
 -de 366, 461, 468
 -den 417
 -e 417, 433
 -ler 511
 -üñ..... 353, 437, 460, 502
 Ādem [Hz.Adem] 330,
 331, 345, 380, 486, 487, 493, 507, 529, 560
 -e 343, 490
 Ādeme’l-esmā’e [Adem'e isimleri] 343
 Ādemi’ 553
 Ādemi’-rūy.....
 -ı 553
 ‘Aden [Aden Körfezi kıyısında bulunan Aden, bir
 Yemen şehridir.] 519

- ʿādet [alışkanlık, adet]..... 359, 415, 495
 ʿadl [adalet] 561
   -ile..... 403
   -inle..... 457
 ʿAdn [cennet].....
   -in 365
   -nin..... 365
   -üñ..... 560
 ʿadüvv [düşman] .....
   -den 560
   -leri 483
   -üne..... 531
 ʿafā 560
 āfāk [ufuklar]..... 376
   -a 489
 ʿafārīt [şeytanlar, ifritler] 552
 ʿafārītü'l-cinn [ifritlerin cini] 396
 āferīde[yaratık, yaratılmış, mahluk].....
   -n..... 373
 āferīn [yaratan] 362, 446
 āfet-çeşm [belalı göz].....
   -üñ..... 409
 ʿĀfiyet .....
   -de..... 388
 ʿĀfiyet-şemīme [Āfiyet'in güzel kokusu] 364
 ʿĀfiyet yaķası .....
   -na..... 386
 āftāb [güneş] 330, 352, 355, 389, 390, 403, 404,
   425, 447, 469, 479, 516, 523, 528, 534, 540, 564
   -da..... 404
   -ında..... 424
   -ından..... 557, 573
   -la 404, 418, 447, 556
   -üñ..... 491
 āftāb-perest [güneşe tapan]..... 429
 ağ [ak, beyaz] 380, 466, 480, 536
   -ında..... 544
 āğ .....
   -a 468
   -ı 431, 457, 563
   -üñ..... 468
 āğ- .....
   -mağa..... 411
 āğaç .....
   -lar 577
 āğar- .....
   -dı 391
 āğāz [başlama]... 336,
   337, 409, 457, 466, 471, 473, 477, 485, 527
 āğdur- [ağdırmak] .....
   -dılar 513, 557
   -mış 574
 āğız [yüzde avurtlarla iki çene arasında yer alan sesin
   çıkışına solumaya besin almaya yarayan içinde
   dil ve dişler olan boşluk] .....
   -lara..... 421
   -ları 416, 472
   -larına..... 396
   +luğı..... 340, 347, 481
 āğla-.....
   -r 380, 536, 569
   -rken..... 403
   +yup 542
 āğlāl [boyuna geçirilen zincirler]..... 470, 505, 560
   -in 567
 ʿāğrafiyyü'l-ḫīrat [yaratılıştan gelen yazma
   kabiliyeti] .....
   -üñ..... 342
 āğyār [yabancılar, başkaları, rakipler] 351, 409
   -a 569
   -dan 546
   -um..... 336
 āğ[ı]z .....
   -ı 350, 398, 472, 506
   -uma..... 361
   -umdan..... 471
   -ına 347, 416, 505, 506, 547, 569
   -ında..... 359, 432, 528, 544, 550
   -ındağı 507
   -ını 536
 āğzın şuyı aķ- [ağzının suyu akmak] .....
   -ar 350
 āğzın aç- [ağzını açmak] .....
   -mış 507
 āğzın ara- [ağzını aramak].....
   +yup..... 547
 āh [feryat etme, feryat. inleme]..... 336,
   339, 360, 373, 374, 388, 390, 433, 445, 481, 484,
   495, 512, 515, 517, 521, 529, 542, 575
   -da..... 517
   -enüñ 436
   -la 514, 515, 521, 560

-lar	426	āḫiz [alan]	543
āh u enīn [ah ve inleme]	426, 465	aḫlāk	365
-inden	472	Aḫmed [Hz. Muhammed]	425
āh u vāh	433	aḫmer [kırmızı, kızıl]	
‘ahdihüm [yeminleri, sözleri]	489	-i	402
āhālī [halk, insan topluluğu]		-dür	404
-sinüñ	449, 456	aḫsenü ¹ -ḫāl[hallerin en güzeli]	486
aḫbāb [dostlar. dost]		aḫsenü ² -ḫu ² arā [şairlerin en güzeli]	485
-dur	379	aḫşam	
+ihī	334	-lar	570
aḫbār [haberler]	353,	aḫşamdan sabāḫa	441
354, 366, 390, 483, 485, 490, 498, 554		aḫşāmlamağ	
-ı	503	-a	399
-la	445, 554	aḫter [yıldız]	437
āḫbitū	486	āhū[ceylan, karaca]	341, 364,
aḫcār [taşlar]	403	401, 412, 420, 440, 441, 450, 521, 541, 568, 572	
aḫd [yemin, and]	493, 563	-lar	515, 524, 525, 568, 569, 572
aḫḍar [yemyeşil]	379, 458	-ları	435, 440, 523
-da	544	-larına	524
-ı	365	-larından	523
āhen [demir]	382, 519, 572	-larıyla	567
-den	512	-laruñ	568
-i	401	-ya	549
āhenīn [demirden]	382, 518, 560	-yı	523
-i	515	āhū gözlü	572
āheng [uyum, ahenk. eğlence]	358,	āhū-çeşm [ceylan-gözlü]	
463, 464, 485, 488, 499, 525, 543		-e	401
-i	457	-üñ	364
-inden	382	āhū-naẓar [ceylan bakışlı]	
-üm	463	-lar	412
-ümden	467	āhuvāne āhuvāne [ceylan gibi]	524
āhenger [demirci]		aḫvāl [haller, durumlar]	473, 474, 492, 493
-ler	537	-i	473, 474, 562
āheniñ [demirden. çok sağlam]	368	-ini	409
āheste āheste [yavaş yavaş]	378, 421, 457, 570	-üm	494
Āḫī [Benli Hasan Çelebi]	335	‘āk [serkeş]	555
Āḫī Evrān	469	aḫ [beyaz]	336, 346, 347
āḫir [son, en son]	336, 340, 383, 400,	aḫ-	
409, 410, 411, 433, 440, 442, 450, 457, 462, 464,		+an	525
468, 469, 471, 476, 487, 493, 507, 509, 512, 513,		-an	387
525, 526, 527, 539, 543, 549, 554, 560, 573, 576		-ar	350, 363, 460, 478, 526
-i	460	-ardı	459, 507
āḫiret [öbür dünya]	352	-arsın	563
-üñ	417	-dı	363
āḫirü ¹ -emr [son emir]	384, 494, 562	-dılar	570
āḫirü ² -zamān [son zamanlar]	451	+up	536

- ‘aḳabe-i Zühd ü Riyā [Zühd ü Riya geçidi] 374
 -dan 388
 ‘aḳārīb [yakınlar, akrabalar]..... 552
 aḳça 467
 aḳd [düğümlleme, bağlama] 353, 376, 402, 403, 404
 -inde 403
 aḳdām [ayaklar, kademler] 492
 aḳdem [önce, önceki].....
 -inüz 485
 -iin 485
 ‘aḳdü’l-lisān 423
 ‘aḳıbet [son] 357, 384, 385, 386, 441, 442, 555
 ‘aḳıbetü’s-sevdā 500
 ‘aḳīde [inanç] 514
 ‘aḳdü’l-lisān 508
 ‘aḳıl .....
 -ları 446
 ‘aḳil [elde eden, yiyen] 385, 478
 ‘aḳilāne 531
 ‘aḳīm [kısır, sonuçsuz]..... 384
 ‘aḳl [us, akıl]..... 342, 404,
 442, 450, 486, 491, 500, 501, 514
 -a 442, 546
 -uñ 397, 497
 ‘Aḳl 330, 337, 339, 341,
 352, 354, 365, 423, 449, 451, 452, 453, 456, 457,
 465, 472, 483, 484, 485, 494, 495, 498, 503, 505,
 510, 521, 522, 525, 528, 533, 534, 537, 539, 543
 -a 450, 503, 514, 538, 540
 -da 452, 505
 -dan 524
 -ın 483
 -la 452, 510
 -uñ 448, 497,
 ...506, 510, 514, 515, 537, 538, 544, 550, 559
 ‘Aḳl-ı dilīr [yiğit Akl] 531
 ‘Aḳl-ı tācdār [padişah Akl] . 354, 529, 530, 533, 543
 -ı 549
 -uñ 526
 ‘aḳliyye [akıl ile anlaşılan bulunan]..... 505
 ‘aks [yansıma, akis] 408
 aḳşā [uzak, en son].....
 -sı 450
 Aḳşā [Kudüs'te çok eskiden gelen peygamberlerin
 (a.s.) yaptıkları mābed]..... 331
 ‘aksi [tersi] 523
 ‘aksine [tersine] 400
 aḳşam.....
 -a 446
 ‘aḳūr [yaralayan, ısırın köpek].....
 -ı 396
 aḳvāl [sözler] 338
 al 332, 334, 335,
 336, 338, 344, 345, 347, 352, 353, 358, 367, 369,
 373, 374, 376, 379, 386, 391, 392, 394, 395, 396,
 398, 413, 424, 425, 427, 429, 431, 434, 446, 447,
 451, 452, 453, 455, 459, 461, 463, 466, 468, 470,
 483, 484, 488, 489, 493, 496, 498, 500, 506, 510,
 512, 514, 518, 524, 530, 532, 533, 536, 537, 540,
 541, 544, 547, 554, 555, 556, 562, 565, 573, 577
 al- 542
 -a 363, 438, 475, 505, 536
 -amadı 525
 +an 544
 +ana 455
 -dı 384, 400, 441, 544
 -dılar 440, 462, 526, 550, 558
 -duğını 437
 -duk 410, 526,
 -ıcı 349
 -madı 333
 -mak 560
 -mayam 361
 -maz 461, 462
 -mış 347, 372, 390, 399, 400, 474, 529, 572
 -mışdur 399, 408,
 +up 396, 397, 398, 406, 419, 424, 464, 467,
 502, 506, 507, 508, 515, 518, 541, 546, 551,
 ‘alā [yücelik, şeref] 334,
 337, 365, 371, 390, 406, 414, 433, 436, 438, 479,
 480, 495, 497, 498, 503, 504, 521, 531, 560
 a’lā [daha iyi, pek iyi] 555
 -da 380, 491
 -dan 398, 486, 501
 -dur 444
 -sı 450
 -ya 375, 380
 ‘alā’iḳ [alakalar, ilgiler]..... 479, 480
 ‘alāḳa [ilgi, alaka] 420, 433, 437, 438
 ‘alāle .....
 -si 531
 ‘al’allāh 560

- a'lām [alemler, alâmetler] 445, 520, 533
 âlām [elemler, acılar] .....
   -ı 441, 442
 'alâmet [işaret, iz, belirti] .....
   -i 560
   -ler 531
 alay .....
   -ma 513, 536, 537
   -ların 534
 alay alay 515
 alçak/ğ .....
   -a 563
 aldan- .....
   -ma 478
 'ale'd-devām [süreklî] 446, 494, 495
 a'le'l-aq'dām 492
 'alem [sancak, alem, alâmet] 458, 537, 556
   -ler 523, 532, 533, 534, 535
   -leri 556
   -lerin 525
   -üñ 380, 460, 502
 'âlem [dünya, evren] 330, 331,
   345, 346, 385, 390, 403, 425, 426, 438, 448, 452,
   471, 474, 482, 486, 487, 491, 493, 495, 496, 498,
   501, 505, 511, 519, 530, 544, 547, 551, 573, 575
   -de 366, 397
   -e 393, 433, 527
   -i 338, 344, 417, 479, 496, 511, 534, 569
   -inde 400, 435
   -ine 481
   -ler 525, 526
   -lere 401, 534
   -üñ 353, 437
 'âlem-ârâ [dünyayı süsleyen] 447, 448
   -sı 437
   -sına 337
   -sında 495
 'alemdâr [sancaktar] 528
   -ı 397, 407
 'âlem-efrûz [dünyayı parlatan] 467
 'âlemeyn [iki âlem, dünya ve âhîret] .....
   -de 498
 'âlem-nümâ [dünyayı gösteren] .....
   -sı 469
   -sında 496
 'âlem-süz [cihanı yakan] 390, 489, 558
   -da 390
 'âlem-şöhresi [dünya meşhuru] 436
 'âlem-tâb [dünyayı aydınlatan] .....
   -ından 573
 'âlemü'l-mesrûru'l-bâl [dünyanın sevinçli kanatı] 562
 'alemvâr [dünyaya benzer] 542
 âlet 380
   -ler 519
   -lerine 529
 'alev .....
   -lere 528
 'aleyhim [onlara, onların üzerine] 334, 335, 527
 'aleyhi's-selâm [selam onun üzerine olsun] 486, 495
 'âleyke [senin üzerine, sana] 330, 504
 'aleyküm [sizin üzerinize, size] 448, 497, 530
 'aleynâ [bizim üzerimize, bize] 338
 al[ı]n .....
   -uñ 578
 'âlî [yüce, yüksek] 350, 398, 485, 521, 543, 551
   +hî 334
 'âlî [hasta, hastalıklı, illetli] 367
 'âlî-mağâm 525
 'âlîmu'z-zuhûr [ortaya çıkan alim] 521
 'âlî-rütben [yüksek rütbeli] .....
   -üñ 387
 'âlî-şîfat [yüce vasıflı] .....
   -lu 474
 'Alîvâr kapı [Hz. Ali gibi kapı] .....
   -sın 557
 'âlî-vesâk [yüce antlaşma] 415
   -uñ 413
 'aliyyâ 345
 'aliyyü'l-ğadr [kudreti yüce] 343
 Allah 330, 334,
   335, 343, 384, 390, 497, 498, 500, 504, 527, 554,
   555, 556, 557, 558, 559, 560, 565, 566, 575, 578
   -u 330
 Allâhu Ekber 366, 577
 'allame [büyük bilgin/alim] .....
   -ni 337
 'allâme'l-esmâ [isimleri öğreten] 486
 'alleme [öğretti] 337, 343
 'alleme'l-insân [insana öğretti] 343
   -e 337
 alt .....
   -ında 389, 482, 506, 511, 521, 538

- altın.....381,
382, 387, 392, 403, 415, 443, 447, 512, 548, 567
-a 390
-uñ.....512
altun başlu sancak .....
-ların 534
ālūde [bulanmış, bulaşmış] 380,
403, 412, 435, 440, 469, 514, 517
‘ām[m] [herkese özgü, halka ait, umumi. sıradan,
bayağı. yaygın, çok bilinen].....493
-e 499, 562
-dan 492
-um.....459
‘ām id- .....
+üp.....532
āmāl [emeller] .....
-i 385
a‘mālīk .....
-dan 460
a‘māluhum [davranışlar, ameller].....501
āmed [gelme, geliş] 336, 441, 442, 496
‘amel 383, 389, 402, 404, 446
-de 405
-ine.....383
‘amelü’ş-şeytān [şeytani amel] .....
-dur 518
‘āmīl [yapan, işleyen. faktör, etken] 404,
409, 478, 563
-ler 377
āmīn .....
-ū.....561
āmīnen [emin olarak].....365
ammā 359, 389, 393, 395, 409, 432,
437, 438, 444, 455, 473, 513, 518, 550, 559, 562
ammā [ama] 339,
357, 375, 420, 427, 451, 454, 464, 485, 543, 564
‘amme [umum, kamu, halk, herkes] 331
‘amūd [dik, dikine. sütun, direk] 348,
399, 415, 422, 519
-ı 414, 415
-lar 518
‘amū’ddār 415
an [zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası,
lahza] 330, 337, 367, 371, 373, 374, 387, 402,
416, 445, 478, 487, 498, 500, 518, 539, 540, 543
-da 332
ān [alım, cazibe, hava].....540
‘anā [zahmet, meşekkat, güçlük, zorluk] .....
-da 383
-dan 508
-yimiş.....476
ana [anne].....
-sı 436
a‘na [tarafklar] 354
‘anāşır [unsurlar, elemanlar] 346, 438, 501
-uñ.....498
anbār 519
‘anber [güzel koku].....368, 415, 440, 540
-den 574
-e 429
‘anber-āmīz [güzel koku karıştırılmış] .....
-i 508
-inüñ.....392
‘anberāsā [anber gibi] 524
‘anber-bār [güzel kokulu, anber kokulu] .....
-ın.....422, 508
-uñ.....345
‘anber-eḫşān [anber saçan] 415
‘anberīn[güzel kokulu, anber kokulu] 352,
376, 418, 420, 429, 440, 538, 571, 572
-de 429
‘anber-siriş [anber kokulu yaratılışlı] .....
-üñ.....394
‘anber-şemīm [anber kokulu] 414
-i 417
-inden.....566
‘anberü’l-fāyiha [anber kokusu].....349
‘andelīb [bülbül] 416, 445, 516, 565
‘anede [çok inatçılar. muannidler] 554
ān-est 540
‘anhüm [onlardan].....478
ānī [bir an. derhal] 540
‘anīd [çok inatçı].....556
‘anī’ş-şagāir [küçük günahlarla meşgul olma] 504
‘anī’l-hevā[nefsin istekleri ile meşgul olma].....503
‘anī’l-mü’minīn [Allah’ın emirleri ile meşgul olma]
.....556
‘ankā [ismi olup cismi olmayan bir kuş.
zümrütüanka] 379
-lar 419, 450, 467, 521
‘Ankāvār [Anka kuşu-gibi] 393
‘ankebūt [örümcek] 335

- a 420, 438
 anla- [anlamak] .....
 -dı 357, 371
 -dum 481
 -r 403, 405, 483, 486,
 491, 499, 502, 503, 526, 535, 538, 539, 577
 anlar [onlar] .....
 -sız 400
 -dan 399
 anuñçün 331, 360, 404, 455, 513, 548, 567
 -dür 360
 ‘anü’d-dünyā [dünyadan] 460
 ‘ār [utanma, ar] 366, 470, 502, 513, 543, 578
 -da 470
 -ı 366
 -ile 367
 ara .....
 -dan 548
 -sına 443, 449
 -sında 347, 361,
 378, 382, 397, 435, 482, 498, 565, 566, 567
 -sından 510
 -ya 578
 ara- [aramak] .....
 -rdı 340
 ‘arabāne [Arap'a yakışıır şekilde] 455, 466
 ‘Arabī [Arapça, Arap dili]..... 449, 519
 ‘Arabiyyin..... 556
 ‘Arafāt [Mekkenin 16 kilometre doğusunda
 Hacıların arefe günü toplandıkları tepe ve bunun
 eteğindeki ova. Tepenin diğer bir adı Cebel-ür
 Rahme (Rahmet dağı)dır. Adem (A.S.) ile Havva
 anamız Cennet'ten çıkarıldıktan sonra burada bir
 araya geldiler.] 406, 492, 496
 -ında 479
 ‘araķ [ter, rutubet] 363, 500
 ārām [dinlenme. yerleşme] 393, 414, 537
 ‘araşāt [mahşer yeri] 427, 492
 ārāste [süslenmiş, süslü] ... .337,
 364, 367, 387, 467, 470, 475
 arayı arayı 439
 ārāyiş [süs. süslenme] 363, 443, 459
 a‘rāz [işaretler, nişanlar] 500
 ard .....
 +ınca 395, 513, 526, 559, 573, 576
 -ın 525
 ‘ārī-cübbe [pāk cübbe] 492, 493
 ‘ārif [bilen, arif, irfan sahibi] .....
 -üñ 371
 Aristo [Antik Yunan filozofu] 550
 -lar 344
 arķa .....
 -ları 534
 -larından 537
 -muz 534
 -sın 400, 455
 -sına 457
 -sından 455
 -sını 362
 armağan 505
 ‘arşa 386, 415, 418, 474, 538, 551, 555
 arslan 528
 -la 541
 ‘arş [gök. taht. çardak] 331, 372, 379, 387, 469
 -a 390, 422
 -da 495, 518
 -dan 430
 -uñ 427
 ‘ārız [yanak. genel. sonradan olan şey] 433, 508
 -uñ 507
 ‘arūs [süslenmiş gelin. Güneş.] 359, 364
 ‘arüz [Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere
 etrafındaki nahiye ve köyler.] 339
 ‘arz [sunma, arz etme] 330,
 337, 342, 364, 366, 426, 526, 562, 577
 - uñ 402, 570
 -ı 570
 -ında 404
 ‘arzīn [arzlar] .....
 -üñ 403
 ārzū .....
 -sıyla 403, 410
 aş- [asmak] .....
 +abilürdi 475
 -dı 518
 -dılar 504
 +ılmak 451
 -maz 491
 -mışlar 416
 ‘aşā [değnek, sopa, derviş değneği] .....
 ..... 375, 377, 378, 398, 470, 490, 496
 +lı 512

-ları	512	-i	517
-larına.....	375	-üm.....	466
-sına	379	-üñ.....	514
-sıyla	514	aşleka [serabın fazla olması]	560
-yı.....	459, 475	āsmān. [gök, gökyüzü]	341,
āsāğir [şeref ve itibar bakımından küçük olanlar]	420	346, 352, 354, 387, 389, 398	
.....	420	-a	331, 376, 384, 399, 408,
āsār [izler, eserler].....	333, 337, 353, 354,	422, 448, 451, 469, 479, 519, 519, 534, 536	
366, 394, 405, 415, 485, 488, 490, 498, 504, 554		-da.....	437, 492, 551
-dan	390	-dan	479, 546
-ı	389	-e	365, 493, 557
-ımuzuñ.....	438	-ı	399, 511, 561
-la.....	554	-ında.....	392
aşar [izler, eserler]	567	+İlerle.....	387
‘asākır [askerler]	519, 539, 555	-la	427
āsāyiş	537	-sın	517
‘āşef [büyük kade. bir şeyi almak. zulüm eylemek.		-uñ.....	366, 476
körü körüne gitmek]		āsmān-gīr [gökyüzünü tutan].....	556
-den	384	āsmānī [gökyüzüne ait. melek. açık mavi.]	467
‘asel [tatmak. su akarken üzerinde hâsıl olan		-den.....	441
kabarcık. cennette bir su.].....	341, 506	-si	447
‘ases [gece bekçesi]		āsmān-pāye [gökyüzü basamağı].....	341
-i	401	-sinüñ	392
aşhāb [dostlar, arkadaşlar].....	337, 353, 379,	-ye.....	420
391, 395, 444, 449, 453, 464, 484, 495, 500, 557,		āsmān-rif‘at [gökyüzünün yüksekliği].....	
-ı	379	-inde.....	448
+ihī.....	334	āsmān-şif‘at [gökyüzü-vasıflı]	346
Aşhāb-ı Kehf ["Yedi Uyurlar" adı ile alınan mağara		aşş [her nesnenin aslı, her şeyin esası]	
dostları hakkında (17)Kehf suresinde ayrıntılı		ı	501
bilgiler aktarılmaktadır]	377	āstān [eşik. başkent. tekke].....	365, 374
-i	378	-a	479
Aşhāb-ı Kehf-şif‘at	487	-ımuza.....	546
‘āşif [şiddetli rüzgâr, sert fırtına]	461	-um.....	444
‘āsif [şiddetli rüzgâr, sert fırtına]		-uñ.....	457
-uñ.....	502	āstāne [eşik. başkent. tekke]	408, 493, 496
as[ı]l [asıl, nesil, soy].....	340, 387, 473, 476, 494	-elerine.....	527
-ı	483, 548	āstīn [esvap kolu, yen].....	369, 387, 463, 526
-ımı	484	āsyāb [değirmen]	388, 389, 461, 476
-um.....	480	aş-[aşmak]	
‘āşime‘l-yevme [günahtan sakınılan gün]	559	-madın.....	451
‘āşī [isyançı. günahkâr].....	391	-mış	533
āşiyāb [değirmen]	359	aşağa	558
‘āşīye [kederli, hüznü kadın]		‘aşer [on].....	
-lerinde.....	553	-ī	491
‘asker	513, 532, 540	‘āşık	374, 387, 407, 514
		-lar	513

-larla.....	563	‘aṭā [bağış, ihsan, bahşiş]	332
-laruñ.....	339, 435, 513	-sı	531
āşinā [tanıdık, bildik].....		‘aṭaş-ber-‘aṭaş.....	367
-lık	420, 469	a‘ṭā	493
-ya.....	402, 469	atdur- [attırmak]	
-yī.....	437, 441, 442, 570	-duñ.....	507
-yīden.....	436	‘atebe [basamak, eşik].....	469
āşiyān [yuva, ev].....	379, 543	āteş	348, 367, 374, 390, 422, 424, 443, 463, 472, 504, 519, 528, 537, 550, 559, 573
‘aşk	371, 372, 390, 398, 409, 422, 426, 433, 448, 463, 469, 492, 493, 513, 551, 559, 563	-den	540
-a	431, 480, 481	-in	431
-am	403	-inde.....	348
-ı	509	-üm.....	388
-ından.....	398	āteş-bār [ateş yağdıran].....	519, 559
-la	463, 471	-dan	391
-um.....	471	-ı	374
-uñ.....	429, 440, 573	āteş-ber-āteş.....	367
‘Aşk	390, 511, 551, 555, 559	āteş-efrüz [ateş parıltısı]	558
-da	560	āteş-‘izār	
-dan	526	-ında.....	540
-uñ.....	422, 446, 447, 481, 517, 559, 560	āteşin.....	509, 560
‘aşk u meşk	422, 433	āteşin-mār [ateş yanaklı].....	509
‘Aşk-ı cihān-gīr.....		āteş-nihād [ateş yaratılışı]	
-üñ.....	556	-ından.....	374
‘Aşk-ı cihān-süz.....		āteş-ruḥsār [ateş yüzlü].....	
-uñ.....	556	-ı	509
āşüb [kargaşa].....	432, 557	āteş-tāb [ateşin sıcaklığı]	390
āşüfte [perişan]	425	atıl- [atılmak]	
at [at]	330, 331, 337, 342, 358, 361, 365, 366, 367, 368, 370, 379, 387, 392, 393, 397, 401, 402, 405, 432, 459, 461, 473, 496, 499, 512, 514, 518, 520, 526, 530, 533, 539, 555	-mış	435
-ı	573	-ur	507
-ına.....	424, 566	‘atī.....	543
-lar	518	atlas [ipekten yapılmış kumaş]	337, 391, 458
-ların	559	-dan	418
at-[atmak]		-ında.....	456
-alar	451	atlas-güzār	400
-arlardı	445	atlas-zībā [atlas ipekten elbise]	
-dı	391, 468, 507, 536, 541	-suñ	367
-dılar	412	‘āṭır [güzel kokulu, ıtırılı]	499
-duğını.....	439	-uñ.....	564
-dukları	537	-uñı.....	360
-ıcı.....	509, 537	‘aṭşān [susuz, susamış].....	507
-mağa	475, 525, 567	‘Attār [Feridüddin-i Attar].....	445
-mışdı.....	382	‘avā’ik [mâniler, engeller, müşküller]	479, 480
		‘avākıb [encamlar, akibetler, sonlar].....	521
		-a	448

- ‘avālim [âlemler, cihanlar]..... 450, 486
 āvāre [aylak]..... 497, 514
   -lerinün 504
   -si 458
 āvāz [ses] 337, 457, 465, 472, 473, 488, 533
   -in 357
   -ını 569
   -uñ..... 465
 āvāze [bağırma. ün] 444, 484, 488, 556, 561
   -lendi 551
   -lenür..... 471
   -siyle 560
 āveng [dizi halinde sıralanmış]..... 416
 āvīhte [asılmış şey, asılı nesne].....
   -leri 550
 ‘avret [eksik, gedik. gizlenmesi lâzım gelen] .....
   -dür 380
 ay [yılın her biri belli sayıda günlerden oluşan ve
 belli adları olan on iki bölümünden her biri] .....
   -a 477, 489, 524, 526, 574
   -ı 413
 āyā [acaba]..... 386
 ayağ..... 345,
 359, 368, 393, 406, 408, 410, 414, 515, 577
   -a 347, 466, 467, 534, 573
   -ı 368, 399, 406, 411, 419, 423, 440
   -in 399, 458, 552, 562
   -ına 363, 369, 419, 420, 422, 454, 539
   -ında 413, 539
   -ından 419
   -um 459
   -uma 461
   -umda 459
 ayağı yere baş- .....
   -maz 491
 ayak .....
   -lara 527
   -ları 524
 ayak götür- .....
   +üp 477
 ‘ayān [belli, açık, aşikar]..... 346,
 389, 396, 413, 441, 445, 465, 495, 505, 510, 540
 a‘yān [gözler]..... 359
   -dan 359
 ‘ayānen..... 415, 510
 ‘ayār [ayar]..... 344, 371, 418
 āyāt [ayetler]..... 333, 498
   -ında 504
 āyet 428, 440, 551, 566
   -i 560
   -in 561
   -inün..... 491, 565
   -iyle 426
 āyet-i Nūn [Kur'an-ı Kerim'de 68. sure ve Kur'anda
 müteşabih ve şifre olan bir harf. (Bütün kalemlerin
 ve tastir ve kitapların aslı, esası, ezeli me'hazı ve
 sermedî üstadı Kader'in kalemi ve Nur ve İlm-i
 Ezelî'nin nuruna işaret eden bir kelimedir) 440
 āyet-i Seyf [Tevbe suresi 5. ayeti için kullanılır.]
 551
 āyetü'l-lahi [Allah'ın ayetleri] 504
 āyin [tören] 553
 āyīne (ayna) 360, 373, 400, 447, 475, 496
   -dür 359, 575
   -müzde 438
 āyīne-dār (ayna tutucu).....
   -ı 526
   -uñ..... 447
 āyīne-derūn (gönül aynası) 453
 āyīne-fām [ayna-renkli].....
   -dan 550
 āyīne-ruḥsār [ayna-yüzlü]..... 359
   -uñ..... 484
 āyīne-şıfat [ayna vasıflı] 349, 469
 āyīnevār [ayna gibi]..... 434
 ‘ayn [göz] 330,
 333, 345, 355, 356, 365, 366, 387, 396, 438, 441,
 448, 453, 507, 510, 511, 554, 565, 570
   -ına 333, 451, 461, 462
   -uma 481
   -uñ..... 408
 ‘aynen 565
 ‘ayne'l-yaḳīn [kesin, kesin bilgi]..... 383
   -i 438
   -sin 447
 ‘ayn-ı ‘iffet [namus gözü] .....
   -de 521
 ‘ayniyye [taşınabilir değerli eşya] .....
   -den 480
 ‘aynü'l-ḥayāt [hayat gözü] 354, 366
 ‘aynü'l-ḳurrateyn [göz nuru] 360

‘aynūl-müsemma [göz ismi ile isimlendirilmiş]	486
ayru [birbirinden uzakta kalmak ayrı ayrı yerlerde olmak].....	339, 563
‘ayş u nüş [yiyip içme]	441
-i	495
‘ayş [yaşama, keyif alma]	447
ayva	416
-larından.....	416
‘ayyār [kurnaz. düzenbaz]..	359,
369, 404, 406, 418, 419, 434, 510, 514, 525	
-a	522, 566
-da.....	508
-i	368, 510, 527
-ina.....	453
-lar	432
-ları	429, 566
-uñ.....	434, 436, 508
‘ayyāş [sarhoş]	494
az [alışılmış olan gerekenden eksik olarak]	334,
402, 531, 537, 555, 558	
az müddet	
-de.....	555
az zamān	
-da.....	531
az-.....	
-mışa	462
āzād	475, 547
-da.....	476
āzāde [serbest, özgür]	364
a‘zā [bedenin her bir uzvu]	477
-ları	534
-sında	454
‘azāb [azap].....	
-in.....	556
a‘zam [çok büyük en büyük].....	384, 400, 449, 479
+suz	404
-uñ.....	365, 505, 532
a‘zamūl-ḥaṭā [hataların en büyüğü]	
-ya.....	560
a‘zamūl-ḥaṭr [en hatırlı, hatrı sayılır]	539
‘Azāzil-şifat [Şeytan. İblisin bir adı. Şerlerin temsilcisi.-vasıflı]	375
‘azīm [büyük, yüce, ileri].....	365, 374, 538
-ā	566
‘azīmet [gitme, yola çıkma]	363, 555

-ini	544
-üñ.....	485
‘azīz [değerli, saygın]	
-i	494
‘Azīzler	429
‘azm	362,
363, 365, 394, 398, 399, 404, 418, 424, 448, 479,	
510, 524, 528, 533, 543, 555, 567, 568, 570	

B
----

bā [ile. sahip].....	372, 437, 499
bā-‘ale’ş-şavt [şiddetli ses ile]	559
bāb [kapı].....	429, 470, 546
-da.....	511
-ina.....	443
-ında.....	346, 365
-ından.....	427
bāb [kapı. bölüm. konu].....	353, 429, 470
bāb-ı ‘Aşk	
-uñ.....	546
Bābil [Babil asma bahçesi vesilesi ile anlatılara konu olur. Dünyanın yedi harikasından birisidir]	
-üñ.....	446
bād [rüzgar]	367,
384, 418, 430, 435, 441, 442, 461, 470, 476, 502,	
510, 513, 539, 542, 551, 568, 573, 574, 577	
bādām	416
bādbān [yelken]	381, 384, 470, 519
bāde [içki. şarap]	441, 442, 446, 476, 492, 493
bade-perest [içkiye tapan].....	
-i	481
bādeş [mükafat]	373
bād-pā [ayağ çabuk olan. at vb.].....	418, 573
-dan	542
-i	568
-lara.....	443, 538
bādī [sebepe olan, yol açan]	387
bādīye [çöl].....	399
ba‘du [helāk olmak]	555
bağ [bir şeyi başka bir şeye veya bir çok şeyi topluca birbirine tutturmak için kullanılan ip, sicim] ..	394
+lu.....	419, 445, 452, 512
-ın	534
-la	534

bāġ [bahçe, bağ] ...337, 339, 347, 354, 355, 363, 392, 394, 397, 398, 404, 405, 407, 409, 415, 417, 419, 430, 434, 441, 442, 450, 458, 459, 463, 506, 517, 532, 538, 539, 548, 549, 562, 564, 566, 570, 571 -a .....435 -ı .....364, 547, 562, 566 -ına .....436 -ından .....419 -uñ 566	-lere 527
bāġ-ı Āzār 564	bahār [ilkbahar. bahar].....337, 367, 373, 411, 416, 430, 435, 458, 476, 488, 525, 549, 551, 571, 573 -a .....523, 535, 571 -da .....463 -dan .....363, 459, 552 -e .....568 -ı .....364, 386, 460, 478, 542, 566, 576 -ın .....532 -ını .....476 -um .....564 -uñ 551
bāġ-ı Hüsni 407	bahāristān [ilkbaharın hüküm sürdüğü zaman].....376, 389
bāġ-ı Dīdār 517	bāhir [aşikar, belirli] .....341, 425 -e 498
bāġ-ı Fenā ..... -da 417	baġş [konu. tartışma] 353
bāġ-ı İrem ..... -den 548	bā-ġirāc 496
bāġ-ı Ruġsār .....394, 405, 409, 549 -a .....398, 404 -da .....434, 441, 442 -uñ .....397, 419, 434, 450, 506, 532, 538, 562 -ınuñ 397	baġş [baġışlayan] .....442 baġşış [baġış. baġışış] 531
bāġbān [bahçıvan] .....409 -ı .....414, 419 -ına 566	baġt [gelecek olayları kaçınılmaz olarak saptayan Tanrısal gücün insan için önceden çizdiğine inanılan yörünge] .....433, 465, 544 -ı .....440 -ına 351
Baġdād .....474 -uñ 429	baġūr [çok sıcak] 415, 423, 508, 540
baġ[ı]r ..... -ı .....355, 435, 439, 472, 473, 536, 539, 573, 575 -ın .....401, 504 -ında .....431 -larını .....526 -um .....388 -umu 463	baġr [deniz].....339, 348, 362, 363, 370, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 435, 436, 438, 443, 451, 463, 466, 467, 468, 470, 492, 507, 515, 516, 519, 543, 544, 570, 573 -a .....383, 451 -da .....386 -ı .....362, 536 -inden .....382 -ine .....349, 375, 382 -uñ .....467 -üñ 466
bāġī [isteyen] 554	baġr-ı Endīşe .....383, 388 -nüñ 383
baġla- [baġlamak] .....484 -dılar .....401, 452, 514 -dum .....480 -mış .....508, 575 -r .....401 +yup 451, 485	baġr-ı Sefid ..... -ı 385
bahā [değer. kıymet] ..... -da .....397 -dayuz .....398 -ya 544	baġr u ber ..... -de 474
bahāne ..... -ı 544	baġrūl-ı envār ..... -uñ 492
	baġīd [uzak] 336, 387, 441, 442, 494

-in	565	baña [bana].....	412,
ba'îdü'n-nür	400	462, 463, 468, 480, 481, 482, 494, 507, 527	
bağ- [bakmak]		bandur-	
-arak	442	-mış	520
-dılar	504	bānū [bayan. büyük hanım].....	
+dukları.....	481	-sına	423
-mağa	461, 462	bār [yük. defa. kez]	348,
+ mazdı	339	349, 353, 354, 363, 366, 369, 373, 390, 394, 397,	
bağır.....	548	410, 424, 430, 435, 443, 451, 459, 502, 519, 538,	
bağış		539, 542, 552, 554, 559, 569, 572	
-ın	481, 504	-iñi	370
bākī [kalıcı. ölümsüz]	334, 473, 482, 483, 544	bārān [yağmur]	373
-lerinden.....	440	-la	513
-leriniñ	566	bārān-şıfat [yağmur-vasıflı].....	363
-sinden	396	bārgāh [yüksek huzur, padişah huzuru].....	352,
bağiyye	424	387, 422, 447, 448, 490, 565	
bal [balarılarının genellikle çiçeklerden topladıkları		-ı	391, 570
balözünden yapıp kovanlardaki petek gözlerine		-la	552
doldurdukları rengi aktan esmere değin değişik		bārid [soğuk]	476
olabilen genellikle kahverengine yakın sarı renkte		bārik [ince. şimşek. ışık].....	417
olan doğal olduğu için sağlığa yararlı koyu sıvı ve		-inden.....	374
tatlı bir madde].....	339	barmak/ğ [parmak]	481
-ından.....	339	-ın	344
bāl [kanat]	384, 419, 432,	-ını	333
433, 474, 478, 479, 483, 509, 556, 557, 564, 566		-la	462, 481
bālā [yukarı. üst. boy].....	342, 344, 398, 408, 411	barmak baş-.....	
-muñ.....	476	-abilürdi	475
-nuñ.....	364	bārū [burç, hisar]	427
-sına	337, 392, 421, 426	baş-	
-suñ	394	+dıkda.....	500
bālā-bülend [uzun boylu].....	344	+dıkları	481
bālā-himmet [çok gayretli]	457	+duğı.....	459
bālā-kıyāmet	409, 537	-mışdur.....	527
bālāluğ/ğ.....	459	başar [görme duyusu. kendi şama layık bir vech ile	
-la	475, 526	Cenab-ı Allah!ın "görme sıfat"dır]	364
bālā-menzilet [yüksek dereceli].....		-dan	493
-i	521	-ı	507
bālā-niş'in [yüksekte oturan]	411	başar kıl-	
balık		-dum.....	488
-lar	382	başıl-	
bālīn [başucu. yastık].....		-mak	451
-ine.....	551	başiret [görüş. ileriye görme gücü].....	
balta	461	-le	366, 370, 437
bāluğī.....	555	baş	354, 386, 449, 459, 479, 539, 540, 558, 574
Balgam	500	-a	408, 411, 495, 532
		-dan	347, 379, 451, 466, 467, 534

-i	352, 548, 563	bāz [tekrar. açık].....	379,
-imuza.....	460	380, 466, 471, 508, 543, 567, 573	
-in	350, 419, 454, 539, 542	-laru.....	543
-ina.....	397, 411, 419, 423, 453, 514, 530	bāzār [pazar, çarşı]	397, 429, 430, 544, 567
-ında.....	341, 422, 440, 480	-da.....	429
-ından.....	419, 573	-i.....	567
-lar	426, 427, 517	-in	434
-ları	500	bāzār-kār	370
-larına.....	348, 451, 479, 520, 535	bā-zehr [zehirli]	524
-larında.....	348	bāzergānlık [tüccarlık].....	429
+lu.....	396, 509, 522, 528, 534	bāz-gešt [geri dönme].....	
-uma.....	458, 461	-i	466
-umdan.....	492, 493	-inden.....	508
-uñ.....	545	-ümi.....	471
baş kaldır-		bāzī [oyun. eğlence.....	539
-dı	449, 533	bāzū [kol. güç].....	
-up.....	475	-sında	398, 423
baş çek-		be	358, 363, 367, 372, 381, 385,
-üp.....	392	406, 441, 452, 457, 465, 472, 483, 510, 541, 542	
baş ur-		bebr [kaplan]	552, 569
+anlaruñ.....	479	-e	533, 568
başa ağ-		beciz	564
-dı	411	beççe [çocuk, yavru]	
başa iled- [baş köşeye oturtmak]		-ler	349
+üp.....	495	bed ^c [İslam içinde kazılan kuyu. evvel, ibtida,	
başa ur-		başlangıç].....	338
-up.....	408	bedī [güzel, yepyeni]	342, 553
başdan ayağa	475, 480	-in.....	342
başın eline al-		Bedahşān [çok değerli yakut la'l taşının çıkarıldığı	
+up.....	515	bir eyalet, Afganistan sınırları içerisinde].	347,
başla-.....		510	
-dı	411, 446, 519	-a	344
-dum.....	471	+īden	352, 436
bat-		-da.....	410
-dı.....	342, 439, 468	-dan	410
-duğın.....	439	Bedahşān-şifat [Bedahşān-vasıflı]	348
-mış.....	382	bedāhet [açıklık. zahir delil]	450
Baṭḥā [çakıllı, taşlı büyük dere].....	519	bedāyī ^c [yeni ve güzel şeyler]	341, 354
Baṭḥā-şifat	479	bedel	
bāṭıl[hükümsüz. boş]	499	-dür	523
baṭn [iç. karın. kuşak. nesil].....	386	beden[gövde, vücut, ten]	330,
-a	558	377, 402, 425, 427, 466, 557	
baṭnen ‘an baṭn [içten içe].....	444	-de.....	377, 426, 427
baṭnen ba‘de baṭn [nesilden nesile].....		-den	493
-ın.....	433	-e	559
beydağ [satrançta bir taş, piyale]	432	-inde.....	454

-üm.....	467	-üñe.....	534
Beden kal'ası		belā [felâket, musibet, sıkıntı, tasa]	351,
-nuñ.....	556	398, 432, 434, 447, 451, 477, 530	
bed-mest [içip içip dağıtan].....		-da.....	383
-üñ.....	515	-dan.....	398, 419, 513, 575
bedr [dolunay]	338, 398, 428, 471, 576, 578	+lu.....	335
-üñ.....	455	-sı	575
bedr-şıfat	338, 398, 428	-ya.....	419, 494
bedrī [Bedr'e ait ve onunla alakalı]		-yı	545, 575
-yi	343	belā taşları	
beg.....	432, 543	-yla.....	476
-i	401	belāğ [eriştirme, yetiştirme]	
-lere.....	512	-a	334
-leri	518	belāğat [kusursuz söz söyleme].....	
-lerinden.....	537	-de.....	333, 354, 445, 485
-lerüme.....	509	-imüzde.....	485
-lerüñ.....	512	belāğaten.....	490
behā-ğadd [değerli boy].....	543	belāğāne [düzgün ve fasih olarak].....	347
behcet [sevinç, güzellik].....	450, 455	belki [olabilir, belki].....	355, 389
-de.....	427	be-mered [kötülükle, inadla]	372
behīmeti ^l -en'āmi [siyah halk]	553	ben	330, 362, 378, 397, 414, 419,
behīn [nefesi sıkışıp çok soluyan kimse, nefes darlığı].....		426, 431, 433, 437, 439, 444, 447, 448, 457, 462,	
-üñ.....	441	463, 466, 468, 469, 470, 471, 474, 480, 481, 482,	
behişt [cennet]	348,	485, 487, 493, 494, 529, 530, 549, 551, 561, 566	
376, 386, 406, 414, 427, 430, 506, 564		-den	405, 429, 578
-e.....	415, 421	-em.....	388
-üñ.....	394	-i	338, 383, 409, 438, 462, 464, 471,
behişt-āşār [cennetten izler taşıyan]	430	472, 480, 482, 493, 494, 507, 531, 546, 555	
-ında.....	506	-üm	360,
-um.....	564	403, 420, 462, 466, 473, 509, 540, 564, 576	
behişt-āyīn [cennet ayini]	376, 386, 415	-ümle.....	423, 469
Behmen [İran'ın mitolojik kahramanlarındanır. İsfendiyar'ın oğlu Erdşir'in kullanmış olduğu lakaptır.].....	356, 365, 458	be-nām [namlı, meşhur].....	564
Behrām [Efsanevi Sasani hükümdarıdır. klâsik dönem metinlerinde karamanlık sembolü olarak anılır]	576	bend [bağlanan, bağlanmış, bağ]	346, 376, 417,
-ları	399	421, 423, 436, 480, 493, 505, 523, 533, 549, 557	
behre [nasip].....	436	-i	568
beğār [kalcılık]		-in	567
-da.....	511	-le	429
-sı	404	bende [kul, köle]	419, 438, 444,
bel.....	554	466, 474, 480, 485, 493, 494, 496, 540, 553, 562	
-i	467	-si	445, 470
-ine.....	533	bende-ğāne [köle evi]	578
		bende-zāde [köle çocuğu].....	
		-si	494
		benefşe [menekşe].....	346,
		392, 419, 430, 431, 446, 459, 523, 540, 549, 575	
		-lerin	538

benefşevār [menekşe gibi].....	515, 517, 539	-üñ.....	562, 566
benefşezār [menekşe bahçesi]	517, 549	berķ [şimşek].....	373, 374, 488, 523
-da.....	419	ber-ķarār [yerinde duran].....	371, 403, 502, 509
-dan.....	459	ber-kemāl [mükemmel]	562
-ın.....	532	-inde.....	540
beng [esra]		berķ-nīze.....	390
-lū.....	387, 415, 447	ber-mūcib [gereğince, icabına göre].....	359
bengāh [büyük rütbeli şahıslara ait çadır].....		berr [toprak. karar. kıta].....	363
-ın.....	451	-de.....	466
bengī [esrarkeş]	401	berter [daha üstün].....	
benī ādem [insanlar, Adem oğulları]	471	-i	499
-dür	438	ber-vech [yüzü üzeri].....	
-i	338, 511	-ile.....	566
benī [oğullar]		berzahıyyü'l-ħilķat [yaratılış cehennemi].....	
-nā.....	485	-üñ.....	342
beñ[i]z	558	berzah [cehennem].....	
-i	356, 456	-un.....	344
-üm.....	480	bes [yeterli. çok].....	
bennā [yapı ustası].....	352	-dür	503
beñze- [benzemek]		besī [birçok].....	482
-di	535	be-sipıhr [gökyüzünde].....	373
beñzer [görünüş nitelik gibi yönlerden bir başkasına benzeyen a da ona eş olan]	351, 485, 562, 576	best [döşemek, yaymak]	
beñzi şarar-		-ī	342
-mış.....	506	beste [bağlanmış. kapalı]	342,
ber [üzeri. üzere. göğüs]	496	348, 372, 376, 378, 381, 421, 424, 445, 464, 519	
berāber [birlikte. eşit]	337, 344, 352, 384, 392, 396, 397, 408, 415, 458, 461, 467, 469, 501, 556, 578	beşāret [müjde].....	558
berāt [nişān. rütbe].....	447	beşer [insan. insanlık].....	418
-ın.....	545	-e.....	428
berbād [mahvolmuş].....	476, 514, 531	beşirü'l-mü'minīne [inananların müjdecisi].....	558
ber-ciğerdārī	516	be-tevāzu-‘eş [alçakgönüllülükle].....	496
ber-dār [itaat edici ve ettirici]	527, 549	bevādī [sahralar, çöller]	333, 485, 523
ber-devām [sürekli]	499	-de.....	377
ber-düş [omuz üzerinde]	363, 382, 453, 479, 520, 560, 562, 572	bevāriķ [şimşek, yıldırımlar]	384, 391, 492
berekāt [bereketler. bolluklar].....		bevd [kuyu]	433, 496
-ında.....	447	bevībā [kapıcı].....	490
berf [kar, karlı]	373	beyābān [çöl]	388, 412, 559, 565
berg [yaprak]	461, 475, 485, 513	-ları	565
ber-gerd [hatırda tutulmuş, ezberlenmiş].....	433	-um.....	370
berīn [yüksek, yüce].....	366, 386, 415, 417, 424, 566	beyān [açıklamak]	346, 357, 389, 413, 445, 508
-de.....	392, 533	-dur	503
-e	415	beyān eyle-	485
-i	490	beyān it-	
-üñ.....	390, 566	-miş.....	346
		beyāz.....	368, 386, 397, 564
		-ına.....	365
		-ından.....	497

beynehumā [ikisi arasında].....	344	bī-cezm [kesmeden, kesimsiz].....	331
beyne ¹ -ḥayvān [hayvanlararası].....	342	biç-.....	
beyne ¹ -bahreyn [denizlerarası].....	344	-erdi.....	535
beyne ¹ -mā ² i [sulararası].....	490	-erler.....	512
beyne ¹ -verā [hayırlı ameller arası].....	334	bī-çāre [çaresiz].....	399, 417
beyne ² -nās [insanlararası].....		-nüñ.....	514
-i.....	498	bida ^c [bid'adlar. sonradan eklenenler].....	500
beyt [beyit. ev].....	346, 390	bī-dād [zulümler].....	
Beyt-i Ma ^c mūr [Kabe'nin bir ismi].....	376	-ı.....	550
-da.....	354	bīdār [uyanık].....	416, 487
-ı.....	376	bidāyet [başlangıç].....	477, 482
-uñ.....	358	bī-delīl [delilsiz].....	
beytü ¹ -āḫzān [hüzün evi. Hz. Yaküb'un evi için kullanılan bir ifadedir].....		-dür.....	367
-da.....	529	bī-dil [dilsiz].....	480
beyyināt [kanıtlar, deliller].....	333	bī-dīnī [dinsiz].....	397
beyyinetü ¹ -intāc [neticesi aşikar].....	340	bī-direng [durmayan, oyalanmayan].....	384
beyzā [bembeyaz. çok beyaz.].....	390	bī-dür [incisiz].....	339
bezen- [bezenmek].....		bi-ecme ^a [ağaçsız].....	451
-di.....	366, 371, 535	bī-edebliğ [edepsizlik].....	
-miş.....	363	-üm.....	420
bezm [eğlence meclisi. içki meclisi].....	422, 444, 445, 448, 455, 466, 471, 473, 481, 494, 495, 497, 501, 515, 521, 562, 564, 566	bī-ema ⁿ [emin olmamak].....	371
-e.....	411	bī-encām [sonsuz].....	
-ine.....	464	-dan.....	485
bezm-ārā [meclisi süsleyen].....		bī-endām [bedensiz. beden bulmamış].....	
-sı.....	566	-a.....	514
bezmgāh [eğlence yeri. eğlence meclisi].....	443	bī-endāze [ölçüsüz].....	469
bırak- [bırakmak].....		bī-ferhenk [edepsiz. hünersiz. kültüstsüz].....	409
-dı.....	472	-i.....	529
bi ["-sız" eki anlamı katıp eksiklik, yokluk bildirir].....	332, 334, 337, 365, 381, 386, 389, 395, 405, 429, 438, 451, 466, 468, 473, 474, 485, 487, 492, 493, 497, 499, 504, 539, 552, 553, 555, 556, 557	bi-ğayr [yabancısız].....	
bī- ^c add [sayısız].....	466, 552	-i.....	539
bī- ^c aded [sayısız].....	552	bī-gerān [sınırsız].....	348, 382, 466
bī- ^c ab [susuz].....	339, 388	-uñ.....	502
bī- ^c āgāz [sessiz].....	508	bī-ḥaber [habersiz].....	372
bī- ^c ārām [yersiz].....	420, 438	bī-ḥadd [sınırsız].....	361, 466, 500, 513
bī ^c at [bağlılığını itimadını bildirmek].....	493	bī-ḥāme [kalemsiz].....	506
bī-bāk [korkusuz].....	359	biḥār [denizler].....	337, 386, 439, 473, 474, 493
bī-bünyād [köksüz. temelsiz].....	514	-da.....	389
bī-cān [cansız].....	399, 508	bī-ḥāşıl [ortaya çıkan, var].....	419
bī-ceyb [cepsiz].....	499	bī-hemtā [dengi olmayan. benzersiz].....	
		-ya.....	441
		bī-hengām [vakitsiz zamansız].....	419
		-dan.....	409, 485
		bi-hicāretin.....	337
		biḥişt [cennet].....	406
		bī-hüş [akılsız].....	488
		bī-hüner [hünersiz].....	

-leriñ.....	481	-üñ.....	414, 422
bī-iştibāh [kuşkusuz]	515	bilmez misin	419
bī-ķarār [kararsız]	438, 461, 487	bī'l-miħrab [mihraba]	492
-la	438	bi-mā [susuz]	371, 498
-uñ.....	385	bīmār [hasta].....	431, 476
bike	527	-a	356
bī-kerān [sınırsız, sonsuz].....	383, 399	-ına.....	409, 572
-uñ.....	508	-uñ.....	551
bī-kes [kimsesiz].....	401	bī-mellāh [gemicisiz].....	368
bī-ķiyāş [kıyassız, ölçüsüz]	413	bī-merdāne [kalleşçe]	464
bil- [bir şeyi öğrenmiş anlamış olmak, bir şeyle ilgili bilgisi olmak]	366	bī-mihr [aysız].....	
-di	342, 357, 362, 371, 380, 387, 409, 410, 411, 439, 480, 483, 497, 504, 539, 543	-üñ.....	517
-diler	342, 462, 484	bī-miķdār [sınırsız]	406, 423, 448, 527
-dügin.....	442	bī-miķdār-şıfat.....	502
-düm.....	405, 439, 476, 478, 504	bī'min.....	429
-esin	383	bī-mişāl [emsalsiz]	408, 441
-medüm.....	439	bī-muħāba [korkusuz]	
-men.....	439	-suñ	401
-mezem	366, 472	bī-müzd [karşılıksız]	
-mezdüm	460, 464	-e	419
-mezüm.....	472, 494	biñ [bin sayı]....	346,
-indi.....	410	361, 380, 389, 429, 514, 534, 536, 546, 575	
-süñ	491	bin-	
+üĝ.....	452	+üp.....	574
+üp.....	462, 495, 507, 546	-miş.....	574
-ürsin.....	442	binā [yapı].....	345, 368
bilād [beldeler]	352, 365, 518	-sı	387, 404
-dur	451	-sından	552
bī'l-benān [parmaĝa].....	475	-ların	412
bildür-		-yum.....	420
-di	494	binā-yı tılsım-ı Ten.....	344
bī'l-enyāb [azı dişlerine].....	552	binā-yı Tevbe	
bī'l-ĝudüvvi [sabah vaktine]	332, 492	-den.....	514
bī'l-Ĥakķ [Allah'a].....		binā-ĝuş [kulak memesi].....	
-ı	497, 498, 504	-ı	466
bi-lisān [dile, lisana].....		-ına.....	372
-ın	557	bī-nażīr [benzersiz].....	376, 393, 470
bī'l-ķaţţ [yalan söylememeye]	338	bī-nām [adsız, tanınmamış]	473
bī'l-kerrātihī [defalarca].....	487	bī-nām u nişān	493
bī'l-ķurūnī [devirlere, asırlara].....	553	-uñ.....	474
billür [şeffaf, parlak taş, elmas gibi kıymetli].....	518	bī-namāz [namaz kılmayan].....	
-dan	345	-lara.....	500
billürin [şeffaf parlak taş, elmas gibi kıymetli].....	346, 422, 541	bī-nidā [sessiz].....	331
		bī-nihāyet [sonsuz]	361
		bī-nişān [belirtisiz, izsiz].....	
		-uñ.....	387

bī-niyāzlık [isteksizlik].....	527	-i	438, 493
bī-noқта [noktasız, işaret-siz]	331	bī-rāh [yolsuz]	432, 510
bī-pā [ayaksız]	481	-da.....	419
bī-pāyān [sonsuz, payansız].....	383, 399	birbiri	441, 442
-a	39, 423	-n	441
-uñ.....	502	-nde.....	441, 442
bī-perde[perdesiz].....	480	-ne.....	344, 417, 577, 578
bī-pervā [çekinmeden. korkusuzca].....	420	-ni	408
bir	330, 331, 332,	-nüñ.....	408
334, 335, 337, 338, 339, 340, 341, 343, 344, 345,		-sini	439
346, 347, 348, 349, 350, 352, 353, 354, 355, 356,		Bircīs [Müşteri yıldızı]	340
357, 358, 359, 361, 363, 364, 365, 366, 367, 368,		birdür (eştir, denktir)	481
369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378,		birkaç.....	379, 383, 399, 422, 514, 523, 524
379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388,		birle [ile bağlacı]	386, 440, 448,
389, 390, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399,		472, 481, 496, 529, 532, 538, 551, 555, 558, 560	
400, 401, 402, 403, 404, 406, 407, 408, 410, 413,		bī-rüz	
414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423,		-ında.....	447
424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433,		birün [dışarı, harici, dış]	344
434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443,		-ında.....	564
444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453,		-umı.....	480
454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463,		bisāt	437, 458, 501
464, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 474, 475, 476,		-ı	476
477, 479, 480, 481, 484, 486, 488, 489, 490, 492,		bī-şavt [sessiz]	331
493, 494, 495, 497, 499, 500, 501, 502, 505, 506,		bī'se'd-dārīr.....	381
507, 508, 510, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 520,		bī'se'l-ķarār	381
521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530,		bī-sehm [korkmadan]	
531, 532, 533, 534, 536, 537, 538, 539, 540, 541,		-üñ.....	543
543, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553,		bi-selām [selamsız].....	365
554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 564,		bi-şenā [övgüsüz]	334
565, 566, 569, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 578		bī-ser [başsız]	365, 433
bir [kim olduğu bilinmeyen bir kimse]	335,	bī-sitāre [yıldızsız].....	433
349, 421, 432, 436, 437, 444, 445, 447, 453, 484,		Bī'smi'llā'ħir-rahmānī'r-rahīm [Rahman ve Rahim	
487, 489, 493, 495, 526, 539, 559, 569, 574, 578		olan Allah adıyla]	330
-i	575, 577	bī's-senet [senete].....	
-imüz.....	444	-i	555
-imüze.....	444	bī'ssü'î [bir yön, bir taraf].....	
-in	451, 501, 539, 578	-dür	555
-ine.....	574, 575, 577	bī-sücüd [secdesiz].....	
-ini	408, 436, 574	-ları	552
-inüñ.....	575	bī-sürür [neşesiz]	476
-inüñ.....	469, 575	bī-sütün [sütunsuz, direksiz].....	336
-isi.....	401, 506, 536, 575	bi-şā'ir	
-isini.....	438	-in.....	485
bir oқ atımı yer		bī-şerm [utanmaz].....	471
-den.....	434, 513	bişnev	473
birāder.....	437, 438, 441, 442	bī'ş-şuhūr	492

- biş-ter..... 553
bī-şümār [sayısız].....
-dur 513
-umdan..... 474
bit- .....
-miş 506
bitür- .....
-miş 375
biṭ-ṭül [uzun olmamak, boysuz, kısa] 338, 487
bī-yār [yarsız] 482
biz 338, 356, 438, 444,
485, 486, 497, 498, 510, 531, 552, 554, 555, 577
-e 460, 468, 486
-i 371
-üm..... 438, 485, 546
bīzār [bıkılmış, usanmış] 470
boğul- [boğulmak] .....
-mış 508
bol- .....
-madı 482
borc .....
-ını 544
bostān [bahçe].....
-uñ..... 410
boy .....
+ınca 392, 410
+luları 519
boyan- [boyanmak].....
-dı 528, 564
-mış 432
-mışlar 433
boy[u]n 527
-ı 445, 512
-in 560
-ında 424
-ları 452, 512
boynu bağlu 470
boz- [bozmak] .....
-dılar 528
-mış 526
boza bekrīsi 401
bogaz .....
-ı 451
bölük 424, 434,
453, 470, 499, 512, 514, 517, 524, 538, 552, 555
bölük bölük..... 424, 470, 515, 538, 571
böyle 338, 439, 441, 472, 485, 507
Brahman [Hinduların yaratılış Tanrısıdır. Dünyayı
onun yarattığı, yaratmaya dair tüm işlerin onun
tarafından yapıldığına inanılır. Dünyadaki
alameti Güneş'tir.]..... 356
bu [işaret sıfatı] 330,
331, 332, 334, 335, 336, 337, 339, 340, 341, 344,
345, 347, 351, 353, 356, 357, 359, 360, 361, 362,
364, 365, 367, 369, 374, 378, 381, 382, 383, 384,
385, 389, 390, 396, 398, 399, 400, 401, 402, 405,
406, 407, 409, 410, 411, 413, 414, 416, 419, 420,
422, 425, 427, 428, 433, 434, 435, 436, 437, 438,
441, 442, 443, 444, 447, 448, 450, 451, 452, 460,
461, 464, 465, 466, 468, 472, 474, 476, 477, 478,
482, 485, 486, 488, 491, 493, 494, 495, 501, 503,
510, 511, 512, 517, 519, 520, 521, 523, 524, 526,
528, 529, 530, 534, 537, 538, 539, 542, 546, 547,
548, 549, 550, 553, 557, 558, 561, 563, 564, 566,
567, 569, 570, 571, 575, 576, 578
-dur 511
-nda 367, 410, 576
-nlardan 396
-nları 495
-nuñ..... 495, 578
bū [koku]..... 394
buḥār 425, 446
buḥrān .....
-la 500
bucak .....
-da 560
buçuk sā'at.....
-de 434
būd [varlık. sahip]..... 373
budak/ğ.....
-larımı 461
-um..... 458
buğz [sevmeme. kin. husumet]..... 555
bul- [var olduğu bilinmeyen ya da bilindiği halde göz
önünde olmayan bir şeyi arayarak ortaya
çıkarmak].....
-am..... 362
-amaz 360
-dı 342, 506, 507
-dılar 469
+duğın..... 510
-dum..... 378, 477, 493

+ınca	405	burhān [kanıt, delil]	352, 473
-ındı.....	410	-la	527
-madın.....	336	burhānī	
-madum.....	439	-sinden	450
-mak.....	410, 442, 518	būriyā [hasır]	477
-mazdı.....	522	-yla.....	475
-mış.....	421, 423, 432, 435, 510, 540, 551, 562	būriyā-pūş [hasır giyen].....	480
-mişlar.....	494	burūc [burçlar].....	
-mişlardur	404, 405	-ı	365, 386
+up.....	340, 377, 404, 487, 560	-ında.....	426
-ur.....	338, 398, 404, 540	burūcuş-şūr	368
bulandır-		būse [öpme]	396
-dın.....	507	būselik/g.....	
+up.....	360	-i	453
bulın-		-den.....	457
-maz	331	-dendür.....	561
buluş-		būstān [çiçek ve gül kokularının çok olduğu yer, bahçe]	337, 355, 389, 394, 406, 407, 409, 415, 416, 417, 419, 421, 564
-up.....	441, 442	-a	434
buñār		-dan	459
-a	570	-larımızdan.....	445
bunca	410, 471, 477, 518	-larında.....	430
bunda [orada].....	367	-uñ.....	458, 507
bundan	331, 472, 494, 575	būstān-şıfat	406
bundan şoñra	472, 494	būy [koku]	414, 415, 423, 433, 469
bunlar.....	443, 504, 539	-ı	469
bur- [bir şeyin iki ucundan ya da herhangi bir yerinden tutup eksenini çevresinde döndürülerek bükmek].....		buyır- [buyurmak].....	
+arak	455	-dı.....	411, 440, 446, 451, 504, 511, 549
-alar.....	452	-mişlar.....	399
-anuñ	454	buyruğ	
-dı	341, 457, 532	-ıyla.....	399
-dılar	530	būdēlā	490
bur[u]n		būhtān [iftira].....	
-ına.....	453	-ı	546
burc [burç]	340, 341, 346, 352, 383, 384, 386, 425, 426, 427, 433, 466, 523, 541, 552	-ında.....	546
-ın	437, 443	būk-	
-ına.....	340, 525, 541	-miş.....	573
-ından.....	436	būķat [ağlayanlar].....	368
burc-ı Hamel [Hamel burcu]		būlbūl.....	349, 350, 363, 392, 424, 431, 516
-de.....	340	-lere.....	445
burğu		būlbūl-çerāğ.....	431
-sın	454	būlbūl-şıfat	516
burgula-		būleğā [beliğ olanlar, belagat sahipleri]	333, 485, 504
-sun	455	-nuñ.....	495

bülend [yüksek. yüce].....	408
bülend-āvāz [haykırma].....	
-ı	500
bü'l-heves [maymun iştahlı]	473, 484
-ler	462
bünyād [temel. kök].....	447, 475
bürhān [kanıt]	340, 452, 503
-ları	340
büri-	
-ye	528
bürīde [kesik].....	517
bürīde zebān [kesik dilli]	476
bürin-	
-di	379
bürrān [keskin]	510, 516
bürüdet [soğukluk]	476
bürü-	
-diler	537
büryān [pürān]	557
büt [put]	332, 393, 442, 577
-leri	393
-lerin	526
büt-hāne [puthane, tapınak]	332, 393
büt-perest [puta tapan].....	442
bütün [eksiksiz, tam]	331, 336, 343, 434, 552
büyüten	377
büyü-.....	
+dügüm.....	462
büyük.....	399
büzürg.....	444, 466, 485
+āne	453, 457, 485
-lerinüñ	463

C
----

cā-be-cā [yer yer].....	465
cābe [cevap].....	
-nde	441
ca'dı [dilenci].....	
-nuñ.....	419
cādū [makam, mevki].....	
-nuñ.....	524
cāh	409, 460, 508
cāhid[çalışıp çabalayan]	555
cāhil	
-e	409

-üñ.....	371
cāhīm [çok sıcak yer]	
-i	507
-in	492
cām [kadeh. şişe. cam]	337,
359, 396, 441, 443, 446, 475, 476, 481, 492, 493,	
497, 500, 501, 504, 533, 548, 551	
-uñ.....	395, 499
cām-ı bekā	
-nuñ.....	396
cāme [giysi].....	348, 436, 459, 492, 493, 499, 508
-ler	512
-lü	474
-sinüñ	528
cāme-pāre.....	
-lerinüñ	504
cāmi' [İslam mabedi. ibadet yeri]	331, 429, 488
-lerüñ.....	454
-yāne	464
cān	331,
337, 338, 353, 355, 356, 357, 358, 361, 362, 376,	
377, 394, 396, 399, 404, 412, 414, 419, 421, 423,	
424, 428, 429, 453, 455, 467, 472, 475, 481, 490,	
493, 504, 506, 515, 517, 536, 547, 548, 551, 560	
-a	331, 410, 420, 507, 562
-da.....	355, 389, 395
-dan	337, 357,
375, 378, 393, 395, 424, 454, 481, 505, 546	
-ı	356, 362,
388, 396, 424, 454, 505, 507, 543, 550, 574	
-in	338, 481
-ına.....	407, 483
-ında.....	508
-ını	436, 481
-la	551
-lara.....	472
-ları	413
-ların	375
-um.....	366, 370, 488, 492
-uma	439
-umda.....	376
-uñ.....	361, 396, 410, 565
cān gözi	
-yle.....	453
cān u cānān	493
cān u dil	

-den	504	ce'alnāhum.....	490
cān vir-		ce'alnāke	338
-ür	455	ceb	
-se.....	396	-e	466
cānān.....	355, 357	cebbār [zorba. güçlü. Tanrı].....	
-a	562	-a	556
-da.....	389	-in	556
canavār		cebel [dağ].....	461
-lar	570	-de.....	515
cān-baḥş [hayat bağışlayan, can veren].....	355	ceberüt [azametini daha daimisi ve batınisi]	332,
-1	551	414, 497	
cānbāz [canımı hiçe sayan].....	418	-da.....	488
cān-fezā [can can katan].....		-dan	486
-ları	524	-uñ.....	479
-nuñ.....	356	cebhe.....	553
-sı	356	cebīn [alın].....	552
cān-güdāz [yürek yakan].....		-de.....	400
-1	472	-i	447, 490
-ına.....	453	-inde.....	338
cañına otlar tıķ- [canına ot tıkmak].....		-üm.....	466
+an	445	Cebrā'īl [(Cebril, Cibril) Cenab-ı Hakk'ın emirlerini	
cānib [taraf]	366, 504, 573	Peygamberlere bildiren büyük melek.	
-de.....	510, 552	Peygamberimiz Resul-i Ekrem'e Kurān-ı	
-den.....	525, 552	Azümüşşān'ı vahiyle getiren melek].....	425
-inde.....	558	ced [ata]	
-inden.....	513	-le	360
-üm.....	471	cedel [tartışma, mücadele].....	353
cān-perver.....		-e	527
-dür	566	Cedy [Oğlak burcu].....	515, 523
-i	428	cefā [üzme, eziyet etme].....	434, 460
-inde.....	414, 490	-ya.....	464
-lerinden.....	524	cehennem.....	381, 507
-üñ.....	562	-de.....	508
cān-sitān [can alan].....	513, 536	cehennem-hāviyesi	
cārī [geçerli, yürürlükte].....	337,	-ne.....	560
350, 352, 395, 404, 466		celā [parlak].....	451
cāriye	437	celācil [küçük çanlar]	470, 560
cārüb [süpürge].....	387	celādet [yiğitlik].....	
cārüb-şıfat [süpürge-vasıflı]	378	-de.....	448
cāsūs	365, 448, 491, 514, 550	celāl [ululuk]	332
-uñ.....	368	-inden.....	409
cāveze.....	450	celāl [ulu]	521, 559
cāvidān [kalıcı, sonsuz, ebedi].....	423, 493	celīs [arkadaş].....	412, 463, 495
-uñ.....	435	-i	530
cāzim [kat'i karar veren]	543	celiyyü's-şadr [en üst makam/köşe].....	343
ce'ale'z-zulumāti.....	330	cellād	

- i 526, 545
 -uñ..... 550
 celle-celāl [celali/ululuğu yüksek olan] 332
 cem^c [toplanma] 339,
 356, 370, 371, 465, 538, 552, 564, 569
 -i 396
 -ine 339, 356, 518
 -üñ..... 452, 472
 cemā^cat [topluluk, camide ibadet edenler] .. 331, 454
 cema^cen 493
 cemāl [yüz güzelliği] 332, 337, 359, 364,
 368, 392, 393, 425, 431, 433, 447, 479, 488, 539
 -de 432
 -e 540, 541
 -i 359, 393, 575
 -inde 359, 539
 -inden 409, 444, 479
 -ini 447
 -üñ..... 371, 397, 547, 566, 578
 cemī^can [bütün. hep] 486
 cemī^ci'l-kebāir [güzel şehir] 504
 cemīl [güzel. yüzü güzel] 332
 -ün..... 521
 cemī^cü'l-ecnās [türünün güzeli].....
 -dur 450
 cem^ciyyet [topluluk, birlik] 369, 483
 -i 539
 -ini 509
 -lerin 504
 cemre [şiddetli karanlık] 441
 Cemşīd [İran mitolojik kahramanlarından. Klasik
 edebiyat metinlerinde eğlence ve zevk
 meclislerinde kullanılan sembollerdendir.]
 ..... 359, 365
 ceng [savaş] 450, 529, 534
 -e 466, 513, 521
 -i 541
 -imüzden 530
 -inden 382
 ceng ü cidāl [savaş ve mücadele].....
 -a 450
 cennāt [cennetler] 365
 cennet [dinsel inanışlara göre bu dünyada günah
 işlememiş ya da yaptığı iyi eylemlerle tapınmayla
 günahları Tanrı'ca bağışlanmış kimselerin
 öldükten sonra gidecekleri ve sonsuz bir gönenç
 içinde yaşayacakları her türlü güzelliklerle dolu
 yer] 348, 350, 375,
 410, 415, 417, 421, 457, 458, 503, 565, 566, 571
 -den 393, 428, 507, 524
 -i 365, 566
 -üñ..... 547
 cennet-şıfat [cennet vasıflı] 458
 cerāhat [yara]..... 550
 -lerine..... 470, 546
 cerbān [uyuz hastalığı] 357
 cereyān [akış. oluş. akım] 473, 474
 -inuñ..... 389
 -uñ..... 452
 cerīde [tutanak]..... 330, 336, 337
 cerīde-ḥ^cān [tutanak okuyan] 456
 cerr [çekmek]..... 388, 417, 544
 cerrāh [yarayı açıp tedavi eden].....
 -larından..... 550
 cerrār [cer yapan. para toplayan] 513
 -dur 513
 cerre [topraktan yapılan desti ve bardak]..... 513
 cerrū-riyāh [rüzgarı kendine doğru çekme] 385
 cesed 404
 çeşimīn [iri, büyük] 560
 cevāb [cevap]..... 356, 407, 501, 525
 -da 530
 -ın 371
 cevāhir [mücevherler]. 364, 410, 412, 436, 438, 459
 -de 404
 -le 533
 -üñ..... 443
 cevāmī^c [camiler] 488
 cevārī [akıcı ve cari olanlar] 395
 cevāriş [akan] 551
 cev-be-cev [azar azar]..... 359
 cevher [mücevher. öz. elmas] 345,
 348, 387, 393, 405, 438, 450, 498, 551
 -de 348
 -den 437, 438
 -leri 404
 Cevlān [Şam'da bir dağ] 513
 cevr [haksızlık, zulüm] 439
 cevşen [zırhlı giysi] 374, 434, 466, 534
 cevşen-püş [zırh giyen]..... 466
 cevzā [ikizler burcu] 386, 466
 ceyb [cep] 369

Ceyhūn [Ceyhun veya Amuderya, Orta Asya'nın en uzun nehri].....	456	-leri	439
Ceyhūnī-ābād.....	474	cihādīl-aşgarī [en küçük cihad].....	555
cezā'ir [ada]	344, 447, 474, 519, 558	cihān [dünya, alem].....	332, 336, 337, 338, 351, 355, 377, 379, 390, 406, 407, 409, 416, 417, 418, 421, 423, 427, 437, 442, 447, 464, 474, 487, 488, 494, 497, 498, 502, 505, 518, 528, 531, 548, 556, 567, 578
cezbe [çoşku. kendinden geçme]	448	-a	368, 461, 477
cezīre [adda]	344, 383, 386	-da	355, 356, 376, 385, 389, 393, 421, 459, 470, 551
cezīre-i Berzah	344	-dan	331, 336, 338, 375, 393, 451, 459, 461, 470, 477
cezīre-i Necāt	383	-ı	344, 389, 532
cezīretü'l-üşşāk [aşıkların adası].....	485	-uñ	336, 351, 356, 361, 375, 391, 407, 417, 423, 460, 485, 491, 493, 534
cibāl [dağlar]	467, 555	cihān-ārā [dünyayı süsleyen].....	447
-de.....	518	-da.....	416
cibill [yaratılmış]		-nuñ.....	407
-i	433	-sına	417
cibillī [cibiliyet. yaratılış]	554	cihān-bān [dünyanın bekçisi]	
cibilliyet [yaratılış]	438, 554	-ı	561
-inde.....	387	cihān-bānī [dünyanın bekçiliği].....	518
Cibrīl.....	397, 415, 442, 497, 578	cihān-b'ın [dünyayı gören Allah. göz].....	377, 487
-i	332	-i	437, 487
Cibrīl-i a'zam		cihān-dār [büyük hükümdar]	409, 528, 534
-dur	397	cihān-efrüz [dünyayı aydınlatan]	390
cidāl [mücadele]	539	cihān-g'ir [dünyayı zabteden].....	528, 549, 556
+ı	512, 512	cihān-nümā [dünyayı gösteren harita]	337
cīfe [leş].....	469	cihān-peymāne [dünya kadehi].....	
cīfe-ḥ'arise		-ler	568
-de.....	379	cihānsāye [dünyaya gölge salan]	
ciger	342, 346, 352, 410, 416, 435, 440, 487, 493, 507	-sinüñ	392
-de.....	439	cihān-tāb [dünyayı aydınlatan].....	
-den.....	495	-la	418, 448
-i	374, 434, 445, 515	cihāz	459
-in	435, 484, 514	cihet [yön taraf]	
-inüñ.....	440	-e	488
-ler	368, 421	cilā [parlaklık]	572
-leri	452, 525	-sı	457
-lerin	453, 537	cilve [görünme. tecelli].....	337
-üm.....	462, 480	cin[n]	395, 422, 450, 557, 559, 578
-ümde.....	439	-i	562
ciger kanı		cinān [cennetler].....	395, 475
-ların	346	-da.....	355, 421
-n	410	-dur	347
cigerdār		cinn ü perī	
-ı	534		
ciger-delen.....	434		
ciger-güşe [ciğer köşesi].....	342		
cigeri dağlı.....	473		
ciger-pāre [ciğer parçası, evlat].....			

çal-	.....	-di	532
+ınan	 456	-diler	..... 343, 522, 539, 549, 551
-ar	..... 380, 381, 463, 562	-düm	 527
-dı	 384	-en	 370
-dılar	 556	-er	 366
-ındı	..... 449, 483	-erdi	 359
çālāk [çevik, kıvrak]	..... 359, 434, 435	-ilmiş	..... 347, 399, 419, 422, 426, 551
çalış-	.....	+üp	..... 332, 457, 459, 487, 519, 528, 549
+up	..... 441, 442	çeke çeke	 505
çālīpān	 513	çekidüzen	 457
çalқан-	.....	çekil-	.....
-mağa	 519	-di	..... 534, 535
-mıış	 573	-meden	 517
çan	.....	-mekden	 536
-ına	 514	-miş	..... 399, 419, 422
çār-dīvār [dört-duvar]	 346	-ürdi	 474
çār-deh [on dört]	.....	çeküp çevir-	.....
-üñ	 342	-di	 457
çāre	 385	çelīpā [put. sanem]	.....
çār-erkān [dört-esas]	 341	-lar	 393
çarh [çarh, tekerler. felek, gök, sema]	..... 342, 362, 372, 382, 385, 390, 391, 392, 400, 424, 436, 438, 441, 472, 483, 486, 488, 490, 494, 509, 510, 521, 522, 529, 533, 557, 562, 577	çelīpāvār [put gibi]	 514
-a	..... 344, 396, 399, 465, 483, 533, 574	çemen [çimenlik, çayırılık]	..... 364, 367, 457
-ı	..... 390, 399, 470, 520, 522, 532	-de	..... 350, 363, 368, 446, 524, 548, 570
-uñ	..... 382, 391, 437, 460, 467, 471, 519, 533, 541	-üñ	..... 364, 457, 460
çar-mīh [dört çivi]	.....	çenār [çınar]	.....
-a	 549	-a	 535
çārmıh [çarmıh]	 385	-uñ	 367
çār-sü [dört taraf]	 429	çenār-vār [çınar gibi]	..... 406, 408, 511
çār-yār [Dört dost. (Hz. Ebübekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali (r.a.)lerin nāmları.) Dört Halife, Hulefā-i Erbaa veya Ashab-ı Güzin diye de ihtiramla anılırlar.]	 487	çenber [daire. çember]	..... 341, 399, 471, 475, 541
çāšt [kuşluk vakti]	 418	-de	..... 491, 530
çehār [dört]	.....	-inde	 392
-ından	 488	-inden	..... 391, 533
-un	 350	-ini	 441
çehār-ümmehāt [dört temel/esas]	 342	çenber-bāz [çenberli]	 472
çehre [yüz, surat]	..... 359, 366, 368, 409, 428, 436, 441, 552	-ı	 471
-ler	..... 349, 353	çend [kaç. bir kaç]	 553
-leri	..... 416, 435	çeng [pençe. el]	..... 460, 464, 509, 562
-si	..... 372, 435, 465, 479, 543	-ine	 472
çek- [çekmek]	 546	-ümden	 467
		Çeng	..... 449, 452, 453, 454, 456, 457, 484, 495, 497, 499, 519
		-i	 457
		-in	 504
		-üñ	..... 453, 454
		çengī [çeng çalan. dansöz]	.....
		-lerdür	 517

-leri	538	çevir-	
çengāl [pençe. çengel]	468, 519	-mekden	514
çep [sol]	514	çevre	
çerāg [ışık, kandil. Lamba, mum]	345,	-sinde	433
389, 400, 410, 422, 426, 430, 431, 437, 457, 465,		-sine	401
467, 547, 206, 562, 564, 578		çık-	
-ın	355, 575	-a	505
-ını	355	-ar	430
çerb [muvafık]	549	-dı	567
çeri [ordu]		-ılır	420
-nüñ	525	+madan	468
çeşm	332, 356, 357, 359, 366, 368, 369, 373,	-makla	375
377, 387, 394, 395, 412, 432, 437, 438, 440, 447,		-sa	522
453, 457, 481, 487, 511, 516, 547, 562, 570, 572		+up	367, 375, 393, 421, 428, 510
-inden	495	çıkār-	
-ine	451	-dı	355, 459
-inüñ	488	-dılar	537
-le	407	-dum	463
-lerinden	435	-ur	399
-üñ	447	-urđı	355
Çeşm	507	+up	516, 560
çeşm ü güş [göz ve kulak]	511	çınla-	
çeşme [pınar. çeşme]	348, 350, 353, 354, 355,	-dup	443
356, 357, 360, 362, 366, 370, 386, 394, 395, 396,		çüñlat-	
418, 421, 453, 505, 506, 507, 546, 547, 549, 565		-dılar	504
-sinden	353	çiçek	
çeşme-i Hāyvān-şıfat	404	-ler	368
çeşme-i Fem	506	çifte	509
-de	404	çigzin-	
-dür	395	-dürtüp	350
çeşme-i Mīm		çin [karışık]	341, 418, 420, 431, 476
-de	394	-e	368
çeşme-i Mīm-fem		-i	568
-de	395	-üñ	341
çeşme-i Mīm-fem [Mīm-fem çeşmesi]	394	Çin	376,
çeşmesār [çeşmesi çok olan yer]	351,	390, 393, 420, 442, 457, 499, 525, 533, 538	
373, 388, 394, 395, 565		-e	544
-a	570	-üñ	392, 520
-ında	565	çirkin	406
-uñ	395	çok	336,
çeşm-i Mīn		358, 365, 407, 426, 427, 437, 455, 467, 498, 531	
-üm	395	-dur	400
çetr [gölgelik, şemsiye]	336, 352, 418, 512, 559	çokluğ	
çevgān [çevgen]	418	-ı	537
-ın	574	çök-	
-umla	475	-diler	539

-üp.....	411
çöz-	
-di	542
-diler	528, 534
+üp.....	369, 525
çözül-	
-miş.....	431
çü [gibi. mademki. nasıl. için]	341, 350, 358, 371, 442, 445, 449, 462, 477, 487, 532, 534, 544, 547, 548, 562, 573, 577, 578
çün [çünkü. mademk. gibi]	331, 332, 342, 345, 347, 353, 354, 358, 360, 391, 405, 411, 473, 479, 481, 508, 512, 522, 525, 532, 538, 542, 545, 547, 549, 565, 567
çünkü	357, 362, 400, 410, 440, 446, 447, 462, 465, 469, 472, 480, 483, 503, 510, 515, 525, 526, 528, 554, 560, 562
çünkü [çünkü]	342, 383, 387, 412, 463, 479, 480, 497, 543
çünin [böyle, bunun gibi]	499

D
---

dābiru'l-ḳavmi'llezīne	560
dād [adalet. iyilik, ihsan]	406, 497, 515
dād-ḥvāh [davacı].....	515
-ından.....	406
dağ [dağ, coğrafi şekil].....	424, 466, 573
-a	375, 523, 566
-da.....	462
-dan	375
-ı	512, 570
-lar	489, 515, 536, 577
-lu	374, 452
dāğ [yara. kızgın demirle vurulmuş iz]	388, 433, 516, 548, 576
+lu.....	445
-a	363
-ı	431
-ları	525
dağ u daş [dağ ve taş]	424
dāğ-ı Şekāvet	
-le	552
dāğla-	
-dılar	401, 514
-dum.....	480

-r	569
daḥi [dahi bağlaç]	352, 356, 370, 371, 387, 391, 399, 402, 407, 408, 410, 413, 415, 420, 422, 443, 446, 453, 457, 463, 465, 466, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 480, 492, 493, 494, 495, 508, 509, 513, 519, 522, 523, 524, 525, 528, 531, 550, 551, 557, 561, 575, 576, 577
dāḥil.....	415
daḥme [mezar, kabir, türbe].....	345
dā'im [daima]	360, 413, 449, 489, 496, 502, 507, 521, 545, 563
-ā	385, 403, 495, 521
-ün.....	489
dā'ire	386, 397, 433
-de.....	417
-den	417, 465, 472
-sinde	433
dā'irevār [daireye benzer]	344
daḳā'ik [çok ince. anlaşılması dikkat isteyen keyfiyetler]	443, 490, 520, 531
dāl [dalalet eden]	361, 379, 413, 438, 562, 577
-up.....	386, 467
dām [tuzak]	379, 388, 389, 419, 438, 494, 544, 564, 572
-uñ.....	468
dāmān [etek]	336, 413, 415, 508
-ı	348, 397, 406, 439, 463
-uñ.....	369
damar.....	454
-ındağı.....	420
dāmen [etek]	354, 366, 367, 373, 378, 387, 405, 406, 493, 523, 572
-e	524
-ine.....	377, 394
-lerin	526
-üñe.....	547
damend	553
dāne [tane]	347, 369, 379, 388, 389, 432, 434, 437, 540
-sine	468
dāne at-	
- mak	434
dāne dāne [tane tane].....	369, 476
dānī [Hor, zelil].....	391, 454, 503
dāniş [bilgi. bilim]	499

dār [yurt. ev].....	346,	-up.....	478
357, 371, 381, 399, 409, 423, 435, 447, 451, 464,		dāye [dadı].....	517, 545, 546
479, 502, 526, 530, 534, 536, 559, 562		de-	
-da.....	490	-yince	441
-dan	491	-rler	374, 415, 529
dār u diyār.....	479	deʿavuʿ-llahe	384
đarabāt [vuruşlar, çarpmalar].....	474, 555	debbāğ [Derileri sepileyip meşin, sahtiyan, kösele	
-le	557	vesaire yapan.].....	469
đarb [vurmak. kapı]		debdebe [gösteriş, gürültü patırtı].....	331, 519
-uñ.....	557	debeleg	
đarb-ḥāne [para basılan yer]	551	-üñ.....	453
dāred [ağızda diş olmamak].....	540	debīr.....	511
dāreyn [her iki dünya].....		Deccāl	
-e	501	-e	531
dār-gīr		Def.....	452, 455, 465, 495, 556
-üñ.....	537	-üñ.....	452, 491, 504
đarrāb [para basan]	348	defʿ [uzaklaştırma].....	387, 436, 495, 501, 531
dārū [darı].....	507	-i	531
-lar	551	defʿ id-	
dārüʿl-ğaflet [gaflet kapısı]		+en	545
-den	372	defāʿin [gömüler, defineler].....	344, 354, 530, 532
dārüʿl-ķarār [devamlılık kapısı].....		defīn [medfun, defnedilmiş]	
-a	415	-de.....	352
-ıdur	565	defīne [gözü]	343, 355
dārüʿl-mülk [baş şehir].....	474, 526	defter [defter].....	335, 392, 499, 561
dārüʿs-selām [barış ülkesi]		defter-i ḥesābı [hesap defteri]	392
-dur	565	degil.....	389, 398, 467, 507, 521, 560
dārüʿş-şifā[sağlık yurdu].....	409, 540, 551	-di	532
dāstān [hikāye, destan]	337, 494, 522	-se	576
-i	445	degin.....	408
-uñ.....	534	degin [kadar]	409, 441, 446
daş	573	degme [her, herhangi bir, gelişigüzel, rastgele].	331,
dāʿüʿl-levn [renk veren]	492	360	
daʿvā	530, 555	deh [on]	480, 511
-sında	546	dehān[ağız].....	337
-nuñ.....	449	, 357, 363, 367, 390, 397, 398, 423, 453, 475, 481,	
davārüʿl-bakar [Boğā burcu].....	553	501, 511, 515, 550, 569, 573	
daʿvet	412, 500, 546	-i	416, 506
Dāvud [Hz. Dvud].....	493, 562	-ina.....	384
-ī	383	-ında.....	508
dayan-		-ından.....	395
-amayup	411	-uma.....	361
-di	442	-uñ.....	511
-dılar	526	deh-dil [on lisans]	
-ma.....	478	-i	511
-masın	531	dehen [ağız].....	414

- ler 457
 -leriñ..... 416
 dehlîz [koridor]..... 560
 dehr [dünya, felek] 364,
 371, 455, 457, 458, 461, 471, 521
 -üñ..... 402
 dehre-zen [dünyayı vuran]..... 441
 dek [hatta, ta kadar] 340,
 372, 409, 413, 441, 462, 466, 481, 508, 511
 del- .....
 -diler 453
 delâil [deliller] 354
 deli 401, 431
 -si 380
 delici 439
 delik .....
 +li 504
 +lü..... 456, 473, 491, 533
 delik delik 462
 delîl 361, 415, 450, 503
 -i 383
 delin- .....
 -miş 473
 dellâl [ilan edici, tellal] .....
 +lık 429
 delükanlu [çocukluk döneminden çıkmış genç
 erkek] .....
 -lar 502
 +lu 446
 +luk 339
 delv [Kova burcu]..... 383
 -de 386
 -den 466
 dem [zaman, nefes]..... 330, 336, 358, 366,
 369, 373, 413, 414, 431, 436, 439, 443, 444, 456,
 457, 463, 471, 477, 480, 485, 486, 537, 551, 564
 -de 386, 412
 -dür 439, 460
 -inde 435, 481
 -inden 330, 466, 481, 569
 -lerinden 484
 -ümden 467
 dem-beste [susmuş] 369
 dem-i Dâvud 471
 -dan 471
 demir 518, 535, 573
 -den 512, 515, 533
 demir don .....
 -lar 533
 dem-nefes .....
 -le 443
 dem-sâz [arkadaş, refik, dost] 336,
 358, 443, 444, 456, 457, 463, 471, 477, 485, 493
 -ı 495
 dendân [diş] 397, 401, 435, 508
 -ların 515
 dendâne [diş tanesi] 347
 deñiz [yerkabuğunun çukur bölümlerini dolduran
 birbiriyle bağlantılı olarak yeryüzünün beşte
 üçünü kaplayan tuzlu su kütlesi] .....
 -de 382, 570
 -i 385, 386, 573
 -ler 340
 -leri 362, 443
 denk 417, 444, 488
 deñlü 371,
 379, 396, 401, 460, 471, 481, 508, 527, 539, 564,
 570
 depred- .....
 +üp 537
 der- 373
 -diler 407
 -mege 435
 der [-de, için] 373
 der [kapı] 345,
 346, 415, 419, 440, 475, 485, 487, 523, 564, 566
 -lerinde 490
 der-âğüş[sıgınılacak yerde] 345, 441
 derbend [dar geçit. sınır kalesi, hudut] 374, 399
 derc [içine alma, biriktirme] 343, 413
 der-çihân [dünyada] 499
 derd [dert, acı] 335,
 372, 375, 413, 491, 493, 521, 529
 -ine 454, 551
 -le 388
 -üm 403, 471
 der-derd [derdlilerin kapısı] 372
 derdest [yakalama] 527
 derdmend [dertli, kaygılı]
 -ân 373
 derdnâk [dertli] 508
 derdvâr [dert gibi] 419, 530

- derecāt [dereceler] 492
- derece [derece. aşama. kat] 342
- derekāt [katlar, basamaklar] 492
- dergāh [dergah, saray, tekke] 387,
422, 426, 448, 490, 493, 496
- ina 407
- ında 345, 407
- der-gārī [kararsızlarda] 487
- der-gūşe [köşede] 496
- derin 482
- derk [anlama, idrak etme. alma] 343, 346
- der-kenār [kenarda bulunan] 467, 525, 556
- der-nā'ime [mektupta] 564
- ders 442
- der-şüret [görünüşte bulunan] 553
- der-şehr [şehirde] 411
- der-şikār [avda] 467
- derün [iç taraf. dahil. kalp] 344, 411
- ı 68, 440, 441, 525
- ında 504, 564
- ından 473
- umdağı 471
- umu 480
- uñ 360
- dervīş 387, 401, 478, 578
- e 514
- ler 514
- lerüñ 475
- dervīşāne 433
- dervāze [ana kapı. kale kapısı] 368,
400, 424, 427, 428, 444, 511, 552
- lerin 556
- ye 358
- deryā [deniz] 355,
381, 382, 383, 385, 386, 426, 435, 438, 443, 447,
461, 466, 468, 492, 502, 515, 516, 519, 525, 557
- da 384, 386, 467, 530
- dan 384, 466
- lar 467
- ları 386
- nuñ 382, 384, 385, 386, 436, 467
- ya 382
- deryā-şifat [deniz vasıflı] 461, 544, 555
- deryā-dil [deniz gönüllü] 385, 386
- i 502
- deryā-güzer [denizi geçen] 386
- i 467
- deryā-yı Ğurbet 467
- de 468
- deryā-yı Hayret [Hayret denizi] 383
- e 383
- dür 383
- derz [bir duvarda üst üste konan iki taş veya tuğla
arasında kalan aralık] 535
- isi 535
- dessāha 498
- dest [el] 332, 336, 345, 365, 378, 398, 400, 405,
406, 410, 429, 454, 460, 461, 462, 464, 471, 472,
477, 481, 493, 510, 527, 528, 530, 547, 560, 571
- in 375
- üm 459
- ümde 475
- destār [sarık] 499
- ları 348
- nıñ 492, 493
- dest-ber-dest [elden ele] 429
- dest-büs [el öpme] 365
- deste 374, 424, 435, 459, 539
- deste deste 374, 424, 430, 454, 511
- dest-gīr [elde tutan] 462
- destres [ulaşmak, elde etmek] 410, 510
- destī [testi] 481
- deşt [dest] 367
- inden 508
- ini 572
- deşt [kır.ova.çöl].. 335,
363, 367, 388, 406, 486, 512, 515, 570, 571
- devā 453, 469
- devā'ir [daireler] 453
- devān [hızlı giden] 352, 399, 538
- devāt [divit] 390, 475, 497
- deve dellāli 430, 544
- devir- 545
- di 514
- diler 514
- devlet [devlet. talih. mevki.] 331,
341, 353, 390, 407, 479, 489, 490, 498, 499, 501,
507, 525, 533, 542, 546, 558, 567, 570, 571
- de 433
- den 500
- e 415, 460, 471
- i 361, 443, 460, 465, 501, 537, 546

- inde 414
 -ine 420, 493
 -le 415, 534, 555, 571
 -leri 524
 -lerin 537
 -leriyle 526
 -üm 457
 -üñ 362, 371, 378, 518
 devlet-fezā [devleti çoğaltan] 353
 devlet hümāsı [devlet kuşu] 331
 devlet kapıları 479
 devlet-penāh [sınımlanacak devlet] 352
 devlet-pāye [devlet rütbesi] .....
 -m 458
 devlet-serā [devlet rütbesi] 489
 devr [devir. dönme] 344, 349,
 358, 368, 406, 432, 443, 446, 455, 460, 510, 553
 -i 558
 -inde 365
 -üñ 476
 devr id- .....
 -erdi 344
 devrān [devir, felek, zamane] 337,
 356, 389, 441, 443, 458, 474, 488, 494, 520
 -sın 517
 -uñ 385
 -dan 356
 devre [dönem] 368, 425
 devşür- .....
 -diler 559
 -ür 455
 devvār [durmayıp dönem] 400, 510, 557
 -uñ 488
 deyr [insanlık alemleri]... 341,
 374, 376, 381, 406, 470, 475
 -de 377
 deyyān [herkesin hesabını ve hakkını en iyi bilen ve
 veren] 562
 deyyār [bir kimse] 437, 490
 dıraḥşān [parlak, parlayan] 348,
 422, 428, 528, 532, 534, 559
 dıraḥt [ağaç. şecer] 411, 458, 461, 542
 -ı 565
 dırāz [uzun] 354, 378, 529
 -ından 422, 515
 -ların 515
 di- .....
 -di 341, 356, 366, 370, 372, 378, 384, 388,
 403, 405, 408, 409, 410, 412, 413, 414, 415,
 419, 423, 433, 435, 436, 447, 450, 457, 465,
 472, 473, 477, 484, 485, 497, 507, 509, 510,
 516, 527, 528, 539, 543, 553, 554, 566, 576
 -diler 365,
 369, 374, 412, 427, 453, 523, 534, 566
 +dükleri 366
 -düm 477, 527
 -düñ 527, 554
 -le 437
 -mek 370
 -mekdür 370
 +meyüp 419
 -r 453, 549
 -yeler 534
 +yince 559
 -yü 357, 363, 409,
 429, 436, 476, 477, 481, 507, 527, 537, 547
 +yüp 357, 358, 366, 371, 372, 376, 381, 398,
 399, 400, 407, 411, 413, 415, 418, 420, 421,
 445, 473, 481, 491, 494, 504, 507, 525, 528,
 532, 537, 540, 547, 555, 566
 dībā [ipekli kumaş] .....
 -larla 467
 -larum 476
 dībāc [ipekli kumaş] .....
 -ından 467
 dībāce [giriş. önsöz] 408
 dīdār [görüştürme, buluşma. yüz] 427, 439, 573
 dīdār-ı rahmānī [Rahmani yüz] 565
 dīde [görmüş] 359, 360,
 364, 368, 369, 377, 394, 400, 412, 432, 433, 438,
 439, 447, 487, 490, 496, 511, 515, 517, 521, 572
 -den 456, 505, 510
 -lerden 515
 -leri 352, 434, 489, 524
 -lerinüñ 438
 -mi 480
 -si 446, 468
 dīdebān [gözcü, bekçi, nöbetçi].. 358, 359, 365, 426
 -ı 419
 -larından 396
 -laruñ 511
 dih [köy] 476

- dihkân [çiftçi. sipâhi]..... 476
 -uñ..... 476
 dik [dikleşmek. tersgelmek] 525, 526
 dik- .....
 -di 436, 538
 -ildi 534
 -mege 475
 -miş 459
 dikil- .....
 -di 535
 -miş 399, 422, 426, 551
 -mişdür 419
 -ürdi 474
 +üp 518
 diğkat 370, 417
 dil [gönül.lisan].... 330, 331, 336, 346, 347, 351, 353,
 354, 356, 358, 360, 372, 373, 376, 377, 385, 387,
 392, 393, 394, 399, 406, 415, 416, 419, 421, 423,
 424, 427, 429, 431, 432, 440, 441, 444, 450, 453,
 454, 457, 464, 467, 468, 470, 473, 475, 495, 503,
 504, 515, 520, 522, 526, 527, 528, 531, 546, 549,
 550, 556, 557, 558, 564, 570, 572
 -de 491
 -den 473, 493, 504
 -di 462
 -e 498, 505
 -inde 347, 364, 460
 -inden 491, 564
 -ini 463
 -ler 419, 517
 -lerde 357, 369
 -leri 416, 472, 537
 -lerüñ 335
 -üm 336
 -ümdedür 402
 Dil 336,
 342, 352, 353, 354, 357, 358, 359, 360, 362, 419,
 441, 443, 444, 445, 447, 449, 450, 495, 516, 523,
 524, 526, 533, 537, 546, 549, 550, 551, 562, 572
 -e 450, 509, 540
 -üñ 443,
 444, 446, 450, 510, 537, 541, 543, 566, 571
 dil [konuşma dili] .....
 -i 347, 385, 397, 457, 502, 511
 -lin 494, 504
 dil [tat alma organı] 481,
 493, 494, 495, 500, 508, 515, 524, 527, 529, 531,
 534, 537, 539, 545, 546, 547
 dil ü cân 493
 -ları 495
 dil-hasta [gönlü hasta] 527
 dilân [kalpler] 519
 dil-ārā [gönlü süsleyen] 394, 441
 -ları 432
 -m 539
 -sından 406
 -ya 419
 -yı 415
 dilâver [yürekli, yiğit]. 434, 439, 509, 513, 526, 537
 -den 541
 -lere 554, 558
 -leri 440, 559
 -lerinde 418
 -lerinüñ 500, 534
 -üñ 529
 dil-āzār [gönül inciten] 399
 dil-āvīz [cazib, çekici] 393, 416, 546
 -e 421, 446
 -i 423, 564
 -inden 416, 423
 -inüñ 392
 -üñ 508
 dilber [gönül alan, sevgili] 509, 529, 564
 -in 530
 -leri 454, 494
 dilber [gönül alan, güzel, sevgili] 346,
 347, 356, 400, 431, 454, 572
 dil-cū [gönül çeken] .....
 -ları 524
 dildār [gönül tutan, sevgili] 357
 -dan 337, 481
 dil-düz [kalbe batan] 441
 -la 441
 dile- [dilemek] .....
 -di 508
 -r 475, 514
 dil-efrüz [kalbi yakan] 457
 dilenci 401
 dil-firīb [gönlü aldatan] 558
 dil-fürüz [gönlü parlatan] 467
 dil-gīr [gönlü tutan].....

- uñ..... 531
dil-güşā [iç açıcı, ferahlık verici]..... 427, 445
-dur 406
-sına 415
-sınuñ 360
Dil-i şeh-r-yār 443
-ı 533, 571
-uñ..... 523, 526, 564
dilici..... 439
dilim dilim 464
dilīr 528, 534, 560
-i 448, 512
dilīrān [bahadırlar, cesurlar] 557
dil-keş [cazibeli, gönül çekici].....
-ler 415
dil-nüvāz [gönül okşayan] 457, 537, 572
-ı 545
-ını 515
-uñ..... 418
dil-pezīr [gönül kabul eden] 470, 551
dil-rīş [dertli, kalbi yaralı] 387
-lerüñ..... 475
dil-şikestī [kalbi kırık] 481
Dil-şikeste[kalbi kırık]..... 372, 464
dil-teng [sıkıntılı, kederli]..... 444
dil-teşne [kalbi susamış].....
-lerinüñ 550
dimāğ [beyin. bilinç. şuur.] 433, 452, 469, 497, 517
-ı 367, 495, 497
-ın 448
-ında..... 560
-ların 469
-uñ..... 456, 558, 559
Dimāğ 354
dimāğıyye [beyin. bilinç şuur]..... 500
dīn [ceza, ivaz] 330,
384, 390, 401, 490, 495, 498, 558
-e 454
dinār [eskiden kullanılan altın ve sikkeli para]... 401
-uñ..... 404
dināriyyü'l-levn [paranın türü] 348
diñle- [dinlemek] .....
-di 357, 473
-düm..... 481
dir [der, söyler] .....
-ler 383, 394, 399, 437, 450, 453, 565
-sün 409
direfş [bayrak. sancak]..... 520
direk direk 518
dirhem [akçe, gümüş para] 401, 405
-üñ..... 404
dirīgā [yazık, eyvahlar olsun] 331
diril- .....
-ür 509
diş bile- .....
-rdüm 475
diş ur- [çiğnemek] .....
-mayınca 361
ditre- [titremek] .....
-mege 477
dīv [dev. iblis, şeytan] 380,
381, 391, 397, 402, 409, 412, 518, 552, 560
-den 422
-i 401, 407
-le 552
-üñ..... 407, 507, 508
dīvān [şiiirlerden oluşan kitap]..... 335, 336, 369,
387, 390, 413, 452, 456, 465, 475, 494, 528, 539
-ı 344, 511
-ına..... 401, 515
-ında..... 446
-ından..... 563, 564
-um..... 336
dīvāne [deli, çılgın]..... 431
-dür 392
-ler 391, 556
-leri 571
-lerüñ..... 351
-sidür..... 549
dīvānevār [deli gibi] 367, 401, 430
dīvān-rāz [divanın sırrı].....
-ından..... 465
dīvār [duvar] 346, 442
-a 393, 400
-ı 440
-larında..... 368
-larınüñ 557
-ını 345
diyār [ülke, topraklar, memleket] 332,
339, 372, 390, 406, 412, 425, 429, 432, 456, 464,
468, 479, 484, 514, 516, 517, 528, 538
-a 400, 468, 525, 526

-da.....	365, 383, 400	+u.....	345, 422, 565, 566
-1.....	365	+up.....	560
-larınıñ.....	517	dolāb.....	389
-uñ.....	352, 385, 401, 404, 469	dolan-.....	
diyār-1 ‘Aql.....	509	+up.....	522
-a.....	526, 552	dolandur-.....	
-dan.....	450	-makda.....	429
-uñ.....	529	-up.....	360
diyār-1 Çin.....		dolaş-.....	478
-e.....	549	-dı.....	419
diyār-1 Deryān.....		dolu [yağış şekli].....	
-uñ.....	466	-lar.....	557
diyār-1 Dicle.....	474	don.....	535
diyār-1 Ğayret [Gayret diyarı].....		-1.....	573
-in.....	372	-lar.....	512
diyār-1 Geylān.....		dopdolu.....	369, 416, 446, 471
-da.....	468	doğ-.....	
diyār-1 Hind.....		+maduğa.....	516
-üñ.....	538	-a.....	394
diyār-1 Hüsñ.....		-ar.....	340
-üñ.....	516	-dı.....	341, 541
diyār-1 İslām.....		+ıcı.....	393
-dan.....	425	+ınca.....	398
diyār-1 Maşrık.....		-mış.....	439
-dan.....	398	doğra-.....	
diyār-1 Seg-sār.....		-dı.....	514
-uñ.....	397, 507	-dum.....	462
-dan.....	406	doğran-.....	
diyārihüm.....	560	-dı.....	399
diz [diz].....		doğru.....	398, 406, 462
-leri.....	464, 539	doğru [doğru ve dürüst olma durumu, dürüstlük].	422
diz-.....		-luğ.....	332
-er.....	430	-luğla.....	408
dizin dizin.....	369	doğuz kübbelü.....	488
doğın- [dokunmak].....		dol-.....	
-dılar.....	537	-ındı.....	358
-mış.....	439	dolaş-.....	
doğuz [dokuz sayısı].....	489, 520, 522, 533, 541, 574	-dı.....	420
doğuz dolandır- [dokuz dolandırmak].....		dög- [döğmek].....	
-urdu.....	522	+üp.....	467, 471, 535
dol-.....		döge döge.....	537
-dı.....	423, 539, 561	dögici.....	
+duğın.....	497	-siyle.....	455
-mış.....	416, 506	dögün-.....	
-mışdı.....	367, 533	+üp.....	476
-sa.....	531	dök-.....	

-ilmiş.....	454	+arak.....	455
-mege.....	436	-alar.....	511
dökül-.....		-dı.....	457
-meden.....	517	-dılar.....	410, 519, 530, 577
dön-.....		+madan.....	381
+üp.....	386, 398, 499, 522, 552, 560	-mayup.....	357
-di.....	462, 533, 536, 551, 569	-mişlar.....	406, 528, 529
-miş.....	364, 368, 400, 523, 569, 575	+up.....	345, 408, 499
-mişdi.....	400, 569	-ur.....	380, 548, 552
döndür-.....		-urlar.....	428, 547
-e.....	516	-urlardı.....	458
-üp.....	434	dür [uzak].....	387, 406,
-ür.....	455	408, 409, 420, 438, 491, 495, 501, 507, 524, 531	
döne döne.....	456,	çürüb [döğmeler, vurmalar, darplar].....	444, 445
470, 472, 476, 483, 484, 491, 504, 505, 556		-u.....	444
dön-.....		durur.....	
-erler.....	396	-lar.....	368
dört [dört sayısı].....	348	düş [gövde].....	
dög-.....		-ına.....	372
-üp.....	471	-ında.....	424
du'ā [yakarış].374, 377, 445, 464, 471, 496, 505, 551		-ı.....	364, 560
-da.....	493	dut-.....	
-dur.....	545	+ana.....	454
-sında.....	387, 406, 479, 496	-arlar.....	446
-ya.....	332, 345, 377, 393, 406	-arsañ.....	548
-yı.....	378, 545, 578	+ınca.....	544
du'ācı.....		+up.....	435, 524
-ları.....	434, 514	-miş.....	378
du'ā-yı Seyf.....		+tulmuş.....	364
-le.....	559	dutuş-.....	
dūd [duman].....	335, 336, 339,	+up.....	501
360, 373, 391, 426, 433, 493, 517, 529, 560, 564		-miş.....	426
-a.....	432	-mişdi.....	424
-ları.....	518	duzağ.....	
dūd-ı āh [ah dumanı].....		-a.....	468
-la.....	561	-ına.....	544
çudağ [dudak].....		-uñ.....	468
-ı.....	368, 411	dūzah [cehennem].....	507
çuhāhā.....	489	dū-ālem [iki ālem].....	426, 577
duḥān [tütün. duman].....		dübelekci.....	
-ı.....	538	-si.....	455
+īlerle.....	387	dū-berīn [iki yırtık].....	366
duḥter [kız].....	392	dū-cihān [iki cihan].....	352, 427
-lerinden.....	437	-uñ.....	480
duḥūl [giriş, içeri girme].....	400, 479	dū-hafta [iki hafta].....	342
dur-.....		dū-hāne [iki ev].....	

-si	447
dü-kaç [iki boy]	552
dün	
-ki	441, 442
dünbek [dünbelek]	
-ligin	453
dü-nīm [iki yarı]	462, 506, 524
dünyā [üzerinde yaşadığımız toprak ve deniz, yeryüzü].....	352, 371, 417, 450, 460, 469, 498, 521, 553, 563
-da.....	336, 366, 371, 379, 395, 416
-nuñ.....	377
dünyā-perestān [dünyaya tapanlar]	
-e	371
dünyevī	383
dür- [dürmek]	
-diler	560
dür [tür]	468
+lü.....	348, 437, 440, 444, 492, 531, 536
dür [kutu. mücevher kutusu].....	341, 443
-inden.....	436
-üñ.....	437
dürd [tortu]	499
dürd-fām	492, 493
dürer [inciler].....	343, 355
dür [inci].....	339, 340, 341, 346, 354, 369, 386, 400, 443, 452, 487
-üñ.....	340
dürüc [dürmek. geçmek. koymak]	
-uñ.....	443
dürüd [dua, medih]	530
dü-siyāh [iki siyah].....	391
düstür [umumi kaide]	449
düş-	
-di	342, 387, 419, 420, 422, 423
-diler	558
-er	500
-miş.....	386, 419, 420, 424, 426, 438, 544, 569
-mişdi.....	382, 424, 570
+üp.....	331, 422, 447, 489, 501, 536, 544
düş dura yür- [düşe dura yürümek]	
-ür	430
düşman	
-a	534
düşmen	396, 475, 513, 528
düşmen-güdāz [düşmanı mahveden]	396

düşmen-sitiz [düşmanca çekişme].....	
-üm.....	475
düşür-[düşürmek]	
-di	507
-üp.....	468, 507, 544
dü-tā [iki kat, bükülmüş, kamburu çıkmış]	419, 530, 564
düvvüm [ikincisi]	349
düz	534, 550
düz-.....	
+üp.....	369, 525, 527
-diler	534
düzd [hırsız].....	419, 510, 536
düzdāne düzdāne	573
düzül-	
-miş.....	550

E

ebced [sayısal değer verilmiş arap alfabesi].....	333, 352
ebed [sonsuz gelecek zaman]	521
ebedī [sonsuz].....	566
-ye.....	415
ebkār [bekarlar]	363, 364
-a	459
ebr [bulut]	336, 340, 343, 352, 359, 373, 391, 411, 415, 513, 542, 555
ebrār [iyi insanlar, dürüst insanlar]	
-dan	355
ebrū [kaş].....	392, 393, 509, 541
-lar	571
-sına	393
-sında	568
Ebü Hafş-ı Sānī [?].....	444
ebvāb [kalıpla. bölümler, bablar].....	494
ecel	461, 468, 535, 536, 544, 545
-de.....	460
-den	434, 573
-le	435, 530, 560
ecma'in [hepsi, cümlesi]	331
ecnās [türler, cinsler]	445, 554
ecruhū	560
ecsād [cesetler. bedenler].....	404
ed-	
-erler	383
edīb [edepli].....	406, 489

edā [tarz, tavır. çalım].....	441, 488, 526	efrād [ferdler, bireyler]	498
-sı	445	Efrenç [Frenk Avrupalı ve hasseten Fransız]	519
edeb	407	efrūḥte [parlamış, ziyalanmış]	433
ednā [en aşağı, en alçak].....		efsün [efsun, büyü]	422, 444
-ya.....	380	-la	446, 508, 524
edvār [devirler, çağlar].....	357,	-uñ.....	541
453, 463, 465, 470, 473, 475, 484, 485, 488, 494		efsün-sāz [büyü yapan].....	543
-dan	484	efūze	566
-ı	464, 465	efḡān [feryad etme]	535
-in	443	-ı	550
-uñ.....	357, 484	-ımızdur	445
edviye [ilaçlar, devalar].....	507	-umdan.....	473
edviyye	404, 405	eger	361, 404, 405,
efāī [engerek yılanı].....	396	420, 422, 442, 485, 503, 509, 528, 530, 566, 578	
-leruñ.....	424	egerçi	336,
efāl [fiiller, işler, ameller].....	338	339, 357, 375, 420, 432, 437, 473, 485, 513, 518	
efdal [en üstün, en iyi]		egil-	
+ühā	334	-üp.....	420
efdalüṣ-şalavāti [bütün duaların en üstü].....	334	egrilig.....	
efdahü'd-dehr		-ini	379
-ü	554	eḡabb [çok sevilen].....	543
e-fe-men	560	ehād [bir, tek. Tanrı].....	498
efgen [düşüren, yere atan]	396, 435, 440	-a	560
efgende [yere atılmış, düşürülmüş].....		eḡādīṣvā [hadiseler].....	490
-siyüm	445	eḡāfu [çok hafif]	530
efī [kalp. gönül]	467, 475, 524	ehdükum.....	532
-den	524	ehl [maharet sahibi. mensubiyet]	338,
efīvār.....	527	341, 349, 350, 365, 371, 372, 373, 374, 377, 379,	
efī-zebān [gönül dili].....		389, 391, 395, 397, 399, 402, 403, 405, 407, 429,	
-la	530	444, 445, 450, 455, 456, 465, 469, 470, 474, 475,	
efkār		477, 479, 484, 485, 486, 488, 492, 495, 500, 503,	
-ında.....	354	513, 517, 546, 557, 562, 564, 565, 573	
-ıñı	370	-i	371, 561, 577
efken [yıkamak, düşürmek].....		-inden.....	548
-den	578	-inüñ.....	563
efkende [yıkık duruma gelmiş].....		-iyle.....	377
-si	470	ehl-i dīn [dine mensup].....	555
eflāḥ [çok felāḥ bulan, kurtulan].....	498	-üñ.....	559
eflāk [gökler, felekler].....	447, 501, 520	ehl-i lāhut [ilāhi āleme mensup].....	
-a	570	-uñ.....	554
-ı	572	ehl-i şirk [şirke mensup].....	554
-uñ.....	352	ehlü'l-yaḡīn.....	490
Eflātūn		Ehrimen [Zerdüşt inancında karanlık ve kötülüklerin	
-uñ.....	550	temzilcisi olarak anılan Tanrı'dır.] 397, 422, 552	
Eflātūn-ḡikmet [Eflatun gibi hikmetli/bilge]	337	eimme [imamlar, önderler].....	331
Eflātūn-şıfat [Eflatun-vasıflı]	344	e'immeten	490

ejdehā [büyük yılan]	375,	-den	562
475, 490, 507, 552, 559, 560, 564		ekzebehū [uydurma, yakan. büyük iftira]	485
-lara.....	528	ekzebi'n-naẓme.....	485
-laruñ.....	530	el [kolun bilekten parmak uçlarına değin olan	
-ya.....	550, 573, 574	tutmaya yarayan bölümü]	330,
ejdehā-peyker [büyük yılan yüzlü]	375, 378, 535	345, 353, 357, 359, 360, 377, 393, 405, 408, 418,	
-i	534	445, 453, 459, 462, 500, 501, 543, 547, 574, 577	
ejdehā-süvār [ejderhaya binen].....		-de.....	405
-dur	517	-den.....	448, 455
ejdehāvār [ejderha gibi].....	528, 569, 572	-e	455, 546
ejder [büyük yılan]	362, 382	-i	396, 417, 441, 491, 511, 512, 513
ejder-dem [büyük yılan kanı]	558	-inde.....	347, 364, 375, 435, 512, 515, 539
ejderhā [büyük yılan. ejderha]	399,	-inden.....	406, 455, 465, 491, 507, 558, 564
423, 467, 475, 490, 535		-ine.....	398, 440, 572
-dur	398	-leri	441, 512
-ya.....	396	-lerin	406, 514, 518, 529
Ejderha-ser [büyük yılan başlı].....		-lerinde.....	517, 518
-ler	423	-üm.....	507
-lerle.....	423	-ümde.....	402
ejderhāvār [büyük yılan gibi]	435	el aç-	
ek-.....	546	-mış.....	345, 578
-diler	551	el çek-	
eḳālīm [ülkeler]	491, 531	+üp.....	459
eḳall [en az]	555	el ele	457, 458
ekber [en büyük].....	365, 366, 379, 459, 491	el şun-	
-idür	402	-dılar	462
eḳfanıhum [kefenler]	554	el uçı [el ucu].....	
eḳmār [kamerler, aylar]		-yla.....	454
-i	468	el üzere tut- [el üstünde tutmak]	
ekmel [mükemmel, tam]		-alum.....	545
+ühā	334	el vir- [el vermek]	
ekmeline	501	-di	460
ekmelü't-taḥıyyātu [duaların en mükemmeli].....	334	elā gözli	
eknāf [yerler, yöreler, taraflar]	352,	-lerle.....	524
459, 475, 488, 518		el-cebelü'l-ḳāşifü	502
-a	419	el-cünün [delilik, cinnet]	371
-ında.....	395	eḳçi	529
eḳñūn [şimdi].....	559	elek	
eḳşer [en çok]	555	-den.....	359
eḳşerīyā [pek çok zaman]	485	elem [acı, üzüntü].....	460
eḳşere'z-żariru'l-żarir.....	539	-de.....	477
eksik [var olması gerekirken bulunmayan, gerekliği		-i	530
duyumsanan gereksinilen]		-idür	473, 474
+lığını	342	elest [Kuran-ı Kerim'de bildirildiği üzere	
+lisi.....	392	Allah'ın ruhları yarattıktan sonra sorduğu,	
eksiklik			

“Elestü bi-rabbiküm” (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) sorusunun kısaltılmış şekli).....	
-üñ.....	481
elezzü'l-keâm	
-i	486
elfâz [sözler, lafızlar].....	488
el-firâbü	543
el-ğâfil [çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içerisinde bulunan].....	
-îñ	453
elğâz [lügazlar, bilmece]	337
elhamdü'l-lahillezî [Hamd Allah'a mahsustur]	330
elhân [şarkılar, melodiler]	444, 494, 445
elhemehâ [ona ilham etti]	497
el-hüte [hutbe]	468
e'l-ıddeti [bekleme müddeti].....	543
elif [munis, sahip, dost]	398, 399, 407, 577
elifbâ-kâmet.....	398
elif-ğadd	
-ini	413
el-ķışsa [kısacası, sonuç olarak].....	354, 385, 403, 406, 412, 414, 422, 434, 456, 477, 478, 492, 501, 513, 524, 527, 537, 550, 555, 556, 566
elkü	559
el-ķudretü'l-yevmü's-şeddretü	543
ellezîne	557
elma	
-larından.....	416
elmâs.....	476, 516, 519, 557, 573
el-mevt [ölüm].....	543
elvân [renkler]	456
em-	
-erler	368
-meyince	361
em vir-	450, 454, 516
-ür	454
emâkin [mekânlar].....	452
emân [aman dileme].....	561
-ı	473, 474
emânâtiñ	489
emel [arzu].....	461, 468
emîn [güvenilir].....	497, 503, 566
em[i]r [emir, buyruk. iş].....	385, 451, 454, 456, 457, 465, 472, 474, 505, 528, 531, 552
-en.....	558
-i	337, 384, 447, 512, 521
-ine.....	393
-iyle.....	566
-üm.....	466
emir eyle-	
-di	495
emkîne [mekanlar, yerler]	361
emmâmen	503
emmâre [emredici]	501
emmâretün.....	555
emmen	560
emrâz [hastalıklar].....	500
emret-	
-ti	557
emri'llâhi [Allah' emrinde]	559
emvâc [dalgalar]	344, 381, 384, 426, 439, 451, 492, 515, 530
-ı	382
-ından.....	467
emvâl [mallar]	354
en [mübalâğa edatı]	330, 334, 335, 340, 357, 370, 400, 424, 433, 445, 451, 459, 489, 493, 530, 543, 555, 557
-inden.....	424
enâb	561
en'abü'l-menâ	
-ya.....	493
enâm [canlılar. insanlar]	374, 459, 492
enâr [nar meyvesi]	
-ından.....	416
-i	421
enâristân [nar bahçesi].....	421
enbika	504
enbiyâ [peygamberler].....	493
-da.....	495
-nuñ.....	444
enbüh [ziyade, çok kalabalık]	
-a	372
encâm [son, nihayet, netice]	336, 446
-a	408
encüm [yıldızlar]	390, 399, 511, 516, 551
encümen [topluluk. dernek. heyet]	367, 389, 419, 456
encüm-sipâh	
-ı	528

- encüm-şümār [yıldızların sayısı] .....
 -ı 390, 399, 520
 endām [boy bos] .....
 -ına 457
 -ında 434
 endāz [atan, atmış] .....
 -dan 436
 endāze [ölçü, mikyas] 337
 -sine 514
 endīše 383, 557
 -sinden 402
 -sini 502
 endūh [keder, elem] 373, 530
 ene 425, 426, 486, 530, 543, 551
 ene'l-Ḥaḫḫ 530
 ene'llah 425
 enfās [nefesler, soluklar] 414, 490, 524
 enfusekum 531
 enfusenā 486
 engīz [koparan, karıştıran] 393, 546, 549
 -e 473, 474
 engüşt [parmak] 384, 475, 506
 -ümüñ 474
 engüştler [yüzük] .....
 -in 386
 engüşt-nümā [parmakla gösterilen] 475
 enhār [nehirler, ırmaklar] .....
 -ı 523, 565
 enhārü'l-üns .....
 -üñ 565
 enīn [inleme, inilti] 519, 561
 -ümden 488
 Enīn 486, 487, 493
 enīs [dost, sevgili] 412, 463, 486, 495
 -i 529
 enka [daha temiz, en pâk] 553
 enkāl [işkence aletleri] 560
 en'nās .....
 -ü 495
 enne [çok inleyen] 334, 395, 414, 460
 ennehüm 554, 558
 e'n-nifāki 555
 ensāb [nesepler, soylar] .....
 +ihī 334
 ente [sen] 454
 entum 559
 envāc [neviler, çeşitler, türler] 340, 348, 367, 415
 envār [nurlar, ışıklar, aydınlıklar] 330, 331, 354,
 367, 425, 427, 448, 449, 479, 490, 532, 565, 573
 -ı 492
 -ıdur 389
 -ımuzuñ 438
 -ında 354
 -ından 519
 enver [çok parlak] 412, 426
 enzār [bakışlar, gözler] 400, 489
 enzele 337
 enzelnā 498
 erāka'llahu 498
 erba'a [dört] .....
 -dan 450
 erbāb [sahipler] 331, 353, 395, 449, 464, 484
 erba'īn [kırk] 487
 -i 487
 erguvān [erguvan] .....
 -a 569
 erit- .....
 -miş 573, 575
 Erjeng [İran mitolojisinde ressam Mani tarafından
 yapılan resim koleksiyonu, dergi, mecmua] .. 332
 erkān [direkler, temeller] 517
 -dan 359
 erre [testere] 462
 ervāḥ [ruhlar] 488
 -dan 332
 erzaḫ-püş [yiyecek takınmak] 512
 eṣ- .....
 -di 363, 461, 578
 -er 363, 460, 465, 478, 522, 526
 -er 454, 522
 +üp 367, 461, 476, 513
 eṣ'ad [daha mesud, en bahtiyar] 340
 Eṣ'adeyn 340
 eṣās [asıl, köki temel] 509, 514, 558
 -ından 552
 eṣāṭīn [sütunlar] 490, 531
 esb [at] 522, 542, 556, 571
 eṣbahū 560
 esed [arslan] 541
 -de 523
 -den 523

eşer [iz. eser. yapıt].....	348,	-ından.....	387
359, 374, 389, 410, 441, 442, 454, 481, 514, 555		-ün.....	487
-in	396	eşkvâr [gözyaşı gibi]	463
-leri	465	eşrât [nişanlar. âlametler]	531
esfâr [seferler, yolculuklar.]	444	eşref [en şerefli].....	340
esfele's-sâfilîn.....	501	eş-şey'ü	450
eşîr [tutsak].....	505, 549, 564	eş-şu'arâ'u	333
-leri	512	‘eşve [gözü değen kişi]	531
esinne [kılıçlar, seyfler].....		et	
-in	555	-in	505
eski	471	eteg	
esmâ [isimler].....	343, 493	-inden.....	400
-ya.....	493	-ine.....	420
eşmâr [meyvalar].....	415, 416	etek	
-ı	421	-leri	538
eşnâ [sıra, an].....	443	etek silk- [etek silmek]	
eşnâf [sınıflar, esnaf]	340, 444	-mişdüm.....	459
esrâr [sırlar, gizler].....	354, 356,	+üp.....	459
372, 414, 430, 469, 472, 483, 490, 493, 532, 557		eţibbâ [tabibler]	540
-ı	526, 565	etmek	
-ları	565	-den.....	398, 494
esrâr-ı ma'nevî	472	etrâf [yön, çevre. taraflar].	352,
esse	522	384, 419, 475, 488, 493, 511, 572	
est	373	-ına.....	401
esved [siyah].....	396, 492	-ında.....	349, 538
eş'âr [en iyi şair]. 354, 451, 463, 465, 475, 485, 490		etrüb.....	543
-da.....	443	ettebî'ünî.....	532
-ına.....	446	e't-te'enî	518
eşbâh [şahıslar, cisimler vücudlar]		eţvâr [tavırlar].....	
-a	332	-ını	443
eşca'a [daha yiğit, pek kahraman].....	543	e'ûzu	527
eşcâr [ağaçlar].....	373, 416, 551	ev	334,
-da.....	458	340, 375, 398, 405, 414, 445, 472, 479, 495, 531	
-ı	415	-idür	578
-la.....	373	evân [çağ].....	343
eşeddü [daha şiddetli].....	531	evbâş [ayak takımı]	463
eşherû [çok meşhur]	531	-ı	419
eşig		-la	419
-ine.....	479	evc [doruk, zirve]	381, 382, 400, 470, 511
eşk [gözyaşı].....	373, 387, 399, 443, 487	evcehi'l-'ummâ	
-in	400, 531	-ya.....	531
-le	379, 385	evcezühû.....	486
eşkâl [şekiller]	348, 354, 400	evkât [vakitler]	445
-le	417	-da.....	340
eşk-bâr [gözyaşı saçan].....	373, 443	evliyâ [veliler]	493
-dan	369	-da.....	496

- nuñ..... 445
- evliyāe 531
- evni [sessiz ve ciddi olmak] 401
- evsāf [vasıflar, özellikler] 365
- evtān [vatanlar] 479
- evtār [ihtiyaçlar] 346, 470, 488
- dur 485
- ını 457
- evtu^llinū 531
- evvāhun [kusurunu bilerek, âh vâh etmek] 365
- evvel 348, 428, 433, 441, 442, 492, 503
- ine 501
- evvelā [öncelikle] 346, 383, 457, 518
- evvelinā 451
- evvelū 426, 493
- evvelū^l-^lazm 493
- ey 356, 359, 360, 366, 370, 378, 379, 383, 388, 389, 390, 399, 405, 408, 409, 412, 419, 433, 435, 436, 444, 447, 450, 457, 465, 473, 485, 486, 498, 501, 507, 510, 516, 517, 527, 528, 530, 531, 539, 546, 547, 549, 561, 563, 564, 578
- eyālet [vilayetler] 512, 554
- inde 512, 554
- eydī [eller, nimet] 531
- ne 400
- eydür 381, 515
- eyit- 360, 366, 370, 375, 379, 389, 402, 405, 407, 409, 419, 436, 444, 485, 526, 528, 546, 547, 564, 576
- di 360, 366, 370, 375, 379, 389, 402, 405, 407, 409, 419, 436, 444, 485, 526, 528, 546, 547, 564, 576
- eyle- 378, 413, 463, 528, 530
- deler 465
- den 494
- di ... 341, 410, 412, 446, 494, 505, 508, 515, 564
- düm 389, 403, 527
- dür 524
- mege 463, 494
- megi 494
- miş 375, 393, 421, 431, 455
- r 347, 430, 455, 543, 548, 565
- rdi 458, 525, 569
- se 344, 380
- ye 446
- yeler 505
- +yüp 393, 448
- diler 447, 453, 505
- eyne [nere, nerede, nereye] 485, 555, 559
- eyne^l-hālāş 559
- eyne^l-mağarr 559
- eyne^l-meferrī 559
- eyne^l-mināş 559
- eyvān [ayvan, sundurma, çardak, köşk] 344, 346, 387, 400, 429, 456, 574
- ina 369
- ında 446
- uñ 422
- eyvān-şüret [köşk görünümlü] 400
- eyyām [günler] 398, 401, 494, 515, 546
- dan 374
- Eyyüb-şıfat [Hz. Eyub] 462
- eyyühe^{ss}ārī 489
- ez- [sıvı içinde bastırıp karıştırmak, eritmek] 336
- erdüm 336
- mişler 346
- ez-Ḥudāvend [Tanrıdan] 339
- eżā [ticarete kaybetme] 449
- ez-āb [sudan] 496
- ezān 445
- ımızdur 445
- uñ 518
- ez-ān şedd-i rakīb [o rakibi bağlamadan] 411
- ez-āteş [ateşten] 373
- ez-cüdāyihā 473
- ezel [öncesizlik] 393
- ezelī [ezele ilişkin] 355
- ezeliyye [ezele mensup] 420
- ezfer [güzel kokulu şey] 396, 440
- ez-gāv 553
- ezhār [çiçekler] 363, 364, 367, 415, 549
- a 459
- ınuñ 416
- la 551
- uñ 457
- ezher [pek beyaz ve parlak] 331
- i 437
- eżibehū 485
- dür 485
- eżkār [zikirler, anmalar] 444, 463, 473
- larında 453
- eżker [maharetli duvar ustası] 334
- +ehü 334
- ez-mā [sudan] 564

ezmān [zamanlar]	479
ezmīne [zamanlar, çağlar]	361
ezminetü'l-umūr	498
ez-ney [neyden]	473
ezrak [mavi].....	372, 382, 424, 438, 512, 518
ezrak-püş [mavi giyimli]	372, 424, 512
ez-şerr [kötülükten]	402
ez-zekān [çeneden]	563

F
----

fa'āl-e'l-lemmā-yurīdi	
-dür	498
faḥr [övünç, kıvanç]	463
-ı	371
Faḥr	369, 370, 372, 388, 389, 514, 518
-a	369
-la	367
-uñ.....	369, 371
fā'zū'n-nūr [taşan nur]	
-a	497
fākīhet [cennet meyvesi].....	
-uñ.....	565
faḳīr [yoksul. bendeniz. dilenci] .	374, 463, 481, 532
-e	462
-ler	369
faḳīrāne.....	482
faḳr [yoksulluk].....	
-a	463
fānūs [fener. bazı şeyleri kapatmak için camdan yapılmış kapak].....	345
fa'nzūr.....	337
fārisi.....	489
fāriḡu'l-bāl	460
farḳ [ayrıcalık, ayrılık]	413,
467, 474, 496, 511, 559, 575	
-ı	352
-uma.....	458
farḳında [anlamak, sezmek].....	336, 364, 374
Fārūk	
-ı	424
farz [Tanrı emri]	449
fāsık [kötülük düşünen]	514
faşıl [fasıllara ayıran. kısım kısım eden].....	353
fāsīd [bozulmuş, bozuk]	370, 499
-inüñ.....	371

fāsīde [bozguncu].....	
-ye.....	501
fāsīḥ [güzel konuşan].....	347
faşl [mevsim. bölüm].....	427, 450
faşlü'l-ḥitāb [iki söz arasını ayıran kelime veya isimlerden biri, önsözden sonra mevzuya giriş]	330
faşş [yüzük taşı].....	386
fāş it-	
-me.....	348
fātūr [benzeri bulunmayan]	564, 571
fātiḥa [bir şeyin başlangıcı, ibtilası]	330
fāyık [yüce, ali].....	409
fażahat [alçaklık, edepsizlik]	
-dan	372
fażl [erdem, üstünlük].....	389, 405, 526
-uñ.....	457
fe	330,
331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 353, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 366, 368, 370, 371, 372, 373, 375, 376, 378, 379, 380, 382, 384, 388, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 401, 402, 405, 407, 408, 411, 413, 418, 421, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 438, 439, 442, 445, 446, 449, 453, 455, 459, 462, 467, 468, 477, 478, 481, 482, 485, 487, 490, 491, 493, 497, 500, 502, 503, 504, 505, 509, 512, 516, 520, 521, 522, 523, 531, 532, 534, 535, 538, 539, 541, 542, 544, 547, 553, 554, 559, 560, 561, 563, 566, 568, 570	
fedḥulūhā.....	365
fe'en	493
fehāvā [mefhumlar]	
-sı	539
fehḡ [anlama].....	483
-ı	550
fehḡ eyle-.....	
-r	491
fehūre [fahirlenen, övünen]	554
fehvä [güzel koku].....	
-sı	504
fe-izā hiye.....	490
feḳad	539
feküm.....	531
felāket [büyük belâ].....	400
felc [inme, felc]	477

- feleg [gökyüzü].....
- e 331, 435, 485, 519, 397, 527, 552
- i 359, 384, 491, 496
- in 558
- inüñ..... 504
- üñ..... 384, 443, 471, 506, 533
- felek [gökyüzü].....331, 342, 345, 352, 368, 372, 381, 383, 384, 386, 391, 422, 424, 426, 441, 446, 456, 458, 463, 464, 467, 470, 471, 472, 485, 488, 496, 509, 519, 520, 522, 562
- de.....332, 341, 342, 418, 443, 444, 483, 559
- den..... 359, 400, 426, 444, 473, 475, 519
- ler 387, 396, 456, 487, 489, 496, 520, 528, 533, 545
- lere..... 426
- üñ..... 437, 457, 468, 475, 479, 519
- felek-bārgāh [gökyüzü otağı].....
- muz..... 555
- felek-fām [gökyüzü renkli]..... 565
- felek-hürmet [gökyüzü haysiyeti].....
- e 493
- felek kaşrı [gökyüzü kasrı].....
- ndağı..... 576
- felek-mişāl [gökyüzü gibi] 384
- felek-nihād [gökyüzü yaratılışı] 530
- felek-nümā [gökyüzü atlası] .....
- sında 387
- felek-reftār.....
- ı 576
- felek-rif'at [gökyüzü yüksekliği].....
- ına..... 424
- felek-sīmā [felek-yüzlü] 383
- felek-şüküh [feleğin azameti] .....
- a 372
- felekü'l-celāl [ulu gök] 521
- felek-ṭāḳ [gök asması].....
- a 441
- felekü'l-ḥiṣāl [gök tabiatlı] 521
- felekvār [gökyüzü gibi] 374, 577
- felevāt [susuz çöller, sahralar] 405
- felsefe 491
- fem .....
- a 531
- fen[n] .....
- de..... 405, 442
- i 441
- fenā [yokluk, kötü].....372, 461, 477
- da..... 357, 405, 476
- ya..... 544
- fer [parlaklık].....344, 383, 393, 539
- fer^c [yan. dal] 393
- ferāgat [bırakma, terketme] 514, 521
- ferā'id..... 355
- ferāmūş it- [unutmak, hatırdan çıkarmak] .....
- diler 350
- ferāset [sezgi].....
- le 480
- +lü 365
- Ferāset 497
- fercām [son, akıbet].....
- ı 499
- üñ..... 492, 493
- ferd [tek, birey]..... 501
- ferdā-şim'in .....
- i 464
- Ferhād [Ferhad ile Şirin hikayesinin erkek kahramanı]..... 336, 351
- a 336
- Ferhār [Türkistan yöresinde güzelleri ile ünlü bir şehir] 332
- ferhenk [edeb, iyi terbiye] 444
- ferhunde-fercām [kutlu renk] .....
- da..... 344
- ferhunde-maḳām [kutlu makam] 383
- ferīd [biricik, tek] 374
- ferihün [sevinçli] 371
- fermān..... 391, 452, 574
- ına..... 480
- ferret [buyruk] 558
- ferruḥ-fāl [bahtı açık, şanslı açık].....557
- la 415
- fersaḥ-be-fersaḥ [çok çok]..... 401
- ferş [yer, yeryüzü].....331, 387, 408, 469
- i 372
- üñ..... 427
- feryād [bağırma, çığlık] 401, 429, 482
- feryād-resī [çılgılığı ulaşmak]..... 482
- feryād-residen [çılgılığı ulaşmak]..... 482
- ferzāne [bilge] .....
- ler 391
- leri 571
- lerüñe..... 539

- si 432
- ferzānevār [bilge gibi] 529
- ferzend [evlat, yavru, çocuk] 339,
342, 354, 466, 521
- i 512
- fesād [fesat, bozukluk, kötülük] . 451, 500, 501, 554
- dan 531
- i 518
- fesāhat [fasihlik, dilde düzgünlük] .....
-da..... 333, 354, 445, 485, 504
- fesār [yular].....
-da..... 458
- fesraū 530
- fessāk 555
- feth [fetih]..... 388, 554, 558
- i 347
- in 558
- fetīle [fitil].....
-lerin 515
- fettān [işveli, oynak, cilveli] .....
-uñ..... 524
- fe ulkıye^s-seharatı..... 490
- fevā'id [yararlar, faydalar, kazançlar] 355
- fevehāt [güzel kokular]..... 566
- fevt [geçip gitme] 441, 576
- fevzen [kuruluş]..... 566
- feyāfī [çöllere, saharalar] 441
- feyleküş [fil kulağı denilen büyük yassı yapraklı ot]
..... 337
- larınıñ 498
- feylesof [filozof, felsefeci] . 337, 402, 449, 510, 550
- larını 356
- larınıñ 498
- feyyāz [verimli, bereketli] 498, 504
- feyz [bereket, bolluk, ilim] . 330, 378, 389, 479, 498
- ümden..... 457
- fezā [uzay, geniş düzlük] 364, 368, 372
- Fırāt [Fırat Nehri] 474
- a 507
- dan 456
- fırsat [uygun an, fırsat] 576
- i 546
- fıtrat [yaratılış]..... 486, 494
- dan 341
- ımız..... 438
- fī 330, 333, 337,
343, 344, 352, 368, 384, 386, 390, 392, 394, 395,
438, 440, 451, 467, 473, 474, 481, 483, 486, 489,
498, 501, 505, 531, 543, 552, 554, 555, 560, 565
- fī' [-da bulunma anlamı].....554
- fī'd-dāri [hurma dikeninde]..... 490
- fī'd-dünyā [dünyada] 501
- fīgān [feryad etme].....
-a 569
- fī-ğiyābeti'l-cubb 487
- fīh [onda, onun hakkında] .....
-a 330, 400, 416, 460, 565, 566
- i 481, 489
- fik[i]r 370, 389, 460, 500, 506, 514, 530, 557
- eyle 543, 559
- fikret [düşünme, tefekkür] 383, 402
- de 388
- e 381
- fīl [fil] 337, 432, 539
- fī'l-^{ar}z [sunma/arz etme eylemi] 338
- fī'l-^{avāk}ıb [sonuçlarında, sonlarında] 543
- fī'l-bāl [kanadında] 473
- fī'l-berri [karada, toprakta] 554
- fī'l-bihār [denizlerde]..... 468
- fī'l-bilād [beldelerde].....
-dur 352
- fī'l-ciheteyn [taraflarında].....
-idür 498
- fī'l-cümle [tümünde]..... 343
- fī'l-felāt [çölde]..... 365
- fī'l-fulki [gemide] 384
- fī'l-fürāt [tatlı suda, Fırat nehrinde] 365
- fī'l-ğābīr [gelecekte].....
-inde..... 552
- fī'l-ğār [mağarada]..... 335
- fī'l-gārī [kararsızlıkta]..... 487, 543
- fī'l-hāl [halde]..... 505
- filiz [ağaç ve çiçek fidanı] .....
+āt..... 402
- fīllezī..... 531
- fī'l-mışbāhi [lambadan] 368
- fī'l-^{ul}ıvv [yüceliğinden] 341
- fī'l-vasat [ortalamadan]..... 344
- fī-mā [sudan] 531
- fī-mecmu'ahüm [toplanmaktan] 451
- fī-mevcin [dalgadan] 384, 467

firāk [ayrılık. ayrılık acısı].....	335, 413, 493
firār [kaçış, kaçma].....	404, 524, 539
-a	388
Fir'avn [Kuran-ı Kerim'de aktarıldığı üzere Hz. Musa'nın kavmine zulüm eden Hz. Musa'nın imana davetini geri çeviren ve Tanrılık iddiasında bulunan Mısır kralıdır.].....	378
firdevs [cennet. bahçe].....	375, 486, 493, 547
-e	415
-i	394
-üñ.....	394, 427, 565
fırkāt [ayrılık].....	
360, 361, 376, 377, 439, 461, 462, 507, 550, 567	
-la	504
-uñ.....	335
fırüz [saadetli, uğurlu]	441
fırūze [açık mavi renk]	482
fırūzevār [açık mavi renkli gibi].....	386
fīş-şūr.....	481
fitne [bozgunculuk]	351,
393, 432, 440, 451, 495, 518	
-den	531
-lerinden.....	524
-nüñ.....	531
-si	510
fitne-engīz [bozgunculuk koparan].....	393
fitne-sāz [bozgunculuk etmek]	528
fī-zulümātuş-şahrā	
-yı	486
fucūrehā [günah].....	497
fukahā [fakihler, fıkıh âlimleri]	449
fuşat [fırsat].....	
-ı	515
furūc [bir kökten ayrılmış kısımlar]	444
fuşahā [fasih konuşanlar].....	337, 485
fuşül [fasıllar, bölümler].....	354
-i	445
-le	494
fuccār [günahkârlar]	555
-uñ.....	556
fucur [günah].....	497
fülānī [falan, filan, falanca]	540
fülfülī [biber, karabiber]	540
fülk [gemi, sandal].....	382, 383, 384, 385, 468, 471
-üñ.....	381

fünün [fenler, ilimler]	371
fürüg [ışık, ziya]	389
-inuñ.....	390
fürüzān [parlayan]	429, 443, 509, 528, 540
füşhat [genişlik, açıklık]	387
Füsüsü'l-Hikem.....	490
fütād [düşkün. düşmüş]	542
fütāde [düşkün, düşmüş].....	571
fütühāt [fethler]	490
fütür [ümitsizlik].....	495, 511
fütüvvet [gençlik. yiğitlik. eskiden].....	441

G

ğabğab [çifte gerdan çene altı].....	
-ında.....	549
-laruñ.....	416
ğaddār [zalim, acımasız].....	494, 553
ğaffār [bağışlayan Tanrı].....	
-un.....	561
ğaffarūz-zünüb.....	561
ğāfil [habersiz].....	388, 419, 468, 524
ğaflet [habersizlik]	
-in	372
ğafūran [çok mağfiret ve merhamet eden].....	498
ğāh [bazen, kimi zaman, bazı bazı]	336,
353, 384, 386, 388, 392, 417, 425, 426, 438, 440,	
441, 457, 459, 464, 466, 467, 524, 528, 538, 539,	
543, 546, 557, 576	
ğāhī [gah bağlaç]	353
ğā'ib [bulunmayan].....	506, 510
ğalaṭ [yanlış].....	370
ğalbūr [halbur].....	359
ğalebā [baskın çıkma, ağır basma]	492, 493
-leri	401
ğalle [tahıl]	519
ğaltān [yuvarlanan].....	416, 437, 538
Ğam	529
ğam [keder, üzüntü].....	359, 427, 439, 468, 531
-da.....	336, 473, 477
-dan	475, 477
Ğam-ı dil'ire.....	530
ğamām [bulut. beyaz bulut].....	384
ğam-dīde [kederli göz].....	
-lerüñ.....	529
gamgīn [gamlı, kederli]	551

ğammāz [ispiyoncu]	469	ğavr [bir şeyin dibi, çukur]	368
ğamz [göz yummak]	450	ğavvāş [dalgıç]	386, 405, 447, 502
ğamze [yanak çukuru].....	407,	-ları	386
434, 435, 439, 440, 450, 483, 509, 513, 514, 526		ğayb [gözle görülmeyen, gizli. kayıp]	358
-ler	541	-dan	331, 505
-lerini	441, 442	ğaybī [hazırda olmayan. görünmeyenlere ait.] ..	337,
-ñ	439	496	
Ğamze	434, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442,	-de	438
509, 510, 513, 515, 517, 524, 525, 526, 541, 550		ğaybiyye [hazırda olmayan]	496
-nüñ.....	440, 513	ğayet	361, 419
Ğamze-i dilīr-kiş.....	536	-i	398, 478
ğamzedār [gamze tutan]		-inde.....	383
-ı	450	-ini	477
ğamzekār [gamze eden].....		gāyetī.....	478
-ı	450	ğayr [başka]	361, 450, 503, 532
ğanī [zengin].....	532	-a	565
ğanīmet [savaşta düşmandan alınan her türlü eşya]		-ı 396, 398, 400, 410, 481, 518, 540, 552, 561	
.....	546	ğayret.....	480, 518, 527, 533, 557, 564
ğār [mağara, in]	335, 377, 378, 487	-den	515
-da.....	377, 487, 560	-le	526
-ı	378	ğayret kuşağı	
ğarā'ib [garipler]	424	-ı	533
ğarāmī [tutku, aşk].....	518	-n	534
-lerle.....	510	ğayruhā.....	490
ğarb [batı. Batı dünyası].....		ğazā [savaş]	512
-a	528	ğazāb [hiddet, kırgınlık]	
ğarbī [batı ile ilgili]		-dan	509, 510
-sinde	429	-ından.....	552
ğāret [yağma].....	515	gazāl [ceylan]	406, 515, 524, 568, 572
ğarīb [gurbette yaşayan]	486	-a	570
ğarībetü'l-eşkāl		-i	569
-ı	557	gāze [yüze sürülen allık].....	
ğarīk [boğulmuş]	439	-leri	524
ğarķ [boğulma. batırma]	363,	geç-	
375, 381, 386, 488, 492, 513, 533		-di	439, 492, 493, 544
ğarķ-āb [suya batmış]	513	-dügi.....	450
ğār-nişīn [mağarada oturmuş].....	487	+en	522
ğarrā [parlak]	459, 494, 524	-er	418
-ları	524	-erdi.....	386, 403
ğāşīye [perde, örtü].....	562	-erlerdi	467
ğāşīyedār [at uşağı, seyis].....	344	-erüz.....	485
gāv [inek, öküz]	467, 557	-eyin.....	362
ğavgā [kavga]	401, 531	+ince	439
-dur	555	-mege	385
-lar	419	-mezdi.....	522
-sı	351	+üp.....	362, 454, 485, 500, 523

geçmiş namaz		-i	515
-a	499	gerdiş [dönüş]	510, 558
geçür-		-inden	353
-diler	410	-lerinden	396
-miş	521	gerdün [felek. dünya]	344, 348, 381, 382,
+üp	359	467, 471, 473, 474, 491, 511, 522, 541, 551, 556	
gedâ [dilenci. yoksul]	433, 510, 532	-a	374, 556
-lar	455, 471, 544	-ı	382
-ları	387	gerdün-hişâr [gökyüzü hisarı]	
geh	528	-ı	528
gel	394	gerdün-sâlâr [gökyüzü kafilesi]	
-di ..330, 369, 387, 411, 426, 481, 525, 576, 577		-ın	519
-diler	440, 462, 526	gerdün-şîfat [gökyüzü-vasıflı]	388
-dük	410, 510	gerdün-süvâr [feleğin-at binicisi]	344
-düm	434	gerek	451, 501
-düñ	435, 578	-dür	385, 404, 405,
-en	382, 399, 428, 530, 546	420, 473, 484, 501, 502, 511, 518, 531, 548	
-mez	400, 478	gerekse	378
-miş	419, 567	germ [sıcak] ..349, 471, 495, 502, 521, 537, 557, 567	
-mişsin	419	germiyyet [hararet, sıcaklık, kızgınlık]	444, 502
+üp	332,	-le	348
374, 383, 440, 515, 550, 551, 555, 569, 574,		-lerin	504
-ür ..	338, 481, 572, 573	geşt [dolaşma, gezinti]	354, 410, 441, 571
gemi		geşte [gezmiş, dolaşmış, dönmüş]	373
-lerle	362, 443	getür-	
genc [hazine]	371, 376, 405, 567	-di	485, 508, 532
-i	405	-diler	464, 523, 543
-in	377	-eler	566
gencîne [hazine]		-miş	349, 470, 574
-lerin	507	+üp	346, 354, 462
gencîne [hazine]	352, 374	gevher [elmas. mücevher. öz]	340,
gendü		348, 369, 387, 436, 437, 438, 440, 443, 502	
-m	432	-den	506
ger	362, 405, 442, 471, 503, 528, 547, 548	-i	346, 436, 437
-i	564	-üñ	437
gerçi	356, 518, 543	gevher-bâr [mücevher veren]	502
gerd [toz]	359, 459, 469, 511, 525, 564, 572	-dan	369
gerdân [boyun]	369, 388, 417	gevher-nişâr [mücevher saçan]	447
Gerdân	415	gez-	
gerden [boyun]	350, 364,	-mekde	410
424, 464, 470, 471, 496, 507, 515, 541, 560, 563		ğıdâ	469
-den	522	ğılaf [kın, kılıf]	
-ine	423, 437	-lu	475
gerden-beste [boynu bağlı]	514, 527	ğılmân [köle]	395
gerden-keş [başkaldıran, asi]	422	ğıriv [haykırış, çığlık]	536
Gerden-leşker [Gerden'in askerleri]		ğıyâsü'l-mustakîşin	402

- gibi [benzetme edatı] ..331, 333, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 355, 356, 357, 359, 360, 361, 362, 363, 366, 367, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 384, 386, 387, 388, 391, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 403, 404, 405, 406, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 423, 424, 425, 426, 428, 430, 431, 432, 433, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 473, 475, 476, 479, 480, 481, 483, 484, 486, 487, 488, 489, 490, 492, 493, 495, 497, 499, 500, 502, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 537, 535, 539, 538, 540, 541, 542, 543, 544, 547, 550, 59, 555, 556, 557, 558, 559, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 570, 571, 572, 574, 577, 578
- dür 357, 478
- gice [gece] 343, 354, 356, 372, 392, 412, 414, 440, 443, 447, 467, 484, 510, 538, 546, 564, 566, 571, 574
- de 437, 439
- ler 414, 578
- si 399
- gid- .....
- +en 563
- erdi 363, 504, 522
- erse 380
- gil [kil] .....
- de 385
- gîr 399, 424, 510, 528, 536, 559
- gir- .....
- di ...378, 379, 400, 428, 444, 457, 465, 541, 577
- diler 407, 443, 513
- +dügin 524
- +dükçe 483
- düm 375, 463
- e 505
- erdüm 466
- mezdi 507
- miş 352, 386, 521, 560
- sünler 483
- +üp 502
- gird-âb [suların dönerek çukurlaştığı yer, girdap, anaför]..... 383, 388, 438, 519
- girân [ağır. pahalı].....
- a 519
- girân-māye [kıymetli ve değerli olan şey] 341
- sinden 423
- gird-bād [kasırga] 511
- giribân [yaka, elbise yakası] 336, 366, 413, 415, 439, 458, 499, 508, 520
- ı 397, 463
- ın 369, 520, 535
- giriftâr [yakalanmış]..... 389, 438, 464, 472, 494, 508, 544, 549, 564, 569
- ı 468
- giriftâr-bend 550
- giriş [düğüm] .....
- lerinde 468
- giriş giriş 424, 466, 468, 528, 544, 557
- giril- .....
- ür 398
- giriş- .....
- mez 550
- ür 448
- giryân [ağlayan]..... 488, 559
- girye [ağlama, ağlayış] 488, 542
- gîsû [saç] 392
- dan 517
- sına 423
- yla 523
- gîsûdâr [saç tutan] 474
- gît- 404
- di 357, 365, 367, 372, 379, 381, 398, 422, 428, 510, 573
- diler 510, 523, 524
- dügin 362
- düm 469
- mez 419
- mezdi 564
- miş 401, 448, 501, 513
- mişdür 451
- mişler 526
- giy- .....
- di 520, 532, 535, 542, 568,
- +düginde 576
- +dur 406
- +dürüp 464

-lerle.....	522	gökçekliĝ 462
-mek.....	380	-ümi.....
+üp.....	520, 533	462
-ürşüñ.....	535	gölge .....
gonca [açmamış tomurcuk, gonca].....	347, 348, 359, 366, 411, 416, 421, 487, 506, 511, 517	-si .....
-lar	368, 421	462
-nuñ.....	364	gölgelikvar.....
gonca-dehen [gonca aĝızlı].....		578
-leriñ.....	411	gömgök [masmavi].....
-uñ.....	516, 547	380, 431
gonca-leb [gonca dudaklı]		göñ[ü] [sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte
-ler	357	oluşan duyguların kaynaĝı].....
-leriñ.....	432	359, 385, 412, 426, 502, 546
gonca-şıfat [gonca-vasıflı].....	366	-den .....
goncavār [gonca gibi].....	419	387
gonceveş [gonca gibi].....	363, 435	-i .....
göbeg [insanda ve memeli hayvanlarda göbek		333, 359, 455, 525
baĝının düşmesinden sonra karnın ortasında bu		-in .....
baĝın bulunduĝu yerde kalan çukur].....		502
-in	341	-ine.....
-inde.....	429	449
göbek göbek	440	-leriñ.....
göç-		351
+üp.....	523, 529, 532	-üm.....
-di	532	360, 547
-erler	375	-ümde.....
gög		493
-e	339, 380	-üñ.....
göge aĝ- [göge yükselmek]		360
-mazdı	339	gönder .....
gög[ü]s		-leri .....
-in	536	551
-ini	535	gönder- [göndermek].....
-üm.....	471	-e .....
-lerin	476	516
gök [içerisinde gökcisimlerinin bulunduĝu doladıĝı		-mek.....
sonsuz boluk, uzak]	401, 552	529
-de.....	341, 396, 558, 574	-miş.....
-den.....	341	527
-e	391, 431, 513, 535	+üp.....
-ler	577	512, 514, 516, 566
-lerde.....	574	göñül dārluĝı [göñül darlıĝı] .....
-lere.....	459, 475, 534, 551	.....
gök yüzi [gök yüzi]		-nuñ.....
-ne.....	401	359
		gör- .....
		371, 401, 453, 510
		-di.....
		354, 355, 357, 359, 364,
		365, 367, 378, 380, 383, 386, 399, 401, 403,
		408, 415, 417, 419, 421, 426, 428, 430, 436,
		440, 442, 453, 480, 484, 504, 506, 510, 514,
		524, 525, 528, 529, 543, 561, 568, 573, 578
		-diler .....
		434, 443, 463, 544
		+düĝinden.....
		367
		-düklerine.....
		434
		-düm.....
		378,
		389, 479, 481, 488, 489, 490, 491, 493,
		-e .....
		334, 351, 397, 452, 457, 510, 514
		-eler.....
		415, 456,
		+enler.....
		475
		-esin .....
		528
		+icek .....
		507
		+ince .....
		507, 574
		-medük.....
		416, 526
		-mek.....
		360, 394, 407, 422, 528
		+memek .....
		360

-memişdi	443	-ümde	467
+meyen	333	göz [görme organı, basar]	
+meyüp	560	-inde	333
-mez	396	-inden	408
-miş	345, 392, 394, 416, 505,	göz aç-	
-mişdi	505	-mış	521
-üندی	353, 570, 572	+up	330
-ünmez	423, 446	göz açdur-	
+üp	341, 372, 407, 409, 419, 420,	+ mayup	513
436, 446, 447, 462, 480, 524, 539, 557, 569,		göz deg-	
-ür	574	-mesün	436
görin-		göz dik-	
+en	360	-di	436
-di	379, 532, 572	göz karar-	
-miş	520	-up	362
-ür	400, 456	göz karası	
göster-		-yla	434
-e	472	göz terâzüsü	
-di	480, 508	-na	408, 429
-diler	401, 463, 464, 560	-nda	359, 397, 403
-eler	566	göz ucu	
+en	462	-yla	350, 461, 462, 481
-mez	359, 527, 552	göz ucuyla bak-	
-miş	451, 575	-ar	350
-mişler	377, 393, 406	göz yaşı	
+üp	384, 410, 412, 441, 451, 471, 509, 519, 527	-n	340
-ürdüm	466	gözçi	510
göynüklü göynüklü	473, 564	gözden ırağ olmağ	
göyün-		-la	387
-miş	431	gözed-	
-miş	425	+en	563
göz	534	gözi karar-	
+lüler	348	-dı	356
-dür	412	gözi açuğ	359
-i	356, 359, 364, 374,	- lar	480
380, 403, 416, 435, 455, 506, 510, 549, 568		gözi bağlu	374
-inden	359, 440, 505	gözle-	
-ine	379	+ye	385
-ini	362, 364	+yüp	515
-ler	416, 525, 536	-rdüm	475
-lerden	408	gözyaşı [gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle	
-leri	380, 414, 439, 452, 479, 510, 528, 539, 573	akan duru sıvı damlacıklarından her biri,	
-lerin	513	yaş]	418, 435, 438, 451
-lerine	509	-larına	416
-lerüm	370	-n	336
+lülerinüñ	562	-na	375

- ğubār [toz] 343, 360,
404, 406, 407, 448, 513, 525, 532, 539, 551, 572
-da 458
-dan 447
-ı 359, 364, 376, 489
-ın 345, 387
-ına 360
-ından 391
-la 511, 532
ğufrān [bağışlama] 561
gül [gül. çiçek] 412, 518, 559
gülām [köle. genç] 413, 414, 466, 526
-ından 437
-ları 509, 527
-laruñ 526
gülgül [kaynaşma] 349
gülgüle [kaynaşma] 331, 536, 552, 555
-si 518
ğumūm[gamlar, kederler] .....
-ı 495
-ın 387
gūn [renk] .....
-uñ 441
gūn-ā-gūn [renk renk] 416
gūn toğ- .....
-up 479
ğūr [mezar] .....
-da 492
ğurāb [karga] 406, 469
ğurbet [gariplik. yabancı diyar] 335, 462, 468
-de 486
-e 412
-i 424
-le 462
ğurebā [garipler] 474
ğurer [her ayın ilk üç gecesi] 343, 355
ğurre [parlaklık] 447, 459
ğurūr 367, 372, 527, 554
-ından 372
-la 371
-uñ 476
Ğurūr 552
ğuşsa [üzüntü, keder] 413, 418, 478
-nuñ 477
-sına 510
ğuşsa-beste [üzüntüye kapılmış] 567
gūş [kulak] 331, 345, 358, 371, 379, 380, 425, 453,
464, 483, 495, 496, 519, 527, 536, 558, 561, 562
-ı 364, 369, 392, 470, 560
-ına 569
-ında 424, 436
-um 471
-uma 470
gūş u hūş [kulak ve akıl] .....
-uma 488
-ına 482
gūşe [köşe] 376, 377, 407, 429, 440, 529
-si 352
-sinde 378
-sinüñ 521
gūşe gūşe 434
gūş-māl [yola getirme] 464, 504
gūy [çevgen topu] 418
gūyā 424, 482, 506, 508, 524, 565
- lar 416
-yı 565
gūyān [söyleyen] .....
-uñ 445
gūyā-sıfat 424
gūyende [söyleyici] 485, 494, 526, 562
gūyī 453
Güft .....
-üm 503
güftār [söz] 354, 357, 443, 472, 483, 490
-a 411
-ında 410
-ını 446
-la 545
-lu 347
-uñ 485
güher [elmas, mücevher] 340, 405, 437, 441, 526
-i 440
güher-bār [elmas saçan] 340
gül [çiçek, gül] 337, 349, 350, 353, 359, 363,
364, 366, 392, 405, 416, 421, 424, 426, 430, 459,
508, 515, 516, 517, 547, 566, 568, 571, 575, 578
-leri 430, 517
-lerinde 575
-lerinden 431
-lerine 435
-üñ 548
gül-āb [gül suyu] 350, 459

- gülbāng [ilahi, ezan] 445, 518
gül-berg [gül yağrağı] 548
gül-çehre [gül-yüzlü] 359, 516
-lerin 429
gül-geşt [gel gezintisi, gül seyri] ..354, 441, 442, 571
-inden 508
gül gül [bağrışıp çağırma] 350, 465
gülgün [pembe, açık kırmızı. gül renkli] 368,
430, 435, 439, 515, 520, 522, 535, 537, 573
-a 540
-e 364
-ı 352
-in 441
gülistān [gül bahçesi] 389, 394, 406, 411, 430
-dan 420
-larımızdan 445
-uñ 412
gül-izār [gül-yanaklı] 349, 359, 410, 446
gül-nār [nar çiçeği] .....
-a 433
gül-reng [gül renkli] 573
gül-rū [gül yüzlü] .....
-larından 446
gül-ruḥ [gül yüzlü] .....
-larınñ 364
gül-ruḥsār [gül yüzlü] .....
-a 508
-laruñ 435
-uñ 363
gül-şeker 517
gül yüzlü .....
-lerinñ 562
gülşen [gül bahçesi, güllük] 364,
366, 367, 372, 389, 397, 407, 446, 458, 508, 521,
524, 532, 549, 552, 564,
-de 392, 459, 538, 552
-den 524
-in 375
-inde 363
-üñ 364, 427, 460
gülşen-i Dil-güşā 564
-da 570
gülşen-izār [gülşen yanaklı] 549
gülşen-şūḥ [gülşen neşesinde] .....
-larınñ 364
gülzār [gül bahçesi, güllük] 333, 386, 394,
415, 441, 442, 445, 461, 463, 508, 564, 566, 572
-a 352, 460
-da 409, 415, 419, 430
-dan 524
-ı 415
-in 434
-ındaki 460
-uñ 367, 435
güm güm gümlē- .....
-di 384, 519
güm-rāh [yoldan çıkmış] 434
gümüş 346, 348, 350, 352, 382, 421
-den 346, 348, 512
gümüş ḳabzalu 541
gün [güneş, gündüz] 338,
349, 354, 355, 359, 374, 381, 393, 394, 396, 398,
406, 413, 418, 420, 424, 428, 433, 434, 441, 442,
446, 447, 456, 465, 467, 481, 495, 523, 524, 537,
541, 546, 556, 570, 571, 574
-de 393, 398, 401, 471, 575
-den 356, 409, 437, 528, 578
-dür 433, 535
-i 393, 567
-lerde 424
-lerden 381, 406, 523
-üñ 578
gün toğ- .....
-a 460
gün yüzi .....
-n 537
-lü 446, 534
günāh [suç, kabahat. dini suç] 499, 561
-umı 336
günbed [kimbet, kubbe] 345,
354, 452, 456, 467, 482, 497, 558, 559
günden güne [her gün biraz daha, gün geçtikçe,
günden güne] 356, 409, 578
gündüz [gündüz] 343, 392
-e 392
güneş 392, 465, 466, 479, 541, 576
-den 349
güneş yüzlü .....
-m 578
gürisnevār [fukara gibi] 406
gürizān [kaçan] 467, 474, 559

gürk	528
gürüh gürüh [bölük bölük].....	538
gürz [savaş aleti].....	519, 537
güstivân [beğeni]	
-ın	533
güşâde [ferah, şen].....	447, 568
güyâ.....	422
güyende [söyleyici. söyleyen. kail olan].....	444
güzel [biçimindeki uyum ve ölçülerindeki dengeyle hoşa giderek hayranlık uyandıran]	340, 566
-ler	339, 347, 446, 509, 572
-lerüñ.....	416
+lik.....	349, 392, 393, 432, 557, 574
güzer	386, 399, 417, 426, 435, 450, 461, 462, 463, 466, 469, 477, 486, 526
-a	441
güzerân [geçen, geçici].....	423, 546
-uñ.....	475
güzergâh [geçit yeri, geçilecek yer]....	352, 374, 417
-ına.....	505
-ını	544
güzîn [seçen. seçilmiş] 335, 365, 411, 447, 465, 493	
-i	448

H
---

hâ	365, 407, 428, 441
h'âb [uyku. rüya]	435, 505
habâb [hava kabarcığı]	350, 367, 370, 382, 386, 446, 461, 470
-a	536
-da.....	475
-dan	382
habâbvâr [hava kabarcığı-gibi].....	386, 388, 497
habâyâ [gizli işler, gizli şeyler. defineler] ..	402, 403
-sında	470
habb [çekirdek. tohum].....	540
habb-i fülful [karabiber tohumu]	432
habbü'l-misk-şîfat [misk çekirdeği vasıflı].....	432
hâbe [sıkılma, bunalma. zarara ziyana uğrama]	498, 556
haber	334, 345, 374, 389, 397, 400, 410, 441, 454, 525, 546, 551
-de.....	357
-den	539
-in	359, 396, 398, 410, 554

-lerin	526
haber vir-.....	
-diler	525
-ür	454, 545, 546
-miş	345
haberdâr [haberli]	409, 476
habîb [sevgili. dost]	361
Ĥabîb-i Neccâr [Kuran-ı Kerim'de ismi geçen, Hz. İsa'nın havarilerindedir. Antakya'da yaşadığı rivayet edilir.]	462
Hâbîl [Hz. Adem'in oğullarındandır]	
-üñ.....	436
habîş [kötü. pis. başıslanan şey.]	410
-in	560
habîtat.....	501
habl-ı metîn [sağlam ip. İslamiyet. Kuran-ı Kerim]	417, 420, 490
habt [yanlış hareket]	
-a	531
hacâlet [utanma]	
-den	393
hacât [ihtiyaçlar. istekler]	426
h'âce[hoca. efendi]	369
-leriyle.....	430
hacer [taş]	404, 514
-de.....	363
hâcet [ihtiyaç].....	496
hâcib [kapıcı. perdedar]	490
-lerinden.....	541
haclet [utanma]	
-den	507
had ^e [baş aşağı etmek]	338
hadâ'îk [bahçeler]	430
hadağa [elmas].....	342
hadd [sınır]	399, 402, 408, 493
-i	482
-ünüñ.....	549
Ĥaddâd	555
hadem [hizmetçiler].....	516
-inde.....	493
hadeng [ok].....	513, 536, 541, 569
-i	541
-inden.....	572
hades [sezi, tahmin].....	521
hâdeşân [şansızlık, kısmetsizlik]	390
hâdî [doğru yolu gösteren].....	361, 362, 388, 491

- ḥadīd [çabuk kavrayışlı. sınır komşusu] ... 368, 400
 ḥadīdū-l-lisān [öfkeli dil] 476
 ḥadīka [bahçe] 342
 ḥadīre [kalabalık olmayan topluluk] 383
 ḥadīs [hadis, Peygamber sözü] 390
 ḥadīse [olay] 384
 ḥadīṣ-sebīl 361, 415
   -dür 437
   -idür 383
 ḥadrā [yeşillik. sebze] 354, 365, 459
   -da 364, 384, 426
   -dan 336
   -lar 415
   -larum 476
   -muñ 458
   -nuñ 365
 ḥadrā-şifat 440
 ḥafāyā [gizli şeyler] 402
 ḥāfe [sahil, kıyı] 503
 ḥāfız [koruyan. ezberleyen] .....
   -da 343
 ḥā'if [korkak] 448
 Ḥaḳ [Tanrı. doğru.] 330, 332,
   356, 407, 408, 412, 427, 468, 481, 497, 503, 528
   -da 496
   -dan 493, 504, 546
   -uñ 380
 ḥāk [toprak]..331, 354, 363, 366, 375, 394, 399, 402,
   406, 457, 462, 469, 476, 487, 490, 513, 526, 543
   -den 513
   -dür 397
   -e 390, 403, 426, 542, 557
   -i 572
   -in 345
   -ini 447
   -inden 394
   -üñ 352
 Ḥaḳ dīn .....
   -ine 528
 ḥāk u ḥün-āb 505
 ḥaḳā'ik [gerçekler] 490
 ḥaḳān [hükümdar] 367, 457, 498
 ḥaḳānī [hak ve adalete uygun] 519
 ḥaḳd [kin tutmak] 558
 ḥākī [hikāye eden] .....
   -leri 461
 ḥaḳīkī [gerçek] 481
 ḥaḳīkat [bir şeyin aslı ve esası] 473, 481
   -in 445
 ḥakīm [Tanrı. hakim, yargıç] 498, 507, 510
   -lerinden 423
   -üñ 403, 449
 ḥaḳīr [değersiz. küçük. bendeniz, ben] 401, 406
 ḥākister [kül rengi] 513
 ḥākister-reng [kül renkli] 476
 Ḥaḳḳ [Tanrı. doğruluk. hak] 449
   -adur 481
   -in 563
 ḥaḳḳan [haikaten. doğrusu] 338
 ḥāk-pāy [ayağının değdiği toprak] .....
   - uma 461, 462
 ḥāk-rāh [yolunun toprağı] 460
 ḥāksār [toz toprak içinde kalmış, perişan hālli]
   ..... 448, 523
 Ḥāl [ben. benek] .....
   -i 431
   -üñ 433, 434
 ḥāl [ben. benek] 368,
   411, 419, 430, 455, 469, 494, 543
   -i 431, 465, 494
   -le 425
   -ler 471
   -üñ 433, 434
 ḥāl [hal, durum. şimdiki durum] 337,
   356, 371, 387, 399, 402, 419, 429, 438, 448, 460,
   473, 474, 478, 483, 484, 486, 492, 493, 494, 508
   -i 411, 493, 539, 569
   -imüz 371, 438
   -in 350, 408, 543
   -iyen 445, 484
   -iyle 419
   -le 448, 492
   -üñ 543
 ḥalaḳtehu 555
 ḥalaḳtenī 555
 ḥalās [kurtuluş, kurtulma] 561, 571
   -dan 383
 ḥāle [hale] 541
   -den 541
 ḥalel [bozukluk, bozuk] 353
 ḥālet [hal. nitelik] .....
   -den 409

- e 501
- ḥālḥā 433
- ḥalḥāl [ayak bileziği, halhal] 336, 413, 455, 470, 577
- larıyla 471
- ḥalḥāl-şifat [halhal vasıflı] 471
- ḥālīdīn 365
- ḥālīfe [öcekinin yerine geçen] 330, 493
- ḥālīfeten 338
- hālīk [Tanrı. yaratan] 384
- hālīkin 531
- Ḥālī [cömertliği ile klasik dönem metinlerimizde karşımıza çıkan Hz. İbrahim'dir] 348, 412
- Ḥālīl-ruḥsār [Hz. Halil İbrahim-yüzlü] 348
- ları 348
- ḥālīm [yumuşak huylu] 365
- ḥālīs [katıksız. saf.] 403
- ḥālīz-zihn 465, 480
- ḥalk [yaratma. yaratılma. halk]... 338, 374, 495, 496
- ın 461
- ı 398
- ınuñ 401
- uñ 379
- ḥalka 345, 347, 376, 369, 376, 379, 392, 394, 396, 399, 468, 483, 488, 493, 496, 506, 524, 530, 544, 547, 562
- +lu 455, 470
- lar 470
- ḥalka ḥalka 424, 429, 434, 466, 470, 533, 544, 557
- ḥalka-be-gūş [köle. esir] 398, 379, 453, 496, 562, 576
- ı 466, 484
- ların 452
- ḥalka-der-gūş [kulak memesi] 547
- ḥalka-i Cīm 394
- ḥalka-i Mīm 395
- ḥalkavār [halka gibi] 436
- ḥall [çözülme, erime. çözme] 403
- Ḥallāc 491
- san 530
- ḥalvet [yalnızlık. tek başına kalmak] 335, 487, 489, 495, 546
- de 355, 377, 421
- ine 339, 378, 416
- ḥalvet-ḥāne [gizli ibadet yeri] 560
- ḥalvetgāh [başbaşa kalınacak yer] 504
- ḥalvet-gūzīn [yalnızlığı seçen] 335, 468, 487
- ḥalvet-nişīn [yalnız başına bir yere çekilip ibadette meşgul olanlar] 377
- ḥalvet-serā [halvet yeri] 352
- sında 489
- ḥām [işlenmemiş, açılmamış hal] 549
- dan 414, 417, 540
- la 406
- ḥamā'il [kılıç kayışı] 376, 424, 437, 541
- ḥamā'ilvār [kılıç kayışı gibi] 436
- ḥamāme [güvercin] 518
- ler 518
- ḥamd [şükür] 345, 413
- ḥāme [kalem] 336, 338, 393, 397, 413, 439, 440, 475, 477, 497, 506, 530
- ler 527
- ḥamel [kuzu] 523
- de 515
- ḥamīd [hamd eden, şükreden] 546
- ḥamīm [sıcak ve kızgın su. samimi arkadaş] 384
- i 507
- ḥāmīū's-sünneti [sünneti gözeten] 338
- ḥamiyyet [gayret] 518, 527, 533
- Ḥamr Irmağı [Hamr/Şarap Irmağı, cennet ırmaklarından] 349
- ḥamrā [kırmızı, kızıl] 367
- dan 337
- ḥamse [beş mesnevîlik eser] 445
- de 445
- ḥāmūş [suskun, sessiz] 387, 480, 453, 494, 495
- Ḥamza [Hz. Hamza] 439
- ḥançer 434, 435, 467, 508, 510, 514
- e 382, 570
- +lü 467
- üm 475, 476
- ḥandān [gülen, gülücü, mesrur] 403
- la 516
- ḥandezen [gülen] 551
- ḥāne [ev, mesken] 447, 450, 470, 476
- si 475
- ḥāne-i 'Aşq 529
- ḥānedān [sülale, hanedan. soyca dindar] 405
- ı 405
- ḥānende [şarkıcı, okuyucu] 485, 494
- ḥāngāh [Allah rızası için ve misafirleri minnet altında bırakmamak ihlası ile fakir ve dervişlere

- ve talebe-i uluma yemek verilen ve misafir edilen yer]..... 374, 477
- larınuñ 518
- hānkāh [tekke] 430, 481, 484, 495
- Ḥannās 397, 552
- ḥar [eşek] 384
- ḥār [diken] 390, 425, 505, 516
- a 374
- adan 400
- adur 548
- da 376
- ı 411
- ḥarāb [yıkık, harap] 412, 435, 543, 552
- ḥarāb-sıfāt [harap vasıflı] 515
- ḥarābat [meyhane, harabeler, viraneler].....481, 492, 493
- uñ 444, 455, 499, 504
- +İlertüñ 451
- ḥarābe [yıkıntı, harabe] 499
- ḥarāc [haraç] 346
- ı 346
- ḥarāmī 518, 573
- lerle 510
- lerüñ 518
- ḥarāret 367, 418, 500, 557
- le 348, 508, 564
- ümi 409
- ḥarb 519, 559
- e 519, 559
- uñ 557
- ḥarbe [süğü] 558
- lerle 558
- ḥarbī 553
- ḥarc [gider, sarfiyat] 340, 399
- a 530, 544
- ḥarçeng [yengeç] 467
- ḥāre [kaya, sert taş] 560
- de 560
- lerde 377
- lerinüñ 374
- lerinden 374
- lerle 467
- ḥarekāt 388, 448, 475, 488
- ından 476
- ḥareket 420, 452, 454, 500, 533
- inden 502
- ḥarem [harem, herkesin giremeyeceği yer] 333, 406, 427, 492, 571
- den 339, 449, 548
- ḥāre-şıfat [sert taş vasıflı] 425
- ḥarf 388, 397, 442
- üme 475, 481
- ḥarf-be-ḥarf [aynen, aslı gibi, olduğu gibi]..... 388
- ḥarfeyn 449
- ḥargāh [otağ, büyük çadır]..... 391, 527, 570, 574
- ı 570
- ın 451, 529
- ını 451
- larda 395
- ḥargūş [tavşan] 435
- ḥāric 450, 472, 492
- e 401
- ḥārici'l-edvār [zamanın dışında] 357
- ı 484
- ini 576
- ḥarīm [kutsal. harem. avlu]...406, 427, 479, 492, 543
- üñ 492
- ḥarīr [ipek, ipekli] 400
- den 463
- e 341
- ḥāris [hırslı] 489
- i 489
- ḥarīta [yeryüzünün veya bir parçasının belli bir ölçüye göre küçültülerek muvafık bir yere çizilen taslağı] 337
- ḥarḳ [yakmak, yanmak] 374
- ḥarḳ it- 488
- di 488
- ḥarmen [harman] 359
- ḥārpüşte [yağmur sularını iki tarafa akıtmak için duvar üstlerine yapılan semer biçimindeki örtü, eşek sırtı] 401
- ye 401
- Hārūt [Hz. Süleyman döneminde yaşamış olup insanlara sihir öğreten iki kişiden birisidir] ... 444
- ḥāş[ş] [duyan. hisseden] 492
- ḥāş [özgü, has. özel] 489
- ḥāşād 476
- ḥasāret [zarar, hasar]..... 515
- ḥasbī [karşılıksız] 454
- ḥaseb [birisinin sülalesi cihetinden iftihar yolu ile saydığı iyilik. cihetiyle] 340

hased	-in	408, 483, 502
-e	-ını	447
hasenāt [iyilikler].....	-um.....	493
hāşıl [ortaya çıkan, var olan]	hāṭib [manalı ve faydalı, güzel söz söyleyen].....	331
352, 354, 419, 423, 476, 466, 508, 546	hātif [gaybtan haber veren, cinni. ses verici, çağırıcı]	337
-in	.....	476
hāşim [hasım olan, husumet eden]	hātīme [son, nihayet, son söz]	330, 409, 410
-en.....	hātīm [hatim, hatim indirme. mühürleme]... ..	346, 445
hāsīs [çok acelesi. çabuk]	hātīm id-	
hāşlet [tabiat, yaratılıştan gelen huy]	+üp.....	578
-üñ.....	hātī [çizgi. yol. hudut]	333,
hāşm [düşman, hasım].....	343, 364, 376, 380, 397, 400, 407, 427, 431, 436,	
-ina.....	442, 489, 506, 516, 531, 537, 559, 572	
hāşmihī	havā [hava].....	344, 367, 369, 373,
hāşret	384, 388, 403, 417, 423, 444, 446, 456, 463, 469	
376, 439, 446, 448, 493, 504, 576	-da.....	382, 384, 426, 444, 461, 484, 525
-de.....	-dan.....	349, 384, 425, 426, 456, 488, 540, 543, 557
-dür	-dār.....	484
-en.....	-larda.....	443
-inden.....	-lardan.....	364
-le	-ları	463
401, 416, 471, 514	-ya.....	500
-üñ.....	-yı	369, 461, 500
335	-yla.....	551
hāşş ü ėamm [herkes, bütün herkes].....	havādār [açık renkli].....	
374	-uñ.....	422
hāşşiyyet [hususî fayda, kuvvet ve menfaat]... ..	hāvādīş [yeni haberler. olaylar]	385
424, 483	-den	560
-ini	-den	469, 525
505	-e	384
hāsta.....	-le	564
462, 527, 551	havāli [yöre, çevre, civar]	
hāstalık	-nde.....	352
-dan	-sinde	431
454	havās [seçkin kişiler. nitelikler].....	343
hāşāk [çerçöp].....	havāyī.....	557
502	-lerle.....	484
hāşem [hizmetçiler]	hāver [doğu, şark]	
-in	-i	391
551	hāver-zemīn [doğu toprakları]	457, 525, 533, 564
hāşīc [huşu içinde olan. alçak gönüllü]	-de.....	390
489	-üñ.....	392, 520
hāşmet [görkem. hiddet]	hāvī [korku].....	492, 497, 503, 543, 560
-inde.....	+en.....	531
448	-le	465
-ine.....	-ından.....	386, 467
387		
hāşr [kıyamet, haşır]		
-e		
535		
hātāl [boş ve yaramaz söz]		
554		
hātār [tehlike. uçurum. emniyetsiz]		
374, 514		
-dan		
492, 543		
hātēm [mühür. yüzük]		
352, 386, 505, 507, 552		
-e		
510		
-inde.....		
346		
-üñ.....		
505		
hātūr		
360, 387, 564, 571		
-ı		
495		

-umdan.....	467	-de.....	388
hāviye [şenliksiz olan yer. harabe]	399, 507	hayret.....	384
-de.....	508	-de.....	396
havl [güç. çevre]	381, 543	-den.....	515, 543
Ḥavvā	486, 487, 493	-e	383, 385, 431
-nuñ.....	560	-le	444
ḥavz [sakınılacak işe girişmek. ilave etmek]	506, 570	Ḥayret seffinesi	
ḥavza [açık ve düz deniz kıyısı.]	368, 397, 506, 511, 552	-n	468
ḥavzaü'l-mā' [su havzası]		ḥayrū'l-enām [insanların en hayırlısı].....	330
-ı	506	ḥays [saygı, hürmet, itibar].....	386, 461, 462
hāy	419, 433, 477, 536	-i	363
hāy u ḥūy		hayvān	356, 419, 524
-a	477	-dan.....	505
-ından.....	419	ḥayvānī [hayvansal].....	404
ḥayā [utanma, haya, ar]		+īden.....	330
-dan.....	363	ḥayvāniyyū'l-vāz' [hayvani durum].....	492
-sı	513, 548	Ḥayy	488, 506
Ḥayāl	447, 450, 451, 453, 495, 505, 509, 526	ḥayy [diri, calı, sağ].....	366
-le	452	-un	543
ḥayāl [hayal, düş]	343, 345, 389, 417, 448, 508	ḥayyāt [yılanlar]	
-e	354	-in	552
-i	493	hāzā [bu., şu]	407, 428, 489, 497, 566
-ine.....	505	hezā'e'l-'aşr.....	449
-le	417	ḥazā'in [hazinelere]	344, 354, 399, 532
ḥayālāt [hayaller, düşler]	451	ḥazān [güz, sonbahar].....	416, 476, 513
ḥayāt	331, 353, 355, 356, 379, 383, 431, 547, 566	-dan.....	461
-a	385	-uñ.....	476
-dan.....	418	hāzā'n-nirās.....	489
-ı	404, 564	ḥazen [keder. tasa. gam]	
-ın	436, 545	-üñ.....	489
-um.....	468	ḥazer [sakınma]	348, 381, 514
-uñ.....	397	-den.....	543
Ḥayāt ābı [hakiki aşk].....	331	ḥazer kııl- [sakınmak. çekinmek]	
Ḥaydar [Hz. Ali].....	467	-ur	524
Ḥaydarī	470	ḥazır [huzurda. hazır, mevcut]	386,
-nüñ.....	470	400, 419, 442, 448, 468, 519, 521	
ḥayl [at sürüsü. zümre]	527	-dur	489
ḥaylī [çok, fazla].....	409	-sın.....	447
ḥayme [çadır]	336,	ḥāzık [usta, yetenek, ehli]	356
382, 384, 395, 418, 419, 451, 527, 529, 538		-ı	409
ḥayr [iyilik, hayır].....	334	ḥāzı' [alçak gönüllü]	489
-ın.....	521, 543	hāzihī	365
ḥayrān	369, 389, 417, 425, 430, 456, 504, 526, 574	ḥazīn [hüzün dolu].....	426, 465, 551
Ḥayret		-de.....	352
		-inden.....	472
		-ümden	487

- ھاژĩne [hazine, define]..... 343, 354
 ھاژĩne-pũş [hazine takınan/giyen] 386
 ھاژĩnedār [haznedar, hazinenin birinci derece sorumlusu] .....
   -ı 526
 ھاژĩre [etrafı çevirili yer] 386
 ھاژĩz [bahtiyar, mesud] 448
 ھاżrā .....
   -larında 515
 ھاżret [sayın, hazret] 482
   -üm 462
   -üñe 378
 ھاżret-i Ādem 486
   -üñ 493
 ھاżret-i Ya'qūb 529
 heft-deryā [yedi deniz] .....
   -nuñ 466
 heft-düzeħ [yedi cehennem] .....
   -uñ 552
 heft-endām .....
   -um 477
 heft-iklĩm [yedi iklim] 479, 491
   -i 562
   -üñ 489
 heft-kişver [yedi ülke] .....
   -de 458
   -üñ 466
 heft-ser [yedi başlı] .....
   -i 467, 490
 heftüm [yedinci] .....
   -inde 424
 heftü-mĩn 533
   -üñ 511
 helāhil [zehir] 528
 helāk 385, 492, 569
   -dur 517
   -ı 500
 hele 376, 531, 576
 heleke [helak. düşen] 531
 ھelvā 361, 500, 549
 hem [hem bağlaç] 336, 337,
   344, 350, 358, 384, 386, 400, 401, 405, 416, 441,
   444, 471, 480, 486, 516, 529, 539, 546, 563, 577
 hemān [hemen] 356,
   357, 389, 398, 399, 401, 405, 421, 435, 436, 482,
   493, 495, 501, 507, 513, 525, 537, 540, 544, 561
 hemān-dem [o anda] 356,
   363, 398, 408, 435, 436, 443, 469, 486, 493, 495,
   505, 508, 516, 540, 543, 558, 566,
   -i 578
   -leri 529
 hem-āvāz [bir ağız] 336, 358, 471
   -dur 457
 heme [tümü, hepsi] 373, 553
 hemezāti'ş-şeyā'ĩn 527
 hemĩşe [daima] 408, 480, 496, 524, 578
 hem-kırān [aynı yaşta olan] 433
 hem-nām [isimleri aynı olan] 448
 hem-nefes [arkadaş] 529
   -dür 484
   -lerinden 484
 hem-nĩşĩn [birlikte oturan] 407, 480, 529
 hem-pehlū [aynı yan] 427
 hem-rāh [yol arkadaşı] .....
   -ı 471
 hem-rāz [sırdaş] 493
   -ları 443
 hem-reng [rengi aynı olan] 543
 hem-ser [arkadaş] 337, 344, 384, 386,
   396, 397, 415, 458, 467, 469, 474, 486, 501, 570
 hem-tarĩk [yol arkadaşı] 530
 hemvār [düz] 460
 hem-zebān [aynı dili konuşan] 480
 hendese [şekil bilgisi] 389, 506, 550
 hengām [vakit, zaman] 372,
   446, 448, 476, 477, 493, 515, 525, 526, 546, 551
 hengāme [kargaşa] 335, 430, 446, 477, 544, 551, 560
   -sin 531
 henüz 364, 466, 517
 hep 444, 574
 her 333, 337, 338, 339, 346, 347, 348, 349, 352,
   353, 354, 358, 360, 362, 364, 366, 371, 373, 379,
   386, 389, 390, 392, 393, 396, 398, 401, 403, 416,
   419, 421, 425, 426, 427, 429, 430, 432, 436, 437,
   438, 444, 445, 447, 448, 449, 450, 451, 453, 454,
   455, 457, 458, 463, 467, 468, 469, 471, 475, 477,
   480, 481, 482, 484, 485, 488, 489, 493, 495, 496,
   499, 500, 501, 502, 503, 505, 508, 509, 511, 524,
   526, 527, 531, 535, 536, 545, 546, 548, 549, 554,
   556, 557, 559, 565, 566, 567, 569, 570, 571, 578,
 her zamān 475
 her-bār [her defasında] 395, 474

hercā'ī [kararsız]	
-leri	404
- liği.....	455
her-dem [her an, daima]	366, 438, 447, 475, 547
hergāh [her bakit, her an].....	497
hergiz[asla]	499
herkes	482
her-mā [suların hepsi]	
-ya.....	386
her-nefes	444
ḥesāb.....	389
hestī [varlık, var olma]	342
hešt [sekiz].....	348, 406, 414
hešt beḥišt-şifāt [sekiz cennet vasıflı].....	348
hevā [istek].....	344,
353, 373, 435, 448, 458, 462, 463, 464, 473, 476,	
482, 497, 501, 502, 503, 519, 552, 559, 572, 573	
-da.....	461, 467, 476, 569
-dan	402, 508
-larda.....	514
-lardan.....	525, 574
-larından.....	456
-sı	445, 469
-sıyla	335, 450
-ya.....	339, 375, 462, 478, 511, 526
hevā bezmi	
-nde.....	442
hevācis [vesveseler, kuruntular]	497
hevādār [havalı, havadar]	449
-ları	464
hevā-ḥis	497
hevāmm [böcekler, haşereler]	458
hevā-şifāt [nefis isteği gibi].....	462
hevāss [çok yiyen].....	558
hevāyī	
-ler	450
-leri	404
-leriñ.....	449
heves [istek, heves].....	435, 473, 482, 559
-dür	503
-in	559
hevlñāk [korkunç]	
-i	400
heyākil [heykeller].....	557
heybet [azamet]	425, 474, 530
-den	560
-in	556, 561
-inden.....	558
-le	528
-li	535
hey'et [şekil, suret. görünüş].....	438, 514
-üm.....	458
-üñ.....	491
heyülā [zihinde tasarlanan korkunç hayal]	338,
342, 402	
-yı	501
hezār [bin. bülbül]	362, 396, 407, 488
-ından.....	488
hezārān [bülbül].....	362, 429, 468
ḥıfz [koruma. ezberleme].....	501
ḥinnā [kına]	
-lu	441
ḥıncır-ser [domuz başlı]	
-ler	552
ḥıram [sallanma, naz ve edalı yürüme].....	407
-dur	408
-ı	476
ḥırka.....	363, 372, 376, 379, 424, 430, 453, 470
-ları	514
-sınıñ	517
ḥırs.....	552
ḥırmān [mahrumluk].....	433, 444
ḥırs [sığınılacak yer].....	505
ḥısn [kale].....	511
ḥısn-ı Beden	
-e	554
ḥışm [öfke, hışım].....	509, 528
-la	419
ḥışt [kerpiç, tuğla]	
-ı	427
ḥıyām [çadırlar]	565
ḥıyāt [perdeler, manialar]	336
-a	400
ḥıyre [kamaşmış. fersiz. donuk göz].....	373
ḥıttā [ülke, diyar]	331,
363, 365, 388, 397, 407, 463, 562, 572	
-ları	562
-sın	365
Ḥıttā [ülke, diyar]	392
ḥızb [erkek yılan]	
-in.....	371

- Hız[ı]r [Hızır (a.s.)] 354, 355, 356, 357, 361,
 362, 366, 370, 379, 386, 388, 396, 475, 507, 562
 -ı 362
 -ısın 547
 -uñ.....353, 506, 565
 Hızır-şifat [Hızır-vasıflı] 354, 361, 362, 366
 Hızırvār[Hızır gibi]..... 459, 474, 505
 Hızırveş [Hızır gibi] 378
 hūbī [güzellik] 540
 Hicāz.....453, 463, 464, 471, 479, 484, 485, 519
 -ā 444, 452
 -dan 518
 -ıdur 457
 -uñ..... 445
 Hicāzī.....
 -leri 519
 hier [ayrılık]..... 351
 hicrān [ayrılık. ayrılık acısı] 508, 550
 -a 335, 399
 hicret [göç] 461
 hīç .....
 -e 544
 hīçkesi [hiçkimsesi] 482
 hidāyet [doğru yolu gösterme] 361,
 383, 479, 504, 560
 -ı 361
 Hidāyet 383
 hidāyet-nāme [hidayet mektubu] 561
 hıdmet [hizmet] 359, 466, 480, 490, 521, 525
 -de..... 377, 470
 -inde..... 432, 455, 479
 -ine..... 480, 493
 -le 470
 -üñe..... 378
 Hikāyet-Kerden-i Def Ez-Aşl-ı Hıod Be-Pīş-i ‘Aql-ı
 Tācdār 465
 Hikāyet-i Şīrīn ü Pervīz [diğer adı Hüsrev ü Şirin
 olan ve Benli Hasan Çelebi'nin kaleme aldığı
 eser.] 336
 hılāfet [bir kimseye halef olmak ve onun yerine
 geçmek] 493
 hilāl [yeni ay, ilkey].....342, 376,
 384, 392, 398, 427, 440, 469, 470, 509, 541, 576
 -uñ..... 381
 hilāl-eburū [hilal kaşlı] 455, 466
 -lar 369, 470
 hıl‘at [yüksek makamdaki zatların beğendiği
 kimseye ve takdir edilen zevata giydirildiği
 kıymetli süslü elbise, kaftan] 337,
 366, 367, 369, 397, 459, 518
 -ler 516
 hīle [düzen, hile, oyun]..... 507, 543
 hīle-bāz [düzenbaz, hileci]..... 528, 543
 hılkat [yaratılış. doğultan gelen vasıf, Tanrı]..... 492
 -da..... 433
 -den 341
 -imüz..... 438
 hılkatü'l-‘arz [arzın yaratılışı] 486
 himem [himmeler, çabalar] .....
 -e 331
 himmet [çaba].....372,
 386, 387, 389, 398, 462, 470, 491, 521, 557
 -de..... 398
 -den 357
 -e 378
 -ı 333
 -inde..... 383, 521
 -le 387
 Himmet..... 389
 -de..... 398
 -den 398
 -ı 522
 -üñ..... 383, 387, 408, 466
 Hind [Hindistan'ın kısa adı] .....
 -de..... 382
 -den 385, 447
 -üñ..... 398, 518, 566
 Hindū [Satürn gezegeni]..... 432, 434, 538
 Hindū-şifat [Satürn vasıflı]..... 419
 Hindūstān 418, 437
 -uñ..... 440
 -uñ..... 396
 hīnk [kır at]..... 396, 522, 571
 Hīrā .....
 -da..... 487
 hīre [fersiz ve donuk göz]..... 360, 525
 hīrmen [harman] 476
 hişār 337, 345,
 347, 351, 354, 359, 364, 391, 401, 534, 556, 558
 -a 346, 351, 541
 -ı 400
 -ıñā 368

-inuñ.....	558	+İsinden	367
-uñ	401	-uñ.....	371
hişâr-ı ‘Afiyet		hitâm [son. son bulma]	395
-e	514	hiye.....	368
hişâr-ı Gerdün		hiye'l-mevâ.....	503
-uñ.....	556	hîz [atılan, kalkan, sıçrayan].....	363, 436
hişâr-ı Gerdün-‘urüc [yükselen Gerdun hisarı]		hîzân [kalkan].....	406
-uñ.....	352	hižbu’llâh [Allah için din uğrunda ciddi gayret sâhibi olan ve din düşmanlarıyla aslâ hakiki dost olmayan mücahid cemaat]	539, 555
hişâr-ı Gerdün-vaqâruñ [ağırbaşlı Gerdun hisarı]	345	-ı	559
hişâr-ı Melek [Melek hisarı]	352	hiżmet	
hişâr-ı Ten	337, 344, 354, 359, 500, 534	-de.....	413
-den	451	-inde.....	391
-üñ.....	552	hod-perestî [mağrur. kendini çok beğenen]	372
hişâr-ı Zümürüd-nihâd	555	hod-rû [kendiliğinden]	
Hiss-i Müşterek	343	-dan	517
-de.....	343	hoğka [mürekkep kabı].....	347, 362, 423, 524, 551
hitâb [konuşma, hitap etme]	330	hoş [güzel, hoş]	
hicâb [perde. utanma]	343	-dur	407, 547
hicâzî [hicaza mensub]	519	hoş-âb [güzel su]	339
hikâyet	355, 390, 441, 450, 451, 473	hoş-âvâz [güzel sesli]	443
-i	508	-uñ.....	445
-in	561	hoş-bû [güzel kokulu]	
-le	478	-ları	524
-lerinden.....	486	-larını	572
hikâyet eyle-		Hoş-büy [güzel kokulu].....	432
-di	473	hoş-elhân [güzel okuyan]	
hikâyet-i Mihr-i Vefâ.....	564	-la	494
hikmet [bilgelik, sebep]	337,	hoş-hıram [güzel yürüyüşlü]	
340, 343, 402, 491, 501, 540, 550		-um.....	475
-de.....	501	Hoş-nefes [güzel nefesli]	484
-le	345, 386, 400, 506, 550	hoş-reftâr [gidişi yürüyüşü güzel]	
hilm [yumuşaklık]	366	-ıdur	397
himâyet		hoten.....	567
-i	387	hu	497
-inde.....	414	Hû [Tanrı].....	406, 477
-ine.....	420	hüb [güzel. iyi]	427
hirâset		-ları	455
-le	560	huceste [kutlu, uğurlu].....	567
hirmân [mahrum olmak, mahrum kalmak]	352,	hucûm	
399, 432		-ın	552
hişâr-ı Ten	498	hudâ-bîn [Hakkı ve hakikatı gören. Cenabı Hakk'ı tanıyan].....	447
hiyel [hileler]		Hüdî [Hz. Hud'un dinine bağlı kimse].....	348
-den.....	353	huden li'n-nâs [insanların sadığı].....	489
hîzân [kalkan, sıçrayan].....	493		
hitâb [konuşma, hitap etme] .370, 407, 486, 497, 530			

hüdr [yeşillik]	-lerin	515
-ın	hün'in [kana bulanmış]....	419,
hüdüd [yanaklar. cemaatler]	435, 486, 487, 493, 507, 520, 535, 536	
hüdüs [meydana gelme, vuku bulma]	-üñ.....	487
huffâş-şifat [yarasa-vasıflı]	hün'in-gonca [kanlı gonca]	
hūk [domuz]	-ların	435
hulâşâ [özet, kısaca]	hün'in-kelle [kanlı baş]	
huld [cennet].....	-ler	419
386, 415, 417, 566	hün'in-pîrehan [kanlı gömlek]	
hulķ [huy, tabiat]	-ler	520
-dan	hün-rîz [kan dökücü]	436, 467
344	-inden.....	434
hulle [ağır, pahalı. cennet elbisesi]	hür [huri]	393, 395
458, 475, 476	-a	368, 575
huluk [huy, tabiat, ahlâk].....	hür [noksan. güneş, şems. huri]	411
-ın	hürde [bir şeyin küçüğü, ufağı]	391, 552
365	hurdebîn [büyüteç, çok küçük şeyleri mikropları	
hulül [girme, dahil olma]	gösteren alet]	360, 366
400	-likde.....	359
humâ [devletkuşu]	hūri	
335	-leri	566
humâr [mahrumluk].....	hurrem [sevinçli, mesrur]	475
493	hurmâ [hurma, bir sıcak iklim meyvesi]	
-ından.....	-sın	407
476	hursend [kısmetine razı olan, kanaatkar]	391
hum-hâne [şarap mahzeni. meyhane]	hurşîd [güneş]	392, 448
481	-üñ.....	506
hummâ [ateş nöbeti]	hurşîd-manzâr [güneş-görüntümlü]	
500	-ı	392
humu ^l -muhtedün	hürşîd-reng [güneş-renkli]	348
490	hurşîd-rü [güneş yüzlü].....	455
humu ^l -ğâlibün	-sına	393
556, 559	hurşîd-tâb [güneş].....	348
humur	hurüc [çıkma. dışarı çıkma, çıkış]	365
-ın	hurûf [harfler]	331, 342, 370, 442, 488
558	hūru ^l -c'în	566
hun [hor ve zelil olmak]	hurüş [çoşma, gürültü, şamata].....	385, 386, 493
+ ĩn.....	-ıyla.....	349
349	huşul [peyda olma, meydana gelmek]	[410]
hün [kan]	-inde.....	336
366, 374, 379, 387, 399, 410,	-i	361
434, 435, 461, 467, 487, 507, 515, 537, 538, 539	huşūñ [kaleler, korunulacak sağlam yerler].....	518
-a	huşūnuhumu	554
375	huşūşen	517
-dan	huşūşan [bilhassa, özellikle]	332, 397
533	husuf [perdelenmek].....	
-ıyla.....		
421		
-lar		
472		
hunâlike ^b -tuliye ^l -mu ^l minüne.....		
558		
hün-âb [kanlı su]		
379		
-ı		
366		
hün-âlūd [kana bulaşmış]		
-la		
410		
hün-bâr [kan yağdıran, kan yağdırıcı]		
-a		
434		
-dan		
387		
-ımuızı.....		
530		
-ından.....		
551		
hün-efşân [kan saçan]		
-la		
427		
hünh'âr [kan içen].....		
518		
-uñ.....		
436		
hünî [kan dökmeye meyilli]		

-dan	400	hürmet	
hüş [akıl].....	331, 391, 496	-in	493
-ina.....	483	hükümet.....	561
-la	371	-inde.....	552
hüşe [salkım. başak]	415, 416	hülâşa [özet]	501
hüşe-çîn [karışık salkım]		hülefâ [halifeler]	474
-i	476	hümâ [zümrütianka. devletkuşu]	335,
huşk [kuru, kaba, soğuk].....	341, 420, 433, 466, 474	379, 387, 390, 419, 487, 539, 543, 545, 546	
-1	433, 469	-dan	457
-ını	433	-ya.....	386
-umuñ.....	469	hümâ-ıta'at [devletkuşu yüzü/güzelliği]	335
hüş-müslimîne [akıllı müslüman].....	558	hümâm [himmetli. bir işe sıkı sıkıya sarılıp o işi	
huşûc [alçak gönüllük. haya etmek]		bitiren]	331, 343, 374, 449
-a	577	-1	414, 474, 497
huşbe [İlâhi emir ve nehiyleri cemaate beyan ve ihtar		hümâ-pervâz [hüma gibi yüksekte uçan]....	419, 508
etmek]	331, 551, 561, 562	-lar	543
-leri	562	hümâ-peyker [hüma yüzlü].....	518
-sin	365	hümâ-sâye [hüma gölgeli]	546
hütt [kıssa].....		hümâyün [padişaha ait]	
-a	384, 386, 466	-1	559
-da.....	383, 386	-ınca	556
hüy [huy]	419, 536	-ında.....	529
huylu		-ını	421
-ları	519	-larına.....	543
huzür [hürmet edilmesi lazım gelen kimsenin		hümâyün-bâl [hümayun kanatlı].....	539
yanında olmak. hazır olmak]	414, 420, 497	hümâyün-pâye [hümayun rütbeli]	
-da.....	495	-nüñ.....	420
-ina.....	449, 543	hümâyün-sâye [hümayun gölgeli]	
-ında.....	333	-nüñ.....	420
hücüm.....	492, 493	-si	390
hüccet [delil, belge]	340, 498	hümâyün-ıta'at [kutlu-yüzlü]	387
-in	539	hümüm [tasalar, kaygılar].....	
-lerin	452	-ın	387
hüdâ	503	hüner [sanat, ustalık. beceri].....	526
hüdhüd [çavuşkuşu]....	361, 363, 479, 480, 516, 578	-dedür.....	406
-le	480	-lerüñ.....	405
-ü	361	Hürmüz [eski İran takviminde, güneş yılının ilk	
hüdhüd-şifat.....	363	günü. Zerdüştlerin bâtlı bir inanışları olan hayır	
hükemâ [bilginler, hakimler]	337	tanrısı.Jüpiter (Müşteri) yıldızı.].....	519
hüküm [hüküm, emir, kesin karar]	457,	hüsn	368, 379, 393, 427, 433, 441, 471, 540
472, 543, 574		-i	418, 575
-i	337, 404, 466, 545, 574	-ü	430
-inde	399	-ümden.....	458
-ine.....	339, 545	-üñ.....	429, 432, 578
-iyle.....	377, 558	-ünüñ.....	549
-üyle.....	555		

Ĥüsn.....	390,
392, 395, 396, 397, 399, 408, 409, 418, 424, 427,	
431, 432, 435, 447, 448, 508, 511, 516, 525, 528,	
532, 534, 540, 546, 549, 564, 566, 568, 571	
-den	551
-e	447
-le.....	543
-üñ.....	422, 429, 430, 433, 446,
508, 509, 516, 517, 525, 528, 529, 532, 539,	
540, 541, 546, 550, 551, 564, 571, 573, 576	
-üñden	434
-ünün	573
Ĥüsn-ĥün.....	
-in	533
Ĥüsn-i gül-ruĥsâr.....	573
Ĥüsn-i hilâl-ebrü.....	
-nuñ.....	562
Ĥüsn-i lâle-ruĥsâr.....	
-uñ.....	539
Ĥüsn-i perî-ruĥsâr.....	
-uñ.....	545
Ĥüsn-i perverdigâr.....	525
Ĥüsrev [Ĥüsrev ü Şirin hikayesinin erkek kahramanı	
olmakla birlikte Nuşirevan'ın torunudur. Husrev-	
i Perviz adı ile anılır.Ĥükümranlık sürdüğü	
dönem, efsanevi Gülgün ve Şebdiz isimli atları ve	
Şirin'e aşkı dolayısıyla anlatılara konu olur.]	
+âne	340, 533
-ler	578
-lerine.....	336
hüve'l-ân.....	460
hüveydâ [açık, aşikar, besbelli] ..	414, 461, 488, 575
ĥüzn	530
-de.....	562

I

Ĥübâd [kullar]	527
-î	452
Ĥıkd [inci, gerdanlık, mücevher].....	415
Ĥırâĥ [Dicle nehrinden aşağı Basra'ya kadar Şat	
Suyu'nun iki tarafı olan memleket]	453,
454, 463, 464, 471, 485	
-a	452, 453, 479
-ı	471
-îdür	444

-uñ.....	457, 499
ısbâĥ [seher vakti]	330
İşfahân [Safevilerin başkenti olan şehir, kaliteli	
sürmesi ile meşhurdur] ..	452, 453, 457, 485, 499
ışıcak.....	502
ışmarla	
-dı	414
ışşı	521
ıştılâĥât [terimler, tabirler].....	357, 443
İraĥ	
-dan.....	399, 416, 417, 445, 462, 484, 572
ırmaĥ [ırmak]	
-inuñ.....	353
Ĥıtr-âmîz [güzel koku karıştırmak]	
-inden.....	416, 423
Ĥıyd [bayram]	331, 413, 500, 548
-ına.....	413
Ĥıyd-ı ĥurbân [Kurban Bayramı]	338, 548

İ

i- ["i" ekeylem]	
+dügin.....	410, 480
-de.....	505, 508
-der.341, 400, 425, 426, 434, 436, 441, 464, 466,	
472, 500, 509, 513, 537, 541, 544, 567, 572	
-di.....	332,
336, 337, 338, 339, 340, 344, 352, 353, 359,	
363, 364, 367, 368, 372, 376, 381, 382, 385,	
386, 387, 390, 391, 392, 398, 399, 400, 401,	
403, 406, 408, 413, 414, 416, 418, 421, 424,	
425, 427, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437,	
438, 440, 443, 448, 449, 454, 457, 458, 459,	
466, 467, 468, 471, 474, 475, 476, 477, 480,	
488, 491, 494, 495, 496, 505, 507, 508, 520,	
521, 528, 529, 533, 536, 545, 546, 550, 551,	
556, 557, 560, 562, 563, 564, 569, 573	
-dicek	539
-diler	556
-dügüm.....	473
-düm	335,
336, 410, 457, 459, 466, 468, 474, 475, 476	
-dün.....	526
-düñ.....	527
+ken	383,
384, 411, 417, 419, 420, 426, 435, 443, 450,	

461, 462, 463, 466, 470, 471, 476, 480, 485, 494, 501, 507, 513, 520, 538, 543, 560, 578	-ine..... 443, 507
-miş..... 400, 401, 441, 442, 460, 461, 472, 476, 478, 482, 483, 516	+re..... 569
-sen 528, 530	-üm..... 361
ʿibād [kullar] 374	-ümden 409
-dan 518	-ünde 441
ʿibādet 375	iç- 453
-de 489	-diler 453
ibāḫat 526	+dügüm..... 409
ʿibārāt [ibareler, cümleler] 505	-erdi..... 386
ʿibāret [meydana gelen, oluşan].....	-erlerdi 467
-dür 366	-mege 536
ibdaʿ [izhar etme] 393	iç acısı 399
-a 393	-n 399
iblāğ [bildirmek]..... 503	için..... 398, 401, 407, 415, 420, 424, 430, 434, 435, 442, 443, 451, 469, 493, 497, 501, 514, 529, 531, 534, 537, 542, 543, 571
İblīs-şıfat [şeytan vasıflı] 558	id- 331,
İbrāhīme [Hz. İbrahim]..... 365	+üp 336, 338, 340, 341, 343, 345, 346, 348, 352, 354, 356, 358, 361, 363, 365, 366, 367, 369, 370, 375, 377, 378, 382, 385, 386, 387, 388, 389, 393, 398, 399, 400, 401, 403, 407, 410, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 420, 422, 423, 429, 433, 436, 441, 443, 444, 446, 448, 449, 450, 451, 452, 457, 460, 463, 464, 465, 466, 469, 471, 472, 473, 474, 476, 479, 480, 484, 485, 487, 492, 493, 494, 495, 497, 499, 500, 501, 504, 505, 507, 508, 510, 512, 513, 514, 515, 518, 519, 522, 523, 525, 526, 528, 530, 531, 533, 536, 538, 541, 544, 546, 549, 551, 552, 554, 557, 558, 559, 560, 561, 565, 566, 567, 568, 570, 571, 572, 576, 577, 578
ʿibret.....	-e 427, 441, 495, 505, 508, 509, 546, 549
-le 365, 415	-eler..... 452, 560
ʿibreten..... 337	-eliden..... 392
ʿİbrī [Yahudi, İbrani] 383	+en..... 342
-yi 551	-erdi..... 344, 363, 522, 572
ibrişim [ipek, ibrişim]..... 346	-erken..... 426, 435, 450, 571, 572, 575, 576
ibtidā [ilkın, önce. başlangıç. başlama] 336, 494	-erler 396, 578
icābet [kabul edilme. uyma] 473, 504, 555	-erse 509
icāz [özlü söz söyleme] 333, 354, 414	-ersen 420
icāz-şifār [aciz bırakan işaretler]..... 488, 497	-erüm..... 462
-ı 354	-estün 422
-la 333	+ici..... 551
-üñ..... 483	ʿidād [saymak, hesap etmek].....
icmāl [özetleme. özet. kısaltma] 343, 482	-ımız..... 555
ictimāc [toplama, bir araya gelme] 464	
-i 464	
-ların 513	
-uñ..... 493	
iç [herhangi bir cismin alanın durumun sınırları içinde bulunan bir yer]..... 558	
+erü..... 443, 550, 558	
+eriye..... 428	
-i 345	
-inde..... 330, 348, 352, 356, 362, 370, 374, 377, 385, 386, 395, 399, 407, 416, 423, 432, 440, 441, 444, 461, 487, 505, 506, 507, 521, 530, 536, 549, 550, 551, 559, 560, 565, 570, 572	

ʿidād [saymak, hesap etmek].....	iki [iki sayısı]	332,
-imiz.....	334, 335, 344, 345, 346, 347, 348, 351, 352, 356,	
iddiʿā [düşüncesinde ısrar etme]	362, 378, 382, 385, 386, 397, 399, 407, 414, 416,	
idin-	417, 419, 421, 427, 435, 436, 437, 438, 439, 440,	
+üp.....	441, 443, 445, 450, 454, 462, 468, 471, 480, 482,	
idrākāt [anlayışlar, kavrayışlar]	486, 487, 493, 506, 509, 510, 523, 526, 533, 534,	
ʿiffet [namus, temizlik. namusluluk].....	553, 563, 564, 574, 575, 577, 578	
-den	-si	575
-ini	-sinden	340
iftehü'l-bāb [iffet kapısı].....	iki başlu	569
iftihār [övünme, kıvanma]	iki dillü	527, 572
-ı	iki dünyā.....	575
iftikār [yoksulluk çekme]	iki yer	
iftirāk [ayrılık]	-den	575
igne ile kuyu kazmak	iki yüz kırk sekiz [iki yüz kırk sekiz sayısı]	345
-da.....	iki yüzlü.....	497, 499, 548
iḥlāş [içtenlik, dürüstlük].....	ikişer	509
iḥmāl [önemseme]	iḳlīm [ülke, yer, diyar]	338,
iḥrāc [çıkartma]	437, 479, 512, 516, 518	
iḥrām [hac zamanı giyilen beyaz giysi].....	-e	574
iḥsān [bağış, iyilik].....	iḳlīm-i ʿAḳl	
-uñda.....	-uñ.....	527
iḥsās [hissettirme].....	iḳlīm-i ʿAşḳ	
iḥteḳarū [vurgun].....	-a	450
iḥtidā [hidayete erme]	iḳlīm-i şark	
-dur	-a	516
iḥtimāl [olasılık. yüklenme].....	iḳlīm-i Zerḳ	
iḥtirāʿ [icat, buluş].....	-üñ.....	512
iḥtirāk [yanma]	iḳlīm-dilāveri.....	437
-dan	iksīr [olağanüstü etkileri olan şurup]	344,
-ı	403, 404, 407	
iḥtirām [saygı duyma, hürmet etme].....	-üñ.....	402
iḥtitām [sona erme]	iḳterebeti's-sa'ātu	332
-a	iḳtirān [yakınlaşma, yaklaşma].....	340
iḥtizāz [titreme, titreyiş]	iḳtirānī	
-la	-sinden	450
iḫyā [diriltme, yaşatma. canlılık].....	iḳtizā [gerekme]	
iḫtiyāc [gereksinim].....	-sınca.....	532
iḫtiyālī [hile yapma]	il [şehir]	
iḫtiyālike [hile yapma].....	-ini	463
iḫtiyār [seçme. seçilme]	-lerde.....	369
393, 408, 412, 448, 487, 507, 539	il-.....	
-ıyla.....	-di	462
iḫtiyārī [kişisel seçime bağlı].....	ilā.....	334, 337, 366, 390, 402, 460, 461, 477, 519
iḫzār [çağırma, huzura getirme].....	İlā	449
	ʿilāc	410, 501

-da.....	410	ʿilm	344,
ilāhī.....	567	390, 397, 414, 444, 449, 450, 491, 494, 512	
İlahī [Tanrısāl].....	353	-inde.....	418
ilāhiyye [-e kadar]		-ine.....	405
-nüñ.....	491	ʿİlm	413, 512
-sinden	531	ʿilme'l-yaķīn [göz ile görecek derecede veya görerek	
iʿlām [bildirmek. belli etmek. anlatmak]	366	müşahede ederek bilmek]	383
ile ["ile" bağlacı]	331, 334, 336,	ilticā [sığınma].....	420
337, 340, 343, 344, 345, 347, 348, 349, 351, 352,		iltifāt [dönme. ilgi gösterme. gönül alma]	333
354, 356, 358, 359, 363, 364, 365, 367, 369, 371,		-a	488
375, 376, 377, 381, 383, 385, 386, 388, 389, 390,		ʿimād [direk, kolon]	345
391, 392, 393, 395, 396, 398, 401, 402, 403, 404,		imām [namaz kılan. önder, lider]....	331,
406, 407, 408, 409, 411, 413, 414, 415, 416, 417,		332, 343, 374, 479	
418, 419, 421, 424, 426, 427, 428, 430, 432, 433,		-a	577
434, 438, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447,		-ı	497
449, 450, 452, 455, 456, 457, 458, 461, 462, 464,		ʿimāme	
465, 467, 468, 469, 471, 472, 473, 474, 475, 476,		-ler	512
478, 479, 480, 482, 483, 484, 486, 489, 492, 493,		-lü	474
494, 495, 496, 497, 498, 500, 501, 502, 504, 506,		imāmet [imamlık]	
507, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 518,		-den.....	486
521, 524, 525, 527, 529, 536, 537, 538, 540, 541,		imāmiyāne	464
542, 543, 548, 549, 551, 552, 554, 555, 556, 557,		imān [inanma].....	518
558, 559, 561, 563, 564, 566, 568, 570, 571, 573		-uñ.....	565
-dür	502	imhāl [mühlet verme]	511
ʿilel [hastalıklar sebepler]	353	imkān	
ilel-cevābi [karşılık, cevabıyla]	530	-ına.....	449
ilel-cihādil-ekberi [din uğruna en büyük savaşla]		imtiḥān.....	547
.....	555	imtizāc [uyuşma, uzlaşma]	444, 500
ilel-fısqı [kötülükle].....	557	-ları	349
ilet-		ʿinān [dizgin]	384, 448
-diler	480	ʿināyet [iyilik]	554
+üp.....	549	ʿinda'llah [Allah indinde, Allah yanında]	561
ileyhim [onlara (erkek olan çok kişi için söylenir)]		ʿinde'n-nās	561
.....	335	inķ.....	331, 332, 334,
ileyk [sen].....	424, 531	342, 344, 353, 354, 360, 371, 398, 399, 406, 414,	
ileyke [sana]	330	417, 431, 438, 443, 450, 454, 455, 473, 486, 488,	
ileyke'l-kitābe	498	491, 495, 505, 510, 519, 530, 531, 543, 556, 560	
ileyye [bana, kendime]	543	-di	577
İlhām.....	495, 496, 497	-miş.....	574, 575
İlhām-ı İlahī.....	495	-üp.....	541
İlhām-ı rabbānī	504	inābet [günahları terk etme].....	504
ilkā [atma, bırakma]	480, 504	in'ām [nimet verme]	532
illā [-den başka, ile de]	331,	inan- [inanmak]	
428, 477, 527, 551, 554, 559, 562		-dılar	526
illā iblīs.....	331	-ma	478
ʿillet [hastalık. sebep].....	433, 480	-mayasın	531

inbisāt [genişleme].....	-di	331
-ından.....	501	
inci		
-den	347	
infāk [geçindirme, nafaklandırma]	493	
inficār [tan yeri ağaraması].....		
-ı	506	
inʿikās [aksetme, tersine çevirme]		
-ıdur	360	
iniʿl-kāfirüne	554	
inkisar [beddua etme, kırılma, gücenme]	359	
-ından.....	476	
inle-.....		
-di	379, 384, 457, 473, 519	
-diler	504	
+düp.....	443	
-rin	471	
iñleyü iñleyü	472	
innā [şüphesiz biz].....	338, 497, 555	
innaʿllāhe	498	
inne [kat'iyet ifade eder]	334,	
365, 372, 490, 527, 556, 559		
innehu [muhakkak ki onlar].....	414, 497, 521	
ʿinneʿhül	372	
inneke [muhakkak ki sen].....	365	
inneʿl-ākılīne [yiyenler]	372	
inneʿl-cennete	503	
inneʿl-nefse	555	
innī [şüphesiz]	330, 414, 425, 530, 561	
ins [insan].....	355,	
369, 393, 423, 443, 480, 483, 519, 562, 578		
ins ü cān [insan ve cin taifesi]	369, 423, 480	
-dur	355	
-üñ.....	393, 480	
ins ü melek [insan ve melek]		
-de.....	443	
iñşāf [acıma].....	561	
insān	360	
-dan	395	
-ı	330	
-la	407	
insānī	404	
insāniyye		
-nüñ.....	491	
iñşā [yapma, vücuda getirme].....	335	
iñşā it-		
-di	331	
intikāl [göçme, taşınma]	493	
intikām [öç]		
-ın	560	
intihā [son. sona erme.]		
-da.....	336	
intizām [düzen].....	498	
-ı	503	
inzāl [indirme].....	498	
iplü.....		
-ler	451	
ir-		
+dügi.....	491	
+dügin.....	524	
-di	354, 355, 364,	
368, 372, 376, 399, 400, 413, 417, 421, 425,		
428, 430, 465, 472, 488, 525, 528, 540, 571		
-diler	406, 434, 443, 447, 513, 525	
-düklerini	434, 558	
-düm.....	375, 413, 468, 477, 481, 491	
-en.....	383	
-ince	446	
+mez	396	
-mezdi	401, 507	
-miş	352, 369,	
386, 392, 394, 417, 434, 507, 518, 521, 575		
-mişdi.....	382	
-ültür	405	
irādet [isteme, istek]	355, 389	
-ine.....	338	
-le	470	
irdir- [ulaştırmak]		
+üp.....	569	
İrem [Doğu mitolojisinde Tanrılık iddiasında olan		
Şeddad bin Ad'ın Yemen dolaylarında		
kurduğubahçe.]	361, 440	
-den	339	
irgür-.....		
-di	472	
-eler.....	452	
-mez	385	
iril-		
-ür	398	
iriş-		
+üp.....	519	
-di	425, 554, 570	

-dürme.....	361	-ı	510
-mez	417, 547, 550	İsrâfîlvâr	481
-ür	448	iste- [istemek]	
irşâl [gönderme]	408, 415, 493, 497, 498, 503	-diler	560, 566
-ini	457	-düm.....	439
irşād [hidayete erdirme, doğru yol]	389, 532	-r	371, 548
irtî‘âş [titreme]	477	-rdi.....	404
irtihāl [göçme. ölüm].....	493	-rseñ	394, 404, 528
İsâ [Hz. İsa]	414, 431	-sin	356
-dur	548	-ye.....	393, 413
İsâ-şîfat rumûz [Hz. İsa vasıflı işaretler]	414	-yen.....	356
İşâr [cömertlik]	422, 459	istebraķ [ipekten mamul ve sırma ile işlenmiş bir çeşit kumaş. kalın ipek kumaş].....	337, 367, 415, 458
-a	440	isti‘āze [eşitlik. düzşük]	381
-ı	369	isti‘cāl [sonraya bırakma]	518
İşāl [kavuşturma, ulaştırma]	408, 497, 503	istidrācī [istidraca ait, istidrac cinsinden]	
ise.....	333, 338, 351, 361, 371, 378, 392, 405, 442, 482, 485, 498, 530, 555, 566	-yelerde	375
İsevî [Hz. İsa]	414	istifade [faydalanmak].....	
İsfendiyâr [Divan şiirimizin mitolojik kahramanlarından. Heft-Han adlı teklikelerle dolu geçiti Rüstem'in ardından geçme başarısı göstermiş ikinci kahramandır. Klasik dönem şiirimizde kahramanlığın sembolü olarak anılmıştır.]	337, 354, 355, 356, 357, 396, 424, 466, 507, 518	-sinden	378
-ı	357, 391	-ye.....	342
-lerine.....	491	istifsâr [ifade isteme, sorma].....	356, 369, 378, 387, 402, 452, 484, 508
-lerinin	379, 505	istiğfâr [afv dilenmek]	
is[i]m	422, 495, 505, 521	-dan	561
-en.....	427	istiğbâr [duyum, haber alma].....	508
-i	389, 406	istihsân [güzel bulma, beğenme].....	
-in	402	-la	527
-inde.....	460	istihzâr [hazırlama. hazırlanma. huzura çağırma].	11
-inden.....	345	istikâmet [doğruluk]	410
İsî-dem [Hz. İsa nefes]	330	-de.....	413
İskender		-e	398
-i	357	-le	377, 408, 413, 458, 470, 490
İskender-likâ.....	355	istikbâl [gelecek]	478, 522
-nuñ.....	356	-den	337
İskender-saṭvet [İskender gibi güçlü]	337	istikmâl [tamamlama].....	
İskender-şîfat [İskender vasıflı].....	507	-inüñ.....	371
İsmâ‘îl [Hz. İbrahim]	412	istima‘[dilenme, kulak verme]	445, 494, 499
İşmet [masumluk. haramdan kaçınma].....	392, 409	-ından.....	456
-den	366	-ıyla.....	449
-i	333	istimâlet [bir suçu bağışlama].....	412, 554
ism-i A‘zam		istinâd [dayanma. güvenme].....	526
		-ına.....	478
		istinşâķ [buruna su çekme]	
		-uma.....	473, 474
		istiskâ [yağmur duasına çıkma]	469

istivā [eşitlik. düzlük]	537	386, 387, 398, 402, 407, 408, 410, 415, 420,
-da	397	424, 426, 437, 440, 442, 444, 445, 456, 465,
iş	422, 548	476, 480, 481, 482, 507, 508, 513, 515, 517,
-i	551	531, 532, 533, 534, 540, 541, 543, 544, 547,
-ini	453, 455, 509	551, 552, 555, 560, 562, 569, 570, 573
-inüñ	548	-diler .....
-üm	403, 494	343,
işāret [gösterme. alamet. iz]		350, 390, 412, 438, 445, 447, 515, 519, 524,
-in	460	527, 537, 538, 555, 556, 556, 557, 566
-ine	481	-dükde .....
-iyle	341	338, 400, 437, 486, 578
işbu	473, 474	-dügi .....
işit- [işitmek]		408, 498
-di	405, 422, 531, 552, 554	-dügin .....
-düm	516, 549	362
-mediler	527	-dügüm .....
-medük	416, 525	473, 564
-düm	549	-düm .....
işrāk [doğma. aydınlatma]		461, 462,
-dan	425	463, 464, 469, 477, 479, 492, 556,
İşrākiyye [İşrakıyyunların batıl ve hurafe mesleği] ...		-düreler .....
-de	343	456
İşret [içki, içki alemi]	353, 566	-düresin .....
İşret-ābād [meyhanede şen olma hali]		539
-üñ	447	-dürmek .....
İşret-ḥāne[meyhane].	443	424
işteāletü'n-nār	530	+dürüp .....
iştiā'āl [alevlenme. yalazlanma]	555	559
iştibāh [kuşkuya düşürme]	370	-me .....
iştihār [ün alma, meşhur olma]		564
-ı	369, 388	-mediler .....
-ını	388	527
iştıyāk [şevklenme, şevk duyma]	335	-mekde .....
-da	413	424
İşve-engīz [tahrip edici naz]		+meyüp .....
-i	393	385, 495, 511, 537, 554
it [köpek]	394,	-mez .....
400, 401, 406, 409, 413		419, 548
-den	399	-mezdi .....
-e	410	339, 564,
-i	403	-mezseñüz .....
-leriyle	563	578
it-	404,	-miş .....
435, 443, 537, 546, 54, 551, 559,		345, 346,
-di	332,	349, 356, 365, 368, 370, 375, 376, 381, 386,
356, 360, 366, 367, 369, 376, 378, 379, 385,		387, 393, 417, 432, 436, 437, 448, 451, 470,
		475, 479, 490, 506, 506, 533, 556, 557, 559,
		-mişdi .....
		567, 572
		-mişdür .....
		394, 399, 403, 448, 450,
		-mişler .....
		377, 391, 406, 526
		-mişlerdür .....
		337
		-se ... ..
		511
		-sem .....
		540
		-sün .....
		408, 414, 578
		it- .....
		-di .....
		551
		-e .....
		350, 419, 476, 493, 536, 574
		-ye .....
		502
		it yatmaz .....
		400
		itā'at [uyma, boyun eğme] .....
		-üm .....
		481
		İtāb [azarlama, paylama, çıkışma] .....
		-ı .....
		486
		İtāb-āmiz [azarlama karışmış] .....
		497

ite ite.....	410
İ'tibār [saygınlık].....	
-la	453
İ'tibārāt [itibarlar, şeref ve haysiyet].....	505
İ'tikād [inanç].....	371, 379, 514
-ın	514
İ'timād [güven]	379, 526
-ına.....	478
İttibā' [uyuma, izleme].....	503
İttifāk [birleşme]	355,
372, 399, 401, 418, 423, 435, 436, 441, 442, 443,	
505, 507, 508, 523, 538, 571	
-ı	498
İttihād [birlik]	570
İttişāf [vasıflanmak].....	
-la	561
İttişāl [birleşme, kavuşma].....	565, 570
İyyāke [yalnız sen].....	539
İz [kıymet değer].....	330,
331, 335, 487	
İz[z] [değer. yücelik]	365, 420, 497, 498
İzā [o zaman].....	384, 449, 489, 543, 563
İzā [incitmek, eziyet etmek].....	450
İzābe [eritme].....	403
İzām [büyükler, ulular]	352
-a	463
-dan	489
İzār [yanak]	
-a	566
-ı	508
-umda.....	360
-uñ.....	397
İzdihām [aşırı kalabalık]	492
İzdivāc [evlilik].....	
-la	444
İzhār [gösterme].....	406, 526, 554
İzhār-cevher [esasını gösterme]	526
İzle-	
+ye.....	385
İznī'llah [Allah'ın izniyle].....	
-ı	497
İzzet [değer. yücelik. saygı].....	490, 499, 563
-de.....	378
-i	371, 499
-le.....	366
-üñ.....	489

İzzī [tahammüllü, sabırlı kimse]	406
--	-----

J

jāle [şebnem]	
-ler	363
jālevār [şebnem gibi]	363
jeng [pas, kir, küf]	349
jengār [pas, kir, küf]	343, 564
-ı	359
jengārī [bakır yeşili]	374
jiyān [kızgın, kükremiş].....	552
jūlide [dağınık, karışık]	374

K

ķab	
-ında.....	380
ķabā	444, 464, 571
-sın	520
ķabāb	525
ķabā'il	
-imüz.....	444
Ka'be [Beytullah, bütün mü'minlerin ibadet	
esnāsında yöneldikleri merkez]	331,
332, 345, 352, 365, 374, 377, 406, 425, 427, 457,	
479, 481, 492, 496, 497, 518, 547, 578	
-nüñ.....	345, 360
-si	547
-ye.....	419
Ka'be-nişān [Kabe belirtisi]	
-ı	492
Ka'be-şifat	458, 496, 564
Ka'beteyn [iki Kabe]	437
Ka'betü'l-ıuşşāk [aşıkları Kabesi]	444
-a	479
ķābil [gibi, benzeyen. mümkün].	342, 480, 527, 560
ķābil [Hz. Adem'in oğullarındandır].....	436
ķābile	
-yüz.....	444
kābīn [mehir]	459
kābir.....	493
ķabli.....	530, 555
ķabūl.....	473, 480, 482, 501, 504
ķabūl-ı nefis	
-i	473

ķabz [tutma, kavrama]		-ı	393
- umı.....	409	-uñ.....	393, 396, 397, 423, 540, 554, 558
ķabza		Ķāf-āşiyān [Ķaf'taki yuva]	393
+lu.....	476	ķafa	
ķaç	526, 550	- larından.....	419, 517
ķaç-		ķafā	
+an.....	466, 534, 540	- dan	549
ķaçır-		ķafadār.....	
- duklarınuñ	510	- ları	464
ķad	498, 531	ķafes	508
ķadar.....	423, 527	- de.....	543
ķadd.....	337, 415, 428, 458, 543, 545	ķāffe [tümü, hepsi]	331
- ine.....	476, 514	ķāfī.....	454, 503
- ini	407, 413, 577	ķāfir namazı.....	380
- üme.....	464	Ķāf-tā-Ķāf	518
- ümüñ.....	475	ķāfir [sert güzel kokulu katı ve yağlı bir madde].....	
ķadd [boy]	337, 458	- a	343, 566
ķaddüm		- dür	408
- i	463	+ ĩ	422
ķadeh	505	- ları	410
- den.....	350	ķāğid [kağıt]	336
- ler	447	- lara.....	530
- ümden.....	459	- larda.....	527
ķadem	405, 422, 428, 527	ķāh	384, 386, 460
- e	422	ķāhir.....	558
- inde.....	406, 412	ķāhire.....	498, 558
- leri	524	ķaħr	
ķadem-rence	578	- la	370, 530
ķader-fermān	452	- ile.....	558
ķadīm [eski].....	330, 374, 566	ķahraman	437, 516
- inden.....	514	ķahraman-dilīr	
- ine.....	498	- i	556
ķadīmü'z-zamān		ķā'id	489
- dan	403, 507	ķā'ide	427, 441, 495, 509, 546
ķādīr.....	385, 441, 442	ķā'idün	489
- dür	397	ķā'idetü'l-kerīm.....	563
- sün	405	ķā'il	457, 478, 527, 528
- uñ.....	498	ķā'ile	498
ķadr.....	337, 411, 472, 521	ķāināt [evren. dünya]	338
- inde.....	422	ķaķ-	
ķadr [değer, kıymet. itibar, şeref]		- mağa	471
- ini	343	- dılar	453
Ķāf [Kuran-ı Kerim'in 50. suresi].....	330	ķākül [perçem].....	511
Ķāf [Efsanevi dağ adı].....	379	ķākül-şıfat [perçem vasıflı].....	424
- ĩ.....	417	ķāl	403, 472
- a	419	- üñ.....	409

kal-	337, 344, 345, 348, 352, 354, 358, 359, 364, 386, 391, 400, 402, 423, 424, 426, 430, 448, 449, 456, 492, 493, 512, 518, 531, 537, 555	-a	391
-dı	384, 400, 440, 441, 442, 481, 544, 558, 574,	-uñ	352
-dılar	462	kal'a-i Zühd ü Riyānuñ	512
-madı	514	kal'a-i Zümürürüd	
-masın	376	-de	345
-miş	399, 401, 493	kalb	377, 403, 495, 533, 571
+up	372, 444, 454, 574	-e	412, 439
kal'	518, 531, 555	-i	371
kal'a [kale]	337, 344, 345, 348, 352, 354, 358, 359, 364, 386, 400, 424, 430, 512, 533, 537	-imüzdeki	530
-dan	558	-inde	495
-nuñ	347, 352	-inden	449
-ya	559	-ine	537
kal'a-g'ir		-ini	429
-i	556	-üm	467, 468
kal'a-güŝā [kale köşesi]	402	-üñi	531
kal'a-i Beden	344, 354, 423, 449, 498, 500, 510, 534, 537	kalbike	497
de	337, 359	kaldur-	
-den	451	-dı	449, 542
-e	557	-up	419
-i	556	kāle [dedi, O söyledi]	330
-üñ	456	kalem [yazma aracı, kalem]	333, 337, 338, 355, 370, 397, 405, 561
kal'a-i Çin	358	-i	475
kal'a-i Dīvār	425	-in	558
kal'a-i Devvār		-le	337, 403
-uñ	353	-leri	475
kal'a-i Ercümendvār	344	kalemvār	524
kal'a-i Felek	352	kalendervār	463
-den	426	Ƙalenderī	470
kal'a-i Gerdün		kalemen [yazı ile, kalem ile. sayı bakımından]	
-ı	391	+ī	337
kal'a-i Hāyber		kālī'	402
-üñ	557	kal'ül'l-mehl [tanınan süreden az]	
kal'a-i Māh u Mihr	448	-de	343
kal'a-i Nīlgün		kalķ-	
-uñ	556	+an	532
kal'a-i Riyā		kalķan	536
-yı	514	-ını	541
kal'a-i seb'î Şeddād	555	kalāb [düzenbaz, hilekar]	403
kal'a-i ŝām	358	kalāŝ	531
kal'a-i Zātü'l-burücvār	364	-uñ	449, 453
kal'a-i zātü'l-burüç [burçlar arasındaki kale]		kal māŝa	531
		kal tabān [namussuz]	405
		kam'	518
		-ı	555
		-ına	518, 531

- kāmārī [dişi kumrular] 386
 kamer [ay] 333,
 390, 392, 397, 400, 431, 455, 479, 522, 524, 559
 -de 432
 kamer-cebīn 392
 kamer-fürüg .....
 -in 559
 kameriyye 403, 404
 kamer-nitāk [ay kuşağı] .....
 -a 441
 Kamer-peyker .....
 -i 422
 kamer-ruh 576
 kamer-ruhsār [ay-yüzlü] 392, 516
 -a 435
 -uñ 431, 534, 564
 kāmervār 359, 383, 386, 465, 571, 578
 Kāmet 337, 364, 398, 406,
 407, 408, 410, 411, 412, 413, 414, 419, 537, 545
 -de 408, 413, 507
 -e 406, 407, 408
 -i 341, 398, 408, 414, 499, 562
 -ini 341, 376
 -le 410
 -leriñi 458
 -üm 458
 -ümüñ 475
 -üñ 410, 413, 414, 417, 418, 534
 kāmēt [boy] .....
 -ümüñ 476
 -üñ 337, 408, 414
 Kāmet-nām 397
 kāmīl [tam, olgun] 404, 409, 563
 -den 478
 -i 502
 kāmīlül-vezn [tam ölçülü] 402
 kāmīlül-yaqīn [olgunluk bilgisi] .....
 -üñ 451
 kāmķām 474
 kāmķār [isteğine ulaşmış. mutlu] 339, 352
 -ından 369
 kāmṛān [arzusuna nail olan. bahtiyar. mesud] .....
 -ı 464
 -ına 369
 -ıyla 352
 kāmṭārī [çatık suratlı] 373, 529
 kamu [hep, bütün tamamen] 349, 459, 533
 kāmyāb [mutlu] 354, 370, 382
 kān [maden ocağı. yurt, ocak] 348
 kan [atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak
 hücrelerde özümleme yardımcı görevlerini
 sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı
 renkli sıvı] 336, 337, 363, 391, 416,
 421, 441, 454, 500, 509, 515, 520, 536, 542, 557
 -a 430, 435, 520
 -ı 420, 440, 465
 -ın 346, 349, 436, 505
 -ına 435, 515
 -ından 572
 -ını 420, 453, 505, 530
 -ıyla 487
 -la 416, 426, 434, 487, 515, 525
 -ları 525
 -ların 346, 416, 537
 -lı 420, 440
 -lu 349, 426,
 427, 439, 463, 465, 517, 520, 535, 541, 570
 kan [nere] .....
 -de 331
 kan ırmağı 533
 kan içici 510
 kan- .....
 -ar 435
 -dı 435
 -ına 435
 kana kana 435
 kana bandur- .....
 -mış 430
 kanācat 522
 kanad .....
 -ı 390
 kanādīl 376, 430
 kanat 573
 kand 422, 429, 472, 530
 -dur 422
 kande 439
 kandīl 355, 372, 430, 488
 -i 358, 564
 -lerin 518
 kāne [oldu manâsında, fiilin geçmiş zamanı] 334,
 335, 338, 384, 410, 498, 543, 565
 kaṅṅī 436, 439, 484

kanı [hani]	331	-sıdur	360
kanın kaynad- [heyecanlandırmak, coşturmak]		-sın	392
- ular.	349	-sına	360, 362
kāni ^c [kanaat eden. kanmış, inanmış].....	377	-sında	435
kanlu kanlu	439, 517	-ya.....	382, 468
kanlu kefen	520	karā-	
kanlu yüreg		-rıyla	502
-i	472	karā aḥşām	
kan-revān	557	-a	372
kānūn [yasa. yol yordam]	356,	karā haber.....	
409, 451, 453, 464, 485, 546, 563		+lü.....	531
kānūn-ger [kanun yapan].....	471	-ler	397
kaṅṅara [taştan yapılan, kemerli köprü]	371	karā karā	528
kap- [ansızın yakalamak, bir anda çekip almak]		karā toprak.....	330
-ardı.....	359	karā tütün.....	403
+up.....	543	karā yazılı	391, 528
+ıcı.....	349	karā yazılı kitāb [kara yazılı kitap]	391
kaḫkara	432, 433, 573	karabaş	
kaplan	522	-lu.....	380
kaplan sīnelü.....	572	karābet	
kapu [yapıya girip çıkarken geçilen ve açılıp		-ini	407
kapanma düzeni olan duvar ya da bölme boşluğu]		-le	439
-sında	338	karāḫī	
-ña.....	547	-ler	531
-ñda.....	378, 547, 578	-leri	432, 434
-sı	346, 479	karāçilik	
-sın	405	-de.....	432
-sında	376, 504	karānfül.....	432
-yı	505	karānfülī	540
kar [karıştırmak]		karāñılık [karanlık]	
-mışlar.....	530	-dadur.....	360
kar.....	368, 382, 384, 389, 467, 502, 511, 530, 560	karāñlık	
-ına.....	507	-da.....	547
-ından.....	384, 461	karānu	437
kār [iş]....	403, 417, 463, 483, 514, 527, 537, 556, 557	-sında	511
-a	563	karār [değişmez hale gelmek].....	364, 386, 387, 391,
-in	509	393, 404, 420, 423, 470, 487, 502, 508, 524, 539	
-ını	556	-ı	448
karā [siyah renk]... ..	336,	-ını	345
340, 351, 360, 364, 380, 536, 545		karār- [rengi karalaşmak, kara ya da karaya yakın bir	
+ñısudur	356	renk edinmek].....	
-da.....	386	-dı	340
-dur	360	-mış	364
-lar	380, 542	karār it-	
-ñıdur	351	-miş	470, 490
-sı	360, 331	karārgāh [karar verilen yer]	385, 444, 484

-uñ.....	485	kaşşāb [kasap].....	536
karavul.....	538	kāsuḵ-kaş.....	360
kārbān [kervan].....	492, 493	kasveret	
-ları	448	-in	558
kār-fermā[iş buyuran].....	510	kaş	
karğa sekmez [karga geçmez]	400	-ı	574
karınca	528	-ında.....	505
karındaş		kāşāne [yuva.malikane]	441, 456, 483
-ı	435, 436, 440, 441	-lerinde.....	452
-um.....	438, 439	-si	475
karīb [yakın]	407, 558	kāşif [keşfeden].....	
karīn [yakın, eş, dost]	407, 486, 555	-i	469, 486, 496, 565
karşu [karşı]	350, 365, 378, 393, 429,	-leri	403
434, 440, 443, 462, 493, 523, 538, 540, 547, 556		kaṭ [kesmek].....	363, 384, 479, 525
-mda.....	458	kat [kat]	358, 417, 574
-ña.....	547	kat-	
kārūre.....	501	-dı	536
-mūñ.....	409	-mış.....	393
kārzār [savaş].....	538, 543, 557	kaṭar	369
-da.....	544	kaṭār kaṭār	391
-dan	533	kaṭar kaṭar	519
-la	509	kaṭdur-	
kaşaşihim.....	337	-duñ.....	507
kaşd	365, 399, 475, 479, 515, 525, 543	kātib [yazıcı].....	511
kāse.....	526, 528, 551	kaṭil.....	528, 539
kāse kāse.....	472, 505, 515	kaṭl.....	551
kaşif		-ine.....	436
-dan	461	kaṭrān [siyah, sert kokulu, süretle yanan harareтли	
kaşıratuṭ-ṭarf		keskin ve suda erimeyen bir madde].....	372, 529
-ı	565	kaṭre.....	416, 454
kaşıt		-sin	396
-ına.....	409	kaṭre kaṭre.....	416
kaşī		kāv [ağaç kabuğu]	386
-lerinde.....	553	kaṭābil [kabiliyetler]	342
kaşid	370	kaṭā'id	552
kāsil [yeşil ot].....	405	kaṭāfil [kafiler]	342, 482
kaşnā.....	543	kaṭl	446, 527
kaşr [kasır, köşk]	346,	-ine.....	481
367, 414, 438, 440, 447, 460, 566		-ini	403
kaşr-ı Şeddād [Şeddad'ın kasrı]	352	-iyle.....	484, 543
kaşr-ı Vişāl	565, 570	kaṭlehu	498
-e	567	kaṭlī [sözle alakalı, söz niteliğinde]	334
-i	566	kaṭm.....	432,
kaşr-ı Zümürüdvār.....	425	454, 461, 495, 532, 538, 539, 555, 556, 557, 559	
kaşruḵ-ḥilāfe		-ine.....	532
-sine	451	kavş [yay]	435

-a	541	kebîr [büyük]	424, 551
-e	541	kebûd [mavi. gök renkli]	
-um	459	-ını	424
Qavs-ı Qūzah [Gök kuşığı]	440, 541	-ını	372
Kāvūs	365	kebüter [güvercin]	543
qāvuş-		kec [eğri, çarpık]	332, 496
+up	359	kec-ṭab ^c [mizacı, tabiatı ters olan]	
qavvāl	482	-uñ	410
qayd	523, 567	kec-naẓar [kıskanç, hasetçi]	
qayıĝ		-laruñ	481
-ı	386	kec [eğri, çarpık]	
-la	385	-imlerle	522
qayna-		ke-ḍarīrī-l-bāb	358
-dı	440, 465	ke-ennehū ru ³ ūsū ² ş-şeyāṭīn	373
-mışdur	380	keder [üzüntü]	469
-r	381	kedū [kabak]	502
+yup	451	keff [aya, avuç]	382, 521
qaynad-		keff u ḥas	467
-dı	384, 420, 461, 525	kefen	374
+up	515	-ler	520, 535
qaytahum	449	kefūr [Hakkı gizleyici]	
qaz-		-e	554
+up	526	ke-ḥalakat [halka gibi]	
-mışlar	383, 399	-ın	365
qazā [İlâhî takdir]	435,	ke-ḥâtem [mühür gibi]	
452, 513, 525, 530, 536, 537, 541, 558		-i	365
-dur	545	kehf [mağara]	377, 378, 487
qazā-cereyān		Kehkeşān[samanyolu]	359
-ı	472	-a	365, 376, 381, 469, 519
qazan-		-uñ	476
-dı	371	keh-rübārī [kehribar taşı]	492
qazatī-l-müddeti	543	kej [eğik, eğri]	442
qazavār	390	ke-lafzū ² -z-zamān	460
qazāvār	537	kelāĝ	379, 380, 409, 419, 469
qazāyā [meseleler, problemler]	340	kelām [söz]	330, 336, 369, 378, 388, 445, 546
qazıl-		-dan	408
-anda	400	-ı	546
-malıdur	403	-ımuñ	445
-mış	365, 368, 427, 551	-uñ	398
qazī	391	kelb [köpek]	396, 406
qazıyye	450	kelbühüm [onların köpeği]	377
-sinüñ	389	ke-l-cibāl [dağ gibi]	467
ke [gibi]	558	-i	384
kebāb		kelimāt [kelimeler. sözcükler]	
-uñ	504	-ı	549
kebg [keklik]	419, 569	-ına	380

-ından.....	439	-uñ.....	550
-ları	495	kemer [bel].....	352, 376,
kelîmu'llah [Cenab-ı Hakk'ın hitab eylediği zat (meâlindedir). Hazret-i Musa'nın bir unvanıdır. Çünkü O, Tur-u Sina'da Cenab-ı Hakk'ın kelâmını, hitabını duymak mazhariyetine erişmiştir. Resul-i Ekrem mi'rac-ı şerifinde Cenab-ı Hak ile tekellüme mazhar olduğundan bir ismi de Kelimullah'tır.]	426	399, 417, 419, 420, 421, 427, 440, 445, 469, 533	
kelle [baş]	386, 497	-de.....	417, 440
-ler	416, 536	-i	533
-leri	416	-in.....	480, 557
-lerin	538	-ine.....	399
-si	446	-lerle.....	556
-sin.....	502	-üñ.....	418
-sinde	352	kemer-beste [kuşak bağlamış]	417, 445, 473
kem [az, eksik]	401, 409, 462, 509	-lerle.....	480
kemā [gibi edatı].....	385	kemīn [pusu. tuzak]	423, 487, 531, 568, 571
kemāl [olgunluk, mükemmellik] ...	332,	-den	524
342, 343, 371, 389, 405, 471		-i	568
-de.....	369, 393	-ine.....	544
+ī	405, 444	-ümüzde	468
-ladur.....	371	kemīngāh [pusu yeri].....	515, 538
-üñ.....	371, 490	kemīn-sāz [pusu tutmuş olan].....	524, 538
kemān [yay. keman].....	392,	-lık	418
396, 440, 509, 517, 524, 541, 568, 571		kemisk	
-ı	439, 444, 574	-in	524
+lu.....	509	kem-rāh [kötü yol].....	544
-uñ.....	536, 568	kemterīn [pek âciz ve güçsüz]	382, 406, 555
kemān-eburū [kaşı yay gibi].....	541	Ken'ān [Hz. Yakub'un yaşadığı şehir].....	
-lar	524, 568	-dan	571
-ları	568	kenār [kıyı, kenar].355, 381, 383, 384, 398, 456, 474	
kemān-keş [okçu, yay çeken]	392	-ına.....	381
kemān-sāz [iyi ok kullanan]	396, 517, 541	-a	468, 546
-la	509	-da.....	467
kemend [kement].....	390, 418, 420,	-ında.....	348, 430, 506
421, 512, 516, 523, 538, 544, 550, 567, 569, 571		-ından.....	350, 507
-i	568	-n	379
-imizden	530	kendin.....	507, 548
-in	533, 557	kendü[kendi dönüşlülük zamiri].....	342, 357, 379,
-ini	399	380, 381, 382, 385, 399, 404, 409, 424, 435, 463,	
-üñ.....	568	471, 478, 480, 491, 509, 514, 526, 546, 548, 571	
kemend-ħalkā [saçların halkası]	573	-den	379, 380, 399
kemend-endāz [kement atan].....	418, 517, 524, 538	-lerin	375, 393, 430
-la	538	-m	471
-lık	418	-ni	367, 380, 501, 530
		-ñi.....	539
		-nüñ.....	439, 445, 511, 528, 532
		-si	357, 527
		-ye.....	352, 379, 470, 495, 544
		-yi	367, 369, 403, 404, 491, 510
		-yle.....	380

kendüzin	380, 457, 506, 507, 559	-en	490
kenef [çevre, sığınılacak yer]	341, 374	keşmîr [Keşmir keçisinden elde edilen, ince ve yumuşak yünden dokunmuş çok makbul kumaş]	518
-i	348, 565	keşti [gemi].....	382, 383, 384, 385, 467
keneymin	524	keşti-i Miñnet	383
kennās [süpürge].....		ketb [yazma, toplama].....	
-laruñ.....	412	-üñ.....	388
ker [hücum etme].....		kevākib[yıldızlar]	348, 385, 400, 429, 449, 511
-de.....	496	-üñ.....	449
kerîm [cömert. yüce]	417, 563, 566	kevākib-medār [yıldızların yörüngesi]	386
kerāmāt [kerâmetler]	490	kevkeb [gösteriş, ihtişam].....	
-la	494	-den	437
kerâmet [cömertlik, kerem].....		-e	331
-le	459, 475	kevn [varlık, var olma]	332, 352, 374, 414, 427, 437, 441, 464, 488
kerân [uç, kıyı]		-üñ.....	432
-uñ.....	374	kevneyn [iki âlem].....	498
kerdem [şişman ve kısa boylu adam]	482	-e	501
ķerr u biyyun [sadece ibadetle meşgul olan melekler. Allah'a en yakın olan melekler. büyük melekler]	385	kevniyye [kâinat ilmine dair].....	496
kerr ü ferr [muharebede geri çekilip tekrar saldırma].....	571	-den	480
kerre [defa]	338, 526, 528, 547	kevşer [cennet. cennet bahçesinde bir havuz].....	368
kerrübî [meleklerin büyüğü].....	406, 486	-üñ.....	506, 565
kes [kimse, kişi, şahıs].....	411, 482, 499	kevşer-sirişt [Kevser yaratılışlı].....	
ke's [çanak].....	395	-üñ.....	565
+en	565	keyân [şahlar, hükümdarlar, hakanlar]	
kes- [bir şeyi ikiye ayırmak].....		-dan	340
-di	461	keyf [keyif, afiyet].....	
-diler	504	-e	490, 554
+en	545	keyfiyet [nitelik].....	430
-ildi	518	-de.....	443
-ilmek.....	514	-i	492, 493
+ilüp.....	341	-inden.....	356, 476
-medi.....	388	Keyvân [Satürn]	387, 399, 400, 448, 576
-mişdüm	336	Keyvân-şifať [Satürn vasıflı]	400
-mişler.....	416	kez [defa].....	514, 526, 548
-in	566	kezâlik [aynı şekilde]	
kese kese.....	429	-e	338
kesî [bir kimse].....	482	ke'z-zü'î	368
kesr [kırmak, parçalamak]	495, 513	ķible [Kabe tarafı. güney]	331, 332, 342, 374, 387, 457, 479, 493
keşret [çokluk, bolluk].....	450, 477, 555	-sinde	366, 573
keşide [çekilen çekilmiş]	521	-sinden	573
keşîr [çok, bol].....	387	ķible-i Hicâz	444
keşef-mişâl [kaplumbağa gibi]	337	ķibletü'l-‘uşşâk.....	428
keşf [keşif, bulma, ortaya çıkarma]	337, 472, 490, 494, 496, 508		

kible yeli.....	425	-ına.....	493
kıdem [öncelik ve eskilik]	332, 333	ķırān [yakınlaşma. iki gezegenin aynı burçta birbirine yakınlığı]	340
ķıl	418, 453	ķırķ [kırk (sayı)]	345, 487
-ı	396, 457	ķırmızı	506
ķıl-.....	330, 348, 452	ķısmet [bölmek, ayırmak. nasip, pay].....	365
-an	389, 399, 400, 526	ķışsa.....	330,
-suñ	383, 501	335, 337, 413, 430, 435, 485, 498, 508, 550, 564	
-dı	330, 362, 369, 383, 387, 409, 410,	-nuñ.....	477
426, 442, 462, 471, 480, 483, 544, 551, 577		-sında	510
-dılar	342, 412, 469, 484, 577	-sınuñ	389, 478
-duñ.....	435	ķışsa-güzār [hikaye eden, anlatan kimse] ...	330, 337
-mağa	338, 343	-ı	335
-mağı.....	514	ķışsa-ķvān	
-mağla.....	337	-ları	430
-maz	462	ķışsaşı	485
-mazdum	460	ķışsa-ūl-ķımārla	409
-mış	364, 393, 510, 576	ķıtāl.....	539
-mışlardur	404	ķıřār	452
-mışsın	412, 419	ķıřmır [Yedi Uyurlar'a mağara arkadaşlığı yapan köpeğın ismidir].....	377
-sın	408	ķıyām [ayakta durmak, ayağā kalkmak]	331,
-up.....	352, 353, 363, 365, 384,	332, 366, 387, 407, 408, 486, 545	
402, 411, 429, 449, 473, 486, 514, 520, 541		-a	577
-ur	501, 505, 536	-da.....	378
-urđı	494	-ı	476, 545, 577
-urdum	466	ķıyāmet [mahşer günü. gürültü patırtı].....	364,
-ursañ	578	407, 481, 531	
-urken.....	426	-dür	406, 407
ķılāde [gerdanlık. boyna takılan kıymetli şey] ...	436	-ı	557
ķılāl.....	518	-um.....	475
ķılāc̣m		-üñ.....	337
-uñ.....	518	ķıyās [karşılaştırma, mukayese]	340, 450, 527
ķılıç.....	529, 534, 535	ķız- [kızmak, çok ısınmak]	
-ı	509, 514, 533, 558	+durdılar	348
-ın	434	ķızār-	
-ınuñ.....	436, 439	-mış	364, 506
ķılıç bağı.....	533, 534	ķızdurmağ	
ķılın-		-la	471
-maz	389	ķızıl [kırmızı, alrenk]..	336, 415, 455, 517, 525, 537
+up.....	332	ķızıl bayraklı.....	551
-dı	560	ķızıl bayraklı şancağ	535
ķımār.....	415	ķızıl ırmağ	536, 570
ķıpkızıl.....	380, 392, 431	ķızılırmağ [Kızılırmak].....	382
ķır-		ķızıl kan	
-dı	461	-la	472
ķırāat			
-da.....	444		

- kızıl kızıl..... 528
 kızım- .....
   -dı 366
   -mışdı 363
 kızkun 567
 ki 330,
 331, 333, 335, 337, 339, 343, 344, 345, 346, 347,
 348, 349, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 359,
 360, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371,
 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381,
 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391,
 392, 393, 394, 395, 396, 397, 399, 400, 401, 402,
 403, 404, 406, 407, 408, 409, 411, 412, 413, 414,
 415, 417, 418, 419, 421, 422, 423, 424, 425, 426,
 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436,
 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446,
 447, 448, 449, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457,
 460, 461, 462, 463, 465, 468, 469, 470, 471, 472,
 473, 474, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483,
 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 495,
 496, 497, 498, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507,
 508, 509, 510, 511, 513, 514, 515, 516, 519, 520,
 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 533,
 534, 535, 536, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 545,
 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555,
 556, 557, 560, 561, 562, 564, 565, 566, 567, 570,
 571, 572, 573, 576, 577, 578, 578
 Kibr 552
 kibrīt 402, 404
 kibriyā [Cenab-ı Allah'ın azameti ve kudreti, her
 cihetle büyüklüğü. azamet.] .....
   -ya 376
 kīl u kāl [dedikodu] ... .403,
 417, 457, 472, 473, 483, 547
   -a 450
 kilāb [köpekler] 469
 kilīd [genellikle anahtar ya da benzeri bir parçayla
 kapanıp açılabilen kapatma aygıtı] 347
   -i 402
 kilīm .....
   -ine 514
 kilīsā .....
   -nuñ 514
 kilik [kamuş kalem]..... 390, 393, 401, 475, 489, 497
 kim 517, 522
   -den 403
   -dür 444
   -inüñ 391, 489, 490, 499
   -üñ 472, 525
 kimesne [kimse] 525, 540
 kimi 382, 406, 410, 417, 429,
 430, 432, 453, 470, 489, 491, 492, 493, 499, 517
   -si 430
 kimin 424, 557
 kimse [herhangi bir kişi. kim olduğu bilinmeyen
 kişi] 339, 501, 502, 525, 561
   -nüñ 472
 kīmīyā [kimya] 344, 357, 370, 402, 404, 548
   -dan 548
   -nuñ 403
   -yı 405
 kīmīyāger [kimyacı] 507, 548
 kīn [kin, öfke] 545, 555
   -ine 544
 kināyet .....
   -dür 366
 kīne [kin. garez]..... 509, 510, 513, 522, 528, 537
   -sinden 544
 kīne-güzār .....
   -dur 513
 kīne-sāz [kin veren] .....
   -la 509
   -uñ 550
 kīr 372, 529
 kirām [yüce kişiler. cömertler] 489
   -a 463
   -da 352
 Kirāmen Kātībīn .....
   -üñ 475
 Kirdgār [sānī, yapan Allah] 474
 kirm [kurt] 462
 kirpikleri ucu .....
   -ndan 440
 kīse [torba, kese] 531
 kīş [din] .....
   -lerin 537
 kişi .....
   -nüñ 371
   -ye 514
 kiştzār [tarla] 352, 476
 kişver [ülke].382, 393, 408, 422, 423, 466, 498, 511
 kişver-gīr [ülke tutan, padişah].....

-leri	512	-a	380, 516
kişver-mā [ülke suyu]	519	-dılar	434
kitāb [yazılı eser, kitap]	335,	-dın	545
337, 346, 352, 354, 429, 497, 503, 546		-mış	575
-uñ	427	-mışdur	399
-unā	497	+up	386, 451, 473, 574
-iün	330	koy[u]n [göğüs]	
kitābe [mezar taşı, yazıt]	346, 429	-ında	467, 487
kitāb-hāne-i Dānyāl [Danyal kütüphanesi]		koyun [küçükbaş hayvan]	
-e	354	-a	536
kiyāset [kıyas yoluyla, benzeterek]		köhne [eski]	401
-lü	365	kök	
ko- [bırakmak]		-ünden	461
-dı	333	köpri	
-mayalar	552	-den	418
koçuş-		kör kıyu	
-up	422	-sı	507
kod		kubbe	
-ı	418	+li	346
koğu-		-nüñ	567
-sın	469	-sinde	346
koğu		kubbe [kubbe]	345,
-sı	420	352, 376, 391, 414, 438, 488, 556, 570	
k'ola [ki ola]	341	kucağ kucağ	424
kolçağ		küçe	463, 529
-ındağı	514	küçe küçe	434
kolluğ		küçek	457, 470, 485
-ında	466	-de	523
kohtuğ	502	-imüz	444
-dan	465	küçek-kāmet	
kon-		-üñ	466
-aldan	427	kuđemā [eskiler]	337
-dılar	523	kuğret [güç, takat]	
kop-		-den	435
-mış	364, 456	le	345, 400, 489, 524, 550
kopar-		kuğret [güç]	336, 521, 540
-dı	391	kuğs [mübareklik, kudsiyyet]	386, 489, 495
-dılar	557	-a	353, 386
kor [koymak, bırakmak]	522	Kuğs [Kuğs, Ortadoğı'da Dünya'nın en eski	
korğu		şehirlerinden birisidir]	
-dan	568, 569	-den	331
koş-		-üñ	497
-ana	455	kudsiyye [mukaddes]	
kov-		-leri	490
-ar	572	kuğüm	
koy-		-ın	552

ķudur-		ķulp	
-muş	401	-lar	471
ķufl	443	ķulzüm.....	381, 383, 466, 467, 470, 502, 519
-ın	512	-e	468
ķūh [dağ].....	335, 344, 348, 351, 372, 373, 374, 377, 379, 391, 393, 396, 399, 410, 417, 419, 422, 423, 450, 508, 510, 515, 517, 522, 523, 572	ķumār-hāne.....	437
-ınuñ.....	336	ķumāş	
-ī	373	-lar	514
-uñ.....	523	ķumķuma.....	404
ķūh-āşiyān [dağ evi]	420	kulle [kule, doruk]	400
ķūh-be-ķūh [dağdan dağa].....	410	kullu [hepsi].....	371, 556
ķūh-ı Kāf [Kaf dağı].....		kulluhum [onların hepsi]	331
-a	450	kunnā [biz olmadık].....	497
-da.....	393, 422, 510, 539	kuntüm [siz iseniz]	415, 497
kuhistān [dağlık bölge].....	567	ķūr hatırlama].....	
-da.....	457	-da.....	365
-ında.....	572	ķur-	
-uñ.....	458, 461, 519, 523	-dı	544
ķūhken [dağ kazan].....		-dılar	531, 535, 559
-lerinden.....	351	-dukda.....	345
+lüge	336	-ıldı	446, 512
ķuħl [göz sürmesi]	333, 524	-mış	424
ķūhsār [dağ tepesi]	360, 372, 399, 424, 502, 558, 568, 571	-mışdı.....	533
-da.....	406, 415	-ulmuş.....	347
-ı	397	Ķuran.....	493
-uñ.....	400, 523	ķurb	565
ķūhsār-şıfat [dağ tepesi vasıflı]	360, 399	ķurbān.....	338, 412, 413, 536, 548, 557
ķūhvār [dağ gibi]	502	+lu.....	510
ķul.....	411, 490, 527	-lar	413
ķulak	456	ķurbān itmeg [kendi çıkarı için bir kimseyi ya da birşeyi feda etmek]	
-dan	392, 445, 484	-e	338
-lar	416, 525	ķurbet.....	379
-larına.....	449	-inde.....	383
ķulağ.....	466, 480	ķurbet [yakınlık, Allah'a yakınlığa sebep olan salih amel]	
-ı	384, 455, 470, 519	-inüñ.....	360
-ın	443, 452, 457, 504	ķurd	
-ına.....	436	-ın	536
-ını	455	ķurı	479
ķulķul [şen. çevik. büyük derin deniz]	411	ķurıl-	
ķullāb [kanca, çengel].....	381, 420, 519, 558	+up.....	456
-a	468	-dı	570
ķulle [kule]	364, 393, 426	ķurmak.....	528
-sinde	352, 400, 423	ķurretü'l-‘ayn	
ķulnā	331	-sın	433
		ķurretü'l-‘ayni'l-kerīm.....	531

kuş	540	-a	556
kuştarmağ		-uñ	557
-a	558	küfr [kafirlik]	425
kūs [büyük davul, kös]	369, 509, 522, 536, 552, 555, 561	küh [dağ]	
kuşūr [noksanlık]	357, 438	+en	464
-uma	478	kühl [sürme]	457
kuş	419, 494	külāh [takke, kalpak, şapka]	534
-lar	569	-a	413, 474
-ları	379	-ı	480, 517, 528, 575
kuş dili		-ında	340
-n	516	-la	474
kuşad-		-lar	446, 479
+up	556	-lara	512
kuşan-		-lardan	446
-dı	509	-um	413, 474
-mış	572	külbe-i aḥzān [hüzün evi]	
kütāh [kısa]	406, 515	-ı	529
kuṭb [kutup]	344, 386, 397, 489	külçe [eritilip tasfiye olunmamış veya topraktan çıkartıldığı gibi bulunan maden]	344
kūten	377	külçe-şıfat [külçe-vasıflı]	348
kuṭi'a	560	küleḥ [külāh, şapka]	539
ku'ūd [oturmak, namazın oturarak kılınan kısmı]	331, 366, 387	küleḥ-güşe [külāh köşesi]	
kuvā		-leri	348
-ya	444	küll [tüm, bütün]	
kuvvet	384, 404, 409, 410, 551, 573	-in	335
-lerine	526	külleḥā [bütün]	343
kuvvet-i Bāşıra	437	küllī [külle mensub, umumi, bütün]	333, 433
kūy [sokak, köy]	479, 499, 504, 510, 563, 564	-lerin	554
-uñdan	409	külliyāt	
kūy-ı yār [sevgilinin sokağı]	479	-ına	450
-a	563	külüng [taşçı kazması]	557
kuyu [kuyu]		kün	385, 531
-nuñ	550	künān [eden, yapan]	551
-lar	526	künbed [kubbe]	352, 440
kūze [testi]	500	künbed-i Dimāğ [Dimāğ kubbesi]	352
kuzusı		künc [köşe]	377, 379, 467, 487, 560
-nı	412	-i	464
kübrā [en büyük]	450, 498	künde-bāz [kalın ve yüksek ağacın bir kısmı]	
-nuñ	450	-lara	539
küçek		küned	496
-lerinüñ	463	küngüre[şerefe]	387, 527
küdūrāt [bulanıklık]	469	-siñde	440
-dan	469	küntü [siz iseniz]	490
-inüñ	360	künüz [hazinelere]	486
küffār [kafirler]		-da	370
		kürbet [sıkıntı, tasa, keder]	486

-de.....	486
kürre [yuvarlak cisim şekli].....	348, 475
küstâh.....	420
+luğum.....	420
küşte [öldürülmüş, maktul].....	570
-leri.....	550
küşt-gîr [pehlivan].....	529
kütüb [kitaplar].....	354

L
---

lâ.....	331, 334, 337, 344, 354, 358, 361, 365, 366, 370, 371, 379, 381, 387, 393, 395, 400, 417, 433, 449, 450, 462, 474, 496, 498, 500, 501, 502, 506, 531, 539, 543, 551, 559, 562
lâ ilâhe illa'l-lâh.....	462
lâ-büdd [çok lazım, gerekli].....	433, 539
lâ-cerem [kuşkusuz].....	332, 340, 446
lâciverd [lacivert].....	
+î.....	376, 488, 532
+îsin.....	384
-iyle.....	346
lâf u güzâf [boş söz].....	507
lâ-ḥavle [(Lâhavle ve lâkuvvete illâ billâhil-aliyyil azim" cümlesinin kısaltılmışıdır ki, "Kuvvet ve kudret ancak Cenab-ı Allah'tadır." meâlinde olup bir belâ ve tehlike esnasında veya sabrın tükendiğini açıklamak için söylenir).....	381
lahn [uyum, tavır].....	463, 485
lâhût [uluhiyet alemine mensubluk ve müteallik olan. Sır alemi].....	
-da.....	495
-dan.....	486
-î.....	330
-um.....	466
lâilâhe[başka İlâh yoktur].....	477
la'în [lanetlenmiş].....	397
laḳab [lakap].....	434
lâkin [ancak, ne var ki].....	486
la'f [kırmızı kıymetli bir süs taşı].....	344, 346, 348, 352, 369, 399, 410, 436, 443, 452, 459, 490, 505, 506, 510, 522, 533
-den.....	354
+in.....	347, 349, 368, 411, 431
-üñ.....	362

lâle.....	349, 359, 373, 374, 388, 399, 410, 415, 431, 435, 439, 446, 452, 461, 483, 487, 507, 515, 516, 562, 570
-ler.....	363, 368
-lerden.....	512
-nüñ.....	431
lâle-ḥad [lale yanaklı].....	
-ler.....	449
-leri.....	410, 461, 507
lâle-izâr [lale yanaklı].....	
-laruñ.....	435
lâle-ruḥsâr [lale-surat/yüzlü].....	349, 410
lâle-şıfat [lale vasıflı].....	374, 375, 439, 452, 562
lâleveş [lale-gibi].....	349, 446, 463, 548
lâlezâr [lale bahçesi, lalelik].....	359, 538, 572
-a.....	523, 535
-da.....	435
-ı.....	404, 576
-uñ.....	551
la'f-fâm [kırmızı renkli].....	551
la'f-hân [kırmızı han].....	506
lâm.....	366, 407, 415, 445, 538
lâ-mekân [mekansız].....	379, 393
-uñ.....	387, 474
lâmi' [parlak, parlayan].....	338, 398, 436, 447, 488
la'net [lanet, beddua].....	552
lâ-rayb [şüphesiz, tereddütsüz].....	337, 358, 496
-dan.....	331
lâ-Seyf.....	
-e.....	551
Lât [İslâmdan önce Arapların Kabe'de bulunan bir putudur].....	481
laṭîf [hoş, yumuşak].....	346
-in.....	365
lâ-yebgıyân [ikisi bir birinin sınırını geçmez].....	344
Lâ-yefüt.....	
-a.....	489
Lâ-yemût [ölümsüz].....	366, 506
-a.....	489
lâ-yenfekk.....	450
lâ-yeşfi'l-'alîl.....	367
lâ-yezâl [zeval bulmaz. yok olmaz].....	366
lâyık [yakışır, uygun].....	341, 383, 407, 499, 501
lâzım.....	389, 450
lâzımetü'l-ihtiyâc [gereksinimlerin gerekliliği].....	
-dan.....	340

lāzib [sabit olan, yapışan]	389	-ından.....	390
le	334, 337, 349, 365, 379, 398, 407, 414, 416, 421, 422, 427, 437, 460, 472, 486, 492, 494, 500, 507, 531, 540, 555, 556, 561, 571	leşker-i Tevbe	513
leʿanehumuʾllahu.....	500	letāfet.....	540
leb [dudak].....	346, 347, 355, 356, 357, 361, 362, 387, 492, 549, 562	-de.....	427
-i	393	-inden.....	416
-inden.....	421	levāzım [gerekli şeyler]	525
leb-ā-leb [ağzına kadar dolu].....	422	levh [levha].....	333, 343, 400, 403, 421, 442
lebbeyk [buyurunuz. emredersiniz gibi mânâlar ifâde eder].....	479	-e	442
lebbeyk-güyan [lebbeyk diyen, söyleyen]	496	-üñ.....	383
lecc [düşmanlıkta ve husumette inad edip ayak direme]		levha [plaka, tabela].....	333, 338, 365, 384, 391, 400, 421, 447, 449
ü	554	leyl [gece]	
ledeyhim [onların yanında].....	371	-den	340
ledeynā [bizim yanımızda]	566	leyl ü nehār [gece ve gündüz]..	351, 397, 406, 491, 557
lehü	332, 384, 402, 500	-ıdur	407
lehüm [onlar için vardır].....	381, 501, 566	leyle [gece]	384, 447
lehümüʾllaʿnetü	381	leyle-i kıadr [Kadir gecesi].....	
lehv [oyun]	442, 497	-üñ.....	447
leke	527	leyletüʾl-kıadr [Kadir gecesi].....	
leked [lazım olmak].....	337, 556	-üñ.....	447
lem337, 352, 355, 393, 395, 440, 449, 486, 495, 543		leyse [olmadı].....	334, 385, 491, 527
lem lem	449	leyte [keşke olsa idi].....	334, 566
lemʿa [parıltı]	573	lezzet [lezzet, tat. zevk]	398, 416, 472, 494
lem-yezel [yok olmayan, kalıcı. Tanrı]	393	-de.....	386, 421, 561
-ıdır	355	-en.....	349
len [tecide].....	500	-i	460
lenā	485, 566	-inden.....	339
lenger [gemiye yerinde sâbit kılmak için denize atılan zincir ucundaki büyük demir çapa].....	470	li	330, 331, 334, 337, 349, 355, 356, 358, 360, 372, 384, 425, 434, 471, 489, 498
-in	385	libās [giysi]	367, 376, 397, 463
lerzān [titrek].....	465, 474, 477, 574	-ı	360
leşker [asker]	338, 390, 391, 398, 399, 401, 422, 423, 427, 511, 513, 518, 522, 524, 525, 531, 537, 538, 540, 544, 545, 551, 556, 559, 578	-ından.....	576
-de.....	533	-umuñ.....	463
-den	524, 542, 544	licām [gem]	573
-i	513, 517	liʿen	543
-ü	515	liʾl-gāfilīn [gafletinden dolayı]	372
-üm.....	466	liʾl-hāʾinīn [hainliğinden dolayı].....	
-üñ.....	513	-e	498
leşkerghāh [ordu yeri].....		liʾl-hikemen [hikmetlerden dolayı]	490
		liʾl-kāfirīne [Hakkın görmemesinden dolayı]	556
		liʾllahiʾl-emr [İlâhi emirden dolayı]	
		-ü	555
		liʾl-melâiketiʾs-cudü li-Ādeme.....	331
		liʾl-müttaķīn [takvalılardan dolayı].....	557

-e	565	462, 468, 474, 483, 487, 497, 501, 506, 507, 513,
li-me ^a allāh		522, 531, 541, 554, 559, 563, 564, 565, 566, 575
-da	490	-dan .....
limen	561	384, 402, 456, 467, 502
limeni ^l -melikü ^l -yevm	562	-nuñ .....
limon-şifat	416	382, 466
li ⁿ -nāzirīn [benzerliğinden]	349	-sı .....
lisān [dil, konuşma dili]	331, 337, 347, 495, 551	469
-ın	556	-ya .....
lisān-ı Dehlevī [Dehlevi dili]	472	386, 462, 468
li-sihren [sihirden, büyüden]	490	mā-i Tesnīm .....
lī-şī ^{rī} [şiiri aynı olma]	334	395
li ^ş -şāribīn [içenden]	349	ma ^a ād [dönüş yeri] .....
li-ulī-elbāb	337	498
livā [sancak, bayrak]	390, 408, 422, 512,	ma ^a ādīn [madenler] .....
513, 520, 528, 532, 534, 535, 537, 542, 551, 559		402, 404, 410
-lar	538	-de .....
-larum	476	404
-sı	542	ma ^a ālim [dini inançlara itikadlara dair
livā ^ü -l-ḥamd		meseleler] .....
-ini	537	370, 450, 486
loğma	361, 469	ma ^a āş [yaşayış, geçinilen şey] .....
Loğmān [Kuran-ı Kerim'de ismi geçen büyük		498
zatlardan olup öğütleri ve ahlākī, tıbbī sözleri ile		ma ^a bed [tapınak] .....
tanınmıştır. Peygamber Davud (A.S.) zamanında		374
yaşadığı rivayet edilmektedir.]		ma ^a ber [geçit] .....
-ları	340	374
lu ^a āb [salya]		mā-beyn [ara. aradaki şey] .....
-la	506	-inde .....
lu ^a b [oyun, eğlence]		487
-la	432, 559	mā-cerā .....
lu ^a bet [oynayan, oynatılan]	432, 539	-yı .....
lu ^a bet-bāz [hayal oyunu veya kukla oynatan]	501	369, 378, 384
lūmū	531	mā-cerā-yi ⁿ -nehyi [maceraya meyl etmek] .....
lu ^t f [iyilik, lütuf]	518	384
-la	370	ma ^a cūn [hamur kıvamında ilaç] .....
lūcce [kabalık]	384, 426, 492, 507	356
lūğaz [manzum bilmeceler]	427	māda .....
lū ^l ü [inci. parlak]		475
-den	347	ma ^d āhik [güldürücü ve komik kimseler] .....
		353
		mādak [sıkıntı, darlık] .....
		353
		ma ^a delet [adalet] .....
		561
		ma ^a delet [adalet] .....
		-inde .....
		337
		ma ^a den [çeşitli iç ve dış doğal etkenlerce
		yerkabuğunun kimi bölgelerinde oluşturulmuş
		olan ekonomik bir değeri bulunan mineral] ...
		348
		-de .....
		348
		māder [anne] .....
		341, 435, 438, 517, 530
		-i .....
		434, 493
		-imüz .....
		438
		ma ^a dūd [sayılı] .....
		501
		mā ^a -fi ^l -bāl .....
		482
		mağara .....
		-da .....
		376, 487, 560
		-dan .....
		375
		-larından .....
		374
		-ya .....
		375
		-larda .....
		375, 377
		mağārib [Batı] .....
		384, 489
		mağfīret- ^u nvān .....
		-la .....
		561
		mağrib [Batı] .....
		544

M
---

mā [su] 332, 333, 334, 337, 341, 343, 361, 369,
378, 384, 386, 390, 395, 428, 438, 440, 456, 461,

- de 381, 538
 -den 402
 mağrib-zemīn [Batı toprakları] .....
 -üñ 390, 551
 mağrūmī 497
 mağrūr [gururlu] 460
 maḥḍūd [sınırlı, kısıtlı] .....
 -in 565
 maʿdūm [mevcud olmayan] .....
 -uñ 449
 maʿdūmü'l-cism [cismi olmayan] .....
 -dür 357
 māh [ay] 330,
 341, 342, 352, 355, 359, 372, 386, 392, 393, 398,
 403, 430, 433, 434, 436, 437, 446, 483, 485, 492,
 511, 516, 525, 528, 534, 541, 546, 550, 564, 567,
 570, 574, 575, 576, 578
 -a 343, 352, 413, 429, 474, 541, 575, 576
 -dan 372
 -ı 348, 354, 382, 437, 575
 -ın 506
 -la 427
 -lardan 446
 -ları 534
 -um 576
 -uñ 382, 400, 455, 539, 562
 maḥāfil-i kerāmāt [kerametli toplantı yeri] .....
 -da 489
 maḥāʾif 448
 maḥall [yer] 449
 -den 353
 maḥāsin [iyilikler, güzellikler] 365
 maḥāviḥ [tehlikeli ve korkulu yer] 448
 -den 384
 maḥbes [hapisane] 383
 maḥbūb [muhabbet edilen, sevgili] 427
 -ları 455
 maḥbūs [hapsedilmiş, hapishane] 383, 562
 maḥfī [gizli] 394
 maḥfil [toplantı yeri] 352, 374, 463, 469
 māhī [balık, yok eden] 382, 466, 544, 557, 570
 -lere 466
 -leri 382, 466
 māhī-beden [balık bedenli] .....
 -leri 558
 māhī-şıfat [balık vasıflı] 389, 438, 456
 māhir [becerili] 385, 397, 405, 541
 māhivār [ay gibi] 507
 maḥkūm [hüküm giymiş] 339
 maḥlaş [nam, takma ad] 336, 408, 413, 465, 540
 maḥmil [Harameyne hacı kafilesi ile birlikte
 gönderilen hediyeler.] 396
 maḥmūr [uykulu, baygın] 431, 435
 maḥmūrān [baygın bir şekilde] 499
 māh-peyker [güzel yüzlü] 436
 maḥrem [nikah dışı olmayan] 469, 486, 493, 516
 -leri 529
 māh-rū [ay-yüzlü] .....
 -lar 369, 396
 -ları 348
 māh-ruḥsār [ay yüzlü] 577
 maḥrūm [yoksun] 339, 438
 maḥrūtiyyü'l-ḥalka 352
 maḥşul [husul bulan, hasıl olan, elde edilen] 352,
 354, 476
 maḥşer 374, 535
 māh-tāb [mehtab, ay ışığı] 330, 404, 469, 534
 -dan 372
 maḥtum [damgalanmış, mühürlenmiş] .....
 -dur 395
 maḥtūm [damgalanmış, mühürlenmiş] 552
 maḥv [yok etme] 400, 448
 mah-veş [ay gibi] .....
 -i 392
 māh-yār 466
 maḥżan [ancak, sadece] 503, 504, 518
 maḥzen [hazine ve define gibi şeyleri koyacak yer]
 405
 Maḥzentü'l-esrār [Genceli Nizami'nin hayat
 görüşlerini ve felsefesini kaleme aldığı eseridir]..
 -dan 355
 -uñ 427
 maḥzūn [hüzünlü] 352
 māʾī [su ile ilgili] .....
 -dendür 438
 -leri 461
 māʾil [eğilimli, istekli, eğimli, meyilli] 343, 468, 541
 māʾin [akar su] .....
 -üñ 395, 506
 māʾiyyü'l-müʾellidūnī 456
 maḥābir [kabarler] .....
 -inüñ 430

maḳāl [söz]	māl..... 370, 371, 405, 459, 464, 499, 510
-de..... 369, 494	-dur .....
-üñ..... 408	-ı .....
makāl-bāl [sözün kanadı]	-ımız..... 370, 460
maḳālīd [hazinelere]	-la .....
-i	-ladur..... 371
maḳām [yer. kat, huzur]	māl-ā-māl [dopdolu]..... 459
344, 378, 383, 397, 398, 410, 436, 443, 444, 446,	mā-lā-nihāye [sonsuz, nihayetsiz] .....
463, 471, 486, 493, 495, 503, 510, 518, 566	mālā-ya'ni [manasız, faydasız, boş]..... 371
-a	māldār [malı mülkü çok olan. zengin]..... 369
399, 400, 501	mā-lem [söz]..... 337
-da..... 378, 485, 500	mālīkū'l-bihār [denize sahip]..... 466
-dan..... 419, 453, 464, 472, 485	mālīk[sahip]..... 353, 498, 519, 554
-ımız..... 445	mālīkū'l-aḳzābi [bölümlere sahip]..... 551
-ın	ma'lūm..... 383, 438, 450, 473, 480, 483, 484, 497
-ına..... 485, 551	-dur .....
-ında..... 465	ma'mūr..... 440, 495
-ını	ma'nā .....
-um..... 459	-sı .....
-uñ..... 463, 485	-sın .....
maḳām-ı İbrāhīm-şifat..... 479	mancınık..... 557
maḳāmāt [makamlar].....	mānend [gibi] .....
-a	ma'nevī .....
466	-leri .....
-la	-sinden .....
455, 494	mānī .....
-uñ..... 471, 473, 481	-ler .....
maḳām-be-maḳām..... 443, 464, 471, 483, 494	mānī'atuhum .....
maḳāme [meclis]	manḳır .....
503	-a .....
maḳām-rāz [makamı gizli]	manşūş [nass ile sabit kılınmış]..... 490
436	Manşūr..... 491
maḳarr [merkez]	Manşūr-şifat .....
511	530
-ların	mantıḳ [akla uygun düşünme yetisi ve yolu]..... 340
451	Manḳıḳuḳ-Ṭayr [İranlı şair Feridüddin Attar'ın
maḳātī' [kesişen yerler, durak yeri]	"Kuşların Dili..... 445
438	manzar [seyir yeri]..... 428, 436, 456
maḳbūl [kabul edilen]..... 420	-a .....
maḳbūlü'l-māl	-ı .....
-üñ..... 478	-ında..... 428, 520, 528
maḳlūb [altı üstüne çevrilmiş]	490
380, 460, 562	manzūm [nazmedilmiş] .....
maḳşad [amaç]..... 450	-dan .....
-ına..... 503	342
maḳşūd [kasedilmiş]..... 405, 409	manzūme [tertibli. ölçülü] .....
-a	436
405, 410	manzūr [dikkat çekilen]..... 370
maḳta' [kesilen yer]	
336, 390, 464, 466, 471	
-a	
413, 508	
-dur	
540	
maḳūl [akla uygun].....	
-e	
472	
ma'ḳūle [takım, çeşit. kategori]	
343	
ma'kūs [tersine dönmüş. baş aşağı çevrilmiş].... 380,	
496, 562	

- mār [yılan].....345,
390, 416, 423, 424, 435, 456, 458, 508, 509, 524,
527, 530, 539, 551, 560, 569, 572, 574
-a 400, 501, 552, 569
-dur 399
-lar 424
-uñ..... 508
mār u mūr [yılan ve karınca] 391, 456, 458
-a 459
maʿreke [muharebe meydanı] 474
mār-gīr [yılan tutan] 424
-lerinden..... 560
maʿrifet [bilme. ustalık, beceri. aracı].....
-dür 562
-inden..... 337
mār-pā [ayaklı yılan] 398
-larla..... 423
-laruñ..... 423
Mārūt [Hz. Süleyman döneminde yaşamış olup
insanlara sihir öğreten iki kişiden birisidir] .....
-la 444
marziyye [razı olma, hoşnud olma] 353
mā-şadağ [doğru oldu, gerçeğe uydu] 489
maşāf [savaş, muharebe].....
-a 450
maşdar[çıkış yeri]..... 561
maşdüka [doğru söz] 425, 489, 565
-sı 365
maştaba [meyhane, sedir]..... 376
māşāʾ [ateş karıştırmaya yarayan alet].....
-ya 462
māşaʾallah 461, 477
māşer 555
maşrık [Doğu] .....
-da..... 358, 390, 538
māt 393, 432
mātem 520, 529, 542
-in 431
mātem tonı [matem elbisesi] .....
-n 520
mātemiyān [yaslı]..... 529
mātem-keşīde [yas çekmiş] .....
-lerüñ..... 529
maṭlaʿ [doğuş yeri, kaside ve gazelin ilk beyti] ...330,
336, 352, 378, 390, 393, 404, 408, 409, 424, 427,
465, 471, 494, 539, 563
-dan 413, 508
maṭlab [istek, istenilen şey. konu] 361, 450
-ına..... 503
maṭlūb [istenilen, aranan] ... 336, 361, 450, 564, 575
-a 405
-uñ..... 449
māverā [öte, ötesinde].....
-sında 489
māye [maya] 366, 423, 462, 526
māyī [sıvı] 467
māzāg [çiğnenecek veya çiğnendikleri yemek] .....
-ı 333
māzāgüʾl-başar..... 524
maẓāhīr [mazharlar] 559
maʿzeret [elde olmadan] 561
maẓhar [ortaya çıkış yeri]..... 498, 561
māzī [geçmiş, geçmiş zaman] .....
-ler 522
-de..... 337
maẓlūm [zulme uğramış. sessiz sedasız] .....
-laruñ..... 525, 530
-uñ..... 339, 546
maʿzūr [özürlü, özrü olan] 420, 531
meʿādīn [madenler]..... 338
meʿālim [dini inançlara dair meseleler] 343
meʿāric [merdivenler] 365, 375, 451, 489
mebādā [sakın. aman]..... 576
mecāmīʿ [toplantı yeri] 429, 470, 488
mecāz [hakiki manası ile değil de ona benzer başka
bir mana ile veya istenileni hatırlatır bir kelime ile
konuşmak] 337
mecen .....
-de..... 556
mechülüʾl-hāl .....
-üñ..... 478
mechülüʾn-neseb..... 450
meclis [oturulaca, toplanılacak yer].....349,
350, 443, 445, 477, 489, 497, 531, 562
-de..... 411, 504, 507
-den 477, 507
-e 430, 485
mecmaʿ [toplantı yeri] 451
mecmuʿa [toplanıp biriktirilmiş]..... 413, 540
mecnūʿen [toptan, toplu olarak]..... 335
mecnūn [deli, çılgın]..... 446, 485

Mecnûn-şifât [Leyla ve Mecnun anlatısının erkek kahramanı. Mecnun-vasıflı].....	374	-üñ.....	342, 570
mecrûh [yaralı, yaralanmış].....	480	mehâlik [tehlikeli yerler].....	
-üñ.....	550	-ünde.....	384
-ı.....	546	mehâmm [mühim şeyler, kıymetli işler]	
medâhil [girişler]	492	-î.....	338
medâr [sebeup, vesile].....	364, 489	mehâr [noksan, eksik].....	369
medâric [merdivenler]	365, 375, 489, 492	mehâric [mahrecler]	451
Medâyin [(Medayin) Şehirler, medineler. Büyük memleketler.Şimdi harabe olup İslâmiyyetten evvel yaşamış Kısralıların Nuşirevan zamanında kurdukları merkez-i hükümetleri olan büyük şehir.]		-i.....	492
-de.....	340	mehâzî [hazinelere].....	557
medd [uzatma, çekme].....	457	meh-cebîn [ay alınlı]	455
meddâh	499	mehcür [uzaklaşmış]	387,
meded [yardım, meded].....	558	420, 494, 501, 507, 524, 554	
meder [çakıl. kuru çamur]		-ı.....	550
-de.....	363	-lıktan.....	409
medfûc [def olunmuş, kovulmuş].....	338	mehd [yeryüzü]	
medfün [defnedilmiş, gömülmüş].....	352	-inde.....	341
medhüş [dehşete kapılmış]	425, 488	mehëkk [mihenik taşı]	404
medîd [uzun. çekilmiş. çok uzun süren]	336,	meh-likâ [ay yüzülü].....	
441, 442		-dan.....	425
-en.....	558	meh-rû [ay-yüzlü].....	448
Medîne [Suudi Arabistan'ın Hicaz bölgesinde Mekke'nin kuzeyinde yer alan şehir]	331, 497	-lar.....	465
medlül [delalet eden].....		-lardan.....	471
-i.....	563	-larından.....	392
me'ene'l-kuln	486	meh-ruhsâr[ay yüzülü].....	
mefâsid[fesadlıklar].....	554	-ları.....	483
mefhüm [kavram].....	383, 450, 480	meh-tâb [ay ışığı].....	437
-dur	473	mehter [daha büyükler].....	
meflûk [yoksul, zavallı].....		-lerin	490
-ı.....	526	mekân [yer. ev].....	352, 365, 427, 441, 464, 563
meftûh [fethedilmiş, açılmış].....	480, 546	-a	332, 345
meftül [bükülmiş]	464	-da.....	437
meger	331, 339, 347, 349,	-ı.....	488
354, 359, 413, 414, 418, 423, 431, 434, 436, 448,		-ından.....	387
488, 495, 507, 513, 520, 529, 542, 545, 561, 567		-üñ.....	366
meges [sinek].....	467, 521	mekânen [yer bakımından].....	345
megesvâr [sinek gibi]	420, 438	mekârim [cömertlikler].....	365, 383
megüyed	372	mekkâr [hilekar, düzenbaz]	368, 434
meh [ay]	341, 342, 343, 359, 369,	-lar	518
376, 392, 413, 422, 425, 428, 437, 448, 471, 578		-ları	396
-i.....	342	mekmün [örtülü, gizli. saklı]	414
		meknün [örtülü, gizli, saklı]	352, 414, 490
		meknüz [gömülü define, örtülü gizli]	386
		mekremet [merhamet]	
		-i	366
		mekteb [okul]	333
		mektüb.....	364

mektûm [sıcak, saklı, gizli kalmış]	395	ruhlar, ilahi kuvvetler ve mücerret varlıklar	
melîh [güzel, şirin]	347	alemi].....	332, 414, 426, 486, 488, 495, 497
melîk [padişah].....	515, 516	-a	493
-i	437, 552	-dan	426
melâ'în [lanet edilecek iş ve hareketler]	552, 555	-ı	333
melaḥât [yüz güzelliği].....		-uñ.....	479
-da	397	melikü'l-baḥri's-şeyyâr	466
Melâḥât meydanı		mellâḥ [gemici].....	381, 385, 447, 502
-nda	392	mel'ünîne [lanetli].....	555
melâḥî [oyunlar, eğlenceler]	353	memalik [ülkeler. diyarlar].....	531
melâl [sıkıntı]	510, 531, 539, 549	memât [ölüm]	
melâmet [kınanmışlık].....	336, 373	-uñ.....	350
-lerüñ.....	454	memdüd [yayılmış olan].....	
-le	481	-inde	565
melâmet-mekân		memleket	495, 499, 500, 501, 558
-um.....	420	-de	561
melâ'ike	406	memleket-i Zerḳ	
melce' [sığınak]	474	-i	513
mele [bir cemaatin ileri gelenleri]	375, 486	memlü [doldurulmuş]	
mele'e [bir cemaatin ileri gelenleri].....	501	-dur	422
meleg		memlük [köle, kul]	526
-i	491, 496	me'mûr.....	578
-inüñ.....	504	men [ben]	330, 334, 432, 460,
-üñ.....	463	468, 479, 498, 500, 503, 531, 539, 543, 560, 561	
melek [nurdan yaratılmış, fitratları safî,		menşür [yardım görmüş]	354, 447
masum].....	331, 342, 352, 444, 458,	men' [engel olma. alıkoyma]	
463, 470, 488, 492, 495, 496, 501, 522, 539, 562		-ine	531
-de	341, 443, 483	menâbi' [kaynaklar].....	565
-den	444	menâbîr [minberler].....	458
-e	331, 485, 486, 519	menâr [nur yeri. cami minaresi]	345, 458
-i	443, 521	-a	541
-ler	331, 341,	menârîs	458
387, 396, 426, 456, 473, 488, 489, 496, 547		menâş [sığınacak yer]	561
-üñ.....	457, 463, 468, 479	menâzil [konaklar].....	363, 384, 435, 488, 489, 515
melek-ḥulḳ [melek huylu].....		-ine	448
-ları	497	menba' [kaynak, pınar].....	351, 355, 395, 513
melek-manzar [melek-görüntümlü]		menḍüd [istifli].....	
-lar	395	-in	565
melek-nijâd [melek soylu].....		menfa'at [çıkar, yarar].....	
-larından	539	-in	505
melek-rütbet		menhel [menzil].....	474
-üñ.....	470	meni't-tebe'ake	527
melek-sipâh [melek ordusu]	555	menḳur [delinmiş. oyulmuş].....	
meleküt [melekler alemi, zaman ve mekanla sınırlı		-a	455
olmayan, beş duyu organı ile idrak edilemeyen		mennân [ihsanı bol]	413
		mensek [ibadet yeri]	479

-ine.....	543	merdümend [mert].....	553
menşüb		merdüm-nevâz [insanı okşayan]	
-dur	460	-luğına.....	362
-u	432	-luğından.....	387
mensübîn [mensublar]	335	merdüm-şāhib [insana sahip].....	530
menşur [ferman. neşrolmuş, dağıtılmış]	338, 354, 365, 452	merdüm-şikār [insan avı].....	435
men ^c ūt.....	498	merdüm-zāde [insan oğlu].....	359
menzil [konak. inilen yer].....	352, 372, 374, 383, 384, 385, 386, 392, 396, 398, 405, 406, 417, 463, 466, 469, 479, 486, 492, 493, 503, 523, 565	-lerden.....	438
-de.....	570	-lik	412
-i	360, 398, 431, 507	-dür	387
-in	502	merce ^l -bahreyni	344
-inde.....	564	meredü [kötülükte inad]	555
-ine.....	398, 417, 440, 525, 546	merfū ^c [yükseltilmiş, yüksekte]	338
-iniz.....	566	-da.....	354
-lerin	513	-i	376
-üm.....	360, 459	merfū ^c -şifat [yüksek-vasıflı]	376
menzil-be-menzil [yerden yere].....	396, 523	merg [çayır]	541
merāī [aynalar]	515, 523	mergüb [rağbet edilen, aranan]. 336, 361, 565, 574	
merāhil [menziller, merhaleler]		mergżār [çayırılık]	386, 404, 517, 571
-ine.....	448	-da.....	529
-üñ.....	383	merhābā.....	460
merām [amaç. anlatılmak istenen şey]	366, 369, 408, 445	-yı.....	578
-dan	409	merhāmet [acıma].....	420
-la	388	merhem	
merāret [acılık, tatsızlık].....	367, 500	-inde.....	460
merāsım	383	merhemvār [merhem gibi].....	454
merāti ^c [çayırıklar].....	515, 524	merhūn [rehinli, ipotekli. zamana bağlı].....	352
merbūt [bağlı].....		merkād [mezar].....	550
-dur	498	merkez	368, 386, 433
mercān [mercan].....	348, 395, 443, 505	merkez-şifāt [bir şeyin ortası-vasıflı]	
-ını	505	-ın	344
-i	344, 505, 507	merkūm [adı geçen, anılan, yazılmış].....	553
merd [yiğit].....	396, 499	-dan	342
merdān [merdler].....	563	-larında.....	552
merdāne [merdcesine].....		merkūz [dikilme, saplanma]	386
-ler	391	mermer	
merd-efgen [yiğit deviren].....	440	-de.....	399
merdüm [insan, adam]..342, 359, 360, 362, 377, 387, 406, 412, 432, 435, 437, 438, 458, 467, 487, 551		mermūzāt [işaret].....	403
-leri	508, 524	merretü ^s -sevdā.....	500
merdüm-i Bīnā.....	437	merri ^d -duhūr [def etmek]	521
merdüm-āzār [insanları inciten].....	406	mersūm [yazılmış, çizilmiş]	552
		mertebe [derece. miktar. basamak].....	342, 517
		-ye.....	473, 474
		mervī [rivayet edilen].....	
		-dür	437
		Meryem [Hz. Meryem].....	548

mesā [akşam].....	mesnevî.....	444, 499
-da.....	-leri	490
mesācid [mescidler].....	meşnevîh-ḥvān [mesnevi okuyan].....	
-inüñ.....	-ıyuz.....	445
meşāf [sıra sıra dizilme].....	mesrūr [sevinçli].....	460, 495
-da.....	mest	440, 441, 442, 481, 488, 492, 493, 499
-uñ.....	-de.....	492, 493
mesāfet-be-mesāfet [mesafeden mesafeye]	-i	481
meşā'ibi [musibetler]	-lik	435
mesāk [bir şeyi ileri sürmek]	mest ü ḥarāb	440, 441
meşāl [kabından çıkmış].....	mestān [sarhoşça]	499
mesālik [meslekler].....	mestāne [sarhoşça]	371, 440
-inde.....	-lerüñ.....	351
mescid [secde edilen yer, namazgah] . 331, 332, 352	mestî [sarhoşluk]	372, 394
mescüd [secde edilmiş].....	mestur [örtülmüş]	547
meşel [örnek, özlü söz]	meštūr [örtülmüş, gizlenmiş].....	354
-ü	- dur	370
mes'ele-āmūz [meseleyi öğreten].....	meşā'il [meşaleler].....	376, 384, 430
-ı	-i	429
meserret [sevinç].....	Meşāiyyūn [Meşailer. derslerini gezerek veren	
meserretü'l-le'īm [düşük sevinç].....	peygamberlere uymayarak yalnız akıl ve fikir ile	
mesihā [yeni ay]	hakikati bulmaya çalışan dalalet ehli.	344
mesihā-şıfat [gümüş parçası-vasıflı].....	meş'al	
mesihāvār [yeni ay gibi]	-i	358, 488
meskenet-sāzlık [miskinlik yapmak]	-esi	430
mesküb [delinmiş]	meşāmm [burun].....	414, 420, 423
meskün [içinde oturanları olan yer].....	-ını	433
meslek.....	-ların	469
-ine.....	meşārık [doğular].....	
mesmümü's-sinn [zehirli diş]	-da.....	489
-lerinden.....	meşāri' [caddeler]	438
mesned [dayanak. makam]	meşgūl	518
mesned-serir	meşhed [şehit düşülen yer] . 374, 377, 398, 427, 565	
meşnevî.....	meşhūnet [doldurulmuş].....	368
332, 333, 335, 336, 338, 339, 340, 341, 342, 343,	meşhūr	437
344, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 353, 356, 357,	meşīme [ana rahmi].....	433, 438
358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 366, 368, 370,	meşk [yazı örneği].....	
371, 372, 373, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 382,	-i	469
385, 388, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 401, 403,	meşreb [yaratılış, tabiat].....	
405, 407, 408, 420, 421, 425, 430, 431, 432, 433,	-le	409
439, 442, 446, 453, 455, 456, 459, 460, 462, 467,	meşşāta [kışlıklar].....	368
473, 478, 480, 491, 496, 502, 512, 516, 520, 521,	meşşāte [gelin süsleyen]	337
522, 532, 534, 535, 538, 541, 542, 544, 547, 552,	meşy [yürüme].....	422
561, 563, 567, 568, 570, 571, 572, 574, 576	meta' [fayda, mendaat]	429, 430, 452
-den.....	-in	544
-sinden	-ından.....	341

-ını	429	-e	471
meṭālīʿa [doğuş yeri]	354	-le	446
meṭālib [istekler]	450	-üñ	411, 453, 502
meṭvā [mekan, sığınılacak yer]	352, 474	meydān	337, 400, 418, 427, 464, 485, 509, 513, 522, 532, 535, 537, 540, 541, 551, 555, 557, 569
-ları	479	-da	418, 518, 558, 559
-ya	469	-ı	515
mevāhib [hibe olunan]	389	-uñ	422, 489, 558
mevākib [cemaatlar]		meydāna getir-	
-den	437	-di	457
mevālī [efendi]		meydān-ı ʿĪzār	
-sinüñ	456	-da	418
mevālīd [doğulan yer]	501, 517	meydān-ı Melāḥat	
mevāzīʿ [mevziler]	471, 557	-da	435
mevc [dalga]	385, 468	meydān-ı siyāseti [işkence edilen meydan]	337
mevcūdāt [var olan her şey]		mev-ḥāne	504
-uñ	498	mev-i nāb [saf şarap]	514
mevcūdī-ḥ-ism [bilinen isimdir]		meyl [eğilim]	548, 578
-dür	357	meymene [sağ kol. sağ taraf]	390
meveddet [sevgi]		mev-perest	442
-imüz	509	mev-püş	492, 493
meveddet-engīz [sevgi koparan]	497	meysere [sol kanat. sol taraf]	390
mevhībet [bağış]	389	meʿyūs [ümitsiz. kederli]	383
mevhūm [aslı olmayan]		meyve	
-ı	506	-lerinüñ	416
-uñ	449	meyyit [ölü]	
mevʿid [vaadin yerine getirdiği yer]	565	-ün	543
mevʿīze [öğüt, nasihat]	331	mezād [artırma]	429, 544
mevķif [durak]	407	mezālīm [zulümler]	373
mevkūf [durdurulan]	481	mezbūr [adı geçen]	
Mevlā	448	-uñ	354
-dan	424	meze	412
Mevlevī	456, 472, 499	mezellet [düşkünlük]	527
-nüñ	483	mezkūr [zikredilen]	370
mevlud [doğum yeri, doğma. mevlüt]	342	mezīdün [çoğalan]	566
mevridü-ḥ-mā	474	mezraʿ [tarla]	496
mevt [ölüm]	401	mı [mı soru edatı]	346, 366, 409, 540, 563, 564
mevʿūd [vaad edilmiş]	427	-dur	499
mevvāc [çok dalgalanan]	451	mıntāka [muayyen bir yer. taraf, kısım]	343
-dan	382	mıntıka	397
-ı	382	Mısr	429
mevādd [fezâda, boşlukta yer kaplayan varlık] ..	501	-uñ	429
mevzun [biçimli, düzgün]	359, 446	mısr [iki şey arasındaki perde]	397
-umuñ	475	mısrāʿ [dize]	346, 563, 564
mevzūn-ḥareket [düzgün hareketli]	410	-dur	540
mey [şarap, içki]	339, 350, 381, 440, 442, 444, 447, 453, 492, 493, 497, 500, 501, 504, 507		

- mi ["mi" soru edatı] 330,
 331, 335, 337, 340, 345, 352, 365, 368, 375, 384,
 387, 395, 399, 406, 408, 418, 423, 424, 447, 450,
 470, 490, 492, 526, 556, 560
 -sin 333, 507
 micmer [buhurdan] 376, 423, 508
 -de 540
 -e 415
 micmer-şifât [buhurdan vasıflı] 375, 514
 midād [yazı mürekkebi] 497, 560
 miftāh [anahtar] 354, 496
 mīh [çivi] 346
 miḥen [sıkıntılar] .....
 -de 556
 mihmān [konuk] 332, 393, 412
 mihmān-ḥāne [misafirhane, misafir edilecek yer]
 ..... 332, 393, 412
 miḥnet [sıkıntı, acı, dert] 335,
 461, 462, 471, 504, 550
 -üñ 464
 mihr [güneş, sevgi] 341,
 342, 344, 352, 359, 369, 392, 399, 418, 426, 427,
 430, 436, 437, 441, 446, 448, 460, 474, 483, 484,
 489, 491, 494, 506, 507, 509, 520, 528, 534, 550,
 551, 553, 556, 559, 563, 570
 -den 562
 -e 400, 522
 -lerine 348
 -üñ 400, 426, 467, 567, 570, 578
 Mihr 390, 528, 529
 -inden 426
 -üñ 426
 mihr ü māh [güneş ve ay] 443
 -ın 507
 Mihr ü Vefā destānı 564
 miḥrāb [Camide imamın namaz kılariken cemaatin
 önünde durduğu yer] 331,
 345, 352, 365, 366, 372, 374, 387, 393, 419, 429,
 470, 473, 479, 486, 489, 493, 495, 527
 miḥrāb-nişīn [mihrabta oturan] 496
 mihr-manzar [güneş görünümlü] .....
 -ıdur 422
 mihr-ruḥsār [güneş yüzü] 578
 miḥdār 422, 424
 -ı 399, 440
 -la 503
 mīknet [güç, kudret] 473
 miḳyās [ölçü, ölçek] 340, 450
 mīl 346, 352, 399, 417, 451, 533
 mīl-der-mīl 346, 522
 milel [milletler, dinler] 353, 492, 527
 -e 349
 millet [din, ulus] 347
 millūr 518
 mīm [tarih yazarken bazan Muharrem ayına işaret
 olabilir] 330, 345, 347, 506
 -dür 524
 -i 506
 -inden 506
 Mīm 394, 395
 mi'mār [imar eden] 345
 mim mā 543
 min [eklendiği söze "-den/-den beri" anlamı katar]
 ..... 330, 334, 337,
 348, 365, 367, 371, 386, 400, 421, 428, 429, 438,
 447, 466, 481, 492, 501, 504, 508, 518, 527, 530,
 531, 534, 539, 543, 553, 555, 556, 558, 559, 566
 minā [şişe, cam, billur] 365, 407, 437, 440
 -sı 469, 523
 -sın 552
 -ya 345, 430
 mināre [nur mevzii] 346
 mina'l-lāhi [Allah'tan] 558
 minber [Camide hatibin hutbe okumasına mahsus
 kürsü] 331, 551
 mine'l-beyān [açıklamadan buyana] .....
 -ı 490
 mine'l-ḥāsirīn [zarara uğrayanlardan] 486
 mine'l-ḥayāti [hayattan] 543
 mine'l-īmāni [imandan] 518
 mine'l-enhār [nehirlerden] .....
 -ından 506
 mine'l-felaḳi [sabahtan] 557
 mine'l-ḡavīne [zarar görenlerden] 527
 mine'l-muḡraḳīn [boğulanlardan] 384
 mine'l-mürselīn [gönderilen resüllerden] 543
 mine'n-nefehāt [esintilerden] .....
 -dur 566
 mine'r-riḳābi [huzurundan] 490
 mine'ş-şā'ālike [dilenenlerden] 490
 mine'ş-şī'ri [şiiplerden] 490
 minhā [bundan, ondan] 416, 486

minhüm[onlardan].....	449	mismāri [mıh, büyük çivi]	346
minķār [yırtıcı kuş gagası].....		mīşe [küçük koru].....	
-ina.....	508	-nüñ.....	383
minnet [iyiliğe karşı duyulan şükür].....	405	mişkāt [içine lamba konan küçük hücre]	
minşār [testere, bıçkı]	462	-in	330
mīnū [şişe].....		miḥmār	352
-sı	523	miyān [orta. bel. ara]	342, 347,
-sınuñ	427	355, 357, 377, 378, 386, 406, 414, 418, 506, 549	
minvāl [tarz, yol]	474, 557	-e	345
-le	492	-ı	417, 530
miḥrāc [Miraca āit. Mirac hakkında. Peygamberimiz		-ına.....	421, 509
Hz. Muhammed'in (a.s.) Miraç mucizesi		-larına.....	557
hakkında yazılmış manzume veya bu hususta		-um.....	480
yazılan eser.].....	375, 420, 451, 490	-uma.....	480
-uñ.....	530	-umda.....	475
miḥrāciyye	375	miyān-beste [bel bağlamış].....	456
mirāt [ayna]	359, 360, 448, 475, 496, 521, 575	miyān-şikeste [beli kırık].....	514
-ı	373	mizāc [huy, tabiat, mizaç]	433, 500
-ında.....	539	-ları	349
mirat-izār [ayna yanak]		mizācuḥā [huy, tabiat, mizaç].....	565, 566
-ından.....	387	mīzān [terazi, ölçü].....	340, 397, 403, 535
-in	549	-a	386, 567
mirriḥ [şad, neşeli].....	400, 529, 541	-uñ.....	450
-le	557	Mogol	509, 518
mirşad [gözlemevi].....	550	mū.....	374, 388, 417, 421, 422, 423, 431, 506, 508
mirvaḥa[yelpaze].....	459	-ları	453
misāfir.....	452	muḥādāt [karşılıklı düşmanlık]	539
-lerine.....	407	muḥādātiḥ-ricāl [üst düzey düşmanlık]	539
mişbāḥ [lamba].....	330	muḥaddil [denk, eşdeğer]	397, 407
misk [bir cins güzel koku ismi]	341, 343, 395	muḥaḥḥar [sonraki].....	448, 560
-inüñ.....	341	muḥaḥkabuḥ-ş-sadr [baş köşeden sonraki]	454
miskīn [zavallı, uyuşuk]	346, 376, 384, 392,	muḥallā [yüce, yüksek].....	399, 407
423, 431, 455, 471, 474, 514, 517, 545, 567, 571		-dan	486
-de.....	469	-nuñ.....	387
-e	368, 420	-sın	552
-üñ.....	403	-sına	426
miskīn-bū [misk kokulu]		-ya.....	345
-lar	515	mūḥallā-şıfat [yüksek vasıflı]	469
-larıyla.....	567	muḥallaḥ [askıda]	438, 488, 506
+lugin.....	420	muḥallim.....	546
miskīn-mū [misk kokulu-kıl]		muḥallim-ḥāne [bir şeyin öğretildiği yer, okul]...]	343
-larından.....	392	muḥāmele	369
miskīn-nevāzlık [miskle okşayan]	422	muḥāmil [ş yapan].....	
misküḥ-ḥāyihā [misk kokulu]	349	-de.....	430
mişl [gibi]	530	-ler	377
misluḥā [misli].....	352	muḥammā [bilmece]	

-nuñ.....	389	-dur	504
muʿanber.....	368, 418, 419, 423, 474, 524, 532, 539	muḥāl [imkansız].....	449
-ler	568	muḥālaṭa [karışma, güzel uyuşma].....	
-lerinden.....	524	-sından	449
muʿanber-ṭınāb [hoş kokulu ip]	418	muḥālif [uymayan]	364, 461, 525
-ınuñ.....	419	-üñ.....	502
muʿanber-meşām [güzel kokular alan burun]	368	muḥālifü'l-evtār [ihtiyaçları uymayan].....	
muʿānid [inatçı]	450	-ıdur	484
muʿārız [karşıt].....		muḥālifü'l-meʿāric [uymayan merdivenler]	492
-ada	449	Muḥammed.....	425, 558
muʿarrā [arınmış]	480	+ī	366, 507
muʿaṭṭar [ıtırılı, kokulu]	423, 433, 469	Muḥammed-ʿaleyhi's-selām.....	425
-ında.....	414	muḥārebe [harbetme, savaş]	560
muʿayyen [belirli].....		muḥarrem [Arabi ayların başı]	406
-dür	511	muḥāvere [konuşma]	353, 530
muʿazzam [azametli].....	449, 479	-si	449
-a	406	muḥayyem [çadırı kurulmuş ordugâh]	532
-da.....	427	muḥīt [çevre]	385, 386, 443, 466, 519
-ı	449	-de	386
-uñ.....	365, 505	-dür	543
mubaşşırılık [gözetici, bekleyici]		-e	381, 470
-da.....	359	-em.....	563
müciib [icap eden, lazım gelen].....	357, 451, 457	-i	382
-iyle.....	497, 539, 559	-üñ.....	558
muʿciz [kısa. icazet veren]	414	muḥliş [hâlis olan].....	471
muʿciz-āşār [insanı aciz bırakacak izler].....	333	muḥlişîne [hâlisâne]	384
-um.....	402	muḥriḳ [yalan, yakıcı]	500
-ı	354	muḥtāc	496
muʿciz-peyām [kısa haber. icazet veren haber].....		muḥtāl [hilekâr]	554
-ı	503	muḥtedīʿ [hilekar, dolandırıcı]	338
muʿciz-raḳam [küçük işaret]	497	muḥtefī [gizlenen]	486
mufāraḳāt [ayrılmak].....		muḥtell [bozuk]	499
-uñ.....	501	muḥtelifetü'l-ārā [karşıt süsleme]	527
muḡālaṭa [yanıltmaca]	450	muḥtelifetü'l-ekvān [karşıt âlemler].....	
-sından	449	-ı	554
muḡān [ateşe tapanlar].....		muhterem [saygın. saygıdeğer].....	
-uñ.....	445, 518	-de.....	427
muḡānī [nağmeli ve çeşitli sesle okuyan].....	454	muḥterīʿ [misli görülmedil şey icad eden].....	
muḡabbet [sevgi]	335, 442, 557	-lerine.....	500
-den	446	muḥtesib [örfi işler için karar veren]	451
-imüz.....	509	muʿīn [yardımcı]	555
-üñ.....	432	muḳābele [karşılık].....	369, 543
muḡaddāb-üz-zahr [sırtı boyanmış]	454	muḳābil [karşılığında]	369, 399
muḡaddirāt [uyuşturucu ilaçlar]	445	-lerinüñ	342
muḡaḳḳa [çekişme].....	389	muḳaddemāt [başlangıçlar]	340
muḡaḳḳaḳ [doğru, kesin].....			

muḳaddes [kutsal].....	332	-1	412
muḳaddimāt [ilk gelenler]	498	murğ [kuş]	388, 445, 494, 543
muḳaddime [giriş. önsöz]	340	murtāz [alıştırılmış]	374
muḳārin [yakın olan]	369, 399	murūr [geçmek, gitmek]	494
muḳarnes [kubbe biçiminde olan]	440	Mūsā [Hz. Musa].....	424, 425, 426, 573
-1	469	muşaddaḳ [doğruluğu tasdik edilmiş].....	504
-inde	456	muşaffā [safileşmiş. temizlenmiş. süslenmiş] ...	341, 347, 421, 486
muḳarrer [kararlaştırılmış].....	452	-nuñ.....	506
-dür	531	muşāḥabet [sohbet etme]	494
muḳaşsem [ayrılmış]	450	-lerine.....	495
muḳātele [birbirini vurmak]	543	muşāḥḥar [teshir edilmiş]	556, 562
muḳavves-peyker [eğri yüzlü].....		muşanna ^c [sonradan yapılmış]	506
-i	469	muşannif [yazar].....	463, 475, 485, 494
muḳavvim [kıvama getiren]	450	Mūsāvār [Hz. Musa gibi].....	425, 488, 559
mukibben [icabından].....	560	muşavver [resimli. tasvir edilmiş]	345, 380, 393, 470, 524
muḳīm [oturan, yerleşik]	388, 455	Müsevī [Hz. Musa'nın ashabi].....	414
-lerinden.....	456	muşḥaf [Kuran-ı Kerim. sahife]	390
muḳtezā [lazım getirilmiş].....	359, 451	muşīb [isabetli, yanılmayan doğru]	543
-sınca.....	409, 410, 495, 531	Mūsī-izār [Hz. Musa-yanaklı]	
-şınca.....	409	-ları	348
mūm [ışık aracı olarak kullanılan, bir fitilin üzerine erimiş balmumu stearik asit ya da parafın dökülerek genellikle silindir biçiminde dondurulmasıyla elde edilmiş nesne].....	339	müshikār	485, 494
mūnis [cana yakın. alışılmış].....	378, 468, 469	-dan	484
munṭabıḳ [uygun, uyumlu]		-1	464
-a	343	-uñ.....	465, 471
munṭavīyyü'l-faşşā.....	354	Muşṭafā [Hz. Muhammed]	488
munṭazır [bekleyen].....	358, 525	muştāḳīm [doğru söz].....	560
mūr [karınca]	398, 423, 458, 480, 550, 578	-inden.....	514
-la	480	mustenfirat [ayaklandırın].....	
mūr u mār [karınca ve yılan].....		-un.....	558
-dur	398	müşikāf [inceden inceye araştıran]	417
murabba ³ [dörtgen]		-la	506
-larından.....	540	mu ^c tā [verilen]	543
murād.....	405, 409, 495	muṭābıḳ [uyan, uyumlu]	341, 546
-ını	546	muṭahḥar [temiz, pak].....	577
-ınız.....	405	muṭarrā [taravetli].....	459
-ları	524	mutaşāddıḳ [tasadduk eden, sadaka veren]	
-uñ.....	423	-adur.....	343
murāfıḳ [refakat eden]	518	mutaṭābıḳ [münasip gelen, uygun]	
murāḳabe [denetim].....		-adur.....	343
-de	454	-a	343
-den	557	muṭavvaḳ [boynu halkalı, zincirli].....	507
muraşşā ^c [değerli taşlarla süslenmiş]	506	muṭbaḳ [ittifak etmek].....	
murḍār [pis, kirli]	379, 380	-imüz.....	438
		mu ^c teber [itibarlı. geçerli]... 345, 348, 352, 386, 418	

-de.....	417	müddeā [iddia olunan].....	367
muʿtekif [itikafa çekilmiş olan]	331, 464	müddeī [davacı].....	372
muʿtell [illetli hasta].....	388	müddet [süre, belli ve muayyen vakit]	336, 345, 441, 442, 468
muṭīʿ [itaat eden].....	480	-den.....	492, 493
muṭlak [kesin].....	427, 504, 530	-dür	409
-da.....	496	müdebbir [tedbirli yapan].....	448, 498
-dan.....	504	müdevver [yuvarlak]	436
muṭrib [çalgıcı].....	444, 483	-den.....	437
-ler	443	-i	455
muvāfiq [uygun. yerinde]	341, 356, 501, 518	-inüñ.....	489
-dur	546	müdreç [içerisine konulmuş]	343
muvāsāt [yardım. dostluk].....	539	müdrük [idrak eden]	343
müy [tüy, saç].....	422	müdrükāt [akıllılar, idrak sahipleri].....	343
muṣāʿaf [iki kat]	394	müdğam [peş peşe gelen]	394
muṣaffer [kahraman]	539, 540	-dur	395, 460
muṣmer [gizli. saklı].....	485	müʿeddī [eda eden]	450
muṣṭarib [acı çeken]	396	müʿellif [yazar]	475, 485, 494
mübārizān [savaşan].....	551	Müfekkire	449
mübāşir [müjdeleyen].....	450	müferriḥ [ferahlık veren] ..	410, 445, 446, 549, 551, 565
müberrā [müstesna]	480	müfessir [tefsir eden].....	
mübīn [açıklayan].....	490, 497, 556, 557	-leri	565
-le	503	-lerinden.....	505
mübrem [kaçınılmaz].....		müfsid [bozucu].....	502
-üm.....	530	-leri	451, 501
mübtedī [başlayan. yeni bir şey icad eden].....	338	mühendis [mühendis, hendese bilen]..	345, 351, 400
-lerine.....	500	-leri	447
mübtelā [tutulmuş]	468, 508, 544, 549, 553	müheyyā [hazır].....	519
-larınıñ	507	mühlike [öldüren]	500
-sı	575	mühmel [ihmal edilmiş]	499
mücāhidān [cihad eden].....	551	mümr [mühür]	343, 352, 401, 507, 510, 530
mücāvir [komşu].....	352, 452, 477, 484	-ini	528
-lerdür	492	mühre.....	436, 437, 438, 524, 528
-leri	427	-nüñ.....	436
-lerinüñ	479	-sin	436
-lerüñ.....	458	mühre-bāz [mühürle oynayan]	436, 441
mücellā [cılalı].....	469	mühre-endāz [mühür veren]	437
mücerreb [deneyimli]	404	müjde.....	551
mücerredāt [mücerred mefhumlar].....		müje [kirpik].....	513
-uñ.....	491, 501	müjgān [kirpik].....	410, 513
mücevher	475, 519, 532, 551	-ı	508
-üm.....	476	-ın	387
mücevher ḳabzalı.....	475	-la	505
mücevvef [kovuk, içi boş şey, içi oyuk]	345	mükaḥḥal [sürme çekilmiş]	451, 524
müdüām [devam eden]	499	mükaḥḥal gözlü	524
-uñ.....	499		
müdüāvim [devam eden]	489		

- mükāhhal-çeşm [sürme çekilmiş göz] 332
mükerrem [hürmet ve tâzim edilen] 493, 548
mükerremen [saygı ve hürmet ile] 407
mükerremsüz [hürmetsiz] 404
mükerrer [tekrarlanmış, yinelenmiş] ... 393,
473, 474, 500
mülâzım [bir kimseye bağlı] 489
mülâzım [bir işte sürekli çalışan kimse] .....
-dur 338
mülhem [kalbe doğmuş] 497
mülk 372, 390,
417, 426, 432, 437, 457, 498, 502, 521, 526, 540
-ine 462, 559
-üñ 437
-inüñ 567
mülk-i şark [doğu mülkü] .....
-uñ 528
mültekā [güzide, seçkin] .....
-sında 397
mültemis [iltimas eden] 473, 482
mülük [melikler] 359, 519
mülükihüm [melikler, padişahlar] 495
mülzem [susturulmuş] .....
-üm 530
mümkînât [mümkün olanlar] .....
-uñ 498
mümteni'ül-'adüvvi 555
münācī 556
münācāt 426, 481
-ında 479
-uñ 444, 473
münādī [tallal] 486, 556, 559
-ler 560
münākaza [iki sözün manasının birbirine zıd
olması] .....
-da 449
münakkaş [nakışlı, işlemeli] .....
-lar 415, 535
münāsebet [uygunluk] 494
-ini 407
-le 378
münāzara [karşılıklı konuşmak] 353, 530
-sı 449
münāzarāt [görüşler] 445
müncer [nihayet bulmak] 452, 473, 474, 500
münevver [aydınlanmış, parlak] 332,
412, 426, 436, 532
-i 455
-inde 428
-inüñ 489
-üñ 429
münevver-ṭal'at [aydınlatılmış yüz] 332
münfekk [sökülen] 450
münhānī [eğri] .....
-dürmiş 454
münhezim [bozguna uğramış] 515, 559
münīf [meşhuri ali, yüksek, büyük] .....
-e 463
-i 496, 521
-ine 383
münīr [nurlandıran, nur veren] .....
-in 403, 491
-ine 576
-ler 377
-üñ 556
-iñe 361
münşī [insa eden, yapan] 330, 337
münşi [maksadı kağıt üzerinde tasvir ve tesvid eden,
katip] 335
müntehā [son, en son derece, en son yer] 350,
371, 491, 494
-da 418
-sında 348
müntehā [son] 350, 371
müntehā-kāmet 537
müntehāluk [sonunculuk] .....
-la 475
müntehā-menzilet [son mertebe] 457
münteşā [ikiye bölünmüş] 493
-i 493
münzevī [yalnız başına çekilip kimse ile
görüşmeyen] 415
mürevvak [süzülmüş] .....
-in 506
mürde [ölü] 552, 558
mürebba [terbiye görmüş] 423
müreffehül-hāl 460, 562
mürekkab [düzenlenmiş, tertip edilmiş] 437
mürīd [şeyhe bağlanmış kimse] .. 378, 379, 466, 531
-i 498
mürīdāne [müride yakışır şekilde] 453, 499

mürselîn [gönderilenler]	493	-in	449
mürşid [şeyh, doğru yolu gösteren]	389, 462, 498	müstevhib [bahşiş isteyen]	357
mürür [geçmek, gitmek. bir taraftan girip öteden çıkma]	398, 448, 460, 565	müstmend [gamlı, kederli]	
-1	443	-an	373
mürüvvet [insanlık]		müşa'bid [hokkabaz]	
-i	441	-leri	501
-le	387	müşâhede [gözlem]	369, 387, 492
mürğ [kuş]	420	-sinden	438
mürgân [kuşlar]		müşârik [orta]	384
-dan	420	müşâruñ ileyh [kendisine işaret edilen]	475, 489
mürgzâr [kuşu çok olan yer, kuş bahçesi] ..	386, 564	müşebbek [ağ ya da kafes gibi örülmüş olan]	
-da	551	-üñ	468
müsâfir [yolcu. konuk]	352, 461, 477, 484	müşerref eyle- [şereflenmiş]	
-lerüñ	458	-ñüz	578
müsaḥḥar [ele geçirilmiş]	479	müşevveş [karışık]	380
müşâhebet [sohbetler]	494	müşeyyed [yüksek ve sağlam, metin yapılı]	352
müsâvî [birbirine denk olmayan]	391	müşğ [misk, misk kokulu]	341, 343, 386, 397, 415, 416, 420, 422, 429, 433, 440, 538, 539
müsâvî'l-cihât [cihata denk olan]	488	-i	343
müsebbih [Allah'ı tesbih edip anan]	332	-ümüñ	469
müsebbihân [tesbih edenler]	458	müşğ-bâr [misk yağdıran] ...	386, 397, 483, 532, 572
müsellemât [doğruluğunda şüphe edilmeyen]		-ına	365
-üñ	449	-ından	414, 422
müselleme [herkes tarafından kabul edilmiş]	340	-la	571
müselmel [zincirleme]	446	-üñ	433, 539
müsemmâ [adlandırılmış]		müşğ-bâr-şıfat [misk yağdıran vasıflı]	483
-sinuñ	427	müşğ-efşân [misk saçan]	538
müseyyer	475	-la	516, 538
müstaḳîm [doğru, istikametli]	397, 413	müşğ-fâm [mişk renkli]	
-ine	498	-um	540
müstaḳbel [karşılana]	522	müşğ-nâr	422
müstağrak [garkolmuş]	363, 381, 386, 416, 425, 461, 490, 492	müşğ-tâb [misk kokulu-yaratılış]	418
-dur	375	-ında	346
müste'âr [kendi malı olmayan]		müşğîn [misk kokulu, miskli]	345, 368, 376, 416, 418, 420, 429, 431, 455, 471, 474, 514, 523, 524, 568, 569, 571
-dur	394	-e	368
müstefâd [kazanılmış olan, istifade edilmiş]		-inden	447
-a	342	müşğîn-âveng [misk kokusu ile dizilmiş]	416
müstefîd [istifade eden, fayda gören, faydalanan]	378	müşğîn bü [misk kokusu]	
müsteḥaḳ [hak kazanmış. hek eden]	341	-lar	514, 524, 571
müsteḳarr [karar bulan]		-larıyla	567
-ların	451	müşğîn-Ḥâl	
müstemi' [dinleyici]		-le	459
-lerüñ	495	müşğîn-Kemân	541
müstened [birşeye istinad edilmiş]	489, 553	müşğîn-midâd [misk kokulu mürekkep]	

-la	440
müşğīn-mū [misk kokulu kıl].....	
-larından.....	523
müşğīn-perçem [misk kokulu perçem].....	
-lü	474
müşīr [emreden].....	
-i	502
müşkil [güç, zor].....	422
müşṭāk [çok isteyen].....	461, 462
müşṭerī [malı parayla alan. istekli, arzulu]	
-leri	348
Müşṭerī-pāye [Jüpiter rütbeli].....	546
Müşṭerī-siret [Jüpiter halli].....	448
Müşṭerī-ṭāʿat [Jüpiter yüzlü]	444
Müşṭerīvār [Jüpiter gibi].....	567
müşveret [danışma, konuşup anlaşma]	
-iyle.....	341
mütābiʿ [tabi olan]	503
müteʿallikā [yakın olan].....	
-tıyla.....	495
müteʿallikāt [yakın olanlar].....	
-la.....	451, 495
müteğayyir [değişen].....	558
müteḥālife [birbirine uymayan].....	
-lerinden.....	492
müteḥālifīʿl-ebʿād [uymayan ebatlarda].....	345
müteḥālifetüʿl-ehvā [uymayan istekler].....	
-sı	527
müteḥālifetüʿl-eşkāl [şekilleri uymayan]	554
müteḥālifüʿl-evtār [birbirine uymayan ihtiyaçlar].....	
-uñ.....	357
müteşşaddī [başlayan]	450
mütebāyinüʿl-evtād [uymayan sütunlar]	345
mütebāyinüʿl-medāric [uymayan merdivenler]... 492	
mütebeddil [değişen]	502, 558
müteferrikāt [çeşitli işler gören].....	
-ıyla.....	451
mütelāşī [telaş eden]	
-dür	357
mütenāhī [sona eren]	
-yyeyi.....	361
mütenāhiyye [sona eren].....	
-sinden	532
müteraşşid [gözeten].....	511
mütesāvüʿn-nağamātiʿn-naḫarāt.....	488
müteşābihāt [birbirine benzer olanlar].....	

-ında.....	504
mütevärid [gelen, tevärid eden]	472
-dür	504
müteveccih [dönük, yönelik]	
-e	340
mütevellid [doğan, ileri gelen]	456
mütezzeil [sarsılan]	502, 558
müzāḥame [yakınlık]	369, 492
müzākere [görüşme]	354
müzekkā [temizlenmiş, pak edilmiş, ıslah edilmiş]	341, 486
müzekkiran [andıran]	458

N
---

nāb [katıksız]	420, 440, 497
-la	447
nā-bedīd [belirsiz.görünmez olan]	439, 441, 442
nab[ı]ż.....	356, 454, 501
-ın	454
nā-binālik [anadan doğma gözleri görmeyen]	
-dan	460
nā-būd [yok olan, bulunmayan].....	560
+ī.....	492
nābüʿd-dün	493
nācī [kurtulan]	486, 557
nā-çār [çaresiz]	381, 477
nādī [seslenen]	486, 557
nādir [az bulunur].....	
-i	441, 442
nādire [az bulunur].....	
-sini	514
nāf [göbek]	
-ı	341
nāfe [ceylanın göbeğinden çıkan misk]	341, 420, 469, 479
nāfevār [nāfe gibi]	429, 433
nā-gāh	364, 368, 383, 384, 425, 426, 434, 441, 461, 488, 541, 544, 558, 572
nağamāt [nağmeler, âhenkler]	483
nağme [âhenk, güzel ses].....	357, 358
Nağme	443, 444, 445, 446, 453, 483, 484, 485, 488, 495, 500, 508, 509, 526
-nüñ.....	446, 449, 450, 456, 485
-ye	484
-yi	452

- yle..... 452
nağme-perdâz [şarkı söyleyen].....
-ları 463
nağcîr..... 549, 569, 572
nâ-hemvâr [eğri, düz olmayan]..... 521
-la 438
-uñ..... 385
nâhî [nehyedeni yasak eden] 557
nağîb [yağma eden. talan eden] 351
Nâhid [Venüs, Zühre yıldızı]..... 340, 446
nâhid-ıçret [nâhid âlemi].....
-üm..... 444
nağl [hurma ağacı]..... 416, 417
nağlistân406, 407, 409, 413, 414, 415, 418, 419, 507
-da..... 406, 413
-uñ..... 410, 412, 414, 417, 421
nağnuş-şâffün [saf duranlarız] 555
nağnü [biz]..... 330, 551
nağvet [kibir, gurur] 367, 552
nâ'ib [çirkin sesli kuş ötüşü] 490
na'im [bolluk içerisinde yaşayan. uyuyan] .. 417, 566
-e 415
-in 566
-üñ..... 492, 566
nağarât [durmadan tekrarlanan]..... 444
-ı 483
nağd [nakid]..... 403, 406, 429, 530, 531, 544, 567
-inde..... 404
nâ-kes [işe yaramaz] 401, 410
nâkışâ [eksiklik].....
-larınıñ 451
nâkısu'ddîn ü 'acūzuñ 552
nâkūs [çan] 445, 518
nağîb [vekil] 489
nâkil [taşım]..... 441
nağkâş [nakış yapan, duvar nakışları yapan usta, süsleme sanatkarı]..... 330, 337, 338, 393, 495
-ı 451
-uñ..... 450, 453
nağl [nakil, anlatma. taşım] 352, 473
-e 546
-le 452
-uñ..... 448
nağliyye [taşım] 505
nağş [nakış, desen. resim] 332,
345, 364, 375, 379, 388, 421, 422, 425, 428, 440,
442, 453, 463, 469, 475, 485, 505, 510, 519, 575
-a 442
-ına..... 442, 526
-la 457, 475, 484, 509
nağş-bendî [nakşbendi]..... 484
nağş-perdâz [nakş yapan, ressam] 464
nağuşş [çan] .....
-u 330
na'1 [nal]..... 522
nālân [inleyen]..... 416, 465, 477, 488, 535
-umdan 473
nâle [inilti] 336,
426, 445, 453, 472, 473, 487, 519, 550
-leri 401
-sin 452
-sinden 456
nâle ü zâr [inleyen ve ağlayan]..... 477
nâm [ad. adında, adlı] 337, 342, 343, 344,
352, 359, 374, 383, 387, 404, 410, 412, 413, 437,
444, 446, 449, 474, 484, 495, 496, 497, 526, 564
-ı 369
nâ-ma'lümü'l-ğaseb 450
namâz [namaz] 332
-a 547, 577, 578
-dan 442
-ı 577
nâmdâr [ünlü, şöhretli] 370, 465, 523
-a 510, 534
-am 402
-ı 546
-ıyla..... 404
-uñ..... 505, 572
nâme [mektup, kitap] 335,
336, 338, 397, 413, 451, 497, 499, 503, 508, 525
-ler 518, 527
-sin 531
-sintüñ 528
nâ-merzîyye [razı olmayan]..... 450
na'me-sâz .....
-lık 557
na-murâd [muradına ermemiş].....
-ımuza 546
nâmūs [ırz. dürüstlük.yasa] 363,
365, 366, 379, 459, 491, 497, 543, 566

- ından 427
 -ların 501
 Nāmūs..... 363, 365, 366, 367, 388, 414
 -da 389
 -uñ..... 366
 nāmver [ünlü] 446, 514, 524, 537, 555
 -üñ..... 359
 nān [ekmek] 563
 nā-pāk [temiz olmayan] 412, 469
 -inden 397
 nā-peydā [görünmeyen] 435, 441, 442, 524
 nār[ateş].....344, 348, 368, 376, 391, 401,
 422, 488, 508, 513, 514, 517, 519, 540, 555, 575
 -a 425, 501, 552, 560, 569
 -da..... 422
 -dan 391, 558
 -dur 517
 -ıyla..... 392
 -uñ..... 507
 nār [nar meyvesi]..... 344, 509
 nā'ra [yüksek sesle bağırma] 351, 537, 559
 -lardan 557
 -larıyla..... 391
 -larla..... 391, 556
 nārenc[turuncu. portakal] 416
 nārin [şince, zayıf, nazik]..... 555
 nāriyyü'l-kevn [nazik varlık] 348
 nās [insan] 450
 -uñ..... 557
 naşarahümü'llahu [Allah ona yardım etti] 531
 naşb it- .....
 -miş 513
 nāşırin [yardım edenler] 501
 nāsih [nasihat eden] 370, 405
 naşihāt [ibret verici ders, tavsiye]..... 527, 554
 -ler 516
 nāsik [düzenleyen]..... 543
 naşīran [yardımcı olarak]..... 500
 nāsiyye [şüphesizlik] 524
 naşru'l-mu'minin [yardım gören müminler] 338
 naşrun [yardım] 534, 558
 naşru'n-min-Allāh..... 534
 nāsüt [insanlık, insanlar ve onlarla alakalı şeyler].....
 -um..... 466
 -a 330, 333
 -e.....486
 nāşī [ileri gelen, kaynaklanan, dolayı]..... 357
 naṭ' [zahir olmak]..... 415, 432, 437, 458, 559
 -ı 393
 -ını 520
 -ınuñ..... 432
 nāṭıka [konuşma gücü] 343
 nā-tirāşide [yontulmamış. terbiye edilmemiş].....
 -de 462
 -ye 462
 nā-tuvān [güçsüz. çaresiz] 431
 -a 551
 nāy [ney, kamış] 456, 562
 -ın 483
 -uñ..... 484
 Nāy 452, 456, 472, 495, 497
 -uñ..... 449, 453, 456, 484, 491, 504
 nāz [işve, cilve].....359, 392, 397, 407, 416, 418,
 431, 435, 457, 459, 493, 527, 537, 545, 546, 577
 -ı 374, 546
 -la 411, 418
 Nāz 545, 547, 568
 -la 572
 nażar [bakış, bakma, ilgi gösterme, iltifat etme]..333,
 362, 364, 368, 374, 387, 395, 401, 406, 408, 409,
 415, 419, 426, 440, 442, 462, 468, 480, 485, 488,
 489, 493, 524
 -da..... 357, 386, 387, 405, 441, 448, 521
 -dadur..... 405
 -dan 387, 404, 438, 493, 495, 510, 524
 -ı 387
 -ına 523, 525
 -ında379, 423, 445, 448, 469, 505, 506, 521, 531
 -ından 506, 510, 524, 531
 -la 370
 -ları 412
 -larından..... 437, 526
 -umda..... 467, 540
 Nażar 358, 359, 360, 363, 364, 365, 366, 367,
 368, 369, 370, 371, 372, 375, 377, 378, 380, 381,
 382, 383, 384, 385, 386, 387, 398, 399, 401, 402,
 404, 405, 406, 407, 408, 410, 413, 414, 415, 417,
 418, 419, 420, 422, 423, 424, 426, 427, 428, 430,
 433, 434, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 444, 447,
 449, 452, 453, 505, 506, 507, 508, 510, 521, 578
 -a 370, 387, 399, 407, 422, 440
 -da 441, 442, 508

- dan 404, 435
 -ı 412, 452, 495, 505, 507, 508
 -la 407, 439, 568
 -uñ 362,
 384, 387, 399, 402, 420, 423, 425, 429, 434,
 435, 436, 439, 443, 444, 510, 511, 513, 521
 nażar kıl- .....
 -madı 333
 nażar-bāz [neşe ile bakan] .....
 -lıktan 387
 nażar-bāzluğ [neşe ile bakmak] .....
 -ına 362
 nażardārī 516
 nażar-gāh [bakılan yer] .....
 -ında 447
 nāzenīn [nazlı. narin] 340, 546
 -üñ 472
 Nāz-ı ṭannāz 545
 -uñ 549
 nāzır [nezaret eden] 358, 386,
 400, 419, 437, 442, 447, 449, 450, 468, 489, 521
 nāzıl [inen] 383, 386
 nażmen [manzum olarak] 490
 nāz-perver [nazlı, naz eden] .....
 -üñ 359
 ne [soru edatı] 371, 381, 390, 394, 400, 472, 473,
 477, 478, 480, 481, 485, 491, 494, 498, 499, 501,
 502, 505, 507, 519, 527, 528, 545, 561, 577, 578
 -dür 409, 485
 -yler 550
 -ymış 484
 ne ["ne ... ne" bağlac] 330, 332, 333, 334, 335, 336,
 338, 339, 341, 342, 344, 345, 347, 349, 350, 351,
 354, 355, 357, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 366,
 370, 371, 372, 377, 379, 380, 381, 382, 385, 388,
 389, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 400, 402, 403,
 404, 405, 406, 407, 408, 410, 411, 412, 413, 415,
 416, 417, 418, 419, 422, 427, 428, 429, 430, 433,
 435, 436, 437, 439, 446, 447, 448, 453, 454, 455,
 456, 460, 461, 462, 463, 464, 472, 473, 474, 475,
 476, 477, 478, 480, 481, 482, 483, 487, 488, 490,
 491, 497, 498, 499, 501, 502, 503, 504, 507, 509,
 512, 513, 519, 520, 522, 523, 526, 527, 533, 534,
 536, 538, 540, 541, 542, 543, 545, 546, 549, 550,
 552, 553, 554, 559, 562, 563, 564, 568, 570, 571,
 573, 576
 ne deñlü 539, 554
 nebāt [bitki] 338, 530, 551
 -la 422, 429
 -uñ 472
 nebāyed 499
 nebevī [peygambere ait, peygambere dair] 414
 nebī [peygamber] 529
 -nüñ 487
 nebīyyen 490
 nebūd [bulunmayan, mevcut olmayan] 411
 neccāhu'llah [Allah onları kurtardı] 543
 necdet [yiğitlik] .....
 -in 539
 necm [yıldız] 437, 439, 511
 neczī'l-muḥsinīn [ihsanın tükenmesi] 338
 neczū'l-müttekīn 557
 nedāred [tazelik] 478
 nedem [pişman olma] 477
 -i 530
 neden .....
 -dür 359, 491
 nedīm [devlet ricalinin sohbeti] .. 388, 426, 455, 566
 -i 578
 -lerinden 423, 456
 -üñ 548
 nedret [azlık] .....
 -üm 462
 nefehāt [esintiler, üfürmeler] 466
 nefahṭu [üfledim] 481
 nefāis [beğenilen, güzel ve beğenilir şeyler]. 363, 459
 nefehāt [güzel kokular] 431, 524, 564
 nefes 446, 475, 484, 529
 -de 453, 461, 477, 480
 -inden 466
 -lik 431
 nefḥ [üfleme] 404
 nefḥa [üfürmek] 564
 nefīr [cemaat topluluk] 535, 536
 -imüzden 555
 -ün 537
 nefis [nefis] .....
 -leri 495
 nefis [nefis, can. kendi. iç.] 352,
 402, 404, 451, 473, 480, 482, 486, 501, 512
 -e 480, 497, 503
 +ī 482

- i 377
 -ini 513
 -üñ 378
 Nefs 340, 341, 552, 555
 -üñ 561
 nefsanî [bedeni arzu ve isteklerle alakalı] 497
 Nefs-i bed-ḥū [huysuz nefis] 555
 Nefs-i behīmī [hayvani ne] 553
 nefs-i emmāre [insanın çirkin ve şeytanın teşviklerine itirazsız ve mücadelesiz tâbi olması] 560
 -nüñ 512
 Nefs-i nā-sipās [nankör nefis] 554
 Nefs-i nefīs [herkeşçe beğenilecek nitelikte olan güzelden de güzel istek uyandıran Nefs] 340
 Nefs-i seb'ī [savaşta esir düşen kimse] 552
 nefs-i Vesvās 557
 -uñ 558
 nefsü'l-emr [nefsin emirleri] 343
 neḡam [nağmeler, âhenkler] 494
 nehān [yasaklamak] 503
 nehār [gündüz] 491
 -a 340
 -da 389
 neheng [timsah] . 362, 382, 466, 467, 519, 528, 572
 +ī 522
 -i 383
 -üñ 530
 neheng-ser [timsah başlı] 558
 nehr [nehir] 349, 421, 507, 565
 nekerū 531
 nekkāre [güçlük, zorluk] 537
 -lerin 525
 nekūnenne [mutlaka oluruz] 486
 nemā [gelişme, büyüme] 487, 489
 -dan 425
 nemed [keçe] .....
 -den 480, 516
 -dür 464
 nemed-pūş [keçe giyen] 363, 434, 453, 479
 -ı 466, 484
 nemek [tuz] 546, 563
 neml [karınca] 466, 492, 555
 -üñ 480
 nemnāk [nemli] 447
 neng [utanma, ar] 470, 492, 493, 513, 543
 -inden 450
 Neng 367
 nerdübān [merdiven] 348
 -e 420
 nergis [iri papatya biçiminde ortası yeşil veya sarı yaprakları gri ve sarı bir çiçek. mahmur bakış] 348, 362, 368, 374, 409, 412, 416, 420, 451, 460, 506, 524, 562
 -leri 431
 -lerinde 333
 -lerüñi 461
 -üñ 364, 367, 457, 547
 nergīsān 565
 Nergis-bānū 436
 Nergis-i şehlā 437
 Nergis-şıfat 460
 nergiszār [nergis bahçesi] 333, 394
 -a 434
 -da 419, 435
 Nerīmān [Şehname adlı eserde ismi kullanılan Neriman, Sam'ın babası olmakla birlikte Zal'ın da dedesidir. Klasik edebiyat geleği içerisinde kahramanlığın sembolü olarak kullanılmıştır.] 437, 516, 522
 nerm [yumuşak] 349, 495, 502, 537
 nesā'im [hafif ve latif rüzgar] 386, 524, 566
 neseb [soy, sülale, hısımlık] 340, 450
 nesebī [neseb ve soya âit] 441, 442
 nesek [tarz, usul, yol] 557
 neşim [meltem, esinti] 330, 367, 384, 406, 414, 415, 417, 461, 513, 514, 524, 538, 539, 566, 573
 -e 524
 -i 469
 -inden 566
 -üñ 352, 506
 neşimāt 524, 566
 neşim-bāl [meltem-kanatlı] 384
 nesl [kuşak, nesil, soy, sop] 340
 nesnās [yarım insan şeklinde tek gözlü, tek ayaklı, tek kulaklı, tek elli efsânevi yaratıkser] 554
 nesne 480
 nesrīn [yaban gülü] 368
 -den 415
 -le 348

nesrīn-semenzār		nev-nehār [yeni gün].....	
-1	404	-1	478
nestensihū [tensih etmek]	497	nevruz [yeni gün. nevrüz].....	338
neşāt [sevinç].....		ney [müzik aleti]... ..	339,
-1	476, 495	346, 445, 456, 472, 473, 483, 484, 497	
-ından.....	501	-le	444, 497
neş'et [meydana gelmek]	494	Ney	456, 466, 484, 497
neşv [canlıların büyümesi, yetişme]	487	-üñ.....	453
netāic [sonuçlar]	450, 498	neyyir [nurlu, parlak].....	384, 400, 407
netālī	557	neyyir-şafā [nurlu safā].....	
netīce [sonuç]	340, 412, 450, 487, 498	-sında	496
netlūhā [okuyup açıklama]	504	neyistān-şifāt [kamışlık vasıflı]	510
nev [yeni. taze]	341, 352,	ney-zen [ney üfleyen]	481, 504
372, 376, 392, 398, 436, 478, 495, 525, 549, 576		nezzele [akmak].....	497
-de.....	436	nısf [yarı, yarım].....	389
nevā [ses].....	453,	ni- [ne]	
456, 457, 463, 464, 482, 484, 488, 497, 499		-dügin.....	480
-ları	463	ni'āl [ayakkabılar].....	
-larından.....	456	-den	471
-mla.....	475	-inde.....	490
-muzla.....	485	ni'amü'ddār [nimet kapısı].....	
-sı	444, 449	-1	565
nevāh [kül renkli beyaza benzer kumru gibi bir kuş		nice	344, 346, 348,
cinsidir].....	499	357, 377, 387, 388, 399, 405, 416, 432, 466, 468,	
nevāl [bahşış, kısmet, nasip].....	332	484, 487, 488, 490, 492, 507, 509, 515, 521, 523,	
nevāle [kısmet]	459	524, 525, 528, 537, 544, 547, 550, 553, 557, 558	
-de.....	369	-dür	547
-müz.....	445	-ler	536
nevāle-bend [kısmet bağı]	391	-lerin	558
nevā-sāz [çalgıcı, okuyan]	484	-lerüñ.....	537
-1	499	nice [oldukça çok, pek çok].....	344, 388, 432
-ları	463, 473	niçe	
-üñ.....	453	-lerüñ.....	537
nevā-senc [çalgıdan anlayan]		niçün	563
-i	464	nidā.....	425, 488, 497, 499
nevāzil [nezle]	558	-dan	426, 488
nev-bahār [ilkbahar]	463, 565	-sı	558
nevbet [sıra]	338, 490	-sıyla	424, 486, 558, 559
-in	556, 559	nigāh [bakış]	573
nev-civān [delikanlı, genç]	357, 522, 562	-1	364
-1	495, 516, 549	-ıdur	445
nev-hilāl [yeni ay]	576	nigār [güzel yüzlü sevgili. resim]	330,
nev-ḥīz [genç, taze].....		332, 340, 386, 425, 441, 463, 479, 524	
-üñ.....	515	-1	364
nev-'ilm [yeni ilimler]	450	-ına.....	388, 453, 485
nevm [uyku, uyuma].....	562	-ını	345, 533

-uñ.....	390	nīm [yarı, yarım].....	506
niġārīn [resim gibi güzel sevgili].....	576	nīme [yarım, yarı].....	417
niġārīstān [resim ve heykel sergisi. güzelleri çok olan yer. puthane.].....	376	ni‘met [iyilik. yiyecek]	353, 519, 521, 546
nigeh-bān.....	409	-in	564
nigerān [bakıveren, bakıcı].....	388, 441, 526	-inden.....	391
niġīn.....	505, 510, 568	-inüñ.....	369, 391
-inde.....	386	ni‘met-serāy [nimet-sarayı].....	353
niġūnsār	390,	nīreng [efsun. hile, düzen].....	
461, 476, 520, 537, 538, 539, 542, 551		-in	449
niġūnümā.....	553	nişār[saçma]	369, 452, 459, 546
nihād.....	345	-a	440
nihāl.....	416, 424	-dur	406
-i	359, 386, 458	nisbet [oran. oranla].....	397
nihāl-beden		nīst [değildir, yoktur].....	482
-lerden.....	517	nisyān [unutma. unutulma]	
nihān [gizli, gizlice]	337, 355,	-dan.....	335
356, 362, 394, 404, 456, 493, 505, 538, 554, 559		nīş [arı, akrep gibi böceklerde olan iğne].....	424, 517, 524
-ı	362, 516	nişān [iz. belirti]	365, 439, 454, 465, 505
-ın	465	-ıdur	404
-ların	456	-ın	439
nihān eyle- [gizlemek].....		-ından.....	387, 410
+yüp.....	495	-uñ.....	473, 474
nihāndeem [cahil, okumamış]	564	nişāne [belirti, işaret].....	428, 440, 524
nihāyet [son, uç]	361, 482	nişīmen [oturulacak yer].....	367, 393, 419, 420
-i	361, 371, 460, 467, 478	nişīn [oturan].....	
-idür	398	-i	487
-inde.....	383	niṭāk [kemer. kuşan]	365, 369, 417, 456, 469
-ine.....	477	-ına.....	460
nīheng [timsah].....	386	-larda.....	488
nijād [nesil, soy].....		nitekīm [nasıl ki, gerçekten, sonunda, sonuç olarak]	339, 408, 569
-ın	436	niyāz [yalvarma. dua]	332, 378, 493
nīk [iyi, güzel]	415	-a	547, 577, 578
niķāb [peçe]	557	-da.....	390
nīk-nām [iyi nam kazanmış, iyi ünlü]		-ı	457, 546, 577
-a	414	-uñ.....	561
nīl [lacivert]	352, 358, 362, 451, 474	-dan	336
+īsin	384	niyyet.....	363
Nīl.....	474	-ine.....	378, 555
nīlgūn [laciverdi]	381, 467	-üñ.....	485
-ı	525	nīz.....	391
nīl-reng [lacivert renkli]	384	nizām [düzen].....	498, 558
-üñ.....	382	nizār [korkutup uygunsuz şeylerden vazgeçirmek için söylenen söz]	477, 478
nīlüfer [beyaz mavi ve sarı çiçekler açan bir cins su bitkisi].....	349, 356, 375	nīze [mızrak, süngü]	390, 391, 467, 474, 512
nīlüfer-şıfat	506		

ocağ	.....	
-ina	.....	516
od [ateş]	.....	363, 375, 415, 472, 480, 541
-a	.....	518
-dan	.....	558
-ina	.....	335
-ından	.....	509
-lara	.....	375, 424, 426, 432, 445, 518
-ları	.....	564
oğ	.....	347, 362, 423, 434, 439
-dan	.....	534
-ı	.....	439
-in	.....	536
-ını	.....	509
-lar	.....	445, 536
-ların	.....	537
oğu-	.....	
+ınur	.....	534
-r	.....	350, 442
-yup	.....	514
ol [o]	.....	330, 331, 332, 335, 336, 341, 342, 343, 345, 347, 348, 349, 351, 352, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 365, 366, 368, 369, 370, 371, 372, 374, 375, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 386, 387, 388, 389, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 400, 401, 404, 406, 407, 408, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 442, 443, 444, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 454, 455, 456, 457, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 469, 470, 471, 472, 477, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 492, 493, 494, 497, 498, 500, 501, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 513, 514, 515, 517, 518, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 530, 531, 535, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 554, 555, 556, 557, 559, 560, 562, 564, 565, 566, 567, 568, 570, 571, 572, 573, 575, 576, 578
-dur	.....	335
ol-	.....	
+ā	.....	345, 525, 348, 362, 376, 409, 419, 450, 452, 491, 502, 534, 547, 562, 566, 576
-acagin	.....	494
+an	.....	332, 334, 340, 344, 353, 360, 372, 378, 389, 402, 410, 413, 415, 424, 440, 446, 461, 462, 490, 495, 505, 506, 511, 515, 541, 542, 546, 552, 554, 556, 565, 569
-ana	.....	385
-asın	.....	501
-dı	.....	330, 332, 340, 341, 343, 344, 379, 398, 403, 415, 423, 425, 433, 439, 441, 442, 446, 447, 452, 462, 462, 463, 465, 466, 469, 471, 472, 476, 477, 481, 488, 492, 495, 506, 513, 514, 515, 518, 519, 524, 539, 541, 542, 544, 547, 549, 559, 561, 570, 577
-dılar	.....	441, 461, 462, 487
-duğı	.....	437, 438, 541
-duğın	.....	495, 497, 510, 557, 564
+duğından	.....	468
+duğum	.....	473, 474, 480
-duğumdan	.....	480
+duğumı	.....	480
-duk	.....	531
-dukları	.....	526
-dum	.....	463, 469, 487, 493, 494
-dur	.....	385, 450, 466, 483, 498, 501
-ıcak	.....	426
+ınca	.....	352, 447, 560
-ındı	.....	410, 483, 503, 559
+ınursa	.....	473, 474
-ma	.....	337, 378, 460, 498
-madan	.....	336, 530
-madın	.....	423
-mak	.....	378, 518
-makla	.....	337
-masın	.....	376
-mayup	.....	358, 494, 502, 554
-maz	.....	366, 380, 389, 442, 478, 530, 548
-mazsa	.....	531
-mış	.....	338, 346, 349, 350, 353, 367, 367, 373, 374, 376, 377, 386, 392, 399, 400, 401, 416, 417, 420, 421, 423, 432, 434, 435, 440, 444, 474, 480, 493, 506, 518, 524, 525, 526, 529, 540, 550, 572, 574, 575, 578
-mışdı	.....	367, 533, 535, 562, 569, 578
-mışdur	.....	345, 387, 436, 444
-mişlar	.....	377, 492, 493, 568
-up	.....	335, 336, 340, 349, 350, 352, 358, 361, 365, 369, 374, 377, 379,

381, 382, 384, 385, 386, 388, 389, 398, 399, 400, 406, 409, 410, 411, 412, 415, 416, 419, 420, 425, 429, 432, 433, 434, 439, 440, 443, 444, 446, 447, 450, 453, 455, 457, 458, 459, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 484, 486, 488, 489, 490, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 500, 502, 504, 507, 508, 511, 513, 514, 520, 522, 524, 525, 527, 531, 533, 534, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 550, 556, 557, 558, 559, 560, 562, 566, 567, 569, 571, 573, 577	orta yer .....
+updur..... 549	-den..... 412
-ur 371, 374, 379, 404, 423, 426, 427, 466, 500, 528, 540, 541, 548, 559, 567, 569, 577	ortaya al- .....
-urdu 358, 380, 505	-dılar 440
-urken..... 548	ortag 401
-ursa 548	-1 .....339, 386, 397, 406, 445, 484, 493, 577
-sa 531, 566	-la 406
-sın 578	ot [ot].....514
olın-	-lar 405, 445
-miş 368	otağ 512, 570
-mişdur 444	-1 .....512, 570
+up..... 392, 495	otlar yoldur- .....
olmağ 398, 469	-dın..... 507
-1 561	otur- .....
-la 337, 495	-dı 411, 485
olmağıçün 377	-mış 470
olur 361, 362, 422	-up..... 479
+sa 361, 362, 422	-ur 368, 552
olursa 547	otuz iki [otuz iki sayısı] 347, 444
-ñ 547	otuz üç [otuz üç sayısı] 347
omuz 464	oyna- .....
-larında..... 464	-dı 420, 440, 465
on [on sayısı] 470	-miş 432
on beş [on beş sayısı]..... 471	-mişdur..... 380
on dokuz [on dokuz sayısı]..... 348	-r 381, 463, 571
on iki [onn iki sayısı]..... 346, 443, 444, 488	oynat- 475
on sekiz biñ [on sekiz bin sayısı]..... 479	-dı 384, 461, 525
ora 430	-mış 382
-da..... 430	+up..... 515
ordu 519, 552	-urlar 349
orta 357, 417, 516	oyulğan- .....
-da..... 357, 417, 516	-urak..... 400
-larında..... 423	oğlan 465
-ya..... 440, 500, 554, 559	-1 465
	oğul [erkek evlat]..... 339
	Ö
	ödet- .....
	-di 544
	öğren- .....
	-miş 455
	öğret- .....
	-di 514
	öğüt- .....

-mege.....	476	-sin.....	547
öl-.....		palās [aba ve çul gibi kaba yüнден dokunan şeyler ve özellikle bunların eskileri]	463
+meyecek.....	566	-umuñ.....	463
ölülü dīrilü.....	374	pālūde [süzülmüş, saf hale getirilmiş]	361
‘öm[ü]r [ömür, hayat, yaşam].....	355,	pāre [parça].....	352, 463
361, 422, 423, 475, 494, 515, 526, 546, 566		-lerinden.....	525
-e.....	567	-si.....	458
-i.....	334, 361, 435, 530	pāre pāre.....	374, 399, 410, 416, 422, 425, 446, 515
-ini.....	560	pārsā [sofu]	518
-leri.....	530	pāsbān [bekçi].....	358, 426, 448, 550
-lerin.....	416	-ları.....	396
-lerini.....	544	pāy[ayak. dip].....	513, 518, 533, 542, 571
-üm.....	406, 476	-ına.....	423, 577
-ümüñ.....	458	-um.....	402, 457
-üñ.....	476, 478	-umdan.....	459
ön.....		pāydār [kalıcı sağlam]	404, 413
+ince.....	395, 513, 574	pāye [rütbe. derece. basamak]	348, 361, 457
-inde.....	447, 574	-si.....	390
-ine.....	455, 522	-sinde.....	414
-lerince.....	534	pāye pāye [derece derece]	420, 422
-ünde.....	356, 559, 574	pāy-māl [ayak altında kalmış]	459, 471
-ünden.....	558	peder [baba].....	341, 434, 466, 493
önürd-.....		pehlivān.....	434
+üp.....	522	-ısın.....	534
öp- [öpmek]		-lar.....	529, 533, 535, 539
-di.....	362, 578	-larımızuñ.....	528
öte.....	398, 419, 464	pehlū [böğür, yan]	528
öte [konuşandan ya da konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak daha ileride olan yer]...398, 419, 464		-ya.....	529
-si.....	356	pehlū-be-pehlū [yan yana].....	392
öz hilkat.....		pelās [kilim. çul].....	
-de.....	439	-la.....	376
P			
pā.....	476	peleng [leopar. kaplan].382, 519, 528, 533, 568, 572	
-dan.....	454, 542	-i.....	383, 458, 569
pādişāh.....	369	+ī.....	522
-ı.....	387, 575	penāh [sığınma]	332, 515, 533, 561
-lar.....	479	-ı.....	575
-um.....	578, 578	penāhgāh [sığınacak yer, sığınak]	332
-uñ.....	495	penbe [pamuk. pembe]	359
pāk [temiz].....	447, 469, 544	penç-zūr [beş güç].....	
-inden.....	394	-uñ.....	488
-ini.....	345	pençe [el ayası ile beş parmağın tamamı, pençe]	338, 465, 528
		pend [öğüt]	554
		per [kanat]	419, 474, 510, 540

- perī 390, 393, 395, 409, 423, 424,
427, 431, 432, 441, 479, 524, 539, 552, 564, 566
-ler 570
-lerden..... 573
perī-cemāl [peri yüzlü].....
-üñ..... 566
perī-perr [peri kanatlı] 518
perī-peyker [peri yüzlü] 540
perī-rū [peri yüzlü].....
-ları 423
-larıyla..... 393
perī-ruhsār [peri yüzlü]..... 395, 409, 435
-a 395, 424
-dur 427
-uñ..... 529
perīşān [dağınık]..... 335, 419, 499, 504
-ından..... 387
-uñ..... 418, 419
perīşān-evrāk [dağınık belge] 335
perīvār [peri-gibi] 395, 409, 467, 514, 540
perī yüzlü..... 524
Perī-zād..... 539
perçem [perçem. bayrak] 390, 474, 509
+lü..... 539
perde [görmeyi ışığı engellemek ya da bir şeyi
gizlemek için bir açıklığın önüne gerilen örtü]
.....343, 358, 363,
387, 438, 441, 463, 483, 484, 485, 494, 496, 548
-de..... 473
-den..... 472
-nüñ..... 489
perde-bāz [perde ile oynayan]
.....
-ları 463, 473
perdedār [kapı görevlisi]..... 335
pergār [perger]..... 344, 506
pergār-şifat [perger-vasıflı] 365, 433
perr [kanat] 467, 566
pertev [ışık].....408, 409,
424, 425, 426, 448, 449, 519, 525, 573
-idür 578
-inden..... 358
pervāne [fırıldak. pervane böceği].....339,
356, 431, 432, 433, 472, 564
-den..... 575
-ler 429
-leriñ..... 465
-si 432
-sidür..... 549
pervāne-şifat [geceleeri ışığı etrafında dönen küçük
kelebek, fırıldak-vasıflı] 339, 356
pervāneveş [pervane gibi]..... 569
pervāz [uçma. saçak] 392, 409, 419, 576
perverdigār [Tanrı].....
-uñ..... 543
perveriş [besleme, besleyiş]..... 404, 469, 499, 540
pervīn [Süreyya].....
-e 415
pes [öyle ise] 331, 342, 343, 360,
365, 366, 367, 369, 371, 379, 381, 385, 404, 408,
410, 411, 435, 440, 441, 442, 443, 446, 449, 451,
452, 454, 457, 465, 472, 473, 479, 482, 483, 484,
485, 497, 501, 504, 505, 509, 511, 514, 516, 518,
522, 525, 546, 549, 554, 556, 559, 560, 561, 578
pest [alçak, aşağı] 409, 454, 481, 513, 515
-dür 406
peşmīn[yünden yapılmış].....
-e..... 363, 479
peşmīne-pūş [peşmin giyen] .....
-ların 452
peyām [haber]..... 366, 408
-ını 493
peydā [ortaya çıkma] 414, 461, 488, 524, 575
peygām [haber]..... 408, 415, 496, 497
-ları 408
peyk [ulak]..... 408, 414, 415, 417, 496, 503, 556
peykān[temren]... 365, 435, 475, 541, 551, 569, 570
-ı 446
peyker [yüz, çehre, surat] 344,
376, 393, 408, 440, 470, 556
-i 440, 490, 520, 528
peyk-süvār [ulak askeri] 529
peyvend [ulaşma, varma, vasıl olma] 346,
417, 423, 436, 480, 505, 533, 557
peyvest [ulaşma, vasıl olma] 417
peyveste [her zaman]..... 374,
376, 381, 417, 456, 479, 480, 511, 519, 519, 556
pīl [fil].....
-den..... 574
-inden..... 571
pinhān [gizli, saklı]..... 357, 493, 524, 548, 559
-dur 395, 548

p̄ir.....	343, 454, 455, 457, 465, 470, 471, 481	p̄ir ol-	
-in	466	-mış	416, 506
-üñ.....	457, 465, 469, 512	p̄ir-aşşam [bir büyük zâtın yakınları ile dolu] ...	398
p̄irāhen [gömlək, mintan]	373	p̄ir-āh u efgān [ağlama ve inleme dolu]	504
-in	430	p̄ir-altın [altın dolu]	387
p̄irān [ihtiyarlar, yaşlılar].....	462	p̄ir- ^c anber [çok anber kokulu]	345
p̄irāne.....	453, 499, 516	p̄ir-bīm [korku dolu]	560
p̄irāste [düzenlenmiş, donatılmış, süslü]	337, 348, 364, 367, 387, 467, 470, 475	p̄ir-cefā [üzme, esiyet etme]	564
p̄irāye [süs]	366	p̄ir-cüş [çoşku dolu]	387, 495
p̄irēhen [gömlək].....		p̄ir-çīn [kırışık dolu]	568
-ler	535	-i	420
p̄irūz [uđurlu, hayırlı]	467	p̄ir-dāđ [yara dolu].....	375, 463
p̄irūzī[uđurluluk, hayırlılık].....		p̄ir-derd [derdi çok, acısı çok].....	335
-den	467	-em.....	366
p̄īster [yatak, döşek]	441	p̄ir-dūd[böcek, kurt dolu].....	529
p̄īřinde-miyān [evvelkilerin arasında]	530	p̄ir-ferheng[edep dolu. hüner dolu].....	495
p̄īře [huy. iş]	495	-i	505
-sinden	402	p̄ir-fişk [kötülük dolu]	497
-ye.....	494	p̄ir-đavđā [kavga dolu. savaş dolu].....	495
piyāde [yaya yürüten].....	529, 571, 574	p̄ir-đazab [hiddet dolu]	419
piyādevār [yaya yürür gibi]	539	p̄ir-gerd [toz dolu].....	513
piyāle [kadeh. şarap kadehi]	515	-em.....	366
-lerüñ.....	349, 350, 441	p̄ir-đubār [toz dolu].....	511
post [hayvan derisi].....		p̄ir-đülzār [đülbahçesi dolu].....	458
-ın	514	p̄ir-đümān [çok şüpheli].....	417
pul [para].....		p̄ir-đāk [toprak dolu].....	479
-lu	382	p̄ir-đalka [halka dolu]	560
p̄ül [köprü].....		p̄ir-đār[diken dolu].....	505
-ın	455	p̄ir-đavf [korku dolu]	514
-uñ.....	467	p̄ir-đatar [tehlike dolu].....	374
pul pul.....	465	-a	417
p̄ülād [çelik, polat].....	383, 530, 537	-da.....	385
-a	533	p̄ir-đazer [çekince dolu].....	514
-dan	512, 519	p̄ir-đıřm [öfke dolu].....	
-ı	515	-uñ.....	507
-ından.....	374	p̄ir-điřře [pay dolu].....	
p̄üş [giyen].....	492, 493, 496	-si	486
p̄üřīdevār [örtünmiş-gibi]	411	p̄ir-đoř [güzellik dolu]	492
p̄üyān [koşan, hızla giden].....	496, 513	p̄ir-đumār [mahmurluk dolu]	446
p̄ür [dolu].....	331, 335, 345, 348, 354, 363, 366, 369, 374, 385, 387, 388, 393, 397, 398, 403, 406, 408, 409, 410, 412, 414, 416, 417, 418, 419, 420, 425, 433, 435, 439, 440, 441, 443, 449, 451, 457, 463, 467, 471, 472, 473, 474, 479, 485, 490, 492, 493, 512, 514, 515, 529, 572	p̄ir-đün [kan dolu].....	397, 435, 439, 441, 515, 538
		-larından.....	515
		p̄ir- ^c iber [ibret dolu]	
		-e	417
		-üñ.....	374
		p̄ir- ^c itidāl [çok dengeli].....	
		-i	408

pür-kār [iş dolu].....	
-ında.....	417
pür-kemāl [olgunluk dolu].....	
-de.....	393
-üm.....	471
pür-küh̄l [sürme dolu].....	572
pür-laʿl [kırmızı, ve kıymetli bir süs taşı ile dolu]	348
pür-mekr [hile dolu]	441
pür-melāl [sıkıntı dolu].....	473, 474
pür-mevhibet [bağışlar, ihsanlar].....	363
pür-mū [kıl]	388
pür-muḥīṭ [etrafını kuşatan kalabalık].....	
- inden.....	414
pür-müşğ [misk kokusu dolu].....	414
pür-naqş [çok desenli/resimli]	345
pür-nāle [inilti dolu]	561
pür-nār [çok ateşli, çok kızgın].....	374, 443
pür-naẓar [bakış ddolu].....	409
pür-nūr [nur dolu].....	440, 547
pür-nücüm [yıldız dolu].....	467
pür-rīv [çok hileli]	397
pür-şadā [ses dolu].....	555
pür-şafā [eğlence dolu].....	566
-sında	407
pür-sūḥte [yanık dolu]	433
pür-sūz [yanma dolu].....	485
pür-şeker [çok şekerli]	
-üñ.....	416
pür-şevket [ululuk dolu]	518
-dür	369
-üñ.....	388, 514
pür-şūr [heyecan dolu].....	555
-uñ.....	354
pür-şükr [çok şükreden]	
-de.....	369
pür-şükūh [azamet dolu].....	
-uñ.....	523
pür-tāb [parlaklık dolu].....	388, 403, 420, 507
pür-tanīn [tınlama dolu].....	561
pür-tütüyā [sürme taşının tozu dolu]	572
pür-uşūl[esas dolu]	457
pür-vaʿd [çok-söz verme].....	331
pür-virdkār [dua eden dolu].....	506
pür-yākūt [yakut dolu].....	522
püser [erkek çocuk, oğul]	466, 472

püşte [tepe, yığın].....	570
-lerden.....	536

R
----

rā	514
Rab[b] [Allah, Tanrı]	
+ānī.....	330
Rabbānī [Tanrısal, ilahi].....	355, 496, 504, 565
-ye.....	354
Rabbenā [Rabbimiz].....	486
rabbi [Tanrım]	527
rabbihī [Onların Rabbi]	503
rabbī'l-ʿālemīn [âlemlerin Rabbi]	560
rabbühüm [onların Rabbi]	566
rābīta [bağ, ilişki, temas].....	433, 498
rabṭ[bağlama].....	404
racīm [taşlanmış]	560
raḍīyaʿllahu	556
rāğ [çimenlik, çayırılık].....	354, 363, 392
rağbet [istek].....	500
rāğib [isteyen].....	493, 574
-dur	503
-larum	469
rāh [yol].....	330, 346, 361, 374, 413, 417, 448, 461, 462, 477, 484, 510, 534, 555, 561, 573
-da.....	383
-ını	407
-la	417
rāh-güzār [geçilen yol. yol üstü].....	346
rāhib.....	388, 514
-de.....	389
-e	378
-i	378
-ler	375
raḥīq [cennet şarabı]	395
raḥīmā [rahim olan]	498
raḥmān [merhamet eden].....	
-dur	518
-la	407
raḥmānī.....	489, 496, 497, 554
-den	389
-dür	504
raḥmet [acıma, merhamet].....	479
-e	530
raḥmet kapısı [merhamet kapısı].....	

- n 546
raḥş [gösterişli] 519, 540, 551, 576
-ından 577
raḥşān [parlak] 347, 348, 404, 428, 559
-ı 344
rāik^c [hâlis, sâfi] .....
-ün 489
raḥam 338, 370, 376, 440, 561
-da 355
raḥam [yazı ile işaret, sayıları gösteren işaret] .....
-la 337
rākī^r [rûku eden] 489
Raḳīb 361, 398, 399, 400, 401, 402,
403, 406, 408, 409, 410, 411, 412, 507, 508, 569
-den 406
-e 410
-i 407, 412
-tiñ 361, 400, 401, 411
rākī^un [rûku ederek] 331, 489
raḳḳāş ..386, 405, 410, 444, 448, 470, 483, 489, 502
raḳş 396, 458, 465, 472, 483, 484
rām [itaat eden] 379, 393, 458
ramazān [mübarek ayların en mühimi] .....
-ı 500
raʿnā [iyi, güzel, hoş, latif] 424, 528
-da 416
-luḳla 459
-nuñ 337
raʿşe [titreme, titreyiş] 477
raşad [gözlem] .....
-da 511
rāsih [derin din bilgisi] 405
-de 370
rāsihīn [Âlimler] 504
rāst [doğru. düz] 409, 444, 463, 485, 514
-lar 485
rāst ur- .....
-anuñ 454
rāst-girdār [doğru meş kale] 485
rāst-kār [doğru adam] 499
rāst-reftār [doğru davranış] 413
raṭb [rutubet, nemlilik, yaşlık] 416
rāʿūn 489
ravza [bahçe]....348, 365, 368, 386, 394, 404, 406,
414, 415, 417, 427, 457, 469, 486, 493, 507, 565
rāvi [rivayet eden. anlatan, hikaye eden]381, 434,
441, 515, 529, 545, 549, 551, 562, 571
rāviyān [rivayet edenler] 390
ravvaḥ [rahat ettirmek] 355
rāy [fikir. oy] 499, 530
rāyegān [parasız, bedava] .....
-ı 549
rāyet [sancak] 479, 538, 558, 562
rāz [sır] 336, 337,
354, 390, 436, 456, 465, 469, 472, 476, 485, 493
-in 357
-uñ 484
rāzı [rıza gösteren] 491
rāzi [rıza gösteren] .....
-yye 353
-yyeten 353
reʿāya [halk] 495
rebān 479
recā [ümit. rica] .....
-da 503
recaʿnā 555
redif [beyit sonunda kafiyeden sonra tekrarlanan
kelime 346
redd [geri çevirme] 449, 518, 531, 546
ref^c [giderme] 387, 501, 513
refaʿnāhu [biz kaldırdık] 345
refī^c [yüksek, yüce] 452
-in 342
refīḳ [arkadaş, yoldaş] 529
refiʿül-ḳadr [değer katmak] .....
-ı 513
reftār [gidiş, davranış] 410, 499, 551, 573, 576
rehber 406, 462, 522, 556
-idür 539
reh-gerde .....
-m 563
reh-güzār [geçit] 366, 417
-larında 490
reh-nümā [yol gösterici] 498, 556
reh-nümün [yol göstericiler] 415
reh-rev [yolcu, yola giden] .....
-e 370
rekibū 384
rekīn [yüce, yüksek, ali] 368
reman [ürken] 407
reml [kum. remil] 466, 492, 555

-üñ.....	480	-ından.....	454
remmāl [falcı].....	430	-larında.....	469
renz [sembol, işaret].....	407, 450	-uñ.....	565
renc [sıkıntı, zahmet].....	476, 493	revende [giden, gidici. çok yürüten].....	
rencūr [hasta].....		-leri.....	352
-lıktan.....	409	revh [iç açıklığı, rahatlık].....	
reng [renk].....	338,	-in.....	566
349, 362, 394, 409, 416, 437, 458, 463, 477, 526		revnağ [parlaklık].....	462
-i.....	416, 458, 529	revzen [pencere].....	443, 456, 536
-ile.....	451	re'y [görüş, oy].....	510
-le.....	409, 509	revāh [şaraplar].....	
-üñ.....	569	-in.....	431
reng-āmīz [renk renk, çeşitli renklerde].....	338, 393	reyhān [fesleğen].....	
rengīn [renkli. hoş, havalı].....	346,	-in.....	566
349, 369, 410, 421, 435, 514, 568		-uñ.....	515
-i.....	505	reyyān [suya kanmış].....	473, 474
-den.....	450	rezm [cenk, muharebe].....	
res.....	493	-e.....	521
resm [resim].....	417, 422, 428, 506, 550	rıdvān [cennet kapıcısı].....	350, 415
-e.....	363	-ı.....	414
-i.....	389	-ına.....	566
-in.....	345, 353, 402, 422, 427	rızā [razılık, memnunluk].....	503, 536
-inde.....	383, 399	-dur.....	545
-inden.....	368, 383, 400	ribāt [konak. han].....	493
-ini.....	353	ricālū'l-ğayb [her devirde bulunan ve herkesçe	
resen [ip ile bağlamak].....	571	görülmeyen, bilinmeyen, Allah'ın emirlerine göre	
-le.....	451	çalışan mübarek zatlar].....	489
-üñ.....	560	ridā [örtü, hırka].....	
resūl [elçi, peygamber].....	415, 497, 503	-lı.....	512
re'sū'l-āmāl [peygamber arzusu].....		rif'at [yükseklik].....	
-ini.....	429	-de.....	474, 501, 523
reşehāt [sızıntı].....	431, 565	-e.....	472
reşha [damla, katre].....	564	-ine.....	387
reşk [kıskançlık].....	415, 416, 463, 566	-um.....	457
-inden.....	403, 479, 506	-üñ.....	470
revā [uygun, lâyıık].....		rīh [rüzgar, yel].....	461
-dur.....	501	rikāb [üzengi. huzur, kat].....	556
revāh [öğleden akşama kadar olan vakit].....		-in.....	578
-da.....	468	-ında.....	344, 556, 562, 571
revāk [çardak. kemer].....	376, 438	rīm [irin].....	
-larda.....	350	-i.....	507
revān [akan].....	352, 355,	rindān [kalenderlik].....	463, 484
357, 359, 369, 377, 381, 382, 394, 399, 406, 410,		rīsmān [ip, halat].....	507, 539
421, 423, 454, 455, 459, 475, 511, 538, 557, 577		rişte [tel, iplik].....	337, 359, 376, 417, 435, 459, 507
-dan.....	454, 545	rīv [hile, düzen].....	380, 397
-ına.....	435	rivāye [rivayet].....	355

- rivāyet [nakletme, hikāye etme] 390, 422, 441
 -dür 566
 -lerinden..... 486
 rivāyet-i Gülgün u Şeb-dîz [diğer adı Hüsrev ü Şirin olan ve Benli Hasan Çelebi tarafından kaleme alınan eserdir.] 336
 Riyā .....
 -dan 381, 388, 514
 riyāh [rüzgârlar, yeller]..... 385
 riyāset [başkanlık] 498
 riyāz [bahçeler].....365, 386, 415, 506, 564, 565, 566
 -ina..... 365
 riyāzet [nefsin isteklerine boyun eğmeden yaşama] 365
 -le 487
 riyāzet-nāme[riyazet mektubu]..... 499
 rīzān [akan, dökülen].....
 -dan 461
 rū [yüz] 394
 -yum..... 476
 rub^c [çeyrek, dörtte bir]..... 340, 518
 rūbāh [tilki]..... 528
 rū-be-rū [yüzyüze]..... 392, 427, 529
 rucū^c [geri dönme] 466
 rūh [can, ruh]355, 356, 393, 404, 454, 461, 532, 545
 ruḥ [yanak, yüz]..... 350, 375, 393, 404, 432
 -ı 516, 573
 -uñ..... 359, 432, 549
 rūḥānī [cisim olmayıp gözle görülmeyen cin ve melâike gibi bir mahluk. ruha ait].....
 -müze 438
 -sinden 566
 rūḥānī-şıfat .....
 -dur 562
 rūḥāniyyü'l-kevn..... 492
 rūḥ-efzā [cana can katan]..... 524
 -dur 445
 -sı 356
 rūḥ-efzā [cana can katan].....
 -sı 566
 rūhī [ruhla ilgili] 466, 481
 ruḥsār [yüz. yanak, çehre].....338, 395, 397, 410, 429, 430, 433, 447, 566, 572
 -da..... 422
 -ı 364, 489, 576
 -ında..... 540
 -ından..... 465
 -ını 383
 -la 399, 463
 -umda..... 360
 -uñ..... 359, 407, 434, 446, 450, 517
 Ruḥsār .....
 -da..... 418, 564
 -larınuñ 517
 ruḥşat [izin].....
 -ı 515, 546
 ruḥu'l-Ḳuds [temiz ruh] .....
 -üñ..... 564
 ruḥ^ca [kısa mektup]..... 335
 ruḥūm [rakamlar]..... 342
 Rūm 474, 519
 -a..... 447
 rumūz [işaretler, remizler] 337
 -da..... 370
 rumūzi'l-‘ālem..... 486
 rū-siyāh [yüzü siyah] 499
 rūşen [parlak, aydın, belli, aşikar] 364, 372, 376, 377, 410, 499, 532, 564
 +a 333, 357
 -dur 360
 -nuñ..... 360
 -sını 360
 rūşenāyī[açık, aşikâr]..... 437, 565, 570
 -den 436, 441
 rūşen-çerāğ [kandil aydınlığı/ışığı]..... 364, 463
 -ın 573
 rūşen-delīl [açık delil]..... 437
 rūy [yüz] 368, 373, 375, 382, 390, 392, 399, 403, 413, 425, 426, 467, 475, 479, 488, 490, 493, 508, 525, 527, 531, 540, 542, 543, 557
 -ın 466
 -um..... 477
 -umdan 409, 459
 rūz [gündüz] 338, 352, 386, 398, 407, 422, 447, 457, 515, 556, 562
 rūz u şeb[gündüz ve gece] 483, 494
 rucū^c [geri dönme] 479, 576
 rucūm [taşa tutmalar]..... 467
 rūkn [direk. sütun. esas] 368, 427, 479, 517, 552, 558
 -ı 352

rükûc [Huzur-u İlâhîde eğilmek]	387, 426
-a	577
-1	577
rükûc [elleri dizlere koyarak öne doğru eğilme] 331, 366	
-1	332
-in	442
rümman [nar meyvesi]	
+İden	352, 436
rümmânî [narla ilgili].....	
-den	347
rümmâniye [nar meyvesini de içerisine alan meyve familyası].....	
-den	551
Rüstem [Şehname'de adından övgüyle bahsedilen ünlü bir İranlı kahramandır. Klasik edebiyat geleneği içerisinde kahramanlığın sembol olarak anılmıştır]	391, 522, 540, 556
rütbet [basamak, derece].....	398
-üñ.....	521
rüzgâr [zaman, devir, vakit. dünya, alem. rüzgar]	339
, 359, 367, 383, 384, 385, 386, 418, 429, 432, 438, 447, 461, 476, 494, 502, 521, 525, 539, 557, 151	
-dan	387, 400, 541, 542
-dur	385, 388
-1	460, 468, 478
-ını	345
-la	383, 435, 468, 502
-larında.....	368
-uñ.....	352, 386, 543

S
---

sâ' [çiy, rutubet].....	
e	559
sa'âdet [mutluluk]	400, 415, 479, 482, 501, 546
-dür	407
-ine	480
sa'âdet gözi [mutluluk gözü]	504
sa'ât [altmış dakikadan oluşan ve bir günlük sürenin dörtte birine eşit olan zaman parçası]	
-den	531
-üñ.....	443
-de	340
sâ'at-be-sâ'at	361, 423

şabâ354, 355, 365, 423, 441, 447, 461, 468, 524, 568	
-dan	542
-ya.....	573, 574, 578
şabâ yeli.....	551
şabâh.....	447
-a	355, 441, 538
-da.....	468
-in	468
şabâhu'l-munzerin	559
şabâ-reftâr.....	514, 522
-dan	542
şabāvār.....	435
sâbık [eski].....	
-in	485
şâbit [yerinde duran, yer değiştirmeyen, durağan]	413, 458, 461, 502, 509
şâbit-kâdem [verdiği karardan ve sözden dönmeyen, kararında sebat eden]	458, 461, 502
-in	551
Şabr	537
şabr	448, 514, 533
-in.....	444
şabra	543
Şabr-nâmver.....	
-i	522
şabūhī	481
sâcid [secde eden].....	489, 577
sâcidin [secde ederek].....	228, 489, 490
şaç	
-1	574
-ını	542
-ları	454
saç- [saçmak]	
+up.....	363
-ardı.....	443
-dılar	515
saçıl-	
+dukça	535
+mamış	364
-mış	430, 479
-mışdur.....	546
sa'd [uğur getiren şey].....	
-e	555
şadâ [ses]	331, 454, 457, 488, 495, 500, 561
-dan	488
-muzla	485

-sı	444, 445, 449, 561	-sıyla	450
-sını	445	şafâ'ih	368
-sıyla	486	şaf-der	513
şaf'd-ahter [uğur getiren yıldız].....		şaff	471, 490
-i	392	şaff-der	528
sād-çāk [çatık yüzlü]	397, 434, 479, 513	şafha [aşama. düz olan yüz. sayfa].....	338,
sāde [basit, yalın, sade].....	364, 447	342, 352, 365, 383, 392, 397, 403, 497, 524, 561	
sāde-bīrūn [sade görünümlü]	453	şafha 338, 352, 365, 383, 392, 397, 403, 524	
şaded [konu, asıl mesele]		sāfī [temiz, arı]	356, 379, 447, 486, 499, 501
-inde	343	şafra	500
şadef [sedef]	339, 341, 487	-sı	500
Şadef burcu [Sedef burcu]		şafra'vī	
-na	340	-lerün.....	500
şadefvār [sedef gibi]	340	şaf-şiken	
sāde-rū [sade yüzlü].....	466	-lerinden.....	509
Şafdeyn [Venüs, Çoban yıldızı]	340	şafvet	
şad-gülzār	516	-de	421
şad-ḥarekāt	388	şag [yön].....	571
şādīk		-ında	395, 552
-ından	409	-umda	458, 467
-lar	514, 563	şāgar [kadeh]	476
şādīka [doğru, hakikatli, sadakatli].....	343, 389	-la	441
şādīşühüm.....	377	-uñ.....	465, 472
şad-kelb [yüz yaprak]	396	şahā'if	368, 428
şadme.....	474	şahārī [sahra, çöller]	377, 523
şadmet.....	555	şāhib	330, 337,
şadr.....	343, 369, 377,	347, 356, 359, 365, 371, 380, 389, 397, 403, 440,	
387, 404, 411, 421, 448, 449, 454, 471, 490, 516		463, 470, 479, 484, 485, 493, 511, 534, 562	
-a	410	şāhib-ḥüner	463
-da	422	-leruñ.....	406
-ında	386, 422, 454	şāhib-kırān [muzaffer hükümdar].....	337
şadrgāh	550	-lar	533
şadr-nişīn.....		-ı	540, 561
-i	448	şahīfe	342
şad-sāle		şahīfe [sayfa]	330, 336, 365, 386
-si	515	şahīh [doğru, gerçek]	340, 371, 450
şad-zāhidān	429	-in	371, 388
şaf [sıra]331, 338, 342, 347, 365, 383, 458, 466, 561		şāhib-beyān [beyanın sahibi].....	347
-lar	525	şāhib-edvār	
şaf şaf.....	331, 391, 407, 456,	-uñ.....	471
458, 474, 488, 492, 510, 515, 529, 547, 571, 577		şāhib-esmā	
şafā	368, 377, 494, 495, 564, 573	-dan	493
-da	445, 493, 570	şāhib-güşād	
-dan	578	-ın	436
-dur	374	şāhib-küleh	
-sında	479, 492	-ler	544

şāhib-livā	474	şakız	
şāhib-makām [makam sahibi].....	374, 454, 495	-in	359
şāhib-nefes		Sākī.....	413
-le	480	sākī [içki sunan]....	350, 410, 415, 443, 551, 562, 566
şāhibü'r-riyāset		-ler	349, 446, 447
-ini	498	-lere.....	350, 471
şāhibü'l-‘ayyār	402	-lerinden.....	440
şāhīhü'l-erkān		-lerüñ.....	349, 441
-uñ.....	450	-sinden	396
şāhib-vaqār		şakīhüm	566
-la	365	sākin [yerleşik]	384
sāhil	474	sākit [suskun].....	398
sāhil-i Firqat		sal- [salmak]	501, 511, 560
-e	383	-ar	550
sāhil-i Necāt [Necat sahili]		-dı	385, 440, 468, 538, 568
-a	385	-dılar	462, 526, 550, 556, 558, 568
-uñ.....	383	+duğından	525
şāhn [avlu. boşluk. sahne]...387, 409, 415, 422, 460,		-dum.....	526
464, 467, 489, 515, 518, 524, 535, 557, 558, 565		+mayam	361
-ında.....	348	-miş	372
-uñ.....	538	-mişdi.....	520, 572
şāhn-ı Şafā.....	564	-mişdur.....	399, 408
şāhrā	364,	+up.....	525
368, 377, 400, 420, 466, 477, 492, 523, 555, 567		sāl [yıl].....	492
-da.....	364, 368, 399, 572	şalābet	
-lara.....	551	-de.....	458
-larda.....	476, 551	şalāh.....	499
-larında.....	515	sālāl	493
-sı	567	sālār [kafile ya da kabile reisi].....	490, 528
-ya.....	482	-ı	552
şāhrā-yı ‘Āfiyet [Afiyet çölü]	364	şalātihüm	489
sāht [çok. katı. şiddet. güç].....	387	şalavāt	
-ına.....	351	-dan	559
sa‘īd [saadetli]		-la	427
-uñ.....	447	şalavatu’llahu-‘aleyhüm	493
-e		şalīb [haç. titreten. hareketli.]	377, 438
-leri	489	sālīfe [evvelce geçen, geçmiş].....	
şā‘ika [isteklice ve şevkli olarak].....	374	-leri	492
şā‘iyān [haberciler]		sālīk [tarikat mensubu]	379, 384, 543
-e	388	sallātahüm.....	531
Sāk	415	salţanat [kuvvet, kudret]	493,
sāk [ilam, berat]	336, 376, 415, 549	498, 499, 500, 561, 571	
-la.....	549	-da.....	387
şakar [cehennemın bir ismi]	412	-dan	507, 518
şakf [tavan. çatı].....	354,	-ı	561
376, 399, 408, 422, 430, 469, 518, 557		-ını	460

-inuñ.....	368	şanem [put, put kadar güzel]	332
-la	527	-ler	393
-ları	526	-lerüñ.....	396
-uñ.....	448	şāniyeiṣ-neyni [iki kişiden ikincisi]	335, 487
Sām [Şehnāme adlı eserdeki kahramanlardandır. Klāsik edebiyat geleneğimizde karamanlık sembolü olarak kullanılır.].....	522	şanki	442, 467, 541
sāmān [zenginlik, huzur]	365, 433	şar- [çevresini çevirmek, çevresini dolanmak]	
Sāmīrīvār [Samiri, Kuran-ı Kerim'de ismi geçen Samiri, İsrailoğullarındandır. Hz. Musa döneminde Mısır'dan uzaklaştırılan Yahudilerin arasında bulunan Samiri, o dönemde tapılmaya başlanan altın buzağıyı yapan kişidir]	402	-dılar	341
şamşām	474	+up.....	520, 530, 535
-uñ.....	364	şarar-	
sañ [sen]		-dı.....	356
-a	422, 423, 436, 455, 460, 477, 509, 545	sarāy	464
şan [benzer]	347, 392, 402, 541, 554	sārbān [kervancı]	448, 492, 493
şan-		şarf.....	388
-asın	346, 363, 425, 442, 535	şarf itmek.....	494
-dum.....	462, 492, 493	şarılığ	
-maduñuz	409	-uma.....	480
+up.....	375, 379, 380	sārī [bulaşıcı, geçici].....	337, 352, 404, 466
-urdu	475	-dür	395
-urlar	375	şarīh [açık, kuşku götürmeyen]	340, 450
şan ^{at}	402, 403, 417, 475	şarīhu ^s -silāh.....	531
-ında.....	405	şarmaş-	
-la	386, 402, 450	-up.....	420
şan ^{at} -āmūz		şarmaşu tolaşu	421, 422
-la	550	şarrāf [cevherci, kuyumcu].....	348, 349
şanavber	359,	-larına.....	526
362, 364, 368, 458, 459, 519, 574, 577		şarşar.....	461, 511
-ler	368, 523	şat-	466
şanavberi ^l -fitra.....	352	-dı.....	544
şanavber-ķad		-arlardı	445
-ler	449	sat	
-leri	461	-da.....	397
şanāyi [sanatlar].....	333, 354, 428	sātī ^r [yükselecek meydana çıkma]	488
sancağ	538	saṭır	383, 399, 427
-ları	523	şaṭrañç [iki kişi ile altmış dört kareli bir tahta veya yüzey üzerinde şah, vezir, kale, fil, at, piyon isimlerini alan farklı biçim ve büyüklükteki on altışar taşla oynanan bir oyun]	432
sancağ		şaṭvet [güçlülük]	458, 561
-um.....	474	şavāb [doğruluk, doğru olan şey. sevap. hayır, iyilik]	407, 530, 561
şandal.....	365	şavā ^c īk [yıldırımlar]	384, 391, 555, 557
şandūka [türbelerde mezarların üzerine tahtadan sandık şeklinde yapılan ve üstüne yeşil çuha örtülen yerin adıdır.]	349	şavāmi ^c	471, 488, 492
		sāvisekum	531
		şavlecān [cirit oynanılan eğri sopa].....	418, 538
		şavlet.....	458
		şavm	410, 548

şavma'ca [ibadet yeri, mabet, hücre].....	331,	-ında.....	352
332, 348, 365, 376, 381, 388, 467, 468, 495		sebbaḥu [suda yüzen]	468
-larını	518	sebeb [sebep, neden]	335,
-laruñ.....	445	351, 371, 416, 433, 451, 477	
-sın	514	-den	526
şavt	465	-in	359
-ı	499	sebīke [külçe]	348
şavuk.....	521	sebīl [su dağıtım yeri].....	390, 415, 507
şavur-		sebīle'r-reşād [hak yolda dağıtmak].....	532
+dukları.....	476	sebīlih	555
-duğı.....	461	sebt [kayda geçirme, yazma]	560
şavurduğ.....		sebū [testi]	471, 507
-ından.....	367	sebük-bār [yükü hafif]	418, 514, 522
şāy	447	-uñ.....	523
-im	496	sebük-serler [aşağılık]	412
şay' [çalışma].....	479, 492	seb'ü'l-meşānī [yedi defa tekrar]	444
şay' u şafā [çalışma ve eğlence].....		sebz.....	374, 379, 386, 458, 474, 475, 569
-sında	496	-ler	458
şayd	441, 442, 524, 574	-üm.....	459
şāye [gölge].....	387, 390, 406, 414,	sebze [yeşil].....	354, 458, 476, 552, 569
418, 420, 457, 461, 464, 474, 491, 545, 546, 577		sebzevār [yeşile benzer]	359
+lü.....	545	sebzezār [çayırılık, çimenlik, yeşillik]	352,
-m	458	374, 459, 523, 541, 542, 571	
-sinde	414, 418	-da.....	430, 475
şāye-dār [gölgeli].....		-ında.....	524
-um.....	461	-ını	476
şāye şal-		-uñ.....	506
+up.....	546	sebz-libās [yeşil elbise].....	474
şāyil [anında olan beyazlık].....		sebz-püş [yeşil giyen].....	379, 386
-dür	466	sebz-reng [yeşil renk].....	
şayyād.....	440, 468	-i	458, 551
-laruñ.....	524	seccāde	372, 374, 458
şayyāğ.....	386	-lerine.....	375
sāz [enstrüman].....	357, 358, 396, 436, 444, 456,	-si	378
464, 470, 476, 484, 488, 510, 513, 538, 543, 561		-sine	379
-a	358	seccāde-şıfat [seccade vasıflı]	387, 470
-dur	485	seccāde-nişīn [seccadede oturan].....	495
-ı	491	seccāde-nişīn [seccadede oturan].....	331
-ına.....	453	secde	378, 411, 419, 426, 577
-ından.....	465	-si	332
-ını	481	secede'l-melāiketü [secde eden melekler]	331
-uñ.....	484, 561	sed [tıkamak, kapamak].....	449, 518,
seb'a [yedi]	444, 491	531, 546	
seb'a-ḥūn.....	444	-dür	404
sebak [ders].....		sedād [istikâmet ve kasd].....	532
-dur	427, 445	sefīd [beyaz, ak]	380, 435, 437, 517

- e 435
sefîne [gemi]..... 355, 383, 385, 468, 492
-si 384
sefîne-güzâr [gemi ile dolaşma].....
-1 447
sefîne-i Ğurbet..... 383
sefer [yolculuk. savaş].....363, 412,
417, 419, 435, 461, 462, 463, 466, 469, 485, 566
-inde..... 438
-inüñ..... 352
sefer it- .....
-düm..... 469, 477
seg [köpek] 377, 378, 398, 399, 401, 406, 410
-de..... 569
-i 378, 399, 401, 410
-üñ..... 401
-üñ..... 569
Seg-sâr..... 399, 401
-dan 406
-lar 552
seg-şifâtân [köpek vasıflı] 553
sehâb [bulut] 374
-1 .....426, 444
-in 384
sehâbvâr [kıvılcıma-benzer] 352, 519
sehemnâk..... 492
seher [tan. sabah olmaya başladı vakit] 353,
354, 358, 403, 522, 533, 538, 556, 559, 567
-den 446, 447, 525, 567, 568
sehergâh [seher vakti]..... 488, 519, 567
sehergâh-şifât [seher vakti vasıflı]..... 426
sehâhâr [büyüleyici] 396, 517, 518, 525, 537
-1 559
-uñ..... 525, 527
sehî [fidan gibi. düz, doğru] 339, 563
sehîvâr [fidan gibi] 449
sehl [yere yayılmak, döşenmek] .....
-de..... 343
sehmâk [nasipli].....
-dan 451
sehv [yanılgı]..... 332, 370, 442
se'îran 500
sekaţ [inanılır kimseler] .....
a..... 531
sekenât [durma, hareket etmeme] 449, 452
sekerât [sarhoşluk]..... 492
sekinet [sükun ve itminan, temkin] .....
-le 388
selâm [âfetten sâlim olmuş]..... 330,
366, 407, 425, 447, 486, 495, 578
-1 577
-ını 493
selâmet [esenlik]..... 525
selâmu'llâhi [Allah'ın selamı] 335
selâsil [zincirler] 470, 505, 560, 567
selâtin [sultanlar] 490, 491, 502, 531
selc-endâm .....
-um..... 477
seleb [Yemen vilâyetinde yetişen bir ağacın kabuğu]
..... 513
selsâl [hafif soğuk, tatlı ve lezzetli su] 394
selsebîl [cennet'te bir çeşme veya ırmak] ... 394, 507
-üñ..... 565
selsebîlâ 565
selvet [gönül rahatı]..... 367
sem^c [işitmek].....
-ine 554
-üñ..... 452
semâ [gökyüzü] 450, 456, 486, 557
-da 331, 511
-dan 488, 540
-larına..... 456
-ya 375, 408, 420, 570, 574
-yı 461
semâ'[Mevlevilerin zikir esnasındaki dönüşleri].
.....443, 445, 450, 456, 464, 483, 494, 499, 569
-a 577
-1 470
-ından 456
-ıyla 449
-ihî 531
-la 445
-uñ..... 465, 472, 483, 484, 493
semâ'-hâne [Mevlevî dervişlerinin semâ ettikleri
özel mekân] 450, 456
-nüñ..... 443
semân [sekiz].....
-îden 436
-uñ..... 436
semâ-sîmâ [gökyüzü suratlı]..... 519
semâvî[Tanrısâl]..... 438

- semek [balık].....
- e.....331, 467
- i 557
- den 386
- semekvār [balık gibi].....507
- semelen- .....
- miş.....524
- semen [yasemin].....
- de.....548
- ler 368
- üñ.....364, 457, 563
- semen-ber [yasemin göğüslü].....565
- semen-büse-i Dehān 396
- semen-fām [yasemin renkli] 344
- semensā [yasemin gibi] .....
- nuñ.....337
- semen-ten [yasemin-tenli] .....
- lerüñ.....411
- leriyle.....354
- semīn [değerli].....369
- i 487
- semm [zehir, agu].....460, 528
- semmāk [balıkçı].....331
- semmü'l-fār [fare zehiri].....403
- semmü'l-hıyāt [iğne deliği].....
- a 400
- semt [taraf. yön] 375
- sen 370, 409,
412, 413, 420, 433, 435, 447, 507, 516, 530, 549
- de.....442
- den 405, 429
- i 413, 578
- üñ.....370, 423, 539
- üñdür 578
- üñle.....566
- senā [övgü] 369, 377, 390, 445, 464, 471, 493
- yı 578
- ya.....345
- senā-nişār [övgü saçmak].....
- ların 369
- senderūs [Tropikal bölgelerde yetişen bazı ağaçlardan çıkarılan ve cila yapımında kullanılan bir çeşit reçine] .....
- a 369
- +ī 365
- sened [belge] 531
- in 448
- seng [taş].....351, 363, 364, 373, 374,
376, 383, 384, 399, 400, 425, 427, 434, 451, 560
- i 556
- sengīn [ağır. taştan] 371, 373, 403
- seng-efgen [taş deviren/düşüren/yıkan] .....
- lerinden.....351
- seng-endāz [taş atan] .....
- +luğ.....557
- seng-engür [taş üzüm].....
- la 410
- sengile [taş ile].....509
- sengistān [taşlık yer].....
- a 399
- seng-sār [taşlık yer] 560
- sengsār [taşlık yer].....337
- seni 338, 408
- seniyye [ulu, yüce] 418
- si 365
- sin 383
- seniyyet.....493
- ser [baş].....331,
348, 351, 352, 353, 354, 355, 365, 369, 373, 388,
395, 396, 398, 404, 406, 409, 411, 416, 417, 418,
419, 422, 424, 430, 433, 437, 440, 447, 456, 457,
461, 463, 464, 465, 467, 471, 473, 481, 490, 493,
494, 497, 499, 504, 505, 508, 509, 511, 514, 522,
523, 525, 526, 527, 529, 533, 534, 537, 538, 542,
544, 545, 546, 548, 549, 551, 556, 560
- serā [toprak. saray] .....
- da 374
- dan 557
- ser-āgāz [yeniden ve baştan başlama]..457, 465, 533
- ser-ā-ser [baştan başa] 398, 404, 406, 417, 433, 474
- ser-āvāz [baş ses].....525
- serā [toprak].....369, 372, 447, 489, 490, 570
- serā-perde [otağ]. 369, 400, 447, 489, 496, 529, 565
- serā-yı 'Aşk .....
- üñ.....529
- serçe [kuş türü] .....
- nüñ.....536
- ser-çeşme [kaynak. pınarbaşı] ... 331, 354, 355, 418
- sinden 353, 395
- ser-çeşmesār [baş çeşme].....
- ı 351
- serd [soğuk. sert] 373, 521, 529

serdār [önder, komutan] ..498, 529, 538	+lik..... 459, 462
-ıyla..... 511	-üñ..... 509, 511, 534
-ları 398	ser-keşī [dikkafalılık, inatçılık] .....
-larımız 526	-den 373
serdārī [başkomutanlık] 516	ser-māye [hayat, ömür]..... 546
ser-dīn	sermedī [daimi, ebedi] 566
-den 537	ser-menzil [durak yeri] 398
serd-rū [sert yüzlü] 529	ser-nigūn [başsağı].....348,
ser-efgen [başını eğen].....	411, 440, 461, 537, 538, 542, 550, 558
-de..... 494	-ı 352
ser-efrāz [başını yükselten]..... 422, 509	ser-pençe [güçlü kuvvetli kimse]..... 396
-a 523	ser-perde [perde ucu]..... 424
ser-encām [son. başa gelen olay] 548	ser-rişte [ipucu]..... 400, 416
-ı 499	ser-tīz [baş tarafın sivri olan, ucu sivri, keskin].. 467
ser-engüşt [baş parmak]..... 481	serv [servi, selvi].....337, 339,
seretān [yengeç].....	359, 363, 364, 394, 397, 406, 408, 409, 411, 449,
-dan 466	457, 459, 461, 462, 475, 476, 481, 523, 529, 535,
sereyān [yayılma, dağılma].....	537, 541, 542, 545, 547, 551, 552, 556, 563
-uñ..... 389	-e 364
sereyānī [yayılan] 551	-üñ..... 548, 577
-si 454	server [önder, lider] 490, 574
ser-firāz [başı yüce] 397, 457, 537, 549	-i 437, 499
-ı 545	-lere..... 554
+luğla..... 526	-leri 519, 538, 571, 578
ser-gerdān [avare, aylak].....365, 369, 388, 417,	-lerin 490, 491, 500
418, 430, 431, 433, 3]94, 448, 456, 464, 497, 504	-lerinden..... 437, 509
-luğı..... 544	-lerinüñ 534
+lıkda..... 418, 419	-lerüñ..... 490, 537
ser-girān [çok sarhoş, başı ağır]	-lerünüñ..... 537
-uñ..... 411	-üñ..... 526
ser-girift [baş karmaşık].....	server-encām [son lider] 551
-e 560	servī [servi, selvi] 569
ser-güzeşt [macera, serüven].....	serv-қadd [servi boylu].....
-e 508	-leri 410
-i 466	-lerüñ..... 411
-inden..... 508	-ümi..... 461, 462
ser-ḥad[d] [sınır]..... 398, 448, 514, 527	serv-қadd-қamet [boyu servi boy].....
-e 511	-leri 458
-ine..... 510, 529	serzede [baş göstermiş, uç vermiş] 373
ser-ḥalka [baş halka]..... 463, 490	ser-Zü'l-fiḳār..... 467
serheng [bekçi] 398, 409, 466, 529, 550	setr [örtme, gizleme]..... 414, 451
-i 505	settāru'l-uyüb [ayıpları kusurları örten]..... 561
-leri 526	sev- .....
serīr [taht] 365, 424, 459, 480, 489, 490, 556	-mez 359
-in 491	sevāb [iyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah
ser-keş [dikkafalı, inatçı]	tarafından verilen karşılık]..... 525, 561

sevābit[yıldızlar.merkezden ayrılmaz].353, 364, 448	seyyāh [gezgin]..... 381
-üñ..... 448	seyyāl [akışkan]..... 349
sevād [karanlık. karalama, yazma]..... 365,	seyyār [taşınabilir].....
368, 372, 382, 385, 386, 397, 431, 447, 500, 556	-uñ..... 353, 488
-ından..... 497	seyyār ol- .....
sevāhil [sahil] 435, 468, 474, 480	+up..... 523
-üñ..... 383	seyyārāt [gezegenler]..... 364
sevākın [bir yerde oturanlar].....385, 452	seyyare [gezegen]..... 511
sevākın [bir yerde oturanlar, sakin olanlar] 385	seyyi'āt [günahlar. kötülükler] .....
sevālif [geçmişler, geçmiş]..... 374	-ını 561
şevāmi ^c 470	-uma..... 336
sevda [fazla sevgi sebebiyle meydana gelen bir çeşit	şı- .....
hastalık. aşk]	-masaydı 502
-sı 351	-mazdı 502
sevgü	şıçra- .....
-m..... 481	-yup..... 419
seviyyen [Müsavi olarak, eşit olarak]..... 560	şıdk 374, 496, 502
Şevr [Boğa burcu]	şıddīkvar 487
-e 523	şıfat [vasıf].....344, 348, 349, 350, 363, 389, 402,
sev-feleg [boğa burcu feleği].....	404, 406, 413, 414, 417, 420, 422, 424, 431, 432,
-i 557	454, 455, 456, 458, 460, 461, 472, 477, 507, 556
seyaşlevne..... 500	+lu..... 347, 414, 474
seyf [kılıç] 489	şığmaz..... 527, 552
-le 526	şıhhat 409, 501
seyf ü kalem [kılıç ve kalem] 474	-üñ..... 397
seyfu'llahu [Allah'ın kılıcı. Ashab-ı Kiram'dan Hz.	şık- [çevresine bir şey sararak ya da sarılarak basınç
Halid İbn-i Velid'e (ra) verilen unvan] 531	altına almak] .....
seyl [sel] 352, 387, 399	+ up..... 348
-e 461	sıklık..... 406
seyl-āb [sel suyu] 350,	şın- .....
360, 451, 469, 518, 525, 531, 533	+up..... 538
-a 536	şınā'at..... 405
-ından..... 436	şınf..... 492
-inuñ..... 351	şırātın 560
seyr [seyir. yürüme].....386, 389,	sırr [giz, sır] 337, 397, 470, 543
398, 405, 412, 415, 444, 450, 453, 463, 464, 466,	-ına..... 504
471, 472, 475, 479, 483, 485, 494, 508, 568, 576	-iñi 348
-in 398, 511	-u..... 486, 531
seyr eyle-	sırran [gizli olarak, gizlice]..... 490
-düm..... 494	sırru'llahü..... 486
-rdüm 475	şıyāgat [kuyumculuk] .....
seyr ü sefer [trafik, gidiş geliş]..... 386, 450	-da..... 402
seyrān [gezinme].....	sızdur- [sızmasını sağlamak ya da sızmasına yol
-a 423	açmak] .....
seyre çık- [yürüyüşe çıkmak]	-dılar 348
-ar 346	sibā ^c [esir etmek] 492

- sicill [kumlu çamurun taşlaşmış hali] 338, 559
 sidre [ağaca teşbih edilen yedinci kat gökte bir makam adı] 332, 337, 394, 397, 407, 407, 408, 459, 486, 491
 sidre-kāmet [sidre boyulu]..... 409
 sidretü'l-müntehā [uzayda bulunduğu varsayılan ve ötesine geçilemeyen bölge]..... 406, 461
 -dan 566
 sidr [tenbel kimse] .....
 -in 565
 şidre 459
 sifāl [topraktan yapılmış]..... 412
 sifle-nevāz [alçakca taltif etme].....
 -ı 510
 sihr [sihir, büyü] 402, 446, 508, 524, 559
 -le 396
 -üñ..... 541
 sihr-āsār [büyü izleri].....
 -uñ..... 483
 sihr-efsün [büyü, sihir] 537
 şikāb [su çeken, su çekici] 557
 Sikender [İskender] 370, 391, 564
 sikke [damga] 365, 371, 403, 470, 551, 561, 562
 -lerin 399
 sikkedār [damga tutan] 403
 sikkevār [sikke-gibi]..... 371, 401
 sil- [silme] .....
 +üp..... 387
 şilāh .....
 -lar 519
 silāhdār[silahtar]..... 435
 -laruma..... 509
 -larından..... 509
 silk [dizi, sıra. yol. tarikat]..... 436, 532
 silk- [silkelemek] .....
 +üp..... 526
 silsile[zincir. hanedan]..... 436, 446, 490, 498, 560
 -si 430, 518
 sīm [gümüş] 344, 348, 384, 403, 404, 405, 414, 417, 425, 427, 429, 444, 467, 471, 531, 549, 565
 -e 343, 433
 sīmā [yüz. kişi] 441, 442
 sı 373
 sīmāke [balıklar]..... 467
 simāt [sofra] .....
 -ıyla..... 391
 sīm-endām [gümüş boyulu]..... 344, 565
 -ından..... 437
 -ı 413
 sīmīn [gümüştten. gümüş gibi beyaz] 347, 376, 381, 411, 415, 416, 421, 422, 424, 425, 426, 427, 434, 526, 534, 565, 571, 577
 -de..... 418
 -i 381, 417, 488, 507
 -in 381, 427
 -ini 403
 -üñ..... 414, 420, 422
 -inde..... 338, 386
 sīmīn-‘alem [gümü sancaklı].....
 -i 534
 sīmīn-beden [gümüş-bedenli] .....
 -ler 463
 -leriyle..... 354
 sīmīn-halḥāl [gümüş halhallı] 459
 sīmīnin niṭāk [gümüş kemer, kuşak] .....
 -ında..... 415
 sīmīn-kemer [gümüş-kemer] 376
 sīmīn-pehlū [gümüş böğürlü].....
 -lar 470
 sīmīn-şāfi [saf-gümüştten] 350
 sīmīn-sebīke 467
 sīmīn-ten [gümüş-tenli] 350, 465
 sīm-sāk 471
 simsār [tellal. aracı] 369
 sīmurg [zümrütüanka] 379, 390, 393, 419, 450
 -a 361
 sīmīyā [adi madenleri altın madenine çevirmek gayesini güden bir çalışma] 357, 402
 sinān [mızrak]..... 374, 440, 474, 510, 513, 537, 558
 Sind 574
 -üñ..... 398, 518
 sīne 364, 373, 374, 375, 377, 387, 399, 404, 418, 421, 429, 470, 546, 560
 -den 450, 473
 -ler 416, 421, 434, 491
 -lerden..... 533, 544
 -leri 434, 453, 513
 -lerin 513, 515
 -m 467
 -mde..... 376, 439
 -mi 463, 480
 -müñ..... 463, 470

- müzdeki 530
 -si 374, 435, 454, 456, 479
 -sın 443
 -sinden 544
 -sini 453
 -sintün 508
 sīne-güzār [sinede dolaşan] 435
 -ı 551
 -la 396
 -um 467
 sinek .....
 -ler 416
 sīne-süzān [sine yakan] 507
 sīne-tāb [sineyi parlatan] 573
 sīnetün [uyuklamak] 562
 sipāh [ordu asker] 390,
 426, 513, 515, 519, 522, 525, 527, 540, 552
 -ı 352, 515
 sipāhī [Osmanlı askerlik teşkilâtında "Timar"
 namıyla öşür ve rüsumunu aldıkları araziye
 mukabil, harp zamanlarında kendi hayvanları ve
 kanunen götürmeye mecbur oldukları silâhlı
 askerlerle birlikte sefere iştirak eden bir sınıf
 süvari askeri.] .....
 -leri 382, 466
 sipās [şükür] 413
 sipeh-dār [en büyük asker] .....
 -larından 528
 sipeh-sālār [başkomutan] 498
 sipeh-sālārī 516
 sipenc [konaklama yeri] .....
 -ün 464
 siper [arkasına saklanılacak yer] 382, 545, 572
 -ler 535
 siper-ber-düş [omuzdaki koruyucu] 382
 sipihr [gökyüzü] 390, 448, 550
 -e 522
 -ün 402, 426, 434, 439, 567
 sīr-āb [suya kanma] 435
 sirişk [yaratılış, huy, tabiat] 345,
 356, 368, 387, 487, 521
 -le 379
 sitemkār [zalim] 494
 sitemü'l-ḥayyāt .....
 -a 560
 şīt 445, 485, 561
 sitiz [kavga, çekişme] 401, 436, 509
 siyāh [siyah renk, kara] 345,
 350, 354, 360, 371, 376, 379, 383, 385, 391, 418,
 432, 433, 434, 435, 437, 438, 468, 484, 499, 511,
 512, 513, 514, 515, 517, 524, 527, 529, 539, 544
 -a 352, 476, 564
 -da 438, 517
 -dan 435
 -dur 517
 -ı 335, 336, 339, 364, 382,
 403, 431, 432, 433, 436, 515, 517, 560, 570
 -ına 379, 433
 -ını 372, 516
 +ide 438
 -la 391, 515, 516, 539, 559
 -ların 516
 -um 474
 -ün 382, 519, 544
 siyah-fām 437
 siyah-kār [günah işlemiş] .....
 -ün 484
 siyah-mār [kara yılan] .....
 -dur 517
 siyah-rüy [siyah yüz] 432
 siyah-şāl 429
 siyāset [memleket idare etme sanatı] 499, 520
 -de 400
 -inde 337
 siyāsetgāh [devletçe verilen idam kararlarının infaz
 edildiği yer] .....
 -ına 560
 -ından 550
 siyeh 519
 siyeh-püş [siyah-giyen] 345,
 379, 392, 398, 496, 520, 547
 siyeh-rū [gökyüzü] 555
 -lıkları 497
 şöḥbet 455, 477, 494, 562
 -de 455, 471, 473, 480
 -den 412, 531
 -dür 380
 -e 477
 -i 455
 -inde 455, 466, 473
 -ine 443

-leriniñ	504	söz	453, 465, 477, 481, 485, 513
şohbetgäh.....	441, 493	-de.....	442
şok-		-i	403, 481, 482
+up.....	547	-imi	527
sol	458, 467	-iyle.....	362
-ında.....	395	-le	502, 538
-ından.....	571	-üñ.....	562
şoñ		söz ü sâz	499
-ı	460	şu [su]	354, 356,
-ına.....	522	361, 363, 378, 381, 387, 394, 416, 429, 453, 460,	
şoñra	366, 435, 472, 492, 493, 528, 578	466, 478, 493, 505, 508, 516, 526, 547, 563, 570	
sor-		-dadur.....	370
-arak.....	362	-dur	356
-dı.....	359, 365, 369, 374, 406, 427, 436, 444	-lar	368
-mış.....	505	-ya.....	382, 478
+up.....	402	-yı.....	350, 386, 457, 467, 507, 565
şoriş-.....		sū [yön, taraf].....	449
-dılar	408	-dan	375
şovuk	476	sū° [kötülük]	500
şoy-		sū°āl [istemek, istek. soru]	356,
-a	436	387, 402, 407, 409, 484, 508, 530, 547	
-dılar	434	şüb	
+up.....	526	-da.....	539
şoyın-		şu°bān [büyük yılan, ejderha]	378, 396, 522, 559
-dum.....	469	-un.....	490
şoğul-		şu°bān-ı Mūsā [Hz. Musa'nın mucizesine konu olan	
+ınca	507	büyük yılan].....	378
-mış.....	507	-ya.....	396
sök-		şubḥ	363, 367, 381,
-ülmiş.....	454	395, 397, 398, 403, 414, 424, 444, 458, 484, 532	
söykün- [söykünmek]		- mı	455
-di	379, 564	-uñ.....	359, 367
+üp.....	375, 478, 526	şubḥ u şām.....	395, 398, 403, 444, 494, 495
söyle-	485	-um.....	459
-di	508	şubḥ-dem.....	363, 367, 381, 414, 424, 551, 556
-diler	410, 453	Subḥānī [Tanrısāl]	355
-i	494	şubḥgāh	
-mege	463, 494	-la	539
-r	347, 453, 516, 561, 562	şubḥgāh-şıfat	430
-rler	458	sucūd [secdeye varmak]	387
-ye.....	446	su°en.....	531
-yeler.....	396	şuffa.....	422
söylede		şūfī	
-ler	465	-lerüñ.....	514
söylet- [söyletmek]		şūfīyāne	487
+düreler.....	456	şūfūf [saflar, sırala].....	341, 470, 486, 492, 556

- imuzdan 530, 555
 şuğrā 348, 450, 498
 sūhte [yanmış, tutuşmuş] 433
 suhen [söz] 441
 şuḥuf 354, 493
 şukıfū 555
 şulbī .....
 -de 438
 sultān [hükümdar, sevgili] 330, 352,
 367, 446, 447, 448, 457, 473, 480, 483, 485, 490,
 491, 493, 498, 505, 506, 518, 519, 531, 533, 562
 -de 418, 456
 -ı 480
 -ī 352, 456, 518
 -nın 527
 -uñ 526
 sultān-ı ‘Aql 330, 510
 -dan 509
 -ile 523
 -uñ 472, 506, 551
 sultān-ı ‘Aşk 554, 556, 561
 -a 525
 -uñ 528, 552, 554, 561, 562, 571
 sultāniyye .....
 -ye 519
 şun- .....
 -dı 551
 şun‘ 506
 şunūf [sınıflar] 341
 şün .....
 -ü 536
 şür- .....
 -diler 447
 şürāhī 350
 şür‘at .....
 -in 475
 şūr [kale duvarı] 426, 481, 496
 şūr [hisar. kıyamette üflenecek boru] 499
 surāḥ [su şişesi] 400, 507, 560, 562
 şurāhī [su şişesi, sürahi] 504
 -nüñ 465, 472
 -leriñ 349
 şurāhivār 446, 515
 sūre-i Kevşer [Kuran-ı Kerim 108. suresi] 505, 565
 sūre-i Şād [Kuran-ı Kerim'in 38. suresi] 440
 sūret [biçim, görünüş] 332,
 337, 371, 379, 384, 402, 414, 455, 484, 489, 492,
 496, 506, 514, 526, 549
 -de 386
 -i 378, 438, 460, 492, 493, 529
 -in 475
 -inde 499, 538, 571
 -inden 450, 473, 476
 -le 390, 434, 496, 501
 -lerin 526
 -lü 576
 şūret-nigār .....
 -ı 509
 surḥ-rū 507
 şūrī 389
 sūrnā [zurna] .....
 -lar 533
 surūr [sevinç, neşeli olma] .....
 -ın 372
 sūsen [susam] 347, 475, 476, 480, 511, 514, 538
 -den 551
 -üñ 364
 sūsmār [kertenkele] .....
 -a 400
 -e 560
 su‘ūd-dār [yurdun kötüsü] 381
 sū‘ul-ḳaniyye [kanaatin kötüsü] .....
 -den 469
 şuvar- .....
 -mışlar 416
 -mışlardur 530
 şuvarıl- .....
 -mış 541
 şuver [yüzler. biçimler. çareler] 338,
 343, 348, 476, 496
 şuver [yüzler. çareler. biçimler. tarzlar] 338,
 343, 496
 sūy [yön, taraf] 488, 493
 şuya iledüp şusuz getir- [suya götürüp şusuz
 getirmek] .....
 -dı 354, 357
 şuyūf 556
 -imuzdan 530, 555
 sūz [yanma. yakma. ateş] 390, 398, 413,
 467, 472, 473, 481, 484, 491, 494, 508, 550, 564
 sūz u niyāz [yanma ve yalvarma] .....

-i	472	sümbül-bü [sümbül kokulu].....	
süzân [yakıcı, yanıcı].....	429, 443, 508, 528, 540	-ları	440
-ında	508	sümbül-mü [sümbül kılı].....	
süzân-şifat [suzan vasıflı]	528	-lar	429, 524, 568
süzen [iğne]	400	-larından.....	446
süziş [yakma, yanma]	388, 404, 469	sümbül-hâk[sümbül toprağı].....	459
-inden.....	348	sümbülzâr [sümbüllük, sümbül bahçesi]	566
Sübhânî [Tanrısal, ilahi]	468	-ında.....	538
-ye.....	354	sündüs [sırmadan kabartma deseni.eski bir çeşit	
sücüd [secdeye varmak]	331, 366, 448	ipekli kumaş, parlak renkli, çiçekli, işlemeli,	
-a	577	nakışlı olarak dokunmuş ipek kumaş, altın veya	
-ın	442	gümüş tellerle işlemeli ve nakışlı olarak	
süfl [çöküntü, tortu]		dokunmuş ipek kumaşlardan biri]	336,
+î	465	415, 458, 476	
-üñ.....	341	sündüsin.....	367
süfliyyat [fani dünya ile alakalı işler]	342	sür- [sürmek]	
süfliyye [alçaklık].....		-mekde	525
-den.....	438	sür- [önüne katıp götürmek]	
süfre [sofra, mâide].....	369, 391	-diler	343, 526, 531, 544
sükkân [oturanlar, sakinler]	365, 562	+meden	451
sükker [şeker]		+üp.....	393, 406
-i	393	-di	425
Sükkerü't-tu'ma ³ [şekerli yiyecek].....	349	-düm.....	468
sükün [sakinlik, hareketsizlik, durgunluk].....	353	-eler.....	452
Süleymân [Hz. Süleyman]	346,	-mek.....	401
361, 391, 424, 443, 480, 510, 562		-memiş	443
-da.....	443	-mez	385
-ı	480	-süñ	534
+î	352, 383, 412, 456, 507, 519	sürâhî.....	411
+îñüñ.....	400	Şüreyyâ [Ülker (Pervin) yıldızı].....	392, 396
Süleymân-şifat [Hz. Süleyman-vasıflı]	369,	-dan	466
391, 393, 399, 479, 494, 510, 562		+lu.....	466
sülük [yola girme]	359	sürh [kırmızı, kızıl, ahmer].....	347, 399
sülüş [üçte bir, üç parçadan biri]	340	sürme [kirpik diplerine sürülen siyah boya, sürme,	
Sümenât		is]	333
-da.....	481	-yi	359
süñ		sürmedân [sürmelik].....	572
-üler.....	569	sürmelen- [sürmelenmek]	
sümbül [sümbül]	392,	-miş.....	524
422, 424, 452, 485, 508, 515, 523, 524, 539		sürür [sevinç].....	367, 414, 434, 493, 495
-e	444	-ı	376, 476
-leri	430, 517	-un.....	476
-lerin	431	sürür-encâm [sevinç sonlu].....	
-lerinde.....	575	-uñ.....	492, 493
-lerinden.....	431	sürü- [sürümek]	
-üñ.....	431	-r	430

sürül- [sürülmek]	
-mişdir.....	530
sürtin- [sürünmek]	
+üp.....	394
Süryān	
-dan.....	337
sütün [direk, sütun].....	336, 346, 414, 422
-ını	346
süvār [binmiş, binen].....	443,
480, 513, 533, 534, 538, 540, 556, 567, 571, 574	
-e	568
süvārān	551
süveydā [siyahlık].....	433
süvvüm	350
süzen [iğne]	337

Ş

şa'şā'a [parıldamak]	390, 424, 519, 556, 573
şād [sevinçli]	475
şafak [güneşin doğacağı sıradaki aydınlık]	520,
537, 557	
-lar	576
şafak-püş [şafak giyen].....	576
şāfī [şefaatchi]	356, 501, 560
-lerinüñ	566
şāh	457, 463, 476
şāh[hükümdar].....	379, 382, 387,
390, 397, 420, 436, 444, 465, 485, 520, 559, 578	
-a	464, 576
-ı	432, 538
+ī	331, 336, 387, 457, 519, 525
-lara.....	512
-lardan.....	432
-um.....	576, 578
-uñ...437, 445, 450, 482, 490, 494, 539, 556, 578	
şāhān [şahlar].....	
-ı	440
şāhāne [şahlara yakışır şekilde]	529, 571
şāhbāz [iri ve beyaz doğan kuşu]	379,
380, 419, 508, 543	
şāh-beyt [bir şiirin en güzel beyti].....	390
şāhen-şāh [şahlar şahı].....	520
şāhen-şāhī	457
-den	519
şāhid [tanık. güzel]	438, 443, 489, 543, 562

şāhīn bakışlu	543
-mdur	576
şāhīst	
-ine.....	496
şahmāt.....	539
şāhsār [çalılık]	394
-da.....	458
-la	373
şahvār [şah gibi]	369
-ları	369
şā'ir [şiir yazar, şair]	430
+ī	334
şak [yarık, çatlak]	333, 428, 507
şakā'ik [çiçek adı].....	430
şām [akşam]	397,
403, 409, 419, 446, 525, 538, 557	
-a	372
-ı	368, 403
-ın	484
-uñ.....	447
şām ey- [akşam eylemek]	
-ler	455
şām irince [akşam olunca].....	537
şarāb [şarap].....	356,
371, 380, 412, 444, 497, 501, 514, 533, 551, 565	
+en.....	566
-a	499, 507
-dan	446
-ı	412, 421, 446
-uñ.....	411, 505
şārīk [güneş]	384
şarķī [doğu, doğu ile ilgili]	
-sinde	393, 429
şātır [neşeli]	
-ı	441, 442
şātī'n-nehreyn [neşeli iki nehir].....	344
şeb [gece]	338, 351, 352, 372,
386, 390, 407, 432, 467, 489, 525, 538, 562, 567	
şeb ü rüz [gece ve gündüz]	449
şeb-çerāğ [gece kandili].....	436
şeb-dīz [gece renkli]	522
şeb-efrüz-şıfat [geceyi aydınlatan vasıflı]	489
şebī	538
şebīke [kötü niyetle çalışan gizli topluluk].....	468
-nüñ.....	438
-ye.....	438, 544

şebistân [harem dairesi].....	-a	464
-ların	+İden	331
-um.....	+İdür	526
şeb-külâh [şeb şapkası, külâhı].....	şeh-i Hind [Hind şahı]	574
-ı	şehlâ [hafif şaşı].....	420, 436, 506
şebnem-şıfat [şebnem vasıflı].....	-lar	416
şeb-pervâr [gece ile beslenmiş]	-ları	524
şeb-rev [gece giden]	-ların	412
+lik.....	-nuñ.....	416
+likden.....	-sın.....	394
şeb-revân[gece akan].....	şehlâ-şıfat [şehla vasıflı].....	420
-a	şehlâ-çeşm	
şeb-rû [gece yüzlü]	-üñ.....	436, 525
şeb-tîre [gece karanlığı].....	şeh-nâz [çok güzel olan].....	485
şecâ'at [cesaret, yiğitlik].....	şeh-nişîn [balkon, cumba]	347
-de.....	şehr	330, 352, 354,
-le	359, 360, 363, 365, 367, 368, 369, 372, 383, 387,	
şecere [soyağacı]	388, 393, 394, 395, 397, 398, 404, 405, 407, 409,	
şed[d] [sıkı bağlama].....	423, 424, 427, 428, 429, 431, 432, 434, 435, 437,	
-i	443, 446, 450, 455, 508, 511, 514, 517, 525, 530	
şedâ'id [meşakkatli işler].....	-e	428, 434
Şeddâd [Çok eskiden Yemen'de Âd kavminin	-üñ.....	369
hükümdarı Allah'a isyan ederek cennete	şehr-âyîn	
benzetmek iddiasıyla İrem bağını yaptırmış, bu	-ine.....	368
bağdaki köşke girmeden kavmi ile yani	şehr-i 'Āfiyet.....	363
taraftarlarıyla birlikte gazaba uğramıştır]401, 555	-den.....	367
şedîd [şiddetli].....	şehr-i Āşinâyî	565
şedîden.....	şehr-i Beden	
şeffâf [saydam].....	-e	511
şefkât [başkasının kederiyle ilgilenmek, acıyarak	-üñ.....	552
sevmek].....	şehr-i Çîn	
şeftâlu	-üñ.....	429
-lar	şehr-i Dîdâr [Didar şehri]	394,
-laruñ.....	404, 405, 409, 427, 435, 524	
-lerinden.....	-a	398, 423, 424, 428, 435, 508, 525, 528
şeh	-dan	529
-ler	-uñ.....	395, 397, 407, 409, 419, 424, 425, 431,
-lerle.....	432, 434, 446, 450, 526, 532, 534, 562, 573	
şehâb [kıvılcım].....	şehr-i Hidayet [Hidayet şehri]	
-ından.....	-üñ.....	383
şehbâz [iri ve beyaz doğan kuşu]	şehr-i Mürüvvet [Mürüvvet şehri].....	
567, 573, 576	-de.....	564
şeh-beyt [bir şiirin en güzel beyti. gazelde matla'dan	şehristân [kent, büyük şehir].....	330, 394
sonraki beyit].....	-a	434
şehd [bal].....	şehr-i Şöhret [Şöhret şehri].....	367, 369
şehen-şâh [büyük şah, şahlar şahı].....	-de.....	388

-den	372	-ine	356, 429
-e	514	-ler	429
-in	372	-lerüñ	465
-üñ	368, 388	-üñ	472, 504
şehr-i Ṭabaḳāt	437	-üñ	575
-da	437	şemā'il [huylar, tavırla]	428
şehr-i Zerrīn [Zerrin şehri]		-inden	428
-de	424	şemā'im [güzel kokular]	386, 524, 566
şehr-yār [hükümdar, şah]	330,	şemīm [güzel koku]	
352, 354, 359, 360, 365, 366, 383, 387, 443		-e	415
-a	352	şems [güneş]	408, 479, 540
-dur	365, 383	-e	352, 378, 403, 551
-in	369	+ī	348, 404
-üñ	352, 443	-ine	403
şeh-süvār [binici]	448, 452, 532	şems-peyker [güneş yüzlü]	
şehvār [şah gibi. büyük inci]	340, 346, 452	-i	408
-ı	346	şemşir [kılıç]	434, 446, 474, 476, 515
şehvet [aşırı istek]	552	şem'vār [mum gibi]	508, 564
-inde	559	şem'-ves [mum gibi]	354
şekāvet [haydutluk]	554	şenīde	516
şeker	336, 340, 347, 359, 361, 398,	şer' [kötülük]	451
407, 408, 409, 416, 429, 446, 456, 524, 546, 549		-le	560
-de	472	-uñ	558
-üñ	416	şerāb	440, 501
şeker-ālūde [şeker bulaşmış]	361	şerāyet	441
şeker-bār [şeker saçan]		şerbet [şurup]	356, 362, 524, 545, 566
-da	409	-i	421
-ından	416	-inden	356
şeker-dehān [tatlı ağızlı]	340, 475	şeref [yücelik, şeref. üstünlük. kıvanç]	332,
-ı	551	343, 418, 449	
şeker-leb [şeker dudaklı]	408	-den	400
-den	359	şeref-baḥş [şeref veren]	
-ler	408, 429, 457	-ındı	449
-lerüñ	416	şeref-rāz	
şeker-rīz [pek tatlı, şeker saçan]	336	-larınıñ	418
şekk [kuşku, şüphe]	449	şerefu'llāhu	427
şekker	393	şerer [kıvılcım]	348, 405
şekkerīn [tatlı]	398	-dür	555
şekl [şekil]	408, 428, 450	şerḥ [açma, açıklama]	344, 347, 456, 465, 472, 483
-i	529	-inde	505
-ine	369	şerḥa şerḥa [dilim dilim olmuş]	439, 515
şem' [mum, ışık]	339,	şerīf [şerefli]	390
348, 355, 356, 377, 408, 422, 432, 433, 440, 465,		-i	495, 521, 564
467, 472, 489, 528, 538, 562, 564, 569		-inden	410
-den	443	-ine	383
-i	403, 410, 433, 440, 504	-üñ	365

- şerîfe [şerefli] 463
şerîhâ [vücuttan kopmayarak ayrılmış olan et parçası] 454
şerm [utanç, utanma] 537
şerr [kötülük] 402, 495, 511, 525, 531
şerr ü şür [kötülük ve gürültü] 495
şeş-cihet [altı- taraf] .....
- uñ 488
- de 385
şeş-darbâz [altı cambaz] 437
şevâhık [yüksek tepeler] 518
şevâriç [büyük yollar] 438
şevk [çok isteme. sevinç] 345,
349, 371, 456, 494, 499, 557
- in 443
- inden 398, 491
- ine 483
- ini 484
- iyle 432
- le 429, 481
şevket [ululuk] 367, 372, 571
şeyh 378, 379, 454, 471, 503
- i 495
- üñ 378
şeyh İlham .....
- uñ 503
şeyâîñ [şeytanlar] 373, 402, 557
- de 518
- den 552
- e 467
- üñ 399
şey'en-li'llâh 434
şeytân 559
+î 497
- la 527
- uñ 332, 407
şeytânet [şeytanlık] 501
şicâr [iz. belirti. işaret] .....
- imuz 485
şiddet 384, 387, 400, 425, 476, 541, 542, 557
- inden 502
şifâ [şifa, iyileşme] 409
- nuñ 356
şifâ-bâhş [şifa veren] 470
şifâ-sâz [şifa sağan] 463, 551
şikâr [av. av hayvanı] . 450, 568, 571, 572, 573, 576
- a 441, 442, 567
- ina 528
- um 467
şikâr itmeg [avlanmak] .....
- e 450
şikâyet 450, 451, 473, 525
- i 508
- in 460
şikâyet-nâme [şikâyet mektubu] 525
şikem-perver [obur] 553
şikeste [kırık. yenik] 409,
454, 473, 475, 476, 479, 513, 515
+ likden 454
şikeste-yalmân 476
şimâl [kuzey. sol] 384
- i 564
- inde 352
- inden 431
- üñ 538
şimâ'l 415
şimşâd [şimşir] 407, 408, 475, 547, 574, 577
- da 475
- ı 476
şimşâd-bâlâ [şimşad boyulu] .....
- sından 407
şir [arlan] 418,
435, 517, 523, 525, 528, 549, 552, 572
- üñ 569
şir [şiir, nazım] 564
+î 334
- i 334
şirâne [aslanca] 568
şire [şira. özsu] 534, 574
Şirin [Ferhad ile Şirin'in hikayesinin kadın kahramanıdır.] 336, 340
şirîn [tatlı. sevimli] 340, 350,
356, 396, 398, 446, 516, 526, 545, 546, 551, 561
- e 481
şirîn-cüllâb [tatlı gülsuyu] 551
şirîn-edvâr [tatlı devirler] .....
- ıdur 526
şirîn-harekât [sevimli hareket] 393, 546
şirînkâr [davranışları güzel] .....
- ı 549
şirîn-mağâl [tatlı söz] 446
şirîn-şâfî [tatlı saf] 350

şirîn-yâr [tatlı sevgili]	505
şirîn-zebân [tatlı dilli]	340, 551
-1	516
-uñ	396
şîr-süvâr [arslan binicisi]	523, 528
şîşe	422, 438, 501
-sini	502
şitâ [kış]	.....
-da	476
şitâb [koşmak]	.....
-la	389
şîve [tarz, usul]	419, 430, 485, 546
şîvenâk	485
şol [o]	379,
380, 412, 413, 414, 423, 440, 485, 491, 517, 555	
şöhret	368, 371, 432, 435
şöyle	384, 398, 412, 423, 432, 437, 444,
461, 462, 472, 473, 481, 513, 514, 531, 533, 566	
şu 333, 334, 351, 352, 359, 380, 391, 429, 445, 479,	
519, 537, 570	
şu [şu işaret sıfatı]	363
şu'â [ışın]	359, 507, 540
-ından	519
şu'arâ [şairler]	429, 485
şu'be [kol, dal]	.....
-ye	444
şüh [oynak ve neşeli]	546
şuhûd [görme, görülme]	.....
-a	492
şukka [parça, kağıt ve kumaş parçası]	391,
479, 528, 538	
-lardan	537
+lu	352
şu'le [ateş, ateş alevi]	422, 437, 507, 519, 569
şür [heyecan, coşku] ...	456, 470, 483, 511, 531, 546
-dan	525
şürâbe [kirli ve acı su]	379
şurbu'l-hûd	499
şür-engîz [heyecan koparan]	546
şu'ûb [cemaatler]	444
şu'ûr [bilinç]	.....
-ın	445
şühedâ [şehidler]	.....
-nuñ	377, 490
şühûd [görme, görünme, tanıklar]	.....
-a	386

şükr	413, 499
şüküfezâr [çiçek bahçesi]	565
şümâr [sayı, sayan]	511
-a	522
şürefâ [şerifler]	429
şürür [şerler, kötülükler]	497
şüttür [deve]	430

T
---

tâ [dek]	355, 372, 380, 417, 442, 446, 493
tâ ki	501
ta'accüb [şaşıрма]	.....
-e	462
ta'allül [vesile ve bahane arama]	367
tâ'at	.....
-da	493, 555
tâb [güç, sıcaklık, parlaklık]	330, 345, 349, 388,
412, 418, 420, 425, 434, 437, 507, 517, 534, 537	
-ından	537, 557, 573
-la	389, 448
-lı	469
tabak tabak	430
tabaka	437, 440
tabakân an tabakîn	488
tabakât	.....
-da	489
tabân acısı [ayak altında oluşan yaralanmalardan	
kaynaklanan acı hissi]	399, 403, 428
tabanca	452, 455, 465, 471, 472, 491
-sıyla	466, 504
tâbânî	.....
-dür	439
tabâyi' [tabiatler, huylar]	341
tâbdâr [ışıklı, parlak]	422, 436, 438
-dur	438
tâ-be [-e kadar]	533, 557, 561
tâ-be-farq [-e kadar fark]	533
tab-hâne [basımevi]	470
-lerinde	452
tâbi' [kitap basan]	377, 503, 511
tabî'at [doğa, huy, yaratılış]	330, 551
-de	501, 559
tabîb [doktor]	356, 409
tabîbâne	501
tabî'in	.....

-e	554	taḥdīd [sınırlandırma]	
-lerindendir	554	-i	417
taʿbīr [ifade, anlatma, söz]	378	taḥiyyāt [selamlar, dualar]	366
tābiş [parlama, parlayış]		taḥkīk [araştırma, gerçeği arama]	
-inden	348	-i	389
taʿbiye [savaş durumuna göre askeri düzenleme]		-idür	389
.....	345, 421, 540	taḥkīkiye	450
-nüñ	491	taḥlīl [ayırıştırma]	389
ṭabl [davul, kulak zarı]	369, 535, 537, 561	taḥmīd [hamdetmek]	
ṭable ṭable	429, 440	-üm	458, 468
tābnāk [parlak]	447, 469, 470	taḥmīr [mayalandırma, yoğurma]	345
-dur	524	taḥrīb [yıkma, harab etme]	451, 518
-inden	394	taḥrīf [üstünde kalem oynatma]	
Ṭabīb-i cān	423	-le	460
tābiʿü'l-Hüdā [Allah'a tabi olma]	503	taḥrīk [hareket ettirme]	502
tāc [taç]	363,	-iyle	449
378, 455, 479, 496, 499, 520, 532, 544, 571		taḥrīr [yazma, yazılma, kitap yazma]	336,
-i	346, 544, 563	338, 345, 346, 376, 392, 393, 497	
-ında	379	taḥşīl [elde etme, öğrenim]	343, 367, 469
-ları	514	-den	405
tācdār [padişah]	354,	-le	389
365, 451, 453, 456, 465, 484, 503, 510, 522, 533		taḥsīn [beğenme, güzel bulma]	362, 446
-a	537	taḥt [taht]	346,
-la	365	459, 479, 512, 525, 528, 544, 554, 557, 570	
-uñ	352, 365, 423, 449, 494, 495, 521	-ını	378
tācir [tüccar]	369	taḥta [türlü işlerde kullanılmak üzere uzun enlice kalınlığı az ve düz olarak biçilmiş ağaç parçası]	
ṭad		.....	342, 352, 384, 436, 516
-ın	472	taḥta taḥta	384, 454
taʿdīl[aslına zarar vermeden]	410, 469	taḥte'l-ārż [yeraltı]	487
tā-ebed [ebediyete kadar]	366	taḥte'l-ḥiyām [çadır altında]	
tafşīl [ayrıntılı açıklama]	343, 443	-dur	565
tāğ	392, 400, 459, 518	taḥte'l-kaḷʿa-i ʿAşq	
tağayyür [değişme, başkalaşma]	514	-uñ	430
-den	359	taḥte'l-livā [sancak altı]	
tağfirlenā	486	-larında	491
tāğıyye		-sına	408, 479, 562
-den	500	taḥtgāh [başşehir, başkent, taht yeri]	352, 427
tağla-		-inuñ	522
-dılar	453, 484, 514	taḥt-ı Ḥüsn	525
tāğüt	554, 558	taḥtihe'l-enhār [içinden ırmaklar akan]	337,
taḥāret		348, 350, 457, 502	
-siz	411	taḥūr	565
taḥaşşun [bir kaleye kapanmak]	554	taḥūrā	566
taḥayyül [hayal etme]	344	taḥvīl id- [değiştirme]	
taḥayyür [hayranlık]	400, 510	-erken	523
-den	393		

tā'if.....	492	ta'lim [öğretmek, yetiştirmek, alıştırmak]	338,
tā'ifetun.....	358	437, 480, 494	
tağ-		-e	343
-dılar	453, 470	ta'uhā	373
tāk [kemer]	345,	tām	409
365, 369, 415, 440, 447, 456, 467, 469, 543, 574		ta'mā'	406
-ı	376	ta'mā'-āmīz	515
-lar	488	tamām [tam. bitiş, sona erme. bütün]..336, 344, 358,	
-larda.....	350, 488	398, 455, 464, 471, 478, 483, 493, 494, 525, 576	
tākāt		-ıyla.....	405
-i	543	tamām tamān	443
tağdīr [değerlendirme. beğenme] 338, 355, 385, 498		ta'mar	
tağdīs [kutsama, ululama].....	468, 489	-larına.....	444
takħume [ithal etmek].....	498	ta'melūn	415, 497
tağın-		ta'mīr [bozuk şeyi düzeltmek]	345
-dılar	537	ta'miye [körletme, kör etme. kapalı şekilde	
tağlīd [taklit, öykünme]	389	anlatmak]	337
tağmağ		tāmme [tam, eksiksiz].....	562
-a	471	ta'n	409
tağrīr [yerleştirme. anlatma. önerge]	338,	ta'ne	397, 445
369, 378, 564		ta'ne-zen [söven, zemmeden, hicveden].....	
tağsīm [bölme. bölüm]	444	-an.....	397
i	417	tañhūtüne mine'l-cibāli.....	377
-in	346	tañin [tınlama]	519
tağvāhā [haramdan kaçınma].....	497	-inden.....	384
tağviyet [kuvvetlendirme]	404	tañinü'z-zebāb.....	358
tağ'a [görmek]	334	tañana [gürültü patırtı ile gösteriş yapma]. 367, 519	
tağ'at	332, 367, 392, 427, 447, 455, 540	tañnāz [alaya alan].....	568
tağbın-		ta'pu	
-dıkça	419	-ñda.....	378
tağeb [isteme, istek].....	479, 509, 513	-lar	396
-īden	339	-sını	396
tağeb id-		-ñda.....	547
+üp.....	509	tār [tel. saç teli. karanlık. tepe]	335,
tağeb-bīnān.....	479	346, 390, 398, 400, 420, 422, 438, 539, 551	
tağebi'l-āri	543	-a	560
tağh		-da.....	377, 391
-ın	565	-ı	412
tağli' [doğan. talih]	400	-ını	422, 457, 508, 509
-dür	436	tağab-dem-sāz	444
tağli'a	538	tağab-engīz.....	446
tağlib.....	366, 379, 389, 403, 404, 450, 493, 503, 575	tārāc [yağma].....	544
-lerüm	469	tağraf [yön. ülke. yer]	331,
tağlīl [bir şeye sonradan uygun bir sebep uydurma]		348, 407, 416, 492, 510, 565, 570	
.....	503	-a	488
		-dan.....	364, 401, 416, 471, 488, 510, 537, 557

-i	348	-i	485
-ında.....	558	-ler	494
-ından.....	416, 425	taşnîfât [tasnif edilmiş eserler]	500
taraf taraf	331, 510	taşîr [yazı yazma, satırlar]	336, 345, 391, 497
tarâr	529	taşvîr [resmetmek. resim. niteleme]	338, 345, 376, 393, 470
tarđ.....	412	-i	389
târem.....	533	taş.....	459, 479
tarf		-ın.....	445
-ında.....	381	-ındağı.....	505
tarh [atma. düzenleme. desen. uzaklaşımak]	344, 346, 412, 539	taş.....	
-ın	506	-madın.....	451
taʿrîf [bir şeyi belli noktalar ve işaretlerle inceden inceye anlatıp bildirmek]	402	taşlara çalmak	501
târih [hadiseye vakit tayin etmek]	345, 383, 399	taşmış.....	533
tarîk [yol. yöntem. tarikat]	351, 377, 379, 384, 389, 398, 413, 417, 427, 461, 484, 503, 512, 525, 532, 561	taşra [hariç ve dış taraf]339, 382, 391, 412, 451, 475, 507, 531, 548	
+înden.....	374	tat [tat alma duyusuyla algılanan kimi cisimlerin tat alma organı üstünde bıraktığı duyum]	
târîk [karanlık].....	377	+lu.....	340, 347, 361, 398, 453, 481, 546
tarîkat.....	379, 473	Tâtâr	414, 415, 433, 434, 517, 537
târ-mâr [dağınık, karmakarışık]	390, 483, 509, 513, 520, 539, 551	-î	386
tarâka.....	557	taţbîk [uygulama]	444
tarâr [hilekar. yankesici].....	359, 419	taţlu taţlu.....	457
-a	549	taţâf eyle-	
-ları	429, 566	-rdi	578
tas [genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış kap].....	437	taţâʿif.....	492, 527
-ı	384, 533	tâvî	557
-ın.....	520	taţk	470
tařaʿud [yukarı çıkmak]	404	-ın.....	507
taşârîf.....	473, 474	taţvus	365, 379, 393, 458, 479, 497, 539, 566
taşarruf [tutum. elinde bulundurma. idare ile kullanmak].....	338	-ından.....	427
taşayuh [birbirine çağırarak].....	404	-um.....	459
taşdîk [onay, doğrulama].....		tavvâb	
-dür	389	-ın	561
-i	389	taʿvîz [nazar veya kötü şeylerden muhafaza için takılan dualı kağıt, nüsha. muska]	376, 424
-idür	389	taţan-	
taşdîkiyye	450	+up.....	379, 478
taşfiyye [arıtma. temizleme]	404	-urlar	376
taşhîf [kelimeyi yanlış yazma].....		taţın-.....	
-le	460	-ur.....	418
taşmîm [kesin karar]	343	taţlasân [sarığın sarkan ucu]	372
taşnîf [sınıflandırma]	457, 484	-la	479
		taţy [geçip gitme. katlama. silme].....	361
		taţyâr	
		-dur	404

tāze	408, 506, 547, 564, 569	teferrüc [gezinti]	424
tāzelen- [tazelenmek]		tefhîm [yüceltme, ululama. anlatma]	338, 494
-di	552	-e	343
-ür	471	tefrîc [asıldan, kökten şubelere ayrılma]	444
tāzî [Arapça]	519	tefrîh [ferahlık verme]	551, 571
taʿzîb [azab verme]	518	tefsîr [yorum]	345, 378, 504
taʿzîm [hürmet, riayet]	509	tefsîr it- [yorumlamak]	
tāziyâne [sebepe, vasıta]		-miş	345
-leri	517	tefvîz [birine bırakma. işini Allah'a bırakma.ihale etme]	338
Teʿālā [nâmı büyük meâlinde]	408, 412, 427, 498	teğâfûl [bilmezlikten gelme]	410, 484
Teʿâl-Allah	577	-le	405
teʿattüş [susamak]		teğâlûb [birbirine üstün gelmek]	525
-inden	356	tehâvün [hafife alma]	357
tebâh [yok olmuş. yıkılmış. bozulmuş]	350, 499	tehdîye [hediye verme, bağışlama]	
tebdîl [değiştirme]	469, 514	-tini	341
tebeddül [değişim]	493	Tehemten [İran mitolojik kahramanlarından Rüstem Zal kim zamanlar bu isimle anılmaktadır. Klasik edebiyat metinlerinde kahramanlığın sembolü olarak kullanılmıştır.]	458
teber [balta]		tehlîl [İslâmiyetin tevhid akidesini hülâsa eden, ancak bir İlâh bulunduğunu, Onun da ancak ve ancak Allah (c.c.) olduğunu ifade eden "Lâilâhe illâllâh" sözünü tekrar etmek.]	
-le	400	-le	559
-ler	462	tehnîyet [kutlama]	341, 493
tebessüm [gülümseme]	468, 551	teʿhûzu	531
Tebessüm	551, 568	teʿhûzuhu	562
teblîğ [bildirme]	498	tek	519
tecâhül [bilmezden gelme]	409, 484	tekâsül [tembellik]	
tecdîd [yenileme]	493	-le	405
tecellâ [görünme]		tekâşür-i âşâr	
-da	489	-la	554
tecellî [görünme, ortaya çıkma] ..	442, 448, 541, 573	tekdüm [geçmiş bulunma]	530
-de	488	teğâlîbâ [döndürmeler, çevirmeler]	473, 474
-den	424, 425, 488, 577	teğâlûb [birbirine saldırma, düşmanlık etme]	493
tecellüd [tekellüfle celâdet göstermek]	554	tekarüb [birbirine yaklaşma]	494
tecessüs [araştırma]	514, 573	teqâtuʿ [kesme, keşişme]	438
tecrî [cereyan etmek]	348, 365	tekbîr	559
tecrîd [soyutlama]	374	-imüzden	555
tecrübe	404, 409	-inden	559
tedârik [hazırlıklar]	501	tekellûf [kendi isteği ile külfete girmek, bir zorluğa katlanmak]	
tedbîr [çare, önlem]	338, 385, 498, 501, 525, 531, 536	-den	364
teʿessüf [üzülme, hayıflanma]	487	tekellüm [konuşma]	331
-de	564		
tef	537, 557		
tefaḥḥur [övünme]	571		
tefehḥüş [derinlemesine araştırma]	514		
tefekür [düşünme, kafa yorma]	448		
-de	510		
tefeküre	543		

-leri	463	tenbîhât [uyarılar, tembihler]	497
tekmelenmek	478	teng [dar]	374, 444, 451, 476, 488, 557
tekmîl [tamamlama. bütün, tüm]	343, 405	-likden	507
tekün	498	teng ü târ [dar ve karanlık]	511
tekünü	559	tenği° [darlık]	543
tekye [tekke]		ten-hâne	470
-si	578	tenkîh [nikahlama]	354
tekye-i Zühhd		tennür [fırın]	443, 557
-üñ	514	tenvîr [aydınlatma]	392
tel		tenzîl [indirme]	498
+lü	392	tenzi°yyü'l-mülk [mülk indirme]	493
telâhâ [birbirine inatçılık etmek]	489	ter [derinin gözeneklerinden sızan kendine özgü bir koku bulunan yapışkan renksiz tuzlu sıvı] ...	341, 375, 392, 433, 437, 440, 443, 469, 524, 578
telâṭum [çalkantı]	381, 384, 492	-de	466, 474
telehhüf [yanıp, yakılma]	559	-e	363
televvüs [kirlenmek]		-in	416
-den	469	-le	440
te'lîf [eser yazmak. husumeti def etmek. çeşitli şeyleri birleştirip karıştırmak]	335, 340, 500	ter ü tâze	469
-i	485	terâhḥum [acıma, merhamet etme]	373
-ler	494	terâhüm [karşılıklı olarak rehin verme]	373
te'lîfât [yazılmış eserler]	500	terâkemetü's şehr	530
telümünî	531	terâküm	381
telvîh [açıklamak]	354, 561	terâne	357, 358, 443, 456, 463, 472, 482, 485
temādî [uzama]	531	-ye	358
temāşîl [resimler]	557	terâne-güy	471
temāşâ [seyretme]	354, 394, 405, 415, 424, 441, 442, 508, 571	terâne-perdâz [makamla şarkı söyleyen]	444
temcîd [ululama]	374	-ı	471
-üm	458, 468	-ları	463
temerrüd [dikbaşlılık]	554	-uñ	484
-i	555	terâr	539
temevvüc [dalgalanma]	530	terâzû [terazi]	
temsîl [birşeyin aynısını veya mislini yapma] ...	367, 371	-sın	567
-î	379	-sında	371
temkîn [ihtiyatlı davranma]	365, 487	terbît [zeytinyağı vermek]	551
ten	331, 402, 425, 427, 465, 470, 493	terbiye [yetiştirme. eğitim]	421, 423
-de	377, 426, 427	terbiyet [yetiştirme. eğitim]	341, 394
-den	493	-le	400
-i	425, 466	tercümân [çevirmen. duyguları görüşleri dile getiren]	347
-inde	454, 457	terennüm [güzel güzel anlatma, dile getirme] ...	331, 443, 472, 485
-inden	436	-i	482
-lerinde	396, 453	-leri	463
-üm	466, 467, 468	terḥamnâ	486
-ümi	462	terk [bırakma]	367, 375, 479, 539, 544, 564
tenbîh [uyandırma. uyarı]	503		

terkeş [okluk, sadak].....	
-lü	509
terkīb [birleştirmek, terkip]	340, 345, 438, 488
termihim	337
tersā	381, 518
tersā-şıfat [Hristiyan-vasıflı]	380
tersīm [Hristiyan].....	
-i	417
tersimī [resimle alakalı ve resme dair, grafik]	
-n	346
tertīb [dizme. düzen. hazırlama]	340,
345, 363, 369, 488	
-ini	341
tervīh [kokutma. kokusunu artırma]	551
teşādüm [çarpişma. vuruşma].....	530
teşārīf [tasarruflar].....	543
tesbīh	468, 488, 493
-i	491, 499, 514
-lerin	473
-üm.....	458
tesdīs [altılama]	340
teselsül [zincirleme]	499
teşhīr [itaat etme. büyüleme].....	
-den.....	423
-i	483
teşhīr [bir şeyde eser ve nişane bırakma].....	444, 446
-i	483, 541
-inden.....	528
teskīn [yatıştırma].....	409
teslīm [boyun eğme, bir emaneti verme]	338,
343, 480, 509, 536	
teşlīs [üçleme].....	340
tesvīd [karartma, müsvedde yazma]	335
teşehhüd [şehadet getirmek].....	
-de.....	489
-den.....	366, 577
teşne [susamış]	366, 370, 398, 435, 565
teşne-dil [candan yürekten seven]	
-üñ.....	398
teşne-leb [susamış dudak].....	357
teştehi's-süfün.....	385
teşvīş [karıştırma]	
-inden.....	356
tevābi' [bir kimseye tabi olanlar].....	
-le	531
tevālī [kesintisiz sürme].....	354, 557
tevānī [işte tembellik etme]	357
tevārīh [tarihler].....	399
tevārüd [gelme, yetişme]	500
tevātür [doğruluğu kesin haberler]	554
tevbe [tövbe].....	504, 514, 561
Tevbe.....	512, 513, 515
-üñ.....	513
Tevbe-i gīrye	512
tevcih [yöneltme].....	503
teveccüh [yönelme, dönme].....	
-e	488
tevfīk [uygun düşürme.]	518
tevkīyyü'l-mülk [mülk âlameti].....	493
tevsen [serkeş, dikbaşlı].....	448, 522, 551
tevşīh [süsleme].....	561
tev'em [ikiz].....	441
-an.....	433
-ānīde	439
tevḥīd [birleme. Bir Allah'tan başka ilah yoktur.]	374, 559
tevḥīdü'l-vāşılīn.....	453
te'vīl [bir nesneye redd ve irca etmek] 367, 371, 504	
tevķī [alamet, işaret]	330
tevķī' [alamet, işaret, belirti, nişan]	338, 452
tevvāb [çok tövbe eden].....	
-ın	561
tevzi' [pay ederek dağıtmak]	444
teylesān-ber-düş.....	512
tezāyüd [artma, çoğalma]	500
tezekkür [ele alınma]	448
tezelzül [sarsılma, sarsıntı]	555
tezerv [sülün].....	
-i	569
tezhebün [siz gidiyorsunuz].....	485
tezkiret	
-ün.....	557
tezülzilletü'l-cibālī	530
tezvīc [evlendirme].....	444
tezyīn [süsleme].....	415, 533, 566
-ine.....	369
tıfl [küçük çocuk]	333, 341, 465, 466, 472, 517
tıķ- [tıkmak]	
-dılar	514
tılā.....	403
tılısım [tılsım, sihir]	550
-ıyla.....	391

-in	422	t̄šekār [balta/keser yapan]	351
-ımı	353	t̄iz [keskin. sivri. çabuk, tez].....	382,
t̄ılsım [gizli sır] ...	345, 352, 386, 400, 402, 417, 506	401, 434, 436, 509, 515, 544	
-ından	383, 400	-inden.....	434
-ımuñ.....	488	t̄iz-çeng [keskin-pençe]	
-uñ.....	389	-üñ.....	382
t̄ılsımāt.....	400, 402, 498	t̄ob.....	418, 426, 538, 556, 557
t̄ınāb [sicim, çadır ipi]	384	-ın	574
t̄ınāb-ender-t̄ınāb	382	-ları	557
t̄ırāz [elbiselere nakışla yapılan süs. siznet, süs].	337	t̄olı	
t̄ıynet.....	345, 394, 438	-lar	411
-inde.....	387	-ya.....	411
t̄iğ [kılıç, seyf]	374, 390, 400, 427, 434, 436, 440,	t̄omār.....	483, 528, 530
441, 461, 462, 474, 476, 479, 489, 510, 515, 516,		t̄opraḡ [yerkabuğunun toz durumuna gelmiş türlü	
524, 526, 530, 533, 544, 545, 551, 556, 557, 560		doğal kütle kırıntılarıyla çürümüş organik	
-a	415	cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı	
-ına.....	573	sağlayan yüzey bölümü]	
-inüñ.....	439	-ına.....	406, 440
-le	436, 514, 525	-um.....	366
-lerine.....	526	-a	340
-üm.....	475	tozup tozup	572
-ümle.....	474	t̄öhmet [suç].....	
t̄iğ-zen [kılıcı iyi kullanan]	434, 435	-den.....	531
-i	509	t̄üb.....	426, 514
-lerini	526	T̄übā.....	394, 397, 406, 408, 409, 475, 486
-üñ.....	441	-da.....	418
tilke [bu]	449, 504	-dan	457
tille [basamak. sıradağ].....	364	-nuñ.....	491
t̄imsāl [resim. sembol]		T̄übā-hırām	397
-den.....	354	T̄übā-şifat	407, 475
t̄in [incir. balçık].....		T̄übāvār.....	459, 461, 475, 537
-in	438, 555	t̄übīn	
t̄ir [ok. sevgilinin kipiği]	390, 396, 435, 440,	-ine.....	553
446, 461, 509, 513, 524, 536, 537, 541, 545, 569		t̄üde [yığm]	513
-i	541	tudrikuhu ^{pl} -ebşār [gözler onu idrak edemez].....	
-inden.....	434	- suñ	370
-ine.....	536	t̄üfān.....	513, 525, 531, 533
-üñ.....	545	t̄ufüliyyet [çocukluk, küçüklük]	435
t̄irāş [üst taraftan yontarak düzeltme]	463	-de.....	385
t̄ire [karanlık. bulanık. koyu]	361, 373, 525	t̄üg [sancak].....	
t̄ir-endāz [okçu]	396, 434, 509	-ı	539, 542
-dan	541	-ımı	559
t̄iryāk [panzehir]	424, 524, 549	-ınuñ.....	390, 509
t̄işe [keser, balta].....	336, 462, 557	-um.....	474
t̄işedār [iyi balta-keser kullanan]		t̄uğrā.....	447
-ı	351	t̄uğyān	554

-dan	554	tūṭī-şifat	475
tūl	550, 570	tūṭī-mişāl [papağan-gibi]	406
ṭulūʿ	466, 479, 576	tūṭiyā [sürme taşının tozu]	572
ṭuʿma	469	-sı	457
tūmār		tūṭiyā-yı devlet [talih sürmesi].....	
-ı	545, 559, 560	-dür	407
-lar	424	tūṭiyāvār [sürme tozu gibi]	572
ṭuʿme [azık, yiyecek şey]	361	ṭuyūr	391, 456, 458, 474, 494
ṭur-		-a	459
+dukça	483	-da	492
-asın	528	ṭuz	
-dı	359, 419, 510, 567	-lar	551
-dılar	518	tübñā	504
-dum	477	tünd-ḥūy [haşin huylu]	529
-miş	470	ṭūr [tür]	
-mişlar	369, 377, 393, 429	+lü	547
-urdu	414	türāb [toprak]	403, 552
ṭūr	425, 488, 493	-dan	344
-a	424	-umdur	370
-ında	426	Türk	519, 541
Ṭūr-ı Mūsā	573	Türkī	
ṭurağ		-ler	517
-ın	518	Türkistān	396, 437, 509, 518
ṭurfetüʿl-ʿayn	385	-uñ	440, 523, 572
ṭurra [mühür]	392	ṭürlü	440, 546
ṭurre	424, 447, 459	tütün	
ṭurren	449	-ler	528
turunc	416	tüvān [güç]	
-e	421	-ı	472
turuncistān [turunc bahçesi]	549		
tusemmā [isimlendirilen]	565		
Ṭūsī	365		
tüşe [azık. ölmeyecek kadar yenecek şey]			
-si	352		
tüşe-gīr [azık tutan]			
-i	522		
ṭut-			
-abilür	501		
-alar	451		
-dı	532, 542		
-miş	359, 474, 475		
-mişdur	545		
-mişlar	393, 430		
-ulur	419		
-up	403		
tūṭī [papağan]	347		

U

ʿubūdiyyet [bendelik, kulluk, kölelik]	
-de	470
ʿubūr [geçmek, atlamak]	398, 460, 494, 565
-ı	443
uc	
-ında	392
-uyla	501
uç- [uçmak]	393
-arlar	375
-ayın	362
+mağa	375, 380, 428, 566
+mağla	375
+mağdan	575
-miş	573

+up.....	419	‘umk [derinlik]	
uçur- [uçurmak]		-ina.....	550
+up.....	558, 566	‘ummān [deniz].....	357, 381, 383, 466, 502
‘ūd[meşhur bir sazın adı]	386, 562	-a	344
‘Ūd	454, 500	+ İdür	358
udhulūhā [oraya girin]	365	-uñ.....	386, 467
ufk [kıyı, kenar].....	390, 439	‘umrān [imar ile şenlendirilmiş]	
‘ufūnet [çıban veya yaranın çürüyüp fena kokması. iltihap].....	469, 500	-1	383
uğra-		+İnūñ.....	400
-dı	399, 423, 514	‘umūd [direkler, sütunlar]	
-dum.....	462	-uñ.....	383
uğrı- [boğulma].....		umūr [emirler, işler].....	
-sından	549	-a	521
uğrın uğrın	573	-1	499, 546
uğru gir-		un [un]	342, 343, 358, 392, 414, 490, 506, 554
-miş	434	‘unfuvān [gençlik dönemi].....	457
uḥuvvet [kardeşlik].....		unit-	
-de.....	439	-dı	442
‘uḳāb [kartal]	537	-mışlar.....	393, 430
‘uḳbā[âhiret]	563, 564	‘unnāb [büyük burun]	416
-da.....	395	‘unşur [umumdan ayrılan kısım].....	342
-nuñ.....	450, 498, 565	‘unvān	413, 429, 452, 457, 560
-sınuñ	450	-1	428
‘uḳde [düğüm. gönül üzüntüsü]	376, 392	unzile [indirildi].....	330
-lerini	528	‘ur [yüksek ve müstahkem yer. burç. silahsız].....	
‘uḳūl [akıllar]		-ını	396
-i	343	ur- [vurmak]	528
ūlā [ilk, birinci].....	491	-alar.....	415, 452, 456, 511, 547
ulāike [işte onlar].....	381, 489	-da.....	525
uḻā-ikellezīne [işte o kimseler]	500, 501	-dı	358,
‘ulemā [alimler, bilginler].....	337, 344, 504	359, 380, 382, 384, 419, 457, 461, 510, 529	
ūliyyü’l-enzārılığın	370	-dılar	518, 526, 559
ulu [yüce].....	365, 399, 407	+duğın.....	528
ūlu’l-ebşār [gözlerin en yücesi]	359, 432	+dukça	481, 483
ūlū’l-elbāb [akılların en yücesi]	449	-dukda.....	345
‘ulu’l-‘ilme [ilim sahipleri].....	449	+dukları.....	476
‘ulūm [ilimler]	354	-duklarını	558
‘ulūvv [yücelik]	333, 383	-dum.....	477, 493, 527
‘ulvī [yüce].....	465	-ıldı	446, 570
‘ulviyye [ululuk, yücelik]	342	+maḳla	465
-den.....	438	-mış.....	424, 451, 454, 470, 573, 574
‘ulyā [çok yüce. yukarı, üst]	345,	-mışdur.....	451
387, 427, 469, 486		-mışlar.....	369, 377, 393, 406, 429, 470, 528, 529
-nuñ.....	365, 387	-sınlar.....	483
-ya.....	376, 469	-ulmuş.....	347

-üñ.....	497
ünsiyye [alışma].....	
-leri	490
ür-	
-se	401
-ünce	401
ürk-	
-miş.....	559
üryân [çıplak, andan doğma]	474, 476, 518
-dı	474
üsküf [başlık, serpuş].....	567
üst [üzeri, üst].....	
-imüze	526, 546
-ine	364,
393, 410, 411, 419, 420, 421, 463, 464, 475,	
507, 514, 532, 539, 557, 563, 565, 570, 573	
-inde	346, 347, 383, 384, 399,
401, 406, 417, 420, 421, 506, 559, 570, 577	
-lerine.....	479, 513
üstād [üstat, hoca. ilim veya sanatta üstün olan] .351,	
397, 405, 409, 417, 423, 436, 455, 465, 480, 484,	
491, 550	
üstādü'l-beşerī [insalığın üstadı].....	491
üstühān [kemik].....	
-ından.....	454
üstühān-ten	
-leri	558
üstivār [sağlam, güvenilir] . 400, 407, 437, 509, 523	
-dur	404, 407, 509
-ın	523
üş-	
-diler	423
-miş.....	416
üştür [deve].....	384, 444, 519
üt-	
-di	559
üz-	
-e	525
-miş.....	526
üzere	365, 383, 539, 556, 561
-dür	474
üzerinde	384
üzerine	411, 551, 556
üzre [üzere]	332, 333, 336,
340, 342, 345, 346, 347, 350, 352, 353, 354, 359,	

368, 378, 392, 393, 408, 409, 414, 415, 444, 452,	
470, 488, 495, 498, 518, 535, 557, 570, 574, 578	
üzül- [üzülmek]	
-ür	418

V
---

vācib [gerekli, şart olan].....	389, 511, 514
vācibü'l-ittibāc	
-ı	452
vād [vaad].....	
-in	333
vādī [vadi. nehir yatağı. saha, alan]	333,
354, 361, 362, 383, 388, 423, 480, 507, 517, 519	
-de	377, 486
vādī-i Eymen	
-de	425, 426
vādī-i Heybet	
-de	522
vāfī [tam, elverişli, kafi]	503
vāfir vāfir [bol bol]	410
vaḥāmet [korkunçluk, vehamet]	469
vaḥdet [teklik. birlik, beraberlik]	577
vāhid [bir olan]	374, 577
vaḥşet [yabanilik]	441, 442
vaḥşiyāne vaḥşiyāne	524
vaḥy	488, 495
vaḥy-āşār [vahiy izleri].....	497
va'îd-ımlā [caydırma yıldırma içerikli yazı]	331
vājgün [baş aşığı, ter, uğursuz]	558
vaḳār [ağırbaşlılık]	363, 502
-da.....	470
-ı	365
-la	366, 502
vaḳāyic [olaylar].....	521
vāḳıf [vakfeden. anlamak. bilen]	486, 496
-larıdır	403
vāḳic [olan].....	422
vaḳt [vakit]	449
-ā	531
vālī [şehrin yöneticisi]	365, 383
vālā [yüksek, yüce].....	486, 552
-da.....	397
-larında.....	491
-muñ.....	458
-sı	367

-sına	479, 562	vazîfe [görev, ödev].....	330
-sından	406	vebâ [salgın bir hastalık]	401
-sını	337	vecd [çoşku]	371, 425, 464, 493, 494
vâlih [şaşkın]	369, 442, 444, 456, 484, 526	-e	426, 577
var [mevcut. evrende veya düşüncede yar alan, yokun karşıtı]	330, 337, 352, 357, 375, 386, 392, 403, 404, 413, 414, 416, 418, 424, 429, 432, 441, 442, 448, 454, 461, 463, 475, 477, 480, 481, 490, 495, 507, 508, 509, 516, 520, 528, 529, 530, 545, 546, 548, 550, 551, 562, 564, 575, 578	vech [yüz, yön, taraf].....	484, 496, 555
+luğ.....	452	-e	553
-alar.....	547	-ile.....	337, 390, 460
-dı	390, 399, 431, 436	-le	441, 527
-dum.....	493	vechihî [yüz ile ilgili]	414, 560
-dur	355, 371, 374, 379, 383, 390, 392, 394, 396, 397, 400, 441, 511, 539, 540, 564, 565	vechi't-tenbîhi.....	504
-in	544	vedâc [ayrılma, ayrılış].....	464
var-		ve'd-devâbbü	553
+dıkça	524	ve'd-dînâr.....	553
+duğın.....	528	Vedüd	454
-ını	375	ve'stağfurullahe.....	498
+luğ.....	452	vefâ [sözünde durma] .	377, 494, 550, 553, 563, 564
-mağa.....	455	-da.....	484, 495, 563
-miş.....	435	-sı	460, 548
+up.....	396, 449, 461, 509, 566, 567	-ya.....	469
varağ [yaprak].....	335, 354, 427, 445, 519	Vefâ	564, 566, 572
-ından.....	352	vefâra.....	563
varağa [belge. bir yaprak].....	497	vehhâbü'l-zâyâ.....	493
varağ-nigâr [güzel resim]	330, 337	vehhâm [çok vehimli].....	449
-ı	335	vehm [kuruntu].....	
vârid [gelen, ulaşan]	472, 504	-i	550
vaşf [özellik].....	369	Vehm	450, 505, 510, 543, 560
-ını	392	-üñ.....	449, 510
vâşıl [ulaşan]	415, 423, 436, 466, 546	vehm [kuruntuya dayalı, evham]	357, 397
vâşıta [aracı]	474, 498	vehmîyyât [vehimler, kuruntular].....	
vaşl [ulaşma. kavuşma, vuslat].....	366	-la	449
-ına.....	338, 548	Vehmnâk	492
-inuñ.....	413	-dan.....	451
-umdan.....	469	veķâr [ağırbaşlılık]	502
vaşşâf [öven, anlatan]	430	veķîl.....	409
Vâstî	475	vel [andolsun (yemin anlamında "ve")].....	334
vaţan [yurt]	451	ve'l-acelehü [aceleye]	518
vâveylâ [yaygara, feryat]	434	ve'l-âhireti [öbür dünyaya]	501
vazc [koyma, konulma. bırakma]	417, 458, 506	ve'l-aķķâbi [uzun zamanlara]	551
vâz		ve'l-aķşâ [çok kumlu, yaşlı yere].....	555
-ına.....	400	ve'l-aķtâru [tarafalara, yönlere].....	530
		velâ-nür [nura].....	530
		ve'l-arzc [sunmaya]	338, 487
		ve'l-aşâl [temeline, köküne].....	332, 492
		ve'l-a'vâm [halk tabakasına].....	492
		velâ-yesķi'l-gâlîl [güneşin hareketine].....	367
		velâyet [velilik].....	

-de.....	479	vesāvis [vesveseler].....	497, 527
-le	480	vesīle [aracı, sebep].....	
velāyıc [veliler,, ermişler]	492, 493	-yüz.....	444
ve'l-bahr [denizle].....		vesme [rastlık]	524
-ı	554	veş-şāffāt [saf olanlar].....	
ve'l-bākıyātuş-şālihātu'l-şālihīn [salih ve salihaların bakiyesine].....	372	-da.....	555
ve'l-bevādī [sahralara, çöllere]	486	ve's-sā'ilīn [saldıran]	490
veleḍ-dāllīn [dalalette olanlar değil].....	330	ve'sselām [işte o kadar]	503
ve'l-esnān [dişlere]	552	vesvās [vesveseye sürükleyen].....	397
ve'l-eyvānī [ayvana, çardağa].....	554	Vesvās	552, 554
ve'l-ezfar [turnaklara].....	492, 552	-uñ.....	555
ve'l-eznābi [suçlara, günahlara].....	553	Vesvās-ı ḥannās.....	554, 560
ve'l-farz [farza].....	338	veş-şemsi [güneş]	489
ve'l-ḥāşıl [kısacası, sözün kısası].....	343, 404, 430	veş-şikāk [nifak].....	555
ve'l-ḥāşıl maḥşül [kısaca, sözün kısası].....	343	veş-tegalū [galebe].....	449
ve'l-ḥamdu'lillahi [hamd Allah'adır.].....	560	ve't-tīn [incire andolsun]	490
ve'l-ḥubb [sevgiye].....	487	v'ey [ve ey].....	356, 366, 399, 450, 498, 564
velī [ermiş, veli].....		veya	500
-si	380	veyl [vay haline. yazık].....	
ve'l-kā'ilīn [söyleyene]	490	-ün.....	556
ve'l-kalem [kaleme and olsun].....	497	vezīr	
ve'l-kamer [aya].....		-i	448, 502
-i	489	vifāk [dostça bir fikir üzerine birleşmek].....	
ve'l-ḳarḳ [ödünce, kesmek, kat etmek]	338	-ı	498
ve'l-leyl [geceye]		vilāyet.....	398, 399, 417, 549
-i.....	489	-de.....	399, 511, 561
ve'l-minḳār [yırtıcı kuşların gagasına].....	492	-e	437, 459, 527
ve'l-mu'teriz [bir nesneye müteceviz olan, bir şeye tecavüz eden]		-ine.....	462, 469, 526
-a.....	543	-üñ.....	526
velvele [gürültü patırtı].....	331, 536, 555	vilāyet-i Zengbār	
ve'n-naḥl [hurma ağacı]		-da.....	431, 549
-u.....	565	v'īn.....	499
ve'n-nehār [gündüz]		vir-	
-i	489	+se	393
ve'n-nūr	330	-di ...	422, 444, 457, 460, 525, 533, 543, 544, 546
ve'n-şakka'l-ḳamer	333	-diler	525, 577
ver-		+dügi.....	357
-di	493	-düm.....	422
-dügi.....	441	-e	460, 472
verziş [işletme, çalışma]		+en.....	544
-inden.....	385	-miş.....	345, 434, 435, 573, 575
vesā.....	503	+üp..	356, 366, 420, 434, 458, 461, 470, 516, 554
veşāk		-ür	454
-uñ.....	543	vīrān [yıkık, harab olmuş].....	
		-ı	529
		-uñ.....	476

Vīrān	450
vīrāne-niṣīn [harap bir halde oturan]	335
viṣāl [kavuşma, ulaşma, varma]	360
vuḥūṣ [vahşiler]	391, 456, 459, 474, 494
vuḥūṣ u tuyūr [vahşiler ve kuşlar]	474, 494
vuḳūf [bir şeyi bilme, öğrenmiş olma]	331, 442, 488
-larını	356
vuşla [bir şeyi başka bir şeye ekleyen]	517
vuşlat [visal, sevdiğine kavuşma]	567, 570
vuşul [ulaşma, erişme, varma]	
-i	361
-inde	336, 553
-inde	336
vużū [abdest alma, abdest suyu]	496
-dan	375, 500
vücūd	
-a	417
-da	492
-dan	417, 436, 516
-ı	425
-dur	498
-ın	525, 544
-ına	449
-ından	410, 448
-larında	560
-um	468, 469, 476, 492, 494
vücūd [vücut, beden]	332, 333, 448, 492
vücūh	
-la	472
vüdsār	
-ımız	485
vülüc [girme, sokulma]	365
vüs'at [genişlik]	365

Y
---

ya	334, 335, 337, 345, 347, 354, 355, 356, 358, 362, 365, 366, 370, 371, 375, 377, 380, 383, 386, 388, 395, 397, 398, 405, 418, 430, 431, 434, 439, 445, 447, 449, 462, 463, 470, 472, 486, 490, 499, 500, 504, 506, 514, 518, 520, 524, 536, 539, 541, 545, 551, 554, 558, 575
yā	334, 344, 346, 347, 349, 352, 366, 395, 414, 436, 443, 446, 454, 477, 532, 566
yaban [çöl, sahra]	552
-a	412

yābis-mizāc [kuru mizaç]	
-uñ	433
yād [hatırlamak]	484
-ına	561
yād kıl-	
+an	531
yādgār [hatıra]	422, 423, 508
-ı	391, 506
yağ-	
-ardı	391
-dı	411
yağ [yağ]	
-ın	355, 573, 575
yağdur-	
-dılar	513, 557
yağmacı	434, 537
yağmur	391, 411
yağşā	
-da	489
yağzibe'l-emīru	543
yāhūd	366, 500
Yahūdī [Hz. Musa'nın dinine bağlı kimse. Musevi]	348, 349
yağ-	
+an	445
-ar	430
-arsın	563
-dı	358, 388
-dılar	463, 470, 472, 504, 514, 518, 558
- mağa	569
-miş	431, 575
+up	355, 375, 388
yağa [yaka]	
-dan	578
-sın	345, 520
-sında	400
yağın	399, 524
-ında	365
yağın [kesin bilgi]	362, 366, 377, 439, 539
-i	449
-ine	499
yağu	
-lar	463
-ların	470
Ya'kūbvār [Hz. Yakup]	430

yākūt [çeşitli renkleri olan kıymetli bir süs taşı] .344, 346, 347, 349, 352, 436, 506, 551	410, 424, 430, 432, 441, 443, 447, 464, 467, 477, 479, 481, 482, 483, 563, 566, 569
-uñ..... 447	-da..... 550
-le 506	-dan 337
yākūtü ^{pl} levn [yakut renkli] 349	-e 364, 373, 463, 477, 515
ya'lem 337	-ı 378, 387
yāleyte [keşke]..... 334	-in 441, 567
yahñ [gösterişsiz, süssüz, sade] 348, 410	-um..... 336
yalman-	-uñ..... 376, 390, 539, 563
-ur 536	yara .....
-urdu 475	-ları 439
yalman [bıçak kılıç vb. kesici aletlerin kesen ve batan kısmı ağzı veya ucu] 374, 475	-larınıñ 551
yaluñ [yalın] 440	-sı 440
yalvar-.....	yārān [dostlar, arkadaşlar] 464
-dum..... 527	yārānı [dostane] 410
yan	yārdāh [yardımcı].....
-a 523, 524, 534	-ı 471
-dan 549	yāre [yara].....
-ına..... 406, 412, 443, 550	-lerin 515
-ında..... 359, 423, 502, 507, 529, 531, 552	yāre yāre 516
-umda..... 475, 540	yās .....
yan- 335, 376, 429, 432, 488, 564, 573	-ı 542
-ardı..... 339	yaşdı 536
-dı 342, 358, 410, 411, 440, 465, 504, 528, 564	yaşlan- .....
-dum..... 492, 493	+up..... 434
+ınca 413, 455, 499, 568	yaşlıhu ^{pl} -a ^{tt} āru 554
-mağa 519	yaştuğ 500
-mışdı..... 488	-da..... 500
-mışlar 433,	yaş [göz yaşı]..... 479, 515
yana yana..... 508, 564	-ın 452
yañak [yanak, yüzün göz kulak ve burun arasında kalan geniş bölümü, yüzün yan tarafı].....	-ından..... 439
-lar 349, 353	yat- .....
yandur-.....	-arsın 545
-makda 429	-dı 411
-mış 431	+duğı..... 401
ya'ni [bundan maksad, demek, demek isteniyor ki] 335, 356, 397, 486, 577	-dum..... 487
yañşag 401	-mış 434
-ı 401	yatağ 518
yapıl-	-ın 518
-mış 401	yāve [saçma]..... 400
yār [dost. sevgili. arkadaş] 330, 351, 352, 354, 357, 366, 377, 378, 387, 390, 397,	yavuz 408
	yay .....
	-ın 527, 536
	-ıyla..... 574
	-ların 528
	yaylağ .....

- a 523
- yaz- [düşünceyi sözü özel imlerle ya da harflerle kağıda geçirmek] 523
- +ardum 336
- dılar 343
- ıldı 447
- ılmış 346
- ınca 346
- mişler 346, 383, 399
- +up 527, 530, 545
- yaz [yaz mevsimi] 418, 431, 525
- yazı 525
- +lu 333, 336, 364, 527
- yla 545
- yazıl- 525
- +anda 400
- malı 403
- miş 365, 368, 384, 426, 440, 551
- ye-[yemek] 524
- diler 505
- +düğü 563
- +meden 465
- Ye'üc 518, 531
- yed [el, güç] 337, 345, 461
- yedî [yedi sayısı] 338, 346, 358, 362, 382, 385, 386, 396, 437, 438, 440, 466, 488, 489, 522, 528, 574
- yedi başlu [yedi başlı] 398, 552, 560, 574
- yed-i beyzâ [Musa aleyhisselâmın mucize olarak gösterdiği beyaz ve parlak eli. Bu tabir mecaz olarak keramet ve hârikulâde haller ve meziyetler hakkında kullanılır.] 375
- sında 378, 490
- yedi gök 532
- yedi iklim 525
- üñ 575
- yedi yüz yigirmi [yedi yüz yirmi sayısı] 346
- yedür- [yedirmek] 525
- eler 500
- yef'alûn [onların yaptıkları] 451
- yef'kahûne [anlamak] 358
- yefûhu 386, 524
- yeg 578
- yehdüne [hidayete ulaştırın] 490
- yehîmûn [şaşkın şaşkın dolaşmak] 333
- ye'kaddesü'r-remlü 468
- yek-pâre [tek parça] 346, 352, 506
- yek-reng [tek renk] 488
- yel 500, 522, 526
- ine 568
- ler 388, 578
- yel- 525
- e 478
- +üp 522
- yel'anillahu 500
- yeldir- 525
- up 406
- yeltekîyân 344
- yelücü 524
- Yemen 519
- yemîn [sağ, sağ yön] 391, 395, 489
- inden 392, 556
- yemşî [yürür] 560
- yenâbi' [yerden fışkıran su kaynağı] 565
- yenfa' [yarar sağlayan] 543
- yentûku [konuşurlar] 497
- yep- 525
- di 362
- yer 426, 440, 441, 460, 529, 552
- den 401, 412, 480, 533, 534, 576
- e 410, 416, 470, 491, 493, 500, 515
- inde 528
- ine 391, 441, 443, 497, 512, 515, 525
- ler 458
- leri 465
- üm 471
- yerâ'ayın 529
- yerekân [sarılık hastalığı] 416
- uma 410
- yerhazü'l-avâşif 502
- yeri 525
- nden 384, 391, 457
- yersiz [uygunsuz, anlamsız] 352
- yeryüzi 525
- n 528
- yerzâ 543
- yesâr [sol, sol taraf] 391
- dan 489
- ında 391, 556
- yeşibû 543
- yesr [öldürmek] 556
- yeşerün [alışveriş] 497

yeşâ'üne [dilediler]	566	yıldız [Güneş ve Ay dışında olmak üzere gökyüzünde görülen ışıklı gök cisimlerinden her biri]	359
yeşca'	543	-ı	342
yeşil	367, 474, 475, 523	-lar	516
yeşil şancağ		+lu	455
-larum	476	yıllar	486, 548
yeşil yaprak		yi-	
+lu	474	-di	409, 462
yet-		-düğüm	409
-di	424	-meyen	491
-er	537	-yeler	489
yetefecciru [çıkar, fişkıtır]	506	-yem	549
yetefekkahüne [fıkıh etmek]	358	yigirmi dört [yirmi dört sayısı]	444, 463
yetim [babası vefat etmiş çocuk]	487	yigitlik	460, 478
-leri	452	yil [yel, rüzgâr]	363, 460, 466, 522
-i	340	-e	444, 450, 461, 478
yetiş-		-dür	478
-mez	417	yil-şifât	466
-üp	473, 474	yine	381, 386, 522, 533, 568, 570
+tirmek	500	yir [yer]	
ye'tiyekumu'l-'azābu	530	-e	331, 364, 391, 483
ye'tlubu's-şulha	560	yire geç- [yere geçmek]	
yetmiş biñ [yetmiş bin sayısı]	489	-mişdürür	331
yetmiş iki [yetmiş iki sayısı]	347	yit- [ulaşmak]	
yettebi'uhumu'l-gāvun	333, 485	-di	381, 556
yettehizüne	377	-diler	510, 523
yetür-		yitür- [ulaştırmak]	
-di	441	-di	354
yevme [gün]	481	-diler	464
yevmi'l-āh'zab [ahzab günü]	530	yok [bulunmayan, mevcut olmayan]	366, 385, 389, 410, 478, 544, 561
yevmü'l-ħaşr [ħaşr günü]	366	-dur	331, 333, 396, 400, 548
Yezdān [Cenab-ı Hak, Allah]		-durur	331
+ī	330, 555	+luk	356
Yezdānī		yok	
-den	389	-idügin	410
yez'kurūnu'l-lahe [Allah'ı zikrederler]	557	yol	390, 399, 435, 462, 561
yıgıl-		-a	379, 398, 448, 490, 532
-dı	536	-da	377
yık-		-dan	550
-dılar	514, 518, 558	-ı	417, 423
yıkıl-		-ın	385
-dı	411	-ında	456, 458, 477, 536
yıl [sene, 408 günlük dönem]	345, 380, 468, 487	-lara	382, 401
-da	338, 547, 548	-ları	571, 573
yılan	423		
yılan dillü	569		

yol-	-i	359
-mişlardur.	Yüsufvâr [Hz. Yusuf gibi]	567, 571
yoldaş	yut-	
-ıyım	-dı	559
-ıyum.....	-mış	378, 399
yoğ [bulunmayan, mevcut olmayan] ..	yütâku	543
-a	yuçtı.....	531, 543
yöñi yit-	yutmağ	
-di	-a	399
yu-	yuyıl-	
-dı	-mış	400
-mış	yügür	
-ya.....	-mezdi	401
-yup.....	yügrük.....	401
yud-	yükseklik	
+up.....	-den	401
yudrikkümü'l-mevtü	yümn [uğur].....	556
yudur-	yüreg [yürek].....	
-alar.....	-i	440, 446, 465, 515, 563
yuğnî [gani kılmak]	-in	349, 420, 541
yuğlak [yaratılmak]	yürek.....	435
yuğşâ	-ler	416, 439
-dur	yüri-	
yuğtâ	-di	532
-dur	yürü-	
yuğyihâ'lezî enşehâ [onu inşa etti hayat verdi]490	-di	532
yuğyî'l-mevtâ [ölüleri diriltir].....	-diler	537
yum-	-r	391, 399, 413, 430, 455, 465, 552
-mazuz	-rin	471
yun-	-rken.....	370, 406
-dılar	-rler	368, 527
-dum.....	-ye.....	528
Yunân [Yunanistan halkından olan kimse veya bu halka özgü]	yüsebbihüne [tesbih edenler]	332
-ı	yüz [yüz sayısı]	336, 345,
yunfehu [üfürülür]	346, 353, 359, 435, 465, 470, 477, 493, 536, 546	
Yünus [Hz. Yunus].....	yüz [surat, cemal].....	363,
Yünusvâr [Hz. Yunus-gibi]	366, 396, 407, 435, 457, 471, 479, 514, 546, 547	
yurd	-den	393, 397, 576
-ı	-i	356, 364, 378, 403,
yusqavne [içirilir, sulanır]	411, 444, 457, 465, 467, 548, 563, 565, 569	
yusminu [ıştırmek]	-in	527
Yüsuf [Hz. Yusuf]	-inde.....	473, 528
-uñ.....	-inden	393, 409,
Yüsuf-cemâl [Hz. Yusuf-yüzlü]	412, 422, 432, 441, 442, 450, 473, 485, 547	
-e	-ine.....	343, 452, 455, 465, 504
	-ini	380

-inüñ.....	411	zāğ [karga ve kuzgun]	379, 409, 419, 469	
-le	435	zāğal-başaru [göz şaşmadı].....	332	
-leri	416, 539	zāhid [aşırı dindar].....		
-lerin	393, 524	-lerüñ.....	513	
+lü.....	446, 455, 524, 576	Zāhid.....	514	
+lüler	348, 446	zāhidāne [zahitçe].....	372, 376, 388	
-üm.....	405	zāhir [ortaya çıkan, görünen].....	341, 360, 548	
-üme.....	471	-de.....	420	
-üñ.....	387	-e	558	
yüz biñ [yüz bin sayısı].....	396, 457, 546	zağm [yara].....	428, 434, 436, 453, 515, 537, 550	
yüz çevir- [gösterdiği ilgiyi kesmek].....		-ına.....	454	
-diler	514	zağme [vuruş. yara].....	369	
+üp.....	336	-si	444	
yüz şuyı [yüz suyu]	502	-sin	454	
-n	363, 366	zağmnāk [yaralı, zahmzede].....	435, 541	
yüz sür- [yüz sürmek]	407	zā'if [zayıf olan]		
-enlerüñ.....	479	-e	480	
-mege	435	zā'ifü'l-bünye [zayıf bünyeli]		
yüz ur-		-den	469	
-dı	574	zā'ifü'l-ḥāl [zayıf halli]	398	
+up.....	578	zā'ir [ziyaretçi]		
yüzi açuklar		-ler	492	
-uñ.....	548	-lerinüñ	479	
yüzin yerlere süre süre	382	-en.....	429	
yüzleri yere düş-		-eleri.....	427	
-miş.....	416	zāl [saçları ağarmış, ihtiyar]		
yüzli		-in	334	
-lerüñ.....	410, 440	zālām [karanlık. zulmet].....	425	
yüzmek		-ü	560	
-de.....	385	zaleme [zalimler]		
yüzüm elüme al-		- nā.....	486	
-dum.....	434	zālīm [zulmeden].....	373	
		-e.....	361	
		zamān[zaman. çağ. . mevsim. süre]	335,	
			337, 343, 352, 353, 356, 357, 360, 365, 369, 384,	
			401, 424, 440, 445, 451, 453, 457, 458, 462, 466,	
			468, 469, 474, 476, 480, 486, 487, 490, 492, 498,	
			510, 516, 517, 547, 549, 560, 573	
			-a	368, 536
			-da.....	376, 389, 470
			-dan	338, 435, 471, 554
			-dur	410, 471
			-ı	488, 522, 561
			-ından.....	529
			-uñ	336,
				351, 356, 361, 415, 448, 460, 475, 485, 493

Z

zabt it-	
-miş.....	474
zāc [göztaşı]	
-ı	397
zād	519, 539
zādehu'llāh [Allah ziyade eylesin, artırsın]	341
zafer.....	493, 513, 531, 538, 539, 540
zafer-bārgāh.....	532
zafer-peyker	
-ine.....	531, 538
zafervār.....	556

zamāne.....	351, 368, 454, 494	-dur	347
zamāne-fām [zamane renkli]	368	-ı	374, 511, 549
zamā'ir [zamirler]	496	-ın	549
zamm [ekleme, arttırma]	387	-ına.....	338
zamīr [gönül. iç.]	360, 576	-la	347, 508, 564
-ler	377	-ları	495
zamīrā		+suz	330
-nuñ.....	515	zebāne [ateş yalımı].....	501
zanbağ.....	506	zebāneş [onun dili]	496
zannī [zanla ilgili, zanna dayanan].....	554	zebān-ı Pehlevī.....	472
- ne.....	531	zeberced [zümrüd cinsinden ve onun kadar değerli taş]	352, 387, 460, 474, 488
zanniyyāt [zanna dayanan, kesin olarak bilinmeyen şeyler].....		-de	403
-la	450	-den	467
zānū [diz].....		zeberced-āsā [zümrüd-asa]	
-sına	454	-sı	387
zār [perişan, ağlayan, inleyen. inilti]	339,	zeberced-niyām [zümrüd-kılıç kını]	474
388, 416, 425, 432, 442, 464, 470, 472, 482, 484,		zeblü'l-kelb	
487, 509, 519, 527, 538, 544, 556, 560		-le	410
-ı	509	Zebūr [Hz. Davud'a vahyedilen kitap]	354,
-um.....	477	444, 445, 471, 494	
zār zār	519	zecr [zorlama. eziyet etme].....	
zarfu.....	451	-le	476
zarrāfū'z-zamān [kederli zaman].....		zehera'l-fesādu.....	554
-ı	460	zehr	524, 528, 530
zarūret[zorunluluk]	450	zehr-āb [acı su]	434, 530, 541, 573
zāt [şahıs. kendi]	521	zehr-ālūd [zehirli]	527
-ıdur	565	zehrā [ay gibi parlak olan].....	
-larından.....	554	-yı	444
zāt [şahıs. kendi]	521	zehrālūd [zehirli]	541
-ıdur	565	zehr-āmīz [zehirli]	549
-larından.....	554	zehre [çiçek].....	
zātū'l-burūc		-m	492
-a	397	-si	530, 543
-dan	368	zehrīn şaç-	
-ına.....	511	-mış.....	507
-ından.....	448	zehrīnāk [zehirli]	517
zātū'l-ekmām		-inden.....	397
-dur	565	Zeķan.....	550
zavāhir [dış yüzler].....		zeķān [çene].....	
-e	470	-ı	416
zāviye [küçük tekke. köşe]	331, 377	-larınıñ	526
zebān [dil, lisan, konuşma]	331,	Zekerıyyā [Hz. Zekeriya]	462
337, 347, 367, 390, 397, 413, 435, 453, 467, 475,		zekıyye [tahir, pak kimse]	
476, 479, 480, 481, 494, 496, 501, 511, 515, 516,		-si	365
525, 526, 527, 549, 551, 552		zeķkāhā [tezkiye etmek]	498

- Zelîhâ..... 567
Zelîhâvâr [Zeliha gibi]..... 429
ze'l- necvâkum [gizli konuşma]..... 531
zelzele [deprem] 331, 557
-siyle 558
zemân 531
zemherîr [karakış]..... 529
zemîn [yer, yeryüzü, dünya] 331, 352, 384, 424,
488, 493, 517, 518, 527, 531, 536, 560, 561, 577
-de 390, 392, 404, 511, 557
-den 408, 490
-e 368, 544, 556, 577
-i 410, 475, 493
-ine 441
-üñ 403, 487, 511, 562
zemistân [kış].....
-üñ 476
zemzem [Kabe yakınında kuyu. bu kuyunun kutsal
sayılan suyu] 479, 559
-de 331
zen [kadın]..... 355, 377
Zenaḥdân 549
zencebîlâ [zencefil]..... 565
zencîr 381, 470, 505, 560, 573
-in 430
zencîr-keş [zincir çeken].....
-lerinüñ 550
Zeneḥdân .....
-üñ 526
zeng [zil, pas] 529
-leri 538
zengbâr [pas saçan] 398, 518, 571
-dan 432
-ı 556
-la 538
-üñ 519, 538, 539
zengî [siyahi].....
zer [altın. akçe] 348, 349, 371, 374, 376,
378, 379, 380, 381, 388, 389, 399, 403, 404, 405,
406, 428, 434, 465, 471, 507, 512, 531, 533, 556
-le 429, 459
zer-çenber [altından çember] 465
zerd [halka halka örülmüş zırh] 416, 476
-le 399
-üm 403, 409
zerd [sarı] .....
-i 375, 532
zerdî [sarılık, sarı renkte olma] .....
-ni 375
zergar [kuyumcu] 349, 403
Zerḡ 374,
378, 379, 381, 388, 389, 406, 512, 513, 514, 518
-üñ 378
-üñ 380
zer-kâr [altın işi] 532
zer-kemervâr [altından kuşak gibi] 509
zer-nigâr [altından resim].....
-dan 528
-ı 390, 428, 533, 556
-in 424
-ını 533
zer-nişân [altından-iz] .....
-ıyla 352
zer-nüvişt [altın yazılı].....
-i 427
zerrâḡ [ikiyüzlü] .....
-âne 372
zerre [en küçük parça. azıcık]..... 396, 434, 448
-nüñ 449
zerre-püş [çok küçük örtü]..... 382
zerrîn [altından] 341,
345, 348, 349, 358, 368, 376, 403, 413, 426, 446,
455, 465, 470, 471, 474, 475, 512, 516, 520, 522,
528, 532, 533, 551, 556, 571
-i 381, 434, 476, 488
zerrîn-âlem [altından sancak] 516, 559
zerrînc .....
-le 403
zerrîn-celâcil [altından küçük çanlar].....
-dür 466
zerrîn-ḡabâb [altından-hava kabarcığı]..... 348
zerrîn-kâr [altın işi].....
-ı 428
zerrîn-külâh [altından külah] 426, 511
-a 575
-ı 567
-ları 534
-larımuzâ 526
zerrîn-küleḡ .....
-ler 533
zerrîn-na'le 571
zerrîn-raḡam [altından rakam].....

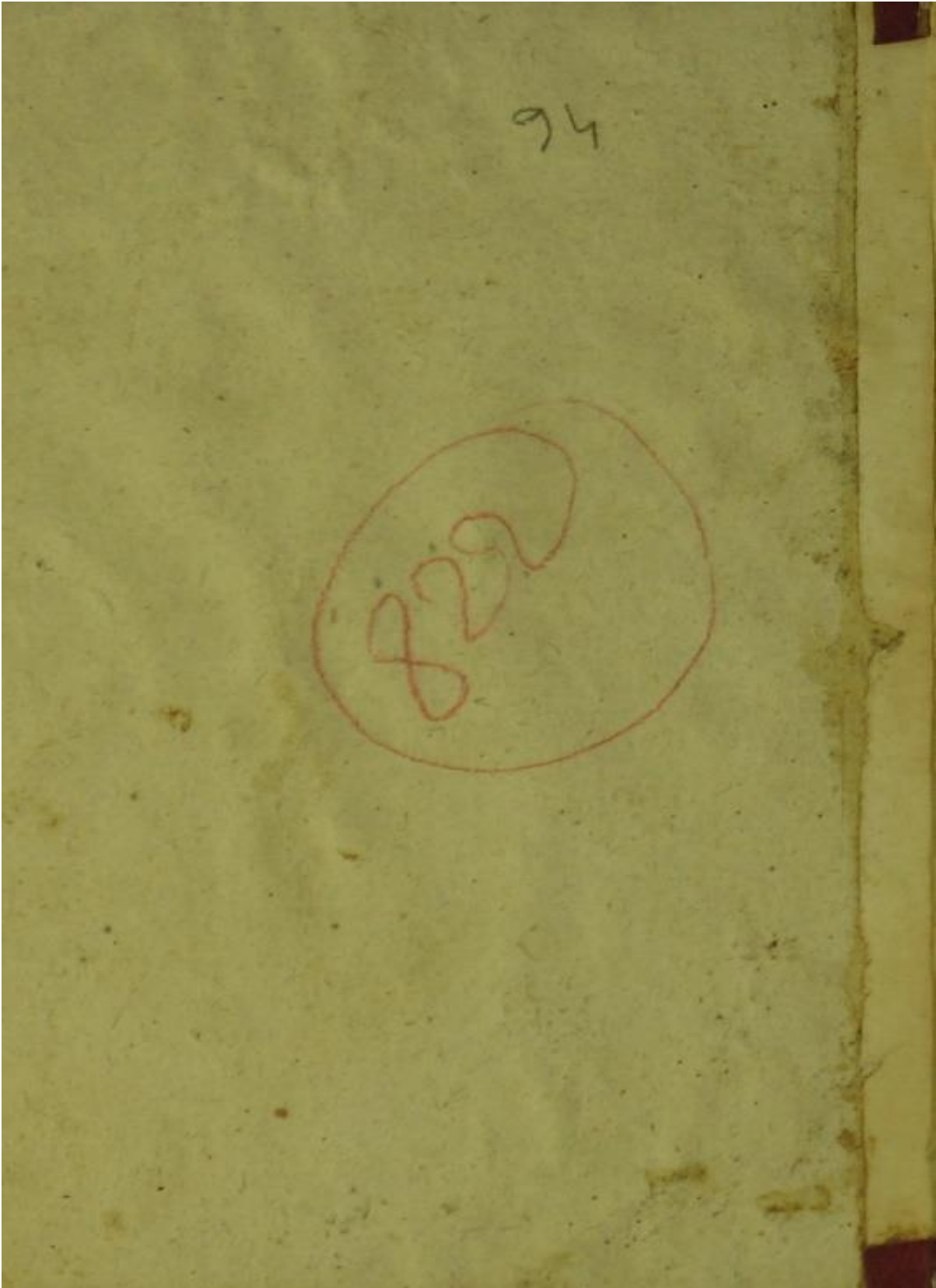
- i 475
zerrīn-şehri [altından şehri] 345
zerrīn-tâc [altından taç]..... 520
zerrīn-zümrüüd-fâm .....
-1 522
zevād [azıklar, yiyecekler]..... 537
zevāde [ziyadelik, çokluk]..... 519, 537
zevāhir [dış yüzler] 364
-ine 437
zevāl [yok olma].....
-e 479
+lüsi 392
zevāyā [açılar, köşeler] 403, 511
-sında 470
zevķ 414
-inden 398
-ini 472
zevķ ü şafā .....
-da 495
-dan 495
zevraķ [kayık]..... 381, 382, 384, 468, 492, 519, 525
-ını 384
-lar 443
-ları 382
zevraķ-nişīn [kayıkta oturan]..... 385
zeyn [süs]..... 433
zıll [gölge] 386, 387, 390, 414, 418, 420, 457
-in 565
zırh [zırh]..... 534
-lardan 466
zīb [zinet, süs]..... 433
zībā [güzel, süslü]348, 406, 407, 427, 441, 444, 494
-nuñ 369, 377, 417, 421, 475
-sı 447
-sına 526
-yı 419
-sını 337
zībā-bünyād [süslü bina]..... 394
zībāķ [civa] 353, 402, 403, 506, 519
zi-çeşm [çeşme sahibi] 373
zih [kiriş].....
-ler 568
-lerden 466
zi-hecr [ayrılık] 516
zihi [ne güzel, bravo] 332, 562, 577
zıkr 458,
467, 468, 483, 490, 493, 499, 503, 530, 555, 557
-en 557
-i 379
zil [yumuşaklık] .....
-le 448
zillet [düşkünlük]..... 531
-den 460
zilzālen [sarsıntıyla] 558
zīn [eyer] 533, 552
-i 553
zīnet [ziynet, süs]..... 450, 565
-i 443
zindān 383,
419, 505, 508, 510, 526, 549, 550, 562, 564
-dan 511, 516
-lara 526
zindān-ı Zenahdān .....
-a 566
-dan 571
zinde [diri, canlı, güçlü, kuvvetli]..... 357
-nüñ 396
zinhār [sakın]..... 517, 549
zīr [alt, aşağı]..... 459,
513, 552
zīrā 370, 403, 405, 511
zirāat [çiftçilik, ekincilik] 375, 496
zīr-bār 519
zirih 521, 534
-ler 532, 542, 568
-lerinde 468
zīr-pā .....
-larına 423
zirih-püş 572
zirve 368, 426
zī-şur [şuur sahibi]..... 402
zi-terk [bırakan] 496
zīver [süs, ziynet, takı]..... 345, 349, 371, 384, 471
ziyā [ışık] 403
-sı 437
ziyāfet 410
ziyāret 440
ziyāühüm 368
zuhār [ok yeleği].....
-in 460
zuhūra gel- [meydana çıkma]..... 437, 531

-üp.....	487	Zührevār [Çoban yıldızı-vasıflı].....	380, 463
zulemât [zulmetler, karanlıklar]	431	zülâl [berrak, saf] .355, 362, 386, 393, 507, 517, 565	
zulmân [karanlıkla ilgili]	384	-ı	564
zulmet [karanlık]	355, 362, 384, 396, 425, 501	-inden.....	431
-de.....	331, 353, 354, 377, 379	zülâl-ı Tesnīm.....	394, 395
-i	343	zül'-celâl	
zulümât [karanlıklar]	354, 356, 366, 384, 388	-i	575
-a	355, 362	zül'-enyâb	492
-da.....	357, 468	zül'f	397, 398, 407,
-dan	354	418, 419, 420, 421, 422, 432, 446, 483, 484, 508,	
-ı	369	523, 527, 534, 538, 539, 544, 549, 550, 564, 566	
-uñ.....	360	-ine.....	568
zunûn [zanlar, şüpheler]		-ini	568
-ihum.....	554	-üm.....	509
zulzilû [sarsılmak]	558	-üñ.....	420, 422, 423, 538, 542, 544
zûr [güç]	398, 403	Zül'f-i 'ayyâr.....	571
zûbde [öz].....	501, 517	Zül'f-i dil-âver	
zücâc [cam, şişe, sırça]		-leri	571
-de.....	438	Zül'f-i dü-tâ	398
-e	447	zül'-Faḥr	369
-ı	346	Zül'-fıḳâr [Hz. Ali'nin meşhur kılıcı]	551
+î	350, 438, 440	-umdan.....	474
zû-fünûn [ilim sahibi, fenlere sahip].....	333, 485	-ı	572
-a	415	zül'-iftihâr	
zû-fünûn-şıfat [ilim sahibi vasıflı]	504	-uñ.....	369
Züḫal.....	400	zül'-itibâr [itibar sahibi]	354
Züḫal-medârı	400	zül'-kifl [oturma yerine sahip]	341
zühâr [zorla içi geçmek, şiddetli teneffüs etmek]373		+î	465
Züh'd	372, 374, 388, 510, 512, 514	zül'-minen [nimet sahibi]	
-üñ.....	515	-e	413
zühhâd [zahitler].....	374	zümre [grup, topluluk, cemaat]	443, 457
Zühre [Venüs, Çoban yıldızı]	392,	-sinden	331, 501
395, 410, 431, 436, 443, 444, 455, 457, 465, 472,		zümürüd. [zümüt].....	367,
483, 546, 564, 567		374, 387, 399, 460, 474, 476, 488, 522, 567	
-ye.....	465	-de.....	403, 565
zühre-ceb'în [Zühre alınlı].....	395, 465, 546, 564	zümürüd-fâm [zümüt renkli].....	474
-üñ.....	472	-a	399
zühre-cemâl [zühre yüzlü].....	444	Zümürüd-nigâr [zümüt-nakışlı]	367
zühre-'izâr [Venüs gibi-yanaklı]		-ı	520
-ı	392	zün'nâr [papaz kuşağı].....	517
-ları	483	-ıyla.....	514
Zühre-pertev		zün'nârvâr [zünnar gibi]	346, 376
-de.....	436	züre'fâ [zarifler, zar,f kimseler]	429, 494
zühre-ruḫsâr [zühre yüzlüler]	410		
zühre-ṭal'at [zühre yüzlüler].....			
-lardan.....	446		

TIPKIBASIM

[Diyarbakır Nüshası – Demirbaş no: 822]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اللَّهُمَّ شَيْءٌ
 شَمَلِ أَعْدَائِي وَمَرَقِ عِدَائِي وَفَرِّقْ
 جَمْعَهُمْ وَقَلْبَ تَدْبِيرِهِمْ وَبَدِّلْ أَسْمَاءَهُمْ
 وَخَرِّبْ بَنِيَانَهُمْ وَفِصْ أَعْمَارَهُمْ وَاسْغَلِبْ
 عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَخُذْهُمْ أَخَذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ
 يَا قَادِرُ يَا قَادِرُ يَا قَادِرُ يَا مَالِكُ يَا مَالِكُ
 يَا مَالِكُ إِنَّكَ مَلِكٌ مُقْتَدِرٌ يَا دَافِعُ الْكَلْبِ
 وَيَا مُعْطِيَ الْعَطَايَا يَا أَلْفَ

دَفْعِ الْبَلَاءِ اجْعَلْ بَدْعَاءِ ادْنِ سِتْرَ أَوْقِيهِ لِي
 وَبِكَ شَيْءٌ يَا أَلْفَ دَرِيهِ لِي مَجْرِيهِ

MIKROFILM

ARSIV NO 822

93

بئرا نذر صكره ماه مهر خسا زركا بن او بدی اول شاهك
 قمر و از كه حشره در قیده بنك او جهان سرور روی افكندك اولوش
 همیشه پذیر چشك كبی ای ماه سخی كوندن كونه و راستوی الله
 جمالك اوزرم التك كیبی شاهم كوندك كوندن يك استون باد هم
 كل ترکیبیل اید ب صبا به نه یلكو اندی كللك بورا به
 كشتیوز لم اكر امتز سكرن عاز مشرفا یلكوز بر كوكلك وار
 قدم رنجه قیو زرك نوله شاهم سنكدر بنیده خانه یاد شاهم
 چراغ مه كه مهرك پرتو بدو كیجه لرنكیجه سی ذرویشا او بدو

اكا كدر انروجن اولشد نامور
ندی هود هدایدی هدی مور

DIYA TAKIR
 HANEH ID
 AS KUTI
 il No. 7
 XV

بئرا نذر صكره ماه مهر

بنم شاهن بافتلدر بوتهباز • شکار از دبخه قاشی بوند پرواز •
 مبادی فوه اوله فرست بناری • واره بوداغ حسره لاله زاری •
 روان رخسندن اندی یاد کبی • ز فینه سایه شمشاد کبی •
 الف قدی سیمین ذال قلدی • اوسروک پانیه خلخال قلدی •
 زمین اوستند جرح اوب فلک و • سماع کیردی یکی ماه رخسار •
 صنوبر کبی الچوب نیاز • ایاغ اوستند در دیر نمازه •
 تجلیدن دوق عالم کلدی وین • یکی بیت بر برینه قلدی سجده •
 زهی وخت که اندر واحد ولدی • که هو مجود اولوب هم ساجد اولدی •
 تعالی الله زهی نور مطهر • نه خوش مسجد اولور الله اکبر •
 اغاچلر طور دیلر صفقیامه • که یونی بزدی اوبدی امامه •
 شهید دن وار ب طاغلو خنوعه • سجوده ایندی هم کوکلر کوعه •
 جو قلدیلر کوعی و قیاسی • بری برینه ویردیلر سلامی •
 ایکی ناز اهل عزایدب نیاری • بری برینه قلدیلر نیاری •
 سلام اولسون بونکه کبی نمازه • که جبریل الاچتر انده نیاز •
 چو ختم ایدب دعای و تنای • ایندیر بر برینه مرحبایی •
 یوز اوزب کعبه کبی هر کجاده • طواف ایلر دی بر برین صفا دن •
 نظر اندکده کور هی شاه لیسک • بر این ایکی شاه اولش بر این •

در کتب معتبره
 در کتب معتبره

با شوزره القویوب شمشاد کبی • یوزاوردی بریرینه باد کبی •
 یکی زاغبری برینه مرغوب • ایکسی دخی طالب یکی مطلوب •
 برسی بی اقلیمک پناهی • برسی یکی عالم پادشاهی •
 کلاهیک ایرش فرق ماهه • یوقومیش ماهی بر زرین کلاهه •
 یکی مزان نوزدی الحیاه لی • بری برینه کونترش جمالی •
 بوید اندن اول بویدن هویدا • یکی اینه در بنفش پیکدا •
 بری شغوک ارتش بغری یاعین • بری پروانه دن یا قش چراغین •
 بری کل بغلش سدی لرنند • بنفشه وار برینک کلرند •
 بری اولش بودینا نک بلاهی • بری برینک اولش متباه سی •
 ایدرک بر بلاهیر کوند بیک • بلاهی یکی بردن ویردی الله •
 برینک نارحسینی ناره دوغوش • بری اوچماقدن انتر حور دوغوش •
 حسنه رخس فلک رفتاری • خارج المرکز کبی سیر لیدر کن رجوع و •
 کخارین قمر رج بو یوزون دخی طوع ایدب ضمیر منیره کراول •
 بیدر تمام وکاه کیوان و بهرام کلدی افراییدی • یوناه شفق خورش •
 و بوهار اول خلقه بکوش عجبدر که • بنم شامه و اول کونش یوزون •
 لباسندن هله بر شاهه بخرز • شفق لری کید و کندن ماهه بخرز •
 عجبدر کم بنم شامه دکلسه • فلک قصر نخی شامه دکلسه •

ماهه کلدی
 یوزدی

کند خلقه سینه تاب ویدش **•** اجلدن تیغه زهراب ویرمش **•**
 دخی کلنک کلکون طوفیال **•** باشندن ایاغه آل او سننه ال **•**
 ارتمش اهدک عشقک بفری باغن **•** او یارمش حسندن روش چراغن **•**
 لشکار از دجنه اوچش بازکی **•** قناته بوکش کلور شهبازکی **•**
 چونکه حسن کل خسار باد پای باد رفقا و قوه نسیم پنا را یله **•**
 اول پر بوردن جدا اولوب بر زمان کندی اجر چرای کوزدی ا **•**
 اوغرن اوغرن بختسز راه و در زانه دزدانه بوللری نگاه ایدی **•**
 شهر بیدارک جانب قبیلسنده بر بختی د بدار و پرتو انوار کوزدی **•**
 شغشعه عالم تابندن اتش طوهر موسی کبی طاع و طاش بقیره **•**
 ما نمش و لمغه افتابندن الماس کبی بحر هوا چالقمش ایدی **منظوم**
 کوزرگون کیدی نمش شیر بهار **•** اورمش نوردن کوز کلورده خرگاه **•**
 چچی چوکان اورمش کوز کله اید **•** کوز لک طوبن اغدش سمایه **•**
 قنغی بابیلده صیدا اتماله جانی **•** کوزرش ایکی عنبردن کمانی **•**
 طقوز قاة چرخه اورمش طاق ایوانه **•** یدی قلیمه اولش حکمی فرمان **•**
 او کبچه پیلدن اینمش شه هند **•** پیاده هب او کبچه سرو سندن **•**
 بنوب بریدی باشلوا زده هایه **•** سوار اولش کلوب باد صبا یه **•**
 کوز بجه بر بری قلوب خندان **•** هوالودن صنوبر کبی لوزان **•**

91

سوار ایدب شاهانه کرو فرود ورت و شوکت و سلطنت ایله دکا
 بند حسنک فرزان لری صفی صف پیاده و سلطان عشقک دیوانی
 بولک بولک پای انس پیلند فتاده اولوب زلف دلا و لری و
 زنجبار سر و لری سمند مشکین و کند عنبرین ایله دکا صاغ و
 صولندن تشیح خاطر و تفریح قلب فاتر ایچون **کلام منظم**
 کیم ایچوب کای ابر و لری ایله کند آویر و مشکین بولر ایله
 شکار صورتند کاکش باغ بهار و تماشا فی دشه و کوه سار
 ایدر کن اتفاق بولدی بر حرم سینه زار و مرغزار جذب بهانه
 ایدر کی کم حسن دلفراز و فاوناز له ترکستانک غزال خوشبورین
 دام کوهستانده شکار و اهوتی قانندن اطراف دشتی لاله
 زار ایدب ناکاه دل نامرادک چشم بیماریه ایراقدن بر کرد
 مشکبار و عیار تو تیا عیار تو تیا وار کوزلر حقی کبی عنبر باد
 تو زوب تو زوب کوز ایدر خط دلبر کبی خسار ایچنده
 بر اهو کوزلوقیل من سینه کونیر قوار صحرا ده بر اهو یی تجحیر
 خد کندن پلندک اولش زهر پوش نفک اهو سپر ضالمش دی بردوش
 ایسه المشاکی دل کوبر ماور قوشمش دو الفقاری ازدها و
 دسوزنجبار و زب باد ضمایه لجام او زهر دهان ازدهایه

هواده شعله بیکان اولون شمع • اولور پروانه و شوق شکر کا جمع
 ارب کوشینه اوزنی و تیر • سماع ایلر دی میدان ایچره تخیر
 دمندن آدمی یا قضاغنازه • یلان دیلو سکولرد و نری فارم
 کند اولشدی ایکی بلبلور بهار • بود و د و ب پروینکی ازدها وار
 خذک سبز تک تازه سرو • هلاک اندی کور و ب بک و نری
 کور نری هر طرف چشم غزاله • چمنده فانو بیجان کبی لاله
 شود کلر جانور لر کشته اولدی • که عرضک طول و عرضی نسته اولدی
 قزل ارماغ ایذبجر سیاهی • دکرده حنجره دو شمشه عیماهی
 اندن آهسته آهسته عزم قصر وصال و سراج اتحاد وصال ایلی
 اول و ضلک بار کاهی کلش دکشاده مهر و شنای اوزنه اولدی
 و اولد خرکاهی باغ صفاده غیر اشافی و ستنه قورلدی منظوم
 پر بلرحت اوزب خوش چکاره • صوکی قدیلر اولجیمه ساره
 ایشدی قبه و افلاک خرگاه • که بو منزلده لغشاملرینه ماه
 هسایه هسرایدی دشت و دغ • هرک خرکاهی و مهرک اوتاهی
 راوی ایندراول کیمه زلف عیار سن مشکبار له دل شهر باری
 یوسف فار اولجه کفان و زندان زغندان خله ص ایدوب
 کون کبی تاج زیر تر و قرور قیاییمین ایله هر خذک زیر تر بغله

کذایبر

90

بختیون زرم او لو توبنا زاری همی کرد با طوار الا در ترازوس سپهرت
 انجمن زهره کرم اتمش دی بار بار که نقد عمر تو قوند مشری وار
 سکر میزان کلمش بو سف وار که کج انجمن زلیخا محرکاه
 جهان وصله کونی کی مجسته شب فرقت کی هر غصه بسته
 سحر دن طوری اول نور الهی ز مرد قبه نک زرین کلومی
 کند اتمغه مسکین بو لور ایله شکاره جقدی اول هولرا ایله
 کهستان ملکک آهولرا ایله خن صحرا سی مسکین بو لور ایله
 شکاره عزم ایذب شهیناز کبی او غمش التون اسکف باز کبی
 سحر دن هولر و غزال معین لرا ایله سیر کفسار و شیراز عزم کاو
 اید و ب یا بنجه ناز و تبسم طنا ز باد پای بهمان بیانه لرا ایله **منقول**
 صبا بیلینه اولش لر سوار کل ز کین کبی باد بو کاره
 کوزی هولرک مسکین کندی ینه صالیدی بلنک و بر بندی
 سنبل هولر کندک زلفانی بر چین و کمان ابرو لرین کشاده کین ایوب
 کندک صالیدیر زلفینه چینی کمان ابرو لر اچد یکر کمینی
 کمانک کوزی ابرو سنده زهلر بلنک اول قور قوه ن کیدی زهلر
 دهان سکه هولر گرفتار رقیب اعزینه دوغش نیت کم یار
 کورب هر پیری بر مسکین غزالی سکه اغیار دوغش ایدی مای

عقباتك دار القرائن قرب ذوق اينسندن وان لفظ الجنة غير
 براي و دعيم جنبها اينسندن لهم فيها ما يشاؤن و لذنا خير بيد
 برد و ايند بر كلزار جان برورد زكه شهايم فوجاه نسيمندن
 عمر ابدي وليحك دك و جياة و نسايد نسماة عنر شيمندن جياة
 من مدي نخر من النفاة در عترة باقيلتك ساق بزوم اراسي
 و سقيم نزم شر باطهورا و شرب شافلينك جرعه روح
 افراسي من كاين كان مزاجها كاقورا اكر اول بار قديم سكله همدم
 و نديرا و لوب منزلك اول مقام كبري اول فروح وريحان و خيد
 دعيم ديوب و فاي برصفا اول رياض دعيمك ضوانته و باغ خلد بيك
 باغبانه بزمامون مين و طاب و سبرين او جوب حسن بري جمالك
 امريله قصر و ضالي بزوجهله تزيين و رشك حور العين ايند كرم
 سكر جنب جود يري بال و براجمعه و مدرة المندهج ن اول باغ
 زاغه او جماعه استدلين باليت لنا هذا فافور فورا عظيمه ددير
 اندن حسن كلرخسار نسيم نباري سنبل زار باغ عذاره و زلف
 عتار كوندرب دديكم بزوجه هندا طرا و لري ايله زندان رخندان
 وار ب ذلك سلاسل و اغلال و قيد و بندن كو نوز تر و دوست
 آتته سوار ايد ب يارين قصر و ضاله كو نوز كلام منظوم

89

انوار کلاز بپشت انار و مرغزار تازه بارم و ارد در که نفعه
 شمالي و رتجه زلا في نوحه روح القدس ممدجياتي و نوحه
 انوار اشک مفرح ذاتي عندليب کویا ليله هر طرف کویا بر روضه
 دارالسلام و هر کففي فيها فاکهة و التخلقات الاحکام در هر دو
 شکوفه داراي زينت نوبهار ايله بر سمنبر سيم اندام کبی سخن نمرد
 سمين خيام و بارگاه فلك قام اديب ترکسان خور قامرات
 الطرف في تحت الخيام در اول جنت فرد و سلك ينابيع انباري
 و منابع چشمه سازين مصدر و قرة و يسقون فيها کاسا کاسا
 مزاجها زنجبيل عينا فيها تسمى سلسبيل في مدير مخصوص
 و طلح منصور و ظل ممدوده شرا شنایي و عين روشنایي
 ديگر سلسبيلک آب رقي و چشمه کوزک بوزي و بوي بن
 ماء مشکوب و نهر مرعوب مرور و عبور ايلر که سوز کوش
 مفسر لري اول زلال روانک تشنه بيا باني و شراب طربون
 آيتک کاشف اسراري اول چشمه جانيک حضر کوياني و آب
 جوياني در اول جوي بپشت و در اياض بپشت و کوش سرشتک
 او زرين قصر وصال و سرا برده و اتصاله زرين بر موعده ديدان
 رحمانی و مشهد نواز براني و ارد در که اهل ايمانک نعم الداري و منزل

وفادلوئی ایله عمل اییدی • ای تروهری بوکی اجزاء ازین •
 عشق لعلتک و سندن بخون نایتمس • دایم نان و فک حقن کوزدن •
 صاد قلو و کوی یارک ایتمیله بد و کوی پروکیدن عاشق لاله عربت •
 افتخاری بو مطلع دینی و عقی دیواندن اختیار بی بواکی مصالح •
 ایدی • **کلام منظوم** • ما وفار از کان کوی ایاختیم •
 خدمت مردان کوریم کور اخیتم • شهر و ده نام شریفی و فامت •
 سکه کوی دیر کی پرچما ایدی نندن مهر و وفاد ستانی کتمز و یلند •
 بو شعری لاویزی ترک اتمدی • ما قصه سلکند و دارا نتواند اینج •
 از ما بجز حکایت مهر و وفا بجز بر کبی اول شمع جمع بزم صفا و چراغ •
 بزم اهل و فاحش و رخسارک منزلت دل شهر یارک اول چاه و سف •
 و زندان تا سغه اسیر زلف دوتا و گرفتار دام از دها اول •
 اولد و غین سوز زبانه شمع و اولد کلویانه یانه سولیدی •
 و حرارتله کوی کلوی کلوی تقریر ایلیدی که حسنه قند لکجه صفت •
 در و نند غمزه اودی ایندی و بر دنی بال میری یا نمش برده کوی و د •
 سیاهه بر ایندی و فایندی ای ماه زهر جبین و ای فتاب خاطر زمین •
 خاطر عاظمه کوی خوا طریله و زکار خود تله فاترانه کم بنم بنام •
 باغ عذار و ریاض بوستان رخسار و ده کلش دکشا و محی بر صفا •

آد... و محمد بنده سکه و صاحب قرانی که با دند اولدی و سیدت
 صداسی عالمی طبطلو اولدی * نه شیرین سولای ساز اهل سازیک *
 سکر کم بوسلک دند رسی ازک * لب جانان بزورک جانانه بکنر *
 سوزک لذت بولش جان بکنر * زهی صحبت که بزم معرفت در *
 زهی مجلس که روحانی صفت در * جلوساتی حضرا ولا کونید داور *
 نه سولیر چنک و نای و نه چلر عود * راوی لیدر سلطان لمن الملک *
 الیوم و دیان لا تاخذن سنه و لا نوم چونکه سلطان عشقک سلیمان *
 صفت رایب و الا سنه هفت ایللی جا کر و تحت اللوا سنه انور جتی سخن *
 اندی خطا و رفینک صاحب سکه و خطبای و جرح برینک سکا خطای *
 عامه و انش و ملک و تامة و اهل عرض و ذلک رکابند حلقه کوش و بیکر *
 عاشیه بره و شر اولوب عالم المستور الیال و مرفه الحال ایدی الی *
 دل نوان کم زخندان چاه ز قند مجوس و اولد ارخرند احوالی *
 سوزاخ چاه کبی مغلوب و معکوب ایدی حزن هلال ابرونک اولد *
 اسکالودن قاستی دال و افتراق و مهر دن اولد ماهک احتراقی کمال *
 اولش ایدی اخر الامر شهرد بیدارک کل یوز لولونیک و باغ رخسارک *
 نوکس کوز لولونیک بر چشم و چراغی ستر و سوزیک هم باشی و تاجی و هم *
 یوزی اغی ایدی قانون مهر و فاده کامله و قاعده الکریم اذ اعهد

دگر ایدی تیغ شرعله بوزین آوردیلر و دست ابله طومار عمر
 ذردیلر و لهیتدن نفس تمار ایدی باشلومار اکن ستم الحاکم
 کیر مشر تاسر د و نوب کبج مغارده و دهلیر و خارده بر یو باخ
 سو سمار کیر ش ایدی چر عشقک دیر مار کیر نردن سلسار و سنک
 حواد تدن سر کرفته و زار اولوب اول عدودن آدم و حوانک
 انبقا من المق و جهنم جاوییه صالموع استدلیر نیارکد بور جیم
 خوف و حراسله پریم اولوب هان مجز افتقار و توبه و استغفار
 غیره راه خلاص و طریق مناص کور توبه دود اهله من عفا
 و اصلح فاجر علی الله آیت شفیع و پناه و اعظم الخطایا عاربه من
 یطلب الصالح حکایت سعذ و تر جرم و کناه اندی سلطان عشق
 دخی قلم غفران و رقم سفیره عنوانه نفسک صحیفه و سیناتی
 دفتر حسنا هدیته نامه و فی لغفار لمن تاب و تواب لمن آمن
 و اناب الیه توشیح و تلویح ایدب منظر صفا الذنوب و مصدق ستر
 العیوب اولغی عند الله تواب عند الناس صواب کور دی بیرون
 عدل و حکومت و انصاف عدلت ایله سلطان عشقک اوازه تبلیل
 سلطنتی و صدای کوب و سطوة و هیبتی کوش آسمانی بر طین و زمینی
 و زمانی بر ناله و این ارب هر ولایت خطبه و جهان باقی آله

82

لشکر و سوار اهل دینک نفره یزاد و کبر و زمره تکبیر ندن صلوات
 او بر کس شیطان کبی منضم و کزیران و کریان اولوب هر بری این
 الملاحق و این المفاصل و این المقر فکریله چاه طبعه خن
 کبی نماز و هوا و هوسه غول بیابان کبی کذب پنہان اتمک اوردی
 اولدی اما دغای سیفله عشقده نصره شاه لاعاصم الیوم من
 امر الله موجیبله باعلاء الصوة اینما کنونو بدگر که الموقند علیله
 منادی بتدبیر تبعاه نوحی و ارحمہ انش بار ایله اول قوم بخاری بحر شرح
 کبی لقواما انتم ملقونده و نوحی از دها مضا هر تلفظ ملنا فکون اولین
 جمله سن تویدی و نطع میدانه برعبله اوبلیرین اوینایدی مجل و جود
 حصا سیاهله فناء جناح المنذیرین ایتی ثبت اولدی و طومار
 نابود و خود لرند مذاد دوا هله فاصبحوا فی ديارهم جامعین علامتی
 عنوان قلید کبر زمان ویرین فقطع دابر القوم الذین ظهروا الحمد لله رب العالمین
 اوازه سیله طولوب و سوار جناح من خرد ما عندک خلوت خانہ
 و هر ایچند بزوب جاده بولوب عشقک اشکال آتشی و احوال آهنی
 برله کردن و کوشی زنجیر و سلاسل و سینه و دوشی بر طلقه و طراطل
 او کچی منادی لر اغن بمشی مکبا علی و به اهدی امن بمشی سوتا علی صرا
 مستقرم دیو عشقک سینه استکا هنده کتور د بیلر چرکه قابل هدایت

ایدی اول طرفدن نفس و سوس دخی شیاطین حق و ناساک
 هییاکل عجیب التمثالی و نماید غریب الاشکالی ایله بر طرفه جزائر
 محیطک نمک سرو ماهی بدلمری و بر جانبد کفسار فلک از در
 دم استخوان تنگری ایله نواز قضا کی و در دن حرب لرله عالم سوز و ناز
 تیغ نسان ایله سخن میداند اتش افروز اولوب ابرو کلری بایدیلر
 و اور قلیخا و قلیز قالدی که کوشور و یوقلور و جنبش و زکاد و زکوة
 رایه دین سزگون اولوب هنالك ابتلی المؤمنون حکیمه امر ایگ
 و زلز لو زلز الا شدیداً زلزله سیه اساسه دولت منزل و کرم نظام
 مملکت متغیر و متبدل اوله ناکاه بشاره دلفریب نصر من الله و فتح
 قریب و بشار المؤمنین یا محمد یا نبی کوش هوش سلیمه مدد ایلر و بشارندم
 حواس الجنه و طاهر حصارک در کیم لرین دولت قاهره ایله فتح ایلد نفس و ملک
 الذن قهرله الدیلر نجه لغاه و مردم و حقد و حسد بلیس صفت کورکرت
 او چوب قلعه دن اشاعه ضالذیلر و قلاب شرعک قلابی هیتند دن بگری
 من کسرکاتم حرم مستنفره فریت من قسور باش قور قور مغه دور شدر
 کبند ماغک ایچ قلیعه دور شدر بس عقلاک دلا و لرلی تکبیر جلیل و توحید
 تملیل ایلد عشوه توغنی کبند ماغک او سندن مهر فیرن علم کی و خشان ایلد
 چترها یوزنی قور دیر و او کنده الا ان نصر الله هو الغالبون نو بر اولدیلر

شکر و سوری

86

سوار است و ظفر در کابنه بیکر نضرت زهناور رهبر اولوب سیر
 محذره و صفوف مجسده عینندن یمن و اقبال بلسان عربی مبین
 مناجی و منادی لقد رضی الله عن المؤمنین و منیارنده بفریح قال
 تذکره و ذکرى للتقین دلیران شوق غیرت همت کزین میاندریند
 حلقه حلقه بند و عشق و محبت کمندین کره کره بیوندا یدب نغمه لردن
 هوای طویلری آسمانه اغدر دیر و قلعه بدنه صواعق اشوب ایلله طلور
 یا اغدر دیر نقاب اهل ذکر و نقاب اصحاب فکر کنگه اندیش و الماس
 مراقبه دن تیغ و تیغ ایلله هر شام و صبحگاه الذین یذکرون الله
 ضربله کاه تحت تراون نغمه سازلون و کاه روی هولون سنک
 اند از لیلله دیوار لرینک کیمس سقفسها که مخازی و کیمسین صحیح که
 موازی اندیلر اول قلعه و خیرک علی وار قوس قویار دیر ق
 طراقه و طوب و منجینق ایلله زلزله و قیامتی و قوم کفار کتوت
 قویار دیر بوسوال و نوب اوزرم من القلوب الی العنق توالی
 تنک و تار ایلله و تنالی لیل و نهار ایلله برینچه روز کار دیرایی
 شفق کبی قان روان اولوب شدت ضربک تفت و تابندن و میدان
 جریک حراره افتابندن جرح دوار تنور کار زار کبی کرم اولدوغ
 کورق تیغ مرتیله نور فلکی قریبان و کاه و حکمتابه و زمینده بریلان امتس

سیه رو و ملعونین ایما تقفوا بر وجه ایله بغض و کین و عداوة
 اهل دین ایدیکر که دعوی خلقتی من نار و خلقته من طین ایندیکر
 القصة اول غضبک بمشوق نامور و جعنا من الجهاد الاصغر
 الی الجهاد الاکبر حکیمه نفس و سوانک قلع و قمعینتیه بالاستسنة
 جداد و استنای شدا بر ساعت سعده لله الامر من قبل و من بعد
 دیوب دولیتله عزم راه و غریب جاهد و فی سبیل الله ایدیکر
 آز مدینه کلوب بدن قلعه سنک سنکی اونر بر تیدی بر عشق
 جهانسوزک رکاب هایونجه اولن دیوان لر قلعه بدنی طوق
 نفر لوله حضار وزیرین کمر لوله دوزخ قوشاد و بر کنار و
 فحارک سر و کارنی کار زار ایدیلر اول صبحدم که قلعه نیکونک
 دستم قلعه کیری و حضار کردونک قهرمان دیری طوز ابقا بله
 شامک درواز لرین زمینیه برابر و سواد ز کبارن شعشوعه
 تیغ زرکاری ایله سخر اتر ایدی اول سخر عشق جهمان کبرک کورن کبی
 کردون سریری و مهر مینرک زرین اعلام فی نظیر یاسمان کیر و
 اوازه و وان چندنا لهم الغالبون قبه و کردون بیوسته اولوب
 لشکر کفاره قوشوئل لک کافرین من عذاب شدید نوین چالدیلر
 اول قوم جتیه و خاب کل جتیا ز عیند هیدین طال دیر بر لمان و عشق

85

وعداوة كل ليرين اطهارا وحصن بدينه محصن واستظما اريد به
 وظنوا انهم ما بغتتم حصونهم وواقفهم ظنونهم فساد
 زماندن ومفاسداهل شرك وطغيانندن ظهرا لعناد في البر
 والبحر فكيف يصلح العطار ما افك الدهر چونكه سلطان عشق
 اول عبك وطاغوبه وعندك اهلا لاهوتك خبرد اشدي تحت
 ايا السنه اولان سرور لير بند و نصحت ودلا وكره استماله ورفق
 ددي كم بركه عين عنايت مرجماني وفتح ونصرة بزدا في برله شول
 ضرب الله ملك سياه ووجد الله فلك باركاه فركه قطع سبع شياذ
 غلغله تكبير و مردن بر صدا وحصار ز مرد زياد و كوله و كوس
 نصير و مردن بر شور غوغا در صدامت صفو مردن تر لير حبال
 براثر وضربت سيوف مردن سواعوه نار اشتعال بر كترين شررد در
 عساكر نصرة معين و ما ترا جابه قرين ايله ميدان والصفافه در
 انا لخر الصافون وعرضه و ذكر وطاعه ده عاينه و انا لخر
 المسبحون كثره عداد مردن در با صفت متمتع العود والاحصاء
 و اقل اعداد من غلغله كبري اكثر من ان يحصى و نفس يد خوكم ان
 النفس لامارة بالسوء در بر بولك قوم غاق و فجار فساق ايله
 مره و اعلى النفاق و مره و ابا البغي والشفاق عاقبت اوله المعبرين

ضاعته نفس سبعی کبر و عرو و نخوة حرض و هوای شهوت ایلله
 شیر زیان و بیر بیان کبی بالایناب والا و الاظفار و الاسان
 یانته بزولک دیود و اهر من فی عد که چهره و مر جو قری ختم لغت
 المله محتوم و جبین بی بخود لری ذاع شقاوتله مر سوم که رین
 سک صفتان آدمی سروی آیین وفا و مهر کجی
 هستند کونای بدی چند در صوم آدمی ددی چند
 و صولنده نفس مہمی من بیمه الانعام و الدواب بالقرون و الادنا
 برجه شکم پرور و مبتلا هی خوار البقر بند و دنیا ی غدار و
 عبد الدرهم و الدینار جہه و عاصیلرند مر قوم که **منظوم**
 انکر که تو بدینی زهره مردم اند و وجهه و قاصیلرند
 و در و ناصیه سنده مر قوم بیشتر ی کا و خری بی دم اند
 پس تو اتر اجبار و نکا ثار که سلطان عشقک سمعنه ایشدی که
 نفس با سپاس و نواس جتا س ایلله قافله اجناس مختلفه الالوانی و
 نسناست مختلفه الاشکال و الا یوانی ایلله ترم و تجلد اید و بھرنه
 دکلو که اول مختال فخور و ختال کفور ان الکافرون الا و عرو
 دیک بغی و عداوت طبعیغه طبعیلرندن دور شقاوت جبلیه
 ذانرندن مجرور اولیوب بلجوری عتو و تقور آخر اولطغیان بخلی

84

قازان سوردی اریز علم سینی کوی کوی چکامش ولاله زارک
 قزل بایراقلو کوند لری صحرالرد یکیش ایدی زاوی ایدر اول صبحم
 که من زین علم مغرب زمینک لشکر انجم حشم تار و مناز
 و سلطان عقلم لواء نابت قدس نکونسا رانیدی اول خیر سرور
 انجام و خرد مسرت فرجام دن عشق عالی جنابک خطب انامیا
 لک الرقابی نبر اسماء اوز لندی و سکه و سخن مالک الاخراب و الاثقا
 ضربخانه جهانک تاز لندی امرتدی که شریک بک برج مینا سر
 رکن اساسند خراب و حضار تنک در وانه و معلوم قواعد
 بنا سندن زیر تراب ایدب اول کلشنک سروهار دن غیر یا اعی
 طور و سینه و جویبار دن ارتق نه او تو ریزه یو سر قومیل اول
 جا بندک نفس ناقص الدین و عجوز فی العابرین ده سلطان عشقک
 اولیر و کوی کوی تو فر سپاه و آوردی فلکه صغیر بارون کافک
 دیار عقله هجوس و غطفله کوی قد و مک ایشندی حوزده
 حکومتک برده و ملا فین و معین و شیاطین دن حیزر سرلر
 ملککی خنار یوق کسار لر سالاری و سواس برر یو ایله هفت
 دو زخک عقارب و حیات و عفاریت و عصا تن جمع ایدت
 نفس اما سحر غضب دنیدی باشلوماره و اژدهای ناره دونوب

دل مجبوری دلیر دها این از دهایه منسا لکی اول قیونک ایچنه
 صال دیر اما حسنه جراحی لردن بر قاج او ستاد صفت آموز
 غمزه جراحی توز بر بولدن دخی اول بحر و حک با ننه کلوب زخم
 خونباردن اول پیکان سینه کداری چکدیر و یاره لینه اوز لریه
 شفا ساز دار اول و طوز لرا کدیر حسنه تبسم شیرین زبان برانی
 شکر دهایه و لریه ایستی تبسم ایله قتل مردم ایتمک و بر حسته و دخی
 اولدیر تبسم نیه تبسم ایدری **نکارون بکر خنده قتل مردم کرد**
چو کشتش که مراد بکش تبسم کرد دار الشفای خندان تفریح قلب
 خرب و ترویج جان فکیر ایچی جوهر جانله حقه دهان ایچنه
 تربیه بولش مفرح کیز و جوارش د لپندیر ایله برکاسه شیرین جالون
 الوب دل بیمارک سربالینده کلوب یا قورقمانینده لعل فام جوهر جانله
 اول شراب جان بخششی دل ناقونه صوری **و تبسم کسان خنده**
 زنان مقامنه دوندی اولدم که مجاهدان طبیعت و مبارزان قوی
 نزه داران اشجار و سواران بنایه و ازهار لاله عرصه و منکام
 بهار و هنگامه میدان مرغزار ده رخس هوا یله ککر وون عمار
 و قوش صایله باد رفقا اییب تیغ سو سندن لسان سربانی بولم
 ایبه سیف یازلمش **وزبانی جبری و عمرانی ایله شمسه لاسیف لادو**

83

بوشیخاری جریبید زبانی • شکر خلوایم دیر زایکاتی
 رخک مران ای آینه خسار • بوضوح او غرو سندن صفای
 پس حسن سراقاز ناز طنازک اول تیراک زهر امیز و مفرح ملال
 انکیز کلماتی ایله یوردی کم اول نوجوان بر زمان اسیر جا ه
 زرخدان و مبتلای بند و زندان ایذب عقل تا جداری زلف طراز
 ولایت زنجارده چارنجه چکوب گرفتار دیار چینه ایلوب
 بردار اید ز اوی ایدرا زهار باغ رخسار و بنفشه زاکلش
 عذار ایچده چشمه لب و میان ترخشان و زرخدان و غبغب
 سیم خام آینه فام دن مند سه حکمتله دوزلش بر چاه و طلسم
 قدر تله رسم اولش بر رصدا گاه و ار ایدی که مرضد جاسون شهر
 و مرقد با سنان ماه و مهر ده طول و عمقده فیلسوف عتک فغی
 ایرتمن و حکمت ار سطو و اوله طوبک و همی کر شمز ایدی غمز و کینه
 سازک کشته لری و زلف کمنداندا زک اوچینه اول چاه ایچده زندان
 و گرفتار بند بجران اولوب محنت زنجیر کشدنیک ناله واقعا فی
 زقن یارده و فاینلر سر کون چاه ایچده مایلر و اتق فرقت
 دل تشنه لینه سوز خانی سر کوه چاه ایچده مایلر دیوال قصه
 غمز جلادک برنجه سرهنک بیداری حسنه سنیا ست کا هندن

اندي اندن نازايتدي اي فردوس جنتك تازه باغي و گلون كه منده چشم و باغي
 صوبي باك سن اي سروازاد • ايشنزه امنوكه دسته شمشاد •
 كركه كعبه كي اوله مستور • جمالك كعبه سي چون اولدي پرنور •
 قداك لوقده خوشدرب حيران • حياة حضرتن اي چشمه و جان •
 اولورسن كعبه كي كرسيد بوش • قبله اوله ادم حلقه دركوش •
 ملكدال اي خوب هر دم نياز • طوزالو قرشوكه صف صف نياز •
 اولالو كعبه كي يوز طوبوكه • وزالو بيلك بر كره قيوكه •
 هر ايشون اولورسن كعبه • آدي وار كند و پنهان در اذن •
 كاكه كيمياي جان كوكده • جهان اهلندن اولينهمان كوكدر •
 انچون جيد عياد ز مكرم • كه استر بيلك ايله صومر ميرهر •
 انچون وصلنه قربان اولور جان • كم اولور بيلك بر كن عيد قربان •
 دوتارن هر چنده لاله و نيزام • نديمك داغ حسرتدر سراپنجا م •
 كوكه هر خار در ميل و وفاي • يوزي اجقلرك اولر حيا سي •
 اولور كر اصل باغ ارمدن • باشي طشتره اولور سروك چمنك •
 دل اولدي چون بيفتنه هر كادن • ز بازن چكدر اخر قفسادن •
 استدم بن كه بر شير چكا انكس • اولور سن كوزي هور و تجيز •
 چرخ حدنك پروانه سيدر • بهاري حسنتك ديوانه سيدر •

3. بزرگوار

82

داوی یذرمکر کم حُسن پری رخسارک ناز طناز آد تو بردایم
 دنوازی و هاسایه تو بر سر و سرافرازی و ارایدی که قامت
 طوی رفتار له قیام قدی رُوح رواندن و شربت شیرین کفزاره
 طلوع کلاهی چشمه چاندن خیز و میر بر شرح دلاویز و شیرین حرکات
 شور انگیز ایدی که نغمه عواصند بیک دم لرزه پستان و هر پستانند
 منظر مکر بوز بیکه قافی و ارایدی کتاب حُسنک معلوم شیوه و نازی
 و باب عشقک مسئله اموزی و اهل نیازی ایدی او کجبه حُسن
 نازین ناز زهر جبین اختیار دن خلوة منزله دعوة ایدی
 ایدی که ای دایه وای ماهیبد مشری پایه بوکون اول باب دولت که
 بزم او ستمه سایه ضالوب چلستند و اول نثار سعادت که
 آسمان دن اوز روزه ضالچلستند معلومد که کند و کلر دولتی
 زرد و حقدن مفتوح اولان رحمت قیوسن سدا نیکه قانون عقله
 مطابق و نه قاعده و نقله موافقت پس هُنکام فرصتی غنیمت
 و ایام رخصتی غنیمت بلرب دل جرجی کتار چلک و سیند جراحیلین
 هم شکر و هم نکه اکمل کوکل مرادینو حاصل اول نالمرادی مرا که
 و اصل اتمک بخدر دیو اول غنچه دهانک اغرنه دل صوفیست
 بر زمان قبل و قال و امتحان یوزدن اغرنه ارایوی بیخه دور و لومثال

عالی و ناوق اول حیرتد طاقتی طاق اولوب همین الغراب تالایطاق
 من سنن المرسلین مسلکنا سالكه و منسلکنا ناسک اولوب کرچه کم القدر
 لیوم الشده ذر اما اذا انقضت اللذ لم تنفع القدره اخر قضای عری
 لسترچینه و یزدی عزیمتی مغرب زمینه طوئجه ناکاه بجمه کماه و طالع
 سیاه عقلم کدر کاهی زلفه کیننه دوشورب اول دریا صفت
 لشکر دوزخ خضرده دام شبلیکه دوشمش ماهی کبی زلف سیاه کت
 اول کوه کوه اغنده گرفتار و حلقه دوزاغنده بستلا و زار اولدی باقی
 لشکر اوله نکامه تیز بازار لقلون کورمیل و مرد و یزدی الاله الادی
 هان عقلمک دوه دلائی کبی سرکرد انلی کند و یه قالدی **سئل**
 بچه صاحب کله ترکه ایدنیاج • کدالریخت و تابی قیلدی تاریخ
 جواب تیغ کجیدی سینده سندن • یوزدی پاک اندی عالم کینه سندن
 متاعن قوریدی بازار فانیه • چوریدی جمله وارن یوق بهارمه
 وجودی بونعه وارن هیچ ماندی • اجل خضره اولدی بوزجینی اوتدی
 قارا یا زوالله بازوب بناتق • فلک لرد و یزدی طومار حیاتق
 کسن هر حکمی چورن تیر قضا دور • سپر حکینه اول تیرک دصادور
 اجل جاه دی طومور دوسکا کین • نه ما توردس باشک قیدین بی سکا کین
 دغادر رقع ایدن بونجه هرایی • الاوزر طومور دایم د عالی

نگوینا و اولدی آسباید پادون * د رخت سرگون کی صیادون *
 مکارون ماتم ایچون طوندی پای * که کیدی فاره لر زلفهک لوانی *
 زهر لراغلیوب قان المیعجون * صیغینی نوع چوزدی ماتم ایچون *
 لواء دولت اولدی جون نگوینار * ماش قالدی لشکره علم وار *
 هاندیم ان افسون ساز و حیلله باز روی هوادون شاهن بافتلوی *
 باز لر و شمشازها پر وازلر ایله دک مرع جان نفسک لیکن برکتوت *
 کبی قابونپ کتور خیرایشان هایوتلر نه بک ایندی حسنه حالک *
 حضور نه کتور در چونکه عقل ناچار تقابلت روز کار و تضاریف *
 حکم پرورد کارک اول خالون کوزدی بلدی که مقابله کاه اخذون *
 کاه معطی و مقابله کاه نصیب و کاه مخطی در بلدی که اطرب *
 تاخذ و تعطی و المعترض لها قد نصیب و قد یخطی در اما قصدانندی که *
 بهر حال تک و ناموس غار ایچور اهنک کار زار ایله الموده فی طلب العار *
 خیر من الحیاة فی الفار اما وهم فی سهمک اوله قول و حذر دن و خوف *
 حطرون زهر سی چاک و جهره سی همزک خاک اولوب لایعضب *
 الامیر و اناجی احب الی من ان یرضی و انامیت قولیلکه عازم *
 و من تفکر فی العواقب لم یشجع وان کان من خصمه انشجع فکر لیه فارم *
 و جازم اولوب من صبر خیرا الله و من هرب نجاه الله و دردی عقل

فچن اولجی مجرده سوزان وانشده فروزان اسمم بتم نظر مند
 انی ایان اولوب دیوب اولجبت قونقلی و دانه و فلفلی حسنه ناز
 رخسارنه نورانش عذارنه بخوراندی هماندم انی بری بیگم
 روی هوادن بری و از بر اچوب ایردی سپاه عقلمه قارشو بر
 رخسار کلکوز سوار اولوب میدان جماله کیردی حسنه ضاحله بدن
 هلاک کمان سازد لوبه ترک تیر اندازدن کومش قبضه لوبه رسکین کمان
 و غمزه دلاوردن زهراب ترک ایله صوارش بر تیر قضای کاب
 الوب چنبره هاله و کردون ماهه خایل و کونش برج قوسه بار اولدو
 کبی **کلام منظوم** تجلی اندی صانکه هاله دن ماه
 یا خود کوز کوفدی برج قوسه گاه اینوب قوسه قرح صان مناره
 خائل اولدی بللورین حصاره انار دی غمزه لوبه خدر کبی
 کما هو ایدار سلا نیله جنکی طغوز قلغانی جرحک قلوب بر
 اسد بر جینه مریج اندی صان تیر اول کمان ابرو اولان افسونک تیری
 و خذنگ سحرک تاثیر دی دلک قانلو یورم کن صد جاک و بیجان زهر
 الود ایله زخمناک ایذب شده روزگار دن اول سرو سبزه زاز
 یاب کره چون ابر بهاری و اسب صبار فایزه روی خالک نکر سار اولوب
 فنکاد از باد سرو جو بیازی **کلام منظوم**

80

خون سیاهاه طولدی و یقین بلدی که عساکر عقل اول جنود نطف
 فروض بنی الله ظفر هیرد که اکثر کلاه معادلت و قالدونک مواساة
 وجدال ایاک و معاداة الرجال در لایب معنای من حاصم بغیر حجة
 فقدا عظم الخطر و فحوی من قائل بغیر نجه فقد اکثر الضرر و الضرر
 موجب علیه ترار فرار و احتیاط قرارا یو بچیک حسنتک حالی اول ملوک
 حجابی مژاندن ضیاء ملال کورب پیاده وار اول شاهک ایاعندک
 باش اورب دینکم ای دل آرام روز کار بود کلون صوبه ده
 نه دکلو لعبت مازی وارد کرکه بر بولک کند باز لوه کند و کنی شهامة
 و فرزان لرونک طرح فیل و آه ایندور س که سنک کوه قاق
 هزاد ملک نژاد کند بری زاد ادلو برهای هایون بال طاور
 باغ جمال و ارده رکه مطلع جمالتک بند و طالع ان باش که انی دارد
 بر مصرع در و مخالب محو و خیر کلند خونی اسند و لطافه که لایق دارد
 بر حسن مقطوعه ملک قافک صاحب قرانی و میدان مصافک رتم داستا
 لشکر عقله نه اسنر سپاه حسن ظفر بولور و نه عت کرد له اندن غیر
 مکسسه مظفر بولور نیم یاغدن اطباء حکمت و دار الشفاء قدر مرتبا
 لوندن سنجاع تمجله بر ورش لولش و افنا بجماله قرش و تعین
 اولش غیر فامدن قرص بنفشه کبیر حبت مسک فاسم وار در که

چقا جاق کر زیله دوکه دوکه نرم اندیر شه شب دیکدی چری
 مشرقه اعلام دخانی شقه اجدی رایح شام صنوب چیر شاهی
 صالیدی خیمه و بار لوالر سزگون ساخو نکونسا اول کجه
 زلف کندانداز بر بولک هندوی کین سازله قر اول صور تنه
 شیر وانه روان واتکری التده شمع شلبستاندن نهان ایدوب
 باغ رخسارک سنبل زارنه چیچ اولوب قوم زنجبارک
 لشکر عقله بر شیخون اول صحنک سوس و بنفشه لرن عرصه لاله
 زارکی بر خون ایدیلد کاه کندمشک فشان و کاه عنبر بر صوجاه ایله
 کله لرن طوبی کی غلطان اندیلر اتفاق اول شنب نسیم محمد یاز
 شماک سرور لری ایله باد پالز سوار و عقله طلعه ظفر بیکرینه
 سردار اولوب کیکاه کلشنه نهان و ضیاح قرشو باغ رخسارک
 اطرافنه روان و دوان ایکن زلفه اول بولک بولک زنجباری
 و دیار هندک کوه کوه جیکلری لشکر نسیم ایله بر کار زار عظیم
 اندیلر که انلا زکند سیاه و بونلر سیمان باد صبح کاهله کاه روز
 اوزره نیلوانترکی چو کدیلاخر زلف مشکباد مغنیر بر جولو تری
 بنفشه و از نکونسا اولوب قوم زنجبارک جمعیته نسیم التده کتده
 سنبل کی تار و مار اولدی و حسن لاله رخسارک بغری اول خیر دن

79

بچه یا صدی یا بر او قرن اندی • چکلمدن کماک بغری قاندي
 رضا بولنده تسليم اتمکجان • قضا تيرينه کوکسن کردی قلغان
 منظم غریو کوش و فیز و هائی و هوئی دار کیر ایله کوش ائمانه غلغله
 وزمین و زمانه و لوله دوشوب غمزه دلیر ایش و قرابان و خدنک
 جان ستان ایله قورق بربسی بیک قیون بر قضاب و یوز بیک
 سرچ نیک الینه بر عقاب تیر و لشکر چو قلوغی هان زواد
 آزا بدرد یوهان بر بچه بنماچی تانار و سحر و فسون او قلمین
 ایچی خچار ایله کتیلرین طاقدیلر بخلر وک تیر و خدنک
 ایله قزل قانلرین قاره برله قاره بیلر و عقل ناجدار اند قلی کینه
 او قلمین قلعه بدن سرور لرنیک ار قالمزده چقار دیلر بو
 طرفدن قامت سرفراز حط استوا بکلرین بر بچه سرونان
 و منتهای قامت و دلنواز بالا قیامت ایله عقلک لواء حمدتی
 طوفی و ارنکون سارا تمکچون علم دبرد ب یورودیلر بخلر وک
 رخم ستان ایله بکلرین چرخ و لواء دولتین سز کون اند بیلر
 الفقه اولکون دل نامور و صبر دلاقر سایش شام ابر بچه ارام
 اتمیوب میدان دار و بیک تف و تابندن و فقره و فقیرک دم سر
 دندن اتش کاروزار کرم و بولاد دایلی اهنکر لری کبی

قايچ باغی کبی غیره قشا جن	بیلو که اکی یزدن بعلاه باغی
چی جوش کبی اوله ارغز دوز	زیره کبی نیک او قدن یومز کوز
بجن دولتله سوز نهک دو نمذو	علمردی بر نص من الله
بو کا حسن قمر خسارک کون یوز لوما هله ری و شهره یدارک مهر فرین	
کلا هله ری و کلر نجه مهر هماندا را فتاب کبی آسمانه دریک کله ری	
وزلف ترکشک لوی ازدها پیکری کو کله چاکله ری منظوم	
علمردی سروجناره	قزل یا برقلو کوندر لاله زار
لوی ازدها پیکر یکلدی	صناس کو که ازدها دیکلدی
نفر اولسندی اول هیبتله بالان	دو کوب کو کسوفی طبل ایلدی آغاق
صاروب باشلاریند قتلو کفندر	علمردی خویبر بیر هندر
بندی صحن محشر کبی میدان	سپر لر قرزد لر اول حشر میزان
صنا جلدی د مور لون اوز قائلر	منقش لر کیر لر پهلوا کلر
اجار ز ریس هر طن کم بجدی	قايچ کلون کرباندر اچار دی
اچوب اغرنی او قلا چکه قان	صوفی یما نور بری المغه جان
قیلور زد اهل بیکد و لوتد بیری	که جان المغه کوزده روزه بیری
قزلار ماغ ایدب هر پشته لردن	قره طاغ یعلدی پشته لردن
اقرب قان اغری د وندی یلایه	اچندک کلر خونین حسابیه

طیغی

78

دیکلیدی برد خوش لاجوردی • جمای فیروشن اندی تاج زردی
 لوی نور پیکر چون کونیدی • علمدراشه زربین تاج اوردی
 بینه صور نالرا اندی سراغاز • دلکاو نینه لردن ویردی واز
 دمور طونلر کیوب زربین کلر • علمداری باش قالدردی شهرلر
 سوار اولوب قوضاج قائلر • پلنک و پیره دوندی بهلولنلر
 بر سحر کم حسرو حس خنک زربین زین • و بر کستوان لعل و جواهرلر
 تزین اتمش ایدی و سلطان حاور زمین اعلام زربکار فی قلعه •
 چرخ برین ده دیکوب حرکت عزم تازم هفتقدین ایش ایدی
 طوفان کارزار و سیلاب تیغ ایداردن قان ایرماغی شویله •
 طامش ایدی که فلکله طقوز قاة جنبندن ایش ایدی تا جدار
 قلیچی باغی کبی غیره قشاعر بلنه ایکی بردن بند ایدب و حمیت •
 کندن دولت کمری کبی حلقه حلقه پیوند ایدب از پای تابرق
 دمردن میل کبی پولاده غرق اولوب دل شهر یاری قلب لشکرده
 پناه و صبر جگر داری صاحب علمه کلاه اندی قلعه و بدین •
 سرور لرینک جوش کبی ارقد لری دوز و حضارتن دلاور لرینک
 زره کبی جنگل ایچن اعضالی باشده ایاعر کوز اولوب عقل نامداره ددیله **نظم**
 دلیری پهلوانی سن جهرانک • شجاعته او قینور داستانک

خوفاً من إحتيال عدوك اليك فاطنك بسيف الله في ايدي الولاية
 وقد نصرهم الله من سمانه وسلطهم على اعدائهم فكم من هالك هلك
 تادي فكري واسقط في الذي اختصر وصيرج السلاح اشهر وقتك
 عقله ليرغم دلك بك اول حطه دلك بكي قاسم خير لونا مه سن و
 قرا جيلك لاله سي بكي خوفاً و هكذا من اشدي امر ايدي كتم
 رفع ملال ايجون محاسن قور ديلر ونعم تو ابعيله صحبتك طشتر
 سور ديلر لشكر ظفر بكي احسان وزر و ميم و نجشتر مالك
 اقا ليم ايدي قرع عين الكرمير فيما يعطي مقتضايه و مستر
 اللثيم فيما ياخذ اقتضايه غني و فقير كدا و امير تاسي مروح
 اعطيك خرائن انوار الهية سندن و كذونك دفاش اسرار
 غير متناهية سندن انعام عام ايدي قومنه طريق سندا و سلك
 ارشاد ايجون يا قوم اتبعوني اهدكم سبيل الرشاد ديوبان
 محييم ظفر باركاه و معسكر نصره بنا هندن كو چوي عسكار حسنك
 او ستنه يورودي و شهره يدارك كاش يمارن و باغ خساراك
 بنفسه زارن حط مشك بار بكي معبر غبار بره يورودي **نظم**
 چي طوزي شهرار حسن ميدان كو توردی ايدي كوك بر چرخ قلعا
 زر هلكيدي شفاف و منزه عالم جلدی زر كار و مجرهر

77

و الانوار تموج بولاد و امواج قلبك نسا ايله خلقه مكنده فرده
 از دهارك معاني دوتا و هيبت جنكردن ننگك زهرى مقرر
 در ياد در ماد و قلبم زده كى دفاش شفقت مظلومك نقد عمري
 كى خوجه سور كشد زهر اب اجل ايله مظلومك قانى قارش
 و نىخ خونبار و فرا اول ايله صوار لى زدر اگر مخا و مري و خطاب
 و مناظره و سوال و جوابه بر ناي صواب اولمايسته انى اخاف
عليكم مثل يوم الاخراب فاسر عوا الى الجواب قبل ان ياتيكم
 العذاب اگر بوي ايج فتنه نك قلع و قمعند برسد و عاقله نه
 بر سندايله سرد اولمايسته مقرر در كه از زمانه جوق دور لو
 شر و شور و اشراط ساعتد عالمه ظهر ايدب سيلاب
 فساددن طوفان قيامت بر باد اولوب كين فتنه دور روي
 زمين شويله طرلسه كر كدر كه هراشكين يا وي قلا ن دجاله
 مرهيد اولسه ك كدر هله بن سلاه طين جهان ياننده معدور اسلمين
 زمان نظر نه متمدن دور اولدق فراه تومونى و لوموا نفسكم
 سواء استر و بخواكم او تعلقنا سن دخي كر كدر كه ذاة ايجي و خط
 عشوايله تدبير على اوجه العياط ايفيه سن و كيسه و نقد قلبكى
 هر قلا نى و قلا شه اينان نيا سن كره من احتياك على عدوك لشد

ایچون برالچی پراغین کوردی راوی ایندی مکرکم مهره لا ورتک بائند
 دلیر دیرلر زهریر کی هه سیاه و هه سرد رو بر سهندک سیاه
 زکی و زکی نی فرهنکی و ارایدکم صورتی قطران و قیز و شکر
 عبوس قطری ایله شب تین و زهریر کی هه سیاه و سرد رو
 وهم طرارته فوایدی کلبه و آخرا خان و عاشق کی سیاه
 و کوچه و ویرانی گوشه و ماتیمان کی پرد و داه ایدی ادم
 نبی زماندن فالمش حصره یعقوب ایله بیت الاخوانه
 هه نفس اولمش سراي عشقک هه ملری و سز ابرده و حسندک
 محرملری ایله غم دیدک لره اینسی و ماته کشیدک لره جلیستی ایدی
 پس عم دکلیران دور واملی رفیق و حزن ندی هه طریق ایدی نیوب
 حامه و افغی زبانه مار بیچیک میان برطو مار باز و بره دیر
 و هه رود درد و زهرالم نور و لیرین قند و نیاه کی کاغذله
 صاروب بیور دیرای عقل تا جدار اکره رقم صاحب اسرار اسبک
 مضور صفت معراجک دار اولدین نم خنجره و مایخ سس کندوکی
 فکر ایله اولد عواینا الحق و ادعای مطوع که سن ائدک ذکر ایله بن اول
 قضا و غیره و بلا ی ملن هم که تقادم صفو فرده ن تزلزلت الجبال
 و الاقطار و تضادم سیوفزدن ترکک الشتر و اشتعلت النار

واللوز

76

وگاه قول قول علوی بویاندی وحشم و کینه و حقد سینه
 ایله ددیکم ای عقل فتنه سیان و فروباه حیلله نابز اگر شیرد لیر و
 کهن کرک جهانگیر ایسکنه ازدها لره پنجه او رهن وارسلان
 وارسلان اغزنه قرچکچی تحت قورمق بنجه اولور کورم سن
 خصنه پلنک و شکار نه بیدی باشو نمکه بنجه هیبتله وارد و عن
 و نه دست ایله پنجه اورد و عن کورمک اندر سکه برنه طور سن
 دیوب کند و نه سپهدار لرندن مهر خندان زاده لور برفتاب شیر
 سوار و ماه کورون حضاری و ارایدیکم ملک شرفک سالار انجم
 سپاهی و علدار زرین کلاه ایدی امراند کم لواء نوز بیکری
 و درختی ملک منظر جکوب دیار غریب یوروی و شقده زنگارده
 فلک کبری بیروز بوری اندن مهر صدقده شیرو غاکچی
 عزم دشمن اید بپنجه کوندض کور شرد بداره ایردی و حسن
 بر عی خسارک دیوان هما یوننده پهلوان کور دیکم قلیچ یوزنه رو برو
 میراخ ایله طور مشلر و کشت کور چرخ ایله پهلوی پهلوا و مشلر شلما
 بیک سوار صفه صفی پیا ده کچی کور مشلر و فرزانه وار اللری جنک
 اللریینه اورد مشلر اندن شهر بداردن دیار عقلک سر حدنه کوی
 بر غزارده خوه خرمکاهن اوردی و عقل باجرا ددم کورنرک

اولوب ان عبادي ليس لکة علیهم سلطان الامن ابغک
 من البغاوین دیدک غرور سلطانله کوشا تمایلر و قدرت
 اعوذ بک من هزاة الشیاطین دیو نصیحت الیدک و سواس
 شیطانله سوز فی ایشتمد بلیهره و حمله مذک یوزن محراب
 آستانه اوردق یوزلو قدرتی نیازلی کوشرب ناز اندیلر و نه
 دکلو کم کوزن بسته و زاردل حسنه اول غله ملری بردار ایدک
 دیویون جگدم بیلوردم اوز غانک اون وارد یوب بهانه لوق اعاز
 اندیلر الفصه اخرا کار زبان افی و اراکی دیبلو خامه و زهر الو
 نامه لری یازوب سیه مارکی قره یازیلو کاغذ لردن طومار و زور
 زلف تحارک بر عیار ایله بکا کوندر مشر و کندو حایلم عقلک طوائف
 مختلفه الاراء و مملتخالفه الامواجی بله خیمه فلکک صغیر سیاه
 و زوی زمین کوقر خیل و خرگاه ایله سوحد و لایته قدم با همش
 در دست غیره و حمیت بملوانلو و نرک یا ایری یا صندرد دی چونکه
 حسنک اول قره یازوی نامه سنک مهره یارکی مهری بوزد بیلر
 و طومار سیه خامه سنک ازدها وار کوه کوه عقد لردن چون قیلر
 سلطان عشقک اول زهر قائل و کاسه و سم هلاهل تاثیر ندرت
 کوزلی شمع فروزان کبی نایزی و اتش سوزان کبی قره قره تو کونلر

دکاه قیل

ایوب آیتدی کم خیال و قی نام ایکی غلام که بری سلطانک آینه
 داری و بری کوبنده شیرین ادواری دوانلا شهر ویدارک مهر نقشه
 بکران و هر صوره زینبا سنه واله و حیران اولد قلمی سبیدت
 برفاچ کوه بتلین صیو و صو تلمن بوز مش ایدک و بغلر نی کاسه
 رنگ کبی زمش ایدک آخر غیر تله برنجی مغلوك و برای کبی کند و کبی
 صعلوک ایله دار الملک عشقون کمتشلر و دیار عقله اباقه انشلر
 اول و لایسنه صرافنه عرض کوه و اظها جوهر فضل و هنر ایدب
 بری عقل نا جدارک خزیند داری و بری دل شهر یازک کوبنده
 اسراری اولمش چونکه اول غلام ملوک انده خبر لیدن الدق غمره جلاری
 زندان زخندانک برنجی سرهنگلری ایله اول دیار طالدق
 آخر اول غمره دلاق کبی سرورک تیغ زنلر نی سیفله نظر لیدن
 سوز و یلر و چاه زخندانک سیمین ذقنلر نی که آرد بجه قبولر
 قازوب زندانله اورده یلر اسر نیل کبی عمره و نلر یله هوای اعتماد
 واقار صوبی کند قلم هنگام سلطنتلریله مایه استناد ایدوب
 زبان تیغلر نی اینا ندیلر و قوت باز و لرینه سو یکنوب نیشلر نیله
 طیا ندیلر زرتین کلاه لرو مژه علم کبی سرفراز لعله دیک کلدن
 نه قول سحسانله علم قابل و نه قیاس و بهانله جدکه قابل

گاه پيدا اولوب بر قاچ کون نسكر خلدن مبرجور و دل نامود
 يقين وار چق اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 منتظر هنگام شام اولوب اول ماه تمام منزلت کاري اخر اول ماه
 نو ايجون بر نيجه عيا شير وضا لوب کيمک بر نيجه بر تو صالو غندين
 کسنه خيال ايمادي حردن لشکر چين و سپاه خاود زمين صفت
 دوزب و علمر جوزب نقاره لرين او همقد و اهنک تحت حسن
 ايدب چر نيك ارمين سور مکده اولوب چونکه غمغ و ستار و ک
 افسون کي روي هواده اوينا تدي پس سلامت در کنار لوب زوق
 وجودن برد ياره دخامغ و دومي سوا حل شره بداره دو وعظه
 قصد ايدوب اول اول اول حسن شير و چشمک نظره ايرد يار بقا لوب
 روز کار و قضايرف حسن برورد کار ايله اول کوزل کوزمک طوفان
 کرد فتور و قولقلر اشتمک ديري اي شرو شوزم خبير و يرد يار اول
 مخالف هوالر دن حسنه سيله بباري کي کوکلي خين و عبا و جاشن
 دروني تاريک و تيره اولوب همان تدبير صواب اني کور کم زبان بتمز
 قطع جواب ايدب اول مظلوم ملر و ک جکر دي پارم لوند اقان قول
 قانلي اب بنگله ازه و سلطان عشقه اول قائله برنامه شکايت
 يازه اولکم لوازم خدمت شاهي و سرا و ارد و ليه شرنشاهي و ادا

74

مرغی و انفاکری و بوجویبارک مراغ نسیره زارند ز کس شتران
 کحل نما ذاع البضایله سور ملتمش و ناصیه خزالدری غره و قمرکی
 و سینه و معبرایله سینه نمش شایم دلجولری نسیم جشدن رُوح
 اقرا و نسایم خوش بولری سینه و کشتندک غیر اسانخات
 جان پرور لردن انفا ترضیا کسب یفوح و نسیماده معبرایله
 نکبته هوا کنسیم یلوح همیشه غدالری سنبل ترکی لما رسناه
 یک و شرب جان فالری شهد و شکر کی نیش افی نوش ایلمکد
 دینه لری یاد زهر حیوان و حقه و ترایک و مردملری زهر افی دن
 مهره و ما و تابناک و ز تیغ قدریله ایا قدری قلم و ارد و نیم و
 نشانه و قدری صفر چندن کویا که حلقه و نیم در دل
 نامور دخی غره و جاذونه اول بحر و اسونله مصورا و لقا هولرن
 کمان ابرو لریله کجین ساز و سنبل مونرایک کنداند از اولو با هولردخی اول
 صیا دلک ایرد و کن و صید و لنگری مراد لری انده کیرد و کن کور و
 الا کوز لولرله اهوانه اهوانه نظر و بیز نظر دن و خشیانه و خشیانه
 حذر قلد کبی صحن کین دن فرار و عرف شهر دینا را اندرو پوزرن
 کاش کلزار دن بخا طوب کتدیر القصد شهر یار دل غره فنانک
 بوقند لردن غافل سکردن جدا و اول هولر نظر دن کاه پنهان

وکلکون سحر توی رهندک سبکبار و اسب صبا زتا ارچاید بایر کم تو س
 فلک کبی ز ترین نعل و زین ز مرد فای پرا فاقه و نعل **کلام منظوم**
 اسیریل کبی سسه میل و سیل • اثر توی دی کور ندن اسیریل
 او کور د چون زمانه قور کیند • یلوب کچر دی سستقبل او کند
 دو نوب چون بیند آردینه کیند • کچر ماصیلر ایستقبال ایدر دی
 طولای توب چقسه میدان سپهر • طقوز طولای ندر دی چرخ محضر
 علمر عکسی و عیش لاله زاره • نیشل بچقلمر سر و پها ره
 دل نامدار دخی اول سبکبارک برك استوارن استوار ایدب افتاب
 شیر سوار برج اسک تحویل ایدر کبی اول شیر سوار منزل اسدن
 یکا ستی راولوب سلطان عقلا منزل بمنزل کوچوب و بوادی و
 محاری کچوب بزجه کون کتدی کون نوره بر کون بر کون بر کون سر افرازه یلد
 بیور دی قندیلر اول طاعه قوشو صنوبر کبی یا یلا غه قوشو
 اتفاق ز کستانک مسکن مولودند و کوهستانک کوچک اهلوندن
 برفاچ سنبل زلف و بنفشه کیسویله برایکی اهوئی بند و قید کند
 ایدب کور دیلر هل شیر یارک نظر کور دیلر ددیله کور بودامن
 کوهک سینه زار میناسی که منزل جدی و برج حمل و بوجای پر
 شکوهک خاکسار مینویس کم ز فعدک برج نوره یلدند بو کوهسارک

حزقی

73

پیکری کورنمش و شاه حاور زمینک درختر مهر منظری زترین تاج او غنق
 صاروب باشلرنیه قلو کفتله فلکلر کیدی خونیر پیر هندان
 فلک کاکوبه کویان قلوب پاک قیاس قانر باندر مش افرا ک
 سیاست تطفوی صالشدی برتد مکر کم عقل تاجدارک خدمتک تحت
 عالی مرتبتک برزند بالامنزلتی و ارایدی که وقایح ذینک روزگار
 و شداید لیل و نهار و چرخ ناهوار ایدی قدر فکری الجلال ایله
 بغیب شریفی قدره قدر جلیل و ذات ملکی الخصال ایله اسم منیع
 اته خیر جمیل ایدی دایما عواقب امور منظر ناظر و عمراة نظرند
 علی مر الذهور حاضر ایدی نظر هتدک عنقا لومکس و غیر
 عفتد کلشن دینا کف حسن کل ایدی **منظوم**
 زره کچی کوز اچمش چنله کبر مش بجز شهلوله نرم و زمر زمر ایش
 شرکش کرم واه سرد اچند کچور مش اسی صو و در اچند
 فناعه تختکاهینک امیری فراغت کوشر سینک توشه کیری
 بوس عقل تاجدار اولجند الله ملک شمار و سیاه کردن عیار صبر
 ناموری رهتی هیر ایدب دل نوجوان دخی برستم داستان
 و سام زریان کچی پلنکی کیموله کوه شجاعده قیلان و هندکی
 بچملره وادی هینده یدی باشلور نعبان اولوب اوکنه شیدین

نص

پیوسته دیکلوب طوردیلر و عمود کوزکرانه اللرن او دیلر
 حجاز و من و هرز و عدن سرور لری عزنی ائلر و مجوه هر سلاخلر
 و التلرایله تکار و تازی و عمار و بختی و حجازیلری قطار و
 قطار غله و انبار فلکدن زیر بار ایلب او رد و بی سلطانی بی
 نزل و نوع خاقانی و زاد زواده و سلیمان چکوب همیا اندیلر
 کوهستانک صنوبر یولور لری و پلنک حوی یولری پلنکی نقش و چی قال
 و زینکی حرب و جنگال کوقوب روم یونان و افرنج و ترک و بله و
 سیاه ایله که مالک کشورها و ملوک جزایر و دریا و نهر و ورق سما سیمیا
 و باد یان کردون ساریخی محیط آسمان پیوسته و قلاب که کستانه
 بسته ایلب حاضر و مهبیا طوردیلر بود بده بی شاه و طنطنده
 سفن شاهی دن کوش فلک طنین و انس و ملکه ناله و این ایر شوب
 در یای چرخه قلابی کم کوملدی و رخسار فلکک شتر سحاب
 و ارزاز اکلدی و شکر که شعشعه بولاد دن عالم یا منفه
 و دریای زینق کبی بحر آهن چاقمغه با ساری شعله و شفاعدن
 قلزم فلک وادی ناره و تقا تو ارن دن کواب الماس کبی آتش
 بار اولدی سلطان زینبارک عساکرا انجم شماری تار و ما ز
 و اعلام زمره شماری نلوسا اولوب شاهنشاه چینک لرا و ز

برزوا

72

حَمُوطًا أُولَ عَمْرَةَ جَرَانِي وَخُونُ خَوَارِ عَرَامِي كَه دِنُ غُولِ قَر كَسْتَاة
 مُفَلِّحًا خَارِ وَكَارِهَا يَلَهُ بُوخَدِ حَرِي بِلَادُ وَتَوَدِيْبِ عِبَادُ دُن
 غَيْرِي دَرُوقِ كَبِي بَارُ سَا اللُّرْدِ تَرَسَانِ وَفَرِ بِرِ شَوَكْتِ
 كَبِي سُلْطَانِ خَلُوعِ سُلْطَنُ دُنْ عَرَابِي أُولِي صَوْمَعِ لَرِي
 بِي قَدِيرُ وَخَانِقَاهُ لَرِي كَه قَدِيرِي أَوْدَه بَا قَدِيرِ كَلْبَانِ
 إِذَا نَكُ غَلَقَلَهُ سِ مَقَامِ حَجَازِ دُنْ كَسَدِي وَنَاقُورِ مَعَانِكِ سَلْطَنِي
 كَعْبِدِ عَرَشِدِ أَصْدِي بِسِ غَيْرِ جَهَانِي وَجَمِيحِ سُلْطَانِي
 أُولَدِكِ أُولَا أُولِ سَيَا بَ فَسَادِي سَدِ وَسَدَا سَلْكَدِكِ بِي بَا جَمِ
 فَتَنِهِ يَرُدُ أَيْدِي عَدَايِ دَوْلَتِكِ قَلْعِ وَفَعْنِهِ وَحُصُونِ قَلْعِكِ
 لَسْكَرِ مَجْنَه مَشْغُولِ أُولُقِ كَر كَدِرِ مَرَا قُورِ تَلُولِ وَشَوَاهُ جَبَابِدَه
 أُولِحَرَامِي لَرِي بِي تَاعِنِ وَطَرَا عِن بُولُوقِ كَر كَدِرِ كَر كَدِرِ كَر كَدِرِ
 مِنَ الْإِيمَانِ وَالْحَمْدَةَ مِنَ الشَّيْطَانِ دَرِ أَمَا قَعِ شَيْطَانِي دَه اسْبَحْ
 مَحْضَا قُورِ إِيْمَانِ وَتَوْفِيْقِ لَطْفِ حَرَامِ دَرِ أَلْدَانِ قَاقِ نَاقِ جِهَانِ
 وَكَنَاقِ زَمِيْنِ وَاسْمَانِ بَرِي وَبِرْهَانِ بِي كَر كَدِرِ كَر كَدِرِ أُولِيمِ رُبْعِ مَسْكُونِ
 نَامَه لَرِ صَلُوبِ كَسْمِيرِ هِنْدِكِ بِي كَرِي وَزِي كَبَارِ سِنْدِكِ بِي كَرِي
 دَه قُورِ طَاغِ كَبِي بِي لَرِي وَأُولِ طَاغِ أُولِ زَمِيْنِ اِهْتِدَانِ بِي لَرِي
 صَحِي مِيْدَانِكِ دَرِكِ دَرِكِ أُولِ شَرِ دُودِ لَرِ وَسَقْفِ آسْمَانِ اِيْرُشُوعُورِ

خلیق تو رب ددی کم ای تهرمان ملک سزای وایزبان
 سپهسالاری **کلام مندانم** شنیده ام که بکل چهره نظر آری
 ز جلاله رخ داغ بر کرده آری **اشدم** حسن غنچه دهانک سن
 کل خندانله بر زمان نسائی واورتاوه قوش دین سو بلیجی غلیب
 شیرین زبانی وایر ایش که کل کبی هدم خار و بلبلی صفت محمد صد
 کلزار ایش ههد کبی نمده دن کلاهی وخرقه سنه و صلاه سفید
 و هم سنیا هی وایر ایش ای زین و موالید و ارکان وای خلاصه
 زمین و آسمان سن هنوز نور دیدن و جان و طفل دایه زایل
 دوران سن بوماد زخم مرکه شیرین زهر ناک و کل شکر نوش آوری
 نیش هلاک دور زهار بو بنفشه زار دود آه ده و مرغزار کوه
 سیاه ده بنفشه و از قضا لردن چکلمدین و قاتلوقانلو بائیل
 غنچه کبی ز حال بد نلوه دیکلمدین اول برین کیسودن و اول کل خود
 رودن عشق لشکری و حسنک عسکری دیار و کشور بی بولک
 سحر از دها سوار دُرکه اللرنه تازیانه لری سیاه ماسارور
 و شول مرتبه کمندان از ترکیلو و کمان ساز و تاناز چنکیلو در کوه
 کبی اهل از تاز و کبی عید و نارد و شهرود یاز لرینک قزل کل لری
 ناراه و باغ دیدار و رخسار لرینک مسکین سنبل لری دود سیاه دوز

آیام فرزند و نهنگ کاه رخصت کوز لوب کوه سیاه پناه
 و بین کاه اندیز ناوی ایدر چونکه عقلک تویر صدساله غم
 بدمشک دندان برپاله کنی شکست و زهر زهدک کدولشگری
 صراحی و لر بریاغ ایله صلوب پست اولدی تویر و خراب سفاک
 شراب کبی یاش الله الوب اول نهزم اولان سیاه و خمار و غار
 اولان برنجی وادخواه فی استیبا ایله عقلک دیوانه کلوب
 یاره لرین دهان و قیلله لوز زبان ایدر زخم سینده لوز اجدیلر
 و دیکه برخونلردن یاش برینه قان طاجدیلر اول دیکه لور
 صحنی پر خون و میدانی شویله کلکون اندیلر که عقلک تویر کی
 شمشیر غیرت باغ باغ و جان و جگر تیغ خیرتدن یاره باغ و شرح
 شرح اولدی قصدا تدی کم بحر الماس کبی در یای پولادی و اینادب
 و مردن طاغیر کبی مواج اهین اوینادب ملک قیدفا کبی
 در بلا کینیا هله خستک او جاغنه صوقور و بحر سفید ایله
 کتیه و وجوددن خط سیاهنی بویر و اقلیم شرق تیغ بران
 و کدنه مشه افشانله برافشانله برافتاب زرین علم و ماه انجم خدم
 خشم کوندن بچس قمر خساری یلدر لرایله طغمد و غرد و ندر
 بسودل نوجوانی زنداندن جقاروب پیرانه نصیحتلر و جوانان

فراغت ایدب یوز چوردیلر زرق بیچاره نیک اول عقبه ده عقیده
 نادرستی و اعتقاد سستی توبه و فاسق کی بی بنیاد و عاشق
 کبی هوالده بر باد اولوب صوفیلر نیک تا جلری واره و شراب
 و حرقه لری الوده و حی ناب اولدی اندک غم و نامور شهر شهر تر
 و حضرات قیتر او غرا دی نخر پر شوکده قدر تیغله زکین قاشلر
 طغرا دی کم اولن خاندانم اندازه سنه کورم کشته خلعت کسلک
 و درویشنه کند و کلیمنه کورم کوسیلک او کتدی بس غم و عیار
 بتجسس کار و تخصص دیا رای چون سرحد عقله بر قاج پیک سبدک بار
 و جاسوس صبار رفتار کوندر ب عقلک رای قوغندن بر حد ر
 و فکر مستقیمندن بر خوف و خطر اولوب بری وار بتدیله و ورق
 و تغییر هیلد قلمی واجب کوردی قلبی بالچندن غم عا سینی
 او قیوب نسیم صبا کبی عسکر نیک اوز زینار و بری اول صمصاف
 لشکر و الای الای هوتر و بولک بولک غزال مسکین بولر اولوب
 منازل جدی و حملده و منا اهلد شت و جیلده مراغ حضرت الوند
 و مراغی صحرالوند لاله و نوجیزک کاسه کاسه قانده دندلر
 تیز و غم و خون بر زلرین طبع آمیز ایدب سنبیل ریچانک عمد راز لری
 کوتاه و کل ضمیرانک روز و نوازن بنفشه وار سیاه ایدلر

بالم

70
70

عسکر

ابرو بچنه ساز و سلب ايله جوياين و بايي طلب ايله بوياين ايكر بگر
 غمزه دلاور بر اوق اتمی رزون لشكر و لك او كچه جولان و خذنگ
 جان ستان ايله جسته و جوي ميدان ايدر ايكن همان توبه لشكري
 غمزه نك الاينه ايرد بگر كوز اچدر سوپ جنگه كيرد بگر سوار غمزه
 دخی سپاه كبی ميدانی كوكه اغدر دي لر و اول ابريله دن او ستلره
 طوفان قضا يا اغدره بگر آخر نسيم ظفر غمزه صفدر جان بنندن
 اسوب لشكر توبه نك كوز لرین بگر كره عبا تر واجتماعلرن توده
 حاكستر كبی تار و مائر ایدی توبه نك لشكري شكسته و لو اي رفیع
 القدری بیست اولدی القصة سنان غمزه اول زاهد لر و لك
 سينه لرین صد چاك و مرگان و مره اول عابد لر ك نيزه لرین زير چاك
 ايد بگر كمت زرقی نار عشق ايله عاشق لر شويله يا اقد لر و قلعه
 زيايي طوبه اهلله صاد قلر شويله يقد بگر كه اساس زهد و زهاديت
 اثر و بناي توبه دل زاهد باشنه بر حجر قالدادي زرق رايهي ز ناملر
 كرون بسته و عضا سيله میان شكسته و لوب جلیپا و اول لرین
 چپ و اولر اسح با غلدير و مجر صفت نار حشر تلر بگر و طاعن لر
 صوموس يقد لر و كليسا نك چا كنه او دد قدلر ابدال لر تكيه
 زهدك بو ساق و و رديلر و درویشلر تسلیم بگر كز جو مدين

عر و جندن در و ازه هضميدك ذات البر و جندك زمينك
 حصون هرماه انجم خشم و زرين كلاه و صاحب علم لشكر
 كواكب شمار و كشور كرون عبارله هر قهر صد و مقعر سر خدده
 متر صدا و لوب نجم سياره كبي نظر و ك سينه وار الر و جنبانه
 چشم و كوش او لوب لوز الر بو ظريف ايله تحت ابا الله اولان
 شاهلره اهدن جامه لر و زرين كلاه لر بولاده عامه كو نيز
 كوش و قفلن التوك اچار لر . دمردن بگلر و جلوس بچر لر
 پرايدن لاله لر و دسش و طغي . قورلدي بگلر و ك النون و ناغي
 اخر قلعه نك زهد و زيانك اغري و زرق پريك فرزند تو به كيري و دوك
 علم و يرد ايله اقليم زرقك كشور كير لري و نفس اماره نك بوخي باغلو
 اسير لري ايله بر بولك امر زق پوش و طيلسان بره و ش تو اي
 آه و چتر سياه ايله نيزه زينه اللري عضا الو و كندريه بو بولري
 باغلو و ز د الو الله نيزه بريند عضا لري غمراي نفس ايجون الي
 جد الو نفس ايجون نصبا تمش و كسرتك و عار ايله خيا سي رفع اولون
 كشم بر لشكر جرار و عسك كينه كذار دوكه ماء و چليبان كبي
 بي حد و نى شمار د و الي جد الو اگر چه كه سياه دشمن برك باد خمار ن
 كبي نى شمار د و اما كه عسكرا هل زرق د خي بر لشكر جرار دكم نظر ك

69

کور قاجورد قلینیک مال غصه سته چونکه سلطان عقل مهر
 سلیمان و سخن لغز بدخشان ابله عقلک نظر ندر غایت اولدغنا
 عین عقلله عیان کور دی مقام تخیر و تفکره بر زمان طوری
 و هم نامداره دیدیکه ای حکیم قوی رای و ای فیلسوف
 کار فرمای جنبش چرخ کینه ساز و کردش دور سفله
 نوازی کور که اول نظر عیار زمان در ذنی راه و کدایی
 رؤسیاه سلیمان صفت بر خاتمه دست تر بویش ویرانیم
 اعظمی نقش سخن قلمش چاه دین کبی زنداندن کجه فرکوننده
 و دید بانلر و کجی کوز لر و راستدن چقوب کندی معین
 در که اندک کور باد فتنه سی و ح هوا پر پیوسته و فرق عماده کا
 کا کل سیاه کبوی سته دسته اولوب ضرر شر شور کرد نور
 عین عالمی غیر دین و بنیادی تنک و تار استه کر کرد زبراک
 اول سر کشته چنار و از عشق سرد ار نه الی و حسن غنچه دهانله
 سوس کبی ده زبان و ده دی و ارد و واجب بود که بویای
 امهال و امهال ایتوب اطراف و لایستاد ملر ضالمو کر کرد
 پس سلطان عقل بوی دی که کند و نک کاتب دیوانی و دیر سامانی
 شهر بینه تابع قلا و زوایای قباد حوزره و زمینک حصوه کرده

ا خرمیدان حسنه صفرشکلردن نچرخ پیغ زنی طلبایدرب
 ددکم سلاحدارکردن برنجه سرفراز و کینه سازنه و نایز
 عقل و دله و ارب نقشله نمونه و زاری و برنکله خیال
 صورته نگاری سلطان عقلدن دله و اراکراول اولغایلی
 کند و اختیارینه سکا تسلیم و نیم بکلر و مد استقبال و
 تعظیم ایلدسه قاعده و صحن مهر و لبرکی ثابت و بدقدار
 و اسان بود تمیز کوزلدر عشق کبی محکم و استوار در و اگر سنگله
 جنسک و سینه و عداوة تیغین نیم سلاحدار لر و مه تیز ایدر
 اول سرکشک کارزارله ایستی زار و جمعیتی زلفم کبی تار و مار
 و پوچم توغنه هر تارنی کوزلونه قمار ایله ددی پسر غم و دلا
 و خج ترکستان مغل سرو لرندن برنج قورن فک کبی چرخ او قوی
 ایچی تیر انداز و هلال ابروی کمان سازله چفته کمانلو و ایستیر
 ترکستان و قویانلو تیغ و سنان و جعفر بران کتور رب هر طرف دست
 نیستان صفت نیزه لوله صف صفا و کند و قلیچ ایله و بریلور خرامل
 و قان ایچی غرامیلرله طرف طرف عزم راه ایدب کندیلر و نظر
 عیاری کوزچی ایدینوب قلع و بدن سرحدنه بیدیلر کلدک
 بو طرفدن عقلله دکه قصه سنه و نظر عیاری جاه دیندن کوز

دیوانه هر جنج فرغانی اول مارک دهاننده دندان ایدي و الحان
 رقیب دلدی که نظری اول حقیقه کرفتار زندان وهاویده
 مبتدای هجران اید اتفاق زلف دلاویزک اول سحر افسونله و
 بغالوش سبیل امیری که نظرده واریدی و نظر عیارده عقد
 اللسان ایچون یاد کار ایدي نظر اول موی عنبر یارک هرتارنی
 بحر جاننده بخور سینه شک ناز سوزاننده نور ایدب هاندم
 زلف هاپروا ز روی هوادن شاهیارکی نظر منقارنه الوب
 کو تور دی اول قفس عنادن کلزار شهر دیداره و کشر سرگذشته
 سرگذشتدن سوال و تماشای کل کشتندن استفسار مافی
 مافی البال ایدب خیال عیارک شیرکوه و دشتندن کشف مقال
 و نغمه بی اغازونی قورک باز کشتندن استخبار حال ایدی
 نظر دخی کر بیان مطلعندن دامان مقطوعه دک جامه شکایتی
 چاک و نامه حکایتی بر قصه و دردناک ایدوب اول
 دکلو حیل رتله یانه یانه سوبلیدی و شمع وار سوز زبا ناله
 بیان ایلدی که حسنه کاش رخساری نار غضبندن فوزا
 واپ عارض عذاری خشم اودندن نار سوزان اولوب **کلام منظوم**
 میانته قوشاندی زر کمر واز - غضبندن ایکی یاستلواستندن مان

اندي و ناب جگر ايله اول چشمه جان پرتاب اندي اتفاق اول
 اغزند غي خاتم مرجانی صخر سلیمان فی ابه دوشو زوی نظر اول
 دولت و سلطنت دن دور و روضه و جنتدن آدم کی بجز
 اولوب کندوزن ديار سکسارک وادي و جحیمی وها ویر و
 نارک ما و حمیمی کنارین رقیب دیوک منزله جواز نه بولدی همان
 رقیب نظری کور بجه بابوب ددی کم ای نظر سن اول حکیم کیمیا
 کرد کلس که ادویه و زرد بوخلستان قامده بجا اولر اولر دک
 ولاف و کداف ایلله ارضه کچینه لرین بجا اسکند رصفت
 بولدر دک اخر اول بوستانک لاله خدری یاننده بو جملدن
 سرخر و ایدب جیلله ایلله شراب دار و قانک و مجلسدن
 سبوی می کجی الوم الوب طشر اندر دک دیوب مکره رقیب
 پر خشمک سوراخ چشم اولو صوفی صوغلش بر کور قیوی
 و ارایدی کم اژدهای جرم کجی اغزن اچشود وزح فروت
 مبتلا لرینکه اوستنه زهرن طاجشود ایم صد بیری و خون ری قارمی
 و تکلکد رشته و شعاع بصری هر اچینه کیر فردی و ریسیمان
 سقله و جری قورنه ایر فردی قدیم الزماندن صوفی صوغلش و صوغلش
 ایچند پنجه مرد ملر بر غلش ایدی کوییا برمازی جان ایدی که رقیب

عقلك نظرنه جان کبی غایب اولدی و کندوزن باغ خضاک
 ریاض بهشت انارنن چشمه فم کنارندن بولدی نظر اول
 سین زار و ک میا نند چشمه جان کبی یکبار جوهره ن
 حوض باقوة و صنع حی لایموة کوردی کم رشکندن حوض کوشروک
 اغزی لوا بله طولش و چشمه و حضرتک دهانی ایله پراش
 اول ماہ معینک خلقه و میندن صنع پروردگار فی خامه و کور
 یا قوة سرطه بر حوض مضع و مضع یا د کار رسم ایتمک آب
 حیوانی اول ماہ نسیمک میی ایچند هندسه و کاسله کویاک
 برنقطه و موهوی دو نیم و اول ایکی نیم نقطه لردن برنجیه و نیم
 اتمش اول غسل صفانک صورق انجاری و حوض المانک بتجر منه
 الانهارندن آب حیوانک کوزی کوس شهاده کبی قریش و حوض
 حرسیدک نیلوفر صفت بکری صر مش اول حوض مرقق التند
 بر آب معالی اول مندرک برنجیه و زینو بتمش که بریدی باغ فلکک باج
 انکشت محمدی کبی ای شون و بریدی مهر و ماهک کوه ن طوق سمین
 ایله مطوق اتمش نظر عطشان دوزخ حسرت سینده سوزان
 ایکن اول عینی سلسبیل و زال جانی بولید سبیل کور بچک فی اختیار
 لجه و فواته ابرش ماه و از حضر النذن آب حیاة الکو رسمک کوی کندوزن

چکند یلر نایک یوزنه تی زده با قیشین باقد یلر وانش
 فرقله دکلو بیری تی یاقد یلر شمعک مجلسنه دلن کسد یلر
 و صحیحی میخا بئسک اصد یلر کبابک دونه دونه وچکه چکه
 اتن بید یلر و شربک کاسه کاسه قان صوبکی نوش ایله یلر نین
 سلطان عقل امر ایله کی خیال پرفهنکی وهم نامدار کبر سهرتکی
 زندان عقله اسیر و سلا سل اعتباره عقلیه و اغلال اعتباره
 نقلیه ایله در زنجیر اید و نظری چاه دید ده خاک و خواب
 ایچند بند و طارش کاتله اول چاهک کدر کا هی پونر ایله تر
 قور اول قوتی پر خاله و خواب که نه چیه خیال و نه کیره اب
 نش اتفاق اول خاتم مرجان که چشمه جانندن نشان و اب
 حیواندن دله ارمغان ایله نظر اول خاتمه طاشنه غرام
 اعظمک حاصلتی دعای قدح سرحد کوش و قاشنه
 نقش اولان حرز معظک متفیعتن سور و کوش مفید لرندن
 صور مشایله که هر که اول کین ز کینی لعل شیرین یار کبی
 اغزنه اله فی الحال حضره و از عالم غیبندن اب حیوان انک
 نظرند عیان و جهان اسکنند لر نیک کوزندن نهان او کورد
 هاند نظر اول خاتم مرجانی لعل جان کبی اغزنه التوب سلطان

66

کتابه علی کتاب فضا مضمون کتوب
شیخ الهام

بیان و اکا دیر وافی بو مقدار له بس و اتباع غیر حق
 محضا هو و هو و دانلا رکه تابع طریق هدی و متابع اهل
 الهدا در **مضارع** و السلام علی تابع الهدی **اجاب کردن**
 چونکه شیخ الهام ک کتاب معجزیانی و نامه ی سخراستطافی
 اول بیک امین و رسول مبین ایله عقله ارسال و ابلاغ و ا
 و ایضا اولندی عقل ناخدا راول اخبار فلکی تک تفسیر بائنه
 و اتا ز ملک تک تاویل متشابها تنه علماء راسخین کوی خیر و یغی
 ذوقون صفح فصاحتک سرکردان اولوب کوردکم مطلوبه تک
 آیات الله سألوها علیک بالحق معنای مصدق و فحواستی محقق
 بلدی کم محضا الهام رتانی و القاء رحمانی به رطلوق کاه ستره
 جانب حقندن وارده و فیاض مطلقندن علی وجه التنبیه متوارده
 پس جان و دل قبول و اجابت و توبر و انابت ایله تبنا من جمیع
 الکبایر و انبنا عن الصفاد یوب **کلام منظوم**
 درونند هدایت شعی یانیدی • سعاده کوزی او بخوده او یانیدی
 بیوردی کم اول کوی خرابانک جامه پاره لرینک و جام می واره لرینک
 جمعیتلرین پریشان و صحبتلرین پراه و افغان ایدر محنت
 کوشمالی ایله چنکین اکلندیلر و حسن طبع سینه دونه کلاه غیر

مجبور اید ب هر برین بر مقام صفا و شلیشه ناموسین
 جامی کی طشله چالمون کرک تا که هر مفسد سلا طین ملک
 خصلتک شیطنت ایله مشیری و کدوی محبی یانند قولوق
 وزیریا ولوب با سنجون سوزله دلوق اولورک عروقنه کروب
 کله سن قنم و کرمیت ایله کوکلون الوب خاطرین نم ایله **کلام منظوم**
 سما سیدی کوکل اندیشه سیدی • میک کسه نماز دی شیشه سیدی
 انلا ز که کوه وار ثابت قدم و برقرار در کر کدر که هر باد صفا
 حرکتند و هر وز کار مخالفه شد تندن مستبدل و متزلزل
 اولیوب الجبل القاصف لایز خرجه العواصف قرار یله
 بر قلونم نی کر انک ملاح کا هلی و عمان نی پایانک غوامع یرادی
 اولوب نه صدق کو هر بار کبی دایم وقار یله غوامع قرمانه خاشاک
 بمقدار صفت حرکتک روز کارنه دقا هو اوله **کلام منظوم**
 آب زوی جهان وقار یله در • عالمک یوزی صوتی عار یله در
 آب زوی وقار له کسار • منزلن قلدی تحتها الامداد
 هر دن که منزل رضا و مقام خوف و رجاده و اما من خاز مقام
 ربه و نهی النفس عن الهوی فالجنة هو الماوی و مطابنه طالب
 و مقصدنه راغبه و اگر مستلک توجیه برهان و کفر یقوت تبیه و سا

طاغية دن حرارة صفر وحرارة مرة السود ايله تواردا امراض وترايد
 اعراض ايله حماز حرقه بنجر وعاقبت السود اهاله كه يتشد رمة
 مقتر ايدير ويا صفر اوليك صفراي بولونب برقان ياخود
 اور تاير بلغم ذ وشير بكون قان اولور الفضة بوخالده و
 واريجي نم نبض وولتي كسسه ال او جيله طوة بياور ونه قاروت
 فاسديه تدبير و علاج اصي قياور همان طيبانم شراب و حباب
 شافي اولدركه تدبير حفظ صحت و تدبير عداي مملكت ايجون
 رفع مواد و تدارك دفع فساد كرك بسراي خلاصة عناصر
 افلاك و زرين و مواليد آب و خاك سنكه ملك مجود انك عقل
 اولنه حكمت هسرو عالم مفارقاتك فرقه اكملنه رفعتن برابراكن
 نه روا در كه ملا و اعلا دن نزول طلب هيو لايني و بصورتله
 قبول ايدب هواي نفس اماره ايله چاه طبعندن دهان مان د
 دوشورب و زبانه و ناره و تشوب في اسفل السافلين الذين
 حبسط اعمالهم في الدنيا والاخره و ما لهم من ناصرين رسته
 اولاس و كند وكي اول جمله دن معدود قلا سن بين عاده دار
 لايق و دولت كوينه موافق اولدركه اول مفسد تري و لغيت
 باز و مستعد تري بزم نشا طكدن دور و بساط ابسا طكدن

روشن سلطت ز فناء مست چل بر و پرورش مملکت مرد
 ارتقی و شایه د و نوب تاج دولت دستار محمودان کبی
 پریشان و خلعت عزة جامه و مستان کبی فی جیب کربلاء
 با چنین دانش نیاید راست کار کاری
 وین چنین کس در جهان نهر کن نیاید بری
 کوی حرا بانگ هر توح مصائبی و مداح نوائی کینه پیرانه قامتی
 چنک و کبی مریدانه یا بنج الهذک ایدب سوز سماع مولوی و شوق
 استماع مثنوی صورتک کبی عشاقک نو ساز می و یکی صفران و
 عراقک بلند اوزی کچون بنوه و سرود و صدای چنک و عود ایلم
 هر مقامه تصنیفاه مبتدع علی نه اهل هوای دعوت و تالیفات
 مخر علی بنیه اصحاب بدع الهوای رعیت اند و ربانی نماز لرزه
 جام می ایله کوزه و وضود حال بود و مره لر و رمضان حلوای عید
 بید و مره لر اولئک الدین لعنهم الله فلن یجدنه نصیرا و سید صولون
 سعیرا سوء مزاج مملکت و فساد امتزاج عقل و دولت دن
 اعدای سلطنت امراض مملکه کبی حرکت ایدب قلعه و بدن
 سرفرین اول بحر الله عرق بصدقن حصار تی دلا و لرزیک
 باشلی بصدقن اولوب حرکت سواد فکر و ماغیه و عفونت افلاط

حقیقتاً استغفر الله ان الله كان متقوفاً رجلاً ای نتیجہ
 مقدمات کی بڑی و صغریٰ و ای خلاصہ ننا بیج عظمیٰ جوہر عقل کی
 جہان فیلو فلرینک و فاتی و زمانہ فیلقو سلرنیک انفا فی وزک
 احاد ممکناتک سلسلہ جنیان فیض و جودی و افراد موجوداتک
 واسطہ فیما فی وجودی در نظام معاش دنیا و انتظام معاد
 عقباتک واسطہ تدریس قومینہ منقوط و رابطہ و تقدیر مستقیمہ
 مربوطہ در خصوصاً قلعة بدو و خاقان طلسماتہ خسارتن کہ
 عالم عناصرک مدبر و مریدی در و حاکم قادرک منظر فعال
 لما یریدی در دولت قاهرہ و حجت ناہرہ ایلہ سلطنت
 کوزین و ریاست عالمین دہ صاحب التریاستین و مالک ازمقہ
 الامور فی الجہتین در اول سردار ملک دین و سپہ سالار
 کشور چین یقینتہ لا یقدر کہ سلسلہ جامک باطل فرجانی
 و در مہد امک فاسد سرانجامی ایلہ ریاست تامہ و باطل و
 سیاست عامہ و عالم مصالح جمہوری مہمل و صلاح زای موری
 مختل ایدب دفتر گناہ و نامہ و اعمال تباہ و سیاہ کبی بر بولک
 ایکی یوز لور و سیاہ ایلہ ذکر و تسبیحی سوز و ساز و صوحی
 کچش نماز طو توب سکی بردوام و شرب الہود مدام ایلہ

می کبی بر فسق و فجور و تمه و شرور اولدوغن بلدی و کلام
 جونی بدیهاة رخمانی یزنه هولجس رخمایی نفسانی و وسائون
 شیطاننی طولدوغن معلوم قلدی پس نور فراسه نام بر رسول
 مبین و جبرئیل امین ایله ارسال کتاب و ایصال خطا بلدیچون
 عقلک سیاه رولقلدی سوادند مداد و ملک خولقلدی بیاضندن
 صفحه و ذاد ایدب ایکی یوزلو برنامه عتاب میزورقه معنی
 انکیز تحریر و تفسیر ایدب دریکم، صورت مکتوب شیخ الهام بعقل عالی
 مقام در مذمت چنک وای و شور و سماع و رقص و هوی وهای
 هذا کتابنا ینطق علیکم بالحق انا کانت سنسخ ما کنتم تعملون
 الهام و حی انار و پیغا اعجاز شعرا و ایله خامه معجز رقم دور
 نون و کلمه و القلم طاوس ملکوت و ناموس جبروت کبی اول
 عن حضور فانض النور هرگاه فانه منزل علی قلبک باذن الله
 مفرونی موجیبه ملهم ندای فالقها فجزها و تقویها
 و مرشد رهنمای قد افلح من زکیها و قد خاب من دسیها و
 تبلیغ و ارسال و تنزیل و انزال اند و کایات و انار و قصص
 اخبار اولدکه قوله تعالی عن قائله و علا انا انزلنا الیک
 الکتاب لنتکم بین الناس فیما ارید الله و لا تکن للخاسرین

حقیقاً

62

قدس و شرف کزین انقاہ اس لہام الہی ام صومعہ عرشہ بر
 صاحب مقام و رایدی کم لسان ابیادہ علیہم السلام اسم
 شریفی و حی رحمانی و زبان اولیادہ نام مینفی کشف رخانی ایدی
 الہام ملکی و پیغام فلکی بر تلہ کاشف ضمائر غیبی و واقف سرائین
 لاریجی اولوب مزاج نیر صفا سند نقوش کونیدہ ہر و جملہ محسوس
 و آیینہ عالم نما سند صورت غیبیہ ہر صورتلہ معلوس ایدی
 آستانہ و حقہ کعبہ صفت سیہ پوش و درگاہ کعبہ مطلقہ
 بندہ و حلقہ بکوش اولوب سعی و صفا سند فلک لیلیہ بویان
 و عرفاۃ دعا سند ملک لیلیہ کوایان **کلام منظوم**
 محراب نشین چودین دایم • مانند ملک ہمیشہ طایم
 در گوشہ مزرع قناعہ • از اب وضو کند زراعہ
 شاہیست نہ باخراج محتاج • بفرق ز ترک عالمی تا
 آمد بتواضع عطا پیش • کج کردہ بصدق کرد و خلیش
 حاجتکہ طلوع آستانس • مفتاح دعا بود ز بانس
 چونکہ اول کعبہ قدسک امامی و مدینہ اندک رسول ہوائی عقلک
 دماغی نوای چندونی و ہوائی جام و حی یلہ کلمہ و حباب و از
 اوارہ و شراب و سرگردانی ناب اولوب بن مچھان مجلس

اخرا لا مرزوز کار عذار و چرخ ستم کار زنجیر با بر
 گرفتار ایدب بوند نصیحت احوال نه و لاجعین بهرم دیب طاموش
 اولدی اندن عقل تا حدارک دیون عالم اراسندن بوقوم طرفا
 واصحاب بلغانک کلماقی کوشا و لنوب ز بانلو طاموش و ستمو ک
 دل و جان فی بر جوش اولوب بودوق و صفاد ن باد شاهک طری
 زمر و بونلری نظر دن دور ایتوب مصاحبانه کرم اولوب
 هاندم امر ایلدی که نظری کون کبی عیان و دل نوبهانی چشم دن
 نهان ایلوب خیال نقاش نغز دساری متعلقانله کذوب
 انیس و روز شب بلیس ایدب عیش و نوشی پیشه و قلب و جان
 دفع غموجی کسریله بزم نشاطی باشه ایلدب بوند اوزره
 صبح و شام علی الدوام ملک سمور و رعایا مسرور عقل
 پر فرهنگ صدای نغمه و نای و چنگ و دف پر غوغایله دامغانی
 پر و صفای نوشده قلبند اولان فتور دور اولدوغن بلس
 خلوق عالم دخی الناس علی دین ملوکهم مقتضای هر ری ذوق و
 صفاده و مراد نفسلری اوزره نوشده و صفای سرورله اباد
 اولغله عالم شرتور ایله طلوب اهل فتنه حضورده اولدی مکرک
 عقل تا حدارک ملک ملک و عالم لاهوته سجاده نشین حجاب

و استانه دولتیه از خیال و اقبال تمکد و از دم اتفاق بدو فغان
 و این چنین ادلوی برادر بری او خلیفه زمین و زمانک خاندند
 کوردم که بری نحرابی عبایدند و حلقه ذکر و تسبیح و طاعت
 محرم اسرار راز و فهد مراز و نیاز و لشکر و درگاه حقدن
 بعید و محجور ایکن تقرب بولشکر بن دخی و شاهک بند زاده
 و بنده ازاده سی و سرافکنده سی و لوب بکا تعلیم الحان زیور
 و تمیزیم زبان طیور ایدب مرغ خوش الحانله قوش بدینی سولگی
 و سلیمان صفت و خوش و طیور ایله صحبت ایله بلدردی سیر
 مقامانله زیبا تصنیفلر و کشف و کرامانله غنائی فلر قلیوری
 بر دخی بر مصنف دوار و مؤلف علم موسیقار اولوب روز شب
 بشم ظرفای دوران و عیای ترجمان ایله مضاجبت و زمانه
 د لبر ایله علی الدوام مناسبت اتمکدن خالی اولیوب هرور ایام
 و عبور صبح و شام ایله عمر عزیز بواصل پیشه صرف ایله
 او شابتدای نشاء وجود و نترهای فطره و فوهم مطلع دیوان
 خیال و مطلع داستان مقالده کونیده بزم مصفا خواننده
 داستان مهر و فغانها و اصولله پرد پیره و ابواب و فصلله
 مقام بمقام سوز وجد و سماع و لذت شوق استماع ایله سیر ایلام

الحجاز بخار وورد جكر ايليه انسان رخصيان صور دم واطراف
 زمين و اسماء نظر او زدم اول صحبت دل و جان و صحبت
 جان و جانان سر و سینه و وفرد و سجاورد ان کبی نظر دن نمان
 و بصردن نمان و فی نام نشان اولش همان اول جماعت و جد و عالی
 و استماع و اجتماع کو کلنده خیالی قلنس اخر بو حسنة و فراق
 و دره و افتراق ایلله حضرت آدمک استانه و فلك حرمنه وارد دم و اول
 قبده و ملکوت قار شو بوزیر او زدم آدم صاحب سما دن علمه
 انما ی طالب و صحف مکرم قراتنه دلدن سراغب اولدم انده انبیا و
 کزین و اکابر مرسلین صلوة الله علیهم لجمعین دن صاحب
 حرم و اولوالعزم هر بنینک دامن خدمتته دست رس تولد م
 هنگامه عاده مساز و مقام سعی و ضفاده هدم و هم زار اولدم
 تا که قلبا حوال و بتدل اجال ایلله قرنا بعد قرین انتق ال و
 وار تحال ایدب اول و اهب المنايا و فایض الوطایا توفی الملك
 من تشاء و تنزع الملك ممن تشاء داود بنی و عم خالوف زوی
 زمینی تامر اهدی و اعطا و روی بن بنی دخی بجدین بیوت
 و تنبیت سلطنت ایچون آدم و حق سلایمینی و انبیا و اولیا
 پیامنی سنیه سنا و هدیه و ثنا ایلله اول سلطان همانک خدمتته

61

والى ظفار وكبي خلفه يساع وطيور ذوات الب والبقار
 درجان فهاك ودركان بحبيك اتم سالف وملك مخالفه
 نرند صنف عرفان و صنف اهل عرصة كبي زدهام
 نام و مزاجه خاص و عام دن اقدم على الاقدام بالشهور
 والاعوام نمل صحرا و رمل زيا كبي صف صف و طرف بوالله
 ماه و سال و بومنوال اليه بالغدق والاصال اول حريم كبي نشاني
 زائر و حرم اماند مجاور لردن القصة اول درياي ابرار و اوك
 لجه انواري و بحر انوارك قلاطه امواج كبرياري زورق خودم
 درياي شوده غرق و سفينه بود با نودم بحر وجوده مستغرق
 اذب صواعق سمنك و بوارق و هناك ايله زهر مرچاك
 و جسم و جان خوف و خطر دن هاله ك اولدي بر زمان بوسكاه
 و جد و حال و غلبه هجوم احوال ايله بر جوش و لا يعقل و سهرش
 حرايه عدنه مست اولوب يادم جامه نيك و عاري جبه و ستر كوي
 بر جره جام و دره فام ضادم بره نندن صخره اول جام سرور
 انجامك سورتي و باده سترق فرجامك كيفيتي جام كوي پاشدن
 كچدي اول كاربان عيش و نوش و ساربان خوش و خروش
 منزلت و زياط بدنن كو چدي اول رنج خمار و دره سر

كسحر و بونلك كبي بجه بدلا و شمدلك معراج دار و ده و كن
 تسبيح دونه دونه ليل و نهار ليس في لدار غير ناديا و اول
 شوقدن ايا قيرم باصمزم و منتها اي همت ايله كند و لي
 سدره و طوفى نك الى ايرد و كير اصمزم **كلام منظوم**
 نذر دلك نايك سوز سازي . دلكلوسينه كلر بعرازي
 نه فم يلد فك درد دكندن . طنجير بيمين اوستاد الندن
 نه بلسون شوكر اولم درده دور . كمر جنبر ده حلاج ايد منضور
كلام مشهور . د يوب بوسلطان سلاطين جهانك تحت اللو و سايه
 علم و الا لرني اقاليم سبعة سر و لردن كوردم . وهفت اقليم ا
 اسكندر لرني ايردم فلسفه اولي و علم اعلى ده بحر فلك عقل
 هادي عشرى و نفوس نساينتك استاد بشرى حكمت طبيعه
 نك جاسون فلكي و فلسفه الرينتك ناموس ملكى عالم هيثانك
 مرري ميرك و نجوم و افتابك كردون سريرجى و لشلر و اول
 حرم كبر حريمك سعي صفا سندن طائف اجرام ملك ايله بر بجه
 دور لو طوائف دخي مشاهد اندم كه مختلف المغارج و مبدلين
 المدارج و مداخل و مخارجي جملدون خارج و روحاني الكون
 و حيواني الوضع و د اللون كيمي صورة اسود غورده و د الانساب

بر ده نك ما و راسك مسند زئين سير قورن مستند دوله
 سراي اسند مشاره اليه اولئك هم المهندون ومنصوص و
 جعلناهم ائمة يمشون صدرك ركاه وباركاه لي مع الله ده
 بهر وردين ولا ركنه بيتا وادم بين الماء والطين قرائن
 امشك نوز جيني جرخ برنجي روي زمين ده مستغرق انوار امش
 اول شاهك خدمتده نوبت ايله توان ونايب وعضاي استغنايل
 حاجبا ولان سرورلك كمينك يد بيضا سنده عضا از دها پكري
 دينك سخار از دهاي هفت سري ولوب فاذا هي تعبان سبين
 فالقي السخرة ساجدين وكمينك انفس جان برورنن انار كيفيجي
 الموتى مكنون وكمينك لعل مسحا منظره اسرار قل يجيبها
 سر بر خفة سرور لرين وسراي دوله مهر لرين كورهم كه سامطين
 جهنان خاك در لرنه من الرقاب والسناكلين واساطين زمان
 رهكدر لرين ده من الصعاليك والعاثلين سلسله جنبان
 جبل الدين و سرجلقه سلسله اهل اليقين كه كشف كرامه استيري
 فصوص حكم واسرار فو حاة قدسيه لري فصوص حاديه و ا
 وخبارة دقايق اشعار مشوي لري نظما و بلاغة وان من
 الشرح كنه وحقايق كفتار معنوي لري كسفا و سئل وان من البيان

انشاها مكنون اولين و اول صفا لري
 الذي انشاها مكنون اولين و اول صفا لري

ابرو و الحناء كرم كرم و منع ملائكة و ملكوت و جامع جامع
 جبروت و تدبير حتى لا يرب مد او مر و قدس لا يزال
 لا يفوت ملازم اولوب خراب عبادت فكله الرابع و مكلد
 ناسخ و خاضع بر سر ساجد و طاعت تشهد ده قامون
 و قاعدون و تراكون و ساجدون في صلواتهم دائمون
 و لا مانا تهم و عهدهم را عون اول منازل طبقة و مخالف
 كرامات نقباء كرام و نجباء عظام دن يدي يقب قوراني
 و ادب سخاني كوردم كه كمينك طلعت منورنك نوري رخساري
 و الشمس و صحتها و كمينك صوت مد و ريدك خط غباري و القمر
 اذ انيلها كيمي سيف شجاعته طغوز ميدانك فارسي و كيمي كلك
 قدرته هفت اوليك خاري بر جيلن خورشع شاهد و قاصم هر بري
 سراپرده و الليل اذا انقضى ده شمع شب افروزه صفة مصدوم
 خدك ايها الستاري هذا البرلين و دولت سراي و الزهرا اذا اجلده
 مهر عالم سوزكي ما صدق فيه و نور و هدي للناس و ايم نظر
 د بين تري و انظار سعيك لري هر مدارج و مدار و معارج عيني
 يساردن قطب فاقه ناظر و مغارب و مشارق رجا العيب ايله
 هر جنبك حاضر و اول سخن عزتك طوة سرسند و تمش برك

59

ما ابتدئتم يا بدم ناله **ب**يدون فكونوا **و**و كبر **ا**ينمندن
 ملك كزبان ايدي **م**سكه **ب**هر حركه **ب**وجوه **د**ن ارك **ط**طر **ز**قبة
 طلسا قك مشعل زريني **ا**يش **و**سازل **س**نيارك **ا**ون **ا**يكوي چيند
 فنا ديلي سيميني **ل**و **ا**يش **ا**دي **ط**بقا **ع**ن **ط**بوع **ي**دي **ل**اجور **ي**
 قبه **م**علوق **ا**وز **ن**اگاه **س**ي **ن**ماد **ن** بر برق **ل**امع **پ**يدا **ا**ولدي
 وروي **ه**واد **ن** بر نور **س**اطع **ه**ويدا **ا**ولوب **ا**ول **ز**مين **و**
 زمان **ج**مال **م**صطفى **ك**بي **ن**وره **ع**رق **و**كون **و**كافي **ظ**هور **ه**
 وار نار **ت**جليل **ن** حرق **ا**ندي **ب**وجها **ن** پنج **د**ورك **ا**طرف
 چهار **ن**دن **و**دوران **ش**ش **ج**ها **ن**ك **ا**كا **ف**هرا **ن**دن **ك**وش **و**
 هوشه **ب**رندي **و**حائار **و**صدا **ي** **ع**جاز **ش**غار **ا**بر **د**كم **ه**
 طرف **ن** مساوي **ا**ل **ج**ها **ة** **و**متساوي **ا**ل **ت**غما **ت** **و**النقرا **ت**
نه **ت**ركيب **ا**ل **ف**اظ **و**حروف **و**نه **ت**رتيب **ح**ركه **و**وقوف **ن**
ساز **ا**دوار **و**نه **ا**وازه **ي** **ا**وتار **ا**دا **ي** **ي**ك **ن**ك **و**ندا **ي** **ي**ك **ا**هنگ
بر **ن**عمه **ه**وار **و**فره **ا**شت **و**ني **ق**رار **ك**ه **ج**ان **ا**ول **ص**داد **ن**
دنك **و**پهوش **ا**ول **ن**داد **ن** مست **و**مهوش **ا**ولوب
هر طرف **ك**ه **ا**ل **ت**فا **ة** **و**نظر **و**هر **ج**ه **ك**ه **ت**وجه **ب**صر **ق**دم **ز**مرد
طا **ق**لرو **ز**ب **ج**د **ن**طا **ق**لره **ه** **ص**ف **ص**ف **ا**هل **ف**لك **و**خلفه **خ**لقه

جريح والا وماله اعلموني اهل بيته وطوبى اليه همسروهم
 اين وحنين اولواكي كرتي بركي بندك اولواكي سندر وطوبى اليه
 همسروهم ويوكرتت وعزبتك ايسر وعمرم بجده يلكوه سنت وواديك
 في ظلمة الصحاري والبوادي رتنا ظلمنا انفسنا نداسيله منا
منادي وان لم تغفر لنا فرحنا لنكرت من الحاسرين صداسيله
 ناهي ونادي اولوب اخراول چار يار تاني اتنين اذها في الفاركي
 غار حراوه كهف غرله اختيار واصحاب كهف صفت كنج وغارده
 قرار ايدب يوسف صديق وارثا سف زارله في عنايت الحب
 بالكرامة والحب تحت الارض بالطول والارض قد عين بيكر رايغله
 صوفيانه اربعين چكوب مردم چشم جهان بين كي غار نشين
 وكنج مغارده حلوت كزين اولد يلر كلام منظوم
 چو چشم آن بر كم در غاري نشيني دو عالم بيني و خود رانه بيني
 اول كنج غارده بن يتيم وراز اول ايكي دين بیدار و چشم
 اشكبارك اشك نبي قور و سر شك ابدارند خاك و خون ايچند
 ظهوره كلوب و عجمه لاله كي جگر قاينله نشو و نما يلوب صدف
 زمينك در غميشي وادم بنينك نتيجه اربعيني اين وحنينك
 چشم جهان بيني ولدم بچه زمان ادم وحو اوتيندك اين وحنين

مايندك

58

ايدى بواهدك نى هكاهمك نيتك و غارنى انعامدن هر عيتك
 ندره دى ندره ايدى ابي شاه راسه كى ار و اى ماه عتد دور
 بزك چهانك اهل تصديقى و زمانك صاحب ناليفى كهر روز كى باهرم
 شعار من تر نم شعار و دنا فر لى اوار و تراندى او تار
 هر مقامن بزك و كوچك بزك بزك نوازمه دسازد در اكر
 احسن الشعر كذبر و الكذب النظم عذبه و اما كه مضار بلا عتد
 بز شول بلغاي ذوقون و ميدان فصاحتد اول فضاء اقدور
 اينكه بوادي بلا غمزده شعراى اقدورون وسا بقون يتبعهم الغارون
 و لسنا بشاعر عرجون فارس تدهبون الى بيننا الكوكب بن بديك
 قصصى و اثار بر حصصى فطره ادم و حوا حكما يتلذذون عذيب
 و خلقت ارض و سما و يتلذذون عجب لكن الذالكلام او جزع
 و احسن الحال اعجزه در اول زمانكه عوالم ملكوت و معالم جبروتدن
 اول كاشف كنوز عالم الاسما و واقف برهنه الاسم عين المسمى
 سر الله مخفى يعنى دم صفى عالم لا هو تدن كدر و منزل ناسوت
 سير و سفر قلوب روضه و عليا و فردوس معالمة ذوقى خويشه
 عقل مصفا و نفس مركزا كى معالمة بطوائفها جميعا خطب
 باعتبار ايله خراب امامتدن قيام و منقوف ملكه سلام اند و كره

هن بري راد هاده و طريقه و داده بره اتم سپاه كارك خداه
 كوشى و آيينه رخصتارك نموده كوشى مسافر حجاز و عراق و حجاز
 خانقاه عشاق در پس عقل تا خدار چند و نيك قريبه نعيم قلامه
 هوام اير و ايرادن واله و زارا اولوب نغمه و صاحب ادوار و مقام
 و قرار كاه صبح و شام من نفس من سوال و اورد مال من استفسار
 حاله ايدب و چه تغافل و صورت بجاهل به ددي كم اول نغمه و بو
 بوالهوش خاليا قتي هو بيلن له منفس و كه هر چه زارك خارج
 لا دوا ري و اهل سوز و سازك مخالف الاقاري دراني بر نقشه بخلق
 و بر تصنيف ايله ني كوي جكرن طغلق كر كدر بنجا صاحب ادوار
 و ادب باب موسيقا ر دن او اوزه و خوش نفس نام بر او استاد صاحب مقام
 نغمه و نقش بندي بر تصنيف ايله يا غلق مجلسه كوتوردي و برر كانه
 را استلر مقامه كچوب قافون ايلما و توردي و سوز يوزن برده و
 كوتوردي بو سلطان عقل نغمه نك ترانه و كه تاره و نقش و كاره نظر
 ايدب ددي كم اى مصنف ادوار و اى مؤلف موسيقا را كوتوردي
 راز و خواندن و عراق و حجاز ايسك كفتارك راست سويله و آغاز
 قرار كاهك نه مقام دن ايسه بيان ايله كه شيونك شهنار ملكه
 و مقامك سنبله و فلكه بكنر سير عراق و سفر جزيره العساف

57

هان حضرت فریاد رسدن معادرت بابت قبول نفس پس باقی
 هوا و هوس بیش نفس سعادت هر کس قبول نفس پس **نظم**
 پنج کس بولمادی اول حکمیة حد سوری کس بابت اجمال حال وقت
 تفصیل فی البال اولد رکه ترانه قوال و ترنم قیل و قال ایله شاعلم
 کوش و هوشنه چاندی قوالم نقراقی و نغاقی نقراقی تمام پرده پرده
 و مقام بمقام شرح اولندی باقی سماج خانه فکده معروما و نقض
 او رد قچاش و ملکده حلقه ذکر و سماج طورد و قچ شاعلم نقض
 مهر و مه رخصار لری روز و شب فلکن جنح او رسونلر و مطرب
 زهره عذار لری عدولری بره کیر و کچه اناله رچرخه کیر سونلر
بیان کردن نغمه از اصل خود بیش عقل تاخبار
و نمودن هنرهای خویش بسیر ادوار
 پس سلطان عقل اول جوان مولود کفتار مشنوی سندن ک
 اسرار معنوی سندن چونکه نایک اصل فی امش لبی و رقص مولود
 شور شوقین دونه و فرهم قلدی اول کفتار بحر اسارک تاثیر غمز
 یار کبی عقلک چانه کار و اخبار اعمار شعارک خاصیت سخنری
 طومار ذلف یار کبی مشکبار صفت جمعیت خاطر بر تار و مار
 اندی پس عقل کور کلم اول زندان نواسازک و اوساد ترانه پرده از کس

او دینله حکرم صغدم **مقدمت** کمرین **ه** ای **ای** یرون بچلدم
 هر چندنه قول و ضاع **م** باسدن ایانه قلاع اولوب
 اول پیرمقامانکه سوز و نسا زنی کلدم اول سرائیل وار صور
 او رنجه قیامت ای کلدم سوز دمنه سمع شوقله شویله طولدکم
 هر قلنه بر سر و چشم دیوا طاعتم بر یار مغله انشارتنه موقوف
 اولدی اول بزم **الستک** مستی و خمخانه و عشقک باد **ه**
 برستی بنی پادوستی و فقیر دل شکستی **فنج** فیه من روی
 دمندن بر جام صبوحی برله شویله مست اندکم **نوم** نینغ فی الصور
 عالمه و کن افتاده و نیست اندی نه کوزا و جیلده کئی قطر لؤلؤ
 بکایای وزن یا هشن یا قدیای عینه کلدی و نه دست ملاسله
 فی هنر لؤلؤ خر قه بارمق صد و قوی سرائکشت **دک** کلو
 اثر کلدی **هر** حافظاه خرابات و کعبه و سونانده **نظم**
 حقیقت حقه و چون مناجات **ح** حقیقی عشقه برور کعبه ولات
 دیوب نه دهان یار کبی سوزی جاندن کلور برادم جان کوردم
 و نه زبان دلدرون غیری اغز لخی طنای جان شیرینه **نظم**
 عالم بچی یاروبن بی یار **و** هر کم نبی نواخت اندی بن اندن زار
 فریاد بسی کردم و یار نیست **ک** کویا وزین کونبد فیروزه کسبی نیست

56

وبادشاهار سلیمان صفت بیست و نه و در او بوی سحر و زیارت
 و شقه طلیسان آیه تحت اللوائسه هفت اقلیمی خاکر و ما
 رایت و الا سنه اون سکر یك عالمی مسخراتس **نظم**
 اولش سر بر عشقه سیمای سوار هدهد کبی باشد که کنی و وار
 فرمانه هیمه مطیع کن انرو جان هدهد که همتش ایری موریه هیربان
 بن بند و دخی اول سلطان دو جهانک خدمتند و سلیمان انرو انک
 سر بر سعادتند ایلتدیلر چونکه بر مور ضعیفه نور و لایله قشور
 قلدی بزمان بو بند دخی سواهل ملک سلطانی و وادی ملک
 سلیمانی اولدو عجمی هاری ایکی یرون میانخی بند و کربسته دله
 بیوسته و پیوند اولدو عذون اضم نید و کرم و کرم صار لغنه
 عادت نه نسنه اید و کن سلطان ایکن بو برپا پوش و ده زبان ایکن
 سوسن کبی خاموش اولدو عجم نظر و لایله معلوم و نور فرستله
 قلدی بی بر استاد صاحب نفسه تسلیم و دم مبارک کنده بالقاء
 نفس تعلیم اید بر رفتن درونی عالیه کونیه دن معتر
 و برونی عوایق عینیه دن میرا خالی الذهن بی ولی قبول
 نفسه قابل اندی چونکه سینی مشروح و دیر بی مفتوح کورد
 کوزی اچقلر مقامی کجائی برده کوسری بی دخی غیرت

انكبه لثمنك بكنز انتم منده اوار صوكي د عمر كبري
 اسريلد ريكندك نوبهاري اوار صوبه اسريلد اينانده
 يله الائمة وصوبه طبانده پس قطع علايق اوطان
 و مشع عواقب از زمان ايله ترك و دار و ديار و عمره كعبه كوي
 يار و قصد سير يار و نكار ايدب چونكه اول قبله و حجاز و
 عراق نزول و حريم كعبه العشاقره دخول اتم مقام ابراهيم
 صفت بر ركن اعظم و حرم معظم كوردم كه سعي صفا سنه
 احرام ملكك سینه سي صد چاك و محراب دعا سنه امام اهل
 فلكه چهره سي برخاك مسلك مناجاتك و منسك عرفاتك
 طاوس ملكونك بال و پري شكسته و اهل جبروتك لبيكي
 آسمانه بيونسته اولوب زائر تينك زمره كبي كوز لري نازش
 و حجاب و تينك بطحا صفت منزل و ما والري قروطن استانه
 باش او ز نلرايله دولت قبوسى او ستلر نيه اچلش و ايشكندن
 يوز سور نلرله باشلر نيه آسمان دن كون طوغوب انوار
 فيض رحمت ضاچلش منزل ولايتك برشم هدايت و افتاب
 سعاده طلوع اتمركه نور جمالي رشكندن قرضانه و كشر زل
 رجوع اتمش خدمتكم صاحب كلاه هره هره كبي نمد پوش

در شایسته است که با دگرگونی نام و کسب و کفایت و در
 هوله و زینت آن که صورتی صورتی در عرقه و عریان و بالان
 و بر بویاریک نفاخته صفت هفت اندام لرزان ایدی و خسته
 اعضا و ارتعاش دست و پایله کثرت ماء نالج اندام فلیج ایدت
 رنگ رویم ساز و جسم نزار و زار مر ناله و زار ایله دشمنان
 اولدی ناچار صحرائی فنیایوز او مردم و هوایولند د ترنگه و در
 مسافراه عدم و مجاور خانقا بلا و ندم اولوب خسته
 ماشاء الله سفر اندم و بر نفسند بوجمانده اولجمانه گذارندم
 چون اراق کو تورب بو مجلسند دیدم اول صبح اهلنه ناهو
 یازهی دیونان جاغردم برسوز وار سگادیدم ناهو
 ندرر بوجه های ^{سین} ~~سین~~ دیدی که لا اله الا هو
 نه هنگامه عمدن آغاز و غایتی بولدم و نه هنگام لند بو
 غصنه بدایت و نه ایتمی بدم انقصه غصنه قصه سنک
 یوق نه ایتمی حکایتیله عامل و کند و عجب تصورمه تمام قارئ
 آن غایتی ندارد و این هم نه ایتمی بدم که حال مفقود المالك
 پایری اسنیادنه عاقل طینوب و لثمک اولماز امیش و استقبال
 مجرول الحالك هوایر اعتماد ندن درویش کاملدن سوکتی

و چو کافران در حیرت افتادند بر سر و سر و سر و سر
 شمشاد خوشی خوامم درم فرخنده روشنا را که از سبزه زار دانه
 سر و سوزنی قیام هر نفس عهد انداد آیدي شمشاد ه قدمک
 شمشاد ي و قیامی و نرسو زاده قامتمک حرامی و ار ایدي هر زمانه
 سنا نرک سر و ري سور تندن و باد و غر و درک کیفیتندن نه
 اشخ خارندن بیمار و نر جام عمک انکسار نه خبر دار ایدم
 آنر کشت زار آسمانک داس زیری و حرم که کشتانک دهقاه خوشه
 پیدای حرم عمرم حاصل دانه دانه چین انکه و اسباب زجر له و نه
 دونه و کفله ها عمرم سبز دارن هنگام حصاه و کشت زار و
 و جو هم بهارنی جو چو کساده آیدي سبز لولرم شاخ خزان کبی
 زرد و ترار و پشل بنج قلمر حاک سیاهه نکونسا ر شمشیر حجوم
 تیغ سوسن کبی شکسته میان و زمرد قبضه لولماس حجره حدید
 اللسان ایمن برین زبان اولدی حله و حضار لرم حاکستره
 رنگ و سندن دیالرم سر و بالامک قدر تنک اولوب بلدم یو
 خرم فاده روزگار دیو اسوب صادر دقلری باد هوا امیش
 و بلا طشلیله دکوب کو کسدرین آورد قلری حاصل حرمین
 عنایمش خانه و دهقانک بساطی و ده ویرانک مسندن سر و

و نانی

بیان چندی
 تصاریف کرد و کار ایله احوالی الوها الایینه منجر و اما این
 نه مرتبه ینشوب مقرر اولدوغی سفسار حال و استکشاف
 مافی البال اولنور سه جریان احوال بر ملا ل استیونوال اوز رودر
 بن و فی نام و نشاندک و غریب الامکانک دخی مولد و منشائی
 و مزاج او ملجاء سنا حیل فراده و منهل و مورودی آریا ندر
 رز ان ایدی که بن بند دخی اهل سیف و قلم و صاحب لوا
 ایدم حضرت وار سبز جامه نو و علی صفتلوا غنی پیشل عاملو
 بر امیر کیسودار و سایر کرد کار ایدم که ضرب تیغ ایدار
 و هیبت صدمت ذوالفقار مدن و حوش و طیور لرزان و کیرلان
 ایدی بحر و برده پیشل پیرا قلو سجاغم چکیاور و خشک و ترده مشکین
 پر چلو معبر توغم دیکلو زردی صمصام ز مرد قام و مقام ز بر
 نیام ایله جزائر نیل و هائی طومش ایدم و سواحل روم و یونانی
 تیغله ضبط امتش ایدم نیزه و بشمار مدن عرضه و جهان
 صف صف نیستان و همیش آبار مدن معرکه و دوران سراسر
 تیغ غریان ایدب خلفاء و عیال وار سبز لیا سر ایله هر برکتار
 واسط و حججونی باه و دیار دجله و دار الملک بغداد ایدوب

57

طولی و کاسته آنکه و صراحتین قانانین کاری کبسته کاسته
 خونهای بله بر آن لبه پس بدیدارم عقاله حکم قدر توانی شوئبله
 وارد و امر قضا حیرانی بود جمله سوار اولدی که اول جوان بر
 دخی زبان پهلوی و لسان دهلوی بله اسرار معنوی و گفتا
 منوی دن دقصر و سماعک لذت و ذوقی ترغ و ترانه و قیلار
 قال ایله اکلوا کلبو شرح ایلته قد و نباتک اغزلی دیار
 ویر و فی سکرده لذت نه امیش کوستره پر اول جوان بر
 قبول نفس و اجابت ملتس بسواقی هو و هووس دبوب حکایت
 یوزنده شکایت و شکایت یوزندن و صورتندن حکایت ایلدی
 بشنوا زنی چون حکایت میکند از جدی پنهان شکایت میکند
 دیوب در و نندن شوئبله اکلدم محراب فک دن ملکر تسجیل
 قیوب انی دکلدی سوز دلدن کونیکو کونیکو او از و دکلو
 سینه دن سراغا زایدب ددی کدای سلطان ظریقت وای
 برهان حقیقت ادوار مقامات برد بازلری و از کار نباتک
 نو اسازلری نی کوی صحبتده کمر بسته کرد و بغری دلفش و جوی طغلو
 وید سگسته کرد و اگر چه کمر بزم غم غم فی ایدو که دن نالا غدن
 معلوم و نه برده قیل و قال اندو که ناله و افغاندن مفهوم در ماکه

کیم چرمک پسر ایرونی بودیم فکر کن ترا به بود اوی بی بی بودیم در آبا
 ادوارک یار تو می و شمع در سینه اوزک در دم و هم زنی الی انب
 و هم داود ایله دمساز و زبور عشقه از قاری بوخجه
 ز ماند که دست حسرتله کوکسم دوکوب یورورین و حجت
 ایله کند و یوزومه کندم لجنه اورورین اول بیر مقامانک
 مقالاتی دکترین همه کوکسم دوکوب هم اکثرین دروغه کی
 اسکی ددم تاره کنور و زبور عشقم دم داود دن اواز کنور
 آخر ضوابع حجاز و عراق تمام و مواضع عشاقی مقام بمقام سیر ایله
 قانون کر عالم و ترانه کوی بنی آدم آغاز سرگذشتی مطلع دعای
 دولت و مقطع باز کشتی مخلص نای رفعت ایردی بوندضگ
 دخی بوقایره دن خارج چرخ چند باز نه پرده دن اواز و مقام
 کشف راز ایدب دست فلک بی نه لجنه ایله زار و نه
 مقوله کسسه نک چکنه گرفتار ایدر بهم ددی **بیکان**
کره نای سوزناک بیلش عقل تا جدار صفت خود
 چونکه اول طفل از نینک آه و اینتندن و پسر زهره جبینک ناله
 خربندن شمع جموعه السخا بن کزاری دلدری یا اودی و پروانه
 شمع سوز و نیازی جانده او دیر اودی ساغرک بغری قزاقانله

صفت یوزیره او و مستر اول صوامع فلک رفعتک زوایاسته و
 و جامع ملک زینک جنایاسته سکه حیدری و خرقة قلندری
 وزه ساه سل و عجله ال و جلا جل و خلی ال ایله کردن و کوش راسته
 و سینه و دوشی زوایایله بیراسته بر پیر صاحب ادوار و
 و اهل او تار قرار امش که شور سماعی رفاص جرجی دوزد و سینه
 زار امش بحر و قارده فلک فلک کبی کند ویر لنگر ویر با و تود مش
 و قلم ننگ و عارده باد بان عفتی باد همت ایله اوج محیط کوش
 بن دخی و پیر حیدر نیک قله غی حلقه او چاکری و بر کوچک قلندری
 طوق خدمتله بند سی و زنجیر ادا تله بونیو بعلو افکنده سی
 اولوب نهال البرولر کوشمه زرین خلقه لر طاق دایر و سیویان
 برملور ستمک جراحات لرینه شفا ساز یقولون بقدر بهر نهال ایکن
 اون بش کونده حسن بر خال بدر اولدی و خلیال صفت پاپمال کوی
 صفیعاله نیرم صدر اولدی بن دخی مسکین خالار و زرتیر
 خلیال ایله هر صحنه یوز قره مغله فی شرم و بر ایکی منقعه کدالو
 کبی کرم اولوب سیم ساق ساقیاره اعز مدینه ذر کوشتر کوشتم قائمغه
 و هر طرفدن قولی پر طاقغه باسلامم هر جانیم چتر فلک کبی بر زرو
 زبور هر ولردن کرد و کوشتم طبطلو سیم و زار ایب اکاد کیر

استسقاء طبعی میرا ، تبدیل آب و هوای بعد از او و
 غذا ایچون سفر ایدم اول ، تلوثدن پاك اولغنه آخی و ران اولغنه
 كذرا ایدم چونكه اول منزل آستنا به محوم و محفل اهل و فایه
 دندم اولدم . مشككمك بونی عمار و نافه و خشككمك
 نسیمی كاشف زاز اولوب مسكینده آشنالو و حوسنی اولدیلر
 بوی و صلمدن دماغلرن ترومشا ملرن معطر قلدیلر هر برینك
 بنمله عشق و مشکی فی نذازه و دماغ خشکی ترو تازده اولدی
 اول بیرك نظرنه صویندم . و اول دیا ركه آب رواندن بر زمان
 یوندم . آخر سوزش آفتاب . و پرورش ماهتاب ایله آینه صفت
 تابناك و كدورات . تلوثدن و جوم پاك اولوب . اذن بر عتبه
 علیایه دخی كدر . و بر منزل ما فایه دخی سفر ایدم كه هر طاق
 مقرر منطری نطق كه كسانه همسرو كرم قوس بیگری هلال
 آسمانه برابر . سقف میناسی روضه علیا کی كرده خوادندن پاك
 و فرشر عالم غامبی عرش هوا صفت نقش كدردن محال و تابناك
 دیر جهاندن بر صورتی نظیر . و تخانه به زمانه بر بیکرد لیدن بر
 خلقه خلقه اهل فلك . و بولك بولك صفوف ملك كچی باب خدمت
 عصا کی استقامتله طویمش . و کیی خراب عنود بیده سجاد ه

ایاه طاق در هجده دن پیروز و کند بر روزه دن و که در زیاری
 کبک در ریاده سنیم ضمه و نوس و قدم ذکر حق ایله مونس و کن
 تنم روانه تسبیح و مجیدم سبحان من یسبح الحوه فی الیوم
 و صباحه تقدیس و مجیدم سبحان من یقدس الزمان الیوم زیاری
 هر زمان سشت فلک هزاران دین سی زه ناظر و شب ک
 ملک نظر دین سی صیاد اجل کی کینم زده حاضر
 و بکا ناظر اولدوغندن عافا و بود امک بر اکی دان سنه ما
 ایدم آخر بو خلقه خلقه اغک کره لرنه و کره کره دوزاغک
 زر ره لرنه چنکال اجل بن سبب روز کاری اغه و فلا با مل
 بن کرفساری دوزاغه دوشورب سفینه و جرمه در یای عزم
 مایه بانندی و زورق حیا تم بحر ظلماته قلیه اندی **نظم**
 فلک دل چمدن کناره دخی موج غم ضالده بر دیاره دخی
نثر بر مده که در یای غربت خیره سفین سن سوردم روز کار له
 بو سوا له ایردم دیار کیلنده نیل مبتلا یاب و کل اولوب الوده
 حوه و خاک و جسم جیفه دینا کی نایاک طعم زاع و لقمه و کلاغ
 اولوب طالبارم کلاب و راعبارم غراب و لدی آخراول دیارک
 و خامت هوا سو و عفونت ما سوا یله ضعف البینه و سوء القید دن

سیر و ستر فلوردم • تسکرم و من در یادن فی حد و عسکرم بمن
 طهر الکی فی عد • بحر و پروه حکمید لکی جاری
 وحشک و ترده امرم صوکی ساری ایدی **نظم**
 صاکنه صین سبیکه ایدی تم • سیم ایدی باشند یاغ ایدیم
 انجی بولک نهاری یوغدی • بلی خنیر لو قولر وم یوغدی
 نون / عمانک نمک دریا کنزی • و دریا نک ازدهای هفت ساری
 خولدن بری واربرد وام کچر لردی • و قهرمادن صوتی طلوب انجور
 خرچنک بچر کردون • و نمک فلزم نیلگون جنکمدن فی جان
 واهنگمدن کرزان ایدی • صول و ضاعمه هر جنر سینه کدارم زبان
 انجی کی سرتیز • و نیزه مردم شکارم • دالفقار حیدر کبوجوز
 اولوب کشتی و نوح مثال فی موج کالجبال کاه روی
 هواده فرق سماک همس و کاه قهرمادن کاو و سمله بلبردمدن
 دریا نیک یوزی فلک برجوم • و هر کیجه اول نجوم ایله شیاطیند رجوم
 دریا لکوزمه کفخس و عنقا لوفظ من بر مکس کل ایدی کاه
 بچرک امواجندن مانی خار لوله آراسته و کاه مهرک دینا جندن
 آسمانی دینا لوله • پیراسته هر کون برکارد • و هر کیجه و بز
 بار قوبنده درکنار صحی شبستام شمع بهروز و شجر اغ عالم افزون

50

اور و صوة بنين اليه ميرغا ز ايدند ديكر اي شياه كر مين
 و اي ماه زهر جبين بوسمين تن د ف كه ز رچين و زرين جلا
 بزمر اجسا ككه اوا بانا ايله كرز ز سائله ر بو طفل كو چك
 قامتك اغاز سر كذشتي و بو فرزند بزرك هتك مقطع باز كشتي
 اولد ز كه بن بند هنوز بر علام م ساده رو و بنا كوشى تريا لوز لال
 برو كين اول پير و لك غدي بوغى و مرند خلقه بكوشى ايدم انك و لوغنه صل
 و طينجه سيله بو مقامه و اصل اولوب خدمتند جينيم داغ و
 و صجند باشدن ايا غذك قلاغ ايدي اول بيم و نخت من رگ
 د مندن بدر لاهو تم و بن انك في كبي نفسندن بيشناسو تم بر
 زمان ايدي كه بن دخی سر هتك محير ط عمان و زهنگ قلم في كران
 ايدم ديار د مزيانك اسفند يار رو بين تنى و كشور مانك ماهيان
 ماهي بدنى مالك البحار و ملك البحر اليقار ايدم هفت درياك
 ماهياري هفت كشورم و يدي برك سپا هيا ري يدي صف
 لسك كرم خلقه خلقه زر هلدن و كره كره ز هلدن چن كه جوشن
 پوش اولوب جنكه كيردم ماهي لوه جينه صابوق نيجه اولور
 كو ستر دم كاه برج سر طانده كنى كبي طلوع و كاه منزل حوت
 قروار د كودن رجوع ايدب برج آبدن كند و جوزا و ثريا دن

کس که سوزد در اثر نوازی عساف و هوای مجاز و عروق است که
 اصحاب ادواری تمام و از باب موسیقی مقام بمقام
 سیرایدب قانون نوا ساز جهان و نقش بره از کوزن و مکان
 آهنگ و فروداشته بیست دعاء شاهه و معطع بنای ترنشت
 پیور در بلبلن هر که بومقامدن اوتد دست فلک بی کوشمال ایله زار
 و چک جفایه کرفتا زاید **حکایت کردن**
دی از اصل خود پیش عقل ناچار چونکه اول پیر و ک مطیع
 دیون سازندن و محاصل اشعار سوز و سازندن شمع و ک
 بختی چرخ یانیدی و پروانه لره شمع دولتی و یانیدی هر لره ککش بوی
 چرخه کردی و رقص و سماع آوازی شمع زهره ایزدی و
 و ساغر ک فانی فایندی و صراحی ک قنویور ک فایندی پس
 عقل ناچار نامدار ایزدی که اول اهل ادوار اول پیر موسیقار
 مقامند علوی و سفلی جمع و اول طفل ذوی الکفلی شیخ ایوب
 اوغلاخی قولقدن سولیکر و ذیره دن یوزنه طبعه او زمغله
 رازنه ان شیخ ایله لر اول طفل خالی ذهن دی خوفله نالان او استاد
 طبعه سندن کوزان رخسار زنده قور و از پنجه لری بر عیسای
 و طبعه ازلری جایجا نشان چمن بی کل کل و یوزی بلبل آه و اینر ایله

49

هوای عشق افروخته مستانند و بز کلبه نیک نوازی آهنگ عراق و حجاز
 ترغلی بی سخن ادوات و کلمه های تازه با نغمه های اولدی اخی کار ملک
 نواساز لری و لذت و لذت نغمه یزدان لری ایله چونکه اول منزل کرامت
 انیس و محفل عظامه جلیس اولدم اول مقام کبریا با سیمای
 و ترانه یزدان لری هوای عشق له آهنگی راست کوردیلر مقام
 عشاقی بیجا بحر پرده کورستر دیلر بن دخی بر مصنف صاحب کهن
 و زهره وار کند و چا لر کند و وینار اولوب نقش و نگار ایله قدیمی
 شاخ نوبهار و زنگ رخسار له حدی رشک کلزار سینه می
 لاله و شر بر داغ و هر قندلواغی باغ بهار ده دوش چرخ لید
 آتش عشق له بفری یا قدیلر و سیمای بدنلر سینه او سینه شفا
 ساز یقولن یقدیلر نه بلا سکه کربیا فی و نه لباسکه آستین و
 دامانی وار ایکن بکرمی دره پارچه یزدان جسمه برقبا و قدردلم
 دلم برغباید و رب جامیانه مقتول و اما میانه غددر بر کردت
 بسته و دل شکسته آهنگ وجد و سما اول اجتماع کامرانی بی
 مرغانه و داغ اندم که بوسلری سپنجک نوا سنجی و بودار محمدت
 مکتف کنجی اولوب میدان قفادار لری و یاران گهن هوادار لری
 بنی او موزون کوردیلر و دیز لری او زلرینه الوب شهادت بر منده

ماشاء الله سفر اندم بر بفسد بوجها ندن ار بجنا نر کدر ایتیم
 اول کوز او جیلده خاک باینه با همه منشا اولن نر کسار و حی عینده
 المن اولدیار اول سرو قدی ارا قدن بار مغله کوسرت بو الواسلن
 بله طوری نظر قلن اولدیار مایر و نضر قمر ماکی هوایر و زونوت
 حضرت هوا صفت مایر دوزدی منشار غریب دیلمی ایکی دلدی
 واره مرتت تخی ذکر تا کبی دو نیم قلدی کرم محنت بیخ ابوت صفت
 سونیه بدی کرم حسنه جسمم دک دک ایلدی **نظم**
 چون عدم ملکنه کذر اندم • حینه ماشاء ذله سفر اندم
 بن یول آرمشه اولدی مرشداه • رهبر لاله الا ۱۲ الله
کوشور بر زمان تیغ غریبله کرم طغرا دم • آخر جیب تجار ولایتنه انلام
 چون کرم ناسر اشیده بر نظر ضال دیار • بنم طاعنه بیود غم بلووب
 تیغ و تبر لک کورب بگا فر شو کلد یارنم • کواکسی کوچ کلوم عجبه
 قال دیار تیشه و تبر لرایله بگا ال صوند یلر سر کسلک ایدم ضانم
 محکم یوند پار آخر همت بییر بن فقیر • دستگیرا ولوب ناسر اشیده
 قلندر وار تراش و سر خلقه • او بایش اولدم لباس فقری جقار دم
 پاره سر فقره کیر دم اندن عبدالقادر دیلدی سوبلیکه • و عبدالمومن
 ایلی سیر المیکه بر خطه • شریف سفر و کوجه • منیفم کذر اندم که کوچ کلدی

48

و عمر کی نابینا شدن بلر و کمر فلز دتم که زمانک نهایی بران
 و جهانک بر وجهه صورتی جهان در عالمک صوکی الم و له مک
 آخری بر مدد مرخنده هم و ام سمنده سم مدغم در جا ه دولتی
 تصحیف جا ه و کاه ساطندی تحریفی ایله خاک راه لذتی
 دلسته مقلوب و کلزارنده کی کلزاره مشوب و منسوب **نظم**
 چرخک بره جو مهر و وفا خیا امش اندن ندکون با شوره کون طوع امش
 الورد و کند دولت به غرور اولکم دست ایلده اول شکار هر جبا امش
 کلزار دهر انچه نسیم ضیا کی خلقک با سوب صاوردی باد قبا امش
 ناکاه جبل با صقدن بر ریح عاصف و هر زکار مخالف پیدا
 اولوب کرد باد هوای در با صفت بفرندن قاینا دی خاک کدری
 قوم عاد کوی بیله و مانی تری امت نوح کوی سیله و رب اول
 تند باد خرا و ضرر برک زین اندن کوهستانک صنوبر قد زری
 سر کون و لاله خد تری مستغرق خون اولوب تند باد اجل شوال
 اسدی کم درخت امل عروق کون کندن کس دی سرو سایه وارم طوفی و ز
 ثابت قدم کوی بیقرار و سدره المنتهی کبی نکون سار اولوب سست
 حرف و وید هجره تیر محنت ایله ایا اعمه بالته اوردی و تیغ قطع ایله
 با شمه برابر بند قاروی تیردی طریفی عده مسافر راه اولوب حیث

و سجاده عیارده ذکر و تسبیح و توحید و انار زیدی حله و سینه
 ایله طاهر احصر و جامه و حضریله ناموسر اکبری کرامتله خصی
 و از ایانم بصد و غیره سینه زار اولوب قد محمدن آب روان
 چقاره و اکناف و لایسته جوینیا اولوب قارده جو پبار
 سینه خلیل و بنفله زار مسکین خالنه کل آب رو عین غمراو
 و طرره و سبیل خاله یا عله مطر اسیر چمن تخت کاوسم و دستک
 بنفله مروحه طاوسم خالعه سینه مرعده اسرار جبار و جبهاز و نفاین
 از هاره کابین ناز ایغام عامه مار و مور و شار و نواله و صبح و
 شام و خوش و طوره ایشار کاه دستم زنده مالامال و کاه
 ایانم لعل و جواهر باعمال ایدی سرک شله ایله طوبی و ارضای
 کوکلور دکش اییم و بالایغ و رعنا غله باغ جه کاندن
 سدره کبری ال یوب انک سله کمشدم **نظم**
 جکوب اسروکی بوستانده ، انک سلاکوب توکرو و ججه انده
 صنوبر کی گلشنده چکوب باش ، مقام طاع ایدی و منزه طاش
نظم فارع البله ، و مر فاعله ، بمنک قصر زمره طاقت معرفت و کلنک
 صحن زبرجد نطقه مسرور ، بیکلک روز کارها اسیریل کی عبود
 و جنانی بهارها اقرار صوبی مرور ایوب ترکس صفت اعمال قدر

دیواری

۴۷

دستار و زهر و ملک آفتک جدای فصلک ایله هم اوز در آستانک
 خشتا فک کعبه نیازی و آصفه راه و عراقک قبله بخاری درین پیرا تواری
 غنقوان جویند بر زمان ملک کوهستانده بر سر فراز بالا هفت و سروزان
 منترها منزلت ایدیم که سایه یود و لیم ظل همدان پیروز و بیایه و رفعت سناخ
 طوباده دلفروز ایدی خاک بایم از هارک آب روقی و جویبارک یوزی
 صوتی ایدی ز کسک تو تیا سبی و عزیزک کحل جلا سو سمک یوزی آخی
 و چنگ چشم خراخی ایدی روضه و چمن فیضدن تحریا الانهار و سبزه
 گلشن بهار حسنه باغ جنت کوی پر گلزار اولوب هوایوندن ثابت قدم
 و استقامتله هفت کسوزده آدم علم ایدی کوهستانک صنوبر قد
 قارشومده صف صفا با عن طوری و بوستانک سر وقد قامتله
 الاله اوهرت هوام ایله رقص و درازی درخت عمر مک هر نهانی فرقه
 هسر و صول و صاعده هر بنا محمد نایتمه بر ابرقد و قامتیم سطوة و ضالا
 بدنه هم زمان و وضع و هیئاتم صولت و شجاعده آفتزد و زان
 ایدی الطس فلکک سندن حضرت امک اواروسی واحرام ملک استبر و
 الامک کعبه صفت کینان پاره نبی ایدی سلیم مسافر ترک قطع پلنگی
 و سنده ولت بایم مجاورتک سباط سبزی ایدی منار ایشارد
 و منار خارک مشجان طیور و مذکوره مار و مور صوبه حسانه فتح یوزی

بر جوان موی **فوج** **میر** **خوان** **مشوق** که **شور** **سپای** **عند** **قل** **کل**
 دونه دونه سرگردان **مشوق** **استماع** **عند** **ملاکار** **صف** **و** **لا** **خیر** **از**
هوان **بگری** **ساز** **ود** **لکار** **سینه** **سند** **د** **مسار** **الفقه** **عقل** **باج** **از**
امری **که** **اول** **کون** **انوان** **سلطان** **فیه** **و** **خوش** **و** **طیور** **و** **دیوان**
بجن **مار** **و** **مور** **ایله** **قلعه** **بد** **نک** **طاق** **اطلسه** **و** **کبید** **د** **ماغک**
نطاق **مقر** **تسند** **قور** **یوب** **روزن** **سعه** **قولا** **ا** **وز** **ال** **و** **منظر**
دیکه **د** **ن** **کوز** **نور** **کوره** **ن** **نایک** **نوا** **زند** **و** **نخند** **نک** **هوا** **زند**
چنک **و** **نی** **سویلت** **و** **ن** **و** **سغور** **ن** **چالنان** **ترانه** **و** **از** **نمان** **ن**
شرح **اند** **و** **لر** **پس** **بمنج** **ام** **شاه** **و** **حکم** **شاهی** **اولا** **بر** **جوان** **بر** **اصول**
بر **ن** **طردی** **و** **یغ** **بیک** **نقشه** **الله** **اورد** **اول** **پیر** **آهسته** **آهسته**
قلا **غن** **بوردی** **و** **بر** **تصنیف** **ایله** **ار** **قاسنه** **کیردی** **دخی** **اکلری** **اکلری**
میدانه **کوردی** **اول** **خبر** **زمان** **اوتارنی** **گاه** **حل** **و** **کاه** **شد** **و** **هم**
تاری **گاه** **ارسال** **و** **که** **مدا** **دیب** **جوانانه** **کند** **زن** **چکوب** **چوردی**
واند **امنه** **کوره** **چکه** **دوزن** **و** **وردی** **آخر** **تند** **هر** **قله** **و** **وردی**
یوز **بیک** **قیل** **و** **قال** **ایله** **قائل** **ولوب** **کوچک** **دهند** **کوی** **بزرگانه** **واز**
و **شکر** **لپلر** **کوی** **طنلو** **طنلو** **بوسلاکه** **سرا** **غاز** **ایر** **د** **دکم** **ای** **خاقان**
چین **و** **سلطان** **خاور** **زمین** **زهره** **و** **فلک** **چنک** **نوی** **عدک** **ایله**

46

وتر شریحہ اعصاب سندہ دست و پادشاهان طاریدی اما هرک
 روانی و جانی ال او جیلہ بنظر طوفانہ جائدن اثر و حرکت میرانی
 روح و جان خیر و بر زمانہ و دلبر کبی زخمه سن راست ورتک
 رخنه مره و وارده کجوب نور غوس بوزانک در در نام قیر **نظم**
 ارقاسندن قوتانہ جان و بر اول • او کونہ آله روان و بر اول
 اول پیر خرابانک صحتند ندیم و خدمتند مقیم اوستاد الذب
 طبیحہ عش و اهل معا فاة ایله جوق صحبت لیلش قر بوزلو و رهن
 یلد ز لومشکلن خال و زین خنخال قلاخی خلقه لور هلال بر وی
 مه جیان و خرسیدرو دورایارکه صوره مدوری بدزک
 استنی تمام و طلعت منوری ماهک صحبتی شام عشر اما که دهر
 خوبری و بریم شهر خوبری کوی لدن اله وارمغه و فرجا بلخی
 هر صحبتک بوزنه اورمغه او کوش انکیچون بر قل منغه محتاج و کدار
 کبی کوکل و کوزی اچ اولوب د و کیجیسیله صحبت بصحبت بله یور
 و بکجسی اینجه آرابنا ایله بوتر د شور را اول کاشانه اها
 لیسنک میهارندن و سماع خانه موالیسنک ندی ارنده کدار چیون
 و فر تدن و دیار آب حیاندن قویش ماھی صفه ماچی المولد رقی
 شکر کبی ماد ن متولد هو اولنده میان لیسنه و اهل نوا ایله یوس

بفلک یار و دایله نک دینه کن باسنه قاصدین **نظم**
 دلدار سینه سنی چنک وینک ایچدیله قانی صوکی میک
 نایک ایشی لاله ایلدیله طلولی بوسلک کوره دیدیله
 اندن عقل تاجدار دخی عین اعتبار دایله نظر و لاشک چشم عیارنه
 و خیال نقاشک نقش و نگارنه چنک ناله جان گذارنه و فغیه قانون
 نو سازک سوز و سازنه رزمان چشم و کوش و دل کویازبان خاموش
 اولوب جان کوزیله کوره کم ساده روون و آینه درون ببولک
 غدیوش کیویزانه خرقه برده و ش و کیم مریدانه خلفه بکوش زخم سینه لری
 دهان و هر موری تدرینه زبان اولوب بر کانه هر مفا امدن سول
 و هر فسنده اصفهان و عراقی سیر ایله اصحاب دوائرک الغافلین
 و از کادرنه توحید الواصلین **دیگر** **نظم**
 چیسبی دای صدا و چنک وورد انب حسبی انت کافی یار و ورد
کلام بس اول جماعت جامیل و قوم ملامی لریک صدر نه برحد الظمیر
 و معقور الصدر بر پر مغوی و شیخ مخنی طوز مشرکه مابقه ده باشر
 زانوسنه او رمش شکسته لکدن سینه ی تحت تحت سوکلمش و حشم
 ضاچاری دبت دته ایاغدن کلمش بنض رواندن تند بر اثر و پوست
 استخواندن بدن برکی طر قلوب نه عروق اخشا سنده بر قطره قان

زنده
 زنده

۴۵

بسر عا یفعلون وجز آ و خا که بما کافوا یعدون اولنه بسر عقل تلخدار
 اول حکایت وهکا و نکایت سر مناک دن بیوردی که اول خر ابیبارک
 مجمع و مقرن با شریه تنک و ظرفو مستقرین محسب بر سنا د ب
 هر برین سبعلقا بتله و تامة و سفر قایتله فی مجعهم با جمعهم نفس
 ناقص الدینه دار الضیافه سندن عقل کما مثل الیقینک قصر الحاء و سندن
 کورب نظر محمل عینا سر کس کی میل و سر آمدن چشمه نیل قیوب خیال
 نقاشی بهر کله طوتر و خیال الة اشعار کی بغلیوب خیره انا لخر حکاک
 قلا غر بوبره لر و ذفک بوزنه کوره طینجه سز او ره لر نایک ناله س
 حجازه و عراق ایر کوره لر و نوه ی اصفرهان و عراقه سوره لر آو و ده
چند ودف و نای نسیاست کاه عقل فهای
 نوبع رفیع قدر فرمان ویرایع بلایع قضا جرایک عنوان عالم مطای
 و فرمان واجب الاتباعی بوحرکاه اوزره منجر و بوسکناه ایله مقرر
 اولدی که کسبد دماغ تا بخانه لر نه مسافر و کاشانه لر نه مجاور اولان
 سوا کس سنعک خلقه بکوشارین اول اما کس جموعه بشمینه زرد و شارین
 دیوان عقله احضار و برهان و فضله حجتارن استفسار ایدر لر س
 لاله صفت جگر لری طغلو و سنبل کوی بویاری بولون بویاری در شسوار
 کبی قطار و لعل ابدار صفت کوز لری یا شارن نتار ایدر فطری خیال الله

جن و ناسر و فضل مقسم جمع اجناس در هر طالب تصدیقیه
 بدهت ایلم معلوم و نتایج تحقیقه ضروری برانله مفهوم قیاس
 قیاس صحیح الیها تک شکل اقترانی سندن مطلوب صحیحی و نتیجه
 صحیحی و ندرکه سبب اربعه دن خارج برای مجهول النسب هر
 نوعله و نام معلوم الحسب جن لا ینفک و لازم غیر منفک کبی شاهک
 هر نوعله کلیاً تنه ناظر و هر صنعتله جز یا تنه مباشر و لوب آ جن
 بوقصیه نام مرضیه کثره مقاله ایله قیل و قاله مؤدی
 و خصم بیغاند ایله جنک و جداله متصدی اولاکه الشیء اذا جاوز
 حد انعکس ضد خالیا اول شهره یدارک زینت و هو اسيله و
 و باغ رخساره بهجت و صفا سيله دیار عقلا دن کدر و اقلیم عتقه
 سیر و سفر اعتشدر سیمع ایله مضافه و عنقا شکار نه کوه قافه
 کمتشدر قلعو بدنه بارونبکاهن کورمش و حیمه و خرکاهن خضار
 تنده طشتره امش و قورمش و سیلاب فساد که سبب بحریب بلاد در
 بحر قاج کبی قاینیوب طاشمدین و امواج بلا کوزیاشی کبی باشند استمدین
 اول فسدلری بیفارج دار رسنله آسمان معراج و محارم جلای
 وطن ایله جهانندن اخرج ایدب بوفتنه بصلای و اول بوغاری ایلیق
 اصلق کرک برهوجب شرع و قانون و مقتضای امر بخون سزای

۴۴

مناقضه ده از باب اول و لا لباب ايله من اظرة و هر شب
 و روز و لکن سلمت ايله لم لا يجوز ایدی **نظم**
 اری فمها هذا العصر طرا . اصاعوا العلم و اشتغلوا بالعلم
 اذا لا یترتم لم تلو منهم . سوی الخرفین لم لم لا تعلم
نثر چونکه و همک نما عیله نغمه تک نواسی و استماعیله جنک و تبرک
 صداسی قلعه بدن اها لیسینک فلا قرینه چا لندی و اول هوایرک
 تم بکیله دل هوادار سر و سبی و ارض خرم دن باش قالدردی لاله
 حد لر و صنوبر قدر از اسنه صا لندی بیس مفکره نام برهانم که
 عقل تا جدارک صدر اعظمی و دستور معظم ایدی و هو اول فیلسوف
 شرف بخشک حضوره و ارب یقینا نک ظینا تله مخالطه سندن
 و مسلمانک و همیا تله معالطه سندن اولی کجک کو کلنه برتک
 و نقطه و یقینی اوخده قلبندن حکم ایدب نظر قلا شک نیز نکلندن
 و خیال نقاسنک دل کچد و کمر کنندن نغمه نک سما و خانر و سمعاهینکنده
 و ذلك اول هوایر ایه و زان نام و نکلندن حکایت صور تندن دل
 غمخه داری و رغر و شکایت بوزیرده اول آهوی غمخ کاری عقله غمخ
 ایدی دیکه ای معالم صنغری و کبرل تک مطالب اعلا بی وی عالم
 دنیا و عقبا تک مقصد افضای جوهر عقل که جنس مقوم

رَمِيْلًا اَوْلُوْبٌ حَسَنٌ اَعْلَمَارًا نُوْرٌ حَضْرَةٌ مَوْلَا كِبِيٌّ يَوْمٌ رُو
 حَلَلَهُ وِپَر تُوْظَلَّهُ نُوْرٌ مَوْلَا كِبِيٌّ ذَرْنَكَ وُجُوْدُنْ تَجَلَا
 اَيْدُوْبٌ اَوْلُ خِرْشِيْدٌ اَسْمَانٌ سَجُوْدٌ وُشْبَانٌ صَفْحٌ مَحُوْرٌ وُجُوْدٌ
 اَيْدُوْبٌ عِنَانٌ اَخْتِيَارِي لَدُنْ كَمَشْشٌ وُتُوْسُنٌ صَبْرُو
 قَرَارِي بِرُوْلِهِ عَزْمًا تَمَشُّدٌ رَكَّةٌ نَسْرٌ حَمَانَا لَهْ شَهْرُ سُوَارِ
 عَقْلِكَ اَشْتَرِي اِرْشِيُوْرٌ وُزْمَرُوْرٌ حُدُوْدٌ مَرَا حَلَنَهْ سَارِيَا ن
 نَقْلِكَ كَارِيَا نِي كَرِيْشُوْرٌ مَكْرَهْ سُلْطَانٌ عَقْلِكَ دَرَكَا هَ اَسْمَانٌ
 رَفَعْتُنْدُنْ عَطَا رَهْ هَيْبَتٌ بَرْدِيْرِي وُيَا رَكَا هَ كِيُوْرٌ حَسْمَتُنْدُنْ
 مَشْتَرِي سِيْرَةَ بَرُوْزِيْرِي وَا رَا يَدِي كَهْ اَجَا سُوْسٌ سَهْمَرِ اَيْسِيَا ن
 قَلْعَهْ مَاهٌ وُ مَهْرِيْدِي صَدْرٌ سُلْطَنَتِكَ كَرِيْمِي وُ مَوْخِرٌ مَاعَا ك
 صَدْرٌ نَشِيْنَهْ نَوَابِتٌ وُ حَرَكَاتٌ حَضِيْضٌ وُ عَرُوْجُنْدُنْ وُ كَوَا كِب
 سَكَنَاتٌ ذَاةٌ اَلْبَرُوْجُنْدُنْ دَايْمٌ تَفَكْرٌ خَاوِفٌ وُ تَذَكْرٌ خَايِفٌ
 اَيْلَهْ خَائِفٌ وُ هَرَامٌ هَسَا مٌ جَرَاتٌ جَلَا هَتْ وُ هَامٌ مَرَاتٌ عَوَاقِبُهْ
 نَاظِرٌ وُ اَيْدِيْنَهْ عَلَيْكَ حَسَنٌ اَلْبَحَارِبُ دَايْمٌ نَظْرُنْدَهْ حَاضِرٌ حَاك
 مَعُوْدُوْمِكَ وُ جُوْدُنْ اَحْمَالٌ وُ حِيَا لٌ مَوْهُوْمِكَ اَمَّا كَانَتْ فَرَضٌ
 فَمَا اَيْلَهْ يُوْرِدُ عَمَانِكَ سَنْدُنْ رُدٌ وُ هَرْمَطَاوِيْكَ مُسْتَنْدُنْ
 نَهْ قَلُوْبٌ وُ قَمْعٌ مَعَارِضَهْ دَهْ اَصْحَابٌ اِدَا اَيْلَهْ حَاوَرِي وُ مَحَلٌ

۴۳

اینجکه دو جام و جرعه انجام • طویر اول چمن لاله و ترخام
 چو که سلطان شامک النون بکلو اسما سی قورلیدی و سر برده
 دخانیسی اول کیجه سا قیارد رای یا قونک ملاح سفینه
 کداری و قد حرقواض کوهن تشار اولوب روزه کارا و کنده شرب
 صور د یار صباح اولجه سواد هند دن جزایر رومه ایرد یار چو که
 لیله القدرک طره و مسکینه حتی مطیع الفجرک غره و جیدی طایع
 و طلعت زینبسی من جهان اراکی لامع اولدی اولیه قدرک
 برات یروزنه طفرای من کل امر سلام و روز مشور کاسته
 فضلا من الله و رحمة الامام یاز لیدی سحر دن قصر عشرت البرک
 مهندس لری سرای عیسه بنیاد اوروب سا قیلر خانه و چیمک
 حاکی جرعه لر غناک و زجاجه می نامله طاقا فلاک ایله تابناک
 و پاک ایلد یلر اول ل ایینه زحسا خیال آینه دارک لوجه و
 جمالی کتاده و غبار دن خاطر فی صافی و صاده کوروب
 ددی کوی یار کزین سن که دینه و عین الیقین سن بوجیتتم
 خدایین ایله مردم جمال حسنه ناظر و سلطان عشقک نظر
 کاهند حاضر سن بن غبارنی مقدار و ذره و خاکسار اول
 بر توفیق و جزیره و من جهان تابله سرکردان راه هو و رفاهی

مکر بسته بنده سی و نظریه بونی لغو جگری طفولاً فکیده سی
 دیوب ثنا ایله اعلام مرام و در غایب ختم کلام اندی چون نغمه
 کند و نک ضرور و شعوبین اصولی ایله بیان و حقیقت اخبار و
 خصوصاً ایله عیان اندی ندمای مجلس که هر بری فاضلت اخبار و
 مناضرت انار له کلزار فصاحت بلبلار طغنه طاش انار لری
 و بلا غنه عطاره منطق الطیر صتا رزوی کفتار نه حسین و اشعار
 افرین ایدیلر دل نامور نیوردیکه حسنه ایوانده و سلطان
 عشق دیوانده اول کور بوزلوما هار و مهر زین کلاه هار
 شهر یذار کلهزار و کلر و لردن و کلش رخصتک بنفشه
 و سنبل مولودن مسلسل و موزون سوبلیس لاجرم نغمه و شیرین
 مقال دخی زهن طلعتلر ده نفس نامر ناهید فلك مقام ایله
 قول طرب انکین و عمل دلا وین باشلری که اول سحر بایک تاثیر کما فی
 کوزن یر کبی دلک لور کن حسه تمشیا ایله پاره پاره ایلادی بخار شیرین
 دین سی جناب کچی پرخار و ناده و مجتهدن کله سی صراحی و ادهای
 میله طیطلو بخار اولوب اول کون اخشامه دکن شک کلبار
 نوش و دلو قانلو کوز لری جوش و حوش ایدب علی الدوام
 هنکامه و سحر دن تاهنکامه و شام **نظم**

۷۲

و دروازه جمالند عشاق عجم متجرا و لشدر نغمه اندیدی
 ای شاه مشری طلعت بن بند نغمه نام بر طرب ناهید عشرت
 که آستانم اهل مناجاتک کعبه العشائی و اصحاب حر بانگ قبله
 مجازی و عراقی در نفس هم مقام و قرار کاه صبح و شام ایله
 بن راست او ای قبیله نوز بزدک و کوچو مهرب بر قبیله نوز
 ویری هموز و سبیله یوز اما تر و صبح و از دواج از واج ایله ضاف
 قبا یلن بطناً عز بطن یکرم دوزت دورلو ضروب و زره نفع
 و فروغ و اصولن او تو ز ایکی شعبیه توزیع اولمشد هر برین
 علم قراءتک ابو حفص ثانی و سبع خون سبع اللثانی یوز و سفار
 انبیا نیک زبور الحافی و از کار اولیا نیک موشح خوانی یوز مقام
 ممرک هوا سوس مفرح و دلکش و کلام ممرک اداسی مفرح و روح و نور
 کلستان نر و غرون عندلیب کویانک داستانی برورد و بوستانلر
 مفرح خوش اواز نیک زبور الحافی بر سبق در بریم صفاده عشاق
 فی کبی نواله ممرک ناله واهی اهل مجازک اوقات حمسه ده حکایتی
 صومعه ترک قندیلین اودلر یقین آه ایله افغانن و ناقوس
 مغانک چاکنه اولدور یقین کلیبانک اذا غزدر حالیا شاهک
 صدیق و صداسی راقدن استماع و قولقدن فی کبی سماع ایله

بیت

41

بلغ بر خضارده عجزه دلد و زله بولو شوب باد ي نظره
 بر يري ايله و خشت يوزندن چا لشوب و عاقبت آلا
 چهره و اشنايي و سفاحي و شناييدن بري بزه بر اش **نظره**
 صناسن لوحه جيزيل و لذي ظن بجلي نورن انده كوردي خاطر
 جهان نقسايده بولما غر و تون او قور اول خط بي لفظ و حردن اول
 چور خريفله بلد و كن او ندي پس اول سوزده درس اخراي
 اكر عقل و نظر وار يسه بنده بلورس عقل حجت اولن بوفن
 بقارق نقشه اولدي و الله و طياني قالدی صاكي نقش ديوار
 هوا بنده اولدي هي پرست اول بي جين ايكن اولدي پير است اول
 نمازه انكيچون لهو قلدي ركوعن كز مجودن سر و قلدي
نشد دل شهر يار كمر اشك بار ايله اول كچه بحر محيط كبي هوا
 كردن جوش و خروش و دري اي يا قوق التون كيدارله نوش
 ايدب اوله زج جواهر ك قفل مر جان اچاردي و زور قلدر كز
 ايجوب جر عير زير لعل تر صجر دي اتفاق بونلر بوترانز كفتار
 و ترنم اشعارده ايكن نغمه د مساز دني همد و هم راز لري
 ايله باد پالره سوار اولوب سماع خانه نك باينه ايردي ا
 اسناي كيفتنده مطر باد ارسته قارشوروزن سمعدن

نوین الیٰ ضیاعه دکن ایکی الیٰ یاد رک حنا لوالدی
 ایچنده قالدی بئر غممه دلدوز قرداشی نظر فیروز
 شانه فله طاقه و صحتکاه قمر نظاره کورب شریط
 م و مرقی قاعده فوت و فوتی برز بقوم ای خشمه
 بامه دکن عیش و نوش و ایکی قرداشی بری برن در اغوش ایدوب
 بهر ساغرله مسست و خراب و کاه بر پست ایچنده خوات اولدی
 ناکاه مهران باز د و بران موهن برده آسمانیدن نمایان و عیان و جبر
 کون و مکان چرخ بهینک زمیننه عین منایله نکران و نور افشان
 اولدی **خبر یافتن** حسن بری بیک خوب منظر از آمدن نظر ارب
 و صاحب هنر و ولا کیمت و قصه غممه نظر نجس **غاله ارای خوب**
منظر و صورت دل خوب شمایل راوی کیمت بونیه روایت
 و نا قل سخن بو و جمله حکایت ایدر که یوجا بنده نکاز زینا و یار
 دلا را حنر می مثال و فی همسایه جبر وارد که غممه بیغ زنگ بر بر
 ادره زنی و توأم بر مکوفی وارد که بر نظره چرخ چنبر نی کشش
 گذاره و هادینجه فیانی کونک آهونغر لکنی صید و شکاره قادر بر بار
 چاپک و شاطری و برادر نسبی نادری و ارامش که مدت مدید و آمد
 بعید ناپیدا و نابدید اولدی اتفاقا دوزخی کوه طلسای کلزار کلکست

نوع خنار

عین تر له نظره نثاره وایاغی طیر اعنه ایشاره کلوب غمزه
 دلا وهری تیر وکمان و تیغ و سنان ایله نظری شاهانه
 اور تاپیر الدیلر و غمزه نکه اول ایکی کمره لایب کمری
 کنگره سند اول قشقرق نرس منظره کل دیل نظر چو نکه
 غمزه نکه منزله بر نشانه تیر مقاری بیر قالدی کر کلری
 او جندن کوشه چشم ایله نظر صالدی کوردیکه قوس
 قنخ کبی ایکی سرنکون کمره خامه و مایس طرون برله آیت
 نون یازمش بر عینین طاق که لم یخلق مثلها فی البلاد و الافاق
 و رقم مسکین مداد له سوره و ضیاء نقش اولمش ایدی بدی طبعه
 آبنوس و عجاج دن بر قصه زجایی که درونی و بیرونی قصه مینا
 کبی بر نوز و دروید نواری کسند حضرت صفت بدی طور لو کور
 نورانی برله معور ایدی پس غمزه و مرد افکن قرنداشی نظر صاحب
 کوهری ضیافه ایدب اول کیمجه نظره قرشوبالک یوز لولرک
 شمعی یازدی و غمزه نکه اولومش نجی قنده و آخر زمان کجا و بجز
 او یازدی غمزه نکه مستانه ساقیلرنده و شراب عشقک جرعه و
 با قیلرین نظر اول کیمجه مسیح و خراب و لوده و می ناب
 اولوب الله کاه بیاله نکه دل بر خون و کاه ساقیلرک جام کلکون

وکوکوهر ابدان و مهن بیدار در که مردم عین عالم و نور چشم
 بنی آدمند ترکیبی جواهر علوی بدن بر جوهر سماوی و عناصر صغیری
 اوج کوهن مایه بدن در اولدم که پند و نهاد رزق کبیره رایله دریا

ماهی و ایزد دیدار و غریق امواج بجا راندیلر اولدم بود مدر
 فرزاشم غمزه و تیر خن کبی سپهر کما فی قنغی قلبه اند و غنی و جگر مده
 جواز اوقی کبی قانده با تد و غنی بلدم جانده کچنجه استندم تیر غم
 سیمده نشان بیدم **نظم** بللم جکرده غمزه اوقی قانده بانده که
 خانه کچدی به آبی آری آری **القصد** غمزه دلاور نظر اولد
 اول جکر لر لیلی و یور ککر دلیلی **حسره** قلبینک شرحه شرحه یارم لری
 و قوت تیغینک قانده قانده جکر یارم لری کما استندن لاله صفت
 بغری پر خون و کربان و دامانی کوز لری یا شنندن ککون اولدی
 یقین بلد که نظر کند و نکه نطفه قایبله اوز خلقده توامان و افون
 اخونده بر کچنجه بیله طوغش نجم بیداری و تابانی در اولدم قانلو
 یوره کی شول تیر صیت اذ طوغش آهوکجا وینادی وکی کوزند
 ایکی اوق یاره سی کبی جگری قانی قانادی پس غمزه بیورده که ککینک
 آهولری کونیک کونیک مسک از هر و هندستانک سنبل مولدی

عین زله

ایله شهر طبقا نام یدی طقه شهر استوار امتش و قوت باض اولو
 نور دین برملکی اول ولایتته ناظر دیار امتش اول شاهک هندستان
 سرفه لریدن مردم بینا اولوب غلامندن ویرکستان دختر لرندن بکس
 شهر لایق لر بر جا هریدیم اندامندن نغز و ناز و شکر و شکر
 شهر طبقاته ایکی برادر ظهور ایدی که هر بری نور بصیرت له آدمک
 چشم جهان بینی و عالمک مردم دین و عین الیقینی یدی بن بدن
 اول کوز یاشی کبی نظر لر دن دور و دین مردم زاده لر دن مجبور نظر
 افناده لیر که قزداشم عمر ایله هر دم یدی طقه بر قصر زجاجی ده
 و درواق آبنوس و عجاجی ده قصر طبقتن چرخ معلوق و قبه و ازرق کبی
طبقات عن طوق ایدی مشیمه و غیبی ده نطفه و خلقتن من
سکالیه من طاین و شیشه و صلبی ده علقه و فطرتمن فی قرار
 مکین مسیحا وار طینت نوزانی و جیلک روحانی مرده
 مشایخ انوار فک تقاطعی و متوازع نور آثار فک مقاطعی
 هیناه صلیب اولدونی ذال و شاهد حال ایدی اما که کاه برده و
 عنکبوت و شمش مکس وار فی ارام و فی قرار و کاه بحر سیاهی ده
 ماهی صفت دام و شبلیه گرفتار هر شینک صورتی بر آینه مرده
 معلوم و بز کند و طمن مشکا هده سندن محرم ایدک

نظرک تان دو کمله اهنک سنن و قابلها بلك قتلنه خیر ایزدی
 تیغ علاوشن یتر اندی تقا اول کوهری نظرک قلا عنذ کورب
 اول قلا ده یماه نو ده و بومره زهر برتوده مهر و شنایدن
 یهن و بحر شنایدن مهر کوهری نظر مهر باز دن مقام راز
 انداز دن اول مهر نیک برادن و اوستاد صاحب کتادن صوری
 اول شجر اغم ماه پیکر قنغی دیرانک د جیدن لامع و اول زهر و مهر
 منظر قیجی نمائک او جیدن طالع در اول سلك جواهر سکانه
 سلسله ایله واصل و منظومه زواهر علاقه ایله کردنکه خایل
 اولسندردی نظر ایندی ای قهرمان ملک سروری وزیران ایلمک
 دلاوری کچه بو کوهرک نور ضیا سی و شعله و عالم اراسی درج
 کوهری و قنغی رچک اختری و نجم زهری اولدوغی و بور و نیک
 رو شنایی نه کوکیدن و مهر شنایی نه موکیدن الدوغی کویدن
 روشن دلیل و قر کو کچه ده چراغ ماهه کتاب کوی هادی السبیل در
 اما که شویله مرویدر اولد ملکه قارخانه چرخک ششند ر بازی
 و طاووس فلک مهر اندازی بو کعبیدن سفید سیاه مهر و مهر و ماهی
 نطع آسمان غلطان و بساط کون و کمانه سر کردان اندک دیدی
 در لوجوهر دن مرتب و برده کوهر دن مدوردن مرکب مینای سیاه قام

قانته قانزکی مستک و یخوسنه قانفان قانزی هان قوس
 قضا دن اناش بر قضا کی جالاک و پیکان اجل ایله نظرک سینه
 چاک و جگرین زحناک اتمک ایچون الله زبان مار و دندانت
 از درها وار بر دشته و مرمم شکار و حنجر سینه کذار د و توب
 دیکه ای لاله و سیراب کی کند قانته تشنه و بهار عمره و دناک
 اب روانه تشنه بولاله زارده کل خسار لریک بغری غنجه و ش
 بر خون و لاله عذار لریک چمر لری خون جگر ایله کلگون ایکن
 سن نه یورک ایله بوکل زارک خونین غنجه لرین درمهکه بو باغه
 کلدک و نه یوز له زکیین کلتره صبا وار یوز سورمه هوا و
 هوس قیلدک بس غمه هاندم کوردک نظرک تنندن جامه و سیاه
 صویه و خط خیا تنی خنده و وجود دن اب تیغله یویه ماکرکه
 نظرک اناسی زکس با نوبی شریلا جسمک کوه سیلان دن و ح
 زما فون مدق مهن و مهر ماه کی ایکی شاه مهن سن و بریحی اغ
 عالمه شهوسی وار ایدرکه هر بنا یوت رمانیدن آبدار و بعد
 بدخشانیدن تا ابدار ایدی برنی کوز و کسون دیو نظر عیارک
 قولانته خلقه فار بند و برنی ذفع زخم چشم ایچون غم و خو خوارک
 قلیجی باغنه حمایل وار یون باغش ایدی اولدم که غمه و خون زرقه باشی

کمره و بلای سیاه کوز قراسیله ناکاه باغ خساره برز کوز
 زارده ابره ایلر و قلمی باصد نوب یا تمش برد لاقور کورده ایلر ز
 زهر آب جلدن تیغ خوبناره اب و خنجی ابدارنه سنک جفا سیله
 تاب و بر ب تیغ و نیز و شمیر خون نرنده پرمون سپهرک جگری قانله
 طولش و جوشن سیمین و زرده زیرتی اندامنه خلقه خلقه اولمش
 برتر انداز چالاک ایدی که اوق ایمی بردن سیننه لر زخم نرنده
 ضد خاک ایدی غمزه و تیغ زن و لقبی جگر کن ایدی **داوی**
ایدی مکرکم نظرک پدرو مادری و نور دیده لری و سرور سیننه
 طفولیت عالمنده و صباوت دمنده ایکن در بای سیاه دن
 کنه و بحر سفید سفر ایتر کن نظرک برقرنداشی کوز یا شتی کواکی کوزی
 اراسنده و بحر سفید و سیاهک قراسنده نظر دن جدا و پدرو ماد ز
 چشم نرنه ناپیدا اولمش ایدی روز کار له سواخل شهر دینار و منازل
 حسن قر خساره بول بولمش ایدی اتفاق اولمرد شیر افکن و غمزه
 تیغ زن ایدی که اولن کسره اهورکی ناز او بخوسنه وارمش
 و شیر فلکه خواب خرگوش و ریش ایدی میدان ملاحظه شهر دیار
 و سالحدار حسرتی خسار ایدی هر زمانه نضکوه که غمزه و محمود
 و خراب و الوده و خوار او بخودن او باندی و عاشق اولد

37

نظر بر کار صفت خالك دایره سندن سرگردان و اول نقطه و مشکبارک
 چوره سندن بی سرو سامان اولوب دد کرای نقطه سویذای
 و ای مرکز دایره و حیس و جمال سندی حسا غله زین و زین
 و دیک و آدمه قره العین سن بنی ستاره و بختی سیاه و
 سن ماه ایله **قرن بعد فریق** برج دوزنده هم قران و **بطنا**
عن بطن مشیمه و خلقتک توامان اولوب لابدا اول علاقه
 جبلی و رابطه و کلی آخر نافه وار نوی مسک مانا رایله بنابین
 فرجک دماغی خشک ختری و مشامنی معطر ایذب سنب عشق
 و مشک و عدب فرج خشک اولدی او ش بو کون اول کونترکه
 بن کدا اه و واه ایله درویشانه حرمن حسندکن شئی الله
 دانه ائک ایچون آینه وار عند بو شر اولوب یوزم الومه الدم
 و بو صورتله سن یوسف جمال قار شو کدم القصه نظر
 عیار خالك قرا جلدی و مکار د عا جلدی ایله اول کون
 شهر دیدارک کوچه کوچه بازارین و باغ رخسارک کوشه
 کوشه کلزارن اوغرو کیر مش بیستانه و باغماچی تاناره ایرش
 شهر بیستانه دوندورب کورد و کلنه او یار لر و ایردیکلر بی صور
 بوجق ساعت بتون شهره و اولایا قویار لر اول بر بولک هندوی

صفت کمال و تقطع طریقه و بجا آمدن مکر که حسن تر
 رخسارک شهر د یذار حوالی بسند و از اییدی که ولایت زکبار د
 سواری دید و اولی الابصار و مردم چشم روزگار اییدی و لعبت
 جمال شطرنج محبتک شاهی و قطع حسنه بیدق سیاه اولی
 بچه شاهلردن لعینله قیل و ات اوینا امش اییدی و دلا دامدی
 منصوبه ایله برزخ یوزندن مات امش اییدی اگر چه حب فلفل
 و دانه و قرضل کی برهندوی سینه روی اییدی اما آدی غمخه فلکی
 اغزش حب المسک صفت خوش بوی اییدی کوزلک نطفه کوزانه
 و حسن کندم کونک سرامیر می و حسن جمال ده بر دانه سی اییدی
 دور قمر و شیر و لک ایله شویله شهرت بولش اییدی که
 شهر د یذارک قواجیلری ایچند بر بک اولش اییدی **نظم**
 پروانه کی بال و بری قیقه یافت بر شمع رخک شویله دود بونش
نش خدمتده قوم زکبار دن عیار لروار اییدی که هر بری قاجیلنه
 برهند اییدی میزاه و بلای سیاه اولوب استوب شهر بار وقتنه و
 دار و دیار اییدی شمع حسنه دود سیاهی سراسر بویا امش
 پروانه و بر سوخته کی قیقه یا امش اییدی **نظم**
 عارض کلنا راوشمی بود از سوخته خالها بر کرد او پروانه های سوخته

36

کند و لرز او نمیشد و هنگامه **حسین** قصه خواندنی ایله آورد و
 باز از طومش و الحاصل نظر هر جمله کمر آردی کوردیکه مشاعل
 مساجد نک سلسله سی قندیل ماه بکی سقف مینای چقر
 قنادیل مقابرتک مشعله سی مهر صیحه کاه صفت چراغی خانقاه
 عرشیدن یقرو باد بهار بوستان نرین دوشه دور یورز و آب
 جو بیار کستان کنارین دیوانه وار زنجیرین سوهر نظر اولدایق
 کلن ارده و شقایق سبز زارده رخسارها رکبی بر باغ بهشت
 اثار کوردی که طبق طبع کلاری اچلش و دسته دسته سنبلیتری
 ضاچلش یوسف کل کاکون پیره هنر قانه یا ندرمش و بنفشه یعقوب
 وار خرقه ما عتی کوکه یا ندرمش عبرت لری ناز او یخوسنده محو
 سرگردان و ز کس لری ناز او یخوسندک بیمار و ناتوان رشحات
 ز لاله آبه حضرتک منزلی ظلمات و نفحات شمالدن دم عیسی
 بر نفسک حیات انشین کلار زده بلبل چراغ عشقه پروانه و
 مسکینی سنبلیتره بنفشه کومک و لاله فبقره و لاله **شوی**
 کونیش لاله نک بغزین طایفی دل عشاقدن یا قتر چراغی
 راجه این ایلش سنبلیتره یغین بنفشه خط دلبر کی ز نکلین
 چوز لیش سنبلیک موی بیاهی اورغش لاله ایلین سبک لاهی

من کل شیء حیوانی و عنوان کتابه یا یوانی **بالتی و التی و التی**
کالیت العتیق شعل فرزان و نلر شینه سوزان اولوب
جامع از هرک قنادلی بایش و مجامع متورنک مشاعلی او یا متر محراب
شرفیسنده نیک غایده اهل حال افتا بپرست و باب غری سنده صد
هزاران سینه شال کواکب و ماهه قرشود سد بر دست اول شمر
چینک کوبینک نافر وار بر چار سوی مسکن و بازار عینیرد
سنبل مولو خلقه خلقه فراد مشک و غیر شکر لبلر طبله طبله قدر
نیانله فراید شرد و شکر قلوب بیع من زید عشقک دلالی متلع
حسنک نراس المانی فراد و دلالی بندن بازار کانون سندن دیوب
فریاد ایدب نظرک و بصره نک طرار لری و بغداد نک عیار لری کیمی
جان و ذل متاعی بر بنده طولا ندر مقن و کیمی نقد قلبی بر سیم
رخسار شمعنه شوقله بندر مقن هر گوشه بازار دده زینجا
وار کیسه کیسه سیم و زرله عزیز لطور مشلر مضر حسنک یوسف
کلیمن لوب کوز تر از و سنه او مشلر ظرفای دیار و شرفای روزگار
کیمی و صاف حس و کیمی خال کیمی شاعر و کیمی سیرت ک
کیمی متاع حسنی خواجرا بلر معامله ده حیرن و کیمی دده دلال کیمی
بر شیوه مشلر ایچون شرکردن تحت القلعه عشقک کیفیت سر ایلک

گذردن

75

بَرُوجِ بَارُو سِنِّكَ بِمِخْشِطِ طَلُوعِ بَاجْتَدِه مَهْرُ وِ مَاهِلِه رُودِ
 بَرُودِ رَوَا زِه مِ مِ نُو سِنِّكَ كَمَرِ نُو شِ مِ دَانِ لَطَافِ ذِه هَلَالِ
 آسْمَانِلِه نَهْمِ رَهْلُو اِي دِي مِه رُجِي رَسْمِ بَدَنِ مَحْبُوبِ وَ مِه رِ بِنِي بِرَسْمِ مِ
 خُوبِ اِي دِي نَظَرِ اُولِ كَلَشَنِّكَ طَاوَسِنْدَنْ وَ رُوضَه مِ فَرْدِ وُ سِنِّكَ
 نَامُو سِنْدَنْ اُولِ مَطْلَعِ اِنْوَارِ وَ مَحْرَنْ اَلْاَسْرَ كِ طَرِيقِ مَعْمَا اِي لِه اَسْمِ
 وَقَاعِنِ مِ لُفْزِ اِي لِه مُسْتَمَاسِنِّكَ رَسْمِ صُورِي دِ دِي لِه كِه بُو كَعْبِه مِ
 عَلِيَا شَرَفِهَا اَللّٰهُ تَعَالَى بِهَشْتِ زِيَا وِ رُوضَه دَكَشَا مَوْعُودِ
 دِي دَارِ حَقِّ وَ مَشْهُو حُو اِنْوَارِ حُسْنِ مَطْلُوعِ شَهْرِ دِي دَارِ وَ تَحْكَا كَاهِ حُسْنِ
 بِرِي رِخْسَارِ دَرَكِه دُو جِهَانِ حَتَّى كَابِنْدَنْ بَرُورِ قِ وَ كُونِ وَ كَانِ
 اُولِ كِتَابِكِ فَضْلِ وِ بَانْدَنْ اِي كِي سَطْرِ بِرِ سَبُوقِ دُرُ بُو حَرَمِ مَحْتَرَمِ وَ رُكْنِ
 مَعْظَمِ دِه كَعْبِه مِ عَرْشِكِ زَايِرِ لِي ضِلْوَانِلِه بُو رُورِ حُرْمِ قَدْسِكِ
 مَجَاوِرِ لِي جَقُوبِ جِنْدَنْ اَوْ جَاعَه طُورِ لِرِ نَظَرِ اُولِ قَدَمِ كِه تَشْرِ
 اِي رُودِي وَ دَرُ وَا زِه شَكْلِ وَ شَمَا يَلِنْدَنْ اِي حُرْمِ بَا قُوبِ كِرْدِي بِرِ شَكْلِ
 جَانِ بِرُورِي وَ شَمَا يَلِمَه مَنْظَرِي كُورِ دِي كِه بَشَرُ نُو رِه يَكِرْدَنْ
 نَشَانِه مَاهِنَا بَشَرِ كُونِ كِي جَشَانِ وَ مِه رِه مِ مَنُورِ نِه اَلِ
 وَ اَنْشَوُ اَلْمَرْ بَدْرِ صَفْحِ تَابَانِ نَقْشِ صَحَائِفِ رُفُوعِ كَارِي وَ رَسْمِ
 صِنَاعِ زَرِ كَارِي اِي لِه صَحَائِفِ عَنَوَانِي قِبْلَةِ الْعَشَاقِ **قَدِيَاتِي**

نور موی صیقا اولدی • بو وجد خالده حیلان و مدھوش
 ندای حیرانل ایدر کی کوش • کونیش طور موسی کی ناره
 محلیدن وجودی بان یاره • صداسن وادی ایمند ناکاره
 ندایر شدی کیم انا الله • دو عالم اول ندادن کلدی و جن
 رکوع اندی فلك یقلدی سحر • **نشر** نظر اول وادی ایمند ندیم
 درگاه موسی کلیم الله کجی آه و این و ناله و حیرین ایله **ثبت الیاک**
و انا اول المؤمنین آیتیه مناجات و کول کورن عرض حاجت
 ایدر کی امواج نور سحرگاه صفت روی هوا دن بره بری نور وجه
 حضاردن نورده ن مهر نور کی برمد و حضور کورن کی که قله بالاسنه
 قله فلكدن نظر ایدر کی دین بان مهر کی زرتن کلاهی روی خاکه
 دوشمش و برج معالاسنه ملک ملکوت دن گذر قلو کورن پاسیان
 سپهرک سبعین چراغی پر تو هر دن او دلره دوشمش قله بر جند
 علم علم دود آه لفلک کوره چکلمش و فرده • عروجند قانو قانو
 یا بشکر طوب مهر کی نین لره دیکلمش و هر نین قانله یارلش که **نظم**
 سیاه عشق اولیجوتیج تنده • **چون** اولور قنلو باشرا اول نین
کس و تیغ خون افشا انله قازلش که **بیت**
 قوندن لست کمر غیر بر جاتند • نه باشرا چقد و کن کورن لک بدند

39

دَسَدُ دُسْتَه بَرَسْتَه ۛ سَتَبِل ۛ **وَبِوَالِكَ بُولَك طَرَه ۛ كَا كَل صَفَتْ**
 دُوشَنَدُ حَمَائِل ۛ كَرْدَن ۛ كَوْتَشَنَدُ خَلَقَه ۛ خَلَقَه نَعُوذِ جَانَدَن ۛ
 وَدَل كَبِي كَرَه كَرَه بُوَيَنَدَه ۛ مَار لَر ۛ دُسْتَه دُسْتَه طَوْمَا لَر اِيلَه شَهْر
 دِي دَارَك مَطْلِع آفَتَايِن اُولَان دَر وَزَه ۛ فَلَاك رَفَعَه بَدِي ۛ
 بَر صَبَدَم كَه سَلِيمَان جَرَح ۛ اَز رَق ۛ بُو ش خَرَقَه ۛ كُودَنِي اِيَنَدَن صَا ۛ
 سَلِيمَان جَرَح بَرِي شَهْر زِيَرِي دَه سِر زَر كَارَن قَوْمِش ۛ سَلَكَنَد
 زَمَان ۛ وَزَمِيَن قَلَعَه هَفْتَمِيَن دَه سَر اِيَرَدَه ۛ سَبَمِيَن اَوْرَمِش اِيَدِي ۛ
 شَعَشَوَه ۛ تَجَلِي دَن كَه سَا رَطْوَه اَشَد ۛ دُوشَمِش اِيَدِي ۛ بَر تَو نُوْر
 مَوْلَادَن طَاغ ۛ وَطَاش اَوْدَن دُوشَمِش اِيَدِي ۛ نِهَال كَل رَعْنَا بَجَرَه ۛ
 مَوْسِي كَبِي اَشَر بَار ۛ وَبَلْبَل كَو اِيَصَف **رَقِي رَقِي اَنْظُر اِلَيْكَ ۛ نِدَايَسَلَه**
 اَشَفْتَه ۛ وَزَار اِيَدِي شَهْر دِي دَارَك هَر بَدِي ۛ قَلَعَه ۛ دَوَار كَبِي رَقِش ۛ
 كَار ۛ وَهَر رَج سَبَمِيَن تِي قَصْر زَمَرَد ۛ وَار مَسْتَعْرَق اَنوَار اِيَدِي نَاكَاه
 قِبَلَه طَرَفَدَن رَحْمَت ۛ بِي اَوْرَب ۛ وَبَخَار طَلَايِي دِي اَرَا سَلَامَدَن طَلَب
 كَفَر كَبِي سُوْر دِي ۛ رُوِي هُوَادَن نُوْر اَحْمَد ۛ وَدَوْرَه ۛ سَمَادَن بَحْمَال اَحْمَد
 عَلَيْهِ السَّلَام ۛ كَبِي بَر نُوْر بَاهِر ۛ وَفَتَا ب ۛ عَالَم تَاب ۛ كَبِي طَاهِر ۛ اَوْلَادِي ۛ
 نَظَر ۛ طَوْر مَوْسِي ۛ وَار اَوْل شَدَت اَشْرَاق ۛ وَهَيْبَت اَحْمَاق دَن ۛ وَجُوْد
 سَنَك خَارَه ۛ صَفَه ۛ بَايَر ۛ بَايَر ۛ اَوْل ۛ بَر تَو نُوْر ۛ مَهْلَقَادَن مَقْدُوْرَه

بو موی عزیز یازک بر تارقی آتش خستارده بخور شعلة نازده
 نوراید سن که انک بوی دلا ویزی و بخور عطر آیزندون
 بحر هوامعین و مشام ضیامه طرا و لیدین کوه قافک پری
 رولری بمله سکا واصل و سنک اول تسخیردن اسروخان
 یانته مرادک حاصل اولور ددی اندن نظر ذلقک اول موی
 دلا ویزندن و عمر کران مایه سندن باز و سنه بند و عمر
 جاودان و عقد اللسان کی کیسو بسنه و کرد تنه پیوند
 ایدب مجری قرار کی ساعت بساعت کدران و شهر دیداره
 روان اولدی اتفاق نظرک بوی قافک قله سنده لشکر ازدها
 سله و کشور مازنی پایانه اوغرای ازدها سر لر نظرک باشنه
 شولقدن او شد که مسکین مورکی مار بالک زیر بار لینه دوشد
 کوه و وادی اول مار بالک له و ازدها سر لره شو یله د و لید که
 نظرک قلعه بدن حکم لردن و عقل با جدارک نذیردن
 طیب جان آدلی اوستا دجه انک نظر نه تربیه بولش و حقه
 دهان اچنده مر با اولمش بر مقدار تر یاق فاروقی وار ایدی که
 بقیه جان کی کند و ایله نیش عنقی نوش اعترکه یار ایدی نظر
 حاصی نهان کبر ایله مار کی کی اول افعلک مین قوجاق قوجاق

33

بر کوش لوج ادی اول سندن عا **اول کوش لوجه نقش بند جهان**
 ایکی نقش ایمنش تو رجه کی **بر کل اوسندن ایکی غصه کی**
نتر اول صغه ایوانک و سخن میدانک باشندن برستون
 سیمین و عود بلورین قدمه دیکلش و سقعه طغری طغری
 پایه پایه آسمانه چکلش کوینا برشته قند ذکره یاره یاره قند
 نیناله طلوع و ایلینه جلاب ذکره لبالب آب خیانته مملود
 بارگاه صد زنه کون کوش بر شمع کا قوری و اولد مرگه فاک قدرین
 برهوش خراج نورد ذکره کشور حسنک لواء قرین کبری و لشکری
 عشقک درخس هر منظری دُر **القصة نظر اول سخن سیمینک**
 اسم و رسمین و عمود بلورینیک **رسم طلسمین زلف هوادارک**
 نفس مشکباردن اشتدی اندن زلفک ایاضه دوشوب
 صار مشبود و لا شو قوجو شو عشق و مشک ایذب کندی
 زلف سرخرازی منسکت ساز لو و منسکین نواز لو یوزدن
 عمر دسرا زدن بر مقدار بر رسم یادگار نظر ایثار اید و نب
 موی مشکباردن بر قیاح تار سنبل تابدار و مشکنا ب و بر دی
 کیم بر کوه قاهق و بزم مضافه جن و برین سکا بر افسون
 زبوا بر کور همک و مکر اهرس و دیودن بر شکل ایس کور همک واقع اولور

واکنه صار مشوب کولسدي زلف پختيرين دخی نظر لک
 مسکين لکن کورب و مشام جاننه انذن اشنا لوق قوقسي ررب
 ناف صفت طرزه کی قاخ خشک اولش اکين قاينادي واهوي
 چين کي اول ناف مشک اچون قانلو بوره کی اوينادي علاقه
 ازليه حرکت و نظر سسکينه مرحمت ايدب اول کمر سيمينده اوستن
 حبل المتين کي بر کند مشک ناب و ررب قلاب و بر چين ايدب
 اشاعه پرتاب اتدی نظر دخی تاز عنکبوت دوشمش مکسر وازني آرام
 و قمر اولوب اولينواج آسمان پايه عروج ايدب **نظم**
 اگر معراج ايد رسکد سمايه چيلوز زردبانه پايه پايد
نثر ديوب زلفک کند خايوني ميانه بيسته و اول موي دلاوين
 صار مشو طولاشو آهسته آهسته **صفت سينه** اول کمر زيانک
 بالاسنه جعوب صدر خلسستان زکين عجمه لرو سمينه ترخه لوله
 بر نارستان جنب بجه ايردي وسينه بوستان جانان کس
 لبدن ايج چشمه روان کوردي که هر يري لدن **من لبتن که**
يتغير طهر شري کي نوش خان و خلاوت و صفوت **من غسل**
مصفي شري کي چشمه روان ايدی اثمار سينه لر خونيله
 تربيه بولتر و اناري اغز کر قاينه تعينه اولش **متنوی نونف**

32

هر حیوان باغلو باغندن چایک خوشتر است یا عندنی طو تلو زین
 امندی مردود نایکازنی حاصل و زندان بلاد غافل بومقامده
 اوتر عنقا را و جوب کتمز و سیمزغ کوه قافه سفر اتمز لکن زاغ
 سیاه و کلاغ بی نراه ده نر و بالی اولاکم بوخلستان دلارایه
 پرواز زین حکام و بو بوستان زینا فی نشین شام اتمک مجال اول
 بلز مس که بو نیفشه د لرقفادن چکمش و بو کلز ارده خوین
 کله لر غنجه وار نیز لرا و ستنه دیکمشه ر شهر د یارک دین باقی
 بو نر کس زارجه ناظر بو باغ رخسارک نکبیا فی بو کلز ارده حاضر
 اوله دیموب نه باشله و نجان او باشله بو کمره قامت دوتا ایله
 کلش و محراب کعبیه سجن قلش سن نظر امیدی او کبک باغ شیوه
 و ناز و ای شهبازها پرواز بن بنه اجن مرغاندن دور و نشین
 کلستاندن بعید و همجو بر مرغ کوه آشیان و صخرای ملامت
 مکانم که فی پرو و کستاج بو کون سن هاسایه نک ظل
 حاکمینه و شاه هاریون پایه نک سایه و دولته البحار ایدوب
 اگر چه ظاهرده بینایم اما که نر کس شمل صفت **الغریب**
کالا محی بنم کویست اخلع معدور و فی اد پلصه مقبول
 عز حضور کر کرد یوب زلفک اکلوب ایاعنه دوشدی

قل کوی کوی بریدن آدم می چسبند **یا طیبو زینا او زینو زینا او چسبند**
مش مکر که حسین دلنوازک کند نازله میدان عذارده و عرصه
 رخسارده زلف کندانداز اولوهندستان شرفراز لوبندک دلاور لوبند
 بر جانینها ز سبک بار و جانباری و از ایدیکه کندانداز لوب و مکین ساز لوب
 علمندک بشر عیار و باد پای روزگار ایدی مکرکه اول کون زلف
 بر چین میدان سینه و سینه صولجان مشکین و چوکان عنبرین
 ایله عرف کوی چوکان و طوب حسین کون کوی میدانده سرکردان اید
 نخلستان قامتک میا سنده تاب افتابله و خرازه مهر جهان تابله
 بر نظر مشاده و سایه و طوبی ده اطلسدن بر جبهه مشکیناب و خیمه
 معبر طناب ایله و مکرک سایه سنده نه زاو بخوسنه و چاشتن
 سلطانیه ده باز او بخوسنه و از مشرایدی انفا و نظر پریشان
 دل اول سرکرد انقدن زلف بریشانک خیمه و معبر طنابن ایاعنه دوش
 و دام بالایه دوش و شمش قوش کبی طلبد بقی باشنه غوغا را او شندی زلف
 جادونک اول هوی و هایدن هند و صفت بر غضب او بخوسندن
 او یا نوب در حال او بخو باسندن صخرایوب چشمه طود و پ
 باشن فالدر ب طرف و اکافه نظر صا لوب او باشه اول حال اله
 کورب غایت بریشان اولوب دی ای عیار دزد و ای حراز میزد

31

حواشای مشایخ نخل جک آن اولاده و شمال از عناده ای حیوانی شده
 مشکین اونک اصغله هر طرفدن چند لدری و نیک ایلب
 سر رشته و عمر لپین کسه مشلر بادام ترین بوستان دنیاده
 ز کس شرا لاندک کوزی کورمش و نر طبرشکر نیک باغ قاده نخل
 جهانک ارانسه الی امرش بر روضه و جنت نسیم که هوای غیر شرمی
 خلدین لغیم کبی **لا بارک فیها ولا کریمه** نظر اول نخلستان
 دنیا نیک وضع پر کارین بر کمان و صنعت دایره سرگردان و نقطه
 وار او تراده دنگ و خیران ایکن تا کاه اراقدن بید خیال ارشمن
 بر هر هکذا رودقت قیل و قال یتشتر نسیم خامدن بر کمر کوزی کبی
 اوستاد موسکا و نیمه کوه قافی بر مویله کره مکر بسته و صنعت
 جرت اقل الله ایخی خیل متیدی بر رشته خیال الله بری برینه بیوسته
 اندب ایخی جهانک میان رشته و باریک عدم ایله بند و ایچی
 عالمی بری برینه بیوندا قشر تا که اول راهله کی منزله وجود دن
 راه عدمه سفر و کی ملک عدمدن ولایت وجوده کدر قینله
 بوستان قامتک تقیسی اول کرده طلسم و دنیا لغزنگ حد یکدر سیمی
 اول نظا و معبرده رسم اولش نظر نچا کورده که نولی طریق عدم کبی
 بزراه بر خطر و کذرگاه بر عبیره ایزدی **نظم**

قد يغنه ذو شکر و قزالتون نکاو منقشلا اوزره ساق موزون
 نظرد و فوئره رهنمون الوب سلام علیکم اذ خلوا لینه بما کنته
تعلون ددی نظردنی اولک کرالفران نعم الدار دیوب بر صحن کلزار
 وروضه بیمنشع اتار کوزرد که دوجه بی اشجاری خوشه یا تاربا
 عقد پر فینه همس و عرضه کلاری انواع ازها دایله خلد برینه برابر
 باغ جنت کبی اشجار کونا کون ایله **فیها فبا کته کثیره و منہا نانا کلون**
 ازها ذک لطا فنندن کللک یوز لر یزد و شمش و میوه لرینک
 لذت و خلا و بلندن شکر اغرنه سکه او شمش رشک انارندن سینه بر
 قطع قطره قانله طولش و عتاب شکر بارندن یوز کلر باره باره
 اولش ایوانی الما لرندن حسن تله چهره لر یز قان و اصفها بی
 ایوانندن کله لر قزل قان اچندن غلطان شفتا لولندن
 شکر بلبرک دها فی نراب و غنچه دهنلک اغر لر ارا قندن طبطاق
 جلاب اولش هر طرفه کوز لر کوزهدک نرکس شه لار نازا و نوحونده
 بیدار و قولقلرا شمدک عند لیب کوبال نالانا و زارا و لوب
 ناسرخ دلا ویز و تونرخ عطر آمیز سیمین غنبلرک سببخ قتی
 ایوا کبی زرد و نراز و لیون صفت زکی هو خزان و هم بهار ایدی
 کوز یا شکره جکر لر قانلر قار مشر و کل و شفتا لورن اول صوبله

30

مغنیر نسیم و عتیر نسیم آدلو محیی عظام ر نسیم نیک مملکوة صفتی من
 رضوانی و نامون جبروة صوره باغبانی و ارایدیکه انفا من مشک
 بارندون مشام بهشت بهشت برمشک تانا رانیدی و نهکت دهن
 پر موهبتندون اتی لاجدرخ یوسف پیدا و القینه علی وجهه
 فار تذبصیرا هویدی ایدی انفا من جان پرورند عیسی صفت
 رموز علم ایضا مکنون و دم معطر ندن مسیح وار سرتجیو الی
 مکنون اول صخدم که سیاق عالی و نایق اول طاق سینین نظاق
 نظر ایله سیر بوستان و نخلستان ایچون اول باغ بهشته و نوان
 کبی دلیل و روضه فردوسه جبریل کی هادی السبیل اولوب
 نیک ایله غیر شمیمه اعلام و نیک شمائل اولوب رسول فرخ فالله
 اول رضوان باغ نعیمة ارسال بیغام ایدی که اول خلد برین
 و روضه بهشت ایدی سندس خضر الایله ترین و استبرق
 زیبا الایله رشک خور العین ایدب مفتوح الباب و مفتحة
 لهمم الابواب اول روضه و دلا زانی نظر ایله عیاناً کور لور و ریاض
 دکمشا سنه نظر عبرتله نظر اور لور نسیم مجن کردان دخی مشک و
 عبیر افشان اولوب کریبان کلزارده و دامان کوهسارده
 بوی مشک تاناز و بخور عود و قما ز ایله لاله و سریندر

وضموکک عین شول جانگه بران ایله • سنی عیدایی کبی سینه قربان ایله
نظر نخالی الف قدنی دال و قامتک ایاغنه خلخال ایدی عنوان •
 دیوان فراق و مخلص مجموعہ اشیتافند د ریح اولان قصه •
 افتراق و غصه • سوز اخراقی کرینا فی مطوعدن دامان مقطعه •
 زبان خامه کبی بیان و بیان نامه صفت عیان ایدب مکان •
 ذوالمنه شکر و سپاس و حمد و قیاس ایدب دیم **نظم** •
 کلاه اول کون ایزدی فرق ماهه • که ایزدم سیرمه زترین کلاهه
نثر مکرکه قامت عالی و ثاقک ساقی نام بر غلام سیم انداخی •
 وار ایدی که طریق استقامتک راست رفقار و راه خدمتک
 مستقیم و پایدار ایدی ثابت قدم و استقامتله نخلستان
 قامتک آدی علم ایدی دایم قامتک یا بنجه یوزردی و کچیلر یاغ
 اوزر طور زردی قامت نظرهای اول علامتیک نامه امر کردی که
 نخلستان قامتک میا سندن سیم خامدن شول ایکی ستون و عود
 فقر کون اوزر قصر سیمینک پایه سندن و قبه • بلاورینک
 سایه سندن ارام ایدب قامتک ظل حضور جماعتک
دیدن نظر عجایبها و نخلستان قامت
 مکرکه نروضا • نخلستانک معجز عیسو و اعجاز نبوی موسوی ایله

29

سیمین آیاتی نازله رفتاره کل وعیجه دهنلك لغلیں طوزاغی
 قلقل سرخی ایله گفتاره کلدی نیک بخاری ابرههار کی سر و قدره
 باشنه اغاغه و گلستان بزمه طلور بغور بغار کی باغدی
 پس رقیب خالی درون طلور دویر میوب درخت بوئیده وار
 سر کون اولوب یقلدی و طهارتسری یوزی اوئسته جند
 قلوب اخر و خسر کرانک یوکی بیدی و یوزی اوزره جکوب
 یادی القصه رقیب مرداری اول کجه قی شراب کی لوده
 و خراب ایتدی و کنا سله نایا کی کو تور ب صحبتندن طش
 بیانه ایتدی چونکه اول سبک روح رقیب طرح و طرد ایتدی
 آهو نظر لر کلبه کر ذر تازی بی در قامت نظری یانه دعوت
 مردم داده لک یوزندن استقامت ایدب ددی ای مهمان خلیل
 و نتیجه و اسمعیل جان قوز و سنی کوکل شود بده قربان ایلدی
 حق تعالی سن خلیلی با که مهمان ایلدی جواهر قدمکده مخلصانک
 ز کس نظر لری دیک و بیت لرین انور و گلستانک غیر لر لری
 چشم شهلا لرین منور قلدیلا اول غول بیابانی و دیوسلیمانی
 کی مندر که آنکله جلیس و اینس و ادم کجا اینس و جلیس اولوب
 دیار غربته سیر و سفر و لختینا رنار سقر قلمش سن **نظم**

اختیاج اولندی که لعل نیکین یار کی نام شریفیند غیر
 نه وجود ندن خبر بلندی و نه نشانندن اثر بولندی بوجه
 زماندر که اول فرج جانک حسرتندن جگر قان بود و ب
 و معادن زمینی بدخشانندن گشت ایدب کوه بکوه کرمکه
 و مژگان خون الودله کوه بدخشانندن ایکنه ایله قیوقا زمقد
 ایدم آخر بو مقام جنت اباد ده خبرن الدم حصول مقصود ده
 دست زهر بولوق ارز و سیاه بوند کلام ددی چونکه قامت
 موزون حرکت رقیب کر طبعک رفتار کی کفایت استقامت
 یوق ایدو کی بلدی تعافل کو سرب اولاً و آخراً اکرم الصیف
 و لوکان کافر متفضا بنجه ظاهر رقیبه ضیافت بر اعز
 قلدی پس خلیستانک سر و قدری و بوستانک لاله خلدی کی
 ساقی کلغدار و کهر قاض لاله رخسار اولوب قامتک شمع کافور
 بویجه یاندی و بالک یوز لولرک روش جراحی یاره یاره اولدی
 قامتله نظر ایغ او سینه دوردیلر رقیب سکی ایته ایته صدره کجوز
 اول ایته وافر سویدیلر و سویدیلر اول کس و حیسر دخی
 در شمر کس بنود ازان شد رقیب کس دیوب صدره مجلسه کتر و کتر
 ایکن بالاسن اولوب و تورردی پس قامت یوردی کم سمن تارک

28

کما نسل مقتضی بختیجا اهل یوزندن رقیب جاهله سوال قلدی که
 ای نکهه با فی شهره یلار و باغبانی باغ درخسار بو شهره نیک
 زاغ مرنگ و کلاغ فی فرهنگ ایله بو صحن کلزار ده و نخلستان شد
 بارده بو یوز و از شام آغاز فی هکام مدن مراد تام و مقصد بود مرام
 ندر که بجهاندار حسن بری رخسار بو خالندن بری و از خبر دار
 دیو اعیار اوله صنماد کوز می شهره یلارک بر توی نور کمالندن
 و اسمعی جاه و جمالندن او تغاد کوز می دیدی رقیب ایدی ای سرو
 سدره قامت و طوفی و بالا قیامت راست دیرش اما که سن
 آهوی انت چشمک ز کس بیمار نه صحت که دار الشفا ی کویکدن
 دور خیل مدت ندر که بخور لقدن پست و مزاج لقدن شکست و این
 بید و کم و ایچد و کم جوع الکلب کبی بی کند و ایچدن بیدی جسمم
 اکنه یوتمش ایت کبی کوندن کونرا اکلدی آخر بو طبیبجا زق و اوستاد
 فایق قانون شفا اوزر عامل و بجزیره و صاد قند کاسل کور و
 چونکه بجهه و ذردمه بر نظر قلدی زنگ و رومیدن قار و زنگ
 احوالی قوت مشرمله بلدی آب سنکدا کورله خرابی بوسکین
 وقتاء المراره قبضی بلیین ایدب تعدیل مزاجی و بر قاعه ذبل
 کلبله علاج ایدی خاعه و علاج ده بر مزاج جان و قوه روانه

آیه سلام آید و نظره رقیبی قرین و اسنان ریشین
 و رهین کورب شیطانک رحمانه مناسبتی از هذالشی عجاب
 و دیوک اسنانله مقارنتی بعید عن الصواب دیوب کوشه
 چشمه نظر من و خطاب و طرف غمره ایله سؤال و جواب آید
 ایکی یوسف جمال برینی کوز تراز و سنه اورشدیل و شکر لیل
 بره برینک خاطر صور شد لر نظر دخی نظر استقامتله قاف
 کورد که بر سر و طونی قیام و بر شمشاد سده حرام در که قامت
 بر اعتدالی بر شمع کافوزی در که عکس بوزی فر شرمیندن صقف
 آسمانر توصال شد و شکل فی مشالی شمس بیکر کبی بر نوارانی
 کس النواسنه المشدر هاندم فی اختیار ال با شده
 او ادوار یاغ اوزر طورپ ددیله بیست
 هید ای سروبالا بلند و تارزه قلسن حی تقفا
 یار اسون خوشه کوزندن مدعینک ینته کوز
 اول پیک ارسال آید و کی بیغام و خبر لری قامت
 طوغر و بغله برابر ایصال آیدی قامت دخی مطامع کلامدن مخلص
 اختطامه و دیباجه یمهم آمدن خاطر یمجامه دکن مقالتن
 بلدی لکن التشاغل عن بعض الامور تقافل و التغافل عن بعضها

27

و خورم کعبه صفت بر خم مجزیه ایرد یار که عرفات دعا سنده و
 و موقوفین بر صفا سنده اهل سنده و طوبی صفت صفت صفا باغ
 او سندنک طور مشرفین بر صفا سنده ملائکه و کزونی نخلستان
 کعبه بجای لوز دعا کتور مشرفین نظر ادیب رهبری رقیب دن صورت
 که نومزل معلا عن اسمه و علائم بهشت زینا و نر روضه و دلگشا
 در که دست طوبی دامن شمشاد بالا سندن کوتاه و در المتهی
 سایه و سروالاسندن بر کتیر کیه در بوسه و سندن قامت
 نه قیامت در که دست داد خواهند دامن چنار وار سراسر
 دست و هشت بهشت سایه و الاسندن خاک حقیر کجی
 بی مقدار و بست در رقیب ایدی بوکش مینا خطه خط استوا
 و بو نخلستان قامت بر بوستان قیامت در که شهر دیدار و عباد
 و شب و ذلف ز حصارک معدل لیل و نهار عباد در خاک راهی
 کوزمک تویای دولت و عباد در کاهنه یوز سوزمک کسیر
 سعادت در دیوب نظر و رقیب نخلستان قامت کز دل
 نه خوشدرباغ حسن ایچین عاشق و صولوشفتا لولرا غر ز که لایوب
 دیوب اول نخلستان جفان ازانک شکر و خماس در دیدار قامت
 سدره لطف و مکرمت یاه احترام ایب الف قدی لا ادب

از قوت کیمیا بی کمالی بولشرد ز بویخ **خندان** فزاده بولجند
 بچه او تلب بولشرد ز رقیب ایتدی ای او ستاد دهر بلدم که صنعتکه
 ما هر وصناعت فنک کامل و علمه قادر سن اگر مصود خصیل
 جوهر و مراد تکمیل سیم و ذرایسه ایشار کج و مال بندن و انظار
 فضل و کمال سندن و اگر غرض محضاً تماشا ای شهر دیدار و سیر
 باغ رخسار ایشه نرمنت کل کی نظره و نظرها انظار
 هنر ده د رچرکن یوز ما هل نظرک ز پیا قدمند غبار و نقده
 عمر صاحب هنر لایا غی طیرا قلنده نشا ر دو بیت
 ز ر اشندی جو قلبنا بهمان خاندانی قیوس اجدی هان
عزم کرده ن رقیب بشهر دیدار و رسیدن بخلستان
قامت و کربختن نظر از دست رقیب اول آزار
 القصه نظر عیا ز رقیب مردم آزاری دیار سکسار د نایت
 کوی بانه برا قوی دست کوهسار ده طبع حامله بر کرسنه
 وار او تراوشله و زوره صقلو ایله بلدرب لیل و هفتار
 کلب غزال و عراب طوطی مثال بخلستان قامته طری
 جوی کلبستان بکی کج روان ونسیم بوستان صفتان
 و خیران کوندره بکون میان بخلستان ده بزدر معظمه

طیاره ز عمل آن بر کس بطریق و جسد و عقد در حل و شد در
 نه روح اعظم سن بقای پایداری و نه بحر مکرم سن بنای استوار در
 اگر شمشیر رخشان و قریر تا بان استر سنک مطلع افنا بن
 عزم دیدار اتمک و مرغ زار باغ رخساره کما کما کرد که
 اولروضه نیک نسیم زاری سر ساراد و تیر سیم و زر
 غبار لاله زاری کبریت احمد در و روح معادنی که سوزش
 افتاب و پرورش ماهتاب ایله صدر زمینند نفع قوت
 و سینه و ارضیند نفع تقویت بولوب اجساد جواهرده روح
 حیوانی کبی ساری و عروق معادند نفس انسانی کبی کلید
 جاری اولور اولدیارک جوهری اولور کس خیاقی بولشد
 و ققه و جان ایله چشمه و فم ده همان قلمشرد را نیکچون کیفیا
 جان کبی نظردن نهانه و چشمه و حیوان صفت نامی وار کید و
 نام و نشاندر و الحاصل طالب کیفیاد ایما همدینارک نامی مدح
 شرکبی رفاض و هم ذر فک تمامیلکه کوه کبی خواص کر کدر زیر
 نه دست تغافلله دامن مطلوب ال اوریلور و نه قدم کما سلله
 منزل مقصوده ایریلور یا آله قلم ناسخ و یا عملده قدم ناسخ کر کدر
 علیکم بالقدم الراشخ او بالقلم الناسخ فناده انلر که

عجل صید مخرج انار مخرج نار مری و از عجل صید اله خوار
 شمس طالب کسیر عشقم روی زردم وار نیم ایسم التوه الیدم کوند زردم و این
 رقیب کوند که حکیمک هر سوزی صفحه زبرد ده النون قلند
 باز ملو و لوح زرد ده سکه آفتاب کبی زرد تر تیغله قاز ملو
 رشکندن زر کرا آفتاب شمسیتة منوی روی خاکه بر تاب
 و صیغ ما هتباب قمری و سینه لوده بر تاب افشد رشکک
 سیم و زراز و وسیله یوزی کوزی اغلا کن کولدی و قلب سیاهی
 طلا و زرخله زرخالضکی خندان و تابان اولدی زیرا که قدیم
 الزماندن صیغ اذابت اجاز و عقد زینق و سم الفار ایله اهل
 تراب و یوزی کوزی قاز نون اتی کبی قلاب کجردی هوس قمری
 ایله هر صبح و شام و هوای شمسید ایله هر شامی ایله سحر ایدی دایما
 بر عالم غیامل و بر مجرب کامل و متحد تجر ایله عامل استردی
 بر نظر قیاس کند و بی کوز تر از و سندن صاحب قیاس و سکه و از
 سنگین و بر قاز طوب نقد قولنی قال و میزان عدله قیل و قال
 ایدب ددی که اندر که روز کار ایله زوایای زمینک کاشقردی
 و جنایای ارضینک واقفردی دز موزانت کیمانک حل و عقدن
 عقل هر جایلدی قرار و تصفیة تصعید و نقد و نفس هوایلدی

25

تذکره

ایش وایت کی باید و می رزن او رنجها ایش هر طرفه موت و نایبی
 بی محاسبه د یوانه وار اولد کلو سکسار اهنک ستیز و دندان عدا
 تیزایدن اول نظر آهو چشمی و اول حقیر بی کسی حسیس و ناکس د ز
 هم و دینا ز باغدر کی بغلد یار و بار خسر تله سکه وار بغرن طاغدیلر
 همزله خرجه سو زهک ایچون رقیب سکه د یوانه کورد یار نظر اوانه
 رقیب یوی کورد کبر سکه دین **قبا قوبر قلوبت بیقلولوین**
آج کوز لو بلاخی او تراخی بوزه بگریسی بیکی بیکی سنی
دیگر ز شور نفس از شر شیاطین اغنا یا غنات المستغینین
 رقیب بود بخ نظرک تعریف می بین و حد اسمی من صورب صنعبله
 صنعت و همیشه سندن سوال و فکر و اندیشه سندن استفسار
حال اندی اندر صنف اصطلاحات کیمی
 نظر اندی اهل مغربن قانع قلاع طلسمات و قلعه کشتای
 معادن و فلزات کاملوزن و صاحب العیار بر فیلسوف و مشاعر
 حقیای د هرک مقالیدی الومده و جفایای سپهرک کلیدی
 د لمده د در خاک پایم معادن ارضک کبریت اخری و اهل کسیرک
 کیمیای کبری د ر حکمت سیمایله و صنعب کیمیایله زیبون
 مادن عقد طلسم تن و هوایله هوادن صورده بدن و کوب

اوج شرفدن دور و حرم قمر سارده و خنده بعبدا انور امیش
 دینه و کواکب انظار تبریتله آینه و نهر ناظر و کیوان و مرجع تیغ و تریله
 میدان سیاستده حاضر و لوب از قام اتصاله سعد لایخیر فیما
 من بعد ایدی نظر چونکه اول خط عمالی نیک لوحه و طلسمند و طلسم
 سلیمانیک تاریخ و رسمند اول خبر هولناکی الدی اشکال طلسمات
 کجایه س د یواره اورب بر زمان تحیر عالمنده قالدی خردست
 حکمتله خط ادب کبی یاز یلند نه یولیش وار و نه تیغ حکمتله لوح
 جینه قازلند محاولش وار د یوب اول سراج مار و چاه سونمان
 سر رشته و تاریخ الخیاطه و سوزن اطلس گذار جز حیاطه دخول
 و خلول ایدر کبی کیدی و طاع انگندن او یولنغورق حکم ایقه سنده
 کله و رقیب کبی سنک خارادن بر حار پشنتیه ایدی که اوسندن
 زمان شداد و ایام حساسه عادتون قالمش بر کیمینه حصار پالمش
 کفر کربیب اول حصار کبکی و اول دیر بارک هم عسس و هم
 سکی ایدی خلقنک غوغا و غوغوری عالماره طولمش و فریاد و ناله
 ایت اونی کوی فرسخ بفرسخ یولانه کتمش ایدی یوکسک کون کون
 یوزنه ایت اورسه اونی الکه ایر مزیدی و چیزه سن یوکسک آت بر
 کون یوکسک مزیدی اتفاق نظر درویش لستکر رقیبک همان برسی کور بجه

انور

24

الف کبی کلش و عود بر سنده سقی آمانه دیکلمش ایستند اهل تواریخ
 خل ایله بزقاج سطن تاریخ یازمشلر و سلیمان صفت سکه ارن
 مرمرده قازمشلر و یوزمشلر که ای خرائین لعل و زهر جرح ایدک
 بوکوه زمرده فامه کلن وای اشک سنج و زوی زرد له بومقامه
 کندر قلن بوها ویر و هجرانه د زهد سگسار و بو بادیه حرمانه و لای
 رقیب لآزاردیر لر بود زهندی پایان که از درهای بیجان کوی
 بوکوه بی کراخی خلقه و کمر المشر و جنبه آسمانی کره کندر صالحش
 بر مار ذر که بجه برام لک لشکر انجم شماری ایله یوقش و کیوان چرخه
 اغز اجوب یوقغه قصد و غم اعتسدر بو ولایته رقیب آدلو
 بر شک و تویر و بویر و عیله بویر کند و کند و دن اولو بر نیک وار کدر
 حکند لشکری شینا طینک حدی و عدی یوقدر رقیبک عددی
 ایستد جو قدر بود یارده انردن غیري ایت یلن و قرعده سکن و
 اشکر یاوی قلن انلر سز بومقامه و بود یارده کلن و یک سگسار
 قلله سند زخل یوان صوره و قلعه و کیوان صفت رضا از
 وارده که سنده سنج دواز اولد روزه و زخلمداری استوار اندلده
 فلاکت فلاکتدن ممرک طالوعی عکسنه د و غمش و شدت روزگار
 ماهک سعاده جراحی سونیش ایدی نیرا عظم حصینض خوشنده

و باغ رخسار کون کون غنچه کبر لور همان سر زنده و نظر غری
 همت دیوب همت عالی رتبت ساکت اولدی نظر نشسته دلاء اول
 طنا و کلامک شوقدین ولدت و ذوقندین شفا لوی شیرین کی
 اغزی جلاب شکر بر ایله طولدی فهاذم عصای ستقامتی الف
 با قامت کبی قامت بالا منزله طوغری دیکوب کدی و دهان
 همت اب حیوان چون اغزی جنین الوب یوله غزم اندی
کرفت ارشدن نظر ادیب در دست رقیب
 نظر سینه نوش و سر همت خلقه بگوشت شیرین و کلدن ماء لوبکی
 صغیف الحال و قامتی میرا بقلدن هلال اولوب مرور ایام و عبود صبح و
 شام ایله بدر صفت بر احستام سیرین غلام ایدب دیار مشرق و طلوع
 و کنار آسمان عشقندن لامع اولمغه یقین اولمش ایدی و حسن مهر
 رخسارده مقابل و مقارن احشامغه بر کجیسه فالش ایزی تفاق
 نظر اولمغه کستانه اوغری که خال خون ایچنده ایان لاله
 کوهستان کویان یار اولوب طوغرادی نظر نیچار جان اجسیله
 ایچ اجسن همان طیان اجسه چقار ددیوب بر کی میل مقداری دخی
 دوان و سیر روان کوهسار صفت سنک و خال ایچنده روان اولوب
 بر مقامه دخی ارب و ایرادن بر میل معالا کوردیم سینه و صخره

و دندان زهر ناکند و خلقت خیانتك دامانی ضد جانك و لباس
 صفتك کریانی پر خون و خاک در خصوصاً یا ز سگسارک در قوی
 لعین و کوهساز قافک آفر من بی دینی که خامه و سینه زباز و زخمه
 نامه و طغنه زباز کجی در حرف اعتقد ماهر و کجی یوزدن و مخبرین
 الوی بصفقه قادر ز خناس دیو کا کوزه عالمه بر آدم و سوانی
 پزیر نو که نسبت جبریل اعظم در آذن داین و شهر دیدارک حوضه
 کاشن باغ رخسارنک خط سواد زاجی و صفحه بیاض طحالی و سینه
 خط مستقیم یار و معدل لیل و نهار قطب فلکه همسر و منطقه
 ذات البروج بر خطه و ولاده و قرخط استوده اهل قلم
 و صاحب علم قامت نام برهنه از سدره مقام و سرو از طوی قیام
 وارد تر که شهر دیدارک عملداری و باغ رخسارک سرو حوضه زینارید
 او شاه یوسف جمالک نینک یولداشی و مضر ملاحند با شسته
 برابر قنداشم با زا حسن بهاده کوز ترا ز و سندن و غیرت راست
 زور باز و سندن برهما یوز و اول مقام بالا و منزل علاء الدین اویزه
 سرحد هندک غایتی و زنگبار سندنک نهایتی دُر بو و ولایت شویله تارک
 و تاروس منزل یوز و ماهر در که خلیج سراسر ماز پیا و سردار لری زلف
 دوتا آد کوییدی با سارو برادرها در آذن شهر دیداره بوبر کون برادر یوز

حرکة لرده صبح و شام حور مقصودا فلجیام کی طاعنده اصحاب
 بین و صولند از باب اثرات زهر جبین او کبجه خوری جان وارد بجه
 جوری علما کاهن الیما قوت و المرجان لم یظمنهم ان قبلهم ولا جان
 فکانت الایه ربکما کذبان **نظم** **ترتیباً جمعی الیه مائة رولکر**
و ارب هر کون طپوسنی طپولر **اوررکز کو کون چنک چرخه محمل**
در زر کون کی منزک بمنزلک **فلکلر رقص اوررکز کردن شان درت**
ملکلر مضطرب جنبش لردن **و هرکز اول صغله تندرته جانی**
 یوقدر که اول چشمه جانک حیرین اغزلرینه الوب سولیه لر و بر ذره دکلر
 اثر فی خالقه عیان الیلدر حس شیرین زیباتک بوئسه و سنبوسه دهان
 آد لوسا فیدندن غیره اول جام بقانک جرعه و باقیسندک اسکندر جان
 و بر سه قطره سن کورین و حضر زنده نک ظلت حیرین الی اکا ایرمز یوزدر
 غیره کمانلو و بر انداز هندوستان پاسا ندرین و تر کستان دیره باندرین
 سیمار و سکر لر وارد رکه سخرله قلی بدی باشلو از د زهانیه همسرتعیان
 موسایر برابر لر و کوه قافک عفاریت الجح و افاچی عوم السنلردن
 ایناب و اظفار و پیرنجه نینه کذا رایلر مرده افکر یوز بیک اسود
 عوزی و هزاره سن صد کلب عفورری وارد رکه دهان بابا کدز

بهشتك آب زوینی و طینت پاکدن انار و ککرا رعدك زنگ و لوتی
 خاک نمانا کندن مستعار در زرشا خسار سدر و نه طوی سر و بالکک
 دامنه ایرش و نه زکس زار فرد و سک جسته مستی غیر لرزیک دیده
 شهلا سیس کوروش **نظم** باغ فردوسی کورمک استرک
 کل قماشای شهر دیدارایت **•** سورنی سورنی سوکبی روان
 کون کوعه عرف باغ زخسارایت **•** اول باغ بهشتک طینت خاکدانت
 و روضه و غیره ششک تربت پاکدن مضاعف و مدغم چشمه میم قم
 دیر لر سلسال جان و سلسبیل روان وارد که زلال تسنیم اول چشمه
 میم ده مخفی و نه مان و چشمه و سار خلقه و جیم لر زلال تسنیم
 جانده پنهان در آب حیوان اول جیق جامک کانه **•** ده آندن
 جاری و چشم میم اول ماء معینک سر چشمه سندن سار بیدر
 منبع چشمه سار آب حیات **•** حلقه و میم و **•** زبیر قم دُر
 ماء تسنیم لچند میم کوی چشمه و میم فن **•** قم دُر
 اما که دنیا ده چشم آساندن مکوفه و عقباده نظر اهل جاندن
 ختام مسک ایله مخوفه دُر حشر بری زخسار شهر دیدارک ملک
 منظر لر ایله مر بار اول چشم سارک اکافند بری وار چشمه و حرکاه

اید ازین وصفی کشنده بلبیل • قولعدن قبل دیوانه در کل
 تیرا چنبره عقده و ناز • هلال و چنده التون تلو و روان
 بونجه باثر حکوب اول سنبلیتر • صان اولتر کجه کونده زه بر
 جالی نوری و برسه عالمه نور • چقوب خندان او جماع اسینه حور
 نقاش ازک و هر کاین لرزل • کلک ابداع و خلمه و اختراع ابله پتخانه حسن
 حال و مهمان خانم پر کالند جوهر جانندن بر روح مصور تصویر و پر کبر
 بی نظیر تخریر اتمش که تخریر دین چین بتاری کند و لرز او تمشل و مجالله
 یوزدن دیوار طو تمشل خراب ابر و سنه و مطلع خورشید و سنه قاش
 صقل اباغ اوزر طو تمشل و جلیبا لال دعا کوه تمشل شیر خرگاه
 و عشوه انکین و کون کی هر کوند بر یوزدن طوع و حی بر ماه دلا و بر
 وقت که کن • **شوق لافنه** • کوزان نطق او سینه سورب آه
 کوی هر رخ کوزدن ابلش مات • زلال آبه قاعش شهتد و شکر
 لبی اول سگری قلمش مکن ر • اما اول طاور لامکان و سیمع
 کوه قاف اشید عطا و کوه قاف ده قرار و نشیمن چماندن سز لک حیات
 ایدب کسور قافی سلیمان صفت امر رام و اسر و جنک ری هر و کریله
 انده ارام ایدب قافک قله و شرقی سندن شهر دیدار و باغ رخسار اول
 بر شهرستان زیبا بنیاد و گلستان دلا را اباد امتد که جو نیار

نكین خاتمندن ارشده فرمان * طلسيله نور در دوست امانت
 غباردن كوكه جون ابر غاردي * بره نغوز برينه فان يغاردي
 قيرچي كوهي نيزيله برندن * انا رخي چرخك چنبر بندن
 خدعتنده عابد و عاصي * و ذاني و قاصي اصحاب بين و نيسار اهل
 عرضاة كبي صنف صف و قطار قطار كينك قارغ ياز بونك تاجي
 يسارزه لوحه و نازده تسطير و كينك دفتر حسابي ميننده صفحه
 نور اوزره تحريز اولوب فرهي في الجنة و فرهي في السعير خاور
 رنينك مهر و لري و خطا و چينك مشك بولور بدن و شمعينه الشعاع
 و بذرية الالتماع حسن قمر خسار اولو زهر عندا زرد ختر سعاد
 اختری و قمر جبين و خرسيد منظري و ارايد كيمه
 آسمانك خرسيد ايله روبرو و ابروي كحلن كشي ملاحه شمع ايتدين
 ماه نوايله برهلو بيره لو ايدى نه خرسيد جهان سايه مشك زوي زيند
 قراس كورمش و زمهر آسمان باير سنك چرخ بريند
 ايرش كيسوي غير آميزك سنبل باغ سينه بوشي و طره بود لاقير
 بنفشه و طاغ و داغ خلقه بكوشى نور عفت و عصمت ايله و تنوير
 حسن طلعتله رانعة الافاق و ناللة النيرين في الاشراف **نقله**
 حمالى نورنك نازيله هن كاه * زوالوى كشي اسكا وى ماه

دهان دوات کون و زبان کک و القلم و ما یسطرون مطالع دیوان
 راز و مقطع شاه بیت نیاز ده حدیث علم عشق یاز و مصحف حسن
 روی نگارک را و یان اجبار و محمد نان آنا رذن بو و جمله حکایت
 و بوضو رتله و روایت ایندیله که دیا ر مشرقه مطالع ملک جیس و اوق
 خار و زمین ده عشق عالم سوزده و مهر جهان افروز اذ لو آفتاب
 سیم زین و ظل الله فی الارضین وارد که شیعیه و تیغ آتش تاب
 و بر قزین و تاجا بندن مغرب زمینک لشکر انجم شماری تار و مار و جمع
 زمینک لواء زینکاری هر شب روی خاکه نکوشا ز ایدی بر خم توغنگ
 ظل شرف یا یه سیهای غرشته ساینه دولت ضالمش ایدی و لواء قر
 فروغنگ هانون ساینه سیم ع قضا و از بیضه جرحی قنادی اللنه اللش
 ایدی میمنه و سپاه و میسنه و لشکر کا هندن تیراه و کمند و دسیاه
 ایله دیوانلر و فرزانلر و مردانلر قرار ایتمشله ایدی که صواعق ناز و بوزق
 آتش ایدن طوب نغزه لرله قلعه و کرد و فی حصا ز اینشلر ایدی شقه
 خرکافی اطلس خرچ حاوی و قبه و بارکاهی فلک قلعه و ذاة البروجه
 مساوی ایدی و خوش طیور سلیمان صفت سفره و نعمتدن نواله بندو
 لشکر مار و مور خرده و ساطیله خرنسند ایدی **کلام منظوم**
 جهانک رستم و اسفند با اری سلیمان و سلندر اید کار اری

نکیر خاورد

فخر شوکتک نقش و کجاسته نکران زار و کاه خطه عافیتک ناموس بر حق
 کتیک دانند دامر استنها از مزع غافل کی خیران و گرفتار و لو بینه زرق
 راهب ده سولهب جهانی دن اثر و نه خسر ناموس ده مولیت یزدانی دن
 بر صاحب خبر کو بوم **کلام منظوم** کشت ایدت بر ایلم کندم جهان جوی
 بولدم زدن کمر التندانه دای بود • اندن تحت ایدت ای جوی بخارده مای
 صفت شتابله جُست و جوی اب قلن و نصفه بارده جیراغ انجم تابله
 طالب فروغ آفتاب اولن آب حیانتک قصه سنک تحقیقی تصویر و کل
 تصدیقی در و قضیه سنک تصدیقی تقلیدی صوری دکل تحقیق در
 دولا ب آسمان اولن بک کستان ججهانده و کلش جانن جزاینتک
 انامری و آسیاب د و مران بوستان زمانده بهارستان ججهانده
 سربانتک فیض انوار نیر اما که بو طلسمک رحیمی هندسه فضل و کمال
 واندازه فکر و خیال ایله خیال اولمز و بو معنائک استی عمل خصیالی
 ایله عیان و صنوع تحلیلی ایله بیان قلنزهان مرشد حقه ارم
 ولا زب ارشاد طریق و هر ضاده واجب ازادت و تصدیق در
 من صحیح الغزیه ساعه التوفیق و عاصده التلیق و التحیق والله علی
 ما نقول و کین و هو الهادی الی سواد السبیل **اعازد استان**
عالم سوز و حسن بری رحسار حکایت

سجاده صفت تو زین فرس و من کاشن جاد و آب کعبه عمر ترا دیدم
 مکرر کبی قیام و قعود و فلک کبری کوع سجود اندی چونکه هست
 عالی ربتک نظری عین نظره دوشدی بادی نظره نظر باز لغند
 طبلتند جوهر مردم نواز لغندن جلیشه کوه کور دی بلدی که بر مردم
 زاده در که اشک عاشق کی نظرون افتاده و دور و کوزدن اراغ
 اوغله کوکلدن دخی بعید و انجورا اولشدن آستین تر و تله چشم
 اشک بارندن آقان سبیل خونباردن و دامن همتله مرات عذاردن
 کرد و غبارن سلدی اولد رویش لا مکانک و دلش بی نشانک اصلد
 کاندن سوال و نام و نشانندن استفسار حال قلدی نظردخی
 کوکلدن کسیر همون دفع و ضم غموس خاطر بریشانندن رفع ایذب
 صدح کاه سنکنا نله کلام و رفعتل و صحیح صرف ایله فتح مراد ایذب
 ددی بی حضر وادی ظلمات هادی چشم سازان حیات
 بتم اول لاله و بی کابانی که یا قوت داغ در دله جانی
 باوندی بغیر قراره سوزش تاب آتشم لاله کبی کسودی آه روزگار در
 بخراندیشه و فکر تده خباب وار هواخی آبله سرگردان و گرداب دشت
 خیر تده سیاب کرده و صفت بی آب و پیر تاب گردان اولونب کاه عقبه
 زهد و زبایدن مقیم و کاه ذر قراره ایله صیانه ندیم و کاه شمشیر تده

قَطْبِي جَوْزِ هَرِهَا وَمَرْكَبِي ذَائِرَةً دَرِيَا اَوْلَشْ بِرَمَحِ زَابَهَسْتِ اَيْنِ وَكَلَرَا
 خَلْبَرِيْنِ كَهْ رَوْضَهٗ يَمَّهَارِي شَائِرِ مَشْدُ تَانَارِي اَيْلَهٗ يَفُوْحُ مِنْ رِيَا صِنْفَا
 زَكِيَاةٗ تَحَاةٗ الْاَسْ وَعَرْضَهٗ يَمَّسْ كِبَارِي نَسَائِمِ عَوْدِ قَارِي بَرَلَهٗ وَيُؤَبِّ
 مِنْ حَدِيْقَتِهَا طَيِّبَاتِ سِمَاتِ الْقَدْرِ لَدُنْكَ هَرَزْ لَالِي رَجِيْعَهٗ نُوْشِ
 وَصُوْرَتِهَا هَرِهَا لِي رَحْمَتِ بَرِ نُوْشِ اَيْدِي كَمَّارِ دَرِيَا دِهٖ بَرَجِ اَبِي وَرَبِّ رَفُوْعَهٗ
 كَوَاكِبِ مَدَارِكِهٖ كَلَهٗ فَلَكَ عَجْرُجِي كَاوِ وَنَمَكِ بَرَجِ خُوْنِ اَبِي سُرُوْرِ قَلْعَهٗ بَرِ رَجِ
 يُوْسُفِ مَا كَبِي مَنَزَلِ لُوْوِي بَرَانَهٗ كَبِي مَشْرِهٗ دَرِيَا دَلِ قَمْرِ اَبِي رَجِ خُوْنِ نَارِ
 اَوْلُوْبِ بَطْرِ خُوْنِ يُوْسُفِ وَارِ اَوْلِ بَرَجِ اَبِي نَكِّ صَدْرِيْنِ قَرَارِ يَزِيْبِ فِي
 ظِلْمَاةِ الْبَحَارِ دَرِيَا نُوْمِ عَرَقِ وَبِالْعَيْشِي وَالْبَكَّارِ جَبْرِ شَهُوْدَهٗ مَسْتَفْرَقِ
 اَيْدِي بَحْرِ حَيْطَا كَبِي رِيَا لَرِي نُوْشِ وَرُوْزِ وَنَشْتِ خَرُوْشِ
 اَيْدِي سَدِيْتِ رُوْزِ كَارْدِيْنِ سَيْنِهٖ رَجِشِ وُلْبِ خَاوُوْرِي اَبِي رِيَا
 هَتَكِ دَرِكَاةٗ اَسْمَانِ رَفَعْنَهٗ وَبَارَكَاةٗ كَبُوْرِي اَبِي رِيَا هَتَكِ كَلَرِي
 بَرِ اِيْوَانِ شَاهِي وَبَرِ دِيْوَانِ پَادِشَاهِي مُشَاهِدِ قَلْبِ كَبِي سُلْطَانِ
 زَمَرِ دِيْوَانِ بِنَا سِي الْقُوْنِ بِنَا كَوِ اَسْمَانِ لَرِ اَرَا سَتَهٗ وَضَيْغَتِ فَرَشِ اَبِي
 اَسْمَانِ بَرْدَهٗ وَدِ خَانِي لَرِ بَرِ اَسْتَهٗ صَدْرِ سُلْطَانِ بَرِ شَاهِ هَاوُوْنِ طَلُوْتِ
 قَرَارِ اَيْقَشِ كِهٖ ظَلِ خَائِقِ سَائِرِ يَمَّهَا كَبِي نَجِيَهٗ كَلَرِي شَهْرِي اَبِي اَيْقَشِ قَطْرِ اَوْلِ
 كَبِي يَمَّهٗ اَعْلِيَا وَبِقَلَهٗ مَعْلَا نَكِ خَرَابِ دُعَا سِنْدِ وَكَنْكَرَهٗ فَلَكَ نَمَّاسِنْدِ

بزجر خطره که بوقا که قعره ب • در زیاد دل جهمانده که بوز روز کار
 جری لریاخ لیس کما نشی علی السفن • دایما ملاح تقدیر سواکن کشتی
 آمالی ساحل نجاته سورهن و ریاح تدبیر ذوق نشین سفینه آجالی
 منزل خیال از کورهن پس عاقله زیاد دل بوقا رگاه آب و کلذ که کرد که
 چرخ و وارک جنبشند خروش و روز کار ناخوارک و روز سندان
 خوش ایتیم ب دایما کند و نکرین کوزلیه و کواکب اشکله بود زیاد نور انبلیه
رأسیدن نظر صاحب سعادت ببقدر جواب
 القصة نظر عالم طفولیتند در یای سیاه ایچند بوز مکه ماهر و بلاد
 هندون طرفه العین ده بحر سفیدی کجکه قادر ایدی یکی بغاغله یگی
 د کیری ره نظر و کجری و بحر عمانک غواصیری اند خرفند صوتی طالب
 ایچری یکی بغاغله یینه اولده حاضر و روز کار جنبشنه ناظر ایدی
 غایب بود زیاد کدی زیاد کاه جناب و در فاصه و کاه
 قنار در سباب کبی غواصرا و لوب میان بحره سیر و سفر
 نژاده قنوب غایب یقاسنه کدر ایدی کوردیکه صیاع
 روز کار قصر فیروزه وار در هایک خام نکلینند صنعتکه مرکوز و
 وانکشتن سمنند طلسم حکمتله مکوز ایقترا ایدی صحیفه و بیبا
 در با ایچند آبه و سواد ریاضی مایه دوش فلها اید دونوب قطب

قطب

آبی و زره نازل و دلو سفینه ایله نزل خوده قطع منازک
 قیلوب یاد بان نسیم بال هفتان نسیم شمال اولوب فی موج کالجبال
 کاه نکان من المغرقین مها لکن هالك و کاه و اذ اربوا فی الملک
 دعوا لله مخلصین مسا لکن ساکن ایکن ناکاه کنا زدریادین زغان
 نیل زک و بخارهادین برظلمان فی درنک خیمه و نیلی سن هواده ورد
 و طناب لاجوردی سن اطراف آسمانه او ردی مغارب و مشارق طلب
 هوادین لیله و طارق و مشا عمل صواعق و یوزق شت تیره فی تیر اعظم
 کبی مشارق قلوب یاد عقیم بحر هوایی ماء حمیم کبی قورین دانستدی
 و فلک فلکی تحته زردن او بیاندی طانه نملک طیفنک دریا
 قلای که کم کمدی و اشتر سخابک خیندن رسن و درمان اکردی
 قوت باد عاصفدن و شدت روز کاره الله ن نظرک سفینه می
 زورق هلال و کشتی فلک مثال کاه لجه و خضاره برج آبی یه
 هسر و کاه قور دریا ده منزل خوده برابر اولوب آخر الامر و نهایت مسا
 جری تنهی و الامر بلاطه امواج خادش نظرک زورق کتور
 سنک حوادش شویله چالیدی که نظر مسکین لوحه یاز منظر صورته کبی
 برتخته او سنکنده قالدی **نظم** بو فلک شش جهته دلی چایخ ایلی
 صالدی محیط خیره ملاح امرکی موج خود شله هلاک لری غایبت

نک

وکشور مانگ سپاهیلری بلك کردود کجی کی زرہ پوش و کجی
 آهین سیر بردوش اولوب حیفه و حبابدن روی اب او ردی و ناه
 کامیاب کجی طناب اندر طناب ایدی نظر اول زندان عاده
 محبوس و محبس لاده خلاصدن مائو کجی ناکاه کار راه ده
 برستک سیاه کهردی که او سندن عبری و غریز قیاح سطر سلیمان
 تاریخ یار مستان و داودی بولاد ایله صفحه و رخسار نه قازمستار که
 احر روز کار ایله نود زهای حیرت کشتی محنت سور و سفینه و غربت
 ایله بوسا حل فرقه لرن اولاعلم الیقین بیله سن کر و عملو کد لایق آخ
 عین الیقین عمل قیاس که بو عمانی پایان بحر اندیشه و ذکر
 و بوقلم نی کران دریاک حیرت در بوسوا هلاک غایتک و بولاهلاک
 نهایتک جزیره و نیاه و عصیره و حیاة نام بر مقام وارد که بو
 بحر اندیشه مک نبتی و بو وادی مینشه نک بکنکی ساحل جانک دلیلی
 و شیره دایت هادی السبیلی در و اولد یارده شهر یار و ولی شهر یار
 در نام شرفینه هدایت در لرو مقام منیفه هدایت ایدر لر چونکه
 نظر هتک علوهتند مکارم علیه سن و د یو قربتد مراسم سینه س
 اول عمودک طلسمند معلوم و لوحک تاریخ و سفند مفهوم قلبی
 روز کار له کنار بحر کلوب بوفلک فلک سیمایله قر واد ریح

خداوند

۱۷

کند و ظرفندینه می کند و قیانا **طوهمدین زهره** کوی کند و چو کند و نیا **نشر**
 پس ناچار او کت و لیه اللعنه و لهه سومالدار بیس القریب و بیش
 القزاز دیوب اولدیر ترنا **اول صومعه** یزید فریاد ن حذر و هول
 واستغاره و لا حول ایله درهای مکره عرف و بحر حیرت **سست**
 صوکی روان و جویان بحر همان اولوب **کندی** کوفه بر کون زوی
 ایدر بر صبح که ملاح بحر نیلگون **وسیاخ** قلن کردن فلک
 نابدان در تخیل اوخ محیط پیوسته **وهلال** زور سفینتی کنار
 مغزیده قلاب کفکشان **التون** زنجیر ایله بستن **انمش** ایدی
 ترا که امواج و تلاطم بحر موج دن **درهای** سیاهک کس زور قلدی
 قهرمایر باعش و ماهک کشتی **دروانی** **انمش** ایدی
انمش ایدی **کمش** بولوا بالقرصویر **انمش**
انمش نظم قزل ارماع ایدر بحر سیاه **دکرده** **انمش** ایدی
 نظراب روان کبی دوشه **دور** و یوزیر درین سر **انمش** ایدی
 و درهای بی پایانه ارشدی که امواج **فلک** تواجی **فلک** کرده
 بر حباب کبی هواده او نقش **وزور** قجرح از رقیب **میحی** برکت
 کمترین کبی چرخ ایدی **بحر** دن **طش** انمش **زنک** نیز **چنگ** ک
چنگ دن **واژ** در نیل **زنک** **انمش** دن **در** **بانک** **ماه** **یکری**

کتور مشگر نظر اول مشر مذبلانک و مشهد و مرقد شهیدانک حاضر لر
 ثنا و غایبلر نه دغا ایذب جار و نب صفت میان بسته و کوزی
 اوزر سوز بنوا هسته اهسته زرق راهبه جان دن خرید و فیض و
 استفاضه سندن مستفید و مستفیض اولون یلته شتخ خلوتنه
 کیردی زرق راهبی بر مقام ده مطالع شمسه قار شوقیام ده کور دی
 ید بیضا سندن بر عضای از دها پیکر طومش که فرعون نسک نیاچ و تختی
 ثعبان مویسه کبی لومش نظر زرق سجاده کویسه سندن تجدد
 نیاز و دست دعا بی د امر محمد راز لید و ب مناسبه تقریر کلام زما
 جرای انجیا تندن استفسار مقام لیدی زرق شرح اذن ما اجرای اب
 حیوانی خضر و شرفسیر و صو کبی بر تغیر و تقریر ای کتب
 ددی ای غار دولنگ یاری
 سک گر کسه قایلک خدمتک
 کوز دله اول یار غاری طابک
 پس زرق ای دی ای سالک سینه کوش وای مزید خلقه کون
 برناویلی و هر زوایتک بر تمیلی و از در اول آب صافی دیناده صفای
 اعتقاد اصحاب و حسن اعتماد احباب ذکر که هر طالب که خوابه شکله
 و شورابه سر شکله کنج ظلمت خرقه سیاهه بوزیری و جهان

سیمین یارک خط مشکین غباری کبی حمال کردن آفاق و بقوید بند
 جان و دل عشاق ایندی بزگارستان جین و بهارستان این که قبه
 سیمین لری که کشانه بسته و لری ذرین هلالی آسمانه بیوسنه بیت
 معور کبی مشاعل نوری یاغش و سقف فروع صفت قناد لروری
 او یاغش روشش مشاعل لری سقف فروع بیت محوری
 قامتدی مه نوا ایندی کمر که قبوسنده اوله خلقه در
 آج خلونده روشن ضمیر لری و کوشته یظلمده شمع منیر لری
 نور چشم اهل بقین و مردم دیدن و جهان بین کبی میان غارده طو
 نسایت و دار بختناک و آزارده غلث کرین اولوب سینه و ظاهر لوده و صدر
 مفاسم کرده بر نیجه یاز و قوا و اصحاب کھف صفا که قطیر نفس
 غار بدین کند و لری تا غار و زند بر استخوانه فانغ اشتر کوه
 زولود لری و چون الجبال بیوت تا خلندله عاملر و نخذون
 الضاری و اعلیله معاملر مشوقی مؤلف
 بچون یاز غار کھف بدن بچن اید بختیار
 پنده سک نفس بولب قلب جان نالتم کلنھ اولش روان
 مسیحا صفت زن دنیا نك دامنه آل اور مشدر و طریق خدمتد عصا
 کبی ستقا متله طور مشدر و کوشه و یرده صلیب و ازاله عایده

کوشه

15

ووزدی نیلوفر کوی کوزباشی غریب و لاله صفت خاک و خون
 مستغرق در **سینه** نراعت المشراب و صودت
 بر من کلش جنت او صودن جهانک ترک ایدب و از بی جاندن
 بومش اول آبله دستن جهاندن رنج زدی آبله تراش
 عبادت بجز نیلوفر اشق اندک از دها بیکر عصا و آن
 بد بیضاده نقش از دها و از نظر آید که چه زاهدان جانندن
 عود کوی اولاره یا قوب و مجر صفت دخاندن قفالرند جفوب
 مغاره لرده شب پره و ار او چار لر و حفاش صفت نیر مغاره درت
 بر مغاره کوی لر اما مذبح استدر اجیه لر مغارح مغارحیه
 صانوب بر طاعدن بر طاعه اوچا دولر اوچا غلکه که دم
 و عزرائیل صفت سمع سمایه جفاغاه اعلا یار مرصنوز لر
 سجاده کره سوکنوب عضالرن طیلان لر هله نادر و
 رهنه جاغله عقد و حسره اولمش نفا در فرقت
 قالمسور دیوب زاهدان خرقة و بلاش و غابدان سنک لسانسور
 ابله کوشه و سنک خاراده بر مصطبه و علیایه و کج مغارده
 بر صومعه و کبرایه ایزد یکم دیر جهانده بر تصویر و صوتعه و زمانه
 بر پیکر نظر بحر لاجورد طاقی و رقم عنبرین رواقی ساق

باد شد م سرد مستندان • باران شهوه اشك دره مندان
 هر لاله كه سر زده ز خار ه • پیراهن كشته ایست یاره
 هر سوی ز چشم اشكباری • در دامن كوه چشمه ساری
 آن تیغ كه سبزگون نمودش • ز نكاری خون خلق بودش
 زرقا علف بر ناری • فزرق سخاب آتش باری آه عاشق کبی
 کرد و بیوسته و نوی ز ولیده جنون صفت فرقه دسته
 اولوب یلان تیغ بولدند و سنان برق آتش بار نه سینه و سنك
 خار چوش منبع کبی پاره پاره نظر نرکس کبی کوزی بغلو ولاه صفت
 جگری طغلو سینه جاك و کهن یاره یاره اولودیرلو محشر سینه و زاره
 کتوبیا واد رهند خطك و معبر عیرك راه تنك و باز یکدن انزق
 گذرگاه باره کندن خبر صحرای ددیله که بوکون زمه فامش
 ایامکدن کعبه انام و قسده و خاص و عام محفل عباد و منزلت هاد
 عتبه و شهد و ... بوکوه کزانك خاره لرنه و سنك
 خار لرند - لر نره دیر فلک و اربرمعبد فقیر قدیم و مشرهد عظیم
 وارد که ایچنده توجید و تجید مراض و بخیرید ز ارق نام بر امام حیدر
 خام صاحب مقام وارد که زبانی کچینه و دعا و آسانی صدق و
 صفا در خراب کرده و تجاده غبراده روی زردی و سینه بر داغ و

دری

الجيوش فنون وكل حزب بالديهم فرحون ديوب فحرك اولاد شهرت
 وغورزدن وخرای شوکت و سرورزدن ملک وهنا و منزل عنا اهل دنیا
 صبیان الآفین للعافین والباقیة الصالحة للصالحین
 فخر ذلک سستی وهت بسی شهر شهرین و اولاد باغرتید و غرور غرور
 بامدعی مکوید اسرار عشق سستی تا بخیر عید در در و خود برستی
 دیوب شهر شهرزدن و اول فضائی فضیحتن و اول
 کتبه کردن نظر عتبه زهد و ریاضتی که در شهر شهر
 بر شبت که چرخ ازرق بوش خر قرء کیودنی زاهدانه و شند المزار بی
 طلیسان سیاهنی زرقانه بنا کوشنه طر المثل ای فخر لب غری قدیر
 ماهدن روشن و تجاده و شری جرم ماه تابان کنایه ای آفتاب
 نظر شهر و اول کیجه ماه نوکی قرآن کلام و مباد هکام
 قلوب بر کوه ابوه و کوه سار فلک شکوه ای که بخت قدر این
 و قیرو روی عبوی قطر زمزمه هوا سنی در ظالم کبر و کینه بر نیای
 سینده و مظالم کوی خیره اولمش تراحم اشجار و تراکم شایسته
 بز کوه سنکین که طلوعها کانه رؤس الشیاطین مشوق
 کوه بی سپهر سر کشیده و در سنک ملامت آفریده
 بود اینهار و بر آن کوه از انشاه و دود اندوه

شرح حرکات میاب درخی نظره خطاب ایدب استدیکی نظر انداز
 سنکه نور بصیرتله لاید رکه الابصار و وقت فکر و نظره
 منظور اولی الا نظار کن قلم ناسخ و رقم را سخن سهو و غلط
 و اشتباه خذف و نقطه و سبک افک از کج فاسد و بازار کار و باکی
 کار با قدر کینای کوزده مذکور و معالم رنوزده مسطور در ک
 آب حیات که عیادیک در و کیمیا دخی قهرله مال جمع ایدب
 لطیفه میگذرد و بر اهر کشتنک استمالتهک نهایی حال و هر حال
 جلاله مندر ای غایتی مالدر بر هر دو لنتک قنطری اهل دینانک قنطری
 در آن شوی که در آن و مالله بزندی و زر کجی دیناده سنکه صورت
 قرانزی در آن ایسه در کله وار سنکین و بر قرار
 و هر کشتنک را این در حب عیار اولور مشنوی
 در آن کله در آن عارفک غزنی کمالله در
 عشق در آن کمال استرونه مکال استس
 در وارد در کمال و نه مالز وارد در
 جرمه نظر فخر اول دینا بر ستانه جوان و شراب غرورله مستانه
 جوان کوش و هوشله دکدی و اعتقاد فاسد نک سبب صحیحی کلدی
 بلد کیمبر تمثیل بی معنی و تا اول ما لا یعنی که لا یسم من جوع و لا یغنی

۱۳۰

۱۰

بود میسنده و سر کران اولوب شهرک شهریارین و ذوالعمر کماکرین صوری
 دید لکر که بوشهر زبیا ناک استهادی دلنده شهر شهرة و باد شاه ذو
 ذوالافتخارک نامی لردده خزرین شوکند زسته و نعمتک فقیرین بگوشی
 و خلعت دولتنک در ویشلر غد بوشی در بین نظر عیار کند و بی تراجر
 سنسار و خواجه و مالدار شکله دوزوب قمار و مباحچه
 آستین و دامان دانه دانه لعل آبدار ایله در وین و حیدب و کربان
 درین شهر ایله طبطولوز کین ایدب فخرک سرای کماکرانه و سر پرده
 ایوانه کلری و دیوان سلیمان خیف بر جمعیت اسیر جان مناسک
 قلندیکد مزاحمه نفوس و زخمه و طبل و کوسر طایفه آنه و نطاف
 سند و سسه لر مش صدر کمالده ماه برولر و صفت عیالده هلال برولر
 مهر و مه کی مقلیل و مقارن طوره شهرین کوشین کوه بار و چشمه
 استکباردن فخره نشان لرین ایشلر و اولاد شرفه لرین یاغنه صو
 کبی روان نشا لذب ترتیب کلام و تقریر غرام ایله هوای ظلماتی
 و معامله و هوای و ماجر ای آب حیثا فخر بر شوکندن ایدب
 نظر ددی برده نشنه بیابانم طالب نوش چشمه جا نده
 بحر اچیدن یورر کن آب کبی صوده ذکر کوز لر حباب کبی
 به چکن خضر کبی آمدن یرسکنند کبی تراعدن

کاشن لبائے فخر لہارا سستہ وانجمن چمن و نشیمن دشت و درمن قصر
 ذمردن کار کجی نوار از ہا زیلہ پیراستہ اولمش لہری ترکس کند و تب
 کوہ و کندن و نسیم صبحک سوب صاورد و غندن حجاب ابک دماغی
 باز نخوت و عزم و ہوا سلاوہ و سرورایہ طولش چنارک خلعت
 رالہ ای من سدر حضا و کلزارک اطلس زنیاسی من اسبق حمر ایہ بیت
 چمنہ نار و نسیم و دوش صولر کوش سمنار جوہ و دوش
 جگر لالہ لہ زہریس ایاعی امر لہ غنچہ لہ کلکوہ طوداع
 سدر لہ باغ اوزہ طودہ لہ بجکر او تودر صولر نور لہ
 شاکاہ نازک چشم عباری و نظردینہ کارہی صحرای
 چینیہ و فضائت کینہ یزد کہ نقطہ سواد غیرن جہن زمانہ
 فام روی چھانہ مسایر ان و بیاض روضہ مغنہ مشامی چھن
 زمانہ مسالہ سن و جمال لہری ہر کھرا دہ ہر روزہ و فلک
 دورہ با او افش کہ رکن ریکی ذرہ و ذات البر و جدن خضیر قمر زینہ
 روحون و حصن حصین کاف و نمک دن آہنک سماک روح النور
 ایس صحایف دیوار لہن یا زلمش ہی بقعہ آشخونہ بالملاح و ہر صباح
 روز کار لہن قازلمش کہ وضیا و ہر کالتو و فی المصباح نظر
 اول شہر شہرک آیینہ و شہرہ سلطنتک تر بئینہ ہر زمان والہ حیران

تعبیر

صمانك فرقدك ووقله و خضراء بر سنك بالانك فوقه فلعنه ذاه البروج
وان رخصار ثواب قرار سياره مدار كوردكم معارجي بروحي طاق
اسماني خرويج ومدارج بروحي نطاق كجكشانه ولوج ايدب وسوعب
دورنه صاحبس بينا الحلقه في الفلاة وسوعب كوزنه قسمت
كبد خضراء العراة ولوخته باينه يازلمشكه ادخلوها بسلا ميامين
وصينه مشكناين قازلمشكه هذرجناه عدن فادخلوها خالدين
نظريده بان عين غيريله بر زمان سواد اعظمك صغره بياضنه و
والبه
نيزه نقطه نديت روسا ان اولوب اول موضع شريفك سكا
خطه سن وخطه لطيفه صاحب سكه وخطبه سن صوردي
دديار كره روصه عليانك من كبري وپوزياض خضرا نك طاوس
اخترت من الهمم شيد وكا وور كياستوب من طوس فراسن او جران
صاحب وقته نور عقل تا جدارك بود بارده ولي شهر ياريد كمكار
اخترت من الهمم سوي نك اعلى خلق عظيم ومحاسن اوصاف زكيه سوي
ان ابراهيم لا واه خليم درين نظر خاسوس عرفه سب نوب ناموس قلوب
كوتاه كوسر اينوي وصدك سندنم كده اهل عن وكنين بر شهر ايرجين اول
امشك اير وپوزياض اول بيلك جناة عدن تحري تحتها الزهراء امشك نظر اول

سیریل کبی اسدی باغ و زاغه * اقصوی کبی قدی دشت طوفان
 شورمه ابد یوخیز ایدری * صناسن کماود الماغه کبدردی
 رسیدن نظر شهر عافیه و بر رسیدن آب حیوان از ناموس
 پر موهبت و صفت هزار بر سجده که شهر عافیه گلشنده و البس
 ابکار پرده ناموس و قار ایله برغش ایدری و خط و پر موهبت
 نفایس ازهار جوینا برهاردن نور صوین از سر ایدری زاله لجهاده
 غرق عرق و لاله لر کل کبی قان تره مستغرقا کلا کل و تر کسک یوزی
 و کوزی اچلا مش ایدری و عروس غجه تک هنوزا بر بدین ضابطه
 ایدری ستمک جنساری کل کون کلفدن ماده بر کمال الوهوارده
 ازاده ایدری جمال یازد و عن بر ایدری ایده از سر تر خراچی
 قز از مش سوسنک خط عناری * از سر کل سنک نقش و کا ۹۰
 صنوبر سرفه قلش عرض قامت * قیامت لوتی مش قیامت
 طوتلش سوسنک نطق دلند * قریا یازیلو بر مکر المتک
 نثر ناکاه نزال هو چشمک کاهی و بصر دیدک سیاهی نجره کاهیات
 نینه و فضای عاطفت شینه ایزد کیمه طرفه ابکار چمن کل
 رخلینک کردن و کوشی جواهر ایله ارسته و ازهار کسشن
 شوخ لرنک سینه و دوشی زواهر ایله برارسته نله صخراده و خور

مالا نهائيه منساف بمساف پيا پي حضرت صفت حي ايدن اول اولودده
 سكر الوذة لب جيب كبي رمنجة وخواي رقيب كبي كاطنلوديش
 اور مينجه اب حيوان انسه ده اعزفه راجم ضواكليم وطوشه جان ايسه ده
 ده اته بر لقه صوميم وضالميم **مستوي** بحر ظلت اولوز سه وادي
 درونك خنري كراولا

بيزي بحري	بيزي بحري	بيزي بحري
بحر ظلت	بحر ظلت	بحر ظلت
حقه	حقه	حقه
بولم اول	بولم اول	بولم اول
قهره	قهره	قهره
يغين بلده	يغين بلده	يغين بلده
وعزازا	وعزازا	وعزازا
صوبرا	صوبرا	صوبرا

توان ترتيب عرف سفر رنطه قطع منازل بحر و قلوب هدهد
 صفت تاج و غدوش و بلبل كبي خرقه بشينه برده و ترايدب صوبكي
 خاك و حجره و باران صفت سنك و مهرده **سنت**

توبير

10

نذر ای نه آینه رخسار ، رخک زکاری عم طومش قروار
 کوکل آینه در شوغنیاری ، کو تو مژ جام خشنید نکساری
 قرا کولفته در چون اینجوان ، بولیمز جمله آنی ذکمه انسانی
 نثر اندن دل شهر بارانیدی ای نظر خرد به این وای مرد در دیده عین الیقین
 بنم بومر از محسار مده کورین دوریه تابه به عذار مده ظاهر و لناه
 عیار سیاه اول اب روشنائک فراسنه بر نمک همیشه ظلما آنک
 عین جار فراسنی کورمک کدورتنک اینکاسی روضه الکلکشی
 فرقتنک کرب فراسی در که القاصد للقصص الیکچونده تهم کوکلم فراسی
 قرا در کعبه تک زانم لیباسی ، قرا کوک که اب در شاندر
 الیکچون منزلی ذام قرا در ، بیز نظر ای تدی هر زمان هر چه نیاز
 بکی کوکلوکی طولند ب و سنیلاب کوه ناز صفت هر غبار نه
 درونک بولند ب طر عا طر کی چین و ضمیر میر کبیر الله اگر
 سیاه از زمانک ذام ولنی دلیل و هدیه هدایتی مادی السبیل
 اولوب زهدایت هدیه ، اولوب ، ایتم بری برید و دیدار اولوب
 اگر اول طلب جانک وضوی ، و اول مرغوب جمانک وضوی
 نثر راه فرقت کبی بی خدو غایت و رفیقک عمر کبی بی بند و نهایت
 اولور نه از مننه و غیره تناهیت بی ساعت بساعت و امکانه

لاریبا ولوردی و اول ترانیه کوش جان اوردی **صفت نظر**
دیده بان و فرستادن دل نوحوان اورا بطلب آب حیوان و صفت
روز بروز بیتی چپن سحر دیده بان قلعه چین
 یا و دیا مشرق من مشعل ذرین **پر تویدن او مشعل نور و ک**
 یا ندی قندیا بید معورک **دورایدب پاسبان قلعه و شام**
 دیدی قانقله اولندی تمام **مکر مردم زاده و اعیان و مردم اعیان**
 از کاندن قلعه دین دیده بان صاحب و حصار تنه نظر نام بر کوزی
 اچی سرور و وارایدیکه مبصره تده دیده **اولی الابصار و خرده بین لکه**
 نور بنی روزگار ایدی اما عیار **الاک و طرا زنی پاک ایدی که سینه**
 قللی بر باران و خرمن که کشتان **جو جو غلبیر فلکدن کچورب پنبه**
 انرا **بلای کوزندن سرمه قیاردی و فرشته و شعاع مهر له عروس**
 صمان اغردن صمن چکر دی کون **بر موجب عاده ملوک و مقتضای**
ملوک سروناز ناز پرورد اعنی دل شهر ناز نامورک
 بیه سینه وار نوز اوردی **و صنوبر کپی ال قاو سوربا یاغ اوزرد**
 طور دی اول ماه یوسف جمال **و کلچهره و موزون زبالی کوز ترازو**
 اوردی و کلفزار لاله **رخسارک مرات جاننده کرد تغییر دت**
 اثر کوردی **شکر لیسدن کوکل طار لغتک خبرت صور دی**

9

نبض علمه واقع جواب شافی و شراب صافی و رب ددیکه ای
 نور چشم عین حیاة و ای حصر شراب چشمه ظلمة **کلام منظم**
 آب حیوان جفانده برودر • کمانک اوتیسی قوا شودر
 پیچه اسکندری و چشمه جاہ • صوبه التوب صومر کورد دوران
 بودار فاده طور میوب آب بقاد بو اسکندر جان و بر دوکی چشمه
 روشناد بو ظمانده حصر زین کورد و کی اگر چه که این جانان کجی بچیده
 موجود الاسم اما که جسم جان کجی نظرده منقول الجسم بره همان یار کجی
 د لرزه بر کفشار و بیان د گداز کجی و زین **کلام منظم**
 آدی وار کند و کیفی کجی **در** **کلام منظم**
 پیچه اسکندر آل یو یوب جاندن • **تخته** **کلام منظم** اندن
 غنچه لبلرده های کجی نهان • آدی وان کند و خاد کجی **کلام منظم**
 چونکه دل نوجوان بر زمان اول ساز مخالف الا و با اول ساز کجی
 و نغمه و خارج الادوار ترانه یوزان اکلدی بلدی که محض **کلام منظم**
 هتدن ناشی بر و هم متلاشی ذکر که موجب تماون و توفی و مستوی
 جربان ییل مانی در هر قوم لایق مویون • **وظایف** **کلام منظم** دیوب
 کصیر الباب و طینر الذباب اول نغمه و سازه دمساز و ترانه و
 درود و روزه هم آواز اول یوب ناظر برده و غیب و منتظر اهنگ ساز

چراغ چقار هردی اول سفینه در یای ابراردن و دینه و محنت
 ابراردن دهر فواید و غیره فراید چقار هردی **بیت**
 خلوت شمع کی با قوی بی یاغینی اول ماه تا صباخه چقار هردی چقار هردی
 اتفاق تقدیر یابی و اراده سبحانی بزکون حضرت قلم ظلت رقدن
 حضرت اسکندر زلفا و طلاء و فریاد سرچشمه و اب حیات
 و در اول حضرت اسکندر زلفا کوردی که کار باغ جهانند و میان
 بوستان خزانان جانان کی بر سر چشمه و جان و بر لاجان بخش
 و این جهان و در کمال نوری جهان و منبع حیات انس و جان و در
 بلکه در کمال و در روح و در **کلام** ای حق کجی تو خدایه امتش
 لب دلبر کوی **کلام** استی استی یعنی چشمه و جان
 در **کلام** استی استی **کلام** استی استی حضرت اسکندر زلفا اول اب حیات
 به آنکس تو نوشی و فراسی تعطشند و شربت روح افراشی تشوشند
 حیات کی کوزی فریدی و نیلوفر اب حیات صفت کوزی
 بر بگری صردی جهانک فیلسوفی ه و زمانک صاحب و قورن
 بر کجی جمعنه شمع و شمعنه بر و نه صفت جمع ایدب بمن زمان و برهن
 دوران دن اول شربت جان قرانک قانون شریعتن سوال و بوجون
 شفاک اسرار کسوتی استفسار حال اندی طبیب حازق دخی

8

مقتصد ذل ما بخرانی آب حیوان و عزت کردن از هوای خاکدان
 سخن چون ابن حضرتک اشتمه بسندن • حیاة ایر ماغذک سرچشمه بسندن •
 کوزندی نوزدن بر چشمه و جان که ظلمت یودی ال اب حیوان •
 سخن چون دامن ظلانندن سرچشمه عین الحیاة باش کور بفرخال سرین •
 حفره صفت سبز حضرت ابوزری و حضرت آسمان اسکن • فی وادی •
 ظلمت صوب التوب صومر کوزری • مکر اول نوز چشم عین الحیاة •
 و ابزوی پشمه ظلمة • اعنی فرزند عقل ناخدا • ایمیر یار نامداز •
 بر کون قلمه بدن سیمین تنزایله و حطه سیمین یارین •
 باغ و زراع و عاشای کبند • ایمیر یار نامداز • ایمیر یار نامداز •
 دفاش اموال و خزان دتر و لاله • ایمیر یار نامداز • ایمیر یار نامداز •
 ایردی اول بیت معوردن بر کماستور • ایمیر یار نامداز • ایمیر یار نامداز •
 کوزری که اخبار معجز انامری • ایمیر یار نامداز • ایمیر یار نامداز •
 دلایل اعجاز و کهنات فضا حده مفتاح علوم زازیه تفتیح اول •
 صنایع و تلویح فضول بدایع حاصل صحیفه تازیه و محصول کتب سجایه •
 اوزره منظوم و منظوم الفقه اول شهر یار ذی الاعتبار اول زبور •
 مزبورک و منشور شور و مظالمه • ایمیر یار نامداز • ایمیر یار نامداز •
 مطالع افکار نه هر کجی جمع و تن فری یا عن یا قوب قندیل ماه صباحة •

دو جهان و محصول کشته زار کون و مکان عقل بلجدارک شهر کون
 و دل شیر یارک نقش خاتم زرتشانیله اول خزینه محزون و مکنون و اوک
 د فیکه مدقون و مرهون ایدی بر قصر شداد و برج مشید عماد که کم
 بخلو مثلما فی البلاد من سلطان عقل و برهان نقل اول قلعه
 فلک اشبانی و ضار ملک سپاهی جگر گوشه بی دنیا و آخرت
 مضر یک لوقه دل شیر یارک تحکاه و مسند دولت پناه ایدوب
 دل شیر یارک کاوه دخی اول قلعه تک خولی سنده و کدزکاه نسیمک
 شمالی سبک یکپیان باغی این دن یکی شقد لو بر بارگاه کلکونی
 و لعل بیخشان و در کون و در کون و در کون و در کون
 کندر یغان و لعل و در کون و در کون و در کون و در کون
 زمان دیوه لری و مسدان و در کارک زمین دین لری ایله تحته و ایجد
 حاکم و در کون و در کون و در کون و در کون و در کون و در کون
 یوزد و در کون و در کون و در کون و در کون و در کون و در کون
 سکه جیشندن عالمک ادب او در زرتشانی و آدمک زینق مادنت
 طلسمی اصحاب مالک الهی و از باب مضاحک و ملاحی ایله اخبار
 میل و نخل و آثار علیل و خیل دن کاه و اوز و بخت و جدک و کاهی منظر
 عقد و خل قلوب هر زمان لغت برای قدسه عشره مرضیه فی عینة الرضیة

مشند

ساقبله قرشو کسریا له لرك اغري صوتي قار و جباب می کی کا اذن
 کوزا و خيله بقر مشوي **مولد** چند تحتها الانهار اولوب ان
 اقوز رضوان جنت افصح البلب باشر چکر نذباب جبابک
 فراموش ایندی خالر فمانک **جوی چهارم قصه سوره اند**
 منترهای چشمه و حیانه براب سیاه و سیاه در **باری منبر**
 بلا سیر لیک شجسته ساری دیوانه لک منبع جنوبی سرد است و مستانه لک
 سبب نغمه و غوغای **مشوی** قرا کو کولورک تختنه بکزر
 قرا کو کولورک سختنه بکزر **شهر** طاهرک خرابی کی
 قرا کو دیرک ذال اغیار کی **باید** خضاد کوه کندر دن وزن اک
 اوستاد کوه سنک افکنزده حسه **باید** دار **باید** در شه کار
 لیل و زهار اول خضاره بنا و معمار اول **باید** القس نیل روان
 روان کی طاق کلزاره و کلاف سبز زاره جاری و ساری **باید** اول قلعه
 ذاة البر و جک قلعه سنک و خضاد کردوه عروجک کله سنک
 شمشه براب برکش نیل او زره کی غیرین کمر و خراب معین **باید** فر کی غیرین
 ملک و هر کوشه کی خراب فلک بر هر محفل عظام و منزل کرانده کیند ماغ
 نام بر طلسر **باید** و کینجه و سلطان و ارایدی که با شی آفتاب کی ایز
 سیاهه کیرمش و فرقی چتر سخاب و آسمان هر و ماهه ایزتیس حاصل ایزتیس

عقیقه **ب** سترینه پیراسته اش خلیل رخسار لری تابشند بر سر رو
 ناره می عذار لری سوزشند بر اثر بودی و هویدی بر چرخه صراف
 و ضراب کوه انشین ده سبیکه **ب** خرسید تاب و نقود کواکب و ماهی
 یما آب تاب ماه روزی هرگز کمیتله فودر لر و مشرب لری کچجه صفت
 حار زله برفو **ب** زر لر **بیت** بودی بچه لر صراف و زر حکم
 کور سن هر زری صد و هم زر **ب** موکوه کنی زر ترین ز نور اولش
 کوزک بجز نه نلور اولش **ب** دوم صفت کرمی الطوعه و مسکی الزایحه
 بارقی آلون **ب** عیبری الفایحه **ب** مرز ماغی کنی هر زری کنین و جوی باد خونین
 که لذه لاشاریان و حسن لاشاظرین اطل افند کنشند لاله و ش
 رنگ الحی و بیب **ب** ز رنگ قوی جز اجری کرم و لمر لکن
 زرم کعدار و لاله **ب** اقلیر تاب ماله کل کل و اهل مجلس
 شوق غلغل **ب** بیل اولوب اعلیای پیا لدرک جو شیهه قان قانند لر
 و ز **ب** خرو شیهه خرو شیهه قانلو پور کن اوینا در لر **بیت**
 مشه و ترا عش اولایه سیال **ب** بختلر کل کل او شجسته لر **ب**
 رخ ساقی قد خدن کل کل اولن **ب** انکیچون اهل مجلس بیل اولش
جوی سوم صفت **ب** اندر براب بسفین صافی و کلاب سیرین شافی
 او زره عالی طاقلده و رجاچی زواقلده سیمین تر و ص **ب** کردن

ساقیان

6

بِالْعَلَيْنِ حَقَّهُ لِحَمْسٍ عَجِيزَةٍ مِيمٌ • يَا لَيْسَ أَعَزُّ يَا قَوْتٌ رَحْشَانِ •
 لَبْ دَلْبَرِ كَيْ لَعَلَيْنِ بَدْخْشَانِ • **نَشْر** • وَأَوْتُو زَا كِي دَانَهُ اِقْ اَجُوْدُنْ وَمَصْفَا
 لُولُوْدُنْ اِي كِي صَفْ دَنْدَانَه • سِيمِيْنِ اَوْرَلِشْ وَمِيَا سَنْدَه يَا قُوْرَه مُرْمَا سِيْدَنْ •
 بِرِشْتَه نَشِيَانِ قُوْرَلِشْ وَ اَوْسْتَنْدَه بِرِ رَجْمَانِ صَا حَبْ بِيَا نَهْ كِه بِمَشْرَا كِي •
 مَلْتَكْ اَوْتُو زَا وَاوْتُو زَا وُجْ دِي سُوْبِلِيْنِ وَ بَلِيْعَانَه مُرْمَا سِي كِي فَصِيْحْ زَا بَا نَهْ •
 شَرْحْ اِي رَقْلُوْعَه نَكْ دِي لِي نَكْ اَلْتَدَه وَ حَضَارَكْ كَلْمَه كِي اَلْحِي اَلْكْ دَلْتَدَه • **بِيْت** •
 مَكْمَرِ كِه سُوْسُنْ بَاغْ جِنَا نَدَرْ • اِي كِي كُوْنْ بَا سِيْدَنْ بَا يَاغَه رِ بَا نَدَرْ •
 حَذَرْ قَلْ سَرِكِي فَا شَا اِيْمَه زَنْهَاد • **رَمَه** تَرْمِيْنِ سِيْمِيْنِ دَلْمَه لُوَار •
نَشْر اَنْدَنْ سَرِي كُوْفَه بِرِ عَمُوْدِ مَرْجَانِ وَ اَوْرِنْ عَقُوْرَ بَا يَه تُوْمَشِيْدَنْ بِرِ مَرْجَانِ •
 مَنْتَهَا سَنْدَه رِكُوْفَه دِي كِرْمَانِ كُوْفَه بِدَسْتَانِ صَعْبِ دَلْمَه اِي رَقْلُوْعَه حَضَاه •
 رَحْشَانِ مُرْ حَرْفِ كَانْ لَعْلُ وَ كُوْفَه وَ هَر كِي كِي مَعْدَنْ سِيْمِيْنِ وَ رِيْمَنْ مَعْدَنْ •
 اِي كِي دَر لُو جُوْهَرِ وَ هَر جُوْهَرِ دَه اَنْوَاعِ اَشْكَالِ وَ صُوْرُوْرَه وَ حَيْثُ كِي •
 هَر حَرْفِي بَحْرِي مِنْ تَحْتِهَا اَلْاَنْهَارُ وَ هَشْتِ مَهْمَشْتِ صَعْبِ حَسْبِ كِي •
 دَهْرْتِ زِيَا جُوْ بِيَا رِ بَا زِ **تَوِي وَ اَصْفِ مَعْرَا** اَوْلَا نَارِي اَلْوَر •
 وَ دِيَا رِي اَلْوَر • جَسْمَهْ حَزْمِيْدَه رِي كِي بِرِ مَعْتَبَرَابِ بَحْرِ كِرْدُوْنِ كِي زِيْمِي •
 حَبَابِ كِنَا رِي كِه جَا مَهْ • زِيْمِيْنِ وَ عِمَامَهْ يَلُوْفَرِيْنِ اِيْلَهْ نَرَكْسِ كُوْرُوْلُوْر •
 وَ شَمْعِ كِي بَالِكْ نُوْزِ لُوْلُوْرِ بَا سَلْمَرِيْنَه شَمْسِيْ دَسْتَا رِي بَسْتَه وَ كَلَهْ كُوْتَه **اِي كِي**

وقلعه و زمخده بوزرین ستره قوردده اولحصار کردوز و
 وقارک میرینت عنبر بادن و غلبیر فلک ایله مشکلی غبارین قرق
 بلدست قدرله ترکیب وید حکمتله تعبیه ورتیبایدبجوهری نوزدن
 وحقوف بلکوردده ایکی بوز قرق سکر عیاد متخالف ابعاد و نهاده و
 مستاین اتقا **طینت** یا کئی تخمیر و میانه و خاکئی تعمیر و درو
 دیوارین تعمیر و **فکارئی** بصوم و نایر ح روز کارئی سطر و قده
 قرارئی تفسیر اقس و بیری بوز کچی تا زاق ابر شیم اوتار هر عودئی زتار
 زابند و **تو** بی کی بیوندایدب ایوان عناصر کچی
 ایاز و هر و **انسان** صفت اون ایکی زه کذا ر اوزره طرح و تقسیم
 عیاد ر **و** هر شیم بیاه **آ** لایکی ستون عابجی و سنگند
 هر **آ** که **آ** هر ای عالم خراج و نیک سلیمان تحت و باجی
عناصر ایکی راکو بر مناد **درک** اولش کشتده خصارده
 بلور و **ایکی** کش میل **کنور** مشیره چشمش میل هر میل
 بهر دار دیوار قیوی کپاره ایکی لعل بدار منج و مسماری در
 شهراری مضراع بایند و کتابه و مشکنا سندن بنفشه ردین لاجوردی
 ربیت لطیف از مشل و یاز **چاکه** ان از مشل **لیاقوه** دلیز کچی ترکیب
 یازمش خاتمده ختم مشکلی **چاکش** سرخله ضار خله و مسم

بالطریق

5
 تحصيل و تکمیل ایدب حکمت اشراقیه ده افلاطون صفت مهر کرده و ن
 سوار و علوم مشنونه بخارا سطور لر کابنده غاشیه دار اولدی
 بیت ایسه چرخه بر مغز بر کار دور ایددی جهایی دایره وار
 قطب مرکز صفات ایلسک شرح نقطه نقطه ایددی عالمی طرح
 صفت قلعه و مدین و بنا و طلسم **ترجمه** "ترین بلیقسان
 و حضار بنیها بر رخ لایبغیاده بین البحرین و فی الوسط شالی الزهر
 اکسیر ناراب و کیمیا ای هوا تراب دن جزیره زرخ نام بر مقام فرخنده
 فرجام ده نقره تمام عیار و کلید خاکی ان قلعه بدنه جهه اولدی
 بر سر نام و سیم اندام بالا بلبلر قلعه از بند و اریک خراک اولدی
 رخساری کوه بدخشان همسرو و در برافوه و ای امواج شاه بر این
 درون انوائی تحلیل بیکر و ررون دیوانی خیال افان بیکر
 بر طلسم مغیر و دخته غیر که نه عین عالم بر من کور بر سر زمین
 خبر ویر منشد **بیت** • ایچگون کعبه اولستد سینه نوش
 کم اوله در کفکده خلفه در کوش یقاس خاک ایدب شوق
 چراء که ایچی طولوات ایباغ اوزره طوبی حمد و ثنایه
 منار کعبه الچمنر دغایه **نثر** منار قبه و علیا و مهندس
 و رفعتک مکانا علیتا کیندی مینایه و طاق معلا یه بنا اوتم و ده

يلدن وچكى كوشته مقبلالرتيك نام بد يعن دل قلدلوشنوى لولان
 بولدي جون اول مه دوفقه كمال كندى كسكالدى بلدي هلال
 چرى باندى فلك ده مهر و مهك يلدزى دوشدى ماه چاردهك
نوشته اول اول در مردم ملك و نور حديقه عنصر فلك تحت
 نفسى وصيى الاونى زقور قومدن و حروف منظومدن
 استفاديه قابل عقل هيولايندن درجه و عقل استفاديه فى الجملة
 مايل و لاي بن عالم علم الانسان و معلم خانه و علم آدم الانماء
 كلن فلكه من حسن مشرك برهام جلى الصدر و شيخ امام على
 المشرك و زمه بلدي تفيد بسله مهر شرف قدرى نفيمه تصميم
 ايند ير نظم صحبه ماهه شوه ريكاز يزار لولوح سيمه خط غبار
 كجه كند ريزه در ريقا برقع ابر روي ماهه حجاب
نوشته الرسل محضول كمال الحساس و حاصل جبال خواص كه حزينه
 مشرك درك و درج رينر خيال حافظه ندرك و درج
 و نور منطق ناطقه كه در هر دركاه نله منطق و
 و غرادر كاه صادق كه نور و عقول لما فى نفس الامر ليه متابعه
 و متضاده در زمان سه رده و اوه قليل الهلن اجمال و تفصيل

ظن

!

4

اذ لو كوزل وشيرين كني اغزلي طتلو بزكار شيرين زيان ونازيرين
 شكره هان ايله خسروانه اشرف اوقاته واسعد ساعاته ناهميد
 ورجيش برج حمده تثلين و تسدين بولوب نلك ليلد نربع
 نهارة دك قران سفدين واقتران اسفدين اولدي
 صدف برجده ابر اولوب كبريار الكسندون طغر برده شمشاد
 چودول مطلقه طوغدي اول ملكه زندي كوكن زاده الله
 نثر چون درج صدف فطره دن اول دره انما ابراهم و برج كز
 خلقتدن اول مخر آسمان باسنا ام اة طبابع جارر
 و اما بديايع نه كردان بين لعلك و خالقه ما في القصور
 والسفلك صفوف ملك ده وضور الكك بيه و نثر
 ترتيبى بدر عقل مصفا اشارتيله ومار نثر كماله
 لا بق و نصح و موافق مطابون كوي نثر ترايد بابر
 صر لبر حريم مشك كيجي كسلوب نافي الهوى
 كوكن بورد نافر مسكينه قامتيه نو ايلدي چاره
 كاوله مننده جنيرين نثر به نوافله انا علقويه و قوايك
 چها زام تمامه سفليه اول فر زنده الخفتك و مولود نثر في
 الفطره نك مقام رفيعر ميان و عرض فلكنه بين الحيوان والملك

زبان نغیه و الفاذا یله علمای و فصحا ی لقد کلمتی خام جهاة
 نمائی ما ضید صوره حال واستتب الذن بوجه جمله کشف مثال ر غرض
 جلوه و جمال اتمشله ذکره زمان حکماء یونان و دوران قه اشرافه
 اسکندر سطوة و افلاطون حکم عقل نام بر فیاض جهاان و فیقوس
 صاحب قران و از ایدی که قلوبه بزند خکی جان کبری ساری و حصار دینه
 امری قاه کبری جاری ایدی بخار معرفتند با غیض ان تحتها الانهار
 و بزها معدنند بوسناه جهاة فانظر والالان میدان سیاست
 اصحاب فیل سنکسار تر میهم بجایان و غیره جمل خامی استند و الفرق
 و مخای ان جعلناک خلیفۃ فی الارض بالطول و الارض بالصالح
 و القرض جهاان قلوبه لجان الکریم بیدی صفت کمالیست و اولیم
 قبوسند ملازم در شب روز بول کون توبت بیله روز
 انک و صلینہ قرابه اتمکه طان کلوز بزرگ سبک و سبک قن بار
 نشر نقاش کایناة ورنک امیر معاذه و بناة هیولا فی جهاان
 تحریر و صورنی آدمی تصویر اندک رقم نامه و تقدیر و قلم
 تصرف و ابیری انک زباننه تعلیم و تقسیم و نیجه و ارادتت تعویض
 و تسلیم ابدب توفیق و کان حقا علینا نصر للمؤمنین و منشور
 کذلک بحری الحسین صفة و جبینند کون کبی طالع و لوحه

کوه کنگله آغاز و کاهنی ستون غمده ناله و فرهاد مساز و هم آواز
 دل فرهاد کبیری دو داهی • ملامت کوهنک بر سکیا فی
 نیش فرمده چتر شاهی و خیره و شهنشاهی و لوب آمد مدید و مده
 بعید او مده ... زمانه ک حصولند و بزهر خوب جهانک و ضولند
 عذار سرانده و سیناهی تحریر و صحیفه و سینا تمه جریه و
 کفافی شطیر اندیشا ساق مساق کلام خلیل احتشامه انجامة
 و کربان آندادن دامن انباده تمام اولدن و مطلع دیوان راز
 ثانیب یسرد و مقطع رخسار بلذین • حیاط دست قدرت
 سدر حضرت و بر زرد عدالتک ... و الاسن و مشاطه ید
 حکمت است بر من ... کله اطلس زیناس هر سدره
 فامده ... غا ... در هر قدر قامتک اندازه و بالاسن
 بر ... رسته اولمقلغه و رسته رقم له پیراسته
 تالی ... جان یازدن بر هاتف غیبی زبان ... ندادن در کشف
 لایبی سترچاندن آراز و رموز نهان کشف از اولت کوه
 آغاز داستان و بیان و رق کار از نزل علی عبده الکتاب
 و قصه و کذاز قصصهم عبرة لا ولی الا کتاب منشی جریه و علم
 بالعلم و نقاش حریطه علم الانسان ما لم یعلم للسان مجاز و

زبان

۱

٢
 نش و اثری بعده ليله من المسجد الحرام الى المسجد الاقصى الذي باركنا
 حوله لتزير من ابائنا الكبرى ف اوحى الى عبده ما اوحى وهو بالا ف
 الا على ثم قد لي فكان قاب قوسين او ادنى وعلى له واصحابه وخير
 اصحابه واجابه وانسابه عليهم افضل الصلوة واكلمها واكمل الحجة
 وافضلها ما طلع آل وما بلغ زال وكل كان منسوبا اليهم سلام الله
 مجموعا عليهم **سبب تاليف كتاب** سبب تاليف كتابه وخلق وانشاء
 انشاء رفته وانشاء اول ذكره بونا من ورفق وارق كاري وهكاه
 حسرتك قصة كذاري دفتر مختص به بهشت ن ابراهم وزياد محبت كبي
 بر دزد اشتياق **بيت** لولو للرشك دوره
 فراق او دينه بانمش ابي ابي **نش اول** ابي حنيفه كز كوه غزلت
 ووزان نشين دست غزلت اولوب تاز عكبه نيفله رنك خجانه
 برده دار و برها طلعت هو اسيله ثاني اثنين اذ هما على ارضهم **نش**
 جهانده نوز جوزب نامه كبي **دبلم كشمندم اندر حاليه شيبون**
 بتون دنياده رزم نوغندي **اگر چه اندر اغيارم چوغندي**
 قزل فابله كوز باشن از ردم **قرم ياز لود يوا تم ياز ردم و هم**
نش جهان حسرو لرنه شمند و بشكر زير اولوب كاه حكايه شيرين
 و پرويز وكاه روايت كلگون و شيد ز ايدب كاه نيشه و خامه ايله

1

دَمْتَدُنْ قَاةً طَرِقَ اَدَمَ اَوْلَدِي • بُولْتُنْ خَاكِ اَدَمَ دَكْمَهْ كَانْتَهْ •
 اَنْبِجُوْنُ بُوْقَدْرَهْ اَدَمَ جِهَانْتَهْ • دَرِيغَا قَانِي اَوْلَدِ وُلْتِ هَا سِي •
 حِيَاةِ اِنْبِي بِي بُوْقَدْرَهْ لِي • مَكْرُظْمَنْدَهْ اَوْلَرِ جَشْمَهْ • جَانِ •
 يِرَهْ كَجَشْمَنْدُرُ رَجُوْنِ اَبْجِيَوَانِ • نَشِ بِيْشِ بُوْكُوْبَهْ • سَهَابِي وَبُوْدِ •
 بَدِيَهْ • كُوْشِ شَهْ نَشَاهِي دَنْ كُوْشِ فَلَكَهْ غَلْغَلَهْ وَهُوشِ مَلِكَهْ وَبُوْلَدِ •
 وَسَمَاكِ وَسَمَكِهْ زَلْزَلَهْ دُوْشَبِ جَامِعِ اَزْ مَهْمَادَهْ وَمَسْجِدِ اَنُوْرِ اَقْصَادِ •
 حَطِيْبِ مَبْرِ عَرَشِ وَسَجَادَهْ نَشِيْشِ مَحْرَابِ نُوْشِ اَمَامِ تَعْبَهْ قَدْ سَدَنْ •
 وَهَمَامِ مَدِيْنَهْ • اَسْدَنْ خَطْبَهْ • وَاِنَّ قَلْبَنَا لَلْحِكْمِ بِيْدِ وَالْاَدَمِ •
 اَلْاَبْلِيسِ زَمْرَهْ سَدَنْ خَطْبَهْ • صَوْمَعَهْ • عَالَمِ • وَزَاوِيَهْ كَعْبَهْ وَ •
 زَمْرَهْ دَهْ مُعْتَكِفِ كَاثِرِ اِمْمَهْ وَخَامَهْ اَزْ اَلْمَلِكِ اَلْمَلِكِ اَنْ عَيْبَدَنْ •
 وَزَبَانَ لَامْرِ بِيْدِرِ تَرْتَمِي نِدَا وَتَكْلَمِي فِي دُنْيَا اَلْمَلِكِ اَلْمَلِكِ اَلْمَلِكِ •
 وَحُرُوْفِ وَنِي جَزْمِ وَوَقُوْفِ بِرِ حَطْبَهْ • عَيْدِ وَمَوْطِنِ اَلْمَلِكِ اَلْمَلِكِ •
 وَعَيْدِ اَمْلَا وَاَنْشَا اَنْدِي كِهْ اِيْمَهْ • مَلِكِ وَجَمَاعَتِ جَمِيْعِ اَلْمَلِكِ اَلْمَلِكِ •
 قَبْلَهْ • دَلِ وَجَانَهْ وَمَحْرَابِ زَمِيْنِ وَاسْمَانَهْ صَفْ صَفْ وَطَرَفِ طَرَفِ •
قِيَامِ وَوَقُوْدِ وَرُكُوْعِ وَسُجُوْدِ اَيْدِي اَلْمَلِكِ اَلْمَلِكِ سَاجِدُوْنِ فَسَجْدَهْ •
اَلْمَلِكِ اَلْمَلِكِ اَلْمَلِكِ اَلْمَلِكِ • قَلْبُوْبِ مَسْجِدِ فَلَكَ دَهْ نَمَازِ •
 سَدْمَهْ اَجْدِي دُعَا اَيْدِي سَبِيْ نِيَازِ • طَفْرُوْلُوْ اَوْزُرِ جُوْرَهْ قِيَامِ اَنْدِي •

فَسَجْدِ

وقفت هذا المرضات الله تعالى و فقا صحبا بان لا يباع ولا
يوهب ولا يرهن فمن يذره بعد ما سمعه فاغاثه على
ان يذره بعد لونه و والله سمع عليه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فاتحته في نسخة ب توقعه
صل على الانا
نشر و ترقى كتاب انزل اليه
منه

وما هتات احد لله الذي جعل الظلم
بأح مثل نورهم كشكاة فيها مصباح قال
لللامكة اتى جا عل في الارض خليفة اولدم كه
من عقل لا هو تي ارض بدن ناسوت خليفة ذاني قلوب
شهر يار دل نسا في شهرستان طبيعت حيواند صادق و وليفه
رباني قلدي مشوي كوز اجوب كاف و نوندن عين عالم
زبا ستر نطقه كلدي يم ادم سيرة في حق عيسى م اولدي

دست

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı Adı : UZUN, Oğuzhan
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 02/01/1982 – Turhal/TOKAT
Medeni Hali : Bekâr
Telefon : 05057547836 – 0386.2805559
Faks : 0386.2805586
e-posta : oguzhan.uzun@ahievran.edu.tr

<u>Eğitim Derecesi</u>	<u>Okul/Program</u>	<u>Mezuniyet Yılı</u>
Doktora	Ardahan Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı	2018
Yüksek Lisans	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı	2010
Lisans	Doğu Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	2006
Lise	Dr. Şerafettin Tombuloğlu Lisesi (Gölbaşı/Ankara)	2000

<u>İş Deneyimi, Yıl</u>	<u>Çalıştığı Yer</u>	<u>Görev</u>
2015-2018	Kırşehir-Ahi Evran Üniversitesi	Uzman
2018 – Devam Ediyor	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Öğr. Gör.

Yabancı Dili : İngilizce

Yayımları:

1. haz. Uzun, O., Temiz, M., Özdemir, H. İ., (2012). *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları* (C.I. Andırın Ağıtları, C.II. Andırın-Göksun Ağıtları, C.III. Göksun-Afşin Ağıtları, C.IV. Elbistan Ağıtları), Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Hizmeti Yayını.
2. Uzun, O. (2013) Alvarlı Efe Hazretlerinin “Saba” manzumesinde Saba Sembolizmi, *Uluslararası Alvarlı Efe Hazretleri Sempozyumu* (25-26 Nisan 2013), Erzurum: Atatürk Üniversitesi
3. Uzun, O. (2014) Türk Edebiyatında Menakıbnameler ve Menakıbname-i İbrahim-i Gülşeni, *TUDOK-Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi*, (23-24 Haziran 2014), İstanbul: Kültür Üniversitesi.

